Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate

DINAMICA MEDIULUI EUROPEAN DE SECURITATE

Sesiune internaţională de comunicări ştiinţifice
22-23 noiembrie 2007, Bucureşti

Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”
Bucureşti, 2007

Coordonator
Dr. Constantin MOŞTOFLEI

Referenţi ştiinţifici:
Dr. Nicolae DOLGHIN
Dr. Grigore ALEXANDRESCU

ISBN 978-973-663-679-0

CUPRINS

SECȚIUNEA I:

DINAMICA ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE

EVOLUȚIA PROBABILĂ A PARTENERIATULUI NATO – RUSIA

General locotenent prof. univ. dr. Mihail ORZEAȚĂ

The end of the Cold War eliminated the risk of an armed conflict between NATO and Warsaw Treaty. This situation stimulated the public opinion's hope that peace could be maintained by means other than "balance of terror". This hope has been encouraged by NATO-Russia cooperation, started in 1991 and amplified gradually at the partnership level in 1997 and NATO Russia Council in 2002.

The last decade of the 20th century registered a decline in Russia's status from a superpower to a regional one as a result of URSS`s disbandment and internal situation characterized by political and social instability and negative economic growth.

Current international security environment and Russia's relatively strong internal situation, sustained by social and political stability and positive economic growth, have resurrected Kremlin leadership hopes to regain the superpower status. This hope is based on increasing oil and natural gas demand and EU dependency on Russia's oil and natural gas and also on hers pipelines net distributions of oil and natural gas from Central Asia.

NATO-Russia and USA-Russia disputes have multiplied during the last years and Russia's attitude became more aggressive in sustaining hers interests. This attitude is nurtured by some existing differences between USA and some of its allies concerning Iraq war and imposing new sanctions against Iran. The culminating point in Russia's attitude is president Putin`s decree to suspend the provisions of CFE Treaty on Russian territory.

The NATO-Russia partnership may go from bad to worse if the parties are not committed to compromise. Some of the worst scenarios might be „arms race" or even „new cold war". Lessons learned from the Cold War lead us to think that wisdom will prevail.

1. Concluzii din analiza mediului de securitate

Sfârşitul războiului rece nu a adus *„sfârşitul istoriei*" cum prognoza Francis Fukuyama[1] ci o lume eliberată de spectrul războiului între Tratatul de la Varşovia şi NATO.

1 FUKUYAMA Francis – *The End of History*, in the National Interest nr.16, 1989.

Deşi toţi ne doream o lume mai sigură, nu putem spune că avem o dorinţă împlinită pentru că ameninţarea cu războiul nuclear şi cu conflictul global între superputeri a fost înlocuită cu conflicte locale între state, conflicte între comunităţi aparţinând aceluiaşi stat, conflicte între comunităţi şi statele de care aparţin etc. Toate aceste genuri de conflicte au rădăcini vechi, unele de sute de ani, când hărţile lumii şi ale regiunilor au fost trasate fără a ţine cont de aspiraţiile la autodeterminare ale unor comunităţi etnice şi religioase.

Accentul pus în ultimele decenii pe democratizarea relaţiilor internaţionale şi pe drepturile omului a renăscut speranţele unor comunităţi care se consideră oprimate precum şi rivalităţile dintre altele, pe care le credeam vindecate de trecerea timpului şi de convieţuirea paşnică.

Pe această temă cred că rămâne actuală, în mare măsură, afirmaţia lui Wilfried Martens - *„preşedintele Uniunii Europene Creştin-Democrate"*[2] – cum îl numeşte Helmuth Kohl: *„trebuie să fim de acord: criza bosniacă a demonstrat incapacitatea comunităţii internaţionale de a rezolva crizele. Însă nu este destul să ne dăm seama de această incapacitate colectivă, trebuie ca însăşi Europa, în primul rând, să tragă învăţăminte din eşec, pentru că [acest] conflict bosniac este preludiul unor alte crize, previzibile şi localizabile: conflicte de pământuri, de sânge, de identitate, în regiunile frământate de la cezura dintre cele două Europe"*[3].

Din păcate, cele mai multe dintre conflicte sunt alimentate de oameni fără scrupule care îşi doresc puterea şi manipulează comunităţile din care fac parte, îndemnându-le să aleagă calea conflictului armat pentru a-şi câştiga dreptul la autodeterminare teritorială, etnică sau religioasă, în locul dialogului şi al negocierii. Pe acest fond al situaţiei, globalizarea şi integrarea constituie noi motive pentru radicalizarea protestelor. Astfel, sub pretextul luptei împotriva globalizării şi pentru protejarea identităţii naţionale şi religioase se încurajează xenofobia, şovinismul, rasismul şi intoleranţa. Deoarece într-un sistem democratic teroriştii nu ar putea să obţină puterea, ei aleg soluţia care s-a dovedit că *„prinde"* la cei săraci, care sunt – de multe ori – analfabeţi: 1) le oferă un <u>inamic</u>, responsabil de situaţia lor economică precară şi de nivelul de dezvoltare modest al ţării (comunităţii lor) – *„globalizarea, lumea creştină şi evreii"*[4]; 2) indică *„obiectivul"* – apărarea şi extinderea credinţei strămoşeşti; 3) stabilesc

2 Helmuth KOHL – prefaţă la cartea „*O Europă şi cealaltă*" de Wilfried Martens, Editura Metropol, Bucureşti 1995, p.7.

3 Wilfried MARTENS – *O Europă şi cealaltă*, Editura Metropol, Bucureşti 1995, p.164.

4 XXX – *Notebooks of a Terrorist*, in Foreign Policy, March/April 2003, pp.37-38.

„calea“ – războiul sfânt.[5]

De multe ori, cei care se consideră campionii luptei pentru libertate şi care cer dreptate pentru ei şi comunităţile pe care pretind că le reprezintă încalcă fără remuşcare drepturile altor oameni prin actele de terorism pe care le planifică, le execută sau le comit. Atacurile asupra turnurilor gemene din New York, asupra metrourilor din Madrid şi Londra nu constituie decât unele dintre cele mai recente şi mai mediatizate momente care probează recrudescenţa terorismului, împotriva căruia a fost declanşat un război lung şi greu de către întreaga comunitate internaţională.

Crimele transfrontaliere, traficul de arme, de droguri şi de persoane constituie un alt flagel care continuă să influenţeze negativ mediul internaţional de securitate cu toate măsurile luate de state şi de comunitatea internaţională. Acestea, alături de alte activităţi ilegale cum ar fi: spălarea de bani, contrabanda, pătrunderea neautorizată în bazele de date ale băncilor şi companiilor în scopul deturnării de fonduri, sunt – de cele mai multe ori – asociate şi cu terorismul. Practic, aceste activităţi ale crimei organizate acumulează fondurile necesare teroriştilor pentru dotare, instruire şi executarea acţiunilor lor.

Conflictele armate, proliferarea armelor de distrugere în masă şi traficul cu arme sunt cel mai des invocate cauze ale degradării mediului internaţional de securitate. În realitate, acestea sunt mai degrabă forme de manifestare ale unor cauze mult mai profunde: lupta pentru supravieţuire, lupta pentru resurse sau căi de atingere a unor scopuri: acapararea şi menţinerea puterii şi dominaţiei politice şi militare; menţinerea şi extinderea sferelor de influenţă politică, economică şi religioasă etc. O analiză mai profună şi multilaterală a mediului internaţional de securitate ne va arăta că binecunoscutele probleme ale omenirii – degradarea mediului ambiant, suprapopularea, diminuarea resurselor energetice fosile, diminuarea surselor de apă potabilă şi diminuarea suprafeţelor de teren arabil – generează sărăcie, boli, migraţie de persoane, corupţie, trafic de persoane, instabilitate economică, politică şi socială care sunt urmate de conflicte.

Trist, dar este adevărat, pe măsură ce relaţiile internaţionale se democratizează, se accentuează şi tendinţa de rezolvare a diferendelor prin conflict. Chiar şi ONU utilizează forţa pentru menţinerea şi impunerea păcii deşi acest „*model*” nu rezolvă problemele ci doar cronicizează „*rănile*” provocate de istorie, transformând conflictele deschise în conflicte „*îngheţate*” (latente) sau în „*focare de conflicte potenţiale*”.

De la încheierea celui de-al doilea război mondial lumea a cunoscut puţine zile de pace (după unii analişti se pare că nu a existat nici o zi de pace

[5] ****Notebooks of a Terrorist*, in Foreign Policy, March/April 2003, p.36.

pe întreaga planetă!) dar s-a modificat filozofia de abordare a conflictului şi modul de acţiune al comunităţii internaţionale. Dacă până în 1945 conflictele erau „*contagioase*” pentru că se extindeau, antrenând tot mai multe state, după 1945 s-a manifestat mai multă reţinere în implicarea în conflicte interstatale, iar comunitatea internaţională a depus mai multe eforturi pentru aplanarea lor. Această tendinţă a devenit tot mai evidentă după încheierea războiului rece când operaţiunile ONU, sau sub mandat ONU, de menţinere a păcii, de impunere a păcii etc. au devenit un fapt aproape cotidian. Din păcate aproape toate intervenţiile s-au încheiat cu „*linii de demarcaţie*” între părţi, păzite de „*căşti ONU*” din Kashmir până în Haiti. Unele conflicte sunt „*îngheţate*” din 1948 (Kashmir) altele au perioade când „*mocnesc*”, urmate de conflicte deschise (Orientul Apropiat) redescoperind parcă războaiele de 30 de ani şi de 100 de ani din Europa.

Procesul de globalizare şi integrare mondială nu este generator de insecuritate dar alimentează tensiunile dintre unele state şi grupuri de state şi chiar dintre unele comunităţi deoarece nu oferă soluţii acceptabile pentru cei care sunt mai puţin pregătiţi pentru acest proces iar rezistenţa la schimbare, manifestată deja sub diferite forme se amplifică şi poate genera noi conflicte. Exemplul cel mai convingător este procesul de extindere a Uniunii Europene care a fost şi este subiect de dispută atât la nivel naţional (între suporteri şi adversari – în Ucraina, Belarus, Serbia, Moldova etc.) cât şi la nivel continental. În anii ’90 Occidentul împărţea continentul în „*O Europă şi cealaltă,*” „*...în ciuda interesului geopolitic pentru o ‹‹Mare Europă››*” deoarece „*... o extindere a Comunităţii până la marginile continentului nu este o soluţie politică realistă* ” căci „*conturul Comunităţii este de natură evolutivă, dar nu nedefinit de la Atlantic şi până dincolo de Urali,*” fiindcă „*... o abordare responsabilă a chestiunii extinderii, implică un examen obiectiv al criteriilor de apartenenţă la Comunitate. Atât Comunitatea, cât şi ţările doritoare să intre în ea, nu trebuie să cadă pradă iluziilor unei extinderi spre Est, globală şi precipitată. Aceasta nu poate fi decât selectivă şi progresivă.*”[6] În prezent, după ultimul val al extinderii, Europa Occidentală devine din ce în ce mai conservatoare şi încearcă, sub diferite forme, să îngrădească libertatea persoanelor „*somând*” guvernele României şi Bulgariei să contribuie la repatrierea cetăţenilor lor sau promovând legi care limitează accesul forţei de muncă din noile state membre în statele dezvoltate economic.

Pe ansamblu, putem aprecia că mediul internaţional de securitate este mai sigur şi pentru că Rusia, moştenitoarea „*de jure*” a locului URSS în

[6] Wilfried MARTENS – *O Europă şi cealaltă*, Editura Metropol, Bucureşti 1995, pp. 71-72.

Consiliul de Securitate al ONU a fost invitată la cooperare de către NATO pentru a elimina tensiunile existente în perioada războiului rece între NATO şi Tratatul de la Varşovia. De asemenea, atât Rusia cât şi statele membre care au aparţinut Tratatului de la Varşovia şi fostei URSS au învăţat regulile democraţiei iar cooperarea cu foştii inamici permite eliminarea celor mai multe probleme aflate în dispuntă. Chiar dacă, uneori, retorica unora dintre liderii din spaţiul ex-sovietic (Kucima, Lucaşenco, Putin) aminteşte de epoca războiului rece, este important că nu se întrerup total canalele de comunicare şi cooperarea continuă, la alte nivele decizionale sau doar la nivel de experţi.

Problemele de securitate sunt multiple şi cele mai multe nu sunt de natură militară, iar preferinţa decidenţilor la nivel naţional şi internaţional de a utiliza forţe armate pentru a le rezolva nu conduce la soluţii durabile. Este important să menţionăm că problemele de securitate sunt globale şi de aceea se impun soluţii globale, la fundamentarea cărora trebuie să participe şi cei care au resurse şi cei care au nevoie de resurse, căci excluderea sau ignorarea unora va genera noi tensiuni sau le va amplifica pe cele deja existente.

În perspectivă, credem că modelul actual de securitate, bazat pe unipolaritate, va deveni din ce în ce mai instabil deoarece statele care aspiră la statutul de putere globală vor încerca să instituie un sistem multipolar pentru a-şi reprezenta mai bine interesele proprii de securitate. În acest sens, reacţiile Rusiei privind retragerea din tratatul CFE, atitudinea Chinei şi a Germaniei faţă de înăsprirea sancţiunilor împotriva Iranului, solicitarea mai multor state de a creşte numărul membrilor permanenţi în Consiliul de securitate al ONU, sunt doar câteva dintre argumentele care probează existenţa luptei pentru tranziţia de la unipolaritate către multipolaritate şi, de ce nu, o nouă ordine mondială.

2. Scurt istoric al parteneriatului NATO-Rusia

Relaţia NATO-Rusia nu trebuie privită exclusiv prin prisma perioadei de după Tratatul de la Varşovia şi a dezmembrării URSS. Este adevărat că Rusia a reapărut ca stat din cenuşa fostului imperiu sovietic dar pentru a înţelege unele decizii luate de Alianţă şi a putea evalua reacţia Rusiei la acestea mai întâi trebuie analizată, succint, istoria relaţiei NATO-Tratatul de la Varşovia, care a generat războiul rece.

Războiul rece a fost, în esenţă, unul ideologic în care s-au înfruntat capitalismul şi comunismul *„sub alte forme şi ascultând de alte reguli”*[7] *[„Războiul – scrie Clausewitz, cel mai ilustru teoretician al său – este un*

[7] Andre FONTAINE, *Istoria războiului rece*, vol. I, Editura Militară, Bucureşti, 1992, p. 8.

conflict al marilor interese, reglementat prin sânge şi doar prin aceasta se distinge de celelalte conflicte”[8]*]*. Destrămarea Tratatului de la Varşovia şi, ulterior, a URSS, a pus capăt confruntării Est-Vest dar au rămas suficiente „*sechele*” care continuă să marcheze istoria curentă[9] căci mentalitatea oamenilor se schimbă greu, uneori sunt necesare câteva generaţii. Deşi, poate, cei mai mulţi oameni din generaţiile a doua şi a treia nu vor sau nu pot să accepte această constatare, influenţa celor 50 de ani de război rece se manifestă şi acum căci *„... fără ca să ne dăm seama, el [războiul rece – n.a.] ne-a modelat pe toţi. El a afectat credinţele şi obiceiurile noastre, modul de viaţă la San Francisco şi la Beijing, la Havana şi la Leopoldville; el a tăiat în două oraşe şi ţări, a distrus şi a creat naţiuni, a făcut ca zeci de milioane de oameni să poarte armele, a ucis sute de mii dintre ei, a umplut temniţele politice, a stârnit entuziasmul, suferinţa şi frica şi, la fel ca toate marile încercări, binele şi răul.”*[10]

Istoria războiului rece a fost marcată de multe crize (criza Suezului din 1956; criza rachetelor din Cuba, din 1962, invadarea Cehoslovaciei de către trupele statelor membre ale Tratatului de la Varşovia – mai puţin ale României, în 1968 şi înăbuşirea *„Primăverii de la Praga”*; înăbuşirea revoltei de la Gdansk de către tancurile sovietice, în 1971 etc.) care puteau conduce la confruntare armată între cele două blocuri militare şi, cu mare probabilitate, ar fi putut antrena şi alte state. Din fericire nu s-a întâmplat aşa ceva fiindcă raţiunea a triumfat. Experienţa acumulată din perioadele premergătoare crizelor şi din timpul acestora, viziunea progresistă a unor

[8] Andre FONTAINE – *op.cit*, p. 7.

[9] Teodor FRUNZETI – *Soluţionarea crizelor internaţionale*, Editura Institutul European, 2006, p.7 („*Impactul războiului rece asupra prezentului şi chiar viitorului comun al omenirii este mai important decât s-ar putea crede la prima vedere: în timpul războiului rece s-a format generaţia de lideri care conduc astăzi majoritatea statelor lumii şi în special principalii actori din arena internaţională; în timpul războiului rece au fost cristalizate principalele concepţii privind ordinea internaţională care au modelat atitudinea clasei politice şi populaţiei; pentru prima dată în istoria umanităţii, războiul rece a consacrat un sistem internaţional caracterizat de existenţa a două superputeri globale, diferit faţă de perioada precedentă definită de existenţa unor puteri regionale, chiar dacă unele din ele cu aspiraţii globale; stereotipurile mentale formate în perioada războiului rece încă persistă şi afectează lumea de azi (de exemplu, Rusia încă percepe NATO ca o ameninţare, deşi are un parteneriat strategic cu acestă organizaţie); organismele militare ale statelor au fost proiectate şi construite în timpul războiului rece, în baza unor principii de ducere a acţiunilor militare care se dovedesc astăzi caduce, dar structurile militare construite atunci sunt menţinute în linii mari şi astăzi sau, în cel mai bun caz, se află în proces de restructurare şi transformare.*”).

[10] Andre FONTAINE – *op. cit.*, p. 9.

lideri politici şi militari dar şi presiunea opiniei publice mondiale au determinat un curs pozitiv al relaţiilor între NATO şi Tratat, marcat de câteva momente în care s-a pregătit destinderea de care ne bucurăm în prezent[11]:

- adoptarea doctrinei Harmel – în anul 1967 – de către NATO, care consta, în esenţă, în menţinerea unei capabilităţi defensive suficiente, concomitent cu detensionarea relaţiilor EST-VEST;

- adoptarea conceptului OSTPOLITIK de către Germania, promovat de cancelarul Willy Brandt – în 1969 – prin care se urmărea destinderea relaţiilor EST-VEST;

- adoptarea actului Final de la Helsinki din 1975, în care se prevedea codul de conduită faţă de drepturile omului şi se introduceau măsuri de creştere a încrederii între EST şi VEST.

Căderea zidului Berlinului, urmată de dezintegrarea Tratatului de la Varşovia şi a URSS a determinat NATO să îşi adapteze obiectivele la situaţie şi să îşi redefinească unele concepte şi politici care vizau posibila confruntare cu Tratatul de la Varşovia. În acest demers, Summit-ul de la Londra din 1990 a avut o importanţă deosebită deoarece în cadrul acestuia s-a luat hotărârea de iniţiere a procesului de dialog şi cooperare cu foştii inamici, care a fost urmată de constituirea Consiliului de Cooperare Nord Atlantic (NACC)[12] – în decembrie 1991 – din care făceau parte statele membre NATO, Rusia şi alte state foste membre ale Tratatului. Consiliul avea statutul de forum de consultare pe multiple domenii care puteau afecta securitatea.

Evoluţia preponderent pozitivă a relaţiilor dintre NATO şi foştii adversari, bazată pe „*Noul concept strategic al Alianţei*", adoptat la summit-ul de la Roma[13] (7-8 noiembrie 1991) şi pe solicitările mai multor state de a adera la Alianţă, au determinat lansarea „*Parteneriatului pentru Pace*" în 1994. Această iniţiativă are scopul de a pregăti statele foste comuniste care şi-au manifestat opţiunea de a fi membre ale NATO dar şi de a permite „*participarea acestora la activităţi de pregătire comună cu armatele statelor membre NATO şi să contribuie la edificare noii dimensiuni de securitate în Europa*"[14]. Rusia, alături de majoritatea statelor foste comuniste a semnat documentele de aderare la programul de parteneriat.

După semnarea Acordului de pace de la Dayton (Ohio, SUA) şi

[11] ****NATO Handbook*, Public Diplomacy Division, NATO, Brussels, Belgium, 2006, p.183.
[12] ****NATO Handbook*, Public Diplomacy Division, NATO, Brussels, Belgium, 2006, p.185.
[13] ****România-NATO cronologie 1989-2004*, Editura Militară Bucureşti, 2004, p.13.
[14] ****România-NATO cronologie 1989-2004*, Editura Militară Bucureşti, 2004, p.15.

participarea Rusiei cu trupe de menţinere a păcii în Bosnia Herzegovina, alături de alte state membre NATO şi partenere, NATO a decis să ridice nivelul de cooperare cu Rusia. Decizia s-a materializat, în mai 1997, prin semnarea Acordului Fundamental de Securitate şi Cooperare Reciprocă (Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security) al cărui obiectiv era „*construirea unei păci durabile şi stabilirea Consiliului Întrunit Permanent, ca forum de consultare şi cooperare*"[15].

Tendinţa de îmbunătăţire a relaţiilor NATO-Rusia a continuat prin deschiderea unei misiuni permanente a Rusiei la sediul NATO, în 1998.

În 1999, Rusia a decis să se retragă din Consiliul Întrunit Permanent din cauza campaniei aeriene a NATO din Kosovo şi Serbia. Cu toate acestea, relaţiile de cooperare între cei doi parteneri au continuat, prin constituirea unei forţe comune de menţinere a păcii şi soluţionarea pe cale diplomatică a conflictului.

În perioada 1999-2000, relaţiile NATO-Rusia au cunoscut un proces de relativă stagnare din cauza acumulării mai multor divergenţe, în special cele pe tema situaţiei din Balcani şi a lărgirii NATO spre est.

După alegerea lordului Robertson în poziţia de secretar general al NATO – la 14 octombrie 1999 – acesta a promis să îmbunătăţească relaţiile cu Rusia. În acest scop a avut mai multe contacte la nivel înalt cu oficialităţi ruse, inclusiv cu preşedintele. Intenţiile lordului Robertson au fost conforme cu opiniile preşedintelui Putin care, după alegerea sa în această funcţie, a făcut cunoscută decizia sa de a îmbunătăţi relaţiile cu NATO. Prima măsură pe care a luat-o, în acest domeniu, a fost să aprobe înfiinţarea unui birou de informare al NATO la Moscova.

Atacul terorist asupra SUA din 11.09.2001 a constituit un moment important în evoluţia relaţiilor NATO-Rusia. După decizia NATO de utilizare a art.5 din Tratatul de la Washington şi declanşare a războiului împotriva talibanilor din Afganistan, Rusia a sprijinit Alianţa nu doar declarativ ci şi prin deschiderea spaţiului său aerian pentru aeronavele coaliţiei internaţionale. De asemenea, cooperarea s-a manifestat şi în domeniul schimbului de date despre terorişti.

Cursul ascendent al relaţiilor NATO-Rusia a condus la o declaraţie comună, semnată – în mai 2002 – de şefii de state şi de guvern din NATO şi Rusia în care se consemna hotărârea de îmbunătăţire a modului de acţiune, în domenii de interes comun, şi de realizare a unui front comun împotriva

[15] ****NATO Handbook*, Public Diplomacy Division, NATO, Brussels, Belgium, 2006, p.209.

amenințărilor şi riscurilor pentru securitatea lor[16]. Cu acea ocazie s-a hotărât înființarea Consiliului NATO-Rusia care înlocuieşte Consiliul Întrunit Permanent. Dacă întrunirile Consiliului Întrunit Permanent se desfăşurau în format "*NATO+1*", întrunirile Consiliului NATO-RUSIA se desfăşoară în format "*27*" iar hotărârile se iau prin consens. Această formă de luare a deciziilor nu este agreată foarte tare la Kremlin deoarece Rusia doreşte să fie egala NATO. În formatul "*27*" şi cu deciziile prin consens, fiecare stat membru este egal Rusiei şi poate să infuențeze deciziile Consiliului, în conformitate cu interesele sale naționale. Domeniile de cooperare, aflate în responsabilitatea Consiliului[17] sunt:

- lupta împotriva terorismului;
- managementul crizelor;
- neproliferarea armelor de distrugere în masă;
- controlul armamentelor;
- măsurile de creştere a încrederii;
- apărarea împotriva rachetelor în teatrele de operații;
- logistica;
- cooperarea militari-militari;
- reforma apărării;
- urgențele civile.

Domeniile de responsabilitate pot fi diversificate, dacă interesele părților o cer şi propunerile întrunesc consensul membrilor Consiliului.

În vederea abordării problemelor pe care le are în responsabilitate, Consiliul lucrează în sesiuni la nivel de experți – de două ori pe lună, la nivel de ambasadori – odată pe lună, la nivel de miniştri – de două ori pe an, iar când este nevoie la nivel de şefi de stat şi de guvern.

Activitățile de analiză şi consultare se desfăşoară în cadrul grupurilor de lucru şi al comitetelor, constituite pe domenii de activitate. De asemenea, în funcție de situație (urgențe, domenii şi probleme care nu fac parte din cele cuprinse în Actul Fundamental, care reglementează cooperarea etc.) se pot constitui grupuri de lucru ad-hoc.

În acelaşi an 2002 a fost stabilită o misiune militară de legătură a NATO la Moscova, urmată – în mai 2003 – de realizarea unei legături telefonice securizate directe între secretarul general al NATO şi ministrul apărării din Rusia.

În 2004 Rusia şi-a deschis o Misiune Militară de Legătură la SHAPE,

[16]****NATO Handbook*, Public Diplomacy Division, NATO, Brussels, Belgium, 2006, p.210.
[17]****NATO Handbook*, Public Diplomacy Division, NATO, Brussels, Belgium, 2006, p. 211.

urmată de încadrarea unor ofițeri ruşi în Celula de Coordonare a PfP de pe lângă SHAPE (Mons).

În perioada 2004-2007 s-au desfăşurat mai multe activități, inclusiv participarea Rusiei la operația *„ Active Endeavour”*.

Din cauza mai multor impedimente în domeniile conceptual şi procedural (prevederi legislative care nu permit desfăşurarea unor exerciții comune pe teritoriul Rusiei decât în anumite condiții, nivelul relativ modest de interoperabilitate între Rusia şi NATO etc.) au fost demarate procedurile de pregătire a unui memorandum de acceptare a acordului SOFA de către partea rusă. Forma finală a documentului a fost înaintată forurilor decizionale din Rusia şi se estimează că în 2007 Duma de Stat va promulga legea de aprobare a implementării acordului.

3. Stadiul actual al cooperării NATO-Rusia.

Cooperarea NATO-Rusia are un spectru larg şi un efect benefic asupra securității Europei şi al lumii. Deşi interesele lor generale de securitate sunt convergente, modul în care fiecare parte şi le reprezintă, ne determină să apreciem că există domenii în care interesele sunt preponderent divergente şi domenii în care interesele sunt preponderent convergente.

Domeniile de cooperare cu interese preponderent convergente sunt:

- lupta împotriva terorismului;
- managementul crizelor;
- neproliferarea armelor de distrugere în masă;
- cooperarea militară;
- reforma apărării;
- urgențele civile.

Lupta împotriva terorismului este susținută, declarativ, de toate statele lumii dar cooperarea NATO-Rusia se concretizează în mai multe activități comune din care mai importante sunt: schimbul de informații, participarea la operația "*Active Endeavour*" din Marea Mediterană, deschiderea spațiului aerian al Rusiei pentru aeronavele Coaliției Internaționale (ISAF) care acționează în Afganistan, exerciții commune de instruire etc.

Ralierea la războiul comun împotriva terorismului are, pentru Rusia, în afara scopului general şi unul specific: obținerea acordului NATO de a considerea terorişti pe toți insurgenții din Caucazul de Nord (Cecenia, Daghestan, Inguşeția, Oseția de Nord, Kabardino Balkâria etc.) care luptă pentru a constitui „*Califatul Islamic*". Acest deziderat al Moscovei nu a fost îndeplinit ba, mai mult, unii dintre liderii ceceni au primit azil politic în Marea Britanie, fapt pentru care Regatul Unit a fost acuzat de „*dublu standard*".

Interzicerea proliferării armelor de distrugere în masă, în principal a celor nucleare se impune cu mare necesitate deoarece există riscul ca acest gen de arme să intre în posesia unor state cu regimuri dictatoriale precum şi a unor grupări teroriste, caz în care ameninţările cu utilizarea armelor nucleare devine foarte greu de eliminat. Cooperarea în acest domeniu vizează mai multe aspecte din care cele mai importante sunt:

- interzicerea accesului la tehnologia de fabricaţie;
- controlul tuturor activităţilor nucleare de către Agenţia Internaţională de Energie Atomică;
- prevenirea racolării experţilor ruşi în domeniu de către state cu regimuri totalitare sau organizaţii teroriste;
- întărirea securităţii facilităţilor nucleare civile şi militare;
- prevenirea accesului neautorizat la date şi materiale care pot fi utilizate pentru producerea armelor nucleare, inclusiv a celor *„artizanale"* (bombelor aşa-zis murdare) etc.

Deşi interesul comun în domeniu este asigurarea respectării Tratatului de Neproliferare se pare că sunt unele fisuri care au permis unor state să dezvolte arme nucleare atât în timpul războiului rece cât şi după încheierea acestuia. Datele neoficiale existente în domeniu atestă că *„situaţia este mult mai periculosă decât pe timpul războiului rece... Se estimează că, în afara celor nouă state care au produs arme nucleare, încă 40 ar putea să le obţină dacă s-ar folosi de resursele necesare în acest scop..."*[18]. *„Tratatul de Neproliferare permite doar celor cinci state care au testat o armă nucleară înainte de 1967 să fie considerate puteri nucleare. Tuturor celorlalte le este interzis să producă arme nucleare, dar li se acordă ‹‹dreptul inalienabil›› de a avea tehnologie nucleară benignă. În practică, cele trei state (India, Pakistan, Israel) care nu au semnat Tratatul de Neproliferare Nucleară au ajuns să deţină un statut nuclear acceptat... Acelaşi proces poate avea loc în cazul unor state care se retrag din grupul ţărilor semnatare ale Tratatului, aşa cum a făcut Coreea de Nord şi cum ar putea fi tentat şi Iranul să procedeze*"[19].

În domeniul **logisticii** au fost iniţiate mai multe activităţi dar majoritatea lor nu au avut finalitatea planificată deoarece Federaţia Rusă nu a implementat acordul SOFA. Deabia în acest an, după promulgarea legii de ratificare a acordului SOFA de către Duma se Stat va începe implementarea sa. În baza memorandumului semnat de ambele părţi s-a realizat un Acord privind transportul aerian care va fi pus în aplicare după ce va intra în vigoare SOFA.

---

[18] George SOROS – *Epoca failibilităţii*, Editura Polirom, 2007, p.151.
[19] George SOROS – *op.cit.*, p.150.

În domeniul **cooperării militare** sunt mai multe iniţiative însă nu toate au fost puse în aplicare din cauza neimplementării acordului SOFA de către Rusia (în special exerciţiile care trebuiau să se desfăşoare pe teritoriul Federaţiei Ruse). Dintre programele de cooperare iniţiate, cel mai avansat este cel referitor la căutarea şi salvarea pe mare (urmare a evenimentului nefericit din 12 august 2000 când submarinul nulear rus Kursk s-a scufundat în apele Oceanului Îngheţat de Nord iar unele state membre ale Alianţei au acordat consultanţă şi sprijin nemijlocit).

În general, cooperarea NATO-Rusia este afectată de nivelul încă redus de interoperabilitate. Cu toate acestea Rusia a dorit ca accesul la proceduri NATO să fie cel pe care îl au şi statele membre, nu la nivelul de stat partener cum este în prezent.

Un alt impediment îl constituie diferenţele de abordare conceptuală şi restricţiile care există în legislaţia Federaţiei Ruse privitoare la desfăşurarea unor activităţi militare pe teritoriul său. În perspectivă, dezvoltarea cooperării este condiţionată de armonizarea conceptuală şi legislativă între părţi.

Domenii de cooperare în care interesele sunt preponderent divergente: apărarea împotriva rachetelor, controlul armamentelor şi măsurile de creştere a încrederii.

Domeniul apărării antirachetă are două componente importante: apărarea forţelor din teatrele de operaţii şi apărarea teritoriului.

<u>Pe tema apărării forţelor din teatrele de operaţii împotriva rachetelor</u> – Theatre Missile Defence (TMD) – se manifestă suficienă deschidere de ambele părţi, atitudine care a condus la finalizarea mai multor programe şi activităţi comune dintre care cea mai recentă este exerciţiul întrunit de comandament desfăşurat în acest an la Moscova[20].

Cea de a doua componentă – <u>apărarea teritoriului sau apărarea generală împotriva rachetelor</u> – Missile Defence (MD) este mărul discordiei, în principal din cauza propunerii SUA, acceptată de NATO, de a îmbunătăţi protecţia teritoriului Alianţei prin amplasarea unor noi elemente ale sistemului MD în Cehia (un radar) şi în Polonia (10 interceptori). Pentru a determina SUA să renunţe la această idee Rusia a propus folosirea în comun a radarului său de la Gabala (Azerbaidjan) care este plasat mai aproape de Iran şi permite o mai bună supraveghere a teritoriului acestuia. Experţii americani au inspectat radarul de la Gabala şi au declarat că acesta nu corespunde pe deplin obiectivelor sistemului MD de aceea preferă să menţină soluţia iniţială de amplasare a radarului în Cehia şi a interceptorilor

---

[20] *** *The Military Balance 2007*- The International Institute for Strategic Studies, published by Routledge, London, UK, 2007, p. 188.

în Polonia.

Refuzul SUA şi al NATO de a accepta propunerea Rusiei a determinat reacţia preşedintelui Putin care a declarat "*moratoriul Rusiei în domeniul implementării Tratatului [CFE]...*"[21] ca urmare a faptului că "*statele NATO construiesc baze militare la graniţele noastre şi, mai mult decât atât, ele plănuiesc să instaleze elemente ale sistemului antirachetă în Polonia şi Cehia.*"[22]

Reacţia Rusiei la refuzul NATO de a accepta staţia radar de la Gabala ca loc de supraveghere comună a potenţialelor lansări de rachete intercontinentale iraniene şi, respectiv, de a renunţa la amplasarea elementelor sistemului de apărare antirachetă în Cehia şi Polonia, reflectă nemulţumirea Kremlinului faţă de ceea ce caracterizează ca fiind „*... o serie de promisiuni neonorate [de Alianţă] în timpul lărgirii NATO spre est*".[23]

În domeniul **controlului armamentelor** şi al măsurilor de creştere a încrederii, Rusia consideră că **Tratatul CFE** din 1990 nu mai corespunde realităţii deoarece a fost adoptat pe timpul războiului rece iar de atunci până în prezent s-au produs multe mutaţii care impun restaurarea viabilităţii Tratatului prin:

- "*aducerea Estoniei, Letoniei şi Lituaniei la masa tratativelor;*
- *reducerea cantităţilor de echipamente militare de către statele NATO pentru a compensa extinderea Alianţei;*
- *finalizarea acordului politic referitor la renunţarea la restricţiile de flanc, impuse Rusiei;*
- *realizarea unei accepţiuni comune a sintagmei ‹‹forţe combatante substanţiale››;*
- *adoptarea sau, cel puţin începutul adoptării şi aplicării ‹‹Tratatului CFE Adaptat››, nu mai târziu de 01.07.2008;*
- *soluţionarea termenilor de admitere a noilor membri în Tratatul CFE şi îmbunătăţirea continuă a Tratatului*"[24].

Comunicatul preşedinţiei poate fi interpretat şi ca o invitaţie la negociere, în condiţiile prezentate anterior. Această concluzie se poate deduce şi din finalul comunicatului, în care se precizează: „*Tratatul va fi suspendat după 150 de zile de la notificarea statului depozitar al Tratatului*

[21] Peter FINN, *Russia to suspend Compliance with Key European Pact*, În Washington Post Foreign Service, Friday, April 2007, page A 16.
[22] *Ibidem.*
[23] Peter FINN, *Russia to suspend Compliance with Key European Pact*, În Washington Post Foreign Service, Friday, April 2007, page A 16.
[24] ***Information on the decree „*On suspending the Russian Federation`s Participation in the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe and Related International Agreements*", President of Russia – oficial portal, July 14 2007.

şi a statelor membre"[25], fapt care nu s-a consumat încă. Este important să menţionăm că suspendarea participării Rusiei în Tratatul CFE nu înseamnă retragerea din Tratat deoarece această prerogativă aparţine Dumei de Stat (Parlamentul), care nu s-a pronunţat încă.

4. Perspectivele cooperării NATO-Rusia

Cooperarea NATO-Rusia este marcată de multe momente critice care determină un curs sinuos al relaţiilor dar cooperarea continuă şi acesta este benefic pentru securitatea Europei şi a lumii. Dosarul problemelor aflate în dispută este destul de voluminos dar *„cel mai mare obstacol în calea unei mai bune cooperări ... îl constituie lărgirea NATO [spre est – n.a.] şi implicarea Alianţei în Caucazul de Sud şi regiunea Mării Negre."*[26]

Atitudinea Rusiei în relaţia cu NATO este marcată de insatisfacţia de a continua să fie considerată o putere de mâna a doua, în condiţiile în care ea doreşte să fie egala acesteia. Dacă după dezmembrarea URSS, Rusia era într-o situaţie politică, economică şi militară precară, în prezent are o stabilitate politică şi socială destul de bune, economia are un curs ascendent iar capacitatea militară este în creştere. Pe această bază şi, probabil, profitând de unele disensiuni în cadrul Alianţei pe tema Irakului şi a Iranului şi luând în calcul declinul de popularitate al preşedintelui SUA, Rusia încearcă să arate lumii că a redevenit o putere mondială. Calea aleasă pare să fie cea a forţei deoarece negocierile nu au dus la rezultatele pe care şi le-a propus: nu a reuşit să stopeze extinderea NATO către est; nu a reuşit să contracareze creşterea influenţei Alianţei în statele foste sovietice, ba, mai mult NATO are baze în apropierea frontierelor Federaţiei Ruse; nu a reuşit să convingă Alianţa să renunţe la construirea unor noi elemente ale sistemului de apărare antirachetă în apropierea frontierelor sale; nu a reuşit să convingă NATO şi UE să renunţe la susţinerea independenţei Kosovo.

Ultimele dezvoltări pe tema apărării antirachetă au determinat acumularea nemulţumirilor nu doar la nivelul conducerii ci şi în rândul majorităţii ruşilor, inclusiv al unei părţi a opoziţiei consideră Ivan Safranciuc – directorul secţiunii pentru Rusia al Institutului de securitate a lumii: "*Întregul spectru politic al Rusiei se va îndepărta de America*"[27], deoarece asta arată că "*vestul niciodată nu a avut încredere în Rusia.*"[28]

După discursul preşedintelui Putin, susţinut în faţa unor înalţi oficiali americani şi europeni, pe timpul Conferinţei internaţionale pe probleme de

[25] *Ibidem.*
[26] ****The Military Balance 2005-2006* - The International Institute for Strategic Studies, published by Routledge, London, UK, 2006, p. 46.
[27] Ana ARUTUNIAN – *Distrusting the Russians (again)*, Friday, August 03, 2007, www.fpif.org.
[28] *Ibidem.*

securitate (09-11.02.2007 Munchen) în care a afirmat că *„Acțiunile unilaterale, ilegitime nu au reuşit să soluționeze crizele ci doar să le agraveze ... Nici un stat nu se mai simte în siguranță ... O astfel de politică stimulează declanşarea unei curse a înarmării. Dominația forței încurajează inevitabil un număr de state să intre în posesia armelor de distrugere în masă,*"[29] au apărut speculații pe tema unei noi curse a înarmărilor. Mai târziu, în discursul susținut pe tema "*stării națiunii*", preşedintele Putin a făcut referiri la necesitatea de a întări capabilitățile defensive ale Rusiei, inclusiv împotriva rachetelor[30]. Această *„direcție de dezvoltare",* trasată de preşedinte, asociată cu suspendarea aplicării Tratatului CFE şi, ulterior, retragerea din acesta dă dreptul Rusiei să îşi instaleze trupe şi armamente unde doreşte, inclusiv în enclava Kaliningrad, fără notificarea prealabilă, pentru a contracara ceea ce ea consideră a fi o amenințare la adresa securității sale.

Din perspectivă pesimistă, scenariul ar putea fi: o nouă cursă a înarmărilor, urmată de un nou război rece.

În opinia noastră, o perspectivă realistă ar fi că Rusia încearcă să câştige cât mai mult şi îşi foloseşte poziția de principal furnizor de energie al Occidentului deoarece *„furnizează 20% din petrolul şi 40% din gazele naturale importate de UE. Multe țări din UE depind enorm de gazul din Rusia, care acoperă 40% din cererea totală din Germania, 60-80% în cazul Poloniei, Ungariei, Cehiei şi aproximativ 100% pentru Austria, Slovacia şi statele baltice,*"[31] şi că cele mai multe state membre ale UE, dependente de gazul rusesc sunt şi state membre NATO. Concomitent, îşi va intensifica eforturile de creştere a dependenței economice a statelor ex-sovietice de Rusia şi de preluare (sau de control) a sectoarelor importante ale economiilor din aceste țări. În plan politico-militar îşi va intensifica şi diversifica metodele de întărire a cooperării în cadrul Organizației Tratatului de Securitate, în cadrul Inițiativei de la Şanghai, în cadrul CSI etc. pentru a contracara şi elimina NATO din statele ex-sovietice şi - în principal – din Asia Centrală. Această estimare are la bază evenimente şi fapte ca, de exemplu: închiderea bazei americane din Kîrgizstan, şi creşterea numărului de oameni şi tehnică rusă dislocați în baza aeriană Kunt din aceeaşi țară, sub mandatul OTSC; amplificarea relațiilor Rusiei cu Azerbaidjanul; refuzul OTSC de a dezvolta cooperarea cu NATO.[32]

De asemenea, este de aşteptat ca Rusia să încerce contrabalansarea

[29] ***Los Angeles Times, 11.02.2007

[30] Ana ARUTUNIAN – *op.cit,* www.fpif.org;

[31] George SOROS – *op.cit*, p.179.

[32] ****The Military Balance 2006* - The International Institute for Strategic Studies, published by Routledge, London, UK, 2006, p. 148.

influenței NATO în Asia de Sud-Est prin dezvoltarea cooperării cu China şi India, iar pentru a-şi menține influența în Balcani va continua să susțină poziția Serbiei.

Dincolo de interesul Rusiei, tema viitorului provinciei Kosovo trebuie analizată cu mare atenție şi responsabilitate. Există multă încărcătură emoțională dar trebuie să avem în vedere că soluția pe carte o va susține comunitatea internațională ar putea constitui începutul unui proces care poate deveni greu de controlat sau poate chiar incontrolabil pentru că *„.... nimeni nu va convinge poporul din Abhazia sau din Țara Bascilor, de exemplu, că albanezii kosovari au dreptul la independență iar ei nu"*[33]

În concluzie, pe termen scurt, relațiile NATO-Rusia vor fi mai tensionate deoarece Rusia se pregăteşte de alegeri iar actualii lideri politici au interes să le câştige utilizând cartea naționalismului şi încercând să demonstreze alegătorilor că țara lor a redevenit o superputere.

Pe termen mediu şi lung atitudinea Rusiei poate deveni din ce în ce mai fermă, agresivă chiar, dacă Alianța nu va gestiona corespunzător situația. O atitudine agresivă a Alianței, similară cu cea a Rusiei, poate stimula curentul naționalist-extremist care poate câştiga capital electoral şi, în cazul când va acapara puterea, poate favoriza confruntarea pe toate planurile. Opinia noastră este că Rusia trebuie să fie un partener, nu un inamic şi de aceea trebuie continuat şi amplificat dialogul cu aceasta pentru a depăşi momentul critic referitor la apărarea antirachetă.

[33] Fyodor LUKYANOV – *Kosovo on the homs of a dilemma, Ria Novosti, 17.04.2007.*

PRIORITĂŢI ALE NATO ÎN ARHITECTURA OPERAŢIONALĂ A SECOLULUI XXI

Colonel ing. Radu UNGUREANU
Locotenent comandor dr. ing. Aurel GHERGHINA

"Cu militarul nu puteţi face tot,
dar fără militar nu puteţi face nimic."
Raymond Aron

Avem nevoie de o lume fără sărăcie, boli, ignoranţă, foamete, inegalitate, opresiune, poluare şi rasism. NATO a demonstrat că se poate transforma într-o organizaţie care să promoveze o lume mai paşnică bazată pe democraţie, respectarea drepturilor omului, justiţie, interdependenţă, respect, egalitate, demnitatea vieţii umane, care promovează drepturile legitime ale tuturor naţiunilor în lume. Alianţa poate deveni mult mai utilă prin concentrarea acţiunilor politico-militare în direcţia sprijinului ţărilor slab dezvoltate, pentru îmbunătăţirea vieţii cetăţenilor şi pentru un viitor mai bun. În caz contrar, legitimitatea Alianţei va ridica mereu semne de întrebare şi multe naţiuni vor privi cu suspiciune la noul rol, noile misiuni şi noile obiective ale Alianţei.

În prezent, NATO parcurge un proces de adaptare structurală pentru contracararea noilor riscuri din mediul de securitate şi în perspectiva viitoarelor provocări pe plan international. Transformarea NATO trebuie să permită ţărilor din comunitatea transatlantică prevenirea conflictelor şi construirea unui mediu de securitate stabil, descurajarea şi apărarea împotriva ameninţărilor de orice natură, asigurarea unui raspuns coerent la situaţii de criză şi reconstrucţia societăţilor după sfârşitul conflictelor.

În acest context, NATO este preocupată de finalizarea şi transpunerea în practică a unor noi abordări conceptuale pentru asigurarea forţelor sale cu echipamentul, personalul, antrenamentul şi capabilităţile operaţionale necesare pentru contracararea ameninţărilor actuale la adresa securităţii şi cele care se prefigurează în perspectiva secolului XXI. Adaptarea permanentă a Alianţei la un mediu de securitate în permanentă schimbare, transformarea rolului său şi noile misiuni asumate a permis afirmarea utilităţii şi legitimităţii acesteia. Acesta este motivul pentru care NATO a supravieţuit după sfârşitul Războiului Rece când motivele creării Alianţei au dispărut.

În condiţiile în care se menţin unele puncte de dezacord care generează dezbateri permanente asupra noului rol şi noilor misiuni ale Alianţei, ţările membre sunt decise să menţină şi să susţină Alianţa conştiente de faptul că adaptarea reprezintă un important factor pentru asigurarea persistenţei şi continuităţii NATO.

În acest sens, NATO şi-a asumat noi obiective şi misiuni care prin definiţie nu sunt de natură militară ci de natură civilă şi managerială. Acestea vizează managementul crizelor, menţinerea păcii şi asistenţa umanitară sub mandat ONU.

Arhitectura operaţională a secolului XXI

Pe baza concluziilor rezultate din conflictele militare majore din perioada de după încheierea "Războiului Rece" şi a reevaluării modalităţilor de contracarare a ameninţărilor asimetrice, se prefigurează o nouă fizionomie de ducere a războiului.

Dacă analizăm evoluţiile recente din domeniul militar şi cele previzibile în secolul XXI trebuie să luăm în consideraţie, în primul rând, dezvoltarea tehnologică care determină modificarea fundamentală a modului de ducere a războiului, a conducerii şi strategiei. Acesta este motivul pentru care consider că, o atenţie deosebită trebuie acordată înţelegerii impactului cu adevărat revoluţionar pe care potenţialele evoluţii în configuraţia mediului geostrategic îl determina asupra arhitecturii operaţionale la nivelul sistemelor de securitate şi forţelor armate.

Arhitectura operaţională reprezintă ansamblul elementelor operaţionale asociate conflictelor armate, de natură militară, politică, economică şi de infrastructură a cărei configuraţie permite angajarea întregului spectru de capabilităţi pentru obţinerea deznodământului dorit. Arhitectura operaţională determină relaţiile de comandă-control, structura de forţe, nivelul de *readiness* al acestora şi fluxul de informaţii, care se materializează într-un sistem complex şi multidimensional a cărui configuraţie determină, la rândul său, nevoile tehnologice şi de înzestrare ale organizaţiilor militare. Arhitectura operaţională integrează noile tehnologii şi aplicaţii informatice în sprijinul analizei şi deciziei pentru dezvoltarea unei baze de date cuprinzătoare despre adversar, forţele proprii şi cele ale aliaţilor referitoare la capabilităţi/vulnerabilităţi critice, centre de gravitaţie etc.

În acest context, planificarea trebuie să aibă un caracter interactiv în context întrunit/multinaţional şi să realizeze sincronizarea acţiunilor prin prioritizarea efortului la eşaloanele operativ şi strategic. Executarea operaţiilor implică evaluarea şi anticiparea permanentă în dinamica desfăşurării acţiunilor de luptă a evoluţiilor din teatru prin prisma obiectivului de îndeplinit în scopul adaptării permanente a planurilor de acţiune la situaţia operativă.

Prin urmare, schimbarea arhitecturii operaţionale atrage după sine modificări ale concepţiei de conducere a forţelor armate, ale structurii de

forțe și dotării acestora și determină noi relații de conducere, care pot creea s-au elimina eșaloane de comandă. Este cazul noilor misiuni ale sistemelor militare naționale și multinaționale care nu erau cunoscute sau previzibile cu 70 de ani în urmă. Acestea au determinat modificări importante ale structurilor de comandă-control comparativ cu cele din arhitectura operațională specifică celui de-al doilea război mondial.

Viitoarele conflicte vor îmbrăca cel mai probabil, în circumstanțe determinate, fie forma unui conflict de joasă intensitate în care pot fi angajați actori statali și non-statali, fie forma unui război la nivel subregional, declanșate fără o avertizare prealabilă sau cu o perioadă de avertizare foarte scurtă. În aceste condiții, efectul acțiunii și reacției militare va depinde, mai ales, de calitatea și oportunitatea informației, de capacitatea de conducere, precizia și eficacitatea sistemelor de armamente, de profesionalismul elementului uman și de rapiditatea manevrei. Caracteristicile comune cele mai importante ale acțiunii și reacției, atât la nivel tactic cât și la nivel operativ și strategic vor fi rapiditatea, suplețea, precizia și caracterul întrunit.

În acest context, în sensul adaptării la noua arhitectură operațională, Alianța a trecut la reconfigurarea structurii de comandă prin reducerea numărului de comandamente și introducerea unor noi principii cu accent pe creșterea flexibilității cum ar fi reacția rapidă, dislocarea întrunită și cooperarea multinațională la nivelul fiecărui comandament.

În plus, dacă luăm în considerație faptul că Alianța reprezintă un sistem a cărui componente interacționează, eforturile trebuie focalizate în direcția relațiilor și proceselor care se dezvoltă între diferitele părți ale sistemului încă de la crearea NATO și, în primul rând, componentele politică și militară ale NATO, care depind de puterea națiunilor. Cu cât sistemul politic, militar și economic este mai dezvoltat, cu atât națiunea respectivă este mai puternică. Aceasta ar putea să însemne că țările NATO mai mici vor fi întotdeauna dezavantajate. Aceasta reprezintă fără îndoială una din provocările la care Alianța trebuie să găsească răspunsul potrivit pentru a-și asigura viabilitatea. Soluțiile ar putea să vizeze aplicarea unor noi principii de diferențiere între state sau ajustarea într-o nouă configurație a componentelor sistemului. În caz contrar, arhitectura operațională în continuă schimbare va determina creșterea în viitor a complexității sistemului și implicit adâncirea diferențelor între țările membre cu consecințe imprevizibile.

De altfel, după încheierea războiului rece, ne-am confruntat deja cu o anumită reducere a coeziunii în cadrul Alianței datorită percepției că amenințarea pe care națiunile trebuie să o contracareze în Europa s-a diminuat. Este încă o dovadă a faptului că riscurile și amenințările nu sunt suficiente pentru crearea de alianțe deoarece participarea la acestea incumbă costuri mari. Astfel, există tendința deplasării centrului de interes către

constituirea de coaliții numai când țările membre consideră că beneficiile exced costurilor.

Din acest motiv, există perspectiva ca țările membre să-și diminueze substanțial cheltuielile pentru înarmare în concordanță cu nivelul scăzut al amenințării. Mai mult decât atât, națiunile ar putea să se angajeze în dispute referitoare la politica NATO în măsura în care interesele țărilor membre se vor orienta în direcții independente în politica externă și de apărare. În viitor trebuie, de asemenea, să luăm în considerație chiar posibilitatea ca țările membre să părăsească Alianța pentru a se angaja în alte cooperări internaționale care implică costuri mai scăzute.

Considerăm că, în măsura în care NATO va depăși aceste provocări și unele dispute actuale, aceasta va continua să fie o organizație transnațională robustă în măsură să-și asume responsabilități sporite pentru prezervarea păcii și securității în zona de responsabilitate și de interes.

Alianța generatoare de securitate

Din analiza mediului internațional a rezultat că riscurile apariției unei confruntări militare majore în Europa s-au diminuat semnificativ, menținându-se totuși fenomene de instabilitate și criză la nivel regional/subregional și tendințe de divizare sau izolare a unor state. Posibilele evoluții negative în plan subregional pot genera forme de instabilitate sau crize de joasă intensitate, fragmentarea sau izolarea unor state din spațiile adiacente. Riscurile generate de situația din Balcani sunt potențate pe termen scurt și mediu de posibilitatea ”importului de insecuritate” din spațiile adiacente (zona Mării Negre și a Caucazului).

În plus, sunt de luat în considerare noi amenințări care, chiar dacă nu pot avea un impact major asupra securității națiunilor, prin probabilitatea ridicată de apariție necesită o abordare corespunzătoare în plan conceptual.

Avem în vedere proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor și a materialelor nucleare, a armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale, expansiunea terorismului internațional și a altor riscuri neconvenționale la adresa securității, expansiunea rețelelor de crimă organizată și creșterea fluxurilor de emigranți ilegali, precum și degradarea mediului ambiant și producerea unor dezastre sau calamități naturale. Așadar, riscurile previzibile nu vor veni din partea unor forțe militare convenționale, ci vor fi riscuri de tip invizibil și neconvențional.

Luând în considerație ultimele evoluții din domeniul militar în viitorul previzibil ne așteptăm la o dezvoltare fără precedent a inter-penetrabilității sferelor militare și civile atât din punct de vedere structural, cât și cultural. Războaiele convenționale se vor transforma în misiuni care nu sunt considerate acțiuni militare în sensul tradițional. Tipul amenințărilor va modifica în continuare rolul NATO. În viitorul mediu de securitate, NATO

va trebui să-şi asume responsabilităţi ca un agent care facilitează procesele constructive şi democraţia în lume şi reprezintă în acelaşi timp un element de putere.

Viitorul prefigurează instituţionalizarea normelor şi practicilor NATO la nivel global deoarece acestea au implicaţii trasnaţionale şi actori transregionali a căror interese, obiective, norme şi valori coincid cu cele ale NATO. Din această perspectivă, se poate remarca faptul că demersurile politico-militare actuale ale Alianţei vizează nu numai interesele membrilor săi dar şi extinderea cooperării la nivel regional şi global în sprijinul unor valori transnaţionale generatoare de securitate.

Extinderea NATO este o altă dovadă a viabilităţii Alianţei şi a continuităţii instituţionale. Incepând cu summit-urile NATO de la Londra (1990) şi Copenhaga (1991), oficialii Alianţei au decis intensificarea eforturilor pentru promovarea relaţiilor est-vest prin iniţierea "Parteneriatului pentru Pace" cu ţările din centrul şi estul Europei, inclusiv cu Rusia. În acest context, există încă multe ţări care doresc să devină membre NATO şi probabil că extinderea va continua.

NATO reprezintă, de asemenea, o instituţie pragmatică pentru concernele militaro-industriale naţionale şi internaţionale prin absorbţia de sisteme de armament, atragerea de capital şi asigurarea de locuri de muncă. Din acest punct de vedere, Alianţa va reprezenta, în continuare, un adevărat catalizator pentru capitalismul multinaţional şi o instituţie militară vizibilă cu înalt nivel tehnologic şi cibernetic.

În prezent, statele aliate şi partenere sunt angajate în afara teritoriului Alianţei la toată gama de operaţiuni de răspuns la crize şi asistenţă umanitară. Acestea includ operaţiuni în sprijinul păcii conduse de NATO sau UE, sub mandat ONU/OSCE şi operaţiuni de luptă împotriva terorismului, care îmbrăca o gamă diversă de forme, de la acţiuni preventive la acţiuni de luptă specifice.

Alianţa este pregătită să participe împreună cu partenerii la misiuni de asistenţă în situaţii de urgenţe civile, la operaţiuni de căutare–salvare şi să contribuie la diminuarea şi înlăturarea efectelor calamităţilor naturale, catastrofelor, dezastrelor, accidentelor tehnologice şi ecologice.

La nivel politic, prin acţiuni specifice diplomaţiei apărării, NATO promovează securitatea şi stabilitatea în lume prin dezvoltarea relaţiilor militare internaţionale de cooperare, parteneriat şi asistenţă între armatele ţărilor membre şi partenere, în scopul creşterii încrederii şi stabilităţii regionale şi globale. De asemenea, participă la demersurile de prevenire a proliferării armelor convenţionale şi de distrugere în masă, a traficului cu armament, materiale şi substanţe potenţial periculoase, precum şi de eliminare a urmărilor în cazul folosirii acestora în mod accidental sau intenţionat.

Este şi motivul pentru care priorităţile NATO pentru promovarea securităţii şi stabilităţii internaţionale vor constitui componentele esenţiale ale politicii Alianţei în perioada imediat următoare. În acest sens, se preconizează discutarea perspectivei operaţiunilor NATO, care se vor concentra pe misiuni de pace şi stabilizare dincolo de teritoriul european, din Afganistan şi până în Irak şi Darfur.

După opt ani de prezenţă a NATO în Kosovo este de aşteptat adoptarea unei decizii privind viitorul provinciei. Indiferent de formula preconizată, se anticipează că misiunea NATO de menţinere a securităţii şi stabilităţii în Kosovo să continue şi evolueze după modelul SFOR. În prezent, NATO acţionează în Kosovo cu 16-17.000 de militari pentru pregătirea forţelor armate, reforma sectorului de securitate şi pentru implementarea noului statut al provinciei.

Exemplul poate cel mai elocvent al implicării Alianţei în stabilizarea şi promovarea păcii şi dezvoltării economico-administrative regionale este reprezentat de operaţia din Afganistan. Chiar dacă situaţia de securitate se menţine instabilă, s-au parcurs paşi importanţi comparativ cu situaţia de acum 10 ani, când femeilor nu li se permitea să-şi părăsească locuinţele, când fetele nu aveau voie să meargă la şcoală, când aveau loc frecvent execuţii publice, când activităţile culturale erau interzise etc. Între progresele înregistrate, menţionăm îmbunătăţirea nivelului de securitate şi creşterea economică. În prezent, 5 milioane de copii frecventează diferite niveluri de şcolarizare, 20% din Parlamentul afgan este compus din femei în urma unor alegeri democratice şi s-a adoptat constituţia.

Pentru contracararea acţiunilor forţelor insurgente şi accelerarea programelor de asistenţă pentru dezvoltarea instituţională şi economică, Alianţa ar putea să decidă creşterea efectivelor dislocate în Afganistan, în special în zonele din sud, unde se înregistrează o recrudescenţă a atacurilor talibane. Este de la sine înţeles că această evoluţie vizează şi creşterea numărului de elicoptere, avioane de transport şi sisteme de comunicaţii ceea ce reprezintă o evoluţie necesară dar nu suficientă. Considerăm, aşadar, necesară continuarea eforturilor Alianţei pentru formarea armatei naţionale afgane şi a poliţiei, creşterea nivelului asistenţei economice şi conjugarea eforturilor diferiţilor actori ai comunităţii internaţionale pentru concentrarea eforturilor pe priorităţile stabilite pentru reconstrucţie şi identificarea resurselor financiare.

Este de aşteptat să se acorde o atenţie deosebită rolului şi locului NATO în configuraţia actuală şi de perspectivă a Europei. Aceasta vizează dezvoltarea relaţiilor cu ţările partenere (Serbia, Croaţia etc.) şi evaluarea nivelului de pregătire a ţărilor candidate pentru accedere în Alianţă (Albania, Macedonia şi Croaţia) în vederea adoptării unor decizii în acest

sens. În general, considerăm că soluția pentru promovarea în continuare a cooperării regionale este acțiunea combinată a partenerilor şi aliaților.

Un actor important al mediului de securitate în zona de interes este Rusia, care reprezintă un partener important al NATO cu un statut special, în sensul că există o instituție specială denumită "Consiliul NATO-Rusia" în care se discută probleme de interes reciproc cum sunt, spre exemplu, apărarea anti-rachetă sau Tratatul privind armele convenționale. Activitățile de parteneriat convenite s-au materializat prin participarea Rusiei la exerciții comune cu NATO şi la operațiunea anti-teroristă "Active Endeavour" din Mediterana.

Încă din anul 1999, de la Summit-ul de la Washington, s-a promovat conceptul "un nou NATO, pentru un nou secol", ceea ce a devenit realitate. Faptele demonstrează că Alianța a reuşit să se adapteze la mutațiile foarte rapide care se produc acum pe scena internațională şi reprezintă, în prezent, organizația care furnizează securitate prin tehnici, politici şi activități care s-au schimbat fundamental dupa finele Războiului Rece. Dacă, în acea perioadă, asigurarea securității însemna prezența a cât mai multor efective la frontiere gata de acțiune, procedeele actuale au un caracter mult mai sofisticat:

▪ Combaterea teroriştilor, care se organizează la distanțe strategice pentru atacarea unor ținte din zona de responsabilitate a Alianței.

▪ Dialogul constant cu actorii importanți pe plan internațional: Rusia, Australia, Japonia, Noua Zeelanda, țările din Mediterana şi din zona Golfului.

▪ Dezvoltarea parteneriatelor, ceea ce înseamnă că țări care nu sunt membre NATO îşi pot asuma responsabilități prin participarea la operațiuni NATO. În Afganistan, spre exemplu, acționează, în prezent, 11 țări non-membre NATO, care participă la misiuni în conformitate cu prevederile planului de operații elaborat de Comandantul Suprem al Forțelor Aliate din Europa.

▪ Abordarea noilor tipuri de provocări cum ar fi apărarea anti-rachetă, securitatea energetică şi războiul cibernetic.

Nu în ultimul rând, pentru asigurarea viabilității subiectelor enunțate pe care se concentrează atenția națiunilor, Alianța trebuie să dezvolte capabilitățile şi un sistem de finanțare colectivă a operațiilor şi forțelor, care să asigure o repartizare echitabilă a costurilor şi contribuția cu forțe adecvate spectrului larg de provocări cu care se confruntă NATO în prezent.

Implicații naționale

Calitatea României de membru NATO şi UE, la care se adaugă dezvoltarea formelor de cooperare subregională, precum şi tendințele de dezvoltare a unor sisteme regionale şi continentale de management al

crizelor, vor contribui în mod direct şi semnificativ la consolidarea securității naționale şi va permite României afirmarea pe plan internațional ca un actor important în comunitatea statelor care promovează pacea şi stabilitatea internațională.

În plan regional, există pentru prima dată premisele unei păci durabile, România fiind direct implicată prin contribuțiile proprii la reintegrarea spațiului sud-est european în arhitectura de securitate la nivel continental. Relațiile cu vecinii şi parteneriatele dezvoltate cu actori strategici pe plan internațional permit configurarea unui climat de încredere şi securitate.

În acest mediu de securitate, Armata României trebuie să dispună, în principal, de capacități eficiente de supraveghere şi avertizare timpurie, precum şi de contracare a riscurilor neconvenționale şi răspuns în situații de urgențe civile.

Astfel, capacitățile de management al luptei, gradul de implementare a noilor tehnologii, capacitatea de reacție rapidă şi de acțiune întrunită, capacitatea de desfăşurare a forțelor la mari distanțe, de susținere a acestora în teatru şi de executare a operațiunilor militare în condiții dificile de mediu reprezintă coordonatele fundamentale ale profilului viitor al forțelor armate.

În sensul noilor provocări din mediul de securitate şi al configurației operaționale previzibile pe termen mediu şi lung, Armata României este angajată în procesul de operaționalizare şi dezvoltare a capabilităților necesare pentru participarea la operațiuni de răspuns la crize şi asistență umanitară. Acestea trebuie să permită reacția rapidă, susținerea forțelor în teatre din afara teritoriului național, participarea la operațiuni întrunite şi multinaționale cu alte componente de reacție rapidă, cu angajarea forțelor speciale, precum şi unităților de cercetare, război electronic, radiolocație, rachete antiaeriene, apărare NBC, avioane şi elicoptere de luptă şi transport, nave maritime şi fluviale, în conformitate cu prevederile conceptului CJTF/NRF.

Evoluția configurației operaționale indică perspectiva dezvoltării componentei de operații speciale, în special în cadrul forțelor inițiale de angajare în teatru, care trebuie să aibă în compunere structuri specializate din toate categoriile de forțe ale armatei şi care trebuie să asigure condițiile dezvoltării ulterioare a operațiunilor de stabilizare şi umanitare.

În aceste condiții, este de la sine înțeles că, continuarea procesului de reformă a organismului militar reprezintă o condiție esențială pentru realizarea compatibilității structurale şi acționale cu Alianța Nord-Atlantică. România, ca membru NATO, a trecut la abordări în domeniul militar care să ne permită integrarea în fapt, adică dezvoltarea propriilor capabilități la nivelul celor al țărilor NATO.

În primul rând, trebuie să ne concentrăm eforturile asupra acelor

capabilităţi care pot fi îmbunătăţite şi asupra altora noi care trebuie importate. Este aşadar necesară dezvoltarea de către ţara noastră a cooperării europene şi transatlantice în domeniul armamentelor precum şi a unor programe şi proiecte comune pentru evitarea apariţiei unei discrepanţe tehnologice.

În acest sens, în perioada următoare trebuie să continuăm eforturile pentru îmbunătăţirea interoperabilităţii şi standardizării. Prin interoperabilitate mă refer la posibilitatea diferitelor sisteme de a lucra împreună, iar prin standardizare la eforturile pe care trebuie să le facem pentru introducerea unor sisteme comune, similare atât ca formă cât şi ca funcţiuni.

Analistul militar american Thomas Callaghan a exprimat, în opinia noastră, foarte clar distincţia pe care trebuie să o facem dintre interoperabilitate şi standardizare, astfel:

"*Interoperabilitatea reprezintă ceea ce se poate face cu diversitatea de care dispunem. Standardizarea reprezintă ceea ce trebuie să întreprindem pentru a evita diversitatea în viitor*".

Aşadar un sistem structural şi acţional standardizat, care este similar ca formă şi funcţionalitate, este implicit interoperabil, în timp ce un sistem nestandardizat trebuie să fie modificat pentru a deveni interoperabil. Este o problemă de eficienţă economică, care va trebui tratată cu cea mai mare atenţie în perspectiva continuării reformei multidimensionale, inclusiv structurale a Armatei României, care trebuie să îndeplinească în noua structură de forţe cerinţele obiectivelor şi angajamentelor privind participarea la întreaga gamă de misiuni sub conducerea Alianţei.

Concluzii

În această lucrare am încercat să examinăm teoretic de ce şi în ce fel se schimbă Alianţa şi care sunt perspectivele acestui proces care trebuie să reflecte idealurile de democraţie şi unitate în diversitate şi să permită abordarea unor noi obiective şi misiuni pentru promovarea păcii şi securităţii internaţionale.

Istoria a demonstrat că NATO nu are nevoie de un inamic pentru a putea rezista deoarece Alianţa reprezintă o organizaţie politico-militară care se transformă şi reformează permanent în concordanţă cu provocările actuale şi cele previzibile şi reflectă puterea politică, militară şi economică a statelor din spaţiul euroatlantic. Prin urmare, NATO continuă să existe în ciuda faptului că ameninţarea comunistă a dispărut, deoarece NATO şi-a deplasat centrul de greutate pentru a se adapta la noile schimbări din mediul internaţional şi la noile relaţii între componentele civile şi militare. NATO a definit noi ameninţări cum ar fi terorismul şi instabilităţile specifice perioadei post război rece inclusiv proliferarea armamentului de distrugere în masă de către ţările lumii a treia.

În final, NATO şi-a extins scopul prin modificarea rolului şi misiunilor de la o organizaţie politico-militară la o instituţie care se concentrează pe managementul crizelor şi menţinerea păcii, operaţiuni destinate promovării stabilităţii şi păcii în lume. Din păcate, stabilitatea nu rezolvă întotdeauna problemele. Măsura în care NATO va reuşi să devină o instituţie necesară pentru o lume paşnică şi echitabilă depinde de capacitatea Alianţei de implementare a deciziilor politice referitoare la dezvoltarea capabilităţilor sale operaţionale. Acestea vizează, în principal, creşterea mobilităţii, care să permită forţelor dislocarea rapidă în zona de criză, îmbunătăţirea capacităţii de susţinere, de angajare efectivă în teatru şi de protecţie, precum şi dezvoltatea posibilităţilor de comandă-control care să permită acţiunea în comun a forţelor multinaţionale. Fără a diminua cu nimic importanţa pentru managementul crizelor a asistenţei umanitare, reconstrucţiei economice, dezvoltării instituţiilor civile, experienţa a demonstrat că acestea nu pot fi aplicate fără a cuceri, în prealabil, prin mijloace exclusiv militare controlul asupra situaţiei din regiune.

În concluzie, considerăm că supravieţuirea NATO după încheierea Războiului Rece va depinde, în primul rând, de abilitatea Alianţei de a-şi adapta configuraţia organizaţională, sistemică şi instituţională în concordanţă cu noua arhitectură operaţională a secolului XXI, ceea ce va trebui să determine sincronizarea rolului şi misiunilor Alianţei cu cerinţele mediului internaţional actual. Fără îndoială că puterea militară poate fi aplicată cel mai bine în alianţă de vreme ce poate fi maximizat impactul militar şi în acelaşi timp împărţite riscurile şi costurile. În plus, acţionând în alianţă creşte legitimitatea politică a unei operaţii. În viitor, cu cei 26 de membri, NATO rămâne cea mai mare coaliţie şi reprezintă cel mai efectiv mod de asigurare a securităţii colective.

Bibliografie

Articole, studii, cărţi

1. COOKE, Thomas *NATO CJTF Doctrine: The Naked Emperor,* from Parameters, Winter 1998;
2. **Doctrine for Joint Operations** *Joint Pub 30*, Washington, Government Printing Office, 1993;
3. DOLE, Robert J. *NATO's European Pillar,* Center for Strategic and International Studies (CSIS), September 10th 1999, available at http://www.csis.org/testthis/research/ p091099NATO.html;
4. QIAO Liang, WANG Xiangsui**,** *Unrestricted Warfare,* Beijing, PLA Literature and Arts Publishing House, February 1999;
5. STRANGE, Joe, **Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities,** Marine Corps War College, 1998;
6. MUREŞAN, Mircea şi colectiv, **Securitatea europeană la începutul**

mileniului trei, Editura UNAp „Carol I”, Bucureşti, 2006.;
7. DREW, Nelson S. *NATO from Berlin to Bosnia. Trans-Atlantic Security in Transition*, McNair Paper 35, Institute for National Strategic Studies, January 1995, http://www.ndu.edu/inss/macnair/m035cont.html;
8. GEHMAN, Harold W. *Transforming NATO's Defence Capabilities for the 21st Century*, U.S. Foreign Policy Agenda, USIA Electronic Journals, Vol. 4, No. 1, March 1999;
9. SMITH, Jullianne; Butcher, Martin *A Risk Reduction Strategy for NATO*;
10. Lt.col.dr.Visarion NEAGOE, Mr. Radu UNGUREANU *CJTF-Provocarea militară a viitorului*, Revista Gândirea Militară Românească nr.4/1999; 3/2000;
11. **"The Pursuit of Enhanced Defence Capabilities",** A luncheon address given by Robert G. Bell, NATO Assistant Secretary General for Defence Support, 24 January 2002.

Documente oficiale

1. *The Alliance's Strategic Concept* agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Rome, 7-8 November 1991;
2. *Declaration of the Heads of State and Government,* Ministerial Meeting of the North Atlantic Council/North Atlantic Cooperation Council, NATO Headquarters, Brussels, January 1994;
3. *The Alliance's Strategic Concept* approved by the Heads of State and Government. participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999. See also Washington Summit Communiqué, Press Communique NAC-S(99)64, Brussels, April 24, 1999;
4. *Prague Summit Declaration* issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague on 21 November 2002;
5. *NATO-EU Declaration on the European Security and Defence Policy (ESDP)*, 16th of December 2002.
6. *Istanbul Summit Declaration* issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Istanbul on June 28 - June 29, 2004;
7. *Riga Summit Declaration* issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Riga, Latvia on June 28 - June 29, 2004.

CONSIDERAŢII PRIVIND STRATEGIA REALIZĂRII PIEŢEI UNICE INTERNE A UE

Lector univ. dr. Cristian POPA

The Internal Market Strategy is one of the key economic policy coordination instruments at EU level, alongside the Broad Economic Policy Guideline (BEPG) and the Employment Guideline (EG). This strategy is an important input into the work of the new Competitiveness Council. It is, moreover, a response to the European Parliament's calls for a new initiative to speed up the delivery of key reforms.

The new internal market strategy should also provide a fresh boost in realising the ambitious objective set by the Lisbon process by 2010. Furthermore, with enlargement only a year away, the internal market needs to be strengthened in order to avoid the risk of fragmentation and to take full advantage of the opportunities this enlarged market offers to the Member States.

Bazele procesului de integrare europeană - care a dus la apariţia actualei structuri a Uniunii Europene şi implicit la Piaţa comună - au fost puse în 1950 de către Jean Monnet, pe atunci şef al Organizaţiei Naţionale a Planificării din Franţa şi Robert Schuman, ministrul de externe al Franţei. Jean Monnet a propus ca producţia de cărbune şi oţel a Franţei şi Germaniei să fie administrată de un organism comun. Ideea a fost preluată de Robert Schuman, care a mers mai departe şi a propus crearea unei comunităţi de interese paşnice dintre Franţa şi Germania, deschisă şi altor state europene. Astfel, se dorea eliminarea rivalităţilor existente între Franţa şi Germania privind zonele strategice ale Ruhr-ului şi Saar-ului, unificarea eforturilor de reconstrucţie a statelor europene, a căror economie fusese puternic afectată de cel de-al doilea război mondial, şi crearea condiţiilor care ar duce la evitarea pe viitor a războaielor în Europa. Planul propus de Robert Schuman, ulterior denumit „Planul Schuman”, viza plasarea producţiei germane şi franceze de cărbune şi oţel în mâinile unei autorităţi supreme comune de supraveghere (Autoritate Supremă) ... la care se pot alătura alte state europene.

În aprilie 1951, şase state – Franţa, Republica Federală Germania, Italia, Belgia, Olanda şi Luxemburg - au semnat Tratatul de la Paris de constituire a primei organizaţii europene Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului (CECO). Deşi CECO îşi începe activitatea în 1952, Piaţa Comună a

Cărbunelui şi Oţelului devine funcţională începând cu anul 1953, când cele şase state fondatoare înlătură barierele vamale şi restricţiile cantitative la oţel şi cărbune. In anul 1957, cei şase membri ai CECO ajung la concluzia că productivitatea şi bunăstarea economică este unica soluţie de supravieţuire a Europei de Vest vis-a-vis de Blocul de Est. Ca urmare, s-a decis crearea Comunităţii Economice Europene (CEE) şi a Comunităţii Europene pentru Energia Atomică (EUROATOM), instituite prin semnarea în 1957 a celor două Tratate de la Roma. Prevederile din cadrul Tratatului de la Roma (Tratatul CEE) erau semnificative pentru viitorul economic şi social al Europei.

Încă de la începutul Tratatului sunt definite precis obiectivele Uniunii Europene. Astfel, Tratatul prevede, ca sarcini specifice de îndeplinit pentru Comunitate, stabilirea şi crearea unei Pieţe Comune precum şi a unei uniuni economice şi monetare[1]. Totodată, prin implementarea politicilor comune, se urmăreşte promovarea, la nivelul Comunităţii, a unei dezvoltări armonioase, echilibrată şi susţinută a activităţilor economice, un nivel ridicat al angajării şi al protecţiei sociale, egalitatea dintre bărbaţi şi femei şi dintre toţi cetăţenii din cadrul Comunităţii, fără discriminare, creştere economică echilibrată, susţinută şi cu un coeficient scăzut al inflaţiei, un grad ridicat de competitivitate în domeniile economice, un grad ridicat de protecţie şi de îmbunătăţire a mediului, creşterea standardelor de viaţă precum şi a calităţii vieţii în general, coeziune economică şi socială şi solidaritate între statele membre[2].

Pentru a fi capabilă să atingă obiectivele stabilite, Comunitatea trebuia să îşi adapteze politica economică, care să permită realizarea Pieţei Comune şi să susţină evoluţia acesteia în concordanţă cu principiile unei economii de piaţă liberă şi deschisă cu o concurenţă directă.

Astfel, Piaţa Comună este o piaţă „unică, internă”, care cuprinde mai multe state suverane, precum şi teritorii autonome. Teritoriul Pieţei Comune este determinat de către frontierele exterioare ale statelor membre ale Comunităţii, cu anumite reglementări privitoare la anumite teritorii europene situate în afara continentului şi pentru care statele membre sunt responsabile. În egală măsură, Piaţa Comună include apele teritoriale precum şi spaţiul aerian al statelor membre. Piaţa Comună protejează astfel Comunitatea pe piaţa mondială ca fiind o singură unitate de negociere, cu propriile bariere tarifare vamale cuprinse în Tariful Vamal Comun şi în Politica Comercială Comună. Concret, Piaţa Comună se bazează pe patru libertăţi fundamentale:

[1] *Conferinţa interguvernamentală pentru o piaţă comună şi EUROATOM*, Articolul 2

[2] *Idem*, Articolul 3, 4.

- libertatea de mişcare a bunurilor;
- libertatea de mişcare a persoanelor;
- libertatea de mişcare a serviciilor;
- libertatea de mişcare a capitalurilor.

Adiţional celor patru libertăţi fundamentale, Piaţa Comună se sprijină pe două politici principiale: Politica Comună în Agricultură şi Politica Concurenţei, aceasta din urmă fiind una dintre cele mai avansate politici economice la nivel comunitar. Obiectivul principal al acestor patru libertăţi fundamentale este de a desfiinţa barierele existente în cale liberei dezvoltări Comunitate, în timp ce obiectivul principal al celor două politici comunitare este de a dezvolta un sistem legislativ unitar în domeniile esenţiale pentru Comunitate.

Libertatea de mişcare a bunurilor

Tratatul subliniază, în cuprinsul său, importanţa constituirii Comunităţii ca o uniune vamală care să acopere comerţul cu bunuri şi care să implice abolirea taxelor de import şi de export precum şi a oricăror reglementări legale având un efect similar şi adoptarea unei politici vamale tarifare comune în relaţiile cu terţe state. Politica vamală este una dintre politicile fundamentale ale Uniunii Europene. Implementarea sa a început în 1958, iar unul dintre primii paşi a fost crearea uniunii vamale, toate taxele şi restricţiile vamale în comerţul dintre statele membre fiind eliminate treptat. În plus, a fost adoptat un pachet legislativ comun în domeniul vamal pentru ca toate bunurile importate din afara Comunităţii să fie supuse aceloraşi proceduri şi reglementări vamale. Conştientizându-se faptul că o uniune vamală nu poate fi realizată în mod brutal, tratatul a prevăzut un ritm lent şi anume termenul de realizare a fost dat pentru 1 ianuarie 1970. S-a realizat însă la 1 iulie 1968. Tratatul nu cuprinde o definiţiei a „bunurilor” sau a „produselor”, dar aceşti termeni sunt în general folosiţi având înţelesuri similare şi putând fi înlocuiţi între ei. Astfel, în primul caz cu referire în cauză la valori artistice, Curtea Europeană de Justiţie defineşte drept „bunuri” ca fiind produsele care pot fi evaluate în bani şi care sunt capabile, ca atare, să fie subiectul unor tranzacţii comerciale. În înţelesul aceluiaşi Tratat, bunurile care vor beneficia de libertatea de mişcare sunt acele bunuri a căror origine de producţie sau de fabricaţie este în unul din statele membre ale Comunităţii. Bunurile care provin din ţări care nu sunt membre ale Comunităţii sunt prohibite a fi subiectul liberei circulaţii în interiorul graniţelor acesteia, dacă ţara de intrare a acestora nu a definitivat formalităţile necesare intrării legale a bunului pe teritoriul său şi nu a îndeplinit toate formalităţile vamale şi alte cerinţe echivalente pentru intrarea pe teritoriul său.

Prin „taxe vamale” sunt delimitate nu numai taxele aferente importu-

rilor de bunuri dar şi taxele aferente exporturilor de bunuri realizate de către un stat membru[3]. Nu este important nivelul schimburilor, destinaţia pe care o vor lua bunurile sub aspect economic, dacă este destinat să folosească statului sau direct economiei naţionale, cât este de important faptul că aceste bunuri vor tranzita frontiera naţională a statului membru şi, prin urmare, vor intra pe teritoriul Comunitar. Deci, sub acest aspect, bunul va face obiectul taxării la frontiera de intrare fiind supus regimurilor şi restricţiilor vamale.

În ceea ce priveşte măsurile care au efecte echivalente taxelor vamale, Tratatul nu specifică expres care sunt aceste măsuri, numai interzice aplicarea acestora şi solicită statelor membre să renunţe la aplicarea acestora în cazul relaţiilor comerciale din interiorul Comunităţii. Aceste măsuri au fost practic delimitate de către Curtea Europeană de Justiţie ca fiind obligaţii şi taxe, indiferent de specificaţiile lor tehnice, impuse unilateral, care se aplică specific unui produs importat de către un stat membru, dar nu şi unui produs naţional similar şi care, prin alternarea de preţuri, are acelaşi efect asupra libertăţii de circulaţie a bunurilor, ca şi taxele vamale. Justificarea pentru astfel de prohibiţii se bazează pe faptul că *„orice schimbare pecuniară, indiferent cât de mică ar fi, impusă unor bunuri din raţiuni că acestea ar tranzita frontiera, constituie un obstacol în calea liberei circulaţii a bunurilo*r" şi poate avea implicaţii majore prin utilizare acestor bunuri fie în consumul direct, în forma în care au fost practic importate, fie prin încorporarea acestora, în calitate de componente, în alte bunuri care nu fac obiectul impunerii vamale ulterioare la export. Tratatul prevede de asemenea faptul că toate restricţiile de natură cantitativă la importuri şi exporturi dintre statele membre, precum şi orice măsuri care au un efect echivalent vor fi interzise[4].

Cu toate acestea, Tratatul permite statelor membre să se abată de la aceste restricţii, în anumite situaţii clar delimitate. În astfel de cazuri, statele trebuie să se asigure că aceste derogări nu constituie, de fapt, o modalitate distinctă de discriminare, sau o restricţie de comerţ. Derogarea reprezintă practic o regulă permisivă adresată unui stat membru, care îi permite practic acestuia să îşi protejeze anumite valori sociale de implicarea şi impactul comerţului liber şi direct din cadrul Comunităţii şi implicit a Pieţei Comune. Având statutul de excepţie de la regula generală, derogarea trebuie susţinută în mod specific şi dovedită pe domeniile expres prevăzute de către Tratat. În astfel de cazuri, Tratatul trebuie interpretat în sens restrictiv iar măsurile restrictive trebuie justificate şi susţinute de către stat. Raţiunile de bază pentru care Tratatul prevede derogări sunt: moralitatea publică, politicile

[3] *Tratatul de instituire a unei constituţii pentru Europa*, Articolul III-151.
[4] *Tratatul de instituire a unei constituţii pentru Europa*, Articolul III-153

publice, securitatea publică, protecţia sănătăţii şi vieţii oamenilor, animalelor şi plantelor, protecţia tezaurelor naţionale cu o valoare artistică, istorică sau arheologică, protecţia proprietăţii industriale sau comerciale.

Cazul de referinţă pentru derogările referitoare la moralitatea publică îl constituie prohibiţia din Marea Britanie cu privire la importul de materiale pornografice, care se comercializau în mod liber în alte state membre. În baza celor primite de la Camera Lorzilor, Curtea Europeană de Justiţie a considerat că este la latitudinea fiecărui stat membru să îşi determine cerinţele pentru moralitatea publică în concordanţă cu propria scară de valori.

În ceea ce priveşte politica publică, aceasta reprezintă interesul unui stat de a menţine un anumit standard de comportament referitor la bunurile comune şi la ordinea publică. Din aceste raţiuni nu sunt surprinzătoare deciziile Curţii Europene de Justiţie asupra căreia au un impact scăzut cazurile în care se pledează pentru politica publică. Astfel, pledoaria pentru rezervarea denumirilor de „Sekt" şi „Weinbrand" exclusiv pentru Germania şi vinurile germane pentru a proteja astfel producătorii germani de concurenţa neloială şi consumatorii germani de decepţiile decurgând din achiziţionarea unor produse contrafăcute, nu a fost de natură a impresiona Curtea, care a decis că derogarea era permisivă numai dacă era necesar să protejeze producătorii şi consumatorii de practici comerciale frauduloase. Astfel, s-a ţinut cont de gradul de proporţionalitate.

Este o practică comună şi absolut necesară pentru fiecare stat, în scopul protejării securităţii publice impunerea de restricţii la importurile de elemente criminale şi de materiale suspecte a fi utilizate pentru activităţi teroriste. Totodată, există şi alte practici de natură a afecta securitate publică. Astfel, în procesul dintre Campus Oil Ltd. şi Minister for Industry and Energy s-a acordat succes de cauză Guvernului Irlandez care apăra măsura în baza căreia importatorii irlandezi de petrol erau obligaţi să achiziţioneze un procent din necesarul lor de la rafinăriile petroliere naţionale. Curtea Europeană de Justiţie a decis că, în baza legăturii vitale pentru economia naţională dintre oferta de produse petroliere şi serviciile esenţiale implicate, măsura era necesară şi legală.

Nu există nici o definiţie în Tratat referitoare la protecţia tezaurelor naţionale cu o valoare artistică, istorică sau arheologică. Astfel, reglementarea referitoare la exportul bunurilor cu valoare culturală, urmăreşte ca exportul pentru astfel de bunuri să fie controlat uniform la graniţele externe ale Comunităţii. Exporturile pot fi efectuate numai în baza unei licenţe, valabilă pe tot cuprinsul acesteia, licenţă emisă de către autorităţile competente din statul în care obiectul este localizat. Licenţele de export pot fi refuzate pentru acele cazuri în care bunurile culturale în cauză se află sub

incidența reglementărilor tezaurelor artistice, istorice sau arheologice naționale.

Sănătatea publică a unui stat se regăsește defalcată în protecția sănătății și vieții oamenilor, animalelor și plantelor. Astfel de măsuri trebuie să fie de natură a proteja sănătatea publică fără însă a afecta concurența la nivelul Comunității. Pledoaria pentru protecția sănătății publice, în ceea ce privește importul de carne și de produse din carne, susținută de către Germania, a fost respinsă deoarece există o directivă stabilind o procedură Comunitară referitoare la protecție și producerea produselor de carne, iar simpla trecere a unei frontiere nu este de natură a afecta sănătatea publică, dacă directiva a fost respectată în țara de origine.

Dreptul de proprietate intelectuală ca patente de fabricație, mărci de origine, copyright precum și alte drepturi de acest gen sunt de natură a proteja producătorii și au astfel un impact asupra Pieței Comune și implicit asupra concurenței.

Libera circulație a persoanelor

Această libertate derivă din prevederile legate de cetățenia europeană prin care toți cetățenii Uniunii au dreptul să circule și să locuiască liber pe teritoriul statelor membre, cu respectarea condițiilor impuse de Tratatul CE și a măsurilor luate pentru aplicarea acestora.

Pentru prima dată, libera circulație a persoanelor a fost prevăzută în cuprinsul Tratatului de la Roma, articolul 48 care cuprindea crearea condițiilor pentru realizarea liberei circulații a persoanelor pe teritoriul Comunității. Acest fapt implica practic abolirea oricăror discriminări, în privința angajării, bazate pe naționalitate, salarii, condiții de muncă.

Scopul primordial al acestui obiectiv l-a reprezentat, de fapt, crearea Pieței Comune ca o voință a oamenilor, voință rezultată din dorința acestora de a se deplasa și profesa și în alte state din cadrul Comunității. Astfel, în ansamblul său, Tratatul urmărește corelarea dintre libertatea de mișcare a bunurilor, persoanelor, serviciilor și a capitalurilor. Aceste obiective economice, pentru a putea fi atinse, trebuiau să se bazeze pe factorul uman, și să îi asigure acestuia mobilitatea necesară la nivelul economiei. Astfel, „*libertatea de mișcare constituie un drept fundamental al lucrătorilor și a familiilor acestora; mobilitatea muncii în cadrul Comunității trebuie să fie unul din mijloacele prin care lucrătorului i se garantează posibilitatea de îmbunătățire a condițiilor sale de viață și de lucru, precum și promovarea pe scara socială, în timp ce ajută la îndeplinirea cerințelor economiei statelor membre*".

Un prim pas pentru a asigura libera circulație a persoanelor a fost încheierea acordului Schengen, la 14 iunie 1985, de către Franța, Germania și țările Benelux, care transformă în realitate libera circulație a mărfurilor și

persoanelor. Obiectivul este eliminarea frontierelor interne și garantarea securității statelor membre și cetățenilor acestora. Pentru aceasta trebuiau să se stabilească acorduri în materie de politica migrării și azilului, precum și în probleme legate de securitate și justiție. La 19 iunie 1990, s-a încheiat convenția de aplicare a acordului Schengen la care au mai aderat: Italia (1990), Portugalia și Spania (1991), Grecia (1992), Austria (1995), Finlanda, Suedia și Danemarca (1996). Principalele prevederi ale acordului Schengen erau :

- *Regim de vize armonizate*. Crearea unei vize unice cu valabilitate de 3 luni și stabilirea unei liste comune cu țările terțe ai căror cetățeni trebuie să obțină viza Schengen pentru a circula pe teritoriul țărilor semnatare. Dacă viza este refuzată de un stat membru nu va putea fi oferită de alt stat.
- *Dreptul de azil*. În 1995, s-a încheiat convenția de la Dublin, prin care se stabilește că azilul se poate solicita într-o singură țară.
- *Colaborarea poliției*. O îmbunătățire a cooperării poliției, o vigilență omogenă în ceea ce privește frontierele externe și posibilitatea de continuare a acțiunii poliției pe teritoriul altei țări semnatare.
- *Cooperarea justiției.*
- *Colaborarea în lupta contra traficului de droguri.*
- *Lupta contra traficului de arme*.

Pentru a facilita desființarea frontierelor, s-a format Sistemul de Informare Schengen. Acesta constă într-o rețea informatică între polițiile naționale și permite consultări asupra persoanelor, mijloacelor de transport atunci când se efectuează operații de control.

Obiectivul politic a fost cel de crearea a unui grad ridicat de coeziune între oamenii din cadrul Comunității, prin eliminarea barierelor din calea liberei migrații a lucrătorilor și prin promovarea ideii de cetățean european. Astfel, Tratatul asigură pentru orice lucrător – cu excepția condițiilor care impun limitări justificate prin rațiuni de politică publică, securitate publică, sănătate publică – posibilitatea de a:

- accepta orice ofertă de angajare care i se face și care este în beneficiul său;
- se mișca liber în cadrul granițelor statelor membre ale Comunității pentru atingerea acestui scop;
- locui provizoriu într-un stat membru în vederea angajării în acel stat, în concordanță cu reglementările legislative și administrative, care guvernează derularea procesului de angajare în respectivul stat;
- rămâne pe teritoriul unui stat membru după ce a fost angajat în acel stat.

Toate aceste reglementări referitoare la circulația lucrătorilor nu vor fi

aplicate personalului angajat în funcţii publice în cadrul statelor membre ale Comunităţii. Consiliul va trebui ca, acţionând în concordanţă cu procedurile şi după consultarea Comitetului Economic şi Social, să emită directive şi regulamente pentru a putea pune în aplicare efectivă prevederile Tratatului şi să asigure libertatea de circulaţie a lucrătorilor prin:

- asigurarea unei strânse cooperări între serviciile naţionale de angajare a forţei de muncă;
- eliminarea procedurilor administrative, a practicilor şi a perioadelor de calificare pentru lucrătorii disponibili şi calificaţi, întrucât menţinerea unor astfel de măsuri ar fi un obstacol în calea liberei circulaţii a lucrătorilor;
- crearea unui mecanism eficient prin care să se asigure aducerea ofertelor de lucru în atenţia celor interesaţi şi realizarea prin aceasta a echilibrului între cererea şi oferta pe piaţa Comunitară a forţei de muncă, astfel încât să se elimine şi eventualele ameninţări la nivelul standardelor de viaţă ale lucrătorilor din anumite arii industriale.

Libera circulaţie a serviciilor

Tratatul cuprinde o secţiune distinctă destinată serviciilor, unde este reglementată libertatea de a furniza servicii pe tot cuprinsul Comunităţii, prin abolirea oricăror restricţii existente: *„... restricţiile existente asupra libertăţii de a furniza servicii în interiorul Comunităţii, de către persoane cu naţionalitatea unui stat membru şi care oferă serviciile unei persoane din alt stat al Comunităţii*”[5]. Consiliul poate, în baza Tratatului, în baza unei majorităţi calificate, şi în baza unei propuneri a Comisiei, să extindă prevederile prezentului capitol şi asupra unei terţe ţări care oferă servicii în interiorul Comunităţii.

Tratatul defineşte ca fiind servicii cele care sunt în mod normal prestate în baza unui tarif şi care nu intră în aria de acoperire a reglementărilor referitoare la libertatea de circulaţie a bunurilor, persoanelor şi capitalurilor.

Serviciile vor include patru mari capitole:

- activităţi cu caracter industrial;
- activităţi cu caracter comercial;
- activităţi ale meşteşugarilor;
- activităţi ale profesioniştilor.

Conceptul de liberă furnizare a serviciilor este legat de dreptul la stabilire. Acesta include posibilitatea pentru persoanele fizice autorizate şi pentru firmele din Comunitate de a se stabili şi de a-şi desfăşura activitatea în alte state membre; singura condiţie legată de libertatea de a furniza

[5] *Conferinţa interguvernamentală pentru o piaţă comună şi EUROATOM,* Articolul 59

servicii în Comunitate este ca firma sau persoana fizică autorizată să fie înregistrată oficial într-un stat membru.

Conceptul de servicii, aşa cum apare definit, este foarte extins, definiţia oferită fiind însă nu suficient de exhaustivă. Astfel, datorită caracterului vag al definiţiei, a rămas practic la latitudinea Curţii Europene de Justiţie să soluţioneze litigiile apărute din necesitatea de a decide dacă un „serviciu” intră în prevederile prezentului Capitol şi este considerat serviciu în concordanţă cu prevederile Tratatului. Acesta a impus anumite condiţii care exclud serviciile în domeniul administraţiei publice şi permit restricţionarea acestei libertăţi în baza politicilor publice, a celor de securitate şi de sănătate publică.

Anumite sectoare, cum ar fi transporturile, serviciile bancare şi de asigurări pot să aibă propriile restricţii. În ceea ce priveşte serviciile bancare, crearea Pieţei Financiare Unice s-a desfăşurat în 3 etape:

- Eliminarea restricţiilor referitoare la libertatea de stabilire;
- Asigurarea libertăţii prestării de servicii;
- Stabilirea licenţei unice şi controlului din partea ţării de origine.

Dezvoltarea acestui sector financiar s-a bazat pe principiul licenţei unice şi al supravegherii de către ţara de origine: autorizaţia iniţială a ţării de origine este suficientă pentru ca o entitate economică să se poată stabili sau să poată presta servicii liber într-o altă ţară comunitară. Acest lucru implică:

- recunoaşterea mutuală de către autorităţile de supraveghere a normelor şi practicilor de supraveghere şi control utilizate de fiecare autoritate;
- noi eforturi de armonizare a normelor deoarece diferenţele ar fi putut avea ca urmare restrângerea sau distorsionarea concurenţei.

În domeniul asigurărilor, armonizarea a fost mult mai dificilă deoarece existau restricţii naţionale, produse neomogene, o diversitate de clienţi, necesitate de protecţie şi nu exista un mecanism de reglementare ca în sectorul bancar.

În acest domeniu, legislaţia comunitară s-a desfăşurat în 3 etape:

- În anii ’70 s-a recunoscut dreptul de stabilire pentru societăţile de asigurări aparţinând unui stat membru pe teritoriul celorlalte state membre şi s-au făcut demersuri pentru armonizarea reglementărilor din domeniul asigurărilor de automobile;
- În 1986, o sentinţă a Curţii de Justiţie a reafirmat importanţa principiului liberei prestări de servicii în contextul unei Pieţe Unice a asigurărilor precizând cazurile în care trebuia să se aplice controlul de către ţara de origine sau de către ţara de rezidenţă a clienţilor. În continuare, au fost vizate asigurările pentru maşini (1990), asigurările de viaţă (1990), armonizarea conturilor anuale (1991);

- Principiul licenței unice a fost impus din alte directive privind asigurările de persoane, de viață și de automobile. Aceste directive au intrat în vigoare în 1994, moment în care se poate vorbi deja de o Piață Unică a Asigurărilor.

În ceea ce privește transporturile, liberalizarea acestora a fost un element fundamental al construcției Pieței Comune, politica comună de transport fiind stabilită prin Tratatul CE și urma să se dezvolte în paralel cu legislația comunitară. Liberalizarea acestui sector a prezentat însă unele întârzieri, abia în anul 1997 au fost liberalizate transporturile aeriene.

Legat de bursa de valori s-au făcut eforturi de apropiere a legislațiilor pentru crearea unei Piețe Financiare Unice caracterizată prin libertate de investiție, accesul liber la piețe și burse deschise. Privind fondurile și societățile de investiții s-a urmărit recunoașterea mutuală a lor precum și un control din partea țării de origine dar cu respectarea normelor țării gazdă. S-au emis mai multe directive privind condițiile de admitere a valorilor mobiliare la bursă, modul de informare și publicare a informațiilor, precum și directive asupra fondurilor de investiții (1985) și asupra operațiilor cu informații privilegiate. Însă, Piața Unică de Capital a culminat cu directiva privind serviciile de investiții care a reglementat licența unică, supravegherea din partea țării de origine și liberul acces al băncilor (1996).

Libertatea circulație a capitalurilor

Libertatea de circulație a capitalurilor, alături de libertatea de circulație a bunurilor, persoanelor și serviciilor a stat la baza fundamentării Pieței Comune, așa cum funcționează ea în prezent. Libertatea de circulație a capitalurilor a fost prevăzută pentru început în articolele 67- 73, apoi în articolele 104 – 109 conform Tratatului de la Maastricht și ulterior articolele 56 – 60 în *Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Community*, *Official Journal of the European Communities*. Statele membre au stabilit să suprime progresiv restricțiile din calea mișcării capitalurilor ce aparțin statelor naționale pe durata perioadei de tranziție. Această dispoziție a condus la aprobarea a 2 directive care aveau ca obiectiv principal liberalizarea doar a acelor tranzacții de capital necesare exercitării libertăților Pieței Comune (investițiile directe, creditele pe termen scurt și mediu, mișcări de capital cu caracter personal și valorile mobiliare cotate la bursă). În anii ’70, s-a intrat într-o fază de stagnare datorită crizei financiare. Abia în 1986 s-au liberalizat creditele pe termen lung. Completa liberalizare a mișcărilor de capital s-a produs din 1990 prin eliminarea tuturor restricțiilor ce privesc mișcările de capital, autorizarea aplicării temporare a unor măsuri de salvgardare și menținerea aceluiași grad de libertate în circulația capitalurilor în țările terțe. Concret, în baza Tratatului, sunt interzise orice restricții de natură a afecta libertatea de mișcare a capitalurilor între statele

membre ale Comunității precum și între statele membre și terțe țări[6]. În baza Tratatului, sunt anulate și orice restricții de plată existente între statele membre precum și între un stat membru și un terț stat aflat în relații de schimburi și transfer de capital. În ceea ce privește cerințele concrete ale Tratatului, așa cum sunt ele formulate, acestea se prezintă mai mult sub forma unor programe decât sub forma unor măsuri concrete. Mai mult, în acest domeniu, legislația comunitară își asumă un rol mai mult de coordonare decât un rol normativ.

Libertatea de circulație a capitalurilor este practic, „sângele” care fluidizează și face posibilă dezvoltarea economică și realizarea de investiții în alte state decât țara de origine a investitorului. Astfel, fără o libertate reală de mișcare a capitalurilor la nivel Comunitar, întreaga structură bazată pe celelalte trei libertăți ar fi imposibil de implementat în practică, rămânând numai la nivel de deziderat.

A Treia Directivă standardiza măsurile, care trebuiau luate de către state pentru a preîntâmpina și corecta fluctuațiile și perturbările care urmau să apară în fluxurile de capital și de a micșora impactul unor astfel de fluctuații asupra volumului național de lichidități. Adițional acestor probleme, trebuiau realizate corelații între serviciile bancare și instituțiile financiare pentru a putea depăși restricțiile impuse de către legislațiile naționale.

O altă problemă care a ajuns să fie soluționată de către Curtea Europeană de Justiție a fost cea a restricțiilor de monedă națională care putea fi trecută prin punctele de frontieră, sub formă de lichidități. Concret, în cazul Casati, acesta a fost prins în timp ce părăsea țara de origine având asupra sa lichidități în monedă germană și italiană, peste limita legală permisă de către legislația italiană. Acuzat de încălcarea legii, acesta s-a apărat pretinzând că a introdus banii în Italia cu scopul de a achiziționa anumite echipamente care îi erau necesare pentru barul său din Germania, dar nu a putut realiza tranzacția întrucât fabrica era închisă. În ceea ce privea transferul de capital sub forma de lichidități prin frontieră, acesta nu fusese liberalizat prin prevederile Tratatului, fiecare stat membru având suveranitatea de a adopta propriile reglementări în domeniu și de a impune aceste reglementări prin coerciție.

---

[6] *Tratatul de instituire a unei constituții pentru Europa*, Articolul III-156

„EUROCONTROL" ŞI COOPERAREA CIVIL- MILITARĂ

General maior Fănică CÂRNU

The purpose of this document is to provide knowledge and understanding of the need for civil – military cooperation in a world where the airspace tends to shrink due to increasing use of it. The result is that the current airspace structure no longer satisfies all the requirements of civil and military users.

The future of the airspace management should be developed on strategies such as SES (Single European Sky), ATM (Air Traffic Management) 2000+, and others in accordance to the growing volume of the civil air traffic, but bearing in mind the demands and needs of the security and defence.

The need for safety and efficiency in both domains, civil and military, raised the level of cooperation from inside the countries to bilateral and multinational agreements, reaching the ultimate level between NATO and EUROCONTROL. The following thoughts are meant to "open the doors" for readers into the mechanisms and tools used by countries and organizations to make achievable goals for both civil and military.

Nevoia unor transporturi aeriene eficiente, în condiţiile prognozării unei creşteri accentuate a traficului la nivelul Europei, a condus la apariţia **EUROCONTROL,** ca agenţie interguvernamentală specializată în dezvoltarea proiectelor de management al traficului aerian (ATM), prin semnarea convenţiei internaţionale privind cooperarea pentru siguranţa navigaţiei aeriene, la 13 septembrie 1960. **Convenţia Internaţională Eurocontrol** şi-a stabilit încă de la înfiinţare, ca obiectiv general, asigurarea unor servicii de control al traficului aerian comune, consolidate, eficiente şi de calitate, care să transceadă dincolo de graniţele unei singure ţări. În prezent, la Eurocontrol au aderat 38 ţări, România fiind membru cu drepturi depline încă din anul 1996.

Eurocontrol-ul, ca şi organizaţie Europeană pentru Siguranţa Navigaţiei Aeriene, dezvoltă, coordonează şi planifică pe termen scurt, mediu şi lung, implementarea la nivel pan-european a strategiilor de management al traficului aerian.

În planurile de acţiune, pentru implementarea strategiilor comune de management al traficului aerian european, sunt implicate instituţii europene relevante, autorităţi naţionale, furnizori de servicii de trafic aerian, utilizatori

civili şi militari ai spaţiului aerian, aeroporturi, industria, organizaţii profesionale, într-un efort colectiv de a pune în practică decizii care să asigure condiţiile desfăşurării unui trafic aerian modern, în depline condiţii de siguranţă şi securitate, reducându-se totodată costurile şi respectând normele de mediu în spaţiul European.

Convenţia din 1960, prin care s-a constituit Eurocontrol, a fost revizuită în 1997 pentru a putea răspunde schimbărilor survenite în mediul politic şi operaţional al managementului traficului aerian din Europa.

Revizuirea Convenţiei va intra în vigoare după ce aceasta va fi ratificată de către toate statele membre ale Eurocontrol. Până la ratificarea Convenţiei revizuite, pe perioada de tranziţie, s-au făcut modificări în structura managementului organizaţiei prin înfiinţarea a două noi structuri cu rol decizional la vârf şi anume: **Comisia Eurocontrol** şi **Consiliul Provizoriu** (după ratificare, cele două structuri vor fi Adunarea Generală şi respectiv Consiliul).

Agenţia Directorului General este responsabilă pentru managementul executiv al Eurocontrol şi are dreptul de a iniţia şi a propune structurilor de luare a deciziei programe, proiecte, precum şi acorduri între state şi organizaţiile internaţionale.

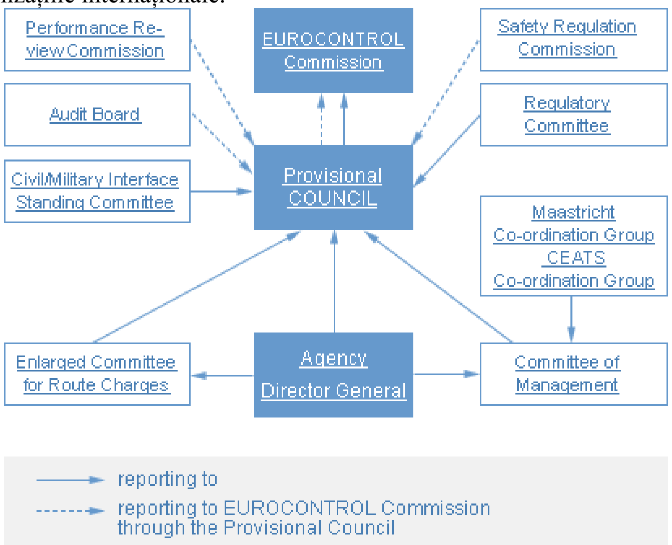


Fig. 1. Structura managementului Eurocontrol[1]

[1] Această schemă reflectă structura de lucru pe perioada de tranziţie, până când procesul de ratificare de către toate statele va fi încheiat.

Comisia Eurocontrol este structura responsabilă cu formularea politicii generale a Organizației Eurocontrol și este administrată de un Director General. Ca structură la nivel ministerial, aceasta este cea mai înaltă structură în cadrul Eurocontrol

La 22 decembrie 2003, Eurocontrol a semnat un memorandum de cooperare cu Comisia Europeană cuprinzând cinci posibile domenii de cooperare:

- implementarea conceptului „Cer Unic European” (Single European Sky - SES);
- cercetare și dezvoltare în domeniul managementului traficului aerian;
- colectarea informațiilor și analiza acestora în domeniul traficului aerian;
- navigația aeriană prin satelit – inclusiv programul GALILEO;
- cooperarea internațională în domeniul aviației.

„Cerul Unic European” este o inițiativă ambițioasă a Comisiei Europene, menită să reformeze întreaga arhitectură a spațiului aerian al Uniunii Europene astfel încât să crească eficiența operațiunilor aeriene concomitent cu soluționarea viitoarelor probleme legate de capacitate și de noile cerințe de siguranță.

Conform recomandărilor Organizației Aviației Civile Internaționale (O.A.C.I.) și Eurocontrol, „Cerul Unic European” prevede reorganizarea furnizării serviciilor de navigație aeriană independent de granițele naționale ale statelor, restructurarea spațiului aerian la nivel regional și eficientizarea serviciilor prin globalizare. Practic, la nivel european, managementul traficului aerian se dezvoltă în direcția îmbunătățirii nivelului serviciilor, respectării cerințelor privind securitatea aeronautică, reducerii nivelului ridicat al întârzierilor, creșterii eficientei economice a serviciilor și asigurarea protecției mediului.

Inițiativa „Cer Unic European” presupune crearea unor „Blocuri Funcționale de Spațiu Aerian” (Functional Airspace Blocks - FAB) proiectate dincolo de granițele naționale luând în considerare fluxurile de trafic, ceea ce va conduce la restructurarea organizării spațiului aerian pe baza necesităților tehnice și operaționale.

În aprilie 2004, Comisia Europeană a definit cele 4 aspecte importante pe baza cărora va funcționa SES: cadrul regulator, furnizarea serviciilor de navigație aeriană, organizarea și folosirea spațiului aerian și interoperabilitatea sistemului de management al traficului aerin in Europa.

Pentru a asista Comisia Europeană în dezvoltarea și implementarea SES, Eurocontrol a dezvoltat mai multe inițiative care cad sub incidența organizării și funcționării spațiului aerian și a modernizării sistemului ATM printre care cele mai importante sunt: Utilizarea Flexibilă a Spațiului Aerian

(Flexible Use of Airspace - FUA) și Proiectarea Spațiului Aerian (Airspace Design), Programul European de Convergență și Implementare (European Convergence and Implementation Plan – ECIP) și Programul de Cercetare ATM în SES (Single European Sky ATM Research Programme - SESAR).

FUA –Utilizarea flexibilă a spațiului aerian (Flexible Use of Airspace) vizează coordonarea strânsă a utilizării civil-militare a spațiului aerian pentru asigurarea securității și libertății optime de mișcare pentru ambii utilizatori prin promovarea compatibilității între organizațiile similare civile și militare (autorități aeronautice, prestatori de servicii de trafic aerian, operatori aerieni), între sistemele civile și militare de control al traficului aerian și între procedurile folosite în cadrul acestora.

ECIP – Programul European de Convergență și Implementare (European Convergence and Implementation Plan) este un element cheie în procesul de planificare a îmbunătățirii sistemului ATM în Europa și este folosit pentru atingerea performanțelor vizate, în comun, de implementare a strategiei ATM la nivel european, conceput să răspundă cerințelor viitoare ale aviației.

ECIP reglementează un set de îmbunătățiri operaționale, tehnice și instituționale, care trebuie să fie aplicate de către întreaga rețea ATM europeană în vederea atingerii unor niveluri de performanță specific definite în anumite zone cheie – siguranță, capacitate, eficiența costurilor și mediul înconjurător. Acest lucru se realizează prin obiective de implementat care descriu tipul de schimbare ce urmează a fi aplicată. Aceste obiective sunt apoi împărțite în linii de acțiune care descriu sarcinile de realizat pentru cei responsabili și termenele de realizat. Liniile de acțiune sunt la rândul lor împărțite în Planuri Locale de Implementare și Convergență (Local Convergence and Implementation Plan - LCIP), câte unul pentru fiecare stat, care conțin planuri naționale detaliate și acțiunile de implementare locală necesare pentru atingerea obiectivelor și țintelor naționale de performanță. Aceste planuri naționale reflectă interesul partenerului național de a lua parte la realizarea schimbărilor, dar și un instrument de evaluare și raportare a progresului acțiunilor locale.

SESAR - Programul de Cercetare ATM în SES (Single European Sky ATM Research Programme este programul de modernizare a ATM european). El va combina aspecte economice, tehnologice și regulatorii și va folosi reglementările SES pentru sincronizarea planurilor și acțiunilor diferiților parteneri și a resurselor implicate în vederea dezvoltării și implementării modernizărilor necesare în întreg spațiul european, atât pentru sistemele de la sol, cât și pentru cele din aer.

În trecut, au fost demarate mai multe inițiative vizând îmbunătățirea sistemului ATM la care s–a renunțat datorită lipsei de implicare din partea

membrilor sau a decidenților. Pentru prima oară în istoria EATM, un program de îmbunătățire a ATM (SESAR) aduce împreună utilizatori de spațiu aerian, furnizorii de servicii aeriene, operatori aeroportuari, reprezentanți ai industriilor de profil, instituții partenere (regulatori, organizații militare, asociații profesionale, centre de cercetare), toți aceştia aducându–şi aportul sub expertiza Eurocontrol la definirea şi implementarea reglementărilor SES în cadrul unui program Pan–European.

Dată fiind complexitatea activităților prezente şi a celor în perspectivă, cooperarea civil–militară în domeniul ATM la nivelul Eurocontrol a căpătat noi valențe, fiind omniprezentă la diferite niveluri şi în cadrul unor structuri cu atribuțiuni foarte bine definite şi delimitate.

Eurocontrol a evoluat de–a lungul timpului, devenind în ziua de azi o organizație interguvernamentală civil–militară dedicată unui management eficient şi sigur al spațiului aerian comun european, în folosul utilizatorilor civili şi militari. Cooperarea eficientă între organizațiile civile şi militare este aşadar un element fundamental în dezvoltarea rapidă şi sigură a proiectelor ce vizează ATM–ul european.

Cooperarea civil–militară performantă constituie preocuparea centrală în cadrul activităților Eurocontrol, iar necesitățile în asumarea acestui rol au fost foarte clar subliniate de cerințele impuse prin legislația dedicată proiectului „Cer Unic European". Gestionarea acestei problematici este realizată de către Comitetul Permanent al Eurocontrol pentru Interfața Civil–Militară – **CMIC**, comitet creat de Convenția Revizuită cu rolul de a consilia Consiliul Provizoriu al Eurocontrol cu privire la materializarea rapidă a unor studii şi cercetări în domeniul ATM fără a afecta interesele niciuneia dintre părți. CMIC este compus din reprezentanți civili şi militari ai statelor membre la nivelul de conducere executivă în structurile ATM, acestora alăturându-se reprezentanți ai NATO şi UE.

În plus, membri ai CMIC din zona central-europeană au creat un grup, al ofițerilor cu funcții de răspundere în domeniul ATM (European ATM Military Directors - EURAMID), care dezbate în cadrul unor conferințe informale teme importante legate de modernizarea sistemului ATM. Subiecte precum utilizarea Aeronavelor fără Pilot (UAV), asigurarea unei interfețe cu Comisia de Regulamente asupra Securității Zborurilor, folosirea modelului european de investiții în domeniul ATM pentru studii de fezabilitate şi analize costuri–beneficii şi investiții militare, interoperabilitatea sistemelor de comunicații, navigație şi supraveghere aeriană, armonizarea regulilor de trafic aerian operațional, sunt numai o parte din temele luate în discuție în cadrul conferințelor EURAMID.

În toamna anului 2006, ca urmare a manifestării acute a necesității prezenței permanente a experților militari în ATM în cadrul Agenției

Eurocontrol, a luat ființă, **Directoratul Coordonării Civil-Militare în ATM – DCMAC**, acesta fiind implicat în derularea tuturor programelor Agenției. DCMAC îşi focalizează întreaga atenție asupra problematicii militare din cadrul Agenției şi se constituie într–o interfață între Agenție şi comunitatea militară în domeniul ATM.

Obiectivul principal al conceptului „Cer Unic European" este de a maximiza utilizarea spațiului aerian prin coordonarea cerințelor tuturor utilizatorilor de spațiu aerian cu cerințele de transparență pentru toate zborurile planificate cerute de managerii spațiului aerian şi de unitățile serviciilor de trafic aerian civile şi militare.

Pornind de la acest obiectiv, în condițiile creşterii traficului aerian civil şi în condițiile în care necesitățile de antrenament şi de intervenție în cazul apariției situațiilor de utilizare neautorizată a spațiului aerian într–un mediu în continuă schimbare sunt tot mai mari, cooperarea între organizațiile militare şi civile în domeniul managementului traficului aerian este imperios necesară pentru a răspunde eficient amenințărilor asimetrice.

Situația mediului de securitate internațională actuală precum şi schimbarea continuă a amenințărilor, conduce la executarea de antrenamente militare aeriene extensive şi la asigurarea flexibilității traficului aerian operațional, în vederea asigurării unei reacții prompte a Forțelor Aeriene, pentru a fi în măsură să garanteze suveranitatea națională.

Din nefericire, lumea nu este încă acel tărâm al păcii eterne pe care ni–l dorim cu toții. Războaiele din Golf, criza din Balcani, atacurile teroriste de la 11 septembrie, conflictele din Afganistan şi Irak sunt câteva evenimente ale istoriei recente care confirmă că perioadele de tensiune şi criză fac parte din cotidian.

Soluționarea acestora impune dezvoltarea din timp a aranjamentelor şi planurilor de reacție la criză în cadrul cărora aviația militară, ca parte integrantă a sistemului de apărare, are un rol esențial, fiind unul dintre utilizatorii importanți ai spațiului aerian european şi, ca urmare, un important partener în Managementul Traficului Aerian European.

În stabilirea priorităților de utilizare a spațiului aerian trebuie menținut un echilibru între interesele economice şi de apărare, deoarece o apărare credibilă cere o economie prosperă, iar o economie prosperă depinde de pace şi stabilitate.

În aceste circumstanțe, luând totodată în considerare previziunea intensificării traficului aerian civil în Europa, politica NATO şi a UE referitoare la cooperarea civil–militară în domeniul ATM a devenit extrem de importantă. Sistemul ATM European actual trebuie să facă față unei flote considerabile de aeronave de stat aparținând statelor membre ECAC:

- 1.390 aeronave mari (transport, cargo, cisternă, etc.);

• 4.686 aeronave de luptă;
• 2.081 aeronave uşoare (antrenament, recunoaştere, UAV);
• 4.551 elicoptere.

La toate acestea se adaugă şi sutele de aeronave aparţinând SUA, staţionate sau detaşate în Europa şi traficul militar, care are ca destinaţie sau survolează spaţiul aerian european. Operaţiunile militare (reale sau de antrenament) se desfăşoară sau sunt conduse de pe mai mult de 150 de aerodromuri militare principale.[2]

Operaţiunile militare contribuie astfel substanţial la tensionarea activităţii în cadrul sistemelor de control a traficului aerian civil – ATC (Air Traffic Control) – european. De fapt, numai o mică parte a operaţiunilor militare se desfăşoară ca trafic aerian general – GAT (General Air Traffic) – ce operează sub regulile Organizaţiei Aviaţiei Civile Internaţionale – ICAO (International Civil Aviation Organization), în timp ce 80% din zborurile militare se desfăşoară ca trafic aerian operaţional – OAT (Operational Air Traffic), sub controlul unităţilor de trafic militare – (Military ATS units).

Impactul operaţiunilor militare asupra traficului aerian european a cauzat, astfel, probleme de management al spaţiului aerian a căror rezolvare necesită o arhitectură nouă a acestuia, care să permită flexibilitatea utilizării. Pentru majoritatea operaţiunilor militare, cerinţa esenţială este flexibilitatea operaţională, ce se realizează prin operarea în şi în afara spaţiului aerian controlat, porţiuni mari de spaţiu fiind alocate pentru folosire permanentă sau temporară.

În prezent, situaţia securităţii, sau mai degrabă a insecurităţii mondiale, continuă să reclame o pregătire militară temeinică, cel puţin din punctul de vedere al utilizării spaţiului aerian, în cadrul căreia să se dezvolte atât capabilităţile, cât şi flexibilitatea operaţională necesară. Implementarea noilor structuri de spaţiu şi a procedurilor operaţionale se impune ca o necesitate pentru a face faţă numeroaselor scenarii posibile şi ameninţărilor asimetrice, atât pe plan naţional, cât şi pe plan internaţional. În acest sens, Eurocontrol face eforturi şi pentru dezvoltarea de aranjamente la nivel european pentru OAT. Aceste cerinţe au fost înaintate prin CMIC (Civil–Military Interface Standing Committee) pentru a facilita flexibilitatea operaţională militară, precum şi cerinţele Forţelor Aeriene în mediul SES.

Acest obiectiv poate fi atins prin armonizarea OAT şi GAT din punct de vedere legislativ, dezvoltarea serviciului de tranzit OAT şi a strategiei de utilizare a zonelor militare de antrenament pan–europene – prin Cross Border Operations (CBO) şi Cross Border Areas (CBA).

[2] http://www.eurocontrol.int/mil/public/standard_page/why1.html

Implementarea SES va schimba design–ul spaţiului aerian şi aranjamentele pentru folosirea acestuia şi va armoniza reglementările pentru asigurarea serviciilor pentru GAT la nivel european.

La data de 8 mai 2003 a fost semnat Memorandumul de Cooperare între NATO şi Eurocontrol, care formaliza cooperarea existentă între cele două organizaţii în managementul traficului aerian.

Cele două organizaţii recunosc beneficiile cooperării în vederea implementării unui sistem de navigaţie european, care să satisfacă nevoile activităţilor aeronautice militare şi civile în spaţiul european.

Similar celor prezentate pentru comunitatea aviaţiei civile, la nivelul NATO–Europa s–au dezvoltat programe specifice pentru îmbunătăţirea managementului traficului aerian militar, programe ce se doresc convergente cu cele civile şi care sunt gestionate de către Comitetul NATO pentru Managementul Traficului Aerian – NATMC.

Misiunea NATMC este de a dezvolta, reprezenta şi susţine iniţiativele NATO în domeniul managementului traficului aerian pentru desfăşurarea în siguranţă a tuturor operaţiunilor în zonele de responsabilitate şi interes NATO.

Comitetul asigură coordonarea eforturilor de realizare a interoperabilităţii între sistemele ATM (între cele militare precum şi între cele militare şi cele civile) şi de armonizare a procedurilor. În îndeplinirea sarcinilor sale comitetul primeşte asistenţă de la ICAO (International Civil Aviation Organization), IATA (International Air Transport Association) şi Eurocontrol. În contextul noilor misiuni ale Alianţei, misiuni de menţinere a păcii, umanitare, intervenţii la dezastre naturale, Comitetul este capabil să asigure o legătură unică între structurile NATO, responsabile cu coordonarea mişcărilor pe scară largă a aeronavelor militare, şi organizaţiile interne şi internaţionale implicate în managementul spaţiului aerian.

În cadrul NATMC activează:

- Grupul pentru Navigaţie, Comunicaţii şi Supraveghere (NATMC–CNS Group), care are ca principale responsabilităţi armonizarea cerinţelor pentru sistemele de comunicaţii, navigaţie aeriană (inclusiv cea satelitară) şi de supraveghere aeriană;
- Grupul de organizare a capabilităţii ATM dislocabile (Deployable Air Traffic Management Steering Group – DATMSG). Misiunea DATM**:** furnizarea serviciilor aeroportuare şi de navigaţie aeriană unui trafic aerian mixt, civil–militar, în conformitate cu standardele şi recomandările ICAO pe timpul operaţiunilor NATO desfăşurate în zone de operaţii în care sistemul ATM este insuficient dezvoltat.
- Grupul NATO/Eurocontrol de Coordonare în domeniul Securităţii Managementului Traficului Aerian (NATO/Eurocontrol ATM Security

Coordinating Group - NEASCOG) – ca forum pentru toate naţiunile şi organizaţiile internaţionale, care au un rol în dezvoltarea şi asigurarea securităţii spaţiului aerian şi Securităţii Managementului Traficului Aerian în Europa.

România, prin structurile civile şi militare responsabile cu ATM, a acordat atenţia cuvenită eforturilor europene de modernizare a EATM aderând în anul 1991 la Conferinţa Europeană a Aviaţiei Civile (ECAC) şi în 1996 la Convenţia Eurocontrol.

În domeniul civil, Ministerul Transporturilor realizează administrarea spaţiului aerian, reglementarea circulaţiei aeriene şi furnizarea serviciilor de navigaţie pentru traficul aerian general.

În domeniul militar, Ministerul Apărării realizează supravegherea şi controlul întregii activităţi de zbor în spaţiul aerian naţional, reglementarea circulaţiei aeriene şi furnizarea serviciilor de navigaţie pentru traficul aerian operaţional, în scopul asigurării suveranităţii aeriene.

Primul pas în crearea cadrului legislativ comun a fost întocmirea la nivel interministerial (MTCT şi MAp) a "*Programului naţional de dezvoltare a colaborării civil–militare în managementul traficului aerian*" –2003, care pune bazele dezvoltării sistemului ATM în concordanţă cu Hotărârea de Guvern nr. 536 din 22 iunie 2000 pentru aprobarea „*Conceptului operaţional şi a Strategiei României privind managementul traficului aerian pentru perioada 2000–2015*".

Începând cu anul 2005, legislaţia naţională în domeniu a fost modificată şi adaptată pentru a asigura conformarea cu parte din reglementarile SES, încă înainte de accederea României la Uniunea Europeană, în vederea asigurării cadrului legal pentru aplicarea acestora.

Reglementările naţionale au avut ca obiect funcţionarea Autorităţii Aeronautice Civile - AACR, definirea legală a conceptului de bloc de spaţiu aerian funcţional, supervizarea şi desemnarea furnizorilor de servicii aeriene etc. O serie de programe şi proiecte au fost demarate subsecvent în vederea îndeplinirii sarcinilor de integrare şi adoptare a legislaţiei comunitare.

La baza concepţiei de modernizare a sistemului ATM din România şi a dezvoltării colaborării civil–militare în domeniul traficului aerian stă principiul eficientizării serviciilor de trafic în sensul:

- creşterii capacităţii şi fluenţei traficului aerian;
- evitării întârzierilor;
- continuării asigurării serviciilor de trafic aerian în situaţiile de cedare a echipamentelor sau în situaţii de criză;
- perfecţionării colaborării civil/ militare;
- utilizării flexibile a spaţiului;

- îndeplinirii misiunilor specifice de către aviaţia militară, pe timp de pace şi în situaţii de criză;
- asigurării compatibilităţii şi armonizării cu celelalte sisteme de trafic aerian din Europa.

În condiţiile creşterii volumului traficului aerian, menţinerea sau îmbunătăţirea nivelurilor existente de siguranţă cere o abordare nouă, sistematică şi riguroasă, bazată pe politici de siguranţă armonizate şi sisteme de măsurare a performanţei.

Pe plan naţional, sistemele de trafic aerian civil şi militar, ca şi infrastructura acestora, mai prezintă încă unele diferenţe în ceea ce priveşte tehnologia, reglementările, procedurile, operaţiunile etc. De aceea, sunt necesare măsuri energice pentru creşterea nivelului de interoperabilitate între sistemul ATM civil şi cel militar, precum şi pentru armonizarea procedurilor, tendinţa generală fiind aceea a creării unui sistem unitar de servicii de trafic aerian, care să fie utilizat atât în traficul aerian civil, cât şi în traficul operaţional.

Dintre proiectele mari de management al traficului aerian, în care România este implicată alături de celelalte state europene, mă opresc doar asupra celei mai actuale dezvoltări în aplicarea programului SES şi anume implementarea blocurilor funcţionale de spaţiu aerian la nivel regional.

Blocul Funcţional de Spaţiu Aerian (FAB) este definit ca un volum de spatiu aerian utilizat conform cerinţelor operaţionale, reflectând necesitatea de asigurare a unui management mai integrat al spaţiului aerian fără a lua în considerare graniţele existente şi presupune ceva mai mult decât o nouă proiectare a spaţiului aerian. Aceasta implică servicii relevante de asigurare a navigaţiei aeriene, management al performanţei şi siguranţei, fluxuri de trafic şi utilizare flexibilă a spaţiului aerian, cooperare civil-militară şi planificare comună etc.

Proiectul **SEE FAB** (South East European Functional Airspace Block) promovează cooperarea regională în Balcani şi oferă oportunitatea redeschiderii spaţiului aerian din Kosovo. În dezvoltarea acestui proiect sunt implicate Albania, Bosnia–Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, România, Serbia, Muntenegru, fosta Republică Iugoslavia, Macedonia împreună cu Misiunea Administrativă Interimară a Organizaţiei Naţiunilor Unite în Kosovo (UNMIK), cu sprijinul Greciei, Italiei, Eurocontrol, OACI şi NATO.

Proiectul se află în faza de definiţie**.** România, în calitate de stat semnatar al proiectului, a participat activ la toate nivelurile şi la toate şedinţele grupurilor de lucru. În cadrul acestora, a fost creat grupul de lucru „WP10 Military Requirements", care răspunde la nivel de execuţie de prezentarea cerinţelor militare şi coordonarea tuturor aspectelor cu implicaţii asupra forţelor armate cu celelalte grupuri de lucru. Activitatea acestui grup

a avut un progres lent datorită lipsei finanțării şi dificultăților întâmpinate de state în asigurarea experților în ATM şi a resurselor materiale necesare. Insuficientul nivel de reprezentare a statelor a dus la înghețarea temporară a activității acestui grup, în aşteptarea unei decizii a Corpului Director în Decembrie 2007.

Proiectul **BUL–ROM FAB** (Bulgaria-Romania Functional Airspace Block) este un proiect care a început ca „Inițiativa pentru Cooperare ATM în Europa de Sud–Est", în martie 2001, şi a dus la semnarea de către Bulgaria, Moldova, România şi Turcia a unui „Memorandum de Înțelegere pentru Realizarea Cooperării ATM în Europa de Sud–Est" (ACE MoU), în iulie 2003. În octombrie 2004, a avut loc cea de-a doua întâlnire a Comitetului Director a ACE MoU, unde ATSA Bulgaria şi ROMATSA au prezentat „Inițiativa pentru Crearea Cerințelor de Realizare a unui Bloc de Spațiu Aerian Funcțional". Celelalte state semnatare ale ACE MoU nu s–au alăturat proiectului.

Începând din februarie 2006, un grup de lucru mixt româno–bulgar dezvoltă acest proiect. Forțele Aeriene Române sunt parte decizională la toate acțiunile privind dezvoltarea acestuia. În martie 2007, a fost semnat un Acord privind desemnarea unei companii care să întocmească studiul de pre–fezabilitate a Proiectului şi, mai târziu, în mai 2007 a început Stadiul I „High Level Study" al Fazei I „Study Phase".

Bulgaria şi România sunt state membre NATO din 2004 şi au un sistem similar de coordonare civilo–militară pentru zborurile OAT–GAT. Viitorul BUL–ROM FAB va facilita implementarea CBO, CBA şi a rutelor Pan–Europene OAT–IFR şi va îmbunătăți capacitatea de apărare aeriană/ securitate comună.

BUL–ROM FAB este un proiect deschis: ambele state şi–au exprimat disponibilitatea de a coopera şi cu alte state sau FAB–uri vecine.

În concluzie, am putea spune că prin inițiativele şi proiectele pe care le-am deschis sau la care participăm, ne înscriem în tendința generală de cooperare în domeniul modernizării europene a ATM civil şi militar iar implicarea noastră în întreg arealul ce deserveşte aviația este deplină, atât pe plan național, cât şi internațional.

MEDIUL DE SECURITATE ÎNTRE TENTAȚIA „HARD-ULUI" ŞI COMPLEXITATEA „SOFT-ULUI"

CS I dr. Nicolae DOLGHIN

The colapse of bipolarity freed the desire and undesired energies of globalization. This new reality rised new, unknown before risks for the security environment. The states and international organizations created by state era not prepared to manage the new reality.

In shapping the security environment the state as actor is in competition with non-state actors which are better prepared in managing soft instruments of power. The hard instruments belong to the state, but the state uses them in the war traditions of XX century. The lack of balance between hard and soft instruments of power is one of the major reasons for the instability of the securiy environment. It is the cause for the todays non-linearities and assymetries. We could see them in some strategic moments in the world: the war in Tchetchenya provoked untrust between Russia and the West, Iraq become an endless war, in Afganistan about 40 thousands NATO, US and afghan forces fight 3-4.000 talibans, the oil prices are more important than military power. The oil market competition is becoming the real actor in shapping the global security environment. This is a challenge but, in the same time, a chance for the world.

Trăim o situație neobişnuită. Invocarea dispariției bipolarității în analizele mediului de securitate este o prezență la fel de vie chiar şi acum la aproape două decenii de la prăbuşirea sa ca paradigmă a ordinii mondiale postbelice. Putem spune că ne aflăm încă în faza descoperirii ineditului situației. Nu cred că momentul încheierii celor două conflagrații mondiale ale secolului trecut mai erau atât de intens invocate după aproape două decenii.

Explicații ar fi multe, dar probabil cea mai evidentă pentru securitatea mondială ar fi eliberarea energiilor globalizării. Începută ca inițiative economice şi financiare, globalizarea s-a extins rapid cuprinzând realitățile politice, sociale şi culturale ale lumii. Scăpată de barierele bipolarității în interiorul cărora deciziile referitoare la pace şi stabilitate erau adoptate în funcție de interesele celor doi actori majori ai săi, globalizarea a creat un mediu de securitate total deosebit de cel anterior. Şi nu este vorba doar despre percepția unei stări de haos la nivel global, cu evoluții nelineare în cele mai neaşteptate locuri, ci de ceva mult mai profund cu care lumea nu

s-a mai confruntat la această scară. **Pentru prima dată, după multe secole, rolul statului ca actor al mediului internațional este concurat în modelarea securității globale.**

Dezetatizarea economiei şi finanţelor ca oportunitate pentru revigorarea post-război rece a globalizării şi ca soluţie pentru multe probleme ale lumii s-a extrapolat rapid către domeniul social şi politic. Astfel că dinamismul interdependenţelor globale, care constituie în esenţă fundamentul securităţii, a început să fie tot mai evident marcat de actori non-statali aflaţi în competiţie cu statul: multinaţionale economice şi financiare cu reţelele lor globale, alianţele şi organizaţiile internaţionale care cu cât devin mai largi cu atât mai vizibil sunt ostatece ale diversităţii intereselor membrilor lor (iar NATO şi UE nu fac excepţie), societatea civilă în diversele ei forme de organizare, dar şi „multinaţionalele terorismului" (inclusiv Al-Qaeda) care demult şi-au depăşit cadrul sponsorizărilor iniţiale ce puteau fi identificate. Chiar şi războiul se privatizează. Printre acestea statul lasă impresia că-şi găseşte cu greu locul.

După pacea westfalică statul, întărirea suveranităţii sale, a independenţei în relaţiile cu alte state şi a integrităţii sale, consolidarea conceptului de graniţă şi a tot ceea ce era legat de graniţă au dominat scena relaţiilor internaţionale iar relaţiile interstatale au constituit sursă pentru dreptul internaţional. Toate organizaţiile internaţionale, globale, continentale şi regionale, fără excepţie, sunt constituite şi funcţionează pentru a apăra statul. Carta ONU, de exemplu, garantează preeminenţa rolului statului în relaţiile internaţionale, Tratatul de la Washington îşi asumă responsabilitatea apărării statului - membru al Organizaţiei Nord-Atlantice - împotriva unor atacuri armate din partea altor state ş.a.m.d.. Dar nici ONU nu a putut salva statul URSS de la dispariţie, nici NATO nu are instrumente pentru gestionarea proceselor ce se petrec în statul belgian, de pildă.

Nicio instituţie statală ori multistatală de astăzi nu este pregătită şi structurată pentru a fi eficientă în gestionarea unor fenomene atât de actuale precum progresiva ciocnire între valori civilizaţionale, diferenţele mari la nivel global în calitatea vieţii, insuficienţa resurselor vitale precum cele energetice, iar la un orizont nu prea îndepărtat, apa şi alimentele, gravele probleme de mediu, accentuarea migraţiei etc. Toate acestea generează riscuri noi, complexe şi multidimensionale, pentru a căror gestionare statele, chiar şi cele mai puternice, sunt depăşite, iar organizaţiile internaţionale nu dispun de mecanisme eficiente. Astăzi, în percpţia publică deplasările de trupe care altădată alertau toate instituţiile politice şi militare sunt percepute a fi mai puţin îngrijorătoare decât preţul petrolului şi evoluţia dolarului, hidrocarburile au rezonanţă politică mai mare decât armele performante, problemele de mediu şi schimbările climatice au depăşit faza soluţiilor

locale, descurajarea nucleară pare a nu avea relevanţă în faţa unui adversar numit terorism ş.a.m.d.

Nu întâmplător, autorii unui studiu al Unjiversităţii Naţionale de Apărare din SUA afirmă că imaginea lumii *„ ... este acoperită de o ceaţă densă, iar semnalele venite din ceaţă sunt adesea confuze, uneori de-a dreptul contradictorii"*[1].

Globalizarea a eliberat energiile dorite şi nedorite ale omului, a spart barierele şi a introdus în circulaţie valori, informaţii şi instrumente care nu mai pot fi retrase. Dar tot globalizarea a scos în evidenţă şi inadecvarea statului şi instituţiilor internaţionale create de el în gestionarea noilor realităţi ale lumii.

De aceea, mediul de securitate este dependent mai mult decât oricând de ineficienţa acelor acţiuni şi măsuri iniţiate de stat şi organizaţii internaţionale mai curând pentru a reda măreţia de altădată a statului în competiţia sa cu actorii non-statali a căror influenţă politică este în creştere, decât să se constituie în soluţii. Acest lucru se observă cel mai bine în relaţiile de putere la nivel global sau chiar a puterii în general, ca realitate politică continuă a lumii, ca *„şansă a unui actor politic de a-şi impune voinţa sa altui actor politic"*[2] cum a denumit-o Max Weber.

Timp de secole puterea s-a identificat cu forţa iar demonstraţia supremă a puterii a constituit-o războiul, ori folosirea violenţei armate. Este testul pe care l-au susţinut marile puteri ale lumii întotdeauna pentru a-şi atinge rapid obiective şi a se afirma. La acest test se recurge şi astăzi, se va ajunge şi mâine. O demonstrează evoluţia bugetelor militare. Dar globalizarea reaminteşte că **spectrul puterii** este mult mai larg, iar la forţa covârşitoare se răspunde cu asimetrii care o pun în situaţii delicate.

Frontierele puterii încep de la atractivitatea exercitată de unii actori pentru alţii şi se sfârşesc la extrema cealaltă, adică dictat şi impunere prin forţă. Globalizarea impune şi **sursele de putere** corespunzătoare acestui spectru, de la valori (culturale, politice, economice etc.) împărtăşite şi oferite prin intermediul măsurilor acceptate de dreptul internaţional (sancţiuni, recompense, plăţi, compromisuri rezultate în urma unor medieri, arnjamente avantajoase etc.), la recursul la violenţă armată. Cu alte cuvinte, o combinaţie de instrumente *soft* şi *hard* aflate la dispoziţia actorilor situaţi în raporturi de putere, vizând conduita lor. Modul în care aceste instrumente

---

[1] BINNENDIJK Hans, KUGLER L. RICHARD, **Seeing the Elephant: The U.S. Role in Global Security**, Center for Technology and National Security Policy, NDU Press, Potomac Books, Inc: Washington, DC, 1st. Ed., p. 277.
[2] WEBER M., **Wirtschaft und Geselschaft. Grunddriss der Verstehen den Soziologie**, Verlog Mohr, Tulingen, 1972, p. 35.

sunt folosite influenţează într-o bună măsură iniţiativele statelor şi organizaţiilor internaţionale pentru gestionarea evoluţiei mediului de securitate. **Probabil multe din realităţile îngrijorătoare ale mediului de securitate din zilele noastre sunt provocate de dezechilibrele combinaţiilor dintre *hard* şi *soft* . Lipsa echilibrului destabilizează mediul de securitate.**

Într-o primă încercare de a delimita cele două categorii, lucrurile par a fi clare: *hard* constituie categoria instrumentelor de putere generate de forţă (demonstraţii de forţă, ameninţări, uzul forţei, represalii etc.), *soft* sunt cele neviolente. Dar lucrurile se complică pentru că, de cele mai multe ori, în exerciţiul relaţiilor de putere ele se folosesc într-o anumită succesiune până când ajung la simultaneitate.

Dinamismul fără precedent, creat de globalizare pentru circulaţia valorilor şi informaţiilor creează vulnerabilităţi mijloacelor *hard* de exercitare a puterii. Unei opinii publice globalizante nu-i poate scăpa folosirea disproporţionată a violenţe armate ceea ce-i provoacă reacţii violente. De asemenea, disproporţiile generează asimetriile, care sunt inepuizabile. Forţa rămâne importantă în gestionarea mediului de securitate, dar se foloseşte în tradiţia războaielor interstatale ale secolului al XX-lea şi de aceea lasă loc multor improvizaţii. Este tentantă pentru că promite la prima vedere atingerea rapidă a scopurilor ca urmare a diferenţelor enorme de potenţial. Dar peste tot unde s-a recurs la mijloacele *hard* în ultimul deceniu, în Cecenia, Iugoslavia, Irak şi Afganistan, mediul de securitate nu s-a stabilizat pe termen lung, reconfirmând caracterul nelinear al războiului, chiar dacă scopurile imediate ale acţiunilor militare au fost atinse.

Percepţia ineficienţei soluţiilor *hard* este întreţinută de unele realităţi şocante ale zilelor noastre.

În Afganistan, câteva zeci de mii de militari NATO şi aparţinând SUA, cărora li se adaugă armată afgană, luptă împotriva a numai *3.000 – 4.000 talibani* după cum declara fostul comandant suprem al NATO, generalul James Jones, la sfârşitul anului trecut[3].

În Irak, victoria militară spectaculoasă împotriva regimului Hussein a creat o situaţie geostrategică mult mai complicată care face ca Iranul, de pildă, să se comporte ca şi cum şi-ar dori un război cu întregul Occident. În Kosovo, situaţia evoluează către momente care vor compromite întregul sistem al dreptului internaţional şi va crea un precedent extrem de fierbinte pentru viitorul acţiunilor cu iz terorist în atingerea unor scopuri politice.

În Cecenia, soluţia *hard* a fost urmată printre altele de probleme sociale serioase în zonă şi diseminarea terorismului în jur. Până la urmă, Cecenia nu a făcut altceva decât să stârnească neîncrederea partenerilor occidentali ai

[3] http://feeds.mongolianews.net/?rid=a1d042696083656718at=929bcf2071e

Rusiei, situaţie care, adăugată altor episoade caracterizează relaţiile politice actuale dintre statul rus şi lumea democratică occidentală, departe de realităţile începutului ultimului deceniu al secolului trecut şi amintind de retorica războiului rece.

Toate aceste realităţi post-război, pe care preferăm să le denumim situaţii strategice au generat riscuri noi, cu reverberaţii în straturi mult mai profunde, civilizaţionale, decât motivele pentru care s-a recurs la soluţiile *hard*. Iar dacă ne-am obişnuit să localizăm, cu o anumită lejeritate, aceste reverberaţii în spaţiile ne-europene sau post-sovietice, iată că nici Occidentul democratic, polifonic şi prosper nu este scutit. Este suficient să ne reamintim puseele naţionaliste din societăţile franceză şi americană după dezacordul public dintre guvernele Franţei şi SUA asupra intervenţiei din Irak, păţaniile tratatului constituţional al UE, tema instalatorului polonez din ultima campanie electorală prezidenţială din Franţa şi scandalul românoitalian, cu excesele sale, din zilele acestea. Observăm cât de lesne o Europă în curs de unificare redescoperă naţionalismul.

Puterea *hard* este o sinteză a componentelor *soft*, o creaţie a acestora. Vectorii operaţionalizării ei sunt **susţinuţi de valorile** politice, economice, financiare, tehnologice şi culturale ale societăţilor. Aceste valori potenţează puterea militară şi cu cât sunt mai evidente, cu atât tentaţia recurgerii la soluţiile de forţă este mai mare deoarece oferă siguranţa evitării complexităţii opţiunilor *soft*. Valorile acestora sunt produsul unor procese îndelungate şi perseverente, cu victorii şi eşecuri, certitudini şi incertitudini. Puterea se demonstrează nu în relaţie directă, competitivă cu un alt actor, ci prin forţa de atracţie a soluţiilor şi alternativelor demonstrate. Rezultatele obţinute într-o societate devin rapid modele în jur, creează impulsuri şi interdependenţe de neevitat. Relaţiile de putere în aceste planuri, deşi se pot desfăşura sub forma sancţiunilor, embargourilor, restricţiilor, interdicţiilor, izolării etc. sunt mai puţin violente şi nu generează ostilitate care să se transmită de la o generaţie la alta. Scopurile se obţin greu, uneori cu întârzieri, alteori nu se ating deci nu impun conduita dorită, dar lasă loc altor soluţii.

Probabil că cea mai ilustrativă demonstraţie a eficienţei componentelor *soft* la concurenţă cu cele *hard* asupra mediului de securitate o oferă China de astăzi, cea aflată în căutarea armoniei lui Confucius de mii de ani. Are o politică pragmatică, lipsită de autocenzura care să-i afecteze interesele ajungând să se impună pe continentul african. Economia chineză se situează în primele trei din lume ceea ce-i permite să fie unul din marii investitori în prima economie a lumii, cea a SUA. Este al doilea consumator de petrol al lumii ceea ce o determină să manifeste un dinamism unic în identificarea surselor peste tot în lume şi să tempereze iniţiativele care i-ar afecta accesul

la petrol. Este deținătoarea celei mai mari rezerve bancare în dolari, peste 1.500 miliarde, ceea ce o face imună la solicitările internaționale de a flexibiliza cursul yuanului şi îi oferă greutate în modelarea viitorului dolarului. Este percepută ca o viitoare superputere, concurentă în toate planurile cu toate celelalte mari puteri, fără a-şi fi folosit în ultimele decenii puterea militară uriaşă şi tot mai modernă în vreo confruntare majoră.

Deşi este generată de sursele *soft* ale puterii, componenta *hard* dispune de un evident potențial devorator al acestora din urmă, ceea ce se răsfrânge asupra atractivității valorilor, asupra diminuării eficienței acestora în gestionarea mediului de securitate. Probabil că SUA resimt cel mai evident acest fenomen.

SUA constituie statul al cărei putere *soft* a fost, fără îndoială, cea mai eficientă în secolul al XX-lea. Valorile politice, economice, financiare, culturale oferite au avut o mare atractivitate, au fost de neoprit mai ales în perioada războiului rece. Căderea comunismului european a fost un triumf al acestor valori. Dar în momentul în care pentru a le promova şi în alte spații, SUA au recurs exagerat la sprijinul instrumentelor *hard,* lucrurile au început să se complice. S-a intensificat curentul antiamerican în lume nu numai în mediul musulman, ci şi în America de Sud, considerată de peste două secole grădina din spate a SUA, cu toate că Statele Unite, în comparație cu alte state, sunt cel mai puternic implicate militar şi financiar în gestionarea problemelor de securitate ale lumii. Fenomenul a determinat-o pe Hillary Clinton, unul din candidații cu şanse reale la preşedinția SUA să declare că va acționa insistent pentru modificarea imaginii țării sale pe glob.

Chiar şi opinia publică americană sancționează excesele *hard*. Într-un sondaj al Institutului Gallup desfăşurat în SUA la sfârşitul lunii octombrie 2007, la întrebarea *„Ce stat considerați a fi cea mai mare amenințare la adresa stabilității în lume?”*, 8% din respondenți au indicat SUA, situată sub Irak şi deasupra Rusiei. Clasamentul complet este următorul[4]:

Iran	*- 35%*
China	*- 19%*
Coreea de Nord/Coreea	*- 10%*
Irak	*- 9%*
SUA	*– 8%*
Rusia	*– 4%*
Pakistan	*– 2%*
Afganistan	*- 2%*
Arabia Saudită	*– 1%*

[4] http://www.gallup.com/poll/102463/Public-Iran-Poses-Greatest-Threat-World-Stability.aspx.

Israel	*– 1%*
Altele	*– 3%*
Fără opinie	*– 6%*

Probabil că nu întâmplător, într-un moment în care SUA pentru a face față angajamentelor asumate, au nevoie de sporirea efectivelor trupelor de uscat cu *aproximativ 65 de mii de oameni şi a infanteriei marine cu 25 mii*[5], întâmpină dificultăți în procesul de recrutare.

Nu trebuie să ne facem iluzii asupra instrumentelor folosite pentru realizarea eficienței în relațiile de putere. Istora demonstrează că obiective radicale, stabilizatoare s-au obținut prin mijloace *hard*. Dar tot istoria demonstrează că reacțiile s-au produs folosind aceleaşi instrumente şi de aceea mediul de securitate a fost în permanentă agitat, haotic.

Instrumentele *soft* au eficiență nesigură, atingerea obiectivelor, atunci când s-a realizat, durează foarte mult, iar beneficiarii pot fi alți actori decât inițiatorii**. Dar faptul că ele se constituie în jurul unor valori împărtăşite face ca efectele stabilizatoare să fie de durată, deoarece prin oferirea de avantaje şi deopotrivă dezavantaje tuturor actorilor aflați în relații de putere se intensifică acțiunea mecanismelor care contribuie la diseminarea acestor valori.** Rezultatele nu se măsoară prin unități carteziene constituite în jurul relației învingător-învins, în care învingătorului i se cuvine totul, iar învinsul plăteşte, ci se constituie mai curând într-o „sumă zero” în care toți actorii pierd şi câştigă deopotrivă. De aceea, efectul stabilizator asupra mediului de securitate se obține mai greu, dar este de durată.

Globalizarea creează interdependențele care accelerează efectul corosiv al mijloacelor *hard* prin lovirea unor asemenea simboluri ale puterii *soft* precum liberalismul, pluralismul, autonomia deciziilor, credibilitatea, moralitatea etc. În acelaşi timp, creează condiții favorabile folosirii instrumentelor soft pentru atingerea unor obiective *hard* prin sancțiuni, restricții şi interdicții. Globalizarea invită la identificarea acelei „aurea mediocritas” în combinațiile dintre instrumentele *hard* şi soft. Altcumva, se ajunge la situația de astăzi în care Iranul, de pildă, să devină actor important din cauza erorilor altora şi să fie mai protejat de perspectiva creşterii la niveluri insuportabile a prețului petrolului decât de propria sa putere sau de sprijinul Rusiei şi Chinei, China pe termen mediu să fie imună la orice mijloc *soft* deoarece cele mai rentabile filiale ale multinaționalelor Occidentului sunt în China, Rusia să facă din Gazprom - care printre altele este o multinațională - un jucător major în relațiile de putere doar printr-un

[5] http://news.zahoo.com/s/ap/20071107/ap_on_ca_st_pe/military_waivers, _ylt=AiclefxncHZRyy513561ryKyFz4D

„joc al semnificaţiilor", acesta să considere gazele naturale marfă, ceilalţi intrument de presiune politică, şi totul să se transforme în asimetrii. Ca urmare, o organizaţie precum Uniunea Europeană trebuie să-şi strângă rândurile împotriva Gazpromului.

Pe scena interdependenţelor globalizării un loc distinct între tentaţia *hard*-ului şi complexitatea *soft*-ului îl ocupă **resursele energetice**, îndeosebi hidrocarburile, şi **căile de acces** către acestea.

Logica ne spune că sunt resurse epuizabile şi o ştie toată lumea. Dar modul în care resursele energetice domină nu numai relaţiile de putere, ci şi relaţiile internaţionale în ansamblul lor, ne sugerează că aceste resurse se vor epuiza înainte ca economia mondială să se adapteze la alte surse de energie.

Datele publice referitoare la rezervele de hidrocarburi sunt extrem de diferite, dar cifrele avansate reflectă mai curând interesele deţinătorilor lor decât situaţia reală. Aceasta ne face să credem că adevăratele „războaie ale petrolului" nu au început încă. Episoadele desfăşurate astăzi nu reprezintă altceva decât competiţia pentru hidrocarburile ieftine.

La Forumul economic de la **Krynica (Polonia)** din septembrie anul acesta s-au evidenţiat câteva date interesante, suficiente pentru a sugera dinamica geopoliticii viitorului[6]:

- preţul pentru extragerea unui baril de petrol în Orientul Mijlociu şi Libia este de 2-6 dolari, în Rusia este de 6-14 dolari, iar în cazul zăcămintelor nou descoperite 22-24 dolari;
- petrolul circulă pe conducte până la terminalele portuare, în Orientul Mijlociu aproximativ 600 km, în Norvegia 1.000 km, în Rusia 3.000 km;
- peste 90% din rezervele de hidrocarburi descoperite astăzi se află în lumea musulmană (Asia Centrală, regiunea caspică şi Golf), adică în zona cea mai instabilă a lumii;
- cererea de petrol creşte cu aproximativ 2% anual, în timp ce producţia petrolului extras în lumea scade şi acest indicator pune sub semnul relativităţii toate declaraţiile vizând independenţele energetice.

În aceste condiţii nu este deloc întâmplător faptul că mediul de securitate este dominat, mai mult ori mai puţin declarat, de o reţea a strategiilor energetice, fundamentate pe cerere şi ofertă. Există o strategie a posesorilor de hidrocarburi, iniţiată de statr arabe încă din anii 70 şi continuată în prezent. Rusia se autodeclară superputere energetică, state precum Azerbaidjan, Kazahstan, Venezuela devin actori importanţi fără ca acest statut să le fie susţinut de alte surse de putere în afara petrolului. Există

[6] http://www.ng.ru/energy/2007_10_19/9_bezo.html.

şi strategii ale consumatorilor de astăzi şi de mâine SUA, Japonia, UE, dar şi a puterilor emergente, China şi India care vor complica considerabil piaţa hidrocarburilor.

Dar există şi strategii ale statelor de tranzit care nu dispun de resurse dar sunt situate între producător şi consumator, ceea ce le oferă avantaje. Este cazul Ucrainei şi Turciei. Prin susţinerea proiectului Nabucco, România intenţionează şi ea să-şi folosească acest avantaj.

Episoadele competiţiei energetice globale, însoţite deseori de violenţă armată, ori de ameninţarea cu recursul la violenţă cu efectele lor destabilizatoare pentru mediul de securitate ne îndeamnă să considerăm energia drept instrument *hard* al relaţiilor de putere. În acelaşi timp, existenţa şi implementarea strategiilor amintite şi care urmăresc în fond libera circulaţie a resurselor ca izvor al prosperităţii, lucru evident pentru toţi actorii, ne îndeamnă să considerăm energia ca ceva aparţinând ambelor categorii de instrumente şi, totodată, ca o bază decisivă pentru stabilizarea mediului de securitate. Doar prin stabilizare toţi actorii vor putea să-şi atingă obiectivele.

Cu cât această realitate va fi conştientizată mai repede cu atât perspectivele stabilizatoare ale resurselor energetice pentru mediul de securitate vor fi mai concrete. Dar acest lucru presupune probabil şi o reconsiderare a opţiunilor pentru întregul arsenal de instrumente folosite în relaţiile de putere în ansamblul lor.

PERSPECTIVE ÎN DINAMICA UNIUNII EUROPENE

Colonel dr. Mihai MACUC

Since its beginning, the European Community, though viewed initially as an economic construction without political ambitions, has strived to assume multiple roles and responsabilities. This process has become more complex during the first decade following the end of the Cold War.

While the enlargement of EU, concomitantly with NATO enlargement, started from West towards East, demanding a series of major reforms to the ex-communist states in order to accede in the Union select club, nowadays the future reforms and changes projected inside the EU seems to respond, in the same time, to the needs of the European peoples and nations from both East and West sides of the continent. Along with these projects, some structural and security issues arose, yet the consensus regarding such problems has not been achieved among all European Union's member states. Will the projected new Constitutional Treaty of the UE manage to solve all these tensions? A precise answer cannot be found yet, and only the future will show us if the path of the Union will be straight or even more twisted than before.

The present paper approach a part of these issues, reviewing their inception, their present state and their perspectives of evolution in the immediate future.

1. Unele modele istorice şi particularităţi ale arhitecturii instituţionale a Comunităţii Europene

Conturată treptat ca subiect atipic de drept internaţional public[1], greu de încadrat din punct de vedere al dreptului internaţional şi al teoriei relaţiilor internaţionale, atâta vreme cât a funcţionat sub forma Comunităţilor Europene, lipsită de precedentul istoric şi provocând serios formele tradiţionale ale statutelor şi mecanismelor funcţionale ale unor organizaţii internaţionale, Uniunea Europeană apare, în prezent, ca făcând obiectul unui singur tratat aflat la mai multe ediţii, semnificativ adaptate la realităţile, depotrivă regionale, dar şi globale, ale ultimelor decenii.

Deşi s-a relansat, după Tratatul de la Maastricht, ca proces progresiv şi ireversibil[2], desfăşurat dinspre Vest către Est, beneficiind de mutaţiile produse după sfârşitul Războiului Rece (nu toţi analiştii sunt însă de acord cu această sintagmă, apreciind că el continuă şi după 1990), Uniunea Europeană a celor 27 de state membre din sfârşitul anului 2007 nu are încă o identitate proprie, foarte clar precizată.

În fapt, problema identităţii Uniunii este punctul de plecare pentru toate problemele structurale cu care aceasta se confruntă în momentul de faţă. Dacă la început lărgirea spre Est a Uniunii răspundea concomitent nevoilor Vestului şi ale ţărilor din periferia ex-sovietică a continentului, astăzi solicitările şi îngrijorările statelor, care au aderat la blocul comunitar, par să prevaleze, impunând anumite soluţii de compromis.

O prezentare succintă a principalelor modele instituţionale consacrate de teoria integrării ne poate oferi unii termeni de comparaţie şi analiză, în acest sens, pentru a aprecia în ce măsură UE se îndreaptă spre o construcţie de tip federalist sau spre una comunitară, originală şi diferită, în raport cu marea federaţie americană de peste Atlantic.

Sistemul arhitectural de tip interguvernamental, cel interstatal şi cel supranaţional a fost consacrat în cadrul european de versiuni diferite, pe întreg parcursul epocii moderne. Pe fond însă, aceste sisteme reprezintă îmbinări ale principiilor descentralizării cu cele ale tendinţei spre centralizarea deciziei şi administrării.

Primul model, al reuniunilor de înalt nivel, a fost reprezentat de Conferinţa diplomatică (reuniuni ale ambasadorilor, miniştrilor de externe sau altor factori decizionali la vârf ai puterilor din „concertului european"). Conferinţele diplomatice europene, la care Rusia (Imperiul ţarist) era un participant important, se întruneau în mod extraordinar, fără o anumită periodicitate, în funcţie de anumite obiective predeterminate, cum a fost cazul Conferinţei de la Viena (septembrie 1814-iunie1815), care a dus la constituirea „Sfintei Alianţe" sau Congresul de la Berlin (iunie-iulie 1878), care a constituit o formă de manifestare cvasiconstituţională în probleme de securitate (unii istorici o consideră din acest motiv o primă manifestare a formulei de arhitectură de securitate europene proprie perioadei dinaintea Primului Război Mondial, cunoscută sub denumirea de „concert european"). Acest tip de structură instituţională (în absenţa Rusiei) poate fi individualizată la nivelul Comunităţii Economice Europene (C.E.E.) până în anul 1974, sub forma reuniunilor informale ale şefilor de state ori de guverne din ţările membre, care nu dezbăteau doar probleme strict economice.

Modelul interguvernamental, caracterizat printr-o mai mare stabilitate

[1] Helen WALLACE, William WALLACE, **Procesul Politic în Uniunea Europeană**, Editura ARC, Chişinău, 2004, passim.

[2] Prof. univ. dr. Dumitru MIRON, **Economia Uniunii Europene**, Editura Luceafărul Bucureşti, 2002, p.29.

şi prin mecanisme decizionale mai precis elaborate, avea să genereze, prin expansiune şi multiplicare, o serie de **organizaţii interguvernamentale internaţionale**, a căror activitate este continuă şi se concretizează prin reuniuni periodice sau extraordinare, emiterea de rapoarte şi memorandumuri, adoptarea de rezoluţii, recomandări, hotărâri, implicarea prin mijloace diplomatice sau de altă natură (măsuri preventive sau de sancţionare) în managementul crizelor etc. El a fost lansat pe arena relaţiilor internaţionale odată cu crearea Ligii Naţiunilor şi a fost consacrat, după Al Doilea Război Mondial, prin crearea ONU, OSCE, OECD ş.a. şi prin apariţia Consiliului Europei, ca forum instituţionalizat european. Procesul de creare şi interrelaţionare a organizaţiilor inter-guvernamentale se redefineşte permanent, în actuala epocă a globalizării, având numeroase valenţe, dar şi limite specifice. Astfel, organismele din cadrul acestor organizaţii şi organizaţiile însele, ca părţi ale unui sistem de relaţii statuate juridic, funcţionează pe baza reprezentării paritare iar deciziile se adoptă prin vot sau prin consens.

Un **al treilea model, suprastatal sau supranaţional**, vizează instituţionalizarea la un nivel superior celui al statelor/naţiunilor, care compun o structură integrativă, prin uniformizarea până la unificare a structurilor de putere specifice unui superstat (stat naţional sau stat federal). Pe parcursul evoluţiei istorice, această orientare a condus la unificarea unor module administrative separate, pentru a da naştere unor state unitare. De exemplu, crearea Zollverein-ului german, care a debutat cu o uniune vamală, a continuat cu o uniune economică şi s-a finalizat cu o uniune politică ca bază a statului german de astăzi, este un model de abordare suprastatal, în vreme ce unirea statelor slavilor sudici a dat naştere, la sfârşitul Primului Război Mondial, Iugoslaviei federale, în cadrul căreia coexistau mai multe naţiuni diferite.

Din **variatele combinaţii ale celor trei** modele, expuse sintetic mai sus, s-au conturat **abordarea federalistă şi abordarea comunitară.**

Prima se situează pe linia mediană între modelele anterioare, fundamentată pe conceptul federalist, care are în centrul său realizarea unui echilibru dinamic între entităţi complementare şi conduce la o „guvernare pe mai multe niveluri”[3] (de exemplu, găsim un asemenea mod de abordare în cadrul Sistemului European al Băncilor Centrale-SEBC, fundamentele sale principale fiind punctate în Tratatul de la Maastricht, care conturează raporturile dintre BCE şi băncile centrale din ţările membre).

Reprezentând o formulă de compromis între principiul centralizării şi cel al descentralizării (autonomiei părţilor unui sistem decizional şi administrativ complex), abordarea federalistă are o serie de neajunsuri, cărora încearcă să le dea o soluţie funcţională abordarea comunitară. Metoda arhitecturală comunitară, inspirată de Jean Monnet şi concretizată instituţional prin Tratatele de la Roma şi Paris, a creat un model de integrare care reprezintă o combinanţie între toate variantele şi formulele istorice anterioare[4], în efortul de a stabiliza Europa din punct de vedere politic, economic şi social, respectând atât nevoia de identitate şi autonomie a părţilor constitutive, cât şi pe aceea de centralizare, derivată din raţiuni preponderent economice.

Abordarea comunitară, pornind de la principiul statuat de Montesquieu ce prevede necesitatea echilibrului celor trei puteri, de la bază spre vârf şi în sens invers, se bazează pe decizii comunitare la nivelul Consiliului Ministerial, în vreme ce Parlamentul şi Curtea Europeană de Justiţie accentuează caracterul comunitar de ansamblu.

Această arhitectură, care reproduce într-un mod original sistemele constituţionale statale clasice, tradiţionale, împreună cu cu cei trei piloni ai edificiului Uniunii Europene (aquis-ul comunitar, componenta Justiţie-Afaceri Interne şi cea de securitate, politică externă şi apărare comună), constituie, în esenţă, adevăratul „federalizator al Europei”[5].

Abordarea comunitară înscrie la ora actuală un lanţ decizional relativ simplu, dar extrem de complex, prin multitudinea sistemelor şi subsistemelor implicate în procesele de tip executiv, legislativ şi judecătoresc,

---

[3] Vezi detalii în prof. univ. dr. Nicolae ŞUŢĂ, **Comerţ Internaţional şi Politici Comerciale Contemporane**, Editura Eficient, Bucureşti, 2000.

[4] În perioada interbelică, cei care visau la o Europă Unită s-au grupat în jurul Mişcării Paneuropene. Aceasta a elaborat proiectul unei federaţii, numite „Statele Federale ale Europei”. Iniţiatorul proiectului din anul 1923 a fost contele austriac Coudenhove Kalergi. În esenţă, organizaţia „Mişcarea Europeană” cerea crearea „Statelor Unite ale Europei” având drept element de referinţă unificarea Elveţiei în 1648, fondarea Reich-ului german în 1871 şi, mai ales, apariţia Statelor Unite ale Americii în 1776“. Federaţia a fost concepută ca o înţelegere regională în termenii articolului 21 din Pactul Societăţii Naţiunilor Unite, care urma să cuprindă toate teritoriile europene, inclusiv Marea Britanie, Irlanda şi Islanda. Capitala urma să se stabilească într-un district federal, iar cetăţenii statelor federale, ca şi apatrizii să primească cetăţenia europeană. Mişcarea Paneuropeană a avut mai multe congrese, cel de la Basel din anul 1932 şi cel din anul 1935 de la Viena luând poziţie împotriva hitlerismului. O dată cu anexarea Austriei de către Germania (Anschluss), în martie 1938, Mişcarea a fost obligată să-şi mute sediul de la Viena.

[5] Christine HOUTEER, **La Construction Europèenne (Ètapes, objectifs, rèalisations)**, Editions Nathan, Paris, 2000, passim.

conform căruia: a) Comisia[6] propune (are drept de iniţiativă legislativă) şi execută; b) Consiliul[7] recomandă şi adoptă propuneri ale Comisiei, după consultarea Parlamentului, iar împreună cu acesta dă impulsul politic necesar adoptării deciziilor şi pune bazele principale ale politicii şi dezvoltării arhitecturii europene; c) Curtea de Justiţie certifică compatibilitatea reglementărilor cu textele tratatelor constitutive şi soluţionează eventualele litigii.

Astfel, se poate afirma că Uniunea Europeană este o entitate specifică şi particulară pe scena relaţiilor internaţionale, fiind o structură regională cu vocaţie internaţională ce întruneşte în mare măsură **atributele unui stat**, prin faptul că armonizează legislaţiile ţărilor membre şi întreţine relaţii diplomatice cu variate entităţi terţe, devenind semnatară a tot mai numeroase tratate şi acorduri bi-, pluri- sau multilaterale.

Cu toate acestea, Uniunea Europeană este încă, în prezent, destul de departe de atributele unei entităţi statale, pentru că nu are un guvern propriu, în adevăratul sens al cuvântului, nu exercită în sistem electoral o serie de

[6] Tratatele constitutive au acordat Comisiei dreptul exclusiv de a iniţia propuneri formale cu privire la legislaţia comună, conferindu-i şi rolul de gestionar şi păzitor (gardian) al Tratatelor. Procedurile funcţionale ale Comisiei sunt reglementate în art. 158 al Tratatului de la Roma. Preşedintele Comisiei este desemnat prin acordul comun al guvernelor ţărilor membre, după o consultare prealabilă a Parlamentului European. Apoi, guvernele ţărilor membre desemnează, cu consultarea preşedintelui desemnat, ceilalţi membri ai acestui organism. Comisia, în ansamblul său, se supune aprobării prin vot Parlamentului care votează pentru sau împotriva Comisiei ca întreg. Tratatul constitutiv, la art. 313(2) prevede că membrii Comisiei trebuie ca *„în interesul general al Comunităţii, să fie complet independenţi în îndeplinirea atribuţiilor lor”* şi *„să nu ceară sau să accepte instrucţiuni de la guvernele ţărilor membre”*. (Vezi prof. univ. dr. Dumitru MIRON, conf. univ. dr. Gabriela DRĂGAN, **Economia Uniunii Europene**, Editura Luceafărul, Bucureşti, 2002).

[7] Consiliul, creat în 1975, este, în arhitectura instituţională comunitară, organismul care reprezintă guvernele alese în mod democratic la nivel naţional şi sunt responsabile în faţa guvernelor proprii. Art. 205 din Tratatul Comunităţii Europene prevede că *„în conformitate cu Tratatul, Consiliul va decide cu majoritatea membrilor săi”*. În calitate de cel mai înalt for decizional pentru Uniunea Europeană, Consiliul are în componenţă şefii de stat sau de guverne din ţările membre şi preşedintele Comisie Europene. Acest organism comunitar se reuneşte de două ori pe an în sesiune semestriale sau în reuniuni informale, de câte ori este necesar. Deciziile se adoptă prin consens, (în Consiliul Ministerial, după Tratatul de la Maastricht, se utilizează şi majoritatea calificată) iar la încheierea fiecărei preşedinţii (un semestru) sunt publicate concluziile acesteia, document de substanţă, care arată atât progresele cât şi neînplinirile pe care le cunoaşte procesul de integrare. Consiliul European nu este însă abilitat să abordeze detalii legislative. (Vezi detalii în Ileana PASCAL, Monica VLAD, Ştefan DEACONU, Elena Simina TĂNĂSESCU, Aurel-Ciobanu DORDEA, **Participarea la Instituţiile UE**, Editura Dacris, 2004).

funcţii administrative şi abilităţi proprii statelor suverane, nu gestionează decât parţial, de o manieră unitară, afacerile interne, justiţia, apărarea statelor membre, iar în materie de politică externă există încă multe atribute care se exercită pe baze interguvernamentale, potrivit modelelor la care ne-am referit anterior.

2. Provocări actuale la adresa consolidării Uniunii Europene

După cel de Al Doilea Război Mondial, nevoia de pace şi stabilitate pe continent, de prosperitate şi de recâştigare a poziţiei de centru cultural, politic şi economic al lumii a obligat ţările europene – într-o primă etapă, cele din Vest – la căutarea unor soluţii pragmatice, corespunzătoare noului context geopolitic. Astfel, s-a ajuns la transformarea în fapt a generoasei idei de unificare europeană, care fusese „la modă'' în anii'30 (vezi proiectul promovat de Aristide Briand), fără însă a avea vreun rezultat, dincolo de sfera dezbaterilor teoretice, iar Comunitatea Europeană a devenit, dintr-o proiecţie ce părea multora utopică, o realitate, printr-un embrion primar, fundamentat, în principal, pe uniunea economică. Transformările survenite după 1990 în sfera relaţiilor internaţionale şi în mediul de securitate, ca şi noile ameninţări asimetrice, au reconfigurat în mod substanţial obiectivele şi structura Uniunii, care a cunoscut o lărgire continuă, fiind confruntată, în perioada actuală, cu noi provocări specifice, menite să-i reconfigureze existenţa pentru deceniile următoare.

O parte dintre aceste provocări sunt caracteristice erei globalizării şi celei informaţionale, pe care o parcurge omenirea în prezent, iar o altă parte ţin de problemele specifice spaţiului de securitate şi cooperare euroatlantic. Se cunoaşte, astfel, că suntem martorii şi actorii unor tendinţe şi curente globale de amploare fără precedent, generatoare de însemnate mutaţii, cu consecinţe greu de anticipat în totalitatea lor: potrivit unor studii şi analize ale specialiştilor, populaţia Terrei, în următorii 10-15 ani, ar putea spori cu încă 1 miliard de oameni, dintre care 95% vor locui în zone subdezvoltate şi lipsite de mijloacele necesare pentru a face faţă presiunilor demografice sau schimbărilor climaterice; pe de altă parte, în contextul avântului unor economii asiatice şi din alte regiuni, cererea de energie va creşte enorm, impunând atât o sporire a extracţiei şi prelucrării de resurse convenţionale, cât şi găsirea de surse alternative; alături de alte materii strategice, resursele de apă ar putea da naştere unor conflicte şi tensiuni în zone sensibile de pe glob; pe măsura noilor cuceriri din domeniul tehnic şi ştiinţific, fluxul informaţional va dobândi dimensiuni uriaşe (deja, în prezent, se consideră că la fiecare trei luni are loc o dublare a conţinutului reţelei Internet)[8].

[8] Traian LITEANU, Gheorghe TOMA, Constantin DEGERATU, **Evoluţia arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării,** Editura A.N.I., Bucureşti, 2007, pp.144-154.

Alături de aceste problematici majore, pe continentul nostru, începutul noului mileniu readuce în prim plan dezbateri referitoare la teme precum **strategiile integrării, modelul de organizare şi funcţionare, valorile şi principiile fundamentale promovate şi modul optim de realizare a acestui ultim deziderat, locul Uniunii Europene în lume**.

Ambele perspective prin intermediul cărora este evaluată construcţia europeană – cea politică şi cea economică, implicând şi influenţând deopotrivă nivelul social – se află în schimbare, în raport de complementaritate cu aşteptările şi preocupările statelor membre.

Comparativ cu alte proiecte de integrare regională, caracteristica celui legat de lărgirea şi integrarea europeană constă în faptul că, încă de la începuturile sale, aceasta a reprezentat nu numai un proces ce a presupus instituţionalizarea unei pieţe comune, ci şi un sistem supranaţional de guvernare, conducând astfel la noi discuţii, legate de natura relaţiilor dintre statele membre, dintre acestea şi organismele comunitare, precum şi de adoptarea unui Tratat Constituţional (deocamdată, aflat încă în stare de proiect), într-o formă care să corespundă atât obiectivelor Uniunii în ansamblul său, cât şi intereselor fiecărei ţări semnatare a acestui act fundamental. În paralel, s-a constatat o rezistenţă crescândă la tendinţa troicii europene (Marea Britanie, Franţa, Germania) de a se constitui într-un nucleu decizional sau factor determinant în adoptarea unor anumite acţiuni[9].

Dacă armonizarea spaţiului economic, prin dezvoltarea pieţei unice interne, s-a realizat în timp relativ îndelungat, printr-un proces de luare a deciziilor îndelung tergiversat, sistemul european de guvernare a fost, în mod progresiv, actualizat şi revizuit, în paralel cu extinderea scopului şi nivelului de integrare economică şi socială. Astfel, modalităţile şi instrumentele sistemului de guvernare al Uniunii Europene au fost regândite şi modificate, îndeosebi în ultimii ani, pentru a răspunde necesităţii extinderii domeniilor de acoperire a politicilor comunitare şi disparităţilor economice şi sociale dintre statele membre, într-o Uniune lărgită.

Pe bună dreptate, unele voci autorizate din spaţiul european afirmă că, în absenţa unui sistem instituţionalizat reformat, mai eficient şi acceptat de toate statele membre, Uniunea Europeană s-ar putea confrunta, în perioada următoare, cu noi probleme şi fenomene, de natură să-i afecteze credibilitatea şi stabilitatea.

3. Problema Tratatului Constituţional

În ultimii ani, douăsprezece noi state europene s-au adăugat Uniunii, acest proces fiind cea mai mare extindere din întreaga sa istorie, măsurată, decamdată, în câteva decenii. Dincolo de aspectele benefice, acest fapt a accentuat câteva dintre provocările cu Uniunea Europeană se confruntă de mai mulţi ani, îndeosebi cu privire la structura, rolul, atribuţiile şi legitimitatea instituţiilor comunitare.

În acest cadru, sunt de precizat două evoluţii: a) pe linia euroscepticismului, manifestat iniţial cu privire la beneficiile procesului de lărgire, pentru ca ulterior atenţia să se deplaseze asupra greutăţilor pe care le implică integrarea noilor state membre în contextul general al cerinţelor derivate din aquis-ul comunitar; b) pe linia consolidării edificiului instituţional şi normativ, care urmăreşte atât reducerea imensului aparat birocratic al Uniunii, cât şi precizarea unui nou sistem constituţional al UE, menit să înlocuiască pachetul de acte compus din tratatele anterioare.

Printre motivaţiile euroscepticismului s-a aflat, o vreme, şi suspiciunea de corupţie la nivel înalt. Demisia, în anul 1999, a Comisiei Europene condusă de Jaques Santer, urmare a acuzaţiilor de fraudă, nepotism şi proastă administrare, a marcat, la timpul respectiv, o criză profundă a încrederii publice în reprezentativitatea şi legitimitatea instituţiilor comunitare. Odată cu preluarea preşedinţiei Comisiei de către Romano Prodi, în anul 2000, restabilirea prestigiului şi profesionalismului acesteia au devenit ţinte prioritare. Prin urmare, a fost lansată atunci ideea de reformă a sistemului european de guvernare, ca unul dintre obiectivele strategice ale Comisiei pentru următorii 5 ani de mandat, fiind adoptată Carta albă a guvernării europene (iulie 2005). Potrivit acestui document, reforma sistemului european de guvernare trebuia implementată în cadrul tratatelor existente, iar scopul final al acestui document, promovat de Comisia Europeană, a fost extinderea şi consolidarea unor forme mai democratice de guvernare la toate nivelurile – european, regional şi local – pe baza principiilor de deschidere, participare, reprezentare, eficienţă şi coerenţă[10].

Pe al doilea plan amintit mai sus, în anul 2001, Tratatul de la Nisa a deschis dezbaterea cu privire la **viitorul unei Europe unite,** considerându-se, pe bună dreptate, că Uniunea are nevoie de un unic document fundamental pentru a rezolva contradicţiile inerente între problematica specifică legată de extinderile succesive şi aceea privitoare la aprofundarea construcţiei europene, prin obţinerea unei eficienţe şi a unei reprezentativităţi crescute. Prin urmare, la reuniunea Consiliului European de la Laeken (decembrie 2001), şefii de stat şi de guvern ai ţărilor membre au adoptat „Declaraţia privind viitorul Uniunii Europene”, document programatic în care se atrage atenţia asupra soluţionării cu prioritate a unor probleme care necesitau

---

[9] Agenţiile de presă menţionează, astfel, reticenţa manifestată de unii membri ai UE faţă de proiectul Merkel-Sarkozy-Brown de a stabili un calendar de obiective ale Uniunii, pentru anul 2008.

[10] Corina BARBAROS, **Rolul României într-o Europă în schimbare**, la ww.mie.ro/_documente/info_integrare/scoala_de_vara/eseuri/Barbaros.pdf.

rezolvare rapidă: delimitarea mai clară a competenţelor între organismele centrale ale Uniunii Europene şi statele membre; rolul parlamentelor naţionale sau simplificarea tratatelor, astfel încât acestea să fie mai inteligibile pentru cetăţeni. Consiliul European de la Laeken a atribuit unei Convenţii (deschisă atât statelor membre cât şi statelor candidate la aderare), misiunea de a pregăti propunerile de reformă a Uniunii Europene, iar această Convenţie Europeană privind viitorul Uniunii s-a finalizat cu adoptarea unui proiect de Tratat privind instituirea unei Constituţii pentru Europa (aşa-numita Constituţie Europeană, sau Tratatul Constituţional al Uniunii Europene).

Prima etapă a planurilor ambiţioase de adâncire a integrării politice şi de fundamentare a succesului extinderii s-au suprapus, din păcate, peste o perioadă prelungită de declin economic în Europa Occidentală, de insatisfacţie în rândul cetăţenilor unor state dezvoltate (teama, printre altele, de „instalatorul polonez") şi de disparităţi cu privire la viziunile privind modalităţile cele mai potrivite pentru transpunerea în practică a hotărârilor summitului din 2001, ceea ce a dus la o neaşteptată respingere a primei forme a Tratatului Constituţional, în cadrul referendumurilor organizate în Franţa şi Olanda, în mai-iunie 2005.

A urmat o perioadă dificilă pentru ideea de Europă lărgită unită, existând chiar temeri (care s-au dovedit în cele din urmă nefondate) cu privire la eventuala dezmembrare sau fragmentare a acesteia (Europa cu două viteze, Noua şi Vechea Europă). Evoluţia ulterioară a evenimentelor a demonstrat că avantajele tuturor ţărilor europene membre de pe urma existenţei Uniunii Europene lărgite sunt prea mari pentru a fi abandonate, astfel că preşedinţiei germane din prima jumătate a anului 2007 i-a revenit sarcina dificilă a relansării procesului multidimensional al construcţiei comunitare. Noul acord, semnat după cele mai intense şi dificile dezbateri din ultimii ani, ar trebui să reprezinte semnalul că statele Uniunii Europene doresc cu adevărat modernizarea edificiului comunitar, prin adoptarea unui act fundamental unic, corespunzător obiectivelor şi principiilor de bază, formulate prin prima Convenţie Europeană privind viitorul Uniunii. În ziua de 23 iunie 2007, la Bruxelles, liderii comunitari au ajuns la un acord privind Tratatul de reformare a Uniunii Europene, menit să înlocuiască vechiul Tratat Constituţional, al cărui conţinut este considerat caduc, după respingerea sa, iar la 19 octombrie, în prezenţa şefilor de state şi guverne şi a miniştrilor de externe din ţările membre, într-o şedinţă istorică desfăşurată sub egida preşedinţiei portugheze, s-a convenit asupra principiilor şi modificărilor de fond ale Tratatului de reformă al UE.

În esenţă, aceste modificări, consemnate în noul text de 256 pagini (care reia totuşi o mare parte din proiectul anterior) creează condiţiile pentru ca Europa celor 27 să funcţioneze, întrucât sistemul vechilor tratate constitutive

nu permiteau aplicarea unitară a unor prevederi legislative pe întreg teritoriul Uniunii. Prin noul Tratat (care va fi, de facto, o Constituţie a Uniunii Europene), organizaţia comunitară va dobândi personalitate juridică distinctă, prin structurile sale de bază – Comisie (a cărei componenţă va fi restrânsă din punct de vedere numeric[11]), Parlament şi Consiliu; UE va avea capacităţi de reprezentare pentru toate statele. Totuşi, termenii care ar putea asimila UE unui statut de federaţie, precum acela de „constituţie" sau simbolurile „drapel", „imn", „deviză", chiar dacă aceştia continuă să existe, au fost eliminaţi din noul proiect. Ca o întărire a poziţiei statelor membre, Parlamentele acestora pot cere Comisiei revizuirea unei propuneri, atunci când ea impietează asupra competenţei de care dispun.

Consiliul Uniunii Europene devine una dintre componentele cele mai importante în ansamblul instituţional, angajând toate ţările membre, fie prin capacitatea de reprezentare, fie prin participarea la tratate internaţionale, la care toate ţările membre devin parte odată cu UE, fie prin angajarea mai fermă a Uniunii în cadrul unor organizaţii internaţionale. Pe lângă aceasta, noul Tratat de Reformă a UE stabileşte competenţe exclusive ale Uniunii în raport cu cele naţionale, fapt care va crea premisele pentru conturarea unei politici externe, de securitate şi apărare clare şi eficiente. În acest sens, se va crea funcţia de înalt oficial al UE pe probleme de securitate, iar politicile europene de apărare şi securitate vor stabili modalităţi de ajutor între statele membre în cazul unei agresiuni şi a producerii unor dezastre naturale.

Competenţele exclusive ale UE privesc cinci domenii de bază: uniunea vamală, stabilirea regulilor concurenţiale pe piaţa integrată a Uniunii, politica monetară a statelor membre, politica de conservare a resurselor şi politica comercială comună. Se observă că aceste competenţe se referă cu precădere la aspecte economice, dar intrarea în funcţiune a noilor atribuţii ale organismelor centrale va da un impuls şi pe planul politicii comune externă şi de securitate şi politicii de apărare şi securitate europene. Aceste domenii, alături de cel a energiei, agriculturii ş.a., reprezintă domenii de competenţă parţială pentru Uniunea Europeană, reflectând principiul fundamental al subsidiarităţii, dar noul tratat consfinţeşte, concomitent, că problemele de justiţie, azil şi imigraţie vor fi o parte integrantă a politicii comune a Uniunii.

Un alt principiu convenit este acela al extinderii competenţelor Parlamentului European, în cadrul căruia va funcţiona procedura de codecizie, în sensul că Parlamentul nu va mai acorda un vot consultativ Consiliului, ci va adopta şi vota hotărârile acestuia, cu posibilitatea de a le

[11] Se preconizează că, începând cu anul 2014, Executivul European va avea un număr de comisari egal cu două treimi din numărul de membri, ceea ce înseamnă că vor exista şi ţări ale UE care nu vor fi reprezentate de un comisar.

amenda. Astfel, Parlamentul European va avea un rol decisiv în adoptarea legislației Uniunii şi va prelua atribuția de desemnare prin vot a preşedintelui Consiliului (preşedintelui UE), căruia îi va stabili şi mandatul, pe o perioadă de doi ani şi jumătate. Acest mandat poate fi prelungit decât o singură dată. Principalele atribuții ale viitorului preşedinte al Uniunii se referă la pregătirea summit-urilor şi reprezentarea Uniunii pe scena mondială; potrivit prevederilor proiectului noului Tratat, preşedintele UE poate să ocupe, pe perioada mandatului său, şi o altă funcție la nivel național.

În paralel cu sporirea rolului organismelor centrale ale Uniunii, prin noua Constituție Europeană creşte şi rolul Parlamentelor naționale ale statelor membre, care vor participa la revizuirea tratatelor anterioare, vor fi informate despre noile cereri de aderare la Uniune şi vor putea exprima puncte de vedere încă din primul stadiu al procesului de aderare. Parlamentele naționale vor fi, de asemenea, parte a procesului de evaluare şi transpunere în practică a mecanismelor şi procedurilor necesare funcționării mai eficiente a structurilor comunitare ale Europol şi Eurojust.

Din punctul de vedere al luării deciziilor, noul tratat prevede ca după 2014 să intre în funcțiune votul cu dublă majoritate (adică, 55% din statele membre, reprezentând 65% din populație, pot lua decizii pentru toate țările blocului comunitar). Totuși, dacă un singur stat din cele 27 actuale se împotriveşte, această formulă ar putea fi amânată până în 2017.

Noua Constituție (care va înlocui tratatele anterioare) va fi semnată cel mai probabil la 13 decembrie, la Mănăstirea Jeronimos de pe malul râului Tage, unde s-a semnat, în iunie 1985, şi tratatul de aderare a Portugaliei la Uniunea Europeană. Tratatul constituțional ar trebui să intre în vigoare începând cu data de 1 ianuarie 2009, după ce, pe parcursul anului 2008, va fi adoptată de toate statele membre. Astfel, din ianuarie, va reîncepe laboriosul şi dificilul proces de ratificare a acestui document fundamental, fiecare stat membru având libertatea să îşi aleagă propria modalitate de ratificare.

Experiența anterioară şi-a spus deja cuvântul: pentru a nu mai exista pericolul respingerii proiectului noului Tratat, Franța a anunțat, chiar înainte de reuniunea de la Lisabona, că nu va mai organiza un referendum pe această temă, ci va adopta acest document printr-un decret-lege. Chiar dacă această procedură ar putea facilita traseul ratificării şi implementării Tratatului Constituțional, pericolul respingerii rămâne, deoarece presiunile opiniei publice şi ale unor segmente din mediul politic din alte state, precum Marea Britanie sau Polonia[12], ar putea obliga guvernele respective să organizeze un referendum, cu rezultat imprevizibil. Se previzionează că,

[12] Deşi potrivit noului tratat, Carta Drepturilor Fundamentale ale Omului are un caracter constrângător pentru toți membrii UE, Polonia şi Marea Britanie au obținut o derogare de la prevederile acesteia.

dacă va primi undă verde din partea tuturor statelor membre, Tratatul Constituțional va intra în vigoare o dată cu alegerile pentru Parlamentul European, din anul 2009[13].

Unele incertitudini legate de structurarea unui act fundamental eficient apăruseră odată cu retragerea premierului Tony Blair, care anunțase că doreşte evitarea referendumului. Noul prim ministru al Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, Gordon Brown, se află în fața unei provocări majore[14]: pe de o parte, riscă să piardă un sfert din susținătorii din propriul partid în cazul în care nu organizează un referendum legat de noul Tratat Constituțional al Uniunii Europene, iar, pe de alta, riscă să strice echilibrul fragil abia realizat, în cazul în care va da curs acestui referendum, deoarece există mari şanse ca populația Marii Britanii să respingă documentul, de teama delegării prea multor atribute suverane către organismele comunitare de la Bruxelles. De altfel, opoziția conservatoare a declanşat o adevărată campanie de presiune la adresa guvernului din Londra şi argumentează că noul Tratat este foarte similar cu Constituția respinsă. Restul țărilor membre ale Uniunii privesc cu ingrijorare situația, deoarece un referendum britanic, dincolo de posibilitatea şi chiar probabilitatea unui rezultat negativ, ar putea antrena cereri pentru referendum şi în alte state; în Irlanda se prefigurează deja o astfel de consultare a populației.

Europarlamentarul german Elmar Brok, delegat al Parlamentului European la negocierile de finalizare a Tratatului, şi-a manifestat îngrijorarea în acest sens:„*Ar fi foarte nedrept din partea Marii Britanii dacă, după ce a obținut mai mult sau mai puțin ceea ce dorea de la noul Tratat, s-ar întoarce şi l-ar supune unui vot popular''*[15]. În acelaşi sens, după întâlnirea cu premierul britanic din 12 octombrie 2007, preşedintele Comisiei Europene afirma că nu poate crede că Marea Britanie „poate fi deschisă către lume şi închisă spre Europa"[16].

Dincolo de declarațiile oficiale pozitive, derogările de care au beneficiat unele state în timpul lungilor negocieri pe parcursul aderării, precum şi cele obținute ulterior, ar putea îngreuna şi mai mult decât până acum procesul decizional la nivelul Uniunii.

De exemplu, Marea Britanie a luat decizia de a nu participa la Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene şi nici la legislația din domeniul justiției penale. Referitor la Cartă, există anumite temeri referitoare la faptul că excluderea Londrei ar putea afecta sistemul juridic al Uniunii Europene ca intreg („aceasta ar putea contamina din punct de

[13]www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_10668/.html
[14]www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles|displayArticle/ articleID_11135/
[15] Ibidem.
[16] Vezi „Adevărul", luni 29.10.2007, p.13.

vedere juridic întregul sistem", a declarat europarlamentarul liberal britanic Andrew Duff, participant la negocierile din iunie 2007 pe marginea Tratatului)[17].

4. Uniunea Europeană, în viitoarea arhitectură de securitate

Atentatele teroriste comise pe teritoriul SUA la 11 septembrie 2001, la care s-au alăturat alte evenimente importante desfăşurate pe arena internaţională, au constituit un punct de cotitură pentru strategii şi analiştii în materie de securitate. Noile strategii şi doctrine de securitate elaborate în ultimii ani aduc în prim-plan, ca ameninţări asimetrice, neconvenţionale, terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crizele şi conflictele declanşate de clivajele etnice şi religioase. În acelaşi timp, armatele lumii au accelerat procesul de reformă al propriilor forţe, profesionalizarea constituind motorul transformării, în contextul generat de tehnologii revoluţionare, care schimbă tot mai mult procesele şi principiile clasice de planificare şi conducere a acţiunilor în teatrele de operaţii, precum şi spectrul misiunilor ori natura capabilităţilor necesare îndeplinirii lor.

Complexitatea şi proliferarea noilor ameninţări şi pericole la adresa securităţii internaţionale necesită răspunsuri rapide, complexe, precum şi evoluţii adecvate în multiple domenii. Misiunile cu caracter umanitar, cele de gestionare şi prevenire a crizelor, desfăşurate în cooperare, în condiţii de interoperabilitate, capătă din ce în ce mai multă însemnătate, ceea ce se traduce prin sporirea exponenţială a necesităţilor de ordin financiar.

În ceea ce priveşte Uniunea Europeană, aspiraţiile declarate şi acţiunile care vizează confirmarea calităţii de actor important al securităţii globale necesită bugete de apărare mult mai mari; totuşi, atingerea acestui ultim obiectiv nu se regăseşte, consensual, printre priorităţile ţărilor membre ale Uniunii. Spre exemplu, cele 25 de state membre ale UE cheltuiau în acest domeniu, în anul 2006, circa 230 mld. USD, faţă de cele 528 mld. USD ale SUA[18]. Pe lângă faptul că fondurile alocate apărării şi dezvoltării capabilităţilor militare la nivelul Uniunii Europene sunt insuficiente, o mare parte din aceşti bani sunt utilizaţi ineficient, deoarece statele membre îşi protejează încă, în mod excesiv, industriile naţionale de apărare, neexistând o piaţă militară europeană, competitivă la nivel de vârf cu cea americană. În această direcţie, specializarea rolurilor între partenerii europeni, în funcţie de posibilităţile existente (dezvoltarea aşa-numitelor domenii şi capacităţi „de nişă") ar trebui să constituie cheia dezvoltării unor capabilităţi militare comune şi o gestionare mult mai eficientă a fondurilor, şi aşa limitate.

---

[17] www.zf.ro/articol_138937/noi_divergente_pe_marginea_discutării_tratatului_constituţional.html.

[18] *SIPRI military expenditure database*, 2006. Pentru o analiză exactă, trebuie să se ţină cont şi de faptul că Statele Unite sunt angajate în acţiuni militare în Irak şi Afganistan.

Deşi pe plan mondial se constată începuturile unei noi curse a înarmărilor la nivelul marilor actori (SUA, China, Rusia), susţinută de o sporire necontenită a cheltuielilor militare şi de remodelarea unor documente strategice, Uniunea Europeană este preocupată pe mai departe, atât la nivelul organismelor sale comunitare, cât şi cu privire la acţiunile majorităţii statelor membre, mai mult de problemele politico-economice şi de dezvoltarea instrumentelor nonmilitare.

Dacă ne raportăm la analiza bugetelor militare ale statelor din spaţiul UE, putem observa că Uniunea, în ansamblu, nu a dat o prea mare importanţă creşterii cheltuielilor militare, în contextul campaniei declanşată împotriva terorismului internaţional. În majoritatea ţărilor membre, bugetul militar a scăzut constant de la sfârşitul Războiului Rece, chiar şi după adoptarea Obiectivelor Globale din 1999 (Helsinki Headline Goals) şi evenimentele de la 11 septembrie 2001.

Dintre statele europene cu o poziţie de frunte din punct de vedere militar, doar Marea Britanie şi Franţa (state care au un rol important şi în cadrul NATO) constituie excepţii relevante, crescându-şi bugetele militare, în mod constant, în ultimii ani (Marea Britanie la 59,2 mld. USD şi Franţa la 53 mld. USD)[19]. De altfel, aceste două state europene se găsesc pe locurile doi şi trei în ceea ce priveşte datele oficiale la nivel mondial în anul 2006, deşi, conform analiştilor militari, China cheltuieşte mult mai mult decât declară oficial.

În contrast, Germania îşi păstrează cheltuielile militare la un nivel redus, comparativ cu statutul său de a treia economie a lumii şi cu ambiţiile externe ale Berlinului (doar 37 mld. USD în 2006)[20]; în aceeaşi situaţie se găseşte şi Italia, care, însă, traversează de mulţi ani o profundă recesiune economică, coroborată şi cu unele probleme de natură politică.

Referindu-ne la cota parte (*fair share*) cu care ar putea să contribuie ţările membre ale Uniunii Europene şi NATO la securitatea şi apărarea comună, constatăm că SUA, în anul 2004, au alocat cu 50% mai mult peste cota stabilită faţă de Germania şi Spania, care contribuie cu mai puţin de jumătate din aceasta, 40% şi respectiv 30%[21]. De altfel, decalajul dintre tehnologia militară avansată a Statelor Unite şi cea a ţărilor din Uniunea Europeană a crescut atât de mult, încât a creat probleme de interoperabilitate, inclusiv în operaţiuni dificile ca cele din Kosovo sau, mai recent, în Afganistan, a îngreunat procesul decizional în cadrul NATO şi a degradat eficienţa sistemului de cooperare militară transatlantică.

---

[19] The 15 major spender countries in 2006, la www.sipri.org/contents/milap/milex/mextrends.html

[20] Ibidem.

[21] Gustav LINDSTROM, **EU-US burdensharing: who does what?,** Chaillot Paper no. 82, September 2005, p. 30.

Practic, dezvoltarea pilonului II al UE, aşa cum a fost structurat prin Tratatul de înfiinţare al Uniunii – Politica Externă şi de Securitate Comună (PESC), îndeosebi, a subsistemului său constituit de Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA) –, este condiţionată de depăşirea unor constrângeri complexe: limitarea resurselor umane disponibile, care fac tot mai greu solicitărilor concurente, mergând din Bosnia până în Palestina şi Congo; insuficienţa echipamentului adecvat anumitor scopuri esenţiale, precum mijloacele de transport la mare distanţă (primul avion european de transport tactic, Airbus A400, va fi livrat abia peste doi ani); dotarea financiară modestă, confirmată de Perspectivele Financiare Multianuale pentru 2007-2013.

În acest sens, apare tot mai pregnant dezacordul în creştere dintre preferinţa majorităţii publicului european, care se pronunţă pentru o mai mare implicare a Uniunii Europene pe arena mondială, şi aversiunea tradiţională a aceluiaşi public faţă de sporirea cheltuielilor de apărare în detrimentul bugetelor sociale.

Bugetul adoptat de Uniunea Europeană pentru perioada 2007-2013 nu oferă perspective foarte încurajatoare în privinţa implementării şi dezvoltării unor obiective ale PESC şi PESA[22], în condiţiile în care Uniunea dezvoltă, în prezent o multitudine de operaţiuni atât în Europa, cât şi pe alte continente, de altfel, operaţiuni complexe şi apreciate prin rezultatele obţinute.

În anul 2006, Uniunea a finalizat prima operaţie de gestionare a crizelor iniţiată în anul 2003 în contextul PESC, anume EUPM (Misiunea Poliţienească în Bosnia şi Herţegovina), împreună cu alte cinci misiuni[23]: EUPAT (Echipa poliţienească de consultanţă a UE în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei), EUSEC (Misiunea UE de reformare a sectorului de securitate în Republica Democrată Congo), EUPOL Kinshasa (Misiunea poliţienească a UE în Kinshasa), EUBAM Rafah (Misiunea UE de Asistenţă la graniţă în punctual de trecere Rafah, în Teritoriile Palestiniene) şi EUJUST-Lex (Misiunea integrată a UE pentru un stat de drept în Irak). În acelaşi timp, Uniunea Europeană şi-a demonstrat capacitatea militară şi în domeniul aplicării unor proceduri şi instrumente legale de către poliţie şi jandarmerie, prin continuarea a patru misiuni şi iniţierea altor două.

[22] Mihai-Ştefan DINU, Cristian BĂHNĂREANU, **Actualităţi şi perspective în Politica Europeană de Securitate şi Apărare**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I'', Bucureşti, 2006, p. 33.

[23] Alexandra SARCINSCHI, *Activitatea principalelor organizaţii internaţionale de securitate în anul 2006. Uniunea Europeană***,** în **Anul 2006: Evaluare strategică**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I" Bucureşti, 2007, p.20.

Primele patru se referă la[24]: EUFOR – ALTHEA (Operaţia militară a UE în Bosnia şi Herţegovina), ce continuă misiunea SFOR; AMIS II (Asistenţa acordată de către UE Acordului umanitar de încetare a focului de la N'djamena, Sudan), acţiune de sprijin cu componentă civilă şi militară; EUPOL COPPS (Misiunea poliţienească a UE în Teritoriile Palestiniene), preconizată a se încheia în anul 2009 şi AMM (Misiunea de monitorizare a Aceh), ce monitorizează implementarea Acordului de pace dintre guvernul indonezian şi Mişcarea Aceh. În plus faţă de cele menţionate, în decursul anului trecut, UE a desfăşurat temporar forţe pentru a sprijini misiunea ONU (MONUC) pe timpul alegerilor din Republica Democrată Congo, din luna iunie – EUFOR (Forţa UE în Republica Democrată Congo) şi a creat, la 14 septembrie 2006, cadrul necesar constituirii unei echipe de planificare a unei potenţiale operaţiuni UE de gestionare a crizei în Kosovo – EUPT (Echipa UE de planificare), ceea ce reprezintă o dovadă a interesului acordat situaţiei acestei provincii de către factorii de decizie comunitari. De altfel, soluţionarea problemei Kosovo, în legătură cu care nu există încă o poziţie consensuală precisă, reprezintă un alt test dificil şi în ceea ce priveşte consolidarea unei politici externe comune eficiente a Uniunii Europene.

Experienţa dobândită de europeni în ultimii ani, precum şi provocările de viitor, arată clar faptul că, în domeniul Politicii Europene de Securitate şi Apărare, numai acţiunea comună, bazată pe o cooperare eficientă şi o împărţire echitabilă a costurilor militare, ar putea constitui elementul necesar unei dezvoltări competitive şi credibile a componentei militare a UE[25]. În acest sens, Javier Solana, Secretarul General al Consiliului European şi Înaltul Reprezentant al UE pentru PESC, declara: *„numai dacă acţionăm împreună, putem avea mai multă influenţă în lume"*[26].

Concluzii

Valenţele împlinirii marelui proiect european, „al regăsirii de sine", într-o Europă *„căreia, în sfârşit, îi lipsesc periferiile, dar şi strădania mimetică de a falsifica democraţia şi respectul faţă de om"*, erau sugestiv enumerate optimist în cuprinsul unui editorial dintr-o publicaţie a Statului Major General al Armatei României, astfel: *„echilibrul inspirat şi sigur între*

[24] *Ibidem*, p.21.

[25] Pentru a uşura cooperarea statelor membre în domeniul securităţii şi apărării, oficialii UE au decis constituirea unor organisme specializate. Astfel, obiectivele Agenţiei Europene de Apărare, înfiinţată prin hotărârea Consiliului European nr. 551 din 12 iulie 2004, vizează, în principal, încurajarea guvernelor UE de a cheltui bugetele alocate apărării pentru a întâmpina provocările viitoare, nu ameninţările trecute, precum şi ajutarea acestora în procesul de identificare a nevoilor comune şi promovarea colaborării în scopul găsirii unor soluţii comune.

[26] Interviu cu Javier Solana, în *ESDP Newsletter*, Issue 1, December 2005, p. 11.

adaptabilitatea generală şi compromisul local; vocaţia înălţării prin cultură; gestionarea constructivă a asentimentelor exclusiviste; acordarea de credit opţiunilor prealabile, ca formă a stimulării identităţilor naţionale şi a dialogului unional; pluralitatea simultană a aspiraţiilor naţionale inalienabile; unitatea, într-o largă diversitate, a experienţelor capitale, unitate orientată spre eviztarea uniformizărilor anulatoare; protejarea deschisă a sensibilităţilor conservatoare; reprezentarea tutelară a excelenţelor civilizatoare; descurajarea instituţională a exceselor colective; intolerabilitatea discriminărilor de orice fel; repudierea ostentaţiilor naţionaliste; democratizarea neîngrădită a binelui social; anularea aplicată a diferenţelor dintre percepţie şi realitate în construcţia unităţii continentale; nuanţarea reflexivă a valorii; impunerea asonanţei ritmate concepţiilor advarsative de natură distructivă; recunoaşterea şi asumarea largă a superiorităţii scopului social promovat instituţional; acordarea unei toleranţe controlate culturilor marginale, şi nu numai…"[27]

În acelaşi timp, pe fondul precupărilor legate de problemele constituţionale şi de altă natură ale Uniunii Europene, în ultima perioadă, din ce în ce mai multe voci, inclusiv din rândul oficialilor Consiliului European şi Comisiei Europene, au dorit să afirme sintagma **„Europa – actor global”**, consolidând prin aceasta opiniile ce consideră că însăşi extinderea Uniunii şi consolidarea structurii sale instituţionale constituie un răspuns la provocările globalizării. Strategia de Securitate a UE precizează că, în calitate de actor global, Europa ar trebui să fie capabilă să acţioneze oriunde în lume, în orice domeniu al vieţii sociale şi în orice moment, pentru a rezolva problemele ce decurg din desfăşurarea procesului de globalizare, dar şi din ameninţările existente la adresa securităţii.

Totuşi, problemele complexe semnalate în cuprinsul acestui studiu atestă că Europa unită, nici măcar în formele deja instituţionalizate, care acţionează pe baza unor mecanisme, proceduri şi documente validate de experienţa trecutului, în baza unor interese şi obiective asumate de membrii Uniunii, nu dispune, pe moment, de toate resursele absolut necesare confirmării şi exercitării unui asemenea rol, statutul său fiind, probabil, mult mai bine ilustrat prin sintagma asemănătoare, dar nu identică, de **„Europa - actor globalizant”**.

Se poate afirma că Uniunea Europeană îşi va putea redefini, afirma şi consolida locul şi rolul în noul context global al începutului de mileniu, în funcţie de capacitatea sa reală de a contracara forţele şi tendinţele gravitaţionale de intensităţi diferite care acţionează în prezent asupra procesului

[27] **Gândirea Militară Românească**, nr. 1/2007, pp. 8-9 (editorial semnat de col. dr. Costinel PETRACHE).

integrării depline a tuturor statelor membre într-un cadru structural şi instituţional coerent.

Între aceste forţe şi tendinţe pot fi enumerate, într-o ordine aleatorie: insuficienta convergenţă şi solidaritate manifestată între ţările membre, în diverse domenii; crizele de ordin identitar şi cu privire la atributele tradiţionale ale suveranităţii naţionale, accentuate de impactul globalizării; necesitatea de accelerare a ritmului integrării noilor ţări admise în cadrul Uniunii sau a celor aflate „în aşteptare”, concomitent cu păstrarea atributelor de bază care au făcut atractiv, timp de mai multe decenii, embrionul comunitar; coerenţa redusă a politicilor europene sau a mecanismelor care fac posibilă implementarea unor decizii esenţiale, adoptate la nivelul de vârf al organismelor comunitare; lipsa unui veritabil sentiment de identitate europeană; decalajul dintre puterea economică şi cea politică – şi lista ar putea continua.

De răspunsul pe care Uniunea îl va da acestor factori cu risc potenţial de dezintegrare, depinde dacă regionalizarea pe continentul european va duce la deplina unificare a acestuia, în acord cu viziunea optimistă la care am făcut referire mai sus, şi la recâştigarea poziţiei deţinute cândva, de centru cultural, economic şi politic a lumii.

PARTICIPAREA JANDARMERIEI ROMÂNE LA MISIUNILE DE MENȚINERE A PĂCII SUB EGIDA ONU

General maior dr. Costică SILION

The complex geopolitical changes at the European level, the building of a safer security and defense environment have determined, nationally speaking, an ample process of modernization and lining up to the European standards of all institutions, being in this way unanimously accepted, as a strategic objective for Romania, the fulfillment of all administrative, legislative, political and economical conditions in the virtue of becoming a member of the European Union, joining accordingly "the great European family".

Consequently to the international agreement in Kosovo, to the current worldwide situation and the multinational character of the potential crisis, EU has presented at Helsinki, in 1999, the basic principles for ESDP, taking the decision to create a global and coherent capacity for the civil crisis prevention and management, by means of civil and military components found at its disposal.

Gendarmerie like-forces assure continuity of the action for the entire specter involving peace-crisis-war. These forces provide high level capacities, in many states of the world, which allow the decisional factors to efficiently manage all types of crisis, no matter the gravity, including critical situations. These ones interfere according to the principle concerning the graduality of the response and have such flexibility of using these capacities, avoiding any appeal to special actions and means.

The Romanian Gendarmerie represents the only institution at the Government's disposal, which could meet all the criteria and conditions imposed by the five States for the force-like categories, which are part of the EGF. The Romanian Gendarmerie's experience gained throughout international missions like Petersburg (Kosovo) proved the capability and availability of this structure to execute missions within the civil crisis management operations. In the same time, the organization, training, the personnel's improvement in different areas, and last but not the least, the competences mentioned in the legislative documents, grants to this Force the possibility to play an important role within EGF.

Integrarea europeană este procesul prin care țările membre ale Uniunii Europene înțeleg să-şi transfere în mod progresiv, de la nivel național la

nivel supranațional, o serie de competențe ce țin de resortul suveranității naționale, acceptând să le exercite în comun şi cooperând în domeniile respective de activitate în scopul atingerii unor obiective de natură politică, economică, socială şi culturală ce vizează progresul şi dezvoltarea acestor state. UE se prezintă astăzi ca un ansamblu specific, fondat pe o repartiție de competențe suverane între ea însăşi şi statele sale membre, competențele comunitare fiind exercitate în comun.

Este evident că integrarea în UE nu presupune doar beneficii, ci şi costuri, fie ele materiale sau de altă natură. România, în calitatea sa de membru cu drepturi depline al Uniunii Europene, îşi pregăteşte în mod activ deplina sa participare la diferitele politici ale acesteia, fiind deopotrivă şi garant de securitate.

În acest context, trebuie evidențiat faptul că România are instituții solide în toate domeniile, care pot concura cu oricare dintre instituțiile unui stat membru al UE.

România, la rândul ei, poate aduce numeroase beneficii Uniunii Europene, în toate domeniile, dispunând de capacități şi capabilități demonstrate în mod real, devenind astfel un partener credibil care să-şi aducă o contribuție solidă la dezvoltarea şi consolidarea politicilor de securitate şi de apărare la nivelul Uniunii.

Una dintre aceste politici este Politica Europeană de Securitate şi de Apărare (PESA), sub cele două aspecte ale sale, gestionarea militară, respectiv civilă a situațiilor de criză. Gestionarea civilă a situațiilor de criză necesită punerea la dispoziție a diferitelor capacități, în special a celor de poliție, ținându-se cont de concluziile rezultate în urma operațiunilor de restabilire a păcii conduse în Balcani de la începutul anilor `90.

De câțiva ani, Uniunea Europeană şi-a afirmat dorința de a-şi crea capacitatea operațională de a gestiona situațiile de criză, indiferent de natura lor, având în acest sens o politică proprie de securitate şi de apărare.

Multitudinea de evenimente care a zguduit Europa în deceniul fragmentării fostei Iugoslavii a contribuit la transformarea unei realități şi a unei politici concrete. De fapt, Uniunea Europeană nu a avut nici o putere pentru a interveni în această zonă şi a fost obligată să apeleze la alte organisme ca ONU sau NATO pentru a se implica în teatrele de operații şi a gestiona conflictele apărute.

Uniunea Europeană a devenit actor politic internațional major care conduce operațiuni fie autonom, fie contribuind la constituirea unei forțe multinaționale sub auspiciile unei organizații internaționale.

Aşadar, în iunie 2000, cu ocazia summit-ului de la Feira (Portugalia), cei cincisprezece membri ai UE de la acea vreme, au convenit ca până în 2003, pe baza unei cooperări voluntare, să se constituie o forță globală care

să se poată desfăşura în mai puţin de 30 de zile (în condiţii de desfăşurare rapidă), apelându-se cu prioritate la unităţile de poliţie integrate[1]. Acestea sunt structuri constituite din forţe cu statut militar pregătite să îndeplinească misiuni în domeniul ordinii publice, flexibile, bine articulate şi interoperabile, să execute misiuni în perioada de tranziţie între un comandament militar iniţial dintr-un teatru de operaţii şi revenirea la exercitarea responsabilităţilor de către autoritatea civilă ce îi urmează.

FPE se prezintă azi ca un răspuns eficient pentru prevenirea şi gestionarea crizelor, axată pe promovarea valorilor democratice. Pentru UE, care înţelege să conducă operaţii de manieră autonomă sau asociată, a însemnat promovarea ca actor politic major pe scena internaţională.

În acest sens, în timpul summit-ului de la NISA, s-au hotărât conceptele de întrebuinţare a Forţei de Poliţie Europene (FPE) pe baza a două opţiuni:

- întărirea capacităţilor forţelor locale de poliţie prin intermediul misiunilor de formare, de antrenament, de asistenţă, de control şi de consiliere;
- substituirea poliţiilor locale deficitare, prin executarea de misiuni care să conducă la restabilirea ordinii publice.

Aceste acţiuni poliţieneşti includ în special domeniile de restabilire a ordinii publice, protecţia bunurilor şi a persoanelor, exercitarea misiunii de poliţie judiciară, de luptă împotriva crimei organizate şi contra diferitelor forme de terorism, dezvoltarea şi coordonarea funcţiei de informare.

Aceste concepte asigură un răspuns imediat necesităţilor de siguranţă a populaţiei făcând să înceteze agresiunile asupra persoanelor sau bunurilor şi tulburarea ordinii publice. Este vorba de o etapă esenţială în realizarea obiectivului final: reconstruirea unei societăţi civile în conformitate cu principiile şi valorile statului de drept.

Prin capacitatea FPE de a acoperi întregul spectru al misiunilor de poliţie, prin statutul lor militar, poliţiile de tip jandarmerie pot fi desfăşurate într-o totală complementaritate cu componenta militară, garant al securităţii globale într-un spaţiu aero-terestru controlat. Ele pot astfel să acţioneze de la începutul angajamentului militar, răspunzând la principiul imperativ al unităţii de comandă şi pot beneficia de sprijin logistic şi de capacitate de proiectare ca şi forţele armate. Integrate într-un proces de planificare strategică cu SMUE[2] (Statul Major al Uniunii Europene), acestea introduc un element de supleţe în gestionarea situaţiei de criză prevăzut de către UE. Ele au, aşadar, vocaţia naturală de a juca un rol de tranziţie între

[1] IPU, *Integrated Police Unit*, structură compusă din personal cu statut civil şi militar (aproximativ 100 de cadre) specializat în domeniul menţinerii, asigurării şi restabilirii ordinii publice.

[2] SMUE –Statul Major al Uniunii Europene.

componenta militară (armata) şi alte componente civile desfăşurate, reprezentând instrumentul de primă importanţă, într-o logică a normalizării, a demilitarizării procesului de gestionare a crizelor, în special prin prezenţa jandarmilor care sunt în contact permanent cu populaţia.

Este de menţionat că state precum SUA sau Marea Britanie, care nu dispun de forţe de tip de Jandarmerie, după conflictul armat din Irak, şi-au manifestat interesul lor pentru o forţă de acest tip, care este mult mai potrivită pentru a asigura tranziţia de la o componentă militară la una civilă, respectiv, este cea mai potrivită categorie de forţe pentru a acţiona în perioada post-conflict, cu scopul de a asigura, într-un algoritm logic, restabilirea şi menţinerea ordinii publice şi de a înlătura astfel sentimentul de ocupaţie militară.

Pe parcursul angajamentelor partenerilor FIEP (Asociaţia Forţelor de Poliţie Europene şi Mediteraneene cu Statut Militar) s-a dovedit că jandarmeriile oferă un surplus de valoare prin folosirea unei rezerve de forţe de poliţie înalt calificate, ceea ce reprezintă un concept în totalitate novator în domeniul gestionării civile a crizelor.

Capacitatea lor de a acoperi ansamblul spectrului de misiuni de poliţie, statutul lor, le permit să fie desfăşurate în perfectă complementaritate cu componenta militară, garant al securităţii globale într-un areal geografic delimitat clar de situaţia creată.[3]

Această abordare politică serveşte în primul rând intereselor Europei, şi nu în ultimul celor ale României, reprezentând unul dintre elementele primordiale şi fundamentale ale procesului de aderare a României la UE. De asemenea, îi permite să devină un pilon de securitate pe scena internaţională, în special în regiunea balcanică.

Începând de la 1 ianuarie 2003, pentru prima sa misiune, FPE, sub denumirea de misiune de poliţie a UE (MPUE), a asigurat înlocuirea Internaţional Police Task Force (IPTF), misiune de poliţie asigurată de către ONU.

Asigurând schimbarea IPTF în Bosnia-Herţegovina pentru trei luni, MPUE şi-a văzut mandatul înscriindu-se în cadrul primului concept de

[3] Acestea au fost considerentele pentru care în luna ianuarie 2002, în Centrul Naţional de Antrenament al Forţelor de Jandarmerie din Saint-Astier (Franţa) s-a desfăşurat primul stagiu internaţional de pregătire a interoperabilităţii unităţilor de menţinere a ordinii şi de sprijin pentru operaţiunile judiciare în cadrul gestiunii civile a crizelor. A fost practic, primul stagiu internaţional de antrenament pentru Forţa de Poliţie Europeană, la care au participat Jandarmeria Naţională Franceză, Corpul Carabinierilor Italieni, Jandarmeria Regală Olandeză, Garda Civilă Spaniolă, Garda Naţională Republicană Portugheză şi observatori din Austria, Ungaria, Germania, Turcia, Polonia, Belgia şi România (un ofiţer jandarm).

angajare definit la Nisa (întărirea poliţiilor locale). Acest mandat a precizat că misiunea de poliţie a UE, bine articulată din 550 de jandarmi, nu deţinea competenţe de executare şi nu desfăşura componenta de armată, dar întreţinea relaţii cu SFOR/NATO, în ceea ce priveşte schimbul de informaţii şi pentru probleme de ordine publică, prevăzând un sprijin pentru gestionarea situaţiilor extreme.

În paralel, Comitetul Politic şi de Securitate al UE, urmând evoluţia situaţiei internaţionale, a studiat posibilităţile de angajare a Forţei de Poliţie Europene pentru gestionarea civilă a crizelor. UE a realizat deja schimbarea primei sale misiuni militare din Macedonia – operaţiunea ***Concordia***, printr-o misiune de poliţie – operaţiunea ***Proxima***. Pe de altă parte, mai multe teatre de operaţiuni fac obiectul unei evidenţe atente din partea UE, în special Congo (care face în prezent obiectul unei misiuni de stabilizare), dar şi Republica Moldova, Irakul sau Liberia.

Unităţile integrate se caracterizează în principal prin soliditatea, capacitatea şi capabilitatea lor de a fi desfăşurate în 30 de zile, fiind în măsură să acţioneze sub un comandament militar pentru a asigura tranziţia de la un conflict armat la o stare de normalitate. Ele constituie un atuu major de simplificare a gestionării de crize, putând fi angajate sub responsabilitatea autorităţii militare, dispunând de echipamente proprii şi complete, interoperabile cu o componentă militară terestră. Ele răspund, de altfel, principiului imperativ de unicitate de comandă şi pot beneficia de sprijin logistic şi de capacitate de proiectare (dislocare) ca şi forţele armate. Integrate în procesul de planificare strategică a Statului Major al UE (SMUE), acestea aduc un element de flexibilitate în gestionarea crizelor. Ele au aşadar, vocaţia naturală de a juca un rol de tranziţie între componenta militară şi alte componente civile desfăşurate.

Mai mult, sub incidenţa unui statut militar, înalt profesionalizat şi cultivând în special soliditatea şi simplicitatea, rigoarea morală şi respectul drepturilor omului, polivalenţa şi adaptabilitatea la orice situaţie, aceste unităţi integrate, capabile de a acţiona rapid şi în inteoperabilitate, împart o cultură a jandarmeriei comună dovedită de-a lungul istoriei şi prin experienţe diverse.

Acest concept a atras, de altfel, şi un număr mare de poliţişti cu statutul civil care doresc să li se alăture, cum ar fi, de exemplu, participarea la stagiile de antrenament ale FPE a poliţiştilor englezi (în anul 2003) şi a poliţiştilor germani (iunie 2004).

Această interoperabilitate a fost de altfel şi esenţa exerciţiilor finanţate de UE prin Programul AGIS al Comisiei Europene în perioada 16-27 iunie 2003, în Centrul de la Saint-Astier, când s-a desfăşurat cel de-al doilea stagiu al Forţei de Poliţie Europene, la care au fost invitate şi au participat,

alături de forţe ale Jandarmeriei Naţionale Franceze, încă 7 instituţii similare, astfel: Corpul Carabinierilor Italieni, Jandarmeria Regală Olandeză, Garda Civilă Spaniolă, Garda Naţională Republicană Portugheză, Jandarmeria Turcă, Poliţia de Ordine Publică din Anglia şi Jandarmeria Română.

Deci, pentru prima oară, ca o recunoaştere a rezultatelor obţinute pe plan internaţional şi nu numai, şi în baza relaţiilor de cooperare între instituţia noastră şi cea franceză (gazda şi organizatorul principal), Jandarmeria Română a fost invitată să participe la acest stagiu deosebit de important. Era de altfel şi prima participare a unei forţe de poliţie cu statut civil – Poliţia de Ordine Publică Engleză.

Stagiul a avut drept scop să urmărească capacitatea de pregătire şi de antrenament a forţelor pentru manevra internaţională, în substituirea forţelor locale – primul scenariu de la Nisa: substituirea.

În acelaşi timp, s-a urmărit dezvoltarea capacităţii Forţei de Poliţie Europene de a acţiona în domeniul întăririi şi controlului poliţiei locale – cel de-al doilea scenariu de la Nisa - întărirea.

Tema generală a stagiului a fost „*Pregătirea Forţei de Poliţie Europene pentru misiuni de substituire şi de întărire a poliţiilor locale în cadrul gestiunii civile a crizelor.”*

Stagiul a avut două părţi:

- în cadrul scenariului de substituire – stabilirea condiţiilor operaţionale şi pregătirea unui detaşament, în stare de urgenţă, de a se desfăşura în cadrul Forţei de Poliţie Europene pentru o situaţie destabilizată (efortul pentru interoperabilitate în cadrul restabilirii ordinii, sprijinirea operaţiunilor de poliţie judiciară, stat-major, logistică şi transmisiuni);
- în cadrul scenariului de întărire – dezvoltarea capacităţilor de control, de sprijin şi de pregătire a poliţiilor locale, mai ales în domeniile menţinerii şi restabilirii ordinii, intervenţiei profesionale, informaţii şi poliţie generală.

Evaluarea acestui stagiu s-a efectuat pe timpul exerciţiilor practice şi s-a urmărit interoperabilitatea forţelor în misiuni de substituire şi pentru întărirea unităţilor de poliţie locale de diferite naţionalităţi.

Ca o continuare a primelor două stagii şi cu învăţămintele rezultate din acestea, în care s-a demonstrat cu acuitate necesitatea unei interoperabilităţi a unităţilor Forţei de Poliţie Europene în domeniul gestionării civile a crizelor şi în special în cadrul misiunilor de substituire şi de întărire a poliţiilor locale, în anul 2004, în perioada 14-25 iunie s-a desfăşurat cel de-al treilea stagiu de antrenament al Forţei de Poliţie Europene în acelaşi Centru de la Saint-Astier, care a devenit de câtiva ani o referinţă la nivel european în domeniul restabilirii ordinii publice şi intervenţiei, adaptându-se noilor exigenţe de securitate.

Tema generală a acestui stagiu a fost „ *Însoţirea tinerelor forţe de*

poliție europene către un proces de gestiune democratică a tulburărilor ordinii publice post-criză, în sprijinul forțelor de poliție locale”.

Pentru acest stagiu, în premieră, Jandarmeria Română a primit invitația şi a acceptat să fie co-organizator, pentru început, alături de Jandarmeria Națională Franceză şi Garda Civilă Spaniolă, apoi s-a alăturat şi Poliția de Frontieră din Germania, care a participat cu un detaşament de 100 de polițişti şi cu o tehnică formată din 9 elicoptere.

Participanții la acest stagiu au fost: Jandarmeria Națională Franceză, Corpul Carabinierilor Italieni, Jandarmeria Regală Olandeză, Garda Civilă Spaniolă, Garda Națională Republicană Portugheză, Jandarmeria Turcă, Poliția de Ordine Publică din Anglia, Jandarmeria Română şi Poliția de Frontieră Germană.

Mărirea numărului membrilor UE a impus, pe de o parte, uniformizarea procedurilor de intervenție pe baza unor norme democratice comune elaborate de către țările membre fondatoare, iar pe de altă parte, dezvoltarea unei pregătiri comune pentru menținerea ordinii şi gestionarea situaților post-criză.

Stagiul şi-a propus să sensibilizeze forțele de poliție europene pentru tratarea democratică a crizelor civile de intensitate înaltă sau medie, ajutându-le să-şi însuşească modalități comune de intervenție pentru menținerea ordinii sau pentru sprijinirea forțelor de poliție civile.

Cel de-al treilea stagiu a presupus ca unitățile care au participat la stagiile anterioare ale FIEP şi FPE să devină o bază de informare pentru unitățile din țările care au devenit de curând membre sau sunt pe cale să devină membre ale UE. Exercițiile s-au axat pe desfăşurarea unei Forțe de Poliție Europene în cadrul unei intervenții externe în beneficiul polițiilor locale şi în domeniul gestionării tulburărilor ordinii publice post-criză.

În anul 2005, în perioada 20-30 iunie, s-a desfăşurat cel de-al patrulea stagiu de antrenament pentru Forța de Poliție Europeană, la care instituția noastră a participat în calitate de co-organizator cu doi ofițeri de stat major şi 28 luptători.

În anul 2006, ca urmare a invitației transmisă de partenerii francezi încă din luna noiembrie 2004, Jandarmeria Română a participat din nou, în calitate de co-organizator, alături de Carabinierii Italieni, Garda Civilă Spaniolă şi Jandarmeria Națională Franceză, la stagiul Forței de Poliție Europene. Celelalte instituții care au participat la stagiul propriu-zis au fost Poliția de Frontieră Germană, Poliția de Ordine Publică Engleză, Jandarmeriile Regale din Olanda, Portugalia şi Maroc şi Jandarmeria Turcă.

În urma participării la aceste activități, precum şi după experiența câştigată în Kosovo, putem aprecia că Jandarmeria Română îşi are pe deplin locul său în acest proces de desfăşurare pe scena internațională, fiind

capabilă să execute oricând şi în orice condiții misiuni de menținere a păcii sub egida UE sau a altei organizații internaționale.

Aşa după cum am prezentat mai sus, forțele de poliție de tip jandarmerie asigură o continuitate a acțiunii pe întreg spectrul pace-criză-război. Acestea pun la dispoziție capacități fără echivalent, în numeroase state ale lumii, care permit factorilor de decizie să poată gestiona eficient crize de orice natură şi amploare, inclusiv în situații foarte critice. Acestea intervin în conformitate cu principiul gradualității răspunsului şi dispun de o flexibilitate de întrebuințare a capacităților evitând recurgerea la acțiuni şi mijloace de excepție.

Particularitatea rezidă în faptul că aceste forțe sunt capabile să continue în situații de criză îndeplinirea misiunilor cotidiene, asumându-şi în acelaşi timp misiuni cu înalt grad de complexitate, în conformitate cu statutul militar, pregătirea personalului şi capacitățile specifice (unități mobile), în situații de restabilire a ordinii când aceasta a fost grav tulburată, situații caracterizate prin prezența unor elemente ostile înarmate şi în conformitate cu competențele lor de investigație judiciară şi de misiuni de asigurare a ordinii în beneficiul cetățenilor.

Aceste forțe s-au dovedit un instrument deosebit de adaptat pentru a asigura tranziția de la intervenția militară (asigurată în principal prin forțe terestre), către gestionarea civilă a crizei. Subliniez în acest caz că intervenția directă de natură polițienească, fără o intervenție militară în prealabil, nu se admite decât în cazul unei crize de intensitate redusă.

Ulterior acțiunii strict militare, se impune o întreagă gamă de acțiuni de natură civilă: sanitare, judiciare, polițieneşti, administrative, economice, de mediu, educative etc, iar forțele de poliție de tip jandarmerie au o vocație consacrată pentru a desfăşura şi susține aceste acțiuni.

Mai multe state membre ale Uniunii Europene, ca de altfel şi România, dispun de două tipuri de forțe de poliție: una cu statut civil tip „Poliție Națională” şi una cu statut militar de tip „Jandarmerie”. Forțele de tip jandarmerie s-au arătat deosebit de eficiente în contextul situațiilor de criză şi sunt perfect capabile de a coopera cu forțele armate într-un teatru de operații.

În acest context este relevant de amintit că, doamna Michèle ALLIOT-MARIE, ministrul francez al apărării, începând cu luna mai 2002 şi continuând în 2003, a avut inițiativa ca Jandarmeria Națională Franceză, a cărei conducere organică o deține, să poată constitui, împreună cu unii dintre omologii săi europeni, o Forță de Jandarmerie Europeană (FJE) destinată să intervină în gestionarea civilă a crizelor, aşa cum aceasta a fost definită de către UE în cadrul PESA, cu un nucleu de 800 de cadre şi un Stat-Major Proiectabil, cu baza în Italia, la Vicenza.

Se cuvine menţionat faptul că, începând din anul 2002, Jandarmeria Română este membră cu drepturi depline în cadrul Asociaţiei Forţelor de Poliţie şi de Jandarmerie Europene şi Mediteraneene cu statut militar-FIEP, acronim care provine de la iniţialele ţărilor fondatoare, respectiv Franţa (Jandarmeria Naţională), Italia (Carabinierii), Spania (Garda Civilă) şi Portugalia (Garda Naţională Republicană) şi din ea mai fac parte structurile similare din Olanda, Maroc şi Turcia, la care s-au adăugat, începând din anul 2004, cu statut de observator, jandarmeriile din Chile şi Argentina.

În cadrul reuniunilor de lucru ale acestei Asociaţii s-au analizat modalităţile de adaptare a statutului acesteia la noile provocări ale vieţii contemporane, s-au propus acţiuni concrete în vederea dezvoltării cooperării în domeniul pregătirii personalului şi a luptei împotriva terorismului internaţional, în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare (P.E.S.A.), şi s-au identificat concepte noi în domeniul forţelor europene de gestionare a crizelor, cum ar fi Forţa de Jandarmerie Europeană (EUROGENDFOR sau FJE), constituită în 2004 prin voinţa comună a cinci state membre ale UE, respectiv Spania, Franţa, Italia, Olanda şi Portugalia, care dispun de forţe de poliţie cu statut militar capabile să execute misiuni de siguranţă publică şi de poliţie judiciară.

În operaţiile de gestionare civilă a crizelor, FJE va asigura o prezenţă efectivă alături de alţi actori (componenta militară şi componenta poliţiei locale). Toate acestea, pentru a uşura reactivarea mecanismelor de securitate, în special în intervalul trecerii de la componenta militară la cea civilă. Această declaraţie şi-a propus să deschidă în perspectivă, calea participării şi a altor state: „*Operaţiile FJE sunt deschise spre participare Statelor terţe dotate cu capacităţile de poliţie corespunzătoare*".

Voinţa celor cinci state fondatoare este utilizarea efectivă a forţelor de poliţie cu statut militar în conformitate cu scenariile dezvoltate în cadrul PESA, în special într-o situaţie de criză unde operaţiunea ar trebui condusă în comun prin instrumente militare. De asemenea, aceste state doresc să poată pune la dispoziţia Uniunii Europene o capacitate de dislocare rapidă de 800 de cadre (cu statut militar) în maxim 30 de zile.

FJE este susceptibilă să intervină în trei situaţii care corespund unuia dintre nivelurile de intensitate a conflictului (crizei):

a) Gestionarea militară a crizei atrage angajarea FJE în spatele forţei militare (de tip forţe terestre) pentru a asigura misiuni de restabilire şi menţinere a ordinii publice şi de poliţie judiciară (termen folosit în sens global, însemnând aşadar cercetare-documentare, protecţia persoanelor şi a bunurilor, anchetele, etc.).

b) Faza de tranziţie, criză de intensitate medie, ceea ce înseamnă că FJE trebuie să asigure integral misiuni de menţinere şi restabilire a ordinii,

precum şi misiuni de poliţie judiciară permiţând în acest fel dezangajarea forţei militare. Această fază poate corespunde în egală măsură, angajamentului FJE fără desfăşurare militară prealabilă.

c) În faza teatrului de operaţiune stabilizat, FJE este capabilă să-şi execute misiunile sub autoritate civilă, să se integreze forţei de ordine internaţionale, să efectueze acţiuni de cooperare sau să fie dezangajată.

Totodată, FJE ar putea fi angajată preventiv. În absenţa unei forţe militare desfăşurată în prealabil, FJE ar putea fi utilizată în cazuri foarte bine identificate.

Aşadar FJE reprezintă cel mai nou şi eficient instrument în slujba Uniunii Europene, şi nu numai, capabil să gestioneze ansamblul situaţiilor de criză ce pot apărea în spaţiul de interes al Uniunii Europene sau al altor organizaţii.

Jandarmeria Română reprezintă singura instituţie la dispoziţia Guvernului României, care ar putea răspunde criteriilor şi condiţiilor impuse de către cele 5 State pentru categoriile de forţe care pot face parte din FJE. Experienţa Jandarmeriei Române în misiuni internaţionale de tip Petersberg (Kosovo) a dovedit capacitatea şi disponibilitatea acestei structuri de a executa misiuni în cadrul operaţiilor de gestionare civilă a crizelor. Totodată, organizarea, pregătirea, specializarea personalului şi nu în ultimul rând competenţele prevăzute în actele normative, îi conferă acestei Arme posibilitatea de a juca rolul unui actor important în cadrul FJE.

Progresele făcute de către Jandarmeria Română în ultimii ani dovedesc tendinţa pozitivă a instituţiei de apropiere de cetăţean, de dezvoltare a competenţelor judiciare şi de formare a deprinderilor necesare împotriva criminalităţii organizate, a intervenţiei antiteroriste, precum şi dezvoltarea instrumentelor necesare restabilirii ordinii de drept.

Noua lege privind organizarea si funcţionarea Jandarmeriei Române a întărit competenţele acesteia de participare potenţială la operaţiunile internaţionale. Trebuie menţionat faptul că cele două scenarii prevăzute în cadrul gestionării civile a crizelor (substituire şi întărire) a PESA au fost reconsiderate de către legislaţia română în avantajul competenţelor Jandarmeriei Române.

Trebuie să subliniem că, în data de 20 noiembrie 2001, la Bruxelles, în perioada imediat următoare Conferinţei de Poliţie a Uniunii Europene, fusese organizată o altă conferinţă pe tema contribuţiilor suplimentare în materie de poliţie a ţărilor candidate la aderare şi de ţări europene membre NATO nefăcând parte din Uniunea Europeană.

România s-a angajat să pună la dispoziţie 75 de cadre în cadrul capacităţilor globale şi 25 de cadre în cadrul capacităţii de desfăşurare

rapidă, fără a preciza inițial originea acestor cadre.

Această ofertă a fost reînnoită în timpul Conferinței de la Bruxelles din noiembrie 2004. Ulterior, având în vedere caracterul şi capacitatea operațională a Jandarmeriei Române, s-a stabilit ca aceste cadre să fie din această instituție.

Luând în considerare cele prezentate mai sus, se poate spune că Jandarmeria Română are capacitatea de a pune la dispoziție personal specializat, dar şi unități integrate[4].

Începând cu anul 2002, Jandarmeria Română a pus la dispoziția ONU o Unitate de Poliție Specială - Special Police Unit (SPU) în cadrul UNMIK, misiune care se desfăşoară în prezent în Kosovo. Această SPU este compusă din 115 cadre, iar principalele misiuni sunt în domeniul menținerii şi restabilirii ordinii publice, inclusiv în situații de criză cum a fost cazul în luna martie 2004.

Pregătirea şi specializarea continuă a structurilor şi personalului Jandarmeriei Române s-au concretizat într-o serie de cursuri şi seminarii, interne şi internaționale la care au participat atât cadre, cât şi structuri constituite. Aceste activități au fost sprijinite de către partenerul tradițional, Jandarmeria Națională Franceză.

Prin participarea unui ofițer jandarm român, în calitate de observator, la primul exercițiu de Stat Major al FJE desfăşurat în luna iunie 2005 la Saint-Astier (Franța), Jandarmeria Română şi-a manifestat interesul pentru această nouă Forță, cu atât mai mult cu cât ea participă deja la exercițiile anuale ale Forței de Poliție Europene cu o subunitate (pluton) şi cu ofițeri de stat major, dar este de competența autorităților române, ca pe cale diplomatică, să depună o cerere de participare ca stat observator în cadrul FJE.

---

[4] Unitățile integrate se caracterizează în principal prin soliditatea şi capacitatea lor de a fi desfăşurate în 30 de zile, fiind capabile să acționeze sub comandament militar pentru a asigura tranziția de la un conflict armat la o stare de normalitate avansată. Ele constituie un atu major de simplificare a gestionării de crize, putând fi angajate sub responsabilitatea autorității militare, dispunând de echipamente proprii şi complete, interoperabile cu o componentă militară terestră. Ele răspund, de altfel, principiului imperativ de unicitate de comandă şi pot beneficia de sprijin logistic şi de capacitate de proiectare (dislocare) ca şi forțele armate. Integrate în procesul de planificare strategică a Statului Major al UE (SMUE), acestea aduc un element de flexibilitate în reglarea crizelor. Ele au vocația naturală de a juca un rol de tranziție între componenta militară şi alte dispozitive civile desfăşurate.

Mai mult, sub incidența unui statut militar, înalt profesionalizate şi cultivând în special soliditatea şi simplicitatea, rigoarea morală şi respectul drepturilor omului, polivalența şi adaptabilitatea la orice situație, aceste unități integrate, capabile de a reacționa rapid şi în inteoperabilitate, împart o cultură comună a jandarmeriei dovedită de-a lungul istoriei şi prin experiențe multiple.

Existența în cadrul Jandarmeriei Române a unei Şcoli de Aplicație pentru Ofițeri, unde anual se desfăşoară un Curs Superior Internațional în domeniul lucrului de stat major cu participarea unor ofițeri din 11 țări europene, existența unor Centre cu vocație internațională în domeniul menținerii şi restabilirii ordinii publice, la Ochiuri şi în domeniul misiunilor montane la Sinaia, unde pot veni pentru pregătire şi antrenament după principii comune europene forțele altor state, oferă României posibilitatea de a se poziționa ca un furnizor de securitate în regiune şi la granița de sud-est a UE, toate acestea reprezentând premise pentru integrarea țării noastre în Uniunea Europeană în măsura în care pot fi scoase în evidență.

Bibliografie

1. **Constituția României**, Monitorul Oficial nr.233/1991;
2. **Strategia M.A.I. de realizare a ordinii şi siguranței publice**, adoptată prin H.G. nr.196 din 17.03.2005;
3. **Strategia de Securitate Națională a României**, Bucureşti 2001;
4. *Rezoluția nr. 1269 (1999)*, adoptată de Consiliul de Securitate O.N.U. / 1999;
5. *Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate al ONU adoptata in şedința din 10 iunie 1999;*
6. *Memorandum de înțelegere intre guvernul României şi Organizația Națiunilor Unite privind contribuția cu resurse la unitatea speciala de poliție a Națiunilor Unite din Kosovo;*
7. *Hotărârea Guvernului României nr. 132 din 14 februarie 2002* privind finanțarea participării unui contingent de jandarmi la Misiunea O.N.U. din Kosovo (UNMIK);
8. *AN-1 Regulamentul general al acțiunilor militare*, Bucureşti, 1996;
9. *TU-1 Regulamentul acțiunilor Trupelor de Uscat în campanie*, Bucureşti, 1995;
10. *FM-100-5, Regulamentul de luptă al trupelor de uscat SUA*;
11. *FM-100-23, Regulamentul operațiilor de pace, SUA, 1994;*
12. *FM-100-43, Regulamentul Afacerilor Civile, SUA 1993;*
13. *Directiva MC- 328, Doctrina NATO privind operațiile în sprijinul păcii*, SHAPE, Bruxelles, 1995;
14. *Directiva MC-327/1, Directiva Bi-MNC privind Doctrina operațiilor PSO*, SHAPE, Bruxelles 1998;
15. *Operații militare altele decât războiul*, Londra 1994;
16. *Wider Peace Keepmg*, Anglia 1995;
17. *International Studies*, SUA, 1993;
18. *Doctrina NATO privind Operațiunile Multinaționale Întrunite*;
19. *Doctrina pentru Operațiile Întrunite Multinaționale*, Bucureşti 2001;
20. *Doctrina pentru Operațiile Întrunite ale Forțelor Armate,* Bucureşti

2001;
21. *Directiva MC-389 de implementare a conceptului CJTF*, Bucureşti 1996
22. **FOCUS KOSOVO** – Administraţia Interimară a Naţiunilor Unite în Kosovo, nr. 4. Aprilie 2002
23. Înaltul Comisariat pentru Drepturile Omului, Centrul pentru Drepturile Omului, Standardele Internaţionale pentru Aplicarea Legii, *Carta pentru Drepturile Omului*.
24. **Manualul de Tactici şi Proceduri,** United Nations Mission in Kosovo, Pristina 2001.
25. **Police in Kosovo** – 2002, Raport de Activitate al Misiunii pe anul 2002, Buletin Intern nr. 3.
26. **COMMON UNMIK CROWD CONTROL TRAINING** – Tactica Restabilirii Ordinii Publice, manual elaborat de Poliţia Civilă ONU, Pristina 2002.

ASPECTE PRIVIND IMPLICAREA ORGANIZAŢIILOR INTERNAŢIONALE ÎN MANAGEMENTUL CRIZELOR ŞI CONFLICTELOR REGIONALE

Căpitan lect. univ. dr. Dorel BUŞE

Chapter VIII from the United Nations Charter stipulates the regional agreements and their relation with these, the 52nd article acknoledges the importance of management through regional mechanisms of the peace climate and international security. Cooperation takes various forms: consultations, diplomatic and operational support, the mandatation by the UN of peace operations with the responsability of the regional organisations, the unfolding of the joint operations. The intercultural relations within various coalitions are being obviously reflected in their joint operations. The cultural impact of the multilaterality also manifests itself in the interaction between the joint forces and the local population. As far as the UN is presently concerned, the civil society and religious leaders represent important partners within the process of peace keeping, often being undisposable in the „second path" and in the „man-to-man" diplomacy.

1. Cadrul general al raportului ONU cu organizaţiile regionale

Radiografia Europei şi a întregii lumi contemporane, ca şi a celei viitoare, oferă imaginea unei diversităţi şi complexităţi fără precedent în istorie, ale unui continent în care există evoluţii pozitive şi negative, elemente ale vechiului şi noului, ale stat-quo-ului şi schimbării, ale violenţei şi nonviolenţei, ale securităţii şi insecurităţii, ale dezvoltării şi procesului economic.

Apariţia şi evoluţia situaţiilor de criză au la origine cauze de natură obiectivă. Ca urmare ele nu se rezolvă şi nu pot fi lăsate să se rezolve de la sine.

Diminuarea din intensitate a cauzelor care produc fenomenul de criză sau înlăturarea acestora se poate realiza doar prin intervenţia instituţiilor, a factorului conştient, prin voinţa şi acţiunea dirijată a oamenilor, prin intermediul instituţiilor politice, juridice, economice, diplomatice, militare etc.

Capitolul VIII din Carta O.N.U. reglementează acordurile şi aranjamentele regionale şi relaţia acestora cu Organizaţia Naţiunilor Unite. Astfel, articolul 52 recunoaşte importanţa gestionării prin mecanisme regionale a

climatutui de pace şi securitate internaţională. El permite stabilirea unor acorduri sau organizaţii regionale de acest tip şi circumscrie ariile de manifestare a unor astfel de acorduri sau organisme regionale la respectarea scopurilor şi principiilor O.N.U.

Articolul 52 la paragraful (1) stipulează că nicio dispoziţie din prezenta Cartă nu se opune existenţei unor acorduri sau unor organisme regionale destinate a se ocupa cu probleme privind menţinerea păcii şi securităţii internaţionale care sunt susceptibile de acţiuni cu caracter regional, cu condiţia ca astfel de acorduri sau organisme, precum şi activitatea lor, să fie compatibile cu Scopurile şi Principiile Organizaţiei.

Preocupările Naţiunilor Unite pentru cooperarea cu organizaţiile regionale în gestionarea crizelor şi conflictelor, stipulată în cap. VIII al Cartei, au cunoscut o amploare crescândă după 1990, pornindu-se de la considerentul că aceasta este de natură să aducă o contribuţie substanţială la efortul organizaţiei de menţinere a păcii şi securităţii internaţionale.

Pe această linie, în ianuarie 1993 Consiliul de Securitate a adresat organizaţiilor regionale apelul de a-şi optimiza coordonarea cu Naţiunile Unite, iar în decembrie 1994, Adunarea Generală a adoptat Declaraţia asupra întăririi cooperării între Naţiunile Unite şi aranjamentele sau agenţiile regionale.

În acelaşi context, la 11 aprilie 2003 s-a desfăşurat reuniunea “Consiliul de Securitate şi Organizaţiile Regionale: Întâmpinarea Noilor Provocări la Adresa Păcii şi Securităţii Internaţionale”. Sub preşedinţia română a Consiliului de Securitate, la 20 iulie 2004 a avut loc dezbaterea “Cooperarea dintre Naţiunile Unite şi Organizaţiile Regionale în Operaţiuni de Stabilizare”. În anul următor, problemele cooperării pentru menţinerea păcii şi securităţii au fost reluate în perioada 25 – 26 iulie 2005, cu ocazia Reuniunii la Nivel Înalt dintre Naţiunile Unite şi Organizaţiile Regionale şi Interguvernamentale.

Tot în 2005, Reuniunea Mondială a Şefilor de Stat şi de Guvern a decis extinderea implicării organizaţiilor regionale în activitatea Consiliului de Securitate. De asemenea, s-a convenit asupra includerii în Sistemul Naţiunilor Unite de Aranjamente Stand-by (UNSAS) a organizaţiilor regionale care dispun de capacităţi de prevenire a conflictelor sau de a desfăşura operaţiuni de pace în cazul în care acestea prezintă o astfel de opţiune. În legătură cu aceasta a fost evidenţiată importanţa creşterii potenţialului Uniunii Africane şi a organizaţiilor sub – regionale din Africa.[1] În Declaraţia Finală a reuniunii a mai fost prevăzută înfiinţarea Comisiei de Construire a Păcii. Propu-nerea privind crearea acestui nou organism a fost avansată în

[1] *Rezoluţia nr. 1631 a Consiliului de Securitate,* New York, 17.10.2005, preambul.

studiul “A more secure world: Our shared responsibility” elaborat de specialiştii ONU în 2004.

Aceste demersuri relevă fermitatea atitudinii Consiliului de Securitate de a întreprinde măsurile adecvate pentru dezvoltarea în continuare a cooperării dintre Naţiunile Unite şi organizaţiile regionale şi sub – regionale în menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, în acord cu cap. VIII al Cartei.

Cunoscute fiind dificultăţile de ordin material şi financiar cu care se confruntă organizaţiile regionale şi sub-regionale, ONU promovează politica de contribuţii ale statelor şi organizaţiilor internaţionale relevante destinate întăririi capacităţii acestora de prevenire şi gestionare a crizelor şi conflictelor, precum şi de stabilizare post-conflict. Aceste contribuţii includ acordarea de asistenţă umană, tehnică şi financiară ca şi în cazul Facilităţii de Pace pentru Africa, instituită de către Uniunea Europeană.

În viziunea ONU, beneficiile întăririi capacităţii organizaţiilor regionale de prevenire şi gestionare a crizelor şi conflictelor creează nu numai posibilitatea ca acestea să-şi soluţioneze ele însele propriile probleme, ci şi abilitatea de a desfăşura în mod oportun forţe în sprijinul operaţiunilor de menţinere a păcii ale Naţiunilor Unite sau al altor operaţiuni mandatate de Consiliul de Securitate. În plus, ONU conferă un rol important organizaţiilor regionale în combaterea traficului ilicit cu arme mici şi armament uşor, prin includerea în mandatul operaţiunilor de pace a instrumentelor regionale adecvate de identificare şi urmărire.

Ca urmare, Rezoluţia nr. 1631 a Consiliului de Securitate, din 17.10.2005, prevede noi măsuri de dezvoltare a cooperării şi o mai bună comunicare între Naţiunile Unite şi organizaţiile regionale şi sub-regionale, îndeosebi prin permanentizarea întâlnirilor anuale la nivel înalt între ONU, acestea şi alte organizaţii inter-guvernamentale, complementaritatea agendelor, stabilirea de ofiţeri de legătură şi desfăşurarea de consultări la toate nivelele, după caz. De asemenea, Secretarul General este împuternicit să exploreze împreună cu organizaţiile regionale posibilitatea încheierii unor acorduri pentru stabilirea cadrului de cooperare şi de contribuţie a acestora la operaţiunile de pace conduse de ONU.[2]

2. Acţiunea multilaterală

Acţiunea multilaterală în gestionarea crizelor şi conflictelor în condiţiile actuale nu mai este o opţiune, ci un mod de operare devenit obligatoriu. Departe de orice irenism juridic, ca şi de orice universalism liberal, nu este vorba de o preferinţă pentru idealism în detrimentul realismului: această alegere este înainte de toate dictată de pragmatism şi favorizată de caracterul

[2] *Ibidem*, paragraf 10.

universal al ONU. Într-adevăr, înscrierea unei acţiuni într-un cadru multilateral îi procură legitimitatea necesară, permite împărţirea poverii, limitează izolarea diplomatică, monitorizează toată paleta de mijloace necesare gestionării crizelor.[3]

În acest context "*Carta Naţiunilor Unite care conferă Consiliului de Securitate responsabilitatea principală a menţinerii păcii şi securităţii internaţionale încurajează gestionarea diferendelor locale prin mijlocirea aranjamentelor regionale şi chiar recomandă, la Cap. VIII, cooperarea între ONU şi organizaţiile regionale în vederea realizării acestor deziderate*".[4]

Această cooperare îmbracă forme diverse: consultări, sprijin diplomatic şi operaţional, mandatarea de către ONU a unor operaţiuni de pace în responsabilitatea organizaţiilor regionale, desfăşurarea în comun de efective, operaţiuni comune etc.

O deosebită semnificaţie o are rolul ONU în realizarea de coaliţii pentru acţiunea în situaţii concrete de gestionare a crizelor şi conflictelor şi pentru avansarea unor orientări importante în acest domeniu de natură să fie aplicate de către organizaţiile regionale şi subregionale. "*În concordanţă cu Cap.VIII al Cartei, organizaţiile regionale deţin în prezent un rol important în gestionarea crizelor şi conflictelor. Unele dintre acestea şi-au constituit centre de prevenire a conflictelor, cu sisteme de alarmare timpurie, şi au parcurs paşi importanţi pentru realizarea unor cadre normative adecvate în regiunile lor. Deseori, organizaţiile regionale, în virtutea proximităţii lor faţă de focarele de conflict dispun de abilitatea şi credibilitatea necesare pentru a-şi încuraja membri să adere la norme particulare, de exemplu, guvernarea raţională*".[5]

Astfel, Uniunea Africană a creat un Consiliu de Pace şi Securitate şi un Comitet al Înţelepţilor care sprijină activitatea acestuia. 32 de ţări fac parte, în prezent, din Mecanismul African de Analiză al Membrilor (African Peer Review Mechanism) al Noului Parteneriat pentru Dezvoltarea Africii, care a fost instituit în scopul de a se stabili, monitoriza şi promova o guvernare bună din punct de vedere politic, economic, coorporativ şi de a respecta drepturile omului.

În Europa, Uniunea Europeană a adoptat Programul de Prevenire a

[3] ABEN Jaques, BEIU Gabriela, LEBAS Colomban, *La Gestion des Crises*, Centre d'Etudes et Recherche de l'Enseigmement Militaire Superieur, CHEM-CEREMS, Paris, 2005, p. 79.

[4] *Les casques bleus. Les operations de maintien de la paix des Nations Unies*, Section de reproduction des Nations Unies, New York, 1996, p. 5.

[5] *Progress Report on Prevention of Armed Conflict. Report of the Secretary – General United Nations*, General Assembly, New York, 18.07.2006, p. 20.

Conflictelor care stabileşte un număr de reguli de acţiune. În aceste preocupări se încadrează şi Politica Europeană de Vecinătate, care uneşte un număr de instituţii politice şi asigură cadrul de prevenire a conflictelor în ţările vecine Uniunii Europene, în particular, în Europa de Est, Caucazul de Sud şi spaţiul sud-mediteraneean, cu scopul întăririi stabilităţii şi al dezvoltării sustenabile.

Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) este cu precădere focalizată pe activităţile de prevenire a conflictelor, incluzând Centrul de Prevenire a Conflictelor şi Înaltul Comisar pentru Minorităţile Naţionale.[6]

La 11.09.2001, Organizaţia Statelor Americane (OSA) a adoptat Carta Democratică InterAmericană, care promovează coexistenţa paşnică între statele democratice membre. Această Cartă include şi mecanismele necesare sprjinirii democraţiilor confruntate cu diverse pericole şi pentru impunerea de sancţiuni împotriva acelor membri care violează normele democratice de bază. Cu această ocazie, statele central-americane şi-au exprimat hotărârea fermă de soluţionare a crizelor şi disputelor, îndeosebi teritoriale, numai pe baza justiţiei internaţionale.

În Asia, Asociaţia Naţiunilor din Sud-Estul Asiei (ASEAN) şi ONU şi-au întărit dialogul pe linia asigurării păcii şi securităţii în regiune prin seminarii anuale comune pe această temă. Aceste seminarii contribuie la identificarea situaţiilor şi condiţiilor în care ASEAN şi ONU ar putea colabora mai mult pentru prevenirea sau gestionarea crizelor şi conflictelor. Seminarul din anul 2006 a oferit o importantă oportunitate pentru discutarea Planului Comunităţii ASEAN de Acţiune pentru Securitate.

În completare la contactele bilaterale cu organizaţiile regionale, începând cu anul 1994 ONU a desfăşurat o activitate intensă pentru stabilirea şi dezvoltarea legăturilor dintre acestea în beneficiul unei abordări conceptuale novatoare privind strategiile de prevenire şi gestionare a crizelor şi conflictelor. În anul 1998, întâlnirea la nivel înalt dintre Secretarul General al ONU şi conducerile organizaţiilor regionale a fost dedicată acestor probleme.

În prezent, la nivel internaţional, naţional şi local există mai mulţi actori care au un rol important în prevenirea şi gestionarea crizelor şi conflictelor. Astfel, instituţiile financiare internaţionale, societatea civilă, sectorul privat şi media deţin potenţialul care să sprijine progresul agendei securităţii, în general, şi a soluţionării cazurilor specifice. În unele situaţii ONU face eforturi sporite pentru a întinde braţul acestor actori, incluzându-i în

[6] *Ibidem*, p. 20.

coalițiile pentru pace și sprijinindu-i în activitatea specifică.[7]

În ultimii ani, instituțiile financiare internaționale au înregistrat progrese semnificative prin încorporarea strategiilor de prevenire și gestionare a crizelor și conflictelor în inițiativele lor de finanțare, prin progresul în ceea ce privește înțelegerea conflictului prin cercetare punctuală și prin dezvoltarea capacității instituționale adiționale necesare. Banca Mondială, de exemplu, deține în prezent o capacitate special destinată prevenirii conflictelor și reconstrucției, al cărei scop este să ușureze tranziția către o pace sustenabilă și să sprijine dezvoltarea socio-economică în țările afectate de conflicte. Ca urmare, ONU încurajează dezvoltarea unei relații mai structurate cu instituțiile financiare internaționale, pentru a asigura o mai bună colaborare în procesul de planificare, o mai mare sinergie și o mai puternică atitudine comună.[8]

În concepția actuală a ONU, societatea civilă și liderii religioși constituie parteneri importanți pentru asigurarea păcii, deseori indispensabili în diplomația "căii a doua" și "om la om" (track two and people to people). În unele cazuri, ei pot completa eforturile Națiunilor Unite, oferind analize valoroase inițiate la fața locului, forjând parteneriate pentru implementarea deciziilor ONU, sporind sustenabilitatea operațiunilor acesteia și creând o adevărată rețea de lucru pledantă pentru pace. Rețelele de lucru ale societății civile pot servi ca important catalizator al schimbării. Expertiza societății civile în prevenirea și gestionarea crizelor și conflictelor sunt larg recunoscute de către organismele interguvernamentale, fapt reflectat, de exemplu, în Rezoluția 1366 din 2001 a Consiliului de Securitate, Rezoluția 57/337 a Adunării Generale și Declarația Finală a Reuniunii Mondiale la Nivel Înalt din anul 2005. În septembrie 2005, în cadrul reuniunii dedicate acestei problematici, Consiliul a subliniat potențialele contribuții ale societății civile în prevenirea conflictelor și soluționarea pe cale pașnică a disputelor. De altfel, Parteneriatul Global pentru Prevenirea Conflictelor Armate acționează strâns cu Națiunile Unite pentru îndeplinirea Rezoluției 57/337 a Adunării Generale menționată mai sus, în particular în efortul de a construi un parteneriat mai eficient cu societatea civilă.

Totodată, sectorul privat poate constitui un agent pozitiv pentru pace, canalizând investițiile către obiective sociale responsabile și anulând impactele negative în regiunile vulnerabile. Ca urmare, Națiunile Unite conlucrează cu sectorul privat sprijinind aceste provocări, inclusiv prin intermediul Oficiului de Compact Global și Consiliului de Securitate. În aprilie 2006, Secretarul General al ONU, Kofi Annan a lansat Principiile

[7] *Ibidem*, p. 21.
[8] *Ibidem*, p. 21.

pentru Investiții Responsabile care oferă investitorilor instituționali un cadru comun de acțiune pentru integrarea problemelor sociale și de mediu în procesul de luare a deciziilor privind investițiile. Multe din problemele incluse în Principiile pentru Investiții Responsabile sunt relevante în ceea ce privește prevenirea și gestionarea crizelor și conflictelor.

În sfârșit, media deține o enormă putere de a influența dezbaterea și întocmirea agendei, pe lângă asigurarea alarmării timpurii și exercitarea de presiuni pentru acțiune în vederea gestionării crizelor și conflictelor. Exercitarea acestei puteri în mod responsabil este o obligație importantă în legătură cu care ONU se implică cu regularitate, în particular prin Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) și prin Departamentul Pentru Informare Publică.[9]

Experiența recentă a dovedit că organizațiile regionale, precum și alți diverși actori ai scenei internaționale pot constitui fiecare parte a sistemului multilateral care se cristalizează în scopul asigurării păcii și securității internaționale. "*Eforturile acestora trebuie să nu fie oponente, ci să fie conjugate cu cele ale Națiunilor Unite pe linia responsabilităților lor de bază privind pacea și securitatea. Cheia acestui deziderat constă în organizarea activității regionale în concordanță cu Carta și scopul Națiunilor Unite și într-o manieră mai integrată, comparativ cu experiența de până acum*".[10]

Potrivit specialiștilor și oficialităților ONU, aceasta impune respectarea următoarelor principii: solicitarea autorizării de către Consiliul de Securitate, în toate cazurile, a operațiunilor regionale de pace, luând în considerare și posibilitatea ca în situații urgente demersul respectiv să fie făcut după începerea acestora; dezvoltarea și formalizarea consultării și cooperării dintre Națiunile Unite și organizațiile regionale în acorduri care să acopere toate aspectele rezultate din convorbirile conducerii organizațiilor, efectuarea unui schimb intens de informații și a alarmării timpurii, pregătirea în comun a personalului militar și civil și schimbul de personal în cadrul operațiunilor de pace; acceptarea de către statele membre a acordării, la nevoie, de către Națiunile Unite de echipamente din resursele proprii în sprijinul organizațiilor regionale; în cazul capacităților regionale și subregionale africane, subscrierea de către țările donatoare la procesul de construire a capabilităților specifice ale acestora adoptat prin planul de zece ani al Uniunii Africane; integrarea capacităților organizațiilor regionale de prevenire și gestionare a crizelor și conflictelor în Sistemul Națiunilor Unite de Aranjamente Stand-by (UNSAS); posibilitatea amendării în raport de

[9] *Ibidem*, p. 22.
[10] *A more secure world: Our shared responsibility. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Changes*, United Nations, New York, 2004, p. 85.

situația concretă a reglementărilor privind bugetul Națiunilor Unite pentru operațiuni de pace, în vederea finanțării operațiunilor regionale autorizate de către Consiliul de Securitate.[11]

3. Impactul cultural al multilateralității în gestionarea crizelor şi conflictelor

După sfârşitul războiului rece, emergența unui climat internațional multipolar şi multicultural constituie o provocare pentru operațiunile care implică forțe plurinaționale specifice gestionării crizelor şi conflictelor de către ONU ca organizație cu vocație universală. Astfel, creşterea numărului de operațiuni militare altele decât războiul, precum şi al coalițiilor necesare desfăşurării acestora impune un contact prelungit între culturi variate şi diferite. În această perioadă am asistat la intensificarea violențelor cu cauze religioase în Orientul Mijlociu, a conflictelor etnice, naționaliste în Balcani sau a războaielor tribale în Africa.

Aceasta este rațiunea pentru care specialiştii militari ai statelor contributoare cu trupe la gestionarea crizelor şi conflictelor desfăşoară o reflecție din ce în ce mai importantă asupra comprehensiunii interculturale atât în cadrul coalițiilor, cât şi din afara acestui tip de organizare.

Aşa cum am mai menționat, Samuel Huntington, profesor la Universitatea Harvard şi fost consilier prezidențial pe timpul Administrației Clinton, consideră că în perioada de după sfârşitul Războiului Rece, identitățile şi cultura au fost cele care au dus la generarea de conflicte şi alianțe între state şi nu ideologiile politice sau opoziția Nord - Sud. Lumea are astfel tendința de a se diviza în civilizații care înglobează mai multe state. Potrivit acestuia, nu există o coincidență între stat şi civilizație, căci aceasta din urmă reprezintă o entitate culturală mai largă. Ea "*este modul cel mai elevat de regrupare şi nivelul cel mai înalt de identitate culturală de care oamenii au nevoie pentru a se deosebi de alte specii. Ea se defineşte prin elemente obiective ca limba, istoria, religia, instituțiile şi, în acelaşi timp, prin elemente subiective de autoidentificare*."[12]

Acțiunea eficientă şi la potențialul maxim într-o coaliție internațională participantă la gestionarea crizelor şi conflictelor de către sau cu mandat ONU implică un efort substanțial din partea tuturor componentelor (participanților), îndeosebi în ceea ce priveşte planificarea operațiunilor, gestionarea resurselor şi relațiile internațiuni.

În afară de aceste aspecte, problemele culturale constituie numai rareori considerente majore pe timpul preparativelor de predesfăşurare a comandamentelor. Cu toate acestea, unele aşteptări, atitudini şi maniere de gândire

[11] *Ibidem*, p. 85.
[12] Samuel P. Hungtington, **Le choc des civilisations**, Edition Odile Jacob, Paris, 2000, p. 545.

divergente pot conduce la tensiuni şi la fricțiuni între militarii sau persoanele civile de naționalități diferite participante la operațiunile de gestionare a crizelor sau conflictelor. În plus, lipsa de încredere sau, mai grav, pierderea încrederii între militari pot limita opțiunile ofițerilor de comandament şi a-i face pe aceştia să ezite în a ordona anumite misiuni, chiar dacă acestea sunt considerate adecvate.

Din perspectiva contextului teoretic, literatura de specialitate referitoare la diversitatea culturală într-o organizație multinațională este deosebit de bogată. Printre studiile cele mai celebre trebuie menționat cel al lui Geert Hofstede, care îşi aplică teoriile la diferențele culturale în mediul militar. Hofstede a stabilit patru factori care determină variația diferențelor culturale: respectul pe care subordonații îl manifestă față de superiorii lor într-o anumită cultură; dacă identitatea unei persoane este definită de opțiunile sau realizările personale ori prin caracteristicile grupului căruia aceasta îi aparține; preferința pe care membrii unui grup o au fie pentru ordinele şi planurile detaliate, fie pentru situații ambigui; accentul relativ pentru afirmarea de sine versus armonia interpersonală.

Studiile efectuate în medii militare europene au scos în evidență faptul că "*militarii împărtăşesc valorile culturale europene comune, chiar dacă ei prezintă diferențe bazate pe afiliațiile naționale. Mai în particular, s-a putut concluziona că țările europene sunt mai suspectibile în a accepta supunerea în fața ierarhiei instituțiilor internaționale decât americanii*".[13]

De asemenea, studiile efectuate pe militarii americani implicați în coalițiile internaționale au permis a se descoperi atitudinea destul de relaxată a forțelor americane față de colaborarea cu contingentele aparținând altor țări. În primul rând, s-a observat o linie de demarcație între personalul civil şi cel militar. Acesta din urmă considera inferioare forțele civile implicate în aceleaşi operațiuni. (De exemplu, menținerea păcii în Cipru şi Kosovo). În al doilea rând, a fost observată o oarecare tensiune între comandamentul multinațional şi comandamentul național al trupelor.

În ce priveşte percepțiile reciproce maniera în care militarii din coalițiile internaționale îşi percep colegii urmează scheme diferite, dintre care două sunt luate în considerare în continuare. Pe de o parte, militarii americani consideră, în general, că omologii lor din alte țări reprezintă în acelaşi timp efectivele cele mai bune, dar şi cele mai rele ale contigentelor. O opinie comună este aceea că militarii din coalițiile internaționale se interesează mai puțin de pregătirea lor fizică şi că ofițerii cel mai puțin pregătiți nu au decât slabe şanse de a vedea evoluând aptitudinile lor tehnice. Pe de altă parte, militarii aparținând altor naționalități îi percep, la

[13] ABEN Jaques, BEIU, Gabriela, Lebas COLOMBAN, *Op. cit.*, p. 11.

rândul lor, pe americani după scheme bine definite. Ei sunt de acord asupra faptului că informația şi gândirea ofițerilor americani sunt destul de limitate (thinking out of the box) şi că aceştia prezintă o manie numită "check point" şi o obsesie pentru conceptul "eroare zero". Ei estimează, de asemenea, că reflecția independentă nu este suficient încurajată în cazul ofițerilor americani şi că sensibilitatea acestora față de diversitatea culturală este forte puțin dezvoltată, mai bine zis, absentă.

În ceea ce priveşte statele majore internaționale, o problemă cheie care se pune la acest nivel rămâne întrebarea "cine este responsabil şi în fața cui?" În majoritatea organizațiilor militare internaționale, militarii se pot situa sub comanda unui ofițer care nu este de aceeaşi naționalitate. Cu toate acestea, promovarea este întotdeauna pronunțată de un ofițer superior de aceeaşi naționalitate cu militarul în cauză. De altfel, ofițeri superiori care au participat la misiunile KFOR şi SFOR au semnalat că pe timpul misiunilor dificile există întotdeauna probabilitatea ca un comandant să se considere responsabil în fața ierarhiei naționale, înainte de a raporta structurilor internaționale.[14]

Relațiile interculturale în diverse coaliții se reflectă, în mod firesc, în plan oprațional. Cu referire la misiunile KFOR/SFOR, studii recente efectuate de Sjo Soeters şi Rene Moelker de la Academia Militară Regală a Olandei (Breda) privind analiza cooperării între militarii olandezi şi germani indică, de altfel, că în ciuda diferențelor culturale considerate ca minime, relațiile de muncă s-au dovedit problematice în unele momente. Aceasta contrasta cu cooperarea germano-olandeză, care se derula fără dificultăți la Cartierul General Unit al Corpului de Armată din Munster, în Germania, şi după desfăşurarea lui în Kosovo.

În Afganistan s-au înregistrat mai degrabă deficiențe organizatorice în ceea ce priveşte desfăşurarea forțelor. Ulterior, au avut loc confruntări între viziunea americană şi cea franceză privind derularea operațiunilor. Partea americană ar fi dorit o apropiere între Forța Internațională de Asistență de Securitate (ISAF), care este o forță de stabilizare sub comanda NATO şi operațiunea Enduring Freedom, dirijată de SUA, cu misiunea de a hărțui foştii membri sau susținătorii regimului talibanilor. Franța a respins varianta avansată de SUA, invocând caracterul diferit al fiecăreia dintre aceste două operațiuni. Comandantul Forțelor Aliate din Europa, generalul James Jones, a propus *a terme* ca zonele de operații să fie repartizate între "lead nations": la nord Germania, la vest Italia, la sud Marea Britanie, la est SUA, iar în capitala Kabul, Franța şi Turcia. Această diferențiere între "lead nations" şi alte țări participante era de natură să creeze tensiuni în interiorul coaliției, cu

[14] *Ibidem,*p. 12.

efecte asupra rezultatelor operațiunilor.

În Irak, coaliția internațională a cuprins trupe din 27 de state contributoare. Derularea operațiilor a atestat că diferitele contingente multinaționale nu colaborează direct. Fiecare dintre acestea au zone de acțiune bine delimitate, iar adevărata interacțiune se face simțită numai la nivelul statelor majore, unde ofițerii au posibilitatea de a-şi confrunta opiniile. În ceea ce priveşte trupele, soldații nu beneficiază de o pregătire culturală înainte de sosirea pe teatrul de operații.[15]

Impactul cultural al multilateralității se manifestă în interacțiunea dintre forțele de coaliție şi populația locală. În afara chestiunilor tehnice şi tactice implicând reguli de angajare şi poziții naționale diferite, elemente fundamentale în gestionarea crizelor şi conflictelor pot antrena fricțiuni între aliați şi populațiile locale. Ceea ce este considerat drept un comportament adecvat pentru trupele cu o anumită cultură a operațiunilor de pace, poate să nu fie receptat astfel de către altele. Chiar şi un lucru destul de banal cum este portul vestei antiglonț şi al ochelarilor de soare este înregistrat în moduri diferite de către şi către populațiile autohtone, ceea ce creează o atmosferă ostilă de natură să sporească riscurile cu care se confruntă forțele ONU.

O ruptură a relațiilor cu populația locală poate fi în mod firesc fatală pentru rezultatul unei operațiuni. Trupele participante la gestionarea crizelor şi conflictelor depind, într-o mare măsură, sub aspectul securității proprii şi a posibilităților de îndeplinire a misiunilor, de buna voință şi cooperarea cu populația autohtonă. De aceea, evitarea ducerii de ofense la adresa localnicilor capătă o importanță capitală. Ori, fără o cunoaştere suficientă a culturii şi religiilor locale este imposibil de a defini directive în probleme ca patrularea pe timpul festivităților, accesul în lăcaşurile de cult, amplasarea de baraje rutiere, percheziționarea femeilor. Astfel, simplul fapt pentru comandanți de a evita ofensarea poate duce la limitarea opțiunilor şi împiedicarea de a desfăşura acțiuni raționale din punct de vedere strict militar.

În Afganistan, un punct de vedere comun exprimat de către participanții la operațiunile de gestionare a crizelor şi conflictelor constă în a considera această țară extrem de înapoiată atât din punct de vedere tehnic, cât şi cultural. Mulți dintre aceştia, după contactul cu raioanele de executare a recunoaşterilor şi-au cumpărat sejurul cu "un regres de 200 de ani în timp". Dacă astfel de considerente sunt de înțeles sub raționamentul timpului limitat avut la dispoziție pentru a cunoaşte Afganistanul, lipsa de familiaritate cu viața locală şi absența empatiei față de populație riscă să provoace erori de judecată care ar putea fi evitate.

[15] *Ibidem,*p. 13.

Operațiunile de gestionare a crizelor și conflictelor au antrenat emergența conceptului de "caporal strategic", care, comițând o eroare pe timpul misiunii de patrulare sau alte circumstanțe, riscă să mineze ansamblul unei operațiuni.[16]

Într-un caz extrem, în Somalia, lipsa de cunoaștere a culturii și a obiceiurilor locale din partea militarilor canadieni, de exemplu, combinată cu un întreg evantai de alți factori a contribuit la un număr substanțial de incidente regretabile. Dintre acestea, s-a detașat cazul torturării unui adolescent de 16 ani, în anul 1993, care a decedat în urma relelor tratamente aplicate de membrii forțelor de menținere a păcii.

În cadrul KFOR, operațiunile militare ale coaliției au fost completate prin introducerea unui nou concept, denumit Echipa de Legătură și Urmărire (ELU), adiacentă fiecărei municipalități. Fiecare echipă era constituită din cinci ofițeri, care aveau drept misiune să urmărească situația socială, politică și economică în zona lor de competență. Ei puteau avea, deci, un contact prelungit cu populațiile locale constituindu-se, astfel, în "ochii și urechile KFOR" și într-un sistem de alertă socială pentru trupele din care făceau parte. În plus, diversele activități organizate de către aceste echipe, antrenând membri ai diverselor comunități joacă un rol important din punct de vedere al dezvoltării colaborării multietnice în regiune.

În alte exemple de comportament excesiv al personalului din forțele de pace ale ONU sau mandatate de către organizație, cum a fost în Rwanda, Bosnia-Herțegovina și, îndeosebi, în Irak, la închisoarea Abu Ghraib, pregătirea pe linia sensibilizării culturale a trupelor s-a dovedit redusă sau, mai bine zis, inexistentă.

„*Această lacună manifestă a contribuit, deci, în mod aproape cert, la dezvoltarea unor prejudecăți referitoare la populațiile locale și, în final, la perceperea dezumanizată a acestora. În plus, consecințele a ceea ce puteau fi considerate exemple izolate de abuz s-au amplificat după preluarea lor de către media internațională, o tendință care în viitor nu poate decât să se amplifice*"[17].

Bibliografie

1. *** *A more secure world: Our shared responsibility. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Changes*, United Nations, New York, 2004.
2. *** *Les casques bleus. Les operations de maintien de la paix des Nations Unies*, Section de reproduction des Nations Unies, New York, 1996.

[16] *Ibidem,*p. 14.
[17] *Ibidem,*p. 15.

3. *** *Progress Report on Prevention of Armed Conflict. Report of the Secretary – General United Nations*, General Assembly, New York, 18.07.2006.
4. *** *Rezoluția nr. 1631 a Consiliului de Securitate,* New York, 17.10.2005.
5. ABEN, Jaques; BEIU Gabriela; COLOMBAN Lebas, *La Gestion des Crises*, Centre d'Etudes et Recherche de l'Enseigmement Militaire Superieur, CHEM-CEREMS, Paris, 2005.
6. HUNTINGTON, Samuel P., **Le choc des civilisations**, Edition Odile Jacob, Paris, 2000.

CERCETARE ŞI INOVARE
ÎN SOCIETATEA INFORMAŢIONALĂ EUROPEANĂ

Maria GĂLUŞCĂ

"Cine nu-şi creează viitorul pe care şi-l doreşte, va suporta viitorul pe care îl primeşte"

Russell Ackoff

I. Viziunea europeană asupra Societăţii Informaţionale

Începutul noului mileniu găseşte societatea modernă într-o structură informaţională bazată pe accelerarea implementării tehnologiei informaţiei şi comunicaţiilor în toate domeniile de activitate - condiţie esenţială a succesului Societăţii Informaţionale.

Societatea Informaţională redefineşte o economie şi o societate în care colectarea, stocarea, prelucrarea, transmisia şi utilizarea cunoştinţelor şi informaţiilor joacă un rol esenţial. Societatea Informaţională reprezintă o nouă etapă a civilizaţiei umane, care implică folosirea intensivă a informaţiei în toate sferele activităţii şi existenţei umane, cu un impact economic şi social semnificativ.

Ca societate, devenim din ce în ce mai dependenţi de accesul rapid la informaţie. Informaţia, produsele informaţiei, precum şi costurile şi beneficiile rezultate din informaţie devin din ce în ce mai mult transnaţionale. Informaţia este "*putere*", ea are o valoare, iar capacitatea de a stoca şi procesa anumite informaţii poate furniza un important avantaj asupra competitorilor.

Iniţiativa "*Societatea Informaţiei Globale*" a fost lansată la Summit-ul şefilor de stat şi de guvern ai ţărilor G7 de la Napoli, din anul 1994. În toată această perioadă, au avut loc numeroase alte iniţiative şi acţiuni menite să pună în practică conceptele Societăţii Informaţionale. În anul 1995, Conferinţa pentru Societatea Informaţională, desfăşurată la Bruxelles, a suscitat numeroase discuţii asupra implementării unei infrastructuri informaţionale competitive, deschisă la nivel planetar. În anul 1996, Comisia Europeană a elaborat Cartea Verde "*Viaţa şi munca în Societatea Informaţională: omul pe primul loc*".

Începând din anul 1997, centrul de greutate al demersurilor privind Societatea Informaţională este orientat înspre om, cetăţean. "*Era informaţională se adresează oamenilor, şi în nici un caz nu are un caracter strict tehnologic*".

În anul 1998, Grupului G7 i s-a alăturat şi Rusia. "*Proiectele Pilot*" lansate pentru dezvoltarea Societăţii Informaţionale în domeniile educaţiei, culturii, comerţului, mediului înconjurător, sănătăţii şi administraţiei publice, au fost numite "*Proiectele Pilot G8*".

În toate "*Proiectele Pilot*", omul este în centrul atenţiei, iar preocupările specialiştilor se îndreaptă către ameliorarea condiţiilor de viaţă şi de muncă ale cetăţeanului, către dezvoltarea şi stimularea sa intelectuală prin facilitarea accesului la informaţie.

Concomitent cu dezvoltarea infrastructurii tehnice, apar noi iniţiative, planuri de acţiune, lansate de la nivel european pentru ţările UE, dar şi pentru cele în curs de aderare (cum ar fi, de exemplu, Planul de acţiune *eEurope* pentru ţările din UE şi, respectiv *eEurope+*, lansat în anul 2001, şi dedicat ţărilor în curs de aderare la UE). Acţiunile cuprinse în planurile sus menţionate s-au transformat, în cele mai multe ţări, în strategii şi politici dezvoltate la nivel naţional.

Principalele *obiective* ale *eEurope* sunt:

- asigurarea accesului global la informaţie - condiţia necesară pentru a atinge acest obiectiv este accesul uşor şi ieftin la Internet;
- asigurarea unei culturi digitale în Europa - asigurarea tuturor europenilor cunoştinţele şi abilităţile de care au nevoie pentru a putea trăi şi munci în economia digitală;
- completarea cadrului legal pentru noua economie - crearea cadrului juridic flexibil prin abordări legislative novatoare, prin elaborarea de legi clare şi concrete;
- promovarea unei Europe a întreprinzătorilor - nevoia urgentă de a eradica birocraţia printr-un pachet de reguli clare, simple şi precise.

Tehnologiile informaţionale pot creea noi economii oferind oportunităţi fără precedent pentru dezvoltarea mondială şi au şi un potenţial uriaş asupra creării unei noi societăţi globale. Folosite corect, pot ajuta economiile aflate în dificultate să ajungă din urmă economiile dezvoltate.

În acest fel, Revoluţia Informaţională oferă ţărilor în curs de dezvoltare, ce posedă capital intelectual, o şansă unică de a sări peste întregi etape tradiţionale de dezvoltare. Bineînţeles că succesul politicilor de dezvoltare bazate pe cunoaştere va depinde în mod critic de caracterul competitiv pe plan internaţional al industriilor locale bazate pe cunoaştere.

Summit-ul european de la Lisabona din martie 2000 a stabilit un nou ţel strategic pentru Europa în următorul deceniu: *să devină cea mai competitivă şi mai dinamică economie, bazată pe cunoştinţe, refăcând condiţiile pentru ocuparea totală a forţei de muncă şi întărirea coeziunii sociale.* Acesta a

fost un mesaj politic de încredere, foarte puternic, cu un acut sens de urgenţă pentru ţările europene care trebuie să ţină pasul cu dezvoltarea explozivă a Tehnologiei Informaţiei şi Comunicaţiilor (TIC).

Anul 2002 a marcat o nouă abordare europeană: accentul s-a pus pe dezvoltarea, cu precădere, a infrastructurii de comunicaţii - în fapt, un Internet rapid, sigur, eficace.

Astfel, Uniunea Europeană a lansat, în luna mai 2002, un nou concept "*GTREN*" (Global Tera byte Recherche Network), ceea ce înseamnă o nouă "*dimensiune a Internetului, de o mie de ori mai rapidă*". Planul de acţiune "*eEurope 2005 - o Societate Informaţională pentru toţi*", lansat în anul 2002, are două obiective majore: stimularea serviciilor, aplicaţiilor şi conţinutului digital (deci, dezvoltarea conţinutului informaţiei electronice) şi respectiv, dezvoltarea infrastructurii în bandă largă şi creşterea securităţii informaţiei şi a reţelelor.

În anul 2005 apare *i2010 – o primă iniţiativă în Strategia de la Lisabona revizuită*. *i2010* este iniţiativa Comisiei Europene privind politicile în domeniul societăţii informaţionale şi al mass-mediei. Aceasta asigură coerenţa politicilor în domeniul Societăţii Informaţionale şi al mass-mediei şi vizează să consolideze contribuţia semnificativă a tehnologiilor informaţiei şi comunicaţiilor la performanţa economiilor şi la îndeplinirea obiectivelor Strategiei de la Lisabona revizuită. *i2010* se înscrie într-un mediu care cunoaşte schimbări rapide şi, prin urmare, trebuie actualizată şi perfecţionată în mod regulat. Majoritatea acţiunilor planificate în cadrul primului pilon al iniţiativei i2010, şi anume crearea unui spaţiu informaţional unic european, au fost deja lansate. Educaţia şi formarea sunt hotărâtoare pentru realizarea obiectivului strategic i2010.

În 2006, a fost revizuit cadrul de reglementare al comunicaţiilor electronice. Discuţia va continua cu o carte verde privind viitorul serviciului universal în domeniul comunicaţiilor electronice. S-a subliniat importanţa unei utilizări mai bune şi mai eficiente a spectrului radio, ca element esenţial al revizuirii cadrului de reglementare, inclusiv prin introducerea unei mai mari flexibilităţi.

Noul program *MEDIA 2007*, care acoperă perioada 2007-2013, va continua să asigure sprijinul financiar pentru sectorul audiovizual european. Se vor adopta măsuri de susţinere pentru introducerea şi adoptarea televiziunii mobile în UE. Odată cu apariţia noilor servicii online, operatorii de pe piaţă încep un proces de instruire în vederea elaborării unui conţinut nou, multilingv şi inovator.

Strategia Uniunii Europene privind crearea unei Societăţi Informaţionale sigure prevede măsuri privind prevenirea mesajelor comerciale nesolicitate (*spam*), a programelor spion (*spyware*), a programelor ostile (*malicious software*) şi problema criminalităţii informatice.

Felul în care Uniunea Europeană va coordona tranziţia la Societatea Informaţională va afecta nivelul de trai, condiţiile de lucru şi competitivitatea generală a industriilor şi serviciilor europene.

II. Spaţiul European de Cercetare-Dezvoltare şi Inovare

Iniţial, odată cu revoluţia tehnico-ştiinţifică apărută după cel de-al doilea război mondial, invenţiile tehnice au constituit principalul neofactor al funcţiei de producţie, exercitând de multe ori o influenţă determinantă asupra dezvoltării economice. După 1990, pe măsură ce conceptul de Societate Informaţională avea să capete consistenţă, s-au adăugat alţi neofactori: *informaţie, management, cercetare-dezvoltare, formare profesională.* Aceştia au fost consideraţi neofactori datorită faptului că au o contribuţie importantă la creşterea economică în *noua economie*.

Ceea ce numim astăzi *revoluţia informaţiei* este aceea care va duce omenirea de la Societatea Postindustrială la Societatea Informaţională creând cadrul formării şi dezvoltării Societăţii Cunoaşterii. Cercetarea ştiinţifică şi inovarea sunt motoarele acestei tranziţii. Calculatorul, cel care a permis automatizarea, este numai elementul care a declanşat acest proces. Nu electronica este secretul acestei transformări, ci ştiinţa cognitivă. Aceasta înseamnă că reuşita tranziţiei la Societatea Informaţională va depinde de modul în care vor fi formaţi şi trataţi specialiştii şi de acceptarea valorii sociale a acestora.

Pe 27 iunie 2002, Parlamentul European şi Consiliul Europei au adoptat Programul Cadru 6 (PC6) 2002–2006, al Comunităţii Europene pentru activităţile de cercetare şi dezvoltare tehnologică care a contribuit la crearea Spaţiului European de Cercetare şi Inovare. Obiectivul său principal a fost întărirea bazelor ştiinţifice şi tehnologice ale industriei comunitare şi încurajarea acesteia să devină competitivă la nivel internaţional, promovând în acelaşi timp toate activităţile de cercetare. Pentru a realiza acest obiectiv şi pentru a contribui la crearea Domeniului de Cercetări Europene, PC6 a fost structurat în jurul a trei direcţii: concentrarea şi integrarea cercetărilor comunitare, structurarea Domeniului de Cercetări Europene, consolidarea bazelor Domeniului de Cercetări Europene.

Cel de-al Şaptelea Program Cadru pentru cercetare şi dezvoltare tehnologică (PC7) este instrumentul principal al Uniunii Europene pentru finanţarea cercetării în Europa. PC7, care este aplicabil între 2007 şi 2013, urmează în mod natural celui de-al Şaselea Program Cadru (PC6) şi este rezultatul anilor de consultări cu comunitatea ştiinţifică, instituţiile de cercetare şi cele care elaborează politici şi cu alte părţi interesate.

De la lansarea lor în anul 1984, programele cadru au jucat un rol principal în cercetarea multidisciplinară şi activităţile de cooperare în Europa şi în afara ei. PC7 continuă pe această linie, fiind mai extins şi mai cuprinzător decât programele cadru de cercetare anterioare. Programul a primit un buget de 53,2 miliarde euro pe toată durata de desfăşurare, aceasta reprezentând cea mai importantă alocare de fonduri de până acum pentru acest tip de programe.

Uniunea Europeană, prin cel de al 7-lea Program Cadru pentru Cercetare şi Dezvoltare are obiective clare în domeniul cercetării ştiinţifice, dezvoltării tehnologice şi inovării, structurate pe patru programe specifice denumite generic: *Cooperare, Idei, Capacităţi, Oameni*.

Programul Cooperare se referă la activităţi de cercetare colaborativă cu caracter transnaţional.

Programul Idei acoperă zona de cercetare fundamentală ce urmează a fi implementată de către Consiliul European al Cercetării.

Programul Capacităţi cuprinde activităţile care vizează asigurarea suportului necesar infrastructurilor de cercetare, creării şi dezvoltării regiunilor de cunoaştere şi a sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii.

Programul Oameni va continua acţiunile *Marie Curie* incluzând, totodată, şi alte iniţiative legate de dezvoltarea factorului uman.

PC7 prezintă unele diferenţe importante faţă de programele anterioare de cercetare ale UE, acestea fiind după cum urmează:

- *Creşterea bugetului* - bugetul PC7 reprezintă o creştere de 63% faţă de PC6 la preţurile curente, ceea ce înseamnă resurse suplimentare pentru cercetarea europeană.

- *Concentrarea asupra temelor* – o concentrare puternică asupra temelor de cercetare principale (de exemplu sănătate, TIC, spaţiu) în cadrul celei mai mari componente a PC7 - *cooperarea* - face ca programul să fie mai flexibil şi să răspundă în mai mare măsură nevoilor industriei.

- *Consiliul European de Cercetare (CEC)* – prima agenţie paneuropeană pentru finanţarea cercetării. Consiliu European de Cercetare are rolul de a finanţa cercetarea europeană la frontierele ştiinţei, cercetare care prezintă riscuri mai ridicate, având totuşi potenţialul de a genera şi câştiguri mai mari.

- *Regiunile cunoaşterii* – PC7 stabileşte noi regiuni ale cunoaşterii care aduc într-un punct de convergenţă diverşii parteneri de cercetare din cadrul unei regiuni. Universităţile, centrele de cercetare, companiile multinaţionale, autorităţile regionale şi IMM-urile îşi pot uni eforturile în vederea îmbunătăţirii abilităţilor şi a potenţialului lor de cercetare.

- *Finanţarea prin împărţirea riscului* – noua facilitate de finanţare prin împărţirea riscului are rolul de a îmbunătăţi sprijinul investitorilor particulari

în proiectele de cercetare, îmbunătăţirea accesului la împrumuturile oferite de Banca Europeană de Investiţii (BEI) pentru acţiuni de cercetare europene de amploare.

- *Iniţiativele tehnologice comune (ITC)* – venind ca o continuare controlată a Platformelor tehnologice europene (PTE), ITC reprezintă un concept nou, care aduce într-un punct de convergenţă diverşi parteneri, în vederea asumării obiectivelor care nu pot fi atinse, folosind abordarea „*Apelurilor de Propuneri*”. ITC abordează în mod specific acele zone ale activităţii de cercetare în care îmbunătăţirea colaborării şi investiţiile considerabile sunt esenţiale pentru succesul pe termen lung.

- *Serviciul de asistenţă unic* – serviciul de asistenţă unic numit „*Serviciul de informaţii pe teme de cercetare*” acţionează ca prim punct de contact pentru potenţialii participanţi, oferind răspuns la întrebări referitoare la toate aspectele legate de cercetarea finanţată de UE şi asistând părţile în privinţa participării la programele cadru de cercetare.

PC7 păstrează elemente importante ale programelor cadru de cercetare anterioare. Se pune în continuare accentul pe consorţiile partenerilor europeni, colaborarea transfrontalieră, coordonarea deschisă, flexibilitatea şi excelenţa cercetării.

Obiectivul UE este de a dedica 3% din PIB cercetării şi dezvoltării, din care 2% ar trebui să provină din sectorul privat. UE se află încă departe de acest obiectiv, doar aproximativ 1,9% din PIB fiind alocat sectorului Cercetare şi Dezvoltare (C&D). Raportul anual din 2006 privind progresele strategiei de la Lisabona subliniază faptul că toate statele membre şi-au fixat un obiectiv naţional de investiţie în sectorul C&D şi că, dacă toate aceste obiective sunt îndeplinite, UE va atinge în 2010, un nivel al investiţiilor în C&D de 2,6% din PIB.

Sectorul TIC reprezintă o mare parte din cheltuielile globale de C&D ale întreprinderilor (26% în 2003). Astfel, cum a evidenţiat Grupul operativ pentru TIC, creşterea cheltuielilor de C&D în sectorul TIC este esenţială pentru atingerea obiectivului UE de 3%. Cercetarea şi inovarea europenă a primit un impuls major prin lansarea PC7. UE va investi peste 9 miliarde de euro în TIC, care constituie rubrica bugetară căreia i se alocă cea mai mare sumă. Se va continua parteneriatul cu întreprinderile private în domeniul cercetării din domeniile strategice. Baza Iniţiativelor Tehnologice Comune (ITC) va reuni fonduri comunitare, din partea statelor membre şi a întreprinderilor, în parteneriate public-private de cercetare pentru a da un impuls cercetării europene de vârf.

UE s-a angajat, de asemenea, să îmbunătăţească condiţiile generale pentru inovare, ocupându-se în prezent de identificarea lacunelor din politicile relevante, pentru a se asigura că politica comunitară de standardizare

pentru sectorul TIC răspunde exigenţelor pieţelor actuale, aflate într-un proces de evoluţie rapidă. Vor fi încurajate şi autorităţile publice să coopereze şi să consolideze rolul sectorului public european ca prim cumpărător de produse şi servicii inovatoare şi/sau în faza de pre-comercializare, deschizând astfel calea unor noi oportunităţi de piaţă, printre altele, pentru produsele şi serviciile bazate pe TIC.

Inovarea nu rezultă doar din cercetare, ci este din ce în ce mai mult generată de utilizatorii tehnologiilor sau de schimbările organizatorice. Programul de sprijin pentru politica TIC din cadrul Programului pentru competitivitate şi inovare stimulează inovarea şi competitivitatea prin promovarea unei utilizări mai largi şi mai eficiente a TIC de către populaţie, administraţie şi întreprinderi, în special IMM-uri. În 2007, Programul de sprijin pentru politica TIC s-a concentrat asupra rolului sectorului public în calitate de utilizator şi a abordat trei teme principale: servicii de guvernare electronică eficiente şi interoperabile; TIC ca soluţie pentru problemele de accesibilitate, de îmbătrânire a populaţiei şi de integrare socială; TIC pentru servicii de sănătate viabile şi interoperabile.

Statele membre şi regiunile sunt încurajate să susţină difuzarea TIC în funcţie de necesităţile lor în ceea ce priveşte dezvoltarea de produse şi servicii TIC şi infrastructură. În cadrul Fondurilor structurale, UE a alocat aproximativ 7 miliarde de euro în perioada 2000-2006 pentru proiecte legate de TIC. Acesta constituie, de asemenea, una dintre priorităţile *Orientărilor strategice comunitare pentru coeziune 2007-2013*. Iată câteva din proiectele demarate în anul 2007:

- ENIAC - nanoelectronică;
- ARTEMIS - sisteme integrate;
- standardizarea TIC;
- achiziţionarea de produse în faza de pre-comercializare pentru a îmbunătăţi calitatea serviciilor publice şi performanţa Europei în materie de inovare;
- coordonarea politicilor pentru adoptarea TIC;
- revizuirea politicilor şi a tendinţelor referitoare la comerţul electronic;
- stabilirea măsurilor în domeniul competenţelor digitale şi al ocupării forţei de muncă, ca parte a continuării lucrărilor Grupului operativ pentru TIC.

În perioada 2007-2013 firmele, guvernele şi cetăţenii vor continua să joace un rol important în economia globală, bazată pe cunoaştere şi informaţie. Aceasta se va putea realiza prin:

- stimularea cercetării în domeniul dezvoltării şi aplicării de noi tehnologii ale informaţiei şi comunicaţiei;

- crearea şi menţinerea unui cadru de reglementări şi standarde generatoare de concurenţă;
- stimularea dezvoltării de aplicaţii şi conţinut în paralel cu sprijinirea iniţiativelor care încurajează şi permit participarea benefică a tuturor cetăţenilor Europei la societatea informaţională.

Odată cu apariţia noilor servicii, următoarea provocare au reprezentat-o *utilizatorii*. Dezvoltarea conţinutului creat de utilizatori a deschis noi perspective pentru o Societate Informaţională mai creativă şi mai inovatoare. În acelaşi mod în care utilizatorii au exploatat software-ul *open source* pentru a dezvolta noi procese colaborative, aceştia utilizează astăzi TIC pentru a crea şi a face schimb cu conţinutul propriu prin mijloace inovatoare. Acest fapt dă naştere unor noi provocări, în special în ceea ce priveşte răspunderea juridică pentru distribuirea conţinutului, reutilizarea materialului protejat prin drepturi de autor.

Proiectul *eEurope* are ca obiectiv crearea unui conţinut european digital al reţelei Internet, care să contribuie la procesul de integrare socială, să şteargă diferenţele dintre cei care pot utiliza aceste cunoştinţe şi cei care nu au pregătirea necesară. *eEurope* plasează în centrul său utilizatorii. La toate nivelurile şi prin toate măsurile de implementare, acest proiect pune în evidenţă *e-integrarea* şi *e-accesibilitatea* pentru toate categoriile de utilizatori.

În consecinţă, imaginea tradiţională a utilizatorilor se va schimba în Societatea Informaţională, politicile având drept obiectiv eliminarea obstacolelor din calea unei utilizări generalizate a TIC. Odată cu iniţiativa privind integrarea electronică, i2010 se concentrează în special asupra utilizatorilor, iar interesul consumatorilor este deja prezent în politicile UE privind TIC. Un exemplu recent este propunerea privind *roaming*-ul, în vederea eliminării taxelor nejustificate pentru consumatori.

Pe măsură ce inovarea transformă rolul utilizatorilor, creşte în paralel şi necesitatea ca niciunul dintre aceştia să nu fie lăsat pe dinafară. Conferinţa de la Riga pe tema integrării electronice (*eInclusion*) a iniţiat acest proces de reflecţie cu o declaraţie ministerială care a expus orientările politice pentru acţiunile ulterioare. În etapa următoare, pe baza rezultatelor unor consultări ample, Uniunea Europeană va pune bazele viziunii sale asupra iniţiativei privind integrarea electronică din 2008. Se vor analiza progresele realizate în domeniul *eAccesibilităţii* şi se va examina necesitatea unor acţiuni ulterioare, în special propuneri de măsuri juridice. În cadrul organismelor de specialitate ale UE se analizează propunerile de directivă privind serviciile mass-media audiovizuale - o dispoziţie care să permită accesul persoanelor cu dizabilităţi vizuale sau auditive la serviciile mass-media audiovizuale.

Tehnologiile informaţionale performante impun viitorului specialist să corespundă exigenţelor societăţii, reclamă flexibilitate, creativitate, puterea de a gestiona eficient raporturile dintre continuitate şi schimbare. Adaptarea la un astfel de mediu presupune o capacitate bine consolidată de operare eficientă cu diverse resurse informaţionale, vizuale, auditive, conceptuale. Aceste schimbări impun o educaţie permanentă şi implică utilizarea calculatorului, a Internetului şi a bazelor de date în mod profesional.

Trecerea la societatea informaţională şi la economia bazată pe cunoaştere este esenţială în obţinerea maximului de beneficii prin utilizarea tehnologiilor digitale şi a Internetului în scopul realizării dezvoltării durabile, creşterii productivităţii şi competitivităţii, al creării de noi locuri de muncă şi al susţinerii progresului social. Aceasta este cheia în consolidarea poziţiei UE ca actor principal pe scena mondială.

III. eRomânia

Integrarea României în Uniunea Europeană a însemnat integrarea într-un mediu educaţional şi de cercetare competitiv, axat pe calitate şi performanţă. Tranziţia către Societatea Informaţională, societatea bazată pe cunoaştere pretinde formarea de noi atitudini şi capacităţi, un acces mult mai larg la oportunităţile de educaţie şi de învăţare permanentă.

Priorităţile României în procesul de tranziţie la Societatea Informaţională constau în: modernizarea administraţiei publice şi a serviciilor publice; îmbunătăţirea calităţii vieţii prin utilizarea tehnologiei informaţiei în domeniile sănătate, mediu, transport; dezvoltarea sectorului tehnologiei informaţiei; dezvoltarea forţei de muncă pentru Societatea Informaţională; adaptarea sistemului educaţional şi dezvoltarea de conţinut digital.

Obiectivul central pentru România în perioada post-aderare este accelerarea cercetării, dezvoltării şi inovării, în vederea asigurării procesului de convergenţă cu Uniunea Europeană. Din această perspectivă este esenţială dezvoltarea şi aprofundarea parteneriatului dintre universităţi, institute de cercetare şi mediul de afaceri, atât în ceea ce priveşte cererea de cercetare/ inovare cât şi accesul la rezultatele acesteia.

Prima etapă a procesului de post-aderare, impune pentru România cerinţa esenţială de a reduce decalajele tehnologice care o separă de restul statelor membre ale UE, în special în contextul ritmului intensificat de implementare a Strategiei Lisabona revizuite.

Politicile promovate de România urmăresc creşterea rolului cercetării în susţinerea competitivităţii economice şi crearea unei economii bazate pe cunoaştere, cu următoarele obiective:

- focalizarea programelor naţionale de cercetare, dezvoltare şi inovare spre domeniile ştiinţifice şi tehnologice stabilite la nivel european, inclusiv

tehnologiile de vârf, cu impact deosebit asupra creşterii competitivităţii economice şi integrării în noua economie globală;

- dezvoltarea pe plan intern a reţelelor de cercetare integrate şi a consorţiilor naţionale reprezentative pentru domeniile tehnologiilor de vârf, care să permită alinierea la platformele tehnologice europene de acelaşi profil;

- dezvoltarea şi extinderea în continuare a reţelei naţionale de instituţii specifice pentru diseminarea rezultatelor cercetării şi inovării şi asigurarea transferului tehnologic, inclusiv dezvoltarea parcurilor ştiinţifice şi tehnologice pentru a permite dezvoltarea firmelor inovatoare;

- susţinerea proiectelor de cercetare, dezvoltare şi inovare, inclusiv finanţate din fondurile structurale.

Cercetarea românească, atât cea academică, dar şi cea din domeniul public şi privat, trebuie să consolideze avantajele pe care le avem în acest domeniu, precum şi să găsească soluţii eficiente, practice şi competitive pentru problemele economiei şi societăţii româneşti.

Programul *eRomânia* este un program complex şi ambiţios. La elaborarea strategiilor lui s-a plecat de la constatarea că, în viitor, formarea bogăţiei unei naţiuni va depinde de capacitatea ei de inovare, de folosire a cunoştinţelor şi a capacităţilor intelectuale ale membrilor ei. Societatea informaţională este o societate descentralizată, extrem de dinamică, organizată în reţea, flexibilă şi adaptivă, cu noi valori şi cu noi sisteme de solidaritate naţională şi socială. Această nouă societate ne obligă să regândim statutul şi valorile sale, conţinutul noţiunii de cetăţean, raporturile dintre stat şi cetăţean, ca şi modul de funcţionare democratică a societăţii.

eRomânia reprezintă un deziderat ce trebuie atins pentru a asigura generaţiei viitoare baza pentru trecerea spre societatea cunoaşterii. Schimbările ce vor urma se produc la nivel global şi ating toate straturile societăţii, fiind vorba nu numai despre tehnologie, deoarece vor afecta pe toată lumea. Ele au un potenţial imens pentru a îmbunătăţi viaţa fiecăruia, apropiind comunităţile urbane şi rurale, producând bunăstare şi răspândind cunoaşterea. Managementul acestei transformări reprezintă o provocare economică şi socială pentru România, având în vedere că schimbarea va avea un impact profund asupra ocupării forţei de muncă, creşterii economice şi productivităţii în următorii ani.

Programul *eRomânia* trebuie să accelereze schimbările pozitive din ţara noastră şi să asigure faptul că aceste schimbări duc la coeziune şi nu la diviziune, la integrare şi nu la fragmentare, la oportunitate şi nu la ameninţare. În esenţă, *eRomânia* trebuie să aducă beneficiile Societăţii Informaţionale la îndemâna tuturor. Obiectivele cheie ale proiectului *eRomânia* constau în:

- implicarea în Societatea Informaţională şi conectarea online a tuturor cetăţenilor, caselor, şcolilor, organizaţiilor şi administraţiilor;

- crearea unei Românii instruite în domeniul calculatoarelor, cu o cultură investiţională, gata să finanţeze şi să dezvolte idei noi;

- crearea şi întărirea încrederii consumatorilor;

- asigurarea că întregul proces va duce la întărirea coeziunii sociale.

Priorităţile programului *eRomânia* cuprinse în strategia naţională privitoare la structurarea Societăţii Informaţionale sunt:

- introducerea TIC în şcoală;
- crearea de cyber-centre şi parcuri tehnologice, a unei biblioteci naţionale virtuale şi a unor centre ale tehnologiei informaţiei şi comunicării uşor sau liber accesibile pentru toţi cetăţenii;
- asigurarea unui cadru legislativ şi instituţional funcţional;
- regândirea programelor şcolare, pregătirea profesorilor şi cadrelor didactice din sistemul educaţiei publice şi private pentru a face faţă noilor sarcini.

Pentru reuşita acestora este însă nevoie de mobilitate în gândire, adaptabilitate, o luptă susţinută împotriva inerţiei şi superficialităţii.

Dinamica noii economii este foarte puternică datorită tehnologiilor digitale care fac tot mai uşoare şi mai ieftine accesarea, procesarea, stocarea şi transmiterea informaţiilor. Volumul imens al informaţiilor disponibile creează oportunităţi de exploatare a lor prin crearea de noi produse şi servicii. Transformarea informaţiei digitale în valoare economică şi socială prin noua economie duce la crearea de noi industrii, modificându-le pe cele vechi şi afectând profund viaţa tuturor cetăţenilor.

România este o ţară cu o veche experienţă în folosirea tehnologiilor bazate pe informatică, modelarea matematică a diferitelor procese economice, industriale şi tehnice. Şcoala politehnică românească, la fel ca şcoala economică, a produs specialişti de înaltă calificare, care s-au afirmat atât în ţară cât şi în universităţi şi laboratoare de cercetare din Europa Occidentală şi din Statele Unite. Răspândirea noilor TIC la nivel individual şi la nivelul societăţii le va permite acestora afirmarea şi dezvoltarea personală cu implicaţii directe pentru integrarea europeană şi globală a ţării.

Acum şi în viitor, accesul eficient şi participarea la procesul globalizării sau marginalizarea economiei şi societăţii româneşti depind în mod esenţial de dezvoltarea sau de eşecul introducerii Societăţii Informaţionale, componentă primordială a dezvoltării durabile, a creşterii economice, bazate pe cunoaştere şi sisteme performante de formare şi de educaţie continuă a forţei de muncă.

România susţine politicile europene în domeniul *eGovernment,* necesare pentru depăşirea decalajului digital şi se concentrează pe includerea

celor defavorizaţi în programe de instruire în utilizarea tehnologiei informaţiei, pe integrarea tehnologiei informaţiei şi comunicaţiilor în procesul de educaţie prin asigurarea accesului la infrastructură.

Integrarea în spaţiul european al învăţământului, cercetării şi inovării va constitui în continuare un deziderat al strategiei şi politicilor României din domeniul TIC. Practic, putem vorbi de o integrare a programului *eRomânia* în programul *eEurope,* o aliniere la ţările vest europene dezvoltate.

Bibliografie

1. „*Declaraţia de la Tartu*” – Estonia 1997, cu ocazia unei conferinţe asupra comunicaţiei în societatea informaţională la care au participat reprezentanţi din 19 ţări.
2. *Politici UE - eEurope, eEurope+,* http://ec.europa.eu/policies/index_ro.htm
3. Strategia de la Lisabona revizuită - http://europa.eu.int/growthandjobs/
4. *Acces rapid la spectrul de frecvenţe pentru serviciile de comunicaţii fără fir prin mărirea flexibilităţii*, COM2007 (COMMUNICATION FROM THE COMMISSION - COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES - TO THE EUROPEAN COUNCIL) 50, 8.2.2007.
5. *Programul MEDIA 2007* – http://ec.europa.eu/information_society/media/overview/2007/index_en.htm
6. DRĂGĂNESCU, Mihai – *De la Societatea Informaţională la Societatea Cunoaşterii*, Editura Tehnică, Bucureşti, 2003.
7. ROŞCA Gh., Ion – *Societatea cunoaşterii*, Editura Economică, 2006.
8. *Program Cadru pentru cercetare şi dezvoltare tehnologică* (PC7) www.ec.europa.eu/research/enquiries
9. Comunicarea Comisiei comunităţilor europene către Parlamentul european, consiliu, comitetul economic şi social european şi comitetul regiunilor „*i2010 - raport anual 2007 privind societatea informaţională*”, {sec(2007) 395} {volumes 1, 2, 3}
10. Estimarea efectuată de serviciile Comisiei pe baza sondajului OCDE/Eurostat privind cheltuielile de C&D în 2003.
11. *O Europă modernă, care încurajează inovarea*, COM(2006) 589, 12.10.2006.
12. *Orientările strategice comunitare pentru coeziune 2007-2013*, COM(2006) 386, 13.7.2006.
13. *Conferinţa de la Riga* - http://www.mae.ro
14. ROŞCA Gh., Ion şi colaboratori – *Informatica - Socieatea Informaţională. E-Serviciile,* Editura Economică, 2006.

ACȚIUNILE ÎNTREPRINSE DE ONU PENTRU SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI DIN KOSOVO

Locotenent colonel lector univ. Doina MUREŞAN

Consequently to the crisis in Kosovo, on the 31st of March 1998, the U.N. Security Council, through Resolution 1160, blamed the excessive use of force of the Serbian police officers and the terrorist actions of the UCK organisation, enforcing an embargo on armament and pleading for a solution based on the integrity of the Federal Republic of Yugoslavia, but with a greater autonomy for the Albanian ethnics. As the conflicts did not come to an end, on the 23rd of September, the Security Council adopted Resolution 1199, demanding the immediate ceasing of the hostilities; still, neither did this lead to any further results. In June 1999, Yugoslavia accepted a plan proposed by the Group of the 8 and the Security Council supported this plan and decided to proceed with both a civilian and a military presence in the Kosovo area. The Temporary Management Mission in Kosovo (UNMIK) was founded on the 10th of June 1999 through Resolution 1244 within the Security Council, and it was given the authority over the territory and population from Kosovo, including thus all of the legislative and executive powers, as well as the management of the legislative.

Operațiunile de stabilitate şi sprijin conduse sau autorizate de Organizația Națiunilor Unite au cunoscut evolutiv trei perioade: din 1945 până către sfârșitul Războiului Rece (1988); din 1988 în 1992; din 1992 până astăzi (de la implicarea ONU în conflictul din fosta Iugoslavie şi intervenția umanitară armată din Somalia, din decembrie 1992).

În cele peste cinci decenii de existenţă, organizaţia mondială a parcurs un traseu sinuos, adesea plin de dificultăți, fiind supusă la numeroase teste de rezistenţă şi confruntată cu modificări dramatice în conjunctura internaţională, însă cu toate acestea este foarte clar că ONU a supraviețuit şi, mai mult chiar, a realizat multe pentru națiunile lumii sau, pentru a cita din prima frază cu care începe Carta Națiunilor Unite, pentru popoarele lumii. "*Există aproape unanimitate în a afirma că ONU a soluționat numeroase conflicte, locale ce e drept, a accelerat procesul cooperării internaționale şi, la modul general, a marcat noua formă, ca şi conținutul relațiilor internaționale, această apreciere de ansamblu neexcluzând însă anumite eşecuri şi neîmpliniri care, în final, impun demararea procesului de*

reformare a organizației."[1]

Menținerea păcii şi securității în lume a fost, conform Cartei Națiunilor Unite, principalul domeniu al activității ONU, iar după 1945, prin mijloacele aflate la dispoziția sa, organizația a reuşit să creeze condiții favorabile negocierilor, evitând în acest fel declanşarea unor conflicte care ar fi avut efecte dezastruoase. "*Operațiunile de menținere a păcii au fost principala modalitate de acțiune, la sfârşitul mileniului doi, ONU având în curs aproape 20 de operațiuni de acest tip, aceasta activând intens şi în sensul facilitării soluționării pacifice a diferendelor internaționale, contribuind în cei peste cincizeci de ani de activitate, la negocierea a peste 180 de soluții pacifice care au pus capăt unor pericole reale de război sau chiar unor conflicte deschise*."[2] Organizația internațională a fost prezentă în rezolvarea unor evenimente precum criza rachetelor din Cuba, războiul iraniano-irakian, retragerea trupelor sovietice din Afganistan, războiul civil din Salvator, agresiunea Irakului împotriva Kuweitului, războiul din Bosnia-Herțegovina sau criza din Kosovo.

Menținerea păcii nu este menționată în mod expres în Carta Națiunilor Unite. Fostul secretar general al ONU între anii 1953-1961, Dag Hammarskjol, a clasat aceste operațiuni de menținere a păcii în cadrul unui „Capitol VI şi jumătate", considerând că "*ele îşi găsesc legitimitatea la jumătatea drumului între capitolul VI şi capitolul VII, dar nu mai departe de art. 42*"[3], aceasta deoarece Articolul 42 anunță deja acțiunile coercitive.

Fiind necoercitive, succesul operațiunilor de stabilitate constă în respectarea a trei principii fundamentale: „*imparțialitate, consimțământul părților, şi nefolosirea forței, exceptând cazul de legitimă apărare*."[4] Aceste operațiuni presupun desfăşurarea de observatori neînarmați, forțe de menținere a păcii echipate cu armament uşor, destinat legitimei apărări. "*În ceea ce priveşte menținerea păcii şi securității internaționale, rolul Organizației Națiunilor Unite a fost mediocru, în cele peste cinci decenii de existență organizația cantonându-se în acțiuni periferice pentru sistemul internațional, rolul şi impactul în spațiul central al acestui sistem fiind cât se poate de redus*."[5]

Metodele şi mecanismele de prevenire sau stingere a conflictelor au

[1] Constantin BUŞE, Nicolae DASCĂLU, *Diplomație în vreme de război. De la cartea Atlanticului la cartea O.N.U.,* ediție electronică, Editura Universității din Bucureşti, Bucureşti, 2003, p. 3.
[2] *Ibidem,* p. 3.
[3] Nicolae USCOI, Gabriel OPREA, *Studii de drept internațional umanitar*, Bucureşti, Editura Facultății de Drept, 2001, p. 20.
[4] *Ibidem*, p. 20.
[5] Constantin BUŞE, Nicolae DASCĂLU, *Op. cit.*, p. 6.

îmbrăcat diferite forme, în anumite dispute, ONU acționând prin intermediul forțelor de menținere a păcii, echipe de evaluare a situației (trimise de către Consiliul de Securitate sau Adunarea Generală), supravegherea alegerilor electorale, misiuni de îmbunătățire a relațiilor, echipe de mediere și reprezentanți speciali, în alte probleme fiind asigurată dezbaterea în plen și un canal pentru diplomație pașnică.

Potrivit Cartei Națiunilor Unite, măsurile de control ale conflictelor cunoscute ca operațiuni de menținere a păcii au fost autorizate de Consiliul de Securitate (sau, în cazuri excepționale, de Adunarea Generală), în mod normal cu consimțământul părților, pentru a da posibilitatea ONU să restrângă ostilitățile, să prevină reluarea lor și să normalizeze situația. Forțele de menținere a păcii sunt constituite din contingente de trupe înarmate puse la dispoziție de către statele membre, aceste forțe sprijinind în mod obișnuit prevenirea reluării luptelor, restabilirea și menținerea ordinii, cât și promovarea revenirii la condiții normale. În acest scop, forțele de menținere a păcii sunt autorizate să folosească, atunci când este necesar, negocierea, convingerea, observarea și ancheta, executând patrulări sau chiar interpunându-se fizic între părțile în conflict. Ele trebuie să manifeste o imparțialitate desăvârșită în permanență și să evite orice acțiune care ar putea afecta pretențiile părților, și chiar dacă sunt înarmate, li se permite să-și folosească armele doar pentru autoapărare.

Republica Federală Iugoslavia a fost unul dintre membrii fondatori ai Organizației Națiunilor Unite, iar în istoria acestui conflict au fost implicați numeroși actori, atât la nivel de sistem internațional cât și la nivel subsistemic, la nivel de sistem fiind de notat interacțiunea ce a existat între organizațiile internaționale, atât cele europene cât și cele mondiale. În conflict s-a implicat Organizația Națiunilor Unite cu trei rezoluții ale Consiliului de Securitate criticate de guvernul de la Belgrad ca fiind amestec în afacerile interne, iar NATO și-a pus la dispoziție tehnica militară în scopul impunerii rezoluțiilor Consiliului de Securitate, caz care aduce foarte bine aminte de intervenția americano-britanică din Irak ("Vulpea Deșertului"), sau de "Operațiunea Furtună în Deșert", în timp ce Uniunea Europeană s-a manifestat prin impunerea de sancțiuni Iugoslaviei, politică care însă s-a oprit la un anumit punct.

Importantă este, de asemenea, intervenția Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), care "a participat cu un număr mare de observatori aparținând țărilor membre,"[6] iar la nivel de actori internaționali statali, demne de amintit sunt acțiunile Statelor Unite ale Americii și ale Rusiei, o importantă implicare în conflict având-o și Albania, al carei

[6] *OSCE Mission in Kosovo*, la http://www.osce.org/kosovo/13194.html.

legislativ a recunoscut Kosovo drept stat independent.

Războaiele din Iugoslavia nu au fost consecința vreunei înlănțuiri nefericite de evenimente și neînțelegeri, "*ci a unei încercări calculate de a preface Iugoslavia într-o Serbie Mare*."[7] În plus, principalul factor care alimenta confruntările armate îl constituia dezechilibrul uriaș dintre puterea armată a militanților sârbi, pe de o parte, și celelalte popoare iugoslave, pe de alta, acest fapt dând posibilitatea uneia dintre părți, și anume Serbiei, să acționeze "după bunul plac și să-și urmărească toate scopurile, inclusiv exterminarea culturii non-sârbe din acele teritorii desemnate să revină Serbiei Mari, fără a se recurge la arbitraj."[8]

Tensiunile în provincia Kosovo s-au intensificat pe măsură ce Armata de Eliberare a Kosovo (UCK), care dorea independența provinciei, a început să lanseze atacuri împotriva oficialităților sârbe, cât și a albanezilor ce colaborau cu administrația acestora, iar ca răspuns la aceste atacuri repetate, autoritățile sârbe au răspuns cu arestări în masă, dar acestea nu au făcut decât să agraveze situația din zonă.

În 1997, Grupul de Contact a îndemnat autoritățile de la Belgrad și Kosovo să negocieze asupra unui acord de pace care să permită crearea condițiilor necesare întoarcerii refugiaților, făcând apel la conducerea sârbă în scopul stabilirii unui statut mai privilegiat al provinciei Kosovo, cât și a unei griji sporite pentru respectarea drepturilor populației etnice albaneze. "*Luptele au erupt în martie 1998, pe măsură ce poliția sârbă a început raidurile în regiunea Drenica, având ca pretext căutarea și arestarea membrilor Armatei de Eliberare a Kosovo, Grupul de Contact, Uniunea Europeană, OSCE și Consiliul de Securitate condamnând de îndată folosirea forței de către poliția sârbă, și denunțând în același timp și acțiunile teroriste întreprinse de UCK.*"[9]

Pe 31 martie 1998, Consiliul de Securitate, prin Rezoluția 1160, a condamnat uzul excesiv al forței de către polițiștii sârbi și acțiunile teroriste ale organizației UCK, a impus un embargo pe armament și s-a exprimat pentru o soluție bazată pe integritatea Republicii Federale Iugoslavia (RFI) dar cu o mai mare autonomie pentru etnicii albanezi din Kosovo. Cum conflictele n-au încetat, pe 23 septembrie Consiliul de Securitate adoptă Rezoluția 1199, cerând încetarea imediată a ostilităților. În săptămâna care a urmat Rezoluției, 30 de albanezi din Kosovo au fost masacrați de forțele sârbe, iar ca urmare, secretarul de stat al Statelor Unite ale Americii,

[7] Christopher BENNET, *Sfârșitul sângeros al Iugoslaviei*, Editura Trei, București, 2002, p. 261.
[8] *Ibidem*, p. 261.
[9] News And Media Division United Nation Department Of Public Information, *Basic Facts About The U.N.,* Editura Națiunilor Unite, New York, 2000, p. 106.

Madeleine Albright, s-a pronunţat pentru o intervenţie militară imediată. "*Consiliul de Securitate a cerut o încetare imediată a ostilităţilor şi o retragere completă a forţelor sârbe din zonă, în timp ce o misiune a Organizaţiei Naţiunilor Unite a vizitat Kosovo în scopul evaluării situaţiei*."[10] Negocierile au avut loc între ambasadorul american, Richard Holbrooke, şi preşedintele Iugoslaviei, Slobodan Miloşevici, aceste discuţii ducând la un acord de încetare a focului, "*acord care a stabilit unele limite pentru forţele militare şi de poliţie iugoslave prezente în Kosovo, prevederile acestuia fiind apoi verificate de Misiunea de Verificare a Kosovo aparţinând OSCE (Kosovo Verification Mission)*."[11] Acestă înţelegere a eşuat în a aduce pacea şi stabilitatea în provincie, şi astfel a fost propus un nou acord înaintat de Franţa şi Statele Unite ale Americii, negocierile urmând a avea loc în Rambouillet, Franţa.

În iunie 1999, Iugoslavia a acceptat un plan propus de Grupul celor 8 (G-8, cuprinzând şapte naţiuni vestice industrializate, plus Rusia), iar Consiliul de Securitate a sprijinit acest plan şi a decis să desfăşoare o prezenţă atât civilă cât şi militară în zona Kosovo. "*Ca urmare a retragerii forţelor iugoslave din Kosovo, NATO şi-a suspendat campania de atacuri aeriene, iar o forţă multinaţională puternică formată din 50.000 de soldaţi (KFOR) a intrat în regiune în scopul stabilirii păcii şi securităţii.*"[12] Misiunea de Administrare Interimară în Kosovo (UNMIK) aparţinând Organizaţiei Naţiunilor Unite şi-a stabilit şi ea, imediat prezenţa în regiune, această misiune fiind fără de precedent prin complexitatea şi scopul său. "*UNMIK a fost creată pe data de 10 iunie 1999 prin Rezoluţia 1244 a Consiliului de Securitate, care a învestit UNMIK cu autoritate asupra teritoriului şi populaţiei din Kosovo, incluzând aici toate puterile legislative şi executive, cât şi administrarea legislativului.*"[13] Misiunea, condusă de către reprezentantul special al secretarului general, Bernard Kouchner, era constituită pe patru piloni: administraţie civilă, chiar sub Organizaţia Naţiunilor Unite, asistenţă umanitară, condusă de Înaltul Comisariat pentru Refugiaţi al Naţiunilor Unite (UNHCR), democratizarea şi dezvoltarea instituţiilor, conduse de OSCE, şi o reconstrucţie economică cu care era însărcinată Uniunea Europeană, acesta constituind un efort unic care reunea patru organizaţii internaţionale sub îndrumarea Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Kosovo se compune din municipalităţi, care sunt unităţile teritoriale de

[10] OSCE Mission in Kosovo, la *http://www.osce.org/kosovo/13194.html.*
[11] *Ibidem.*
[12] News and Media Division United Nation Department of Public Information, *Op. cit.*, p. 107.
[13] KOFI Annan, *UNMIK At A Glance*, la *http://www.unmikonline.org/intro.htm.*

bază ale autoguvernării, iar atribuţiunile lor sunt stabilite de legislaţia UNMIK în vigoare, referitoare la autoguvernarea locală şi la municipalităţile din Kosovo. "*Kosovo este guvernat în mod democratic de către corpuri şi instituţii legislative, executive şi juridice în conformitate cu prevederile Cadrului Constituţional şi ale Rezoluţiei Consiliului de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite nr. 1244 din 1999*."[14] Instituţiile provizorii de autoguvernare sunt Adunarea, preşedintele teritoriului Kosovo, guvernul, instanţele judecătoreşti şi alte corpuri şi instituţii prevăzute în acest Cadru Constituţional. Sediul instituţiilor provizorii de autoguvernare este Priştina, iar acestea folosesc numai simboluri care sunt reglementate de legislaţia UNMIK sau care pot fi adoptate în cadrul acesteia.

Toate persoanele din Kosovo "*se bucură, fără discriminare de vreun fel şi în deplină egalitate, de drepturile omului şi de libertăţile fundamentale, iar comunităţile de locuitori aparţinând aceluiaşi grup etnic, religios sau lingvistic beneficiază de drepturi pentru a-şi păstra, proteja sau exprima identitatea lor etnică, culturală, religioasă şi lingvistică*."[15] Nici o persoană nu este obligată să declare cărei comunităţi îi aparţine sau să se declare membru al vreunei comunităţi, iar "*indivizii nu suferă nici un dezavantaj în urma exercitării dreptului de a se declara sau nu membru al vreunei comunităţi."*[16]

Instituţiile provizorii de autoguvernare sunt călăuzite în politica şi practica lor de nevoia de a facilita coexistenţa şi reconcilierea dintre comunităţi şi de a crea condiţii adecvate care să permită comunităţilor să-şi păstreze, protejeze şi dezvolte identităţile lor, acestea promovând, totodată, fără discriminare şi păstrarea moştenirii culturale a tuturor comunităţilor din Kosovo. "*Instituţiile provizorii de autoguvernare se asigură ca toate comunităţile şi membrii lor să-şi poată exercita drepturile, şi vor asigura şi reprezentarea echitabilă a comunităţilor în cazul angajărilor în corpurile publice, la toate nivelurile*."[17] Pe baza responsabilităţilor sale directe de a proteja şi a promova drepturile omului, precum şi de a sprijini activităţile de consolidare a păcii ce decurg din Rezoluţia Consiliului de Securitate al ONU nr. 1244 din 1999, "*emisarul special al secretarului general îşi păstrează competenţa de a interveni la nevoie în exercitarea autoguvernării cu scopul de a proteja drepturile comunităţilor şi ale membrilor lor*."[18]

Adunarea este cea mai înaltă instituţie reprezentativă şi legislativă

[14] *Ibidem.*
[15] Hans HAEKKERUP, *Perspective*, în "Revista Provincia", numărul 8-9, august-septembrie 2002, p. 12.
[16] *Ibidem*, p. 12.
[17] UNMIK Police, *Mandate and Tasks*, la *http://www.civpol.org/unmik/mandate.htm.*
[18] *http://en.wikipedia.org/wiki/UNMIK.*

provizorie de autoguvernare din Kosovo, ea compunându-se din 120 membri aleşi prin vot secret. În scopul alegerii Adunării, Kosovo va fi considerat o singură circumscripţie electorală plurinominală, iar 100 din cele 120 de mandate ale Adunării vor fi distribuite între partidele, coaliţiile, iniţiativele cetăţeneşti şi candidaţii independenţi în mod proporţional cu numărul voturilor valabil exprimate în favoarea acestora cu ocazia alegerii Adunării, în timp ce 20 din cele 120 de mandate vor fi rezervate pentru reprezentarea adiţională a comunităţilor non-albaneze din Kosovo.

Guvernul exercită autoritatea executivă şi – în limitele competenţei instituţiilor provizorii de autoguvernare stabilite prin Cadrul Constituţional – pune în aplicare legile adoptate de Adunare, precum şi alte legi. Guvernul poate propune, din proprie iniţiativă, proiecte de legi Adunării şi are obligaţia de a formula astfel de proiecte dacă Adunarea îi cere acest lucru.

Persoanele fizice şi juridice din Kosovo au dreptul – fără să le fie teamă de ameninţări sau represalii – să înainteze plângeri către un Birou independent cu privire la acele măsuri ale oricărei autorităţi publice din Kosovo care constituie încălcări ale drepturilor omului sau abuzuri de autoritate. "*Acest Birou, în virtutea legislaţiei UNMIK în vigoare, are dreptul de a înregistra şi a investiga plângeri, de a întreprinde acţiuni de monitorizare, de a lua măsuri preventive, de a formula recomandări şi de a consilia în orice chestiune de această natură*."[19] "*Ombudsman-ul va acorda prioritate specială sesizărilor referitoare la încălcările deosebit de severe sau sistematice de drepturi, celor referitoare la discriminare*"[20] (inclusiv discriminare împotriva comunităţilor şi a membrilor acestora), precum şi celor referitoare la încălcarea drepturilor comunităţilor şi a membrilor acestora.

Forţa Kosovo (KFOR), condusă de NATO, este responsabilă cu stabilirea şi menţinerea securităţii în provincie. "*Această forţă de impunere a păcii a intrat în Kosovo pe data de 12 iunie 1999 sub mandatul Organizaţiei Naţiunilor Unite, la două zile după ce fusese adoptată Rezoluţia 1244 a Consiliului de Securitate.*"[21] Obiectivele KFOR sunt de a stabili şi menţine securitatea în zona provinciei Kosovo, incluzând aici siguranţa şi ordinea publică, monitorizarea, verificarea şi atunci când este necesar, impunerea silită a prevederilor acodrurilor care au pus capăt conflictului, dar şi de a furniza asistenţa necesară Misiunii Organizaţiei Naţiunilor Unite în Kosovo (UNMIK).

Momentan, "*KFOR sprijină în Kosovo agenda idealiştilor, aşa după cum demonstrează şi crezul său de participare la crearea unui Kosovo unit şi multietnic*."[22] Un astfel de obiectiv merită, cu siguranţă, toate eforturile, dar, în acelaşi timp, limitează opţiunile la dispoziţia KFOR. În realitate, "*KFOR trebuie să se adapteze, să evolueze în ceea ce priveşte rolul său în provincie, astfel încât, de exemplu, din punct de vedere politic, să-şi ajusteze prezenţa, ţinând cont de următoarele realităţi: reducerea treptată a prezenţei şi responsabilităţilor ONU; instituţiile locale conduse de la Priştina îşi vor asuma controlul asupra Kosovo*;"[23] organizaţiile regionale ca NATO, Uniunea Europeană şi OSCE vor îndeplini sarcini reziduale în interiorul Kosovo, cu Uniunea Europeană, eventual, în rolul conducător. Dat fiind acest mediu fluid, "*soluţia cea mai bună pare a fi mai degrabă identificarea fazelor prin care KFOR trebuie să treacă atât pe termen apropiat, cât şi pe termen mediu decât izolarea opţiunilor specifice care ar putea apărea*."[24]

Contingentele KFOR sunt grupate în patru brigăzi multinaţionale, trupele sale fiind furnizate de 35 naţiuni membre NATO şi non-NATO. Deşi brigăzile sunt responsabile pentru o anumită sarcină a operaţiunilor, acestea se supun unei singure comenzi sub autoritatea comandantului KFOR, aceasta însemnând că toate contingentele naţionale urmăresc aceleaşi obiective, adică de a păstra un mediu de siguranţă în Kosovo. "*KFOR deţine mandatul de a impune legea şi ordinea până în momentul în care Misiunea Organizaţiei Naţiunilor Unite în Kosovo îşi va putea asuma responsabilitatea deplină*."[25] Aceste obiective sunt realizate prin patrule, supraveghere aeriană, puncte de control, răspunsuri la apelurile de urgenţă, operaţiuni de recunoaştere, control vamal, investigarea activităţilor ilegale şi arestarea sau reţinerea infractorilor suspectaţi.

După numai trei luni petrecute în Kosovo, trupele KFOR au arestat sute de suspecţi, au confiscat cantităţi mari de arme şi muniţii, şi au restabilit securitatea generală şi stabilitatea provinciei. "*Prezenţa KFOR a permis ca mai mult de 775.000 de refugiaţi să se întoarcă la casele lor şi să se simtă din nou în siguranţă*."[26] O scădere constantă a ratei criminalităţii în provincie confirmă faptul că o reîntoarcere la viaţa normală nu este departe, iar în prezent este acordată o atenţie specială protecţiei minorităţilor, acestea fiind des victime ale tensiunilor etnice.

KFOR a fost, de asemenea, activ implicată în demilitarizarea Kosovo. "*Odată cu sosirea trupelor KFOR, forţele militare şi de poliţie aparţinând*

---

[19] Hans HAEKKERUP, *Op. cit.*, p. 13.
[20] *Ibidem*, p. 13.
[21] http://www.nato.int/kfor/kfor/about.htm.

[22] Daniel-Horia ILIE, *Viitorul Kosovo şi rolul NATO*, în "Gândirea Militară Românească", numărul 2, 2005, p. 131.
[23] *Ibidem*, p. 131.
[24] *Ibidem*, p. 132.
[25] http://www.nato.int/kfor/kfor/objectives.htm.
[26] *Ibidem*.

Republicii Federale Iugoslavia şi-au dus la final retragerea din zonă în conformitate cu Acordul Tehnico-Militar."[27] De asemenea, forţele UCK au fost constrânse să se supună demilitarizării, această operaţiune finalizându-se pe data de 20 septembrie 1999. Ca urmare a acestor măsuri, "*au fost înmânate trupelor KFOR tone de armament şi muniţii, incluzând pistoale şi arme automate, grenade, mine anti-personal, lansatoare de rachete, piese de artilerie, bombe mortar, mine anti-tanc, explozibili şi chiar rachete anti-tanc*."[28] Toate armele provenind de la UCK au fost apoi depozitate în locuri sigure situate sub controlul total al KFOR.

KFOR şi UNMIK sunt parteneri într-un efort internaţional de a restaura securitatea în Kosovo şi de a ajuta populaţia locală să transforme provincia într-o societate liberă şi democratică, deschisă şi transparentă. Deşi principala responsabilitate a KFOR este de a crea un mediu de siguranţă, forţa multinaţională furnizează şi resurse, instructaj către diversele organizaţii şi agenţii care activează sub tutela UNMIK. Exemple de implicare a KFOR pot fi gasite în sectoare variate precum sectorul de construcţii publice, transporturi, securitatea frontierelor, protecţia muncitorilor internaţionali, distribuirea alimentelor şi servicii medicale.

Aproximativ "*3.000 de ofiţeri de poliţie aparţinând UNMIK au fost desfăşuraţi în teritoriu, în acelaşi timp fiind puse bazele unui Serviciu al Poliţiei din Kosovo care includea reprezentanţi ai minorităţilor, iar demilitarizarea UCK a fost completă în septembrie 1999, reintegrarea membrilor săi în societate continuând.*"[29]. "*Conform planului înaintat de către Consiliul de Securitate în 1999, UNMIK era însărcinată cu rolul de a organiza şi conduce alegerile electorale, ea devenind implicată complet în pregătirile pentru alegerile municipale care au avut loc în luna octombrie a anului 2000, însă în ciuda acestor pregătiri, majoritatea sârbilor nu au participat la alegeri.*"[30] "*UNMIK căpătase reputaţia unei organizaţii aproape insolvabile, care abia reuşea să-şi plătească facturile, iar Pactul de Stabilitate pentru Balcani, creat în plin conflict din Kosovo s-a dovedit o prezenţă fantomatică în provincie şi cu siguranţă nu a fost capabil să acţioneze ca o forţă eficientă de coordonare a ajutorului de la Bruxelles, unde îşi avea cartierul general.*"[31]

Spre sfârşitul lui 2001, a apărut că UNMIK reuşise să realizeze multe

[27] http://www.nato.int/kfor/kfor/about.htm.
[28] http://www.nato.int/kfor/kfor/objectives.htm.
[29] *Ibidem.*
[30] News and Media Division United Nation Department of Public Information, *Op. cit.*, p. 109.
[31] Grupul Internaţional de Criză, *Kosovo Report Card*, Balkan Report, numărul 100, 28 august 2000, p. 22.

lucruri, violenţele au fost substanţial înfrânte, iar în domeniul reconstrucţiei se făcuseră progrese importante. Avuseseră loc două runde de alegeri, în condiţii relativ paşnice, iar alegerea moderată triumfase şi reprezentanţii minorităţii au fost de acord să facă parte din noul parlament. Prin comparaţie cu situaţia din Bosnia după pacea impusă la Dayton în 1995, aici exista cu siguranţă un progres, dar albanezii kosovari aveau mai degrabă iluzia autoguvernării, ci nu realitatea ei. "*Au existat în practică, două guverne după 2001, unul democratic şi legitim, dar cu puteri limitate, şi altul neales şi impus, dar cu puteri aproape nelimitate*."[32]

Mesajul către Kosovo a fost că noile instituţii vor trebui să-şi dovedească valoarea, iar reprezentanţii şi administratorii aleşi vor avea să-şi demonstreze competenţa şi moderaţia înainte ca statutul să fie decis. Standarde înainte de statut a devenit incantaţia UNMIK, dar plecarea bruscă din post a lui Hans Haekkerup în timpul vacanţei de Crăciun din 2001 a sugerat că el nu avea prea mare încredere că această nouă politică va da roade. "*Între UNMIK, condusă de Michael Steiner şi instituţiile din Kosovo nu a existat o conştiinţă a obiectivelor comune, cu atât mai puţin a unui parteneriat, dar în schimb, tensiunile şi frustrările s-au transformat adesea într-un război al vorbelor ce a ajuns în mass-media*."[33]

La a parta aniversare a UNMIK, "*neajunsurile administraţiei internaţionale deveniseră imposibil de ascuns, neexistând nici un plan de trasare a priorităţilor, rotirea constantă şi lipsa de experienţă a personalului aflat în poziţii cheie a subminat comunitatea şi a întrerupt acţiunile în iniţiative cheie*."[34]

UNMIK a dat dovadă de puţin interes în dezvoltarea economică pe termen lung. Este semnificativ faptul că Programul de Dezvoltare al ONU, care ar fi putut reprezenta un canal pentru idei valoroase privind viitorul economic, a fost lăsat pe dinafara structurii pilonilor. Diplomaţii şi administratorii UNMIK s-au concentrat, în esenţă, pe obiective politice pe termen scurt. "*Un diplomat vest-european detaşat la Priştina a declarat în particular în noiembrie 2003 că domnia diplomaţilor ucide Kosovo. Dezvoltarea nu vine prin intermediul standardelor decretate, ci prin economie*."[35] "*Felul în care UNMIK a rezolvat complicata chestiune a*

[32] William WOOLLCOTT, *There Is A Dangerous Lack Of Clarity On Kosovo's Future*, în "The Guardian", 9 noiembrie 2001.
[33] Tom GALLAGHER, *Balcanii în noul mileniu. În umbra războiului şi a păcii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 227-228.
[34] *Two To Tango: An Agenda For The New Kosovo*, SRSG, ICG, Europe Report, numărul 148, 3 septembrie 2003, Priştina/Belgrad/Bruxelles, p. 2.
[35] *Collapse In Kosovo*, Grupul Internaţional de Criză, Europe Report, numărul 155, 22 aprilie 2004, Priştina/Belgrad,Bruxelles, p. 37.

proprietății de stat a fost critic pentru viitorul economic al Kosovo, datorită faptului că UNMIK ducea lipsă de resurse instituționale pentru a redacta un registru eficient al proprietății."[36] "*Începând cu 1999, controlul asupra unora dintre cele mai importante bunuri economice ale Kosovo a fost stabilit în afara sistemului legal, în interminabile lupte individuale pentru putere din Kosovo*."[37]

În iunie 2002, a fost înființată Agenția de Tutelaj din Kosovo pe post de administrator şi proprietar al celor mai de preț valori ale Kosovo. ONU a refuzat să ofere imunitate juridică personalului acestei agenții, ceea ce a însemnat că puțini erau pregătiți să-şi asume riscuri ca să-şi facă meseria aşa cum trebuie. Mai mult, "*ONU a refuzat să permită UNMIK să declare invalide în Kosovo trei legi sârbe din anii 1990 în care proprietatea de stat trecuse în mâinile susținătorilor lui Slobodan Miloşevici, iar angajații albanezi fuseseră concediați în masă. Acesta era un semn al sprijinului pe care se putea baza Serbia din partea membrilor Consiliului de Securitate al ONU care erau pregătiți să-i apere interesele în Kosovo*."[38]

În primul semestru al anului 2003, "*27 de foşti ofițeri şi înalți comandanți ai UCK au fost acuzați de crimă în urma unor investigații efectuate de KFOR şi de poliția ONU, însă aceştia au fost eliberați din lipsă de probe.*"[39] Michael Steiner a părăsit Kosovo în iulie 2003 susținând că este mândru de climatul multietnic pe care l-a dezvoltat în timpul misiunii sale aici. Succesorul lui Steiner a fost Harri Holkeri, fost prim-ministru al Finlandei, asociat cu eforturile eşuate de a sparge interminabilul blocaj în procesul de pace din Irlanda de Nord, la sosirea sa, spunând că "*avantajul meu față de alții este că n-am fost niciodată în Kosovo*."[40]

Nesiguranța albanezilor a crescut pe măsură ce numărul militarilor KFOR a fost redus rapid de la 45.000 la 17.500, iar inițiativa a părut să treacă la diplomații de la New York. Până la sfârşitul lui 2003, "*Departamentul ONU pentru Operațiunile de Menținere a Păcii a reuşit să microdinamiteze din New York activitățile UNMIK, însă acest departament*

[36] Tom GALLAGHER, *Op. cit.*, p. 229.
[37] *The Ottoman Dilemma: Power And Property Relations Under The United Nations Mission In Kosovo*, Lessons Learned and Analysis Unit of the EU Pillar of UNMIK in Kosovo, Priştina, 2002, p. 2.
[38] *Collapse In Kosovo*, Grupul Internațional de Criză, Europe Report, numărul 155, 22 aprilie 2004, Priştina/Belgrad,Bruxelles, p. 39.
[39] Naser MITFARI, *Policing The Protectors*, IWPR, Balkans Crisis Report, numărul 440, 30 iunie 2003, la http://www.iwpr.net/?p=bcr&s=f&o=156839&apc_state =henibcr2003.
[40] Marcus TANNER, *Hunt For Successor Grips Kosovo After Governor Resigns*, în "The Independent", 26 mai 2004.

neglija chestiunile de dezvoltare şi avea adesea o interpretare conservatoare şi avocăţească a mandatului său în Kosovo."[41]

Misiunea de edificare a păcii în Kosovo a evitat greşelile elementare comise de arhitecții predecesoarei sale din Bosnia. Au fost integrate obiective militare şi civile, iar structurile politice create pentru a pregăti calea unei guvernări multietnice au funcționat perfect în comparație cu edificiul bizantin creat la Dayton pentru Bosnia. Au fost făcute eforturi în sensul dezarmării combatanților, mai degrabă decât să se permită existența unor armate separate, aşa cum fusese cazul în Bosnia post-1995. O atenție sporită a fost acordată creării de la zero a unei noi forțe de poliție care să impună respectul întregii societăți, însă lipsurile şi complexitatea unei forțe internaționale multistratificate au subminat performanțele UNMIK. "*Deşi lecțiile de pe urma experienței bosniace fuseseră învățate, organizațiile internaționale şi principalele state participante au renunțat cu greu la agendele lor contradictorii şi la stilurile diferite de management.*"[42]

Pe termen scurt, KFOR va continua să asigure stabilitatea generală în Kosovo, restabilind, astfel, încrederea populației locale în propria securitate. "*Vestea bună este că, în prezent, KFOR este mai bine pregătită să îndeplinească aceste obiective decât era în martie 2004. Vestea rea este că s-ar putea ca forțele la dispoziție să se dovedească insuficiente în situația în care va fi necesar să se protejeze minoritățile etnice, în cazul unor viitoare atacuri*."[43] Cerințele imediate pe care KFOR trebuie să le îndeplinească în scopul păstrării controlului asupra situației sunt: "*existența unor planuri de acțiune în situații de criză la nivel regional; forțe suficiente pentru a aplica aceste planuri, în caz de necesitate; îmbunătățirea sistemului de culegere şi de schimb al informațiilor, în special cu organizațiile civile; realizarea unei revizuiri holistice a sectorului de securitate internă a Kosovo, desfăşurată de experți din afară; continuarea eforturilor de prevenire a apariției limitărilor de întrebuințare a forțelor de către națiunile care contribuie cu trupe, după ce, politic, şi-au asumat participarea la îndeplinirea obiectivelor comune*."[44]

În plus, pentru îndeplinirea cerințelor enumerate, NATO trebuie să îşi asume două sarcini suplimentare: elaborarea, împreună cu Uniunea Europeană, a unei strategii unitare pentru rezolvarea situației în Kosovo, susținută de o implicare politico-economică largă în zonă şi, împreună cu

[41] Alex ANDERSON, *UN Chief Faces Uphill Battle In Kosovo*, IWPR, Balkan Report, numărul 506, 8 iulie 2004, la http://www.iwpr.net/?p=bcr&s=f&o=156508 & apc_state=henibcr2004.
[42] Tom GALLAGHER, *Op. cit.*, p. 240.
[43] Daniel-Horia ILIE, *Op. cit.*, pp. 131-132.
[44] *Ibidem*, p. 133.

OSCE, concentrarea pe construcția continuă a capacităților interne ale provinciei şi elaborarea şi aplicarea cu succes a unui program de implicare a KFOR în regiune, pe termen mediu, în cinci faze: îndeplinirea cerințelor imediate (zilnice), asigurarea stabilității în perioada interimară, care să conducă la negocierile privind statutul final, pregătirea şi sprijinul negocierilor, supravegherea, monitorizarea şi acordarea de asistență pentru implementarea acordului privind statutul final şi transformarea KFOR în ceea ce, în modul cel mai fericit, poate fi descris ca NATO – o forță politică.

Securitatea Kosovo rămâne în continuare o țintă în mişcare, dar "*politica, această artă a posibilului, este cea care, probabil, va propune soluțiile de rezolvare a problemei*."[45] Prin urmare, "*dacă se vor înțelege corect ultimele dezvoltări politice de la Belgrad şi Priştina, dacă se vor identifica opțiunile viabile privind statutul final al provinciei, precum şi modul cum vor evolua misiunile KFOR, cu siguranță, pasul spre rezolvarea unuia dintre conflictele înghețate ale bătrânului continent va fi făcut*."[46] În plus, se va putea dobândi şi experiența necesară pentru deblocarea procesului şi în cazul altor conflicte europene, şi nu numai.

Reacția internațională la războaiele din Iugoslavia a reprezentat o dovadă elocventă despre modul în care este orânduită lumea, "*ilustrând, mai presus de toate faptul că în politica externă a marilor puteri, considerațiile de ordin etnic nu joacă nici un rol. Țelul de căpetenie nu a fost găsirea unei soluții echitabile, ci gestionarea conflictului în scopul de a se asigura ca violențele nu se vor propaga şi în țările învecinate.*"[47]

Bibliografie

1. ANNAN, Kofi, *UNMIK At A Glance*, la *http://www.unmikonline.org/intro.htm.*
2. ANDERSON, Alex, *UN Chief Faces Uphill Battle In Kosovo*, IWPR, Balkan Report, numărul 506, 8 iulie 2004, la *http://www.iwpr.net/?p=bcr&s=f&o=156508&apc_state=henibcr2004.*
3. BENNET, Christopher, *Sfârşitul sângeros al Iugoslaviei*, Editura Trei, Bucureşti, 2002.
4. BUŞE, Constantin, Nicolae DASCĂLU, *Diplomație în vreme de război. De la cartea Atlanticului la cartea O.N.U.,* ediție electronică, Editura Universității din Bucureşti, Bucureşti, 2003.
5. **** Collapse In Kosovo*, Grupul Internațional de Criză, Europe Report, numărul 155, 22 aprilie 2004, Priştina/Belgrad, Bruxelles.
6. GALLAGHER, Tom, *Balcanii în noul mileniu. În umbra războiului şi a păcii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.
7. Grupul Internațional de Criză, *Kosovo Report Card*, Balkan Report, numărul 100, 28 august 2000.
8. HAEKKERUP, Hans, *Perspective*, în "Revista Provincia", numărul 8-9, august-septembrie 2002.
9. ILIE, Daniel-Horia, *Viitorul Kosovo şi rolul NATO*, în "Gândirea Militară Românească", numărul 2, 2005.
10. MITFARI, Naser, *Policing The Protectors*, IWPR, Balkans Crisis Report, numărul 440, 30 iunie 2003, la http://www.iwpr.net/?p=bcr&s=f&o=156839&apc_state=henibcr2003.
11. News And Media Division United Nation Department Of Public Information, *Basic Facts About The U.N.,* Editura Națiunilor Unite, New York, 2000.
12. *OSCE Mission in Kosovo*, http://www.osce.org/kosovo/13194.html.
13. TANNER, Marcus, *Hunt For Successor Grips Kosovo After Governor Resigns*, în "The Independent", 26 mai 2004.
14. *The Ottoman Dilemma: Power And Property Relations Under The United Nations Mission In Kosovo*, Lessons Learned and Analysis Unit of the EU Pillar of UNMIK in Kosovo, Priştina, 2002.
15. *Two To Tango: An Agenda For The New Kosovo*, SRSG, ICG, Europe Report, numărul 148, 3 septembrie 2003, Priştina/Belgrad/Bruxelles.
16. UNMIK Police, *Mandate and Tasks*, http://www.civpol.org/unmik/mandate.htm.
17. USCOI, Nicolae, Gabriel OPREA, *Studii de drept internațional umanitar*, Bucureşti, Editura Facultății de Drept, 2001.
18. WOOLLCOTT, William, *There Is A Dangerous Lack Of Clarity On Kosovo's Future*, în "The Guardian", 9 noiembrie 2001.
19. *http://en.wikipedia.org/wiki/UNMIK.*
20. *http://www.nato.int/kfor/kfor/about.htm*.
21. *http://www.nato.int/kfor/kfor/objectives.htm.*

[45] *Ibidem*, p. 133.
[46] *Ibidem*, p. 134.
[47] Christopher Bennet, *Op. cit.*, p. 260.

IDENTITATEA EUROPEANĂ ÎNTRE DEZIDERATE ŞI ILUZII

Dr. Margareta BOACĂ

Într-un articol recent, în care discută măsura în care învăţăturile lui Clausewitz cu privire la purtarea războiului mai sunt valabile în desfăşurarea conflictelor actuale[1], Tony Corn pune în discuţie importanţa pe care profesioniştii o acordă logisticii în desfăşurarea conflictelor armate. Constatarea sa este că, deşi amatorii continuă să vorbească despre strategie, profesioniştii abordează tot mai mult probleme de antropologie. Aspectele care ţin de identitatea naţiunilor apar tot mai frecvent în problemelor cu care se confruntă omenirea în perioada actuală.

Identitatea este definită ca modul în care sinele se defineşte pe sine însuşi[2]. Această percepţie a sinelui este condiţionată şi validată de interacţiuni permanente. Identitatea noastră se defineşte, se revelează şi se manifestă în relaţiile cu ceilalţi.

1. Geneza identităţilor

Studiind mecanismele de formare a identităţilor, Freud a ajuns la concluzia că identităţile se formează prin diferenţiere şi prin stabilirea relevanţei diferenţierii. Sinele este perceput şi definit în relaţie cu „Celălalt". Percepţia identităţii nu este determinată de elementele comune, ci de diferenţele minore, marginale, care capătă o amploare deosebită. Un aspect asupra căruia Freud atrage atenţia este încărcătura de agresivitate şi ostilitate a fenomenului, manifestate nu numai atunci când există conflicte de interese, ci şi în simpla percepţie a Celuilalt ca fiind diferit. Într-o analiză a diferenţelor rasiale şi naţionale[3], Freud evidenţiază atitudinea narcisistă a grupurilor, de preocupare cu sinele şi de respingere a ceea ce este străin, dacă atitudinile Celuilalt nu sunt conforme opiniilor despre sine narcisiste. Studierea psihologiei de grup i-a permis lui Freud să înţeleagă faptul că probabilitatea ostilităţii unui grup faţă de altul este mai mare în momentul în care diferenţele sunt minore şi relaţia este apropiată. În sprijinul afirmaţiei sale, Freud menţionează cazurile de aversiune existente între spanioli şi portughezi, englezi şi scoţieni, germanii din nord şi germanii din sud, constatând că intoleranţa şi ostilitatea dintre fraţi „sindromul Abel şi Cain", s-a manifestat de nenumărate ori în istoria omenirii.

Dintre teoriile mai recente cu privire la formarea identităţilor, constructivismul convenţional introduce în analiza mecanismului de formare a identităţilor o explicaţie cognitivă. Alexander Wendt afirmă că în acest proces sensurile date de actori sinelui - fie individual, fie de grup - şi Celuilalt, sunt într-o continuă schimbare, iar aceste schimbări sunt perceptibile în practicile actorilor şi în tipul interacţiunilor care au loc între ei. Aceasta este teoria formării "în oglindă" a identităţii[4]. Critica deconstructivistă argumentează că părţile se definesc în relaţie unele cu altele prin raportare negativă, ceea ce romanii afirmaseră cu mult timp înainte - „prima definitio negatio est". Dar metoda deconstrucţiei arată că, grupurile pe care logica identităţii le defineşte ca excluzându-se reciproc sunt de fapt dependente, fiecare componentă a dihotomiei definindu-se prin raportare la cealaltă. În consecinţă, nu există o realitate prezentă pură, în contrast cu o realitate impură, cele două categorii fiind legate prin relaţia dintre ele. Aceasta subliniază semnificaţia contextuală a categoriilor şi faptul că diferenţierea este greu de realizat, în condiţiile în care trasarea graniţelor depinde de schimbările de context, scop şi experienţă, care pot oricând modifica relaţia dintre categorii şi perspectiva asupra lor. Deconstructivismul defineşte existenţa grupului social numai ca relaţie socială şi ca interacţiune cu celelalte grupuri. Prin urmare, grupurile nu trebuie concepute ca separate, ci parţial suprapuse, constituite în relaţie unele cu altele, modificându-şi atributele în funcţie de relevanţa relaţiilor.

Postmodernismul accentuează caracterul tranzitoriu al identităţii şi necesitatea reconstrucţiei permanente a acesteia, printr-un proces care are un caracter schimbător şi dinamic. Pentru Stuart Hall identităţile sunt „*puncte de ataşament temporar la poziţiile de subiect pe care practicile discursive le construiesc pentru noi*", ceea ce înseamnă că pentru el identităţi fixe nu există. În formularea lui Stuart Hall, "*Identitatea culturală [...] este în egală măsură o problemă de devenire ca şi de existenţă. Ea ţine de viitor în aceeaşi măsură în care ţine de trecut. Identităţile culturale vin de undeva şi au o istorie. Dar ca tot ceea ce are caracter istoric, ele suferă o transformare permanentă*"[5].

Preocupat obsesiv de particular, postmodernismul fragmentează identitatea în manifestări multiple. Actorii pot deţine mai multe identităţi în

---

[1] Tony CORN, „Clausewitz in Wonderland", (http://www.policyreview.org/000/corn2.html).

[2] MATHEWS, Gordon, *Global Culture, Individual Identity: Searching for Home in the Cultural Supermarket*, London, UK, Routledge, 2000, p. 17.

[3] FREUD, Sigmund, *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, New York, Liveright Publishing Corporation, 1951.

[4] WENDT, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

[5] Stuart HALL, 'Cultural Identity and Diaspora', în Rutherford, Jonathan, (ed.), *Identity: Community, Culture, Difference*, London, 2001, p 225.

acelaşi timp, dintre care unele necesită un Celălalt (şi în această categorie se includ identităţile construite în jurul noţiunilor de familie, rasă, naţiune), iar altele nu (membru al umanităţii? – deşi şi în acest caz, producătorii de la Hollywood lansează diverse filme în care Celălalt poate fi un membru al regnului animal – dinozauri, rechini, păsări, insecte - sau al unei civilizaţii extraterestre).

La nivelul identităţilor colective, procesul de construcţie este complicat de existenţa mai multor tipuri de identităţi, care fuzionează în grade diferite pentru a da o identitate colectivă definitorie. Procesele de definire a identităţilor colective cunosc mai multe faze, diferenţiate în funcţie de gradul de omogenitate şi importanţa ataşată elementelor constitutive: identitatea etnică, identitatea culturală, identitatea naţională, şi forma ei politică concretă manifestată prin tipul de stat.

2.Modele de construcţie a identităţii

În sens clasic, construcţia identităţii naţionale se bazează pe situaţia în care o identitate culturală unică se suprapune pe o identitate etnică omogenă şi pe baza lor se cristalizează identitatea naţională, manifestată în plan politic prin statul naţional. Identitatea etnică omogenă este o componentă primordială, deoarece ea reprezintă criteriul de includere şi totodată de diferenţiere. În funcţie de ea, se trasează linia de demarcaţie între Sine şi Celălalt. Originea etnică şi identitatea culturală - limba, tradiţiile, istoria, conştiinţa originii comune, religia - formează un liant extrem de puternic şi acţionează ca un ferment pentru dezvoltarea naţiunii, care capătă organizare politică prin statul naţional. Prin instituţiile şi politicile sale, prin cultivarea sentimentului naţional şi al celui de apartenenţă la comunitatea naţională acesta consolidează matricea identitară. De aceea, acest tip de identitate colectivă, ca şi comunitatea pe care se bazează, este foarte bine articulat, toate elementele se susţin şi se consolidează reciproc, ceea ce face ca identitatea colectivă realizată în aceste fel să aibă un grad maxim de coeziune interioară şi să fie foarte rezistentă, stabilă şi durabilă.

Viziunea identităţii naţionale ca liant între popor, cultură, memorie colectivă şi destin îşi are rădăcinile în opera lui Herder, care vorbeşte de sufletul unui popor şi al unei naţiuni. El pune accentul pe caracterul comunitar al naţiunii, care decurge aproape nemijlocit din apartenenţa la un grup etnic şi cultural. Pentru Herder, în absenţa sentimentului istoriei, prezentul şi viitorul sunt de neînţeles, pentru că interesul faţă de trecut este reflectarea preocupării faţă de viitor[6]. Herder considera că indivizii se pot dezvolta numai în cadrul statului lor naţional şi a culturii naţionale. Viziunea

[6] HERDER, Johann Gottfried, *Outlines of a Philosophy of the History of Man*, New York, Bergman, p. 394.

lui a dat naştere tendinţei primodialiste, care susţine ideea că naţiunile şi sentimentul naţional sunt imuabile. Pentru primordialişti, identitatea etnică are baze biologice şi chiar genetice, iar motivaţia pentru afilierea etnică şi de neam provine din aceste forţe psihologice care sunt interne individului şi sunt legate de nevoi umane primare de securitate şi supravieţuire[7].

Dintre exponenţii actuali ai primordialismului, A.D. Smith susţine că naţiunea reprezintă singurul cadru socio-cultural realist, iar statul naţional continuă să rămână fundamentul politicii mondiale. El respinge teza conform căreia statul naţional a devenit anacronic şi că într-o lume globalizată alte forme de organizare politică sunt mai adecvate. Argumentul său este construit pe baza tezei că „memoria" este un element esenţial al identităţii. Toţi membrii unei comunităţi politice au o „pre-istorie" are se bazează pe experienţe comune, împărtăşite, care prin definiţie îi diferenţiază de ceilalţi şi le conferă un sentiment de apartenenţă. *„Naţiunea şi identitatea ei sunt exprimate şi revelate în amintiri <autentice>, în simboluri, mituri, în moştenirea şi cultura vernaculară a poporului care formează o comunitate de istorie şi destin, iar intelectualii şi specialiştii acestei comunităţi trebuie să autentifice, să salveze şi încorporeze această cultură şi moştenire în şi prin instituţii educaţionale într-o patrie autonomă*"[8].

El subliniază faptul că în prezent *„nu discernem formarea nici unei identităţi globale, şi nici a unor aspiraţii în acest sens, şi nici o amnezie colectivă care să înlocuiască culturile existente <profunde> cu o cultură cosmopolită, superficială*"[9].

Criticile exprimate la adresa concepţiilor primordialiste au în vedere faptul că identitatea naţională pe baza principiului etnicităţii formează societăţi relativ închise, care se delimitează clar de ceea ce există în afara lor. Identitatea se defineşte prin diferenţiere, prin mecanisme de excludere. Celălalt este „Străinul" care nu împărtăşeşte aceleaşi atribute etnice şi culturale, diferit, necunoscut, potenţial ostil şi duşman. Această viziune a naţiunii duce inevitabil la conflict. Criticile cele mai severe au în vedere caracterul determinist al viziunii şi faptul că ea poate reprezenta o bază conceptuală pentru ideile naţionaliştilor extremişti.

Globalizarea are printre efectele sale multiple (dezvoltarea tehnologică, creşterea mobilităţii) şi creşterea gradului de diversitate al societăţilor existente pe glob. Intensificarea schimburilor şi a mişcărilor de populaţiei reduce

[7] F.P. HARVEY, „Primordialism, Evolutionary Theory and Ethnic Violence in the Balkans: Opportunities and Constraints for Theory and Policy", în *Canadian Journal of Political Science*,33, (1) 2000, p. 3.
[8] A.D. SMITH, *Nations and Nationalisms in a Global Era*, London, Polity Press, 1995, p. 99.
[9] *Ibidem*, p. 34.

gradul de omogenitate al societăților de pe glob, doar 10 –15% dintre țările din lumea de azi mai putând fi definite ca omogene din punct de vedere etnic. Imigranții se îndreaptă în continuare spre destinații tradiționale, precum Statele Unite, Canada, Australia, unde contribuie la creșterea demografică și întinerirea populației, dar și spre metropolele fostelor puteri coloniale, care au devenit patria prin excelență a multiculturalismului. În această situație, identitatea colectivă trebuie să se redefinească în raport cu minoritățile, iar acestea trebuie să-și redefinească identitatea în raport cu statul care le-a primit și cu populația majoritară.

Al doilea model de construire a identității naționale ar putea fi situația în care identitatea etnică și culturală își pierde caracterul de omogenitate, ca urmare a includerii în statul național ale unor minorități etnice și culturale. Această situație apare fie ca urmare a neconcordanței dintre granițele unui stat și granițele culturale, când minorități naționale rămân în afara granițelor statului de care ar fi trebuit să aparțină prin logica istoriei, cazuri frecvente în istorie, sau ca urmare a creșterii considerabile a numărului de imigranți.

Soluția adoptată în acest caz este recursul la formele inclusive, cosmopolite de identitate, care stabilesc anumite criterii de apartenență care se dobândesc ca acte de voință. Una dintre acestea este naționalismul civic, care definește națiunea pe baza dorinței indivizilor de a adera la un set de valori și reguli civice, norma fiind *jus soli*, cetățenia bazată pe locul nașterii. Identitatea etnică și culturală, dobândită prin naștere, își pierde din importanță, în schimb capătă pregnanță identitatea națională dobândită prin opțiune personală, iar punctul central al acestui tip de naționalism este statul și instituțiile sale.

Naționalismul civic are două variante. Prima integrează, pe lângă identitatea bazată pe originea etnică și religie, o identitate colectivă seculară, civică, pluralistă[10]. Ea își are originea în ceea ce Gordon numește „pluralismul liberal”[11], care implică absența și chiar interzicerea oricăror grupuri etnice, religioase, naționale cu un statut special în fața legii sau autorităților. Această abordare își are rădăcinile din concepția lui Rousseau cu privire la statul modern care trebuie să cuprindă trei trăsături inseparabile: libertatea, nediferențierea rolurilor și un scop comun foarte specific. Modelul integraționist se păstrează, de exemplu, în **Franța** care nu recunoaște existența unor minorități naționale sau culturale pe teritoriul ei[12]. Cetățenii francezi, indiferent de originea lor etnică, se bucură de drepturi civice, culturale și lingvistice egale, dar numai ca indivizi, nu ca grupuri minoritare. În acest model civic de naționalism, care abolește sau ignoră diferențele de la nivelul identităților etnice colective, accentul se pune pe identitatea individuală.

[10] van HAM, Peter*, European Integration and the Postmodern Condition: Governance, Democracy, Identity*, London, Routledge, 2001, p. 66.
[11] Vezi Stephen MAY, „Language, Identity and Minority Rights”, în *Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language*, Pearson Education Limited, 2001, p. 94.
[12] GIORDAN, Henri, *Les minorités en Europe,* Paris, Edition Kime, 1992.

Această abordare, care implică absența și chiar interzicerea oricăror grupuri etnice, religioase, naționale cu un statut special în fața legii sau autorităților, presupune că nerecunoașterea minorităților este o modalitate de a păstra unitatea statului și coeziunea societății. Primordialitatea drepturilor individuale are ca scop atenuarea potențialelor conflicte între diversele etnii din cadrul statului. “*Într-o democrație liberală individul reprezintă piatra de temelie a unei societăți profund divizate, iar afilierile etnice sunt ignorate de stat. Tuturor indivizilor li se acordă drepturi civice și politice egale, și ei sunt apreciați în funcție de merit. Ei sunt în competiție și sunt liberi să se amestece, să se integreze, să se asimileze sau să formeze comunități separate, cu condiția să nu aibă o atitudine discriminatorie față de ceilalți. Privatizarea etnicității în democrațiile liberale maximizează drepturile individului și minimalizează drepturile colective* “[13]. Ea se bazează, de asemenea, pe separarea strictă a spațiului public de spațiul privat[14]. În acest context, marja pentru recunoașterea diferenței este foarte mică, ceea ce implică și un grad ridicat de asimilare culturală ca preț plătit de grupările etnice pentru integrarea lor în societate. Deseori naționalismul civic cere ca preț pentru primirea cetățeniei și a beneficiilor acestora abandonarea comunității etnice. Statele occidentale impun asimilarea minorităților etnice din cadrul frontierelor lor prin aculturație la cultura etnică a majorității hegemonice.

Deși apologeții modelului scot în evidență flexibilitatea și caracterul cuprinzător al naționalismului civic, este evident că sentimentul de identitate pe care îl oferă este mai precar. Marginalizarea culturii etnice a minorităților în cadrul statului național și lipsa de recunoaștere în plan politic alimentează o criză identitară generatoare de probleme. Conflictele și tulburările care apar în aceste societăți sunt legate de gestionarea necorespunzătoare a problemelor minorităților. Trezirea etniilor minoritare subversive, anterior latente, ca urmare a neîndeplinirii așteptărilor populare și a creșterii nemulțumirilor minorităților nemulțumite[15] poate da naștere unor manifestări extrem de violente. Demonstrațiile de amploare din Paris din 2006 sunt un exemplu în acest sens și o dovadă clară a eșecului acestui mod de gestionare a multiculturalității. Majoritatea fostelor colonii care și-au edificat state naționale s-au confruntat cu problema diversității etnice, de multe ori cu aspecte profund conflictuale.

[13] BIRNBAUM, Pierre," Du multiculturalisme au nationalisme", *La pensée politique*, EHESS, Paris, Gallimard, Seuil, 1995.
[14] SMITH, A.D., *op. cit.*, p.102.
[15] Ibidem.

Cealaltă variantă a acestui model este situaţia în care grupurile minoritare sunt constituite legal, şi în funcţie de mărimea şi influenţa lor li se acordă anumite drepturi economice, politice şi sociale. Afilierea la naţiune se defineşte tot pe bază de opţiune liberă, dar modelul politic este cel al multiculturalismului, sau „pluralismul corporatist" în concepţia lui Gordon, sau ceea ce Glazer numeşte „neglijarea salutară de către stat a minorităţilor naţionale"[16]. A doua variantă se caracterizează printr-un grad mai redus de omogenitate etnică şi culturală, în sensul că nu mai există o majoritate dominantă şi populaţii minoritare, lipsite de drepturi de grup şi acceptate atâta timp cât, ca indivizi, consimt să respecte regulile de convieţuire stabilite de stat, ci entităţi etnice şi naţionale multiple, care se bucură de un statut de egalitate. Multiculturalismul permite o marjă largă de diferenţe etnice şi culturale, cu o mai bună gestionare a acestora. Statutul de cetăţenie se acordă relativ uşor, fără ca acesta să impună asimilarea culturală. Exemplele cele mai clare de acest tip provin din Statele Unite şi Australia.

Când nu există fisură între componentele etnice şi civice, cultura şi cetăţenia se întăresc reciproc şi capacităţile naţiunii sunt pe deplin realizate. Când există neconcordanţe între componentele etnice şi civice, simbioza este afectată. Stabilitatea şi coeziunea caracteristice modelului anterior sunt afectate şi pot apărea încercări de asimilare culturală cu grade diferite de intensitate. Dacă unul dintre elemente ajunge să predomine, unitatea şi puterea naţiunii au de suferit, iar etnicitatea şi cetăţenia pot fi împinse în conflict.

Deşi etnicitatea este un element permanent al identităţii, care nu poate să ţină de opţiunea personală, importanţa sa în definirea identităţii este diminuată tot mai mult. El devine treptat un criteriu secundar, care este înlocuit de clasa socială sau alte considerente sociale. Noile teorii susţin că identităţile etnice şi naţionale nu sunt primordiale, ci doar situaţionale, şi ele nu sunt proprietatea colectivelor, ci doar a indivizilor[17]. Mult mai importante decât identitatea naţională şi etnică sunt forţe universale precum clasa socială, dezvoltarea economică, interdependenţa globală şi secularizarea. O abordare recentă a identităţii naţionale, cu rădăcini în psihologie, este teoria identităţii sociale, care pune accent pe identitatea socială ca o componentă de bază a identităţii individului. P. Schlesinger subliniază că, deşi identitatea este în egală măsură excludere şi includere, în teoria identităţii sociale factorul critic pentru definirea grupului etnic este graniţa socială care defineşte grupul în contrast cu alte grupuri, şi nu realitatea culturală din

[16] *Ibidem*, p. 30.
[17] SCHLESINGER, P. „On National identity: some conceptions and misconceptions criticized", în *Social Science Information* , 1987, 26 (2), pp. 219-264.

cadrul acestor graniţe[18]. O consecinţă importantă acestei teorii este natura fluctuantă a identităţii, susţinută de argumentul că oamenii tind să se identifice cu mai multe grupuri sociale, bazate pe factori precum rasa, etnia, clasa socială, sexul etc., un anumit factor fiind esenţial la un moment dat, în funcţie de împrejurări[19]. Dar după cum arată evenimentele care s-au derulat în Europa nu cu mult timp în urmă, originea etnică şi culturală sunt profund înscrise în tiparele identitare ale unui popor şi se manifestă indiferent de concepţiile teoretice. O dovadă concludentă este toleranţa manifestată de societate faţă de membrii ei de aceeaşi etnie care fac parte din grupările aşa numite marginale, care nu se conformează normelor morale ale societăţii, în contrast cu atitudinea faţă de minorităţile etnice, ale căror drepturi sunt ignorate, sau atitudinea faţă de Celălalt, atunci când acesta nu se conformează regulilor, vezi Kosovo, sau unele atitudini faţă de prizonieri irakieni.

În acest model de structurare a identităţii, în timp ce identitatea etnică este ignorată iar locul ei la baza edificiului identitar este luat de o identitate socială, elementul care capătă o pondere tot mai mare în definirea identităţii este criteriul opţiunii personale, care determină relevanţa legăturilor. „*Nu există legături naturale care să-i lege pe oameni; oamenii sunt autorii propriilor lor legături, artizanii propriilor lor conexiuni*"[20]. Identitatea culturală devine şi ea o chestiune de opţiune personală. Într-o epocă a fluxurilor globale în care individul are acces la toate resursele culturale posibile în spaţiu şi în timp, există riscul ca accesul nelimitat la un număr infinit resurse, în loc să definească identitatea culturală, s-o arunce în derizoriu. Lipsit de un sistem de referinţă şi de criterii axiologice, de valorile culturii, simbolurile, riturile, idealurile şi tradiţiile perpetuate şi îmbogăţite de-a lungul multor generaţii, individul alege la întâmplare sau ceea ce i se oferă cu insistenţă prin mijloacele de comunicare. Identitatea culturală este temporară, perisabilă, fragilă, pentru că este lipsită de fundament, de memorie şi de viitor. Ea este modelată de cultura cosmopolită post-modernă globală, neutră axiologic şi fără tradiţii pe care unii o consideră zenitul, alţii nadirul progresului omenirii.

Identitatea naţională inclusă in acest model este definită de modernism ca produs al condiţiilor specifice capitalismului, industrializării, birocraţiei, comunicării în masă şi secularizării. Naţiunile sunt considerate constructe recente, iar naţionalismele sunt liantul lor modern, menit să răspundă cerinţelor modernităţii, în timp ce comunităţile etnice, deşi mult mai vechi şi mai

[18] Vezi Colleen WARD, Stephen BOCHNER, Adrian FURNHAM, *The Psychology of Culture Shock*, London, Routledge, 2001, p. 95.
[19] Stuart HALL, 'Cultural Identity and Diaspora', în Rutherford (ed.), *Identity: Community, Culture, Difference*, London, 2001, p. 228.
[20] Anthony D. SMITH, *op.cit.*, p. 29.

răspândite, nu sunt considerate nici naturale şi nici un dat al istoriei moderne, ci doar instrumente şi resurse ale elitelor şi conducătorilor în lupta lor pentru putere”[21].

Moderniştii consideră naţiunea o „comunitate politică imaginară”, în formularea consacrată a lui Benedict Anderson, care exprimă caracterul artificial al naţiunilor. El argumentează atributul „imaginară” prin faptul că nici chiar membrii celei mai mici naţiuni nu se cunosc unii pe alţii, nu s-au întâlnit, şi cu toate acestea, în mintea lor există o imagine a comunităţii lor[22]. În această concepţie, apariţia naţiunii se datorează dezvoltării economice sau este rezultatul unei noi ideologii, naţionalismul, care după Gellner, în societăţile industrializate dă naştere unor “inventii istorice arbitrare”[23]. Implicaţiile în ceea ce priveşte securitatea sunt analizate de Ole Weaver. În aceste comunităţi în care oamenii nu s-au întâlnit niciodată, Celălalt este diferit şi separat, interdependenţele sunt reduse, iar conflictul poate apărea cu uşurinţă. Fragmentarea face imposibilă apariţia unei solidarităţi colective, ceea ce duce la apariţia unor relaţii de securizare reciprocă[24].

Trecerea în revistă a modelelor de formare a identităţii arată foarte clar fragilitatea construcţiilor identitare, ca urmare a devalorizării mecanismelor ancestrale. În condiţiile în care contextul politic actual obligă identităţile să se redefinească permanent, lipsa de consistenţă a mecanismelor face ca identităţile construite în acest fel să fie precare, cu consecinţele care decurg de aici în planul securităţii.

Evenimentele de pe arena politică şi culturală a lumii actuale arată clar că aceasta este încă determinată fundamental de formele naţionale de organizare. Contrar oricăror previziuni, mai vechi sau mai recente cu privire la declinul naţionalităţilor ca urmare a industrializării şi progresului, naţiunile continuă să existe, să susţină şi să alimenteze sentimentul de identitate. Existenţa culturilor naţionale, aşa cum afirmă Grigore Georgiu, exprimă structura de fond a umanităţii actuale[25]. Aceasta face puţin probabilă situaţia în care guvernarea naţională, autodeterminarea naţională şi identitatea naţională, factori ai

[21] Benedict ANDERSON, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism,* London, Verso, 1991.
[22] E. GELLNER, *Naţionalismul*, Bucureşti, Editura Antet, 2001, p. 26.
[23] WEAVER, Ole, „Securitization and Desecuritization”, în Ronnie Lipschutz, *On Security*, New York, Columbia University Press, 1995, p. 72.
[24] Grigore GEORGIU, *Naţiune, cultură identitate*, Bucureşti, Editura Diogene,1997, p. 21.
[25] Alexander J. MOTYL, ” The modernity of nationalism: nations, states and nation-states in the contemporary world”, în *Journal of International Affairs*, winter, 1992, pp. 307- 323.

naţionalismului, şi statele naţionale să dispară ca entittăţi politice[26].

Manuel Castells propune o perspectivă diferită, şi anume conceptul de identitate de proiecţie[27], prin care actorii sociali, pe baza materialelor culturale care le sunt disponibile, îşi construiesc o nouă identitate care le redefineşte poziţia în societate, urmărind în felul acesta transformarea structurii sociale generale. Castells avansează ipoteza că identitatea de proiecţie se poate realiza pe baza identităţii de rezistenţă, ca o prelungire a rezistenţei comunităţii. În felul acesta, fundamentalismul religios o identitate de rezistenţă, poate deveni, în opinia lui Castells, sursa cea mai importantă de construire a identităţii în societatea de tip reţea.

Mecanismul identificat de Castells funcţionează şi un exemplu posibil de realizare a transformării identitare pe baza unei identităţi de proiecţie este România. În urma colapsului regimului comunist şi al Tratatului de la Varşovia, România a traversat o criză identitară de proporţii. Nimic din ceea ce România fusese timp de 45 de ani nu mai era valabil în acel moment. Amploarea crizei a fost determinată de faptul că schimbările de pe plan intern din România au avut loc pe fundalul unor transformări uriaşe pe plan internaţional, prin urmare, redefinirea identităţii era necesară atât pe plan intern cât şi pe plan extern, în ambele sfere elementele de continuitate fiind extrem de puţine. Exista riscul ca amploarea schimbărilor să bulverseze complet societatea românească.

Foarte important a fost faptul că România a reuşit să evite capcana identităţii de rezistenţă, pericolul care a existat la un moment dat, împotmolirea în conflicte de natură etnică sau în opoziţia faţă de reformele economice. Dorinţa de adaptare din cadrul societăţii, de racordare la instituţiile şi schimburile europene şi mondiale a fost intensă, şi datorită unui efort major al societăţii, pe toate planurile, România a reuşit să se angreneze în procesele de schimbare, chiar dacă acestea s-au derulat într-un ritm lent.

Pentru ca acest lucru să fie posibil a fost nevoie de configurarea unei identităţi de proiecţie. Pe plan intern, România s-a proiectat ca un stat de drept, societate democratică, reapariţia fostelor partide istorice pe scena politică românească fiind modalitatea de refacere a legăturii cu tradiţia democratică interbelică. Acesta a fost fundamentul pe care se dorea clădită noua identitate a României. Pentru ca procesul să aibă validitate, era nevoie de recunoaşterea acestei identităţi de proiecţie pe plan extern, iar aceasta s-a concretizat în final prin acceptarea României ca membră a NATO, o garanţie a dezvoltării democratice a României, a securităţii sale. Integrarea

[26] CASTELLS, Manuel, *The Information Age:Economy, Society and Culture*, vol.2, Oxford, 1996-1998, p.379.
[27] WEAVER, Ole, Securitization and Desecuritization”, în Ronnie Lipschutz, *On Security*, New York, Columbia University Press, 1995, p. 18.

în Alianța Nord-Atlantică a reprezentat un moment major de redefinire a identității naționale și de umplere a vidului de securitate, resimțit ca urmare a izolării. Această integrare a validat mesajul „suntem europeni" afirmat cu tărie de întreaga societate românească. În prezent, România își consolidează identitatea prin definirea relației cu Uniunea Europeană, un proces necesar, România aflându-se acum în faza în care se străduiește să depășească pendularea între parteneriatul cu SUA și statutul din cadrul UE, și să le integreze ca relații care să se potențeze și să se susțină reciproc.

Identitate europeană

Pentru că identitatea se construiește ca relație biunivocă întotdeauna în raport față de un punct de referință, orice fel de influență sau schimbare care afectează unul din termenii relației are un efect echivalent și asupra celuilalt. După Barry Buzan, în relația dintre polaritate și identitate, polaritatea este importantă deoarece limitează cadrul în care se construiește identitatea. Dacă simpla modificare a punctului de referință atrage după sine necesitatea renegocierii identităților, efectul este major în cazul dispariției acestuia, o schimbare care aruncă în aer un edificiu relațional construit cu grijă. În perioada Războiului Rece, identitatea Europei occidentale în contrast cu Europa de Est s-a definit în termenii bunăstare/sărăcie, democrație/ totalitarism. Diviziunea Europei în cele două blocuri militare și ideologice a oferit statelor occidentale ocazia de a se erija în gardianul democrației și le-a dat posibilitatea de a consolida elementele economice, politice, culturale și sociale pe care le împărtășeau. Celălalt din acea perioadă – statele comuniste, aflate sub influența Uniunii Sovietice – dușmanul, disprețuit pentru sărăcia sa, crezurile sale rigide și lașitatea acceptării dominației ideologice, chiar dacă manifesta un antagonism aparent ireconciliabil, era totuși stabil, clar delimitat, cunoscut și de multe ori normele pe care le aplica erau aceleași. Conceptul de securitate a Europei a funcționat ca mijloc de întărire a coeziunii dintre cele două părți ale Europei[28]. Dezintegrarea Uniunii Sovietice și dispariția Celuilalt a aruncat Europa occidentală într-o profundă criză identitară, manifestată într-o primă fază prin dezorientare și confuzie totală, apoi prin identificarea unui posibil Celălalt și redefinirea polilor prin care se definea opoziția. Pe lângă această criză majoră, crize identitare profunde au cuprins unele state, desprinse din entități supranaționale, care au încercat să-și redefinească identitatea și să facă legătura cu o identitate existentă la un moment dat, a cărei dezvoltare a fost oprită de intervenția entității supranaționale. Redefinirea identității s-a făcut însă pe modelul clasic, al separării și al excluderii, și aceasta a dus la grave tensiuni inter-etnice și la

[28] James Der DERIAN, „The Value of Security: Hobbes, Marx, Nietzsche and Baudilalard", în Lipschultz, *op.cit.*, p. 33.

manifestări violente de naționalism regresiv - vezi conflictele din fosta Uniune Sovietică sau fosta Iugoslavie.

Având această viziune asupra Celuilalt, din perspectiva Europei semnificația „securității europene" se axează pe limitarea pluralismului centrelor continentului și realizarea unui canon strict de comportamente care să ducă la cristalizarea identității europene.

Kosovo și Irak reprezintă precedente pentru realizarea „securității internaționale" prin recursul la intervenția militară și sunt o dovadă a incapacității actuale a oamenilor politici de a gestiona problemele multiculturalității desprinzându-se de modelul de construire a identității conform principiului negativ, definit de Cornelius Castoriadis ca „*incapacitatea evidentă de a se constitui fără a-l exclude pe Celălalt, fără a-l devaloriza și în final, fără a-l urî*"[29]. Kosovo reprezintă eșecul construirii identității pe varianta negativă.

Aceasta scoate și mai mult în evidență necesitatea de a construi identitatea pe un spectru mai larg, care să se distanțeze de polul negativ, de varianta celuilalt ca antagonic, ostil, luând în considerație modalități de construire a identității măcar neutre dacă nu pozitive. Wendt propune trei forme de structură socială bazate pe relațiile de dușmănie, rivalitate și prietenie[30], ca posibile puncte de referință pentru definirea Celuilalt. Diferența nu poate fi caracterizată drept absolută, ea este numai relativă pentru că întotdeauna există anumite atribute comune. Punctele comune nu înseamnă similitudine. Atributele împărtășite reprezintă baza pentru dialogul între grupuri aparent foarte diferite, ele pot constitui bazele alianțelor politice și a solidarității.

Pentru că, așa cum remarcă Julia Kristeva, confruntarea cu Celălalt nu poate șterge evidența că Celălalt se află permanent în noi înșine, Celălalt este fața ascunsă a propriei noastre identități. A trăi cu Celălalt, cu străinul, după Julia Kristeva „*nu este simplu; din punct de vedere uman nu este o chestiune de a fi capabili să-l acceptăm pe Celălalt, ci de a ne pune în locul lui*[31]. Cu cât îl ținem mai departe, cu atât ne este mai greu să realizăm integritatea propriei identități.

Procesul de unificare europeană pune cu acuitate problema existenței unui sentiment al identității comune, europene, care ar putea impulsiona și cataliza procesul. Dar pentru că el nu există, arhitecții edificiului european se străduiesc să-l construiască. După cum am văzut, două obstacole majore stau în calea acestui proces. În primul rând, un teren cultural stăpânit de

[29] CASTORIADIS, Cornelius , *Le Monde Morcelé*, Paris , Seuil, p. 29.
[30] WENDT, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999, p.89.
[31] KRISTEVA, Julia, *Strangers to Ourselves*, New York, Columbia University Press, 1991, p. 20.

numeroase identități naționale încă bine înrădăcinate, în ciuda proceselor de erodare permanentă, identități care acționează ca o frână în calea procesului pentru că matricea identitară de tip național nu poate fi baza identității europene şi, în al doilea rând, însăşi identitatea remanentă în mentalul colectiv european, conform căreia a fi european înseamnă a fi alb, creştin, educat şi civilizat. Pentru Europa, o variantă pozitivă a Celuilalt poate fi, în concepția lui Weaver, Europa westfalică, față de care se doreşte definirea noii identități a Europei Unite. Pentru aceasta este necesară desecurizarea relațiilor fără a găsi un inamic în afara Europei sau în interiorul ei, ca fundament construirii identității europene. Astfel, s-a conturat tendința de a construi o identitate europeană pe baze politice, de stat, raționale şi juridice[32].

Cele patru alternative luate în considerație în încercarea de construire a unei identități politice transnaționale[33] sunt următoarele:

1. În primul rând, după cum a demonstrat însăşi realitatea, o identitate etno-culturală pe baza originii etnice şi moştenirii culturale a popoarelor Europei nu este o alternativă posibilă, deoarece nici chiar statele europene nu reuşesc să integreze identitățile etnice şi culturale ale cetățenilor săi. O astfel de întreprindere ar face şi mai dificilă dezvoltarea unei politici democratice.

2. O altă alternativă a fost aceea a unei identități utilitare, prin asociere de interese, având în vedere că asocierea de interese şi comunitatea de valori pot fi etape în formarea identității. Dacă, aşa cum sugerează Gellner, națiunea a fost creată pentru a răspunde nevoilor funcționale ale modernității, atunci se poate avansa ideea că în condițiile în care statul are nevoie de sprijin transnațional, se poate construi un nou sens al identității la nivel european. Critica acestei soluții atrage atenția asupra faptului că o comunitate de interese este un organism fragil, temporar, care nu poate susține o identitate, mai ales deoarece nu poate impune o etică a vieții politice.

3. O altă propunere se referă la construirea unei identități civice[34], cu câteva sugestii de substanță. Una se referă la faptul că Uniunea Europeană trebuie să se bazeze pe o identitate proiectată în viitor şi nu ancorată în trecut, să se angajeze în susținerea valorile democrațiilor liberale, ca bază a solidarității europene şi să dezvolte ataşamentul față de modelele economice şi de bunăstare prezente în majoritatea societăților membre. Habermas

[32] SCHARPF, „Economic Integration, Democracy and the Welfare State", *Journal of European Public Policy*, 4.1, 1997, pp. 18-36.

[33] LORD, Christopher, *Democracy in the European Union*, Sheffield, Sheffield Academic Press, 1998.p. 115.

[34] HABERMAS, J.,"Citizenship and National Identity: Some Reflexions on the Future of Europe", *Praxis International,* 12.1, pp. 1-19., Howe, E., „A Community of Europeans: The Requisite Underpinnings", în *Journal of Common Market Studies*, 33.1, 1995, pp. 27-46.

sugerează că pe măsură ce societățile devin tot mai multiculturale, solidaritățile trebuie să se îndepărteze de la aspectele etno-culturale. Oamenii pot ajunge să se identifice cu Uniunea Europeană deoarece astfel se asigură tipul de infrastructură prin care pot fi monitorizate toate celelalte apartenențe pe care le apreciem cu mai mare forță emoțională (locale, naționale, de sex, profesionale, etc.) şi se poate preveni conflictul dintre ele[35].

În concepția lui Weiler identitatea supranațională este o modalitate de a asigura că aspectele pozitive şi creatoare ale națiunii sunt accentuate în detrimentul aspectelor negative şi de a reconcilia identitatea națională şi democrația, două sisteme de valori dominante în viața politică a Europei[36].

4. A patra variantă propune o abordare reflexivă a modului în care se dezvoltă identități civice din sisteme de valori care sunt deschise şi flexibile şi se bazează pe două concepții noi cu privire la identitatea civică într-o lume post-națională. Prima este că identitatea „densă" etno-culturală nu trebuie să fie singura modalitate de formare a identităților care există independent de instituții şi că identitatea „volatilă", bazată pe încredere, comunicare şi o limbă comună pot îndeplini acest rol deoarece accentul cade pe valori procedurale împărtăşite pentru a gestiona relațiile dintre oameni cu valori diferite. A doua propune ideea de *praxis* al cetățeniei - ideea că solidaritatea se dezvoltă prin experiență şi semnificație practică[37].

În acest moment identitatea europeană nu mai poate fi o chestiune legată de tradițiile culturale şi intelectuale ale Europei[38]. Singura şansă pentru Europa constă într-o identitate de proiecție prin transcenderea perspectivei europocentriste, pentru a realiza alte forme de dialog şi colectivitate, prin realizarea solidarității cu culturile din afara Europei, dar şi cu comunitățile de Lumea a treia, în toată diversitatea lor, acum instalate pe teritoriul Europei.

Elementele de reținut sunt realizarea unei identități de proiecție şi realizarea unei identități bazate pe comunicare, instituții comune, încredere. În momentul în care comunicarea funcționează ca un proces viabil, nu se mai pune problema construirii unei identități artificiale, cum este în acest moment identitatea europeană. Acceptarea şi respectul diversității sunt atitudini cheie ale comunicării interculturale şi fac inutile eforturile de realizare a unei identități artificiale.

[35] *Ibidem*.

[36] WEILER, „The Reformation of European Constitutionalism", *Journal of Common European Studies*, 35, 1, 1997, pp. 97-131.

[37] LORD, Christopher, *Democracy in the European Union*, Sheffield, Sheffield Academic Press, 1998, p. 120.

[38] David MORLEY şi Kevin ROBINS, *Spaces of Identity,* London, Routledge, 1995, p. 42.

IDENTITATEA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL IDENTITĂȚII EUROPENE

Sorin FETIC

The main idea of this research paper is that the national identity is directly related to the idea of national integrity.

It tries to demonstrate the fact that the national identity, unlike the national integrity is very hard to destroy or modify since it presupposes the existence of customs and beliefs that we inherited from our ancestors.

The national identity is the result of the historical events that took place in our country as well as of our national spirit.

The national identity is the only aspect that may have an impact upon the national integrity. To sustain this assertion I will bring as an argument the idea that "the nation of national identity depends on the idea of memory and vice versa".

Pornind de la premisa lansată de Ioan Muraru conform căreia „*suveranitatea este o trăsătură generală a puterii de stat*"[1] şi de la „*ideea că titularul puterii de stat suverane este poporul*"[2], susţinută de J.J. Rousseau, vom încerca să arătăm că *identitatea naţională* poate influenţa *suveranitatea statală* prin intermediul modului de exercitare a *puterii de stat.*

Puterea de stat are un evident caracter social[3], acest lucru fiind demonstrat de faptul că puterea organizată statal a apărut ca puterea unor forţe sociale (grupuri, clase) şi a fost folosită la consacrarea şi protejarea intereselor acestora. Însă, trebuie subliniat că voinţa indivizilor, grupurilor sociale, poporului, naţiunii (depinde de sfera ce o dăm guvernanţilor) este în foarte mare măsură influenţată de sentimentele deţinătorilor de putere, de apartenenţa la naţiunea din care fac parte.

România este un stat naţional[4], ceea ce înseamnă că statul şi naţiunea se suprapun. Naţiunea reprezintă o comunitate umană caracterizată prin unitate etnică, limbă comună, tradiţie culturală şi istorică, organizată în baza ideii de autodeterminare. Naţiunea reprezintă, în primul rând, o comunitate

[1] Ioan MURARU, *Drept constituţional şi instituţii publice*, Editura POLIROM, 2003, p. 351.
[2] ibidem, p. 351.
[3] ibidem, p. 287.
[4] *Noua Constituţie a României*, Editura ARGESSIS PRINT, Bucureşti, 2003.

etnică, având o remarcabilă unitate lingvistică şi culturală a cărei trăinicie şi determinare faţă de alte comunităţi naţionale s-a desăvârşit pe măsura formării unei pieţe naţionale[5], într-un spaţiu geografic ale cărui frontiere sunt determinate de împrejurări istorice concrete, care fie au favorizat sau au defavorizat un popor.

Odată formată, naţiunea se caracterizează printr-o puternică şi amplă conştiinţă naţională ce se exteriorizează într-un sistem de sentimente, mentalităţi, credinţe, care motivează identitatea naţională şi, totodată generează un puternic orgoliu naţional. Această identitate naţională este atât de puternică încât persistă şi în condiţiile unei ocupaţii străine, împărţirii teritoriului (pe regiuni) s-au despărţirii populaţiei .

Părerea noastră este că deciziile politice luate de cei care guvernează ţara sunt influenţate nu numai de factorii economici, ci şi de cultură, mai exact cultura politică, tradiţiile şi obiceiurile naţiunii române, religia, limba, sentimentele patriotice şi chiar voinţa de dăinuire a naţiunii (Carré de Mallberg a definit statul ca „expresie a voinţei generale" în lucrarea „L' État, expression de la volonté générale).

Ideea care se vrea reliefată în urma celor spuse mai sus este că identitatea naţională este în legătură directă cu suveranitatea statală şi este în acelaşi timp garantul acesteia.

Părerea noastră este că dacă în multe domenii ale existenţei sociale, cum sunt cele 31 de capitole de negocieri încheiate între România şi Uniunea Europeană, se poate renunţa la unele prerogative ale suveranităţii, asupra identităţii naţionale este foarte greu de acţionat pentru că în sine identitatea naţională se referă exact la dăinuirea în timp a unor tradiţii, obiceiuri, moşteniri etnice şi lingvistice care s-au creionat şi au devenit concrete, în urma trecerii prin filtrul raţiunii şi spiritualităţii urmaşilor noştri.

Identitatea naţională este rezultatul trăirilor sufleteşti, structurii genetice şi evenimentelor istorice care au acţionat asupra tuturor românilor din toate timpurile şi va acţiona în continuare asupra urmaşilor noştri.

În sprijinul ideii că identitatea naţională este singurul aspect ce interacţionează cu suveranitatea statală, care rămâne statornic în cadrul acţiunilor de integrare a României în Uniunea Europeană, aducem argumentul potrivit căruia „noţiunea de identitate naţională depinde de ideea de memorie şi viceversa"[6].

Deşi identitatea naţională este un proces, şi de-a lungul timpului se schimbă şi se transformă continuu, mai mult sau mai puţin alert, mai mult

[5] Sergiu TAMAŞ, *Dicţionar Politic*, Editura ACADEMIEI ROMÂNE, Bucureşti, 1993, p. 180.
[6] John R. GILLIS citat de Septimiu CHELCIU în „*Memorie socială şi identitate naţională*", Editura INI, Bucureşti, 1998, p. 14.

sau mai puţin vizibil, aceasta este susţinută de reamintirea modului în care ne-am raportat în trecut la tradiţii, societate, valori.

O naţiune îşi manifestă identitatea naţională prin persistenţa în timp a aceloraşi atitudini şi comportamente. Reamintirea experienţelor din trecut orientează acţiunile noastre prezente, ceea ce face ca alţii să ne identifice ca fiind neschimbaţi. Pe de altă parte, ceea ce ne reamintim voluntar constituie chiar identitatea naţională pe care ne-o asumăm. Datorită faptului că nu ne putem reaminti chiar tot ce s-a întâmplat în trecut, identitatea noastră naţională se modifică într-o anumită măsură dar îşi păstrează scheletul asupra căruia s-au adăugat toate faptele istorice ale existenţei noastre ca naţiune.

În prezent România este supusă unui dublu proces de redefinire a identităţii naţionale[7], pe de o parte, de recuperare a acesteia după perioada comunistă (când românii au fost forţaţi să trăiască după o logică străină, astfel identitatea lor naţională fiind supusă unui proces concentrat şi acerb de deformare în încercarea de a le suprapune o altă identitate) şi, pe de altă parte, de reconstruire a unei noi identităţi conforme cu exigenţele noii societăţi şi noului context internaţional.

În acest context Uniunea Europeană reprezintă, implicit şi explicit, o provocare pentru identităţile naţionale deoarece le obligă să-şi clarifice conţinutul, să-şi definească priorităţile. Democraţiilor naţionale li se cere renunţarea la suveranitatea deplină în favoarea directivelor de la Bruxelles – însă, identitatea naţională are încă un puternic impact asupra naţiunii pentru că a făcut parte din zestrea multor generaţii. Toate naţiunile şi-au construit istoria şi moştenirea culturală prin diferenţierea faţă de alţii.

Antropologul Ernest Gellner considera că naţiunea ca stat este creatoarea identităţii naţionale prin inventarea tradiţiilor[8]. Tradiţiile au fost create pentru a forma populaţia şi naţiunea omogenă dar, în noul context internaţional, actuala Europă aproape că ignoră tradiţionalele frontiere statale. Din Finlanda până-n Irlanda, din Portugalia în Grecia, din Marea Britanie în Italia, religia, forma de stat (monarhia alături de republica de diferite tipuri), tradiţiile naţionale ori orizonturile culturale care sunt extrem de diferite, uneori opuse, încep să se sintetizeze luând ce este mai bun şi mai frumos de la fiecare şi în cele din urmă să accepte aceleaşi valori superioare, reductibile fără discuţie la ideea de democraţie.

Prin crearea unei identităţi europene nu se vrea sub nici o formă anihilarea identităţii naţionale ci, dimpotrivă, cum este prevăzut şi în noua Constituţie a Uniunii Europene ce urmează să fie ratificată de parlamentele statelor membre „*Uniunea respectă identitatea naţională a statelor sale membre în ceea ce priveşte structurile lor fundamentale politice şi constituţionale, inclusiv în ceea ce priveşte autonomia locală şi regională*” (Articolul I-5)[9].

Folosind algoritmul naşterii identităţii naţionale, identitatea europeană s-a realizat inspirându-se din miturile istorice referitoare la un patrimoniu creştin comun[10] şi o istorie politică şi juridică, comună ce datează încă de la Imperiul Roman şi de la umanismul tradiţional. A fost folosită ideologia[11] – „*Europa ca un proiect democratic şi de modernizare*”, eficacitatea ritualurilor (de exemplu alegerile europene) şi eurosimbolismul (Drapelul Uniunii - un cerc cu douăsprezece stele aurii pe fond albastru, Imnul Uniunii este extras din „Oda Bucuriei” din Simfonia a 9-a de Ludwig van Beethoven, Deviza Uniunii este: „Unită în diversitate”, Moneda Uniunii este „Euro” iar la 9 Mai se sărbătoreşte în întreaga Uniune, Ziua Europei), pentru a promova o identitate comună tuturor ţărilor Uniunii Europene.

Sintagma „Unită în diversitate” exprimă convingerea că Uniunea Europeană respectă mândria, istoria şi identitatea naţională a fiecărui stat membru şi doreşte totodată făurirea unui destin comun pentru popoarele Europei, un destin plin de civilizaţie, progres şi prosperitate pentru binele tuturor locuitorilor săi, inclusiv mai fragili şi mai defavorizaţi.

Introducerea cetăţeniei europene prin Tratatul de la Maastricht a produs un plus de identitate europeană în conştiinţa cetăţenilor statelor membre Uniunii Europene cărora le-a oferit dreptul de liberă circulaţie pe teritoriul Uniunii, dreptul de a adresa petiţii Parlamentului European şi Avocatului Poporului.

Construirea sistemului legal supra–naţional prin care se garantează cetăţenilor Europei o serie de drepturi şi oferă muncitorilor europeni drepturi speciale (Tratatul de la Roma), alături de acquis-ul comunitar care diferă de dreptul internaţional tradiţional, pentru că este aplicat atât indivizilor cât şi statelor, au dus la rezultate perceptibile pentru opinia publică europeană, astfel încât fiecare cetăţean de rând poate să perceapă factorii de identificare europeană determinanţi ai unei identităţi europene. Constituţia europeană va fi, în cazul în care nu va mai întâmpina probleme cum a întâmpinat în Franţa şi Olanda, un pas mare înainte în crearea unei identităţi europene, deşi drepturile cetăţenilor Uniunii Europene nu sunt extinse cu mult faţă de definirea lor iniţială prin Tratatul de la Maastricht.

Cetăţenia Uniunii Europene va rămâne şi în acest context o cetăţenie

---

[7] *Revista de sinteză – Europele din Europa,* Editată de Uniunea Scriitorilor din România şi Fundaţia Culturală Secolul 21, Nr. 10-12/1999 şi 1-3/2000, p. 315.

[8] Ernest GELLNER citat în *Revista de sinteză – Europele din Europa,* p. 306.

[9] http:/www.europa.eu.int

[10] C. BRIYIANT, *Comentary. Europe and the European Community*, Sociology, vol. 25, 1991.

[11] Florica VASILIU (coordonator), *Globalizarea şi identitatea socio-culturală,* Editura Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, 2005, p. 54.

complementară la cea naţională. Mai importantă decât dimensiunea juridică, cetăţenia rămâne pentru identitatea europeană conştientizarea apartenenţei europene de către fiecare cetăţean.

Identitatea europeană, după cum afirma Helge Dirk Fleischer[12] se exprimă în capacitatea de acţiune externă şi în solidaritate internă. Solidaritatea europeană este punctul de plecare al europatriotismului prin care se pare că regiunile mai bogate trebuie să accepte transferarea unor fonduri de dezvoltare în regiuni mai sărace pentru a susţine prin transferuri financiare grupurile vulnerabile din punct de vedere socio-economic.

Identitatea europeană este complet dependentă de identitatea naţională. Acest lucru înseamnă că nimeni nu poate deveni european fără să aibă mai întâi o identitate a unui stat membru al Uniunii Europene. Toţi românii vor avea o identitate europeană concretă atunci când România va deveni membră cu drepturi deplină în Uniunea Europeană.

Politica de conştientizare a identităţii europene este în mare măsură legată de funcţia de realizare a obiectivelor economice, financiare şi monetare care să permită Europei să fie o forţă în noua ordine mondială. Este de aşteptat să existe din partea cetăţenilor europeni un minim de spirit de apartenenţă europeană care să ofere suficient de multă susţinere şi legitimitate transformărilor economice şi politice la nivel european. O conştiinţă europeană, ar trebui să garanteze funcţionarea structurilor supra-statale care la rândul lor ar trebui să se supună raţiunilor statelor naţionale. Un pas hotărâtor în această direcţie de a realiza o identitate europeană este proiectul Constituţiei Europene şi ideea de oferi Uniunii Europene propria ei personalitate juridică. Europenii speră ca acest pas, să genereze o poziţionare şi vizibilitate unitară politică mult mai puternică a Uniunii Europene în sistemul internaţional.

[12] Helge Dirk FLEISCHER, co-autor la cartea: *Globalizarea şi identitatea socio-culturală,* Editura Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, 2005, p. 83.

ROLUL GEOPOLITIC ŞI GEOSTRATEGIC AL ROMÂNIEI ÎN MEDIUL DE SECURITATE GLOBALĂ

Cristina IGNAT

Romania is situated at the interference of 4 strategic evolutions developed within the extent of the central-European space which will be a future structure for the regional prosperity; south-eastern zone that is a generator of re-establishment; the Independent States Community that it deals with an identity crisis and those of the Black Sea states that represent the most important strategical zone for the south structure of NATO, as well as the transit space for the energetic sources from central Asia.

The new regulations and Romania's role within NATO as a "launching place" for the western interests over the Black Sea, Caucasus and Asia and as a "coagulant" for the Balkans and Eastern Europe states' needs to integrate, it represents a new strategic dimension of our country within the Euro Atlantic context.

Noile relaţii ale vieţii internaţionale şi interne, derivate din mutaţiile structurale ale mediului politic, militar, economic, cultural, social şi ecologic, situaţiile create în plan strategic care au avut loc la nivel mondial, continental, regional şi naţional solicită măsuri imediate de cunoaştere a ameninţărilor, tensiunilor şi crizelor care pot afecta securitatea. Este evidenţiată menţinerea unor riscuri la adresa securităţii statelor datorate unui complex de factori şi, în special, reactivării unor focare de conflicte, a unor factori de risc de tip nemilitar şi neconvenţional, dar care au un potenţial mare de pericol pentru securitatea locală, regională şi globală.

Statutul de membru al NATO oferă Rmâniei o nouă poziţie în cadrul concertului european, consolidată prin potenţialul său politic, economic şi militar, unul din cele mai mari din Europa Centrală şi de Sud-Est.

Rolul României de placă turnantă, prin Marea Neagră, a continentului european, către Caucaz şi Asia Centrală, va accentua poziţia sa de lider regional, având în vedere problemele asiatice ale Turciei. Participarea la coaliţiile multinaţionale, bazată pe vasta expertiză obţinută în faza de preaderare, spreşte prestigiul internaţional al statului român şi îi permite să menţină în priză directă un important segment militar, extrem de valoros în economia de forţe a Alianţei. Participantă activă la eforturile Comunităţii Internaţionale de gestionare şi rezolvare a situaţiilor de criză, România dovedeşte că prin implicare şi sprijin comunitar, este un real factor de

stabilitate şi securitate.

Schimbările din politica europeană din ultima vreme, dovedesc importanţa dialogului politico-diplomatic în obţinerea consensului şi în găsirea celor mai adecvate măsuri pentru soluţionarea problemelor ce caracterizează evoluţia actuală a mediului internaţional. Transferul atribuţiilor politice, economice şi de securitate ale UEO către UE, se înscrie în demersurile Comunităţii Europene de a asigura creşterea responsabilităţii şi eficienţei statelor în implementarea conceptului de Identitate, Securitate şi Apărare şi de racordare a capacităţilor şi capabilităţilor europene în amplul proces de edificare a noii societăţi comunitare.

Procesul de lărgire al NATO şi UE, instituţionalizat la Madrid, respectiv Luxemburg, în 1997 şi la Washington în 1999 s-a dovedit generator de cooperare şi stabilitate. El este o garanţie a ireversibilităţii transformărilor democratice din această parte a lumii. Transformările interne survenite în urma Revoluţiei din Decembrie 1989, au propulsat societatea românească într-un proces de restructurare politică, economică, socială şi morală. Acesta este însoţit, inevitabil de o mulţime de fenomene dezorganizate şi de efecte secundare, de crize politico-militare, economico-sociale interne, care insuficient cunoscute şi soluţionate constituie pericole grave, la adresa unei societăţi, în cazul nostru a siguranţei şi apărării naţionale.

Ţară sud-est europeană, aflată, din punct de vedere geostrategic, în zona conturată de Europa Occidentală, Federaţia Rusă şi Balcani, România se afirmă în sfera de influenţă a centrului de putere european. Prin poziţia ei, constituie una din verigile de legătură cu Rusia, cu zona de interes a acesteia, precum şi cu spaţiul critic din Balcani. Noul statut şi rolul pe care NATO îl conferă României, de "trambulină" a intereselor occidentale peste Marea Neagră, Caucaz şi Asia şi de "coagulant" al aspiraţiilor de integrare a statelor din Balcani şi Europa de Est reprezintă o dimensiune strategică distinctă a ţării noastre, în context euro-atlantic". Ca urmare, se impune nu numai o reconsiderare a rolului geopolitic şi geostrategic al României, dar şi o reevaluare a potenţialului politic, diplomatic, cultural, economic, militar etc. pe care aceasta îl poate angaja în folosul îndeplinirii obiectivelor comune şi a celor de interes naţional.

Prin capacitatea sa militară, România contribuie la întărirea NATO în punctul său cel mai vulnerabil – zona balcanică. Arcul de securitate pe care îl închid România şi Bulgaria, între Ungaria şi Turcia, va fi consolidat de modelul structurat pe tratate cu vecinii, argument indubitabil al colaborării, înţelegerii şi parteneriatului, al asumării interesului strategic de securitate comun şi al unirii în jurul valorilor europene. Închiderea acestui arc sporeşte, în mod decisiv, forţa europeană a NATO, care, prin componenta transatlantică, se poate dedica, mult mai mult şi mai departe de Europa şi

SUA, problemelor luptei cu terorismul, ale păcii şi securităţii globale. Totodată, arcul respectiv redă continuitatea dispozitivului european al NATO şi echilibrul părţilor sale, nordică şi sudică, favorizând integrarea mai rapidă a statelor Europei Centrale şi de Sud-Est în sistemul european de securitate.

Zonă de legătură dintre Europa Ocidentală, Centrală şi Orientul Apropiat şi Mijlociu, spaţiul balcanic este marcat prin demersuri de coperare, dar şi prin competiţia dintre mari actori ai epocii. România este situată la interfaţa a patru evoluţii strategice dezvoltate în spaţiile : central-european – viitor pol de prosperitate rgională ; sud-est european – generator de instabilitate al Comunităţii Statelor Independente – aflate în criză de identitate şi cel al Mării Negre – care constituie atât zonă de importanţă strategică pentru flacul sudic al NATO, cât şi spaţiu de tranzit pentru sursele energetice din Asia Centrală. Poziţia geografică poate reprezenta un punct forte, dar şi o vulnerabilitate, în funcţie de context. Situată la intersecţia Europei Centrale de Est şi Sud-Est, România ocupă o poziţie strategică importantă. Poziţia poate reprezenta un atu mai ales în relaţiile cu statele interesate de evenimentele din zona Mării Negre. Dispunerea pe axa Dunării, pe litoralul de vest al Mării Negre şi pe singura direcţie terestră de pătrundere în Ucraina şi Federaţia Rusă spre Balcani îi permite României îndeplinirea unor roluri internaţionale complexe, cum ar fi: favorizarea sau blocarea fluxurilor de produse, oameni şi idei între Estul şi Sud-Estul Europei, între centrul Europei, Orientul Apropiat şi Mijlociu şi Caucaz. Poziţia poate reprezenta un atu mai ales în relaţiile cu statele interesate de evenimentele din zona Mării Negre, Orientul Mijlociu şi de spaţiul CSI. Vulnerabilităţile poziţiei rezidă nu doar din aşezarea dintre Est şi Vest, într-o zonă afectată de conflicte şi instabilitate, ele fiind, uneori, şi de natură internă. Cele mai dificile probleme interne sunt sărăcia şi ruralizarea. Populaţia este în continuă scădere şi afectată de procesul de îmbătrânire care nu este compensat printr-o dezvoltare economică corespunzătoare.

Mediul de securitate din vecinătatea imediată a României a fost caracterizat în primii ani ai deceniului trecut prin instabilitate, tensiuni interstatale şi războaie civile. Destrămarea URSS a determinat o inclinare decisivă a balanţei de putere în favoarea Occidentului, reprezentat de Statele Unite şi Comunitatea Europeană. Prin intermediul NATO şi al UE «lumea liberă» a decis să se extindă spre Est pentru a stabiliza acest spaţiu şi a sprijini eforturile pentru democratizare şi liberalizare economică.

În ceea ce priveşte spaţiul CSI exista, pe de o parte teama unei restauraţii imperiale a Moscovei, iar pe de alta, teama instaurării unui climat de dezordine care ameninţa fostele « state satelit ». În timp ce la Sud se producea dezintegrarea violentă a RSF Iugoslavia, la Vest trebuiau regle-

mentate relațiile cu Ungaria. Pe de altă parte, existau presiunile statelor Grupului de la Vișegrad pentru «întoarcerea în Europa». În acest context, România avea de ales între a se îndrepta către Occident și a se confrunta singură cu aceste probleme de securitate pe care nu le putea rezolva pe cont propriu. Nici neutralitatea, nici apropierea de CSI nu ofereau soluții realiste. Aderarea la NATO a permis depășirea «complexului» așezării între Est și Vest, într-o zonă afectată de conflicte și instabilitate.

Declanșarea procesului de extindere a Alianței în Europa Occidentală și de Est a asigurat șansa statelor din Europa de Est de a-și soluționa cele mai urgente probleme de securitate și de a se «ancora» pe termen mediu și lung în interiorul civilizației occidentale. Solidaritatea României cu Alianța a fost afirmată în cursul proceselor de management al crizelor și în cadrul acelora de pace și stabilizare din Kosovo și FRS Macedonia din perioada 1995-2001, dar și în lupta împotriva terorismului internațional, angajată energic după atacurile teroriste împotriva SUA de la 11 septembrie 2001. România a manifestat, cu diferite prilejuri, susținerea consecventă a obiectivelor antiteroriste ale NATO și OSCE. În mod deosebit a fost apreciat angajamentul politico-militar al României în lupta împotriva terorismului în Afganistan și Irak.

Relațiile transatlantice

Spre deosebire de alte spații, relațiile transatlantice sunt puternic insituționalizate atât din punct de vedere economic, cât și militar. La acestea, se adaugă valorile comune și asemănarea regimurilor politice. Cu excepția statelor neutre, a Ciprului și a Maltei, majoritatea membrilor UE fac parte din Alianță. Procesele de extindere, deși paralele, declanșate de Alianță și UE sunt considerate ca fiind complementare pentru asigurarea în sens larg a securității. Deși declarațiile transatlantice au prevăzut realizarea unui parteneriat egal și deplin în probleme de securitate sau economice, precum și rolul central al NATO în asigurarea securității europene, SUA au devenit mai preocupate de problemele de securitate din Orientul Mijlociu, Asia Centrală și de Nord-Est, decât fuseseră în timpul Războiului Rece. Concomitent, vest-europenii au manifestat o tendință pentru o autonomie lărgită și pentru egalitate cu nord-americanii, care a inclus dezvoltarea PESC, dar și asumarea unor responsabilități privind misiunile de menținere a păcii, în afara mijloacelor tradiționale de acțiune comune (ajutoare, declarații politice etc.)

Factorii de decizie americani și europeni au abordat în mod diferit problemele Orientului Mijlociu (2003). Primii au pus accentul pe utilizarea forței militare și a presiunilor diplomatice, declanșarea unei campanii globale împotriva terorismului islamic și adoptarea unei strategii de securitate care prevede «construirea unei balanțe de putere care să favorizeze libertatea» și recursul la atacul preemtiv împotriva forțelor care amenință securitatea SUA prin intermediul armelor de nimicire în masă și al terorismului. Europenii au insistat mai mult pe cooperare, multilateralitate, asistență financiară și negocieri, decât pe recursul la forță. Depășind cazul propriu-zis al Irakului miza axei tindea spre confruntarea a două concepții de organizare internaționale. Administrația de la Washington a recurs la forță. Franța și Germania, alături de F.Rusă au contestat poziția SUA de recurgere la forță. Dezacordul părților s-a extins la nivelul de decizie al NATIO. Alianța a fost divizată politic între susținătorii nucleului franco-german, cei ai SUA și cei neutri, procesul decizional în legătură cu problema irkiană fiind astfel blocat. La începutul lui 2004 s-a conturat o apropiere între interesele americane și cele franco-germane. Proiectul Marelui Orient Mijlociu prevederea democratizarea regiunii prin implicarea statelor G8 în stabilirea instituțiilor electorale, sprijinirea financiară a societății civile liberale, "buna guvernare" și cooperarea economică. În timp ce proiectul era criticat de aliații arabi ai Americii, s-au creionat detaliile proiectului de repoziționare a forțelor americane, iar europenii au lăsat să se înțeleagă că ar accepta un rol pentru NATO în Irak. Franța și Germania nu s-au raliat politicii americane în Irak și au restrâns la maximum implicarea NATO atât în Irak, cât și în Afganistan. Ulterior, cele două state au început să cedeze puțin câte puțin în problema implicării Nord-Atlantice pentru instruirea forțelor irakiene. În august 2004 Franța și-a arătat sprijinul pentru noul guvern de la Bagdad și s-a arătat dispusă să accepte reducerea datoriei. Cu toate acestea, nu s-a constatat o armonizare a punctelor de vedere între SUA, Germania și Franța la reuniunea informală a miniștrilor apărării din statele membre NATO (Poiana Brașov, 2004), iar reuniunea de la Nisa (2005) a consemnat un nou angajament limitat al NATO și Irak.

România a susținut poziția Coaliției conduse de SUA în cel de-al treilea Război din Golf și a luat parte la acțiunile de stabilizare a Irakului. Concomitent, s-a pronunțat în favoarea eliminării tensiunilor transatlantice, fapt care i-a atras critici din partea Franței[1].

Ca stat membru cu drepturi depline în NATO, responsabilitatea României nu se mai limitează la politic care asigură apărarea teritoriului național, ori la diplomația preventivă, ci și la politici care promovează ofensiv interesele României și care sprijină stabilitatea globală în orice regiune în care NATO cere misiuni. În concordanță cu poziția geostrategică a României în spațiul sud-est erupean – țară de frontieră a NATO și UE – politica de apărare națională are ca obiectiv apărarea și promovarea

[1] Dr.Teodor FRUNZETI, Dr. Vladimir ZODIAN, *Lumea 2007 Enciclopedie Politică și Militară, Studii strategice și de securitate,* Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007, p. 274

intereselor vitale ale României, precum şi participarea activă a ţării noastre la asigurarea securităţii zonelor de interes NATO, UE şi SUA. România contribuie la toate misiunile Alianţei, inclusiv la cele din afara spaţiului euro-atlantic.Un exemplu al noului tip de operaţiuni pe care NATO trebuie să le gestioneze este Afganistanul. România a participat cu 540 militari în cadrul Forţei Internaţionale de Asistenţă şi Stabilizare din Afganistan, în operaţiunea Enduring Freedom şi în procesul de instruire a Armatei Naţionale Afgane. De asemenea, România a sprijinit îmbunătăţirea pachetului de măsuri adoptat la 2 aprilie 2004, în vederea sporirii contribuţiei Alianţei la efortul comunităţii internaţionale de combatere a ameninţărilor teroriste prin promovarea unei abordări cuprinzătoare şi adaptate fiecărei situaţii în parte.

După reuniunea la nivel înalt de la Madrid (1997), politica externă românească s-a orientat mai clar către dezvoltarea relaţiilor politice şi militare cu Washingtonul. Parteneriatul strategic proclamat la 11 iulie 1997 a permis o mai bună concepere şi aplicare a reformelor militare, implicarea României în misiunile de menţinere a păcii şi de stabilizare din Balcani şi Afganistan, combaterea terorismului şi criminalităţii transfrontaliere. România a susţinut proiectrele de cooperare regională promovate de Statele Unite în regiunea Europei de Sud-Est: SECI şi SEEI. România a manifestat o reacţie de solidaritate cu SUA în urma atentatelor din 11 septembrie 2001, inclusiv prin schimbul de informaţii şi prin participarea la operaţiile din Afganistan. Ulterior, a luat parte la campania din Irak şi la procesul de reconstrucţie al acestei ţări. La 9 februarie 2005, în cadrul întâlnirii miniştrilor de externe ai celor două ţări, s-a stabilit suplimentarea efectivelor româneşti în Irak, ocazia cu care România îşi manifestă ataşamentul faţă de direcţia susţinerii internaţionale a democraţiei în Irak şi se pronunţă pentru asigurarea unui rol ONU.

SUA şi Marea Britanie se numără printre puterile cele mai interesate de dezvoltarea unei politici externe mai active a Occidentului în bazinul Mării Negre. “extinse”, dar şi în amplificarea legăturilor economice şi atragerea companiilor americane pentru investiţii în România.

Amplasarea de baze pe teritoriul ţării noastre serveşte intereselor naţionale ale României, şi, în acelaşi timp, contribuie la accelerarea transformării NATO într-un instrument de proiectare a securităţi în zona Orientului Mijlociu extins şi, eventual, în bazinul Mării Negre.

Un impact profund asupra relaţiilor transatlantice îl au cele două procese, paralele dar legate, de extindere a NATO şi UE care au ca principale obiective stabilizarea şi democratizarea Europei de Răsărit, în care Alianţa gestionează problemele de securitate, iar UE răspunde de dezvoltarea economică. Lărgirea NATO are ca scop prevenirea apariţiei de noi ameninţări la

adresa securităţi în regiune, consolidarea Alianţei şi garantarea pe termen lung a câştigurilor obţinute în 1989, inclusiv în faţa unei potenţiale “renaşteri imperiale” în Federaţia Rusă, la care se adaugă necesitatea combaterii terorismului, a proliferării armamentului nuclear şi de proiectare a puterii în “marele arc e criză”. Extinderea Uniunii Europene se fundamentează atât pe motive geopolitice, cât şi economice: consolidarea regimurilor liberale din Est, întărirea puterii şi influenţei Germaniei, interesul britanic de a echilibra Parisul şi Berlinul, aspiraţiile Franţei de a crea un mare actor continental, mărirea spaţiului geografic, a populaţiei şi a pieţei interne comunitare. Pentru fostele state comuniste, dubla integrare reprezintă stabilitate politică, protecţie în faţa temerilor create de politica oscilantă a Moscovei şi bunăstare economică.[2]

Spaţiul Sud-Est European

Spaţiul Sud-Est Eurpean este delimitat de Marea Neagră, Marea Egee, Marea Mediterană şi Marea Adriatică, fiind legat de cele mai importante trasee şi direcţii srategice din Europa Centrală şi de Est şi din Orientul Apropiat şi Mijlociu. Geostrategic, Balcanii au îndeplinit rolul de “cap de pod” pentru puterile orientale care încercau să penetreze în Europa Centrală şi de Est şi pentru puterile europene care încercau să înainteze în bazinul Mediteranei de Est şi al Mării Negre, în Orientul Apropiat şi Mijlociu. În egală măsură, Europa de Sud-Est a constituit un punct de sprijin esenţial pentru puterile navale care vizau menţinerea echilibrului continental.[3] În anii 90, cele mai grave crize eruopene au vizat spaţiul fostei RSF Iugoslavia, iar soluţiile aplicate în scopul reglementării acestor crize şi conflicte au condus la experimentarea unor noi formule de organizare a arhitecturii de securitate şi pace în Europa. România a avut o poziţie de menţinere a echilibrului în peninsulă şi de nestimulare a conflictelor locale. A contribuit la implementarea măsurilor multilaterale pentru stabilizarea Bosniei prin participarea unităţilor române la cele mai importante misiuni de pace din republică. A avut contribuţii şi la edificarea unei Macedonii independente şi democratice, În timpul crizei din anii 2000-2001 o acţiune diplomatică constructivă a iniţiat şi preşedinţia română a OSCE. S-a pronunţat în favoarea menţinerii integrităţii Serbiei şi Muntenegrului şi pentru o autonomie lărgită în Kosovo. Un rol important în stabilirea noii configuraţii a flancului sudic al NATO, în Europa de Sud –Est l-au jucat trilateralele Bulgaria-România-Turcia şi România-Bulgaria-Grecia. În ultima perioadă, în Balcani au fost lansate mai multe iniţiative de remodelare regională a sistemului de relaţii dintre state.

[2] Dr.Teodor FRUNZETI, Dr. Vladimir ZODIAN, *Lumea 207 Enciclopedie Politică şi Militară, Studii strategice şi de securitate,* Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007, p. 270

[3] *Idem*, pp. 272-273.

Atât NATO cât şi UE au considerat că prin asemenea iniţiative pot fi depăşite conflictele tradiţionale interetnice şi teritoriale, context în care România rămâne un partizan constant al acestei tendinţe. Alături de Bulgaria, Grecia şi Turcia, România constituie o verigă de legătură între membrii tradiţionali ai Alianţei Nord-Atlantice şi aspiranţi. Astăzi, România poate oferi asistenţă tehnică statelor din peninsula Balcanică aspirante la calitatea de membrui al NATO: schimburi de experienţă, cooperarea pentru reforma armatelor, democratizare, adaptarea doctrinelor. Politica externă a României a evitat să stimuleze conflictele interetnice motiv pentru care este posibil ca, de multe ori, să fi pus în surdină nemulţumiri legitime. Totuşi, în ultima perioadă s-au înregistrat câteva luări de poziţie mai ferme în privinţa asigurărilor drepturilor românilor balcanici îndeosebi din Macedonia, Bulgaria şi Serbia.

Prin prisma ponderii sale regionale datorată poziţiei geostrategice, teritoriului, populaţiei, potenţialului său politico-militar, România sporeşte - la nivel politic şi militar – capacitatea Alianţei de a preveni şi gestiona crizele din regiune. În procesul dificil din punct de vedere al securităţii pe care îl parcurge Europa de Sud-Est, România este un catalizator pentru îmbunătăţirea relaţiilor bilaterale ale ţărilor din regiune, facilitând comunicarea între acestea şi identificarea unor soluţii durabile pentru rezolvarea unor potenţiale situaţii de tensiune. Poziţionarea faţă de spaţiul de competenţă NATO reprezintă un factor de stabilitate pentru Balcani – zonă cu un potenţial conflictual ridicat – permite o contribuţie importantă la întărirea flancului sudic al Alianţei, zonă expusă riscurilor tradiţionale şi netradiţionale de securitate. Vecinătatea cu Marea Neagră sporeşte importanţa strategică a României.

România face acum parte dintr-o Alianţă care îşi continuă misiunea fundamentală de apărare colectivă, cu instrumente noi, adaptate noilor riscuri de securitate. Ca membru cu drepturi depline, ţara noastră a demonstrat că este, de acum, parte a procesului transatlantic de luare a deciziilor în domeniul securităţii, contribuind la modelarea unui climat de stabilitate pe termen lung. La estul Alianţei, ţara noastră continuă să fie un avocat ferm şi activ al consolidării parteneriatului cu Republica Moldova. Este alături de Ucraina în susţinerea evoluţiilor democratice şi progreselor interne necesare pentru adâncirea în continare a cooperării cu NATO şi pentru împlinirea aspiraţiilor sale euro-atlantice.

România pune la dispoziţia NATO forţe armate de toate categoriile: tereste, aeriene şi maritime. Armata României participă la acţiuni comune în cadrul Parteneriatului pentru Pace şi la misiuni internaţionale în sprijinul păcii. A desemnat forţe, tehnică de luptă şi alte facilităţi în cadrul Parteneriatului pentru Pace, pentru: misiuni de sprijin al păcii, misiuni de căutare şi salvare, misiuni umanitare. Operaţionalizarea şi disponibilizarea acestor forţe se desfăşoară în funcţie de asigurarea resurselor financiare.

În prezent, avându-se în vedere condiţiile concrete existente, se apreciază că Armatei României, ca participantă la PARP, îi revine sarcina realizării obiectivelor de interoperabilitate asumate, pentru un număr de unităţi şi elemente de infrastructură, selectate din cadrul celor prevăzute în «*Programul de realizare a interoperabilităţii Armatei României cu structurile militare ale NATO în ciclul II PARP*», care urmează a fi destinate participării în cadrul forţelor multinaţionale de gestionare a crizelor, în operaţiuni de CJTF, conduse de NATO sau un alt stat membru al acesteia, sub egida ONU sau OSCE, pentru îndeplinirea unor misiuni de sprijin al păcii, căutare-salvare şi/sau ajutor umanitar. Începând cu 1999, s-a trecut de la ciclul tri-anual la bi-anual în cadrul PARF şi la înlocuirea obiectivelor de interoperabilitate (Interoperability Obsectives) cu obiective de parteneriat (Partnerschi Goals). Din clee 88 de misiuni cuprinse în Planul individual de Partenerait, România şi-a asumat 84 din care 9 au fost îndeplinite, 62 se află în diferite faze de desfăşurare, iar 14 vor fi desfăşurate începând cu anul 2007. Scopul acestei schimbări a fost accelerarea procesului de interoperabilitate al armatelor statelor partenere. Domeniile prioritare pentru realizarea interoperabilităţii cu structurile militare NATO sunt următoarele:

- pregătirea şi instruirea personalului militar pentru îndeplinirea unor misiuni de tip CJTF de sprijin al păcii, căutare-salvare şi/sau ajutor umanitar, în zonele apropiate României sub comanda NATO;
- comanda, controlul, comunicaţiile, computerele şi informaţiile.

Potrivit evoluţiei situaţiei politico-militare şi tendinţelor de modernizare şi de adaptare a instituţiei militare la condiţiile noii arhitecturi de securitate, Armata României se află într-un proces de restructurare şi modernizare care se desfăşoară concomitent cu menţinerea şi perfecţionarea capacităţii sale de acţiune, ceea ce va permite abordarea unei noi etape, cu obiectiv principal continuarea realizării interoperabilităţii cu structurile statelor membre ale Alianţei Nord-Atlantice.

Componentă importantă a relaţiilor România-NATO, reforma Armatei a căpătat un nou conţinut şi dimensiuni mai ample după 1999. Scopul reformei constă în dezvoltarea capacităţilor de «proiecţie a puterii» pentru asigurarea securităţii în cadrul NATO, cu accent pe Europa de Sud-Est şi pentru participarea la misiuni de combatere a terorismului şi gestionare a păcii în alte zone, mai ales în Orientul Mijlociu şi Apropiat.

România – furnizor de securitate în spaţiul Marea Neagră – Marea Caspică - Caucaz

Specialiştii spun că o poziţie bună prezintă şi dezavantajul că este râvnită; în acelaşi timp, oricât de bună şi avantajoasă, o poziţie geopolitică se cere dublată de acţiune înţeleaptă spre a-i potenţa atuurile şi a-i diminua dezavantajele.

Există câteva elemente care amplifică, în zilele noastre, importanța Dunării, transformând-o într-o axă comercială majoră a Europei. Este vorba despre construirea canalului Rin-Main-Dunăre, care leagă Marea Nordului cu Marea Neagră, portul Rotterdam cu portul Constanța. Țările din Europa centrală pot avea acces direct la Marea Neagră şi de aici la Canalul Suez. Apare o nouă rută comercială: Canalul Suez-Europa Centrală via Constanța, care, față de cea veche (cea care traversează întreaga Mare Mediterană şi ocoleşte Peninsula Iberică) prezintă următorul avantaj: scurtează drumul cu opt zile de marş, inclusiv costurile aferente. În plus, porturile Mării Negre şi cele ale Mării Mediterane Orientale au cea mai favorabilă poziție față de Canalul Suez pentru rutele Oceanului Indian şi ale Extremului Orient (L Seftiuc, "*România şi problema strâmtorilor*").

Un alt element geografic important pentru România este reprezentat de Marea Neagră. În primul rând, datorită "enclavării" şi a depărtării față de Ocean, Marea Neagră are un "hinterland" imens şi important. A doua trăsătură importantă este aceea că se află situată la confluența, pe de o parte, a două religii, creştinismul şi islamismul şi, pe de altă parte, a două familii de popoare, slave şi turce. Ca urmare a acestor două trăsături, o mare putere contemporană, Rusia, şi două puteri regionale, Ucraina şi Turcia, îşi construiesc concepțiile strategice, politice şi economice ținând cont de această mare şi de spațiul adiacent ei[4].

Avînd interese maritime, România trebuie să cerceteze toate consecințele care decurg din această poziție şi să includă obligatoriu în calculele sale geostrategice două poziții-cheie: sistemul strâmtorilor, un gen de prelungire a gurilor Dunării, pentru că strâmtorile duc navigația dincolo de Marea Neagră şi Crimeea, iar „cine are Crimeea poate stăpâni Marea Neagră".

Locurile şi reperele geografice nu au aceeaşi valoare geopolitică în toate perioadele de timp. Valoarea geopolitică variază în funcție de evoluțiile din zonă, de intensitatea comerțului şi a vieții economice. Valoarea geopolitică a Mării Negre creşte în zilele noastre din mai multe motive. Regiunea Mării Negre este una dintre cele mai diverse şi complexe zone ale Europei de Sud-Est. Nouă țări riverane Mării Negre sunt state foste comuniste şi se confruntă cu dificultăți majore în domeniul economic, financiar, social şi politic.

Europa de Sud-Est se află la răscrucea căilor de transport şi distribuție a energiei provenite din Rusia, Marea Caspică şi Orientul Mijlociu şi care au ca destinație finală Europa Centrală şi de Vest. Oportunitățile de transport şi comunicații ale regiunii în contextul existenței marilor coridoare Est-Vest şi Nord-Sud sporesc gradul de atractivitate al zonei. Totodată, ieşirea strategică la Mediterana de Est, Orientul Mijlociu, Marea Neagră şi Caspică, Rusia, Ucraina, Kazahstan şi piața chineză deschid calea pentru oportunități de investiții private şi guvernamentale.

[4] O. SEREBRIAN, "*Va exploda estul? Geopolitica spațiului pontic*", pag. 10

Zonă de contact între Europa şi Asia, între Occident şi Orient, între creştinism şi islamism, zona Mării Negre reflectă la scară redusă mutațiile, evoluțiile şi tendințele din viața politică, economică şi socială manifeste pe plan european. Dispariția Uniunii Sovietice, având ca efect, printre altele, mărirea numărului de state riverane, a dus la transformarea Mării Negre într-o zonă de instabilitate marcată de disputele de natură politico-militară şi economică, dintre riverani, dar şi de preocuparea altor state de a-şi revizui interesele în zonă. Din 1992 raportul de forțe din zona Mării Negre s-a modificat. Ucraina şi Georgia, două noi state independente, au propriile lor porturi, baze maritime militare şi flote. Ucraina, din peninsula Crimeea, poate să joace un rol important în controlul navigației din Marea Neagră. Rusia deține capacități nucleare la nivelul cel mai înalt, în timp de Ucraina a renunțat de bunăvoie la statutul de putere nucleară, dar ambele state au moştenit flota puternică şi destul de eficientă a defunctei URSS. Turcia face eforturi pentru a-şi moderniza flota militară. Aceste flote pot avea în viitor un rol foarte important, mai ales că, statele riverane urmează să delimiteze zonele economice exclusive conform convențiilor internaționale care reglementează dreptul mării (Montego Bay - 1982) şi negocierile pe cale diplomatică se prelungesc deoarece există interese contradictorii referitoare la exploatarea exclusivă a bogățiilor din apa şi subsolul marin. Turcia şi URSS au stabilit delimitarea zonelor maritime în care îşi manifestau suveranitatea dar este necesar ca acum să reînnoiască înțelegerile cu noile state apărute în zonă şi cu care se învecinează - Georgia, Federația Rusă, Ucraina. România continuă negocierile cu Ucraina şi Bulgaria pentru delimitarea zonelor economice exclusive. Vecinii României se prevalează de interpretări proprii ale convențiilor internaționale şi de faptul că (Ucraina) şi Insula Serpilor (fost teritoriu românesc) are dreptul la zonă economică exclusivă, fiind teritoriu locuit şi cu activitate economică. Turcia şi România dețin un loc aparte în controlul navigației în Marea Neagră. Turcia controlează căile de navigație spre sud având controlul absolut al strâmtorilor, iar România, prin Dunăre, căile de navigație fluviale spre Centrul şi chiar Nordul Europei. Prin finalizarea canalului Ruhr-Main-Dunăre, Marea Neagră este conectată prin căile de comunicație fluvială la Marea Nordului.

Deşi Marea Neagră este considerată de către țările europene şi de către organizațiile internaționale de mai mic interes geopolitic decât Marea Mediterană, importanța ei geopolitică a crescut în perioada ce a urmat transformărilor revoluționare XX, fapt ce poate fi evidențiat prin câteva elemente:

- se găseşte la confluenţa a trei regiuni de foarte mare importanţă geopolitică: Peninsula Balcanică, Europa de Est şi Asia Mică şi aproape de zona fierbinte a Orientului Mijlociu;

- reprezintă un segment din graniţa de sud a Federaţiei Ruse şi la limita de nord a flancului sudic al NATO - zonă posibilă de confruntare a marilor puteri nucleare;

- este poarta de ieşire la Oceanul Planetar pentru Bulgaria, România, Ucraina şi pentru ţările transcaucaziene;

- este dispusă pe traseul rutelor preconizate pentru transportul petrolului caspic şi al celui din zona Asiei Centrale spre consumatorii din Occident;

- include un segment din filiera transportului ilegal de armament, stupefiante şi al emigraţiei ilegale din Asia Centrală şi Orientul Mijlociu către Occident;

- dispune de importante bogăţii marine şi submarine; oferă multe facilităţi comerciale şi turistice;

- este cea mai scurtă cale pentru Rusia spre sud şi apoi spre est (prin Canalul de Suez) şi spre coasta Nord-Africană şi, de asemenea, este singurul drum care-i asigură imediat accesul la mările calde;

- dispune de un important număr de porturi şi amenajări portuare, civile şi militare;

- este un mediu propice pentru cooperarea economică, tehnico-ştiinţifică, culturală şi militară;

- regiunea dispune de un potenţial demografic şi economic foarte important - forţă de muncă ieftină şi calificată, bogăţii naturale atât în mare cât şi în zonele adiacente acesteia;

- interesul constant manifestat de marii actori ai scenei politice mondiale pentru această zonă, atât de către actorii tradiţionali, statele, cât şi de actorii nou apăruţi pe scena geopoliticii mondiale, organizaţiile internaţionale şi companiile transnaţionale.

Creşterea spectaculoasă a importanţei geopolitice a regiunii este determinată de concurenţa dintre ţările dispuse în triunghiul geopolitic Marea Neagră - Marea Mediterană - Marea Caspică unde relaţiile dintre actori au dobândit dimensiuni critice, cauza fiind exploatarea şi transportul "aurului negru" şi altor materii prime de importanţă strategică din zonele de producţie spre consumatori.

Dizolvarea Uniunii Sovietice a avut drept consecinţă creşterea în intensitate a competiţiei politice şi comerciale pentru controlul uriaşelor resurse energetice din noile state independente şi vulnerabile din Caucaz şi Asia Centrală. Petrolul şi gazele naturale au devenit mărul discordiei în Asia Centrală, introducând-o în jocul controlului Eurasiei. Deşi mizele jocului rămân puterea, influenţa, securitatea, bogăţia sunt complicate de alte probleme care includ conflicte regionale, instabilitate politică, competiţia acerbă între conglomeratele multinaţionale. Faptul că cele trei ţări care deţin majoritatea resurselor energetice din regiune - Kazakhstan, Azerbaidjan, Turkmenistan- sunt teritorii continentale le face să depindă de vecini pentru accesul pe pieţele vestice. Marea Neagră devine zonă de tranzit pentru aceste produse, mărindu-i astfel importanţa.

Esenţa noului joc politic în Asia Centrală este dublă: controlul producţiei de petrol şi gaze naturale şi controlul conductelor care vor transporta petrolul pe pieţele vestice.

Diferenţa faţă de alţi producători de petrol o reprezină faptul că Azerbaidjanul şi Kazakhstanul sunt ţări continentale fără ieşire la oceanul planetar. Subiectul alegerii traseelor conductelor petroliere a dobândit o enormă semnificaţie geopolitică pentru viitorul regiunii. Existenţa conductei petroliere din Azerbaidjan şi Kazahstan prin Rusia la portul Novorossiysc de la Marea Neagră a dat Moscovei un avantaj considerabil în cadrul procesului de selecţie al proiectelor de transport al petrolului.[5] În urma acordului dintre Chevron şi Kazahstan, Rusia, iniţial a refuzat să permită transportul ţiţeiului prin sistemul său de conducte, dar mai târziu a mutat restricţiile la cantitatea de petrol ce putea fi transportată şi a impus o serie de taxe ridicate. Aceste manevre au avut drept rezultat o înţelegere care a permis Rusiei să devină membră a Consorţiului de Conducere Caspic, care va construi o conductă din Kazakhstan la Novorossiysc.

Din punct de vedere istoric, regiunea Mării Negre a fost întotdeauna arena unor relaţii politice, economice şi culturale între popoare şi, în acelaşi timp, a fost zona de joncţiune a unor complicate contradicţii între blocuri militare şi state. Importanţa strategică a regiunii este conferită de coridoarele de transport care o tranzitează. Aceste coridoare fac legătura între centrele din Europa, bogatele resurse din ţările Orientului Mijlociu şi Asiei Centrale şi conduc spre marile pieţe ale superpopulatelor regiuni din Oceanul Indian şi zona Asia Pacific. Pe de altă parte, regiunea Mării Negre face joncţiunea dintre Europa Centrală şi de Est şi ţările din regiunea Mării Mediterane şi formează o zonă de interese economice şi politice reciproce, atât pentru statele europene cât şi pentru cele din Asia.

Concluzii

Analizele politice relevă faptul că, la nivel global, se desfăşoară un proces de redefinire a raporturilor internaţionale, principalele rezultate find reducerea accentuată a probabilităţilor unei confruntări militare majore şi dezvoltarea unui climat de cooperare şi parteneriat, având ca obiectiv modelarea unei noi arhitecturi de

---

[5] Nathan GARDLES. *Schimbarea ordinii globale văzută de marii lideri ai lumii,* Editura Antet, Oradea, 1998.

securitate. Structurile europene şi euroatlantice reprezintă simbolul şi valoarea acestor realităţi.

Procesul de lărgire al NATO şi UE, instituţionalizat la Madrid, respectiv Luxemburg, în 1997 şi la Washington în 1999 s-a dovedit generator de cooperare şi stabilitate el fiind o garanţie a ireversibilităţii transformărilor democratice şi de securitate.

Noile relaţii ale vieţii internaţionale şi interne, derivate din mutaţiile structurale ale mediului politic, militar, economic, cultural, social şi ecologic, situaţiile create în plan strategic care au avut loc la nivel mondial, continental, regional şi naţional solicită măsuri imediate de cunoaştere a ameninţărilor, tensiunilor şi crizelor care pot afecta securitatea. Este evidentă menţinerea unor riscuri la adresa securităţii statelor, datorate unui complex de factori şi în special, reactivării unor focare de conflicte, a unor factori de risc de tip nemilitar şi neconvenţional, dar care au un potenţial mare de pericol pentru securitatea locală, regională şi globală. Actuala situaţie existentă în unele ţări din estul şi centrul Europei demonstrează clar că există un pericol potenţial care poate să degenereze într-o criză în prima fază iar ulterior într-un război, este mult mai probabil să apară în interior ca urmare a acţiunilor combinate executate de forţe ostile autohtone, împreună cu alte forţe din exterior.

Ţara noastră poate fi afectată puternic atât de consecinţele agravării conflictelor militare din unele state vecine, cât şi de acţiunile directe sau indirecte, singulare sau concentrate care s-ar putea declanşa de către unele forţe ostile autohtone împotriva ei.

Strategia Alianţei Nord-Atlantice în regiunea Mării Negre poate fi definită ca aflându-se la intersecţia noii sale politici mediteraneene cu opţiunea de extindere spre Est, permiţând asumarea de responsabilităţi în afara zonei tradiţionale de acţiune şi implicarea în soluţionarea problemelor cu care se confruntă această regiune.

Apreciez că în ultima perioadă interesul faţă de regiune a crescut şi că se va menţine la cotă ridicată, miza fiind reprezentată de controlul rutelor de transport al hidrocarburilor.

Bibliografie

1. BĂDESCU I. şi D. DUNGACIU, **Sociologia şi geopolitica frontierei,** vol. I, Floarea Albastră, Bucureşti, 1995;
2. BERGSTEIN, C.F., *America and Europe: Clash of the Titans*, în Foreign Affairs, March/April 1999, vol. 78, No. 2;
3. BONCU S., Brătianu G.I., **Securitatea europeană în schimbare; provocări şi soluţi**i, Bucureşti, 1995 -Marea Neagră, Meridiane, Bucureşti, 1988;
4. BRĂTIANU, GH., I., *Geopolitica, factor educativ şi naţional*, în Geopolitica şi Geoistoria, Septembrie/Octombrie 1941;
5. BROWN, L., **Probleme globale ale omenirii. Starea lumii**, Editura

Tehnică, Bucureşti, 1996;

6. COHEN, J.E., *How Many People Can the Earth Support?,* în Global Issues, 98/99, Fourteen Edition, Dushkin/MacGraw-Hill, Connecticut;
7. CORNEA, I., *O poziţie geopolitică*, în Geopolitica şi Geoistoria, Revista pentru sud-estul european, Martie/Aprilie 1944;
8. SEREBRIAN, ”*Va exploda estul? Geopolitica spaţiului pontic*”;
9. CORNEA, I.A.GOLOPENIŢA şi M. POPA-VEREŞ, **Geopolitica**, Ramuri, Craiova, 1940;
10. TODOROIU, **Dimensiunea balcanică a securităţii europene***,* Editura "Lucretius",Bucureşti, 1999;
11. DOBRESCU, Paul, **Geopolitică şi relaţii internaţionale**, Editura S.N.S.P.A., Bucureşti, 2001;
12. FRUNZĂVERDE Sorin, **Tendinţe geo-economice în spaţiul sud-est european**, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 2003 ;
13. KENNEDY, P., **Preparing for the 21* Century**, Random House, New York, 1994;
14. MALIŢA, M. **Zece mii de culturi, o singură civilizaţie**, Nemira, Bucureşti, 1998 ;
15. MUREŞAN, Mircea şi TOMA, Gheorghe, **Provocările începutului de mileniu, convenţionale, neconvenţionale, asimetrice**, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2003;
16. MEHEDINŢI, S., **Legăturile noastre cu Dunărea şi Marea**, Institutul de Arte Grafice Marvan, S.A.R., Bucureşti, 1914;
17. PASTI, V., **România în tranziţie. Căderea în viitor,** Nemira, Bucureşti, 1995;
18. PASTI, V., M.MIROIU şi C. CODIŢĂ, **România - starea de fapt,** Nemira, Bucureşti, 1996;
19. RIDER, J. **Le Mitteleuropa**, Polirom, Iaşi, 1997;
20. Dr.Teodor FRUNZETI, Dr. Vladimir ZODIAN, *Lumea 2007*, Enciclopedie Politică şi Militară, Studii strategice şi de securitate, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007.

POLIȚISTUL - ACTORUL PRINCIPAL AL NOII GENERAȚII DE OPERAȚIUNI PENTRU MENȚINEREA PĂCII

Dr. Paul DUȚĂ

Peace operations require a new type of military. The modern armies that are involved in such operations must be able to switch from engaging the hostile armed forces to crowd control on a moments notice. Many NATO and EU countries began training a small part of their armed forces to be able to act like a civilian policeman every time the situations require it. Still, even if every one acknowledges the need for such a force, not every one is pleased to change a fraction of their army. There are many voices in the US military that do not agree to this kind of change. They believe that the role of the military is to respond in full force to any threat.

Conceptul modern de operațiuni de pace și desfășurarea lor sunt ajustate în mod dramatic în conformitate cu circumstanțele evolutive ale fricțiunilor interstatale. Schimbările dramatice și emergente din mediul de securitate internațional ce au urmat Războiului Rece continuă să solicite eforturi colective pentru realizarea obiectivelor propuse prin derularea unor operațiuni moderne de pace.

După o „liniște relativă" legată de rolurilor și funcțiunilor „Căștilor Albastre", anii '90 conțin o dezbatere pe tema menținerii păcii.

Sfârșitul Războiului Rece ridică noi așteptări, cum ar fi idealul unei securități colective, prin acțiunea de întărire a capitolului VII, scop în care se depun eforturi semnificative[1].

Astfel, operațiunea de coaliție „Furtună în Deșert" desfășurată cu acordul ONU, reușește să repună Kuweitul în drepturile sale de dinainte de 1991. În timp ce acest exemplu de intervenție ca răspuns la un conflict interstatal nu a fost repetat, mediul schimbat de securitate internațional deschide de asemenea drumul spre negocierea de tratative pentru a încheia conflictele de proximitate ale Războiului Rece și a războaielor civile în țările dezvoltate.

Scopul inițiativelor ONU este direcționat spre a ajuta la încheierea unor conflicte interne. Odată cu proliferarea unor asemenea conflicte, operațin-nile de pace devin o activitate globală. Majoritatea acțiunilor sunt desfășurate mai degrabă în Africa, decât în Orientul Mijlociu, în timp ce Asia, America și Europa devin gazde ale unor operațiuni de menținere a păcii[2].

Consiliul de Securitate începe, de asemenea, să reacționeze, nu doar la cererile de acordare de asistență în încetarea conflictelor, dar și la cereri internaționale de a interveni într-o serie de urgențe complexe care creează crize umanitare de proporții imense: genocid, foamete, deportare și refugiere.

Imaginile privind drame și suferințele umane din media și un grad de înțelegere fără precedent între „Mereu cei 5" în Consiliul de Securitate permit stabilirea unui număr de operațiuni de pace fără precedent, fără asemănare în mărime, complexitate și funcțiune cu cele din era clasică[3].

Între 1948-1988, sunt desfășurate 13 operațiuni de menținere a păcii.

Între 1988-1997, sunt desfășurate alte 32 de operațiuni de către Națiunile Unite.

Înainte ca UNTAG să fie desfășurat în Cambodgia, în 1989, doar 26 de țări participă la operațiunile ONU de menținere a păcii, însă la sfârșitul lui 1996, 110 țări sunt deja implicate în acest gen de activități.

Începând din 1992, operațiunile de menținere a păcii includ și personal din partea celor 5 membri permanenți ai Consiliului de Securitate și anumite țări vecine, sau intra vecine operațiunii la care participă (Thailanda și China în Cambodgia). Sunt implicate state, cărora constituțiile nu le permiteau să participe cu forțe armate în acțiune peste granițe (cum ar fi Japonia și Germania)[4].

Rolurile de menținere a păcii devin mult mai ample decât înainte, mai ales din cauza enormelor probleme de management și de coordonare la nivel internațional. Resursele și capacitatea organizațională a Națiunilor Unite sunt extinse la limită în noul mediu, tributar trăsăturilor confuze ale distincției dintre menținerea păcii în mod consensual și acțiunea coercitive. Pentru scopuri de coerență, o distincție poate fi făcută între „a doua" și „a treia" generație de operații de pace[5].

---

[1] Paul DUȚĂ, 'Operațiile de menținere a păcii și războiul rece', *Revista de Istorie Militară*, nr.2/1998, (Editura Național Imprim S.A.: București, 1998), pp. 39-47.

[2] Paul DUȚĂ, 'Operații de menținere a păcii în Orientul Mijlociu: UNTSO, UNEF I, UNEF II', *Revista de Istorie Militară*, nr.3/1998, (Editura Național Imprim S.A.: București, 1998), pp. 42-50.

[3] Paul DUȚĂ și SILEA Gheorghe, „Cadrul diplomatic și statutul forțelor", *Revista Trupelor de Uscat*, nr.4/1997, (Editura Național Imprim S.A.: București, 1997), pp. 12-18.

[4] Paul DUȚĂ, 'Operațiile de menținere a păcii - Generația a doua', *Revista Trupelor de Uscat*, nr. 5/1999, (Editura Național Imprim S.A., București, 1999), pp. 30-34.

[5] Paul Duță, 'Arta militară - noi perspective', *Revista Trupelor de Uscat*, nr.1/2000, (Editura Național Imprim S.A., București, 2000), pp. 11-18.

A doua generație de operațiuni multifuncționale este asociată sfârşitului unor conflicte ale Războiului Rece prin înțelegeri negociate, în care, ONU sau alte organizații multinaționale ghidează adversarii spre înțelegeri politice bazate pe compromis (Namibia, Cambogia, El Salvador, Mozambic, Angola). În aceste cazuri, procesele de pace încep cu încetarea focului determinat de înțelegeri comprehensive de pace şi *peacekeepers* se desfăşoară în zonele afectate cu consimțământul părților implicate.

ONU se implică în stingerea unor conflicte interne prin procese multidimensionale care includ activități cum ar fi:

- Separarea combatanților;
- Dezarmarea forțelor neregulate;
- Demobilizarea şi transformarea forțelor regulate şi neregulate într-o singură armată;
- Asistență pentru reintegrare în societatea civilă;
- Stabilirea unor sisteme de noi politici;
- Monitorizarea alegerii unor noi guverne.

Astfel de operațiuni aduc Namibiei independența, transformă societatea şi politicile în Cambodgia şi El Salvador şi furnizează o bază de reconstrucție pentru Mozambic. Se demonstrează cu succes, utilitatea conceptului mai larg de menținere a păcii - un concept care combină funcțiunile militare cu o largă varietate de obiective civile.

Cu notabila excepție a Angolei, aceste noi funcțiuni sunt reflectate în termenii unui acord comprehensiv pe care toate părțile ale unui conflict îl încheie în prealabil, solicitând participarea ONU la implementarea acestuia, iar angajamentele de a nu utiliza forța împotriva personalului ONU, sunt respectate.

A treia generație sau operațiile de dezarmare sunt precipitate de resurecția unor animozități adânci care au fost „înghețate" mai degrabă decât rezolvate, în timpul Războiului Rece, şi care reizbucnesc în conflicte marcate de cele mai de nedescris abuzuri față de drepturile omului, în mijlocul unor condiții anarhice[6]. Operațiunile de menținere a păcii sunt lansate acolo unde nu este pace de menținut, dar unde există o dorință internațională puternică de a susține eforturi de asistență umanitară, în timp ce tentativele sunt făcute în scopul găsirii unor soluții politice unui conflict. Eforturile unor asemenea misiuni de menținere a păcii se concentrează tot mai mult pe obiectivul limitat de a furniza eliberare umanitară, mai degrabă decât de a impune un acord comprehensiv. Cu atât mai mult, consimțământul poate lipsi deoarece autoritatea a decăzut sau din cauza proliferării

[6] Paul DUȚĂ, 'Operațiile de menținere a păcii - Generația a doua', *Revista Trupelor de Uscat*, nr.5/1999, (Editura Național Imprim S.A.: București, 1999), pp. 30-34.

unor grupuri care se consideră cu autoritate. În astfel de situații, acordurile de pace nu pot să fie încheiate sau nu au relevanță iar dreptul internațional şi convențiile sunt deschis ignorate[7].

Două dintre cele mai tipice exemple de acest tip de operații sunt cele desfăşurate în Somalia şi în fosta Iugoslavie, în timp ce misiunea din Ruanda este recunoscută ca fiind cel mai evident eşec. Este cel de-al doilea tip de operație care transformă conceptul tradițional de menținere a păcii şi principiile sale.

Intervenția ce a durat 3 ani în Somalia (1993-1995), schimbă modul în care lumea percepe menținerea păcii. UNITAF, o forță multinațională desfăşurată cu acordul Consiliului de Securitate şi cu o mare putere combativă, cu ample resurse şi un mandat limitat, transferă responsabilitatea operațională către UNOSOM I-II, căreia i se acordă o autoritate mult mai redusă, dar un mandat mai îndelungat. "Seminarul pe lecții învățate" de la UNOSOM conchide că mandatul operației este vag, schimbat în mod frecvent în timpul procesului şi că e deschis unor miliarde de interpretări. În august 1993, o forță de comando de 400 de ofițeri de armată americani ajung în Mogadishu pe urmele lui Aidid. În septembrie, 3 soldați americani sunt uciși când ofițerii de miliție lui Aidid doboară un elicopter american[8].

În octombrie 1993, 18 soldați americani sunt uciși, şi mai mult de 70 răniți într-o bătălie de 15 ore în Mogadishu. În câteva zile, preşedintele Clinton trimite întăriri şi stabileşte o dată de retragere pentru trupele americane. "*Nici un singur eveniment nu a făcut atât de mult să influențeze menținerea păcii în perioada post Război Rece ca intervenția somaleză*."

În 5 ani de când misiunea umanitară s-a dizolvat în conflict, Somalia are o puternică influență de cauțiune asupra politicilor străine de tip american.

Natura ineficientă a celei de a treia generații de menținere a păcii conduce la un număr de apeluri de reinventare a conceptului de menținere a păcii[9].

Roberts, de exemplu, identifică o nevoie de a stabili moduri de "*transformare a unei operațiuni de la menținerea păcii la construcția păcii; de a dezvolta un concept pentru operațiile de menținere a păcii distinct pentru menținere față de reacție împotriva agresiunii; şi, în mod general, de a produce politici cu o anume coerență intelectuală, strategică şi morală*".

[7] Paul DUȚĂ, 'Regulile de angajare şi dreptul internațional', *Revista Trupelor de Uscat*, nr.6/1999, (Editura Național Imprim S.A.: București, 1999), pp. 10-18.

[8] Paul DUȚĂ, 'Dreptul operațional şi dreptul umanitar', *Revista Trupelor de Uscat*, nr.1/2000, (Editura Național Imprim S.A.: București, 2000), pp. 11-17.

[9] Paul DUȚĂ, 'UNPROFOR şi asistența umanitară (1992-1995)', *Revista Trupelor de Uscat*, nr.4/1998, (Editura Național Imprim S.A.: București, 1998), pp. 26-32.

Tharoor exprimă în mod similar o speranță mai modestă ca "*procesul continuu de reflecție și analiză pe această chestiune va conduce la un consens între membri ONU privind ceea ce înseamnă menținerea păcii și ceea ce nu.*"[10]

Totuşi, este puțin probabil ca un asemenea consens va lua naştere în viitorul apropiat. În anumite circumstanțe, se pare că ONU va fi sortită eşecului daca acționează şi condamnată dacă nu acționează. La baza acestei dileme este aparenta contradicție de a înainta scopuri atât umanitare cât şi politice într-o singură misiune.

De fiecare dată când statele sunt lovite de război, foamete sau dezastru natural, ONU furnizează ajutor umanitar. Parte a acestui ajutor este o formă directă de asistență de la agențiile operative ale ONU şi programe, cum sunt:

- UN Development Programme (UNDP);
- UN Department of Humanitarian Affairs (UNDHA);
- World Health Organisation (WHO);
- UN High Commissioner for Refugees (UNHCR);
- Food and Agriculture Organisation of the UN (FAO);
- World Food Programme (WFP);
- UNICEF.

La agențiile ONU, se adaugă şi organizațiile non-guvernamentale care devin jucători importanți în sfera umanitară şi a drepturilor umane. Organizații majore cum sunt: „CARE", „Salvați Copiii", „Serviciile de eliberare catolică", „Medici fără frontiere", „World Vision", la fel ca alte organizații mai puțin cunoscute, se situează în primele rânduri în alinarea suferinței umane şi în supravegherea conflictelor armate. De fapt, în state, ca Burundi sau Sudan, munca se desfăşoară în condiții nesigure, situația ameliorată de prezența peacekeepers[11].

În timp ce această mare varietate de participanți se confruntă cu problema necoordonării în cadrul misiunilor de pace ale ONU, acțiuni umanitare fiind considerate un substitut pentru operațiile de menținere a păcii. Totuşi, agențiile de ajutor internațional şi organizațiile neguvernamentale nu au puterea şi structura organizațională de care este nevoie ca să conduci operațiuni în situații de conflict. Mai mult de atât, ajutorul pe care îl aduc ca să mențină zonele devine de multe ori o resursă care mai departe va servi drept combustibil, mai degrabă decât să rezolve un conflict armat.

[10] Paul DUȚĂ, 'Arta militară - noi perspective', *Revista Trupelor de Uscat*, nr.1/2000, (Editura Național Imprim S.A.: Bucureşti, 2000), pp. 11-18.
[11] Paul DUȚĂ, 'Operații umanitare (1992-1995)', *Revista Trupelor de Uscat*, nr.5/1998, (Editura Național Imprim S.A.: Bucureşti, 1998), pp. 11-18.

În martie 1997, în Zair, de exemplu, forțele rebele conduse de Kabila obțin combustibilul de care au nevoie pentru un atac în sudul oraşului Lubumbashi de la un depozit al UNHCR situat în Goma. Mai mult de 15000 de galoane de combustibil sunt luate şi folosite ca să debarce 300 de trupe şi armele lor spre sud pentru asaltul asupra Lubumbashi, în aprilie 1997. În plus, înafară de combustibilul furat, armata lui Kabila utilizează camioane furate pentru transport şi mâncare furată pentru supraviețuire.

De asemenea, armata Mobutu deturnează avioane ONU ca să transporte arme pentru lupta contra rebelilor. Avioanele aterizează în apropierea unei tabere de refugiați, unde armele sunt distribuite refugiaților ruandezi Hutu care devin prima linie de apărare a Mobutu.

La aceste aspecte negative ale asistenței umanitare (unde forțele războinice câştigă controlul asupra resurselor umanitare), se mai adaugă un impact indirect important. Când agențiile internaționale şi ONG-urile doresc să vină în întâmpinarea nevoilor de populației civile, ele intră în conflict cu interesele guvernelor războinice şi/sau forțele de opoziție care doresc să folosească resursele umanitare potrivit intereselor lor. Tensiunile intergrupuri sunt, de asemenea, în creştere atunci când ONG-urile furnizează ajutoare umanitare anumitor grupuri şi nu altora, sau angajează muncitori din anumite grupuri prin excluderea celorlalți. Hrana şi bani, în absența trupelor şi a presiunii diplomatice, devin componente importante în tacticile beligeranților locali.

În orice caz, viitorul menținerii păcii continuă să fie determinat de dorința colectivă a statelor membre, mai degrabă decât de realitățile umanitare. Dintre participanții la acțiunile umanitare, guvernele naționale sunt cele care distribuie forțele militare şi bani - sursa esențială în toate operațiunile care țintesc sfârşitul sau ameliorarea efectelor conflictului[12].

ONU nu a fost capabil să furnizeze nici mandatul nici mijloacele necesare încheierii unui Război Civil distructiv în Republica Congo. Secretarul general ONU, Kofi Annan propune Consiliul de Securitate un plan pentru o capacitate de 1.600-1.800 peacekeepers, plus unități de suport şi observatori militari. El sugerează ca statele să furnizeze soldați care "*să încerce şi să stabilizeze situația li să asigure respectarea încetării focului*". Totodată, el susține răspicat că ONU nu va acționa înainte de a exista o încetare a focului şi dacă nu există din partea părților implicate în conflict, determinarea de a căuta o conciliere politică[13].

[12] Paul DUȚĂ, 'Operațiile de menținere a păcii - Generația a doua', *Revista Trupelor de Uscat*, nr.5/1999, (Editura Național Imprim S.A.: Bucureşti, 1999), pp. 30-34.
[13] Paul DUȚĂ, *Instituții de securitate. Partea Generală,* Colecția Politică şi Apărare Națională nr.18 (Editura Tehno Media: Sibiu, 2006), pp. 76.

Exemplul situației din RD Congo întărește percepția că menținerea păcii internaționale se află în stare de criză din punct de vedere al finanțelor, doctrinei, coordonării şi a calității contribuțiilor. Astfel, Kofi Annan admite că (în raportul pe tema reformei): "*Națiunile Unite nu au în acest moment al istoriei, capacitate instituțională să conducă măsuri de întărire militară sub capitolul VII din Carta ONU*".

Pe cale de consecință, coalițiile *ad-hoc* ale statelor membre oferă mijlocul cel mai indicat pentru stoparea agresiunii sau împotriva escaladării şi răspândirii unui conflict iminent. Organizației îi lipseşte capacitatea de a implementa în mod rapid şi efectiv deciziile Consiliului de Securitate necesare situațiilor de criză.

Trupe pentru misiuni de menținerea păcii nu sunt, în cele mai multe cazuri, făcute disponibile de către statele membre sau sunt făcute disponibile sub condiții care constrâng un răspuns efectiv crizelor.

Stabilitatea păcii şi operațiunile pentru protecția drepturilor omului, la fel ca operațiunile de menținere a păcii, nu posedă o securitate financiară, realitatea cu un serios impact asupra viabilității unor asemenea operațiuni.

A devenit evident că „Agenda pentru pace" a lui Boutros Ghali şi definițiile relative la aceasta nu mai sunt relevante realităților conflictelor interstatale. Nu mai poate exista o distincție conceptuală între "menținerea păcii" şi "construcția păcii", iar Națiunilor Unite sunt relunctante ca să completeze ceva cu mandatul Capitolului VII. Această realitate este reflectată într-un număr descrescând de misiuni ONU şi *peacekeepers*. Numărul de trupe implicate în operațiuni ONU creşte de la 10.000 în 1989 la 70.000 în 1995, scăzând la 15.000.

Pe de altă parte, statisticile se bazează pe faptul că numărul misiunilor non-ONU de menținere a păcii este în creştere. Misiuni substanțiale sunt dirijate din 1990 de către Comunitatea Economică a Statelor Vest-Africane (ECOWAS) în Vestul Africii, şi începând din iulie 1992 de către Rusia şi Comunitatea Statelor Independente (CSI) în Georgia, Azerbaidjan şi Tadjikstan. Totuşi, de când forța de implementare NATO cu 40.000 de militari (IFOR) preia responsabilitatea operațiilor de la UNPROFOR, la sfârşitul lui 1995, ideea de operații de pace regionale câştigă teren în mod constant[14].

În 1997, o forță multinațională cu conducere italiană, 6.000 de militari, intervine în războiul civil din Albania, cu un mandat ONU, ca să livreze ajutor umanitar de urgență. Relativa vigoare şi constrângerile în uzul forței de către NATO în Bosnia şi forța Organizației pentru Securitate şi

[14] Paul DUȚĂ, *Instituții de securitate. Operațiuni. Vol I,* Colecția Politică şi Apărare Națională nr.19, (Editura Tehno Media: Sibiu, 2006), p. 134.

Cooperare în Europa (OSCE) în Albania au venit în sprijinul argumentului că se poate conta pe capacitatea regională pentru conducerea operațiilor de pace, respectiv intervențiile multinaționale acolo unde ONU nu poate sau nu doreşte să intervină.

ONU pare a fi de acord să transfere responsabilitatea pentru pace şi securitate oricărei forme de coaliție a dorinței, fără ca să aibă în mod necesar o noțiune clară a legalității, a unei direcții stabilite, sau suportul comunității internaționale.

Precedentul care impune apelarea la capitolul VIII al Cartei ONU este creat de Republica Central-Africană, când Consiliul de Securitate autoriza Misiunea Inter-Africană (AMIS), cu un număr de 800 de membri de a monitoriza implementarea acordurilor Bangui sub un mandat bazat pe Capitolul VII al Cartei ONU, pe 6 aug 1997. Statele membre ONU nu sunt solicitate să suporte nici o parte a costurilor misiunii, ele revenind țărilor participante.

În operația de pace multifuncțională UNTAG, este inclusă o componentă importantă de poliției civilă, rolul poliției eclipsându-l pe cel militar. Alte două misiuni sunt dedicate în mod exclusiv unor probleme de politică - MIPONHU şi Grupul de susținere a poliției în Croația. MIPONHU urmează scenariul a două misiuni precedente dedicate Poliției Naționale din Haiti (iulie 1996-iunie 1997) şi UNTMIH (august-noiembrie 1997)[15].

Mandatul misiunii ONU în Bosnia-Herțegovina (1995 până în prezent) se preocupă de asemenea de întărirea legală a activităților în mod exclusiv, executată de către 1.976 ofițeri civili de poliție din 40 de state (cu doar trei angajați militari de suport). Misiunea de observare ONU din Angola (MONUA), este compusă din 361 ofițeri civili de poliție. Odată cu retragerea graduală a personalului militar, componenta de poliție a misiunii continuă să verifice neutralitatea Poliției Naționale Angoleze, încorporarea personalului UNITA în poliția națională, şi dislocările ocazionale a reacției politice rapide.

În conformitate cu Carta ONU, misiunea Componentei de Poliție Civilă este de a "*de a superviza şi controla poliția civilă locală pentru a se asigura că legea şi ordinea să fie menținute efectiv şi imparțial şi ca drepturile omului şi libertățile fundamentale să fie protejate integral*". Aceasta este în mod evident mult mai uşor de a fi spus decât de a fi pus în practică. În Cambodgia, (martie 1992 - septembrie 1993), ONU a recrutat mai mult de 3000 de agenți de poliție din 32 de state din întreaga lume. Totuşi, această desfăşurare masivă de civili de poliție în misiunea UNTAC dezvăluie

[15] Paul DUȚĂ, *Instituții de securitate. Operațiuni. Vol I,* Colecția Politică şi Apărare Națională nr.19, (Editura Tehno Media: Sibiu, 2006), p. 189.

anumite neajunsuri serioase în poliția civilă ONU, în special pentru a instrui, a disciplina şi a conduce[16].

Poliția civilă ONU în misiunea de lungă durată din Salvador (ONUSAL) este principalul actor, operația fiind o operație de poliție, decât una militară. ONUSAL este lansată în mai 1991, ca misiune integrată de menținere a păcii cu componente de poliție, militară şi pentru drepturilor omului. În timp ce componenta militară are un efectiv autorizat de 380 de observatori militari, 631 de ofițeri civili de poliție alcătuiesc componenta de poliție. În 30 aprilie 1995, când mandatul ONUSAL a expirat, divizia de poliție putea să fie satisfăcută că în Salvador exista o nouă forță de poliție care în loc să inspire frica publicului, este o sursă de siguranță şi securitate. Totuşi, multe probleme de politică şi crime au rămas nerezolvate chiar şi după retragerea ONU. Membrii noii poliții civile create (PNC) comit violări ale drepturilor omului. Aceste violări sunt atribuite unui antrenament insuficient, lipsei unui *leadership* adecvat, întârzieri în setarea unor organisme supervizoare şi o lipsă concomitentă de transparență în politici. Mai mult, sfârşitul conflictului armat aduce crima la nivel foarte înalt.

Cele trei misiune de poliție în Haiti sunt mult mai dificile decât misiunea din Salvador. În conformitate cu toate rapoartele, Poliția Națională Haitiană (HNP) este pe cale de a deveni o forță capabilă apolitică care este capabilă să mențină legea şi ordinea cu respectarea drepturilor omului. Mai mult, UNTMIH şi MIPONHU sunt mandatate să se concentreze pe instruirea membrilor HNP şi a unităților - aspecte care au lipsit în misiunea ONUSAL. Când MIPONHU (cu o forță autorizată de 300 de civili de poliție) se retrage în sfârşit, Haiti are o forță de poliție credibilă[17].

Menținerea păcii este un instrument pragmatic improvizat de la bun început. Tradiționalul rol al *peacekeepers* se extinde în scop şi complexitate în timp ce constrângerile conflictului interstatal impuse de confruntarea Est-Vest sunt erodate.

Acest concept solicită noi abordări, şi noi modalități de a se adresa problemelor şi situațiilor practice la nivele tactice, operaționale şi strategice. Punctul de plecare într-o asemenea dezvoltare constituie în mod predominant conceptual clasic de menținere a păcii şi a principiilor asociate. Declinul drastic al peacekeepers şi extrema lor împrăştiere în toată lumea şi reducerea operațiunilor multifuncționale ale ONU poate fi considerat un *trend*.

[16] Paul DUȚĂ, *Instituții de securitate. Partea Generală,* Colecția Politică şi Apărare Națională nr. 18, (Editura Tehno Media: Sibiu, 2006), p. 123.
[17] Paul DUȚĂ, *Instituții de securitate. Operațiuni. Vol I,* Colecția Politică şi Apărare Națională nr. 19, (Editura Tehno Media: Sibiu, 2006), p. 314.

Soluția la criza privind operațiile de menținere a păcii internaționale, ar putea fi delegarea responsabilității spre largi batalioane regionale şi numai anumite activități să fie sub auspiciile ONU.

Recunoaşterea crescândă a importanței reconstrucției sistemelor politice şi de justiție este o parte esențială a procesului de pace care conduce în special la creşterea rolului poliției civile ONU.

Era de aur a „Căştilor Albastre" este în amurg; este vremea ofițerul civil de poliție profesională, ca principală pârghie a Operațiilor de Pace ONU.

Sarcinile militare vor trebui lăsate organizațiilor şi aranjamentelor militare. Din nefericire, această evoluție nu este de bun augur pentru participanții la umanitarism, nici pentru nevoia de a dezvolta o abordare integrată privind menținerea păcii internaționale şi a securității.

MISIUNEA DE ASISTENȚĂ A NAȚIUNILOR UNITE ÎN AFGANISTAN

Ion PANAIT

UNAMA was established on March 28, 2002 through United Nations Security Council resolution 1401. Its original mandate was aimed at supporting the process of rebuilding and national reconciliation outlined in the Bonn Agreement of December 2001. Today, Afghanistan has moved on from the Bonn Process and the Mission's work has adapted accordingly. As of 23rd March 2006 UNAMA's mandate, which is renewed annually, contains six main elements. These are: providing political and strategic advice for the peace process; providing good offices; assisting Afghanistan's government towards implementation of the Afghanistan Compact; promoting human rights; providing technical assistance; and continuing to manage all UN humanitarian relief, recovery, reconstruction and development activities in coordination with the government.

1. Premisele operațiilor pentru pace în Afganistan

Afganistanul, țară privită cândva de mii de turiști ca un paradis oriental, are un farmec aparte care i-a cucerit pe mulți. În anii '60 ai secolului trecut, Afganistanul era sinonim cu libertatea totală, un paradis al drogurilor unde hașișul era vândut în mod legal. O țară mistică, plină de splendori ale naturii, o adevărată grădină ca în “1001 de nopți”. Totul s-a sfârșit odată cu invazia sovietică din 1979.

În ciuda a peste 20 de ani de război și a unui nemilos regim al talibanilor, afganii nu și-au pierdut încă speranța. Într-o țară amenințată de foamete și de ravagiile unui război civil sângeros, oamenii au ajuns să se obișnuiască cu violențele.

Despre afgani se spune că sunt prizonierii istoriei. Luptele de cucerire, luptele pentru putere, confruntările, tensiunile durează de când e țara. Multe civilizații și-au lăsat aici amprentele, fie că este vorba de grecii lui Alexandru cel Mare sau de hoardele lui Gingis Han. În secolul al XVI-lea, regele Baber descria orașul Kabul ca pe "un excelent centru comercial". La Kabul se găseau produse din China, Irak, Imperiul Bizantin. Regele Baber s-a referit, în cartea sa intitulată "Memorii", la numărul mare de limbi vorbite de popoarele de sorginte diferită. Afganistanul de astăzi este mărturia unui trecut cosmopolit. Imaginea oamenilor și culoarea pielii lor poartă urmele invaziilor, dar și ale carnagiilor și resurecțiilor. Etniile și

religiile s-au amestecat. Un istoric al secolului al XIX-lea, englezul William Kaye, spunea că inclusiv trupele britanice și-au adus contribuția la mozaicul uman din Afganistan. “*Ofițerii Majestății Sale nu au putut rezista tentațiilor necontrolate. Farmecul femeilor din Kabul era irezistibil. Aproximativ 9.000 de soldați englezi au murit din cauza bolilor venerice"*, scria William Kaye. Secole marcate de mișcarea și amestecul populației au dat naștere la microprovincii în care coabitează astăzi nu mai puțin de 20 de limbi și alte zeci de dialecte. În ciuda suprafeței relativ modeste a teritoriului, fiecare grup păstrează distanța de celelalte, astfel încât nu s-a produs un amalgam de limbi și obiceiuri.

De la invazia Uniunii Sovietice din 1979, afganii s-au aflat iar în război. Mai întâi, contra trupelor de la Moscova, cu prețul unor lupte sângeroase, care au provocat moartea a peste un milion de oameni. După plecarea invadatorilor, războiul nu a luat însă sfârșit. Diferite facțiuni ale rezistenței islamice au pornit lupta pentru supremație încă din momentul retragerii trupelor sovietice, de această dată între ele. Conflictul a dus la moartea a peste 50.000 de persoane în cinci ani. Dar să revedem evenimentele istorice importante care au adus țara în situația actuală[1].

Începuturile națiunii afgane se află pe la sfârșitul secolului XVIII. Aceasta a fost guvernată, cu mici întreruperi, de o succesiune de monarhi care și-au consolidat puterea pas cu pas dar au avut de înfruntat o serie de războaie civile și invazii străine. Granița actuală a Afganistanului a fost stabilită în secolul XIX ca rezultat al aranjamentelor politice dintre puterile rivale Rusia și Marea Britanie. Marea Britanie a influențat mult soarta Afganistanului și politica externă a acestei țări de la sfârșitul secolului XIX și până la al III-lea razboi anglo-afgan din 1919, când Afganistanul și-a câștigat independența.

În 1973, regele Zahir Shah a fost detronat de vărul său și fostul prim-ministru, Muhammad Daud. Daud a declarat Afganistanul republică, el fiind președinte iar regele a fost exilat în Italia.

Afganistanul, o țară muntoasă cu o suprafață de aproximativ 652.000 kmp, se învecinează cu China, Iran, Pakistan, Tajikistan, Turkmenistan și Uzbekistan. Aproape jumătate din teritoriu are o altitudine de peste 2000 m peste nivelul mării.

În 1979, populația era estimată la 15,5 milioane, în 2000, *United Nations Population Fund* estima populația la 22,7 milioane, iar în prezent aceasta depășește 31 milioane; limbile majoritare sunt Pashto și Dari/Farsi.

Guvernului lui Daud i s-a opus partidul de stânga *People's Democratic Party of Afghanistan (PDPA)* și liderii etnici tradiționali așa că în aprilie

[1] Royce WILES, *AREU Information*, 2007, www.areu.org.af

1978, ofiţerii cu vederi de stânga l-au detronat pe Daud şi l-au executat, iar liderul PDPA, Noor Muhammad Taraki a devenit preşedinte.

La sfârşitul lui 1978, tradiţionaliştii islamici şi liderii etnici au început o revoltă armată, fapt ce a făcut ca în vara lui 1979 ei să controleze aproape toată zona rurală a ţării. În septembrie, Taraki a fost înlăturat de la conducere şi mai târziu executat. A fost înlocuit de vice-preşedintele Hafizullah Amin, dar acesta nu a putut stopa revolta şi puterea guvernului a slăbit continuu.

Invazia sovietică

La 25 decembrie 1979, forţele sovietice au intrat în Afganistan şi au luat sub control Kabulul. Babrak Karmal, liderul extremiştilor de stânga din PDPA, a devenit preşedinte. Karmal a adoptat politici religioase şi etnice deschise. Dar revolta s-a intensificat. La începutul lui 1980, Consiliul de securitate ONU a considerat că trebuie să răspundă intervenţiei sovietice, dar schiţa rezoluţiei a primit vot negativ din partea URSS, cum era şi normal.

În această situaţie, Adunarea Generală ONU a ţinut între 10 şi 14 ianuarie 1980 o sesiune specială de urgenţă unde a adoptat Rezoluţia Situaţiei din Afganistan[2], în care se condamna intervenţia străină şi se cerea retragerea trupelor; se cerea de asemenea Statelor Unite să asigure asistenţa umanitară şi Secretarului General ONU să informeze permanent despre desfăşurarea evenimentelor.

Au existat diferite abordări în scopul stopării conflictului dar acesta a continuat. Efectele au fost devastatoare. În următorii ani aproape 3 milioane de oameni s-au refugiat în Pakistan şi alţi 1,5 milioane în Iran. Mulţi alţii au părăsit zonele periculoase ascunzându-se în zone rurale din propria ţară. Sistemul educaţional a fost aproape distrus, în industrie s-au pus o serie de restricţii, sistemul de irigaţii a fost şi el distrus iar nivelul economic al ţării a scăzut.

Aşadar, Adunarea Generală s-a focalizat pe Afganistan începând cu anul 1980 adoptând o serie de rezoluţii care cereau stoparea conflictului şi retragerea forţelor sovietice concomitent cu asigurarea asistenţei pentru refugiaţi şi alte categorii de populaţie afectate de conflict.

În 1985, Adunarea Generală a analizat din nou situaţia drepturilor omului din Afganistan. La 13 decembrie a fost adoptată o nouă rezoluţie[3]. În aceasta, Adunarea condamna escaladarea nivelului de violare a drepturilor omului în special în rândul populaţiei civile, bombardamentele şi alte operaţiuni militare cărora le cădeau victime populaţia civilă, precum şi

[2] S.C. Resolution ES-6/2 (1980).
[3] S.C. Resolution 40/137 (1985).

distrugerea infrastructurii.

În mai 1986, Karmal a fost înlocuit din funcţia de lider al PDPA de către Mohammad Najibullah, care a devenit preşedinte în noiembrie 1987.

În mai 1987, sub auspiciile Naţiunilor Unite, a fost încheiat Acordul de Stabilizare a situaţiei din Afganistan între Afganistan, Pakistan, URSS şi SUA. Acesta stabilea sfârşitul intervenţiei străine în Afganistan şi URSS a început retragerea forţelor. Cu autorizarea Consiliului de Securitate, în 1988[4], Secretarul-General Javier Perez de Cuellar a stabilit o misiune de monitorizare a retragerii forţelor străine, numită - the United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan (UNGOMAP) – şi a stabilit planul sprijinului repatrierii refugiaţilor.

Războiul civil afgan

Retragerea definitivă a sovieticilor a fost consemnată în februarie 1989. Rebelii, însă, care nu au semnat acordul, au continuat lupta împotriva guvernului Najibullah şi războiul civil a continuat.

Ca urmare a Acordului din mai 1987, Naţiunile Unite au depus un efort serios pentru coordonarea asistenţei umanitare. Organizaţia pentru Alimentaţie şi Agricultură, Food and Agricultural Organization (FAO) a estimat suprafaţa agricolă cultivată între 1979 şi 1991 la 40% din suprafaţa totală a Afganistanului, ceea ce era foartre bine dacă ţinem cont că 50% se află la peste 2000 m altitudine.

În 1989, sub coordonarea Programelor Naţiunilor Unite pentru Asistenţă Umanitară şi Economică, s-a desfăşurat întrunit un plan de acţiune pentru asistenţă umanitară al agenţiilor ONU: *UN Children's Fund (UNICEF), the UN Development Program (UNDP), the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR)* şi *the World Food Program (WFP).*

În 1991, responsabilitatea pentru Operaţiunea Salam – programul ONU de îmbunătăţire urgentă a situaţiei din Afganistan – a revenit Reprezentantului Personal al Secretarului General – Secretary General's Personal Representative, Benon Sevan. În acel an, WFP a asigurat 60.000 tone de hrană poporului afgan, FAO a asigurat 6.800 tone de seminţe şi mai mult de o jumatate de milion de puieţi de pomi fructiferi şi plopi. Asistenţa în agricultură, ajutorul cu alimente, serviciile de sănătate publică şi maternală, programele de creştere economică, au fost iniţiate cu resurse asigurate de Naţiunile Unite şi comunitatea internaţională. Dar alte programe planificate, ca repararea infrastructurii, construirea de lociunţe şi descurajarea producerii narcoticelor, nu s-au realizat datorită fondurilor insuficiente.

Războiul civil dintre diferite facţiuni a continuat şi după retragerea URSS, fapt ce a condus la creşterea numărului de oameni ce-şi părăseau

[4] S.C. Resolution 622 (1988).

locuințele şi a facut ca în Afganistan să existe cea mai mare criză a refugiaților din lume. În 1990, existau 6,3 millioane civili în exil - 3,3 millioane în Pakistan şi 3 millioane în Iran. În sprijinul proiectului de repatriere, UNHCR a stabilit peste 300 sate în Pakistan pentru refugiații Pashtun. În Iran, triburile de Tadjici, Uzbeci şi Hazara au locuit şi au căutat să muncească în comunitățile locale.

În 1992, luptele s-au intensificat făcând prea dificil ajutorul organizațiilor internaționale. Forțele rebele s-au apropiat de Kabul şi guvernul Najibullah a căzut. La 24 aprilie 1992, forțele liderilor mujaheddini (guerilla) cu excepția unuia (Gulbuddin Hekmatyar) au căzut de accord cu formarea unui guvern condus de Sigbatullah Mojaddedi. Conform înțelegerii, Mojaddedi va conduce un Consiliu de Tranziție timp de 2 luni. El va fi apoi înlocuit de Consiliul de Conducere- Leadership Council – care va fi condus de Burhannudin Rabbani timp de 4 luni. Rabbani a fost declarat Preşedinte al Statului Islamic Afghanistan în iulie 1992. Conform acordului (Peshawar Accord), el trebuia să părăsească puterea în octombrie dar nu a făcut-o. În acel timp, Massoud, ministrul apărării din guvernul lui Rabbani şi Hekmatyar, s-au angajat într-o confruntare armată în Kabul, oraş a cărui mare parte fusese cruțată pe timpul ocupației sovietice.

Aprecierea anuală a Adunării Generale ONU, rezumată în Rezoluția pentru asistență internațională de urgență pentru reconstrucția Afganistanului[5], nota că stabilirea Afganistanului ca stat islamic a dus la apariția unei noi oportunități pentru reconstrucție; eforturile Scretarului General ONU s-au îndreptat spre mobilizarea susținătorilor în reabilitare şi reconstrucție.

În 1993, au fost negociate două acorduri pentru pace între preşedintele Rabbani şi alți opt lideri afgani: în Islamabad la 7 martie şi în Jalalabad la 18 mai. Prin aceste acorduri, liderii au căzut de acord să formeze un guvern pentru 18 luni care să pregătească procesul electoral, să conceapă o constituție şi să stabilească un consiliu al apărării care să formeze o nouă armată națională. În raportul său anual, Secretarul General observa că prin aceste acorduri s-a încercat rezolvarea problemelor guvernului dar nu s-au eliminat amenințările din jurul Kabulului. Astfel că, în decembrie 1993, la cererea Adunării Generale, Secretarul General a stabilit Misiunea Specială a Națiunilor Unite pentru Afganistan (UNSMA). Liderul acesteia a dezbătut spectrul general cu liderii afgani şi a solicitat acestora să expună modul în care ei cred că Națiunile Unite ar putea ajuta la reconciliarea şi reconstrucția națională.

Kabulul, însă, a fost asediat din nou: prima dată de grupuri diferite de mujaheddini şi apoi de talibani – o mişcare fondată în Kandahar, din fii sau

[5] S.C. Resolution 47/119 (1992).

orfani ai mujaheddinilor. Aceştia proveneau de fapt din taberele de refugiați din Pakistan şi, spuneu ei, se opun practicilor de corupție văzute la mujaheddini. Aceste lupte au condus din nou la refugierea populației, aproape 350.000 de oameni au părăsit Kabulul aşezându-se într-o tabără, lângă Jalalabad, astfel încât la acea oră depindeau de hrana şi suportul ONU, 800.000 de oameni. În 1994, alți 700.000 s-au refugiat în tabere din Pakistan şi Iran.

În 1994, o primă serie de apeluri pentru ajutorarea Afganistanului au fost lansate de Națiunile Unite. Apelurile detaliau nevoile urgente ale poporului afgan şi cereau fonduri neguvernamentale şi de la agențiile ONU. Primul apel a avut un succes de apreciat: din donații s-au asigurat 75% din necesarul cerut. Proiectele de reabilitate s-au focalizat pe dezvoltare urbană şi micşorarea sărăciei în comunitățile rurale. Au fost distribuite fermierilor semințe de calitate superioară, 80.000 tone de grâu, aproape 125.000 hectare de teren au fost irigate şi peste 8.000 hectare de livezi au fost reabilitate.

Următoarele apelurile anuale nu au mai avut însă acelaşi succes în strângerea fondurilor necesare. Apelurile din 1995-1996, spre exemplul, au acoperit numai 50% din necesarul urgent, fapt ce a condus la imposibilitatea refacerii infrastructurii. Încetarea conflictelor în unele părți ale țării, însă, a făcut posibilă redeschiderea unor drumuri şi o mai bună distribuție a ajutoarelor de către agențiile ONU. Din ianuarie până în iunie 1995, WFP a distribuit peste 53.000 tone de alimente iar Centrul ONU pentru Aşezări Omeneşti (UN Center for Human Settlements) a reuşit reconstruirea de case pentru 10.000 familii. Pe timpul campaniei din domeniul sănătății din 1995, aproape 2,4 milioane de copii sub cinci ani au fost vaccinați împotriva poliomielitei şi mai mult de 80.000 sub doi ani, împotriva pojarului.

Revolta talibanilor s-a intensificat treptat. La sfârşitul lui 1994 şi începutul lui 1995, rebelii au preluat contolul asupra unei mari părți a sudului şi vestului Afganistanului, incluzând oraşele Kandahar şi Herat. Într-o declarație prezidențială, la 15 februarie 1996, Consiliul de Securitate era informat despre intensificarea ostilităților din jurul capitalei Kabul şi se solicita ajutor umanitar. Se informa, de asemenea, despre intensificarea fenomenului terorist, despre traficul de arme şi droguri care destabilizau regiunea.

În septembrie, talibanii cuceresc Kabulul. Rabbani realizează o alianță a opoziției cu Frontul Islamic Unit pentru Salvarea Afganistanului (*the United Front sau the Northern Alliance*). Curând talibanii au ajuns să controleze şi mai mult din țară, Alianței rămânându-i numai teritoriul de nord.

La 22 octombrie, Consiliul de Securitate chema părțile la încetarea ostilităților şi angajarea la un dialog politic care să ajute la reconciliere

națională[6]. Se specifica faptul că acest conflict crează un teren fertil pentru terorism, pentru traficul de droguri și cerea părților să se rețină de la astfel de activități. Adunarea Generală condamna detronarea președintelui Najibullah precum și executarea sa și a fratelui său de către talibani.

Luptele dintre talibani și grupurile Alianței Nordului au continuat între 1997 și 2000, dar pozițiile militare s-au schimbat foarte puțin. În iulie 1997, Secretarul-General îl desemnează pe Lakhdar Brahimi, fostul ministru de externe al Algeriei, ca Trimis Special pentru Afghanistan, să se consulte cu principalele state și părți interesate în realizarea unor noi abordări a activităților ONU de realizare a păcii. El a vizitat Afganistanul și alte 12 națiuni iar în octombrie, împreună cu Sub-secretarul General pentru politică externă, a convenit o serie de întâlniri informale cu cei ce au fost numiți "Grupul 6 plus 2" – compus din șase state vecine Afganistanului (China, Iran, Pakistan, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan), plus Statele Unite și Rusia. În aprilie 1998, printr-o declarație prezidențială, Consiliul de Securitate nota creșterea în intensitate a conflictelor etnice, a persecuției minorităților. Se arăta de asemenea că unele puteri străine continuă sprijinul unor facțiuni implicate în conflict și apela din nou la găsirea unei soluții politice.

În iulie, Consiliul a elaborat un raport prin care arăta creșterea fenomenului de hărțuire a organizațiilor umanitare și scotea în evidență decizia talibanilor de stabilire a acestor organizații într-un singur loc și anume în Kabul. De asemenea se arăta creșterea fenomenului de discriminare a fetelor și femeilor.

Ca urmare a atacurilor teroriste cu bombă de la 7 august asupra ambasadei SUA de la Nairobi, Kenya, și Dar-es-Salaam, Tanzania, care au curmat sute de vieți, Consiliul a adoptat o nouă rezoluție[7] la 28 august care relua în discuție continuarea prezenței teroriste pe teritoriul Afganistanului. Se condamnau atacurile asupra personalului ONU în zonele controlate de talibani, inclusiv uciderea a doi afgani membri ai World Food Program și UN High Commissioner for Refugees din Jalalabad, și a consilierului militar al UNSMA din Kabul. Se condamna, de asemenea, capturarea Consulatului General al Iranului din Mazar-i-Sharif. La 8 decembrie Consiliul cere talibanilor să stopeze adăpostirea și pregătirea teroriștilor internaționali și invită la cooperare toate facțiunile afgane pentru aducerea teroriștilor în fața justiției[8].

La 15 octombrie 1999, luând act de eșecul cererii anterioare, Consiliul

[6] S.C. Resolution 1076 (1996); Assembly resolution 51/108 and Council statement S/PRST/1996/40.
[7] S.C. Resolution 1193 1998).
[8] S.C. Resolution 1214(1998).

aplică sancțiuni prevăzute de Carta ONU. Consiliu specifica faptul că Usama bin Laden a fost implicat în atacul ambasadei USA din August 1998[9], nu se recunoștea legitimitatea guvernului format de facțiunile talibane și-i chema pe aceștia în fața instanței. Sancțiunile impuse la 14 noiembrie includeau înghețarea fondurilor de ajutorare și a altor resurse financiare pentru teritoriile controlate de talibani. În Declarația de la 22 octombrie, Consiliul de Securitate și-a exprimat de asemenea regretul pentru implicarea în lupte, de către talibani, a mii de oameni de alte naționalități, unii dintre ei având vârste sub 14 ani. S-a exprimat consternarea privind continua deteriorare a situației drepturilor omului, forțarea populației civile să-și părăsească locuințele, execuțiile, abuzurile și detenția civililor, violența împotriva femeilor și fetelor. Capturarea Consulatului General din Mazar-i-Sharif a fost descrisă ca o violare flagrantă a legilor internaționale datorită morții diplomaților iranieni și a unui jurnalist. Creșterea semnificativă a culturilor, producției și traficului de droguri în special în zonele controlate de talibani era, de asemenea, condamnată.

La sfârșitul anilor '90, Afganistanul devenise principala sursă de opium din lume (aproape 80% din producția totală). Ca răspuns, Programul Națiunilor Unite de Control al Drogurilor, UN Drug Control Program (UNDCP) a stabilit un proiect pentru reducerea producției de mac introducând culturi alternative, refacerea sistemelor de irigații și amenajarea drumurilor. În decembrie 2000, se aprecia că impunerea sancțiunilor și dezvoltarea altor proiecte alternative sunt acțiuni greu de implementat.

2. Atacurile teroriste din 11 Septembrie 2001 și urmările lor

Conflictul din Afganistan a continuat până la sfârșitul anului 2001. În această perioadă, ajutorul comunității internaționale, inclusiv al Națiunilor Unite, a continuat. În absența unui guvern efectiv, problemele politice și de securitate n-au putut fi rezolvate iar asistența umanitară a fost des întreruptă datorită plecării temporare a angajaților ONU și ai ONG-urilor.

La sfârșitul anilor '90 poporul afgan a suferit și de pe urma unei serii de dezastre naturale nu numai a războiului civil. Astfel, în februarie și mai 1998 cutremurele de pământ au ucis peste 7.000 oameni și au afectat alți 165.000. În iunie, aproape 6.000 oameni au fost uciși de inundații. În fața acestor grele încercări ONU și-a dublat eforturile asigurând peste 94.000 tone de alimente pentru 1,13 millioane de oameni în 2000, vaccinând 5,3 millioane de copii împotriva poliomielitei și asigurând suport educațional nedescriminatoriu pentru 300.000 copii. Cu toate acestea, 25% din copiii sub cinci ani au murit; numărul femeilor afgane moarte la naștere a fost de cinci ori mai mare decât în țările dezvoltate. Epidemiile de febră tifoidă și

[9] S.C. Resolution 1267 (1999)

holeră s-au răspândit iar pneumonia şi malaria au constituit serioase amenințări pentru sănătatea publică. Condiția femeii s-a deteriorat vizibil şi numai una din 20 putea primi minimum de educație. Între 1988 şi 2000, peste 4,6 millioane de afgani refugiați s-au întors la casele lor cu ajutorul UNHCR, dar luptele continuând ei au ajuns să se refugieze din nou; UNHCR a asigurat haine şi adăpost în statele unde s-au refugiat, la sfârşitul lui 2001 UNHCR cheltuise 1,2 miliarde $ în operațiile de ajutorare a refugiaților în Pakistan, 352 millioane în Iran, şi 72 millioane în interiorul Afganistanului. La sfârşitul anului, aproape două millioane afgani mai erau în Pakistan şi 1,5 millioane în Iran.

Prin Programul Națiunilor Unite de Deminare, UN Mine Clearance Program, a fost solicitat ajutorul mai multor state din lume reuşindu-se înlăturarea a 9,7 millioane de mine din teren. În 2000, ca şi în anii anteriori, majoritatea fondurilor coordonate de ONU pentru Afganistan au provenit din donații prin WFP. Cu numai 6 millioane $ nu s-a reuşit însă o schimbare deosebită a condițiilor de viață, iar proiectele pentru dezvoltarea agriculturii au fost ca şi inexistente. La 4 septembrie 2001, ONU şi partenerii săi au elaborat raportul numit Adâncirea crizelor, *the Deepening Crisis*, care descria situația umanitară disperată a afganilor. Raportul conținea un plan de acțiune pentru sprijinul Afganistanului pe perioada iernii ce urma, fiind identificați cinci millioane de oameni afectați de pe urma razboaielor şi a drogurilor.

Raportul a rămas, însă fără urmări întrucât au urmat evenimentele nefericite de la 11 septembrie. SUA trebuiau să riposteze, era în joc prestigiul lor tragic umilit. Ținta aleasă a fost Afganistanul, țară în care talibanii şi Al-Qaida lui ben Laden reprezentau nucleul terorismului. Atunci, SUA au reuşit să antreneze în intervenția din Afganistan şi ONU şi toate țările din NATO. Chiar şi țările care erau numai partenerii ai NATO au împărtăşit ambiția NATO de a întări cooperarea în lupta împotriva terorismului.

Atacurile de pe 11 septembrie 2001 împotriva Statelor Unite au condus la invocarea pentru prima dată de către NATO a Articolului 5. Chiar în ziua următoare, 46 de membri ai EAPC au condamnat în mod necondiționat atacurile asupra New York-ului şi Washington-ului şi s-au angajat să întreprindă toate eforturile necesare pentru a combate plaga terorismului.

Intervenția militară americană din Afganistan a fost considerată ca legitimă aproape universal de comunitatea internațională. Detestatul regim taliban, o teocrație primitivă, a fost alungat rapid. Bush le-a promis afganilor în 2003 că țara lor va beneficia de o revitalizare economico-socială comparabilă cu cea din Europa Occidentală în perioada postbelică. La aproape şase ani după înfrângerea talibanilor, promisiunile lui Bush rămăseseră nerealizate. Fondurile promise pentru reconstrucția țării, oricum insuficiente, au fost accesibile numai parțial şi, în mare parte, irosite. Numai jumătate din ajutoarele promise în 2001 au fost distribuite până în 2006. Autostrada de la Kabul la Kandahar, proiectul cel mai grandios pentru remedierea infrastructurii din Afganistan, a devenit inutilizabilă din cauza nivelului intolerabil de violență de-a lungul şoselei. Multe alte programe de reconstrucție au rămas nefinanțate. Două treimi din populație nu beneficiază de electricitate. Aproape 60% nu au acces la apă potabilă. Nici la ora actuală afganii nu trăiesc prea bine deşi trebuie să recunoaştem că s-au făcut eforturi considerabile.

Au fost făcute însă şi greşeli; militarii americani au fost preocupați în principal de urmărirea şi suprimarea talibanilor şi a membrilor organizației Al Qaida. Trupele străine au asigurat la început o oarecare securitate numai în Kabul. În restul țării, afganii au căzut sub dominația liderilor tribali, a vechilor comandanți paramilitari şi a traficanților de droguri. Ca să supraviețuiască, afganii au revenit la cultivarea şi exportul de opiu. Țara livrează 90% din producția globală de opiu şi heroină. O parte din fondurile obținute din comerțul cu narcotice finanțează rezistența împotriva “ocupanților occidentali” şi a autorităților de la Kabul. Guvernul preşedintelui Karzai este paralizat de corupție. Incapabilă să-şi extindă autoritatea în toată țara, armata națională nici nu a încercat să lupte cu adevărat împotriva milițiilor paramilitare, a producătorilor şi traficanților de narcotice sau a liderilor autocrați regionali. Reorganizați şi regrupați în Pakistan, talibanii au revenit în forță în Afganistan şi controlează o parte din provinciile din sudul şi estul țării. Numărul atentatelor sinucigaşe şi ale atacurilor cu dispozitive explozive improvizate contra trupelor NATO şi a armatei naționale a crescut în mod alarmant. Femeile afgane, în loc să-şi afirme drepturile oferite de societatea democrată, au reînceput să poarte burka impusă în trecut de dictatura talibană. Deziluzionați de prestația comunității internaționale, de lipsa de progres în reconstrucția țării şi de invazia culturală a "necredincioşilor", din ce în ce mai mulți afgani au întors spatele Occidentului "civilizator". Promisiunile coaliției că vor democratiza țara, vor moderniza societatea şi vor aduce prosperitate în Afganistan au devenit irealizabile din punctul lor de vedere.

Aşadar intervenția americanilor şi a aliaților era legitimă, dar pe ce teren urmau să lupte? Cunoşteau oare strategii militari şi civili Afganistanul? Se pare că nu.

Afganistanul a fost pentru multă vreme reputat pentru toleranța sa. O țară traversată de atâtea influențe diverse cum a fost Afganistanul nu ar fi putut exista fără toleranță. Cu toate acestea, în urma experienței războiului antisovietic, când islamul s-a confundat practic cu lupta pentru libertate, acest pământ a ajuns adăpostul trupelor fanatice ale lui Ossama ben Laden. Islamul radical este contrar tradițiilor afgane, fanatismul talibanilor

avându-şi originea tocmai în perioada războiului antisovietic. În timpul conflictului, sute de mii de tineri afgani au fost primiţi în noile şcoli coranice-madras, adesea amplasate în apropierea taberelor de refugiaţi de lângă oraşele Peshawar şi Quetta din Pakistan. Finanţate de Arabia Saudită, aceste şcoli predau o variantă radicală a islamului, variantă pe care, mai târziu, talibanii au aplicat-o pe teritoriul Afganistanului. Şcolile coranice erau frecventate în general de băieţi Pashtun, proveniţi din mediul rural, săraci şi foarte săraci. Elevii şcolilor coranice erau formaţi ca "soldaţi-călugări", fiind izolaţi de restul familiei şi de femei. De la lună la lună, de la an la an, a crescut un curent islamist radical, mişcarea talibană.

Intervenţia americană a dus la înlăturarea rapidă a talibanilor, Alianţa Nordului preluând conducerea în scurt timp pe tot cuprinsul Afganistanului. Includerea reprezentanţilor etniei pastune în rândul noilor lideri afgani a constituit o problemă destul de dificilă, opoziţia antitalibană învingătoare fiind formată în special din reprezentanţi ai minorităţilor, nu de puţine ori ostile pashtunilor din rândul cărora mişcarea talibană şi-a recrutat majoritatea membrilor.

În perioada imediat următoare căderii regimului taliban de la sfârşitului lui 2001, provocările reinstaurării păcii şi stabilităţii şi a reconstruirii Afganistanului păreau formidabile. Ţara fusese efectiv în război mai mult de două decenii şi avea şi cea mai mare suprafaţă de teren minat din lume. Potrivit Programului ONU de Dezvoltare, 70% dintre cei 22 de milioane de locuitori erau subnutriţi, iar durata medie de viaţă a acestora era de 40 de ani. În perioada care a urmat, s-au realizat progrese semnificative, care permit ONU, NATO, comunităţii internaţionale şi afganilor înşişi să fie mândri de o serie de reuşite.

Preocuparea Naţiunilor Unite pentru soarta Afganistanului a fost permanentă. Aşa cum arătam anterior, chiar înaintea evenimentelor de la 11 septembrie 2001, ONU a monitorizat situaţia din Afganistan şi a făcut demersuri insistente utilizând întreaga gamă de acţiuni specifice pentru aducerea situaţiei interne la o stare de normalitate.

La 30 iulie 2001, Consiliul de Securitate şi-a reafirmat aprecierile rezoluţiilor anterioare[10] privind situaţia critică din Afganistan care constituia o ameninţare la adresa păcii şi securităţii din regiune. Acţionând în baza capitolului VII al Cartei ONU şi luând în calcul Raportul comitetului de experţi S/2001/511 privind concluziile şi recomandările reieşite în urma consultărilor cu statele vecine Afganistanului aflat atunci sub controlul talibanilor, Consiliul cerea Secretarului General să implementeze măsuri de

[10] Resolution 1267 (1999) of 15 October 1999 and resolution 1333 (2000) of 19 December 2000.

asistenţă pentru statele vecine împotriva fenomenului terorit şi al reţelei Al Qaida, să verifice ori de câte ori era posibil şi să raporteze încălcarea măsurilor stabilite în acest domeniu. În acelaşi timp, Consiliul de Securitate decidea ca un Grup de Monitorizare compus din cel puţin cinci experţi de la New York să monitorizeze respectarea prevederilor rezoluţiilor anterioare privind regimul taliban şi Al Qaida, respectarea embargoului privind armele, finanţarea acţiunilor teroriste şi traficul de narcotice.

A doua zi după atacurile sinucigaşe asupra Americii, Adunarea Generală a ONU a condamnat cu tărie atacurile teroriste[11] care cauzaseră multe pierderi de vieţi omeneşti şi distrugeri în chiar oraşul care găzduia sediul ONU-New York, în Washington şi Pennsylvania. Adresa în acelaşi timp condoleanţe familiilor victimelor şi guvernului SUA, chema în justiţie organizatorii atentatelor, precum şi pe cei care i-au sprijinit.

La 28 septembrie 2001, Consiliul a emis şi Adunarea Generală a aprobat o nouă rezoluţie[12] în baza Capitolului VII al Cartei ONU prin care cerea tuturor statelor să prevină şi să se abţină de la finanţarea actelor teroriste, să îngheţe orice furnizare de asistenţă financiară sau economică persoanelor, grupurilor sau statelor ce aveau legătură cu fenomenul terorist, să ia măsuri preventive în special pentru restricţia deplasării dintr-o ţară în alta a persoanelor suspecte şi să se informeze reciproc în domeniu, să stopeze accesul teroriştilor la sursele financiare.

Eforturile Consiliului de Securitate al ONU s-au îndreptat după atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001 de către gruparea teroristă Al Qaida spre sprijinirea poporului afgan în schimbarea regimului taliban care-l sprijinise pe Usama bin Laden. La 1 octombrie, într-o sesiune lungă de o săptămână a Adunării Generale[13], având ca subiect terorismul, Secretarul General Kofi Annan cerea noi abordări şi asigurarea de resurse în lupta împotriva terorismului pentru protejarea victimelor acestui fenomen. Prin acest nou apel se cerea comunităţii internaţionale furnizarea a 584 millioane $ pentru nevoile umanitare necesare unui număr de 7,5 millioane de civili afgani în următoarele şase luni, în special pentru sprijin alimentar pe perioada iernii ce urma. Din nefericire, amplificarea conflictului prin răspunsul SUA la atacurile teroriste, au forţat agenţiile ONU să-şi retragă oamenii.

Totuşi, ONU şi-a continuat exercitarea rolului de promovare a dialogului între părţi, ajutând la stabilirea unor puncte comune de vedere, inclusiv cu guvernul afgan. La 3 octombrie, Secretarul General l-a redesemnat pe Lakhdar Brahimi, care a semnat pentru doi ani, ca trimisul său special în Afganistan.

[11] G.A. Resolution A/56/1, 12 Sep 2001.
[12] S.C. Resolution 1373 (2001).
[13] S.C. Resolution 1373 (2001).

Acordul de la Bonn

Luând act de situaţia gravă în care se afla poporul afgan şi salutând întâlnirea Reprezentantului Special cu reprezentanţii Grupului „6 plus 2" la 2 noiembrie, Consiliul de Securitate îşi exprima, două zile mai târziu[14], sprijinul puternic pentru stabilizare începând cu înfiinţarea unei administraţii de tranziţie în Afganistan, formată din reprezentanţi ai tuturor grupurilor etnice, care să conducă ţara după principiile respectării drepturilor omului. Cerea, de asemenea, implementarea asistenţei umanitare de urgenţă, sprijin pentru refugiaţi, protecţia populaţiei civile, acţiuni de deminare şi realizarea unui program pe termen lung pentru asistenţă socială şi reconstrucţie economică.

La 12 noiembrie, Grupul "6 plus 2" s-a întâlnit la New York sub preşedinţia Secretarului General ONU, acceptând o bază de înţelegere în alegerea guvernării afgane şi continuarea sprijinului umanitar al ONU pentru refugiaţii afgani din ţările vecine. La 27 noiembrie, s-a deschis la Islamabad o conferinţă pentru reconstrucţia Afganistanului sponsorizată de UNDP, Banca Mondială şi Banca de Dezvoltare a Asiei la care au fost peste 300 participanţi inclusiv din Afganistan. Direcţiile pe care s-au axat dicuţiile au inclus rolul femeilor, importanţa educaţiei şi crearea unui sistem viabil al sănătăţii publice. Discuţiile au continuat la Berlin în luna decembrie.

În acest timp, Alianţa Nordului a reuşit să intre în Mazar-e-Sharif, Herat şi Kabul – evenimente decisive în marcarea înfrângerii talibanilor. A urmat apoi semnarea Acordului de la Bonn, care presupunea restabilirea instituţiilor afgane de guvernământ.

Naţiunile Unite au organizat o întâlnire a facţiunilor afgane în Bonn la sfârşitul lui noiembrie 2001. La sfârşitul acestei întâlniri, pe 5 decembrie, aceste facţiuni, în prezenţa reprezentantului special al ONU, Lakhdar Brahimi şi a altor reprezentanţi ai ONU şi ai comunităţii internaţionale, au adoptat Acordul provizoriu până la restabilirea instituţiilor guvernamentale permanente. La Conferinţa de la Bonn s-au stabilit primele sarcini ale Naţiunilor Unite în Afganistan pe perioada interimară, ca urmare a necesităţii reconstrucţiei şi dezvoltării Afganistanului. Reprezentantul Special al Secretarului General era responsabil pentru toate aspectele muncii ONU, el trebuia să monitorizeze şi să sprijine implementarea tuturor aspectelor Acordului. Naţiunile Unite trebuiau să consilieze Autoritatea Interimară în stabilirea unui mediu politic neutru, a unui parlament provizoriu bazat pe tradiţiile afgane. Totodată, participanţii au cerut Reprezentantului Special să investigheze actele de violare a drepturilor omului, să recomande măsuri coercitive acolo unde era cazul şi să promoveze implementarea unui pro-

[14] S.C. Resolution 1378 (2001).

gram de educaţie în spiritul respectului pentru drepturile omului[15].

În Raportul prezentat în Adunarea Generală la 6 decembrie 2001[16], Secretarului General, a trecut în revistă toate acţiunile întreprinse de ONU în sprijinul Afganistanului în anul 2001, în toate domeniile, a prezentat situaţia internă din acel moment şi a apreciat ca un mare moment istoric încheierea Acordului de la Bonn prin care se stabilea pentru Afganistan exact ceea ce au cerut Naţiunile Unite prin rezoluţia anterioară:

- înfiinţarea unei administraţii de tranziţie, care să asigure cadrul legal, să asigure respectarea drepturilor omului şi apoi să organizeze alegeri prezidenţiale şi parlamentare;
- implementarea asistenţei umanitare de urgenţă în sprijinul refugiaţilor, acţiuni de deminare;
- stabilizarea situaţiei de securitate;
- realizarea unui program pe termen lung pentru protecţie socială şi reconstrucţie economică.

Acordul de la Bonn mai prevedea înfiinţarea unei Comisii Speciale Independente pentru stabilirea urgenţelor constituţionale, a Curţii Supreme a Afganistanului şi alte organisme administrative. La baza noii Constituţii, stabilea acordul, trebuia să stea Loya Jirga (structura tradiţională a parlamentului afgan) şi Constituţia din 1964. În 2002, după 23 de ani au avut loc în Afganistan primele alegeri.

Prima lună a anului 2002, găseşte ONU la fel de preocupată de situaţia Afganistanului. La 15 ianuarie, Consiliul dispune sistarea sancţiunilor pentru compania aerienă afgană, *Ariana Afghan Airlines*, iar la 28 ianuarie, stabileşte noi sancţiuni împotriva talibanilor şi Al Qaida[17].

Totodată, la 28 martie 2002, Consiliul de Securitate a stabilit constituirea Misiunii de Asistenţă a Naţiunilor Unite în Afganistan, *United Nation Assistance Mission in Afghanistan-UNAMA*[18] pentru o perioadă de un an (vezi figura 1).

UNAMA

UNAMA a luat fiinţă ca urmare a necesităţii integrării eforturilor tuturor agenţiilor ONU în această ţară. La ora actuală există 17 agenţii ONU, care lucrează împreună cu autorităţile guvernamentale locale şi cu alte organizaţii internaţionale. Toate programele ONU sunt menite să sprijine procesul de stabilitate şi reconstrucţie a Afganistanului şi să ajute administraţia afgană în exercitarea funcţiilor specifice. Reprezentantului Special al Secretarului General ONU, cel care conduce UNAMA, îi revin

[15] Bonn Agreement, Annex II.
[16] G.A. Resolution A/56/681; S/2001/1157.
[17] S.C. Resolution 1388 (2002); S.C. Resolution 1390 (2002)
[18] S.C. Resolution 1401 (2002).

toate responsabilitățile pentru toate agențiile ONU din țară.

Mandatul UNAMA include:

- realizarea reconcilierii naționale;
- respectarea drepturilor omului şi a legilor;
- conducerea activităților umanitare;
- coordonarea şi conducerea activităților de reconstrucție, refacere şi reabilitare în coordonare cu administrația afgană.

Există o seamă de direcții ce caracterizează munca UNAMA; toate activitățile ONU sunt coordonate, iar programul acestora este stabilit în funcție de necesitățile şi prioritățile populației locale. Prioritățile UNAMA includ întărirea instituțiilor afgane şi construirea capabilităților administrației afgane la toate nivelurile, inclusiv dezvoltarea unor instituții care să asigure o bună guvernare, siguranță, respectarea legii şi a ordinii .



Fig. 1 Structura UNAMA

Un aspect important al mandatului politic al UNAMA a constat în sprijinirea implementării obiectivelor politice ale Acordului de la Bonn incluzând cutumele tradiționale afgane şi prevederile constituționale astfel încât în 2004 să se asigure alegeri libere, fapt care s-a şi întâmplat. Alte sarcini politice constau în acțiuni de construire a păcii, prevenirea şi rezolvarea conflictelor, reconcilierea națională, monitorizarea situației politice şi a respectării drepturilor omului, investigarea situațiilor când sunt încălcate drepturile omului, recomandarea unor acțiuni corective, menținerea unui dialog cu liderii afgani, partidele politice, grupurile societății civile, instituțiile şi reprezentanții autorităților centrale, precum şi susținerea unor bune oficii atunci când impune viitorul procesului de pace.

UNAMA a contribuit din plin la sprijinirea procesului electoral. Aproape 2000 de observatori internaționali s-au implicat în acest proces în

2003-2004. De asemenea, a acordat sprijin în transport, inclusiv cel aerien.

Mandatul forțelor de securitate a continuat să se prelungească şi în anii următori iar organismele ONU au continuat să monitorizeze Afganistanul, Consiliul lansând cam două rezoluții anuale prin care îşi susținea sprijinul reconstrucției şi dezvoltării Afganistanului[19].

În urma Conferinței de la Londra, a fost stabilit un nou acord pentru dezvoltarea Afganistanului legalizat de Consiliul de Securitate la 15 februarie 2006[20] monitorizat şi actualizat până în prezent (mai 2007) de alte două rezoluții[21].

Conferința de la Londra din 31 ianuarie 2006 dorea practic să marcheze sfârşitul perioadei de tranziție şi să stabilească direcțiile ulterioare de consolidare a păcii şi reconstrucției. Acțiunea era logică dar evenimentele ulterioare, respectiv relansarea acțiunilor elementelor anti comunitatea internațională şi antiguvernamentale, au demonstrat că nu fusese realizată condiția de bază pentru încheierea perioadei de stabilizare, respectiv asigurarea securității țării. Dar să vedem ce stabilea Conferința de la Londra pentru Afganistan [22].

a) în domeniul securității:

- ISAF, cu sprijinul guvernului afgan, al NATO, al Operațiunii Enduring Freedom şi al Echipelor de Reconstrucție Provincială (PRTs) vor realiza securitate şi stabilitatea tuturor regiunilor din Afganistan şi vor contrubui la întărirea instituțiilor afgane din domeniu;
- Armata Națională Afgană (ANA) va impune respect național, va fi profesionalizată şi va avea o componență direct proporțională cu componența etnică a populației. La sfârşitul lui 2010 va fi complet organizată, instruită şi echipată astfel încât să poată asigura nevoile de securitate, să sprijine autoritățile guvernamentale în creşterea capacității economice. Comunitatea internațională va continua să sprijine dezvoltarea armatei până va atinge efectivele stabilite la Bonn adică 70.000;
- Poliția națională şi de frontieră îşi va desăvârşi pregătirea profesională, va atinge 62.000 polițişti şi va fi capabilă să asigure misiunile specifice de securitate;
- Demobilizarea Grupurilor Armate Ilegale (DIAG) va fi finalizată până la sfârşitul anului 2007 în toate provinciile;
- Lupta anti-drog va fi eficientizată prin creşterea capacităților administrației centrale şi provinciale în luarea măsurilor de distrugere a culturilor

---

[19] S.C. Resolutions: 1419 and 1453 (2002); 1471 and 1510 (2003); 1536 and 1563 (2004); 1589 and 1623 (2005).
[20] S.C. Resolution 1662 (2006)
[21] S.C. Resolution 1707 (2006); S.C. Resolution 1746 /23 March 2007.
[22] *** Afghanistan Compact, *Annex I-Benchmarks and timelines*, 2006.

şi eradicare a fenomenului;

- Acţiunile de deminare şi distrugere a muniţiei neexplodate vor fi astfel coordonate încât la sfârşirul lui 2007 să fie distruse toate minele anti-personal, iar până la sfârşitul lui 2010, toată muniţia neexplodată.

b) în domeniul guvernării, respectului legii şi al drepturilor omului:

- Reforma administraţiei publice presupune restructurarea şi eficientizarea instituţiilor centrale, inclusiv guvernul, întărirea comisiilor pentru servicii civile, a instituţiilor de nivel provincial;

- Lupta anticorupţie va presupune ratificarea până la sfârşitul lui 2006 a Convenţiei ONU împotriva corupţiei, adoptarea unei legislaţii naţionale în domeniu până la sfârşitul lui 2007 şi monitorizarea mecanismelor de implementare pentru anul următor;

- Recensământul populaţiei va fi definitivat până la sfârşitul lui 2008 iar rezultatele vor fi date publicităţii (de asemenea, se vor publica şi alte statistici din domeniul reconstrucţiei);

- Adunarea Naţională va primi sprijin tehnic şi administrativ şi va fi efectivă la mijlocul lui 2006;

- Comisia Electorală Independentă va fi caracterizată de integritate, cu capacitatea şi resursele necesare pentru susţinerea alegerilor la sfârşitul lui 2008;

- Egalitatea între sexe va fi implementată conform Planului Naţional de Acţiune în sprijinul Femeilor până la sfârşitul lui 2008;

- Cadrul legisaltiv va include legi civile, penale şi comerciale, instituţiile juridice vor fi operaţionale în fiecare provincie până la sfârşitul lui 2010, se vor revedea prevederile legale privind corupţia şi va fi reabilitată infrastructura sistemului;

- Procesul de înregistrare a terenurilor din toate unităţile administrative din zonele urbane se va desfăşura între 2006 şi 2007, iar în zonele rurale va începe în 2007;

- Se vor intensifica acţiunile de luptă împotriva traficanţilor de droguri şi a celor care îi sprijină;

- Respectarea drepturilor omului va fi o obligaţie a tuturor instituţiilor, se va creea cadrul coercitiv şi vor fi adoptate măsurile de prevenire a acţiunilor de tortură fizică, expropriere ilegală, se va acţiona pentru libertatea presei;

c) în domeniul dezvoltării economice şi sociale:

- Managementul infrastructurii şi al resursele naturale va presupune construirea de noi drumuri şi şosele, modernizarea aeroporturilor din Kabul, Kandahar, Mazar-i-Sharif, Jalalabad, se va dezvolta sistemul energetic, vor creşte investiţiile în exploatările miniere şi în irigaţii, se vor dezvolta programele de management urban şi de protecţie a mediului;

- În educaţie se va pune accent pe creşterea numărului de elevi din învăţământul primar şi secundar, se va dezvolta sistemul universitar, vor fi implementate noi curriculum educaţionale;

- Pentru dezvoltarea sistemului sănătăţii publice se va acţiona pentru scăderea ratei mortalităţii maternale, pentru imunizarea populaţiei împotriva bolilor specifice zonei;

- Agricultura şi dezvoltarea rurală vor beneficia de noi programe de dezvoltare prin care va creşte producţia în special în horticultură şi creşterea animalelor, se va asigura sprijin financiar fermierilor, se vor creea asociaţii, se va asigura accesul populaţiei rurale la surse de apă, se vor construi noi pieţe, se va acţiona pentru asigurarea culturilor alternative în schimbul macului şi altor plante din care se fabrică drogurile;

- Protecţia socială se va axa pe reducerea sărăciei, eliminarea urgentă a dezastrelor naturale, sevicii de asistenţă, demobilizarea tineretului, asistenţa refugiaţilor, femeilor şi altor categorii vulnerabile;

- Devoltarea economiei de stat şi a sectorului privat va avea la bază un bun management financiar, un buget real, o legislaţie adecvată şi o bună cooperare cu actorii internaţionali.

La rândul său, Consiliul de Securitate şi-a trimis în două rânduri comisii pentru analiza situaţiei la faţa locului, în 2003 şi 2006. Rezultatele acţiunilor lor pot fi studiate în Rapoartele S/2003/1074 din 11 noiembrie 2003 şi S/2006/935 din 4 decembrie 2006.

CONSIDERAȚII PRIVIND INTEGRAREA MARII BRITANII ÎN UE

Dan SCARLAT

This article presents the relationship between the United Kingdom and the European Union from its first days as a member of the Union until today. Britains and French had different interests in the European Union, but that didn't affected its stability. We can say that United Kingdom played an unfair game always following its interests, playing on one side with the other member states and on the other side with the USA.

Mişcarea pentru integrare europeană a luat naştere din dorinţa de menţinere a păcii, necesitatea unei apărări comune, ambiţia de a acţiona ca un bloc puternic, contrabalansarea puterii SUA şi Rusiei, conservarea culturii comune europene, dorinţa de a crea o stare materială mai bună şi uşurinţa practicării comerţului fără restricţii.

Calea spre integrarea europeană a început simultan în câmpurile economic, politic şi militar. Winston Churchill, în 1946, lider al opoziţiei în Marea Britanie a vorbit despre necesitatea refacerii familiei europene, integral sau în măsura maximum posibilă, prin crearea unui fel de State Unite ale Europei[1].

În martie 1947, Franţa şi Marea Britanie au semnat Tratatul de la Dunkerque de apărare reciprocă împotriva unei noi agresiuni a Germaniei. Ca un rezultat al schimbării relaţiilor internaţionale, acest pact a fost extins incluzând Belgia, Olanda şi Luxemburg, prin tratatul semnat la Bruxelles, în martie 1948, luând naştere Organizaţia Tratatului de la Bruxelles[2] (BTO).

Primul pas spre o comunitate europeană a venit în mai 1950, când ministrul de externe al Franţei, Robert Schuman[3] a propus o piaţă a cărbunelui şi oţelului. Sugestia fusese făcută de Jean Monnet[4]. El a propus înfiinţarea unui secretariat care să se ocupe de dezvoltarea industriei metalurgice în Europa Occidentală. Propunerea ar fi putut crea o serie de probleme franco-germane, legate de controlul asupra Ruhr-ului şi Saar-ului. Iniţiativă făcea posibilă depăşirea antagonismelor naţionale şi reconcilierii între cei doi vechi duşmani, fapt ce ar fi permis o colaborare mai strânsă pentru o asociere politică europeană. Planul putea fi primul pas concret pe linia Europei Unite. Planul a fost primit cu entuziasm în câteva ţări europene, dar Marea Britanie a refuzat să participe. După un an de negocieri, guvernele a şase ţări (Franţa, Germania, Italia, Belgia, Olanda şi Luxemburg) au semnat, în aprilie 1951, Tratatul de la Paris, iar în iulie 1952 a luat fiinţă Comunitatea Economică a Cărbunelui şi Oţelului.

Începând cu anii 1957-1958, s-au făcut încercări de lărgire a Comunităţii Europene cu alte ţări. Pe de altă parte, Marea Britanie dorea să înfiinţeze o organizaţie care să nu aibă obiective de unificare economică şi politică. Astfel, în noiembrie 1959, s-a înfiinţat Asociaţia Europeană a Liberului Schimb[5]. Această asociaţie cuprinzând Austria, Marea Britanie, Danemarca, Norvegia, Portugalia, Suedia şi Elveţia îşi propunea doar liberalizarea comerţului, neacceptând obiective politice. În mai puţin de doi ani, Marea Britanie, datorită succeselor acestei asociaţii şi-a schimbat punctul de vedere, devenind membru în iulie 1961. După ce a fost refuzată de două ori, Marea Britanie a devenit membru în Comunitatea Economică Europeană la 1 ianuarie 1973, împreună cu Danemarca, Irlanda şi Islanda.

Principalele obiective sunt:

- promovarea progresului economic şi social[6];
- să afirme identitatea Uniunii Europene pe scena internaţională[7];
- să instituie cetăţenia europeană;
- să dezvolte o zonă de libertate, securitate şi justiţie[8];
- să existe şi să se consolideze în baza dreptului comunitar;

[1] Paul DUȚĂ, "Europa lărgită, politica europeană de vecinătate şi spaţiul comun de securitate externă", în *Impact Strategic*, nr. 2/2005, pp. 69-78.

[2] BTO, Alianţă pe 50 de ani, bazată în primul rând pe principiul apărării colective, orientată în special împotriva unui atac german, caz în care colaborarea militară s-ar fi declanşat automat.

[3] Robert Schuman (1886-1963) a fost istoric şi om politic francez, membru al Academiei, a fost deputat democrat popular (1919-1940), membru al Parlamentului (1945-1962), Ministru de Finanţe (1946), preşedinte al Consiliului de Miniştri (1947-1948); Ministru de Externe (1948-1953). A iniţiat reconcilierea franco-germană, a fost şi Ministru de Justiţie (1955-1956) şi preşedinte al Parlamentului European (1958-1960).

[4] Jean Monnet (1888-1979) negociator financiar şi politic francez între anii 1915-1944. A realizat planul de modernizare a economiei Franţei, promotor al ideii de unitate europeană.

[5] Paul DUȚĂ şi Graţian LUPU, *Europa de la dezideratul unificării la OSCE şi Uniune*, Colecţia Politică şi Apărare Naţională nr.11, (Editura Continent: Sibiu, 2006), p. 213.

[6] Piaţa unică a fost instituită în 1993, iar moneda unică a fost lansată în 1999.

[7] Prin ajutor umanitar pentru ţările nemembre, o politică externă şi de securitate comună, implicare în rezolvarea crizelor internaţionale, poziţii comune în cadrul organizaţiilor internaţionale.

Cinci instituţii sunt implicate în conducerea UE: PE (ales de către popoarele SM), Consiliul (reprezentând guvernele SM), Comisia (executivul şi organismul cu drept de a iniţia legislative), Curtea de Justiţie (care asigură compatibilitatea cu dreptul comunitar), Curtea de Conturi (responsabilă de controlul folosirii fondurilor comunitare). Aceste instituţii sunt sprijinite de alte organisme: Comitetul Economic şi Social şi Comitetul Regiunilor (organisme consultative care acordă sprijin ca poziţiile diferitelor categorii sociale şi regiuni ale UE să fie luate în considerare), Avocatul Poporului în UE (care se ocupă de plângerile cetăţenilor cu privire la administraţia la nivel european), Banca Europeană de Investiţii (instituţia financiară a UE) şi Banca Centrală Europeană (răspunzătoare de politica monetară în zona euro).

Ca membru al Uniunii Europene, Marea Britanie, ca şi celelalte state membre respectă legislaţia comunităţii, care se bazează pe o serie de tratate începând cu anii 1950. Guvernele engleze au fost implicate în toate activităţile Uniunii Europene.

Proiectul Constituţiei Statelor Unite ale Europei din anul 2002

Preşedintele Convenţiei asupra viitorului Europei, Valery Giscard d'Estaing, a prezentat la Bruxelles, un prim proiect al viitoarei Constituţii Europene. Documentul, despre care d'Estaing însuşi recunoaşte că este în faza incipientă, conţine o serie de propuneri îndrăzneţe, de natură să stârnească aprigi controverse în cadrul Uniunii.

Dezbaterile asupra viitorului Europei, ca şi deciziile în cadrul Consiliului European se anunţă, de acum înainte, foarte dificile. La *summit*-ul european desfăşurat, la Bruxelles[9], în timpul discuţiilor despre reformarea Politicii Agricole Comune a apărut o gravă ruptură între Franţa şi Marea Britanie[10].

Disensiunile franco-britanice - obişnuite în cadrul UE

Cearta dintre preşedintele Franţei, Jacques Chirac şi premierul Marii Britanii, Tony Blair, pare să fie mai mult decât o simplă înfruntare de

[9] Se pare că Tony Blair a criticat cu duritate compromisul încheiat între Paris şi Berlin asupra politicii comunitare, care evita reduceri prea drastice în bugetul agricol comun (considerat de Londra mult prea mare).Ca urmare, întâlnirea anuală franco-britanică, programată pentru sfârşitul anului fost anulată, iar relaţiile dintre Londra şi Paris au fost, temporar, îngheţate. Potrivit corespondenţilor de presă, care au reuşit să afle ce s-a discutat în spatele uşilor închise, dezacordurile dintre preşedintele Franţei, Jacques Chirac şi premierul britanic Tony Blair au fost atât de puternice, încât s-a ajuns chiar la înfruntări verbale directe.

[10] Paul DUŢĂ şi Graţian LUPU, *Europa de la dezideratul unificării la OSCE şi Uniune*, Colecţia Politică şi Apărare Naţională nr. 11, (Editura Continent: Sibiu, 2006), p. 213.

orgolii, ale cărei proporţii au fost exagerate de presă. Faptul că ea a dus la anularea summit-ului franco-britanic din decembrie 2002, este semnificativ pentru temperatura glacială a relaţiilor dintre Londra şi Paris. Totuşi, păstrând proporţiile "dezastrului", trebuie remarcat că asemenea controverse, au mai avut loc, nu o dată, de-a lungul istoriei europene recente, fără să fi afectat esenţial UE. În fond, în spatele uşilor închise, la Bruxelles, nici nu s-au spus lucruri aşa grave. Înfuriat de criticile lui Blair, care îi reproşase că "*se încăpăţânează să apere interesul restrâns al fermierilor incompetenţi*", Chirac l-a apostrofat pe premierul britanic, acuzându-l că este prost crescut. Dintotdeauna, britanicii şi francezii au avut interese divergente în cadrul Uniunii Europene. Lucrurile nu stau altfel nici acum. De la opoziţia Franţei faţă de atacarea Irakului fără aprobarea ONU, la modul de funcţionare al viitoarei forţe europene de reacţie rapidă, pană la chestiunea mult mai stringentă a contribuţiilor, la bugetul comunitar sau la repartizarea subvenţiilor directe pentru agricultură - între Paris şi Londra par să fie numai dezacorduri. Potrivit corespondenţilor de presă britanici, acesta ar fi primit foarte rău, vestea ajungerii la un acord între Franţa şi Germania în privinţa amânării reformei politicii agricole comune. Mizând pe animozităţile dintre cancelarul Schroder şi preşedintele Chirac[11], Blair a încercat din răsputeri în ultima vreme să saboteze motorul franco-german al Uniunii printr-o alianţa cu Schroder, de care pare apropiat nu doar prin culoarea politică, ci şi prin afinităţi personale. Cel mai potrivit moment pentru ca această alianţa să dea roade ar fi fost în cazul dezbaterilor legate de reforma politicii agricole comunitare. Ca şi Germania, Marea Britanie este direct interesată în reducerea cheltuielilor legate de agricultură; cum, la Bruxelles, Cei 15 urmăreau obţinerea unui acord rapid asupra finanţării extinderii, pentru a nu întârzia admiterea primilor zece candidaţi în Uniune, momentul era ideal pentru a face presiuni legate de reforma PAC. Până în ultimul moment, cancelarul german a părut să aibă aceeaşi părere ca şi premierul britanic; în cele din urmă, însă, a acceptat compromisul oferit de preşedintele francez, punând din nou în funcţiune, motorul franco-german. Comentatorii europeni nu păreau prea alarmaţi de cearta dintre Chirac şi Blair. Ei se aşteaptă oricând la repetarea unor episoade de acest gen, cu atât mai mult, cu cât dezbaterile asupra viitoarei Constituţii Europene au intrat într-o fază mai activă în acel an.

Aşteptarea deciziei de implicare a Marii Britanii în războiul din Irak

Pe măsură ce trec orele, în loc să se ajungă la un compromis în

[11] Accentuate în timpul campaniei electorale din Germania, când Chirac nu şi-a ascuns preferinţa pentru contracandidatul lui Schroder, pe care s-a şi grăbit să-l primească la Paris cu onoruri cuvenite unui şef de guvern.

problema Irakului, relațiile americano-franceze se încordează tot mai mult[12]. Din sălile Consiliului de Securitate al ONU, din Casa Albă şi de la Elysee, criza se extinde încet-încet în stradă. Cetăţenii americani au început să evite să cumpere produse fabricate în Franța. La rândul lor, francezii resping deschis Coca-Cola. Cu cât decizia finală în privinţa Irakului se va amâna, cu atât relațiile inter-occidentale riscă să se deterioreze.

Criza irakiană l-a pus pe premierul Marii Britanii într-o situație cumplită[13].

Ofensa adresată nu doar de către un premier britanic cu care nu se înțelege, dar şi de o ţară care are practic în UE statutul pe care îl are Franța în NATO: este şi nu este membră. Marea Britanie are cele mai multe derogări de la legile comunitare, nu face parte din spațiul Schengen şi nu a adoptat euro ca monedă națională.

UE ca ansamblu, aşa cum se conturase ea înaintea crizei din Irak, începe să devină incertă. Franța şi Germania promovează o politică față de SUA şi Marea Britanie, în privința Irakului, ce poate fi înțeleasă, argumentată şi susținută. Ceea ce nu poate fi acceptat este ca în numele acestei poziții să fie sacrificată însăşi UE.

În anul 2003 SUA, Marea Britanie şi Spania cer atacarea Irakului

Statele Unite, Marea Britanie şi Spania au prezentat Consiliului de Securitate al ONU, proiectul unei noi rezoluţii asupra Irakului, în care se arată că regimul de la Bagdad "*a ratat ultima şansă ce i-a fost oferită prin Rezoluția 1441*", adoptată, în unanimitate, anul trecut. Deşi, în text nu se solicita explicit utilizarea forței, adoptarea proiectului de rezoluţie ar echivala cu autorizarea, de către Consiliul de Securitate, a unei campanii militare împotriva Irakului. Proiectul nu trasează termene-limită, dar oficialitățile americane au transmis reprezentanților Consiliului de Securitate că administraţia de la Washington aşteaptă o decizie în privința noii rezoluţii până la jumătatea lunii martie. Într-o încercare de contracarare a inițiativei americane, Franța, Rusia şi Germania au prezentat Consiliului de Securitate, un memorandum care propunea dezarmarea paşnică a Irakului, susţinând că "*opțiunea militară nu trebuie folosită decât în ultimă instanță*". Memorandumul, conceput în mare parte de autoritățile de la Paris, prevede

[12] Donald Rumsfeld îl loveşte pe la spate pe Tony Blair, spunând că America nu are nevoie de Marea Britanie. Jacques Chirac pune la cale o alianța îndoielnica cu Rusia. În ordinea mondială postcomunistă, nimic nu mai pare să fie la locul său.

[13] Chirac şi Schroeder sunt împotriva poziției sale de sprijinire a Statelor Unite. Opinia publică britanică, deputați ai Partidului Laburist, al cărui lider este, şi chiar membri ai cabinetului său sunt în mod public împotriva sa. Jocul rezoluțiilor cu privire la Irak din Consiliul de Securitate a devenit acum jocul supraviețuirii politice a lui Tony Blair.

extinderea misiunii experților pentru dezarmare pe o perioadă care depăşeşte data de 1 iulie, solicită sporirea efectivelor echipelor ONU din Irak şi prezentarea, la fiecare trei săptămâni, a unor rapoarte întocmite de şefii inspectorilor. De asemenea, textul propunerii subliniază că trebuie intensificate presiunile exercitate asupra Irakului, însa, deocamdată, condițiile necesare utilizării forței împotriva acestei țări nu sunt îndeplinite. Acest memorandum este susținut, conform unor surse diplomatice de la Națiunile Unite, şi de către China. Aflat în fața unei situații extrem de delicate, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite s-a reunit într-o şedință cu uşile închise, pentru a examina atât proiectul de rezoluție depus de Statele Unite, Marea Britanie şi Spania, cât şi memorandumul semnat de Franța, Rusia şi Germania. Conştientă că trebuie să obțină nouă voturi din 15 în Consiliul de Securitate pentru adoptarea noii rezoluții, administrația de la Washington a trimis deja în secret mai mulți emisari în capitalele statelor membre. Prerogative extinse au fost acordate emisarilor trimişi în Franța, Rusia şi China, țări cu drept de *veto* în Consiliul de Securitate şi care pot bloca proiectul de rezoluție inițiat de Washington. Deocamdată, americanii pot conta pe Marea Britanie, Spania şi Bulgaria şi încearcă să obțină un vot favorabil din partea Angolei, Guineei, Camerunului, Mexicului şi din Chile. Dintre contestatarii propunerii americano-britanice fac parte Franța, Rusia, Germania şi Siria.

Împotriva propriului partid - Tony Blair merge cu America la război

Protestând față de implicarea Londrei în războiul împotriva Irakului, trei membrii ai guvernului Blair au demisionat.

Cu doar câteva ore înainte de dezbaterea Camerei Comunelor asupra implicării Marii Britanii într-un război împotriva Irakului, dezbatere considerată crucială pentru viitorul premierului britanic, Tony Blair, acesta a început să numere dezertările din guvern. Trei membri ai guvernului de la Londra - Robin Cook[14], Lord Hunt [15] şi John Denham [16] - şi-au anunțat demisia. Analiştii consideră că discuțiile ce urmau să aibă loc în Camera Comunelor ar putea reprezenta cea mai mare rebeliune a laburiştilor împotriva liderului lor, întrecând-o pe cea în care 122 de deputați din cei 410 ai partidului lui Blair au votat împotriva poziției premierului asupra Irakului. Deputații anti-război din Marea Britanie au izbucnit în ropote de aplauze după discursul electrizant al fostului ministru de Externe, Robin Cook, care şi-a anunțat demisia din cabinetul Blair din cauza iminenței unui atac împotriva Bagdadului fără acceptul ONU. El a criticat, atât Marea Britanie, cât şi SUA pentru că au furnizat Irakului agenți de antrax şi pentru

[14] Ministru pentru relația cu Parlamentul.

[15] Subsecretar de stat în Ministerul Sănătății.

[16] Subsecretar de stat în Ministerul de Interne.

că l-au ajutat pe Saddam Hussein să construiască fabrici de muniţie şi instalaţii pentru producerea agenţilor chimici şi le-a cerut parlamentarilor să voteze împotriva participării trupelor britanice la război. După demisiile celor trei, a venit însă şi o veste bună pentru Blair: ministrul pentru Dezvoltare Internaţională, Clare Short, care anunţase că îşi va da demisia, a declarat că va rămâne membru al cabinetului şi că va sprijini moţiunea lui Blair, care prevede autorizarea "tuturor mijloacelor necesare" pentru dezarmarea lui Saddam.

Marea Britanie şi centrele de tranzit pentru solicitanţii de azil

În 2003, la Consiliul European de la Salonic, liderii UE au expediat în câteva ore o serie întreagă de subiecte, ajungând de la combaterea imigraţiei clandestine, la relaţiile cu Statele Unite, la situaţia din Irak, Orientul Mijlociu sau Coreea de Nord. În afara primului subiect, în care s-au luat decizii concrete, discuţiile în restul aspectelor au fost mai degrabă vagi, stabilind orientări generale ce ar urma adoptate de Cei 25, dacă aceştia ar avea o politică externă comună pe care s-o şi respecte. Astfel,propunerea britanică de înfiinţare a unor centre de tranzit în ţările din afara Uniunii Europene pentru prelucrarea cererilor de azil a fost întâmpinată cu ostilitate de majoritatea partenerilor europeni, astfel încât premierul Tony Blair a fost nevoit să renunţe la idee.

Marea Britanie va rămâne în afara zonei euro

Ambiţiile premierului britanic Tony Blair de a obţine mai multă influenţă în cadrul Uniunii Europene vor trebui să mai aştepte: ministrul de finanţe, Gordon Brown, a confirmat, în 2003, în faţa Camerei Comunelor, că economia britanică nu este pregătită să adere la zona euro.

Gordon Brown[17] a explicat că dintre cele cinci criterii pe care cabinetul de la Londra şi le-a impus în cursa pentru euro, doar unul singur - acela al competitivităţii serviciilor financiare din City-ul londonez - a fost îndeplinit. Restul - convergenţa durabilă a economiei britanice cu economiile din zona euro, flexibilitatea pe care ar trebui să o acorde moneda unică economiei britanice, încurajarea investiţiilor şi stimularea creşterii economice - sunt departe de a fi întrunite. Deşi mediile economice şi de afaceri sunt, în general, de acord, că adoptarea monedei unice ar stimula, pe termen lung, creşterea economiei britanice, dovedindu-se, "o mişcare foarte înţeleapta"[18], nimeni nu-şi poate imagina, cu adevărat, că Londra va fi prea curând pregătită să renunţe la lira sterlină şi să accepte ca politica sa financiară să-i fie stabilită de Banca Centrală Europeană cu sediul la Frankfurt. Cât despre opinia publică - aceasta este categoric împotriva euro; potrivit celui mai

[17] Pe care observatorii britanici tind să-l considere mai degrabă euro-sceptic, deşi se află în echipa Blair.

[18] Cum afirma un editorialist de la "The Times".

recent sondaj publicat de "News of the World", 68 la sută dintre britanici se opun schimbării lirei cu euro. Chiar şi Tony Blair - care şi-a făcut din adoptarea monedei unice un scop al mandatului său - a fost nevoit să accepte verdictul ministrului său de finanţe şi să admită că "deocamdată nu e momentul" intrării în zona euro. Această realitate îi conferă ambiţiosului lider britanic un rol mai degrabă marginal la masa "greilor" din Uniune, limitându-i dramatic influenţa pe care dimensiunile şi forţa economică a ţării sale l-ar îndreptăţi să o exercite.

Politica Agricolă Comună (PAC) are ca scop dezvoltarea unui sistem agricol care să asigure stabilizarea pieţelor şi asigurarea aprovizionării la preţuri rezonabile a consumatorilor. Pentru realizarea acestor obiective s-a constituit un sistem complex de reguli şi mecanisme care reglementează producţia, procesarea şi comerţul cu produse agricole. Aproximativ 90% din producţia agricolă din statele membre ale Uniunii Europene este reglementată în cadrul aşa-numitor "organizaţii comune de piaţă".

Pentru implementarea măsurilor comune de reglementare a pieţelor, Comunitatea are la dispoziţie următoarele instrumente: preţurile, intervenţia pe piaţă, ajutoarele financiare, cotele de producţie şi protecţia vamală comună.

Cadrul financiar existent la nivelul UE este reprezentat de Bugetul UE adoptat pe o perioadă de 7 ani. Deciziile asupra bugetului UE se iau numai cu unanimitate de voturi, fiecare ţară având drept de veto, fapt ce explică cel mai bine eşuarea negocierilor asupra Bugetului UE 2007-2013 din cauza exercitării dreptului de veto de către statele UE care nu au fost de acord cu anumite prevederi. Principalii factori de decizie în adoptarea bugetului pentru perioada 2007-2013, includ: contributorii direcţi, beneficiarii direcţi, noile state membre, statele care beneficiază de fondurile de coeziune, cele 24 state membre UE şi Marea Britanie. Totodată, printre aspectele care trebuie soluţionate înainte de adoptarea bugetului 2007-2013 se numără:

- Volumul bugetului;
- Necesitatea finanţării procesului de extindere al UE;
- Necesitatea finanţării Agendei Lisabona[19];
- Rabatul acordat Marii Britanii[20];

Printre provocările care împiedică adoptarea cât mai urgentă a Bugetu-

[19] Obiectivul acesteia fiind transformarea economiei europene în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaştere, până în 2010.

[20] Datorită faptului că Politica Agricolă Comună este principalul beneficiar al bugetului comunitar, cu un procent de aprox. 40%, iar Marea Britanie nu are o agricultură extinsă, acest Stat Membru contribuie mai puţin decât celelalte SM la finanţarea bugetului comunitar.

lui UE: dorința celor 24 de SM de a renunța sau de a reduce rabatul oferit Marii Britanii, cei 6 contribuitori direcți, care doresc menținerea bugetului UE la 1% din Venitul Național Brut, precum și Comisia și beneficiarii care doresc creșterea acestui procent la 1.3%. În același timp, Marea Britanie a condiționat renegocierea bugetului numai dacă se va renegocia și Politica Agricolă Comună.

În ceea ce privește Politica Agricolă Comună, se pare că acesta ar fi mărul discordiei în negocierilor Bugetului UE 2007 -2013.

Conform propunerilor prof. Jim Rollo, există două soluții pentru a ajunge la un consens în ceea ce privește impasul economic în care se află în prezent UE, respectiv:

- Adoptarea unui buget mai mare pentru Politica Agricolă Comună în vederea finanțării compensațiilor oferite fermierilor, concomitent cu scăderea tarifelor și a prețurilor.
- Acceptarea Rabatului oferit Marii Britanii până în 2013 (sau 2020), concomitent cu excluderea noilor state membre de la finanțarea acestuia.

Marea Britanie nu cedează în privința rabatului

Marea Britanie și-a făcut cunoscută ultima ofertă în privința bugetului european pe 2007-2013. Astfel, Londra admite o ușoară creștere a bugetului Uniunii, cu două miliarde de euro, de la 846,8 la 849,3, adică tot 1,03 la sută din PIB-ul celor 25 de state membre, inferioară propunerii luxemburgheze. În ceea ce privește fondurile structurale, britanicii nu au avansat o nouă cifră în raport cu cele 150 de miliarde propuse, precizând doar că sporirea sumei va permite suplimentarea acestora. În schimb, poziția Londrei în privința rabatului rămâne ireconciliabilă, britanicii nefiind dispuși să revină asupra ultimei propuneri, aceea de a ceda doar opt miliarde "drept contribuție suplimentară la costurile extinderii". Prezent la Strasbourg, la sesiunea plenară a Parlamentului European, Jose Manuel Barroso a lansat un apel la responsabilitatea liderilor europeni înaintea *summit*-ului, cerând "un efort special din partea președinției britanice". Șeful Comisiei Europene a evitat să facă vreo legătura directă între politica agricolă comună și rabatul britanic, explicând că problema acestuia din urmă se pune din cauza extinderii. "Dacă nu se întreprinde nimic, rabatul va crește, iar noile state membre vor fi cele care vor plăti", a spus Barroso.

Fondurile pentru agricultură și poziția britanicilor

Înaintea *summit*-ului din 2005, atmosfera dintre șefii de state și de guverne ai Uniunii Europene era deosebit de tensionată. Se aștepta ca toate orgoliile și frustrările acumulate de cel puțin un an de zile în țările membre să se dezlănțuie, la Bruxelles. În mod normal, atât agenda unui astfel de summit, cât și concluziile din final sunt negociate și fixate cu cel puțin o lună de zile înainte. Ordinea de zi pregătită de președinția luxemburgheză a

UE cuprindea ca puncte principale perspectivele financiare ale UE pentru perioada 2007-2013, problemele economice, sociale și ecologice cu accent pe Pactul de stabilitate și creștere, dezvoltarea durabilă, spațiul comun de securitate, justiție și libertate cu accent pe terorism. La punctul 5 figura extinderea, cu referire la progresele României și Bulgariei, dar și a situației Croației și Turciei, iar, la sfârșit, figurau relațiile externe. Numai că, în ultima lună, în spațiul UE au apărut o serie de evenimente negative, care nu își au neapărat rădăcina doar în rezultatele înregistrate la referendum-urile asupra Constituției din Franța și Olanda. Consecințele acestora sunt foarte neplăcute pentru summit, iar declarațiile multor lideri europeni arată de altfel că nici o negociere nu a fost bătută în cuie.

UE: "Accept să se revizuiască, dar să nu se schimbe nimic"

Deși s-a declarat că nu va avea loc o dezbatere asupra viitorului UE și a soartei Constituției în cadrul celor 3 sesiuni de lucru, este aproape imposibil să se discute măcar un punct de pe ordinea de zi fără evaluarea scenariilor privind ratificarea tratatului constituțional. UE traversează o perioadă nefastă de genul "*accept să se revizuiască, dar să nu se schimbe nimic!*". De exemplu, toți liderii UE încearcă să revizuiască bugetul UE pentru 2007-2013 (așa-numitele "perspective financiare") în favoarea țărilor de proveniență, declanșând discuții interminabile și atacuri reciproce de pe urma cărora nu se știe foarte exact cine va ieși învingător. Pe de altă parte însă, regulile economice și birocratice fixe nu le lasă nici timp și nici spațiu pentru schimbări. Așa încât, dacă nu ajung la un acord asupra bugetului, la acest summit, atunci, tehnic vorbind, trebuie să se treacă la un buget provizoriu care să fie implementat lună de lună, pe baza celei mai mici sume din cadrul bugetului pe aceeași perioadă din anul anterior. Virtual, ar fi o nebunie, deoarece nu se va mai putea ține cont de noi priorități sau nevoi și nu se va mai putea reforma nici o politică a UE, cum ar fi cea agricolă. Iar primele care vor cădea vor fi programele multianuale de cercetare, dezvoltare, fonduri structurale, fonduri pentru regiunile sărace ale Europei etc. În consecință, liderii UE sunt condamnați să se înțeleagă asupra bugetului și să opereze un minimum de schimbări. De asemenea, majoritatea șefilor de state și de guverne consideră că Politica Agricolă Comună trebuie rediscutată, iar bugetul alocat să fie renegociat. Cu puține excepții, liderii europeni și o bună parte din Comisia Europeană consideră ca Marea Britanie ar trebui să-și revizuiască contribuția la bugetul UE. Dacă Tony Blair se încăpățânează însă, nu se va schimba nimic, pe de o parte datorită aspectului practic al dreptului sau de veto, iar pe de alta datorită celui birocratic.

În toate țările UE activează acum partide ce se împotrivesc federalizării Europei, proces identificat de mulți cu pierderea autonomiei, renunțarea la independența economică și cu eroziunea libertăților individuale. În Marea

Britanie, una din societățile conservatoare de pe continent, există un partid ce își propune să ajute la ieșirea țării din Uniune.

În Marea Britanie, *United Kingdom Independence Party* [21], avea în 2005, 12 deputați în Parlamentul European și a înregistrat rezultate onorabile la ultimele alegeri generale. Din păcate, Marea Britanie neavând un sistem electoral proporțional, UKIP[22] nu a obținut până în 2005, nici un mandat parlamentar în țara sa.

Argumentele UKIP sunt simple și dictate de interesul național, înțelegând totuși că relațiile între națiuni se bazează pe negocierea acestor interese de către reprezentanți liberi aleși.

Pentru Marea Britanie, contribuțiile anuale la bugetul UE înseamnă o uriașă cheltuială și o secătuire a resurselor naționale. Contribuția directă este acum de 11 miliarde lire sterline anual, dar *The Institute of Directors* estimează că acest cost este de fapt dublu, datorită costurilor de aplicare a noilor legislații și a pierderii de venit din pescuit și agricultură. Se estimează că retragerea din Uniune ar duce Marii Britanii un beneficiu net de 25 miliarde lire sterline anual.

Parlamentul britanic își pierde autoritatea și puterea de a apăra interesele populației. În general, acum Parlamentele europene acceptă decretele de la Bruxelles, născocite de o administrație elitistă, asupra căreia nu au nici un fel de putere.

Patru legi din cinci, ce se pun în aplicare în Marea Britanie, provin de la Bruxelles. Regulamentul UE stipulează, în mod emfatic, că oficialitățile nu au voie sa țină cont de interesele țării lor de origine, legislația europeană primând.

UKIP arată că Marea Britanie nu mai poate sa-și urmărească propria strategie agricolă și de pescuit, bazată pe auto-suficiență optimală și maximizarea propriilor resurse. Common Agricultural Policy[23] s-a dovedit costisitor și dăunător, atât mediului înconjurător cât și intereselor economice ale țării, cât și pentru țările din lumea a treia, care nu-și pot vinde produsele în condiții echitabile.

Iarăși bizara este ideea "armonizărilor" care împiedică țările membre să profite de propriile avantaje. În Marea Britanie, o legislație comercială mai suplă favorizând întreprinderile mici este pe cale de dispariție.

În domeniul monetar, introducerea euro înseamnă delegarea conducerii economiei naționale către Banca Centrală Europeană. Sondajele arată, în

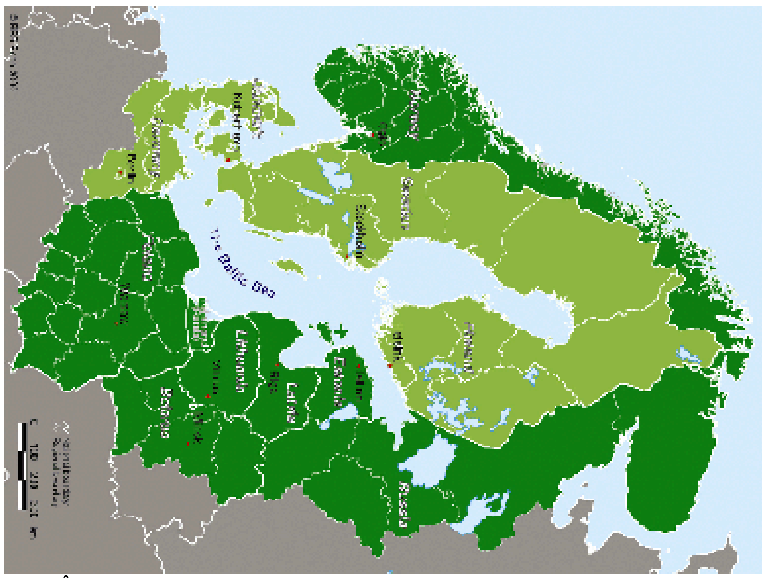
[21] UKIP, Partidul Independenței Regatului Unit.
[22] UKIP este descris drept "anti-european" ceea ce este inexact, acest partid fiind anti-UE, dar pentru o Europă a statelor-națiuni, libere să intre în orice asociere favorabilă intereselor naționale.
[23] Strategia de reformă a agriculturii britanice.

luna martie a anului 2005, că britanicii încă nici nu vor să audă de euro, și din acest motiv partidul laburist de guvernământ nu dorește încă un referendum pe această temă. UKIP se teme că odată cu trecerea la moneda unică europeană, se va face și o armonizare fiscală, adică, ridicarea impozitelor la nivelul Germaniei și Franței.

CONSIDERAȚII PRIVIND PROGRAMELE REGIONALE ALE UE ÎN REGIUNEA MĂRII BALTICE

Ion PANAIT

The Baltic Sea region was the focus of several international programs such as INTERREG III B, INTERREG IIC, BSR INTERREG III B. The European Union is promoting a new program "Neighborhood Instrument" that will replace the old ones regarding the relations between European member states and their partner states.



În noiembrie 1999, 11 țări semnatare ale Inițiativei Comunitare INTERREG IIC din Regiunea Mării Baltice (BSR) au luat în discuție continuarea cooperării conform Programului INTERREG III B pentru perioada 2000-2006. Patru SM UE – Danemarca, Finlanda, Germania și Suedia, precum și statele ne-membre, Belarus, Estonia, Letonia, Lituania, Norvegia, Polonia și Rusia au decis să pregătească un nou program de cooperare prin Comitetul de Planificare Întrunit (JPC)[1].

Chiar de la începutul implementării programului INTERREG IIC 1997-1999, cooperarea în zona Mării Baltice s-a intensificat[2]. Noile condiții au fost stabilite prin aprobarea Planului de Acțiune al Dimensiunii Nordice[3] la Consiliul European din iunie 2000[4]. Pregătirea programului a fost de asemenea introdusă în Perspectiva Extinderii Europene[5], adoptata de ministerele responsabile ale UE pentru planificare în mai 1999 la Postdam și de Programul de Acțiune PESA al acelorași ministere în octombrie 1999 la Tampere. Cooperarea apropiată cu terțe state era necesară și includea state care nu-și declaraseră intenția de a adera la UE.

Consiliul Europei a elaborat, și statele europene au adoptat, Principalele direcții de sprijin a extinderii pentru continentul european[6], la conferința CEMAT din septembrie 2000 la Hannovra. Acest document unea proiectele de cooperare sub o viziune unica; cooperarea impunea o mai bună coordonare a instrumentelor financiare ale UE[7]. Totodată, statele ne-membre UE și-au exprimat în rezoluția conferinței intenția folosirii tuturor posibilităților lor pentru o mai bună cooperare în realizarea noilor programe.

De asemenea, au fost folosite în pregătirea programului nou, peste sus-menționatele procese politice, experiența și rezultatele anterioare ale proiectului INTERREG IIC. Totodată, a fost folosit și un proiect de cooperare al ministerelor de resort și instituțiile responsabile pentru planificare a celor 11 state[8]. Astfel se schițau punctele cheie ale Programului INTERREG III B pentru dezvoltarea regiunii Marii Baltice.

Programul regional "Baltic Sea Region INTERREG III B Neighbourhood Programme 2004-2006" este noua denumire a fostului program standard de cooperare în regiunea Mării Baltice inițiat de Uniunea Europeană sub denumirea de "EU INTERREG III Initiative". Revizuirea vechiului program a devenit evidentă deoarece situația politică a regiunii s-a schimbat într-un mod rapid în ultimii ani.

---

[1] Paul DUȚĂ și Grațian LUPU, *Politici de integrare și cooperare în spațiul european*, Colecția Politică și Apărare Națională nr.7, (Editura Alma Mater: Sibiu, 2006), p. 76.
[2] Exemplu: elaborarea Agendei Baltice 21 și Rețelele de Transport Pan-European
[3] The Northern Dimension Action Plan
[4] Pentru pregătirea programului, direcțiile INTERREG III B au fost publicate în Jurnalul oficial, Brussels C 143/6, la 23 Mai 2000.
[5] The European Spatial Development Perspective -ESDP
[6] "Guiding principles for sustainable spatial development of the European Continent"
[7] Exemplu INTERREG, PHARE, TACIS
[8] "VASAB 2010 Plus – Spatial Development Action Programme"

Datorită politicii de lărgire lansată de Comisia Europeană[9], a fost introdus conceptul de Programe Regionale - "Neighbourhood Programmes" pentru deschiderea granițelor Uniunii şi lărgirea acesteia. Pentru început, la 1 mai 2004, doar patru țări din aceasta zonă, Estonia, Letonia, Lituania şi Polonia au devenit membre ale Uniunii Europene, putând beneficia de Programele interne de resurse ale UE. Însă unul din obstacolele importante în implementarea întrunită a proiectelor a fost incompatibilitatea cu contractele, instrumentele UE din domeniul resurselor, fapt pentru care programele inițiale s-au schimbat pas cu pas. Aşadar, Comisia Europeană promovează introducerea unui nou contract "Neighbourhood Instrument (NNI) după 2006, care să înlocuiască pe cele existente între statele membre ale uniunii şi țările lor partenere[10]. Părțile vestice ale Rusiei şi Belarus din Regiunea Mării Baltice vor fi incluse în Programul NNI. Prin acest program se vor finanța proiecte de dezvoltare în parteneriat, atât pentru statele membre UE, cat şi pentru aceşti parteneri din afara granițelor.

Primele contracte de cooperare erau bilaterale şi se limitau doar la cooperarea maritimă, care a rămas şi în continuare. Comisia Europeană a propus introducerea a altor două contracte externe prioritare pentru realizarea programului numit "BSR INTERREG III B programme" existente între Estonia-Letonia-Russia şi al doilea între Letonia-Lituania-Belarus. În acest fel, acum, 11 state făceau parte din Baltic Sea Region INTERREG III B Neighbourhood Programme: Danemarca, Suedia, Finlanda, Germania, Norvegia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Rusia şi Belarus.

Programul BSR INTERREG III B 2000-2006

Obiectivul strategic al Programului Uniunii Europene pentru Regiunea Mării Baltice între anii 2000-2006 a fost: dezvoltarea economică, socială şi realizarea coeziunii teritoriale prin promovarea relațiilor economice transfrontaliere pentru accelerarea nivelului de integrare a Regiunii Mării Baltice şi formarea unei regiuni cu reale perspective de dezvoltare.

Acest program a fost realizat prin cooperarea reprezentanților tuturor celor 11 state. Comitetul de Planificare Întrunit (JPC) a fost compus din reprezentanți nominalizați din ministerele responsabile cu planificarea, administrarea resurselor, reprezentanți ai regiunilor şi alți specialişti în programele PHARE şi Tacis .

Munca a fost sprijinita de Secretariatul INTERREG IIC şi Corpul Financiar Întrunit, precum şi de experți străini şi consilieri. JPC a direcționat

[9] Prin Comunicatul Comisiei din 1 iulie 2003 numit "Paving the Way for a New Neighbourhood Instrument".

[10] Paul DUȚĂ, "Politica europeană de vecinătate – o nouă linie de împărțire a Europei sau un nou parteneriat?" în *Sfera Politicii*, (Editura Făclia: Bucureşti, 2004), nr. 116-117, pp.34-40.

realizarea procesului şi luarea deciziilor necesare consultând guvernele respective.

Schițarea imediata a procesului s-a făcut pe trei grupuri de lucru[11], promovând de asemenea avizarea opiniei publice şi interacțiunile cu echipa de evaluare inițială şi a fost însoțită de discuții intense la care au participat comitete naționale, regionale, autorități locale, anumite sectoare din instituții şi ministere, parteneri sociali, organizații pan-Baltice şi non-guvernamentale.

A urmat publicarea în pagina web a programului INTERREG IIC pagina pe care au fost primite peste 200 de comentarii şi propuneri. În anii 1999/2000, JPC a organizat 6 mitinguri fără a include pe cele adiționale ale celor trei grupuri de lucru. Comparativ cu precedentul program INTERREG II C, INTERREG III B introducea următoarele schimbări:

- Folosirea unei echipe de evaluare inițială în toate etapele de pregătire ale programului.
- Extinderea ariei de cooperare în Regiunea Barents
- Implicarea mai activă a statelor ne-membre în grupurile de lucru ale programului
- Construirea pe baza experienței câştigate prin INTERREG II C a altor inițiative şi programe, ca de pilda cooperarea în Regiunea Barents şi Swebaltcop
- Proiectarea unor analize mai profunde în domeniul extinderii în Zona Mării Baltice. O mai puternică focalizare a acțiunilor pe sarcini şi măsuri, priorități zonale, caracterul proiectelor, incluzând o mai bună integrare a politicilor regionale.
- Diferențierea Programului propriu-zis de Programul Complementar
- Implementarea dinamismului în direcționarea viitoare a programului prin atragerea de proiecte (abordare pro-activă). Luarea în considerare a modului de cheltuire a banilor pentru dezvoltarea proiectului
- Sprijinirea dezvoltării mai puternice a factorilor privați şi a parteneriatului public-privat
- Dezvoltarea viitoare a modelului implementat în Regiunea Mării Baltice, luând în considerare de asemenea şi experiența altor programe cuprinse în Principiile de Conducere ale Parteneriatului.

BSR INTERREG III B - Neighbourhood Programme 2004-2006

Programul regional "Baltic Sea Region INTERREG III B Neighbourhood Programme 2004-2006" este noua denumire a fostului program standard de cooperare în regiunea Mării Baltice inițiat de UE sub

[11] Conținutul programului, finanțare şi implementare.

denumirea de “EU INTERREG III Initiative”. Revizuirea vechiului program a devenit evidentă deoarece situaţia politica a regiunii s-a schimbat într-un mod rapid în ultimii ani.

În decembrie 2002, la seminarul internaţional de la Helsinki, ”Interreg III and EU Enlargement – Managing Transition in the Baltic Sea Region 2004-2006” s-au stabilit principalele direcţii pentru perioada de tranziţie 2004-2006 în Regiunea Mării Baltice. Noile state membre ale UE – Estonia, Letonia, Lituania şi Polonia – geografic se aflau în programul original BSR INTERREG III B Programme şi nu a fost nevoie de un nou program. În acelaşi timp, pentru a câştiga timp, s-a decis să se menţină structurile existente cât va fi posibil. Acum Comisia a propus includerea a două noi programe existente între Estonia-Letonia-Russia, şi Letonia-Lituania-Belarus în acelaşi mare program. Amendamentul la programul IIIB a fost pregătit de Joint Programming Task Force (JPTF), compus din reprezentanţi nominalizaţi ai ţărilor partenere ajutate de consilieri BSR III B şi Secretariatul Întrunit. Două noi priorităţi au fost schiţate separate pentru Rusia şi Belarus deoarece aici existau mai multe dificultăţi. S-a stabilit un nou sediu al Secretariatului întrunit la Riga pentru priorităţi externe şi două noi Comitete de Îndrumare în selecţia proiectelor.

În iulie 2003, Comisia Europeană a propus noi direcţii importante de îmbunătăţire a intervenţiei UE în exteriorul graniţelor după extindere. A adoptat “Paving the Way for a New Neighbourhood Instrument”[12] ca bază a fiecărui program “Neighbourhood Programmes” (NP) ce trebuie aplicat, acoperind perioada de tranziţie 2004-2006 şi bazându-se pe experienţa programelor de cooperare transnaţională existente, folosind instrumentele existente INTERREG cu Tacis CBC. Alocările de fonduri pentru fiecare INTERREG-Neighbourhood Programme vor contribui la o mai activă implicare a Rusiei şi Belarusiei.

Joint Programming Task Force, nominalizat de Comitetul de Monitorizare al INTERREG III B (MC), a aprobat programul în două etape; prima - extinderea UE şi luarea în considerare a celor două priorităţi externe a fost aprobata de Comitetul de Monitorizare în noiembrie 2003, iar a doua, – perspectiva vecinătăţii şi cooperarea maritimă bilaterală - la 20 aprilie 2004. Revizuirea programului s-a realizat pe cinci părţi distincte.

Partea I cuprinde amendamentele prioritare din III B (inclusiv vecinătatea şi cooperarea maritimă bilaterală).

Partea a II-a se referă la priorităţile III A ale celor două state din afara Uniunii.

Previziunile, propunerile financiare prezentate în Partea a III-a.

[12] Urmare a “Wider Europe Communication”.

Partea a IV-a descrie structura.

Procesul de planificare inclusiv originalul III B şi schiţa evaluării iniţiale pentru priorităţile III A se află în Partea a V-a.

IV. Priorităţi şi măsuri ale programului

Prioritatea 1: Promovare realizării extinderii în sectoarele şi teritoriile specifice.

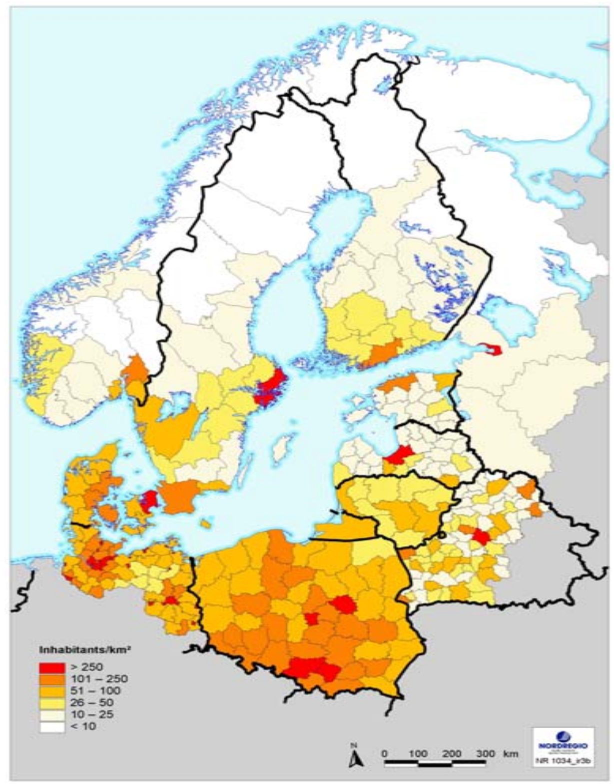
Măsura 1: Sprijinirea strategiilor întrunite şi aplicarea acţiunilor pentru macro-regiuni.

Măsura 2: Promovarea extinderii în sectoarele specifice.

Măsura 3: Întărirea dezvoltării în zonele de coastă şi insule.

Prioritatea 2: Promovarea sprijinului pentru structurile teritoriale ce susţin dezvoltarea regiunii.

Măsura 1: Promovarea echilibrării concentrice a structurilor administrative.



Măsura 2: Realizarea legăturilor de comunicaţie pentru integrare spaţială.

Măsura 3: Perfecţionarea managementului autohton.

Prioritatea 3: Instituţii transnaţionale şi bilaterale şi capacitatea de construire în regiune.

Măsura 1: Promovarea instituţiilor transnaţionale şi a capacităţii de construcţie.

Măsura 2: Cooperarea maritimă în Marea Baltică.

Prioritatea 4: Ajutor special pentru regiunile de graniţă ale noilor ţări membre.

Prioritatea 5: Cooperarea Estonia–Letonia-Rusia.

Măsura 1: Dezvoltarea regiunilor de la graniţa Estono-Letonă.

Măsura 2: Dezvoltarea regiunilor de la graniţele UE.

Prioritatea 6: Cooperarea Letonia–Lithuania-Belarus.

Măsura 1: Folosirea cooperării pentru creşterea competitivităţii în dezvoltarea regiunii şi realizarea accesului la schimbul de mărfuri peste graniţe.

Măsura 2: Sprijinul dezvoltării şi întărirea cooperării între locuitori şi instituţiile aflate la graniţele regiunii.

Prioritatea 7: Asistenţa tehnică pentru cooperare externă şi ajutor transnaţional

Măsura 1: Asistenţă tehnică pentru Management, Implementare, Monitorizare şi Control.

Măsura 2: Asistenţă tehnică pentru alte cheltuieli.

Măsura 3: Asistenţă tehnică pentru Prioritatea 4.

Măsura 4: Asistenţă tehnică pentru Priorităţile 5 şi 6.

Măsura 5: Asistenţă tehnică pentru alte cheltuieli ale Priorităţilor 5 şi 6.

V. Bugetul programului

Bugetul total alocat de UE a fost de 214.6 milioane EURO, din care:

-147.6 milioane EURO a fost finanţate UE pentru ERDF,

- 66.7 milioane EURO – finanţare publică naţională de la statele membre şi

- 0.3 milioane EURO contribuţie de la diferiţi privaţi.

Din totalul bugetului ERDF:

- 119.8 milioane EURO au fost alocate Priorităţilor 1-3 (INTERREG III B NP),

- 1.6 milioane EURO, Priorităţii 4 şi,

- 18.3 milioane EURO, Priorităţilor 5 şi 6.

Norvegia participă cu resurse naţionale şi a asigurat deja 6 milioane EURO urmând a mai participa cu alte 6.7 milioane EURO.

Dată fiind situaţia complexă în această regiune şi necesitatea diminuării diferenţelor Est-Vest, participarea intensă a noilor state membre, precum şi a Rusiei şi Belarusiei în implementarea programului INTERREG III B Neighbourhood Programme este esenţial să se continue. Cooperarea cu Rusia şi Belarus va îmbunătăţi noul Neighbourhood Programme cu alocarea de resurse Tacis (15. milioane EURO).

VI. Parteneriatul

Cerinţe: - Parteneri vor fi din 3 ţări diferite; pot avea contribuţii financiare 2 ţări şi obligatoriu un partener va fi din UE.

Principii - finanţare completă şi responsabilitate legală pentru:

- proiectarea sistemului de management;

- forma de aplicare în practica; semnarea şi subvenţia contractului;

- raportarea progresării proiectului;

- plata cererilor.

VII. Posibili parteneri

Autorităţi publice naţionale, regionale sau locale: ministere, consilii regionale, municipalităţi, etc.

Structuri publice echivalente: (Guvernate de legi publice sau private, stabilite pentru nevoi de realizare a scopurilor specifice interesului general, neavând numai un caracter comercial sau industrial şi având personalitate juridică): asociaţii, instituţii academice, institute de cercetare, fundaţii, organizaţii non-guvernamentale şi non- profit, agenţii de dezvoltare etc.

CONSIDERAȚII PRIVIND CONFLICTUL DIN DARFUR

Lector univ. dr. Cristian POPA

Sudan represents an area thorn by internal conflict. All the international assistance provided by the African Union, UN, NATO and even the European Union did not resolved the problems that persist in Sudan. At the present moment Sudan is home to the world's largest internally displaced persons (IDP) population, which grew in 2004 from 4 million to almost 6 million.

The planned hybrid United Nations-African Union peacekeeping force in Darfur will succeed only if its unity and coherence of command are not compromised and the Sudanese government consents and cooperates.

The Sudanese Government, the UN and the AU agreed to the creation of a hybrid force in Darfur as the third phase of a three-step process to replace the existing, but under-resourced AU Mission in the Sudan (AMIS), which has been unable to end the fighting.

Regiunea este marcată de o criză umanitară profundă care afectează peste 2 milioane de persoane, cauzată de conflictul dintre facțiuni rebele și autoritățile sudaneze. Încetarea focului între părți este monitorizată de forța de menținere a păcii a Uniunii Africane în Sudan (AMIS II).

Uniunea Europeană oferă sprijin (militar și poliție) contingentului african desfășurat în Darfur/Sudan pe domeniul transportului strategic, logistic, pregătirii, planificării și sprijin financiar (prin fondul special destinat asigurării păcii în Africa). Misiunea UE de sprijin a AMIS II include 16 ofițeri de poliție, 19 experți în planificare militară și logistică și 11 observatori militari.

Una dintre cele mai controversate teme din domeniul relațiilor internaționale constă în definirea și clarificarea naturii și a rolului Uniunii Europene (UE) pe scena internațională. Europenii se consideră „cel de-al doilea pilon NATO”, egal cu nord-americanii.

Sudanul a fost considerat o colonie anglo-egipteană (1898-1956) care a cunoscut regimul autoritar al generalului pro-occidental Gaafar M. Nimeiri (1969-1985), înlăturat de la conducere de militari. Războiul civil între guvernul dominat de arabi islamici și triburile majoritare negroide, creștine sau animiste au continuat până în prezent, în provincia Darfur, la frontiera cu Ciadul și R. Centrafricană. De asemenea, Sudanul a fost acuzat de legături cu terorismul islamic internațional

Se poate afirma că întreaga populație a Sudanului trăiește într-o criză perpetuă: de la crearea statului modern, în 1956, după recunoașterea independenței față de Marea Britanie, și până în prezent, sudanezii se află într-un permanent război civil, punctat de fragile acorduri de încetare a focului.

Conflictul își are originea în dominația economică, socială și politică pe care nordul o exercită asupra sudului, a cărui populație nu este nici musulmană, și nici arabă. Principalele grupuri etnice sunt negrii (52%) și arabii (39%), iar în ceea ce privește orientarea religioasă, musulmanii sunniți reprezintă majoritatea (70%), în timp ce 25% din populație îmbrățișează credințe locale, iar 5% sunt creștini.

Urmare a unui puci organizat în 1989, conducerea țării este exercitată de un regim militar, condus de generalul Hassan Ahmed al-Beshir. Forul legislativ este dominat de Frontul Islamic Național. Principalul conflict intern este cel între nord și sud. Rebelii din sud sunt însă sprijiniți și de partide politice aflate în opoziție.

Războiul civil, seceta și situația economică precară au determinat apariția unei grave crize umanitare: se apreciază că din 1983 au murit 2 milioane de oameni, iar alte 4 milioane sunt refugiați în interiorul și exteriorul țării[1]. Permeabilitatea frontierelor determină deplasarea liberă a populației afectate de criză, dar și a milițiilor locale: Sudanul acuză Eritreea de susținerea rebelilor sudanezi. Acordurile încheiate între guvern și rebelii din sud au fost fragilizate datorită decesului liderului rebelilor, John Garang, într-un accident de elicopter, la începutul lunii august 2006.

Comunitatea internațională a reacționat la situația din Sudan: ONU, UE și NATO s-au implicat în soluționarea conflictului și acordarea de asistență umanitară populației afectate.

ONU este prezent în Sudan de câteva decenii. Mandatul său este de a salva vieți și de a reduce suferința, asigurând servicii sociale de bază, sprijinind și consolidând capacitățile naționale. De asemenea, ONU susține crearea instituțiilor și mecanismelor de realizare a păcii. Pe teritoriul Sudanului funcționează în prezent 11 agenții specializate ale ONU, dar activitatea lor este grav afectată de lipsa unei finanțări adecvate[2].

UE și NATO, spre deosebire de ONU, sunt implicate în principal în acordarea de asistență Uniunii Africane (UA), în demersul de stabilizare a situației din Darfur. Atât UE, cât și NATO au decis să nu se implice direct în teren, ci să sprijine acțiunile UA. Aceasta are în derulare operațiunea AMIS

---

[1] În Ciad, Uganda, Etiopia, Kenya, Republica Centrafricană și Republica Democratică Congo

[2] Într-un comunicat difuzat la 15 august a.c., consilierul regional al UNWFP (United Nations World Food Program) declara că dispune doar de jumătate din bugetul necesar asigurării hranei pentru refugiați.

II (African Union Mission in Sudan), cu două componente: militară şi de poliţie. Poziţia de pe care acţionează UE şi NATO este una prudentă, cele două organizaţii optând pentru un sprijin din exterior, evitând astfel să fie percepute ca forţe de ocupaţie sau colonizatoare.

UE şi statele membre au început să lucreze cu UA din ianuarie 2004, prin acordarea de asistenţă financiară, personal calificat, sprijin politic pentru procesul de negociere de la Abuja şi Comisia de încetare a focului. În acelaşi timp, succesiv, UE a susţinut financiar şi tehnic planificarea şi executarea AMIS I şi AMIS II.

NATO s-a implicat în soluţionarea crizei începând cu 1 iulie 2005, ca urmare a solicitării preşedintelui Comisiei Uniunii Africane, Alpha Konare, adresată secretarului general al NATO, Jaap de Hoop Scheffer. Mandatul NATO este de a asigura transport aerian strategic pentru trupele de menţinere a păcii ale UA şi de a pregăti forţele UA în coordonarea unui stat major multinaţional.

Toate aceste demersuri ale comunităţii internaţionale sunt, fără îndoială, de apreciat, dar ele nu au adus nici la încetarea conflictelor între guvern şi rebeli sau între miliţiile locale, nici la soluţionarea crizei refugiaţilor. Foametea şi bolile continuă să facă victime în rândul populaţiei sudaneze. Situaţia din teren s-a îmbunătăţit, dar este încă departe de normalitate.

Intenţiile organizaţiilor internaţionale implicate în Sudan sunt orientate către soluţionarea conflictelor interne şi acordarea de asistenţă populaţiei, însă mecanismele şi maniera prin care se acţionează nu sunt cele mai rapide. De asemenea, fondurile alocate sunt adesea insuficiente, iar mijloacele puse la dispoziţie nu sunt cele mai adecvate. Astfel, pentru rotaţia trupelor în teren statele membre UE au pus la dispoziţie 4 aeronave: 2 C212 şi 2 AN2. Ambele sunt de mici dimensiuni, cel de-al doilea tip fiind folosit încă în unele state din fostul bloc comunist pentru ierbicidare. Atenţia comunităţii internaţionale este îndreptată cu precădere spre lupta împotriva terorismului, Irak sau Afganistan, şi mai puţin către soluţionarea crizelor umanitare.

De altfel, prezenta implicare simultană a ONU, UE şi NATO în Africa reprezintă o premieră. În contextul intervenţiei NATO împotriva forţelor sârbe din Kosovo, pentru protejarea albanezilor kosovari, în literatura de specialitate se vorbea despre o modificare a Cartei ONU, în sensul autorizării unei intervenţii militare în scopul opririi unei catastrofe umanitare sau genocid. Ulterior, subiectul nu a mai prezentat interes. Astfel, în cazul Sudanului, intervenţia comunităţii internaţionale este una benefică, de asistenţă a organizaţiilor locale şi regionale. Pacificarea regiunii şi stabilizarea situaţiei ar fi fost probabil mai repede realizate printr-o acţiune în forţă, urmată de trimiterea în teren a unor trupe internaţionale de menţinere a păcii. În aceste condiţii, reîntoarcerea refugiaţilor şi reintegrarea lor s-ar putea realiza uşor.

Conflictul intern din Sudan şi drama populaţiei sunt cunoscute, comunitatea internaţională este prezentă în teren, dar rezultatele sunt încă modeste: continuă luptele armate între diferite miliţii locale sau între forţele guvernamentale şi rebeli, refugiaţii nu dispun de resurse minime pentru supravieţuire, foametea şi bolile reprezintă încă un pericol pentru populaţie. Modalităţile de susţinere a populaţiei, de stimulare a negocierilor între părţile combatante nu au determinat soluţionarea rapidă şi de o manieră satisfăcătoare a conflictului.

Din păcate pentru milioanele de persoane afectate de crize, în Sudan sau alte regiuni ale globului, pe termen scurt şi mediu organizaţiile regionale sau internaţionale nu sunt pregătite să realizeze o reformă radicală a mecanismelor şi procedurilor de intervenţie în cazul unei crize umanitare.

De peste 21 de ani, Sudanul cunoaşte un sângeros război civil, alimentat de ambiţiile petroliere ale marilor puteri, dornice să acapareze ceea ce a devenit „blestemul Sudanului”: marile sale resurse petroliere[3].

Sudanul, o importantă ţară africană exportatoare de petrol, se confruntă – după două decenii de război civil, alimentat din afara graniţelor sale – cu o criză umanitară de proporţii gigantice. Din cauza războiului civil (un „război prin procură”), WFP[4], din cadrul ONU, în anul 2004, a început livrarea alimentelor în regiunea cea mai afectată, Darfur (din vestul Sudanului), prin paraşutarea transporturilor. Directorul local al WFP a explicat: „*Transportarea ajutoarelor alimentare pe calea aerului este, întotdeauna, cea mai costisitoare soluţie. Dar pentru multe zone din Darfur pur şi simplu nu avem alta cale*”.

Organizaţia MSF[5] a raportat situaţia dramatică din Darfur, unde băştinaşii se confruntă cu o lipsă acuta de alimente, de apă, de adăposturi, precum şi de latrine. Criza de latrine a generat o epidemie de diaree, mai ales printre copii, fiind una dintre cauzele principale ale decesurilor. În ciuda declaraţiilor pompoase ale marilor puteri, WFP se zbate într-o acută criză

---

[3] Potrivit lui „UE Energy Information Administration”, Sudanul are o capacitate de 345.000 de barili de petrol pe zi şi resurse – încă neexploatate – între 660.000 şi 1,2 milioane de barili pe zi. În condiţiile de azi, cererea de petrol şi ofertă se găsesc într-un echilibru precar şi primejdios, preţul la barilul de petrol atingând (la sfârşitul lunii august 2004) circa 50 de dolari, iar analiştii prognozează că, de la 60-70 de dolari/barilul, economia mondială ar urma să cunoască o criză de mari proporţii. Producţia de petrol din ţări ca Arabia Saudită, Irak, Iran, Nigeria, Venezuela sau Sudan, precum şi stabilitatea regională din jurul lor a devenit, astfel, o problema internaţională actuală, interesând, în cel mai înalt grad, toate marile puteri.

[4] ,World Food Programme

[5] Medecins sans frontieres

financiară. WFP a raportat ca nu a primit decât circa jumătate din suma solicitată pentru criza umanitară din Sudan: 78,5 milioane de dolari în loc de 195 de milioane de dolari, cât îi era necesar organizației în 2004 doar pentru regiunea Darfur.

MSF, pe de altă parte, susține că ajutoarele alimentare parașutate de WFP în Darfur nu sunt adecvate nevoilor băștinașilor și că sunt insuficiente: abia jumătate din necesarul de alimente a fost parașutat în Darfur. Din observațiile MSF – făcute în patru tabere de refugiați din regiunea Darfur – rezultă că malnutriția a crescut de la 4,1 la 5,5%. Pentru Statele Unite și Marea Britanie, în schimb, situația umanitară dezastruoasă din Darfur a fost receptată drept ocazia ideala de a justifica o intervenție militară. Congresul SUA a adoptat de curând o rezoluție care condamnă ca „genocid" atrocitățile împotriva populației de culoare din Darfur, comise de milițiile Janjaweed.

Rezoluția din Congresul Statelor Unite a fost urmată de un document american, aprobat de Consiliul de Securitate al ONU, care dă Guvernului din Sudan un termen-limită de 30 de zile pentru a pune capăt acțiunilor miliției Janjaweed sau Sudanului i se vor aplica sancțiuni economice severe, mai ales în condițiile de acolo. Surse demne de încredere confirmă excesele Janjaweed: asasinate în masă, violuri, răpiri, torturi și incendierea unor sate întregi. Un milion de localnici din regiunea Darfur au fost astfel siliți să ia calea pribegiei. Potrivit surselor franceze, tabloul exceselor este exagerat: Franța susține că nu au fost decât 30.000 de morți într-un an și jumătate de conflicte.

Francezii reamintesc ca afirmațiile de „genocid" și „epurare etnică" au fost pretextul pentru a justifica intervenția americana în Kosovo. Firește, SUA și Marea Britanie – împreună cu Norvegia și Italia – au aranjat o înțelegere între Guvernul din Sudan și „rebelii" din vestul țării, grupați în SPLA[6]. Motivul este că SPLA – ca și altă grupare, SLA[7] - sunt susținute de Occident, în primul rând de Statele Unite, preocupate de exploatarea resurselor petroliere din sud-vestul Sudanului. Ori, milițiile Janjaweed au alungat băștinașii, ceea ce pune în mare pericol exploatarea la același nivel a resurselor petroliere sudaneze, într-un moment critic pentru economia mondială.

Puterile occidentale pregătesc i nterventția militară în Sudan

Statele Unite exercită presiuni considerabile asupra UA, pentru a trimite în Darfur o „forță de protecție". UA nu are la dispoziție decât vreo 300 de militari, originari din Nigeria și Ruanda. Dar, la intervenția americană, se vorbește acum despre o „forță de protecție" neagră, compusă din circa 2.000 de militari.

Organizația bisericilor evanghelice și "Africa Action" le-au solicitat lui Bush și Powell extinderea imediată a „Forței de Protecție" a UA, prin trimiterea de soldați și observatori în Darfur, așa cum afirma „The Independent" din 1 august 2004. O forță de 5.000 de militari, din cadrul Brigăzii 12 de Infanterie Motorizată, era pregătită să intervină în Sudan, a declarat pentru „Independent" un ofițer britanic expert în logistică.

Un alt plan de intervenție în Sudan, propus de Franța, a constat în realizarea unui pod aerian între baza militară franceză din Djibuti și Sudan, dar acesta a fost blocat de anglo-americani, care au reamintit că guvernul sudanez dispune de bombardiere și avioane de intercepție rusești și chinezești, așa că podul aerian reprezenta o propunere riscantă.

Opoziția conservatoare din Marea Britanie a criticat aspru Guvernul Blair, declarând că a făcut „prea puțin și prea târziu" pentru Sudan[8].

Trupele franceze au fost însoțite în Sudan de trupe din Ciad, pe care le „antrenează" oficial.

În 4 august 2004, Guvernul sudanez a declarat că, la Khartoum, zeci de mii de manifestanți au protestat contra intervenției occidentale în Sudan[9].

Al Jazeera, la rândul său, a dezvăluit că cele două grupări (SPLA și JEM) atacă satele din sudul provinciei Darfur, fură caii și cămilele, „travestiți" în uniforme Janjaweed. În două rânduri, transporturi de alimente și apă ale lui WFP au fost oprite de SPLA și jefuite.

Potrivit mass-media, ONU a solicitat Australiei să trimită trupe în sprijinul celor 300 de militari din Nigeria și Ruanda care formează forța UA, dar acest lucru nu se va putea petrece decât abia către sfârșitul anului.

---

[6] Sudan Peoples Liberation Army

[7] Sudan Liberation Army

[8] John Bercow a cerut trimiterea de trupe britanice în Sudan imediat, declarând că intervenția militară este „o chestiune de zile", în condițiile crizei umanitare din Darfur. Nu se știe încă - deși se speculează - dacă Marea Britanie are un acord cu Franța pentru utilizarea bazelor franceze din Ciad. Franța a expediat deja 200 din cei 1.000 de militari staționați în Ciad, la granița cu Sudanul, gata de intervenție. La BBC, ambasadorul francez din Ciad a declarat că cei 200 de militari francezi au misiunea să securizeze granița dintre Ciad și Sudan, în vederea intervenției. Să remarcăm, în treacăt, că granița dintre cele două țări (Ciad și Sudan) are 1.200 de km! Ambasadorul francez Bercot a evitat să răspundă dacă trupele franceze rămase în Ciad se vor implica în apărarea celor 180.000 de sudanezi, care se află în taberele de refugiați de acolo, de atacurile miliției Janjaweed.

[9] Alte rapoarte au precizat însă că nu au fost remarcați decât vreo 100.000 de manifestanți, aduși de guvern. Manifestanții au scandat „Anann, Anann, lașule!" și „Nu ne vom lăsa conduși de americani". O misiune a ONU, întoarsă recent din Darfur, susține că populația nu este supusă doar exceselor miliției Janjaweed, ci și acțiunile grupărilor teroriste SPLA și JEM.

Robert Hill[10], a declarat că „*Australia ar putea acorda un sprijin tehnic mai degrabă decât trupe de infanterie, ținând seama că este angajată și în Irak”*. Este însă evident că utilizarea termenului de genocid pentru evenimentele din Darfur constituie o extensie cel puțin discutabilă a noțiunii incluse în Convenția ONU din 1948, care se referea la lagărele germane de prizonieri. O extensie similară s-a făcut în 1998, când termenul de genocid a fost utilizat intens și abuziv pentru a justifica bombardamentele contra Serbiei. Situația din Darfur este, cu siguranță, foarte gravă, cu 1 milion de refugiați și criza alimentară și sanitară în taberele refugiaților sudanezi. Se estimează că circa alte 2 milioane de sudanezi suferă de foame. Dar acest tablou groaznic se întâlnește aproape în fiecare țară africană, măcinată de război civil și eternele conflicte intertribale.

„Amnesty International” a raportat că „*miliția Janjaweed practică pe scara largă violul, răpirea și alte forme de violență sexuală*”. La rândul său, ONU a raportat „*numeroase distrugeri în agricultură, cazuri de civili alungați în masă din casele lor, incendierea unor sate, bătăi, torturi - practicate atât de Janjaweed, cât și de SPLA și JEM*”. Este însă o mare problemă dacă aceste atrocități se subscriu definiției genocidului. Sunt violențe, excese, atrocități evidente. Dar este mai greu să fie considerate genocid, pentru că sunt trăsături comune țărilor din întreaga Africă. Și mai puțin aceste atrocități ar justifica o „intervenție militară urgentă”. Pentru că atunci ar trebui să se „intervină militar” aproape în toată Africa! Firește că nu interesele umanitare explică grija actuală a marilor puteri față de Sudan, ci rolul acestei țări - important exportator de petrol - în criza economiei mondiale.

Guvernul Sudanului și milițiile arabe care îi sunt loiale au fost acuzați de crime de război împotriva populației africane de culoare. Cel puțin 2 milioane de oameni și-au părăsit casele iar cifra morților este estimată la 100.000. Estimările numărului victimelor sunt imprecise, variind de la 50.000 (Amnesty international) și 70.000 (Organizația Mondială a Sănătății, ONU) la 300.000 (Marea Britanie) și 340.000 (USA).

Organizațiile pentru drepturile omului, Colin Powell și Congresul american au numit situația un genocid[11].

În Darfur, au existat tensiuni de mulți ani între populațiile arabe în general nomade și fermierii din comunitățile Massaleet și Zagawa, pentru pământ și drepturile de a folosi pășunile. Dar conflictul prezent a început in 2003, când un grup de rebeli a atacat obiective ale guvernului sudanez afirmând că acesta neglijează regiunea și îi discriminează pe negrii africani în favoarea arabilor. Sunt două grupuri principale de rebeli: SLA[12] și JLM[13], ambele având legături cu politicianul Hassan al-Turabi din opoziția sudaneză. Conflictul a escaladat la 25 aprilie 2003, când SLA a realizat un asalt foarte ambițios asupra portului El Fashar, la o scară nemaiîntâlnită.

Guvernul recunoaște că a înarmat miliții pentru a se apăra dar neagă orice legătură cu miliția arabă numită Janjaweed, acuzată de încercări de epurare etnică a populațiilor negroide. Președintele Omar Al-Bashir i-a numit pe membrii Janjaweed „hoți și gangsteri”.

Refugiații spun că după raidurile aeriene ale forțelor guvernului, Janjaweed năvălește în sate pe cai și cămile și omoară bărbați, violează femei și fură tot ce poate. Multe femei se plâng că au fost răpite și folosite ca sclave sexuale o săptămână, apoi au fost eliberate[14].

După puternice presiuni internaționale și amenințări cu sancțiuni economice, guvernul s-a declarat de acord să dezarmeze Janjaweed-ul dar nu pare să fi făcut mare lucru în perioada imediat următoare. Mii de polițiști ai guvernului au fost trimiși în regiune dar refugiații nu au mare încredere în ei. Încercările polițiștilor de a convinge refugiații să se întoarcă la casele lor au stârnit violențe și au fost condamnate de comunitatea internațională.

Guvernul și cele două grupuri rebele au semnat un acord de încetare a focului în aprilie 2004 dar nu a fost respectat. UA a mediat alte acorduri în Nigeria pentru interzicerea zborurilor militare în regiunea Darfur și pentru ajutorul umanitar. Circa 1.400 de soldați ai UA sunt acum în Darfur dar mandatul lor este limitat.

Guvernul de la Khartoum și-a dat acordul pentru 3.000 de soldați dar există mari întârzieri. Guvernul a promis, de asemenea, o mai mare autonomie a regiunii dacă aceasta ar rezolva criza. Același guvern a acceptat că partea de sud a Sudanului va avea propriul guvern pentru a opri conflictele care datează de 20 de ani în regiune.

Mass-media insistă să prezinte criza ca pe „*un conflict între arabi și negri, dar realitatea este mai complexă*”[15]. Este adevărat că majoritatea sutelor de mii de refugiați sunt negri africani și că ei spun că au fugit de

[10] Ministrul australian al Apărării.
[11] Dar delegația ONU, care a analizat situația la fața locului a numit acele acte crime de război dar a considerat că nu reprezintă o încercare de genocid. Ambele părți sunt nemulțumite de raport. Dacă ONU ar fi numit situația un genocid, ar fi avut obligația de lege să intervină pentru a-l opri. ONU a numit în secret pe unii criminali de război și dorește să fie judecați de Tribunalul de la Haga. SUA a afirmat în repetate rânduri că este vorba de genocid și nu dorește ca vinovații să ajungă la Haga.

[12] Sudan Liberation Army.
[13] Justice Liberation Movement.
[14] Britanica Julie Flint care a realizat un raport privind drepturile omului în regiune acuză guvernul că a lansat un atac masiv exact când negocia cu rebelii încetarea focului.
[15] Greg Barrow de la World Food Programme (ONU)

teama Janjaweed-ului. Dar sunt şi comunităţi de arabi care au trebuit să se refugieze, sate de arabi atacate de negri şi arabi căzuţi victime conflictelor inter-etnice. Există şi zone în care domină conflictul între fracţiuni arabe rivale. Fie arabi sau africani, majoritatea refugiaţilor sunt fermieri, şi de aceea pământul a rămas de multă vreme nelucrat, ceea ce adânceşte criza umanitară.

Istoricul Janet Ewald[16] spunea că „*în Darfur nu este un conflict al arabilor contra negrilor ci un istoric Război Civil pentru controlul guvernului şi al resurselor*”[17].

Referitor la folosirea termenului de genocid de către SUA şi aliaţii săi, să notăm că ONU, UE şi UA nu sunt de acord cu el[18].

Peter Beaumont afirma şi el că „ *SUA exagerează serios dimensiunile problemelor din Sudan pentru a crea imaginea unui genocid*”.

Alex de Waal[19], o autoritate mondială in problematica Sudanului critică şi el folosirea sintagmei „arabi contra negri”[20].

Serviciul umanitar şi de ştiri IRIN al ONU aminteşte că vasta majoritate a nemulţumirilor populaţiei Darfurului faţă de guvern sunt comune pentru toţi cei 7 milioane de oameni ai provinciei, dar ele au fost exploatate pentru a crea falii rasiale între grupuri. În Darfur, unde vasta majoritate a oamenilor sunt musulmani şi vorbesc araba, distincţia dintre "arab" şi "african" este mai mult culturală decât rasială.

Sudan are importante zăcăminte de petrol, şi exportă petrol din 1999. Harta USAID arată concesionarea terenurilor petroliere unor mari companii petroliere, printre care remarcăm Total Fina (Franţa) şi China National Petroleum Corporation (CNPC), precum şi lipsa companiilor americane şi britanice. Anumite surse afirmă că existau soldaţi chinezi care păzeau concesiunile CNPC din Sudan. Crescent Intenational (UK) afirma că rebelii din Darfur erau echipaţi mai bine decât armata sudaneză şi erau aprovizionaţi pe cale aeriană, deci beneficiau de ajutor extern. În 1996, Statele Unite au trimis echipament militar în valoare de 20 de milioane de dolari în Ethiopia, Eritrea şi Uganda pentru sprijinirea rebelilor sudanezi şi răsturnarea guvernului de la Khartoum.

China are mare nevoie de petrol extern deoarece necesităţile economice sunt în creştere iar zăcămintele sale de la Daqing sunt în curs de epuizare. Concesionările obţinute în petrolul Sudanului sunt cel mai mare succes al Chinei din acest domeniu.

Există acuzaţii privind vânzările de armament chinezesc către Sudan şi folosirea prizonierilor la construirea conductei de petrol chinezeşti din Sudan. Vânzările de arme au început încă din anii '90, când Sudanul avea alt guvern. China luptă cu sancţiunile ONU împotriva Sudanului pentru a-şi păzi petrolul[21].

În data de 28 mai 2004, UA a decis să desfăşoare o misiune de monitorizare în Darfur ca să observe modul de aplicare a acordului umanitar de încetare a focului N'djamera[22]. Acestei misiuni i s-a adăugat şi o latură care să creeze un mediu de încredere şi să observe aplicarea acordurilor semnate între părţi la acordul umanitar de încetare a focului.

Începând cu data de 24 martie 2005, UNSC a înfiinţat o misiune a

---

[16] Janet EWALD de la Duke University - *Soldiers, Traders, and Slaves: State Formation and Economic Transformation in the Greater Nile Valley*

[17] „Faptul că acest conflict este prezentat peste tot ca unul arabi contra negri este foarte problematic”, spune Ewald, „deoarece nu are nimic de-a face cu vreo animozitate inerentă între aceste populaţii. Lupta se dă pentru reprezentarea în guvernul central şi accesul la pământ şi apă, nu pentru motive religioase sau etnice. Oamenii de toate etniile au trăit multă vreme în pace în Darfur şi ar putea trăi mereu aşa. Dar guvernul central autocratic şi competiţia pentru resurse au întărâtat spiritele.

[18] Unul dintre preşedinţii nigerieni Obasanjo, care ca a îndeplinit şi funcţia de preşedinte al Uniunii Africane, a spus în septembrie 2004 la o conferinţă de presă de la sediul ONU din New York: „*înainte de a spune că e vorba de un genocid sau epurare etnică, trebuie să avem o decizie clară şi un plan şi un program al guvernului de a extermina un anumit grup de oameni. Ce ştim acum nu este asta. Ce ştim este că a fost o revoltă şi că guvernul a înarmat un alt grup de oameni pentru a opri acea rebeliune. Aceasta nu înseamnă genocid, înseamnă un conflict în desfăşurare, înseamnă violenţă*."

[19] Director al organizaţiei Justice Africa din Londra - *Famine that Kills: Darfur, Sudan, 1984 -5* - Editura Universitatii Oxford

[20] „Arabii din Darfur sunt negri, indigeni, africani şi musulmani, exact ca non-arabii din Darfur”, spune de Waal. „*Majoritatea arabilor din Darfur nu s-au implicat în conflict dar ideologia rasistă îi atrage pe tinerii frustraţi şi săraci*”. Ideologia „Arabismului” datează din anii '80, când Colonelul Qaddhafi visa să încercuiască Africa cu o centură arabă şi a înarmat miliţiile din Chad, Darfur şi Tuaregi pentru a pregăti invazia Chadului. Mulţi arabi din Janjaweed provin de fapt din Chad. Există multe dovezi că guvernul sudanez a furnizat arme Janjaweed. Majoritatea populaţiei Darfurului, arabă şi non-arabă, nu are deloc încredere în guvernul sudanez.

[21] În august 2004, InterPress Service anunţa că Statele Unite şi Franţa încep un Mare Joc în Africa, şi anume disputa pentru zăcămintele de petrol ale regimurilor nedemocratice din nord-vestul Africii. Iar sudanezii au avut toate motivele să suspecteze manevre de culise ale britanicilor pentru a pune mâna pe petrolul şi aurul lor. Există o mărturie a unui britanic făcută la un proces din Guinea Ecuatorială că Mark Thacher, fiul lui Margaret Thatcher, dorea cumpărarea unor elicoptere pentru a începe operaţiuni miniere în Sudan. Un alt motiv pentru neîncrederea africanilor în britanici şi americani este ca organizaţiile susţinute de ei, în principal FMI-ul „canibalic”, omoară anual mai mulţi africani decât Janjaweed.

[22] N'djamera Humanitarian Ceasefire Agreement of 8 Aprilie 2004 (AMIS).

Națiunilor Unite în Sudan ale căror acțiuni imediate au fost îndreptate către Curtea Internațională de Justiție și s-au organizat cursuri de pregătire prin care să asigure protecția femeilor și copiilor în condiții de conflict.

Președintele Uniunii Africane, Mr. Alpha Oumar Konare, subliniază într-o scrisoare publicată în data de 29 aprilie 2005 că, „*având în vedere situația din Darfur speră să conteze în continuare pe sprijinul Uniunii Europene acordat Uniuni Africane*". Această inițiativă a avut ca răspuns acordul de sprijini a efortul de pace al militarilor, poliției și civililor a mai multor organizații guvernamentale și nonguvernamentale europene.

Totodată a fost semnat Acordul Statutului Misiunilor privind înființarea și „*Managementul Comisiei de Încetare a Focului în zona Darfur a Sudanului*" semnat de Guvernul Sudanului și Uniunea Africană.

În 18 iulie 2005, Consiliul a numit un reprezentant special al UE în Sudan care asigură concordanța dintre acțiunile și obiectivele politice generale ale Uniunii Europene privind Sudanul. Concordanța eforturilor membrilor s-a stabilit la Addis Abeba pentru a se asigura faptul că sunt complementare și se potrivesc cu cerințele.

Oficialii UA au luat această decizie întrucât sunt convinși că este aproape semnarea acordului de pace dintre fracțiunile rebele și Guvernul Sudanului. Continuă totuși să rămână câteva chestiuni disputate, inclusiv reprezentarea rebelilor în Guvern și numărul rebelilor care se vor putea înrola în armată. Mediatorii sunt însă încrezători că pot obține compromisuri atât din partea rebelilor, cât și din partea autorităților.

Concluzii

Mediul de securitate internațional va continua să fie marcat de existența tensiunilor și conflictelor de diferite naturi. În aceste condiții, unul din răspunsurile pe care comunitatea internațională le poate oferi este apărarea colectivă. NATO reprezintă un astfel de mecanism, care de-a lungul timpului și-a dovedit viabilitatea. Treptat, UE poate dezvolta un mecanism similar, pentru a cărui eficiență un element esențial îl va reprezenta cooperarea transparentă, de la egal la egal, cu Alianța Nord - Atlantică.

În perspectivă, evoluția NATO și a PESA va depinde de dezvoltarea UE ca actor economic și politico-militar, precum și de transformarea NATO.

Pe termen lung, o diviziune a sarcinilor între PESA și NATO este necesară.

De asemenea, diminuarea efectului de „free rider" și echilibrarea capacităților între cei doi piloni nord-american și european va trebui luată în considerare.

Caracterul amenințărilor asimetrice la adresa securității internaționale va determina o transformare continuă a mecanismelor instituționalizate de contracarare a acestora, incluzând relațiile NATO-PESA.

Istoria recentă a ambelor organizații, NATO și UE a demonstrat că ambele dispun de capacitate de adaptare și restructurare astfel încât să răspundă solicitărilor mediului de securitate și ale intereselor naționale în domeniul securității ale statelor membre.

RISCURI DE SECURITATE
ÎN BAZINUL EXTINS AL MĂRII NEGRE

Sorin FETIC

My research is replete with present interest because it brings into discussion the problems of the Black Sea area. Among these, aria can find: the spreading of the cross-border criminality and of the illicit trading (in drugs, weapons or persons), the ascent of the fundamentalist ideas, of the social problems and of the ethnic conflicts (which resulted in an increased risk of terrorism), last but not least, the uncontrolled migration of people as a result of frequent wars. One can find also the evolution of power within the area. To be more accurate, I brought into discussion the new partnership between Russia and Turkey. Besides This, I tried to explain how NATO strengthened its power by accepting Romania and Bulgaria.

Identificări conceptuale

Bazinul extins al Mării Negre este o zonă a arealului geostrategic de o complexitate a divergenţelor relativ uşor de înţeles însă este extrem de grea găsirea unui consens durabil.

Văzută chiar şi de Mackinder ca „zonă pivot", bazinul Mării Negre nu are nevoie decât de ceea ce se numeşte „echilibru de putere" între entităţile statale şi non-statale cu interese strategice în acest areal.

Complexitatea divergenţelor de interese ale statelor riverane Mării Negre şi zonei extinse a Mării Negre nu permit soluţionarea stărilor de insecuritate fără participarea şi fără o poziţie cooperantă din partea tuturor ţărilor din regiune.

Riscurile care ameninţă securitatea zonei extinse a Mării Negre nu îşi au rădăcinile numai în secolul acesta, ci şi în secolele trecute şi au ca punct de pornire convenţii şi tratate (Convenţia de la Montreux din 20 iulie 1936), ambiţiile teritoriale, sferele de influenţă, interesele economice, căile de transport, resursele naturale, conflictele etnice, existenţa unui mozaic cultural, neînţelegerile religioase.

Conceptul de Zonă extinsă a Mării Negre este unul relativ nou şi reuneşte trei state membre NATO - Bulgaria, România şi Turcia, republicile ex-sovietice din Europa - Moldova şi Ucraina, o mare putere regională - Rusia şi cele trei republici din Caucazul de Sud - Armenia, Azerbaidjan şi Georgia[1].

O dezvoltarea superioară din punct de vedere economic, militar, politic a ţărilor din zona extinsă a Mării Negre nu se poate realiza fără eforturi comune şi fără cooperare deoarece factorul geografic (Marea Neagră) este chiar dacă vrem sau nu liantul imuabil.

Denumirea riscurilor de securitate din bazinul extins al Mării Negre

Analiştii din tabăra europeană consideră că întrucât Marea Neagră a devenit frontiera de sud-est Europei, prin integrarea în UE la 1 ianuarie 2007 a României şi Bulgariei, securitatea acestui continent nu poate fi realizată atât timp cât zona Mării Negre rămâne instabilă.

Riscurile care vizează securitatea în bazinul extins al Mării Negre încep de la provocările apărute de reconstrucţia unor state după destrămarea URSS care presupune soluţionarea unor conflicte etnice şi sociale, delimitările frontierelor, democratizarea, menţinerea păcii şi continuă cu:

- securitatea resurselor de energie;
- combaterea traficului de fiinţe umane, droguri şi de arme;
- criminalitatea transfrontalieră;
- proliferarea armelor de distrugere în masă.

Pentru minimalizarea acestor riscuri şi ţinerea lor sub control este necesară acţiunea coordonată din partea mai multor guverne şi organizaţii.

De asemenea, trebuie luat în considerare faptul că regiunea Mării Negre se identifică şi cu coridorul energetic euro-asiatic, care permite transferul rezervelor de ţiţei şi gaze naturale din zona Mării Caspice şi a statelor din Asia Centrală către statele occidentale.

Alte posibile surse de insecuritate, dar cu un grad mai mare de particularizare, care pot fi identificate sunt:

- vecinătatea relativ apropriată dintre două zone geografice caracterizate de conflicte etnice şi naţionaliste, cum sunt Balcanii Europei şi Balcanii Eurasiei[2] (cum îi place lui Zbigniew Brzezinski să numească porţiuni ale Europei de sud-est, Asiei Centrale) şi unde americanii şi ruşii sunt implicaţi indirect;

- posibila migraţie a populaţiei, care a fost gonită sau pur şi simplu a dorit să se salveze de regimuri nedemocratice, provenită din zonele marcate de tensiuni şi conflicte deoarece măsurile de securizare a frontierelor terestre ale UE au devenit mai drastice, au crescut fluxurile migraţioniste pe rute

---

[1] Stanislav SECRIERU, Şerban F. CIOCULESCU, *Zona extinsă a Mării Negre - noua frontieră a Uniunii Europene*, Cadran Politic (Revistă de analiză şi informare politică), Nr. 21, 2007.

[2] Zbigniew BRZEZINSKI, **Marea tablă de şah,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000.

maritime şi fluviale. Există rute ale migraţiei ilegale din Africa, Orientul Mijlociu şi Orientul Extrem care traversează bazinul Mării Negre;

- fragilitatea democraţiilor[3] ce au luat fiinţă după dizolvarea Uniunii Sovietice (Georgia, Armenia, Azerbaidjanul);

- posibilitatea ca zona Mării Negre să devină o ţintă pentru terorismul internaţional datorită noilor baze militare americane din Românie şi Bulgaria şi a conflictelor etnice din Turcia, Georgia, Armenia, Azerbaidjanul;

- posibilitatea apariţiei unui conflict religios premisele fiind date de exemplu de Armenia creştină şi un Azerbaidjanul musulman;

- menţinerea ca şi obiect al şantajului geostrategic a unor situaţii conflictuale de intensitate relativă, cum este exemplul „conflictelor Îngheţate" din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud şi Nagorno-Karabah. Regimirile separatiste existente în aceste zone creează condiţii prielnice pentru dezvoltarea contrabandei, a migraţiei ilegale şi a criminalităţii;

- existenţa unor zone cu un potenţial de risc ridicat în vecinătatea zonei extinse a Mării Negre cum este Orientul Mijlociu, graniţele Iranului, Irakului şi Turciei;

- lipsa unei legislaţii internaţionale clare şi precise în zonă, care să fie respectată de toţi actorii implicaţi precum şi lipsa organelor de monitorizare, prevenire şi control, de cooperare regională şi internaţională. Acesta fiind unul din motivele pentru care s-a propus extinderea operaţiunii *Active Endeavour* în Marea Neagră, care ar contribuii la securitatea regională, prin acţiuni de monitorizare şi chiar de intervenţie antiteroristă;

- combaterea celor trei categorii de trafic de armament, droguri şi uman. Traficul de armament este mai eficient pe rutele maritime deoarece frontierele terestre au devenit puternic securizate. Traficul de droguri are cu predilecţie un singur sens, dinspre zona Caucazului de Sud şi Afganistanului şi pakistanului spre piaţa de desfacere din Occident. Traficul de fiinţe umane este încurajat de fenomenul prostituţiei, reţelelor de crimă organizată, climatului politic instabil din unele ţări din zona extinsă a Mării Negre;

- alt risc de securitate îl conferă posibilitatea de realizarea unei reţele organizate de terorism între grupările deja existente cum sunt Al Qaeda, grupările cecene şi Kurde.

Stabilirea relativă a factorilor generatori de riscuri şi ameninţări

După Pontus Euxinus, Mare Maggiore, Kara Deniz, Cernoe More, denumirile în greacă, italiană, turcă şi rusă, care au însemnat şi perioadele de

[3] Lector Cristian BARNA, *Ameninţări teroriste în regiunea Mării Negre*, http://www.antiterorism.org/articolemain.php

dominaţie sau influenţă ale ţărilor respective, a sosit momentul american, "Black Sea".[4]

Prin „momentul american" este subliniat faptul că SUA a început să fie mai atentă la această zonă deoarece aici are importante interese economice, militare şi politice. România şi Bulgaria sprijină planurile SUA privind extinderea influenţei sale în Marea Neagră, prin facilitarea amplasării a patru baze americane, în România, la Mihail Kogalniceanu, Babadag, Smârdan şi Cincu şi facilităţi militare pe teritoriul Bulgariei, poligonul de la Novo Selo, baza aeriană Bezmer, ambele situate la graniţa cu Turcia, aerodromul de la Graf Ignatievo, precum şi a unui depozit de la Aitos. Această mutare a SUA l-a determinat pe fostul disident sovietic Aleksandr Soljenitin să afirme, într-un articol apărut pe 28 aprilie 2006 în cotidianul rus Moskovskie Novosti, că acţiunile NATO reprezintă o serie de *„preparative pentru încercuirea totală a Rusiei şi uzurparea suveranităţii sale*" şi să acuze NATO că sprijină revoluţiile din fostele state sovietice şi îşi sporeşte rolul în Asia Centrală, zonă tradiţională de influenţă a Rusiei.

Scopul declarat al bazelor militare americane este că acestea permit lansarea unor campanii militare împotriva bazelor logistice ale organizaţiilor teroriste din Orientul Mijlociu, de unde provin cele mai grave ameninţări la adresa securităţii civilizaţiei occidentale.

Tot în acest context, calculele geopolitice şi ambiţiile joacă un rol important, iar dacă România, Bulgaria şi Ucraina consideră că, sub protecţia Alianţei, Marea Neagră va fi mai sigură, în ceea ce priveşte Rusia şi Turcia, opiniile diferă.[5]

Turcia nu doreşte accesul Statelor Unite în zonă pentru că este posibil să piardă controlul asupra rutelor de transport către Europa a resurselor energetice. După cum se ştie prin această regiune afluesc o cincime, şi cantitatea este în continuă creştere, din totalul resurselor minerale folosite de către statele membre ale UE şi statele riverane Mării Negre.

Deşi este binecunoscută rivalitatea dintre Moscova şi Ankara, faptul că NATO şi SUA au început să îşi facă din ce în ce mai mult simţită prezenţa în zonă le face pe acestea să adopte o poziţie comună prin care doresc limitarea influenţei americane.

Cel mai mult Turcia şi Rusia sunt iritate de faptul că:

- România şi Bulgaria sprijină iniţiativă americană de revizuire a Convenţiei de la Montreux încheiată în 1936, fapt care va duce la pierderea controlului asupra strâmtorilor (deplasarea navelor militare);

[4] Emil HUREZEANU, *Aventuri la Marea Neagră*, Cotidianul *România Liberă* din 5 iulie 2007.

[5] Laurenţiu CONSTANTINIU, *Marea Neagră: un lac prea disputat,* Revista Cadran Politic , Nr. 39.

- NATO doreşte extinderea operaţiunii Active Endeavour din Marea Mediterană şi în Marea Neagră.

- Ankara nu doreşte facilitarea accesului SUA în zonă, pentru a nu pierde controlul asupra rutelor de transport către Europa a resurselor energetice.

- Ankara şi Moscova doresc păstrarea alianţei politice ruso-turce în bazinul Mării Negre pentru a-şi menţine supremaţia militară în regiune.

Poziţia ocupată de Ankara a dus la o anumită răcire a relaţiilor cu Washington-ul. Este încă proaspăt în memoria politicienilor anul 2003, când Turcia nu a dorit să pună teritoriul său la dispoziţia avioanelor americane (pentru alimentarea cu combustibil) care participau la campania din Irak.

Însă deşi Ankara şi Moscova par a avea poziţii comune, ele mai au încă reminiscenţe ale rivalităţii tradiţionale. Dovadă la cele spuse poate fi considerat şi faptul că Armenia are pe teritoriul său baze militare ruse şi este implicată în dispute teritoriale cu Azerbaidjan şi Turcia, generând atât ameninţări teroriste la adresa statelor învecinate, prin permiterea stabilirii de baze logistice ale organizaţiei teroriste Partidul Muncitorilor din Kurdistan şi a refugiaţilor armeni din Azerbaidjan, precum şi criminalitate organizată, prin activităţile de trafic de droguri şi de sabotare a reţelei ruse de transport a gazului natural.

Dintre statele riverane Mării Negre, Turcia prezintă potenţialul terorist cel mai ridicat, în acest complex de ameninţări asimetrice înscriindu-se o resurgenţă a fundamentalismului islamic, etno-separatismului kurd, ultra-naţionalismului şi extremismului de stânga, exemple concludente fiind atentatele din Istanbul, Cesmet, Kusadasi şi Antalya. Deşi obiectivele vizate de terorişti au fost civile şi turistice nu sunt excluse atentate asupra facilităţilor energetice sau a rutelor de transport maritim.

Sadi Cayci, expert turc în problemele dreptului internaţional al Centrului de studii strategice al EuroAsiei afirma că: „*Washingtonul poate lansa diverse iniţiative pe baza normelor unanim acceptate ale dreptului internaţional şi rolului său în lume, însă, nu are dreptul să ceară crearea unei baze americane în Marea Neagră, deoarece SUA nu sunt stat riveran*”[6],

Turcia este împotriva extinderii operaţiunii Active Endeavour în Marea Neagră, considerând că, în felul acesta, se va încălca Convenţia de la Montreux semnată în anul 1936 şi care reglementează regulile de navigaţie în strâmtorile Mării Negre. Turcia consideră că pentru asigurarea securităţii în Marea Negară sunt suficiente prezenţa grupului naval de cooperare operativă Blackseafor, din care fac parte forţele maritime-militare ale celor şase ţări din regiune, de asemenea, realizarea iniţiativei „Armonia Mării Negre” (Black Sea Harmony). Această iniţiativă, axată pe asigurarea controlului asupra navigaţiei din Marea Neagră şi care are ţeluri asemănătoare cu Active Endeavour, a fost lansată în anul 2004 de Turcia şi sprijinită de Rusia.

Consolidarea NATO la Marea Neagră prezintă dublul inconvenient de a-i reduce Turciei importanţa strategică în cadrul Alianţei şi de a mări presiunea SUA asupra sa. Totodată, Turcia şi Rusia ar pierde cvasi-monopolul geopolitic obţinut prin „Convenţia asupra strâmtorilor”.

[6] http://www.vor.ru/Romanian/Exclusives/exclusive.phtml?act=206

CONSIDERAŢII PRIVIND STRATEGIA DE DEZVOLTARE DURABILĂ ŞI POLITICILE REGIONALE

Dr. Paul DUŢĂ

The EU's Sustainable Development Strategy aims at bringing about a high level of environmental protection, social equity and cohesion, economic prosperity and active promotion of sustainable development worldwide. There are multiple inter linkages between the key challenges: for example between the use of renewable energy and climate change or climate change and poverty. The problems are inter linked and solutions must take this into account.

Regions needing support with the regional policy are given either objective one or objective two status. Objective three regions cover all regions of the EU which do not have objective or two status.

Dezvoltarea durabilă a devenit în prezent un obiectiv la scară globală. În baza angajamentului luat la Rio (1992), UE[1] a adoptat în ultimii ani o strategie integrată pentru a-şi asuma un rol activ în eforturile de adoptare a principiului durabilităţii în politicile economice. Uniunea îşi propune ca, astfel, să permită o evoluţie spre o societate mai prosperă şi mai justă, garantând un mediu mai curat, mai sigur şi oferind o calitate a vieţii mai bună.[2]

Din punct de vedere doctrinar, rădăcinile teoriei dezvoltării durabile se găsesc în economia bunăstării şi în economia socială de piaţă. Economia bunăstării are la bază distincţia între costurile private şi costurile sociale sau între productivitatea marginală privată şi productivitatea marginală socială. Diferenţa ţine de impactul pe care o activitate economică îl produce asupra mediului (în sens larg), respectiv efectul unui act de consum sau de producţie asupra unui agent dinafara tranzacţiei, exterior pieţei respective. Efectul este numit externalitate (efect extern) şi poate fi pozitiv sau negativ, după cum produce utilitate sau non utilitate. Externalităţile depind de natura activităţilor şi de mediul (economic, social, cultural, ecologic) în care acestea se desfăşoară. Teoria distinge între externalităţi individualizabile (neoclasice) atunci când se poate stabili asupra căror terţi se transmit efectele externe şi externalităţi colective, atunci când efectele sunt transmise asupra mediului. Conform teoriei, ori de câte ori se produc asemenea efecte ele trebuiesc internalizate, pentru a apropia costul privat de costul social.[3] Un alt concept cheie, folosit atât în economia bunăstării, cât şi în economia socială de piaţă, este cel de optim paretian. El este definit ca acea stare de echilibru în care bunăstarea unuia nu poate fi crescută decât prin diminuarea bunăstării altuia.

Intervine aici o anume concepţie politică şi filosofică despre organizarea societăţilor umane, concepţie sintetizată prin definirea ca obiectiv a maximizării bunăstării tuturor consumatorilor, a bunăstării sociale. Cum bunăstarea socială (determinată de societate pe criterii politice) nu este simplă sumă de bunăstări individuale (determinate şi optimizate prin pieţele libere), problema este de a afla în ce măsură alocarea factorilor de producţie prin mecanismele concurenţei asigură atingerea optimului paretian. Dacă luăm în calcul externalităţile, imperfecţiunile pieţei, efectele non-economice ale pieţelor libere, rezultă că nu este suficient să creezi o structură maxim eficientă a producţiei pentru a optimiza bunăstarea socială. Politica economică are rolul, prin urmare, de a îmbina eficienţa sistemului economiei de piaţă cu obiective non-economice (solidaritate, coeziune, echitate)[4]. Modelul de producţie şi de consum ce caracterizează societatea contemporană este

---

[1] Denumirea de Uniunea Europeană a fost instituită prin Tratatul de la Maastricht.

[2] Cea mai cunoscută şi, în acelaşi timp, cea mai larg acceptată definiţie a dezvoltării durabile este cea propusă de Comisia mondială asupra mediului şi dezvoltării (comisia Brundtland) în 1987: a răspunde nevoilor actuale fără a compromite şansa generaţiilor viitoare de a-şi satisface propriile lor nevoi. Conceptul de durabilitate a fost însă însuşit de ecologişti, economişti, sociologi de manieră diferită, specifică, fără un efort de integrare a principiilor şi obiectivelor. Inclusiv la nivel instituţional, aspectele dezvoltării durabile sunt, cel mai adesea, reduse la aspectele de mediu, într-o abordare unilaterală. Dezvoltarea durabilă a devenit astăzi, cel puţin la nivel politic, declarativ, un obiectiv al societăţii în ansamblul ei, prin urmare un principiu aplicabil tuturor componentelor vieţii economico-sociale. Controversat încă, lipsit de teoretizări compatibile cu valorile după care s-a construit actualul sistem comportamental (de consum şi de producţie), principiul este definit prin trei componente: dezvoltarea economică, dezvoltare socială şi protecţia mediului. R. Lipsey; K.Chrystal, *Economia pozitivă* Editura Economica, Bucureşti, 1999, pp. 123-142.

[3] DOBRESCU Emilian, *Integrare economică,* Editura All Beck, Bucuresti, 2001, pp. 50-59; pp. 120-122.

[4] DUMITRU Miron, *Economia integrării europene,*Editura Ase, Bucureşti, 1998, pp. 296-311.

apreciat ca non-durabil pornind tocmai de la considerentele de mai sus.[5]

Politicile economice actuale pun accentul pe stabilitatea macroeconomică[6] şi pe funcţionarea pieţelor. Externalităţile sociale şi cele ecologice, cu impact negativ asupra produsului marginal social dar şi a eficacităţii economice, îşi găsesc explicaţia tocmai în slaba integrare a dimensiunilor socială şi ecologică în obiectivele politicilor macroeconomice. Este adevărat că au fost înregistrate o serie de progrese în domeniul politicilor sociale, mai ales în economiile sociale de piaţă, în adoptarea şi chiar în aplicarea unor politici de mediu. Dar, cele trei aspecte au fost mai curând abordate, până în prezent, într-o concepţie sectorială. Adoptarea principiului durabilităţii cere ca toate politicile să fie elaborate şi aplicate în funcţie de impactul economic, social şi de mediu.

În plus, internaţionalizarea economiilor ridică o serie de exigenţe în aplicarea acestui principiu nu doar în politicile interne ci şi în relaţiile de cooperare externă. Prin urmare, durabilitatea ar urma să devină un catalizator al deciziilor politice interne şi externe, al acţiunilor economice şi al opiniei publice pentru a promova atât noi reforme structurale, instituţionale, cât şi modificarea comportamentelor de producţie şi de consum.

Pentru realizarea acestui obiectiv ar trebui, mai întâi, asigurată coerenţa între cele trei coordonate - creştere economică, coeziune socială şi protecţia mediului - apreciate clasic ca fiind contradictorii. Urmărirea coeziunii sociale presupune o politică de redistribuire a veniturilor care limitează sursele creşterii, protecţia mediului presupune adoptarea unor măsuri restrictive cu privire la utilizarea resurselor naturale şi a tehnologiilor, producând distorsiuni în alocarea factorilor pe criterii de eficienţă economică. A concilia între cele trei coordonate ale dezvoltării durabile ar însemna: o creştere economică asigurând premisele progresului social şi protecţiei mediului; o politică socială stimulativă pentru creşterea economică; o politică de mediu axată pe instrumentele specifice economiei de piaţă, concomitent eficace şi economică.[7]

În al doilea rând, aplicarea durabilităţii ar presupune adoptarea unor reforme structurale şi instituţionale care să permită coerenţa internă şi externă a politicilor şi asigurarea convergenţei obiectivelor economice, sociale şi politice din cadrul unui proiect.[8]

UE a promovat însă o serie de politici şi acţiuni care orientează modelul economiei europene spre dezvoltare durabilă[9]. Experienţa acumulată, raportată la ineficienţa instituţiilor şi organismelor internaţionale, o îndreptăţesc să se considere un model, un promotor al dezvoltării durabile la nivel mondial.

În Tratatul de la Maastricht, statele membre UE îşi propun ca obiectiv general al integrării - promovarea unei dezvoltări armonioase şi echilibrate a activităţilor economice în ansamblul Comunităţii, o creştere durabilă şi non-

---

[5] Determinat de principiul eficienţei şi axat pe valori materiale, modelul a promovat un comportament pe termen scurt având drept rezultate primare utilizarea excesivă a resurselor naturale, accentuarea disparităţilor sociale şi creşterea decalajelor de dezvoltare între naţiuni. Externalităţile negative (epuizarea resurselor, reducerea biodiversităţii, poluarea, sărăcia, alienarea socială, inechitatea, decalajele de dezvoltare) au mărit în permanenţă costurile sociale, atât pe plan intern, cât şi pe plan internaţional. Impactul asupra bunăstării sociale nu trebuie privit însă doar la timpul prezent ci şi în raport cu bunăstarea socială a generaţiilor de mâine. Menţinerea tendinţelor actuale în producţie şi consum riscă să compromită şansele generaţiilor viitoare de a-şi satisface nevoile. Conştientizarea acestor riscuri a determinat, începând cu a doua jumătate a deceniului nouă, o amplă mişcare de cooperare la nivel internaţional pentru integrarea principiului durabilităţii în politicile economice. Asta ar însemna adoptarea la nivel de principiu, în politicile economice, a ”triunghiului magic” – creştere economică, coeziune socială, protecţia mediului.

[6] DAVIDDI R., ILZKOVITZ F. ,*The Eastern enlargement of the European Union: Major challengers for macro-economic policies and institution of Central and East European countries,* European Economic Review, April, 1997.

[7] Delegaţia Comisiei Europene în România, *Uniunea Europeană-România. Parteneriat pentru creşterea economică,* Bucureşti, 1995.

[8] Cele mai importante măsuri ce ar trebui luate în această direcţie sunt: reglementarea unui sistem de instrumente economice care să asigure integrarea obiectivelor sociale şi de protecţie a mediului în politicile economice (preţuri, drepturi de proprietate, taxe, drepturi de emisie negociabile, subvenţii, acorduri negociabile); reconsiderarea procesului decizional, pentru a permite o largă participare a societăţii civile şi a factorilor de decizie la diverse niveluri; crearea şi dezvoltarea unui sistem de informare asupra consecinţelor unor politici şi acţiuni pentru a facilita inversarea tendinţelor actuale, non-durabile; dezvoltarea pieţelor bunurilor publice şi a bunurilor şi serviciilor ecologice; dezvoltarea cercetării în direcţia tehnologiilor folosind mai puţine resurse naturale, mai puţin poluante, cu riscuri reduse pentru mediu şi pentru individ; dezvoltarea unui sistem de educaţie şi de formare/comunicare care să creeze premisele unui dialog social, a unui proces decizional transparent în condiţiile unei responsabilităţi individuale şi colective şi a unei evoluţii spre durabilitate în comportamentele de consum şi de producţie; aplicarea orizontală a criteriilor durabilităţii, asupra tuturor politicilor economice; dezvoltarea unui sistem de indicatori care să permită o evaluare periodică, eficace a durabilităţii politicilor şi acţiunilor. Andreff W., *Nominal and Real Convergence-At What Speed?,in Remaking Europe.The European Union and the Transitions Economics,* edited by Jhosef M.Brabant, Rowman &Littlefield Publishers, 1999.

[9] Conferinţa Naţiunilor Unite asupra mediului şi dezvoltării (CNUED), care avut loc la Rio De Janeiro în 1992, a marcat un angajament politic pentru orientarea către o dezvoltare durabilă la nivel global. În planul acţiunilor concrete, deşi au fost înregistrate o serie de succese, realizările sunt departe de speranţele participanţilor, menţinându-se tendinţa către dezvoltare non-durabilă.

inflaţionistă respectând mediul, un grad ridicat de convergenţă a performanţelor economice, un nivel ridicat de ocupare şi de protecţie socială, creşterea nivelului şi calităţii vieţii, coeziunea economico-socială şi solidaritatea între statele membre. Rezultă că statele membre UE urmăresc prin procesul de integrare atât obiective tradiţionale – creştere, ocupare, stabilitatea preţurilor, echilibru, cât şi obiective specifice modelului dezvoltării durabile: nivel ridicat de protecţie socială, convergenţa performanţelor economice, protecţia mediului, coeziunea economică şi socială, solidaritatea. Numit şi optim de grad doi, modelul reprezintă un compromis între mecanismele concurenţei şi intervenţii prin politici economice aplicate la diverse niveluri, în baza principiului subsidiarităţii.[10]

Comunitatea îşi asumă un rol în promovarea acestui model prin aplicarea de politici comune, coordonarea şi armonizarea politicilor naţionale. Adoptarea politicilor socială şi de mediu, întărirea coeziunii economice şi sociale ţin de responsabilitatea nivelului comunitar de decizie şi au devenit treptat politici prioritare în procesul integrării. Se poate spune că protecţia socială, protecţia mediului şi coeziunea economico-socială sunt în prezent principii orizontale de integrare. Toate politicile europene, atât cele naţionale, cât şi cele comunitare sunt subordonate celor trei principii. În direcţia aplicării lor cât mai coerente şi eficace, se înscriu eforturile Comisiei europene de definire, în ultimii ani, a unei strategii de dezvoltare durabilă. Deşi, pe componente – economic, social, de mediu – Uniunea a adoptat politici compatibile cu principiul durabilităţii, nu se poate vorbi încă de o abordare integrată, la nivelul tuturor politicilor şi acţiunilor, a celor trei coordinate ale dezvoltării durabile. Luând în considerare ameninţările actuale asupra dezvoltării durabile, Uniunea şi-a stabilit ca obiectiv prioritar, în toate domeniile şi la toate nivelurile de decizie, aplicarea exigenţelor dezvoltării durabile.

În 2001, este aprobată strategia propusă de Comisie, inclusiv o serie de principii şi acţiuni în direcţia integrării durabilităţii în politicile europene:[11]

- concilierea între condiţiile creşterii economice şi exigenţele sociale şi de mediu, prin: disocierea creşterii de utilizarea resurselor, crearea pieţelor competitive pentru bunuri şi servicii ecologice, optimizarea între instrumentele de intervenţie de reglementare şi cele pe piaţă; creşterea eficienţei şi echităţii în aplicarea sistemelor de intervenţie; consolidarea componentei ecologice a politicii fiscale în condiţiile menţinerii unui echilibru între eficacitate şi echitate; dezvoltarea unui sistem eficient de informare;
- integrarea graduală a considerentelor sociale şi de mediu în deciziile şi comportamentele de producţie şi de consum. Exigenţele dezvoltării durabile nu pot pune în pericol competitivitatea economiilor europene. Internaţionalizarea costurilor externe trebuie să se producă gradual şi în baza principiului egalităţii de tratament pentru a nu produce distorsiuni în mecanismele pieţei şi a permite adaptarea strategiilor de întreprindere la noile constrângeri;
- asigurarea coerenţei ansamblului politicilor economice prin definirea strategiilor şi coordonarea acţiunilor la nivel comunitar. Toate politicile trebuie să-şi stabilească drept prioritate dezvoltarea durabilă. Complexitatea structurilor comunitare de decizie şi numărul mare de politici comunitare cu implicaţii concomitent economice, politice şi de mediu obligă însă la o abordare intersectorială globală, în aşa fel încât să se asigure maxim de eficienţă în introducerea principiului durabilităţii iar progresele într-un domeniu să nu altereze durabilitatea într-un alt domeniu. În acest scop, Uniunea şi-a fixat următoarele coordonate ale politicilor sectoriale: lupta împotriva sărăciei şi a excluderii sociale; încetinirea tendinţei de îmbătrânire a populaţiei; limitarea schimbării climatice şi utilizarea unor energii şi tehnologii mai curate; limitarea riscurilor pentru sănătatea publică; gestionarea resurselor de o manieră mai responsabilă; ameliorarea sistemelor de transport şi de amenajare a teritoriului;
- dezvoltarea unor structuri de cooperare la nivel internaţional care să faciliteze şi să promoveze ajutorul pentru dezvoltare în favoarea ţărilor sărace ale lumii, să asigure cadrul pentru aplicarea eficientă a principiul durabilităţii şi pentru un mediu loial în competiţia internaţională;
- aplicarea principiului eficacităţii asupra procedurilor de integrare a dimensiunii mediu în politicile economice şi sociale. Principiul cere ca efectele benefice ale aplicării durabilităţii să fie mai importante decât costurile antrenate;
- instituirea unui sistem de indicatori de evaluare a utilizării şi eficacităţii instrumentelor de integrare a politicilor economice, sociale şi de mediu, din perspective dezvoltării durabile. Sistemul va servi în evaluarea costurilor şi beneficiilor economice, sociale şi ecologice ale unei acţiuni, atât în interiorul, cât şi în exteriorul Comunităţii.
- instituirea unui sistem de supraveghere multilaterală a reformelor

---

[10] BIBERE, O., *Tratatul Uniunii Europene. Tratatul de la Maastricht asupra Uniunii Europene,* Editura Lucretius, Bucureşti, 2001, pp. 43-57.

[11] Consiliul european de la Helsinki (dec. 1999) a cerut Comisiei elaborarea unei propuneri de strategii pentru asigurarea concordanţei politicilor având drept obiectiv o dezvoltare durabilă din punct de vedere economic, social şi ecologic. Strategia ar urma să creeze premisele necesare economiei europene să devină cea mai competitivă şi dinamică, în măsură să permită o creştere durabilă însoţită de o ameliorare cantitativă şi calitativă a ocupării, un grad ridicat de coeziune socială şi protecţie a mediului. Consiliul European de la Helsinki decide începerea negocierilor de aderare cu Bulgaria, Letonia, Lituania, Malta, România şi Slovacia şi acceptă candidatura Turciei.

structurale în domeniul dezvoltării durabile la nivelul tuturor instituţiilor europene şi prin antrenarea unor largi dezbateri la nivelul opiniei publice. Principiul dezvoltării durabile are, în consecinţă, un rol esenţial în adoptarea şi aplicarea politicilor de integrare în UE.

În Strategia Lisabona, Comisia Europeană arată că responsabilitatea socială corporatistă este o contribuţie la dezvoltarea durabilă, şi deci la realizarea obiectivelor Strategiei. "Iniţiativele voluntare ale întreprinderilor, luând forma unor practici legate de responsabilitatea socială pot constitui un aport esenţial la dezvoltarea durabilă, întărind în acelaşi timp potenţialul de inovaţie şi competitivitate al Europei".[12]

În Comunicarea sa privind responsabilitatea socială corporativă - CSR, "*Implementarea parteneriatului pentru Creştere şi Ocupare: Transformarea Europei într-un pol de excelenţă în responsabilitatea socială*"[13], Comisia Europeană îşi exprimă sprijinul pentru formarea unei Alianţe Europene pentru CSR – o organizaţie deschisă a întreprinderilor europene care să promoveze şi să încurajeze acţiunile CSR. Alianţa este o umbrelă politică pentru iniţiative CSR, care să mobilizeze resursele şi capacităţile întreprinderilor europene pentru dezvoltarea durabilă, creşterea economică şi crearea de locuri de muncă.[14]

Comunicarea Comisiei identifică opt arii prioritare în promovarea viitoare a CSR: conştientizarea şi schimbul de bune practici, sprijin pentru iniţiative care implică mai multe firme în parteneriat, cooperarea cu statele membre, informaţia şi transparenţa în relaţia cu consumatorul, cercetarea, educaţia, IMM-uri şi dimensiunea internaţională a CSR.

Comisia Europeană şi-a formulat o politică în ceea ce priveşte CSR, definind responsabilitatea socială drept decizia voluntară a companiilor de a contribui la o societate mai bună şi un mediu mai curat. Deoarece IMM-urile sunt predominante în economiile din UE, Comisia promovează şi încurajează prioritar acţiunile CSR în rândul IMM-urilor.[15]

Tratatul de la Amsterdam a consfinţit pentru prima dată o iniţiativă comunitară din domeniul energiei, anume Reţelele de Energie Trans-Europene (TENS), proiect care urmăreşte extinderea reţelelor de transport, telecomunicaţii şi infrastructuri energetice pan-europene,dincolo de cadrul strict al Uniunii. Scopul acestor programe este de a mări capacitatea de interconectare şi inter-operabilitatea reţelelor naţionale, ca şi accesul la acestea, şi, de asemenea, să lege zonele izolate şi periferice cu regiunile centrale ale Uniunii. Pentru administrarea acestor programe există o linie bugetară specială în bugetul Uniunii. Un moment recent, care a dat semnalul unei accelerări în dezvoltarea politicii de energie comună, s-a petrecut la Consiliul European de la Barcelona (martie 2002), unde s-a decis liberalizarea totală a pieţei de energie electrică pentru consumatorii industriali şi comerciali începând cu anul 2004.[16]

Perspectivele impactului durabilităţii asupra politicilor europene se pot întrevedea din analiza concluziilor Consiliului european de la Barcelona[17], consacrat situaţiei economice, sociale şi de mediu.

Politica de cooperare pentru dezvoltare a UE constă în sprijinirea dezvoltării durabile, eradicării sărăciei şi întăririi democraţiei în statele în curs de dezvoltare. Domeniul nu este comunitarizat, competenţele fiind împărţite între Comisia Europeană şi SM UE. Baza legală o constituie Tratatul asupra Uniunii Europene.[18]

Criteriile alocării asistenţei pentru dezvoltare sunt cele agreate la nivelul Comitetului Asistenţă pentru Dezvoltare din cadrul Organizaţiei pentru

---

[12] *Strategia de la Lisabona*, cunoscută sub denumirea de Agenda de la Lisabona sau Procesul de la Lisabona a fost adoptată de Consiliul European la Lisabona în martie 2000, pe o perioada de 10 ani, având ca scop transformarea Uniunii Europene în cea mai dinamica şi competitivă economie a lumii.

[13] Martie 2006.

[14] Deşi recunoaşte că actorii corporaţii sunt centrul CSR, Comisia sublimează importanţa actorilor non-corporaţii în domeniul CSR: "*fără susţinerea activă şi critica constructivă a actorilor non-corporaţii, CSR nu poate avea succes*", se spune în Comunicare.

[15] La nivelul Comisiei există trei iniţiative: din septembrie 2005 un grup de lucru elaborează cele mai bune practici pentru încurajarea CSR în rândul IMM-urilor, împreună cu Eurochambers Comisia desfăşoară o campanie de promovare a CSR în Europa. Nu în ultimul rând, Comisia a finanţat şi a publicat un studiu despre practici CSR de succes ale companiilor din Uniunea Europeană.

[16] NERVIN E., *The Economics of Europe,* London: Macmillan, 1990.

[12] Margarita M. BALMACEDA, *EU Energy Policy and Future European Energy Markets - Consequences for the Central and East European States*, Mannheimer Zentrum fur Europaische Sozialforschung, Working Paper, 2000.

[17] Martie 2002.

[18] Consiliul a reconfirmat principiul european conform căruia exigenţele actuale ale creşterii economice nu pot să compromită posibilităţile viitoare ale creşterii. Strategia dezvoltării durabile are, prin urmare, rolul de a asigura coerenţa între diferitele politici şi obiectivele pe termen lung ale Uniunii. În procesul decizional vor fi integrate considerentele economice, sociale şi de mediu, politicile europene fiind evaluate în baza principiului durabilităţii. Delegatia Comisiei Europene în România, *Politica externă a Uniunii Europene. Comerţ şi Sprijin pentru Dezvoltare,* Bucureşti, august 1996.

Cooperare şi dezvoltare Economica (OCDE). Este considerată asistenţă pentru dezvoltare ajutorul alocat, bilateral sau prin organizaţii internaţionale, statelor în curs de dezvoltare sub forma de granturi, credite, asistenţă tehnică sau alte forme de cooperare. Statele eligibile pentru asistenţă sunt cele caracterizate prin: insuficienţa resurselor alimentare, sănătate precară şi oportunitatea de educaţie inadecvate pentru categorii largi ale populaţiei; venit/locuitor scăzut; rata mare a şomajului; standard de viaţă scăzut.

Instrumentele juridice constau, în principal, în acorduri multilaterale (ex. Convenţiile de la Lomé, care după negocieri multiple au generat Acordul Cotonou cunoscut în mediile de specialitate şi ca Acordul ACP – Africa, Caraibe, Pacific) sau bilaterale (de ex. Acordurile de cooperare şi asociere încheiate cu statele din Maghreb). În plus, politica de dezvoltare a UE este susţinută şi de Sistemul Generalizat de Preferinţe (SGP), care facilitează accesul pe piaţa comunitară a produselor de origine din ţările în curs de dezvoltare.

Principalul instrument financiar în cadrul politicii de cooperare pentru dezvoltare îl constituie bugetul UE.

Orientarea fondurilor este făcută pe baza a doua abordări principale: abordarea geografică axată pe trei zone prioritare[19] şi abordarea tematică sau sectorială.

Banca Europeană de Investiţii - BEI [20] este instituţia financiară a UE şi a fost stabilită în condiţiile Tratatul de la Roma. Prin promovarea unei dezvoltări echilibrate a întregului spaţiu comunitar BEI contribuie la coeziunea economică, socială şi teritorială a UE. BEI are personalitate juridică şi autonomie financiară, având rolul de a prelua finanţarea pe termen lung a unor proiecte concrete, a căror viabilitate economică tehnică, ecologică şi financiară este garantată. Resursele necesare pentru acordarea împrumuturilor provin în mare parte din obligaţiuni plasate pe pieţele de capital; BEI dispune însă şi de resurse proprii.[21] În acest context, banca desfăşoară activităţi în spaţiul mediteranean şi în ţările din Africa, Caraibe şi Pacific (statele ACP).

În cadrul Consiliului European de la Barcelona (martie 2002) a fost confirmat angajamentul politic asumat de către UE cu prilejul Conferinţei internaţionale pentru finanţarea dezvoltării[22] ca toate statele membre să participe cu minim 0,33% din PIB la asistenţă oficială pentru dezvoltare până în 2006, în vederea atingerii unei medii comunitare de 0,39% din PIB.

Obiectivul general de etapă propus pentru UE este alocarea în 2010 a 0,56% din PNB. Pentru statele membre, obiectivele sunt definite diferenţiat. Noile state membre vor trebui să tindă spre o alocare din PNB de 0,17% pentru 2010 şi 0,33% în 2015, în timp ce vechile SM vor trebui să atingă în 2015 angajamentul de alocare pentru dezvoltare a 0,7% din PNB, cu atingerea obiectivului intermediar în 2010 a unei alocări de 0,51% din PNB.

Fondurile Structurale şi de Coeziune ale Uniunii Europene 2007-2013. Politica de coeziune economică şi socială a UE: De ce este nevoie de această politică: pentru a reduce disparităţile de dezvoltare economică şi socială între statele membre/regiunile UE; pentru a îmbunătăţi funcţionarea Pieţei unice; pentru promovarea dezvoltării stabile şi durabile a UE.

Politică fundamentală a UE - cca 1/3 din bugetul UE.

Obiective de intervenţie: Convergenţa PIB *per capita* sub 75% din media UE; Competitivitate regională şi ocuparea forţei de muncă în regiunile care nu sunt eligibile pentru obiectivul Convergenţa; Cooperare teritorială europeană regiuni, judeţe şi zone transnaţionale.

Suma propusă a fi alocată pentru 2007 – 2013: 336,1 mld. Euro. Repartizarea sumei pe cele 3 obiective: Convergenţa - 78%; Competitivitate regională şi ocuparea forţei de muncă - 18%; Cooperare teritorială - 4%.

Instrumentele structurale ale UE, 2007– 2013: Fondul European de

[19] Bazinul Mediteranean, Asia şi America Latină, Africa Subsahariană.

[20] Engleză: *European Investment Bank*, franceză: *Banque Européenne d'Investissement.*

[21] În perioada 1994-1999, activităţile BEI s-au axat în mare parte pe următoarele sectoare: transporturi, telecomunicaţii, energie, apă, învăţământ. În urma apelului lansat de Consiliul European la Lisabona pentru sprijinirea mai puternică a IMM-urilor s-a înfiinţat Grupul Bancar BEI, alcătuit din BEI şi Fondul European de Investiţii (FEI), cu scopul creşterii competitivităţii economiei europene. În cadrul iniţiativei "Inovaţia 2000" banca promovează spiritul antreprenorial şi inventiv şi dezvoltarea resurselor umane cu credite pe termen mediu acordate IMM-urilor, garanţii bancare şi disponibilizarea capitalului de risc. În afara UE, banca susţine strategiile de aderare ale ţărilor candidate şi ale celor din vestul peninsulei balcanice. Banca aplică, de asemenea, aspectele de natură financiară prevăzute în tratatele încheiate în cadrul politicii europene de colaborare cu ţările în curs de dezvoltare. De GRAUWE P., *The Economics of monetary integration,* Oxford University Press, Oxford, 1992.

[22] Monterrey, martie 2002.

Dezvoltare Regională (FEDR); Fondul Social European (FSE); Fondul de Coeziune (FC).

Acţiune complementară: Fondul European pentru Agricultura şi Dezvoltare Rurala (FEADR); Fondul European pentru Pescuit (FEP).

Politicile de dezvoltare regională

Politica de dezvoltare regională este una din politicile cele mai importante şi cele mai complexe ale UE, statut ce decurge din faptul că, prin obiectivul său de reducere a disparităţilor economice şi sociale existente între diversele regiuni ale Europei[23], acţionează asupra unor domenii semnificative pentru dezvoltare, precum creşterea economică şi sectorul IMM, transporturile, agricultura, dezvoltarea urbană, protecţia mediului, ocuparea şi formarea profesională, educaţia, egalitatea de gen, etc.

Concepută ca o politică a solidarităţii la nivel european, politica regională se bazează în principal pe solidaritate financiară, adică pe redistribuirea unei părţi din bugetul comunitar realizat prin contribuţia SM către regiunile şi grupurile sociale mai puţin prospere, suma aferentă reprezintă aproximativ o treime din bugetul UE. Politica de dezvoltare regională are un pronunţat caracter instrumental, iar prin fondurile sale de solidaritate[24] contribuie la finanţarea altor politici sectoriale, cum ar fi politica agricolă, politica socială, politica de protecţie a mediului.

În plus, politica regională este corelată şi cu politica de extindere a UE, prin crearea fondurilor speciale de pre-aderare Phare[25], ISPA[26] şi SAPARD[27] la care au acces ţările în curs de aderare şi prin care este sprijinită tranziţia acestora la standardele şi structurile de organizare ale UE.

Caracterul complex al politicii de dezvoltare regională este subliniat şi de modul în care acesta integrează trei dintre obiectivele prioritare ale UE: coeziunea economică şi socială, extinderea aplicării principiului subsidiarităţii şi dezvoltarea durabilă. Astfel, coeziunea economică şi socială nu numai că este prezentă la nivelul obiectivelor fondurilor structurale, dar importanţa sa este reflectată prin crearea unui fond omonim (Fondul de coeziune) ce sprijină grăbirea procesului de convergenţă şi atingere a nivelelor medii de dezvoltare ale UE, a unor state membre mai puţin dezvoltate: Portugalia, Grecia, Irlanda, România şi Bulgaria. Principiul subsidiarităţii, care reprezintă gradul crescut de implicare a SM în dezvoltarea şi implementarea politicilor comunitare este prezent şi la nivelul altor politici. În contextul de faţă, acest principiu are aplicabilitate în negocierea finanţării din fondurile de solidaritate de către fiecare stat în parte precum şi în responsabilitatea ce revine acestora din urmă în implementarea, monitorizarea şi evaluarea programelor stabilite de comun acord.

Strategia dezvoltării durabile este prezentă ca prioritate a programelor de solidaritate europeană, în special prin accentul pus pe protecţia mediului şi pe dezvoltarea de măsuri în această direcţie. Însă această strategie nu este numai europeană, ci există ca strategie globală promovată în toată lumea prin variate acorduri internaţionale, ceea ce subliniază o dată în plus caracterul complex al politicii de dezvoltare regională şi coerenţa internă a obiectivelor comunitare.

Principiile unor politici de dezvoltare regională au fost avute în vedere la nivel european încă din 1957, odată cu semnarea Tratatului de la Roma[28], când cele 6 ţări semnatare au căzut de acord asupra nevoii reducerii diferenţelor existente între diferitele regiuni şi sprijinirii celor mai puţin favorizate, în scopul realizării unei economii comunitare solide şi unitare. Această nevoie a fost concretizată în 1954, prin înfiinţarea Fondului Social European (FSE) ca principal instrument al politicii sociale comunitare, fiind centrat pe îmbunătăţirea modului în care funcţionează piaţa muncii în diferite ţări şi pe re-integrarea şomerilor pe piaţa muncii.

În 1962, a fost înfiinţat Fondul European pentru Orientare şi Garantare Agricolă (FEOGA), în scopul finanţării politicii agricole comune şi pentru sprijinirea dezvoltării regiunilor rurale şi îmbunătăţirea structurilor agricole.

Anul 1975, aduce crearea unui al treilea fond Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), cu scopul de a redistribui o parte a contribuţiilor bugetare ale SM către regiunile cele mai sărace ale comunităţii, în vederea sprijinirii dezvoltării lor economice. Astfel, FEDR redistribuie bugetul comunitar în investiţii productive (pentru crearea şi menţinerea unor locuri de muncă durabile) şi în investiţii în infrastructură.

În 1985, se introduce conceptul de coeziune economică, adică a eliminării diferenţelor economice existente la nivelul diferitelor regiuni, şi se creează premisele unei politici de coeziune economică şi socială ca politică de sine stătătoare şi având drept scop facilitarea aderării la piaţa unică europeană a ţărilor din sudul Europei.

În februarie 1988, Consiliul European de la Bruxelles extinde operaţinnea fondurilor de solidaritate, reprezentate de fondurile menţionate anterior şi numite acum Fonduri structurale, mai precis creşte considerabil alocaţiile

---

[23] Paul DUŢĂ şi Graţian LUPU, *Politici de integrare şi cooperare în spaţiul european*, Colecţia Politică şi Apărare Naţională nr.7, Editura Alma Mater: Sibiu, 2006, pp. 98-110.

[24] Fondul de coeziune, Fondurile structurale, Fondul de solidaritate.

[25] Fond de sprijin pentru reconstrucţia economică.

[26] Instrument al politicilor structurale, ce prefigurează Fondul de coeziune.

[27] Program special pentru agricultură.

[28] Darie NICOLAE, *UE. Construcţie. Instituţii. Legislaţie. Politici comune. Dezvoltare*, Editura Matrix Rom, Bucureşti, 2001, pp. 34-98.

acestora din bugetul comunitar. Astfel, este recunoscută şi declarată oficial importanţa acestor instrumente pentru reducerea disparităţilor regionale la nivel comunitar.

În 1989, crearea programului Phare în scopul sprijinirii Poloniei şi Ungariei (abia ieşite din spaţiul blocului comunist) în efortul de reconstrucţie a economiilor lor naţionale şi revizuirea acestuia, în anul 2000, susţin dezvoltarea regională în ţările candidate.

În 1993, problema coeziunii economice şi sociale apare din nou în agenda comunitară şi devine unul dintre principalele obiective ale Uniunii, alături de UEM şi piaţa unică europeană. Crearea unui nou fond, Fondul de coeziune, are drept scop sprijinirea proiectelor din domeniului protecţiei mediului şi infrastructurii de transport în SM mai puţin dezvoltate[29].

În 1994, este înfiinţat un nou fond structural, al patrulea, Instrumentul Financiar de Orientare în domeniul Pescuitului (IFOP), creat prin gruparea tuturor instrumentelor comunitare privind pescuitul existente la acel moment. IFOP a fost creat în perspectiva extinderii UE către nord, odată cu aderarea Finlandei şi Suediei în 1995. În acelaşi an devine activ şi Comitetul Regiunilor[30] organ consultativ înfiinţat prin Tratatul de la Maastricht, cu rolul de a emite opinii în procesul de decizie şi de a sprijini Comisia Europeană în activităţile sale din sectorul dezvoltării regionale.

În 1997, Tratatul de la Amsterdam confirmă importanţa politicii de coeziune economică şi socială şi a reducerii diferenţelor dintre standardele de viaţă ale populaţiei din diferite regiuni europene.

În aceeaşi direcţie se desfăşoară şi procesul de reformă a fondurilor structurale, început în 1999 în urma *summit*-ului de la Berlin, prin care sunt stabilite noile reguli de funcţionare a acestora. Reforma are drept scop creşterea concentrării asistenţei comunitare prin aceste fonduri, odată cu simplificarea şi descentralizarea managementului lor. Un element de noutate adus de reformă îl reprezintă complementaritatea programului Phare cu alte două instrumente de pre-aderare ISPA şi SAPARD, ce promovează dezvoltarea economică şi socială a ţărilor candidate din Europa Centrală şi de Est.

În 2002, un nou instrument de solidaritate a fost creat în urma inundaţiilor majore suferite de ţările Europei Centrale, cu scopul de a interveni în cazul dezastrelor naturale majore şi cu repercusiuni puternice asupra condiţiilor de viaţă în regiunile afectate, asupra mediului sau economiei acestora.

Politicile de dezvoltare regională, prin amploarea dezvoltării lor, sunt politici ce subîntind mai multe domenii de activitate, ceea ce face ca un număr mare de actori instituţionali să fie implicaţi în elaborarea şi

[29] Spania, Portugalia, Grecia şi Irlanda.
[30] BIBERE O., *Tratatul Uniunii Europene. Tratatul de la Maastricht asupra Uniunii Europene*, Editura Lucreţius, Bucureşti, 1997, p. 35.

implementarea lor[31].

CE este direct responsabilă pentru pregătirea şi asigurarea implementării politicilor de dezvoltare regională ale UE. Rolul său este de a iniţia şi definitiva noi acte legislative în domeniu şi de a se asigura că măsurile astfel adoptate vor fi implementate de SM.

Direcţia Generală (DG) pentru Politică Regională este principalul departament responsabil pentru măsurile de asistenţă în vederea dezvoltării economice şi sociale a regiunilor la nivel European. DG pentru Politica Regională este sprijinită în activitatea sa de alte direcţii generale implicate în implementarea politicii regionale, acestea fiind DG Agricultură, DG Pescuit, DG Educaţie şi Cultură, DG Mediu şi DG pentru Forţa de Muncă şi Probleme Sociale. În prezent DG pentru Politică Regională gestionează 3 fonduri: FEDR, Fondul de Coeziune şi ISPA.

Parlamentul European este implicat în dezvoltarea politicii regionale comunitare la nivelul luării deciziei, prin Comitetul pentru Politică regională, Transport şi Turism. De asemenea, acest comitet exercită şi activitate de control asupra instrumentelor instituite pentru realizarea obiectivului coeziunii economice şi sociale, şi implicit asupra politicilor economice naţionale, a politicilor şi acţiunilor comunitare în vederea realizării Pieţei Interne, precum şi asupra Fondurilor structurale, Fondului de coeziune şi Băncii Europene de Investiţii.

Consiliul Uniunii Europene este echivalentul unui consiliu de miniştri la nivel european şi se reuneşte de câteva ori pe an, în scopul coordonării politicilor economice ale SM[32].

Comitetul Regiunilor (CR) este un organ cu putere consultativă pe probleme de coeziune economică şi socială, reţele de infrastructură transeuropeană, sănătate, educaţie, cultură, ocuparea forţei de muncă, probleme sociale, probleme de mediu, formare profesională şi transport, fiind şi cea mai nouă instituţie europeană (creat în 1991, prin Tratatul de la Maastricht funcţional)[33]. Banca Europeană de Investiţii (BEI) este instituţia de finanţare a politicilor UE şi are dublu rol la acest nivel, fiind percepută atât ca actor instituţional al politicii de dezvoltare regională, cât şi ca instrument de finanţare (şi, implicit, implementare a acesteia).

Politica de solidaritate şi coeziune a UE este implementată cu ajutorul instrumentelor sau fondurilor de solidaritate, care se adresează statelor membre în principal şi regiunilor în special, dar nu exclude şi ţările în curs

[31] BÂRZAN Cezar, *Politicile şi instituţiile Uniunii Europene*, Editura Corint, Bucureşti, 2001, p.67.
[32] Idem, p.67.
[33] BIBERE O., *Tratatul Uniunii Europene. Tratatul de la Maastricht asupra Uniunii Europene*, Editura Lucreţius, Bucureşti, 1997, pp.45-49.

de aderare pentru care au fost create instrumente şi fonduri speciale. Pilonul principal al acestei politici îl constituie Fondurile structurale, alături de care stau două fonduri speciale: Fondul de Coeziune Socială şi Fondul European de Solidaritate - instrumente structurale.

În ceea ce priveşte ţările în curs de aderare, există trei fonduri de pre-aderare care prefigurează instrumentele structurale şi exprimă principiul solidarităţii: Phare, ISPA şi SAPARD.

Funcţionarea instrumentelor de solidaritate la nivel regional se face conform sistemului NUTS (Nomenclatorul Unităţilor Teritoriale pentru Statistică) al UE, ultima dată amendat în luna mai 2003. Conform acestuia, regiunile UE se împart, în funcţie de populaţia lor, în trei categorii NUTS[34]:

- NUTS 1 – cu o populaţie între 3 000 000 - 7 000 000 locuitori;
- NUTS 2 - cu o populaţie între 800 000 -3 000 000 locuitori;
- NUTS 3 - cu o populaţie între 150 000 – 800 000 locuitori.

Politica de solidaritate a UE nu se limitează numai la nevoile actualelor statelor membre ci, în concordanţă cu strategia de extindere a Uniunii, are în vedere şi ţările în curs de aderare. Pentru acestea au fost create instrumente financiare specifice, ce au rolul de a reduce decalajele de dezvoltare dintre acestea şi statele comunitare şi de a le pregăti încă înainte de aderare pentru utilizarea Fondurile structurale, din punct de vedere instituţional şi al managementului.

Din perspectiva politicii regionale, sunt reprezentative instrumentele de pre-aderare ce acordă asistenţă ţărilor europene, şi anume: Phare, ISPA şi SAPARD[35].

PHARE a fost creat în 1989 pentru a contribui la restructurarea economică a Poloniei şi Ungariei şi este cel mai vechi program de asistenţă tehnică şi financiară. Scopul programului a suferit modificări pe parcursul timpului, fiind în permanenţă adaptat nevoilor statelor beneficiare.

Astfel, începând din anul 2000, asistenţa Phare este concentrată pe 2 priorităţi:

- dezvoltarea instituţională: întărirea capacităţii administrative şi instituţionale a ţărilor candidate, în vederea implementării curentului comunitar;
- sprijinirea investiţiilor: mobilizarea investiţiilor în domeniile mediului, transportului, uzinelor industriale, calităţii produselor, condiţiilor de muncă, etc.

Tot începând cu anul 2000, au fost reformate şi metodele de gestionare a programului, fiind accentuate: concentrarea pe proiecte ce au în vedere implementarea curentului, creşterea amplorii proiectelor, descentralizarea continuă a managementului programului şi îmbunătăţire a metodelor de implementare bugetară.

O altă schimbare ţine de aspectele de programare, trecându-se de la programarea anuală la cea multi-anuală. Principalul instrument de programare este reprezentat de Parteneriatul pentru Aderare (încheiat de ţările în curs de aderare şi UE), care este specific fiecărei ţări şi care stabileşte priorităţile, obiectivele şi resursele financiare necesare realizării lor.

ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) este un program creat în 1999 şi funcţional din 2000, cu o abordare similară Fondului de coeziune, concentrându-se pe finanţarea proiectelor de infrastructură în domeniile mediului şi transportului şi având în vedere 3 aspecte: familiarizarea cu politicile şi procedurile UE; alinierea la standardele de mediu comunitare; extinderea şi conectarea la reţelele de transport trans-european.

Finanţarea celor două domenii este echilibrată şi este orientată spre proiecte specifice acestora, spre realizarea de studii preliminare referitoare la măsurile eligibile şi la măsuri de sprijin tehnic (inclusiv acţiuni de informare şi publicitate). În domeniului mediului, o importanţă deosebită se acordă poluării apei, gestionării deşeurilor şi poluării aerului; pentru infrastructura de transport, priorităţile sunt reflectate de conectarea reţelelor naţionale cu cele trans-europene şi dezvoltarea unor sisteme eficiente de transport (atât pentru mărfuri, cât şi pentru persoane). Măsurile de asistenţă tehnică au un rol esenţial în ceea ce priveşte calitatea proiectelor, atât din punct de vedere al managementului cât şi al impactului lor.

SAPARD a fost creat în 1999 şi funcţional din 2000, în scopul sprijinirii dezvoltării rurale şi agriculturii durabile în ţările candidate şi pregătirii acestora în vederea adaptării treptate la politica agricolă comună. SAPARD corespunde în principal componentei de orientare a FEOGA, pentru componenta de garantare fiind necesare adaptări complexe ale cadrului legislativ şi financiar. Prin acest program sunt finanţate măsuri referitoare la ajustarea structurilor de producţie agricolă calitatea produselor alimentare şi protecţia consumatorului, dezvoltarea rurală, protecţia mediului şi asistenţă tehnică. Câteva din priorităţile cărora le răspund aceste măsuri sunt reprezentate de: îmbunătăţirea procesării şi *marketing*-ului produselor agricole şi piscicole, dezvoltarea şi diversificarea activităţilor economice, stabilirea de grupuri de producători, îmbunătăţirea formării profesionale, dezvoltarea şi îmbunătăţirea infrastructurii rurale, gestionarea resurselor de apă, măsuri de asistenţă tehnică etc.

Finanţarea prin acest program se face pe baza pregătirii unor planuri naţionale de către autorităţile competente ale ţării candidate, acoperind o perioadă de până la 7 ani şi acordând prioritate măsurilor de creştere a

---

[34] http://www.euractiv.com

[35] Y. EADEM, *Integrarea economică europeană*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1999, pp.78-91.

eficienței pieții și a calității și standardelor de sănătate, precum și celor referitoare la crearea de noi locuri de muncă în zonele rurale. O importanță specială în cadrul acestui program o are dimensiunea protecției mediului.

Referirea la aspectele problematice ale politicilor de dezvoltare regională trebuie să se facă ținând cont de dinamismul accentuat al politicilor comunitare în ultimii ani și de provocarea fără precedent a aderării unui grup larg de țări candidate ce dau naștere celei mai mari extinderi din istoria Uniunii. La acestea se adaugă aspecte ce țin de evoluția Pieței Interne și de noile tendințe în domeniile revoluției tehnologice și societății informaționale și care reprezintă, deocamdată, provocări cu care se confruntă politica regională.

Referitor la procesul de extindere a Uniunii ce are loc la acest moment, se poate spune că programul SAPARD reprezintă provocarea cea mai dificilă din punct de vederea a menținerii idealului coeziunii economice și sociale la nivel comunitar, datorită în principal a trei factori[36]: creșterea fără precedent a disparităților economice existente între regiunile UE, prin aderarea țărilor Europei Centrale și de Est; modificarea modelului de distribuție a disparităților geografice, dat fiind că 25% din populația UE va trăi în regiuni cu PIB mai mic de 75% decât media comunitară, din care 60% va fi reprezentată de populația noilor SM; scăderea gradului de ocupare a forței de muncă în cadrul Uniunii.

Aceste trei aspecte reprezintă provocări serioase la adresa menținerii gradului de coeziune economică și socială la nivel comunitar, însă acestea au șansa de a fi contracarate de constantul progres economic înregistrat de aceste țări la ora actuală și de existența, în cadrul acestora, a unei forțe de muncă tinere și bine educate. În mod particular, se evidențiază nevoia schimbării adresabilității Fondului de Coeziune creat pentru a sprijini Grecia, Portugalia, Spania și Irlanda în procesul lor de integrare în cadrul UE, și prefigurat a sprijini integrarea noilor SM. Acest proces de adaptare a instrumentelor politicii regionale la noua situație comunitară creată de extindere face obiectul Declarației de la Leipzig (2003) și reprezintă deja soluții la adresa provocărilor amintite.

O altă provocare a politicii regionale în acest moment este reprezentată de creșterea accentuată a competiției dintre firme, ceea ce face ca din ce în ce mai multe companii să caute să își desfășoare activitatea în regiuni cu infrastructură eficientă, calitate ridicată a serviciilor și lucrători bine pregătiți (ceea ce trimite la avantajele comparative ce pot decurge din prezența unor noi state membre). Astfel, fondurile de dezvoltare regională trebuie să fie eficient direcționate către regiunile cele mai puțin favorizate ale Uniunii iar noile state membre trebuie sprijinite în dezvoltarea infrastructurii și serviciilor.

Nu în ultimul rând, revoluția tehnologică și dezvoltarea societății informaționale provoacă, la rândul lor, obiectivul politicii regionale (de a reduce disparitățile economice și sociale între regiunile UE) prin necesitatea adaptării cetățenilor, sectoarelor public și privat la utilizarea rețelelor de informații și telecomunicații. Regiunile și organizațiile bine conectate la aceste rețele și familiare cu utilizarea tehnologiilor informaționale beneficiază astfel de un avantaj consistent în eficientizarea economiilor lor datorită economiei de timp și costurilor de comunicare, reduse astfel prin accesul crescut la rețele informaționale.

---

[36] BÂRZAN Cezar, **Politicile și instituțiile Uniunii Europene**, Editura Corint, București, 2001, pp. 92-105.

CONCEPTUL DE SECURITATE UMANĂ – EVALUARE ŞI ANALIZĂ

Dan SCARLAT

Since the Cold War, the concept of human security appeared more frequently in the speeches of scholars, policy makers and even the media. Despite his increasing usage, the concept is still to have a clear definition as its stretches over a wide range of issues, from economical security to personal security and political security. Human Security aspires to be more of a general schema that could be applied in any country and in all situations. Basically it defines any and all problems and challenges that a person has to face. That is exactly way it becomes, slowly but surely, more of a utopia claimed by all, but practiced by none.

În anii '90, relaţiile internaţionale erau caracterizate de 2 curente majore: dezvoltarea economică şi securitatea militară, acestea două interacţionând una cu alta în mod continuu. Odată cu sfârşitul Războiului Rece, ambele curente au suferit schimbări importante. Astfel, conceptul de securitate umană, deşi nu era nou, a început să devină suma celorlalte două, această frază începând să devină din ce în ce mai populară în cadrul discuţiilor politice şi în cadrul literaturii de specialitate.

Conceptul de securitate umană deşi este unul nou, îşi are începuturile în '60, '70 şi '80, când pentru prima oară s-a discutat nevoia stabilirii unui nou sistem de dezvoltare, atât economică, cât şi umană.

În 1992, Institutul pentru Studii Strategice din Marea Britanie, a propus pentru prima oară schimbarea strategiei adoptate cu succes până în acel moment. La fel ca multe alte instituţii similare, avea la bază analizarea conceptului de securitate din punct de vedere militar, dar cu toate acestea, a fost nevoit să recunoască importanţa, ignorată mai mult sau mai puţin până în acel moment, a unor noţiuni cum ar fi, securitatea politică, economică, socială, ecologică.

De fapt, sfârşitul Războiului Rece nu a făcut decât să dea frâu liber unor discuţii şi analize parţial blocate până atunci, ce î-şi aveau rădăcinile în sentimentul de nesatisfacere creat de metodele tradiţionale de analiză a sferei relaţiilor internaţionale.

Securitatea umană a prins formă pentru prima oară, când a fost definită în cadrul „Raportului pentru Dezvoltare Umană” din 1994 ce aparţinea Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (United Nations Development Program – UNPD). Conform raportului, conceptul de securitate era folosit într-o manieră prea îngustă, acesta reprezentând doar securitatea graniţelor în faţa agresiunilor externe sau apărarea intereselor internaţionale ale statului, fiind ignorate nevoile zilnice ale individului.

Deşi era rămas un subiect controversat, „securitatea umană” a devenit baza pentru toatele modele viitoare de securitate. Astfel, „noua securitate” pune pe planul principal individul, în contrast cu vechile strategii de securitate, care erau centrate pe securitatea statului.

Toate aceste dezvoltări, deşi nu au permis clarificarea conceptului de „securitate umană”, au permis analiştilor şi factorilor de decizie din multe state dezvoltate, să lanseze programe internaţionale, care aveau la bază individul nu statul, printre cele mai de seama exemple în acest sens se afla şi proiectul interzicerii minelor anti-personal, proiect la care a aderat şi România.

În 1999, mai multe state au lansat „Reţeaua de Securitate Umană” (Human Security Network – HSN), prima întâlnire având loc în Norvegia, la nivel ministerial. În 2004, această reţea includea 12 state (Austria, Canada, Cile, Elveţia, Grecia, Irlanda, Iordania, Mâli, Olanda, Norvegia, Slovenia şi Thailanda, Africa de Sud participând ca observator), fiind văzută ca un mecanism internaţional de acţiune colectivă aducând în sfera atenţiei internaţionale diverse probleme noi sau pe cele ignorate până în acel moment. [1]

Astfel, HSN devine cu timpul un actor important pe scena politică internaţională, elaborând unele proiecte cum ar fi cel amintit mai sus de eliminare a minelor anti-personal, dar şi prin proiecte mai puţin cunoscute cum ar fi cele de control asupra armelor, cele de luptă împotriva HIV, cele de educare a indivizilor privind drepturile omului, fiind, de asemenea, un element de bază în elaborarea şi crearea Curţii Internaţionale de Justiţie (International Criminal Court).

În anul 2000, Canada a făcut paşi importanţi în sensul implementării conceptului de securitate umană, stabilind acest concept ca piatra de temelie a politicii internaţionale aplicate de aceasta. Eforturile diplomatice canadiene nu au rămas fără răspuns, ţări ca Austria sau Elveţia adoptând rapid la rândul lor acest concept, iar în 2003, ca urmare a susţinerii acordate de către UN şi în special datorită secretarului acesteia de la data respectivă, Kofi Annan, s-a instituit un comitet dedicat special securităţii umane în cadrul UN. Aceşti paşi, împreună cu publicarea Raportului Barcelona elaborat de Uniunea Europeană în 2004 au dus la elaborarea doctrinei europene privind securitatea umană (A Human Security Doctrine for Europe), doctrină ce

[1] Dan HENK, ‘*Human Security: Relevance and Implications’*, 2005.

cerea imperativ crearea unui grup de reacție rapidă privind pericolele la adresa securității umane. Deşi acest grup nu este alcătuit şi nici nu a fost elaborat în totalitate, reprezintă un imbold serios către toate guvernele europene şi nu numai.

Dezbaterea conceptului de securitate umană a fost centrată în jurul a patru întrebări cheie:

- Care este obiectivul securității?
- Care sunt pericolele la adresa securității?
- Cine are dreptul de a asigura securitatea?
- Care sunt căile de asigurare a acestei securitatea?

La prima întrebare răspunsul era evident. Țelul principal îl reprezintă individul, nu statul aşa cum se obişnuia până de curând. Paradigma securității umane împrumuta termeni şi nuanțe dintr-o pleiada de concepte, doctrine şi modele politice, economice şi sociale, în special cele centrate pe individ. Cu toate acestea mai apare o nouă dimensiune a conceptului. Astfel, se identifică şi securitatea comunității din care individul face parte, încercând astfel protejarea mediului de viață a individului în fața elementelor cu caracter perturbator sau chiar distructiv.

A doua întrebare a primit un răspuns relativ, deoarece aceasta are nevoie de o definiție clară a conceptului. Atâta vreme cât securitatea umană reprezintă orice parte a societății şi a vieții în general nu se poate oferi un răspuns clar. Se poate afirma că este necesară în asigurarea hranei şi a sănătății în principal, dar, în acelaşi timp, există analişti politici care afirmă că este imperativă asigurarea securității politice, economice sau chiar cea mentale a individului. Toate elementele ce constituie societatea pot fi considerate principale, în funcție de persoana care face analiza.

Răspunsul la a treia întrebare poate uimi pe mulți, deoarece deşi doar statul are monopolul legal asupra violenței prin legile create şi adoptate, această cale a putut fi folosită cu succes doar în trecut. Astăzi, datorită valențelor cuprinzătoare ale securității umane, statutul nu numai că nu mai poate fi singurul în drept să asigure securitate, dar nici nu mai poate îndeplini un asemenea rol cuprinzător, putând fi chiar un element destabilizator. Responsabilitatea pentru acest fel de securitate nu poate fi reglată de către sectorul public, deoarece totalitatea căilor necesare lipsesc chiar şi în statele considerate „dezvoltate", ca să nu mai vorbim de cele în curs de dezvoltare. În concluzie, cei mai mulți analişti şi chiar instituțiile internaționale au ajuns să considere problema securității umane ca fiind una globală, fiind posibilă doar prin cooperarea internațională.

Răspunsul la a patra întrebare este la fel de evaziv ca cel de la a doua. Nu putem vorbi de mijloace şi căi precise atunci când avem în vedere un termen atât de cuprinzător. În schimb, securitatea umană trebuie văzută nu doar ca un scop ci, de asemenea, ca o metodă în atingerea scopului.

Securitatea umană era împărțită astfel în două categorii importante. Prima categorie este construită în jurul unor nevoi elementare cum ar fi necesarul de alimente sau servicii medicale, iar a doua parte are la bază protecția în fața unor elemente ce pot perturba în mod negativ viața socială.

În cadrul acestui raport sunt identificate şapte elemente specifice conceptului de securitate umană:

- securitatea economică,
- securitatea hranei,
- securitatea sănătății,
- securitatea mediului,
- securitatea personală,
- securitatea comunității din care face parte individul,
- securitatea politică.

Astfel, conceptul se dezvoltă, tot mai mulți analişti înaintând propria viziune asupra lui. Deşi toate aceste noi definiții sunt la fel de vagi intre ele, cuprinzând de fapt toate fațetele statului şi societății, sunt construite în jurul aceloraşi şapte elemente descrise pentru prima oară în cadrul raportului din 1994.

Jorge Nef împarte aceste 7 elemente în cinci categorii. Laura Reed şi Majid Tehranian în cartea acestora "Evolving Security Regimes" identifică nu mai puțin de 10 elemente esențiale incluzând aici securitatea spirituală şi psihologică, iar unii autori ca Caroline Thomas sunt la fel de vagi şi se referă la asigurarea nevoilor elementare supraviețuirii, la împlinirea "demnității umane" sau emanciparea față de sistemele opresive.

Deoarece securitatea umană se identifică cu toate părțile unei societăți şi cu stabilirea unei stări de perfecțiune totale, tot mai mulți critici afirmă că securitatea umană reprezintă doar o utopie. Securitatea umană pare capabilă de a susține şi a fi susținută nu doar de orice teorie, ci şi de opusul acesteia, depinzând de elementele specifice şi părerile subiective ale celui care o defineşte.

În ultimii ani, climatul de securitate global a suferit numeroase modificări, majoritatea acestora fiind pozitive. Războaiele civile, actele de genocid sau crizele internaționale au scăzut considerabil.

În prezent, conflictele internaționale reprezintă doar o mică parte a numărului general de conflicte, în principal datorită încetării Războiului Rece. Chiar şi o analiză superficială arată fără drept de apel importanța anului 1989, în care Războiul Rece dintre „est" şi „vest" a luat sfârşit. Schimbările globale după 1989 sunt remarcabile:

- numărul conflictelor armate de pe glob au scăzut cu peste 40%;
- între 1991 şi 2006, 28 de conflicte având la bază lupta pentru auto-

determinare, au început, în vreme ce peste 40 dintre ele s-au oprit;

- numărul genocidelor şi a masacrelor a scăzut cu peste 80%;
- crizele internaţionale, care de cele mai multe ori duceau la războaie între diverse state au scăzut cu peste 70%;
- numărul refugiaţilor a scăzut cu 45% între 1992 şi 2004.[2]

Singura formă de agresiune, de violenţă politică, care a luat amploare este terorismul politic. Dar, chiar şi aici, în ciuda senzaţiei evidente, actele de terorism sunt în scădere, la fel ca şi numărul victimelor actelor de terorism. Cu toate acestea, terorismul politic este responsabil, în medie, cu moartea a mai puţin de 1.000 de persoane pe an în ultimii 30 de ani.

Unul dintre motivele principale ale scăderii numărului de conflicte şi ale intensităţii acestora este absenţa implicării SUA sau URSS. Odată cu încheierea Războiului Rece, competiţia acerbă dintre acestea a dispărut. Astfel războaiele, care înainte erau caracterizate de conflicte pe scara mare între armate sprijinite cu armament de către SUA şi URSS, au fost înlocuite treptat cu conflicte desfăşurate cu echipament învechit, confruntările tradiţionale între armate fiind evitate.

Astăzi, cele mai multe conflicte au loc în ţările sărace, cu echipamente învechite, fără implicarea unei super-puteri. Aceste conflicte sunt catalogate ca *low-intensity*, confruntările având loc de obicei între armate guvernamentale prost antrenate şi echipate şi forţe rebele la fel de slabe. Deşi numărul crimelor de război şi al abuzurilor ce au loc într-un astfel de conflict au crescut, numărul victimelor a scăzut spectaculos.

În vreme ce conflictele din anii '50-'70 erau caracterizate de numărul mare de victime şi nu de cel al refugiaţilor, situaţia s-a schimbat considerabil în prezent. Între 1980 şi 1992, numărul refugiaţilor a crescut de la 16 milioane la peste 40 milioane[3]. Asta se datorează în principal schimbării tacticilor folosite. În prezent, se încearcă evitarea conflictelor directe între armate, fiind de preferat atacurile asupra populaţiei civile, aşa cum a fost prezentata situaţia ca cadrul unui raport UN: „*mişcările refugiaţilor nu mai reprezintă un rezultat al conflictului, dar în multe cazuri ajungând atât scop cat şi tactica a conflictului*”.

Migraţia persoanelor refugiate, pe ranga efectele negative principale, mai are şi unele efecte secundare cu rezultate devastatoare. Relocarea acestora ii lasă fără resurse de hrană sau acces la servicii medicale, numărul victimelor indirecte ale războiului fiind în creştere. În multe dintre conflictele actuale, numărul victimelor indirecte este cu mult mai mare decât cel al victimelor directe în urma războiului, în unele cazuri, raportul dintre victimele indirecte şi victimele directe fiind de 10:1. Nu este de mirare că populaţia ţărilor sărace suferă cel mai mult în urma conflictelor, refugiaţii fiind susceptibili bolilor şi malnutriţiei de la început, morţile indirecte beneficiind de mai puţină atenţie din partea mass-mediei şi a organizaţiilor internaţionale.

Cele mai multe conflicte armate din lume au loc în Africa, în secolul nostru, mai mulţi oameni pierzându-şi viaţa pe acest continent în urma conflictelor, decât pe tot globul. Aproape toate ţările din regiunea africană sub-sahariană sunt prinse într-un climat instabil şi sărac.

Combinaţia dintre sărăcie generalizată, infrastructura ineficientă, lipsa intervenţiilor internaţionale, abundenţa de arme ieftine au condus la perpetuarea stării conflictuale pe tot cuprinsul acestei regiuni. De cele mai multe ori, conflictele ce izbucnesc nu fac decât să alimenteze crizele care au la bază situaţia ce reprezintă un cerc vicios, din care nu se poate ieşi decât cu implicarea puternică a comunităţii internaţionale.

Cu toate aceste, ultimele date arată că mai sunt speranţe chiar şi în această regiune. Conform ultimelor estimări, conflictele în care armatele guvernamentale sunt direct implicate au scăzut de la 15 la 10, actele de genocid sau masacre scăzând şi acestea cu peste 50%. Printre cauzele cele mai importante ale acestor schimbări se găsesc intervenţiile internaţionale şi implicarea accentuată a organizaţiilor regionale africane.

Securitatea umană în general

Conceptul de securitate a început să se schimbe cu aproximativ jumătate de secol în urmă. Cele două războaie mondiale şi Războiul Rece au reprezentat importante surse de schimbare a mentalităţii şi a societăţii internaţionale. Societăţile au conştientizat pericolul şi au ales o altă cale decât cea a confruntărilor militare. În prezent, riscul unui conflict în care să fie atrase marile puteri ale momentului este la nivelul cel mai scăzut din istorie. Cu toate acestea, sfera relaţiilor internaţionale este departe de a fi perfectă. Comunitatea internaţională este conştientă de nevoia de dezvoltare a unui nou concept de securitate. În prezent, statul nu mai este singurul actor principal pe scena relaţiilor internaţionale. Marile coorporaţii internaţionale şi ONG-urile (organizaţiile non-guvernamentale) încep să se afirme din ce în ce mai puternic în acest domeniu. Încet, securitatea statului trece pe planul secundar, securitatea individului devenind principala preocupare, iar conceptul de securitate statală devine doar un supliment al securităţii umane.

Cu toate acestea, nu putem minimaliza rolul statului in domeniul securităţii. Statul este singura entitate care deţine monopolul legal asupra violenţei, fiind în acelaşi timp principalul protector al individului, dar în funcţie de regimurile politice din fiecare ţară, tot statul poate deveni şi principala sursă de pericol la adresa individului.

---
[2] *Human Security Report*, 2005
[3] *Human Security Report*, 2005

Securitatea umană căuta să protejeze individul şi societatea din care face parte acesta în fața unei game largi de pericole, acestea variind de la securitatea fizică, la cea economică iar, mai nou, securitatea mediului înconjurător.

Conform „Comisiei asupra Securității Umane", segmentele vitale, necesare vieții sunt acele elemente care asigură drepturile şi libertățile indivizilor, acestea variind de la individ la individ şi de la societate la societate. Fostul secretar general al UN, Kofi Annan, declara în 2000, că: ”*securitatea uman, în sensul cel mai larg, cuprinde mai mult decât absența conflictelor violente. Aceasta cuprinde drepturile omului, buna guvernare, accesul la educație* şi *asistență medicală* şi *asigurarea că fiecare individ are oportunitățile* şi *alegerile pentru a-şi îndeplini propriul potențial."*

Securitatea umană nu are în vedere doar supraviețuirea individului sau a societății. Se doreşte acordarea libertății indivizilor de a lua deciziile pe care aceştia le doresc şi de a le permite dezvoltarea în maniera aleasă de aceştia.

Securitatea statului este completată astfel de securitatea umană în mai multe feluri:

- conceptul tradițional de securitate era construit având la bază doar nevoia statului de a se proteja pe sine însuşi, în vreme ce securitatea umană doreşte protejarea statului, rolul acestuia devenind de protector al individului;
- pericolele tradiționale la adresa securității statului s-au diminuat considerabil, însă au apărut pericole noi care țintesc în primul rând securitatea individului, pericole cum ar fi dezastrele ecologice, terorismul, maladii cum ar fi HIV sau cancerul;
- actorii din sfera relațiilor internaționale s-au schimbat, de asemenea. Statul nu mai este nici singurul actor, nici cel mai important. Organizațiile internaționale, cum ar NATO, sau cele suprastatale, cum ar fi UE, au un cuvânt din ce în ce mai greu pe scena internațională. Corporațiile transnaționale, internaționale sau ONG-urile şi-au clarificat deja rolurile internaționale.

Securitatea umană şi cea statalş se completează reciproc. În vreme ce siguranța statalş este, prin definiție, concentrată pe siguranța teritorială sau, după caz, şi pe cea economică, securitatea umană deține o arie largă, acoperind toată sfera bunăstării indivizilor şi a societății, nu doar a teritoriilor din interiorul granițelor. În cazul securității tradiționale, rolul esențial îl avea statul, pe când în cazul securității umane, rolul central îl are chiar individul sau societatea din care acesta face parte.

Conceptul de securitatea umană este strâns legat de securitatea dezvoltării umane şi drepturile omului. Dezvoltarea umană nu poate avea loc fără asigurarea respectării drepturilor universale ale omului, iar pentru asigurarea drepturilor omului este necesară asigurarea dezvoltării societății şi individului, ca acesta să înțeleagă importanța lor. Securitatea umană cuprinde ambele concepte şi le transformă creând un tot unitar. Dar tocmai datorită calității securității umane de a cuprinde tot ceea ce este legat de societatea umană, definirea conceptului este aproape imposibilă, la fel cum este imposibilă clasificarea în ordinea importanței a nevoilor individului. Din acest motiv, securitatea umană tinde din ce în ce mai mult să fie o utopie, un scop nobil ce merita urmărit de toți, dar în acelaşi timp aproape imposibil de realizat.

În prezent, toate societățile şi statele depind din ce în ce mai mult de acțiunile celorlalte societatea sau state, acest fiind clar atunci când vorbim de mediul înconjurător, de terorismul politic, sau chiar de nivelul economic existent într-un stat. Un exemplu perfect în acest sens este *World Trade Organization*, organizație menită să reglementeze schimburile comerciale internaționale. Nimeni nu poate nega puternicul efect pozitiv pe care înființarea acesteia l-a avut şi încă îl are, crescând nivelul de trai în statele dezvoltate, oferind în acelaşi timp un ajutor crucial statelor în dezvoltare. Un alt exemplu, dar de data aceasta de natură militară este NATO, în prezent cea mai puternică alianța militară de pe glob. Rolul ei a fost instrumental în stabilirea unei balanțe între SUA şi aliații ei, pe de o parte, iar, pe de cealaltă parte, URSS şi statele sale satelit.

SECȚIUNEA II:

COOPERARE ŞI COMPETIȚIE

OMENIREA CU UN SINGUR MEGACENTRU DE PUTERE - ANACRONISM SAU REALITATE A VIEȚII INTERNAȚIONALE?

Colonel dr. Constantin APETROAIE

"Together whenever possible, alone if need be"
Clinton administration's slogan

Most of the relevant literature is dominated, at present, by the idea that the world is crossing a transition period, when rules and institutions governing the international system are undergoing radical changes.

*The various stands taken by the academic community as to the new world order can be grouped into three major categories: the **optimistic** (the world will reach the peak of technological development and "peaceful reasoning", triumphant in international affairs); the **pessimistic** one (the world will be dominated by chaos and chronic anarchy) and the **moderate** one (the issue of system's stability and how to master its complexity can only be solved by various forms of interstate action).*

This "clash of perspectives" is the result of the current developments, where one can perceive a certain appetence of the USA for the one-pole order and the preference of the former great powers for a multi-pole order. Therefore, there is a risk that none of the main powers in international politics should be truly satisfied with a long-term "one-pole vs. multi-pole" status-quo.

The development of the technologies and the economic factor growingly imposing itself as the driving force in the world's evolution, together with the pragmatism of concurring interests, as well as the awareness of the state's weakness in this competition have shown that no matter how powerful a state, it cannot face a state, it cannot face alone the ever-growing complexity and costs of the contemporary challenges.

Sfârşitul tranziției către o nouă ordine mondiala

Odată cu sfârşitul războiului rece, majoritatea literaturii de specialitate este dominată de ideea că lumea se află într-o perioadă de tranziție, în care au loc modificări radicale în normele şi instituțiile, care guvernează sistemul internațional. Dacă această opinie este acceptată de majoritatea analiştilor, în privința răspunsului la întrebarea „*Spre ce se îndreaptă sistemul internațional sau cum va arăta el*?" nu s-a ajuns la un consens.

Încercând să afle răspunsul la această întrebare, comunitatea academică

a produs o adevărată „ciocnire a perspectivelor" asupra noii ordini mondiale, care se pot grupa în trei mari categorii:

- optimiste: lumea va ajunge la apogeul dezvoltării tehnologice şi al triumfului „rațiunii paşnice" în afacerile internaționale;
- pesimiste: lumea va fi dominată de haos şi de anarhie cronică;
- moderate: lumea va adopta forme variate de interacțiune între state, care vor asigura stabilitatea şi guvernarea unui sistem internațional complex.

Sfârşitul războiului rece, încheierea confruntării ideologice dintre cele două blocuri şi aşa-zisul „al treilea val al democratizării" au impulsionat o serie de personalități să avanseze scenarii extreme referitoare la viitorul aranjament în sistemul internațional. Unul dintre aceştia este Francis Fukuyama, care afirmă că „*asistăm la sfârşitul istoriei ca atare: acesta reprezintă punctul final în evoluția ideologică a lumii şi presupune universalizarea democrației liberale de sorginte occidentală ca formă finală de guvernare umană". Era conflictelor globale a apus, viitorul fiind „crearea unei piețe comune a păcii mondiale*", care va diminua probabilitatea războaielor generalizate. Principala preocupare a viitorului va fi soluționarea problemelor economice, ecologice şi tehnologice.

În acest sens, Robert D. Kaplan opinează că prăbuşirea echilibrului de putere la nivel global şi a structurii de securitate din perioada războiului rece, adăugate la criza economică din fostul lagăr comunist, sărăcia Lumii a Treia şi rivalitățile istorice, etnice sau religioase, care au răbufnit după dezintegrarea sistemului bipolar conduc la o stare de anarhie iminentă. La aceste cauze pot fi adăugate „răzbunarea" mediului înconjurător (poluarea aerului, defrişări, eroziunea solului etc.), explozia demografică, migrația populațiilor şi răspândirea maladiilor. În final, „*harta viitoare - finală - va fi o reprezentare etern schimbătoare a haosului*".

Exponenții perspectivelor moderate, analizând distribuția puterii în sistem, au elaborat o serie de scenarii ale noii ordini mondiale.

Paul Hirst şi Grahame Thompson prezintă posibilitatea unei ordini tripolare bazate pe preponderența „triadei" comerciale formate din SUA, UE şi Japonia. În această perspectivă, „*accentul se pune pe trecerea de la un sistem predominant militar de rivalitate interstatală/interblocuri [...] la un sistem întemeiat pe competiția economică paşnică între state/blocuri, în cadrul căruia chestiunile militare sunt adiacente*".

Un alt scenariu „moderat" este ordinea „uni-multipolară", despre care aminteşte Samuel Huntington, în care coexistă o superputere şi câteva puteri majore. În cadrul acestei ordini mondiale, „*soluționarea principalelor probleme internaționale necesită acțiunea singurei superputeri, însă întotdeauna în combinație cu alte majore; singura superputere poate bloca*

acţiunile coaliţiei de puteri majore pe chestiuni importante la nivel internaţional”. De asemenea, s-au lansat o serie de proiecte ale lumii unipolare, în care SUA sunt prezentate drept singurul hegemon veritabil din istoria sistemului internaţional sau drept *Pax Americana* cu extensie globală, care nu caută să ocupe noi teritorii.

În perioada de după războiul rece, o serie de autori au descris preeminenţa SUA ca „moment unipolar”, transformat ulterior într-o ordine unipolară. În acest context, după SUA, care sunt apreciate ca unica superputere în toate domeniile (economic, militar, diplomatic, ideologic, tehnologic şi cultural), se află puterile regionale majore, care predomină în anumite regiuni ale lumii, fără însă a avea posibilitatea să-şi extindă interesele şi capabilităţile la nivel global: Franţa-Germania în Europa, Rusia în Eurasia, China şi Japonia în Asia de Est, India în Asia de Sud, Iran în sud-vestul Asiei, Brazilia în America latină, R. Sud-Africană şi Nigeria în Africa. La ultimul nivel sunt plasate puterile regionale secundare ale căror interese sunt deseori în conflict cu statele regionale majore: Marea Britanie în raport cu Franţa-Germania, Ucraina vs. Rusia, Japonia vs. China, Coreea de Sud vs. Japonia, Pakistan vs. India, Arabia Saudită vs. Iran şi Argentina vs. Brazilia.

Tendinţe de poziţionare

În prezent, se poate observa o apetenţă a SUA[1] pentru ordinea unipolară. De cealaltă parte, fostele mari puteri ar prefera o ordine multipolară, simţindu-se ameninţate de aspiraţiile hegemonice americane. În consecinţă, există riscul ca nici una dintre principalele puteri în politica mondială să nu fie cu adevărat satisfăcută cu menţinerea pe termen lung a status-quo-lui „uni-multipolar”. Disoluţia puterilor o regăsim foarte clar exprimată în peisajul mondial. Mai întâi, Franţa, Marea Britanie şi Germania şi-au trăit gloria şi declinul, hotărându-se să se alăture într-un final într-un proiect departe de a fi consolidat încă - Uniunea Europeană (UE). Apoi URSS a cedat în lupta bipolară, care a îngheţat omenirea timp de o jumătate de secol. Acum, hegemonul sistemului, Statele Unite, sunt lovite de o nouă ameninţare - teroriştii.

Încă de când lumea bipolară a războiului rece a lăsat loc incertitudinilor actuale, discuţiile despre reaşezarea ordinii mondiale par a se concentra pe

[1] Potenţialul economic actual al SUA ar putea fi exprimat sintetic astfel: un stat care ocupă, prin suprafaţă, locul 4, şi, prin populaţie, locul 3 pe Glob şi prin PIB locul 1 (apx. 11.000 miliarde dolari, adica circa o treime din PIB-ul planetei). Deşi reprezintă mai puţin de 5% din populaţia mondială, americanii consumă 1/4 din resursele planetei, alcătuind cea mai importantă piaţă de desfacere a globului. Moneda naţională, dolarul, rămâne – în ciuda concurenţei Euro, Yen-ului şi Yuan-ului - principala valută de schimb în lume.

confruntarea dintre „puterea dură“ (hard power) şi „puterea blândă“ (soft power). Se ridică două întrebări esenţiale: a dovedit Vietnamul, conflictul din Coreea, Yugoslavia şi Irakul utilitatea „puterii dure“, şi - dacă nu este aşa - ce altceva poate să asigure azi stabilitatea în lume?

Dacă din punct de vedere al deţinerii puterii militare, SUA reprezintă, în prezent cu certitudine, singura superputere, la nivel global, sunt recunoscute şi se confruntă pentru supremaţie, ca exponenţi ai “puterii blânde”, trei superputeri economice: SUA, UE şi Japonia. La acestea se adaugă în ultima perioadă, China[2] şi Rusia[3], aflate într-o evidentă afirmare a capacităţilor lor, tot mai comparabile cu ale primelor trei, precum şi India, aflată în plin proces de accelerare a dezvoltării economice.

Dezvoltarea tehnologiilor şi afirmarea tot mai pregnantă a economicului, ca factor principal în evoluţia omenirii, pragmatismul intereselor concurente şi conştientizarea slăbiciunilor statului în această competiţie au evidenţiat că nici un stat, oricât de puternic ar fi, nu poate face faţă singur problemelor tot mai complexe şi mai costisitoare ale dezvoltării contemporane. Acest aspect a impus realizarea unor forme suprastatale pentru armonizarea eforturilor comune, ceea ce reprezintă un fenomen cu totul nou, inaugurând un alt tip de evoluţie în competiţia pentru afirmarea şi consacrarea noilor centre de putere. Prin stabilirea unor norme, principii, cerinţe şi responsabilităţi comune, regiunile tind să integreze formaţiuni statale cu identităţi economice, etnice, sociale, culturale şi ideologice tot mai diferite.

Prima regiune de acest tip a fost Comunitatea Europeană, actuala UE. Ca reacţie la aceasta, SUA, Canada şi Mexic au creat NAFTA, iar Japonia împreună cu China, la care s-au alăturat “tigrii asiatici”, au creat regiunea economică Asia-Pacific. Ulterior Rusia, Belarus, China şi ţările Asiei Centrale au creat Organizaţia de Cooperare de la Shangai, la care au statut de observator India, Mongolia şi Iran. Pentru a-şi asigura controlul asupra statelor central asiatice, Rusia a înfiinţat Comunitatea Economică Euro-Asiatică (EEC)[4], care practic reprezintă nucleul resurselor energetice din Asia Centrală. Este de remarcat faptul că fiecare din cele patru regiuni de integrare dispun de lideri de necontestat, de “locomotive” capabile să asigure o dezvoltare economică echilibrată a întregii zone, să asigure dezvoltarea entităţilor regiunii în direcţia dorită: NAFTA de SUA, Asia-

[2] Se apreciază că, în anul 2008, China va depăşi, din punct de vedere economic, Germania.

[3] Este posibil ca, în acest an, economia Rusiei să depăşească economiile Italiei, Franţei şi Marii Britanii la un loc.

[4] Din EEC fac parte: Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Uzbekistan şi Federaţia Rusă.

Pacific de Japonia şi China, UE de Germania, iar Comunitatea Economică Euro-Asiatică de Rusia. Ar mai trebui adăugat că o parte din aceste regiuni beneficiază de existenţa unor structuri de securitate în care rolul de lider este deţinut de unele din statele locomotivă: SUA - pentru NATO şi Rusia - pentru OTSC.

Modelul de integrare pe care "locomotivele" îl impun diferă de la o regiune la alta, dar în realitate este vorba de acelaşi concept strategic al construcţiei centrelor de putere. O dată cu înfiinţarea acestor regiuni economice ia naştere "un nou continentalism", care va impune o reformulare a strategiilor corporaţiilor, o redesenare a hărţilor mentale ale cetăţenilor din fiecare ţară şi, treptat, o nouă identitate economică, bazată pe competiţie globală. Cu timpul, nu ţara va apărea în prim plan, ci regiunea. Apariţia regiunilor economice şi a noilor actori mondiali a pus în termeni noi evoluţia comerţului internaţional şi a raporturilor dintre puterea economică a regiunilor respective şi cea a structurilor de securitate.

Convergenţa intereselor geopolitice

Făcând o analiză a extinderii structurilor de securitate arătate mai sus vom observa convergenţa eforturilor de extindere către acelaşi areal: Eurasia, reprezentat de două regiuni economice: Asia-Pacific şi Comunitatea Economică Euro-Asiatică.

Bordura maritimă a Eurasiei - care începe din Finlanda şi ţările scandinave, continuă cu statele din sudul Europei, cuprinde zona Orientului Apropiat şi a Indiei şi se încheie pe teritoriile Chinei - denumită de teoreticieni *Rimland,* reprezintă la ora actuală esenţa puterii globale. Conform acestei teorii, „*cine stăpâneşte* ***Rimland****-ul, domină* ***Eurasia****; cine stăpâneşte* ***Eurasia****, controlează* ***soarta lumii*** [5]".

Zbigniew Brzezinski consideră, la rândul său, că această regiune reprezintă *axul geopolitic mondial*, iar cel ce va domina acest supercontinent va avea influenţă decisivă asupra evoluţiei mondiale. Brzezinski apreciază că statutul SUA de superputere mondială nu va fi contestat de nimeni pentru încă o generaţie de acum încolo şi, ca atare, a propus unele modalităţi de abordare a relaţiilor internaţionale de către SUA, care să vizeze:

- ✓ implicarea, alături de Marea Britanie, Germania şi Franţa, pentru extinderea UE şi NATO, aceasta servind intereselor americane, atât pe termen scurt, cât şi pe termen lung;
- ✓ atragerea Rusiei într-un cadru mai larg de cooperare europeană, concomitent cu sprijinirea independenţei noilor săi vecini;
- ✓ sprijinirea Chinei ca ancoră estică, considerând că această ţară

[5] Nicolas J. SPYKMAN, **America's Strategy in Warld Politics**, Archon Books, Harcourt Brace, New York, 1942, p.12.

reprezintă o mare putere regională, iar aspiraţiile sale de superputere mondială sunt încă greu de realizat (*China având nevoie în acest scop, la actualul ritm de creştere economică, de maximum 20 de ani de efort susţinut*);
- ✓ pe termen lung, stabilitatea Eurasiei va fi realizată printr-un sistem de securitate trans-eurasiatic, prin extinderea NATO, alături de aranjamente de securitate colectivă cu Rusia, China şi Japonia.

Deşi este evident că nici o altă ţară din lume nu-şi poate asuma încă, pe termen scurt şi mediu, răspunderea împărţirii puterii şi responsabilităţii cu SUA, care rămâne liderul de necontestat atât din punct de vedere al „hard power" cât şi din punct de vedere al "soft power", disputa pentru controlul spaţiului euroasiatic, devine tot mai acută şi va conduce la apariţia pe termen lung a unor noi superputeri.

În mare parte obiectivele stabilite de Brzezinski au fost sau sunt în curs de realizare cu modificările cunoscute, dar ceea ce nu se spune este că de fapt a apărut o nouă paradigmă geopolitică, respectiv **cine va stăpâni resursele energetice ale Eurasiei va controla lumea**, iar modalităţile de abordare a relaţiilor internaţionale de către SUA, preconizate de Brzezinski, vizează de fapt preluarea controlului asupra acestora. În fond, strategia americană urmăreşte menţinerea actualului climat internaţional şi asigurarea resurselor energetice necesare pentru menţinerea decalajului tehnologic al "soft şi hard power".

Ceea ce nu se spune în strategia americană este că, de fapt, liderii SUA au cunoscut cu cel puţin două decenii înaintea celorlalţi actori mondiali că limitarea sau chiar renunţarea la sistemul energetic bazat în principal pe petrol se va produce în perioada 2020-2030, când se va atinge maximum de extracţie, iar Federaţia Rusă, Kazahstanul, Turkmenistanul, Uzbekistanul, Norvegia, Iranul, Algeria şi statele din Golful Piersic vor reprezenta singurii furnizori de resurse energetice. În aceste condiţii, pe lângă alternativele oferite de energia neconvenţională, producerea energiei electrice, mai ieftine, cu ajutorul tehnologiei nucleare civile va reprezenta opţiunea de ieşire din prognozata criză energetică.

Studii recente arată că este posibil ca rezervele OPEC să fi fost supraevaluate de statele membre, pentru a putea beneficia de o cotă ridicată de export[6]. Se estimează că pe fondul creşterii cererii de petrol, cumulate cu scăderea rezervelor şi a producţiei, vom asista la creşterea preţului petrolului

[6] În 1986, statele membre OPEC au apreciat rezervele proprii la un nivel dublu faţă de anul 1985. Recenta hotărâre a statelor membre ale OPEC privind reducerea producţiei zilnice cu aproximativ un milion de barili pe zi, este posibil să reprezinte de fapt o recunoaştere implicită a supraevaluării, dar şi a posibilei epuizări a rezervelor de petrol.

în perioada 2010-2015 la circa 90 USD/baril, pentru ca, apoi, pe fondul reducerii cererii, datorită scăderii importanţei acestuia ca resursă energetică primară, până în 2030, preţul acestuia să revină la cotaţia de 60 USD/baril.

Că aceste aspecte au un mare grad de credibilitate o demonstrează intenţia recentă a autorităţilor de Washington de a reduce cu 10% consumul de produse petroliere derivate până în anul 2010, deşi rezervele federale de petrol asigură susţinerea actualului consum pentru încă 15 ani.

Cum au acţionat SUA pentru a-şi promova interesele în aceste areale este cunoscut de opinia publică, dar sunt mai puţin cunoscute interesele SUA de a menţine actualul climat internaţional de confruntare pe tărâmul "soft power", care o avantajează pe moment, dar care probabil, pe termen lung, va contribui la apariţia altor poli de superputere, reprezentaţi, cel mai probabil, în prima etapă de Rusia şi ulterior China.

Se poate aprecia că, această evoluţie este posibilă din următoarele considerente:

- este pentru prima dată în istoria SUA când masa monetară de USD de pe piaţă a fost egalată de cea de euro, ceea ce demonstrează apariţia unui posibil viitor candidat la statutul de superputere, reprezentat de Uniunea Europeană[7], DAR:

❖ este posibil ca dependenţa energetică a UE faţă de Federaţia Rusă să ajungă în viitor la 60%, iar Moscova prin politica de preţuri să poată influenţa creşterea economică a Uniunii, prin realizarea unui mecanism care să-i permită controlul *trend*-ului ascendent al preţurilor exporturilor de gaze naturale către piaţa europeană, pe relaţia est.

Cu ocazia summitul Comunităţii Economice Euro-Asiatice de la Soci, din luna august 2006, Rusia a reuşit să obţină acordul ţărilor membre pentru crearea unei pieţe energetice comune în cadrul EEC. Mecanismul pentru stabilirea unui preţ comun al exporturilor de gaze pe piaţa europeană l-ar putea constitui bursa gazului natural de la Moscova, care funcţionează experimental în perioada septembrie 2006 - sfârşitul anului 2007, dar numai pentru piaţa internă. Este posibil ca începând cu anul 2008, bursa de la Moscova să-şi deschidă aria de funcţionare către exterior, ceea ce creează premisele realizării acestui obiectiv;

❖ există încercări din partea conducerii Iranului şi Venezuelei de a schimba moneda de referinţă în tranzacţiile cu produse petroliere din USD în euro sau yeni, aspect la care s-ar putea ralia şi Arabia Saudită;

❖ analiştii financiari estimează că este posibil ca, în perioada 2025-2030, moneda de referinţă pentru ţările asiatice să devină euro în defavoarea

[7] Prin integrarea României şi Bulgariei, la 1 ianuarie 2007, UE depăşeşte PIB-ul SUA, redevenind cea mai mare putere economică a lumii. UE şi SUA produc împreună 60% din PIB-ul mondial, deşi au o populaţie de numai 15% din omenire.

dolarului.

Nu trebuie neglijat faptul că o parte din creşterea economiei americane se datorează investiţiilor chineze în titluri de trezorerie în valoare de peste 1.000 de miliarde USD şi nici efectul asupra economiei americane în cazul retragerii acestor investiţii.

- ritmul de creştere economică al Rusiei se va accentua în următorii ani având ca principal motor exportul resurselor energetice;

Trebuie avut în vedere că Rusia ocupă locul 4 în lume la exportul de energie electrică, locul 2 la exportul de gaze naturale şi, probabil, începând cu acest an locul 1 la exportul de petrol. Un aspect deloc de neglijat este reprezentat de investiţiile masive ale Kremlinului în sectorul nuclear civil pentru producerea energiei electrice, mai ieftine, ce va permite disponibilizarea unor cantităţi sporite de petrol şi gaze naturale către export. De asemenea, Rusia şi-a achitat datoriilor externe către clubul de la Paris, în contul fostei URSS.

- În cadrul Summit-ului G8 de la Sankt Petersburg, din perioada 15-17 iulie 2006, în urma discuţiilor dintre preşedinţii Rusiei şi SUA, participanţii au acceptat două iniţiative complementare de cooperare în domeniul nuclear, respectiv una propusă de Rusia, privind înfiinţarea unor centre internaţionale pentru producerea combustibilului nuclear, şi una de SUA, privind Parteneriatul Global asupra Energiei Nucleare.

Liderii G8 au stabilit şi înfiinţarea unei bănci de combustibil nuclear, care îşi va desfăşura activitatea sub egida Agenţiei Internaţionale pentru Energie Atomică. Aspectele discutate fac posibilă/necesară atragerea în dezvoltarea acestor iniţiative şi a altor ţări[8]. După Summit-ul de la Sankt Petersburg şi-a început activitatea un grup de lucru comun, format din experţi din Rusia[9] şi SUA, pentru stabilirea detaliilor tehnice necesare aplicării celor două iniţiative.

În opinia mea, având în vedere aspectele prezentate, prin acceptarea iniţiativei ruse, SUA au creat premisele unei redesenări a sferelor de influenţă, dar fără a pune în pericol statutul de superputere al SUA. De fapt, s-au creat premisele dobândirii, pe termen lung, a statutului de superputere

[8] Australia şi Canada deţin împreună aproximativ 43% din rezervele de uraniu şi asigură circă 52% din producţia de uraniu, iar Kazahstanul, care deţine aproximativ 30% din rezervele mondiale de uraniu, intenţionează să modernizeze extracţia, care să-i permită ocuparea locului întâi în lume, până în anul 2010, din punct de vedere al producţiei.

[9] De la sfârşitul lunii august 2006, a început să îşi desfăşoare activitatea o comisie a Agenţiei ruse pentru energie atomică - Rosatom, care examinează problemele organizatorice, juridice şi de securitate ale proiectului, dar şi cele privind cooperarea centrului cu AIEA, în vederea creării băncii de combustibil nuclear.

economică de către Rusia. Kremlinul va utiliza, în continuare, "soft power", ca unul din vectorii de politică externă ai Rusiei, dublând diplomaţia oficială, pentru promovarea intereselor politice în zonele de interes, în paralel cu menţinerea la un nivel descurajant a "hard power", dar care nu va fi în măsură să concureze cu cel al SUA.

Bibliografie

1. Francis FUKUYAMA, *The end of the history ?,* 1989.
2. Robert D. KAPLAN, *Anarhia care va veni. Spulberând visele ulterioare Războiului Rece*, Editura Antet, Bucureşti, 2002.
3. Paul HIRST, Grahame THOMPSON, *Globalizarea sub semnul întrebării,* Bucureşti, 2000.
4. Samuel HUNTINGTON, *The lonely superpower,* 1999.
5. Nicolas J. SPYKMAN, *America's Strategy in Warld Politics*, Archon Books, Harcourt Brace, New York, 1942.
6. Zbigniew BRZEZINSKI, *Marea tablă de şah. Supremaţia americană şi imperativele sale geostrategice*, traducere de Aureliana IONESCU, Bucureşti, 2006.

IMPLICAŢIILE DINAMISMULUI MEDIULUI EUROPEAN DE SECURITATE ASUPRA SECURITĂŢII NAŢIONALE

Locotenent colonel dr. Mihaela HOARĂ

NATO and EU enlargement had a significant influence on European stability and security. Against this background, each country's and the whole European community's security depend not only on its reaction and adaptation ability, but, mainly, on anticipation and pro-active action, as in a complex, dynamic and contradictory world, that undergoes globalization, the profound understanding of the society's major evolution trends and of the way each country is able to become an active part of the whole, is a prerequisite for progress. Equally important - and at the same time, essential- is awareness, understanding and correct assessment of the domestic processes, of the social cohesion and mobilization capacity, aiming at achieving national projects and a European life standard, without disregarding national identity.

În această lume în care omul a fost creat pentru a cunoaşte, acum el nu mai face rabat de la nimic. A ajuns într-un război permanent cu el însuşi şi cu tot ceea ce îl înconjoară, atingând pragul superior al agresiunii asupra lui însuşi şi asupra omenirii. Pe măsură ce societatea se dezvoltă, se înmulţesc şi problemele cu care aceasta se confruntă. Aşa cum iubirea naşte iubire, iar invidia multiplică ura, aşa complexitatea naşte complexitate, iar evoluţia omenirii generează şi potenţează noi culmi ce se cer cucerite şi, în acelaşi timp, mari dificultăţi ce se impun a fi rezolvate sau depăşite. Lumea noastră, aceea a începutului de secol XXI, este lumea marilor distanţe, în care unii se confruntă cu provocările mileniului şi ating noi spaţii ale Universului, iar alţii luptă pentru epoci de mult apuse.

Cu toate manifestările contradictorii pe care le prezintă unii actori ai mediului de securitate, tot mai mulţi percep dureros şi conştientizează nevoia cooperării şi stabilităţii. Începutul mileniului al treilea a deschis o nouă eră în relaţiile internaţionale, în care securitatea şi, implicit, competiţia pentru consolidarea unor noi centre de putere ocupă un loc central în evoluţia lumii şi determină construirea unei noi arhitecturi de securitate şi reconfigurarea unei noi ordini mondiale. În aceste condiţii, apare ca evident faptul că noua ordine mondială se edifică pe baza unor principii desprinse din realităţile prezentului, dar cu o inspiraţie globalistă şi vizează etapa viitoare a dezvoltării omenirii.

Interdependenţa economică sporită dintre ţările lumii determină creşterea încrederii şi stabilităţii la nivel global şi regional. Tot mai multe state şi organizaţii internaţionale conştientizează faptul că menţinerea păcii mondiale şi regionale, prevenirea şi controlul crizelor şi conflictelor, precum şi soluţionarea unor probleme umanitare majore nu mai sunt posibile decât prin cooperarea tuturor actorilor statali şi nonstatali, inclusiv a celor mai puţin dezvoltaţi.

Extinderea NATO şi lărgirea Uniunii Europene au influenţat în sens pozitiv şi în mod semnificativ stabilitatea şi securitatea europeană. Mediul european de securitate este dominat de fenomenul integrării statelor continentului în Uniunea Europeană. Este un proces complex, cu implicaţii deosebite asupra modului de organizare şi conducere la nivel continental şi al fiecărui stat în parte.

Se poate afirma că, odată cu dezvoltarea societăţii, dinamismul mediului de securitate este potenţat de către diversificarea şi amplificarea riscurilor şi ameninţărilor la adresa securităţii. În aceste condiţii, se impune creşterea rolului structurilor de securitate (ONU, OSCE, UE) în prevenirea şi gestionarea crizelor. La început de secol, în noile condiţii ale mediului de securitate, aceste structuri, aflate la rândul lor într-un amplu proces de adaptare, s-au dovedit ineficiente şi ca atare, marile puteri îşi rezolvă diferendele sau interesele în afara acestor instituţii de securitate.

Dinamica fără precedent a evenimentelor din lumea mileniului al treilea, cu schimbări politice şi economice profunde, la nivel global, regional, zonal şi naţional, cu un impact major asupra securităţii şi stabilităţii determină, deopotrivă, intensificarea eforturilor statelor lumii în vederea găsirii formelor şi metodelor eficiente de cooperare pentru asigurarea securităţii şi implementarea politicilor de promovare şi apărare atât a intereselor naţionale, cât şi a celor comune, bazate pe principiile şi valorile democratice.

Problematica crizelor, a factorilor de risc, ameninţărilor, tensiunilor şi pericolelor la adresa securităţii a fost şi rămâne spre analiză a multor specialişti şi analişti în domeniu. Principalii factori de risc cu tendinţă de globalizare se circumscriu fenomenului de globalizare în sine pe care omenirea îl parcurge, precum şi exploziei de fragmentare, exacerbării tensiunilor şi intoleranţei şi nu în ultimul rând, fragilităţii situaţiei generale a statelor aflate, încă nu se ştie pentru cât timp, în stadiul de tranziţie.

Astfel, se poate concluziona că ameninţarea globală a riscurilor obligă responsabil la contracararea lor globală. Din perspectiva acestei determinări, reconfigurând triunghiul transformărilor – noi membri, noi capabilităţi, noi relaţii – NATO şi UE răspund provocărilor majore ale secolului XXI prin reconstrucţia adaptativă a structurilor, a procedeelor şi a posibilităţilor credibile de a acţiona eficace oriunde le este ameninţată securitatea. Folosirea tehnologiilor înalte şi

performante a devenit obligatorie pentru etapa actuală. Fără structuri profesioniste şi tehnologii înalte nu se pot combate acţiunile factorilor de risc care atacă direct sau indirect starea de securitate. Evitarea surprinderii în domeniul informaţional, perfecţionarea forţelor şi mijloacelor pentru culegerea, prelucrarea şi utilizarea neîntreruptă a informaţiilor de stare, precum şi a celor necesare împiedicării unui eventual adversar să-şi realizeze propriul flux informaţional, realizarea unei logistici specializate, adecvate, flexibile şi interoperabile sunt parametri, domenii şi obiective extrem de importante.

Edificarea unei noi arhitecturi de securitate solicită o participare activă din partea unui număr cât mai mare de state, care să coopereze la soluţionarea micilor şi marilor crize, pericole, ameninţări cu care omenirea se confruntă şi se va confrunta. Acest proces de construcţie a noii arhitecturi de securitate va fi unul deosebit de complex, de lungă durată şi va solicita eforturi sporite şi consumuri tot mai mari de resurse la care statele lumii trebuie să facă faţă. Dacă acest proces va fi deturnat, în raport de anumite interese ale actorilor mediului de securitate, atunci noua arhitectură va rămâne doar o utopie, iar omenirea va fi grav afectată de violenţa scăpată de sub control pe care factorii de risc o vor declanşa.

În aceste condiţii, creşte rolul şi importanţa celor două organizaţii integratoare NATO şi UE în asigurarea securităţii şi stabilităţii regionale şi globale. Extinderea şi amplificarea ameninţărilor asimetrice, pe fondul afirmării şi consolidării proceselor de integrare europeană şi euroatlantică, determină nu numai strategii, doctrine şi capacităţi comune adecvate combaterii acestora, dar şi o nouă filozofie în abordarea şi soluţionarea lor.

Apariţia şi amplificarea crizelor politico-militare şi economico-sociale interne, violente sau non-violente, pot pune oricând în pericol valorile fundamentale ale statului de drept. Schimbările începutului de mileniu au permis apariţia, alături de stat, a unor puteri nonstatale, paralele, care nu se încadrează în normele şi principiile statuate (carteluri, societăţi multinaţionale, transnaţionale). În acelaşi timp, au proliferat asociaţiile subterane de tipul mafiilor, asociaţiile crimei organizate, cartelurile drogurilor, reţelele traficului cu substanţe şi materiale radioactive etc. În acest context, statele, inclusiv marile puteri, întâmpină dificultăţi în controlarea situaţiilor, urmare a faptului că forţele implicate în aceste procese pot recurge la cele mai surprinzătoare combinaţii în ceea ce priveşte scopurile, alianţele sau mijloacele folosite.

Dinamismul şi complexitatea fenomenelor politico-militare, evoluţia şi impactul lor asupra dezvoltării societăţii reclamă analiza atentă şi pertinentă a acestora în scopul elaborării politicilor, strategiilor, concepţiilor, programelor şi doctrinelor necesare gestionării crizelor, prevenirii şi combaterii

acestora. Gestionarea crizelor reprezintă o activitate complexă care implică pe de o parte anticipare, realizarea unor scenarii de ţinere sub control şi rezolvare a crizelor, iar pe de altă parte, un răspuns rapid la apariţia crizei. În ultimul deceniu, ca urmare a diversificării formelor de manifestare a crizelor, specialiştii militari, teoreticienii şi analiştii politici au dat o nouă dimensiune acţiunii de criză. Astfel, în 1996, la reuniunea în plen a Comitetului NATO pentru planificare în urgenţele civile, se aprecia criza ca fiind *„o stare de urgenţă la care se adaugă o situaţie destabilizatoare datorată unor evenimente grave de natură a afecta funcţiile vitale ale unui sistem ... şi care depăşesc, prin periculozitate şi amploare, capacitatea obişnuită de intervenţie".* Dar, indiferent de cauzele generatoare de ameninţări şi de domeniul de manifestare al crizelor (economic, politic, social, etnic, religios, militar etc.), acestea sunt subordonate existenţei cotei de risc, în care riscul apare ca o relaţie între proiecţia fenomenului (evenimentului) şi gradul său de realizare. În sens abstract, riscul nu are semn pozitiv sau negativ, fiind acceptat ca o proporţie sau procent matematic. Acceptarea existenţei factorilor disturbatori implică acceptarea unui anume grad de risc - risc calculat - care se înscrie în starea de normalitate a desfăşurării fenomenului şi implică existenţa pârghiilor de intervenţie şi exercitarea volitivă a controlului. Depăşirea proporţiei calculate de risc generează afectarea relaţiilor funcţionale între părţi, iar pe măsura extinderii acţiunii aleatoare, sistemul se alterează şi intră în starea critică, iar dinamica dezvoltării riscului calculat, până la limita stării critice, poate fi apreciată ca fiind ameninţare.

Structurile NATO, utilizând experienţa practică acumulată pe timpul implicării în soluţionarea unor conflicte regionale, prin reprezentanţi sau prin acţiuni militare, au elaborat variante posibile de răspuns pentru soluţionarea acestora şi pe alte căi decât războiul activ. Termenul vehiculat în ultima perioadă este acela de răspuns la criză sau gestionarea crizelor, fiind tot mai pregnantă implicarea Alianţei nu numai în prevenirea şi gestionarea războaielor, dar şi în realizarea echilibrului de forţe regional şi global, prin monitorizarea controlului armamentului sau prin acordurile de dezarmare.

Tema fundamentală în cadrul comunităţii NATO este prevenirea conflictului printr-o reacţie controlată şi asigurarea unei capacităţi de acţiune la toate nivelurile crizei. Această temă este tratată pe larg în Noua Concepţie Strategică a Alianţei care evidenţiază necesitatea unei abordări corespunzătoare a securităţii şi stabilităţii în noul context strategic. Astfel, gestionarea crizei reprezintă un proces permanent şi evolutiv în cazul unui diferend sau al unui conflict prin care, dacă este nevoie, sunt parcurse toate stadiile escaladării situaţiei conflictuale. Altfel spus, gestionarea crizelor este un

mecanism prin care se pun la dispoziţia factorilor de decizie informaţiile şi mijloacele necesare folosirii instrumentelor adecvate într-o manieră coordonată, în timp oportun, pentru a dezamorsa sau preveni escaladarea crizelor într-un conflict armat, precum şi pentru a preveni sau stopa ostilitatea ce ar putea izbucni.

Naţiunile şi organizaţiile internaţionale au nevoie de un sistem de gestionare a crizelor, aranjamente, măsuri şi colaborări, care pot fi angajate individual sau colectiv pentru a controla crizele şi pentru a putea descrie evoluţia lor viitoare în sprijinul strategiei elaborate de politicieni în gestionarea crizelor, având în vedere că, pe linia determinărilor şi condiţionărilor reciproce, se poate susţine că securitatea mondială o determină pe cea naţională şi invers. În sistemul social naţional pot să apară dereglări şi dezechilibre care, la un moment dat, pot declanşa starea de criză. Din acest spectru multidiferenţiat şi din alte zone ale globalităţii pot să apară sau să se genereze factorii perturbatori ai ansamblului. Astfel, analizele în domeniul securităţii şi al stabilităţii nu trebuie să se limiteze în mod unilateral doar la concepţia şi perspectiva sistemică sau numai la cea ideologică. Având în vedere importanţa parametrilor factorilor şi dimensiunilor securităţii (politică, economică, socială, militară, culturală, informaţională, demografică, relaţional-structurală, ecologică etc.), care prin acţiune întrunită determină stabilitatea fiecărui domeniu, se poate apela la analizele domeniului din diverse perspective. Aceste analize sunt impuse sau cerute de complexitatea securităţii, care se caracterizează prin multidimensionalitate şi multidiferenţiere. Este extrem de important ca, la fiecare nivel, factorii de decizie să aibă capacitatea de a decodifica şi interpreta corect realităţile şi astfel să determine organizarea în interiorul sistemului în concordanţă cu scopul şi cauza finală – asigurarea stabilităţii şi evoluţia în deplină siguranţă.

Locul distinct pe care elementul naţional îl are în raport cu cel internaţional, precum şi interdependenţele securităţii naţionale cu cea colectivă în condiţiile integrării sunt două procese obiective ale dezvoltării lumii actuale şi ca atare, sorţii fiecărei naţiuni sunt strâns legaţi de evoluţia celorlalte, fapt ce oferă şansa unor oportunităţi reciproce de înaintare şi adaptare la cerinţele progresului economic şi social, iar problema cea mai complicată a integrării este şi va rămâne pentru mult timp existenţa marilor decalaje economice şi sociale. Însă, faţă de noile provocări, ameninţări şi riscuri la adresa securităţii colective, dar şi asupra securităţii naţionale a fiecărui stat în parte, Europa poate aduce atât direct, cât şi indirect, un plus de stabilitate, deoarece riscurile apariţiei unei confruntări militare tradiţionale pe continentul european s-au diminuat semnificativ. În acest sens, se poate afirma că Uniunea Europeană este o consecinţă a globalizării, dar şi un model şi un stimulent al acesteia.

Uniunea Europeană poate contribui semnificativ la realizarea unui sistem de securitate multilateral care să asigure securitatea colectivă, să protejeze şi să sprijine securitatea naţională, să dezvolte permanent securitatea europeană prin dialog şi cooperare. Rămânând în domeniul de analiză al rapoartelor şi determinărilor, se poate scoate în evidenţă faptul că una dintre consecinţele globalizării se regăseşte în impactul direct pe care evoluţii şi procese transnaţionale îl au asupra securităţii naţionale a diverselor state, precum şi în propagarea într-un efect de cascadă a ameninţărilor neconvenţionale la nivel internaţional, determinând un fenomen de globalizare a riscurilor (îndeosebi terorismul şi agresiunile economico-financiare). În acest context, se poate spune că securitatea naţională a României este direct influenţată de poziţionarea sa la confluenţa a patru spaţii: central-european, sud-est european, răsăritean şi al zonei Mării Negre, zonei Caucazului şi a Asiei Centrale, cu prelungirea spre zona Mediteranei şi Orientului Mijlociu. Poziţia geostrategică a României reprezintă un atu în promovarea unor politici de stabilizare şi angajare a acestor spaţii, prin dezvoltarea cooperării intra şi interregionale în contracararea riscurilor la adresa securităţii regionale, europene şi globale, în corelaţie cu abordările organizaţiilor internaţionale (în special NATO, UE, OSCE).

Tendinţele generale actuale în ceea ce priveşte fizionomia războiului ţin de configuraţia intereselor marilor puteri, ale polilor de putere în curs de constituire, precum şi de procesul mondializării informaţiei, economiei şi comunicării. Din acest punct de vedere, vor exista, probabil, două mari tipuri de războaie: cele *de impunere* a noului model de ordine mondială, a globalizării şi a procesului de constituire a polilor de putere şi cele *de respingere* a lor. Războiul de impunere va viza, mai ales, domeniile informaţional, economic, financiar şi folosirea, în acest sens, a mijloacelor corespunzătoare. Nu vor fi însă excluse nici presiunile militare, iar în aceste condiţii războiul nu mai poate fi privit doar ca un instrument de continuare a politicii cu alte mijloace, cu toate că sunt şi unele opinii potrivit cărora, acum mai mult ca înainte, războiul este o continuare a politicii cu mijloace extrem de violente. În contrapondere, războiul de respingere utilizează toate mijloacele posibile, de la protest la războiul clasic, de la războiul informaţional la riposta asimetrică.

În prezent, există preocupări şi realizări multidisciplinare care conduc spre o nouă fizionomie a acţiunilor militare, care vizează, în egală măsură, mijloacele şi filozofia întrebuinţării lor. Preocupările specialiştilor orientează eforturile spre crearea unui mediu de confruntare complet şi complex, eficient, cu efecte masive asupra centrelor de greutate ale adversarului, prin pregătirea şi desfăşurarea mai multor genuri de activităţi, letale şi neletale, convenţionale sau neconvenţionale, simetrice şi asimetrice.

Regândirea conceptelor de securitate naţională şi de război de apărare naţională a determinat ca teoria şi practica militară să acorde o importanţă fără precedent problemei asigurării suportului tehnico-material al luptei armate, unde nivelul calităţii şi eficienţei suportului logistic sunt date de politica militară adoptată de către statul sau statele în cauză, respectiv de doctrina militară a acestuia sau acestora. În acest sens, se poate deduce uşor că super-puterile şi marile puteri militare îşi constituie, din timp de pace, forţe strategice operaţionale capabile să înceapă, să desfăşoare şi chiar să încheie unul sau mai multe conflicte şi în mod sigur, viitorul câmp de luptă va fi unul întrunit şi multidimensional, încluzând spaţiul cibernetic şi spectrul electromagnetic, precum şi elemente cosmice, aeriene, navale şi terestre (reunite în conceptele: *„Războiul viitorului", „Războiul mileniului III", Războiul bazat pe reţea").*

NATO traversează o perioadă de tranziţie, caracterizată prin modificări de substanţă la nivelul conducerii strategice, precum şi o adaptare a misiunilor şi capacităţilor sale, având în vedere că noile riscuri şi provocări necesită alianţe strategice şi soluţii multinaţionale pe termen lung. Adaptarea NATO se poate poziţiona într-un context instituţional mai larg, în care instituţiile, organizaţiile şi organismele cu responsabilităţi în domeniul securităţii (ONU, NATO, OSCE, UE) îşi consolidează capacităţile proprii de prevenire şi gestionare a crizelor. În aceste condiţii, România trebuie să joace un rol important în cadrul Alianţei extinse, comensurabil cu potenţialul şi cu interesele sale în context euroatlantic, acordând o atenţie deosebită identificării modalităţilor concrete de participare la noile capabilităţi şi forţe ale Alianţei, la procesele de desfăşurare a capacităţilor de combatere a terorismului şi proliferării armelor de distrugere în masă şi în consolidarea cooperării pe linie politică şi militară cu alţi membri NATO.

Uniunea Europeană constituie, prin politica sa unitară, un model de globalizare, de asigurare a unei dezvoltări durabile şi a unei securităţi comune viabile. Ea poate deveni în scurt timp o alternativă, politica desfăşurată pe toate planurile dovedindu-se eficientă şi în sprijinul tuturor statelor membre şi a celor aflate în procesul de aderare. Ca atare, România trebuie să se integreze pe deplin în Uniunea Europeană, care alături de NATO şi ONU construiesc noua arhitectură de securitate a lumii. Lupta împotriva riscurilor, ameninţărilor şi pericolelor mileniului al treilea, în care terorismul constituie principalul flagel, va fi deosebit de aprigă, iar contracararea acestora nu va putea fi realizată decât printr-o unitate de efort a tuturor celor care consideră pacea şi securitatea ca pe o necesitate vitală. Integrarea în Europa nu este un scop în sine şi nici o alternativă a trecutului imediat, ci un demers raţional şi necesar deja început, al regăsirii locului şi redefinirii rolului României pe continentul european.

Apartenenţa României la spaţiul şi structurile Uniunii Europene va genera o consolidare substanţială a securităţii naţionale, prin asigurarea unei complementarităţi cu NATO. Este poate pentru prima dată în istorie când ţara noastră va beneficia de un asemenea grad ridicat de securitate, fapt care-i va permite să-şi concentreze eforturile asupra dezvoltării economice şi a realizării reformelor planificate. Ca membră a Uniunii Europene şi a Alianţei Nord-Atlantice, România beneficiază, pe de-o parte, de puterea economică, financiară, diplomatică, ştiinţifică şi militară a celor doi actori de seamă pe arena mondială şi, pe de altă parte, în măsura posibilităţilor, îşi oferă sprijinul şi resursele de care dispune în scopul asigurării stabilităţii şi securităţii în plan regional, zonal şi global.

Se poate concluziona că realităţile contemporane ale începutului de mileniu impun factorilor politici şi autorităţilor de stat, pentru prevenirea situaţiilor de criză care pot afecta siguranţa naţională, să dispună permanent de forţe şi mijloace de intervenţie specializate, profesioniste, adaptate realităţilor sociale pentru asigurarea ordinii de drept, constituţionale şi a echilibrului social. Într-un astfel de context tensionat şi complex, securitatea fiecărei ţări, precum şi a comunităţii internaţionale în ansamblu, depinde nu atât de capacitatea de reacţie şi adaptare, cât mai ales, de capacitatea de anticipare şi de acţiune pro-activă, fiindcă într-o lume complexă, dinamică şi conflictuală, aflată în plin proces de globalizare, înţelegerea profundă a tendinţelor majore de evoluţie a lumii şi a modului în care fiecare ţară are şansa să devină parte activă a acestui proces este o condiţie esenţială a oricărui progres. Egal importantă - şi deopotrivă esenţială - este cunoaşterea, înţelegerea şi evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacitaţii de mobilizare pentru realizarea unor astfel de proiecte naţionale pentru asigurarea unui standard de viaţă european şi afirmarea identităţii naţionale.

Bibliografie

1. ARĂDĂVOAICE Gheorghe, STANCU Valeriu, **Războaiele de azi şi de mâine, agresiuni neconvenţionale**, Editura Militară, Bucureşti, 1999.
2. BĂDĂLAN Eugen, **Securitatea naţională şi unele structuri militare româneşti la cumpăna dintre milenii**, Editura Militară, Bucureşti, 1999.
3. BĂDĂLAN Eugen, FRUNZETI Teodor, **Forţe şi tendinţe în mediul de securitate european**, Editura Academiei Forţelor Terestre, Sibiu, 2003.
4. BUSH G.W., **State of the Union**, Agenţia Rador, S.U.A., 2004.
5. MUREŞAN Mircea, TOMA Gheorghe, **Provocările începutului de mileniu**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2003.
6. MUREŞAN Mircea, VĂDUVA Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004.
7. ***** *Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale*, Bucureşti, 2004.
8. ***** *Strategia de Transformare a Armatei României,* Statul Major General, Bucureşti, 2005.

SECURITATEA INDIVIDULUI ÎN ACTUALUL MEDIU DE SECURITATE

Locotenent colonel Ionel GOIAN

Individual security mainly refers to protecting citizens from violence, keeping their national identity, protecting their moral, ethical and cultural values, and to protecting human rights and civil liberties.

Individuals benefit the most from security, but they are also entitled and obligated to actively ensure security. From this perspective, national and international security must consider individual security closely.

All the means and methods used to develop a strong lasting security culture play an essential role in ensuring individual security.

Individual security does not mean that risks, threats, challenges and vulnerability vanish, but that they must be monitored and managed in order to ensure not only stability and peace, but also lasting development.

Motto:

"Orice fiinţa umană are dreptul la viaţă, la libertate şi la securitatea persoanei sale."

(Art. 3 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului)

Introducere

Securitatea a fost şi este o preocupare permanentă a omenirii. În acest secol, este tot mai evident faptul că securitatea devine pilonul pe care se fundamentează dezvoltarea durabilă. Protecţia în faţa riscurilor şi ameninţărilor, sentimentul de încredere şi linişte asigurat de absenţa oricărui pericol sunt elementele esenţiale care definesc securitatea. Având în vedere tendinţele mediului global de securitate, în ultima perioadă conceptului de securitate i s-a asociat cel de prosperitate, amândouă influenţându-se şi intercondiţionându-se reciproc.

Referindu-ne strict la obiectul securităţii (ceea ce trebuie protejat), putem aprecia că ea poate fi analizată într-o paletă foarte largă, de la nivelul individului, la cel al comunităţii sau al întregii societăţi şi, nu în ultimul rând, la cel al statului. În contextul actual al globalizării, nu putem vorbi despre stat ca o entitate distinctă, strict limitată în spaţiul graniţelor geografice, ci un spaţiu regional ce excede acestei zone, dar care generează implicaţii majore în ceea ce priveşte securitatea unei persoane. Obiectul de referinţă al securităţii se multiplică pe măsură ce urcăm de la nivelul individului la cel al statului. Aşa cum securitatea unui obiect nu poate fi

asigurată separat de celelalte, aşa şi securitatea individului devine, în parte, o condiţie pentru securitatea comunităţii (societăţii).

Problematica securităţii (naţională sau internaţională) este diversificată, complexă şi foarte dinamică. Riscurile, ameninţările, provocările şi vulnerabilităţile la adresa acesteia nu mai provin de la un adversar bine definit şi pot varia de la o societate la alta (adică în funcţie de diferenţele culturale şi politice), iar modalităţile de gestionare a acestora sunt multiple, în general capătă forme noi (netradiţionale). Globalizarea este singurul şi principalul fenomen care influenţează, într-o măsură mai mică sau mai mare, toate statele lumii.

În ultimul timp asistăm la accentuarea caracterului multidimensional al conceptului de securitate. Astfel, securitatea acordă un interes deosebit dimensiunilor sale: politică, economică, socială şi de mediu, fără însă a o neglija pe cea militară. Deţinerea de armament şi de forţe armate nu mai reprezintă o garanţie pentru asigurarea securităţii individului şi a societăţii.

Scăderea posibilităţii apariţiei unui conflict armat în următoarea perioadă, a determinat statele şi opinia publică internaţională să acţioneze în sensul diminuării atenţiei acordate elementului militar în detrimentul celui non-militar (civil). Acest aspect poate fi explicat atât prin demilitarizarea unor instituţii cu atribuţii în domeniul securităţii naţionale cât şi prin controlul civil şi democratic al acestora. Referindu-ne strict la securitatea socială, putem aprecia că ea poate fi analizată într-o paletă foarte largă, de la nivelul individului la cel al comunităţii sau al întregii societăţi.

Principalul beneficiar al stării de securitate este individul, dar tot el este şi cel care are dreptul şi obligaţia de a contribui activ la asigurarea acesteia. Din acest punct de vedere, un rol deosebit de important îi revine formării sau/şi dezvoltării, prin toate mijloacele şi modalităţile existente, a unei culturi de securitate bine elaborată, coerente şi trainice.

Având în vedere toate aceste aspecte, putem aprecia că securitatea nu este o stare, o situaţie, un bun public sau un scop, ci este un proces divers, complex şi continuu, de a cărui desfăşurare răspund atât statele cât şi actorii nestatali.

I. Securitatea individului – delimitări conceptuale

Pentru a face o distincţie între noţiunile de „securitate a individului" şi "securitate naţională (internaţională)", precum şi corelaţia dintre acestea, trebuie plecat de la definiţiile acestora. Deoarece conceptul de "securitate naţională (internaţională)" a fost abordat în foarte multe studii, articole şi lucrări, vom încerca să punem accentul doar pe conceptul de "securitate a individului".

Preocupări pentru securitatea individului au existat încă din cele mai vechi timpuri. Un exemplu în acest sens îl reprezintă "*Carta Cyrus (Iran,*

570 î.Hr.), iniţiată de regele Persiei pentru poporul său, prin care erau recunoscute dreptul la libertate, securitate, libertate de mişcare şi unele drepturi sociale şi economice."[1]

Legat de securitatea individului, putem spune că în ultimul timp a început din ce în ce mai mult să se cristalizeze un nou concept *"human security"* – securitatea umană, care a fost abordat pentru prima dată în anul 1993 prin intermediul Programului Naţiunilor Unite pentru dezvoltare.

Conform articolului 3 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului *"Orice fiinţă umană are dreptul la viaţă, la libertate şi la securitatea persoanei sale."*

Securitatea individului are în centrul atenţiei omul şi este parte integrantă a promovării şi menţinerii stabilităţii şi păcii. Securitatea statului este esenţială, dar nu suficientă pentru asigurarea securităţii individului şi implicit a comunităţii. Principala problemă care apare strict legată de securitatea individului este cea a respectării drepturilor omului.

"*Conceptul de securitate a primit dimensiuni noi datorită faptului că omenirea parcurge cea mai spectaculoasă perioadă de dezvoltare: cunoştinţele ştiinţifice se dublează odată la 3-5 ani; avalanşa de realizări tehnologice noi presează chiar asupra unor procese de fabricaţie şi produse de abia intrate în circuitul economic; cultura omenirii devine preponderent a cunoaşterii ştiinţifice şi tehnologice*."[2]

În ultima perioadă, Strategia Europeană de Securitate a fost completată cu un nou concept dezvoltat în jurul ideii de securitate a individului – "Human Security". De asemenea, a fost dezvoltat "acquis"-ul occidental de securitate; prin "acquis" înţelegându-se un set comun de standarde şi proceduri.

"*Acest acquis occidental în materie de securitate naţională cuprinde şapte elemente: triada intereselor naţionale (securitate, prosperitate, identitate), conceptul multidimensional de securitate, individul ca beneficiar al securităţii, calitatea vieţii drept criteriu principal de evaluare a performanţei instituţionale, conducere civilă şi control democratic, gestionarea integrată a securităţii (ideea de comunitate) şi gestionarea globalizării ca preocupare principală*."[3]

În actualul mediu de securitate putem vorbi despre globalizarea riscurilor şi ameninţărilor la adresa securităţii, fapt ce a determinat mutarea accentului pe securitatea individului. La nivelul statului, evoluţiile din plan

[1] VELEA, Simona, *Educaţie pentru drepturile omului*, http://www.civica-online.ro.
[2] Prof. GHIORDĂNESCU, Niculae, *Cultura de securitate şi managementul riscului*, http://www.agentianucleara.ro.
[3] FOTA, Iulian, *Conceptualizare, eficienţă şi legitimitate în sistemul de securitate naţională,* în Revista 22, nr. 864, 06-11.11.2006.

internaţional se reflectă în modul concret în care guvernele gestionează aceste noi provocări şi vulnerabilităţi. Din acest punct de vedere, securitatea naţională trebuie să pună un accent deosebit pe componenta socială, şi din cadrul acesteia pe securitatea individului şi implicit pe securitatea comunităţii (naţiunii, societăţii).

"*Securitatea individului nu mai poate fi înţeleasă în termeni puri militari. Mai degrabă, trebuie să cuprindă dezvoltarea economică, justiţia socială, protecţia mediului, democratizarea, dezarmarea şi respectul pentru drepturile omului şi normele de drept*".[4]

Securitatea individului se referă, în general, la probleme legate de: educaţie, asistenţă medicală, asigurarea locuinţelor şi a asistenţei sociale, asigurarea locurilor de muncă şi a condiţiilor de mediu, culturalizare şi sprijinirea tineretului etc.

"*Securitatea individului, în sens larg, cuprinde mult mai mult decât absenţa conflictelor violente. Se referă la drepturile omului, buna guvernare, accesul la educaţie şi servicii de sănătate precum şi siguranţa că fiecare individ are oportunitatea şi posibilitatea de a-şi stabili/dezvolta propriile potenţialităţi. Fiecare pas în această direcţie este şi un pas către reducerea sărăciei, creşterea economică şi prevenirea conflictelor. Lipsa nevoilor, lipsa fricii şi libertatea generaţiilor viitoare de a moşteni un mediu natural sănătos – acestea sunt dimensiunile interdependente ale securităţii individuale şi, în consecinţă, ale celei naţionale*".[5]

"*Securitatea individului înscrie individul într-o ordine constituită pe globalismul umanităţii şi răspunde principalelor nevoi ale populaţiei într-un context al globalizării şi interdependenţei*".[6]

"*Securitatea individului este mai mult decât absenţa riscurilor şi ameninţărilor la adresa integrităţii fizice sau psihice a unei persoane sau a alteia. Aceasta este o stare în care pericolele şi condiţiile care pot provoca atingere unei fiinţe umane sunt controlate în aşa fel încât individul este apărat sub toate aspectele. De aceea, se poate aprecia că securitatea umană este o resursă indispensabilă a vieţii cotidiene ce permite individului şi comunităţii să-şi înfăptuiască nestingherit aspiraţiile şi idealurile*."[7]

Analizând aceste definiţii ale securităţii individului, putem aprecia că aceasta vizează atât lipsa ameninţărilor şi a stărilor de pericol la adresa lui şi

[4] KOFI, Annan, *Towards a Culture of Peace*, http://www.unesco.org.
[5] KOFI, Annan, *Report of the Secretary-General on the Work of the Organization General Assembly Official*.
[6] *Records Fifty-fifth session Supplement No.1 (A/55/1). New York: United Nations, 2000*, p.4., http://www.un.org.
[7] Gl.bg.dr. Traian PIGUI, *Securitatea economică şi securitatea umană globală*, U.N.Ap., C.S.S.A.S., Colocviu Strategic, Nr. 10 (XXII) august 2004.

a comunității, cât și preocuparea tuturor factorilor responsabili pentru asigurarea bunăstării acestora. Astfel, în sens restrâns, securitatea individului se referă la asigurarea protecției individului și a comunității în fața oricăror forme de violență, iar în sens larg, ea se referă la asigurarea bunăstării acestora.

În prezent, studiile în domeniu pun un accent deosebit pe individ, ca membru al societății, fie că este vorba despre securitate națională sau internațională.

II. Cultura de securitate și rolul ei în asigurarea securității individului

Cultura de securitate constituie un ansamblu de informații, norme și reguli, precum și legislație specifică, pe care un individ trebuie să le cunoască pentru a-și asigura propria securitate și, implicit, pentru a contribui la asigurarea securității naționale și internaționale. Într-o societate, cultura de securitate se adresează tuturor indivizilor.

Într-o altă accepțiune, cultura de securitate reprezintă un ansamblu de valori, norme, atitudini sau acțiuni, care determină înțelegerea și asimilarea conceptului de securitate și a celorlalte concepte derivate: securitate națională, securitate internațională, securitate colectivă, securitate regională, securitate continentală, securitate transatlantică, securitate globală, insecuritate, politică de securitate etc.

Componentele culturii de securitate se întrepătrund și se condiționează reciproc și sunt determinate de componentele (dimensiunile) securității, respectiv, cultura de securitate din domeniul: militar, economic, politic, social și al mediului.

Statul, prin instituțiile sale specifice și reprezentative, trebuie să se preocupe permanent, prin toate formele și mijloacele, de formarea/ dezvoltarea (aprofundarea) unei culturi de securitate a individului bogată și trainică. Astfel, un rol deosebit de important în această problematică îl au: sistemul educațional (școli, licee, universități etc.); instituțiile cu atribuții în domeniul securității naționale (S.R.I., S.I.E., M.Ap., M.I.R.A., S.P.P., S.T.S., Ministerul Justiției etc.); mass media (presa, radioul și televiziunea); ONG-uri (Asociația Euro-Atlantică „Manfred Woerner"); organizații guvernamentale ("Casa NATO"); fundațiile (EURISC, etc.). asociațiile (George C. Marshall etc.). Nu trebuie uitat un element foarte important cu un rol deosebit în formarea culturii de securitate, în special în rândul tinerilor, și anume, familia.

"*După sfârșitul Războiului rece, ONG-urile și institutele de cercetare au contribuit la construirea stabilității și a păcii, prin recomandări și presiune asupra guvernelor, au informat opinia publică asupra problemelor de securitate și au construit rețele transnaționale de cooperare și cercetare*

pe teme de securitate."[8]

Scopul formării/dezvoltării (aprofundării) culturii de securitate îl constituie cunoașterea de către indivizi și întreaga societate a caracteristicilor noului mediu de securitate, precum și a noilor tipuri de amenințări la adresa securității. Asigurarea securității naționale și internaționale ar fi dificilă fără o comunicare biunivocă și constructivă cu indivizii. Starea de securitate a individului determină starea de securitate a societății și de aceea trebuie conștientizată nevoia de securitate.

Prin intermediul societății civile, individul este chemat atât să legitimeze efortul de securitate națională, să-l finanțeze și să-l sprijine public, dar și să se exprime critic asupra lui. În acest sens, el se poate exprima direct, prin atitudini publice sau prin intermediul mass-media sau al think-tank-urilor de specialitate (dacă ele există). „Think tank" este un termen ce caracterizează o asociație sau o organizație de persoane specializate sau chiar o singură persoană competentă care oferă, de regulă gratuit, informații necesare pentru a crea, amplifica, diminua, înlătura, organiza sau optimiza un anume compartiment funcțional al societății, așa cum ar fi optimizarea structurii militare, economice, politice, culturale la nivel local, regional, statal, continental sau chiar la nivel global.[9]

Individul, dacă nu posedă cunoștințele necesare în domeniul securității, nu poate să facă aprecieri la adresa acesteia și mai mult, nu poate să ia măsuri pentru a se apăra și proteja împotriva potențialelor riscuri și amenințări la adresa propriei securități. Rezultatele promovării culturii de securitate trebuie să se reflectă în: cunoștințe (învățare despre securitate), competențe (învățare pentru securitate), atitudini și valori (învățare prin securitate). Formarea/dezvoltarea (aprofundarea) culturii de securitate trebuie să se realizeze pe tot parcursul vieții, prin învățarea formală, non-formală și informală.

III. Considerații privind asigurarea securității individului în actualul mediu de securitate

Atât securitatea națională, cât și cea internațională nu pot fi asigurate fără respectarea drepturilor omului, situație care, la rândul ei, constituie o condiție esențială pentru asigurarea securității individului. Într-un regim democratic, individul poate să-și exprime propriul punct de vedere și în același timp să contribuie la rezolvarea problemelor legate de securitatea proprie, respectiv: asigurarea unui loc de muncă, starea de sănătate, sistemul de asigurări sociale, salarizarea și sistemul de pensii, respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, ordinea publică, mediul înconjurător etc. În paralel

[8] Michael SHEEHAN, **The Role of NGOs in Building Security in South Eastern Europe, in Central European Issues**, Vol. 5 , No.2, 1999/2000, pp. 44-49.
[9] http://ro.wikipedia.org.

cu individul, statul se implică în asigurarea securităţii acestuia şi implicit a tuturor comunităţilor şi a întregii societăţi.

Individul trebuie să se afle în centrul preocupărilor statului. Acesta trebuie să aibă puterea de a alege şi de a acţiona în mod liber, fără intervenţia abuzivă a statului, de a-şi utiliza proprietatea după cum crede de cuviinţă, fără a leza interesele altor indivizi ori distrugând mediul natural sau bunurile culturale. Individul trebuie să poată alege în mod liber o activitate lucrativă în sprijinul său, al familiei sale şi al comunităţii, să îşi exprime neîngrădit ideile şi să le valorifice, precum şi să aibă acces egal la educaţie, care este esenţială pentru libertatea şi participarea acestuia la viaţa economică şi socială. În acelaşi timp, individul trebuie să beneficieze de un sistem eficient de asigurări sociale în care se angajează în mod responsabil şi să utilizeze toate oportunităţile prin care statul creează un mediu favorabil dezvoltării economice.

Libertatea economică şi competiţia trebuie să ofere indivizilor şanse egale în faţa oportunităţilor, chiar dacă, în final, aceştia se vor diferenţia prin mărimea succesului pe care l-au obţinut(sau a insuccesului). Prin urmare, libertatea economică determină inegalitate economică, dar acest proces are loc în cadrul asigurării securităţii individului şi creşterii nivelului său general de prosperitate.

Proprietatea este forma esenţială de manifestare a libertăţii, de aceea proprietatea trebuie garantată. Piaţa liberă este forma cea mai eficientă de organizare a schimburilor permanente dintre indivizi, generate de interesele şi nevoile lor. Piaţa liberă generează competiţia, iar în lipsa acesteia nu se poate vorbi de libertate economică. Prin urmare, cetăţenii pot beneficia de avantajele economiei de piaţă numai în prezenţa competiţiei ce obligă companiile să aibă costuri reduse şi o calitate mai bună pentru mărfurile şi serviciile lor.

Securitatea individului se defineşte în funcţie de factorii implicaţi, respectiv: viaţa, sănătatea, statut, stare materială, libertate etc. Starea de insecuritate este aceeaşi pentru oricare individ din orice ţară deoarece există o varietate de riscuri, ameninţări, pericole şi vulnerabilităţi care pot influenţa pe fiecare în parte (sărăcie, foamete, boli, violenţă etc.). Securitatea nu poate fi totală pentru nici un individ.

Specialiştii în domeniu apreciază că unul dintre cele mai importante grupuri sociale, cu un rol deosebit în asigurarea securităţii individului este familia. Securitatea socială se bazează pe principiile solidarităţii şi subsidiarităţii. Prin asigurarea securităţii individului sunt asumate de către societate acele riscuri cărora acesta nu le poate face faţă singur. Securitatea individului are un efect de pacificare şi eliberare. Solidaritatea contracarează abuzul în cadrul sistemului securităţii sociale. Securitatea socială se întemeiază pe

dreptul fiecărui individ la securitate.

Cea mai importantă problemă legată de securitatea individului este cea legată de calitatea vieţii. Aceasta poate fi apreciată în funcţie de o serie de indicatori, cum ar fi: educaţie, cultură, sănătate, sărăcie/bogăţie, condiţiile de locuit, religie, starea mediului, serviciu şi remunerarea acestuia etc.

Majoritatea ameninţărilor la adresa securităţii individului apar din faptul că oamenii se găsesc prinşi într-un mediu uman care generează presiuni sociale, economice şi politice inevitabile. Principalele ameninţări la adresa securităţii individului sunt legate de păstrarea identităţii naţionale, creşterea fenomenului migraţionist, crima organizată, terorismul, traficul şi consumul de droguri, prostituţia, proxenetismul, sclavia sexuală şi traficul de persoane.

De asemenea, mai pot constitui ameninţări la adresa individului, următoarele: nerespectarea drepturilor şi libertăţilor omului; neacordarea de ajutoare populaţiilor aflate în situaţii de criză; încălcări ale dreptului internaţional umanitar; accesul inegal la educaţie şi cultură; lipsa asistenţei sociale şi a îngrijirilor de sănătate. Surse ale insecurităţii individului mai pot fi reprezentate de: accesul la muncă, munca minorilor şi munca la negru, accesul la hrană, existenţa unor boli grave, violenţa fizică şi domestică, abuzul asupra femeilor şi copiilor, prejudicierea sistemului de valori, discriminare, opresiune, interzicerea libertăţii de expresie, tortură, represiune.

Procesul de globalizare poate constitui o importantă ameninţare la adresa securităţii individului prin implicaţiile pe care le poate avea la adresa umanităţii. Acestea se pot manifesta diferit în funcţie de situaţie şi regiune: creşterea necontrolată a populaţiei, comparativ cu tendinţele de scădere a natalităţii; bogăţia, comparativ cu tendinţele de sărăcie; urbanizarea excesivă, comparativ cu tendinţele de populare a mediului rural; întinerirea populaţiei, comparativ cu tendinţele de îmbătrânire; creşterea sporului natural al populaţiilor de o anumită etnie, comparativ cu tendinţele de scădere al celor de alte etnii; concentrări demografice în anumite zone, comparativ cu tendinţele de dispersare din altele.

Securitatea individului mai poate fi afectată şi de diferite probleme legate de factorii de mediu, respectiv: scăderea rezervelor de apă şi combustibili convenţionali; degradarea solului şi distrugerea pădurilor, încălzirea globală şi nu în ultimul rând, poluarea, sub toate aspectele, a mediului. Tot o problemă de mediu care poate afecta securitatea individului este reprezentată de catastrofe naturale şi cataclisme, care s-au manifestat din ce în ce mai mult în ultima perioadă (secetă, inundaţii, uragane, cutremure, incendii etc.).

Actualul proces de globalizare influenţează considerabil problema securităţii. Devine evident faptul că toate eforturile direcţionate spre asigurarea securităţii individului trebuie în acelaşi timp să contribuie şi la asigurarea securităţii globale, adică a întregii omeniri. De aici reiese că

securitatea individului nu poate fi asigurată pe deplin fără a fi asigurată securitatea omenirii.

Securitatea individului este în strânsă corelație cu securitatea socială, iar aceasta, la rândul ei, cu celelate dimensiuni ale securității, ele influențându-se și intercondiționându-se reciproc. Din acest punct de vedere, putem afirma că securitatea individului poate influența celelalte dimensiuni ale securității naționale, dar și acestea o pot afecta, la rândul lor, astfel: securitatea politică - mișcări sociale, lovituri de stat, terorism; securitatea economică - exploatarea necontrolată a resurselor, șomaj; securitatea socială - migrație, sărăcie, sănătate; securitatea mediului - poluare, încălzirea globală. Acestea sunt doar câteva exemple ale modului în care securitatea individului poate influența componentele securității.

IV. Considerații privind asigurarea securității individului în România

Securitatea statului este un concept esențial pentru România. Dacă ținem cont și de faptul că asigurarea securității sociale este unul din temeiurile existenței acestuia, putema afirma că securitatea individului, ca parte componentă a securității sociale, are o importanță deosebită pentru România.

Securitatea individului reprezintă o problemă socială care exprimă starea sau sentimentul de siguranță, de liniște, izvorât din absența oricăror amenințări sau pericole. Având în vedere faptul că securitatea individului este parte componentă a securității sociale, care, la rândul ei, este în strânsă interdependență cu celelalte dimensiuni ale securității (militară, politică, economică și de mediu), putem aprecia că securitatea individului este în strânsă corelație cu acestea.

Astfel, securitatea individului poate fi afectată de riscuri, amenințări, pericole și vulnerabilități de ordin: *politic:* instabilitate politică internă, guvernare ineficientă, corupție, insecuritatea granițelor; *economic:* sărăcie, crize financiare, diminuarea resurselor naturale (apa, petrolul și gazele naturale), piraterie; *social:* expansiunea rețelelor și activităților teroriste; proliferarea și diseminarea necontrolată a tehnologiilor și materialelor nucleare, bacteriologice și chimice, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor și a altor mijloace letale neconvenționale; activitatea grupurilor etnice care promovează separatismul sau extremismul; dispute interetnice, religioase și încălcarea drepturilor omului; crima organizată; traficul și comerțul ilegal de arme, droguri, persoane și materiale strategice; migrația ilegală; *mediu:* catastrofele naturale sau alte fenomene geo- sau meteo-climatice grave (cutremure, inundații, încălzirea globală și alte modificări bruște și radicale ale condițiilor de viață), schimbări ecologice globale, tendința de epuizare a unor resurse vitale, poluarea.

În general, recrudescența violenței, creșterea frecvenței și diversificarea

delictelor contra persoanei și a patrimoniului, sporirea fenomenelor de corupție – dincolo de încălcarea normelor și valorilor legitime și de prejudiciile morale și materiale care le produc – au avut efecte negative asupra relațiilor interumane și asupra securității indivizilor, perturbând considerabil ordinea socială.

Stresul cauzat de lipsa ori incertitudinea locului de muncă, salariile ori pensiile modice, inexistența ajutoarelor sociale, averii etc. pe lângă percepția pe care individul o are încă asupra necesității de a da ceva ca să-și rezolve problemele, produc fără îndoială o stare de spirit negativă, disconfort social și chiar lipsa de încredere în valențele democrației. Evoluția modului în care erau percepute aceste fenomene sociale reflectă dinamica lor reală.

Pentru rezolvarea problemelor sociale existente în momentul de față, România are mare nevoie de resurse, fie că este vorba de susținerea sistemelor de sănătate și învățământ, fie de atingerea unui nivel decent de viață al populației, cu un accent deosebit pe categoriile defavorizate.

Odată cu aderarea la UE, România a făcut progrese în ceea ce privește securitatea individului. Acestea se observă, în special, în problemele referitoare la reglementarea relațiilor de muncă și la politicile sociale care au în vedere combaterea discriminării, reducerea somajului, încurajarea educației permanente etc.

Principalele probleme din România care afectează securitatea individului și care pot constitui criterii sau indicatori de evaluare a nivelului acesteia sunt: sărăcia/bogăția (bunăstarea); șomajul/asigurarea locurilor de muncă; ponderea populației active/pasive; natalitatea/mortalitatea; ponderea tinerilor/bătrânilor; starea de sănătate/morbiditatea; accesul la sistemul de asigurări sociale și asistență socială; nivelul de educație; existența fenomenului migraționist; gradul de cultură; viața spirituală (religia); asigurarea condițiilor de locuit; siguranța și ordinea publică; existența sau lipsa discriminării și excluderii sociale; gradul de remunerare a muncii depuse; existența și perfecționarea unui cadru instituțional adecvat; armonizarea legislației naționale în domeniu cu cea internațională și în special cu cea a UE; accesul la utilități (apă potabilă, energie electrică, încălzire centrală etc.); urbanizarea excesivă; supraaglomerarea la toate nivelurile (de la microgrup la localități sau regiuni); catastrofe și cataclisme; degradarea sub toate aspectele a mediului natural; accesul la informații din toate domeniile; prezentarea denaturată a realităților de către mass-media și influențarea moralului și a comporatmentului indivizilor.

Securitatea individului este unul dintre aspectele esențiale ale politicii sociale din România, cu influențe semnificative asupra vieții sociale și dezvoltării economice. În acest moment securitatea individului constituie un factor de progres și, totodată, o măsură a progresului social, a evoluției

societății şi a politicii sociale.

Securitatea individului câştigă teren într-o societate aflată într-o rapidă dezvoltare şi se manifestă atât sub forma siguranței acestuia cât şi a protejării proprietății sale. Din punct de vedere al individului, poate ar trebui sa-i fie protejate chiar şi gândurile, ideile, idealurile şi năzuințele.

În viitor, nevoia de securitate socială, şi în special nevoia de securitate individuală, va fi tot mai mare, ea devenind omniprezentă în toate domeniile vieții economico-sociale.

Concluzii

Într-o societate democratică, cel care stă în centrul atenției problemelor de securitate, este individul. În ultima perioadă, s-a observat că individul primează în fața statului. Aceasta deoarece, de regulă, statul este pregătit din toate punctele de vedere să facă față oricărei situații generatoare de insecuritate, în timp ce individul, nu. Statul are forțele şi mijloacele necesare gestionării unor situații de criză generate pe fondul unei stări de insecuritate, pe când cetățeanul este beneficiarul acestora.

De asemenea, se poate aprecia că globalizarea afectează mai mult individul decât statul, deoarece statul este cel care „ia măsuri" iar individul este cel care „le duce la îndeplinire". Având în vedere că, în prezent, riscurile şi amenințările la adresa securității sunt legate mai mult de domeniile: politic, economic, social şi de mediu, apreciem că individul este foarte vulnerabil în fața acestora.

Securitatea națională şi internațională trebuie să acorde o atenție deosebită securității individului. Din acest punct de vedere, se impune implicarea, tot mai mult, a societății civile în problemele legate de securitate. Aceasta se poate face prin diferite forme şi mijloace de către: fundații, asociații, ONG-uri, mass-media şi nu numai. Toate aceste activități desfăşurate trebuie să aibă ca scop conştientizarea obligațiilor ce-i revin individului şi a aşteptărilor lui privind protejarea, apărarea şi garantarea securității sale.

Este greu de apreciat starea de securitate a individului, dar considerăm că nivelul acesteia depinde de cantitatea şi calitatea indivizilor, precum şi de nivelul de trai. Securitatea individului se referă, în special, la protejarea cetățenilor în fața oricăror forme de violență, păstrarea identității naționale, apărarea valorilor morale, etice, culturale şi, nu în ultimul rând, la respectarea drepturilor şi libertăților omului.

Datorită raportării inadecvate a individului la nivelurile dezvoltării economice, sociale şi politice, apar dificultăți ori probleme în asumarea responsabilității, luarea unor decizii şi acțiunea în plan social.

Este greu de afirmat că problema securității individului se va rezolva vreodată în totalitate şi peste tot, deoarece aceasta constituie proces complex şi dinamic. Din acest punct de vedere, se poate afirma că securitatea

individului nu presupune absența riscurilor şi amenințărilor, ci monitorizarea şi gestionarea adecvată a acestora în scopul asigurării stabilității şi păcii, precum şi a dezvoltării durabile.

Bibliografie

1. *Strategia de securitate națională a României*, Bucureşti, 2007, http://www.presidency.ro.
2. SAVA, Ionel-Nicu, **Studii de securitate**, Editura Centrului Roman de Studii Regionale, Bucureşti, 2005.
3. ZAMFIR, Cătălin, coord., **Politica socială în România**, Bucureşti, Editura Expert, 1999.
4. CREPON, Marc, **Securitatea individului şi securitatea statului, o relație ambivalentă**, trad. Matei-Boatca, Maria, IDEA artă+societate, nr. 25, 2006, http://idea.ro.
5. BĂLOI, Aurel, **Metodologie şi indicatori de securitate, Analiza securității internaționale: delimitări conceptuale**, http://www.studiidesecuritate.ro/arhiva/nr1.
6. FOTA, Iulian, http://www.cadranpolitic.ro.
7. Lect.univ.dr. Mireille RĂDOI, *Educația de securitate dimensiune civilă a integrării în NATO*, studii de securitate.ro, nr. 1, 2004, vol. 2, http://www.studiidesecuritate.ro.
8. Drd. SARCINSCH, Alexandra, **Elemente noi în studiul securității naționale**, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005.
9. Gl. bg. dr. Traian PIGUI, *Securitatea economică şi securitatea umană globală*, U.N.Ap., C.S.S.A.S., Colocviu Strategic, Nr. 10 (XXII) august 2004.
10. *Politica de Securitate şi Apărare Comună a UE*: http://www.consilium.europa.eu.
11. http://europa.eu.int.
12. http://www.nato.int.
13. http://www.osce.org.
14. http://www.un.org.

IMPACTUL SECURITĂȚII SOCIALE ASUPRA STABILITĂȚII INTERNAȚIONALE

Locotenent colonel Nicuşor MOLDOVAN
Amelia-Mariana MOLDOVAN

The beginning of the 21st century is the time when most states, especially the Euro-Atlantic ones have come to consider security a nonmilitary topic. Thus, (inter)national security also concerns people's social security, which is a new aspect to look into.

Social security is a major aspect of social policy and of national/international security, can bring about progress and is regarded as a desideratum for social evolution. This topic needs to be analyzed from national and international (worldwide) perspectives. This is why states, as well as non-statal actors play an essential role in carrying out social security tasks.

From this perspective international organizations are more and more concerned with social issues and have become quite active in providing social security.

The worldwide tendency towards development requires that the international community be aware of social matters and non-compliance with human rights standards, which can easily turn into insecurity. We have to take into account that insecurity can create social problems which influence states and the international community.

This situation leads us to the conclusion that there is a strong connection between social issues and security and they influence each other to a considerable degree./ Consequently, there is a strong connection between social issues and security and they influence each other to a considerable degree.

Motto:

„Scopul securității sociale este acela de a asocia tot avutul social unei acțiuni sistematice de acoperire a nevoilor determinate de inegalitate, sărăcie, boală şi bătrânețe".[1]

[1] Jacques DOUBLET, Georges Lavau "Securite sociale", Paris, Presses Universitaires de France, 1957.

Introducere

Dacă am include în definiția securității toate elementele care o influențează, aceasta ar deveni complicată, foarte greu de explicat şi de înțeles. Cu toate acestea, când facem o analiză amănunțită a acesteia, fie că este vorba despre securitate națională, regională sau globală, trebuie să avem în vedere toate dimensiunile sale.

Dacă în perioada Războiului Rece şi puțin timp după, securitatea națională avea aceeaşi semnificație cu apărarea națională iar promovarea intereselor de securitate se realiza aproape exclusiv prin instrumente politice şi militare, începând cu anul 1990 marea majoritate a statelor şi-au concentrat atenția tot mai mult asupra problemelor de natură economică şi socială, asupra celor legate de protecția mediului, precum şi asupra celor legate de promovarea şi protejarea drepturilor omului. Pe lângă multe altele, era globalizării a determinat şi schimbarea percepției statelor şi actorilor nestatali asupra tipurilor de amenințări la adresa securității.

În ultimul timp majoritatea statelor lumii, şi cu precădere cele euro-atlantice, consideră că securitatea se măsoară în termeni non-militari. Din acest punct de vedere, putem aprecia că şi amenințările la adresa securității sunt de aceeaşi natură, însă cele militare nu sunt eliminate în totalitate. Aceste amenințări de natură non-militară cuprind: expansiunea rețelelor şi activităților teroriste; proliferarea şi diseminarea necontrolată a tehnologiilor şi materialelor nucleare, bacteriologice şi chimice, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor şi a altor mijloace letale neconvenționale; activitatea grupurilor etnice, care promovează separatismul sau extremismul; dispute interetnice, religioase şi încălcarea drepturilor omului; crima organizată; traficul şi comerțul ilegal de arme, droguri, persoane şi materiale strategice; corupția; insecuritatea granițelor; migrația ilegală; diminuarea resurselor naturale (apa, petrolul şi gazele naturale); guvernarea ineficientă.

De asemenea, procesul de globalizare poate constitui o importantă amenințare la adresa securității, prin implicațiile pe care le poate avea la adresa umanității: integrarea, concomitent cu tendințele de fragmentare; centralizarea, concomitent cu tendințele de descentralizare şi internaționalizarea, concomitent cu tendințele de regionalizare.

Dacă problemele sociale sunt scăpate de sub control, ele pot declanşa sau alimenta violența, sau pot mării vulnerabilitatea la apariția conflictelor. În aceste situații, garantarea securității naționale şi internaționale este în mâinile statelor, actorilor nestatali şi organismelor internaționale. Aceştia nu trebuie să scape niciodată din vedere „*dreptul oricărei persoane la securitate socială, inclusiv la*

asigurări sociale”.[2]

Tendințele globale de dezvoltare a lumii cer comunității internaționale conştientizarea faptului că problemele sociale, coroborate cu nerespectarea drepturilor omului, nu pot servi drept forță motrice a dezvoltării durabile a civilizației, ci pot constitui adevărate surse de insecuritate.

În acelaşi timp, starea de insecuritate poate genera probleme sociale cu implicații majore asupra statelor şi comunității internaționale. Toate aceste aspecte ne conduc la ideea că există o strânsă legătură între problemele sociale şi securitate, atât la nivel național cât şi internațional, ele influențându-se şi intercondiționându-se reciproc.

I. Securitatea socială (a societății) – delimitări conceptuale

Din punct de vedere sistemic, securitatea trebuie analizată sub incidența mai multor factori (indicatori) non-militari, cum ar fi: securitatea economică (securitatea resurselor, securitatea hranei, securitatea financiară), securitatea mediului (distrugerea sau “alterarea” mediului înconjurător atât de către om cât şi de către factorii naturali), securitatea societății (securitatea individului, securitatea comunității, securitatea sănătații, securitatea educației, securitatea culturală), securitatea politică (acțiunea statului şi actorilor nestatali).

Pentru a face o distincție între noțiunile de „securitatea societății“ şi ”securitate națională (internațională)”, precum şi corelația dintre acestea, se impune să apelăm la definițiile acestora.

Societatea se referă la *“Totalitatea oamenilor care trăiesc laolaltă, fiind legați între ei prin anumite raporturi economice”, “Ansamblu unitar, sistem organizat de relații între oameni istoriceşte determinate, bazate pe relații economice şi de schimb”, “Asociație de persoane constituită într-un anumit scop (ştiințific, literar, sportiv etc.)”, “Grup de oameni care petrec un anumit timp împreună; tovărăşie, companie.”*[3]

Societatea este considerată un ansamblu (sistem) complex ce ia naştere ca urmare a interacțiunii diferitelor sisteme sociale. Societatea civilă este expresia formelor libere de asociere naționale, regionale, locale, profesionale ale cetățenilor - asocieri care să fie benevole, democratice, tolerante şi necontrolate sau manipulate de către stat sau partide politice. Structura socială, instituțiile şi procesele sociale reprezintă domeniul ştiinței sociologice, care se ocupă de cercetarea teoriei generale a socialului, cuprinzând sistemul social, acțiunea socială, organizarea socială, comportamentul

[2] *Convenția internațională cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale*, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966.

[3] **Dicționarul explicativ al limbii române**, Ediția a II-a - Institutul de llinvistică "Iorgu Iordan", Bucureşti 1998.

social, precum şi studierea subsistemelor societății globale, incluzând sociologia familiei, politică, a vieții spirituale, a delincvenței, urban-rurală, culturii, educației, a personalității, a relațiilor interetnice.

La rândul ei, securitatea se referă la o ”*situație fără pericol; lipsă de primejdie; siguranță.*”[4]

Apreciem că cea mai reprezentativă definiție dată securității este cea a lui Barry Buzan, în studiul său *People, States and Fear*. În acest studiu, autorul susține un punct de vedere în care securitatea include aspecte politice, economice, sociale şi de mediu, alături de cele militare: *„În cazul securității, discuția priveşte preocuparea de a fi liberi de amenințări. Când această discuție se poartă în contextul unui sistem internațional, securitatea vizează capacitatea statelor şi societăților de a-şi menține identitatea, independența şi integritatea funcțională“.*[5]

Conform celor spuse de Barry Buzan, însă fără a lua în calcul riscurile şi amenințările de natură militară, putem aprecia că securitatea umanității este afectată de factori din patru sectoare principale: politic, economic, social şi de mediu. Toate acestea nu operează izolat unul de celălalt, ele se influențează şi intercondiționează reciproc.

Plecând de la aceste definiții, putem aprecia că *“securitatea socială”* este o componentă a securității naționale (internaționale) şi se referă la o situație fără pericol (lipsită de primejdii, o stare de siguranță) care priveşte societatea omenească. Termenul de securitate socială a fost utilizat, pentru prima dată, în SUA, ca titlu al unei legi votate de Congres (Social Security Act din 14 august 1935). Ideea de securitate socială este contemporană naşterii drepturilor omului.[6]

Relevant în acest sens este conceptul de *"securitate societală"*, folosit de Barry Buzan, care se referă *la "amenințările şi vulnerabilitățile ce afectează modelele de identitate comunitară şi cultura"*. Atunci când ciocnirea dintre aceste modele culturale devine inevitabilă, îmbrăcând forme violente, în interiorul statelor şi nu numai, problemele de *"securitate societală"* devin probleme de securitate națională, regională şi chiar globală, iar rolul comunității internaționale în prevenirea amplificării conflictelor apare şi mai pregnanat.

Securitatea socială este o componentă a securității, în sensul definiției şcolii de la Copenhaga, cea care a dus la redefinirea securității în cazul NATO. Legat de securitatea socială, putem spune că în ultimul timp a

[4] Ibidem.

[5] Barry BUZAN, **People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post- Cold War Era**, Harvester Wheatsheaf, 1991 (vezi şi versiunea în limba română).

[6] J. J. DUPEYROUX: „Droit de la securite sociale”

început să se cristalizeze un nou concept *"human security"* – securitatea umană, care a fost abordat pentru prima dată în anul 1993 prin intermediul Programului Națiunilor Unite pentru dezvoltare.

La nivelul UE, securitatea socială se referă la protejarea drepturilor de securitate socială ale persoanelor care circulă dintr-o țară în alta pentru căutarea unui loc de muncă. Un obiectiv proritar al UE îl constituie coordonarea sistemelor de securitate socială, fapt care constă într-un mecanism bilateral sau multilateral destinat protejării acestor drepturi.

Conform articolului 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului *"Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate şi la securitatea persoanei sale."*[7] De asemenea, articolul 22 al aceleiaşi declarații prevede că: *"Orice persoană, în calitatea sa de membru al societății, are dreptul la securitate socială; ea este îndreptățită ca prin efortul național şi colaborarea internațională, ținându-se seama de organizarea şi resursele fiecărei țări, să obțină realizarea drepturilor economice, sociale şi culturale indispensabile pentru demnitatea sa şi libera dezvoltare a personalității sale."*[8]

Analizând aceste definiții ale securității sociale, putem aprecia că ea vizează atât lipsa amenințărilor şi a stărilor de pericol la adresa individului şi a comunității, cât şi preocuparea tuturor factorilor responsabili pentru asigurarea bunăstării acestora. Astfel, în sens restrâns, securitatea socială se referă la asigurarea protecției individului şi a comunității în fața oricăror forme de violență, iar în sens larg, ea se referă la asigurarea bunăstării acestora şi a prosperității societății.

Securitatea socială se referă, în general, la probleme legate de: educația cetățenilor, asistență medicală, asigurarea locuințelor şi a asistenței sociale, asigurarea locurilor de muncă şi a condițiilor de mediu, culturalizarea cetățenilor şi sprijinirea tineretului etc. Securitatea socială presupune controlul şi gestionarea tuturor riscurilor, amenințărilor, vulnerabilităților, provocărilor şi pericolelor existente la adresa individului şi a comunității (societății), astfel încât aceştia să fie apărați şi protejați din toate punctele de vedere.

În momentul de față se observă că studiile de securitate pun un accent deosebit pe individ, ca membru al societății, fie că este vorba despre securitate națională sau internațională.

II. Rolul securității sociale în asigurarea stabilității internaționale

La acest început de secol, promovarea intereselor de securitate tinde să se realizeze, din ce în ce mai mult, aproape exclusiv prin instrumente

[7] *Declarația universală a drepturilor omului* (adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 de septembrie 1948).
[8] Ibidem.

politice, economice, sociale şi de mediu, însă cele militare nu sunt excluse în totalitate. De asemenea, actorii statali şi non-statali şi-au concentrat tot mai mult atenția asupra problemelor legate de promovarea şi protejarea drepturilor omului.

Este o certitudine faptul că problemele de natură socială constituie unul dintre factorii importanți care condiționează securitatea. Securitatea societății este o componentă esențială a securității naționale (regionale, globale) cel puțin la fel de importantă ca dimensiunea militară, reprezentând astfel un important factor de risc, sau chiar o amenințare. Atunci când se analizează problematicile legate de dimensiunea socială a securității, este necesar să se aibă în vedere atât riscurile cât şi amenințările ce pot aduce atingere securității naționale (internaționale).

Globalizarea afectează comportamentul şi psihologia socială, generând tensiuni şi mişcări sociale. Relevante în acest sens sunt mişcările antiglobalizare care au loc cu ocazia diferitelor întruniri la nivel comunitar. Printre țintele acestor mişcări se numără: Organizația Mondială a Comerțului, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Grupul G8 etc. Aceste tensiuni şi mişcări sociale sunt determinate atât de inegalitățile economice cât şi de stările de incertitudine provocate de modificarea sistemului clasic de ierarhizare a valorilor.

Securitatea nu poate fi garantată în absența unei democrații ai cărei membrii să împărtăşească valorile şi practicile cooperării, dialogului şi compromisului. Un regim democratic nu este consolidat dacă nu este temeinic aşezat pe o stabilitate socială şi pe fundamentele solide ale unei dezvoltări economice durabile. Pe de altă parte, nici stabilitatea socială nu poate fi asigurată în absența unui echilibru politic şi a securității.

Rata creşterii populației lumii a cunoscut o scădere în ultimii zece ani de la 1,7% la 1,3% şi se preconizează că în următorii zece ani să ajungă la 1%.[9] *Trend*-urile ratei de creştere sunt în scădere pentru această perioadă datorită scăderii constante a ratei de creştere a populației cu vârstă de muncă. Cu toate acestea, populația globului a crescut şi este în continuă creştere. Acest fenomen se datorează atât creşterii speranței de viață în țările dezvoltate, cât şi creşterii natalității în unele țări precum China, India şi Pakistan. Din acest punct de vedere, foarte multe state se vor confrunta cu probleme şi vor trebui să găsească soluții şi să ia măsuri eficiente pentru asigurarea stabilității şi securității sociale. Câteva dintre acestea ar putea fi: mărirea raportului dintre populația activă şi cea inactivă prin: creşterea limitei vârstei de pensionare, reducerea şomajului şi asigurarea unor noi

[9] Contextul internațional în viziunea Birolului Federal al Planului din Belgia: http://www.cnp.ro.

locuri de muncă; aplanarea tensiunilor apărute între diferite segmente ale populației; creșterea urbanizării; managementul eficient al fenomenului migraționist; aplicarea în practică a rezultatelor revoluției informaționale și a descoperirilor din domeniul tehnologic.

De asemenea, probleme sociale ar putea apare și datorită dezechilibrelor create în domeniul sănătății între țările dezvoltate și celelalte țări. Stabilitatea și securitatea socială a statelor lumii ar putea fi influențată, în același timp, și de gradul de asigurare a resurselor naturale, precum și de factorii de mediu. Din acest punct de vedere putem aminti: scăderea rezervelor de apă și combustibili convenționali; degradarea solului și distrugerea florei (în special pădurile) și faunei; încălzirea globală; poluarea râurilor, lacurilor și chiar a mărilor și oceanelor. În următorii ani se estimează o creștere a evoluțiilor în domeniul informațional, dar din păcate nu toate statele vor beneficia de avantajele acesteia, ci doar cele dezvoltate.

Securitatea regională și globală este determinată, în special, de securitatea națională a statelor din regiune sau de securitatea majorității statelor lumii, practic de securitatea socială a acestora. Majoritatea specialiștilor definesc securitatea socială ca pe o securitate internă a unui stat, respectiv a unei comunități. Funcția esențială a acesteia este aceea de a asigura puterea politică și economică a clasei conducătoare date sau supraviețuirea sistemului social și un grad adecvat de securitate publică.[10]

Apreciem că pot fi considerate amenințări la adresa securității sociale următoarele: violarea sistematică a drepturilor omului; interdicția ca organizațiile umanitare să ajute populația aflată în diferite situații limită; încălcări ale dreptului umanitar internațional; inegalitatea șanselor în ceea ce privește accesul la educație, asistență socială și îngrijiri de sănătate.

De asemenea, pot reprezenta surse ale insecurității sociale și următoarele: lipsa accesului la muncă; munca copiilor; munca la negru; accesul inegal la hrană; existența unor boli grave; accesul diferit și diferențiat la asistență medicală; poluarea apei, aerului și a solului; violența fizică; violența domestică; abuzul asupra copiilor; lipsa demnității umane; consumul de droguri; probleme specifice sexului; atingeri aduse sistemului de valori; discriminare; opresiune; lipsa libertății de expresie; tortură; represiune și, nu în ultimul rând, violarea drepturilor omului.

Cea mai importantă problemă legată de securitatea socială este calitatea vieții. Aceasta poate fi apreciată în funcție de o serie de indicatori: educație, sărăcie, starea de sănătate, cultură, condițiile de locuit, religie, serviciu și remunerarea acestuia, accesul la noile beneficii ale științei și tehnicii, condițiile de mediu etc.

[10] Jozef BALAZS.

„Astăzi, în domeniul social, conceptul central îl constituie mai curând precaritatea sau vulnerabilitatea, decât riscul."[11]

III. Asigurarea securității sociale – obiectiv prioritar al Uniunii Europene

Politica socială a UE a fost reglementată prin Tratatul de la Roma din 1957, întărită prin Actul Unic European (1986/1987) și consolidată prin Tratatul de la Maastricht (1992) și Tratatul de la Amsterdam (1997). Obiectivul acesteia îl constituie ameliorarea condițiilor de viață și de lucru, promovarea egalității de șanse și asigurarea unei protecții sociale minimale în interiorul spațiului comunitar. Pentru aceasta, UE are la îndemână Fondul Social European (FSE), o serie de programe comunitare și normele juridice din Tratat, care completează legislațiile naționale.

La început, politica socială a UE a fost considerată mai mult ca o parte secundară a politicii economice. Din punct de vedere programatic, politica socială debutează odată cu adoptarea, în 1989, a Cartei comunitare a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor (cunoscută și drept Carta Socială), care a fost semnată în 1989 de către 11 state membre, mai puțin Marea Britanie – care a semnat în 1998.

Carta Socială reflectă preocuparea pentru dimensiunea socială a politicilor comunitare în contextul construcției pieței unice europene și accentuează rolul și responsabilitățile statelor membre în direcția aplicării și respectării drepturilor sociale fundamentale: libera circulație, angajarea și salarizarea, îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață, protecția socială, libertatea de asociere și negocierea colectivă, formarea profesională, tratamentul egal al bărbaților și femeilor, protecția sănătății și siguranța la locul de muncă, protecția copiilor, adolescenților, persoanelor în vârstă și a persoanelor cu handicap.

Principalii actori instituționali implicați în procesul de decizie și de implementare a politicii sociale sunt reprezentați de Comisia Europeană, Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene (Consiliul de Miniștri) și Comitetul Economic și Social, sprijiniți în activitatea lor de trei agenții europene și un număr egal de parteneri sociali.

În momentul de față funcționează portalul EUlisses, destinat furnizării de informații privind securitatea socială în cadrul UE, Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția. Astfel, cetățenii statelor membre care au lucrat/lucrează într-un alt stat membru al UE decât cel de origine pot afla informații cu privire la modul de aplicare a Regulamentelor nr. 1408/71[12] și 574/72[13]. În acest

[11] ROSANVALLON, Pierre, *Noua problemă socială*, Iași, Institutul European, 1998.

[12] Reglementează aplicarea regimurilor de securitate socială lucrătorilor salariați, lucrătorilor independenți și membrilor familiilor lor care se deplasează în interiorul Comunității.

moment, site-ul furnizează informaţii doar cu privire la pensii (drepturi, contribuţii, calcularea pensiei, instituţii competente din fiecare stat membru UE etc.), însă, în scurt timp, vor fi disponibile şi date cu privire la celelalte prestaţii acoperite de Regulamentul nr. 1408/71, respectiv: prestaţii familiale, prestaţii de şomaj, accidente de muncă, boli profesionale, boală, maternitate şi ajutoare de deces.

Politica socială reprezintă una dintre preocupările majore în cadrul UE. Statele membre şi instituţiile europene depun eforturi permanente pentru modernizarea sistemelor de protecţie socială. Concret, aceasta înseamnă locuri de muncă mai multe şi mai bune, lupta împotriva tuturor formelor de excluziune şi discriminare, promovarea egalităţii dintre femei şi bărbaţi. În scopul rezolvării problemelor care se pun în plan internaţional în materie de securitate socială, a fost elaborat un cadru legislativ la nivel european, care să asigure coordonarea sistemelor de securitate socială din diferite ţări, astfel încât să fie garantat dreptul la prestaţii de securitate socială pentru lucrătorii migranţi şi pentru membrii lor de familie.

Instrumentele prin care se realizează coordonarea în materie de securitate socială sunt: acordurile bi- şi multilaterale, convenţiile multilaterale şi legislaţia supranaţională - Regulamentele şi Tratatele. Sistemele Europene de securitate socială, precum şi practica asistenţei sociale sunt într-o continuă schimbare. Indiferent de modelul pe care îl urmează ţările europene, sistemele se schimbă şi nu toate în aceeaşi direcţie.

La nivelul UE, securitatea socială reprezintă un domeniu important al politicii sociale. În timp ce importanţa armonizării sistemelor de securitate socială ale statelor membre a scăzut, progrese semnificative s-au înregistrat în ceea ce priveşte coordonarea acestora. Specificul fiecărei ţări în parte este reflectat în sistemul său de securitate socială, el fiind rezultatul tradiţiilor şi a identităţii culturale.

Pentru buna funcţionare a UE, nu este nevoie de un sistem unic de politici sociale. La actualul nivel de integrare economică este nevoie însă să se realizeze un grad relativ înalt de compatibilitate a politicilor sociale ale ţărilor membre, pentru a se putea îndeplini obiectivele comune (economice, sociale şi de altă natură) convenite.

IV. Asigurarea ordinii, securităţii şi stabilităţii sociale în România

În România, politica socială este o politică concertată, coordonată de către Ministerul Muncii, Familiei şi Egalităţii de Şanse şi susţinută de activitatea altor ministere precum Ministerul Sănătăţii Publice şi Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului. Domeniile de activitate ale politicii sociale naţionale sunt: piaţa forţei de muncă (inclusiv şomajul) şi politicile

[13] Reglementează procedurile de implementare ale Regulamentului nr. 1408/71.

salariale; pensiile şi alte drepturi de asigurări sociale; asistenţa socială şi politicile familiale; relaţiile de muncă, securitatea şi sănătatea în muncă.

Fiecare dintre aceste domenii are cadrul său legal şi instituţional, problemele specifice şi priorităţile sale de acţiune. Securitatea naţională a României este legată nemijlocit de aspectele economice, politice, tehnico-ştiinţifice, demografice, de starea mediului natural, de starea de sănătate a populaţiei, de calitatea instruirii şi educaţiei şi nu în ultimul rând de problemele sociale. În Romania, ca stat de drept, democratic şi social, demnitatea omului, drepturile şi libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane reprezintă valori supreme şi sunt garantate.[14]

Pentru garantarea, apărarea, promovarea şi respectarea dreptului la securitate socială, la un nivel de viaţă corespunzător, bunăstare proprie, a familiei, hrană, îmbrăcăminte, locuinţă, îngrijire medicală şi ocrotire socială, instituţiile statului trebuie să elimine, totalmente, carenţele din activitate printr-un management performant şi prin organizarea activităţii în funcţie de resursele existente în România.

Securitatea socială vizează reducerea insecurităţii economice, a riscurilor şi vulnerabilităţilor, îndeosebi a celor care depăşesc anumite limite fireşti ale unei economii de piaţă, precum şi oferirea unui tratament adecvat (servicii şi ajutoare materiale) celor care au nevoie. Provocarea majoră în reformarea sistemului, congruentă cu agenda drepturilor omului, o constituie pertinenţa răspunsurilor societăţii la problemele sociale crescânde şi integrarea lor.[15]

Principalele probleme cu care se confruntă în prezent România în plan social sunt reprezentate de: şomaj, faliment, subţierea segmentului activ al populaţiei („deflaţie socială"), respectiv creşterea accelerată a numărului de pensionari şi asistaţi social, scăderea puterii de cumpărare a populaţiei asociată cu degradarea nivelului de trai şi restructurarea cheltuielilor, deteriorarea indicatorilor demografici şi ai stării de sănătate publică, scăderea populaţiei (spor natural negativ), sărăcia.

Disfuncţionalităţile apărute în viaţa socială, dacă nu sunt soluţionate la vreme, dacă sunt lăsate să se adâncească, pot duce implicit la explozii, la manifestări violente, revoluţii, lovituri de stat, distrugeri de bunuri materiale publice sau private. Dintre acestea putem aminti: crima organizată, traficul şi consumul de droguri, criminalitatea financiară, infracţiunile de prostituţie, proxenetism, sclavie sexuală şi trafic de persoane.

[14] *Ordonanţa nr. 137 din 31/08/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare*, publicată in Monitorul Oficial, Partea I nr. 431 din 02/09/2000.

[15] Iulian, ONEAŞCĂ, **Priorităţile României privind integrarea sa europeană** - Modelul Social European

În scopul eliminării discriminării, respectării drepturilor omului, întăririi securităţii individului şi implicit a comunităţii, se impune o mai bună armonizare a relaţiilor şi o strânsă cooperare între societatea civilă şi diferite ONG-uri, pe de-o parte, şi instituţiile abilitate ale statului, de cealaltă parte.

Pentru realizarea obiectivelor de ordin social ale ţării noastre, ca parte a procesului de integrare europeană, sunt necesare corecţii substanţiale în următorii ani.[16]

Stresul cauzat de lipsa ori incertitudinea locului de muncă, salariile ori pensiile modice, inexistenţa ajutoarelor sociale, averii etc. pe lângă percepţia pe care cetăţeanul de rând o are, încă, asupra necesităţii de „a da ceva" ca să-şi rezolve problemele, produc fără îndoială o stare de spirit negativă, disconfort social şi chiar o lipsă de încredere în valenţele democraţiei.

În momentul de faţă, România are mare nevoie de resurse pentru a rezolva problemele sociale care s-au agravat, fie că este vorba de susţinerea sistemelor de sănătate şi învăţământ, fie de atingerea unui nivel decent de viaţă al populaţiei, cu o atenţie sporită asupra categoriilor defavorizate: familii numeroase, copii cu situaţie de risc de abandon, copii instituţionalizaţi sau aflaţi în stradă (numiţi „copiii străzii"), persoane vârstnice fără venit, persoane cu handicap, şomeri de lungă durată etc.

Se poate aprecia că odată cu aderarea la UE, România a făcut progrese în ceea ce priveşte securitatea socială. Acestea se observă, în special, în problemele referitoare la reglementarea relaţiilor de muncă şi politicile sociale care au în vedere combaterea discriminării, reducerea somajului, încurajarea educaţiei permanente etc.

În prezent România se confruntă cu două tendinţe diferite: o protecţie socială sporită, protejarea drepturilor angajaţilor şi a categoriilor defavorizate şi, respectiv, interesul pentru dezvoltarea economică şi creşterea competitivităţii. Rezultatul studiilor efectuate a scos în evidenţă faptul că flexibilizarea relaţiilor de muncă este o condiţie absolut necesară, pe fondul asigurării în continuare a securităţii sociale.

Concluzii

În ultimul timp subiectele legate de securitatea naţională (internaţională) cuprind noi aspecte, în principal cele legate de securitatea socială a oamenilor. Indivizii şi comunităţile se confruntă, în general, cu probleme aproape identice, drept pentru care problematica existenţei lor începe să devină asemănătoare. Aspectele particulare nu sunt decât consecinţe derivate din diversificarea interacţiunilor dintre indivizi şi state.

Datorită raportării inadecvate a individului la nivelurile dezvoltării economice, sociale şi politice, apar dificultăţi ori probleme în asumarea responsa-

[16] *Planul Naţional Anti-Sărăcie şi de Promovare a Incluziunii Sociale.*

bilităţii, luarea unor decizii şi acţiunea în plan social. Securitatea socială este o componentă importantă a politicii sociale atât la nivel naţional cât şi internaţional. De asemenea, securitatea socială este un factor de progres cu un rol determinant în evoluţia societăţii.

De-a lungul timpului s-au formulat numeroase definiţii conceptului de securitate socială. Acesta nu se exclud, ci se completează reciproc, variind ca şi complexitate în funcţie de realităţile momentului şi evoluţiile sociale.

În decursul timpului, se produc schimbări sociale care influenţează direct viaţa membrilor societăţii, obligându-i să se adapteze factorilor de schimbare sau celor de progres. De cele mai multe ori, confruntarea populaţiei cu aceste schimbări implică renunţarea la unele moduri de viaţă şi de gândire. De regulă, toate acestea generează reacţii din partea membrilor comunităţii şi pot da naştere unor crize în plan social. Aceste crize se manifestă atât în plan structural cât şi în plan adaptativ şi, de cele mai multe ori, generează progresul. Schimbările pot duce la disfuncţii în ceea ce priveşte ordinea socială, dar şi rezistenţa la schimbare cauzează rutină şi degradare, fapt care poate duce la aceleaşi efecte.

Securitatea socială trebuie analizată atât la nivel naţional, cât şi internaţional (regional, global). În vederea asigurării securităţii sociale la nivelul statelor membre, UE are un rol deosebit de important în îndeplinirea obiectivelor politicii sociale.

Securitatea socială, indiferent că se referă la individ, comunitate sau stat, este un concept ale cărui sensuri şi semnificaţii au stat permanent în atenţia cercetătorilor, deoarece de modul cum este înţeleasă şi mai ales, interpretată, depinde, în ultimă instanţă, liniştea, siguranţa, stabilitatea şi chiar existenţa societăţii omeneşti.

Datorită diferenţelor dintre sistemele de securitate socială ale statelor, ca urmare a situaţiilor şi condiţiilor specifice ale acestora, securitatea socială este determinată de caracteristicile economice, sociale, politice, istorice, culturale, geografice, de mediu etc. Aceste diferenţe pot determina anumite probleme pentru persoanele care circulă dintr-un stat în altul, din diverse motive.

Organizaţiile internaţionale se preocupă din ce în ce mai mult de problemele sociale, fiind astfel factori activi în realizarea securităţii sociale.

Bibliografie:

1. *Strategia de securitate naţională a României,* Bucureşti, 2007 - http://www.presidency.ro.
2. *Programul de guvernare 2005 – 2008,* http://www.guv.ro.
3. *Carta Albă a securităţii şi apărării*, Bucureşti, 2004, http://www.mapn.ro.
4. SAVA, Ionel-Nicu, **Studii de securitate**, Editura Centrului Roman de

Studii Regionale, Bucureşti, 2005.

5. SAVA, Ionel-Nicu, TIBIL, Gheorghe, ZULEAN, Marian, **Armata şi societatea - Culegere de texte de sociologie militară**, Editura Info-team, Bucureşti, 1998.
6. NATE, Silviu, **Tendinţe în Managementul de Securitate Naţională,** Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, http://www.studiidesecuritate.ro.
7. ZAMFIR, Cătălin, coord**., Politica socială în România**, Bucureşti, Editura Expert, 1999.
8. Septimiu, CHELCEA, I. MARGINEAN, I. CAUC, **Cercetarea sociologică – metode şi tehnici,** Editura Destin, Deva, 1998.
9. MĂGUREANU, Virgil, **Declinul sau apoteoza puterii?,** Editura Rao, Bucureşti, 2003.
10. **Securitatea naţională în contextual schimbărilor sociale,** în DIDACTICA Magna nr. 10, Revista on-line a Şcolii de Aplicaţie pentru Ofiţeri "Mihai Viteazul" a Jandarmeriei Române.
11. *Politica de Securitate şi Apărare Comună a UE:* http://www.consilium.europa.eu.
12. *Organizaţia pentru Cooperare şi Securitate în Europa* – OSCE: http://www.osce.org..
13. http://europa.eu.int/comm/external_relations/esdp/.
14. http://www.nato.int/docu/handbook/2001/.
15. http://www.osce.org/item/13858.html.
16. http://www.un.org/Docs/sc/.

PARTICULARITĂŢI ALE MANAGEMENTULUI STRUCTURILOR SPECIALIZATE DIN CADRUL SISTEMULUI SECURITĂŢII NAŢIONALE

Maior Mihăiţă NICULESCU-CIOCAN

National security policy or national security for short is a country's most important policy. Considering its significance – protection from armed attack and coercion, the lack of internal subversion and of political, economic and social erosion, which are essential in ensuring life quality – national security has been defined as "the great policy" or "the great strategy".

Failure is unacceptable in this field as it may be included under the category "political bankruptcy". The national security system alone is responsible for this domain.

The national security system must support Romanian modernization which is essential to the future. This task must be carried out even though it means sacrificing some of "the old traditions". Globalization is opportunity, and the occidentalization of our country is a requirement of the Euroatlantic integration.

Motto:

"Conducerea şi alte procese organizaţionale trebuie să fie capabile să asigure probabilitatea maximă ca, în toate interacţiunile şi relaţiile din cadrul organizaţiei, fiecare membru, în lumina trecutului, valorilor, dorinţelor şi aşteptărilor sale, să considere experienţa ca fiind suportivă şi că aceasta îi va dezvolta şi menţine sentimentul valorii şi importanţei propriei persoane." (Dr. Rensis Likert)[1]

---

[1] Dr. Rensis LIKERT, fost director al Centrului de Supraveghere a Cercetărilor de la Universitatea din Michigan, a analizat timp de douăzeci şi cinci de ani principiile managementului şi le-a sintetizat într-unul singur, pe care l-a numit *principiul relaţiilor de sprijin*.

Introducere

„Securitatea naţională reprezintă condiţia fundamentală a existenţei naţiunii şi a statului român; ea are ca domeniu de referinţă valorile, interesele şi obiectivele naţionale. Securitatea naţională este un drept imprescriptibil care derivă din suveranitatea deplină a poporului, se fundamentează pe ordinea constituţională şi se înfăptuieşte în contextul securităţii regionale, euroatlantice şi globale"[2].

În ceea ce priveşte România, securitatea naţională implică toate problemele societăţii: economia, apărarea, diplomaţia, administraţia, activitatea de informaţii, contrainformaţii şi securitate, ordinea publică, echilibrul social, educaţia şi sănătatea. Scopul securităţii naţionale este legitimat inclusiv prin promovarea şi apărarea intereselor fundamentale ale României, prin integrarea ţării în structurile euroatlantice, protejarea cetăţenilor români, garantarea drepturilor fundamentale şi a libertăţilor individuale ale acestora.

Pe plan intern, starea de securitate a României este caracterizată, încă, de multe vulnerabilităţi în aproape toate domeniile de manifestare: economic, politic, social, ecologic şi mai puţin militar, iar pe plan internaţional societatea contemporană cunoaşte o lărgire a spectrului de riscuri neconvenţionale, fiind profund marcată de ameninţările transfrontaliere ale crimei organizate şi de forţe ce promovează terorismul ca mijloc de divizare şi slăbire a comunităţii internaţionale.

Sistemul securităţii naţionale - delimitări conceptuale

Sistemul securităţii naţionale se defineşte prin ansamblul mijloacelor, reglementărilor şi instituţiilor statului român, care au rolul de a realiza, a proteja şi a afirma interesele fundamentale ale României.[3]

Interesele fundamentale ale României au caracter peren şi transpartinic şi sunt reprezentate de: "*consolidarea locului statului român în comunitatea statelor democratice, păstrarea statului unitar, a integrităţii sale teritoriale, consolidarea regimului politic democratic, securitatea naţională, întărirea performanţei administrative, bunăstarea românilor, dezvoltarea unei economii de piaţă viabile*".[4] Din ele decurg obiectivele politicii externe, a căror realizare depinde de deciziile politice ale următorilor ani şi de resursele alocate sau mobilizabile pentru susţinerea obiectivelor de politică externă.

Sistemul securităţii naţionale reprezintă integrarea organizatorică a instituţiilor şi autorităţilor competente, asigurate financiar, material şi tehnic, precum şi totalitatea actelor normative specifice, în scopul menţinerii

[2] *Strategia de securitate naţională a României*, Bucureşti, 2007, http://www.presidency.ro.
[3] Idem.
[4] http://www.mae.ro/poze_editare/Repere_politica_externa.pdf.

integrităţii statului, a protejării populaţiei, a drepturilor cetăţenilor, a mediului înconjurător şi în scopul asigurării stării de legalitate şi stabilitate prin utilizarea instrumentelor politice, economice, diplomatice, dar şi a celor militare.

Obiectivele principale ale sistemului de securitare naţională sunt:

- prognozarea şi depistarea riscurilor, ameninţărilor, pericolelor, provocărilor şi vulnerabilităţilor la adresa securităţii naţionale, precum şi aplicarea unui complex de măsuri pentru prevenirea şi suprimarea acestora;
- crearea şi pregătirea forţelor şi mijloacelor implicate în acţiuni specifice pentru asigurarea securităţii naţionale;
- conducerea şi coordonarea forţelor şi mijloacelor specifice în scopul asigurării securităţii naţionale, în situaţii de pace, criză şi la război.

Sistemul securităţii naţionale a României se compune din: Subsistemul conducerii; Subsistemul legislativ; Subsistemul de execuţie; Subsistemul de asigurare (logistic).

a) **Subsistemul conducerii** se compune din: Preşedintele României, Parlament, Guvern, Consiliul Suprem de Apărare a Ţării şi Comunitatea Naţională de Informaţii.

b) **Subsistemul legislativ** se compune din totalitatea legislaţiei specifice care reglementează domeniul securităţii naţionale.

c) **Subsistemul de execuţie** se compune din instituţiile ***specializate*** cu atribuţii în domeniul apărării, ordinii publice şi siguranţei naţionale, respectiv: Departamentul securităţii naţionale din cadrul Administraţiei Prezidenţiale, Ministerul Afacerilor Externe; Serviciul de Informaţii Externe; Serviciul Român de Informaţii; Ministerul Internelor şi Reformei Administrative; Ministerul Apărării; Serviciul de Protecţie şi Pază; Serviciul de Telecomunicaţii Speciale şi Ministerul Justiţiei.

d) **Subsistemul de asigurare (logistic)** cuprinde totalitatea resurselor umane, financiare şi materiale, precum şi infrastructura specifică, implicate în asigurarea securităţii naţionale a României.

Sistemul securităţii naţionale şi legalitatea activităţilor din cadrul său sunt supuse controlului şi supravegherii, în condiţiile legii[5]. **Controlul şi supravegherea se realizează de către:** Parlament şi comisiile parlamentare ale căror competenţe şi forme de control se stabilesc prin lege specială; Curtea de Conturi; Structurile interne pentru controlul legalităţii şi asigurarea juridică a activităţii de informaţii, contrainformaţii şi securitate; Organele judiciare, în cazurile şi condiţiile exprese prevăzute de lege.

De asemenea, unele instituţii din cadrul sistemului securităţii naţionale sunt supuse controlului comisiilor parlamentare speciale.

[5] *Legea securităţii naţionale a României*, proiect, 2007, http://www.guv.ro.

Structurile componente ale sistemului de securitate naţională îşi desfăşoară întreaga activitate în scopul garantării cetăţenilor români exercitarea deplină a drepturilor şi libertăţilor fundamentale, într-un climat de legalitate şi stabilitate.

Managementul structurilor specializate din cadrul sistemului securităţii naţionale

Managementul se dezvoltă prin amplificarea şi extinderea cercetărilor în diverse domenii. Se conturează, pe de o parte, tendinţa de diferenţiere a ramurilor de cercetare, iar pe de altă parte se amplifică tendinţa de integrare a rezultatelor obţinute în vederea cuprinderii aspectelor complexe ale conducerii (informatica, cibernetica, teoria sistemelor etc.). Se formează astfel un **sistem al conducerii** care cuprinde numeroase discipline în plină evoluţie, cunoştinţele acestora integrându-se într-un sistem logic structurat sub forma unor teorii, legi, principii ale managementului.[6]

Procesele de management reprezintă ansamblul fazelor, proceselor, acţiunilor prin care se determină obiectivele organizaţiei, resursele şi procesele necesare realizării obiectivelor, executanţii activităţilor care duc la îndeplinire scopurile organizaţiei.

Abordarea sistemică în analiza structurilor din domeniul securităţii naţionale cuprinde:

- Input-urile – reprezintă tot ceea ce structura foloseşte pentru a-şi îndeplini obiectivele, incluzând personal, resurse materiale şi financiare;
- Procesele – reprezintă activităţile specifice fiecărei structuri;
- Output-urile – reprezintă realizările entităţilor.

Pentru a analiza managementul structurilor specializate din cadrul sistemului securităţii naţionale se impune, în primul rând, definirea acestora. Astfel, în opinia noastră, **prin structură specializată din cadrul sistemului securităţii naţionale** se înţelege orice entitate care desfăşoară activităţi manageriale specifice, de la nivel compartiment/birou, secţie/sector/grup, direcţie/departament/unitate şi până la instituţie în ansamblul său.

Altfel spus, **structura reprezintă** configuraţia internă şi relaţiile care se stabilesc între componentele organizaţiei în procesul de realizare a obiectivelor specifice, în condiţii de legalitate.

Eficienţa activităţii acestor structuri depinde de modul concret în care sunt puse în practică prevederile legale în vigoare. Această activitate este influenţată atât de factori interni, cât şi externi, iar elementul important şi hotărâtor este omul, de la simplul executant la manager.

De cele mai multe ori succesul activităţii manageriale se evaluează prin:

[6] Şt. STANCIU, Cristina LEOVARIDIS, Mihaela IONESCU, Dan STĂNESCU **Managementul resurselor umane**, Ed. comunicare.ro, Bucureşti, 2003, p 41.

rezultatele şi productivitatea resurselor umane; eficienţa utilizării resurselor umane; îndeplinirea scopurilor organizaţiei.

Scopul general al managementului structurilor din cadrul sistemului de securitate naţională îl reprezintă îndeplinirea obiectivelor la nivelul cerinţelor. Acestea se referă, printre altele la: dezvoltarea calitativă a structurilor; previzionarea modului concret de evoluţie a evenimentelor; organizarea şi planificarea activităţilor specifice; luarea deciziilor ce se impun; controlul şi îndrumarea activităţilor; mangementul corespunzător al resurselor umane; logistica adecvată a structurilor.

Deşi studiile de specialitate în acest domeniu nu au ajuns la o concluzie unitară privind funcţiile managementului, practica şi experienţa dobândită de-a lungul timpului au demonstrat că un proces eficient de management impune aplicarea următoarelor funcţii: diagnoza; prognoza; organizarea; planificarea; luarea deciziei; colaborarea şi cooperarea; controlul şi îndrumarea; evaluarea; corectarea deciziei (numai dacă situaţia impune).

Diagnoza poate fi definită ca un proces permanent şi coerent de identificare şi analiză, efectuat de către manageri (factori de decizie) asupra tuturor cauzelor şi caracteristicilor situaţiilor apărute în cadrul procesului de management, precum şi a oportunităţilor şi obstacolelor întâmpinate în planificarea acţiunii (acţiunilor) efective. Scopul diagnozei nu este de a ajunge la o concluzie sau de a efectua, cu orice preţ, o analiză convingătoare asupra proceselor de management. În timp ce principalul său obiectiv este de a defini şi înţelege realităţile, diagnoza în sine constituie o etapă operaţională a procesului de management şi, în acest sens, ea ar trebui să ofere o viziune comună asupra situaţiei reale şi a problemelor pe care le implică.

Prognoza reprezintă evaluarea efectuată pe bază ştiinţifică a evoluţiei viitoare a componentelor cantitative şi calitative ale sistemului pentru o perioadă delimitată Ea se caracterizează prin: domeniul de activitate la care se referă; obiectul de referinţă; sfera de cuprindere şi orizontul de timp ales (prognoza pe termen lung: 10-30 ani, mediu: 5 –10 ani, scurt: pâna la 5 ani).

Organizarea reprezintă un ansamblu de procese prin care, potrivit cadrului legislativ, se delimitează elementele componente sistemului în ansamblu şi ale fiecărei instituţii în parte, se precizează atribuţiile, sarcinile şi competenţele care revin componentelor acestuia, precum şi relaţiile care se stabilesc între ele în cadrul şi în afara sistemului, în vederea îndeplinirii eficiente a obiectivelor propuse.

Planificarea are la bază reglementări juridice clare, asigură caracterul cuprinzător al tuturor domeniilor de realizare a securităţii naţionale, răspunde provocărilor mediului de securitate intern şi internaţional, cât şi nevoilor/necesităţilor de informaţii ale factorilor decizionali abilitaţi şi îndeplinirii obligaţiilor asumate prin colaborările instituite cu structuri partenere

străine pe linia gestionării amenințărilor comune.

Decizia poate fi definită ca un proces complex de alegere a unei variante de acțiune din mai multe posibile, în vederea realizării obiectivelor sistemului care influențează activitatea a cel puțin unei alte structuri din acesta sau a sistemului în ansamblul său.

Orice decizie trebuie să corespundă următoarelor cerințe: să fie fundamentată științific; să fie în conformitate cu legislația în vigoare; să aibă caracter realist; să intervină în timp util şi la momentul oportun; să fie în consens cu celelalte decizii adoptate anterior cu care are legătură; să fie finalizată la timp.

Tipologia deciziilor, determinată de specificul domeniului securității naționale, este următoarea:

1. În funcție de situație: decizii generale; decizii specifice.
2. După nivelul ierarhic: decizii de nivel superior (strategic); decizii de nivel mediu (operativ); decizii de nivel inferior (tactic).
3. După perioada de aplicare: decizii permanente; decizii pe termen lung; decizii pe termen mediu; decizii pe termen scurt; decizii curente; decizii periodice.

Colaborarea şi cooperarea constau în acele relații care se stabilesc de regulă între structurile de pe un acelaşi nivel ierarhic dar care aparțin unor sisteme (instituții) diferite. Acestea se realizează practic pe baza protocoalelor (convențiilor) stabilite între factorii de decizie din sistemele (instituțiile) care colaborează şi/sau cooperează. În acest fel creşte operativitatea în cadrul întregului sistem. Aceste relații se pot naşte şi spontan, din necesitatea cooperării şi/sau colaborării pentru realizarea în comun a unor obiective.

Controlul şi îndrumarea presupun un ansamblu de acțiuni prin care se urmăreşte în ce măsură rezultatele (performanțele) obținute sunt identice cu nivelul lor prestabilit sau cele ale diferitelor standarde. Mai mult, urmărirea sistematică a concordanței dintre rezultate şi programări, din punct de vedere cantitativ şi calitativ, anticiparea consecințelor, care pot decurge în cazul nerealizării ei, permite să se ia măsurile cele mai potrivite, care să asigure funcționalitatea, indiferent de natura influențelor şi de locul unde se desfăşoară.

Evaluarea constă în ansamblul proceselor prin care performanțele sistemului, subsistemelor şi componentelor acestuia sunt măsurate şi comparate cu obiectivele şi standardele stabilite inițial, în vederea eliminării deficiențelor constatate şi integrării abaterilor pozitive. Aceasta trebuie: să fie continuă; sa aibă character preventiv; să se bazeze pe analiza relațiilor cauză-efect; să fie flexibilă şi adaptivă; să se axeze pe elementele cheie şi să fie contructivă.

Corectarea deciziei, numai dacă situația impune, presupune aplicarea cu succes a metodelor de conducere de către managerii structurilor. Îndeplinirea cu succes a obiectivelor depinde de prevenirea riscurilor şi corectarea deciziilor greşite, cu pierderi şi sacrificii cât mai puține.

Strategiile de acțiune în domeniul securității naționale oferă o analiză temeinic fundamentată a caracteristicilor mediului informațional specific, indică modalitățile de obținere şi utilizare a resurselor, prezintă căile şi modalitățile de a acționa şi oferă factorilor de decizie legal abilitați variante de acțiune, cu avantajele şi dezavantajele fiecăreia.

Particularități ale managementului structurilor specializate din cadrul sistemului securității naționale

Funcționarea sistemului securității naționale presupune luarea în considerare a unor componente structurale, respectiv: nivelul ierarhic, ponderea ierarhică, biroul/compartimentul (similare), postul, funcția, relațiile ierarhice şi funționale, logistica la dispoziție.

La oricare nivel s-ar situa, managerii trebuie să cunoască cu precizie căile de influențare a personalului asupra căruia nu au un control direct, astfel încât să creeze şi să mențină permanent structurile în stare bună de funcționare.

Managerul (comandantul, şeful) are obligația să găsească şi să facă un compromis acceptabil prin intermediul căruia să realizeze armonizarea dintre resursele (de toate categoriile) şi obiectivele exprimate sub formă de deziderate.

Structurile din domeniul securității naționale reprezintă spații specifice, complexe şi dinamice. Acestea, de cele mai multe ori, sunt greu de înțeles, iar sursele care stau la baza ambiguității lor sunt următoarele:

- definirea problemei centrale a structurii este uneori deficitară;
- adeseori nimeni nu cunoaşte situația reală din cauza lipsei de informație şi de comunicare;
- nu se cunosc scopurile prioritare ale structurii;
- lipsa resurselor necesare îndeplinirii tuturor obiectivelor;
- câteodată nu se ştie cui îi sunt atribuite sarcinile stabilite;
- există probleme legate de capacitatea de implementare a deciziilor;
- evaluarea rezultatelor nu se face întotdeauna la momentul optim şi în conformitate cu nivelul cerințelor actuale.

Principiile care trebuie să realizeze baza funcționării la nivelul cerințelor a oricărei structuri din domeniul securității naționale sunt:

- aceasta există pentru a îndeplini scopuri şi obiective prestabilite;
- funcționează cel mai bine atunci când raționalitatea prevalează față de preferințele personale şi presiunile externe;
- trebuie construită în concordanță cu circumstanțele organizaționale

(mediu, tehnologie, scopuri);

- îşi îmbunătăţeşte eficienţa şi performanţele prin promovarea specializării şi a diviziunii muncii;
- formele de coordonare şi control sunt esenţiale pentru asigurarea cooperării indivizilor şi organizaţiilor în ideea atingerii obiectivelor comune ale structurilor;
- problemele apărute ca urmare a deficienţelor structurale pot fi remediate prin intermediul reorganizării sau restructurării.

Elementele importante în managementul structurilor din domeniul securităţii naţionale sunt: abordarea verticală (formală); abordarea orizontală (informală); relaţia dimensiune - vechime; informaţia şi tehnologia informaţiei; capacitatea de a te raporta la resursele existente.

Mediul în care structurile din domeniul securităţii naţionale îşi desfăşoară activitatea cuprine:

- *Condiţii tehnologice:* nivelul de cunoştinţe şi capacităţi tehnico-ştiinţifice;
- *Condiţii legale:* legi, ordine, regulamente, instrucţiuni şi reglementări specifice etc;
- *Condiţii politice:* caracteristicile instituţiilor politice şi ale proceselor politice, gradul de stabilitate politică, maturitatea actorilor politici, calitatea normelor politice etc;
- *Condiţii economice:* gradul de dezvoltare economică a societăţii (prosperitatea, nivelul inflaţiei, nivelul resurselor, taxele şi impozitele, capitalul existent, funcţionarea mecanismelor pieţei etc).
- *Condiţii demografice:* caracteristici ale populaţiei precum vârsta, sexul, rasa, religia, etnia etc;
- *Condiţii ecologice:* caracteristici ale mediului, incluzând clima, caracteristicile geografice, poluarea, resursele naturale etc;
- *Condiţii culturale:* valorile predominante, atitudini, convingeri, cutume, procese de socializare, practici politice, practici religioase etc.

Posibile principii de bază în ceea ce priveşte valorile structurilor din domeniul securităţii naţionale sunt:

- construirea unei relaţii corecte cu celelalte instituţii ale statului şi cu societatea civilă;
- respect dovedit de structuri pentru proprii membri;
- identificarea clară a dezideratelor celorlalte instituţii ale statului şi ale societatăţii civile;
- cooperarea dintre diferite structuri din domeniul securităţii naţionale;
- responsabilitatea faţă de instituţiile statului şi societatea civilă;
- neimplicarea în diferite acţiuni sau jocuri politice;

- controlul democratic obiectiv din partea instituţiilor statului şi societăţii civile.

Ca modalităţi în care pot interacţiona diferitele structuri din domeniul securităţii naţionale putem enumera:

- acţiuni independente desfăşurate de oricare din aceste structuri;
- sprijin reciproc în desfăşurarea unor acţiuni specifice;
- asigurarea desfăşurării unor acţiuni specifice de către diferite structuri;
- acţiuni în comun (cooperare) sub coordonarea uneia dintre ele;
- acţiuni complexe desfăşurate sub o conducere (comandă) unică;

Caracteristicile generale ce definesc structurile din domeniul securităţii naţionale sunt:

- absenţa pieţei ca output;
- constrângerile legale şi formale;
- amploarea impactului deciziilor;
- îndeplinirea aşteptările societăţii civile;
- ambiguitatea obiectivelor, complexitatea, conflictul;
- autoritatea administrativă şi practicile specifice de leadership;
- structura organizaţională;
- motivarea;
- caracteristicile individuale, atitudinile referitoare la muncă şi comportamentele membrilor;
- performanţa organizaţională;
- urmărirea unor finalităţi externe;
- absenţa rentabilităţii financiare (sunt finanţate de la bugetul de stat);
- desfăşurarea activităţilor specifice în condiţii de concurenţă nulă sau imperfectă;
- sisteme complexe utilizate şi foarte segmentate (compartimentarea muncii);
- existenţa, în general, a unui număr mare de obiective aflate uneori într-o relaţie competiţională;
- acţionează deseori sub o presiune politică puternică;
- managerii îşi desfăşoară activitatea în contextul unor structuri de autoritate fragmentate;
- de multe ori întâlnim şi manageri neprofesionişti;
- existenţa restricţiilor în ceea ce priveşte acţiunile specifice interne; ele nu pot angaja, concedia sau promova la fel de flexibil ca structurile din instituţiile civile.

Componentele sistemului securităţii naţionale se organizează şi funcţionează potrivit legilor organice, sunt coordonate unitar de către

Consiliul Suprem de Apărare a Ţării, supuse controlului parlamentar prin comisiile de specialitate, finanţate de la bugetul de stat şi acţionează integrat pentru realizarea securităţii naţionale.

Perspectivele mediului de securitate, deosebit de complex, în continuă schimbare şi marcat de provocări şi fenomene adeseori imprevizibile la adresa securităţii naţionale, regionale şi internaţionale impune desfăşurarea unor activităţii de informaţii pentru securitate cu un profund şi cuprinzător caracter anticipativ-preventiv.

Exigenţele managementului modern al structurilor din domeniul securităţii naţionale impun:

- realizarea eficacităţii;
- recunoaşterea responsabilităţilor individuale în îndeplinirea misiunilor specifice;
- descentralizarea responsabilităţilor;
- introducerea şi dezvoltarea managementului la toate nivelurile (tactic, operativ şi strategic);
- contractarea unor servicii din exteriorul sistemului;
- introducerea tehnicilor moderne de management.

Concepte importante şi des utilizate în managementul structurilor din domeniul securităţii naţionale sunt:

- economia resurselor - achiziţionarea *input*-urilor la un nivel de calitate specificată şi la cel mai scăzut cost posibil;
- eficacitatea - implică obţinerea rezultatelor dorite;
- eficienţa - arată cât de bine au fost folosite resursele în efortul de obţinere a rezultatelor dorite;
- valoarea pentru bani (the value for money) - obligaţia structurilor de a demonstra atingerea obiectivelor pe baza economiei resurselor, eficienţei şi eficacităţii.

Aceste trei elemente sunt angajate împreună în finalizarea obiectivelor stabilite de managementul structurilor din domeniul securităţii naţionale, fiecare fiind esenţial pentru o finalitate optimă.

Dileme structurale care vor continua să îi provoace pe managerii ce îşi desfăşoară activitatea în cadrul structurilor din domeniul securităţii naţionale sunt:

- diferenţiere versus integrare;
- goluri versus suprapuneri;
- sub-utilizare versus supra-utilizare;
- lipsa clarităţii versus lipsa creativităţi;
- autonomie excesivă versus interdependenţă excesivă;
- relaxare excesivă versus rigiditate excesivă;

- autoritate difuză versus centralizare excesivă;
- lipsa obiectivelor versus excesul de obiective;
- formalism versus favoritism.

Activitatea de management al structurilor din sistemul securităţii naţionale este structurată conform principiilor generale ale managementului, dar adaptată specificului şi particularităţilor prezentate mai sus. Eficientizarea activităţii presupune gestionarea corespunzătoare a problematicii şi adaptarea permanentă la situaţiile concrete din activitatea curentă sau de perspectivă.

Concluzii

Securitatea naţională - starea naţiunii, a comunităţilor sociale, a cetăţenilor şi a statului, fundamentată pe prosperitate economică, legalitate, echilibru şi stabilitate socio-politică, exprimată prin ordinea de drept şi asigurată prin acţiuni de ordin economic, politic, social, juridic, militar, informaţional şi de altă natură, în scopul exercitării neîngrădite a drepturilor şi libertăţilor cetăţenesti, manifestării depline a libertăţii de decizie şi de acţiune a statului, a atributelor sale fundamentale şi a calităţii de subiect de drept internaţional.

Conform opiniei expertului în servicii secrete Laurenţiu Niţă: „*Serviciile speciale sunt nişte instrumente ale guvernării. [...] serviciile au fost obligate să se implice în sisteme de gestionare a problemelor care nu erau specifice până acum 20 de ani. Serviciile au început să se implice în sistemele de siguranţă, în cele care au scopul de a menţine sistemul cadru - societatea, statul în parametrii normali de funcţionare, chiar în condiţii anormale. Iar ambientul social, politic, geopolitic, geostrategic în care trăim noi este relativ anormal, în momentul de faţă, cu mari discrepanţe, mari dezechilibre. Serviciile speciale nu au avut ca obiect managementul în sistemele de siguranţă*."[7]

Reforma structurilor din domeniul securităţii naţionale **nu trebuie evitată. Există anumiţi factori a căror acţiune facilitează demersurile pentru reformă:**

- nevoia de a prelua o parte din cultura profesională de tip occidental (cu un stil de lucru centrat pe îndeplinirea corectă a sarcinilor, într-un ritm liniştit dar eficient);
- accesul la noutăţile tehnice, ştiinţifice şi organizaţionale din toate domeniile;
- nevoia de respect a personalului pentru munca de calitate;
- nevoia de imagine publică adecvată realităţii corecţionale.

În momentul în care o structură îşi pune problema reformei, este absolut

[7] L. NIŢĂ, colonel dr., expert în servicii secrete în cadrul emisiunii Meridian din data de 13 octombrie 2007, de la postul N24

necesară realizarea unui diagnostic şi a unei analize a realităţii; în cazul de faţă analiza trebuie să se raporteze la standardele minime cerute de NATO, UE şi ceilalţi parteneri, urmărind un obiectiv concret: trebuie constatată situaţia reală şi trebuie hotărât cum se va realiza schimbarea.

Realitatea trebuie privită întotdeauna dintr-un punct de vedere realist, dar constructiv, fapt care să ducă la schimbarea mentalităţii şi a imaginii despre structurile din domeniul securităţii naţionale, catalogate drept consumatoare de la bugetul statului în a le vedea ca pe structuri care desfăşoară activităţi complexe, într-un timp supradimensionat, în condiţii de stres şi în situaţii periculoase de risc şi incertitudine.

Fenomen discontinuu, reforma structurilor din domeniul securităţii naţionale nu poate fi înţeleasă cu logica liniară a lui „DACĂ – ATUNCI", o singură premisă fiind insuficientă pentru a ajunge la o concluzie adevărată şi corectă. Ca orice prospectivă socială, devin importante nu atât predicţiile, cât constituirea scenariilor alternative.

De aceea, pentru personalul structurilor din domeniul securităţii naţionale trebuie să se încerce o deschidere a orizonturilor în toate domeniile, punându-se accent pe realizarea unor structuri credibile, mobile, flexibile, bine organizate şi dotate, care să acţioneze în orice situaţii şi în orice condiţii.

Pentru a fi durabilă, schimbarea trebuie să fie un proces de învăţare şi implementare la toate eşaloanele structurilor. Reforma determină o culturalizare masivă a personalului, deoarece este de fapt un amplu proces de învăţare: se răspândesc noile definiţii şi orientări; sunt difuzate şi asimilate valorile autentice; se creează noi moduri de acţiune în diferite situaţii; sunt ameliorate relaţiile interpersonale.

Regândirea sistemului de securitate românesc în deplin acord cu evoluţiile democratice din ţara noastră şi cu provocările mediului contemporan de securitate presupune angrenarea plenară a tuturor resurselor intelectuale ale organizaţiilor din domeniu, ale clasei politice şi nu în ultimul rând ale societăţii civile.

Bibliografie

1. *Strategia de securitate naţională a României*, Bucureşti, 2007, http://www.presidency.ro.
2. *Legea securităţii naţionale a României*, proiect, 2007 - http://www.guv.ro.
3. *Legea 51/1991 privind siguranţa naţională a României*, http://www.sri.ro.
4. *Legea 415/2002 privind organizarea şi funcţionarea C.S.A.T.,* http://csat.presidency.ro.
5. *Programul de guvernare 2005 – 2008,* http://www.guv.ro.

6. *Carta Albă a securităţii şi apărării,* Bucureşti, 2004, http://www.mapn.ro.
7. SAVA, Ionel-Nicu, **Studii de securitate**, Editura Centrului Roman de Studii Regionale, Bucureşti, 2005.
8. NATE, Silviu, **Tendinţe în Managementul de Securitate Naţională**, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, http://www.studiidesecuritate.ro.
9. GHICA, Luciana-Alexandra, coord., **Enciclopedia Uniunii Europene,** Editura Meronia, Bucureşti, 2005.
10. Dr. BARDI, Mirela, British Council România, coord., **Studii de securitate**, Editura Cavallioti, Bucureşti, 2005.
11. Şt. STANCIU, Cristina LEOVARIDIS, Mihaela IONESCU, Dan STĂNESCU, **Managementul resurselor umane**, Ed. comunicare.ro, Bucureşti, 2003.
12. *Politica de Securitate şi Apărare Comună a UE:* http://www.consilium.europa.eu.
13. http://europa.eu.int.
14. http://www.nato.int.

COMPETIȚIE SAU COOPERARE ÎN ACTIVITATEA DE INFORMAȚII

Colonel conf. univ. dr. Adriean PÂRLOG

I. Cadru general

Lumea contemporană este caracterizată, poate mai mult decât orice altă perioadă din istorie, de o dinamică sporită a sistemului internațional. Această dinamică creează o serie de oportunități sau situații particulare, care, împreună cu repartiția neuniformă a resurselor şi capacităților actorilor statali sau non-statali, conduc la un sistem internațional ***asimetric***.

Domeniul informațiilor moşteneşte caracteristicile sistemului internațional, menținându-se inclusiv dimensiunea ***asimetrică*** a acestuia: servicii de informații puternice sau slabe, cu posibilități diferite de accedere şi folosire a informației.

Operatorii prin care interacționează serviciile de informații (actorii sistemului de *intelligence*) sunt ***competiția*** şi ***cooperarea***. Din această perspectivă, problematica specifică activității de informații este tratată de către analiştii în domeniul securității printr-o dialectică a opoziției dintre competiție şi cooperare.

Definiția generală a celor două concepte este următoarea:

*Cooperarea este f*orma de interacțiune sociala care presupune acțiuni conjugate (identice sau complementare) ale mai multor persoane, grupuri sau organizații pentru atingerea unui scop comun, a unor rezultate de care să beneficieze toate părțile implicate.

*Competiție este f*orma de interacțiune socială care presupune acțiuni concurențiale ale mai multor persoane, grupuri sau organizații pentru atingerea unui scop propriu fiecăruia, a unor rezultate de care să beneficieze cei care au angajat mai multe resurse, eforturi dintre toate părțile implicate atingând scopul general sau obiectivele parțiale într-un timp mai scurt.

Tabelul de mai jos prezintă o serie de concepte legate de competiție şi colaborare, fiecare dintre acestea având efecte opuse.

	COMPETIȚIE	COOPERARE
Morală, religie	Rău	Bun
Dialectica vieții	Moarte	Viață
Sex	Bărbat	Femeie
Ştiințe naturale	Viață sălbatică, stadiu primar, primitiv	Viață civilizată, stadiu avansat, umanitate
Comportament individual	Egoist	Altruist
Comportament social	Individualist	Colectivist
Justiție socială	Pedepsire, expulzare, pedeapsă corporală (inclusiv pedeapsa cu moartea)	Reabilitare, reintegrare, supraveghere
Politică	Dreapta, conservatorism	Stânga, progresism
Economie	Capitalism liberal	socialism

În domeniul informațiilor

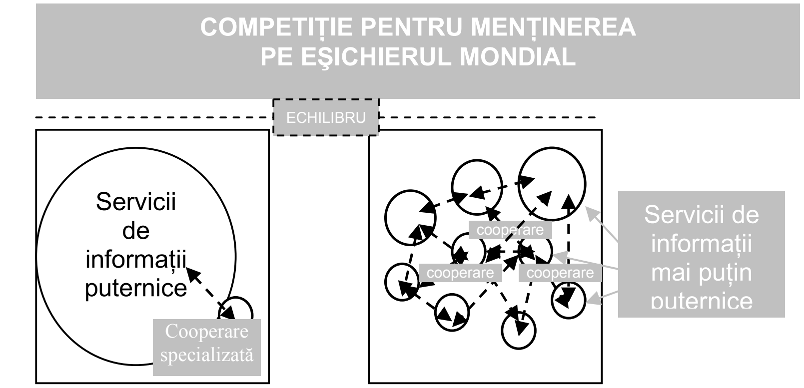
	COMPETIȚIE	COOPERARE
Pe plan extern	Putere regională	Securitate globală
Pe plan intern	Putere divizată	Stat puternic

Competiția şi cooperarea sunt doi factori ai realității informaționale interne şi externe, raportul dintre cei doi factori schimbându-se în funcție de mediul în care aceştia se manifestă, în interiorul statului sau în exteriorul acestuia.

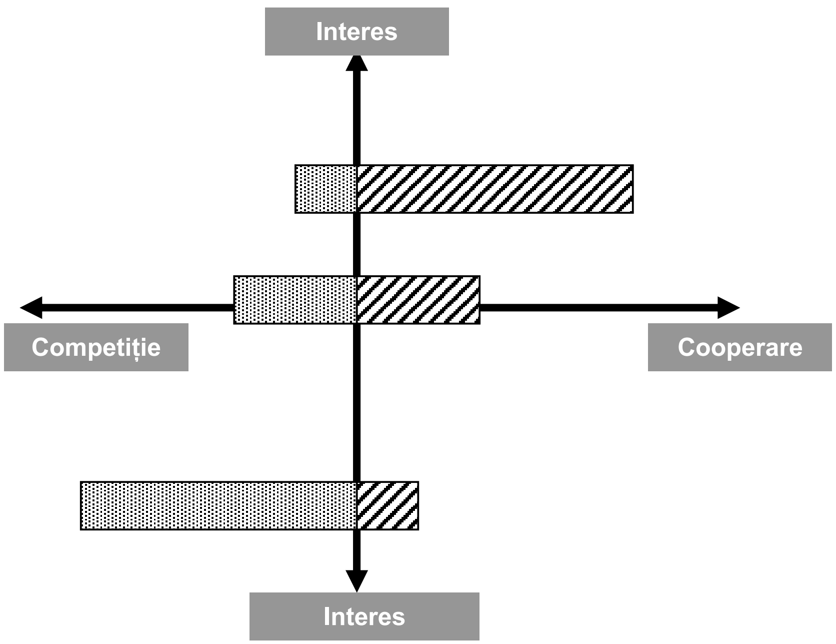
În contextul în care există un nivel finit de resurse şi posibilități de dezvoltare ale actorilor internaționali, este inevitabilă existența unei competiții între aceştia şi, implicit, o competiție în domeniul informațiilor. Astfel, în funcție de ***interes***, actorii internaționali, prin reprezentanții lor în domeniul *intelligence* (serviciile de informații), optează pentru o relație de cooperare sau de competiție, cu actori similari. Din această perspectivă, apar alianțe de servicii legate de **relații de cooperare**, care se opun altor servicii sau alianțe de servicii, cu care se află în **relație de competiție**. Aceste alianțe sunt dinamice, modificându-se în timp.

Se poate observa că, inclusiv serviciile de informații puternice, cu vocație globală, dezvoltă relații de cooperare cu servicii mai mici. De regulă aceste relații de cooperare au la bază interesul serviciului mai puternic de a accede la anumite **capabilități de nişă** (în ceea ce priveşte un anumit spațiu de interes sau chiar un domeniu al activității de *intelligence*), dezvoltate de serviciul de informații mai mic.

Se apreciază că o cooperare sau o competiție totală nu pot exista decât într-un model teoretic, în practică existând ambele componente simultan, chiar dacă una dintre ele primează (competiția între serviciile adverse sau cooperarea între serviciile partenere). De asemenea, raportul optim dintre competiție şi cooperare se modifică în funcție de contextul şi nivelul la care se manifestă: două servicii pot coopera într-un anumit domeniu (ex. combaterea terorismului internațional), dar pot fi adversari în planul *intelligence*-ului economic.



Schema de mai jos prezintă relația dintre serviciile a două state, pornind de la natura intereselor acestora: comune sau divergente.

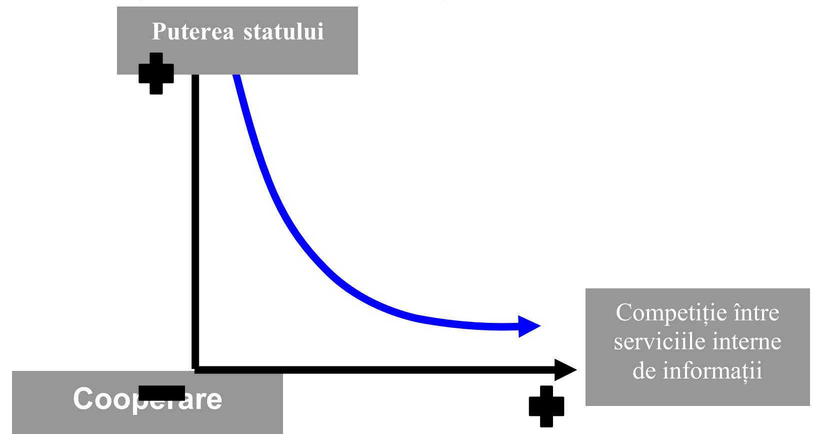


Se consideră că, la nivel strategic, între serviciile de informații, competiția are un rol nociv, generator de eşecuri. Un rol determinant îl are

factorul politic care poate genera sau atenua competiția, acest lucru depinzând de maturitatea dobândită într-un anumit sistem de guvernământ (democratic, totalitar etc.) şi forța economică de care dispune. Astfel, serviciile de informații aparținând statelor care se află în regim de tranziție, cu un sistem politic imatur şi adeseori corupt, sunt predispuse unui regim competițional (pentru resurse şi asigurarea existenței), în care „concurența neloială” are un cuvânt greu de spus în activitatea de informații.

Competiția se poate manifesta însă şi în cadrul serviciilor de informații aparținând unor state mature din punct de vedere politic, cu o forță economică considerabilă. Impactul generat de un eşec în urma competiției în activitatea de informații, la nivel strategic, este direct proporțional cu puterea statului şi spațiul vital de care acesta dispune (ex. evenimentele de la 11 septembrie 2001 şi efectele ulterioare înregistrate la nivel global).

Se poate aprecia că există un raport invers proporțional între nivel de competiție dintre serviciile de informații ale unui stat şi puterea acestuia



Printre efectele negative generate de competiția între serviciile de informații interne se numără:

- segmente neacoperite în activitatea de informații (omisiune în identificarea zonelor cu potențial de interes pentru stat);
- elaborarea unor produse informaționale finite redundante, cu impact direct asupra utilizării ineficiente a resurselor puse la dispoziție de stat;
- pierderea focusului strategic şi a vederii de ansamblu asupra anumitor fenomene, cu impact direct sau indirect asupra intereselor statului;
- creşterea vulnerabilităților sistemului informativ al factorului de decizie şi exploatarea acestora de către serviciile de informații străine.

Pentru înlăturarea sau atenuarea acestor efecte, este necesară o schimbare de mentalitate, o infuzie de atitudine pro-activă prin stabilirea unor priorități comune pe termene determinate, o soluție de cooperare fiind comunitatea de informații.

Cooperarea înseamnă comunicare, schimb de experiență, de lecții învățate, elimină redundanța, acoperă segmente „nişă”, adună vectorii: energie, resurse, inteligență, orientând efortul în acelaşi sens, dimensiunea rezultantei oferind un impact maxim în activitatea de informații.

Desigur, acest concept reprezintă un exemplu teoretic de cooperare în activitatea de informații, în practică existând şi anumite aspecte sensibile, unul dintre acestea fiind protecția surselor (cooperarea între serviciile de informații poate creşte riscul deconspirării surselor).

De asemenea cooperarea fără acceptarea unei entități care să coordoneze eforturile nu va atinge nivelul de eficiență scontat. Un bun exemplu este tipul de cooperare în domeniul informațiilor în cadrul NATO care datorită orgoliilor încă nestinse ale națiunilor în ceea ce priveşte domeniul informațiilor şi lipsei unui cadru de reglementare suficient de clar şi cuprinzător nu este pe măsura necesităților Alianței.

Este evident că nu doar prin cooperare se asigură succesul în activitatea de informații, ci este nevoie şi de un efort şi o angajare individuală pentru a realiza o adevărată superioritate informațională, care să asigure atingerea tuturor obiectivelor propuse. Astfel, eficiența unei comunități de informații presupune menținerea unui nivel controlabil de competiție între serviciile care compun.

Competiția ar trebui să se manifeste:

- la nivelul micro, subtil, interpersonal, pentru a genera performanță şi implicit valoarea pentru serviciul de informații;
- la nivel interstructural, între structurile de culegere ale serviciilor de informații;
- la nivelul utilizării eficiente a resurselor avute în gestiune (ex. Achiziționare de echipamente utilizate în activitatea de informații; obținerea unor drepturi de acces la bazele de date ale unor state din cadrul alianțelor – ex. *Open Sourse Information System*, sau OSIF, SUA – sau la situri ale unor instituții specializate în activitatea de analiză, sau „satellite imagery”; elaborarea unor baze de date performante proprii; pregătirea personalului în baza unor cursuri ultraspecializate în domeniul culegerii sau analizei, sau/şi prin contact direct cu mediul academic).

Pe scurt, pe plan intern, competiția ar trebui să aibă loc între entitățile care generează parametri sau factori cu impact asupra creşterii valorii sau performanței activității de informații.

Se poate concluziona că succesul în activitatea de informații la nivelul unui stat depinde de îmbinarea echilibrată a celor doi factori, competiție şi cooperare.

Dincolo de rezervele specifice tuturor organizațiilor internaționale, NATO reuşeşte să utilizeze o mare parte a informațiilor care îi sunt oferite, în contextul în care „structura oficială” care gestionează contribuțiile individuale ale statelor membre este dublată de un sistem paralel, neoficial, reprezentat de „celule naționale”. Ambele „canale” menționate asigură obținerea unor informații de calitate de către Alianță, care alimentează însă numai selectiv circuitul său decizional.

Evoluția actuală - direcții

Esența NATO, de alianță, având ca obiectiv principal asigurarea apărării colective a membrilor săi, este de natură să conducă la creşterea gradului de încredere între serviciile de informații ale statelor membre şi la impulsionarea schimbului constant de date utile documentării şi contracarării amenințărilor globale, premise pentru articularea unui răspuns adecvat, cu un pronunțat caracter anticipativ.

Cooperarea în domeniul informațiilor impune o etapă nouă în conlucrarea dintre serviciile de specialitate: deplasarea centrului de greutate dinspre schimbul de informații sub forma unor lucrări de analiză spre cooperarea pe cazuri şi acțiuni punctuale, ca modalitate de valorificare optimă a potențialului oferit de partenerii implicați.

Într-o asemenea logică, apare necesară identificarea celor mai bune modalități de utilizare şi direcționare a resurselor umane, logistice şi financiare de care dispune comunitatea de informații, în vederea preîntâmpinării unor derapaje nedorite.

Limitări

Limitele cooperării în domeniul informațiilor sunt legate, pe de o parte, de rațiunea obiectivă a compartimentării şi secretizării activității serviciilor speciale şi, pe de altă parte, de faptul că lumea serviciilor secrete este caracterizată mai degrabă de competiție decât de coeziune, marii „producători” dominând „rețeaua”, în timp de micii actori sunt împinşi spre periferie.

Schimbul de informații între serviciile secrete apare ca „stat în stat”, pentru că e guvernat de o „diplomație” proprie şi se bazează pe acorduri, înțelegeri şi tratate specifice, al căror „cod” este dificil, dacă nu imposibil, de decriptat de un public neavizat.

Compartimentarea este, însă, necesară din două motive: protecția surselor şi reținerile față de un schimb de informații pe scară largă pe de o parte şi accepțiunea diferită a limitelor dintre dreptul individului la „viață privată” şi securitate, în sens larg, pe de altă parte.

Analiza celor două componente indică faptul că impulsionarea cooperării depinde într-o mare măsură de dezvoltarea unui cadru conceptual unanim acceptat care să facă ajustările necesare între privat şi securitate, decât de o schimbare a abordării privind regimul surselor de informare.

Soluţii

Este necesar ca abordarea problematicii cooperării în domeniul informaţiilor să urmeze relaţia simplu-complex, în baza căreia se impune o coordonare a activităţilor de informaţii în plan intern, regional şi internaţional. Astfel, în vederea evitării unor sincope, se impune stabilirea unei coerenţe de acţiune între serviciile aparţinând aceluiaşi stat, în funcţie de aria de responsabilitate a acestora.

Analiza mediului regional de securitate relevă o gamă de riscuri comune, cu adresabilitate internaţională, dar şi forme şi caracteristici ale ameninţărilor asimetrice cu care statele dintr-un anumit areal sunt, în mod natural şi obiectiv, mai familiarizate decât cele din afara zonei.

Convenirea unei terminologii unitare este de natură să asigure compatibilitatea structurilor de informaţii naţionale cu cele regionale şi aliate şi dezvoltarea unei „culturi de securitate" în măsură să faciliteze comunicarea atât la nivelul sistemului securităţii naţionale, cât şi între acesta şi ansamblul autorităţilor şi instituţiilor publice, respectiv societatea civilă. De asemenea, printr-un astfel de demers sunt create bazele redimensionării activităţii serviciilor de informaţii euroatlantice, element de natură să contribuie la compatibilizarea operaţională şi structurală cu exigenţele Alianţei în materie de activitate informativ-operativă.

Pentru creşterea calităţii produselor de informaţiilor, nu este necesară sporirea schimbului de informaţii între serviciile de informaţii partenere ci crearea unor baze de date comune în care să fie introduse informaţiile primare obţinute de aceste servicii. Astfel, analiştii din servicii de informaţii partenere pot formula pentru aceeaşi problematică puncte de vedere şi concluzii, care nu vor fi neapărat similare, bazate pe mai multe informaţii primare comune.

Este de aşteptat ca nivelul de cooperare să nu ajungă până la punerea la dispoziţie a datelor despre surse din următoarele motive:

- majoritatea ţărilor au reglementări naţionale prin care se interzice în mod categoric dezvăluirea de date personale ale surselor, acestea fiind considerate proprietate naţională sau departamentală (ex. Regulamentele militare ale SUA nu permit dezvăluirea către orice străin a nici unui detaliu privind surse plătite din bani proveniţi de la buget);
- dezvăluirea de date privind sursele (chiar a unor detalii „minore" precum profesia sau data naşterii etc.) poate facilitarea preluării acestora de către serviciile „partenere";

- deconspirarea sursei ca urmare a unui incident de securitate la un serviciu partener căruia i-au fost puse la dispoziţie date despre aceasta;
- competiţia existentă între serviciile de informaţii pentru deţinerea superiorităţii informaţionale.

Din această perspectivă, este important ca statele membre ale NATO să propună o abordare comună, ca bază pentru elaborarea unei strategii care să demonstreze grupărilor teroriste că „lecţia" anilor 80 sau 90 a fost însuşită, iar „reţeta" acelui timp nu mai are valabilitate, noile iniţiative în materie de securitate globală fiind orientate prioritar spre eliminarea cauzelor şi ţinerea sub control a fenomenului şi nu spre constatarea şi încercarea de limitare a efectelor negative ale terorismului asupra stabilităţii internaţionale.

Bibliografie

1. „*AJP 2 - ALLIED JOINT INTELLIGENCE, COUNTER INTELLIGENCE AND SECURITY DOCTRINE*"
2. „*Doctrina pentru informaţii, contrainformaţii şi securitate a armatei*"
3. „*Strategia de securitate naţională a României*"
4. „Military Intelligence Professional Bulletin", nr. 1/2006
5. „Military Intelligence Professional Bulletin", nr 3/2006
6. „Military Intelligence Professional Bulletin", nr 3/2007.

BENCHMARKING-UL MODALITATE EFICIENTĂ DE COOPERARE ÎNTRE INSTITUȚIILE DE SECURITATE

Lector univ. dr. Adrian MARINESCU

One of the most modern means of bettering of benchmarking, was developed in the late 50th. After a concise presentation of the above mentioned method, the article shortly displays the National Security Sistem and indicates the sistem offices which can use benchmarking.

1. Introducere

Intensificarea concurenței a impus celor care își desfășoară activitatea în toate domeniile vieții economice să își îndrepte atenția către sistemul de management al calității. Dar simpla implementare a acestuia nu este suficientă pentru crearea unor avantaje concurențiale capabile să mențină, cel puțin, cota de piață a agentului economic în cauză.

În opinia specialiștilor, implementarea sistemului de management al calității poate constitui un atu pentru agentul economic care l-a adoptat, numai o scurtă perioadă, deoarece obținerea calității este un proces dinamic în cadrul căruia, în permanență, trebuie aduse îmbunătățiri. Pentru menținerea ritmului ascendent, este necesar să se apeleze la toate tipurile de tehnici și instrumente ce pot asigura creșterea calității produselor sau serviciilor oferite.

De asemenea, este recomandată studierea în permanență a literaturii de specialitate, precum și a rezultatelor făcute publice de unele firme care au avut succes, aplicând instrumente și tehnici noi de creștere a calității.

Unul dintre cele mai moderne instrumente ce pot fi aplicate pentru creșterea calității și care a dat rezultate spectaculoase în practică, este benchmarking-ul.

2. Definițiile benchmarking-ului

Chiar dacă unii specialiști sunt de părere că *benchmarking*-ul a apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea, odată cu publicarea de către F. Taylor a metodelor științifice referitoare la organizarea întreprinderilor, aplicarea lui, în practica curentă datează de la sfârșitul anilor '50 atunci când firma Xerox din SUA l-a folosit în cadrul industriei fotocopiatoarelor, ca urmare a scăderii bruște a cotei sale de piață.

Succesul inițiativei a determinat firma Xerox, să dezvolte și să-l implementeze în toate structurile și filialele sale, iar *benchmarking*-ul să fie adoptat și de alte firme din toate sferele vieții economice (în prezent, 31%

dintre organizațiile americane cu cel puțin 100 de angajați, practică *benchmarking*-ul). Așa cum sublinia, de curând, într-un raport, Comisia pentru productivitate industrială din cadrul Institutului de Tehnologie din Massachussetts, *benchmarking*-ul a reprezentat, în ultimii ani, un factor esențial pentru asigurarea succesului celor mai mari și cunoscute organizații din toate domeniile economiei.

În prezent, dezvoltarea rapidă a *benchmarking*-ului a determinat includerea acestuia printre instrumentele de îmbunătățire a calității în standardul ISO 9004-4: Managementul calității și elementele sistemului calității – Partea a 4-a. Ghid pentru creșterea calității.

De-a lungul timpului au fost formulate un număr relativ ridicat de definiții ale noului instrument folosit, în prezent, atât în managementul calității cât și în *marketing*.

Dintre cele mai semnificative definiții, rețin atenția următoarele:

• *Benchmarking*-ul este un anumit punct al cunoașterii sau o presupusă evaluare față de care se pot stabili alte evaluări (Dicționar Webster's 1990).

• *Benchmarking*-ul este un standard sau un punct de referință prin care alții pot fi evaluați și apreciați (Dicționar Webster's 1995).

• *Benchmarking*-ul reprezintă un proces permanent de evaluare a produselor, serviciilor și practicilor noastre, comparativ cu cei mai puternici concurenți ai noștri și cu liderii recunoscuți la nivel mondial (D.T. Kearns – director general al firmei Xerox).

• *Benchmarking*-ul este procesul de identificare, înțelegere și adoptare a metodelor și proceselor remarcabile din oricare organizație din lume, pentru creșterea performanțelor propriei organizații (Centrului American pentru Calitate și Productivitate).

Pentru definirea *benchmarking*-ului sunt relevante următoarele elemente principale:

a. este un proces permanent de evaluare a performanțelor proprii, comparativ cu cele obținute de liderii pieței;

b. este un proces de evaluare a liderului, astfel încât să poată fi determinate cauzele obținerii succesului acestuia;

c. este un proces universal și poate fi aplicat tuturor proceselor desfășurate într-o organizație;

d. presupune cooperarea cu organizația stabilită ca referință.

De asemenea, este extrem de interesantă și evoluția *benchmarking*-ului de-a lungul timpului: dacă la început putea fi confundată cu ușurință cu o metodă de obținere a succesului prin aflarea și însușirea secretelor firmelor rivale sau/și de vârf din domeniul firmei care iniția acțiunea, în prezent se vorbește de firme partenere, care practică în comun *benchmarking*-ul cu un singur scop: îmbunătățirea continuă a propriei activități.

3. Etapele benchmarking-ului

Folosirea benchmarking-ului cu bune rezultate înseamnă parcurgerea cu succes a 10 etape şi anume:

Etapa 1: Identificarea domeniului de aplicare a benchmarking-ului

Organizaţia alege procesul, produsul sau serviciul care urmează să fie supus analizei specialiştilor.

Etapa 2: Identificarea celor mai buni competitori/parteneri din domeniu

Dacă acesta nu este cunoscut de la început, el poate fi ales pe baza unei analize a pieţei pe care îşi desfăşoară activitatea organizaţia iniţiatoare.

Etapa 3: Culegerea datelor

Echipa de lucru trebuie să adopte cele mai eficiente şi rapide metode de lucru.

Etapa 4: Analizarea datelor şi identificarea cauzelor succesului

Această etapă reuşeşte să prezinte posibilele decalaje ce pot să existente între organizaţia iniţiatoare şi organizaţia analizată.

Etapa 5: Planificarea nivelului performanţelor viitoare

Eliminarea decalajelor constatate se face pe baza noilor nivele de performanţă stabilite de către managementul organizaţiei iniţiatoare.

Etapa 6: Comunicarea rezultatelor analizei

Rezultatele trebuie comunicate cu multă grijă întregului personal, deoarece numai buna înţelegere a cauzelor care au stat la baza apariţiei decalajelor, poate asigura succesul măsurilor de eliminare a acestora.

Etapa 7: Stabilirea obiectivelor

Managementul organizaţiei va stabili obiectivele viitoare, pe baza rezultatelor obţinute în etapa a 4-a.

Etapa 8: Elaborarea planului de măsuri

Elaborarea planului de măsuri menit să diminueze sau chiar să elimine decalajele constatate.

Etapa 9: Implementarea planului de măsuri şi analizarea efectelor înregistrate

Toate structurile de conducere vor conlucra la implementarea planului de măsuri.

Etapa 10: Stabilirea de noi obiective

Această etapă închide ciclul de *benchmarking* efectuat şi face legătura cu un nou ciclu necesar procesului de îmbunătăţire continuă a activităţii desfăşurate în cadrul unei organizaţii.

4. Tipuri de benchmarking

În prezent specialiştii consideră că există patru tipuri de *benchmarking,* şi anume:

a. *benchmarking*-ul intern: analizează toate activităţile din propria organizaţie şi este considerat o etapă intermediară, în tentativa de raportare la liderul identificat în domeniu. Dezavantajul principal al acestui tip de benchmarking îl constituie caracterul limitat al rezultatelor obţinute, în lipsa depistării unor practici spectaculoase.

b. *benchmarking*-ul funcţional: compară numai un anumit tip de activitate a organizaţiei iniţiatoare cu cel similar organizaţiei de referinţă.

c. *benchmarking*-ul celei mai bune practici: compară activitatea organizaţiei iniţiatoare cu cea desfăşurată de liderul dintr-un alt domeniu decât cel în care îşi desfăşoară activitatea organizaţia care practică acest tip de *benchmarking*. Avantajul acestei practici constă în uşurinţă cu care pot fi obţinute datele deoarece organizaţiile nu sunt concurente.

d. *benchmarking*-ul comparativ: este considerat cel mai dificil dintre toate cele patru tipuri de *benchmarking*, deoarece presupune compararea activităţii a două organizaţii ce îşi desfăşoară activitatea în acelaşi domeniu, caz în care ele se constituie în organizaţii concurente. Dacă nu pot stabili un parteneriat în practicarea *benchmarking*-ului, obţinerea datelor se face cu mare greutate.

5. Organizaţii specializate în practicarea benchmarking-ului

Creşterea interesului pentru *benchmarking*, pe care îl manifestă un număr din ce în ce mai mare de organizaţii a determinat înfiinţarea unor organizaţii a căror misiune principală constă în analizarea şi dezvoltarea *benchmarking*-ului.

Astfel, în sprijinul celor care doresc să practice benchmarking-ul, au fost elaborate ghiduri care oferă toate informaţiile necesare aplicării în bune condiţii a noii practici.

Spre exemplu, în anul 2000, Departamentul Educaţiei şi Tineretului din Australia a elaborat un manual menit să ajute instituţiile de învăţământ superior să practice *benchmarking*-ul, iar în Marea Britanie şi SUA au fost înfiinţate instituţii care-şi oferă serviciile în *benchmarking*, tuturor organizaţiilor interesate.

6. Codul de conduită în practicarea benchmarking-ului

Formă spre care se tinde în practicarea *benchmarking*-ului, stabileşte o relaţie de parteneriat între organizaţii, înainte de începerea activităţii propriu-zise, şi de aceea, acestea sunt obligate să semneze o declaraţie conform căreia fiecare parte se obligă să respecte prevederile Codului de conduită în practicarea *benchmarking*-ului.

În SUA, membrii Centrului American pentru Calitate şi Productivitate (A.P.O.Q.) sunt obligaţi, în cazul în care practică *benchmarking*-ul în parteneriat, să respecte cele 8 principii componente ale Codului formulat de către această instituţie şi anume:

I. *Principiul de legalitate* (Costurile nu se discută şi nu se oferă date şi studii altor competitori).

II. *Principiul schimbului reciproc* (Între parteneri se oferă acelaşi tip sau nivel de informaţie).

III. *Principiul confidenţialităţii* (Forma de utilizare şi limita de transmitere a informaţiilor se face numai cu aprobarea partenerului).

IV. *Principiul utilizării* (Informaţiile se utilizează numai în scopurile stabilite iniţial cu partenerul).

V. *Principiul contactării* (Cultura organizaţională a partenerului trebuie respectată iar personale contactate vor fi numai cele indicate de partener).

VI. *Principiul pregătirii activităţii* (toate etapele procesului de *benchmarking* vor fi stabilite de comun acord cu partenerul).

VII. *Principiul îmbunătăţirii continue a activităţii* (Urmărirea în permanenţă a modului de respectare a calendarului de activităţi, stabilit cu partenerul).

VIII. *Principiul stabilirii unor relaţii de înţelegere cu partenerul* (Partenerul trebuie tratat aşa cum îşi doreşte acesta).

7. Strategia de securitate naţională a României

Membră a Uniunii Europene, România participă la punerea în practică şi totodată la îmbunătăţirea continuă a noii arhitecturi de securitate ce se configurează tot mai pregnant, atât pe plan continental, cât şi pe plan mondial.

Această nouă arhitectură de securitate se bazează pe *valorile şi standardele democraţiei, a libertăţilor şi drepturilor omului, a statului de drept şi a economiei de piaţă*, ce dau garanţia asigurării stabilităţii globale, regionale şi zonale. Nu în ultimul rând, se poate considera că noua arhitectură de securitate este rezultatul relaţiilor şi intereselor dintre state, precum şi a aranjamentelor bilaterale şi regionale, care conduc cel mai rapid la îndeplinirea obiectivelor naţionale. În aceste condiţii, cu ocazia desfăşurării lucrărilor Consiliului Europei în iunie 1999, în Germania, la Koln, s-au pus bazele noului concept intitulat **Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA**). Noul concept a fost perfecţional, lărgit şi îmbunătăţit la şedinţele Consiliului Europei organizate şi desfăşurate în perioada 1999-2003 în oraşele: Helsinki (1999), Lisabona (2000), Nisa (2000), Goteborg (2001), Laeken (2001), Sevilla (2002), Bruxelles (2002, 2003), Copenhaga (2002) şi Salonic (2003).

Acest concept susţine ideea dezvoltării unei capacităţi de decizie autonome, care să-şi asume responsabilitatea angajării unor resurse, în cadrul unor eventuale conflicte şi are ca limită situaţiile de criză în care NATO este angajată sau coordonează operaţiuni militare sub autoritatea Uniunii Europene.

Noul sistem de securitate Europeană reflectă trăsăturile esenţiale ale mediului geopolitic în care se derulează: tranziţia către sistemul internaţional multipolar, competiţia dintre puteri în spaţiul euroatlantic pentru redistribuirea rolurilor; adâncirea integrării în Uniunea Europeană sau tentativele Federaţiei Ruse de a menţine statutul de mare putere pe arena mondială şi de a ocupa o poziţie cât mai centrală în structurile europene de securitate.

În acest context, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 36 din 18 decembrie 2001, a fost aprobată Strategia de securitate naţională a României ce reprezintă „*garantarea democraţiei şi a libertăţilor fundamentale, dezvoltare economică şi socială susţinută şi durabilă, aderare la NATO şi integrare în Uniunea Europeană*". Conform definiţiei prezentate în cadrul aceluiaşi document, „*sistemul securităţii naţionale se defineşte prin ansamblul mijloacelor, reglementărilor şi instituţiilor statului român, care au rolul de a realiza, a proteja şi a afirma interesele fundamentale ale României*".

Strategia de securitate naţională prezentată în anexa 1 la HG 36/2001 privind adoptarea Strategiei de securitate naţională a României cuprinde: definirea intereselor naţionale de securitate; precizarea obiectivelor care conduc la protejarea şi afirmarea acestor interese; evaluarea mediului internaţional de securitate; identificarea factorilor de risc din mediul intern şi internaţional, precum şi direcţiile de acţiune şi mijloacele pentru asigurarea securităţii naţionale a României.

Strategia de securitate naţională a României propune următoarele obiective:

• ***păstrarea independenţei, suveranităţii, unităţii şi integrităţii teritoriale*** a statului român, în condiţiile specifice ale aderării la **NATO** şi integrării ţării în **UE**;

• ***garantarea ordinii constituţionale, consolidarea statului de drept şi a mecanismelor democratice de funcţionare a societăţii româneşti***, prin: asigurarea libertăţilor democratice ale cetăţenilor, a drepturilor şi îndatoririlor constituţionale, a egalităţii şanselor; perfecţionarea sistemului politic şi dezvoltarea modalităţilor de realizare a solidarităţii sociale; aprofundarea reformei în justiţie; întărirea autorităţii instituţiilor statului, consolidarea mecanismelor de respectare şi aplicare a legii;

• ***relansarea economiei naţionale, combaterea sărăciei şi a şomajului; perfecţionarea mecanismelor economiei de piaţă şi a disciplinei financiare***;

• ***dezvoltarea societăţii civile şi a clasei de mijloc***;

• ***asigurarea stabilităţii sistemului financiar - bancar şi a echilibrului social***;

• ***modernizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice; garantarea siguranței cetățeanului;***

• ***optimizarea capacității de apărare națională***, în conformitate cu standardele **NATO**;

• ***îmbunătățirea capacității de participare la acțiunile internaționale pentru combaterea terorismului şi a crimei organizate;***

• ***îmbunătățirea stării de sănătate a populației şi protecția copilului***, ***dezvoltarea instituțiilor de educație, cercetare şi cultură;***

• ***reforma administrației publice şi dezvoltarea regională, în corelație cu practicile si reglementările europene;*** armonizarea relațiilor interetnice şi edificarea statului civic multicultural, având drept garanții ale securității, participarea socială, integrarea interculturală şi subsidiaritatea în actul de guvernare;

• ***acțiuni diplomatice şi o politică externă creativă***, ***dinamică şi pragmatică***, bazată pe respectarea tratatelor şi acordurilor internaționale la care România este parte, a obiectivelor şi principiilor Cartei **ONU**;

• ***diversificarea şi strângerea legăturilor cu românii care trăiesc în afara granițelor țării***;

• ***participarea activă la acțiunile de cooperare internațională*** pentru combaterea terorismului şi a crimei organizate transfrontaliere;

• ***dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate şi a unei conduite participative pe plan regional,*** pentru consolidarea stabilității şi reglementarea crizelor;

• ***asigurarea securității ecologice***;

• ***implicarea societății civile în realizarea obiectivelor strategiei naționale***.

8. Principalele instituții de securitate națională din România

Principalele instituții care fac parte din cadrul sistemului de securitate națională a României sunt următoarele:

a. Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT)

În conformitate cu prevederile Legii nr. 415 din 27 iunie 2002 privind organizarea şi funcționarea ***Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT),*** acesta este *autoritatea administrativă autonomă investită, potrivit Constituției, cu organizarea şi coordonarea unitară a activităților care privesc apărarea țării şi siguranța națională*. Activitatea acestuia este supusă examinării şi verificării parlamentare.

b. Serviciul Român de Informații

Serviciul Român de Informații îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu prevederile Constituției, ale Legii nr. 51 din 29 iulie 1991, privind siguranța națională a României, ale Legii nr. 14 din 24 februarie 1992, privind organizarea şi funcționarea Serviciului Român de Informații, precum

şi ale celorlalte acte normative aplicabile în materia securității naționale.

Serviciul planifică, organizează şi desfăşoară activități de informații, contrainformații şi de securitate, necesare apărării Constituției, garantării şi protejării drepturilor şi libertăților fundamentale ale cetățeanului, consolidării societății democratice, promovării şi susținerii valorilor şi intereselor naționale, asigurând, în acest scop, cunoaşterea anticipată a vulnerabilităților, factorilor de risc şi amenințărilor ce pun în pericol securitatea națională, în vederea prevenirii, contracarării şi înlăturării lor.

c. Serviciul de Informații Externe(SIE)

Potrivit Legii nr. 1/1998**,** Serviciul de Informații Externe este *„organul de stat specializat în domeniul informațiilor externe privind siguranța națională şi apărarea României şi a intereselor sale*"**.** În conformitate cu prevederile legale, activitatea SIE are caracter de secret de stat.

d. Serviciul de Telecomunicații Speciale (STS)

Conform legii nr. 92 din 24 iulie 1996. Serviciul de Telecomunicații Speciale (**STS)** este organul central de specialitate, cu personalitate juridică, ce organizează şi coordonează activitățile în domeniul telecomunicațiilor speciale pentru autoritățile publice din România şi alți utilizatori

e. Serviciul de Protecție şi Pază(SPP)

Serviciul de Protecție şi Pază are atribuții în domeniul siguranței naționale şi este constituit în conformitate cu prevederile legii nr. 191 din 19 octombrie 1998. Activitatea Serviciului este coordonată de **CSAT** şi controlată de Parlament, prin comisiile pentru apărare, ordine publică şi siguranță națională.

f. Structurile informative ale Ministerului Apărării

Direcția de informații a armatei este cea mai veche structură specializată din comunitatea informativă a României. În prezent, structura informativă a Ministerului Apărării este Direcția Generală de Informații a Apărării (**DGIA**), care este însărcinată cu obținerea, verificarea, stocarea şi valorificarea informațiilor referitoare la amenințări şi factori de risc interni sau externi militari sau nemilitari, care pot prejudicia valorile siguranței naționale.

g. Structurile informative ale Ministerului Internelor şi Reformei Administrative

Serviciul de informații departamental al Ministerului Internelor şi Reformei Administrative, este *Direcția Generală de Informații şi Protecție Internă(***DGIPI***)*, care, potrivit legii, acționează pentru prevenirea amenințărilor la adresa siguranței naționale şi acțiunile violente ce urmăresc ştirbirea puterii de stat, actele de distrugere, degradare ori aducere în stare de neîntrebuințare a obiectivelor aflate în responsabilitatea **MIRA**, incitarea la fapte ce pot periclita ordinea statului de drept, sustragerea, producerea, deținerea de armament, muniție, materii explozive sau radioactive, toxice ori

biologice din arsenalul **MIRA**.

h. Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat

În conformitate cu Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 153/2002, aprobată prin Legea 101/2003, **ORNISS** este organizat şi funcționează ca instituție publică în subordinea Guvernului României şi în coordonarea directă a Primului - Ministru.

i. Agenția Națională de Control al Exporturilor(ANCEx)

ANCEx este organ de specialitate al administrației publice, cu personalitate juridică, având statutul de autoritate națională în domeniul controlului exporturilor şi importurilor de produse strategice. Principalele responsabilități ale instituției sunt în domeniile: de reglementare, de autorizare şi licențiere, de control, de reprezentare.

j. Comisia Națională pentru Controlul Activității Nucleare (CNCAN)

Îşi desfăşoară activitatea în baza Legii nr.111/1996, republicată, **şi** este recunoscută drept autoritate națională în domeniul nuclear**.**

k. Agenția Națională pentru Deşeuri Radioactive (ANDRAD)

Agenția funcționează în baza *Ordonanței de Urgență a Guvernului nr.11/2003 (Legea nr.320/2003)* şi are ca obiect de activitate, coordonarea la nivel național, a procesului de gestionare în siguranță a combustibilului nuclear uzat şi a deşeurilor radioactive.

l. Agenția Română pentru Siguranța Alimentului (ARSA)

Agenția Română pentru Siguranța Alimentului(**ARSA**) funcționează în baza *Ordonanței Guvernului nr.90/2003* şi are drept scop impunerea politicii siguranței alimentului,

de la producerea materiilor prime până la distribuirea alimentelor către consumator.

m. Oficiul Național pentru Prevenirea şi Combaterea Spălării Banilor (ONPCSB)

Prin *Legea nr.21/1999* s-a înființat Oficiul Național pentru Prevenirea şi Combaterea Spălării Banilor(**ONPCSB**), care are ca obiect de activitate al instituției este prevenirea şi combaterea spălării banilor.

9. Concluzii

Chiar dacă toate structurile prezentate mai sus au atribuții în domenii diferite, iar activitatea unora, potrivit legii, are caracter de secret de stat, totuşi există segmente sau activități care sunt comune (ex: activitatea de logistică) în care mai multe instituții pot să practice în parteneriat, *benchmarking*-ul în două forme: funcțional (se compară numai un anumit tip de activitate) sau *benchmarking*-ul celei mai bune practici (se compară, în anumite limite, activitatea organizației inițiatoare cu cea desfăşurată de liderul dintr-un alt domeniu decât cel în care îşi desfăşoară activitatea organizația inițiatoare).

Bibliografie

1. American Productivity&Quality Center, *The Benchmarking Code of Conduct*, SUA, Houston, s.a.
2. CONSTANTINESCU, D, *Managementul calității*, Bucureşti, Editura Printech, 2002
3. HÄMÄLÄI, Ka, HÄMÄLÄI, Ki, *Benchmarking in the Improvement of Higher Education*, Helsinki, 2002
4. OLARU, M. **Managementul calității** – ed. a II-a, Bucureşti, Editura Economică, 1999
5. PURCĂREA, A, NICULESCU C, CONSTANTINESCU D, **Management. Elemente fundamentale,** Bucureşti, Editura Niculescu, 2000
6. The Health and Safety Executive, *Health&Safety Benchmarking Improving Together. Guidance for those interested in applying benchmarking to health and safety*, Marea Britanie, 1999
7. Training and Youth Affairs. Department of Education, **Benchmarking. A manual for Australian Universities,** Australia, Higher Education Division, 2000
8. www.abhc.org accesat la 20 10.2007
9. www.agence.londez-conseil@capway.com accesat la 20.10.2007
10. ****ISO 9004-4: Managementul calității şi elementele sistemului calității* – Partea a 4-a. Ghid pentru creşterea calității.
11. ****HG 36/2003 privind adoptarea Strategiei de securitate națională a României,* publicată în M.Of. nr. 822 din 20 decembrie 2001
12. ****Legea nr. 415 din 27 iunie 2002* privind organizarea şi funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării publicată în M.Of. nr.494 din 10.07.2002
13. ****Legea nr.51 din 29 iulie 1991,* privind siguranța națională a României**,** publicată în M.Of. nr. 163 din 07.08.1991
14. ****Legea nr. 14 din 24 februarie 1992,* privind organizarea şi funcționarea Serviciului Român de Informații, publicată în M.Of. nr. 33 din 03.03.1992
15. ****Legea nr. 1 /1998* (republicată) privind organizarea şi funcționarea Serviciului de Informații Externe, publicată în M.Of. nr.511 din 16.10.2000.

EVOLUȚII DEMOGRAFICE ŞI CONFLICTE ETNICO-RELIGIOASE

Locotenent Roxana MARINESCU

Les facteurs démographiques sont rarement cause directe des conflits entre nations. Mais ils peuvent tout à fait exacerber les tensions existantes et aggraver le risque d'une montée des conflits à la violence. Les tendances demographiques actuelles (taux de fertilité, urbanisation, migrations, changements qui interviennent dans la composition ethnique et la pyramide des âges), sont susceptibles d'influencer la nature des conflits intra- et internationaux et la probabilité de leur éclosion. Les changements démographiques sont tout à la fois cause, effet et signe avant-coureur des chocs et des boulversements géopolitiques. Cet exposé propose un cadre general pour l'éxamen des rapports entre facteurs démographiques et questions de securité et offre pour illustration, d'une part, la situation démographique au Moyen Orient (et, en particulier, la situation de la population kurde du nord de l'Irak) et, d'autre part, les problèmes posés par les évolutions du nord du Caucase avec leurs implications géostrategiques.

Deşi factorii demografici nu influențează în mod direct dinamica conflictelor interstatale, ei pot totuşi exacerba tensiunile existente şi agrava riscul escaladării violențelor la nivel regional şi internațional. Diferențele demografice regionale angrenează în mod indiscutabil şi alte diferende, de ordin economic sau politic, între țările dezvoltate şi celelalte țări, între societățile industriale cu dezvoltare tehnologică accelerată şi slabă creştere demografică şi societățile non-industriale, dependente din punct de vedere tehnologic şi cu un indice mare de creştere demografică. Acest decalaj economic este, în acelaşi timp, un decalaj politic între democrațiile industrializate (cu creştere demografică slabă) şi țările nedemocrate (cu creştere demografică intensă). Accentuarea decalajelor economico-sociale, asociată cu creşterea demografică neuniformă şi diminuarea resurselor generează instabilitate şi conflicte, urmate adesea de migrații în masă ale populațiilor, care, la rândul lor, pot submina instituțiile şi relațiile sociale şi pot conduce la apariția violențelor.

Schimbările demografice sunt, simultan, cauză, efect şi instrument anticipativ al şocurilor şi tulburărilor geopolitice, din aceasta perspectivă analiza parametrilor demografici şi a efectelor acestora asupra securității putând constitui un element definitoriu al evaluărilor strategice şi de securitate.

I. Impactul fenomenelor demografice asupra evoluției geostrategice – cadru general

Problemele de ordin demografic cu impact asupra securității se pot clasifica în patru categorii: variațiile natalității, urbanizarea, fluxurile migratorii şi modificările de natură etnică. Astfel, scăderea natalității în țările industrializate determină creşterea importanței tehnologiei pentru apărare. Creşterea demografică în țările aflate în dezvoltare sugerează, în schimb, faptul că principala resursă de putere rămâne capitalul uman. Urbanizarea la nivel mondial modifică natura conflictelor, în timp ce fluxul din ce în ce mai mare de refugiați determină tensiuni potențial destabilizatoare în numeroase regiuni ale lumii. Situația demografică din Orientul Mijlociu, unde urbanizarea şi creşterea natalității contribuie la penuria de resurse, şomaj şi tulburări socio-politice, problemele ridicate de migrația musulmană în Europa occidentală, implicațiile factorilor demografici asupra evoluției conflictelor din Caucazul de Nord etc., sunt elocvente în acest sens.

1. Tendințe demografice actuale

În ultimele decenii, *variațiile demografice* au urmat o curbă ascendentă, respectiv descendentă, în funcție de gradul de dezvoltare a statelor: țările industrializate au fost marcate de o scădere accentuată a natalității; în statele în curs de dezvoltare s-au evidențiat două tendințe: pe de o parte, în țări ca Brazilia sau Indonezia nivelul natalității a scăzut, în timp ce în Africa subsahariană, Orientul Mijlociu şi America Centrală, indicele de fertilitate a rămas la un nivel ridicat. Se estimează că, în cursul următoarelor două decenii, lista celor mai populate patru țări - China, India, SUA şi Indonezia- nu se va modifica; în schimb, celelalte şase state din top 10 - ar putea suferi modificări: astfel, Rusia şi Japonia nu se vor mai regăsi pe această listă, în timp ce în Nigeria, Pakistan, Bangladesh şi Etiopia vor avea loc creşteri demografice importante. Per ansamblu, țările în curs de dezvoltare vor cunoaşte o creştere demografică susținută până în anul 2025, după care ritmul de creştere s-ar putea diminua treptat.

NOTĂ: Până la sfîrşitul acestui an, Terra va avea 6,5 miliarde de locuitori, conform ultimelor estimări demografice, date recent publicității. Cele mai populate şase țări (China, India, Statele Unite, Indonezia, Brazilia, Pakistan) totalizează 3,3 miliarde de locuitori, mai mult de jumătate din totalul mondial. Demografia mondială este dominată de ponderea Asiei cu peste 3,5 miliarde de locuitori pe o cincime din suprafața terestră. Africa numără 600 milioane de locuitori, iar populația ei creşte într-un ritm de 30% pe an. Europa, cu 530 milioane de locuitori, are un indice de creştere de doar 0,22% pe an. Creşterea populației, exponențială după secolul al XIX-lea (un miliard de locuitori în 1800, două miliarde în 1930, trei miliarde în 1960, patru în 1974, cinci în 1987, şase în 1999, între 7,6 şi 8,5 în 2025) va

continua, dar într-un ritm ceva mai lent. Studiile realizate în cadrul ONU au arătat că populaţia mondială va ajunge la 9 sau la 10 miliarde de abia în 2050.

A doua tendinţă pregnantă este reprezentată de *urbanizare*; în prezent, mai mult de jumătate din populaţia mondială trăieşte în zonele urbane, care tind să se dezvolte peste măsură. După unele estimări, în anul 2015 vor exista mai mult de 20 de megalopolis-uri, cu peste 10 milioane de locuitori. Fenomenul urbanizării are consecinţe negative prin dezrădăcinarea populaţiei de sate, falimentul politic şi administrativ al celor mai multe state care nu au sau nu pot gestiona corespunzător resursele necesare, toate având drept urmare transformarea multor oraşe în adevarate centre ale sărăciei şi instabilităţii sociale. Alături de alte fenomene specifice, precum lipsa de apă, poluarea sau problema locuinţelor, şomajul determină în mod obiectiv şi explică consecinţele negative ale fenomenului imigraţiei internaţionale.

A treia tendinţă cu risc potenţial pentru mediul de securitate este determinată de numărul de refugiaţi transfrontalieri: 17 milioane în anul 2004, conform statisticilor Organizaţiei Naţiunilor Unite. Deşi în ultimii zece ani numărul refugiaţilor s-a menţinut la un nivel relativ scăzut, problema migraţiei transfrontaliere necesită o atenţie sporită din punctul de vedere al riscurilor pe care le implică în planul securităţii.

NOTĂ: Numărul celor plecaţi din propria ţară în căutarea unei vieţi mai bune a crescut continuu în ultimii 15 ani. La începutul secolului 21, unul din 35 de oameni face parte din categoria migraţiei internaţionale. Migraţia globală afectează atât locul de origine, cât şi punctul de tranzit şi/sau destinaţia celor care migrează. Deşi principalele ţări de unde se emigrează aparţin lumii în curs de dezvoltare, nu toate ţările-ţintă ale emigraţiei sunt ţări dezvoltate. Se estimează că ţările occidentale industrializate au absorbit în anul 2000 circa 40% din migraţia mondială. Peste 140 de state sunt semnatare ale unor acorduri internaţionale, potrivit cărora sunt răspunzătoare de protejarea persoanelor cărora le acordă statut de refugiat. Dezbaterea care loc pe plan global tinde să se axeze pe ţările occidentale în care ajung imigranţii, dar şi spre unele ţări din Asia şi Africa unde există un mare aflux de refugiaţi. Unele dintre aceste ţări, cum e Pakistanul, nu au semnat acordurile internaţionale în materie. Numeroase state au luat recent măsuri mult mai stricte în privinţa acordării de azil, fapt ce a avut uneori drept rezultat o scădere a numărului recunoscut oficial.

În Declaraţia comună (încheiată în noiembrie 2006 între statele africane şi statele UE), adoptată la Tripoli, se afirmă că principalele cauze ale migraţiei din Africa sunt sărăcia, subdezvoltarea, conflictele nerezolvate, lipsa securităţii şi guvernarea defectuoasă. De asemenea, se subliniază faptul că fluxurile migratoare spontane de dimensiuni mari pot avea implicaţii

asupra stabilităţii şi securităţii naţionale şi internaţionale, deoarece afectează capacitatea statelor de a-şi controla eficient frontierele, şi pot provoca conflicte între ţările de origine, cele de tranzit şi cele de destinaţie. Pe de altă parte, se afirmă că migraţia corect gestionată are potenţialul de a contribui la dezvoltarea atât a statelor de origine a migranţilor, cât şi a statelor destinaţie.

2. Consecinţe în planul securităţii

Consecinţele asupra mediului global de securitate, aşa cum reies din tendinţele prezentate anterior, sunt următoarele:

• *Natura conflictelor se schimbã:*

- conflictele de tip urban se extind, fiind specifice gherilelor şi insurgenţilor (spaţiul urban tinde să devină teatrul unor conflicte de mică intensitate, pe măsură ce acesta concentrează tot mai multă pondere politică, socială şi economică. Persoanele defavorizate care trăiesc la periferii, în cartierele sărace din statele lumii a treia, vor reprezenta baza de recrutare pentru revoluţionari, extremişti şi oponenţii regimurilor locale);
- creşte influenţa diasporelor - tehnologiile informaţionale (Internet) permit populaţiilor emigrante să influenţeze conflictele din ţara de origine (cazul albanezilor din Kosovo, în timpul conflictului iugoslav);
- creşte importanţa strategică a apei în regiunile cu resurse hidrologice reduse (este tot mai evident faptul că presiunea exercitată de o populaţie în creştere poate conduce la escaladarea tensiunilor existente, iar în cazul unui conflict controlul resurselor strategice, în special a apei, se poate transforma într-un instrument de coerciţie);

• *Resursele de putere ale statelor se schimbã*:

- variaţiile demografice, precum şi alţi parametri - geografia, economia, alianţele, ameninţările potenţiale, strategiile - au consecinţe diferite asupra resurselor de putere militară ale statelor. Ţările cu natalitate scăzută tind să substituie resursele umane prin tehnologie, în timp ce în statele cu natalitate crescută se pune accentul pe factorul uman, pe cantitate în defavoarea calităţii armatelor.

• *Sursele de conflict se schimbã:*

- raporturile de forţe dintre state nu se schimbă ca urmare a evoluţiilor demografice, conflictele fiind mai degrabă influenţate de factori precum fluxurile de refugiaţi sau creşterea numărului de tineri înclinaţi spre violenţă, risc real în ţări precum Egipt, Libia sau Algeria.
- gradul diferit de creştere demografică în cadrul grupurilor etnice sau culturale poate constitui o sursă de conflict (cazul Bosniei este relevant pentru modul în care factorul demografic poate juca un rol extrem de important în cadrul unui conflict etnic: în perioada cuprinsă între 1961 şi 1991, procentul populaţiei sârbe a scăzut de la 43 la 31%, în timp ce musulmanii bosniaci au făcut un salt de la 26 la 44%, ceea ce justifică teama

sârbilor de nu fi depăşiţi numeric de musulmani).

II. Impactul dinamicii demografice asupra mediului de securitate din Orientul Mijlociu

Tendinţele demografice în Orientul Mijlociu (în sens larg, zona cuprinsă între Golful Persic, Turcia şi Egipt), cu impact asupra securităţii regionale, sunt:

- menţinerea unor nivele ridicate de creştere demografică şi natalitate, cu excepţia Turciei şi Israelului;
- extinderea procesului de urbanizare;
- existenţa unor importante minorităţi etnice în multe state;
- apariţia unor regiuni de coexistenţă multietnică, consecinţă a fluxurilor transfrontaliere;
- scăderea resurselor hidrologice determinată de presiunea demografică;
- creşterea fluxului de muncitori emigranţi.

La acestea, se adaugă factori extrinseci care contribuie la crearea unui mediu instabil, precum fluctuaţiile preţului petrolului sau tranziţiile politice sensibile (Iordania, Maroc, Iran şi Bahrein).

În ceea ce priveşte consecinţele asupra securităţii regionale, se constată că tendinţele demografice actuale conduc, în primul rând, la schimbarea naturii conflictelor: o dată cu accelerarea urbanizării, fie conflictele se mută în mediul urban, fie componenta urbană trece în prim plan; în acelaşi timp va creşte importanţa apei ca resursă strategică. În al doilea rând, sunt afectate resursele de putere militară ale statelor. În mod tradiţional, statele din regiune au pus accentul pe recrutarea de soldaţi tineri; va fi însă, din ce în ce mai dificil de convertit sporul demografic în resursă de putere militară, deoarece noile tehnologii militare tind să înlocuiască operaţiunile clasice. Teatrul de operaţiuni este preponderent deşertic, favorizând forţele care dispun de tehnologii avansate, în raport cu forţele convenţionale. Cu cât o armată este mai avansată tehnologic, cu atât mai mult necesită logistică, pregătire superioară şi sisteme integrate. În acelaşi timp, apar noi surse de conflict: frustrările generate de sentimentul privării de bunuri şi drepturi sunt accentuate de penuria de locuinţe, a locurilor de muncă, suprapopularea oraşelor, inadecvarea infrastructurilor sociale, poluare etc. În acest mediu, factorii susceptibili de a declanşa acţiuni violente spontane, pot fi creşterea preţului la alimentele de bază, a transportului în comun sau a taxelor din învăţământ. Divergenţele dintre minorităţi şi majorităţi ar putea conduce, de asemenea, la izbucnirea de acţiuni violente.

Problema autonomiei kurzilor-irakieni şi factorul demografic

Schimbările demografice semnificative în rândul populaţiei kurde din nordul Irakului, determinate de întoarcerea refugiaţilor din timpul regimului Saddam Hussein, au fost în măsură să îngrijoreze celelalte comunităţi etnice

din zonă. La sfârşitul anului 2004, perspectiva unui referendum privind independenţa kurzilor, în pragul primelor alegeri libere de după război, nu a făcut decât să amplifice tensiunile într-o ţară care este departe de a-şi fi găsit drumul spre stabilitate. Un comentariu IWPR arăta faptul că apelul la un referendum pentru dreptul la autodeterminare, lansat de demonstranţii kurzi, a creat nelinişte în ceea ce priveşte viitorul regiunii din nordul Irakului, locuită majoritar de această populaţie. Participanţii la mitingurile organizate, unul în capitala regiunii, Kirkuk, şi altele în Europa, au cerut chiar independenţa totală a provinciei. Demonstraţiile însă au reînnoit temerile cu privire la un potenţial conflict etnic în zona Kirkuk-ului, un oraş cu bogate resurse petroliere. Mohammed Khalil, un reprezentant arab în consiliul oraşului, avertiza că situaţia poate deveni "imposibil de controlat" în cazul izbucnirii unui conflict.

În Kirkuk, în ciuda amestecului de etnii - arabi, kurzi, turkmeni şi asirieni -, situaţia kurzilor deportaţi rămâne complicată şi generatoare de conflict. Disputele inter-etnice au creat de multe ori divizări în oraş sau în consiliul administrativ, care este alcătuit din câte doi reprezentanţi ai fiecărui grup etnic. După căderea regimului lui Saddam Hussein, mii de kurzi s-au reîntors la Kirkuk, punând stăpânire pe fostele baze militare şi alte clădiri publice. Reprezentanţii kurzi din consiliul orăşenesc s-au folosit de o lege specială pentru a cere soluţionarea problemei acestor deportaţi ai regimului lui Saddam. În încercarea de a rezolva această problemă, consiliul orăşenesc a format un comitet pentru deportaţii care revin şi pentru ajutorarea acestora, incluzând şi retrocedarea proprietăţilor confiscate de fostul regim. Conform kurzilor, pământul şi proprietăţile confiscate au fost date arabilor din zonă, aduşi aici de regimul lui Saddam pentru a schimba configuraţia etnică a oraşului. Dar numărul de kurzi din Kirkuk fiind în creştere, arabii şi turkmenii se arată ingrijoraţi şi acuză că, odată cu deportaţii, au venit în oraş şi kurzi ne-irakieni. Khudir Galib, reprezentantul turkmen în Comitetul Kurzilor Deportaţi, declara că etnicii kurzi vizează crearea unei "centuri de siguranţă", prin formarea unor concentrări rezidenţiale kurde în jurul oraşului Kirkuk, în încercarea de a schimba structura demografică în favoarea lor, în vederea recensământului şi a alegerilor generale din 2005. Reprezentanţii arabi şi turkmeni în consiliul municipal afirmau faptul că etnicii kurzi exagerează numărul deportaţilor pentru a înclina balanţa demografică în avantajul lor.

NOTĂ: Numărul exact al kurzilor deportaţi în timpul regimului lui Saddam rămâne în continuare incert. În opinia lui Sungol Omar Chapook, un lider politic turkmen şi fost membru în Consiliul de guvernământ irakian, acum dizolvat, numărul familiilor kurde expulzate ajunge la aproape 500, în timp ce sursele kurde amintesc că ar fi în jur de 200 000. Fosta Autoritate

Provizorie a Coaliției (guvernul interimar instituit de SUA) estima numărul kurzilor la 50.000, deportați în timpul regimului lui Saddam, dintre care jumătate s-au întors în Kirkuk la încheierea războiului. Dar arabii şi turkmenii consideră că aceste cifre "enorme" îi includ şi pe kurzii care au fost deportați din Irbil, Sulimaniya, precum şi pe kurzii care au plecat în Iran, Siria şi Turcia.

Constituția aprobată prin plebiscit în octombrie 2005, confirmă autonomia actuală a Kurdistanului şi totodată, defineşte noul Irak drept un stat "federal, democratic şi pluralist". Prin lege, autoritățile provinciale vor putea decide distribuirea resurselor naturale, vor hotărî modul de impozitare şi vor avea control asupra forțelor de securitate din regiunile respective.

În general, votul a dezvăluit şi a accentuat faliile etnice şi religioase din societatea irakiană. Fiecare din cele trei comunități importante a ajuns să-şi creioneze propriul scenariu pentru epoca post-Saddam. Prezența la vot de peste 90% în cele trei provincii dominate de kurzi, ca şi în cele cu populație mixtă - Nineveh (cu capitala la Mosul) şi Tamim (cu capitala la Kirkuk) a sporit puterea de negociere a liderilor kurzi, care intenționează să extindă frontierele Kurdistanului spre sud şi să încorporeze oraşul Kirkurk, cu o populație etnică eterogenă (datorită zăcămintelor petrolifere, zona are mare importanță economică). Alianța pentru Kurdistan a câştigat încă 25 de locuri de la arabii sunniți, fapt ce a mărit tensiunile dintre cele două comunități, în special în Kirkuk şi Mosul, cel de-al doilea oraş ca mărime în Irak.

După formarea guvernului, al doilea pas major în perioada postelectorală este amendarea Constituției, care, deşi ratificată prin votul kurzilor şi şiiților, nu a fost adoptată în urma unui consens din partea tuturor comunităților. Suniții se opun multor prevederi (au cerut amendarea a şase articole din Constituție), în special privind posibilitatea regionalizării şi distribuția resurselor obținute din exploatarea petrolului.

III. Evoluțiile demografice în Europa

În ultimele secole am asistat la o „europenizare" a globului, desfăşurată în timpul etapei de creştere explozivă a populației. Condițiile generate de acest fenomen au determinat, ulterior, o „dezeuropenizare" la nivel mondial, corespunzătoare unei stagnări demografice, în contrast cu explozia demografică din lumea a treia. În 1950, Europa deținea 17 procente din totalul populației mondiale, în timp ce astăzi, numără 12 procente.

Populația Uniunii Europene se va reduce cu 2,4 la sută pînă în anul 2050, conform estimărilor Organizației Națiunilor Unite, prezentate pe 10 octombrie a.c., la Bucureşti, la o reuniune internațională pe tema proiecțiilor demografice. În 2005, populația UE era de 461 milioane persoane, iar după extindere, UE a ajuns la 495 milioane locuitori. Acest „aport de populație" vine pe fundalul unui declin demografic cu care se confruntă statele

membre. În ultimii ani, schimbările demografice şi în mod special scăderea fertilității au avut implicații deosebite asupra îmbătrînirii, cu consecințe importante pentru politicile sociale, piața muncii, sistemul de sănătate şi învățămînt. În 2006, la nivelul UE ponderea populației tinere (16%) a fost devansată pentru prima oară de ponderea populației vîrstnice (16,8 %). Dintre țările cu un declin mai dramatic, datorită ratei reduse a fertilității, sunt meționate: Italia, cu o scădere de la 57,5 la 45 de milioane, în intervalul 2000-2050; Spania, de la 40 la 37 de milioane de oameni. Cea mai afectată ar putea fi Germania, care are în prezent circa 80 de milioane de locuitori şi care ar putea ajunge, la sfârşitul secolului, la numai 25 de milioane de oameni, conform unui studiu făcut de Deutsche Bank.

O consecință directă a acestui fenomen, care constituie de pe acum o problemă pentru guvernele europene, în special din țările în care pensiile sunt scutite de impozite, va fi aceea a creşterii taxelor pentru celelalte categorii ale populației. În Germania, un salariat plăteşte deja circa 29% din venitul său la sistemul pensiilor de stat, iar în Italia cifra se ridică la 33%. Această problemă riscă să se transforme într-o bătălie a resurselor între generații. Chiar şi țările care au şanse mari să se descurce în chestiunea pensiilor, având puternice sisteme private de pensii şi o populație estimată să rămână relativ stabilă, ar putea fi afectate de problemele financiare ale celorlaltor țări din UE, care ar putea chiar să submineze moneda europeană, euro.

Un raport realizat recent de Institutul Francez pentru Relații Internaționale estimează că UE se află în fața unei încete, dar inevitabile „ieşiri din istorie". În timp ce Uniunea Europeană are o populație bogată, bătrână şi din ce în ce mai redusă, țările aflate de cealaltă parte a Mării Mediterane, în nordul Africii, au o populație săracă, tânără şi în creştere.

În concluzie, tendințele demografice actuale ale Europei, care ridică o serie de probleme de interes geostrategic, sunt:

• impactul structurii demografice, în condițiile în care îmbătrânirea populației exercită deja o presiune enormă asupra cheltuielilor publice;

• implicațiile componentei etnice, în contextul procesului de formare a unei noi identități europene. Sunt în măsură diasporele să schimbe sentimentul identității naționale? În ce măsură se justifică conceptul privind aşa-numita „islamizare" a Europei?

Islamul european – între teorie şi realitate

Ideea unui Islam european, înțeleasă ca o replică la proiecția unei Europe islamizate, a circulat în ultimii ani în mediile intelectuale (mai nou şi în cele politice) de pe continent. Astefl, datele demografice descurajante în rândul europenilor indigeni şi faptul că Europa a devenit mai curând o societate postcreştină, ar justifica perspectiva ca această parte a lumii să

ajungă „o provincie a Islamului”. De la 5% din populația UE, adică aproape 20 de milioane de oameni în 2004, musulmanii ar putea ajunge majoritari în Europa în câteva decenii, iar culturile naționale de aici ar fi înlocuite de „*o identitate musulmană transnațională, care să unească elementele nord-africane, turcești și din subcontinentul indo-pakistanez*”. Desigur, această teorie nu are o susținere reală; indicii demografici reprezintă doar un aspect al unui fenomen mult mai complex. Europenii tind să privească Islamul drept unitar ca bloc cultural și, prin urmare, să considere echivalent Islamul cu acțiunile teroriste. Este adevărat că populația musulmană, în creștere, este în general neintegrată în societățile gazdă și în mică măsură aculturalizată politic la normele acestora, în timp ce mișcările islamice radicale au câștigat teren în rândul populației de emigranți. După atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 de la New York și Washington, în numai 12 luni s-au înregistrat explozii la Londra, răzmerițe în Franța declanșate de tineri șomeri și majoritari musulmani, scandaluri și multe proteste provocate de caricaturile profetului Mahomed, publicate în Danemarca. Amplificarea extremismului și a intoleranței pregătește terorismul și adâncește prăpastia dintre populațiile musulmane și occidentali.

Însă, musulmanii stabiliți în Europa nu formează un grup omogen și în spatele cifrelor se ascunde o mare diversitate. Multe din comportamentele musulmanilor din Europa nu sunt „islamice in sine”, ci trăsături culturale specifice Orientului Mijlociu, Africii sau Asiei; acum au ocazia să-și reevalueze moștenirea specifică zonelor de unde au venit și să-și construiască o altfel de identitate colectivă, care să accepte în mod firesc influențe culturale ale continentului de adopție, Europa.

Factorul demografic în contextul conflictelor din Caucazul de Nord

Evenimentele de la Nalchik, din Rusia, de la inceputul lunii octombrie 2005, când forțe militare islamiste au atacat și ocupat temporar aeroportul și mai multe clădiri publice într-o operațiune soldată cu aproximativ 100 de victime, au reprezentat o provocare nu numai pentru forțele de ordine ruse, dar și pentru mass-media internaționale. Analiza obiectivelor, a strategiei și comportamentelor insurgenților este relevantă pentru modul în care ele ne orientează către esența geopolitică a fenomenului caucazian, din care cazurile Nalchik sau Beslan sunt doar manifestări specifice, apreciază surse media. Evoluțiile din nordul Caucazului au o dinamică proprie; se poate afirma că, în prezent, s-a intrat deja într-un nou stadiu, ce depășește total situația inițială. Dacă la început conflictul putea fi definit ca unul de emancipare națională, azi lucrurile s-au schimbat radical. Ceea ce a început ca un conflict economic și etnic-național în spațiul sovietic s-a transformat treptat într-un front de luptă al marii ofensive islamiste globale. Acest lucru a schimbat fundamental atât natura, cât și implicațiile geostrategice ale

situației din Caucaz.

Momentul de turnură l-a reprezentat asasinarea lui Aslan Mashadov, liderul facțiunii cecene considerate mai moderate și comandantul suprem al forțelor caucaziene unite. Ramura radicală islamistă, condusă de Shamil Basaev și de luptătorul saudit Abu-Havs (finanțatorul atacurilor din Ingusetia și de la Beslan), avea să dicteze, pentru scurt timp însă, termenii păcii și războiului din Caucazul de Nord. Viziunea lor era globală, nu locală, obiectivul fiind, în perspectivă, instaurarea unui Califat Islamic Caucazian, o dictatură militară bazată pe sharia, între Marea Neagră și Marea Caspică.

Moartea liderului rebelilor ceceni, în 2006, a fost pe larg abordată de presa europeană; conform publicației *Le Nouvel Observateur,* deși au fost create premisele unor negocieri de pace pentru regiunea separatistă, Caucazul va rămâne tensionat, lupta cecenilor fiind departe de a se încheia,.

Ce rol joacă factorul demografic în această „ schemă” geopolitică, în care elementul islamist fundamentalist nu poate fi ignorat? Pentru a putea percepe dimensiunile fenomenului este necesară o analiză a contextului demografic din întreaga regiune. Rusia, în ciuda saltului economic dată de creșterea recentă a prețului la petrol și gaze naturale, se confruntă cu o scădere a populației fără precedent. Un raport publicat de UNDP constata faptul că, în 2005, populația Rusiei a scăzut cu o jumătate de milion și avertiza că, în 2050, aceasta ar putea ajunge de la 150 de milioane la un total între 80 și 100 de milioane. În cazul în care actualul *trend* continuă, declinul demografic accentuat rezultat din una dintre cele mai scăzute natalități din lume, dublate de o mortalitate excesivă anunță o depopulare rapidă și ireversibilă și, odată cu ea, o prăbușire politică și militară.

Totuși, acest trend demografic nu este uniform distribuit. Există regiuni unde se înregistrează un spor de populație; este vorba de regiunile populate de musulmani, așa cum este de pildă Caucazul de Nord. Aceste zone sunt bogate în resurse naturale, sau sunt poziționate pe traseele energetice majore. Dacă luăm în calcul și aspirațiile identitare, politice și religioase ale acestor regiuni, proiectate pe fundalul sărăciei, corupției și administrării defectuoase atât la nivel central, cât și local, avem imaginea unui context social și politic „exploziv”, în care tentația islamismului radical este foarte mare.

NOTĂ: Studiile și sondajele realizate în 2001 arătau că, în regiuni precum Daghestanul, existau majorități ce respingeau secularismul, sate întregi interziseseră muzica, petrecerile, radioul și TV-ul, iar un număr tot mai mare considerau că religia poate și trebuie să fie impusă prin forță.

Bibliografie

1. Brian NICHIPORUK, **The Security Dynamics of Demographic Factors,** Rapport RAND, 2000.

2. Traian ROTARIU, **Demografie şi sociologia populaþiei. Fenomene demografice,** Editura Polirom, Bucureşti, 2003.
3. Francois HÉRAN, **La population du monde pour les trois siècles à venir: explosion, implosion ou équilibre,** janvier 2005, Institut National d'Études Démographiques, www.ined.fr.
4. Laurent TOULEMON, Isabelle ROBERT-BABÉE, *Population francaise: vers une stabilisation à 70 millions d'habitants*, décembre 2006, Institut National d'Études Démographiques, www.ined.fr.
5. René Naba, *L'Europe face au fait migratoire arabo-musulman*, 2004, http://euro-islam.info.
6. The Economist, International Herald Tribune, citate în *Musulmanii şi Occidentul, o convieţuire imposibilă?,* Courrier International, septembrie 2006.
7. Alexandru LĂZESCU, *Europa în faţa provocării islamice,*Revista 22, iunie 2006.
8. **Le Monde Diplomatique,** ediţia în limba română, ianuarie 2007.
9. Dragos Paul ALIGICA, *Nalchik, 2005: între insurgenţă şi califat*, Revista 22, nr. 816/25 octombrie - 29 octombrie 2005.
10. www.bbc.co.uk./romanian
11. www. Realitatea.net.
12. www.presa.online.com.

KOSOVO - O GRAVĂ PROBLEMĂ A LUMII

General de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

Disputes about Kosovo continues. The Security Council didn't succeded to reach to a mutual point of view. In regard with this issue. Russia and the United States are in a "major disagreement"[1] about the"means" the Kosovo province future will be settled. An disagreement wider than the other "touchy issues" as Iran or Iraq. Moreover, in Russia's opinion, the Serb province Kosovo independence could cause "hardships" not only to the Balkans but also to other regions. This is an opinion expressed very clearly some times ago, between 1995-1997, by Carl Bild,t the former High Reprezentative of Bosnia-Hertzegovina.

I. Context

Proiectul emisarului ONU, Martti Ahtissari, care preconiza o independenţă supravegheţă a provinciei Kosovo a fost respins la începutul acestui an, dar raportul său privind statutul provinciei[2] a fost prezentat oficial Consiliului de Securitate al ONU. Ideeea principală a planului întocmit de diplomatul finlandez este că independenţa e singura opţiune viabilă. Washingtonul şi Londra se pronunţă în favoarea declarării independenţei provinciei Kosovo, dar autorităţile de la Moscova anunţă că Rusia va apela la dreptul de veto în Consiliu dacă proiectul este inacceptabil pentru Serbia.

Negocierile asupra statutului definitiv al provinciei sârbe Kosovo nu înregistrează nici un fel de progres. Belgradul respinge planul „revizuit" propus de trimisul special ONU în Kosovo, fostul preşedinte finlandez, Martti Ahtissar, iar cele patru luni (120 de zile) de amânare a votului în Consilul de Securitate al ONU, propuse de preşedintele francez, Nicolas Sarkozy, pentru a continua dialogul cu Rusia şi cu Serbia, principala opozantă a independenţai provinciei Kosovo, se apropie de sfârşit.

---

[1] În opinia Statelor Unite, documentul este de natură să contribuie fundamental la dezvoltarea democratică a provinciei Kosovo. În schimb, Rusia continuă să se opună oricăror soluţii care nu este unanim acceptată - planul propus de emisarul ONU, Martti Ahtissari, fiind respins de liderii sârbi de la Belgrad, chiar dacă albanezii au salutat "propunerea".

[2] Planul, a cărui idee principală este că independenţa e "singura soluţie viabilă", este sprijinit de Statele Unite şi de UE.

Statele Unite, Franța şi Marea Britanie prezintă un nou plan pentru statutul provinciei Kosovo şi se pledează pentru independența provinciei, indiferent dacă Serbia îşi dă sau nu acordul. Olanda doreşte ca statele UE să aibe „o poziție comună” în privința Kosovo[3].

Declarațiile frecvente ale unor oficiali americani, în favoarea independenței Kosovo, duc, după cum declară premierul sârb, Vojislav Kostunita, la „deteriorarea relațiilor sârbo-americane”, iar orice discuție despre independența Kosovo devine „*extrem de periculoasă pentru situația din regiune*”[4].

II. Viitorul Kosovo încă incert?

Deşi majoritatea membrilor Consiliului de Securitate acceptă independența provinciei Kosovo, Rusia are de gând să recurgă la dreptul său de veto în Consiliu dacă hotărârea privind Kosovo nu satisface Belgradul. Poziția Rusiei este că nici o decizie privitoare la Kosovo „nu va fi legitimă” fără consimțământul ambelor părți[5]. Or, în aceste condiții, se pare că o decizie unanimă a Națiunilor Unite asupra statutului regiunii este tot mai greu de obținut. Totuşi, Rusia speră ca țările din Grupul de Contact, format din SUA, Rusia, Franța, Germania, Marea Britanie şi Italia, să aibă – după cum indica o sursă din ministerul rus de externe, citată de Ria Novosti - “o abordare constructivă” față de poziția rusă. În plus, după cum relatează Eurobserver, Rusia susține că statele occidentale ar putea amâna decizia privind statutul provinciei Kosovo.

Totuşi, problema statutului provinciei Kosovo ar trebui rezolvată până la 10 decembrie a.c. – dată la care troica negocierilor îl va informa pe secretarul general al ONU, Ban Ki-moon, despre rezultatele la care s-a ajuns[6].

Divergențele dintre Rusia, SUA şi UE trebuie şi ele depăşite cât mai repede. Negocierile dintre UE, Rusia şi SUA ar putea conduce la un rezultat „amiabil” după cum afirmă secretarul de stat american, Condollezza Rice. Chiar dacă unele surse diplomatice declară că statele occidentale au modificat proiectul de rezoluție privind statutul provinciei Kosovo, pentru a mulțumi Rusia.

[3] Ministrul olandez de externe, Frants Primmrmans, citat la Ştirile N 24, 12 septembrie 2007.

[4] Preşedintele sârb, Boris Tadic, după întrevederea, la Zagreb, cu preşedintele rus, Vladimir Putin.

[5] http://www.romania politica. ro/online/index.php?option=com_content&task=view &id…

[6] Cotidianul austriac Die Preess, *Revista presei internaționale*, Antena 3, 1 septembrie 2007.

Independența Kosovo, declară Rice, este „singura alternativă”, care ar putea aduce „stabilitatea în Balcani”, iar „*Europa ar trebui să se alăture SUA în sprijinul separării provinciei de Serbia*”[7].

Planul „este stabilit” - susține un articol apărut în International Herald Tribune citând un diplomat european - „*iar dacă nu se va ajunge la un acord /.../ Kosovo îşi va declara unilateral independența, Statele Unite o va recunoaşte imediat, urmată de europeni dacă reuşesc să rămână uniți*”[8]. Cu alte cuvinte, dacă toți cei 27 de membri ai Uniunii Europene vor fi de acord[9] cu o astfel de soluție, UE este gata să adopte o poziție comună şi să recunoască independența provinciei. Dacă nu se va ajunge la un acord, atunci Kosovo îşi va declara unilateral independența. În plus, Statele Unite şi instituțiile europene au dat asigurări Rusiei că acordarea independenței provinciei Kosovo „*nu poate fi considerată ca un precedent pentru Cecenia*”[10]

III. Kosovo factor de risc la adresa stabilității, păcii şi securității regiunii?

Primele negocieri față în față dintre conducerea Serbiei şi liderii albanezilor din provincia Kosovo, au avut loc la New York, la 28 septembrie a.c., dar şansele ca cele două tabere să se înțeleagă au fost foarte mici. Sârbii nu concep modificarea granițelor, chiar dacă promit cea mai mare autonomie posibilă, iar albanezii nu acceptă decât independența.

Deocamdată, Rusia, cel mai important aliat al Serbiei în Consiliul de Securitate al ONU, se opune ideii independențai Kosovo şi nu pare dispusă la compromisuri în chestiuni care ar putea afecta securitatea sau ordinea internațională.

Poziția Serbiei se înscrie şi ea în strategia Rusiei, de a nu accepta independența provinciei Kosovo, pe care o consideră drept „o parte a teritoriului său statal” şi susține că Statele Unite ar trebui să „abandoneze”

[7] http://www.zf.ro/articol_142511/rice_crede_ca_independenta_kosovo_ar_aduce_ stabi...

[8] http://www. Gandul.info/politica-externa/sua-ue-gata.recunoasca-independenta-kosovo...

[9] După cum susține *International Herald Tribune*, cele două țări europene - România şi Slovenia care se tem că etnicii maghiari din țările lor vor dori o autonomie sporită – vor fi “supuse presiunilor” Washingtonului pentru a accepta o “poziție comună” a UE: recunoaşterea unei eventuale independența a Kosovo.

[10] http://www.Romanialibera.ro/a101341/de-ce-se-opune-rusia-independentei-kosovo.html

ideea unui „stat NATO" în Kosovo şi să renunţe la „*experimentul periculos care vizează distrugerea Serbiei*"[11].

De asemenea, devine tot mai clar faptul că dacă nu se va ajunge la un compromis, liderii albanezi din Kosovo ar putea declara unilateral independenţa, generând - după cum afirmă Secretarul general al ONU, Ban Ki-moon -, o puternică criză internaţională. De altfel, însuşi premierul sârb, Vojislav Kostunita, a avertizat că există pericolul ca, susţinuţi de SUA şi NATO, separatiştii albanezi să proclame independenţa Kosovo pe 11 decembrie a.c.

Ce este cert? Serbia anunţă că se va retrage de la masa negocierilor pe tema Kosovo dacă va fi discutată divizarea provinciei[12]. La rândul ei, nici Priştina nu mai vrea să negocieze dacă provincia Kosovo trebuie să devină sau nu independentă. Partea albaneză din Kosovo se aşteptă la „destul de puţine rezultate" în urma discuţiilor la care participă reprezentanţii UE, Statelor Unite şi Rusiei. Preşedintele kosovar, Fatmir Sejdiu, a cerut deja ONU să fixeze o dată clară la care Kosovo îşi va obţine independenţa[13]. Albanezii vor independenţa, pentru că, pentru ei, „singura cale" pentru a evita o destabilizare a regiunii este doar „*o declaraţie de independenţă*"[14]. Or, în cazul în care Kosovo nu va fi independent chiar şi ministrul albanez de justiţie pune în vedere „*posibilitatea apariţiei unor probleme, precum şi destabilizarea regiunii*".

Statele Unite şi UE promit independenţa Kosovo şi pot recurge la o recunoaştere unilaterală a noului statut al Kosovo. Numai că, independenţa provinciei, chiar şi controlată internaţional, ar putea declanşa o „dinamică a evenimentelor" al căror deznodământ ar declanşa noi conflicte şi noi violenţe în regiune. Cu atât mai mult cu cât şi Serbia, la rândul ei, îşi rezervă dreptul de a retrimite forţele militare în Kosovo – avertisment lansat de Dusan Prorokovici, secretar de stat pentru Kosovo în cadrul guvernului sârb: Fără Kumanova[15], avertiza Prorovici, „*armata sârbă se poate întoarce în Kosovo fără constrângeri de ordin juridic*". Pentru că, într-o asemenea

[11] Ministrul sârb de interne, Draga Jocic, menţionat de Realitatea TV, 17 august 2007.

[12] Premierul sârb, Vojislav Kostunita, a avertizat că există pericolul ca, susţinuţi de SUA şi NATO, separatiştii albanezi să proclame independenţa Kosovo pe 11 decembrie.

[13] http://www. newz.ro/stiri/kosovo-va-obtine-independenta-chiar-daca-rusia-se-opune_n...

[14] Potrivit ministrului albanez de justiţie, citat de cotidianul austriac Die Presse, Kosovo va funcţiona ca un stat independent după 10 decembrie a.c

[15] Acordul de la Kumanova privind retragerea militarilor sârbi din regiune, încheiat de Serbia cu NATO în 1999.

situaţie, Acordul de la Kumanova „nu va mai fi activ"[16]. Iată de ce, o serie de experţi susţin că liderii europeni „*trebuie să găsească o bază legală alternativă*"[17] pentru „a justifica" o misiune UE în Kosovo şi, în acelaşi timp, „să convingă ţările care se opun" independenţei Kosovo „să nu blocheze" prin veto o misiune europeană la Priştina.

Va fi soluţia pentru Kosovo conformă cu dreptul internaţional ori se va ajunge la o situaţie care va da peste cap dreptul internaţional? Se va cere şi se va recunoaşte planul Ahtisaari ca „precedent" pe baza căruia se va putea determina „statutul altor state autoproclamate" şi care tind spre independenţă totală? Se va cere acelaşi tratament pentru republicile sovietice secesioniste, inclusiv Abhazia, Osetia de Sud şi Transnistria?

Preţul încălcării integrităţii teritoriale ale unui stat suveran este greu de evaluat. Premierul sârb, Voislav Koştuniţa, relatează Reuters, a avertizat Statele Unite, NATO şi albanezii din Kosovo că vor fi răspunzători de consecinţe devastatoare dacă vor „înşfăca" provincia Kosovo şi o vor declara independentă[18].

Pe cale de consecinţă, din interes naţional şi regional, nici România nu poate renunţa la principiul respectării integrităţii teritoriale a Serbiei. Pentru că, independenţa provinciei Kosovo "nu este soluţia" pentru problemele cu care se confruntă această regiune" ci, dimpotrivă, „*un risc serios la adresa securităţii regionale*". Este şi opinia exprimată clar de preşedintele României la Reuniunea şefilor de stat din Europa Centrală şi de Sud-Est, de la Brno, în Cehia, din mai a.c.[19], iar Statele Unite înţeleg foarte bine raţiunile României în problema Kosovo. Totuşi, şeful statului român avea să declare, ulterior: dacă comunitatea internaţională va găsi „*o altă modalitate decât rămânerea Kosovo în cadrul Serbiei*", România, ca partener al decidenţilor, „nu se va opune", dar „*se va cere ca poziţia ei împotriva sa se consemneze în documentele oficiale*"[20]. Acesta este şi poziţia oficială a diplomaţiei române.

[16] Pentru detalii, vezi, Dan Stancu, *Independenţa Kosovo, scenariu de coşmar* Evenimetul Zilei Nr. 4980, 7 septembrie 2007, http://www.evz.ro/article.php?artid =321630

[17] http://www. Adevarul.ro/articole/uniunea-europeana-grabeste-independenta-kosovo/32...

[18] http://www.mediafax.ro/printare/kostunita-avertizeaza-sua-nato-smulga-serbiei-provin...

[19] Acestă reuniune a şefilor de stat este un For exclusivist de discuţie la care nu se iau decizii.

[20] http://www.zf.ro/articol_141504/rusia_avertizeaza_ca_independenta _kosovo_va prov...

IV. În loc de concluzie

Kosovo – un loc sacru pentru sârbi – este „*obiectul unor târguri politice făcute de oameni care nu cunosc istoria şi importanţa provinciei*”[21].

Serbia respinge şi consideră drept „ilegală” orice proclamare unilaterală a independenţei Kosovo – provincie care, potrivit declaraţiei premierului sârb, Voislav Koştuniţa, „*nu îşi va căpăta niciodată independenţa*”.

România va susţine o „soluţie acceptată” de toate părţile implicate. O soluţie care să nu fie „nici impusă, nici unilaterală” în privinţa Kosovo, dar în situaţia în care comunitatea internaţional va lua o altă decizie „o va privi” în calitate de partener al decidenţilor.

Independenţa pentru Kosovo ar putea stimula separatismul şi în alte ţări din Europa, preşedintele rus, Vladimir Putin, dând drept exemplu cazurile României, Belgiei şi Spaniei, precum şi din fostul spaţiu sovietic[22]. Or, declararea unilaterală a independenţei Kosovo ar reprezenta o veritabilă deschidere a „cutiei Pandorei”[23].

Aşadar, îngrijorarea rămâne. Şi pe bună dreptate ne întrebăm: ce se va întâmpla, cu adevărat, după 10 decembrie a.c., dacă nu se va ajunge la un acord sau compromis?

---

[21] Alexei al II-lea, Patriarh al Moscovei şi al întregii Rusii (http://www.cotidianul.ro/index.php?id=14513&art=36658&cHash=6609025f04

[22] Ştiri ROL.ro – *Putin, despre efectul Kosovo asupra României,* http://stiri.rol.ro/content/view/88620/10/

[23] Vuk Jeremici, ministrul sârb de externe, declaraţie la sediul NATO de la Bruxelles.

GESTIONAREA CONFLICTUALITĂŢII INTERETNICE, O PÂRGHIE DE SECURIZARE A ZONELOR TENSIONATE DIN EUROPA

Locotenent colonel Ilie PENTILESCU

The changes that occur in the international security environment in the last decade, mostly in the last few years, made the all the international community attention clarify one vision which concur at strengthening of world wide peace and security, that means to reduce the unconventional threats of all kind and more important to reduce to zero it is possible) the causes that generate conflicts.

This vision means to identify, at global scale, the weakest points, possible risks and threats that could lead to emergence of sources of instability or escalate the old one. An important item is that the identification process of risks and threats should be completed with analysis that allows to create specific institution and tools to fulfill this vision. In this manner we could obtain a strong stability at various levels (global, zonal or national) and could stop emergency of a new one. It is expected that this process will increase in his spatial and temporal dimension and get involved resources, multiples strategies and diverse actions in correspondence with main sources of instability.

Tranziţia de la tensiuni la conflicte este un proces ce include şi starea de criză. În abordarea contemporană a acestei problematici, accentul este pus pe *gestionarea crizelor* ca soluţie pentru *prevenirea conflictelor* şi ca activitate reactivă orientată spre problemele în curs de escaladare. În cadrul ştiinţelor militare, gestionarea crizei poate fi înţeleasă pe larg ca un sistem de implicare a organizaţiilor, a aranjamentelor şi a măsurilor ce urmăresc: aducerea crizei sub control; asigurarea condiţiilor necesare gestionărilor crizei care prin acţiunile lor pot modela cursul viitor al crizei şi pot adopta în consecinţă soluţiile acceptabile.[1]

I. Violenţa etnică

Valorile care sprijină existenţa grupurilor etnice se referă la cultură,

---

[1] Cf. dr. Teodor FRUNZETI, dr. Alexandra SARCINSCHI, *Securitatea Internaţională. Dimensiuni, strategii şi politici,* în Lumea 2007, Enciclopedie Politică şi Militară, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007, p. 101.

tradiţii şi cutume, limbă, mod de viaţă şi o anume psihologie comună. Toate acestea constituie fundamentul de la care se porneşte pentru a defini identitatea oricărui grup etnic. Asemenea valori nu pot fi nici eliminate şi nici distruse. Ele reprezintă o realitate obiectivă, definind fiecare grup etnic şi elementele sale caracteristice. A analiza sistemele de valori pe care se bazează grupurile etnice este deosebit de important deoarece astfel pot fi cunoscute izvoarele sale şi însăşi evoluţia grupului. Având în vedere multitudinea conflictelor etnice din întreaga lume, în special în zonele de interferenţă a diferitelor culturi şi civilizaţii, analiza etno-culturală devine obligatorie.

Există zone de conflict activ în Spania, Irlanda de Nord, Balcani, precum şi în alte zone şi regiuni.

În prezent, multe din zonele de conflict se interconectează şi intercondiţionează. Confruntările etnice pot constitui un adevărat ”cal troian”, pe care unele grupări interesate îl pot utiliza cu scopul de a grăbi sfârşitul erei supremaţiei naţiunilor-state, fără însă a lua în considerare “efectul de bumerang” pe care l-ar putea avea aceste acţiuni destabilizatoare.

Recrudescenţa fenomenelor etnice este exclusiv un efect al globalizării: ele au multiple conotaţii istorice, culturale şi în special economice. Se poate constata cu uşurinţă că acolo unde nu există probleme sociale şi economice nu există nici conflicte etnice, fără însă ca aceasta să însemne că nu există şi alte căi de alimentare a conflictelor etnice.

Prevenirea conflictelor presupune o abordare mai largă depăşind zona culturală şi cea a economicului, căci conflictele etnice au cauze complexe de natură istorică, culturală, teritorială şi politică, care se materializează într-o măsură mult mai mare în confruntarea de interese decât în cea de valori.

Interesele de natură etnică se bazează pe sistemele de valori, dar nu sunt un rezultat direct al acestora. Ele sunt un produs al necesităţii de a trăi într-o zonă geografică în care grupurile etnice acceptă ori, după caz neagă sau sfidează statele în care trebuie să vieţuiască.

Modalităţile de exprimare a intereselor de natură etnică nu sunt întotdeauna foarte clare pentru cei din afara grupurilor etnice respective. De multe ori, ele sunt disimulate de unele revendicări aparent legitime, de respectare a drepturilor omului, a drepturilor minorităţilor, a autonomiei, etc[2].

II. Pericole şi ameninţări etnice

În urmă cu ceva timp, ameninţările etnice erau tratate de cele mai multe ori în dimensiunea culturală, împreună cu cele de identitate sau religioase. Odată cu schimbările survenite pe scena globală la începutul

[2] Cf. Dr. Teodor FRUNZETI, dr. Alexandra SARCINSCHI, *Vulnerabilităţi, ameninţări şi riscuri în sistemul global,* Op.cit., p. 60.

mileniului, factorii de decizie politică şi comunitatea ştiinţifică au fost determinaţi să se focalizeze cu o mai mare atenţie asupra acestor elemente atât separat, cât şi conjugat[3].

Aria de manifestare a confruntărilor etnice cuprinde întreaga lume. Din punct de vedere geografic, etniile se află în patru situaţii[4]:

1) arealul înţeles ca spaţiu de origine corespunde în totalitate cu spaţiul actual de răspândire;
2) spaţiul de origine nu corespunde cu spaţiul de răspândire, dar etnia îşi cunoaşte spaţiul de etnogeneză;
3) etnia nu are un spaţiu de dispersare anume;
4) etnia este nomadă.

În toate aceste situaţii, vor exista conflicte de joasă sau mai mare intensitate între etnii din motive diferite.

Potenţiale surse de conflict etnic sunt în special zonele de confluenţă între culturi şi mari unităţi civilizaţionale [5]:

1. Europa:

- în Polonia, minoritatea bielorusă din jurul Bialystok-ului şi germanii din Silezia ar putea ridica pretenţii asupra acestor zone;
- polonezii din Ucraina şi ucrainienii din Polonia ar putea produce dispute la graniţă;
- poloneziii din Moravia şi ucrainienii-ruteni din estul Slovaciei sunt evaluaţi ca potenţiale surse de conflict;
- Corsicanii, bascii şi irlandezii de nord;
- Kurzii din spaţiul european care sprijină mişcarea PKK din Turcia, Irak şi Iran;
- FRI a Macedoniei;
- Moldova, dar şi ţări mai dezvoltate: Franţa, Italia, Spania.

2. .În Balcani:

- spaţiul ex-iugoslav: Bosnia-Herţegovina, Serbia, Croaţia, Slovenia;
- Bulgaria;
- Albania;
- Cipru;
- Grecia.

În România, grupurile etnice sunt: maghiarii, germanii, rromii, ucrainienii, ruşii-lipoveni, slovacii, bulgarii, evreii, cehii, sârbii, croaţii, polonezii, turcii, tătarii, dar principalele riscuri etnice vin din partea

[3] Cf. General dr. Mircea MURESAN, General de brigadă (r.) dr. Gheorghe VĂDUVA (coordonator), **Criza, Conflictul, Războiul,** vol. I, Editura Universităţii Naţionale de Apărare “Carol I”, Bucureşti, 2007, p. 288.
[4] Ibidem p. 289.
[5] Idem.

maghiarilor şi rromilor[6].

Ameninţările generatoare de conflicte etnice au un caracter complex, divers, imprevizibile şi multidirecţional ceea ce duce la dificultatea sporită a adoptării şi aplicării măsurilor de prevenire a conflictelor.

Problemele etniilor trebuie rezolvate în spiritul legilor internaţionale şi a dreptului de identitate. Cea mai mare parte din cele 191 de state ale lumii sunt omogene din punct de vedere etnic. Paradoxul constă în faptul că tocmai această omogenitate "aproape perfectă" generează conflicte asimetrice ce pot degenera în acţiuni armate violente. Fenomenul heterogenităţii este în creştere, datorită migrărilor şi a natalităţii crescute în rândul imigranţilor în ţările adoptive.

III. Gestionarea crizelor şi prevenirea conflictelor

Interesul economic este unul dintre factorii principali ce stau la baza diferendelor etnice. Criza etnică trece rapid din domeniul etnicului în cel al politicului, de fapt un conflict etnic este în sine un conflict politic cu actori etnici. Caracterul este dat prin prisma grupului (grupurilor) etnice implicate în conflict. În acelaşi timp "istoria nu moare": vechile diferende etnice revin cronologic, factorul psihologic fiind exploatat de către marile puteri în funcţie de interese pentru manipularea populaţiilor prin stimularea, exacerbarea anumitor convingeri naţionaliste, autonomiste. Pericolele etnice sunt complexe, profunde şi perpetue, datorită faptului că etniile "adevărate" (naţiunile) au rădăcini istorice îndelungate cu civilizaţii, culturi şi valori fundamentale bine stabilite într-un spaţiu delimitat sau în continuă delimitare determinată de evoluţii nelineare, imprevizibile şi aleatorii datorate tendinţei de autonomizare zonale pe criterii etnice, presiuni exercitate de anumite grupuri pentru federalizarea unor state sau presiuni pentru obţinerea de privilegii pentru anumite etnii de către state identitare sau organisme internaţionale.

Tendinţa de realizare a unei noi ordini mondiale bazate pe multipolarism, prin gruparea şi regruparea unor puteri regionale, duce la crearea de noi echilibre, dar si noi adversităţi.

Conflictul intervine atunci când o etnie "solicită drept statut colectiv, la teritoriu propriu, la sistem de autoconducere sau autoguvernare", probleme care sunt considerate de statul naţionale în care subzistă acea grupare drept ameninţătoare la suveranitatea şi integritatea sa.

Provocările, riscurile, ameninţările etnice sunt generatoare de crize şi conflicte de aceste gen.

Nu prezenţa conflictelor ameninţă pacea, cu manifestarea lor violentă, sub forma avantajării unei părţi etnice aflate în conflict cu alta, discriminării

[6] Ibidem, p. 290.

înclinate spre preluarea puterii şi spre impunerea propriilor interese şi a sistemelor de valori inechitabile pentru diferite etnii.

La un conflict etnic participă cel puţin două etnii diferite, care îşi dispută mijloace sau scopuri, care nu pot fi atinse decât de o etnie nu de amândouă la un loc.

Crizele etnice apar când unei etnii îi sunt ameninţate: ambientul intern sau extern, valorile de bază, integritatea. Crizele etnice pot fi interne sau internaţionale (regionale, globale).

Principalele forme de manifestare ale diferendelor etnice [7]:

- Extremismul nonviolent;
- Intoleranţa;
- Autoizolarea;
- Refuzul dialogului cu celelalte etnii sau etnia majoritară;
- Ostilitatea;
- Boicotarea;
- Diversiunea;
- Terorismul etnic;
- Violenţa directă.

Criterii de fixare a tipologiei conflictelor etnice: esenţa conflictului etnic, subiecţii aflaţi în conflict, poziţia ocupată de actorii implicaţi, gradul de intensitate, forma, durata, evoluţia, efectele generate de conflictele etnice.

Conflictul etnic este mai degrabă un conflict afectiv, cu subiecţi din toate nivelurile (intrapersonal, interpersonal, intragrupale, intergrupale, dar şi intrastate sau interstate).

Resurecţia preocupărilor pentru afirmarea identităţii confesionale sau etnice inspirată de o acutizare a naţionalismului, multiculturalismului şi a efervescenţei religioase a creat un teren mai mult decât favorabil pentru apariţia unor manifestări extremiste şi fundamentaliste. Mişcările masive de populaţie determinate de sărăcie sau de războaiele etnice locale şi religioase au adus aceste conflicte în lumea occidentală, migranţii devenind, de regulă, surse de sprijin politic şi financiar pentru grupările teroriste din locurile de baştină..

În multe situaţii, diaspora din ţările vest-europene furnizează şi sprijin uman "calificat", teroriştii proveniţi din astfel de medii având o pregătire net superioară, mai ales pe linia utilizării mijloacelor moderne de comunicaţii sau cu aplicabilitate militară.

Creşterea caracterului transnaţional şi interstatal al relaţiilor dintre state are acelaşi efect şi asupra etniilor statelor respective, care se simt ameninţate şi concurate în valorile fundamentale, resurse, statut social sau chiar

[7] Ibidem, p. 291.

identitate.

Astfel, de la stadiul incipient de concurență, se trece la cel de rivalitate (în forma incipientă şi apoi acută), la cel de dispută care generează crizele ce se transformă în conflicte ce îşi sporesc puterea şi diversifică formele de manifestare[8].

Cauzele unor astfel de pericole şi ameninţări rezidă, pe de o parte, în moşteniri istorice nefericite, în nedreptăţi ale istoriei, în falii lăsate de imperii si neacoperite până azi şi, pe de altă parte, în decalajele economice foarte mari, în procesul frontierelor îngheţat prin tratate şi convenţii, dar, şi în realitate, neterminat sau neacceptat (în forma actuală) de unele dintre ţările care se consideră frustrate sau nedreptăţite de tratatele de pace şi de alte documente internaţionale. Chiar, dacă în aceste condiţii, când mai toate ţările europene sunt preocupate de consolidarea unităţii continentului, de reuşita integrării europene, problemele frontierelor par desuete, dacă nu se au în vedere toate determinările şi implicaţiile acestui proces complex şi permanent (procesul frontierei nu se încheie niciodată) acestea pot reveni spectaculos şi dramatic în tensiuni şi conflicte greu de rezolvat[9].

În dezvoltările actuale, în cazul confruntării cu violenţă armată, trebuie urmărite două obiective principale: în primul rând stabilirea unui acord politico-militar, în timp ce sunt analizate cauzele crizei, şi în al doilea rând scăderea efectelor crizei şi ajutorarea victimelor[10]. Gestionarea crizei include mai mult decât ajutorul umanitar. Dacă acesta din urmă nu este însoţit, de acţiunea politică, el are tendinţa de a se transforma cel mult într-o modalitate de a stăpâni superficial conflictul sau situaţiile instabile. Pacea nu înseamnă doar absenţa războiului. Pacea durabilă presupune restabilirea justiţiei şi a respectului pentru drepturile fundamentale ale individului, de aceea gestionarea crizei ar trebui direcţionată spre găsirea şi aplicarea unor soluţii durabile abordând o viziune holistică asupra factorilor implicaţi. Un răspuns eficient la criză necesită o atitudine comprehensivă a actorilor politici, militari şi a celor cu scopuri umanitare, acordând importanţa cuvenită responsabilităţilor, mandatelor şi sferelor de competenţă specifice fiecărei părţi. Relaţiile de dialog şi complementaritate dintre aceşti actori ar trebui să urmărească stabilirea şi menţinerea sprijinului comun pentru rezolvarea crizei. În acest sens comunitatea internaţională dispune de instrumente legale – precum Cartea Naţiunilor unite, ce oferă cadru politic pentru o asemenea acţiune – dar şi de mijloacele diplomatice, politice şi militare pentru a lua decizii importante atunci când este nevoie. Scopul principal al acţiunilor politico-militare ar trebui să fie întotdeauna restabilirea legii şi

[8] Ibidem, p. 292.
[9] Ibidem, p. 33.
[10] Cf. dr. Teodor FRUNZETI, dr. Alexandra SARCINSCHI, Op.cit., p. 102

ordinii, ceea ce ar avea un impact pozitiv şi asupra activităţii organizaţiilor umanitare. Încă este parţial valabilă afirmaţia lui Clausewitz că războiul este continuarea politicii prin alte mijloace, iar în cazul de faţă se poate spun ca desfăşurarea forţelor militare trebuie să fie întotdeauna un instrument pentru realizarea unor scopuri politice precise.

La nivel internaţional, un rol major în gestionarea crizelor revine instituţiilor internaţionale de securitate. La baza tuturor acţiunilor de aceste tip se află Carta Naţiunilor Unite, care are ca scop principal menţinerea păcii şi securităţii internaţionale. Însă în prezent, deşi ONU a instituţionalizat o serie de proceduri preventive şi de asistenţă a statelor implicate în conflicte (prevenirea crizelor, operaţiile de menţinere a păcii şi operaţiile de consolidare a păcii), NATO este organizaţia care dispune de cea mai coerentă strategie a *gestionării crizelor.* Organizaţia consideră conceptul de gestionare a crizelor ca reprezentând acele *acţiuni coordonate, iniţiate cu scopul de a evita o criză, a preveni escaladarea sa într-un conflict armat şi de a stopa ostilităţile, dacă acestea apar.* De asemenea, NATO a stabilit următoarele obiective ale gestionării crizelor: contribuţia la reducerea tensiunilor şi prevenirea transformării lor în crize; gestionarea crizei ce se manifestă pentru a preveni escaladarea ei într-un conflict; asigurarea din timp a pregătirii civile şi militare pentru crize de diferite grade; în cazul izbucnirii ostilităţilor, controlul răspunsului, prevenirea escaladării şi determinarea oricărui agresor să înceteze atacul şi să se retragă de pe teritoriul Alianţei (acest obiectiv nu este aplicabil crizelor tehnologice, umanitare şi naturale) de escaladarea cu scopul restabilirii normalităţii după ce escaladarea sau ostilităţile au fost stopate sau sunt sub control; aplicarea „lecţiilor învăţate" din alte experienţe similare.

În ceea ce priveşte UE, se încearcă delimitarea a două strategii ce compun *răspunsul la criză*, adică *gestionarea crizelor* şi *rezolvarea conflictelor.* Referitor la gestionarea crizelor, Uniunea Europeană defineşte acest concept astfel:[11] *acţiuni iniţiate pentru a preveni escaladarea pe verticală (intensificarea violenţelor)şi pe orizontală (răspândirea teritorială) a conflictelor violente existente.* Rezolvarea conflictelor are în vedere *acţiunile întreprinse pe termen scurt pentru a stopa un conflict violent.* Modelul european de răspuns la criză include patru faze ce formează un ciclu continuu: *construcţia păcii* pre-conflict şi post-conflict. Modelul accentuează: *prevenirea conflictelor* prin măsuri structurate pe termen lung (regim internaţional de construcţie a păcii, construcţia păcii în interiorul ţării); *impunerea păcii*, în sensul *gestionării conflictului* prin măsuri coercitive, de tipul răspunsului la agresiunile din afara graniţelor,

[11] Ibidem, p. 103

menţinerea păcii sau intervenţiei de protecţie; *menţinerea păcii – prevenirea conflictului* prin scurtarea perioadei măsurilor opţionale: diplomaţie preventivă, desfăşurare preventivă; *restabilirea păcii – gestionarea conflictului* prin măsuri non-coercitive cum ar fi: restabilirea păcii pe căi diplomatice, menţinerea tradiţională a păcii.

O altă abordare a problematicii gestionării crizelor şi în special a prevenirii conflictelor este aceea a OSCE. Atunci când este confruntată cu un conflict sau o situaţie cu potenţial de conflic, organizaţia foloseşte o serie de instrumente al căror scop este rezolvarea problemei: *misiuni pentru strângerea datelor şi misiuni ale raportorilor* - vizite pe termen scurt în teatru ale experţilor şi personalităţilor din ţările OSCE; *misiuni şi alte tipuri de activităţi de teren* – principalele instrumente pentru prevenirea conflictelor pe termen lung, gestionarea crizelor, rezolvarea conflictelor şi reabilitarea post-conflict a regiunii; *reprezentanţi personali ai preşedenţiei OSCE*, care au un mandat precis şi clar referitor la sarcinile ce le sunt desemnate în special în domeniul prevenirii conflictelor şi al gestionării crizelor; *comitete ad-hoc*, formate dintr-un număr restrâns de membri OSCE care au drept principală misiune consilierea preşedenţiei organizaţiei pe probleme de prevenire a conflictelor, gestionare a crezilor şi rezolvarea disputelor; *mecanisme pentru rezolvarea paşnică a conflictelor* – proceduri care facilitează contractul prompt şi direct între părţile conflictuale. Avantajul acestora constă în faptul că nu necesită realizarea consensului, putând fi astfel activate de către un număr mic de membri ai OSCE şi permiţând reacţia rapidă; *operaţii de menţinere a păcii* – important element operaţional al capabilităţii generale a OSCE de prevenire a conflictelor şi gestionare a crizelor. Este important de subliniat faptul că acest instrument poate fi folosit şi în cazul în care părţile conflictului sunt membri ai OSCE, însă nu a fost aplicat niciodată într-o astfel de situaţie.

IV. Surse de instabilitate în Europa (Criza din Kosovo, criza din Transnistria)

Voi analiza în această secţiune, două dintre crizele ce se manifestă în Europa.

Criza din Kosovo

Rădăcinile crizei se află în Constituţia iugoslavă din anul 1974, ce garantează autonomia provinciei sârbe Kosovo, populată în majoritate de etnici albanezi. În următorii ani, se acumulează tensiuni între sârbi şi albanezi, iar teama de secesiune îl determină pe Slobodan Miloşevici, în 1989, să renunţe la ideea de autonomie a provinciei, acum populată în

proporţie de 90 % de către albanezi[12].

Trei ani mai târziu, majoritatea albaneză votează ruperea de Serbia şi Iugoslavia, indicând dorinţa de a se uni cu Albania. În anul 1997, Armata de Eliberare a Kosovo (KLA) declanşează o campanie de ucidere a poliţiştilor sârbi, şi a colaboratorilor lor, iar în anul următor Milosevici desfăşoară trupe în zonele controlate de KLA, pornind războiul civil. Din acest moment, conflictul este declanşat şi va necesita peste câteva luni, intervenţia NATO, ceea ce va contura conflictul armat internaţional. Conflictul este încheiat la 10 iunie 1999, când NATO suspendă bombardamentele declanşate cu 11 săptămâni în urmă încep pregătirile pentru desfăşurarea trupelor de menţinere a păcii.

Kosovo este o provincie ce face parte din fâşia de teritoriu dinspre Marea Adriatică şi Macedonia (mai precis, zona Skopje) şi, încă din 1912-1913, reprezintă obiectul disputelor dintre Serbia (cu care are cea mai lungă linie de frontieră - 351,6 km - din totalul de 700,7 km), Muntenegru (78,6 km frontieră) şi Albania (111,8 km frontieră).

Populaţia provinciei atinge cifra de 2 milioane de locuitori, dintre care 88% sunt albanezi, 7% sârbi, 5% alte naţionalităţi (bosniaci, ţigani, turci etc.). Sârbii rămaşi aici după 1999 sunt concentraţi mai ales la nord de râul lbar, însă numărul lor este controversat.

În ceea ce priveşte religia, ce constituie, alături de etnie, una dintre cauzele conflictului cele trei religii principale - islam, ortodoxism, catolicism au coexistat în provincie pentru mult timp. O mare parte a albanezilor de aici se consideră a fi musulmani, în timp ce catolicii şi ortodocşii sunt minoritari.

În ceea ce priveşte celelalte coordonate sociale şi economice se confruntă, în principal, cu problema analfabetismului (10,2% dintre femei şi 2,3% dintre bărbaţi), a şomajului (din grupa de vârstă 20-59, care trebuie să susţină 48% din populaţia totală, 53% dintre femei şi 48 % dintre bărbaţi sunt şomeri) şi a sărăciei (50,3% din populaţie se află sub limita de subzistenţă, iar 12% trăiesc în sărăcie extremă).

În acest context social economic, cultural şi, evident, politic, este lesne de înţeles faptul că misiunea asumată de organizaţiile internaţionale este extrem de dificilă.

Conflictul propriu-zis este declanşat în februarie 1998, când Slobodan Milosevici trimite trupe în zonele din care KLA alungase populaţia sârbă, trupe ce distrug numeroase proprietăţi şi ucid peste 80 persoane, dintre care cel puţin 30 de femei, copii şi bătrâni. Crimele provoacă revolte în capitala

[12] Cf. dr. Mircea MUREŞAN, General de brigadă (r.) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Op. cit.,** pp. 230-233.

provinciei, Pristina, ce se vor transforma într-un război de gherilă şi vor da naştere ideii existenţei epurării etnice de către sârbi.

În luna mai, Miloşevici şi Ibrahim Rugova, susţinător al obţinerii în mod paşnic a independenţei Kosovo, se întâlnesc prima dată pentru discuţii, dar partea albaneză le boicotează.

Deja în a doua parte a anului 1998, KLA controlează 40% din teritoriul provinciei, însă ofensiva sârbă din septembrie, în centrul Kosovo, va forţa o retragere a forţelor albaneze. Din aceste motive, Consiliul de Securitate al ONU, prin Rezoluţia nr. 1199 (septembrie), face apel la părţile implicate să înceteze focul şi să declanşeze discuţiile de pace.

Luna octombrie este marcată de decizia NATO de a autoriza loviturile aeriene împotriva ţintelor militare sârbe şi de acordul lui Milosevici de a retrage trupele, a facilita întoarcerea refugiaţilor şi a accepta personalul neînarmat internaţional de monitorizare.

Cu toate acestea, violenţele continuă, trupele iugoslave ucigând 36 de rebeli KPLA, iar aceştia din urmă continuând masacrarea sârbilor.

Anul 1999 debutează cu descoperirea a 45 de cadavre ale etnicilor albanezi, ceea ce determină oficialii internaţionali să ceară investigarea crimelor de război. Răspunsul părţii sârbe este reprezentat de uciderea a 24 de albanezi kosovari într-un raid poliţienesc. Aliaţii atenţionează părţile beligerante că, dacă nu vor participa la conferinţa de pace organizată de comunitatea internaţională, vor constitui ţinta loviturilor aeriene ale NATO.

Prima rundă de discuţii se desfăşoară la Rambouillet, în Franţa (6-17 februarie 1999). Sârbii refuză primirea în Kosovo a trupelor NATO de menţinere a păcii, în timp ce albanezii acceptă semnarea declaraţiei finale (18 martie 1999) ce prevede o autonomie interimară mai mare şi 28.000 militari NATO ce o vor implementa. Imediat după semnarea Acordului de pace, discuţiile sunt suspendate, personalul internaţional de monitorizare este evacuat, iar Miloşevici refuză, în continuare, acceptarea acestuia.

La 23 martie, Parlamentul sârb respinge cererea NATO de a aduce trupe de menţinerea păcii în provincie şi planul de autonomie a Kosovo. Acest eşec diplomatic deschide calea loviturilor aeriene ale NATO, ce vor fi lansate în următoarea zi. Acest moment este unul crucial nu numai pentru provincie, ci şi pentru NATO, care, pentru prima dată în istoria sa, atacă o ţară europeană. Acţiunile Alianţei au fost motivate atât de principiile democratice, cât şi de interesele sale strategice: necesitatea stabilizării Balcanilor, aplicarea în situaţii excepţionale a noii doctrine a intervenţiei umanitare, afirmarea rolului NATO de garant al securităţii europene etc.

Intre 31 martie şi 6 aprilie se desfăşoară un amplu exod al refugiaţilor. NATO intensifică bombardamentele, lovind atât clădiri guvernamentale din centrul Belgradului, cât şi ţinte-cheie, precum podurile din regiune. Pe

măsura ce loviturile continuă, fluxul de refugiaţi din Kosovo creşte.

În cea de-a treia săptămână de campanie, NATO anunţă că va aduce întăriri, însă la mijlocul lunii aprilie, Alianţa bombardează accidental un convoi de refugiaţi, ceea ce dă argumente în plus celor care protestează împotriva campaniei aliate. Rusia face presiuni pentru pace, iar China protestează, în condiţiile în care NATO face o nouă greşeală, lovind ambasada sa de la Belgrad. În aceeaşi perioadă (începutul lunii mai 1999), NATO salută acordul privitor la un set de principii necesare rezolvării, conflictului, propus de Rusia şi de principalele ţări europene.

Cu toate acestea, cea de-a opta săptămână de campanie aeriană este începută de către Alianţă prin ameninţarea cu intensificarea atacurilor sale. În fine, în săptămâna 19-25 mai, NATO decide sporirea numărului trupelor din Balcani şi continuarea campaniei.

Sfârşitul lunii mai aduce cu sine acuzarea lui Miloşevici de crime de război de către Curtea Penală Internaţională.

La 3 iunie, Parlamentul sârb aprobă planul de pace al G-8, iar 6 zile mai târziu, oficialii NATO şi cei iugoslavi semnează acordul de retragere trupelor sârbe din Kosovo, ceea ce va aduce cu sine şi suspendarea campaniei aeriene a NATO. La 10 iunie, începe retragerea trupelor, loviturile aeriene sunt suspendate şi Consiliul de Securitate al ONU ratifică propunerea de pace negociată anterior, prin Rezoluţia nr. 1244. Această rezoluţie îl autorizează pe Secretarul General să stabilească o administraţie civilă interimară a provinciei, sub conducerea ONU. Astfel, este creată misiunea Naţiunilor Unite de Administrare Interimară în Kosovo (UNMIK), căreia îi sunt stabilite următoarele roluri:

-realizarea unor funcţii administrative civile de bază;

-promovarea unei autonomii substanţiale şi a autoguvernării Kosovo;

-facilitarea unui proces politic prin care să fie stabilit viitorul statut al Kosovo;

-coordonarea ajutorului umanitar oferit de instituţiile internaţionale;

-sprijinirea reconstrucţiei infrastructurii critice;

-menţinerea legii şi ordinii;

-promovarea drepturilor omului;

-asigurarea întoarcerii sigure a refugiaţilor şi a persoanelor dislocate la casele lor.

In fine, după o seric de discuţii. NATO începe desfăşurarea trupelor de pace în Kosovo - KFOR (12 iunie), iar aproximativ 3.000 de militari ruşi se alătură KFOR, servind în sectoare controlate de forţele germane, franceze şi americane. În conformitate cu Rezoluţia nr. 1244, misiunea KFOR constă, în principal, din:

- stabilirea şi menţinerea „*unui mediu sigur in Kosovo, inclusiv a*

ordinii şi siguranţei publice";

- monitorizarea, verificarea şi, dacă este necesar, impunerea implementării condiţiilor stabilite prin Acordul Tehnic Militar şi Preluarea UCK,

- furnizarea de asistenţă misiunii ONU în Kosovo (UNMIK). inclusiv a principalelor funcţii civile, până la transferarea acestora către UNMIK.

In prezent, KFOR numără peste 16.300 militari şi primeşte sprijin şi din partea Uniunii Europene. La 10 aprilie 2006, Consiliul European a stabilit crearea unei echipe de planificare - EUPT (EU Planning Team), în scopul organizării unei posibile operaţii de gestionare a crizelor în domeniul implementării statului de drept în Kosovo. Rolul acestei echipe este de a pregăti răspunsul Uniunii pentru orice tip de misiune înscrisă în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare.

Este vorba despre o criză complexă ce porneşte de la dimensiune sa etnică, se dezvoltă în plan politic şi capătă amploare de război civil, apoi conflict militar internaţional, ce, la rândul său declanşează ă criză militară şi economică profundă.

Conflictul din Kosovo se desfăşoară la nivel naţional, însă prin efectele sale se poate vorbi despre nivelul regional (prin refugiaţi) şi chiar internaţional (prin preocuparea arătată de către comunitatea internaţională).

Negocierile prelungite derulate timp de un an şi jumătate înainte de publicarea raportului Ahtissari, au determinat promovarea de propuneri pentru autonomia unor municipalităţi, cele mai multe din localităţile menţionate în raport fiind locaţii importante pentru moştenirea culturală şi religioasă sârbă[13]. Atunci când au început negocierile, partea albaneză exprimat rezerve cu privire la rezultatele finale ale discuţiilor, dar atmosfera generală era oricum dominată de convingerea că principalii actori internaţionali implicaţi în negocieri susţin ca rezultat final independenţa Kosovo. Deşi albanezii nu au putut opune foarte mare rezistenţă la propunerile de protejare a locaţiilor de importanţă culturală, după violenţele, din martie 2004, care au dus la distrugerea a numeroase monumente ortodoxe sârbeşti, există o convingere puternică în rândul populaţiei kosovare că, având în vedere angajamentul americanilor faţă de principiul independenţei, acest rezultat era practic inevitabil.

În vara lui 2006, a apărut, totuşi, un semnal de alarmă în rândul albaneze din Kosovo, când, alături de planurile, în fapt aşteptate, de recunoaştere a unui statut special regiunii locuite majoritar de sârbi din nordul râului Ibar din Mitroviţa, au apărut şi alte localităţi cu aceleaşi drepturi, fapt

[13] Elena FRUNZETI, *Statutul şi viitorul provinciei Kosovo, ultimul pas spre pacificare,* în Lumea 2007, Enciclopedie Politică şi Militară, Editura Centrului Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007, pp. 388-392.

care ar conduce, practic, la delimitarea unei regiuni compacte sârbeşti, în sud-estul provinciei. Aceste comunităţi ar urma, conform raportului, să fie finanţate direct de Belgrad ceea ce conferă guvernului sârb un rol clar în politica internă a Kosovo.

În acelaşi timp, raportul propune o reevaluare a rolului trimisului internaţional special, care primeşte puteri post-statut semnificativ sporite faţă de cele anticipate şi aşteptate de albanezii kosovari. Prin urmare, având în vedere evoluţiile şi proiectele propuse de ambele părţi în ceea ce priveşte statutul provinciei, se pare că în loc de a fi promovat conceptul de independenţă aflat în discuţii în perioada 2004-2006, raportul pregăteşte revenirea la conceptul de "independenţă condiţionată" din perioada 1999-2003. Pentru mulţi dintre albanezii din provincie acest fapt echivalează, practic, cu o întoarcere la "*autonomia în cadrul Serbiei*" şi o pierdere majoră.

După cum era de aşteptat, în Serbia raportul a fost respins de către toate forţele politice, cu excepţia minusculului Partid Liberal. Martti Ahtisaari a fost chemat la Londra, pentru o discuţie personală cu primul ministru britanic Tony Blair, care a vrut să ştie de ce raportul nu conţine menţionarea explicită a independenţei. În Kosovo, raportul a fost prezentat cu grijă, dar problemele au apărut încă din discuţiile referitoare la apariţia ambasadorului într-o conferinţă de presă care să facă documentul public. Ahtisaari a hotărât să organizeze respectiva conferinţă de presă, în ciuda rezervelor unora dintre consilieri. Evenimentul de presă a fost dominat de primele 2 întrebări, în care reprezentantul unui ziar albanez întreba dacă Ahtisaari intenţiona de fapt să recompenseze epurarea etnică organizată de sârbi, iar un ziarist sârb dorea să afle dacă raportul avea în vedere ca obiectiv divizarea Kosovo.

Aceste probleme au indicat de fapt distanţa enormă dintre percepţiile „străzii" cu privire la conţinutul raportului şi răspunsurile orchestrate şi atent pregătite de oficialii kosovari, precum Hashim Thaci, liderul PDK, şi Fatmir Sejdiu, preşedintele provinciei şi anturajul său. Au exprimat, de asemenea, şi îngrijorările cu care continua să se confrunte reprezentantul ONU în relaţia sa cu departamentul juridic din cadrul sediului Naţiunilor Unite de la New York, structură care, sub influenţa actorilor europeni, a tergiversat şi chiar blocat multe iniţiative ale lui Ahtisaari. Date fiind aceste percepţii publice, chiar şi primul ministru Agim Ceku a dorit să facă referire la punctele slabe ale raportului, în special după ce a avut o întrevedere cu liderii Forţei de Protecţie a Kosovo (Kosovo Protection Force).

Mişcare studenţească radicală *Vetevendosje* a organizat o acţiune populară pentru condamnarea raportului, în data de 10 februarie, care a dus la ciocniri violente, în urma cărora au decedat doi dintre manifestanţi, şi la demisia ministrului kosovar de interne şi comandantul britanic al trupelor de

poliție, Stcven Curtis.

Cea mai importantă prioritate a comunității internaționale pentru Kosovo este, în prezent, restabilirea şi chiar consolidarea autorității politice în plan intern a unor lideri respectabili şi percepuți ca moderați, precum Thaci şi Ceku, ultimul dintre aceştia înregistrând chiar o importantă pierdere de imagine ca urmare a evenimentelor recente de la Prіştina. Ca o consecință a acestor mişcări populare, forțele radicale din Kosovo (Liga Națională pentru Eliberarea Kosovo, LKCK şi Mişcarea Populară din Kosovo, LPK) au fost propulsate din nou în centrul discursului politic kosovar, după ce un număr de ani au fost condamnate la o existență marginală. Demararea procesului liderului partidului Alianței la tribunalul de la Haga va avea, cel mai probabil, efectul de a amplifica şi extinde influența acestor mişcări, Haradinaj fiind unul dintre puținii lideri care au întrunit atât o experiență activă în cadrul LPK prin participarea la războiul din 1999 în cadrul Armatei de Eliberare din Kosovo, cât şi şansa accederii la poziții politice de rang înalt în provincie, cu girul comunității internaționale.

După cum s-a observat, discuțiile demarate la 21 februarie între echipa de negociatori kosovari şi guvernul sârb nu au condus la nici un rezultat în direcția identificării unei soluții acceptate de ambele părți. Cele două tabere au poziții rigidizate şi, mai ales în lumina violențelor din februarie de la Prіştina, inițiativa pare din ce în ce mai mult în mâinile radicalilor atât kosovari, cât şi sârbi. Naționaliştii sârbi mizează, de exemplu, pe opoziția Rusiei în Consiliul de Securitate ONU față de independența provinciei, dar chiar dacă acest lucru nu se va întâmpla, influcnța crescândă a Rusiei în regiune se va materializa într-o susținere deschisă şi puternică a inițiativelor sârbeşti. Radicalii kosovari s-au mobilizat şi au beneficiat de sprijin popular semnificativ, pentru a combate prevederile referitoare la drepturile comunității sârbeşti din provincie, cuprinse în raportul Ahtisaari. Faptul este relevant, dacă luăm în calcul rapiditatea cu care s-a reuşit mobilizarea şi gradul de implicare afectivă a maselor, care de fapt s-au angajat în reacții violente împotriva forțelor de poliție din cadrul UNMIK.

Din perspectiva evoluțiilor politice din Kosovo, divizarea principalului partid din Prіştina, Liga Democrată a Kosovo, condusă pentru o lungă perioadă de timp de Ibrahim Rugova, a determinat apariția unei noi formațiuni politice, care în conformitate cu rezultatele celor mai recente sondaje de opinie, se află la egalitate cu partidul-mamă în preferințele electoratului (fiecare partid înregistrând în jur de 30% din voturi). Sub multe aspecte, cadrul instituțional construit de Raportul Ahtisaan reface modelul de guvernare care a funcționat în timpul conducerii lui Rugova, respectiv existența unui parlament slab, concomitent cu funcționarea unei birocrații extinse şi greoaie şi uşor de controlat de către comunitatea internațională.

Acest tip de instituții seamănă, într-o mare măsură, cu administrația kosovară din perioada titoistă, dinainte de regimul lui Miloşevici. Pe de altă parte însă, partidele politice din Kosovo s-au dezvoltat în principal într-o direcție opusă modelului titoist de guvernare, iar apariția şi câştigarea sprijinului popular de către PDK demonstrează faptul că societatea şi viața politică din Kosovo au evoluat semnificativ, fapt care a scăpat atenției actorilor internaționali.

În afară de ambiguitățile conținute de raportul ONU, o serie de alte realități politice internaționale vor avea impact pe termen scurt asupra situației din Kosovo. Printre acestea, se numără:

a) Kosovo şi diaspora din Statele Unite.

Diaspora albaneză din SUA reprezintă un grup extins şi bine organizat, constituit din aproximativ 500.000 de persoane. Tradițional, marea majoritate a acestora sunt susținători şi votanți ai republicanilor, fiind mici oameni de afaceri, care locuiesc în periferiile urbane ale comunităților de negri în cadrul cărora Partidul Democrat este principala forță politică. Din această perspectivă, în contextul apropierii alegerilor prezidențiale din 2008, administrația Bush are tot interesul să sprijine o decizie pentru independența provinciei balcanice, în caz contrar diaspora albaneză fiind mult mai dispusă să voteze candidatul democrat la preşedenție, respectiv Hillary Clinton, cunoscută ca o puternică şi consecventă susținătoare a aspirațiilor acestora. In statul Ohio, de multe ori decisiv pentru rezultatele alegerilor prezidențiale, se presupune că etnicii sârbi au votat cu republicanii în ultimul timp, şi că au reprezentat chiar o cantitate semnificativă pentru rezultatul alegerilor din 2004. Totuşi, in cadrul alegerilor generale de anul trecut pentru congresul american, se pare că sârbii au revenit la votul lor tradițonal, în sprijinul democraților.

b) Demisia premierului britanic Tony Blair este un factor ce va lucra în favoarea cerințelor sârbe, existând aşteptarea ca guvernele britanice viitoare, în special unul conservator, să se dovedească sensibile la solicitările părții sârbe.

c) Statele islamice, în special Arabia Saudită, în baza angajamentului lor de a sprijini reconstrucția Kosovo, vor fi, cel mai probabil, îngrijorate de menționarea în raport a faptului că "*provincia Kosovo nu va avea o religie oficială*", în timp ce în cadrul aceluiaşi document se stabilesc o serie de drepturi de proprietate pentru Biserica Ortodoxă Sârbă ce conduc la impresia că aceasta are puterea unei religii oficiale de stat. In acelaşi timp, în raport nu sunt menționate proceduri de compensare a noului stat kosovar sau a autorităților islamice din Kosovo pentru distrugerea bibliotecilor islamice de către forțele de securitate sârbeşti în 1999.

d) Raportul, aşa cum a fost formulat constituie, practic, un cadou

politic pentru preşedintele rus Vladimir Putin. Documentul oferă Rusiei posibilitatea demarării unei multitudini de acţiuni, cu riscuri limitate sau nule, de la inacţiune, obstrucţionare limitată, până la exercitarea votului în Consiliul Permanent de Securitate a ONU. Este foarte posibil ca respectivele paragrafe să fi fost redactate ca o încercare de a câştiga bunăvoinţa părţii ruse. Dacă acest lucru este real şi dacă atitudinea ruşilor va fi favorabilă raportului în contextul unui vot la Consiliul de Securitate, acordarea independenţei pentru albanezi ar fi o binecuvântare pentru comunitatea internaţională, iar creditul va reveni în exclusivitate preşedintelui Putin. Dimpotrivă, dacă raportul ar fi stabilit cu claritate obiectivul independenţei provinciei şi ar fi menţionat şi un nivel ridicat de determinare pentru realizarea acestuia pe plan internaţional, oportunităţile rămase la latitudinea preşedintelui Putin de a stabili agenda pe problematica independenţei la cel mai înalt nivel nu ar mai fi existat. Având în vedere că raportul lasă la dispoziţia administraţiei ruse o gamă largă de acţiuni este foarte probabil ca decidenţii ruşi să nu îşi facă poziţia cunoscută decât în ultimul minut, ceea ce determină puterile europene să fie foarte îngrijorate referitor la care va fi aceasta.

e) Influenţele macedonene

Guvernul de la Skopje a urmărit cu interes evoluţiile din Serbia, iar premierul macedonean Gruevski a dat semnale pozitive timp de mai multe luni cu privire la independenţa Kosovo. Reforma internă derulată în baza prevederilor Acordului de la Ohrid a înregistrat progrese limitate, dar nivelul dialogului intercomunităţii este acceptabil şi este puţin probabil ca etnia albaneză din Macedonia să devină violentă ca urmare a raportului Ahtisaari. Totuşi, după publicarea documentului, datorită prevederilor favorabile pentru comunitatea sârbă şi a lipsei de claritate referitoare la delimitările frontaliere, premierul macedonean a reiterat îngrijorările guvernului său faţă de problemele încă nesoluţionate dintre Macedonia şi Kosovo. Aceste afirmaţii au fost. probabil, lansate pentru a pregăti terenul unor viitoare discuţii pe această temă, unde Skopje doreşte să se asigure de rolul principal. În acelaşi timp, investiţiile ruse din Macedonia vor putea determina o anumită influenţă a Kremlin-ului asupra opţiunilor de politică exict Macedoniei cu privire la Kosovo.

f) Uniunea Europeană

Uniunea pare a fi dedicată pe deplin ideii independenţei provinciei, dar chiar şi în cadrul comunităţii europene se menţin o serie de diferenţe de opinie între state precum Grecia, Slovacia şi Ungaria care, oficial, împărtăşesc poziţia Uniunii dar care, practic, acţionează adeseori în favoarea Serbiei; există apoi un număr de ţări care manifesta un anumit angajament faţă de independenţa Kosovo şi care recunosc iminenţa acestei decizii şi

acţionează constructiv în direcţia implementării deciziilor comunităţii internaţionale. Cele mai importante state din această categorie sunt Italia, Spania şi Franţa. A treia categorie de ţări sunt cele care susţin pe deplin cauza independenţei provinciei, respective Slovenia, Marea Britanie, Austria şi Germania, iar din afara Uniunii, Elveţia. Aceste divergenţe sugerează faptul că Uniunea Europeană va fi capabilă, cel mai probabil, să joace un rol constructiv în problematica statutului Kosovo atât timp cât va fi posibil un progres real în plan internaţional în aplicarea unei soluţii, dar în eventualitatea unei crize, chiar şi numai diplomatice, UE nu va fi în măsură să formuleze o opţiune unitară.

g) Influenţele albaneze

În Albania, raportul a fost salutat de diplomaţi, dar nu a fost promovat puternic la nivelul publicului larg. Cu toate acestea, ciocnirile şi violenţele din 10 februarie au fost relatate pe larg în presa albaneză şi au generat multe comentarii difuzate, în special, de televiziune. O criză în Kosovo ar fi extrem de neplăcută pentru guvernul de la Tirana, având în vedere apropierea geografică a provinciei. Cel puţin din acest motiv, autorităţile albaneze vor sprijini politicile Statelor Unite pe această problematică. Pe de altă parte, este cunoscută influenţa politică semnificativă a Franţei, Albania având guvernul cu cel mai mare număr de miniştri francofoni din Europa de Est, cu excepţia României.

Criza din Transnistria

Conflictul s-a declanşat în 1991, în 1992 a luat forma unui război civil, timp de câteva luni, iar acum este în stare de „conflict îngheţat” [1].

Pe fundalul dezintegrării URSS-ului, un şir de republici sovietice şi-au proclamat suveranitatea. Aceste proces s-a soldat cu adoptarea de către Parlamentul republicii Moldova, la 23 iunie 1990, a Declaraţiei de Suveranitate. Ca răspuns la paşii fermi ai câtorva republicani spre obţinerea independenţei, conducerea URSS aplică tactica stimulării separatismului în republicile „răzvrătite”. Aşa se face că la 2 septembrie 1990, la Tiraspol aer loc „cel de-al doilea congres extraordnar al deputaţilor sovietelor de diferite niveluri” din unele localităţi nistrene, la care este proclamată – o nouă „republică” pe teritoriul Moldovei – Republica Sovietică Socialistă Molodovenească Nistreană, în componenţa URSS.

Republica Moldovă a apărut ca stat independent la 27 august 1991, în calitate de succesor al Republicii Sovietice Socialiste Molodoveneşti (RSSM), care fusese creată în 1940, după anexarea de către URSS a Basarabiei (spaţiul dintre râurile Prut şi Nistru, cu denumire istorică

---

[1] Cf. General dr. Mircea MUREŞAN, General de brigadă (r.) dr. Gheorghe VĂDUVA, Op.cit., p. 248.

Basarabia). Teritoriul RSSM (37 mii km²) a fost constituit din Basarabia şi o parte din teritoriul fostei Republici Autonome Societice Socialiste Molodoveneşti (RASSM). Pentru justificarea expansiunii teritoriale şi creării statalităţii „sovietice socialiste molodoveneşti", statul sovietic a promovat o politică dură de deznaţionalizare şi de creare a „noului popor", adică a celui „moldovenesc". Momentul cheie al „moldovenismului sovietic" a fost românofobia, inoculată prin toate mijloacele statului totalitar (deportări, nimicirea fizică a intelectualităţii, foametea artificială din 1947, „spălarea creierelor" etc.). Trecutul istoric diferit al acestor două părţi componente a RSSM, ca şi structura etnică diferită a populaţiei, a determinat atitudini dominante diametral opuse la procesele politice ce au urmat după 1985.

În condiţiile politicii de „perestroika" iniţiată de Mihail Gorbaciov în 1985, în toate fostele republici unionale a devenit posibilă abordarea problemei emancipării naţionale a populaţiei autohtone. Aceste două momente, emanciparea naţională a populaţiei autohtone şi transformarea RSSM într-un stat independent, au provocat o atitudine ostilă în centrele industriale din zona de est a Republicii Moldova. Starea de spirit dominantă din această regiune şi greşelile tinerei democraţii din Moldova au fost abil exploatate de către conducerea URSS, iar după 1991 – de Federaţia Rusă. La agravarea situaţiei au contribuit şi trupele fostei Armate a 14-a (unităţile acesteia u fost dislocate după 1945 în oraşele din zona de est a Republicii Moldova). Această suprapunere de factori negativi a provocat, în primăvara anului 1992, un conflict armat de proporţii dintre puterea constituţională şi regimul separatist, în urma căruia urlimul a instaurat controlul deplin asupra a 12% din teritoriul Republicii Moldova şi a 700.000 de locuitori.[2]

Conflictul transmistrean este unul deosebit de complex. El este de natură:

-**economică** – pe teritoriul Transnistriei se găsesc principalele întreprinderi industriale ale Republicii Moldova. În acest spaţiu, se derulează o intensă activitate economică şi comercială, fără ca Republica Moldova să aibă vreun control asupra ei. Se afirmă ca Transnistria este paradisul afacerilor ilicite cu armament, muniţie, droguri, spălare de bani;

-**politică** – separarea acestei regiuni de Republica Moldova afectează integritatea teritorială, suveranitatea şi independenţa acestui stat, recunoscut internaţional; Transnistria nu este recunoscută de comunitatea internaţională ca entitate statală independentă, suverană, autonomă; acceptarea separării Transnistriei de Republica Moldova ar fi un exemplu negativ şi cu consecinţe dezastruoase pentru regiunea respectivă şi chiar pentru

[2] Ibidem, p. 249.

comunitatea internaţională. Exemplul său ar putea fi urmat şi de alte mişcări separatiste (vezi ţara Bascilor – Spania, Corsica – Franţa);

-**militară** – are pe teritoriul său forţe militare străine, armament şi muniţie. Federaţia Rusă are aici importante depozite de armament, tehnică de luptă şi muniţie, pe care conform Acordului de la Istambul din 1999, trebuia să le retragă de mult. De asemenea, administraţia de la Tiraspol, cu susţinerea tacită a Rusiei, are propriile forţe armate şi poliţieneşti;

-**politico-militară** – există forţe militare străine de menţinere a stării actuale de „conflict îngheţat", afectând, practic, statutul Republicii Moldova de stat independent, suveran şi unitar, statut recunoscut de comunitatea internaţională [3].

În soluţionarea conflictului transnistrean s-au implicat diferit atât o serie de state cu interese diverse în zonă (Rusia, Ucraina, România, UE), cât şi unele organizaţii regionale (OSCE) şi internaţionale (ONU, prin Înaltul Comisariat).

Cel mai mult s-a implicat OSCE, datorită scopului şi naturii sale, ca organizaţie de securitate şi cooperare regională (europeană). De aceea, în continuare, vom prezenta eforturile sale, dar şi rezultatele înregistrate în rezolvarea conflictului [4].

Pe ansamblu, strădaniile OSCE pentru găsirea unor soluţii viabile conflictului din Transnistria au fost fără efecte semnificative. Motivul principal al insuccesului său îl constituie regula consensului, adică unanimitatea fără de care nu se poate lua nici o decizie. Or, Rusia este membru al acestei organizaţii şi se foloseşte de această prevedere ori de câte ori socoteşte că îi sunt lezate în vreun fel interesele în zonă.

Iniţial, stabilit pentru trei ani, termenul Misiunii OSCE a fost prelungit în decembrie 2002. la Summit-ul OSCE de la Porto (Portugalia), la cererea expresă a Rusiei. Prestaţia OSCE în Republica Moldova, prin reprezentanţi sau diplomaţi ai organizaţiei la Chişinău sau Viena, a fost criticată de politicieni sau analişti de la Chişinău sau Washington. De pildă, la Porto (2002) OSCE a suferit o serie de înfrângeri politice şi diplomatice din partea Rusiei. Organizaţia a acordat, Rusiei încă un an, până în decembrie 2003, ca să-şi retragă toate trupele şi arsenalele. Moscova se angajase deja în 1999 (la Istanbul) să facă acest lucru până în 2002, dar nu a probat niciodată intenţia de a-şi onora promisiunea. Insă. documentul final de la Porto, prin conţinutul său. este chiar mai slab decâl angajamentul de la Istanbul, pe care-l înlocuieşte.

Credibilitatea OSCE a suferit serios, atunci când reprezentanţii acesteia

[3] Ibidem, p.253
[4] Ibidem, pp.255-260

au dat vina pe liderii de la Tiraspol, care chipurile «nu dau voie» generalilor şi miniştrilor de la Moscova să-şi retragă trupele de pe teritoriul Republicii Moldova. Ideea - „gafa", eufemistic vorbind - aparţine lui David Schwartz, unul dintre reprezentanţii OSCE la Chişinău. Tot Schwartz este creditat şi cu alta iniţiativă. La Chişinău, misiunea OSCE a semnat împreună cu reprezentanţii Rusiei şi ai Transnistriei o serie de declaraţii de intenţii şi protocoale pe care reprezentanţii Republicii Moldova ca stat suveran nu le-ar fi putut semna. O altă gafa aparţine, indiscutabil, actualului reprezentant al OSCE, americanul William Hill, aflat la al doilea mandat. Într-un interviu, şeful misiunii OSCE la Chişinău afirma că Republica Moldova ar trebui să fie transformată într-o federaţie, deoarece populaţia republicii este multinaţională. În realitate, Republica Moldova are o populaţie de 4.300.000 locuitori, grupată pe naţionalităţi astfel: români - numiţi oficial în mod eronat moldoveni - 64.5% : ucraineni - 13.8% : ruşi - 12°/o : găgăuzi -3.5% ; bulgari - 2,5%; evrei - 1,5% şi alte naţionalităţi - 2.2%. Această structură demonstrează falsitatea tezei că R. Moldova este un stat multinaţional.

Procesul soluţionării conflictului transnistrean sub patronajul OSCE a parcurs o serie de etape, denumite diferit, în funcţie de reprezentarea socială dominantă despre evenimentul analizat. Astfel, mai întâi s-a vorbit de „conflictul transnistrean”, apoi, de „federalizare” şi, în final, de „regionalizare”.

a)”Conflictul transnistrean”- prima fază a încercărilor de soluţionare

Acest conflict sângeros a fost declanşat de Moscova, ca reacţie la tendinţa pro-românească a Chişinăului de la începutul anilor 1990, şi a lăsat în urma sa circa 1.000 de morţi şi 4.100 răniţi. Armata a 14-a a avut un rol hotărâtor în confruntare, înclinând balanţa decisiv de partea separatiştilor transnistreni. La finele conflictului, partea secesionistă (pro-rusă) a câştigat tot ce şi-a propus (în paranteză fie spus, Convenţia din 21 iulie 1992 referitoare la încetarea ostilităţilor a fost semnată între reprezentanţii Moldovei - şi Rusiei, asistaţi de Igor Smirnov, liderul transnistrean, reprezentantul unui stat nerecunoscut internaţional). În primul rând, a fost schimbată formula de negociere instituită de Mecanismul Cvadripartit (Moldova, Rusia. Ucraina, România). În aprilie 1992, la Chişinău, cele patru state semnaseră un acord prin care s-au angajat să colaboreze pe baza hotărârilor internaţionale ale vremii - în speţă de la Helsinki şi Kiev - pentru stingerea conflictului din Transnistria. Documentul a fost negociat pentru partea română chiar de Adrian Năstase, pe atunci ministru de Externe ai României. Atât a durat implicarea geopolitică a României în această zonă. (După acel moment. România a fost complet eliminată din joc şi nu a mai contat ca actor geopolitic în această dispută. De altfel, nici când a avut preşedinţia OSCE, România nu a fost mai activă în ceea ce priveşte

problema transnistreană.). Acordul semnat la 21 octombrie 1994 şi în care se stipula retragerea Armatei a 14-a în termen de trei ani nu a mai fost ratificat de Duma de Stat. Astfel, staţionarea armatei ruse în Republica Moldova a devenit o certitudine.

b) „Federalizarea”- a doua fază de soluţionare a problemei transnistrene

În faza aceasta, derulată în perioada 1997-2003, se vorbeşte despre „federalizare", care, în realitate, este tot o idee livrată de Rusia pentru soluţionarea crizei transnistrene şi, din păcate, acceptată iniţial de occidentali cu uşurinţă.

La 8 mai 1997, se lansează la Moscova „*Memorandumul cu privire la bazele normalizării relaţiilor dintre Republica Moldova şi Transnistria*”, cunoscut şi ca „Planul Primakov”. Susţinători ai proiectului au fost nu doar Moscova sau Tiraspolul. Reprezentanţii găgăuzi afirmau în aceea perioadă că „*Memorandul de la Moscova semnat în 1997 este singurul document real şi funcţional care permite soluţionarea integrală a tuturor problemelor care ţin de structura internă a Republicii Moldova în limitele unui stat comun, cu participarea Republicii Moldova. Transnistriei şi autonomiei găgăuze*”. Rusia are în acest proiect statutul de „garant”.

În proiect se stipulează, printre altele: stat comun format din două componente cu statut egal, Moldova şi Transnistria. Să nu uităm, R. Moldova este stat suveran şi independent, recunoscut internaţional, iar Republica Moldovenească Nistreană nu este; repartizarea împuternicirilor prin acorduri de la egal la egal intre Chişinău şi Tiraspol; negocieri cu cinci participanţi (formatul pentagonal): Rusia, Ucraina, OSCE, Tiraspol, Republica Moldova; „mediatori"' şi „garanţi” Rusia, Ucraina. OSCE, deci excluderea participării directe a Occidentului (sau a României) la negocieri şi garanţii.

În esenţă, în conformitate cu acest proiect, Transnistria ar fi devenit „parte” egală cu Republica Moldova, având posibilitatea să controleze atât politica internă, cât şi politica externă a Chişinăului. „Memorandumul”, ca şi documentele ulterioare care promovează federalizarea, nu intenţionau decât să consacre *de jure* dominaţia *de facto* a Federaţiei Ruse în Republica Moldova.

Occidentul a acceptat formula propusă cu destulă uşurinţă. Când OSCE-ul a pus pe masă un proiect de federalizare ca soluţie la o criză, lumea europeană sau America a privit chestiunea cu speranţă şi bunăvoinţă. Aceasta deoarece într-o societate democratică „federalizarea” este un concept cu conotaţii pozitive, asociat cu democraţia, drepturile omului etc.

Artizanul edificării provinciilor dependente de Moscova, Evgheni Primakov, va prezenta la 13 august 2000 două documente, un proiect al

„*Acordului privind bazele relațiilor dintre Republica Moldova şi Transnistria*” şi altul, intitulat „*Principiile de bază ale mandatului OSCE, al forțelor pentru menținerea păcii şi statalității în regiunea transnistreană a Republicii Moldova*”. Filosofia şi consecințele acestor documente nu diferă de cele ale textului din 1997: pe de-o parte, legiferarea şi legalizarea prezenței ilegale a armatei şi armamentului rusesc în Republica Moldova, şi, pe de altă parte, transformarea Republicii Moldova într-o entitate dependentă intern şi extern de Transnistria, pe care Moscova o controlează integral.

În 2002. „Memorandumul” capătă expresia cea mai concretă şi, se speră, cea mai convingătoare. „*Acordul dintre Republica Moldova şi Transnistria*” a fost elaborat de OSCE, Federația Rusă şi Ucraina. Textul acestui acord este o continuare logică a „Memorandumului" din 1997, iar filosofia care îl fundamentează este aceeaşi. Ideea centrală din acel document (cele două „părți” sunt egale în drepturi) este păstrată, la fel si formula penta-laterală a procesului de negocieri.

Acest proiect de soluționare a problemei transnistrene a fost puternic criticat de mass-media din Chişinău, de la Washington sau de la Bucureşti. Motivul era că aşa-zisa „federalizare” - în formula susținută de OSCE - este, în realitate, un mecanism prin care Republica Moldova va fi dominată şi controlată de autoritățile de la Tiraspol. Şi de aici, se deduce că, prin prerogativele acordate de proiectul de constituție - cuplate cu prezența trupelor ruseşti în zonă -, regimul lui Smirnov va spune nu ori de câte ori va fi nevoie şi va putea bloca orice inițiativă a Chişinăului care nu va fi convenabilă Tiraspolului sau, mai exact, patronilor săi de la Moscova.

Independența Republicii Moldova va rămâne doar pe hârtie. Societatea civilă şi partidele din opoziție au reacționat, respingând proiectul de federalizare.

Ultimul episod în acest serial regizat de Moscova şi perdant, deocamdată, este încercarea de impunere a aşa-numitului „Memorandum Kozak”. La 17 noiembrie 2003, prin persoana lui Dimitri Kozak, adjunctul şefului administrației preşedintelui Rusiei, Moscova propune Chişinăului un „Memorandum” pentru soluționarea conflictului transnistrean. Textul, de fapt, un proiect de Constituție federală care făcea întreaga Republică Moldova dependentă de Tiraspol, deci de Moscova, vine în continuarea şirului de inițiative pe aceeaşi direcție.

Dacă documentul ar fi fost semnat, s-ar fi petrecut acceptarea *de jure* a dominației *de facto* a Rusiei în Republica Moldova. Parafarea documentului era dorită intempestiv de Moscova, care vroia să pună pe masă la Reuniunea OSCE de la Maastricht (1-2 decembrie 2003) cel puțin o „realizare” de politică externă, respectiv chestiunea transnistreană. Gestul grăbit al ruşilor a lăsat prezumtivii parteneri - SUA şi OSCE – perplecşi ... Rusia îşi aroga

controlul exclusiv al unui spațiu pe care convenise, teoretic, să-1 discute şi cu altcineva. Trimisul preşedintelui Putin venea la Chişinău cu o misiune precisă: să aducă pe cei doi lideri. Vladimir Voronin şi Igor Smirnov, la aceeaşi masă. dispuşi să semneze documentul. Dacă acest acord s-ar fi realizat, Preşedintele Putin însuşi s-ar fi deplasat la Chişinău pentru a asista la semnare.

Acordul Kozak nu s-a semnat, dar asta nu înseamnă că dosarul Transnistriei şi al dominației ruse în Republica Moldova se poate închide. Moscova a avansat alternativa regionalizării R. Moldova.

c) Regionalizarea - a treia fază a încercării de soluționare a conflictului

La 16 decembrie 2003, a fost lansat la Chişinău un text intitulat „*Proiectul Planului de reglementare a conflictului transnistrean”, propus de Mişcarea Populară „Moldova Europeană Unită” conducerii Moldovei, Transnistriei, SUA, României, OSCE, Rusiei, Ucrainei şi opiniei publice, la 15 decembrie 2003*”. Textul este semnat de Roman Mihăeş, coordonator al Mişcării Populare „Moldova Europeană Unită”. In esență, respectivul text oferă spre discuție publică, din partea societății civile, regionalizarea, care nu diferă de federalizarea propusă anterior. În susținerea regionalizării se face apel la comparația cu alte state, pentru a da legitimitate propunerii. Opoziția şi parte din mass-media de la Chişinău au criticat acest proiect care urmărea întărirea dominației Moscovei în R. Moldova, prin intermediul drepturilor acordate separatiştilor de la Tiraspol, şi nu rezolvarea conflictului transnistrean.

d) OSCE şi proiectul de federalizare în 2004

La summit-ul OSCE de la Maastricht (1-2 decembrie 2003) nu s-a reuşit, din cauza obiecțiilor Moscovei, adoptarea unei Declarații finale. Aceasta însemna că termenele pentru retragerea armatei şi armamentului din Transnistria rămân în vigoare. Liderii opoziției de la Chişinău au subliniat atât acest fapt, cât şi ideea că proiectul de federalizare s-a dovedit un eşec. În acelaşi sens a reacționat şi România, care a subliniat necesitatea ca un asemenea plan de federalizare să fie acceptat de către cetățenii R. Moldova şi, totodată, să asigure funcționalitatea acestui stat şi controlul efectiv al întregului său teritoriu național.

La finele lunii decembrie 2003, la Chişinău se vorbea despre trei proiecte de federalizare: memorandumul Kozak (Rusia); documentul „mediatorilor” (Rusia şi OSCE); un proiect al preşedintelui R. Moldova, V. Voronin.

În 2004, Bulgaria a preluat preşedinția OSCE. Conferința de la Sofia din 27 ianuarie 2004 a „mediatorilor” - Rusia-Ucraina-OSCE - a decis, la propunerea lui William Hill, să combine documentul „mediatorilor” cu

Memorandumul Kozak într-un singur document. Rusia şi Ucraina au acceptat propunerea OSCE. Opinia publică din Moldova nu a avut posibilitatea să ia cunoştinţă de conţinutul respectivului document.

La 13 februarie 2004, preşedinţia bulgară a OSCE a difuzat documentul numit „*Propunerile şi Recomandările Mediatorilor din partea OSCE, Rusiei şi Ucrainei referitoare la reglementarea problemei transnistrene*". Documentul propune şi recomandă, din nou, soluţia rusească - adică „federalizarea" Republicii Moldova. În acelaşi timp, acest document lasă chestiunea militară şi politică la cheremul formatului pentagonal, dominat de Rusia, şi acordă Transnistriei drept de veto împotriva participării occidentale in operaţiile de pacificare/garantare militară a situaţiei din zonă. La 9 martie 2004, Chişinăul a propus proiectul intitulat „*Declaraţie cu privire la principiile de bază ale orânduirii de stat a Republicii Moldova*", care reia, în esenţă, tezele enunţate de documentele premergătoare. În plus, conţinutul său va fi aprobat prin referendum (se ia în calcul majoritatea celor prezenţi la vot).

Pe 16 martie 2004, Ministrul Integrării Vasili Şova a cerut mediatorilor în problema Transnistriei să fixeze o dată pentru reluarea negocierilor în format pentagonal (Rusia, Ucraina, OSCE, Chişinău, Tiraspol). Documentele care ar trebui să stea la baza viitoarelor negocieri ar fi, în opinia ministrului, recomandările mediatorilor, memorandumul Kozak şi propunerile autorităţilor de la Chişinău.

Apelul a rămas fără răspuns, dar ministrul Şova, pe 5 aprilie, cheamă din nou Consiliul Permanent al OSCE să facă eforturi suplimentare pentru a contribui la „*reluarea cât mai grabnică a negocierilor în format pentagonal*". Acestea fuseseră suspendate după refuzul Chişinăului de a semna Memorandumul Kozak. Proiectul federalizării R. Moldova datorită eşecurilor din 2003 este compromis.

În 2004, în mass-media de la Bucureşti s-a difuzat un document din partea Moscovei prin care se propunea ca R. Moldova, fără teritoriul Transnistriei, să se alăture României treptat. Transnistria ar putea să se alăture Ucrainei sau să capete alt statut. Ideea se pare că face „carieră" nu numai la Bucureşti, ci şi la Chişinău, unde mass-media îi acordă spaţii largi şi destul de frecvente.

Republica Moldova şi-a dobândit independenţa în 1991. Este membră a CSI, a Consiliului Europei, PfP şi GUUAM. Transnistria, la est de Nistru s-a autoproclamat independentă în 1990; de la început ea s-a manifestat ca un factor de destabilizare internaţională şi un „*centru al crimei organizate*" est-european. Considerată „bază înaintată" a Federaţiei Ruse, a oferit suport Armatei a 14-a care trebuia evacuată încă din 1999. De asemenea, voluntarii din Transnistria au fost semnalaţi alături de secesioniştii din Abhazia şi

Osetia de Sud.

Din 2001, la Chişinău se află la putere comuniştii, în frunte cu V. Voronin, care a promovat în principal o politică incorectă faţă de România şi de români, deşi atracţia exercitată de UE şi NATO este în creştere în societate. Mediul politic se caracterizează prin divizare: comuniştii lui V. Voronin, democrat-creştinii pro-occidentali, Moldova Noastră moderat prorusă, Moldova Democrată, extrema stângă (mai 2004). În iunie 2004, V. Voronin propunea un pact de stabilitate şi securitate al Republicii Moldova, garantat de România, SUA, UE, Ucraina şi F. Rusă.

O caracteristică a republicii rezidă în crima organizată foarte dezvoltată, asociată reţelelor internaţionale din Transnistria, Ucraina, Federaţia Rusă şi Balcani. Statul are o economie dependentă energetic total de Moscova.

Occidentul (UE, NATO inclusiv OSCE, la 2 mai 2004) a solicitat în mai multe rânduri, în martie-mai 2004, retragerea Armatei a 14-a ruse din Transnistria. Moldova a replicat că trupele ei garantează „pacea" din stânga Nistrului.

Conflictul armat din Transnistria (1990-1992) s-a suprapus în mod semnificativ cu apariţia enclavelor orientate spre Moscova şi în alte state desprinse din URSS; în Georgia s-au detaşat practic enclavele Abhazia şi Osetia de Sud, iar autoritatea Kievului a fost sistematic contestată în Crimeea şi în provinciile din est şi sud, zone cu populaţie majoritar rusofonă. Tensiunile din Transnistria - ca şi din enclavele menţionate - sunt menite, aşa cum evidenţia V. Socor, să perpetueze influenţa Moscovei în spaţiile respective sub pretextul „operaţiilor de pace" recunoscute oficial de OSCE (fără SUA, NATO sau UE).

În cazul Moldovei (ca şi în Georgia-Osetia de Sud) s-au avansat mai multe proiecte de federalizare garantate de Federaţia Rusă, OSCE, Ucraina, în absenţa României (2002-2004). Până în momentul de faţă, nici un proiect nu s-a tradus în fapt datorită opoziţiei Occidentului. Neoficial, s-au vehiculat şi proiecte de proclamare a independenţei Transnistriei ori de unificare cu Ucraina şi F. Rusă.

La cumpăna anilor 2004-2005, s-au înregistrat câteva modificări semnificative în interiorul şi exteriorul republicii. V. Voronin pare să încline spre Occident şi chiar ia în calcul transformarea partidului său într-o direcţie social-democrată. În schimb, grupările de centru (cu excepţia democrat creştinilor) sunt curtate insistent de Moscova. Concomitent, s-a simţit o oarecare influenţă a schimbărilor „portocalii" din Ucraina în preliminariile alegerilor generale din 6 martie. Pe de altă parte, atât UE, cât şi SUA dau semne că intenţionează să se implice direct în soluţionarea conflictului din Transnistria (cu sau fără participarea României).

Concluzie

Conflictele dintre comunități sunt deseori numite „războaie etnice” – războaie în care beligeranții se definesc singuri, parțial prin diferențieri culturale cum ar fi limba, religia sau ceva asemănător[18]. Un grup etnic implică un nume de grup ce împărtăşeşte amintiri istorice şi simboluri comune.

Marea majoritatea a războaielor etnice au loc acolo unde dau greş mecanisme consacrate pentru medierea conflictelor. Incapacitatea guvernelor de a media conflictul intervine frecvent ca urmare a prăbuşirii imperiilor, precum imperiile coloniale europene din Africa sau imperiul sovietic din Caucaz şi Asia Centrală. Astfel de „state eşuate”, în care autoritatea guvernamentală este ca şi inexistentă fie că nu au avut niciodată un guvern puternic ori guvernele au fost subminate datorită unor condiții economice, lipsei de legitimitate sau intervenției din afară.

Diferendele etnice reprezintă, la ora actuală, amenințarea numărul unu la adresa păcii şi securității. Obiectivul unora dintre ele este separarea de statele respective şi alcătuirea unor ținuturi autonome sau chiar a unor state noi. Etniile se confruntă deci, în primul rând, cu statele naționale şi, din acest punct de vedere, aceste tipuri de conflicte sunt asimetrice. Se pare însă că avantajele nu sunt de partea statelor naționale, ci de partea etniilor. Şi acestea, pe de o parte, pentru că o astfel de tendință favorizează, într-un fel, procesul de mondializare şi, pe de altă parte, pentru că problema separatismului etnic nu se pune acut în zona marilor puteri şi în statele supertehnologizate, cu un nivel de viață foarte ridicat, ci în țările sărace, ale căror guverne sunt considerate ca refractare la noua ordine mondială.

Pe măsură ce s-au extins spre est, Uniunea Europeană şi Organizația Tratatului Atlanticului de Nord se confruntă cu un mediu de securitate aflat în schimbare. În concordanță cu existența acestui proces, pot fi prognozate câteva tendințe pentru viitorul Europei[19]:

-creşterea economică lentă, îmbătrânirea populației şi creşterea fluxurilor de imigranți („relaxarea granițelor”) vor avea consecințe negative asupra gradului de coeziune socială din țările europene;

-războiul împotriva terorismului va fi dus şi pe continentul european, chiar dacă în forme mult mai subtile şi mai puțin violente, ca răspuns la o posibilă intensificare a acțiunilor teroriste în focarele deja existente;

-Balcanii vor fi în contiuare în atenția Europei şi a organizațiilor

[18] Joseph S. NYE, Jr., **Descrierea Conflictelor Internaționale**, Editura ANTET XX PRESS, Filipeştii de Târg, Prahova, p. 143.

[19] Alexandra SARCINSCHI, Mihai DINU, **Crize şi instabilitate în Europa (Studiu)**, Universitatea Națională de Apărare, Centru de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, p. 19

internaționale de securitate ca focar de criză;

-divergențele dintre UE şi SUA (privită ca partener strategic în cadrul NATO) a căror frecvență este destul de ridicată, pot avea efecte negative asupra procesului de unificare a Europei. Această posibilitate poate fi favorizată de scindarea paradigmei Europei Unite în două paradigme aparent antagoniste – Vechea Europă şi Noua Europă – ceea ce ar duce la adâncirea dezechilibrelor economice şi sociale deja existente între Europa Occidentală şi Europa Răsăriteană, formată din fostele state comuniste.

Planul emisarul special ONU, Martti Ahtissari, prevede că provincia Kosovo, aflată din 1999 sub administrarea ONU, va rămâne sub supraveghere internațională şi pe teritoriul său vor rămâne, în continuare trupe NATO. Un plan cu sprijin „unanim” şi din partea celor 27 de miniştri europeni ai afacerilor externe, care s-au reunit la Bruxelles, la 12 februarie a.c. pentru a discuta forma propusă. O formă, în care, în viziunea UE, ar permite promovarea, în această mult disputată regiune din sudul Serbiei, a unei societăți democratice şi multietnice, bazată pe statul de drept[20].

În forma propusă, „Planul Ahtissari” mai prevede ca provinciei Kosovo, aflată în prezent sun administrarea ONU, să i se permită să aibă propriul steag, imn național şi forțe armate. Martti Ahtissari propune pentru Kosovo o formă de suveranitate controlată de misiunea internațională condusă de Uniunea Europeană. Şi chiar mai mult să i se permită să facă cerere de aderare la organismele internaționale, ca de exemplu, ONU.

Deşi, refuză să vorbească de o eventuală independență cerută în primul rând de populația albaneză a provinciei care reprezintă peste 90% din totalul populației – emisarul special ONU, Martti Ahtissari îi invită pe sârbii şi albanezii din Kosovo să poarte noi negocieri pentru a găsi un „compromis” asupra propunerilor sale din plan. Desigur, pentru un plan care, chiar dacă prevede o „independență progresivă” a provinciei, aceasta deschide calea pentru crearea unui nou stat în Kosovo. Numai că sârbii şi kosovarii refuză orice compromis.

Planul este respins de oficialii sârbi care nu vor accepta niciodată independența provinciei. Kosovo începe redactarea unei constituții pentru un stat independent. Situația din Kosovo se degradează, iar în timpul unor manifestații a simpatizanților mişcării albaneze favorabile independenței imediate a provinciei, apar şi primele victime ale polițiştilor internaționali. Ulterior, la 19 februarie a.c., are loc şi un atentat cu bombă care a distrus trei

[20] Cf. Constantin Gheorghe BALABAN, *Un Kosovo independent sau sub supraveghere internațională?* Împotmolirea discuțiilor preocupă tot mai mult comunitatea internațională în spațiul Sud-Est European, În contextul globalizării, (Sesiunea de comunicări ştiințifice), Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2007, pp. 127-128.

vehicule ale Misiunii Naţiunile Unite în Kosovo (MINUK).

Este cert că Martti Ahtissari, emisarul special ONU nu a acceptat amendamentele propuse de partea sârbă modificările aduse fiind „minore şi neesenţiale”. Planul revizuit al emisarului ONU, este din nou respins de Belgrad.

Pe fundalul acestor nemulţumiri ale sârbilor şi albanezilor legate de „Planul lui Ahtissari” nu putem exclude o posibilă deteriorare a situaţiei. Or, pentru a atenua aceste probleme cu care se confruntă în momentul de faţă această regiune, este tot mai necesară o soluţie „negociată” a viitorului statut al provinciei Kosovo. Dar, o soluţie „acceptată” şi care să aibă la bază sprijinul ambelor părţi.

Deci, este nevoie de un „compromis”. Un compromis între Belgrad şi Pristina, în primul rând. Dar, nu numai. Grupul de contact pentru Kosovo – Statele Unite, Marea Britanie, Franţa, Germania, Italia şi Rusia – nu va accepta „separarea” provinciei Kosovo. Şi, după cum afirma ministrul rus de externe, Serghei Lavrov, Rusia şi Statele Unite sunt într-un „dezacord major” privind „*modul în care se va stabili viitorul statut al provinciei Kosovo. Un dezacord, mult mai mare decât în alte „subiecte sensibile*” precum Iranul sau Irakul.

Mai mult, în opinia Rusiei, independenţa provinciei sârbe Kosovo ar provoca „probleme grave” nu numai Balcanilor ci şi altor regiuni.

Preluarea puterii la Bucureşti de către preşedintele Tr. Băsescu s-a soldat şi cu începutul unor prefaceri în relaţiile dintre Bucureşti şi Chişinău. Dacă în *2*004*,* V. Voronin a refuzat să se întâlnească cu I. Ilicscu la ceremoniile dedicate lui „Ştefan cel Mare şi Sfânt”, Tr. Băsescu a identificat modalităţi de reluare a dialogului dintre cele două state. Iniţial imediat după câştigarea alegerilor prezidenţiale la Bucureşti, Tr. Băsescu a afirmat că va face din relaţiile cu Republica Moldova o prioritate a României. Republica Moldova va trebui susţinută politic, economic, chiar şi împotriva presiunilor ruseşti. Republica Moldova, susţine preşedintele, este tot un stat românesc şi Bucureştiul are datoria de a sprijini Chişinăul în direcţia unei posibile integrări euroatlantice. În mod neaşteptat, asemenea puncte de vedere deschise şi tranşante n-au trezit reacţii de respingere până în 2006. Un diplomat german cu rang înalt a observat însă că înainte de a „împinge” Moldova spre UE, România ar trebui să se concentreze pe propriile probleme de aderare. Alte oficialităţi germane au susţinut însă că Berlinul „înţelege perfect" poziţia României faţă de Moldova. Reacţii dure faţă de România au avut în ultimul timp, V. Voronim, liderii din Transnistria şi înalte oficialităţi ruse.

La 21 ianuarie, Tr. Băsescu şi V. Voronin au semnat o mult aşteptată declaraţie comună. La 14 februarie 2005, Tr. Băsescu şi V. Putin au

examinat posibilitatea participării României la soluţionarea crizei din Transnistria. Anumiţi analişti au speculat imediat că F. Rusă încearcă să-şi schimbe atitudinea faţă de România în contextul tensiunilor dintre Moscova şi Kiev. Oricum, toţi actorii internaţionali recunosc în fine, la 15 ani de la prăbuşirea comunismului, dreptul României de a se interesa de soarta Republicii Moldova, stat locuit preponderent tot de români ...

La începutul anului 2005, B. Jackson afirma că UE are un rol primordial în promovarea democraţiei şi stabilităţii în „vecinătatea” Uniunii, cu toate că un timp oficialităţile de la Bruxelles au evitat să se implice în crizele şi conflictele din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud etc. Federaţia Rusă nu este exclusă din acest proces de extindere a democraţiei şi cooperării, deşi secretarul de Stat, C. Rice îşi exprima de curând anumite temeri cu privire la soarta viitoare a democraţiei de la Moscova. Occidentul apreciază că o „punte democratică” spre Federaţia Rusă se poate construi inclusiv în Republica Moldova, criza din Transnistria oferind Kremlinului şi ocazia de a-şi demonstra „vocaţia constructivă” în relaţiile internaţionale. Bucureştiul exercită presiuni diplomatice pentru o reglementare a crizei din Transnistria, în cooperare cu Ucraina, UE, SUA şi OSCE. O atenţie particulară se acordă democraţiei şi cooperării în bazinul Mării Negre şi revigorării organizaţiei GUUAM.

În paralel, UE şi-a intensificat demersurile în favoarea Republicii Moldova, numind şi un responsabil special pentru negocierea crizei din Transnistria. De aceea, „The Guardian” considera în februarie 2005 că Transnistria a devenit deja o problemă europeană şi că Bruxelles, „pe tăcute”, a invitat Republica Moldova să dezvolte alături de UE „relaţii extinse economice şi de securitate”. „Noua politică” a Bucureştiului în est este astfel înţeleasă ca o contribuţie aparte în cadrul demersurilor europene şi Euroatlantice.

*
* *

Carta ONU consideră că principala modalitate de rezolvare a oricăror diferende o constituie *dialogul*, mai exact, *dialogul politic*. În esenţa lui, dialogul politic este un instrument al politicii, adică o modalitate prin care se relevă interesele, deosebirile, opiniile, zonele de confluenţă şi zonele divergente şi, pe această bază, se caută şi se găsesc soluţiile cele mai potrivite.

În relaţiile dintre state şi in interiorul acestora, în cadrul structurilor care le compun, dialogul se consideră a fi mijlocul cel mai simplu, cel mai util, cel mai la îndemână şi cel mai eficient pentru soluţionarea oricăror probleme.

Dialogul politic este foarte important, este hotărâtor şi în rezolvarea

crizelor. Chiar dacă, pe parcurs, se poate recurge şi la alte mijloace - economice, militare, informaţionale, sau de altă natură -, în cele din urmă. tot dialogul politic este cel care pune lucrurile la punct.

Formele dialogului politic sunt numeroase, fluide, independente şi transparente la semnificaţie. Există dialog de informare, de investigare a situaţiei, a crizelor şi împrejurărilor în care a avut loc un eveniment sau s-a declanşat o criză, de tatonare, de evaluare, de presiune şi chiar de impunere a punctului de vedere al uneia dintre părţi, al unei alianţe sau al comunităţii internaţionale etc.

Dialogul se realizează la diferite niveluri, de la cel mai înalt, între şefii de state - Summit-ul -, până la nivelul experţilor. El poate fi dus în mod direct, adesea nemijlocit, sau pe căi diplomatice, în acest caz constând în schimburi de scrisori şi telegrame efectuate prin intermediul ambasadelor, ca şi în alte activităţi specifice diplomaţiei.

Bibliografie

1. General dr. Mircea MUREŞAN, general de brigadă (r.) dr. Gheorghe VĂDUVA (coordonatori), **Criza, Conflictul, Războiul** (vol. I, Definirea crizelor şi conflictelor armate în noua configuraţie a filosofiei şi fizionomiei naţionale şi internaţionale de reţea), Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007;
2. Dr. Teodor FRUNZETI, dr. Vladimir ZODIAN (coordonatori), **Lumea 2007**, Enciclopedie Politică şi Militară (Studii Strategice şi de securitate), Editura Centrului Tehnico-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007;
3. Col. prof. univ. dr. Constantin HLIHOR, col (r.) prof.univ.dr. Lucian STĂNCILĂ (coordonatori), *Spaţiul Sud-Est European în Contextul Globalizării,* (Sesiunea de comunicări ştiinţifice), Volumul 3, Securitatea şi Geopolitica Mării Negre în contextul relaţiilor internaţionale, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007;
4. As. Cc. Mihai-Ştefan DINU, Dr. Grigore ALEXANDRESCU, **Surse de instabilitate** (studiu), Universitatea Naţională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate;
5. Joseph S. NYE Jr., **Descrierea Conflictelor Internaţionale,** Editura ANTET XX PRESS, Filipeştii de Târg, Prahova;
6. Alexandra SARCINSCHI, Mihai DINU, **Crize şi instabilitate în Europa** (Studiu), Universitatea Naţională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate.

VULNERABILITATEA FINANCIAR –VALUTARĂ NAŢIONALĂ ŞI CONTAGIUNEA CRIZELOR ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Căpitan Petre Ciprian CONSTANTINESCU

The financial system can be considered „the brain" of the economy. Its improper functioning can lead to a cease in investment and to difficulties in obtaining the working capital needed in order to have the optimal conditions required by production activities.

The importance of having a correct country risk assessment is stressed by its impact upon the level of foreign investment. High flows of private-owned capital can affect especially the economies with a high current account deficit, the majority of the European emerging markets dealing with this issue.

The appreciation of the European currency up to a record level, comparing to Dollar, has shadowed the perspectives of a growth in the European Union's economy.

I. ***Evoluţii în globalizarea sistemului financiar***

„*Teoretic, valoarea economiei unui stat reflectă, în general, puterea economiei sale reale. Cu toate acestea, desincronizarea între tranzacţionarea la mare viteză a valutelor şi ritmul lent la care operează economia reală a unei companii a devenit atât de pronunţată, încât polarizările – cel puţin în unele ţări - sunt inversate.*

Pieţele valutare aproape instantanee au lăsat în urmă nu numai economiile reale, ci şi regulatorii financiari. Rezultatul acestei lipse de sincronizare este un sistem considerat de mulţi o ameninţare nu neapărat la adresa ţărilor individuale, ci la adresa economiei globale. Autorităţile naţionale îngrozitor de lente, cu reguli diferite şi conflictuale, nu pot reglementa reţelele financiare extrem de rapide. [1]"

„*Sistemul financiar poate fi considerat creierul economiei. El distribuie capitalul limitat pe diverse destinaţii, încercând să-l direcţioneze spre locurile în care poate fi folosit cu cea mai mare eficienţă.* [2]"

O funcţionare deficitară a sistemului financiar conduce la stoparea investiţiilor şi la dificultăţi în obţinerea capitalului de exploatare necesar

[1] Alvin şi Heidi TOFFLER, **Avuţia în mişcare,** Editura Antet, Bucureşti, 2006, p. 250.

[2] Joseph E.STIGLITZ, **Globalizarea**, Editura Economică, Bucureşti, 2005, p.184.

desfăşurării activităţilor de producţie în condiţii optime.

O criză poate da naştere unui cerc vicios: reducerea activităţii de finanţare a băncilor determină scăderea producţiei, ceea ce conduce la scăderea producţiei globale şi a veniturilor, având drept consecinţă diminuarea profiturilor şi falimentarea firmelor cu rată de profitabilitate mică. Falimentele din sectorul economic reduc activitatea de finanţare, accelerând declinul economic.

Dereglementarea pieţelor financiare în ţările în dezvoltare a dus adesea la niveluri ridicate ale activităţii speculative, stimulate în mare măsură de influxuri de capital pe termen scurt.

De la criza financiară, înregistrată în anii 1997-1998, majoritatea ţărilor asiatice şi-au mărit excedentele comerciale dar şi rezervele valutare în scopul diminuării vulnerabilităţii în faţa unor eventuale şocuri.

„China a adunat peste 700 de miliarde de dolari (586 de miliarde de euro). Chiar şi Singapore a acumulat rezerve de 100 de miliarde de dolari (83,59 miliarde de euro), ceea ce-i asigură cel mai mare volum al rezervelor pe cap de locuitor.

Excedentul comercial asiatic se traduce într-un deficit în continuă creştere înregistrat de Statele Unite ale Americii. Majoritatea economiştilor sunt de părere că aceste dezechilibre financiare afectează sustenabilitatea economică la nivel global.[3]"

Indiferenţa autorităţilor americane faţă de marile deficite externe este în creştere de la un an la altul. Optica F.E.D.-ului se înscrie în următoarea logică: „*dacă vrei să imporţi mai mult şi să exporţi mai puţin, soluţia este să-ţi întăreşti moneda. Dar dacă primul scop este exportul, atunci e preferabil să ai o monedă slabă.* [4]"

Descoperind că totul depinde de conjuncturi, Statele Unite ale Americii şi-au dat seama că nu este avantajos să ai constant o monedă puternică.

O cădere bruscă a dolarului datorată crizei bursiere – cum a fost falimentul Enron - sau a sectorului imobiliar, ar provoca crize în lanţ pe toate palierele economiei şi finanţelor mondiale. Dar, dacă bursele nu dau nici un semnal de alarmă, preţurile interne nu urcă iar încrederea consumatorilor rămâne pozitivă, concluzia este cât se poate de clară: nu dolarul cade, ci celelalte monede urcă. Îndeosebi euro şi yenul, deoarece China menţine în mod artificial un curs de schimb scăzut.

O depreciere lentă şi constantă a dolarului în raport cu euro, face ca balanţa comercială dintre Statele Unite ale Americii şi Uniunea Europeană

---

[3] Roxana PETRESCU, *Lupta economiilor asiatice se da pe rezervele valutare,* Ziarul financiar, 10 octombrie 2007.

[4] Adrian VASILESCU, **Cum să muşcăm azi din pâinea zilei de mâine,** Editura Minerva, Bucureşti, 2006, p. 195.

să fie influenţată uşor în beneficiul primilor. Evoluţia dolarului şi politica chineză de promovare a exporturilor ieftine se răsfrânge direct asupra economiilor europene.

II. Aspecte privind creşterea riscurilor de ţară şi contagiunea crizelor în sistemul financiar global

„*Riscul de ţară este un macrorisc, adică rezultatul evoluţiei condiţiilor generale ale mediului economic naţional, având un impact major atât asupra creditării externe a ţării respective, cât şi asupra investiţiilor private.* [5]"

Importanţa evaluării corecte a riscului de ţară este dată de implicaţiile acesteia asupra nivelurilor de investiţii străine. Un risc de ţară scăzut, evaluat de agenţiile de rating internaţionale, poate atrage atât o creştere a investiţiilor străine directe în economie, cât şi posibilitatea contractării de împrumuturi de pe pieţele financiare internaţionale în condiţii avantajoase, adică la costuri şi dobânzi atractive.

Avem astăzi la dispoziţie un număr mare de *sisteme de analiză a riscului de ţară*, cele mai renumite fiind metodele utilizate de BERI (*Business Environmental Risk Inteligence*), de agenţiile de rating americane "*Standard&Poor's*", "*Moody's", Fitch IBCA*, "*Duff & Phelps*", dar şi de reviste, precum "*Euromoney*" si "*The Economist*". Ţările sunt grupate în *clase de risc*, pornind de la principiul că ţările cu nivele de risc similare tind să aibă o evoluţie macroeconomică similară. Adeseori, riscul de ţară este asociat primelor de risc practicate pe pieţele financiare pentru creditele acordate şi pentru obligaţiunile emise de o ţară sau la rata de decotare a titlurilor de creanţă asupra unei ţări debitoare.

„*Nu economiile proaste au distrus pieţele financiare asiatice între 1997 şi 1998, ci pieţele valutare proaste, care au tras în jos o economie după alta*.[6]"

În urma crizelor financiare începute cu criza asiatică, continuând cu crizele din Indonezia şi Rusia, atacurile speculative asupra Braziliei, căderile cotaţiilor bursiere şi ale cursurilor de schimb valutar din ţările Europei Centrale şi de Est, ţările Americii Latine, Turcia şi Africa de Sud, s-a constatat de fiecare dată că pieţele emergente au fost mai grav afectate decât pieţele mature. Riscul de ţară s-a agravat în numeroase ţări în dezvoltare, manifestându-se sub diferite forme:

- risc suveran şi risc de non–transfer – *Rusia, Argentina*;
- risc sistemic al creditului – *Coreea, Indonezia, Thailanda;*
- risc sistemic al pieţelor financiare – *Coreea de Sud, Indonezia,*

---

[5] Ioan BARI, *Globalizarea economiei*, Editura Economică, Bucureşti, 2005, p. 298.

[6] Alvin şi Heidi TOFFLER, *Avuţia în mişcare*, Editura Antet, Bucureşti, 2006, p.250.

Malaiezia, Filipine, Thailanda.

Într-un raport recent al F.M.I., se arată că „fluxurile mari de capital privat pot afecta în special economiile cu un deficit de cont curent ridicat, majoritatea piețelor emergente din Europa confruntându-se cu acest fenomen. [7]"

„Evoluția țărilor emergente în ultimii ani ai deceniului trecut arată că o extindere a oportunităților de investiții în aceste țări a fost însoțită, în realitate, de o creștere a riscului de țară, în principal prin intermediul unui potențial sporit de propagare internațională a crizelor. Acesta a rezultat din vulnerabilitatea sporită a țărilor în curs de dezvoltare și din persistența dezechilibrelor structurale. [8]"

Efectele directe sau indirecte cele mai întâlnite ale crizelor financiare pe scena economică internațională, constau în:

- deprecierea monedelor;
- căderea accelerată a indicilor bursieri;
- reducerea rezervelor internaționale.

Deşi atât în criza asiatică cât şi în cea rusească au existat analize de risc care au anticipat cu un an înainte dificultățile iminente, randamentele ridicate oferite, dublate de o politică greşită a F.M.I. de pompare de fonduri, au atras investitori care au ignorat avertismentele în speranța unor câştiguri rapide.

În cazul crizei asiatice, „*este evident că politicile F.M.I. nu numai că au exacerbat situațiile de declin economic, dar au fost răspunzătoare şi de apariția acestora: liberalizarea prea rapidă a piețelor financiare şi de capital a fost probabil cauza cea mai importantă a crizei, cu toate că şi greşelile comise de țările respective au jucat un rol în declanşarea ei*." [9] F.M.I şi Trezoreria SUA au susținut că liberalizarea totală a piețelor de capital din regiune va contribui la procesul de dezvoltare, în ciuda faptului că rata înaltă de economisire indica lipsa nevoii de capital suplimentar. În viziunea lui Joseph E.Stiglitz care a deținut în acea perioadă funcția de prim-vicepreşedinte la Banca Mondială şi a obținut în 2001 premiul Nobel pentru economie, „*liberalizarea piețelor de capital a fost principalul factor care a dus la izbucnirea crizei*. [10]"

În cazul crizei din Rusia, pe fondul supraevaluării rublei, a unui şomaj

[7] Ciprian BOTEA, *Fluxul puternic de capital privat din ultimii ani s-ar putea întoarce împotriva economiilor est-europene,* Ziarul financiar, 11 octombrie 2007.

[8] Ioan BARI, *Globalizarea economiei*, Editura Economică, Bucureşti, 2005, p. 300.

[9] Joseph E.STIGLITZ, *Globalizarea*, Editura Economică, Bucureşti, 2005, p. 148.

[10] Idem, p. 162.

voalat de dimensiuni enorme, într-o perioadă în care plata salariilor se făcea cu întârziere şi adeseori în bunuri pe care firmele angajatoare le produceau, F.M.I. „*a insistat ca Rusia să se împrumute mai mult în dolari şi mai puțin în ruble. Motivul era simplu: rata dobânzii la împrumuturile în ruble era mult mai mare decât la împrumuturile în dolari.* [11]" Devalorizarea rublei a făcut ca rambursarea împrumuturilor în dolari să fie mai scumpă, ajutorul acordat de F.M.I. şi Banca Mondială alimentând în mare parte artificial averile viitorilor oligarhi din Rusia.

Globalizarea actuală a piețelor economico-financiare determină răspândirea imediată a evoluțiilor negative înregistrate la nivel național. Recentele evoluții bursiere înregistrate în China la 27 februarie 2007, unde s-a înregistrat cea mai mare scădere a indicilor bursieri din ultimii 10 ani, s-au propagat instantaneu pe toate piețele de capital mondiale, determinând scăderea abruptă a indicilor bursieri şi un recul în evoluția economiei mondiale. Volatilitatea burselor s-a menținut pentru o scurtă perioadă de timp, fiind vorba doar de o corecție de parcurs a prețului acțiunilor fără o susținere macroeconomică. Cu toate acestea, există şi percepția că piețele internaționale au intrat pe o tendință de scădere la nivel internațional, caracteristică perioadei de mijloc a unui ciclu economic.

Extinderea rapidă a evoluțiilor bursiere negative din China s-a datorat şi previziunilor pesimiste privind posibilitatea menținerii creşterii economice a SUA (datorită parțial reculului înregistrat pe piața imobiliară), la care s-a adăugat supraevaluarea deja tradițională a valutelor şi indicilor bursieri asiatici, precum şi eficiența scăzută a sistemului bancar din Asia de Sud-Est. Dezvoltarea economiilor emergente şi creşterea cererii interne din aceste țări face improbabilă o criză ca cea din 1997, în ciuda atenuării creşterii economice a SUA. Este totuşi posibil ca economia SUA să fi intrat în faza finală a ciclului de creştere, o încetinire evidentă a acesteia fiind posibilă în perioada următoare.

În ultimii 5 ani, trendul ratingurilor pentru România a fost pozitiv ca urmare a îmbunătățirii performantele macroeconomice şi eforturilor de restructurare economică. Dar analizând reculul înregistrat pe piața imobiliară americană, putem identifica un mod de manifestare care trebuie atent monitorizat şi în cazul României.

O dată cu creşterea prețurilor din sectorul imobiliar creşte tentația băncilor de a acorda credite solicitând garanție valori imobiliare; numărul investitorilor din sectorul imobilar creşte odată cu cererea, obținând finanțare tot din sistemul bancar. Astfel se obțin câştiguri rapide, până când oferta depăşeşte cererea. Imposibilitatea vinderii sau închirierii spațiilor

[11] Idem, p. 233.

construite duce la dificultăți în rambursarea creditelor. În condițiile în care prețurile de pe piața imobiliară românească sunt comparabile cu cele de pe piețele occidentale iar veniturile potențialilor cumpărători sunt net inferioare celor din țările vestice, o reorientare a fondurilor speculative din domeniul imobiliar datorată unui blocaj la nivelul tranzacțiilor imobiliare, ar putea crea o presiune sporită asupra pieței financiar bancare autohtone cu efecte negative asupra creşterii economice, ratei dobânzilor şi evaluării riscului de țară.

III. Necesitatea reformării sistemului financiar internațional în vederea eficientizării supravegherii vulnerabilității externe

Crizele din Asia de Sud-Est şi Rusia au impus regândirea sistemului financiar internațional. Prima măsură a fost de natură birocratică: s-a format un organism, *Forumul pentru Stabilitate Financiară,* condus de oficialul cu poziția cea mai înaltă la Banca Reglementelor Internaționale de la Basel, dar activitatea acestuia a lăsat numeroase zone nereglementate în sistemul financiar global, cu un potențial ridicat de risc, ca de exemplu fondurile speculative (*hedge funds*) care sunt înregistrate în zone offshore sau mişcările de capital speculative.

"*Oricare ar fi soluția adoptată de un guvern în fața exploziei mişcărilor de capital, ea nu poate oferi protecția căutată, dacă sistemul internațional rămâne configurat ca în ultimele două decenii. Adică, într-o economie funcțională deschisă, dar cu structuri rigide, optarea pentru orice aranjament monetar intern şi politică de curs de schimb nu o vor proteja de şocurile, uneori fatale, ale instabilității mişcărilor de capital.*[12]"

În paralel, crizele deceniului trecut au condus şi la concentrarea eforturilor F.M.I. asupra supravegherii membrilor săi şi a contextului economic mondial, prin evaluarea vulnerabilității externe la crize a țărilor membre. Capacitatea de a răspunde rapid la crize şi la contagiunea acestora au constituit noi vectori ai politicilor F.M.I., în viziunea căruia:

- politica monetară trebuie să fie concepută astfel încât sa fie capabilă să gestioneze

posibilele presiuni asupra cursurilor de schimb;

- reformele fiscale trebuie aplicate în întregime;
- momentele decise pentru implementarea reformelor structurale nu trebuie întârziate.

„*Atenția F.M.I. s-a ghidat, în principal, asupra asigurării rezervelor adecvate şi a managementului rezervelor, dar şi asupra identificării principiilor generale pentru managementul prudent al datoriilor externe. F.M.I. încearcă să realizeze un sistem de indicatori ai vulnerabilității*

[12] Ioan BARI, **Globalizarea economiei,** Editura Economică, Bucureşti, 2005, p.305.

externe – se vorbeşte chiar despre o revoluție a politicii rezervelor (constând în evaluarea vulnerabilității nu doar din perspectiva comerțului exterior, ci şi al nevoilor de capital pe termen scurt: serviciul datoriei externe pe termen scurt) – pentru aplicarea unor modele sistemice de avertizare timpurie (EWS – Early Warning Systems) şi, implicit, de intervenție prin politicile fiscale, monetare şi valutare. Aceste măsuri vizează prevenirea pierderii lichidității externe şi a solvabilității țărilor membre, cu impact negativ asupra credibilității țărilor membre. Acestea impun, desigur, creşterea transparenței atât a politicilor macroeconomice ale țărilor membre, cât şi ale F.M.I.. [13]"

Este de asemenea remarcabil faptul că întreprinderile răspund în ultimii ani de mai mult de jumătate din emisiunile internaționale de obligațiuni pe piețele în dezvoltare. Faptul că emisiunile private depăşesc emisiunile publice reflectă consolidarea bilanțurilor întreprinderilor şi dorința lor de a împrumuta la rate mai mici (comparativ cu ratele de pe piața internă), precum şi căutarea profitului de către investitorii internaționali.

Aceste tendințe demonstrează că este nevoie să se monitorizeze îndeaproape vulnerabilitățile întreprinderilor din țările în dezvoltare, şi aceasta pentru o mai buna evaluare a stabilității financiare globale. Pentru a fi eficientă, această monitorizare ar trebui să se facă printr-o abordare combinată, care să ia în considerare interacțiunea între rata dobânzii, cursul de schimb şi riscul de credit. Insolvabilitățile care ar putea fi declanşate pe piețele emergente printr-o devalorizare majoră a monedelor locale prezintă importante riscuri de credit şi costuri pentru sectorul bancar intern. Faptul că anumiți investitori internaționali ar putea fi nou-veniți pe aceste piețe ar putea amplifica fluctuațiile.

Autoritățile țărilor în dezvoltare ar putea răspunde eventualelor vulnerabilități ale sectorului privat şi ar putea contribui la o finanțare mai echilibrată şi mai eficientă în câteva moduri:

- prin continuarea *reformei sistemului juridic*, punând accentul pe gestiunea riscului. Transparența ar trebui îmbunătățită, ceea ce ar permite o mai bună monitorizare a riscurilor. În acelaşi timp, participanții la piață, îndeosebi investitorii instituționali, naționali sau internaționali, ar putea avea o mai mare disciplină prin corecta evaluare a riscului de credit asumat de întreprinderi;
- prin continuarea *dezvoltării piețelor de capital interne*, inclusiv piețele pentru rata dobânzii şi pentru instrumentele de *hedging* al cursului de schimb. Aceasta va permite firmelor să aibă acces la surse de finanțare mai echilibrate. În ultimii ani câteva țări au făcut progrese în această direcție,

[13] Ioan BARI, **Globalizarea economiei,** Editura Economică, Bucureşti, 2005, p.302.

prin dezvoltarea investitorilor instituţionali. În plus, trebuie încurajată adoptarea unor standarde contabile internaţionale şi a unor infrastructuri moderne de piaţă cum ar fi platformele de clearing.

IV. Implicaţiile introducerii euro ca monedă internaţională şi perspectivele adoptării euro pentru România

Ideea introducerii unei monede unice europene a apărut ca o completare necesară pieţei unice. Moneda unică elimină operaţiunile şi comisioanele de schimb, asigură un mediu economic stabil pentru schimburile între operatorii statelor membre şi permite comparaţii ale preţurilor pentru consumatori. *Euro* determină statele membre să îşi coordoneze politicile economice în cadrul Pactului de securitate şi de creştere şi are vocaţia de a deveni o monedă de rezervă şi de plată pe piaţa de schimb. Propunerea de instituire a unei *pieţe unice şi monetare* a existat încă din anul 1969. Tratatul de la Maastricht, ratificat în anul 1992, a propus introducerea monedei unice europene ca pilon al uniunii economice şi monetare. În anul 1995, cele 15 state membre au căzut de acord asupra acceptării denumirii de *euro* şi au fixat modalităţile, condiţiile şi calendarul trecerii la moneda unică. La 1 ianuarie 2002, euro devine moneda unică pentru majoritatea statelor.

Politica monetară are ca principale obiective stabilitatea preţurilor şi susţinerea politicilor economice în scopul promovării progresului economic şi creşterii nivelului de trai. Compus din Banca Centrală Europeană şi din băncile centrale naţionale, Sistemul European de Bănci Centrale (SEBC) pune în practică această politică monetară şi asigură rezervele oficiale de schimb. SEBC este independent de instituţiile comunitare şi de guverne. Banca Centrală Europeană este singura instituţie autorizată să emită bancnotă şi monedă.

„*Intrarea în istorie a euro a fost cel mai spectaculos fenomen monetar de la apariţia banilor şi până în prezent,* [14]" dar evoluţia euro a surprins mai mult prin lipsa de adaptare la nevoile economice ale zonei euro, decât prin amplitudinea ei. Absenţa unor politici de schimb corelate, reţinerea manifestată de B.C.E. şi de F.E.D. privind intervenţiile directe pe piaţa valutară, ponderea scăzută acordată obiectivelor valutare în formularea politicilor monetare, au făcut ca sistemul monetar internaţional adoptat după abandonarea regimului de la Bretton Woods, să se caracterizeze printr-o mare instabilitate a parităţilor.

Optimişti, analiştii din vestul Europei şi-au dorit un euro puternic. Analiştii americani au răspuns atunci că euro nu are cum să ajungă dolarul, datorită productivităţii mai mari a economiei americane. Încet şi sinuos,

[14] Adrian VASILESCU, *Cum să muşcăm azi din pâinea zilei de mâine*, Editura Minerva, Bucureşti, 2006, p. 203.

euro s-a apreciat în raport cu dolarul, dar nu datorită unei creşteri de productivitate. „*Aprecierea monedei europene până la un nivel record în raport cu dolarul a umbrit perspectivele de creştere economică*[[15]]" B.C.E. fiind criticată în nenumărate rânduri de oficialii francezi, italieni sau din alte state membre ale uniunii.

„*Oficialii din Statele Unite au afirmat public că deprecierea dolarului ajută economia americană.* [16]" Pe de altă parte, deprecierea dolarului a erodat încrederea pieţelor financiare în cea care a fost moneda etalon şi a reorientat o parte din rezervele băncilor centrale naţionale spre euro sau chiar spre yeni. În războiul valutar, bătăliile sunt câştigate pe rând de fiecare dintre cei puternici.

Sistemul financiar din ţara noastră este orientat cu faţa către moneda unică europeană, atât datorită schimbării macazului de către Banca Naţională a României, cât şi datorită speculatorilor din economia reală şi din piaţa imobiliară. La momentul actual, cursul leului raportat la euro şi dolar pare supraevaluat. Banca Naţională a României are o emisiune monetară controlată, dar atâta timp cât există importante intrări de capital ca urmare a investiţiilor directe, a investiţiilor de portofoliu, a privatizărilor sau a plasamentelor pe piaţa monetară, aprecierea leului ca urmare a ofertei mare de valută este perfect normală. Este însă necesar ca aceşti bani să poată fi atraşi şi folosiţi în economia reală, acolo unde este nevoie de competitivitate şi randamente ridicate. Altfel, Banca Naţională a României va fi nevoită să sterilizeze în depozitele sale aceste intrări de fonduri pentru a ţine inflaţia sub control, ceea ce ar putea duce la o emigrare rapidă a fondurilor cu consecinţe dintre cele mai negative asupra sistemului financiar naţional.

A devenit deci imperativ să stimulăm competitivitatea şi productivitatea, îndeosebi prin măsuri fiscale. Politica monetară nu poate face totul de una singură, iar în perspectiva adoptării monedei unice europene, dublată de mărirea masei monetare cu mijloace de plată neconvenţionale din ce în ce mai uzitate (cum ar fi punctele de loialitate adresate persoanelor fizice de companiile aeriene sau de lanţurile farmaceutice, dar şi barterul între guverne şi companii, atunci când se doreşte reducerea riscului valutar), politica monetară nu va mai putea suplini lipsa de eficienţă din economia reală.

Bibliografie

1. Adrian VASILESCU, *Cum să muşcăm azi din pâinea zilei de mâine*, Editura Minerva, Bucureşti, 2006

[15] Cătălina APOSTOIU, *BCE menţine dobânda de referinţă la 4%, pentru a nu întări şi mai mult cursul euro,* Ziarul financiar, 10 octombrie 2007.

[16] Adrian VASILESCU, *Cum să muşcăm azi din pâinea zilei de mâine*, Editura Minerva, Bucureşti, 2006, p. 208.

2. Alvin şi Heidi TOFFLER, *Avuţia în mişcare*, Editura Antet, Bucureşti, 2006.
3. Cătălina APOSTOIU, *BCE menţine dobânda de referinţă la 4%, pentru a nu întări şi mai mult cursul euro,* Ziarul financiar, 10 octombrie 2007.
4. Ciprian BOTEA, *Fluxul puternic de capital privat din ultimii ani s-ar putea întoarce împotriva economiilor est-europene,* Ziarul financiar, 11 octombrie 2007.
5. Ioan BARI, *Globalizarea economiei*, Editura Economică, Bucureşti, 2005.
6. joseph E. STIGLITZ, *Globalizarea*, Editura Economică, Bucureşti, 2005.
7. ROXANA PETRESCU, *Lupta economiilor asiatice se dă pe rezervele valutare,* Ziarul financiar, 10 octombrie 2007.

MANAGEMENTUL SOLUŢIONĂRII CONFLICTELOR ETNICO-RELIGIOASE. STUDII DE CAZ

Dorina DANIELESCU
Ionelia Valentina MORCOVESCU

The right to conscientious objection is recognised, in accordance with the national laws governing the exercise of this right.Any discrimination based on any ground such as sex, race, colour, ethnic or social origin, genetic features, language, religion or belief, political or any other opinion, membership of a national minority, property, birth, disability, age or sexual orientation is prohibited.Within the scope of application of the Treaty establishing the European Community and of the Treaty on European Union, and without prejudice to the special provisions of those Treaties, any discrimination on groundsof nationality is prohibited.The Union respects cultural, religious and linguistic diversity.Freedom to manifest one's religion or beliefs is subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order,health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.The peoples of Europe, in creating an ever closer union among them, are resolved to share a peaceful future based on common values.Conscious of its spiritual and moral heritage, the Union is founded on the indivisible, universal values of human dignity, freedom, equality and solidarity; it is based on the principles of democracy and the rule of law. It places the individual at the heart of its activities, by establishing the citizenship of the Union and by creating an area of freedom, security and justice.

Uniunea Europeană într-o singură entitate este un vis sublim ce va mai cere multe eforturi şi timp până la realizare. Aparent un ţel de neatins, construcţia europeană a început timid sub forma organizaţiilor de cooperare stabilite la sfârşitul anilor '40 de către ţările din vestul Europei şi a evoluat la începutul anilor '50 la organizaţii restrânse de cooperare, de tip nou, conducând la o noua viziune federală, a Comunităţilor europene. Acestea au avut drept scop stabilirea între membrii lor a unei apropieri mai puternice decat cea care rezulta din organizaţiile de cooperare. Prin perfecţionarea instituţiilor comunitare şi extinderea comunităţii, prin cooptarea de noi membrii, visul european devenea realitate.

Rolul României, din 2007, capătă noi valențe atât interne, cât şi la nivel internațional; interesul nostru strategic de a eficientiza implementarea unei Politici Europene de Vecinatate capabilă să funcționeze ca interfață realistă cu regiunea Mării Negre, Republicii Moldova, Ucrainei şi Balcanilor de Vest, reprezintă un factor esențial al politicii europene. Consolidarea contribuției Uniunii Europene la construcția coridoarelor pan-europene şi conectării Est-Vest pentru care Romania trebuie să devina un pilon strategic este o altă prioritate atât internă, cât şi externă. Este în interesul Europei de a avea la una una din granițele sale un stat puternic, şi România poate şi trebuie ajutată pentru a deveni ceea ce Europa doreşte. După dezmembrarea Uniunii Sovietice, în zona Mării Negre a apărut un număr mare de state care, pe un fundament teritorial sau etnic, au reactualizat o serie de conflicte înghețate, ramase încă fără o rezolvare convenabilă (Transnistria, Cecenia, Abhazia, Nagorno-Karabah etc.). Regiunea a fost, în istoria modernă (şi nu numai), o sursă de insecuritate (exceptând perioada Războiului Rece). Zona Mării Negre este considerată o veritabilă poartă a migrației lumii arabe către Europa şi chiar a elementelor teroriste în ultimă instanță. Conflictele de intensitate redusă, mafia, organizațiile criminale sau traficul ilegal cu arme sunt surse importante pentru instabilitatea regională. Apariția statelor independente a adus în prim-plan problema tranziției către democrație. Promovarea legitimității politice, eradicarea corupției şi problemele legate de activitățile structurilor de tip mafiot, ca importanți flageli ai tranziției, constituie noi riscuri la adresa securității regionale. Se fac, tot mai des, simțite tensiunile acumulate de conflictele înghețate.

Există două fenomene generale care sunt cauzatoare de tensiuni etnice şi ambiții secesioniste: dezvoltarea de etno-politici de către reprezentanții grupurilor etnice şi dilema securitate/insecuritate resimțită de respectivele grupuri ca urmare a acestor etno-politici. În pofida acestor mecanisme identice care stau la baza lor, conflictele etnice pot înregistra traiectorii şi finalități diferite care variază pe o scală la extremitățile căreia se află secesiunea violentă respectiv, cea paşnică.

Cea mai importantă caracteristică a procesului de secesiune din fosta Cehoslovacie se referă la natura sa non-violentă determinată de faptul că nici unul din cele două grupuri etnice (cehi şi slovaci) nu a perceput o amenințare fizică. Principalul factor ce a generat acest proces îl reprezintă existența unei dileme de securitate între cele două grupuri bazată însă pe dimensiunea economică.

Până în 1989, datorită poziției geopolitice a Slovaciei, departe de frontiera dintre cele două blocuri, în acest stat a fost dezvoltată o adevărată industrie de materii prime şi de tehnologie de război (producția de material de război reprezenta 60% din producția industrială). După 1989 această

industrie s-a prăbuşit datorită înapoierii tehnologice şi a generat atât un şomaj ridicat, cât şi grave probleme ecologice. Reforma economică a exacerbat resentimentele slovacilor cu privire la politicile guvernului central ce erau privite ca favorizând Cehia în detrimentul Slovaciei. Investițiile făcute de Cehoslovacia în Slovacia au vizat industria de materii prime şi cea de apărare, iar cele din Cehia, industria de produse finite şi de înaltă tehnologie, fapt ce aparent a limitat dezvoltarea industrială, şi deci şi economică a Slovaciei. Această combinație între o economie slab dezvoltată şi un proces de reformă lent a generat insecuritate economică pentru etnicii slovaci care în timpul alegerilor din 1992 au susținut partide ce promiteau încetinirea reformei şi protejarea intereselor slovacilor. În Cehia, etnicii cehi au susținut, din contră, partide ce promiteau accelerarea reformei şi alinierea la standardele occidentale. Rezultatul alegerilor a adus în legislativul federal majoritatea pentru două partide ale căror programe erau ireconciliabile. Vladimir Meciar, liderul Mişcării pentru o Slovacie Democratică, a promis creşterea autonomiei şi o reformă economică lentă, în timp ce Vaclav Klaus, liderul Partidului Democratic-Civic din Republica Cehă, a promis reforme pro-piață. În timpul discuțiilor dintre cei doi lideri privind viitorul federației, Meciar a propus o confederație de state cu o suveranitate sporită a Slovaciei, în timp ce Klaus era partizanul fie al unui stat federal, fie a două state independente. Pe parcursul mandatului său, Meciar a formulat etno-politici ce accentuau drepturile şi insecuritatea slovacilor şi alienau etnicii cehi ce dețineau mai multă putere în sistemul federal sau ofensau minoritatea maghiară din Slovacia. Politica de supralicitare a problematicii etnice şi asimetria economică dintre cele două republici au făcut reconcilierea imposibilă şi dezintegrarea tot mai probabilă. Promisiunile făcute de Meciar şi Klaus au creat insecurități în rândul celor două grupuri etnice, ce au generat conflictul etnic pasiv şi au creat cereri de autonomie şi separatism. O caracteristică aparte a destrămării Cehoslovaciei constă şi în modul în care ea a fost decisă, în urma unor întâlniri între cei doi lideri ce au hotărât, la 20 iunie 1992, să dividă federația, în absența unui referendum.

Chiar dacă divizarea Cehoslovaciei şi rezolvarea conflictului etnic cehi-slovaci s-au rezolvat în absența violenței, cele două republici succesoare s-au confruntat cu posibilitatea unor conflicte etnice încă o lungă perioadă de timp. În Republica Cehă există un conflict pasiv între cehi şi minoritatea germană din regiunea Sudetia, conflict ce de-a lungul istoriei a îmbrăcat forme diferite. În ceea ce priveşte Slovacia, şansele izbucnirii unui conflict etnic au fost mult mai mari, ținând cont de politicile discriminatorii ale guvernului central îndreptate împotriva minorității maghiare şi rrome. Din fericire, presiunile exercitate de Uniunea Europeană în legătură cu protejarea drepturilor minorităților (criteriul politic de la Copenhaga) au

jucat un rol important în diminuarea tensiunilor. De altfel, integrarea celor douã state în UE a fãcut improbabilã apariția, pe viitor, a unor conflicte etnice în spațiul fostei Cehoslovacii.

Conflictele din fostul spațiu iugoslav au avut ca factor principal procesul de dezintegrare a Republicii Federale a Iugoslaviei generat de stagnarea economicã şi criza politicã din interiorul federației, în care lideri politici aflați în competiție au apelat la etno-politici şi naționalism ca mijloc de menținere a controlului în condițiile creşterii nemulțumirii populației. În Serbia, în 1987, ajunge la putere preşedintele Slobodan Miloşevici care avea un program naționalist ce-şi propunea crearea „Serbiei Mari". În 1990, Serbia eliminã autonomia provinciilor Kosovo şi Vojvodina şi îşi însuşeşte dreptul lor de vot, ceea ce a dat Serbiei drept de veto asupra oricãrei legislații sau reforme propuse de o altã republicã. Apare astfel o dilemã de securitate politicã între Serbia, pe de o parte, şi celelalte republici. Urmarea acestor evoluții a fost creşterea tendințelor de separație în republicile nordice: Slovenia şi Croația. În timpul crizei constituționale ce a urmat, Bosnia a încercat negocierea unei soluții pentru reformarea federației, deoarece pãrãsirea acesteia de cãtre Slovenia şi Croația ar fi lãsat republica fãrã nici o putere de a contrabalansa o Serbie expansionistã.

În martie, respectiv aprilie 1990, în Slovenia şi Croația ajung la putere partide naționaliste. Cele douã republici şi-au declarat independența la 26 iunie 1991. Urmare a acestor declarații, Serbia atacã cele douã republici, rãzboiul din Slovenia durând 10 zile şi fiind încheiat prin Acordul Brioni (7 iulie 1991), în timp ce rãzboiul din Croația, în care armata iugoslavã a fost susținutã de trupele paramilitare ale etnicilor sârbi din republicã, s-a încheiat abia în decembrie 1991, prin Planul Vance. Declararea independenței de cãtre cele douã republici nordice şi încheierea ostilitãților între Serbia şi Croația, ceea ce a permis Serbiei sã-şi canalizeze eforturile pentru menținerea Bosniei în interiorul federației şi sub controlul sãu, sunt cei mai importanți factori ce au generat acutizarea conflictului din Bosnia-Herțegovina. Confruntatã în cadrul federației cu insecuritatea politicã, Bosnia şi-a declarat, la rândul ei, independența în aprilie 1992. Grupurile etnice ale croaților şi sârbilor din interiorul Bosniei s-au confruntat în acel moment atât cu insecuritatea politicã (ca grup majoritar, musulmanii dețineau controlul principalelor instituții), cât şi cu o insecuritate fizicã (conflictul etnic dintre cele trei grupuri etno-religioase devenind unul activ şi extrem de violent).

Procesul de supralicitare a problemelor etnice din Bosnia a început însã încã din 1990, când, în urma alegerilor legislative, majoritatea locurilor în Parlament au fost obținute de partidele naționaliste ce reprezentau cele trei grupuri etnice: Partidul Democratic Sârb, Partidul Democratic Croat şi

Partidul Musulman al Acțiunii Democratice. Aceste alegeri au creat un tipar în cadrul republicii, în sensul cã partidele naționaliste reprezentând populația majoritarã din diverse arii, în urma câştigãrii controlului asupra autoritãților locale, au început un proces de numire în funcții importante pe baza identitãții etnice. În octombrie 1990, Partidul Democratic Sârb a creat un Consiliu Național Sârb care era un corp legislativ independent de guvernul de la Sarajevo şi care reprezenta cele şase regiuni autonome în care etnicii sârbi erau majoritari, regiuni ce vor constitui baza teritorialã a viitoarei Republici Srpska. În acelaşi timp, Partidul Democratic Croat şi-a întãrit controlul în regiunile în care majoritatea populației o reprezentau etnicii croați: douã „districte croate" în vestul Herțegovinei şi în Posavina. Singurul care a susþinut un stat multi-etnic a fost Partidul Musulman al Acțiunii Democratice.

Pânã în momentul izbucnirii conflictului, tensiunea dintre cele trei grupuri etnice a fost încurajatã de politicile etno-naționaliste ale celor trei partide şi de acțiunile lor concrete care au acutizat dilema de securitate dintre acestea. Încheierea ostilitãților dintre Croația şi Serbia a permis celor douã state sã aloce toate resursele grupãrilor paramilitare care le reprezentau interesele în Bosnia. Inițial, musulmanii s-au confruntat cu douã fronturi, unul sârb dinspre est şi nord şi altul croat dinspre vest, între cele douã grupuri etnice fiind posibil sã fi existat un acord de divizare a Bosniei. Deşi în 1993 cele mai puternice lupte s-au dat între facțiunile croatã şi musulmanã, în 1994 cele douã pãrți au semnat un acord de încetare a ostilitãților, sub presiunea Statelor Unite. În octombrie 1995, în urma unor bombardamente NATO, Statele Unite au reuşit sã obținã un acord de încetare a focului între cele trei facțiuni, urmat de semnarea Acordului de la Dayton. Acest acord a încheiat oficial rãzboiul din Bosnia, recunoscând statutul internațional al acesteia, ca un singur stat format din douã entitãți - o Federație Croato-Musulmanã şi Republica Srpska - care are trei co-preşedinți, ce reprezintã interesele celor trei grupuri etnice.

Evoluția non-violentã în Cehoslovacia s-a datorat în principal mecanismelor interne de negociere, guvernul central acceptând separarea fãrã a încerca sã reprime conflictul prin forțã. La aceasta a contribuit în mod hotãrâtor decizia liderilor celor douã comunitãți, chiar în lipsa unui acord din partea celor pe care îi reprezentau, de a accepta în mod paşnic separarea. În schimb, în Iugoslavia, încercarea guvernului central sârb de a domina celelalte comunitãți etnice, politica naționalist-expansionistã a lui Miloşevici şi escaladarea spiralei înarmãrii (de cãtre indivizi, comunitãți, grupuri paramilitare) au fãcut concilierea imposibilã şi au determinat actorii implicați sã recurgã la violențã pentru atingerea obiectivelor. Nu lipsitã de importanțã a fost şi lipsa de eficiențã în medierea conflictului manifestatã de

organismele internaţionale. Uniunea Europeană s-a implicat de la început, însă era abia la începutul drumului pentru definitivarea unei Politici Externe şi de Securitate Comună care să-i permită o acţiune mai fermă. Pe de altă parte, Naţiunile Unite şi NATO au fost angajate în aceste conflicte, însă unii dintre membrii lor le-au împiedicat să fie mai eficiente. Deşi au început aproximativ în acelaşi timp, destrămarea Cehoslovaciei şi a Iugoslaviei au urmat căi diferite de evoluţie. În ambele state au existat tensiuni etnice generate de etno-politicile unor partide naţionaliste. Şi tot în ambele state grupurile etnice s-au confruntat cu insecuritatea economică şi politică. Deşi joacă un rol determinant în apariţia tensiunilor etnice, cele două fenomene, etno-politicile şi dilema de securitate/insecuritate a grupurilor etnice, nu sunt singurii factori, important fiind atât contextul intern, cât şi conjunctura externă. Ceea ce determină ca istoria să nu se repete întotdeauna.

Unii cercetători îşi exprimă opinia că în condiţiile actuale în care ideologiile seculare sunt în declin, religia, una dintre ultimele forţe motivaţionale într-o lume lipsită de alte sisteme puternice de credinţă, este exploatată pentru a mobiliza oamenii pentru atingerea obiectivelor politice. Sarcina statelor şi organizaţiilor seculare este simplă: trebuie să sublinieze faptul că violenţa motivată religios este inacceptabilă. Odată ce acest mesaj este transmis, organizaţiile statului şi seculare şi-au îndeplinit sarcina.

Comunităţilor religioase le revine sarcina mult mai dificilă de a interpreta textele religioase într-un mod care să transceandă violenţa din text, de a reconsidera cu atenţie demnitatea celorlalţi, credinţa sau necredinţa altor religii şi de a practica o politică teologică care să privească cu înţelegere la caracterul secular al statului şi al societăţii civile.

Nu există nici o garanţie că organizaţiile religioase îşi vor îndeplini sarcina, dar nu există altă alternativă, în condiţiile în care statul nu are mijloacele necesare rezolvării violenţei religioase în afara celor limitate impuse de sarcina de garantare a securităţii şi ordinii publice şi de dezvoltare a unui context social şi politic favorabil toleranţei religioase. Religiile trebuie să se achite de această imensă responsabilitate care poate fi o oportunitate de a contribui la conturarea societăţii civile în mileniul al treilea sau riscă marginalizarea.

Bibliografie selectivă

1. ** *Charter of fundamental rights of the European Union* 07.12.2000 – Official Journal C 364, 18/12/2000 pp. 0001 – 0022.
2. ** *Declaration on the status of churches and non-confessional organisations* 02.10.1997 (Declaration No 11 to the last act of the Treaty of Amsterdam) – Official Journal C 340, 10/11/1997 p. 0133.
3. ** *Declaration by Greece concerning the Declaration on the status of churches and non-confessional organizations* 02.10.1997 (Declaration No 8 to the last act of the Treaty of Amsterdam) – Official Journal C 340, 10/11/1997 p. 0144.
4. ** *Treaty establishing the European Community* (Amsterdam consolidated version) 25.03.1957 – Official Journal C 340, 10/11/1997, p. 0185.
5. ** *Treaty on European Union* (consolidated version) as amended by the Treaty of Amsterdam 02.10.1997 – Official Journal C 340, 10/11/1997 pp. 0145-0172.
6. ** *Treaty establishing a Constitution for Europe* – Official Journal C 310 , 16/12/2004 pp. 0001 – 0474.
7. BĂBUŞ Emanoil – **Ortodoxia naţiunilor în Europa Occidentală** – ed.Universităţii din Bucureşti , 2006
8. BERMAN, Harold J. – *The Interaction of Law and Religion* – Abingdon Press, Nashville, New York, 1974.
9. BLOß Lasia – *European Law of Religion – organizational and institutional analysis of national systems and their implications for the future European Integration Process* – Jean Monnet Working Paper 13/03.
10. G-ral bg.(r.) prof. univ.dr. Viorel BUŢA – *Modernitate şi tradiţie privind aspectele culturale ale extinderii europene* – ed. Universităţii din Bucureşti, 2006.
11. G-ral bg.(r) prof. univ. dr. Viorel BUŢA – *Implicaţii ale religiilor asupra securităţii în contextul extinderii UE* – ed. Universităţii Naţionale de Apărare "Carol I", Bucureşti 2006.
12. GABOR Adrian - *Contribuţii actuale ale Bisericii Ortodoxe Române privind integrarea în Uniunea Europeană* – ed. Universităţii din Bucureşti 2006 .
13. HUNTIGTON S. P. – **Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale** – ed. Antet, Bucureşti 1999.
14. Marian RAUL – *Idei contemporane despre etnicitate şi conflictele etnice* – articol apărut în Revista Cadran Politic, nr.16.
15. G-ral bg. (r) Mihaiu mărgărit – *Democraţia şi cultura de securitate* – Spirit Militar Modern, Anul XV Nr.6-7 (101-102) / 2005, pp.38-44.
16. Gheorghe, Toma, Constantin DEGERATU, Traian, LITEANU, **Evoluţia arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării,** Editura ANI, Bucureşti, 2007.
17. Gheorghe TOMA, Constantin STOICE, Emil HEDEŞIU, **Securitatea internaţională sub impactul globalizării,** Editura ANI, Bucureşti, 2007.

18. Gheorghe TOMA, George ȚICOL, **Asimetrie şi neconvențional în zorii mileniului trei,** Editura Sitech, Craiova 2006.

SECURITATEA EUROPEANĂ ŞI PARADISURILE FISCALE

Sublocotenent Ramona ENESCU

Offshore tax havens and secrecy jurisdictions today hold trillions of dollars in assets.1 While these jurisdictions claim to offer clients financial privacy, limited regulation, and low or no taxes, too often these jurisdictions have instead become havens for tax evasion, financial fraud, and money laundering. A sophisticated offshore industry, composed of a cadre of international professionals including tax attorneys, accountants, bankers, brokers, corporate service providers, and trust administrators, aggressively promotes offshore jurisdictions to U.S. citizens as a means to avoid taxes and creditors in their home jurisdictions.

Utilizing tax haven secrecy laws and practices that limit corporate, bank, and financial disclosures, financial professionals often use offshore tax haven jurisdictions as a "black box" to hide assets and transactions from their home jurisdictions.

Încă de la apariția criminalității organizate, membrii organizațiilor criminale au căutat metode de a transforma în „fonduri legale" rezultatele materiale ale activității lor ilicite. Acest fapt a constituit o preocupare constantă la nivel global şi, din păcate, rămâne în actualitate deoarece este o amenințare la securitatea europeană.

În dorința de a le face „respectabile", crima organizată caută să-şi plaseze afacerile şi produsul financiar al acestora în aşa-numitele „paradisuri fiscale".

C. Voicu afirma că orice țară din lume poate fi considerată un paradis fiscal pentru că, într-o formă sau alta, companiilor şi persoanelor fizice străine li se oferă diferite stimulente pentru a încuraja investițiile lor şi pentru a promova creşterea economică.

Istoria paradisurilor fiscale

Istoria paradisurilor fiscale este paralelă cu cea a fiscalității. Astfel, cu 2000 de ani înainte de Cristos, primii comercianți greci trimiseseră deja emisari în anumite porturi, pentru ca vânzătorii şi cumpărătorii, pe parcursul unei tranzacții, să ajungă la o înțelegere convenabilă pentru a transporta marfa şi pentru a evita astfel taxele portuare deja existente (vorbim astăzi de operațiuni „offshore").

În secolul al XV-lea, Olanda era un înfloritor centru comercial internațional, în care existau foarte puține restricții sau taxe asupra

schimburilor monetare interne sau străine. Drept urmare, comercianţii englezi preferau să-şi vândă lâna în Olanda, mai degrabă decât în Anglia, unde trebuiau să plătească taxe şi impozite ridicate.

Dar la sfârşitul anilor 1930 şi mai precis 1945 – 1978 este perioada în care paradisurile fiscale îşi vor lua un avânt veritabil. Odată cu începutul anilor 1980, mişcarea s-a accelerat. Raportul OCDE din aprilie 1998 preciza că: „*investiţiile ţărilor din G7 în anumite ţări din Caraibe şi unele state insulare din Asia, considerate în general ţări cu fiscalitate redusă, a crescut de cinci ori în intervalul 1984 – 1994, pentru a se stabili la circa 200 miliarde de dolari, ceea ce reprezintă o creştere net superioară creşterii investiţiilor din afară în aceste ţări (G7)*".

Prototipul jurisdicţiei secretului financiar modern este Elveţia, care a devenit un paradis pentru capitalul străin şi un mare centru de schimburi financiare. Ulterior, foarte multe ţări au adoptat legi ale secretului bancar, după modelul elveţian.

În primul trimestru al anului 2004, ministrul comerţului chinez se îngrijora că 20% din investiţiile străine din China proveneau din Insulele Virgine, din Insulele Cayman şi Samoa. Per ansamblu, în 1997, suma totală a activelor generate de 65 de paradisuri fiscale se ridica la valoarea de 4497 miliarde de euro, conform revistei „L'Expansion". Trei ani mai târziu, cotidianul francez „Libération" publica o anchetă ce evalua totalitatea fondurilor plasate]n paradisuri fiscale la 6000 miliarde de euro, cu o cre ;tere de 12% pe an.

Deci, paradisurile fiscale par să fi devenit o ruginăde neînlăturat a societăţilor internaţionale în strategia lor fiscală.

Concluzia este că « paradisurile fiscale » nu sunt o invenţie a globalizării recente, zone libere de taxe au apărut odată cu dezvoltarea comerţului, dar astăzi ele joaca un rol mult mai important decât în trecut în funcţionarea finanţelor şi a comerţului mondial. Regimuri fiscale preferenţiale aplicate firmelor sau cetăţenilor sunt de altfel acordate în anumite condiţii de ţări precum Irlanda sau Anglia, dar sintagma de "paradis fiscal" pare inadecvată în aceste cazuri, multe din statele lumii căutând să atragă investiţii străine prin avantaje fiscale.

In timp ce numeroase paradise fiscale sunt situate în insule minuscule răspândite în Marea Caraibilor sau în Pacific, altele se afla în mijlocul sau apropierea unor regiuni bogate ale lumii din Europa sau Asia; era informaticii şi a telecomunicaţiilor facilitând transferul de fonduri înspre şi dinspre aceste centre oriunde s-ar afla pe mapamond.

Caracteristicile paradisurilor fiscale

Ceea ce poartă numele generic de „paradis fiscal" acoperă de fapt o serie diversificată şi complexă de teritorii, ţări şi instituţii care oferă

avantajele secretului asupra operaţiunilor financiare şi comerciale desfăşurate în cadrul lor, impozitarea redusă sau, în unele cazuri inexistenţa veniturilor firmelor şi a persoanelor.

Caracteristicile paradisurilor fiscale fac din acestea o atracţie deosebită pentru reciclatorii de fonduri, deoarece ele furnizează un văl de secret asupra tranzacţiilor, astfel încât proprietarul unei societăţi încorporate în paradisul fiscal nu poate fi asociat cu fluxul de fonduri.

Mai mult, sistemele bancare şi de comunicaţii moderne de care dispun ţările paradisuri fiscale permit deplasarea rapidă a fondurilor. Toate tipurile de corporaţii înregistrate în paradisurile fiscale -societăţi generale, bănci offshore, societăţi de asigurări captive etc. - pot fi utilizate de reciclatorii de fonduri, în toate etapele procesului de spălare a banilor: plasare, stratificare sau integrare.

Faptul că cele mai multe paradisuri fiscale nu au încheiat acorduri de asistenţă judiciară cu statele din care provin fondurile ce urmează a fi reciclate în entităţile din teritoriile respective îngreunează, până la anulare, eforturile organelor de aplicare a legii pentru a urmări infractorii şi a le confisca fondurile ilicite.

Reciclatorii cunosc acest lucru, de aceea îşi simt în siguranţă fondurile care se adăpostesc în aceste paradisuri fiscale.

Ceea ce le-a adus o proastă reputaţie unor centre financiare "insulare", nu este atât politica lor fiscală, cât secretul operaţiunilor financiare desfăşurate pe teritoriul lor, şi refuzul de a coopera cu orice instituţie naţională sau internaţională de control financiar, aşa cum este de exemplu cel situat în arhipelagul Vanuatu din Pacific.

Trebuie menţionat totuşi că în multe cazuri, acest secret nu este absolut, statele sub a căror jurisdicţie se află centrele în cauză, deţinând anumite drepturi de control şi supervizare asupra lor (cazul centrului financiar de pe insula Man aflat sub jurisdicţie irlandeză).

O altă caracteristică importantă a acestor paradisuri sau "adăposturi" fiscale este specializarea lor la nivel mondial în anumite servicii şi facilităţi oferite clienţilor internaţionali. Monaco şi Andorra de exemplu nu impun impozit pe venitul personal, iar în Bahamas aceasta este valabil şi pentru firme sau moşteniri.

Un paradis financiar ideal prezintă următoarele trăsături:

- nu există înţelegeri privind schimbul de informaţii cu alte ţări;
- corporaţiile internaţionale pot fi create cu formalităţi minime;
- asigurarea secretului bancar pentru aceste corporaţii;
- legi foarte aspre pentru încălcarea secretului bancar;
- o activitate turistică foarte dezvoltată care poate justifica intrările de bani lichizi;

- utilizarea unei valute universale (dolarul american sau euro), ca monedă locală;
- un guvern relativ invulnerabil la presiunile externe;
- un grad înalt de dependenţă economică în sectorul serviciilor financiare;
- existenţa unor sisteme de comunicare moderne (cablu telefonic, telex, internet) care le leagă de alte ţări;
- o amplasare geografică favorabilă călătoriilor de afaceri din şi spre ţările vecine bogate.

Cercetarea infracţiunilor de spălare a banilor murdari este o activitate complexă care încearcă să stabilească atât modul în care infractorii au dobândit bunurile ilicite, cât şi traseele pe care aceştia le urmează, pentru a fi scoase din sfera de observaţie a autorităţilor.

Aceste "găuri negre" ale globalizării sunt locul de întâlnire a banilor albi şi negri fără discriminare, tranzitaţi non stop prin firmele găzduite de ele. în special după atacul terorist din New York din 2001, a ieşit la iveala rolul dezastruos pe care conturile secrete le pot avea în anumite situaţii, deşi în majoritatea cazurilor, efectele negative asupra statelor şi cetăţenilor nu sunt totdeauna atât de evidente.

Agenţiile de presă relatează deseori despre membrii ai elitelor politice amestecaţi în diverse afaceri mai mult sau mai puţin dubioase având ca obiect transferuri de fonduri către conturile *offshore*. De la dictatori africani sau asiatici, la miniştri şi prim miniştri, inclusiv din Occident (cazul Berlusconi e cel mai recent), seria unora din cei aflaţi la cârma statelor, unde propovăduiesc lupta anticorupţie şi disciplina fiscală, este suficient de lungă, pentru a arunca o umbră asupra intenţiilor "patriotice" ale politicienilor, cu atât mai mult cu cât multe din aceste cazuri rămân nerezolvate de justiţie.

Uneori politicul nu ezită să "binecuvânteze" paradisurile fiscale prin legi care să evite dubla impozitare, aşa cum a fost cazul acordurilor bilaterale semnate de Canada şi Barbados în 1991.

Paradisurile fiscale au devenit însă populare printre cetăţenii dispunând de un venit superior mediei, atraşi de discreţia evaziunii fiscale oferită de centrele *offshore*. Dacă, de exemplu, statul canadian nu impune limite la ieşirile de capital, în schimb el cere ca sumele depuse *offshore* să fie declarate la capitolul veniturii al declaraţiei de impozit.

Efectele negative ale unor paradise fiscale se manifestă atât în ţările dezvoltate, cât şi în cele în curs de dezvoltare sau în tranziţie către o economie de piaţă. In cazul acestora din urma, pagubele sunt încă şi mai considerabile datorită transferurilor ilicite de bani rezultaţi din corupţia elitelor politice şi economice naţionale.

Organizaţia Oxfam estima pierderile suferite de ţările în curs de dezvoltare la 50 de miliarde de dolari anual. Paradisurile fiscale adâncesc inegalităţile dintre bogaţi şi săraci, dintre firmele multinaţionale şi cele mici, contribuind la o polarizare a bogăţiei deopotrivă în ţări bogate sau sărace şi la încurajarea evaziunii fiscale. Partizanii lor susţin că rolul lor este esenţial în menţinerea "sănătăţii" şi "flexibilităţii" financiare a firmelor, care la rândul lor creează investiţii şi locuri de munca.

Dar chiar dacă o parte din capitalurile transferate în adăposturile fiscale se reîntorc în ţara unde au fost generate, pierderile se ridica la sume importante. După un raport al Băncii Centrale a Braziliei, din 6,5 miliarde de dolari care au luat drumul Insulelor Cayman în 2001, doar 3 miliarde au revenit în Brazilia. Încercări de limitare a puterilor adăposturilor fiscale au fost făcute de OECD.

Lipsa unei voinţe politice de a pune capăt acestor găuri negre ale globalizării financiare face ca ele să prospere şi să atragă din ce în ce mai mulţi bani şi totodată punând în pericol stabilitatea financiara globala. Deocamdată statele dezvoltate tolerează existenta paradisurilor fiscale pentru că ele asigură competitivitatea şi profitabilitatea "campionilor" lor naţionali fără a implica subvenţii guvernamentale şi pentru a nu intra în conflict cu conglomeratele financiare multinaţionale .

Spălarea banilor şi evaziunea fiscală

Deşi sunt mai multe situaţii în care procedeele de spălare a banilor şi cele de evaziune fiscală sunt aceleaşi, este important să înţelegem că, din punct de vedere operaţional, sunt procese complet distincte.

Evaziunea fiscală implică obţinerea unui venit câştigat legal, ascunderea existenţei sale sau deghizarea naturii acesteia, realizându-se prin trecerea într-o categorie de venituri neimpozabile. În aceste situaţii, venitul legal devine venit ilegal[1].

Spre deosebire de evaziunea fiscală, spălarea banilor face ca veniturile obţinute în mod ilegal să primească imaginea unor bani câştigaţi legal. În vreme ce evazioniştii de impozite raportează venituri mai mici din întreprinderile lor legale şi astfel plătesc un impozit mai mic decât cel legal datorat, cei însărcinaţi cu spălarea banilor, dimpotrivă, raportează mai multe câştiguri din orice întreprindere legală pe care o folosesc ca acoperire, plătind mai multe taxe decât ar trebui să o facă societăţile lor legitime. N-am vrea să se înţeleagă de aici că organizaţiile criminale plătesc taxe asupra tuturor câştigurilor realizate. Chiar dacă ele plătesc taxe asupra unei părţi din câştigurile provenite din infracţiuni care produc fonduri ce sunt apoi

[1] Raportul Naţiunilor Unite, Oficiul de Control al Drogurilor şi de Prevenire a Crimei. Programul Global contra Spălării banilor – Raport preliminar 29 mai 1998, p. 8.

spălate, organizațiile criminale evită cât mai mult plata taxelor asupra câștigurilor lor generale. Dacă, de regulă, banii obținuți din infracțiuni nu sunt înregistrați şi impozitați, odată ce au trecut prin faza de spălare şi introducere în economia legală, se realizează o înregistrare contabilă şi o plată a impozitelor deşi, cum ştim, natura lor adevărată este deghizată.

Dacă, spre exemplu, o grupare criminală gestionează activitatea a 1000 de prostituate pe care le supraveghează şi le încasează veniturile obținute în schimbul serviciilor sexuale, sumele obținute intră direct în conturile organizațiilor criminale scăpând regulilor oficiale fiscale şi de înregistrare a acestora. Dacă însă organizațiile criminale constituie societăți de pază şi protecție, iar cele 1000 de prostituate apar ca agenți puşi la dispoziția diferiților oameni de afaceri sau ca secretare ale acestora, câștigurile sunt înregistrate în contabilitatea agențiilor respective, menționându-se în mod mincinos că avem de-a face cu o activitate de protecție sau de secretariat. În aceste situații, plățile fiind făcute în numerar, prin cecuri sau cărți de credit, operațiunile sunt înregistrate în contabilitate, fiind supuse impozitării, caz în care câștigurile ilicite (din practicarea prostituției) sunt spălate, natura acestora fiind disimulată.

Utilizarea paradisurilor fiscale pentru practicarea evaziunii fiscale „legale"

Un paradis fiscal este folosit de un evazionist pentru a complica şi descuraja încercările de a documenta veniturile nedeclarate, de a analiza fluxul fondurilor şi a demola argumentele de apărare prin invocarea surselor de fonduri neimpozabile.

În plus, paradisurile fiscale sunt *folosite pentru a genera documente cu aparențe de legitimitate.* Asemenea documente sunt utilizate pentru a demonstra, în cazul unei cercetări administrative sau penale, că societatea constituită în paradisul fiscal funcționează de mai mult timp, deci are activitate continuă, deşi în fapt aceste documente sunt constituite în mod formal. Documentele respective sunt utilizate, de asemenea, pentru a sugera bonitatea firmei atunci când aceasta intră în relații de afaceri comerciale sau bancare cu entități din afara paradisurilor fiscale în care acestea au fost înregistrate.

Pentru a recurge la un paradis fiscal există şi *motivații ale căror baze nu au de-a face neapărat cu impozitele.* De exemplu, aspectele care țin de secretul unui paradis fiscal pot fi utile în materie de divorț, de partaj, de moşteniri etc. Un alt exemplu: o filială a unei bănci se înregistrează într-un paradis fiscal pentru a evita cerințele cu privire la rezervele minime obligatorii în țara de origine. Tot aşa, filiala dintr-o țară paradis fiscal este folosită pentru protecția bunurilor, atunci când activitatea economico-financiară a firmei mamă se desfăşoară într-o țară instabilă din punct de

vedere economic sau politic, pe această cale minimalizându-se riscurile unei exproprieri sau naționalizări a bunurilor companiei respective.

Motivațiile de ordin fiscal pentru folosirea paradisurilor fiscale pot fi grupate astfel:

a) Tranzacțiile care sunt motivate din acest punct de vedere fiscal, dar care sunt în

concordanță cu spiritul şi litera legii, sunt considerate planificare fiscală.

Firmele constituite în paradisurile fiscale au ca scop principal maximizarea profitului prin orice mijloace legale, în speță prin diminuarea obligațiilor fiscale în favoarea profitului, a profitului reinvestit sau a creşterilor de capital. O asemenea practică se observă în activitatea unor mari firme multinaționale care îşi au aici sediul principal, de unde îşi dirijează afacerile internaționale. Tehnica planificării financiare constă în dirijarea profiturilor de la locul real de realizare a lor către firma mamă care are sediul în paradisul fiscal.

Fuga profiturilor din țările de origine către paradisul fiscal se poate realiza în diferite *modalități*, printre care enumerăm:

- prestarea unor servicii de către firma înregistrată în paradisul fiscal către filialele sale înregistrate în diferite țări, în special cele care au un ridicat nivel de fiscalitate. Aceste servicii sunt greu de comensurat, ele grevând costurile şi deci micşorând artificial profiturile şi, ca urmare, impozitul ce trebuie plătit la autoritățile din țara unde s-a realizat acest profit. Din categoria acestor servicii, unele „importate" şi la noi, enumerăm: consultanța, asistența tehnică managementul, *knowhow*, licențele, mărcile etc.; de foarte multe ori, filialele înregistrează pierderi, iar firma mamă din paradisul fiscal înregistrează profituri imense;
- utilizarea unor prețuri de import-export ale produselor distorsionate în relațiile dintre firma din paradisul fiscal şi firmele controlate de aceasta. Astfel, firma controlată cu sediul în țara cu nivel ridicat de fiscalitate livrează (exportă) firmei din țara paradis fiscal bunuri la prețuri sub cele ale pieței. La rândul său, firma din paradisul fiscal revinde aceste produse la prețul pieței, realizând un profit substanțial care nu se mai repatriază şi rămâne în conturile sale fără a fi impozitat sau impozitat la un nivel foarte redus;
- înregistrarea navelor dintr-un stat, sub pavilion de complezență, într-o țară paradis fiscal. Cu toate că asemenea nave operează mărfurile din țara de origine a lor, profitul realizat din transporturile efectuate se înregistrează în țara de înregistrare, unde fie nu plătesc impozite, fie acestea sunt reduse.

b) *Tranzacțiile care profită de pe urma unor scăpări legale sau administrative neintenționate sunt considerate cazuri de evitare a impozitelor.*

Exemple în acest sens sunt folosirea companiilor de asigurări captive, folosirea companiilor de investiții, unele forme de servicii şi construcții efectuate prin entități de tipul paradisurilor fiscale etc.

Vom exemplifica o astfel de evitare a impozitelor prin utilizarea unei companii de asigurări captive (adică o companie de asigurări înființată într-un paradis fiscal pentru a asigura bunurile unei singure firme sau un grup de firme care controlează în fapt compania de asigurări captive). Firmele din țara cu impozit ridicat își asigură bunurile la propria firmă de asigurări captive. Aceasta, la rândul său, se reasigură la o companie prestigioasă.

Diferența de primă de risc reprezintă un profit care nu se impozitează şi care în fapt aparține adevăraților proprietari, prin interpusa lor firmă de asigurări captive. Mai mult, în țara de origine a adevăraților proprietari, primele de asigurare sunt elemente de cheltuieli, care, trecându-se pe costuri, conduc la diminuarea profitului şi deci a impozitului pe profit ce trebuia virat la stat.

c) Tranzacțiile frauduloase care implică evaziunea fiscală.

Tranzacția frauduloasă include înțelegeri prin intermediul aşa-numitelor „trusturi duble", prin care persoane dintr-un anumit stat încearcă să transfere bunuri din acel stat în trusturi din paradisurile fiscale. Tot în această categorie intră şi utilizarea unor strategii de sustragere de la plata taxelor, incluzând tranzacții dubioase de mărfuri încheiate cu persoane dintr-o țară, printr-un paradis fiscal, în scopul de a ascunde faptul că tranzacțiile, despre care se pretinde că ar provoca pierderi, în realitate nu au loc.

Tentative de reglementare a paradisurilor fiscale

Organismul interguvernamental „Grupul de acțiune financiar” (GAFI) a stabilit o listă cu criterii precise. În prezent, un colectiv de ONG-uri precum şi alte asociații, cum ar fi ATTAC (Asociația pentru taxarea tranzacțiilor pentru ajutarea cetățenilor – creată în 1998 în Franța, iar acum este activă în 55 de state), au lansat în plan internațional o campanie destinată luptei pentru realizarea unui dispozitiv de control a secretului bancar şi pentru sancționarea concurenței fiscale neloiale de care anumite țări abuzează, privându-le pe altele de resurse care ar putea fi destinate proiectelor sociale. Platforma „Paradisuri fiscale şi judiciare” a redactat, de asemenea, pentru publicul larg o broşură în care se explică cum opacitatea transferurilor provenite din corupție şi deturnări de fonduri publice, privează statele din sud de încasări care ar fi putut contribui la dezvoltarea lor.

Îmbinarea economiei criminale cu cea legală

Evoluția economiei a fost însoțită de dezvoltarea organizațiilor criminale. Din ce în ce mai flexibile, reactive şi capabile să se integreze într-o economie globalizată, organizațiile criminale au ca principală forță nu creativitatea lor în sensul propriu al cuvântului, ci în *capacitatea pe care o au de a se contopi cu economia legală. „Mafia este inteligentă, abilă şi rapidă. Mă tem că se află întotdeauna cu un pas înaintea noastră*”.

J. Maillard constată că *economia legală şi economia ilegală sunt astăzi reciproc dependente* (dependente una de cealaltă).

Se impune o constatare: criminalitatea nu mai este doar o problemă de criminalitate. Este chiar un subiect prea vast în prezent pentru a-l lăsa doar în seama criminologilor. *Economia criminală s-a contopit cu economia legală.* A face o distincție între crima organizată şi planeta financiară, înseamnă a fi condamnat să nu înțelegi nimic nici din una, nici din cealaltă. Este, desigur, mai confortabil să privim mafiile şi organizațiile criminale ca pe nişte forțe malefice străine. Realitatea este mai puțin atrăgătoare şi mai complexă. Criminalitatea a devenit o rotiță indispensabilă societăților contemporane. Criminalitatea şi finanțele nu pot exista una fără alta. Dezvoltarea uneia a devenit necesară dezvoltării celeilalte. Şi cum ar putea să fie altfel, atâta vreme cât organizațiile mafiote se strecoară în circuitele de evaziune create chiar în inima economiei şi finanțelor legale?!

Într-adevăr, ne conformăm doar cu o singură lume sau un sistem unic, în care activitățile legale se îmbină cu cele ilegale.

Organizațiile criminale urmează o evoluție destul de asemănătoare cu cea a întreprinderilor legale. Maximizarea profitului reprezentând principalul lor obiectiv, ca şi pentru firmele din universul economic clasic, putem afirma oare că sunt altceva decât nişte întreprinderi ca toate celelalte?

Dacă ne referim la definiția dată de F.B.I. *„crima organizată este o întreprindere criminală permanentă care dispune de o structură bine organizată, care se bazează pe teamă şi corupție şi a cărei motivație este obținerea unui profit”. Pentru Interpol, crima organizată este „orice întreprindere sau grup de persoane, angajate într-o activitate ilegală permanentă, care nu țin seama de frontierele naționale şi al căror obiectiv principal este profitul*”.

Organizațiile criminale prezintă, aşadar, unele similitudini aparente cu întreprinderile legale, dar comparația nu mai este valabilă dacă ne referim la logica economică, la strategie, la inovație. Organizațiile mafiote se folosesc de nişe, de sectoare în care se poate pătrunde cu uşurință din cauza lacunelor din sistemul legal. Ele sesizează toate oportunitățile pentru a intra în breşele lumii economice, sociale şi politice. Dezvoltarea lor este consecința capacității lor de adaptare şi de reacție la schimbările din lumea legală.

Pentru a se dezvolta, o întreprindere inovează, în timp ce o organizaţie criminală se adaptează şi profită de imperfecţiunile din sistemele juridico-economice.

Banii murdari nu sunt niciodată păstraţi prea mult timp şi dispar rapid în agregatele monetare oficiale. Banii nu au miros, cum a spus împăratul Vespasian, ei sunt fungibili în economia legală. Pentru mafiotul Lucky Luciano, nu existau „bani mai curaţi sau bani mai murdari, bani să fie".

În plan mai general, evoluţia vieţii economice face ca firmele să fie din ce în ce mai dependente de mediul internaţional. Finanţele întreprinderilor au devenit în mod obligatoriu transnaţionale. Finanţele de piaţă sunt deja de mult timp internaţionale şi fenomenul continuă să ia amploare prin regrupările de pieţe financiare şi evoluţia rapidă a tehnologiilor.

Lupta împotriva spălării banilor este totuşi necesară, deoarece dacă unele aspecte economice ale criminalităţii pot părea pozitive pentru ţările cele mai sărace, nu trebuie să uităm cât de oribile, josnice sunt pentru cele mai multe dintre ele, iar spălarea banilor permite infracţiunilor primare, originale să se perpetueze.

Paradisurile fiscale, cu toate infracţiunile pe care le înlesnesc se dovedesc extrem de rentabile. Securitatea europeană este pusă la grea încercare de aceste zone favorizante şi de clienţii lor. Răspunsul la problemele ridicate? Cooperarea în plan politic, deoarece mutarea rezolvării în sfera economică ne face să credem că e mai rentabil să menţinem şi chiar să dezvoltăm aceste zone de risc.

Bibliografie

1. Costică VOICU, *Banii murdari şi crima organizată*, Ed. Artprint, Bucureşti, 1995
2. Costică VOICU, *Spălarea banilor murdari*, Ed Silvy, Bucureşti, 1999
3. Florin SANDU, Costică VOICU, *Criminologie*, Ed. Silvye, Bucureşti, 2001
4. FALCONE G., în Historia nr. 679, iulie 2003
5. MAILLARD J., **O lume fără lege,** Ed. Stock, Paris, 2002

„ARGUMENTELE" RUSIEI DIN PERSPECTIVA PROVOCĂRILOR LANSATE ÎN PLANUL RESURSELOR ENERGETICE

Lector univ. Mihai ŞERBAN

The evolution of the human society clearly highlights the role that power resources plays from the individual level to the society level. Power, in its different ways of manifestation, has an influence on every human activity and the lack of this force that puts things in motion is unconceivable.

In the present and, apparently, in the immediate future, fossils fuel (in their different stages of aggregation) constitutes a very important element in the international "political game". If we accept the thesis that asserts the Earth has become a "planets village", then it is clear that the European area's energy problems can't be ignore neither by the its residents, neither by other international structures.

In this "game", Russia only wants to export power resources (on its terms), but doesn't accept the input of western solutions.

Securitatea energetică

Pentru majoritatea specialiştilor, *securitatea energetică* reprezintă producerea energiei necesare în propria ţară şi o dependenţă cât mai redusă faţă de importuri. Securitatea energetică vizează trei aspecte: asigurarea unor surse alternative de aprovizionare, identificarea unor rute energetice alternative şi securizarea surselor şi rutelor de transport existente. Dar, realităţile epocii actuale au demonstrat că marii consumatori ar trebui să renunţe la ideea utopică a independenţei energetice şi să accepte *interdependenţa* energetică .

Marii actori ai „scenei energetice" au percepţii diferite asupra securităţii energetice. Pentru SUA, termenul înseamnă în primul rând reducerea dependenţei de resursele din Golful Persic. Europa poate avea securitate energetică doar în condiţiile în care Rusia se obligă să asigure hidrocarburile necesare, iar Rusia înţelege prin aceasta, acces pe pieţele occidentale.

Federaţia Rusă este foarte importantă pentru pieţele energetice mondiale deoarece dispune de cele mai mari rezerve de gaze naturale din lume, se află pe locul secund la rezervele de cărbune şi pe locul 8 la cele de petrol. De asemenea, Federaţia Rusă este cea mai mare exportatoare de gaze naturale, fiind pe locul 2 la exporturile de petrol şi al treilea mare consumator mondial de energie. Hidrocarburile reprezintă 20% din PIB şi 40% din încasările la buget.

Federaţia Rusă se bucură de o poziţie geopolitică favorabilă, fiind situată între două cele mai dinamice regiuni ale economiei mondiale: Europa Occidentală şi spaţiul Asia-Pacific. De fapt, Federaţia Rusă reprezintă şi un coridor de transport între Europa şi Asia.

Petrolul

Rezervele certe de petrol ale Rusiei se cifrează la 60 mld. barili, majoritatea concentrate în Siberia de Vest. între munţii Urali şi Platoul Central Siberian, începând din 2003 se constată o revigorare a producţiei ruse de petrol şi a exporturilor sale: producţia de petrol a atins 9,5 milioane barili/zi în 2005.

Prima zonă de extracţie este Siberia de Vest („al treilea Baku"), cu zăcămintele situate în ţinutul Tiumen, pe cursul inferior al fluviului Obi. Deşi începute după 1965 şi desfăşurate în condiţiile dificile ale climatului subpolar, exploatările de aici dau aproape jumătate din producţia CSI. Exploatările mai importante se află în perimetrele Surgut şi Mamontovo.

În partea europeană, cea mai mare parte a producţiei se obţine în zona Volga-Ural, denumită şi „al doilea Baku", ce deţine locul întâi la producţie, remarcându-se exploatările de la Romaskino, Surgorovo şi Tuimazî, precum şi cele de la Samara şi Volgograd în partea de sud-vest. Celelalte subzone ale părţii europene sunt: Caucazul de Nord şi vecinătăţile sale nordice (Baku I), cu exploatări terestre şi submarine concentrate în perimetrul Baku-Groznîi-Maikop, Republica Belarus (Mozîr), Ucraina (Poltava) şi bazinul Peciora. Baku este însă controlat de Azerbaidjan.

În partea asiatică, se mai exploatează petrol pe ţărmul nordic şi estic al Mării Caspice, în zonele Emba şi, respectiv, peninsula Mangîşlak şi zona Okarem, în Turkmenistan. În 1998 a intrat în exploatare un mare zăcământ la Tengiz, în vestul Kazahstanului. Mici exploatări sunt plasate în Valea Fergana (Uzbekistan) şi în Insula Sahalin, în Extremul Orient rus (în Marea Japoniei).

Gazele naturale

Federaţia Rusă posedă cele mai mari rezerve mondiale de gaze naturale, aproape de două ori mai mult decât a doua ţară din clasament, Iranul. Aportul Rusiei în rezervele mondiale explorate de gaze naturale era de 33%, iar în cele presupuse de 60%. Dintre mărfurile energetice şi de combustibili livrate pe pieţele externe în ultimii zeci de ani, capitolul cel mai important pentru intrările valutare ale Federaţiei Ruse rămâne gazul natural. De altfel, în următoarele decenii, gazul natural va depăşi petrolul ca cerere pe piaţa internaţională (este şi mai puţin poluant), în 2005, producţia a crescut la 1.640 mld. m^3.

Mari companii din domeniul energetic

Lukoil - cea mai veche companie, integrată în întregime, diversificată internaţional, participarea statului fiind redusă; *Yukos* - cel mai mare producător din Rusia, companie integrată în întregime, complet privată; fac

obiectul unor lovituri administrative şi financiare din partea puterii; *Surgutneftegaz* - „regatul pustnicului", cu o sporire profitabilă a producţiei, agendă de management neclară, izolată şi izolaţionistă; *Tatneft* - în etapa de extracţie singurul producător în Tatarstan, limitat geografic dar mişcându-se spre etapa de rafinare, cu o participaţie mare a guvernului tătar; *Transneft* - deţine monopolul asupra conductelor, controlată integral de guvern, important plătitor de taxe; *Gazprom* - deţine monopolul asupra gazelor naturale, controlată de guvern, se confruntă cu restructurarea sectorului (a achiziţionat recent 75% din compania privată *Sibneft)*; *Rosneff* - un „rest" al industriei petroliere sovietice, deţinută de stat; *Slavneft*; *TNK BP*; *Bashnefh Russmft* etc.

Exporturile de petrol

Vânzările pe piaţa internă rusă sunt mai puţin atractive datorită discrepanţei considerabile dintre preţul intern şi preţurile pieţei mondiale. Preţurile interne ruse ating aproximativ 50% din preţul mondial. Majoritatea exporturilor de petrol şi gaze naturale sunt destinate Europei de Est, Olandei, Italiei, Germaniei, Franţei etc. Deci, Federaţia Rusă este un furnizor important de petrol brut şi gaze naturale al Europei. Exporturile ruseşti de petrol şi gaze tranzitează prin conducte Federaţia Rusă, Ucraina, Belarus, Ungaria, Slovacia, Republica Cehă şi Polonia.

Economia rusă e în continuare dependentă de exporturile petrol şi gaze naturale, fluctuaţia preţurilor pe pieţele internaţionale repercutându-se negativ asupra creşterii economice. Aderarea la Organizaţia Mondială a Comerţului ar putea da un nou impuls economiei Federaţiei, dar procesul e încă frânat de nerealizarea liberalizării economice.

Strategia energetică a Federaţiei Ruse

Idealul Kremlinului este să aibă o contribuţie majoră la stabilirea preţului internaţional al hidrocarburilor şi la gestionarea pieţei de profil. Moscova nu renunţă la rolul său de control major energetic în Federaţia Rusă şi CSI, mai ales în *vecinătatea apropiată*.

Strategia energetică a Rusiei, aprobată la 23 mai 2003, subliniază necesitatea întăririi poziţiei Rusiei pe piaţa energetică mondială, maximizarea eficienţei exporturilor sectorului energetic rus şi asigurarea accesului companiilor ruseşti în condiţii egale la pieţele externe, tehnologie şi finanţe. Principiile de bază ale acesteia sunt securitate energetică, eficienţă energetică, şi compatibilitate ecologică, iar instrumentele necesare implementării se referă la dezvoltarea mediului de afaceri, planificare strategică şi ajustare tehnică.

Prioritatea o reprezintă îmbunătăţirea eficienţei energetice. Strategia enunţă şi alte obiective foarte importante pentru atingerea acestui deziderat, precum:

-extinderea schimbărilor structurale în sectoarele sistemului energetic şi îmbunătăţirea structurii balanţei energetice;

-creşterea calităţii managementului societăţilor pe acţiuni;

-definitivarea reformei structurale a monopolurilor existente în sistemul energetic şi de combustibili, precum şi restructurarea industriei cărbunelui;

-nivelul preţurilor interne ale resurselor energetice să asigure autofinanţarea producătorilor din sectorul energetic;

-reducerea costurilor de producţie, optimizarea utilizării potenţialului industrial disponibil, lichidarea întreprinderilor nerentabile şi sporirea profitabilităţii celorlalte.

Interesant este aspectul referitor la definirea complexului energetic şi de combustibili rus, ca fiind un instrument al politicii interne şi externe, iar rolul ţării pe pieţele energetice mondiale determină influenţa sa geopolitică sub alte aspecte. Criza energetică de la începutul anului 2006, a demonstrat că Rusia nu se „joacă" când îi sunt afectate interesele, arma energetică constituind, încă, un element eficient de presiune politico-militară. „Teama energetică" declanşată nu poate aduce câştiguri nici unei părţi, iar stabilitatea sistemului energetic mondial nu poate fi asigurată fără participarea Rusiei.

Riscul unor conflicte având la bază accesul, controlul şi exploatarea resurselor energetice se va menţine, în continuare, destul de ridicat. Un astfel de conflict poate lua diverse forme, de la un război clasic ce implică forţele militare ale marilor puteri (precum în războiul din Golful Persic), până la lupte interne pentru putere între diferite facţiuni politice, etnice sau tribale, în unele cazuri, conflictele în desfăşurare sunt intensificate de descoperirea unor rezerve energetice, iar în altele acestea au fost declanşate de problematica resurselor energetice din zonă.

Prin urmare, motivele sunt numeroase, iar consecinţele dintre cele mai dezastruoase:

• *dispute teritoriale* - neînţelegeri asupra zonelor de graniţă şi a celor maritime, care brusc devin foarte valoroase ca urmare a descoperirii unor importante rezerve de hidrocarburi. Exemple de astfel de zone sunt cele din: Marea Caspică, mai ales cele revendicate atât de Azerbaidjan, cât şi de Iran; sudul Mării Chinei, pretinse de China, Vietnam, Filipine şi Malaiesia; precum şi peninsula Hakassi din vestul Africii, reclamată de Nigeria şi Camerun;

• *lupte ale separatiştilor* - atunci când veniturile obţinute din producţia de petrol dintr-o zonă locuită mai ales de o minoritate etnică sunt acaparate de guvern. Membrii minorităţii încearcă adesea să se separe şi să-şi facă propriul stat, astfel încât să obţină toate veniturile din petrolul respectiv. Astfel de situaţii se întâlnesc în Indonezia (regiunea Aceh), Irak (regiunea kurdă) şi partea de sud a Sudanului, în alte cazuri, precum regiunea Delta din Nigeria, minorităţile

etnice luptă pentru a obţine o mai largă autonomie şi, astfel, un procent mai mare din veniturile din petrol;

• *ciocniri ale diferitelor facţiuni şi dinastii* - datorită faptului că oricine controlează guvernele statelor producătoare de petrol, controlează totodată şi alocarea veniturilor. Astfel, cei care deţin acest control caută să-şi menţină puterea cât mai mult posibil, apelând la orice mijloace, inclusiv represiune, iar cei excluşi de la putere sunt interesaţi să uziteze de orice mijloace, inclusiv rebeliune armată, terorism sau lovitură de stat, pentru a câştiga controlul. Arabia Saudită şi Nigeria sunt exemplele cele mai cunoscute, în alte ţări, precum Venezuela, disputele asupra distribuţiei veniturilor din petrol au căpătat accente de violenţă politică.

Competiţia pentru resurse energetice în lumea contemporană rămâne încă o sursă importantă de crize şi conflicte atâta timp cât cererea creşte mult mai rapid decât oferta, iar rezervele majore de hidrocarburi sunt localizate .în zone caracterizate de profunde dezechilibre politico-economice şi instabilitate.

„Terorismul energetic" declanşat de Rusia a generat o repliere a principalilor beneficiari ai resurselor ruseşti. Refuzul Ucrainei de a plăti preţul de 250 USD/m^3 cerut de companiile ruseşti, faţă de 60 USD/m^3 cât practică Rusia pe plan intern, decizie urmată de sistarea livrărilor, a declanşat o întreagă dezbatere internaţională. Teoretic, consumul Occidentului ar putea fi acoperit din alte surse şi, astfel, Rusia ar deveni un „depozit" de resurse energetice mult prea mari pentru satisfacerea doar a cererii interne şi a aliaţilor săi apropiaţi.

Practic, însă, interesele Rusiei nu pot fi ignorate, iar menţinerea influenţei şi chiar consolidarea acesteia în zonele adiacente (Caucaz, ţărmul estic al Mării Negre şi parţial Asia Centrală) îngreunează planurile traseelor de transport energetic ce o ocolesc. Mai mult, infrastructura rusă de distribuţie spre Europa, precum şi ofensiva companiilor energetice ruseşti, ce au dobândit poziţii-cheie pe piaţa sud-est europeană, ar putea uşura aprovizionarea Occidentului. Se pare că totul nu este decât o negociere a oportunităţilor şi avantajelor, astfel încât N.A.T.O. şi U.E. să penetreze spaţiul de influenţă al fostelor republici sovietice, iar Rusia să ocupe poziţii cât mai avantajoase pe pieţele europene.

Ca urmare a acestei crize energetice, Uniunea Europeană a adoptat, la data de 8 martie 2006, un nou proiect de strategie energetică europeană, respectiv Strategia Europeană pentru Energie Sustenabilă, Competitivă şi Sigură.

Cele şase direcţii de acţiune vizate de UE în vederea asigurării competitivităţii şi securităţii energetice, sunt:

• asigurarea integrităţii pieţei interne de gaz şi curent electric, prin adoptarea unor standarde şi reguli comune, dar prin construirea unor reţele pomune sau interconectarea celor deja existente;

• protecţia mediului şi promovarea unor politici de economisire a acesteia, într-o manieră compatibilă cu obiectivele de la Lisabona;

• crearea unui plan tehnologic strategic în privința energiei;

• garantarea securității fluxului energetic şi consolidarea în acest sens a solidarității între statele membre, prin revizuirea legislației privitoare la stocurile naționale de gaz şi petrol;

• diversificarea surselor de energie;

• formularea unei politici externe comune pentru toate statele Uniunii Europene, care să identifice prioritățile Uniunii Europene pentru construirea unei noi infrastructuri de protecție a sistemului energetic, adoptarea unui Tratat Energetic European, adoptarea unui nou parteneriat energetic cu Rusia, crearea unui mecanism de reacție în cazul unor crize determinate de scurtcircuitări ale aprovizionării energetice a Europei.

În ultima perioadă, Germania, Austria, Italia, Spania şi Irlanda au început un program de închidere a centralelor atomoelectrice. In contextul reducerii dependenței de importul de resurse energetice, U.E. dezaprobă această tendință a celor cinci state membre şi recomandă diversificarea surselor de energie, inclusiv solare, eoliene, biocombustibili, hidrogen etc., precum şi creşterea capacităților de înmagazinare şi stocare, a petrolului şi gazelor, pentru atenuarea eventualelor şocuri temporare.

Concluzii

• Secolul XXI a adus, pe lângă speranțe mai mari de libertate, un standard de viață crescut, o lume a păcii, stabilității şi cooperării, şi o serie de noi riscuri şi amenințări, mai ales non-militare, ce transcend granițele naționale. Globalizarea surselor de amenințare la adresa securității internaționale a impus o globalizare a instituțiilor, mecanismelor şi instrumentelor de acțiune împotriva lor.

• S.U.A., U.E., China şi Rusia se află atât în relații de competiție, cât şi de cooperare în procesul de acces, control şi exploatare a acestor resurse. Centrul de gravitate al producției mondiale se mută treptat spre alte spații din Sud, Asia Centrală, Caucaz constituind acum zonele de interes ale statelor„energofage". Polarizarea atenției pe aceste zone duce adesea la dispute între competitorii consumatori de energie. Rețeaua mondială de transport cunoaşte zilnic tot felul de modificări şi noi proiecte care să uşureze acoperirea cererii.

• Principalele tendințe ce domină mediul de securitate actual sunt: predominarea SUA, extinderea securității şi democrației, accentuarea globalizării. Totodată, terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele interetnice şi interreligioase, rețelele crimei organizate, problemele privind mediul, adâncirea periculoasă a decalajelor de dezvoltare între Nord şi Sud constituie principalii factori de insecuritate ai lumii contemporane ce nu pot fi tratați independent unii de alții. Combaterea lor necesită cele mai bune resurse şi direcții de acțiune mult mai eficiente şi diversificate.

• Ideea conform căreia Occidentul furnizează securitate şi asistență economică Estului, iar Estul asigură resurse Vestului consumator de energie, cu Rusia arbitru, pare a fi tendința marcantă a geopoliticii secolului XXI.

• În ultimii ani, problema epuizării resurselor energetice şi a securității energetice domină agendele actorilor scenei mondiale. Competiția pentru resurse energetice în lumea contemporană rămâne încă o sursă importantă de crize şi conflicte, cu un rol deosebit de polarizare şi/sau de catalizare a forțelor, atâta timp cât cererea creşte mult mai rapid decât oferta, iar rezervele majore de hidrocarburi sunt localizate în, zone caracterizate de profunde dezechilibre politico-economice şi instabilitate.

• Crizele şi conflictele interne din statele bogate în resurse ajung să se accentueze şi înmulțească, alimentate de tot felul de dispute etnice, separatiste şi ale diferitelor facțiuni. Alături de acestea, evenimente precum criza rachetelor din Coreea de Nord, amenințarea nucleară iraniană, conflictul Israel-Liban etc. contribuie la creşterea prețurilor petrolului.

• Democratizarea şi securizarea surselor prin mijloace non-militare constituie probabil soluția cea mai adecvată epocii actuale. De asemenea, interdependența şi nu independența energetică pare să fie calea cea mai viabilă de rezolvare a consumului din ce în ce mai mare.

• În lumina noilor evenimente ce tulbură geopolitica petrolului, credem că se impune dezvoltarea acestei teme, cu accent pe problematica securității energetice şi a protecției infrastructurii critice specifice în cazul României.

Bibliografie

1. ANDRIANOV, Vladimir, *Rusia în economia mondială,* Ed. Argument MP, 2002;
2. BALABAN, Constantin-Gheorghe, *Resursele energetice - obiect al unor ample dezbateri internaționale,* în Impact Strategic, nr. 1[18]/2006, Editura U.N.Ap.. Bucureşti. 2006;
3. BUGAJSKI, Janusz, *Pacea Rece. Noul imperialism alRusiei*, prefeța Preda Cristian, Editura Casa Radio, Bucureşti, 2005;
4. BUKOVSKI, Vladimir,*Uuniunea Europeană...o nouă URSS?* Editura Vremea, Bucureşti, 2006;
5. CELAC, Sergiu, *Securitatea globală şi geopolitica energiei,* curs SNSPA, 2003;
6. CLAVAL, Paul, *Geopolitică şi geostrategie,* Editura Corint, Bucureşti, 2001;
7. DUFOUR, Jean-Eouis. *Crizele internaționale,* Ed. Corint, Bucureşti. 2002;
8. FRUNZETI, Teodor; Vladimir Zodian (coord.). *Lumea 2005. Enciclopedie politică si militar,* Ed. CTEA, Bucureşti, 2005;

9. IVANOV, Vladimir, *Russian Energy – Strategy 2020:Balancing Europe with Asia-Pacific Region,*www.erina.or.jp/En/Research/Energy/Ivanov 03-2.pdf.;
10. *Russia's Energy Strategy as Current Developmeni Program for the Fuel and Energy Complex,* The report of Deputy Minister of Industry and Energy Andrei Dementiev at the Valdai International Discussion Club, 7 September 2006;
11. SMITH, Daniel, *World at War,* în „The Defense Monitor", vol. XXXV, nr. 3, May/June 2006, Center for Defense Information;
12. VERGIN, Daniel, *Ensuring Energy Security,* în „Foreign Affairs'", March/April 2006.

DIMENSIUNEA CULTURALĂ A GLOBALIZĂRII. STUDII DE CAZ

Prof. univ. dr. Gheorghe TOMA
Lector univ. dr. Constantin STOICA

The internet is central to this new development but the rise of this new technology has also allowed a new type of global cultural exchange distinct from that promoted by the communications industry. This is the way in which those who share interests or concerns around the world can now communicate with one another more efficiently and cheaply than ever before. Thus there are now websites and email networks covering almost every conceivable interest wich encourage debate and information-sharing amongst people frm many nations and cuultural backgrounds.

Culture is the most visible manifestation of globalisation, whether it is the appearance of new cultural forms (such as Disneyland Paris) or the transformation of traditional cultural expressions into something a bit different (such as Egyptian McDonald`s serving their patrons "McFalafel").

„McDonaldizarea este procesul prin care principiile restaurantului fast-food încep să domine din ce în ce mai multe sectoare în societatea americană, precum şi în restul lumii"[1]. McDonaldizarea afectează toate aspectele vieţii sociale, nu numai restaurantele: învăţământul, munca, serviciile de sănătate, călătoriile, timpul liber, regimul alimentar, politica, familia etc. La baza succesului acestui fenomen stă faptul că a reuşit să ofere consumatorilor şi angajaţilor eficienţă, calculabilitate, previzibilitate şi control[2].

McDonaldizarea are precursori importanţi, care îşi păstrează influenţa şi astăzi. Banda de asamblare (fordismul), managementul ştiinţific aplicat de Taylor şi birocraţia weberiană au furnizat principiile fundamentale pe care s-au constituit reţelele fast-food. Ideile lui Weber despre birocraţie se bazează pe teoria sa cu privire la procesul raţionalităţii: lumea occidentală modernă a reuşit să devină din ce în ce mai raţională, adică dominată de eficienţă, previzibilitate, calculabilitate şi de tehnologii care controlează oamenii. Din

---

[1] RITZER, G. **Mcdonaldizarea societăţii**, Bucureşti, Editura Comunicare.ro, 2003.
[2] Gheorghe TOMA, Constantin DEGERATU, Traian LITEANU, **Evoluţia arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării,** Editura ANI, Bucureşti, 2007, p. 35.

punctul de vedere a lui Ritzer, mcdonaldizarea reprezintă o extindere a teoriei raţionalităţii. Dacă pentru Weber modelul raţionalităţii a fost birocraţia, pentru acesta din urmă restaurantul fast-food este modelul mcdonaldizării. În ciuda avantajelor pe care le oferă , sistemele raţionalizate au şi efecte negative, în primul rând dezumanizarea: *„eul a fost încarcerat, emoţiile lui controlate şi spiritul îngenuncheat"*[3]. De altfel şi Weber a vorbit de „colivia de fier" a raţionalităţii. În concepţia sa, birocraţiile sunt adevărate colivii, în care indivizii sunt prin şi ca într-o capcană, negându-li-se calitatea de oameni. El anticipase o societate în care principiile raţionalităţii vor domina din ce în ce mai multe sectoare ale vieţii: instituţii de învăţământ, locuri de muncă, locuri de recreere etc., în consecinţă lumea devenind din ce în ce mai dezvrăjită. Astfel, o lume dominată de farmec, magie, mister este înlocuită de o lume în care totul este logic, clar dar mai ales standardizat.

Unii autori susţin că mcdonaldizarea este un proces al imperialismului cultural, prin care sistemul american se impune în alte ţări. De cealaltă parte sunt cei care susţin că sistemele mcdonaldizate se adaptează mediului local. Mcdonaldizarea este un fenomen transnaţional.

Vom privi în continuare mcdonaldizarea atât ca fenomen local, cât şi ca agent al imperialismului cultural.

Nu există îndoială că sistemele mcdonaldizate se adaptează condiţiilor, realităţilor şi gusturilor locale: *„scopul companiei este de a deveni pe cât posibil parte a culturii locale*[4]. Tocmai această capacitate de a se adapta a contribuit la succesul sistemului în plan internaţional. Dar dacă se adaptează prea mult, abandonându-şi metodele standard, îşi va pierde identitatea şi presiunea uniformizantă, ceea ce probabil îi va submina succesul. Extinderea pe arena internaţională a unor astfel de sisteme standardizate este un semn de imperialism cultural. Totuşi simpla existenţă a unor reţele americane standard în alte ţări nu reprezintă cel mai important indicator al mcdonaldizării. Adevăratul indicator îl constituie existenţa clonelor indigene ale acestor sisteme mcdonaldizate.

Prezenţa importurilor americane poate fi dovada unei invazii de elemente izolate şi superficiale, care nu reprezintă o schimbare fundamentală în cultura unei societăţi, dar apariţia de versiuni indigene reflectă o schimbare fundamentală în acele societăţi, o mcdonaldizare autentică[5].

---

[3] TURNAR, B. *Theme Parks and McDonaldization.* In: Barry Smart, Resisting McDonaldizations, London, Sage, 1999.
[4] Ritzer, George, *op.cit.,* p. 161.
[5] Gheorghe Toma, Constantin Degeratu, Traian Liteanu, *op.cit.*, p. 36.

De exemplu, succesul lanţului McDonald's din Rusia a dus la dezvoltarea unor restaurante indigene, cum ar fi Ruskoie Bistro. Directorul acestui fast-food spunea: *„Dacă McDonald's n-ar fi venit la noi în ţară, probabil că noi nu am fi aici. Avem nevoie să creăm restaurante fast-food care să se potrivească cu stilul de viaţă şi tradiţiile noastre"*[6].

În afara schimbărilor spectaculoase din restaurantele locale, mcdonaldizarea influenţează obiceiurile societăţii ca întreg. De exemplu, a subminat tabu-ul japonez tradiţional de a nu mânca în picioare. De asemenea, într-o oarecare măsură este atacată şi interdicţia culturală de a nu se bea direct din sticlă sau cutie. Faptul că anumite norme înrădăcinate sunt modificate de restaurantul McDonald's constituie o dovadă a impactului profund al mcdonaldizării.

În ciuda efectelor negative asupra obiceiurilor locale, nu trebuie să uităm că sistemele mcdonaldizate aduc şi mult progres. În Hong Kong şi Taipei a stimulat îmbunătăţirea condiţiilor sanitare ale restaurantelor locale. Mai mult, a contribuit uneori la reînvierea tradiţiilor locale. Benjamin Barber în cartea sa *Jihad vs. McWorld* susţine că „McWorld" stimulează dezvoltarea mişcărilor fundamentaliste locale (Jihad-uri) care se opun puternic mcdonaldizării.

Lumea este deschisă mai mult ca oricând acestor procese (pe fondul dispariţiei comunismului, şi în general a oricărei alternative de opoziţie faţă de capitalismul american), iar principala opoziţie va putea veni de la nivel local. Arjun Appadurai afirmă că problema centrală a interacţiunilor globale este astăzi tensiunea dintre omogenizarea şi eterogenizarea culturală[7].

Ambele direcţii sunt reale, există omogenizarea unor aspecte ale vieţii noastre (de exemplu, prin mcdonaldizare), dar în acelaşi timp şi aspecte ale societăţii care indică eterogenizare. Coexistenţa omogenizării şi eterogenizării este prezentă în ideea de „glocalizare", care reflectă o interacţiune complexă între local şi global.

Teza mcdonaldizării susţine mai degrabă teoria americanizării decât cea a globalizării. Statele Unite sunt nu numai patria restaurantului McDonald's, ci şi a multor alte forţe-cheie ale mcdonaldizării, iar procesul este exportat activ către restul lumii, invazia americană are loc în toată lumea: idei americane, distracţii americane, modele sociale americane, capital american[8].

Din această perspectivă mcdonaldizarea este doar un produs dintr-o lungă listă de exporturi: Coca-Cola (coca-colonizare), MTV, Disney, care în

---

[6] RITZER, George, op. cit., p. 170.
[7] APPADURAI, A., *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalizations*, University of Minnesota Press, 1990 .
[8] Gheorghe TOMA, Constantin DEGERATU, Traian LITEANU, *op.cit.,* p. 37.

multe culturi au fost considerate amenințări. Mcdonaldizarea are impact atât asupra modului de organizare a afacerilor, cât şi asupra vieții cotidiene. De asemenea, reprezintă o serie de principii care se pot desprinde de sursa originară şi introduce în structuri indigene; acest lucru va face identificarea originii lor problematică sau chiar imposibilă[9].

Astfel, opoziția față de mcdonaldizare ca element străin, de import va fi mult mai dificilă , mai ales în condițiile în care, întreprinzătorii conştienți de profiturile care pot fi obținute din mcdonaldizare continuă să-i aplice principiile în tot mai multe domenii. Mcdonaldizarea poate fi primejdioasă, generează multe dezavantaje, cum ar fi o paradoxală sporire a ineficienței, costuri mai mari, o distracție iluzorie şi o falsă calitate, sentimentul dezvrăjbirii lumii, amenințări la adresa sănătății şi a mediului înconjurător, omogenizare şi dezumanizare. Recunoaşterea acestor elemente iraționale este esențială, pentru că până acum am avut parte de o avalanşă de superlative prin care sistemele mcdonaldizate se descriu pe ele însele şi îşi susțin interesele. Realitatea este că multe societăți au fost invadate de companii americane mcdonaldizate şi multe națiuni au creat versiuni indigene ale acestora. Problema este dacă realitățile culturale locale sunt suficient de puternice pentru a modifica mcdonaldizarea astfel încât aceasta să devină un fenomen local sau mcdonaldizarea şi imperialismul cultural asociat copleşesc culturile locale şi duc la sporirea uniformității în lume[10].

În ciuda a ceea ce se crede, anume că globalizarea impune hegemonia culturii, realitatea demonstrează faptul că există o rezistență culturală care persistă şi care devine, ca valoare, din ce în ce mai puternică. Această rezistență dă posibilitatea existenței diversității culturale, care poate promova interesele comune ale societății. Întărirea identităților este folosită, în multe cazuri, ca un mecanism de control al globalizării haotice. Mai mult, identitatea este un instrument construit pe bazele experienței şi generator de sens în viața oamenilor. Acest sens, care poate fi unul religios, național, etnic, teritorial, sau în legătură cu egalitatea in drepturi între genuri, este fundamental în viața oamenilor şi caracterizează lumea la fel de mult ca şi globalizarea şi tehnologiile.

Bibliografie selectivă

1. RITZER, George, **Mcdonaldizarea societății,** Bucureşti, Editura Comunicare.ro, 2003.
2. Gheorghe TOMA, Constantin DEGERATU, Traian LITEANU, *Evoluția arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării*, Editura ANI, Bucureşti, 2007.

[9] Ibidem.

[10] Gheorghe TOMA, Constantin DEGERATU, Traian LITEANU, *op.cit.,* p. 37.

3. TURNAR, B. *Theme Parks and McDonaldization. In: Barry Smart, Resisting McDonaldizations*, London, Sage, 1999.
4. APPADURAI, A., *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*s, University of Minnesota Press, 1990 .

CONSIDERAȚII PRIVIND TRANZIȚIA DE LA CONFLICT LA PACE PRIN OPERAȚII MULTINAȚIONALE

Lector univ. Gioni Popa GAVRILOVICI

Peacekeeping, as defined by the United Nations, is "*a way to help countries torn by conflict create conditions for sustainable peace. Such assistance comes in many forms, including confidence-building measures, power-sharing arrangements, electoral support, strengthening the rule of law, and economic and social development. Accordingly UN peacekeepers can include soldiers, civilian police officers, and other civilian personnel. Most of these operations are established and implemented by the United Nations itself with troops serving under UN operational command. In these cases, peacekeepers remain members of their respective armed forces, and do not constitute an independent "UN army," as the UN does not have such a force.*

Deoarece potențialul disputelor inter-statele nu s-a redus, mediul de securitate în schimbare este tot mai mult caracterizat de diferite forme de conflicte complexe, multi-partite, intra-statale, ce duc la dezastre umanitare care ar putea reprezenta riscuri ori amenințări multinaționale pentru securitatea regională şi internațională. Astfel de conflicte nu sunt, de regulă, rezolvate de forțele permanente, ci şi de miliție şi civili înarmați. Ca urmare, instituțiile de stat intră în colaps, legea şi ordinea dispar, se instaurează haosul şi fărădelegea, iar populația civilă fuge din regiunea ori țara aflată în conflict. De aceea, activitățile internaționale pentru restaurarea păcii trebuie să cuprindă eforturi politice, diplomatice, militare şi umanitare pentru a promova reconcilierea națională şi restabilirea unui guvern eficient.

Astfel de situații complexe, neprevăzute necesită o reacție complexă şi multifuncțională, cu implicarea mai multor autorități politice, militare, civile şi umanitare, sub o singură comandă politică, cum ar fi ONU, ca şi implicarea organizațiilor regionale şi sub-regionale, a guvernelor, organizațiilor supra-naționale din afara regiunii şi a agențiilor non-guvernamentale. Conflictele intra-statale au potențialul să dureze mai mulți ani, necesitând activități şi contribuții bine adaptate din partea tuturor părților implicate, pentru a atinge obiectivul politic. Păstrându-şi poziția sa inițială defensivă, conceptul strategic NATO descris în MC 400-1 recunoaşte noile riscuri şi provocări multi-dimensionale

Operații de menținere a păcii - delimitări conceptuale

Operațiuni militare de stabilitate şi sprijin

Teoreticienii militari apreciază că armatele moderne sunt pregătite pentru a desfăşura două tipuri de acțiuni militare: acțiuni specifice luptei armate şi operațiuni de stabilitate şi pace. Doctrina operațiilor Forțelor Terestre, probabil documentul cel mai modern cu efect normativ, aliniat doctrinelor similare din statele NATO, elaborat după 1989, consfințeşte aceleaşi două tipuri de acțiuni militare.

Denumite inițial, acțiunile militare altele decât războiul au intrat în sfera domeniilor de acțiune ale armatelor de mult mai puțin timp decât domeniul acțiunilor de luptă - specifice războiului, însă importanța cunoaşterii, studierii şi pregătirii armatei pentru desfăşurarea lor este imperios necesară. Este dificil de făcut diferența dintre război şi acțiunile militare altele decât războiul, mai ales când între părțile implicate există diferențe esențiale de opinii iar potențialul militar nu se află într-un oarecare echilibru. Specialiştii militari americani optează pentru formula „operații de menținere a stabilității" care în contextul politico-militar actual ar corespunde mai mult tipologiei acestor operații.

Operațiunile de stabilitate şi sprijin constau în utilizarea tuturor capabilităților militare în toate tipurile de operațiuni mai puțin războiul. Aceste acțiuni militare pot fi folosite pentru a completa orice combinație a utilizării instrumentelor de putere ale statului, atât înainte, în timpul sau după încheierea unui război sau conflict armat, ori fără a se ajunge la acesta[1].

Scopurile operațiunilor de stabilitate şi sprijin în viziunea armatei SUA constau în:

– descurajarea războiului;
– rezolvarea conflictului;
– promovarea păcii;
– sprijinirea autorităților civile[2].

Aceste scopuri se regăsesc şi în normele româneşti din acest domeniu, cu singura deosebire că descurajarea războiului a fost înlocuită cu prevenirea acestuia[3]. Se consideră că noțiunea de prevenire a războiului este mult mai largă, aceasta putând fi realizată printr-o gamă foarte largă de acțiuni şi mijloace.

Descurajarea izbucnirii războiului este un concept mult mai restrictiv, constând în determinarea adversarului să renunțe la anumite scopuri, acțiuni,

[1] Joint Chief of Staff, *Joint Doctrine Enciclopedia*, vol. II, 1997, p. 512.
[2] Joint Pul 3-07, *Joint Doctrine for Military Operations Other Than War*, June 16, 1995, p. I-1.
[3] *Doctrina Operațională a Trupelor de Uscat*, 1999, art. 221.

mijloace de teama ripostei şi a riscurilor pe care le-ar atrage folosirea acestora[4]. Pe când descurajarea declanşării războiului se realizează în principal prin mijloace militare, adică prin teama de o reacţie violentă, prevenirea războiului se realizează mai ales prin măsuri politice şi deci nu este specifică acţiunilor militare, ci măsurilor de diplomaţie preventivă, în primul rând dar şi celor politice şi economice.

În ceea ce priveşte sprijinirea autorităţilor civile trebuie subliniat faptul că este vorba de soluţionarea crizelor interne şi nu de un sprijin nelimitat şi necondiţionat. Acordarea acestui sprijin este înţeleasă şi în sensul asigurării respectării constituţiei, a asigurării stabilităţii interne şi a ordinii şi liniştii publice, pe baza legilor specifice unui stat de drept şi respectându-se principiul separaţiei puterilor prevăzut în Constituţie.

Spre deosebire de război sau de conflictul armat, în care scopul strategic urmărit constă în înfrângerea adversarului şi impunerea îndeplinirii obiectivelor strategice naţionale, sau a unei alianţe ori coaliţii, acţiunile militare altele decât războiul, chiar cele ce include desfăşurarea unor acţiuni de luptă, care la nivel tactic nu diferă în mod esenţial de cele utilizate în război, urmăresc tocmai soluţionarea situaţiilor de criză fără a se mai ajunge la război, evitându-se astfel pierderile de vieţi omeneşti, distrugerea de bunuri şi suferinţa populaţiei, ori cel puţin acestea fiind reduse la un minim rezonabil.

În operaţiunile de stabilitate şi sprijin, obiectivele, considerentele şi constrângerile politice sunt primordiale faţă de cele militare. În unele situaţii chiar, acţiunea militară nu constituie componenta principală a acţiunii de ansamblu aşa cum de exemplu se întâmplă în operaţiile umanitare şi ca atare nici efectivele militare angajate nu constituie elementul principal, chiar dacă ele deţin întâietatea din punctul de vedere al forţei şi capacităţii combative, nerezolvate însă în acest caz. Drept rezultat, acţiunile militare altele decât războiul se bazează pe reguli de angajare mult mai restrictive decât acţiunile de luptă specifice războiului.

Operaţiunile de stabilitate şi sprijin contribuie la atingerea obiectivelor strategice de securitate naţională ale statelor ce le organizează şi uneori în egală măsură şi la atingerea celor privind securitatea internaţională.

În timp de pace, misiunea principală a forţelor armate este de a asigura descurajarea oricărui tip de agresiune, adică atât acţiunile agresive externe, cele interne cât şi pe cele combinate.

În concluzie operaţiunile de stabilitate şi sprijin cuprind o gamă largă de operaţii urmărind îndeplinirea unor scopuri foarte variate, incluzând realizarea intereselor şi obiectivelor naţionale, descurajarea şi prevenirea

[4] Ibidem, Glosar, p. 61.

războiului, promovarea sau după caz reinstaurarea păcii, reducerea tensiunii dintre state sub nivelul conflictului armat şi rezolvarea crizelor internaţionale, menţinerea influenţei internaţionale a statului respectiv, sprijinirea autorităţilor civile în rezolvarea situaţiilor de criză internă. Sprijinirea îndeplinirii acestor obiective prin utilizarea instrumentului militar al puterii naţionale constă de fapt în utilizarea forţelor armate şi a logisticii necesare acestora pentru îndeplinirea unor misiuni foarte variate, altele decât aceea de a purta un război.

Operaţiile de stabilitate şi sprijin reprezintă ansamblul activităţilor, acţiunilor şi măsurilor pregătite şi desfăşurate de către Forţele Terestre în afara teritoriului naţional, acoperind gama operaţiilor externe diferite de război, în care armata are rolul cheie, conducător şi al căror scop final îl constituie realizarea unui mediu internaţional stabil, propice promovării intereselor de pace, colaborare şi înţelegere între naţiuni.

Forţele care participă sau execută operaţii de stabilitate se constituie subunitate auspiciul ONU, OSCE şi a altor organizaţii internaţionale.

Controlul operaţional este investit într-un singur comandament combinat care se subordonează autorităţilor politice responsabile de operaţie; în cazul O.N.U această autoritate este reprezentată de secretarul general; contingentele naţionale îşi păstrează autoritatea unităţilor, funcţiile normale de comandă sunt păstrate de ţara de care aparţin forţele. Sprijinul logistic poate fi centralizat pentru întreaga forţă de menţinere a păcii, dar cel mai adesea rămâne subunitate controlul canalelor naţionale.

Acţiunile forţelor ce execută operaţii de stabilitate şi de sprijin sunt clar definite prin mandatul politic şi în termeni de referinţă.

SOP-urile subunităţilor sunt modificate pentru a sprijini realizarea rapidă şi regulamentară a operaţiilor; operaţiile sunt strict limitate în concordanţă cu cele incluse în noile S.O.P. ale batalionului.

Tipologia operaţiilor de stabilitate este diversă. Principalele tipuri de operaţii de stabilitate la care pot participa unităţile din compunerea Forţelor Terestre sunt:

- Controlul armamentelor: pregătirea Forţelor Terestre pentru primirea inspecţiilor din partea partenerilor străini, escortarea echipelor de inspecţie care îşi desfăşoară activitatea în ţară; participarea cu personal specializat la echipele de inspecţie în statele partenere;
- Combaterea terorismului - cuprinde atât operaţii de reducere a vulnerabilităţii faţă de actele de terorism (antiterorism) cât şi acţiuni ofensive întreprinse pentru a interzice astfel de acţiuni (contraterorism);
- Sprijinul operaţiilor antidrog - susţinerea unităţilor specializate pentru interzicerea producerii, transportului şi distribuţiei drogurilor;

• Asistență umanitară și civilă: se execută în conjuncție cu alte operațiuni militare și civile și constă în: îngrijire medicală și veterinară pentru zonele rurale, constituirea unor căi simple de transport de suprafață, amenajarea de surse de apă și sisteme de salubrizare, realizarea sau producerea unor utilități publice, activități legate de detectarea minelor și deminare, incluzând instruire și asistență tehnică;

• Asistență acordată unei națiuni - promovarea securității și stabilității în regiune, conform mandatului încredințat, regulilor de angajare și actelor normative naționale;

• Evacuarea necombatanților - poate avea loc în: medii permisive, medii nesigure, medii ostile; se execută la ordinul eșalonului superior cu asentimentul celor evacuați;

• Impunerea de sancțiuni - se realizează prin combinarea operațiilor terestre cu cele aeriene și navale;

• Demonstrația de forță - se execută de către unități care acționează independent sau în cadrul unor forțe multinaționale, pentru a face dovada hotărârii acestora de a determina o situație care poate fi contrară intereselor naționale vitale sau ale alianței;

• Operații de pace - componentă majoră a operațiilor de stabilitate și constă în: prevenirea conflictului, realizarea păcii, construcția păcii, menținerea păcii, impunerea păcii.

Menținerea păcii (Peace Keeping) constituie intervenția militară pentru limitarea; modelarea și/sau încetarea ostilităților între state sau în cadrul unor state, prin intervenția unei a 3-a părți imparțiale, organizate și conduse internațional, folosind forțe militare și civili pentru a ajuta procesul politic de soluționare a conflictelor și de restabilire a păcii (Viziune NATO – "Raportul Atena"[*]).

Menținerea păcii a devenit un termen foarte des folosit; o gamă foarte variată de operațiuni civile și militare sunt numite operațiuni de menținere a păcii.

Operațiunea UNFCYP - pentru asigurarea liniei de demarcație (linia "Verde") între comunitățile cipriotă, turcă și greacă în Insula Cipru

Asemenea intervenții au implicat în mod tradițional desfășurarea unei forțe de menținere a păcii în teren cu consimțământul părților aliate în conflict incluzând supervizarea liniilor de demarcație, monitorizarea încetării focului și controlul zonelor tampon, dezarmarea și demobilizarea fracțiunilor luptătoare și supervizarea frontierelor. Trebuie să subliniem faptul că în ultimii ani ONU a lărgit în mod semnificativ tipul de operațiuni

[*] "Raportul Atena" - document întocmit la întrunirea care a avut loc la Atena între miniștrii de externe ai țărilor membre ale N.A.T.O. (februarie 1994)

militare desfășurate sub denumirea generică "menținerea păcii" pentru a include, de exemplu, intervenții pentru protecția ajutorului umanitar sau operații pentru protecția refugiaților și a persoanelor strămutate (Displaced persons).

În conformitate cu CARTHA, responsabilitatea primară pentru menținerea și securitatea păcii internaționale revine Consiliului de Securitate (CS) pentru a asigura acțiunea promptă și eficientă a ONU. Puterea CS constă în măsuri coercitive dar și în sancțiuni economice sau în alte măsuri care nu presupun folosirea forței în scopul de a preveni sau opri agresiunea și în final pentru a întreprinde acțiuni militare împotriva unui agresor. Mai mult, în timp ce recomandările tuturor celorlalte organisme ONU nu au caracter juridic, membrii sunt în mod egal obligați „să accepte și să ducă la îndeplinire hotărîrile CS".

Charta ONU prezintă ca „mijloace pașnice" măsurile colective efective pentru prevenirea și îndepărtarea amenințărilor la adresa păcii, inclusiv reprimarea actelor de agresiune.

În Charta ONU se prevede un cadru general pentru reglementarea pașnică a disputelor (negocieri, cercetări, medieri, reglementări juridice).

În continuare sunt ilustrate acțiuni de constrângere în caz de amenințare a păcii, acte de agresiune. Participantul principal în acest context este Consiliul de Securitate. Acesta poate hotărî măsurile care nu presupun folosirea forțelor armate, inclusiv întreruperea parțială sau completă a relațiilor economice.

În cazul când aceste măsuri se dovedesc neadecvate, acesta poate acționa cu forțele aeriene, maritime sau de uscat pentru a menține sau restaura pacea sau securitatea internațională. Aceste sancțiuni pot include demonstrații, blocade sau alte operațiuni, inclusiv operațiuni de luptă în aer, pe mare sau pe uscat întreprinse de forțele ONU.

În actuala viziune se pot identifica cel puțin 5 tipuri diferite de operațiuni:

1 Desfășurarea preventivă; Construcția păcii; Operațiuni de implementare a păcii;

2 Operațiuni de impunere a păcii; Operațiuni de menținere a păcii.

Prin urmare menținerea păcii constă în desfășurarea unei prezențe U.N. în zona afectată de conflict, cu consimțământul tuturor părților implicate. Aceasta presupune desfășurarea în zonă a unor efective militare și (sau) grupuri de observatori militari sau civili.

Condiții:

— Consimțământul părților implicate;

— Sprijinul continuu din partea forurilor internaţionale (convingerea şi explicaţia; imparţialitatea; transparenţa; coordonare; folosirea la minim a forţei);
— Forţă militară efectivă;
— Mandat clar şi accesibil;
— Menţinerea unei stricte neutralităţi;
— Neimpunerea unei soluţii externe.

Tipuri de operaţiuni de menţinere a păcii

În cadrul operaţiilor de menţinere a păcii pot fi executate următoarele misiuni:

Observarea: misiune organizată şi asigurată, inclusiv logistic, de către Organizaţia Naţiunilor Unite. Misiunea observatorilor constă, în principal, în supravegherea, monitorizarea şi raportarea evoluţiei situaţiei din zonă şi respectarea condiţiilor stabilite prin acorduri şi armistiţiu[5]. Participarea este multinaţională iar ca o condiţie, până la căderea Cortinei de Fier, a fost aceea că membrii permanenţi ai Consiliului de Securitate al ONU nu participau cu personal la asemenea misiuni. Ca o caracteristică a misiunii de observare este aceea că aceasta nu dispune de forţă militară de interpunere între părţile aflate în dispută.

Câteva exemple de astfel de misiuni sunt edificatoare:

♦ Misiunea ONU pentru supravegherea armistiţiului dintre Israel şi vecinii săi arabi (UNTSO), din 1948, cu sediul la Ierusalim;

♦ Grupul Naţiunilor Unite de observare în Liban (UNOGIL), din 1958, care a luat fiinţă în urma ostilităţilor dintre Siria şi Liban. Misiunea a funcţionat la Beirut, având ca scop supravegherea graniţelor dintre cele două ţări şi a zonelor învecinate;

♦ Misiunea Naţiunilor Unite de bune oficii în Afganistan şi Pakistan (UNGOMAP), din 1988, în urma războiului civil din Afganistan şi a intervenţiei trupelor sovietice în această ţară, ceea ce a atras şi implicarea Pakistanului. Scopul misiunii: aplicarea acordurilor încheiate de încetare a focului, retragerea trupelor sovietice, monitorizarea eventualelor încălcări ale acordurilor încheiate. A funcţionat la Kabul şi Islamabad.

În ultimul deceniu, cele mai importante misiuni de acest gen au fost/sunt cele executate în Liberia (UNOMIL, din 1993); Georgia (UNOMIG, din 1993); Kuweit (UNIKOM, din 1991); Angola (MONUA, 1997-1999); Congo (MONUC, din 1999); Etiopia şi Eritreea (UNMEE, din 2000); Macedonia (FRY, din 2001).

De o importanţă deosebită au fost misiunile de verificare ale ONU în Angola (UNAVEM I 1989-1991; UNAVEM II din 1991) create în urma

[5] *Doctrina pentru operaţiile întrunite multinaţionale*, Bucureşti, 2001, art.19(a)

războiului civil din această ţară, unde ulterior au intervenit efective militare cubaneze.

Misiunile au funcţionat la Luanda, cu mandatul de a supraveghea retragerea totală a trupelor cubaneze, respectarea încetării focului între facţiunile angoleze şi supravegherea alegerilor.

Interpunerea de forţe, care implică participarea unei forţe militare imparţiale dispusă între beligeranţi, cu scopul menţinerii acestora separaţi, în urma unei încetări provizorii a focului sau a unui acord de încetare a focului. Misiunile de acest gen au un grad ridicat de dificultate, atât în pregătire, cât mai ales în executare. Exemplificăm prin câteva misiuni de acest gen:

♦ Forţa de urgenţă a Naţiunilor Unite (UNEE) în perioada 1956-1979, care a operat în Orientul Mijlociu în urma conflictului arabo-israelian. A acţionat ca o forţă de interpunere între părţile aflate în conflict. Misiunea a funcţionat în mai multe etape, datorită situaţiei mai mult decât delicate din regiune:

- între 1956-1967, ca urmare a crizei Canalului de Suez, funcţionând pe teritoriul egiptean. În mai 1967 Egiptul a solicitat Secretarului General ONU retragerea trupelor UNEE de pe teritoriul egiptean iar israelienii nu au acceptat prezenţa acestora în interiorul graniţelor proprii. Astfel, respectând principiul prezenţei forţelor în zona de operaţii cu acordul părţilor, prezenţa acestora devenea ilegală, drept pentru care au fost retrase;
- între 1967-1974, în urma războiului de şase zile, din 1967, în care Israelul a ocupat Înălţimile Golan şi malul vestic al râului Iordan. Nu s-a obţinut acordul părinţilor privind forţa de interpunere şi misiunea a funcţionat pe bază de observatori;
- 1974-1979, când forţele UNEE au fost refăcute cu acordul tuturor părţilor aflate în conflict.

Dintre contribuitorii cu forţe au fost excluse ţările membre permanente ale Consiliului de Securitate iar finanţare s-a efectuat din bugetul ONU.

♦ Forţa Naţiunilor Unite de menţinere a păcii în Cipru (UNFICYP), înfiinţată în 1964 şi care încă funcţionează, a fost determinată de invadarea Ciprului de Nord de către armata turcă. Eforturile ONU în această problemă s-au finalizat prin ajungerea la un acord de încetare a focului între cele două facţiuni, turcă şi greacă, şi reglementarea pe cale paşnică a conflictului.

Sarcina UNFICYP este aceea de a supraveghea respectarea acordului şi de a realiza aşa zisul tampon, pe linia de demarcaţie, dintre părţi, pentru împiedicarea reluării conflictului. Prin această misiune s-a realizat anihilarea din faşă a unei situaţii nemaiîntâlnite până atunci, un posibil conflict între două ţări membre NATO. Pe timpul misiunii au fost stabilite diferite

niveluri (trepte) ale capacității de luptă pe care forța dislocată în teatru trebuia să le atingă, corespunzător situației date.

Alte asemenea operații au avut loc în Orientul Mijlociu (UNDOF), în 1973, cu sediul la Damasc, în Liban (UNFIL), în perioada 1979-2000, urmată de o misiune de observatori, Bosnia-Herțegovina (SFOR), în 1997, Kosovo (KFOR), în 2000, Afganistan (ISAF), începând cu 2002.

Asistența de tranziție: operații care sunt executate între plaja de timp cuprinsă între semnarea acordului de pace și preluarea de către segmentul civil a unei operații de construire a păcii. Se urmărește implementarea acordului de pace, sprijinirea tranziției de la starea de război la cea de pace și nu în cele din urmă revenirea societății la starea de normalitate.

Exemplificăm în acest sens operația Grupul Națiunilor Unite pentru asistență în tranziție (UNTAG), desfășurată în Namibia, în perioada 1989-1990. Sarcinile misiunii au fost acelea de a stabiliza situația din țară și supravegherea desfășurării de alegeri libere și corecte, în urma declarării Namibiei ca țară independentă. Au participat cu forțe nenumărate state printre care și patru membre permanente ale Consiliului de Securitate: Franța, Marea Britanie, China, URSS.

Compunerea forței de menținere a păcii

Atât în funcție de tipul misiunii cât și de mandatul internațional și acordul cadru al părților aflate în conflict există o variantă standard pentru structurarea unei misiuni de menținere a păcii:

- Componentă civilă (se află ierarhic deasupra componentelor naționale);
- Componentă militară;
- Componentă de poliție civilă sau militară;
- Componentă umanitară;
- Componentă electorală;
- Componentă diplomatică.

Componenta administrației civile

Este condusă de ofițerul șef administrativ, fiind deservită de personalul ONU și personalul recrutat pe plan local.

Asigură :

- Sprijin pe plan managerial, administrativ și cleric; aprovizionarea, procurarea și reaprovizionarea;
- Servicii de alimente; transporturi; întreținere vehicule și echipament;
- Amenajarea genistică a terenului și servicii tehnice; aviația și servicii aeriene; transmisiuni și comunicații;
- Personal administrativ și de servicii; servicii de securitate; servicii de buget și financiare;

- Servicii de sănătate; servicii poștale și de curier; asistență juridică pentru personal.

Componenta militară

Este reglementată în acordul dintre U.N. și părțile în conflict. Ele vor fi înarmate și organizate după modelul militar sub conducerea unui comandant al forței. Valoarea și misiunile componentei militare vor fi prevăzute în acordul cadru. Tot din cadrul acestei componente fac parte și observatorii militari. De regulă aceștia sunt neînarmați sub comanda unui observator șef militar și au ca principale misiuni supervizarea acordului de pace, de încetare a focului, de negocieri, legătura permanentă cu situația concretă de pe teren.

Componenta poliție civilă

Valoarea și misiunile vor fi stipulate în acordul cadru. De regulă, sunt organizați pe grupe (echipe) neînarmați sub comanda unui comisar.

- Asigură ca legea și ordinea să fie respectate în mod efectiv și imparțial;
- Asigură ca drepturile omului și standardele justiției să fie în întregime respectate;
- Monitorizează acțiunile oficialităților locale pentru respectarea legii;
- Supervizează și controlează poliția civilă locală;
- Îndeplinește îndatoririle generale ale poliției cum ar fi investigarea incidentelor;
- Asigură securitatea personalului ONU;
- Supervizează întoarcerea refugiaților;
- Supervizează demobilizarea forțelor locale de poliție;
- Asistă la derularea procesului electoral;
- Asistă la antrenarea forțelor locale de poliție.

Componenta pentru monitorizare electorală

Constituită din reprezentanți ai unor organizații internaționale neguvernamentale sau guvernamentale.

- Monitorizează procesul alegerilor;
- Verifică pentru comunitatea internațională dacă alegerile sunt libere și cinstite.

Componenta ajutorului umanitar

Constituită din organizații internaționale:

- Distribuirea de hrană;
- Aprovizionarea medicală;
- Proiecte de dezvoltare, reconversie profesională;
- Respectarea drepturilor omului.

Componenta diplomatică

Reprezentanţi oficiali ai diferitelor organisme internaţionale care depun un efort diplomatic neîntrerupt pentru rezolvarea pe cale paşnică a conflictelor.

Participarea activă în operaţiunile de menţinere a păcii

Operaţiunile menţinere e păcii au drept scop atingerea unui obiectiv bine definit, conform celor specificate în mandat. Acesta poate fi limitat în fapt, dar poate fi şi deosebit de complex, prezentând aspecte multiple. Atunci când apar conflicte între state, problemele legate de rezolvarea conflictului sunt relativ clare. În conflictele intra-statale, diferendele părţilor beligerante şi cauzele situaţiei de urgenţă pot fi deosebit de complexe şi dificil de identificat.

În ambele cazuri, operaţiunea PKO poate implica o gamă largă de agenţii guvernamentale, autorităţi militare şi civile, forţe armate permanente şi nepermanente şi organizaţii locale, subregionale, pe lângă agenţiile şi organizaţiile independente ale Naţiunilor Unite, ca şi organizaţii non-guvernamentale (NGOs) şi organizaţii speciale de voluntari (PVOs). Acestea toate trebuie să coopereze strâns pentru a îndeplini eficient şi cu succes PKO, conform mandatului acesteia.

Directiva şi controlul politic

Controlul politic global al PKO constituie responsabilitatea unei singure organizaţii politice, internaţional recunoscute, cum ar fi Naţiunile Unite sau OSCE. Organismul executiv superior al organizaţiei responsabile va numi un coordonator la nivel înalt. Într-o operaţiune în sprijinul păcii, acesta poate fi reprezentantul special al secretarului general al Naţiunilor Unite (SRSG), în timp ce într-o operaţiune în sprijinul păcii, condusă de OSCE, şeful misiunii (HofM) poate fi numit. Organismul executiv va pune la dispoziţie şi un mandat scris, foarte clar, cuprinzând detalii ale misiunii, precum şi obiectivele ei, autoritatea, durata preconizată şi termenii de referinţă[6].

Coordonatorul la nivel înalt va acţiona în numele autorităţii internaţionale mandatare în toate aspectele referitoare la misiunea primită. Organizaţia internaţională responsabilă va cere sprijin pentru conducerea misiunii, dacă este necesar, de la organizaţiile regionale şi/sau de la NATO.

Elaborarea mandatului**.** Vor fi puse la dispoziţie norme specifice privind elaborarea mandatului de către organismul politic care conferă autoritatea, în cooperare cu Consiliul Nord Atlantic. Mandatul trebuie să stabilească:

1. Legitimitatea operaţiei.
2. Natura operaţiei.

3. Libertăţi. Constrângeri şi limitări.[6]
4. Obiective strategice.
5. Termenul final.

Prioritatea politică. Cum PKO este autorizată prin mandat politic, autoritatea globală va fi politică. Dacă NATO va fi implicat într-o astfel de PKO, Consiliul Nord-Atlantic va defini parametrii politici în cadrul cărora cor opera forţele NATO şi va răspunde de elaborarea directivei politice către FC, apoi înspre CofC după coordonarea cu SRSG sau HofM, conform necesităţilor. În conducerea unei operaţiuni în sprijinul păcii comandanţii militari de la toate nivelele trebuie să fie conştienţi de interacţiunea dintre nivelele politic, operaţional şi tactic.

Obiectiv.

1. Obiectivul unei PKO va fi definit în cadrul mandatului cât mai clar posibil pentru a fi transpus în acţiuni şi instrucţiuni de implementare. Autoritatea mandatară trebuie să-şi stabilească propriile obiective, urmărind un anumit "stadiu final".

2. Este important ca autorităţile care pun în practică obiectivul să transpună mandatul în sarcini clare, ce pot fi îndeplinite, care ar putea forma baza termenilor de referinţă pentru toate părţile implicate într-o PKO şi pentru ordinele operaţionale emise către forţele NATO. Comandanţii trebuie să înţeleagă scopurile strategice pentru a permite stabilirea obiectivelor corespunzătoare şi pentru a se asigura că participă la efortul global (unitatea eforturilor).

Răspuns complex

1. Situaţiile de urgenţă complexe necesită un răspuns care coordonează acţiunile agenţiilor militare, diplomatice şi umanitare implicate. Cum operaţiunea în sprijinul păcii este caracterizată prin sarcini şi participare multidimensionale, cooperarea între toate elementele participante şi coordonarea tuturor agenţiilor sunt esenţiale pentru atingerea "stadiului final" specificat în mandat.

2. Un astfel de răspuns complex trebuie proiectat pentru a controla, conţine şi ajusta cauzele elementare imediate şi simptomele problemei, astfel încât operaţia să poată evolua spre o rezolvare de durată. Mecanismele civile şi militare trebuie stabilite la toate nivelele, punând la dispoziţie o structură care va permite autorităţilor politice şi militare să-şi exprime şi să-şi pună în practică intenţiile.

---

6 *Directiva Bi-MNC pentru doctrina NATO a operaţiilor în sprijinul păcii*, p. 12

Strategia de angajare şi dezangajare a forţelor

Strategia de angajare a forţelor. Planul de campanie trebuie, de asemenea, să dezvolte o strategie de angajare care coordonează sosirile consecutive sau ad-hoc şi angajarea în teatrul de operaţiuni a multor agenţii implicate, ca şi a celor care operează în zonă înainte de sosirea PSF (forţa de sprijinire a păcii) . FC (comandantul forţei) şi planificatorii militari trebuie să fie pe deplin informaţi cu privire la acţiunile în curs de desfăşurare pentru a atinge unitatea eforturilor şi a scopurilor. Fără o asemenea strategie de angajare ar putea să nu fie echilibrată de la început, făcând astfel dificilă de pus în practică strategia de dezangajare.

Strategia de dezangajare a forţelor. 1. În timp ce planul de campanie va avea definit un singur stadiu final, diferitele agenţii civile şi militare vor avea criterii de diferenţiere pentru a-şi determina strategiile de dezangajare a forţelor. Aceste puncte diferite de ieşire ar trebui privite ca elemente care stau la baza căii de realizare a stadiului final stabilit prin mandat.

2. Pentru NATO, criteriile de dezangajare a forţelor vor reprezenta punerea în practică a acestor condiţii în cadrul obiectivelor politice care promovează înfiinţarea unui mediu stabil şi sigur. Aceste condiţii trebuie determinate şi aprobate în avans de către Consiliul Nord-Atlantic cu organizaţia politică mandatară şi cu alte agenţii de bază, îndeosebi cu cele care se aşteaptă să rămână angajate după retragerea forţelor NATO.

3. Aceste condiţii trebuie revizuite periodic de către autorităţile politice responsabile pentru a determina dacă a fost realizat vreun progres, felul în care operaţia poate fi ajustată sau dacă misiunea trebuie terminată permanent.

4. Când PSF şi-a încheiat cu succes misiunea, ea poate fi retrasă; oricum, procesul de construcţie a păcii poate fi sprijinit de către militari prin "retragerea interdicţiei" sau prin măsuri regionale de construire a încrederii, ca de exemplu instruire şi exerciţii militare.

Momentul implicării

Deşi au fost trase învăţăminte din experienţele de după încheierea războiului rece, privind modul de abordare a unui număr mare de situaţii complexe legate de instabilitatea regională, este păcat că şi acum comunitatea internaţională continuă să nu aibă încredere în angajarea timpurie, în situaţii de criză ori cu puţin peste limita minimă de obligativitate. E foarte posibil ca organizaţiile neguvernamentale şi PVO-urile civile să se implice înaintea luării unei iniţiative politice de a începe o acţiune militară.

Ca în orice operaţiune militară, avertizarea timpurie şi timpul de planificare sunt de dorit. NATO are un sistem de management al crizelor sofisticat şi testat care include un sistem plin de precauţii, capabil să evalueze avertismentele şi indicatorii care provin din situaţii care se

înrăutăţesc. Totuşi, capacitatea de a reacţiona la timp depinde de cât de decisă este comunitatea internaţională să acţioneze. Această hotărâre este cel mai bine dovedită prin elaborarea unui mandat corespunzător.

Planificatorii militari NATO trebuie să se aştepte să facă faţă diversităţilor de opţiuni începând cu situaţia ideală de a fi capabili de escaladare şi încetarea escaladării, cu folosirea unei serii de măsuri de prevenire a conflictelor, până la opţiunea cea mai puţin dorită, aceea ca forţele NATO să se implice târziu într-o situaţie care se înrăutăţeşte deoarece credibilitatea comunităţii internaţionale este în joc.

Într-o mare măsură, momentul luării deciziei va determina natura implicării NATO în PSO şi, deci, şi în care anume spectru de la menţinerea forţei până la impunerea păcii, se află această implicare. Cu cât deciziile se iau mai târziu, cu atât este mai plauzibil să se ajungă la o misiune cu impunere a păcii. În acest proces, momentul critic este realizarea "Condiţiilor de implicare a Alianţei".

Desfăşurarea şi executarea misiunii

Desfăşurare

1. Este important ca PSF să se deplaseze în zona de operaţiuni de îndată ce e posibil, după decizia de a angaja această forţă şi după realizarea cercetării, controlului locului şi aprobării Planului Campaniei.

2. O desfăşurare rapidă va reduce şansa ca situaţia politică şi militară din zona de conflict să se modifice apreciabil faţă de deciziile luate iniţial. În plus, o desfăşurare rapidă şi eficientă ajută la realizarea unei credibilităţi imediate a Forţei. Legat de alţi factori evidenţiaţi în paragraful următor, este esenţial ca forţele să sosească şi să demonstreze o atitudine care să corespundă misiunii.

3. Decizia, când anume apare “prima oportunitate practică” va depinde de o serie de factori, printre care:

(a) necesitatea de a certifica forţele care nu aparţin NATO din PSF, pregătirea Forţei şi gradul de instruire a diferitelor elemente ale Forţei;

(b) planurile de desfăşurare naţionale şi competiţia pentru Porturile maritime de debarcare (SPOD), portul aerian de debarcare (APOD) şi alte baze de primire;

(c) Criterii naţionale şi TOA ale FC.

Deasupra tuturor acestor consideraţii militare va exista imperativul politic presant de acţiune, această presiune trebuie să fie temperată de evaluarea de către FC a gradului de acceptare şi imparţialitate din mediul operaţional[7].

---

[7] *Directiva Bi-MNC pentru doctrina NATO a operaţiilor în sprijinul păcii*, p.16

Executarea misiunii

1. Din momentul elaborării planului şi dislocării, restul PSO trebuie realizat în conformitate cu etapele şi obiectivele Planului de campanie. Va fi esenţial pentru succesul strategic ca aspectele militare ale Planului de campanie să fie permanent revizuite pentru a asigura sincronizarea liniilor de operaţiune cu cele ale elementelor politice şi civile. Acest lucru se poate realiza doar la cel mai înalt nivel, desigur între FC şi SRSG sau HofM. Poate fi necesar ca FC să solicite MC şi NAC prin CofC, să garanteze informarea la timp şi eficientă.

2. OPLAN-ul va indica intenţia MNC/SC-urilor, PC şi a comandanţilor componentelor (CC), efortul principal şi obiectivele de sprijin pentru fiecare fază. Atingerea lor va necesita monitorizarea în detaliu a modului cum se respectă ele de către părţile implicate şi evaluarea progresului înregistrat pentru atingerea punctelor decisive. O atenţie specială trebuie acordată schimbărilor intervenite în mediul operaţional care ar putea duce la schimbări de mandat ori în structura şi capacităţile PSF. Echilibrul între "fiorul misiunii" şi "protecţia misiunii" va avea un rol important în evaluare, pe măsură ce operaţiunea progresează.

3. Comandanţii operaţionali vor aştepta decizii timpurii bazate pe conţinutul misiunii generale; ele trebuie să includă schimbări ale ROE, când e necesar. Această directivă este crucială dacă forţele trebuie să fie pregătite pentru schimbări de misiune ori a zonei de operaţiuni şi structurate pentru a reacţiona. Flexibilitatea abordării şi capacităţii de adaptare a forţelor va fi cheia, ca şi toate schimbările apărute în intenţia FC şi care se fac cunoscute, până la cel mai mic nivel, fiecărui membru al PSF. Aşa este comprimarea între nivelul strategic politico-militar prin cel operaţional până la nivelul tactic în PSO pe care o acţiune tactică militară responsabilă sau mai rău, o greşeală, poate avea repercusiuni adverse ce afectează în mod disproporţionat evaluarea globală a succesului.

CONTRIBUŢIA BEHAVIORISMULUI LA DEZVOLTAREA TEORIEI RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE

Conf. univ. dr. Leonida MOISE

Behaviorism imposed in the international relation theory at the beginning of the ′60 and represented a scientifical approach for the international relations field.

The conceptual disputes among the behaviorism's and realism's representants, main paradigm in the international relations, took shape as the second great debate from the international relations theory, known as the realism – behaviorism debate or traditionalism against scientism.

Behaviorism denies classical realism as being the main paradigm of the international relations and sustains that without the scientific research confirmation and a critical attitude existance the international relations field represents only a descriptive history or a normative theory.

Apariţia behaviorismului este legată de contextul favorabil de care au beneficiat studiile politice în S.U.A., când numeroase agenţii guvernamentale şi fundaţii particulare au susţinut programul de cercetare, la care erau chemaţi să se exprime, în special tinerii.

Un rol important în promovarea noului curent l-au avut fundaţia *Behavioral Science Divison*, finanţată de firma Ford, *The National Science Foundation* şi *Oficiul pentru Ştiinţe Sociale*.

Behavioriştii plecau de la premisa că rigoarea ştiinţelor exacte trebuie să caracterizeze şi cercetările din zona relaţiilor internaţionale, unde toate afirmaţiile importante trebuiau justificate prin legile obiective specifice domeniului social. Introducerea tehnicilor moderne de calcul a dat o nouă perspectivă teoriei sistemelor, care, în viziunea mişcării behavioriste trebuia aplicată şi în domeniul relaţiilor internaţionale. Datorită rezultatelor sale, ştiinţa se separă de istorie, artă şi ideologie, folosind o metodă iniţiată de Karl Popper, prin care legile sale puteau fi „falsificate". Folosind datele ştiinţei, cu ajutorul falsificaţionismului s-a încercat să se demonstreze că nu natura umană, ci dilema securităţii stă la baza politicii internaţionale a puterii.

Prin urmare, behaviorismul se baza pe tehnicile noi de stocare a datelor şi folosea calculul matematic pentru a stabili comportamentul actorilor în sistem, respingând metodele tradiţionale utilizate de diplomaţie, drept sau filozofie politică. În acest fel, falsificarea era esenţială în cercetarea privind

relațiile internaționale. Demersul științific întreprins în teoria relațiilor internaționale apelează la tehnici de investigare folosite în sociologie, psihologie, antropologie, fizică, matematică şi chiar meteorologie.

Având în vedere conținutul preponderent istoric al domeniului relațiilor internaționale, volumul cercetării este foarte mare. În acelaşi timp, apar serioase dificultăți în efectuarea cercetării deoarece unii actori analizați nu mai există, iar alții care sunt identificați în timp real nu pot fi supuşi în totalitate metodelor experimentale de laborator. Actori precum statele, ONG-urile, sau partidele şi regimurile politice nu se pot supune cercetărilor în totalitate, deşi există protocoale în acest sens. Mai intervine şi elementul subiectiv, întrucât cercetătorii înclină uneori să folosească informații şi să tragă concluzii în sprijinul ipotezelor pe care le susțin, omițând argumentele contrare. De aceea, este foarte important ca testele pentru falsificare să fie atent concepute, şi activitatea de verificare a informațiilor să ia în calcul toate ipotezele, pentru a elimina tentația de a simplifica lucrurile şi a rezuma cercetările la concluzii dinainte stabilite.

Unul dintre primii cercetători, care s-a impus în curentul behaviorist a fost Morton Kaplan, care într-un studiu intitulat *System and Process in International Politics*, publicat în 1957, aduce în discuție o abordare sistemică a relațiilor internaționale în care un rol important îl au structura sistemului şi distribuția puterii. După şapte ani, în 1964, Kaplan susține că lucrarea sa poate prezice comportamentul statal dacă decidenții politici sunt raționali şi bine documentați.

Referindu-se la sistemul internațional, Kaplan examinează şase sisteme internaționale, care au fost validate de-a lungul istoriei: *sistemul balanței de putere*, *sistemul bipolar flexibil*, *sistemul bipolar rigid*, *sistemul „unitate-veto”*, *sistemul universal* şi *sistemul ierarhic*. În continuare, acesta scoate în evidență cinci variabile care sunt necesare pentru a surprinde starea fiecărui sistem: *regulile esențiale ale sistemului*, *reguli de transformare*, *variabilele clasificatoare ale actorilor*, *variabilele capabilității* şi *variabilele informației*.[1]

În analiza pe care o face sistemului balanței de putere, Kaplan susține că sunt necesari cel puțin cinci actori cu rang de mare putere, pentru ca sistemul să funcționeze corespunzător. Regulile care trebuie să le respecte fiecare actor sunt[2]:

1. Acționează pentru a-ți spori capabilitățile, dar negociază, mai degrabă decât să lupți.

[1] Morton KAPLAN, „*Sistem and Process in International politics*”, New York, Willey, 1964, p. 9.
[2] Morton KAPLAN, *op.cit.*, p. 25.

2. Luptă, mai degrabă decât să sari peste o ocazie de a-ți spori capabilitățile.

3. Încetează să lupți, mai degrabă decât să elimini un actor național esențial.

4. Acționează astfel încât să te opui oricărei coaliții sau actor singular care tinde să-şi asume o poziție de predominanță față de restul sistemului.

5. Acționează în direcția constrângerii cetățenilor care subscriu principiilor de organizare supranaționale.

6. Permite-le actorilor naționali esențiali înfrânți sau constrânşi, reintrarea în sistem ca parteneri rezonabili sau acționează în vederea includerii unui actor, considerat anterior neesențial, în clasa actorilor esențiali. Tratează-i pe toți actorii esențiali ca parteneri rezonabili.

Analizând aceste reguli, Kaplan evidențiază câteva caracteristici comune: sunt descriptive şi prescriptive; sunt esențiale; interdependente; în echilibru unele față de altele, inconsistente şi contradictorii. Ultimele două caracteristici l-au determinat pe William H. Riker să observe că există un conflict între reguli, deoarece respectarea regulilor 1 şi 2 în anumite condiții va duce la încălcarea regulii 4 şi probabil şi a regulii 3.[3]

Reducând cele şase reguli la trei, rezultă următoarea situație:

A. Acționează cât mai economicos cu putință pentru a-ți spori capabilitățile (regulile 1 şi 2)

B. Protejează-te împotriva altora, acționând conform regulii A

C. Acționează astfel încât să conservi numărul de unități esențiale pentru sistem (regulile 3 şi 6)

În opinia lui Kaplan, regula A este egoistă, regula B rațională, iar regula C pentru a funcționa depinde de integrarea statelor în sistem. Analogia cu piața este tentantă. Regulile A şi B pot fi traduse în termeni economici: caută profitul prin toate mijloacele posibile şi asigură-ți protecția împotriva firmelor concurente şi regula C poate fi explicată prin cerința ca nici o firmă să nu atingă falimentul.

Punând semnul egal între motivația şi comportamentul actorilor şi rezultatul acțiunilor lor, Kaplan afirmă că orice sistem va rămâne într-un echilibru stabil, întotdeauna când statele respectă aceste reguli. Transformarea sistemului are loc atunci *„când condițiile de mediu sunt de aşa natură, încât să se producă schimbări în comportamentul caracteristic, adică, în regulile esențiale*”.[4] În mod logic, sursa schimbării în sistemul internațional o reprezintă comportamentul actorilor, mai exact, încălcarea de către ei a regulilor esențiale.

[3] William H.RIKER, „*The Theory of Political Coalitions*”, Yale University Press, New Haven, 1962, pp. 171-173.
[4] Morton KAPLAN, *op.cit.,* p. 10.

În viziunea lui Kaplan, statele sunt surse ale perturbărilor din afara sistemului, deoarece acestea sunt subsisteme ale sistemului internaţional. Disfuncţiile, tensiunile, în general evenimentele care destabilizează sistemele sunt produse de actorii înşişi, care sunt văzuţi ca medii, fie ca subsisteme. În viziunea lui Kaplan, sistemul internaţional tinde către polul dominaţiei subsistemului, iar referindu-se la sistemul balanţei de putere, acesta crede că prezintă dominaţia subsistemului, deoarece „*regulile esenţiale ale sistemului internaţional al balanţei de putere sunt subordonate regulilor proprii sistemelor naţionale individuale*".[5]

Este vizibil faptul că Morton Kaplan încearcă să dea un răspuns privind influenţa comportamentului statelor asupra sistemului internaţional, însă este preocupat mai puţin de structura sistemului şi a modului cum aceasta ar putea influenţa actorii din sistem. Acest aspect i-a atras numeroase critici, din care unele vor fi prezentate în continuare.

Întrucât nu poate preciza cum sistemul afectează actorii, predicţiile sale se referă doar la sistem, respectiv la condiţiile sale de echilibru, la gradul său de stabilitate şi la probabilitatea transformării sale.

Pornind de la afirmaţia lui Kaplan, că un sistem îşi dobândeşte identitatea de-a lungul timpului, Kenneth Waltz semnalează câteva deficienţe ale acestei abordări. În primul rând, susţine Waltz, nu este definit sistemul şi mediul acestuia, şi nu este trasată graniţa dintre ele. În al doilea rând, nu este clarificată structura sistemului, în aşa fel încât identitatea acestuia să fie diferenţiată de variabilele din interiorul lui şi de interacţiunile acestora.

Analizând opera lui Kaplan, Waltz se pronunţă că este, mai degrabă, o abordare sistemică decât o teorie, datorită multor neclarităţi, contradicţiilor şi ambiguităţilor conceptuale. În continuare, acesta evidenţiază principalele obiecţii:

- Sistemul balanţei de putere nu este valabil doar în circumstanţele istorice în care există mai mult sau mai puţin de cinci mari puteri, ci el se aplică în toate situaţiile în care două sau mai multe unităţi coexistă într-un sistem de tip autoajutorare.

- O abordare sistemică presupune cunoaşterea cauzelor care operează la nivelul sistemic. Atunci când definim structura unui sistem trebuie să facem distincţia între elementul structură şi interacţiunile specifice unităţilor sistemului.

- În explicarea sistemului balanţei de putere, Kaplan ia în considerare procesul de realizare a alianţelor şi caracteristicile relaţionale, raţionament pe care nu-l aplică în cazul sistemelor bipolar flexibil şi bipolar rigid.

[5] *Ibidem*, p. 125.

- Definirea structurii unui sistem presupune relevarea explicită a efectelor pe care le generează. Într-un sistem deschis, structura se poate manifesta indiferent de schimbările produse în variabile, când unele pot dispărea şi altele pot apărea. Cu alte cuvinte, într-un sistem, cauze diferite pot produce acelaşi efect, iar în sisteme diferite, aceleaşi cauze pot avea consecinţe diferite. Chiar dacă nu predomină, structura unui sistem poate avea efect constrângător asupra actorilor din sistem. Structura joacă acest rol, de a dispune unităţile într-un anumit mod şi nu în altul, pentru a asigura funcţionarea sistemului, iar în situaţia în care nu se asigură acest lucru, sistemul se transformă sau dispare.

Kaplan, nu sesizează acest aspect şi prezintă sistemele internaţionale ca fiind caracterizate de dominaţia subsistemelor. Ori, în acest caz, rezultă în mod indubitabil că sistemul nu poare fi numit sistem, deoarece structura sa este dominată de una sau mai multe din unităţile componente.

În concluzie, deşi abordarea lui Kaplan, în multe din asumpţiile sale, este mai mult reducţionistă decât sistemică, nu trebuie omis faptul că este reprezentantul unui curent care îşi propune să demonstreze că toate afirmaţiile din domeniul relaţiilor internaţionale, şi implicit al ştiinţelor sociale, să fie supuse unor reguli care să respecte metodologia ştiinţifică.

Un alt reprezentant de marcă al behaviorismului, *Karl Deutsch*, este remarcat, mai ales, pentru eforturile sale de a introduce cibernetica în studiul relaţiilor internaţionale, şi pentru aprofundarea comunicării şi controlului în sistemele politice. În lucrarea *The Nerves of Government*, publicată în 1966, Deutsch prezintă modalităţile în care sistemele de luare a deciziilor sunt în măsură să dirijeze fluxul de informaţii. El fundamentează, de asemenea, baza teoretică pentru a determina raportul dintre comunicarea internă şi cea externă, ca indicator al modului în care statele sunt înclinate spre autoizolare. A fost partizanul utilizării datelor cantitative în schimbul ipotezelor relative bazate pe interpretarea istorică şi a susţinut în acest scop înfiinţarea unei bănci de date complexe, care să faciliteze empirismul în politicile comparative. A avut o contribuţie importantă la crearea „*Programului de date politice pentru dezvoltarea indicatorilor cantitativi folosiţi în testarea ipotezelor şi teoriilor din ştiinţele sociale*".

Deutsch era ferm convins că pentru a da o perspectivă ştiinţifică domeniului relaţiilor internaţionale era necesar ca în studiul relaţiilor internaţionale să se folosească cele mai avansate metode din analiza matematică pentru ca afirmaţiile enunţate să poată fi verificate ştiinţific. Un

exemplu în această privinţă îl constituie studiul realizat împreună cu J. David Singer, despre echilibrul sistemelor de putere în politica mondială.[6]

Apelând la cele mai moderne tehnici de investigare pentru a determina stabilitatea sistemelor internaţionale alcătuite dintr-un număr variabil de mari puteri, a concluzionat că un sistem internaţional format din cel puţin cinci mari puteri este mai stabil decât unul alcătuit din mai puţine puteri. Totuşi, un sistem constituit din cinci mari puteri este predispus la instabilitate structurală, datorită modului de dispunere a unităţilor în sistem. Spre exemplu, dacă în configuraţia puterii apare o alianţă de patru la unu şi nu de trei la doi, este probabil ca sistemul respectiv să fie vulnerabil.

Relevând importanţa datelor cantitative, atunci când acestea sunt utilizate corect şi cu bună intenţie, Deutsch atrage atenţia asupra faptului că analiza stabilităţii internaţionale în funcţie de numărul variabil de mari puteri nu este suficientă pentru a descrie starea unui sistem, deoarece foarte importantă este şi interacţiunea dintre unităţi. Referindu-se la impactul cursei înarmărilor asupra stabilităţii internaţionale, Deutsch sublinia: „*O coordonare demnă de încredere nu poate fi construită exclusiv pe descurajare şi negociere. O lume formată din mari puteri care descurajează şi care negociază ar fi, ca sistem total, neguvernabilă*”.[7]

Prin urmare, lui Karl Deutsch îi sunt recunoscute meritele în promovarea unor metodologii moderne în studiul ştiinţific al relaţiilor internaţionale, dar şi în cel al politicilor comparative.

Un alt cercetător, *Quincy Wright*, considerat un precursor al cercetării behavioriste a realizat un strălucit studiu asupra războiului, încercând să evidenţieze fundamentele după care statele se apropie sau se îndepărtează de război în contextul acţiunii forţelor sociale, economice şi culturale la nivel naţional şi internaţional.

Fiind specialist în dreptul internaţional, Wright a promovat o logică mai puţin convenţională şi a căutat să determine factorii şi forţele care duc la apariţia legilor, deoarece acestea erau tipare ale gândirii, deciziilor şi comportamentului uman, mai importante şi mai profunde decât înscrisurile folosite în mod curent de jurişti.

Prin prisma acestui mod de a privi lucrurile, Wright a reconsiderat cauzele războiului, apreciind că acest fenomen poate fi identificat ca o formă imperfectă a legii. Atunci când legea atinge perfecţiunea, consecinţa nemijlocită este starea de pace.

[6] Karl DEUTSCH, David SINGER, *„Multipolar Power Systems and International Stability”*

[7] Karl DEUTSCH, „Between Sovereignty and Integration in Government and Opposition”, nr. 9, 1974, p. 115

Prevenirea conflictelor şi războaielor este posibilă, susţine Wright, prin existenţa unui drept prevalent în relaţiile internaţionale şi realizarea unei ordini care să aibă la bază înţelegerea ştiinţifică a comportamentului uman.

Cercetarea ştiinţifică este chemată să găsească acele explicaţii logice care să îndrepte legea imperfectă a războiului în favoarea legii perfecte a păcii, în care stările conflictuale să fie rezolvate prin motivaţii şi mijloace nonviolente. În acest fel, ameninţările şi forţa îşi pierd din actualitate, deoarece alternativa oferită de ştiinţă, respectiv consimţirea reciprocă a unor legi şi norme care duc la solidaritatea membrilor comunităţii, este rezultatul firesc al unei ordini sociale, asemănătoare celei din natură.

Totuşi, Wright apreciază că în circumstanţele actuale, războiul poate fi definit ca „*o stare a legii şi o formă de conflict care implică un grad ridicat de egalitate juridică, de ostilitate şi violenţă în relaţiile dintre grupuri umane organizate.*”[8]

Se estima că această definiţie are un grad ridicat de generalitate, pentru a deveni operaţională şi a atrage cât mai mulţi aderenţi, în speranţa dezvoltării de programe de cercetare susceptibile să analizeze în profunzime războiul şi caracteristicile sale.

Din definiţia dată de Wright războiului, rezultă că grupurile umane organizate acţionează într-un anumit fel, paşnic sau violent, în funcţie şi de starea care o induce legea în relaţiile reciproce dintre oameni. Dacă toţi savanţii lumii s-ar concentra asupra păcii şi războiului, este posibil, crede Wright, să se stabilească detaliile cele mai semnificative la momentul începutului, desfăşurării şi încheierii războaielor şi astfel se pot stabili reguli şi norme comportamentale la nivel individ şi stat, care ar reduce o parte din cauzele declanşării ostilităţilor.

Karl Deutsch referindu-se la abordarea ştiinţifică a războiului de către Wright nota: „*Războiul pentru a fi abolit, trebuie înţeles. Pentru a fi înţeles, trebuie studiat . Lucrarea lui Quincy Wright marchează începutul unei părţi importante din ceea ce a devenit cunoscut în prezent drept studiul păcii*.”[9]

Behavioriştii, asemenea cercetătorilor din celelalte domenii ştiinţifice, cum ar fi, fizica, chimia, matematica, etc., trebuie să stabilească cu exactitate metodele utilizate în cadrul cercetării, observaţiile şi regulile instituite pentru colectarea datelor, precum şi testarea rezultatelor şi măsurătorilor.

Important este în gândirea behavioristă formularea întrebărilor şi proiectelor de cercetare pentru obţinerea de răspunsuri credibile prin observarea comportamentului unităţilor analizate. De asemenea, trebuie ţinut cont

[8] Quincy WRIGHT, *„A Study of War”*, University of Chicago Press, Chicago, 1942, p. 13.

[9] Edward A. KALADZIEJ, *„Securitatea şi relaţiile internaţionale”*, Ed. Polirom, Iaşi, 2007, p. 292.

de faptul că natura unităților analizate depinde de cercetători şi mai des, de modul cum aceştia cooperează. Pe traseul acestor cercetări, este imperios necesar să se prevadă forțe care să falsifice ceea ce s-a descoperit, deoarece numai verificările clare pot confirma descoperirile făcute.

Prin urmare, falsificarea ipotezelor sau a afirmațiilor este extrem de importantă în cercetările privind securitatea. Făcând analogie cu alte discipline şi având în vedere specificul observațiilor, studiile de securitate şi relații internaționale se apropie mai mult de geologie sau astronomie, decât de fizică sau chimie.[10]

Metoda experimentală este deseori folosită în relațiile internaționale, fiind aplicată cu succes mai des în cercetarea psihologică şi în teoria jocurilor.

În concluzie, behaviorismul prin apelul la rigoarea ştiințifică a determinat reformulări şi reorientări în teoria relațiilor internaționale, cele două paradigme vizate, realismul şi idealismul, fiind nevoite să-şi fundamenteze principiile în tipare noi, respectiv neorealismul şi neoliberalismul.

Bibliografie

1. BRZEZINSKI, Zbigniew, *Marea tablă de şah. Supremația americană şi imperativele sale geostrategice*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2000;
2. BULL, Hedley, *Society and Anarchy in Internationals Relations*, Cambridge, Cambridge University Press, 1966;
3. CARR, Edward Hellet, *The Twenty Zears Crisis*, London, 1946;
4. EVANS, Graham, NEWNHAM, Jeffrey, *Dicționar de Relații Internaționale*, Editura Universală Dolti, 2001;
5. FUKUYAMA, Francis, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om*, Bucureşti, Editura Poideia, 1994;
6. GUZZINI, Stefano, *Realism şi relații internaționale*, Iaşi, Institutul European, 2000;
7. HERZ, John, *Idealist Internationalism and the Security Dilemma*,1950;
8. HOLSTI, K.J., *Hegemoni and Diversity in International Theory*, Boston, 1985;
9. HUNTINGTON, Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Oradea, Editura Antet, 1998;
10. KAPLAN, Morton, *Variants on fix Models of the International Sistems*, New York, 1969;
11. KECHANE, Robert, NYE, Joseph, *Power and Interdependence Revisited, International Organization*, Boston, 1987;
12. KENNAN, George, *American Diplomacy 1900 – 1950*, Chicago, The University of Chicago Press, 1951;
13. KISSINGER, Henry, *Diplomația*, Bucureşti, Editura ALL, 1998;
14. WALLERSTEIN, Immanuel, *Sistemul mondial modern*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1992;
15. WIGHT, Martin, *International Theory: the three traditiones*, Leicester, 1991;
16. WOLFERS, Arnold, *Discord and Colaboration. Esseys an International Politics*, London, 1962;
17. WALTZ, Kenneth N., *Teorii politice internaționale*, Iaşi, Editura Polirom, 2006.

[10] Edward A. KALADZIEJ, *op.cit.*, p.294

PROMOVAREA COOPERĂRII REGIONALE PRIN INTERMEDIUL FORUMULUI MĂRII NEGRE PENTRU DIALOG ŞI PARTENERIAT

Colonel dr. Constantin APETROAIE

Thanks to its economic potential (resources, production infrastructure, labor force, markets etc.), the Black Sea area is place of origin, transit area and destination for the most important transport flows – both by road, rail, sea/river, air and the energetic one.

The ***Black Sea Forum for Dialogue and Partnership –*** *an initiative Romania launched last year – grants to the Black Sea Region a modern, as well as a more flexible and less institutionalized form of bringing the states closer oriented to tangible positive results.*

The Forum is aimed at turning the entire region into an area of consolidated sovereign states with viable market economies benefiting by transparent and pro-active institutional systems, as well as at preserving strong links with the Euro-Atlantic space, in the prospect of the enlargement and consolidation of a free, secure and stable area on the shores of the Black Sea and, farther on, by a projection of our common values.

Claiming that the Forum comes in as a competitor to certain Russian cooperation projects in the region, the Russian Federation has shown little interest in the Forum's setting up initiative and has expressed its view that the targeted aims can be realized via the already existing structures in that area (The Black Sea Economic Cooperation Organization – BSEC, BLACKSEAFOR).

"Black Sea shall become secure when it shall become international, when solutions adopted in the Mediterranean shall be adopted in the Black Sea area, as well."

Traian Basescu, President of Romania
Bucharest, July, 2005

1. Consideraţii privind regiunea Mării Negre

Accelerarea procesului de globalizare, mutaţiile politice, economice şi militare produse la nivel mondial, în special pe continentul european, precum şi concepţia privind noua arhitectură internaţională de securitate conferă regiunii Mării Negre o importanţă economică şi geostrategică deosebită.

În prezent, zona Mării Negre este caracterizată prin conectarea sa la o arie mai largă - Balcani -Marea Caspică - Asia Centrală - Orientul Mijlociu, care a determinat sporirea interesului principalilor actori politici, globali şi regionali, pentru această regiune şi amplificarea dinamismului proceselor politice, economice şi de securitate zonale. Importanţa acestei zone, situată între două spaţii cu potenţial conflictual foarte mare (Balcanii şi Caucazul) şi în apropierea bazinului răsăritean al Mării Mediterane (marcat de conflictele din Orientul Mijlociu şi de exacerbarea terorismului fundamentalist-islamic) este evidenţiată, în principal, de următoarele aspecte:

- reprezintă spaţiul de interferenţă a trei zone geopolitice şi geostrategice, care se confruntă cu probleme deosebite privind securitatea şi stabilitatea: Europa de Sud, Europa Răsăriteană şi Orientul Mijlociu;
- este traversată de două axe geopolitice majore: axa nord-sud (Rusia, Armenia, Iran) şi axa est- vest, care include, via Caucaz şi Marea Neagră, resursele energetice ale spaţiului central-asiatic[1];
- reprezintă poartă de ieşire la oceanul planetar pentru Ucraina, România, Bulgaria şi ţările transcaucaziene;
- reprezintă un segment al graniţei de sud a F.Ruse şi, în acelaşi timp, extremitatea flancului sud-estic al NATO[2];
- reprezintă un punct nodal pentru o serie de fluxuri strategice majore:
  - ■ fluxul dintre producătorul de energie (Federaţia Rusă, ţările din arealul caspic şi Orientul Apropiat) şi consumatorul de energie (comunitatea euro-atlantică);
  - ■ fluxul de securitate dinspre comunitatea euro-atlantică şi un important consumator de securitate (Orientul Apropiat şi Asia Centrală);
  - ■ la acest flux de securitate este conectat şi efortul statelor riverane pentru realizarea unei climat de securitate zonal, menit a le proteja interesele şi a asigura dezvoltarea regiunii în conexiune cu arealele adiacente.

---

[1] Dr. Dan DUNGACIU, *Geopolitică şi securitate la Marea Neagră - opţiunile strategice ale României şi Moldovei,* Securitate şi stabilitate în bazinul Mării Negre, a V-a sesiune internaţională de comunicări ştiinţifice, Universitatea Naţională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Bucureşti, 2005.

[2] Jane SHARP, *Toward a Secure Europe*, Istoria Actuală 96-608, 1997.

Complexităţii problemelor din regiunea Mării Negre[3] i se poate răspunde doar printr-un demers constant şi cuprinzător de consolidare a democraţiei, stabilităţii, securităţii şi prosperităţii generate de economia de piaţă. Statele din regiune nu pot face faţă eficient provocărilor din domeniul securităţii dacă acţionează singure, izolate. Experienţa Europei de sud-est a arătat necesitatea cooperării regionale, care să includă sprijinul direct şi implicarea instituţiilor europene şi euro-atlantice.

Numeroase organizaţii regionale şi internaţionale tratează aspecte legate de securitate, democraţie şi economie. Cu toate acestea, nu există un cadru cuprinzător pentru dialog şi interacţiune între actorii interesaţi, care să aibă în vedere obţinerea unei sinergii a formelor de cooperare deja existente.

Regiunea Mării Negre poate să beneficieze semnificativ de o formă de apropiere între state, mai flexibilă, mai puţin instituţionalizată şi orientată către rezultate, care se poate concretiza în cadrul oferit de iniţiativa românească, lansată anul trecut: Forumul Mării Negre pentru Dialog şi Parteneriat[4] (FMNDP).

Forumul vizează crearea unei platforme de cooperare şi angajare, pentru a se ajunge la o strategie regională şi o viziune comună, care să identifice oportunităţile de coordonare bazate pe această viziune. Scopul Forumului este transformarea întregii regiuni într-o zonă de state suverane, consolidate, cu economii de piaţă viabile, care se bucură de sisteme instituţionale transparente şi pro-active, precum şi menţinerea unor legături puternice cu spaţiul euro-atlantic, în perspectiva extinderii şi consolidării zonei de libertate, securitate şi stabilitate la ţărmurile Mării Negre şi mai departe, prin proiecţia valorilor comune.

2. Poziţiile principalilor actori regionali privind Forumul

Iniţiativa de constituire a FMNDP nu a fost primită cu interes la Moscova, **Federaţia Rusă** considerând că obiectivele vizate de Forum pot fi realizate prin structurile deja existente în acest areal (Organizaţia de Cooperare Economică a Mării Negre -OCEMN, BLACKSEAFOR).

MAE rus nu a sprijinit iniţiativa românească de parteneriat şi dialog la Marea Neagră, pe considerentul că face concurenţă unor alte proiecte de cooperare pe care partea rusă le dezvoltă în regiune.

Azerbaidjanul este interesat să participe şi să susţină iniţiativele româneşti în regiunea Mării Negre doar dacă acestea răspund intereselor naţionale de securitate şi stabilitate ale părţii azere şi dacă abordează existenţa conflictelor din spaţiu ponto-caspic şi căile de rezolvare a acestora.

Armenia va participa la iniţiativele României care nu favorizează Azerbaidjanul, dar va ţine seama şi de poziţia Moscovei. Interesul Armeniei de a participa la acţiuni iniţiate în spaţiul ei de interes geo-strategic este legat de concurenţa cu Azerbaidjanul, de evitare a accentuării izolării regionale, în care se află din cauza conflictului armeano-azer.

Turcia nu manifestă un interes deosebit faţă de problematica Forumului. Autorităţile de la Ankara consideră Marea Neagră ca fiind o mare închisă, în care există mai multe state riverane, fiecare cu politica şi interesele sale. Pornind de la aceste considerente, oficialii turci apreciază că securitatea Mării Negre trebuie asigurată prin cooperarea exclusivă a ţărilor riverane, fără amestecul altor ţări.

Bulgaria este interesată de problematica Forumului în măsura în care acesta sprijină realizarea unor proiecte energetice regionale care să-i permită obţinerea poziţiei de nod de tranzit şi distribuţie a resurselor energetice din Balcani către Europa.

Grecia şi-a exprimat nemulţumirea faţă de problematica Forumului, lăsând să se înţeleagă că *„nu agreează o iniţiativă paralelă şi o dublare de responsabilităţi*". Autorităţile[5] de la Atena consideră că stabilitatea şi securitatea în regiunea Mării Negre depinde în mare măsură de evoluţia situaţiei politico-economice din Federaţia Rusă, Ucraina şi statele din regiunea Caucazului de Sud.

3. Direcţii posibile pentru promovarea obiectivelor Forumului

3.1. Strategia Uniunii Europene privind Sinergia Mării Negre

Intenţionând integrarea proiectelor regionale existente într-o strategie globală şi evitarea promovării unor noi instituţii sau structuri, pe 14.05.2007, la Bruxelles, miniştrii de externe ai statelor UE au adoptat „Sinergia Mării Negre".

---

[3] In sens strict geografic, cele şase state, care aparţin regiunii sunt: România, Georgia, Bulgaria, Ucraina, Turcia şi Rusia, dar regiunea include şi Albania, Armenia, Azerbaijan, Georgia, Grecia, Moldova, Serbia şi Muntenegru care au un rol activ în procesele de cooperare din regiune, inclusiv în cadrul Organizaţia pentru Cooperare Economică a Mării Negre

[4] La iniţiativa României, în perioada 14-15 iunie 2006, la Bucureşti s-a desfăşurat o reuniune a Forumului, cu participarea preşedinţilor Ucrainei, R. Moldova, Georgiei, Armeniei şi Azerbaidjanului. Turcia şi Bulgaria au fost reprezentate la nivel de secretari de stat.

[5] Pe plan regional, Grecia a practicat o politică ofensivă în cadrul OCEMN, Forumul de Cooperare şi Securitate în Sud-Estul Europei şi Iniţiativei NATO pentru Sud-Estul Europei.

Strategia defineşte politica europeană faţă de statele din regiunea Mării Negre şi are în vedere următoarele domenii de cooperare: sporirea contribuţiei UE la soluţionarea conflictelor regionale, securitatea energetică, transporturile, comerţul, ştiinţa şi cercetarea, tehnologia, protecţia mediului, navigaţia şi pescuitul, urmărind posibilitatea abordării comune a problematicilor Mării Negre şi Asiei Centrale.

Documentul prevede intensificarea contactelor UE cu OCEMN, oferind posibilitatea extinderii domeniilor de colaborare cu Federaţia Rusă, Turcia şi partenerii estici ai UE din cadrul Politicii Europene de Vecinătate.

Alături de OCEMN, documentul european subliniază importanţa iniţiativei de Forum al Mării Negre, care eventual se poate transforma într-un cadru instituţionalizat co-sponsorizat de UE.

Potrivit strategiei Uniunii se intenţionează ca managementul fiecărui parteneriat să fie asigurat de actorul sau mecanismul regional abilitat, precum Dablas[6] în domeniul mediului, Proiectul Baku[7] pentru transport şi energie, OCEMN pentru securitate internă şi Comunitatea Alegerii Democratice[8] în domeniul instituţiilor democratice.

Pe termen scurt, vulnerabilitatea noii strategii derivă tocmai din dificultatea aplicării principiului coagulator al diferitelor mecanisme regionale, deoarece eficienţa parteneriatului în diferite proiecte privind sectoarele cheie va fi dată de gradul de cooptare a principalilor actori regionali.

Ideea perpetuării unui „Forum la Marea Neagră" flexibil, în care UE şi SUA să fie reprezentate la vârf, împreună cu membrii OCEMN, nu umbreşte rolul acestuia din urmă, spiritul proiectului de regionalism european la Marea Neagră fiind acela de integrare a mecanismelor de cooperare existente într-un proiect comun.

OCEMN s-a dorit a coagula o alternativă „din interior" la crizele zonale, ceea ce presupune premiza capacităţii actorilor regionali de a-şi rezolva singuri problemele. Modul de luare a deciziilor prin consens, precum şi numărul mare de membri ai OCEMN, cu orientări şi politici naţionale diferite, dacă nu incompatibile unele cu altele, împiedică realizarea unor proiecte regionale majore. Fără voinţa politică de a coopera, OCEMN poate reprezenta doar un sprijin pentru proiecte economice bilaterale sau trilaterale de mică anvergură, fără un real impact asupra stabilizării regiunii.

A privi FMNDP ca fiind o structură adiţională, care dublează sau mai mult, concurează structurile regionale deja existente, în special OCEMN, este o abordare neconstructivă. Forumul poate asigura un cadru flexibil de dialog care să ajute la depăşirea diferendelor legate atât de funcţionarea OCEMN, cât şi de mecanismele de securitate navală, precum şi la armonizarea agendelor geopolitice naţionale diferite, cel puţin pe cele privitoare la definirea unei identităţi particulare a Mării Negre.

3.2. Securitatea maritimă

Referitor la mecanismele de securitate maritimă[9] dezvoltate la Marea Neagră, în speţă Blackseafor (BSF) şi Black Sea Harmony (BSH), Forumul poate constitui cadrul de discuţii privind viitorul acestor două iniţiative.

După cum se ştie, unele state din regiune, printre care şi România, subliniază necesitatea menţinerii BSF în formatul actual şi inoportunitatea transformării acestuia într-o forţă permanentă. Alte state riverane pledează pentru fuziunea BSF şi BSH, care să devină o forţă permanentă cu mandat extins în misiunile de contracarare, prevenire a terorismului şi proliferării armelor de distrugere în masă, cu un Centru Permanent de Comandă Operaţională.

Acceptarea transformării BSF într-o structură navală permanentă la Marea Neagră poate determina, în timp, un aranjament regional închis, care nu va permite participarea navelor aliaţilor neriverani şi care nu va fi conectat cu structura de comandă a NATO.

În condiţiile improbabilităţii extinderii Operaţiunii NATO „Active Endeavour" (OAE) în Marea Neagră şi a altor dezvoltări propuse în BSF, incompatibile cu interesele naţionale ale României si ale organizaţiilor Internaţionale la care tara noastră este parte, cooperarea in cadrul BSH reprezintă o soluţie acceptabilă pentru partea română, aceasta fiind conectată la NATO.

---

[6] Danube Black Sea Task Force, mecanism lansat în 2001 cu scopul de a facilita cooperarea pentru protecţia mediului în regiunea Dunării şi Mării Negre.

[7] Proiect demarat în noiembrie 2004, care reuneşte Comisia Europeană şi state din regiunea Mării Negre şi Mării Caspice pentru cooperare în vederea integrării progresive a pieţelor naţionale de energie şi transporturi.

[8] Iniţiativă iniţiată de Ucraina şi Georgia în decembrie 2005, cu scopul de a contribui la aplanarea diferendelor din regiunea Mării Negre în ceea ce priveşte violarea drepturilor omului şi orice tip de confruntare sau conflict îngheţat. La această iniţiativă au aderat ulterior Lituania, Letonia, Estonia, România, R. Moldova, Slovenia şi FRI Macedonia.

[9] Contraamiral prof. univ. dr. Gheorghe MARIN, *Caracteristicile mediului de securitate în bazinul Mării Negre si influenţele sale asupra perspectivelor forţelor navale ale României,* Securitate şi stabilitate în bazinul Mării Negre, a V-a sesiune internaţională de comunicări ştiinţifice, Universitatea Naţională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Bucureşti, 2005.

3.3. Securitatea energetica

Prin potenţialul economic de care dispune (resurse, infrastructura de producţie, forţa de muncă, pieţe de desfacere etc.) zona Marii Negre este origine, spaţiu de tranzit şi destinaţie pentru importante fluxuri de transport - rutier, feroviar, maritimo-fluvial, aerian si energetic.

Arealul ponto-caspic se constituie in zona pan-europeană de transport a Mării Negre, care se conectează la celelalte zone pan-europene de transport - a Mării Barents, a Mării Ionice şi a celei Adriatice, precum şi a Mării Mediterane.

Importanţa zonei Marii Negre este amplificată şi de existenţa unei vaste infrastructuri de transport energetic. Reţeaua regională de oleoducte şi gazoducte asigură transportul resurselor energetice din Federaţia Rusă, din spaţiul caspic[10] şi din Orientul Mijlociu, atât către ţările din regiune, dar mai ales către Europa Occidentală.

Pe lângă elementele de infrastructură deja existente (Sistemul de conducte Baltik, oleoductele Tenghiz-Novorossiisk; Baku-Tbilisi-Ceyhan, Baku-Novorossisk, gazoductul Blue Stream, între porturile Dhzugba/Federatia Rusd si Samsun/Turcia, Magistrala de gaz rusă), se au în atenţie şi proiectele de transport (oleoductele Burgas - Alexandropolis, Constanţa -Trieste, gazoductul Nabucco) pentru tranzitul petrolului şi gazelor naturale din regiunea Mării Caspice către Europa de Vest.

Resursele energetice şi reţelele de transport a acestora asigură importante beneficii financiare, atât pentru ţările implicate în fluxul de producţie şi în cel de transport, cât şi pentru beneficiarii finali ai acestui flux. Orice perturbare existentă în fluxul de asigurare a resurselor energetice, de la producător la consumator, are consecinţe grave, cu impact direct asupra creşterii economice şi asigurării nevoilor curente ale populaţiei.

Prin dispunerea la intersecţia unor importante rute de transport, regiunea Mării Negre este influenţată de o serie de riscuri si ameninţări:

- este dispusă într-un punct de interferenţă dintre zone cu potenţial conflictual ridicat (Balcanii, Caucazul de Sud, regiunea separatistă transnistreană, Orientul Mijlociu). Datorită faptului că, până în prezent, nu au fost găsite soluţii viabile, aceste conflicte sunt doar aparent latente. În realitate, ele deţin un potenţial conflictual ridicat şi pot fi reactivate în viitor, ceea ce poate genera insecuritate, inclusiv pentru reţele de transport, cu repercusiuni directe asupra procesului de dezvoltare economică şi promovare a democraţiei în zonă;

- riscurile şi ameninţările de natură asimetrică, legate, îndeosebi, de crima organizată - traficul de droguri, migraţia ilegală, traficul de armament si muniţie;

- deşi nu se manifestă activ în regiune, un risc important îl reprezintă terorismul şi radicalismul islamic, prin prezenţa unor ,,baze logistice" în acest areal (pentru recrutarea de personal, obţinerea de sprijin material şi financiar etc.);

Pericolul constă:

- pe de o parte, în folosirea diverselor rute de transport de către organizaţiile de crimă organizată, cu punerea în pericol a fluidităţii şi securităţii acestora. In contextul intensificării raporturilor de colaborare dintre crima organizată şi reţelele teroriste, există pericolul punerii la dispoziţia structurilor teroriste a suportului logistic şi uman al reţelelor de crimă organizată;

- pe de altă parte, există pericolul unor acţiuni directe asupra infrastructurii de transport, îndeosebi a celei energetice, ca reacţie la unele acţiuni de combatere a crimei organizate, respectiv împotriva intereselor statelor implicate în lupta împotriva terorismului.

Acest pericol este amplificat de o serie de factori precum: porozitatea graniţelor unora dintre statele din regiune; corupţia ce se manifestă la autorităţile vamale si portuare; potenţialul redus al unora dintre statele din zona de monitorizare si reacţie la factorii de risc.

Există şi posibilitatea producerii unor cataclisme naturale care pot afecta infrastructura de transport, precum şi a unor accidente ecologice cu consecinţe incalculabile pentru flora şi fauna din zona Mării Negre (inclusiv Delta Dunării), pe fondul intensificării traficului cu produse petroliere şi mărfuri cu grad mare de periculozitate.

În acest context, promovarea unor măsuri eficiente de securizare a reţelelor de transport şi a infrastructurii energetice în zona pan-europeană a Mării Negre devine una dintre principalele componente ale procesului de securizare a zonei, care ar putea fi promovate de Forum, după cum urmează:

- conectarea reţelei de transport pan-europene[11] din acest areal cu spaţiul asiatic - „Drumul Mătăsii" (una dintre variante ce se doreşte a

---

[10] Având în vedere estimările, care prevăd creşterea exporturilor de petrol caspic până la 3,2 milioane barili pe zi §i a celor de gaze naturale până la 4,850 milioane me pe an, până în 2010, va continua dezvoltarea infrastructurii de transport energetic.

[11] Coridoarele care traversează sau sunt adiacente regiunii Mării Negre sunt IV. Berlin-Nurenberg-Praga-Budapesta-Bucureşti-Constanţa-lstanbul-Salonic cu varianta Sofia-lstanbul-Salonic; VII. Marea Nordului-Rin-Main-Dunăre-Marea Neagră; VIII. Durres-Tirana-Skopje-Varna; IX. Helsinki-Moscova-Kiev-Chişinău-Bucureşti-Dimitrovgrad-Alexandropolis; X. Salzburg-Ljubljana-Zagreb-Belgrad-Skopje-Salonic, cu 4 ramuri spre Graz, Budapesta, Sofia şi Veles-Bitola.

fi dezvoltată este: China-Afganistan-Turkmenistan-Iran-Azerbaidjan-Georgia-Turcia, respectiv Federația Rusă) în vederea asigurării unui flux continuu de materii prime şi materiale, care să contribuie la descongestionarea traficului naval din Marea Neagră ;

- promovarea traseelor alternative de transport a resurselor energetice, care să asigure un flux continuu de resurse energetice în cazul producerii unor avarii pe una din variantele de transport a acestora (Nabucco şi Constanța-Trieste pentru gazoductele şi oleoductele din nordul regiunii);

- promovarea unor programe comune de securizare a rețelelor de transport a resurselor energetice la nivel european, care să beneficieze de susținere financiară din partea organismelor europene. Asigurarea complementarității sistemelor tradiționale de supraveghere cu cele moderne (de tip satelitar, monitorizare video, sisteme de acoperire globală a sistemelor de conducte etc);

- având în vedere faptul că amenințările la adresa infrastructurii regionale de transport nu afectează doar interesele statelor din regiune, ci se repercutează pe o arie mult mai largă, efortul de combatere al acestora trebuie să fie unul comun, prin integrarea eforturilor tuturor actorilor regionali cu cele ale organismelor euro-atlantice în problemele de securizare a granițelor, a infrastructurii regionale, de prevenire a riscurilor şi amenințărilor ce pot afecta transportul, de orice natură, în zona pan-europeană a Mării Negre.

Se poate aprecia că, şi în problematica transportului în bazinul ponto-caspic, implicarea mult mai activă a comunității europene prin FMNDP, în parteneriat cu OCEMN, reprezintă un factor esențial pentru soluționarea problemelor de securitate, pentru o arhitectură de securitate eficientă în regiunea Mării Negre, ca parte a arhitecturii de securitate globale şi europene.

Bibliografie

1. Dr. Dan DUNGACIU, *Geopolitică şi securitate la Marea Neagră - opțiunile strategice ale României şi Moldovei*, Securitate şi stabilitate în bazinul Mării Negre, a V-a sesiune internațională de comunicări ştiințifice, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Bucureşti, 2005.
2. Jane SHARP, Toward a Secure Europe, *Current History,* vol. 96, no. 608, March 1997, pp. 130-134.
3. Contramiral prof. univ. dr. Gheorghe MARIN, *Caracteristicile mediului de securitate în bazinul Mării Negre si influențele sale asupra perspectivelor forțelor navale ale României,* Securitate şi stabilitate în bazinul Mării Negre, a V-a sesiune internațională de comunicări ştiințifice, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Bucureşti, 2005.

CONSIDERAȚII PRIVIND GLOBALIZAREA CULTURALĂ

Prof. univ. dr. Gheorghe TOMA
Lector univ. dr. Dumitru ZAMFIR

Cultural globalisation refers to the growth in the exchange of cultural practices between nations and peoples. Although, this is a process that has undoubtedly occurred for thousands of years, economic and political globalisation has enhanced the process enormously in recent decades. In addition, many analists point to the way new thechnologies and their exploatation such as commercial air travel, sattelite television, mass telecommunications and the internet have created a world where billions now consume identical cultural products – such as pop music, soap opera and sporting events - and employ cultural practices they would never otherwise have encountered – such as foreign food preparations and foreign words and phrases.

At the heart of much of the rise of cultural globalisation has been the massive expansion of the entertainment and communications industry fuelled, in particular, by the spread of television. Television has become the key to the development of pop music, news services, advertising, sport and light entertainment with an appeal and enormous money-making potential across the hole world.

Puține expresii ale globalizării sunt atât de vizibile, larg răspândite şi pătrunzătoare ca proliferarea mondială a mărcilor de consum comercializate la scară internațională, ascensiunea simbolurilor şi artefactelor culturii populare şi comunicarea simultană de evenimente, cu ajutorul transmisiunilor prin satelit, către milioane de oameni de pe toate continentele[1].

„*Simbolurile cele mai cunoscute ale globalizării sunt Coca-Cola, Madonna şi ştirile de le CNN. Oricare ar fi semnificația cauzală şi practică a acestor fenomene, fără îndoială că una dintre cele mai direct percepute şi trăite forme ale globalizării este cea culturală*”[2].

În ciuda complexității interacțiunilor culturale dintre societăți în ultimele trei milenii, mişcarea tot mai intensă a imaginilor şi simbolurilor şi varietatea extraordinară a modurilor de gândire şi a modurilor de comunicare constituie trăsături unice şi fără precedent ale sfârşitului de secol XX şi ale noului mileniu.

Trecem aşa de la "*o lume în care predomina izolarea culturală la o lume în care domină factorii interculturali, de la o eră caracterizată de autonomia culturală a grupurilor izolate tradiționale la o eră a generalizării interrelațiilor şi comunicațiilor*"[3].

Epoca noastră are marele privilegiu istoric de a trece de la o lume a civilizațiilor izolate, bazate într-o oarecare măsură pe spații şi timpuri diferite, la o lume unică, ce este caracterizată de acelaşi spațiu (piața mondială) şi de acelaşi timp (sincronicitatea tuturor evenimentelor), de naşterea unei comunicări şi a unei comunități mondiale. Comunitatea a precedat întotdeauna comunicarea; aceasta din urmă s-a constituit, mai întâi în interiorul grupului: indivizii vorbind aceea şi limbă, împărtăşind aceeaşi religie, aceleaşi valori, aceeaşi istorie, aceleaşi tradiții, aceeaşi memorie. Astăzi însă observăm trecerea de la o planetă a civilizațiilor închise la o lume deschisă tuturor oamenilor prin călătorii şi prin mass-media.

Putem afirma, că există o legătură foarte strânsă între globalizare, istorie şi cultură. În acest sens, D.Held, A.McGrew, D.Goldblatt şi J.Perraton, în cartea "*Transformări globale. Politică, economie şi cultură"*, fac o prezentare detaliată a formelor istorice ale globalizării culturale. Astfel, autorii se referă la globalizarea culturală premodernă şi modernă.

Anterior epocii moderne, religiile mondiale şi imperiile au oferit principalele complexe cultural-instituționale care făceau posibile interacțiunea culturală şi comunicarea la distanță şi prin care puteau apărea relații de interacțiune culturală extinse, stabile şi consolidate. Comerțul a reprezentat un vehicul-cheie pentru aceste deplasări difuze ale ideilor şi artefactelor pe distanțe întinse[4].

Din cauza limitărilor logistice ale conducerii bazate exclusiv pe forța militară, capitalele imperiale au căutat să construiască alianțe de durată între elite, dincolo de diviziunile etnice şi geografice. Chiar şi acolo unde strategia a eşuat în final din perspectiva construirii imperiului, exista posibilitatea ca ea să lase în urmă o moştenire culturală distinctă. De exemplu, efemerul Imperiu Macedonean al lui Alexandru cel Mare a fost esența pentru răspândirea limbii greceşti şi a ştiinței, filosofiei şi literaturii elenistice în Orientul Apropiat. Imperiul Roman a oferit contextul instituțional prin care mai întâi cultura elenă şi apoi creştinismul au putut să se infiltreze în Africa de Nord şi în Europa Occidentală şi de Nord[5].

Imperiul Han din China a oferit un cadru asemănător pentru răspândirea scrierii, literaturii, ştiinței şi tehnologiei chineze. Deşi culturile comunicau cu alte culturi, iar religiile cu alte religii, întâlnirile nu au fost întotdeauna fertile. Caracterul regional al religiilor mondiale reflectă linii de falie şi diviziuni între ele şi între imperiile cu care s-au întrepătruns. În plus, cel mai adesea majoritatea oamenilor doar au întrezărit aceste interacțiuni culturale mărețe – identitățile, practicile şi credințele erau în cea mai mare măsură

locale. Între stat şi marile imperii existau foarte puţine forme culturale[6].

După căderea Romei şi a dinastiei Han din China şi după valul iniţial de expansiune islamică, imperiile au continuat să se afirme şi să decadă. Totuşi, până în secolele al XV-lea şi al XVI-lea, atunci când au început aventurile imperiale ale Occidentului, nu există evenimente istorice pe măsura expansiunilor militare şi culturale ale islamului. Marii fondatori de imperii din perioada cuprinsă între aceste date au fost războinicii nomazi din stepele eurasiatice. Însă inovaţiile culturale ale acestora nu au fost pe măsura valorii lor militare. Deplasările şi cuceririle lor au avut ca rezultat replierea vechilor modele culturale, şi nu transformarea lor. Imperiile europene vor deveni în cele din urmă instrumente mai eficiente ale puterii culturale în exteriorul Europei, însă pentru aceasta a trebuit să fie aşteptată apariţia naţionalismului şi a statelor-naţiune în Europa şi cele două Americi, începând cu secolul al XVIII-lea. În interiorul acestei zone, au fost redefinite treptat modelele complexe ale fluxurilor culturale între elite, precum şi domeniul distinct al particularităţilor locale populare. Statele căutau naţiuni unite pentru a le conduce, iar naţionaliştii căutau autodeterminare prin state. În consecinţă, deşi procesul a fost inegal şi contestat, tot mai multe instituţii culturale şi fluxuri culturale ajungeau să se localizeze în interiorul frontierelor statelor-naţiune în formare[7].

Limba, şcolarizarea, sistemele de transport şi comunicaţii, practica liturgică şi identitatea, toate au ajuns să fie definite într-o măsură tot mai mare din perspectiva naţiunii delimitate teritorial. Influenţe exterioare sau străine erau suprimate sau tratate cu suspiciune şi ostilitate. Însă în Occident, cosmopolitismul şi internaţionalismul continuau să existe, ca şi practicile şi instituţiile culturale transnaţionale. "*Într-adevăr, din inima sistemului european al statelor-naţiune au apărut ideologiile şi discursurile seculare puternice – liberalismul, marxismul şi ştiinţa modernă –, al căror raţionalism provenit din Iluminism le sugera, cu sau fără îndreptăţire, atracţia şi aplicabilitatea universală. Totuşi, în ansamblu, naţionalismul a fost cel care a devenit forţa culturală cea mai puternică , în parte pentru că fost sprijinit sistematic, susţinut financiar şi etalat de către statele moderne. Conform acestei interpretări, punctul de vârf al globalizării culturale se află în trecut, în timp ce fluxurile şi relaţiile culturale cele mai puternice şi semnificative s-au dezvoltat în interiorul graniţelor statelor-naţiune moderne*"[8].

Globalizarea modifică modul în care conceptualizăm cultura, deoarece cultura a fost, foarte multă vreme, legată de ideea unei localităţi fixe. Oare promite modernitatea globală să ne ofere o cultură globală? Într-un anumit sens se poate susţine că există deja o astfel de cultură . După cum scrie Ulf Hannerz, "*există în prezent o cultură mondială , dar e indicat să înţelegem ce înseamnă asta. Omogenizarea completă a sistemelor de semnificaţie şi expresie nu a avut loc încă şi nici nu pare să se întrevadă în viitor. Dar lumea a devenit o reţea de relaţii sociale şi, între diferitele sale regiuni, există o circulaţie a sensurilor tot aşa cum există circulaţia oamenilor şi a bunurilor*"[9].

U. Hannerz vrea să spună că există acum o globalizare a culturii în sensul de conexitate complexă. Acest context al integrării practicilor şi experienţelor culturale în reţea, în întreaga lume, poate fi înţeles ca reprezentând o cultură mondială. Acest sens trebuie să fie diferenţiat de cel mai larg utilizat, conform căruia cultura globală e înţeleasă ca sistem unic, omogenizat, de semnificaţii. Cultura globală, "*echivalează cu apariţia unei singure culturi, care să-i cuprindă pe toţi locuitorii lumii şi care să înlocuiască diversitatea sistemelor culturale de până acum*".

În mod evident, o astfel de cultură nu a apărut încă.

Desigur, ideea unei culturi globale nu a devenit posibilă doar în zilele modernităţii globale. Enunţurile culturale, marile texte pot depăşi graniţele lingvistice şi politice, civile şi culturale cu condiţia să fie traduse în limbile comunităţilor culturale interesate.

Timp de secole, de milenii, procesul a fost frânat de distanţele geografice, de încetineala cu care se deplasau oamenii sau de dificultăţile tehnice. O dată cu dezvoltarea mondializării, facilitată de mass-media şi de mijloacele de transport contemporane, circulaţia textelor (idei religioase, politice, literare, ştiinţifice) cunoaşte o vertiginoasă accelerare. Puterile politice, culturale şi religioase se arată incapabile să împiedice circulaţia oamenilor şi dezvoltarea comunicaţiilor (antene de televiziune parabolice, casete video, Internet), deci a ideilor şi a opiniilor. Intrăm în epoca amestecului generalizat al culturilor şi civilizaţiilor, al discursurilor şi pasiunilor lor. Mondialitatea culturală "*presupune nu numai contacte umane empirice între civilizaţii (revoluţie a transporturilor), ci şi instrumente intelectuale de înţelegere între grupuri puse în contact într-o manieră mai mult sau mai puţin brutală*"[10].

Să numim ştiinţe umaniste aceste instrumente intelectuale, dându-le un sens suficient de larg: istorie, filologie, lingvistică, arheologie, sociologie, filozofie.

În încercarea de a se crea o cultură globală, un rol important este atribuit limbilor străine. După toate aparenţele, engleza este, incontestabil, în fruntea ierarhiei, fiind folosită în toată lumea în toate formele sale: scrisă, vorbită, formală, informală şi sub forma registrelor specializate: economic, juridic, tehnic, jurnalistic. A devenit *lingua franca* prin excelenţă şi continuă să-şi întărească această dominaţie printr-un proces de autoconsolidare. A ajuns limba centrală a comunicaţiei internaţionale în domeniul afacerilor,

politicii, administrației, științei și în lumea academică, fiind în același timp și limba dominantă a publicității globale și a culturii populare.

Limba principală în domeniul computerelor este engleza, ea constituind limbajul scris pentru protocoalele Windows şi Internet. De asemenea, engleza este limba utilizată în procedurile de siguranță, cum ar fi controlul traficului aerian. "*Peste două treimi din numărul total al oamenilor de știință ai lumii scriu în engleză, trei pătrimi din corespondența internațională e scrisă în engleză și 80 % din informația sistemelor de recuperare de date electronice mondiale e stocată în limba engleză* "[11].

Un alt aspect al dominației limbii engleze îl reprezintă și traducerea de carte. Astfel obiectul traducerilor în alte limbi îl constituie într-o proporție copleşitoare cărțile scrise în engleză în original. Într-un anumit sens, această dominație nu surprinde deloc. După cum arată destinul celorlalte limbi, utilizarea unei limbi se află în strânsă legătură cu ritmurile puterii. Engleza este limba maternă a celor două puteri hegemonice moderne, Marea Britanie și SUA. Mai mult, această putere este exercitată în toate domeniile vieții omenești: economic, politic, militar și nu în ultimul rând, cultural[12].

Ca o consecință a dezvoltării tehnologiei informației, suntem, de asemenea, martorii unei avalanșe de termeni științifici și tehnici, care sunt folosiți în multe limbi în varianta englezească.

Astfel termeni ca: *businessman, barter, broker, dealer, computer, marketing, management, manager, dumping, know-how, trend* – sunt folosiți azi fără a-i mai traduce. Această invazie de termeni englezești și americani poate fi numită "globalizarea vocabularului". Problema dominației unei limbi și amenințarea la adresa diversității lingvistice e legată de o altă problemă mai generală, cea a imperialismului cultural: ideea că o cultură poate fi o cultură hegemonică. Această construcție pesimistă a ideii de cultură globală predomina la sfârșitul secolului XX. Într-adevăr, teoria imperialismului cultural poate fi considerată una dintre cele mai timpurii teorii ale globalizării culturale.

După cum scria Jonathan Friedman, discursul imperialismului cultural de la sfârșitul anilor '60 avea tendința să pregătească terenul pentru receptarea critică a globalizării în sfera culturală, prezentând procesul ca pe un "*aspect al naturii ierarhice a imperialismului, adică hegemonia din ce în ce mai mare a anumitor culturi centrale, difuziunea valorilor, a bunurilor de consum ş i a stilurilor de viață americane*"[13].

Acest concept de cultura globală este perceput în ziua de azi ca răspândirea valorilor, bunurilor și stilului de viață american. De fapt cel mai vizibil semn de globalizare pare să fie răspândirea hamburgerilor americani și a coca cola în aproape orice țară de pe glob.

În cartea sa "*Lexus și Măslinul*", Thomas Friedman scria: "*Astăzi globalizarea are urechile lui Mickey Mouse, se hrănește cu Big Macs, bea Coke sau Pepsi și lucrează pe un laptop IBM... În majoritatea societăților, oamenii nu mai pot face distincție între puterea americană, exporturile americane, asalturile culturale americane, exporturile culturale americane și globalizarea nefardată* "[14].

Cea mai clară dovadă în sprijinul acestei afirmații este convergența și standardizarea evidentă în bunurile culturale din întreaga lume. "Luați orice catalog, de la haine la muzică, la film și televiziune, la arhitectură și nu veți putea ignora faptul că anumite stiluri, mărci, gusturi și practici au acum circulație globală și pot fi întâlnite aproape oriunde în lume"[15].

Anumite mărci şi simboluri ale culturii de masă globale au devenit deja clișee: Coca-Cola, McDonalds, Calvin Klein, Microsoft, Levis, IBM, Nike, CNN, MTV – unele devenind chiar sinonime ale hegemoniei culturale occidentale: McLumea, Coca-colonizare, McDonaldizare și chiar McDisney-izare. Dar oare ce altceva înseamnă această distribuție uniformă a bunurilor culturale, dacă nu puterea anumitor firme capitaliste de a controla piețe largi oriunde în lume? Dacă presupunem că prezența globală a acestor bunuri e un simbol al convergenței spre monocultura capitalistă, înseamnă că reducem cultura la bunurile sale materiale. Iar cultura ar trebui văzută ca simbolizare și experiență semnificativă din punct de vedere existențial[16].

Benjamin Barber dezvoltă această viziune a culturii complet mediate de principiul pur al transformării în bunuri de consum la nivelul unei culturi globale atotcuprinzătoare, prin ideea sa de McLume: "*McLumea e experiență a cumpărăturilor ca divertisment, ce aduce alături centrele comerciale, cinematografele multiplex, parcurile tematice, stadioanele, lanțurile de autoserviri și televiziunea (cu înfloritoarele canale de teleshopping) care pentru a-și maximiza profiturile, transformă ființele umane*"[17].

În ciuda problemelor evidente legate de inegalitatea materială, transformarea în bun de consum este, în prezent adânc înrădăcinată în viața culturală modernă a lumii dezvoltate, iar acest lucru reprezint ă o îngustare și o convergență clară a experienței culturale. Aspectele culturilor trăite individuale, resimțite și interpretate în diferite contexte și tradiții locale duc la o consolidare a culturilor și contracarează înaintarea lină a culturii capitaliste uniforme. Un mod de a gândi cultura globală constă în accentuarea necesității de recuperare istorică a acestor tradiții culturale non-occidentale. Într-adevăr, este ceea ce se face în *A Dictionary of Global Culture* (Un dicționar al culturii globale), în care autorii, Kwame Anthony Appiah și Henry Lewis Gate (1998), introduc articole care echilibrează balanța în reprezentarea culturii mondiale, contrabalansând dominația figurilor și temelor occidentale. Alături de L'Ouverture de Toussaint apare

Martin Luther, alături de Shakespeare, regele Zulus Shaka. Însă acest dicționar nu înlătură suspiciunile puternice cu privire la dominația culturală occidentală, pe care le vom analiza în continuare.

Aceste suspiciuni sunt cuprinse în titlul unei cărți, aparținând specialistului francez în economie politică, Serge Latouche, care aduce o acuzație deosebit de gravă la adresa occidentalizării ca "tendință spre uniformitate planetară" şi "standardizare internațională a stilurilor de viață ".

Iar J.Tomlinson consideră că atunci când vorbim despre occidentalizare, ne referim desigur la răspândirea limbilor europene, în special a englezei şi a culturii consumeriste, "*dar şi la stilurile de vestimentație, la obiceiurile culinare, formele muzicale şi arhitecturale, la un tipar al expresiei culturale dominată de mass-media, la un grup de idei filosofice şi o gamă de valori şi atitudini culturale*"[18].

S. Latouche consideră că occidentalizarea reprezintă răspândirea globală a totalității sociale şi culturale. El analizează anumite elemente ale Occidentului – tehnologia sa, baza economică industrială, tendința spre urbanizare, sistemele etice, filosofice şi religioase. Dar insistă că nici unul dintre acestea, luat separat, nu conține esența Occidentului care trebuie privit ca "*o unitate sintetică a acestor manifestări diferite, sub forma unei entități culturale, un fenomen al civilizației*".

El consideră că occidentalizarea constituie, în esență, un fenomen cultural. Civilizația occidentală este, prin urmare, pentru el, în mod paradoxal, anticulturală, deoarece se opune prin tendința sa universalizatoare, supraviețuirii unui grup variat de culturi specific locale. Totodată, el susține că această "westernizare" a culturii este determinată de trei factori:

- expansiunea companiilor transnaționale care au propria lor cultură;
- procesele de urbanizare legate de distrugerea comunităților rurale,
- procesul de construcție a statelor fără rădăcini.

Critica sa la adresa Occidentului ar putea fi interpretată ca o critică la adresa modernității. Astfel, ne-am putea pune problema dacă modernitatea socială şi culturală e identică , în mod necesar, cu modernitatea occidentală, dacă a deveni modern presupune obligatoriu, a deveni occidental. Intelectualul islamist tunisian Rached Gannouchi exprimă foarte bine acest drum prin modernitate, într-o afirmație citată de Manuel Castells: "*Nu putem accede la modernitate decât mergând pe propriul nostru drum, cel care ne-a fost trasat de religia, istoria şi civilizația noastră* "[19].

O cultură globală, constată A.Smith, poate fi compusă dintr-un anumit număr de elemente distincte din punct de vedere analitic: "*bunuri de consum popularizate în mod eficient, un colaj de stiluri folclorice sau etnice smulse din context, câteva discursuri ideologice generale despre drepturile şi valorile umane şi un limbaj cantitativ standardizat şi ştiințific de comunicare şi apreciere, toate sprijinindu-se de noile sisteme informaționale şi de telecomunicații şi de tehnologiile lor computerizate*"[20].

În mod clar, autorul citat nu este entuziasmat de imaginea pe care o prezintă. El descrie, în continuare, cultura globală potențială ca fiind în mod fundamental "artificială", "îngustă", "capricioasă" şi "ironică", "fluidă şi lipsită de formă" şi lipsită de "*orice implicare emoțională față de ceea ce reprezintă* "[21].

Pe scurt cultura globală este în mod clar o cultură construită, anistorică, atemporală şi "lipsită de memorie".

Bibliografie selectivă

1. Gheorghe TOMA, Constantin DEGERATU, Traian LITEANU, *Evoluția arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării*, Editura ANI, Bucureşti, 2007.
2. HELD, D., MCGREW, A., GOLDBLATT, D., PERRATON, J., *Transformări globale. Politică, economie şi cultură*, Editura Polirom, Bucureşti, 2004.
3. G. LECLERC, *Mondializarea culturală. Civilizațiile puse la încercar*e, Editura Ştiința, Chişinău, 2003.
4. U. HANNERZ, *Cosmopolitans and Locals in World Cultur*e, Featherstone, Londra, 1990.
5. J. TOMLINSON, *Globalizare şi cultură*, Editura Amarcord, Timişoara, 2002.
6. J.FRIEDMAN, *Cultural Identity and Global Process*, Sage, Londra, 1994.
7. Th. L. FRIEDMAN, *Lexus şi măslinul. Cum să înțelegem globalizarea*, Editura Fundației PRO, Bucureşti, 2001.
8. G.R.BARBER, *Jihad versus McWorld*, Editura Incitatus, Bucureşti, 2002.
9. A. SMITH, *National Identity*, Londra, Pengiun, 1999.

REFLECȚII ASUPRA TRATATELOR UNIUNII EUROPENE ÎN MATERIE DE SECURITATE

Lector univ. Gioni POPA GAVRILOVICI

As the twenty-first century progresses, replete with an array of new challenges, the need for a reassessment, and perhaps reinvigoration of Union 'foreign and security policy' is widely argued. The purpose of this article is to highlight the evolution of the Common Foreign and Security Policy in European Union treaties- from Maastricht to European Constitution, also including the role of international law in military actions legitimacy.

Începutul noului mileniu a adus cu sine o schimbare majoră pe arena internațională. O parte a acestui proces nu este altceva decât o continuare a transformărilor inițiate în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, cealaltă parte, însă, reprezintă o noua realitate politică, economică, militară şi, în ultimă instanță, umană.

De-a lungul istoriei sale, UE a devenit un actor din ce in ce mai complex, atât din punct de vedere al relațiilor dintre membrii săi, cât şi a modului de raportare la sistemul internațional.

Încă din anul 1950 au existat câteva încercări de a stabili o politică europeană comună sau de securitate, cea mai importantă constituind-o Comunitatea Europeană de Apărare, şi UEO.[1] Un alt pas important în istoria Politicii Externe şi de Securitate Comună l-a reprezentat inaugurarea sistemului de Cooperare Politica Europeană (EPC) în 1970, confirmată apoi în Actul Unic European în 1985. Scopul său inițial a fost de a încuraja întâlniri periodice ale miniştrilor de externe ale statelor membre, ale căror "politici comune" sa fie elaborate ca răspuns la anumite evenimente.[2] Dar cu toate acestea, nimeni nu a putut răspunde întrebării lui Henry Kissinger, "*Când vreau să vorbesc cu Europa, pe cine să sun?"*

Nevoia de a răspunde la această întrebare a dus la crearea în cadrul Tratatului Uniunii Europene, semnat la Maastricht la 7 februarie 1992 şi ratificat la 1 noiembrie 1993 a Politicii Externe şi de Securitate Comună. PESC este stabilită de Uniune şi acoperă toate domeniile politicii externe şi de securitate, fiind considerată al doilea pilon al Uniunii. PESC, alături de Comunitățile Europene şi de Pilonul de Justiție şi Afaceri Interne, formează cele trei coloane pe care se sprijină Uniunea Europeană.

Obiectivele politicii externe şi de securitate comună aşa cum sunt ele prevăzute în Tratatul de la Maastricht sunt următoarele[3]: a) Salvgardarea valorilor comune, a intereselor fundamentale, a independenței şi integrității Uniunii; b) Consolidarea securității Uniunii si a statelor membre sub toate formele; c) Menținerea păcii şi întărirea securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite, precum şi cu principiile Actului Final de la Helsinki şi cu obiectivele Cartei de la Paris; d) Promovarea cooperării internaționale; e) Dezvoltarea şi consolidarea democrației şi a statului de drept, precum şi respectarea drepturilor omului[4].

Mijloacele de acțiune pentru realizarea obiectivelor Uniunii Europene în domeniul politicii externe şi de securitate comună: a) Stabilirea unei cooperări sistematice între statele membre în conducerea politicii lor; b) Realizarea graduală a unor acțiuni comune în domeniile in care statele membre au interese comune importante.

Metodele PESC, spre deosebire de metoda comunitară, proprie integrării economice, se conturează prin cooperarea sistematică între statele membre, pentru conducerea politicilor şi prin punerea graduală în practică a unor acțiuni comune, în domeniile în care statele membre au interese în comun.[5]

Procedurile decizionale din cadrul Uniunii Europene în domeniul politicii externe şi a securității sunt, în principal interguvernamentale. Consiliul Europei defineşte liniile generale pentru PESC şi decide în unanimitate pe baza orientărilor generale ale Consiliului European, dacă o problema constituie obiectul unei acțiuni comune. Excepție fac problemele legate de dezarmare şi control al armamentelor în Europa, cooperarea în cadrul OSCE, neproliferarea armelor nucleare, aspectele economice în domeniul securității.

În afara acțiunilor comune, statele membre au obligația să acționeze pentru o apropiere continuă, consultări, informare reciprocă şi coordonare în cadrul Consiliului Uniunii Europene.

Uniunea Europeană este reprezentată in problemele legate de politica externă şi de securitate comună de Preşedinție. Printre atribuțiile Preşedinției

[1] D. NAVARRETE and R. EGEA, "The Common Foreign and Security Policy of the European Union: A Historical Pespective", Columbia Journal of European Law 7, 2001, pp. 41-52.
[2] Ibidem, p. 53.

[3] Valentin CONSTANTIN, *Documentele de bază ale Comunității şi Uniunii Europene*, Polirom, Iaşi, 1999, p. 180.
[4] Relațiile vor fi bazate pe respect şi cooperare, angajament neclintit pentru democrație bazat pe drepturile omului şi libertățile fundamentale, prosperitate prin intermediul libertății economice şi justiției sociale.
5 Valentin CONSTANTIN, *Documentele de baza ale Comunității şi Uniunii Europene*, Polirom, Iaşi, 1999, p. 180.

în materie de PESC se numără: punerea în aplicare a acţiunilor comune şi exprimarea poziţiei Uniunii în cadrul organizaţiilor şi al conferinţelor internaţionale. Daca este necesar, Preşedinţia este asistată de statul membru care a exercitat preşedinţia şi de statul membru care o va exercita ulterior.

Odată cu Tratatul de la Maastricht, Parlamentul European a obţinut o serie de drepturi. Preşedinţia consultă Parlamentul European în ceea ce priveşte aspectele principale şi opţiunile fundamentale în domeniul politicii externe şi de securitate comună. Acesta din urmă este informat cu regula-rizate asupra politicii externe şi de securitate comună de către Preşedinţie şi Comisie. Progresele înregistrate de Uniunea Europeană în domeniul PESC sunt dezbătute anual în Parlamentul European. Acesta poate interpela Consiliul şi îi poate adresa recomandări.

Rapoartele pe care Consiliul le prezentă Parlamentului erau considerate de acesta ca fiind insuficiente pentru a constitui singura sursă de informare a acestuia din urma cu privire la PESC, şi de aceea erau caracterizate de Parlamentul European ca fiind "total nepotrivite" pentru a se situa la baza dialogului dintre Parlament şi Consiliu.

La fel de important este faptul că, Tratatul de la Maastricht a adus unele reglementări cu privire la problema finanţării acţiunilor de politica externă ale Uniunii. Componentele bugetare ale Parlamentului European sunt cele mai importante atribuţii în materie de politică externă şi de securitate comună care i-au fost conferite de Tratatul de la Maastricht. Punctul central al finanţării PESC îl constituie distincţia dintre cheltuielile administrative şi cheltuielile operaţionale impuse de aplicarea dispoziţiilor privind politica externă şi de securitate comună.

Tratatul de la Maastricht mai aduce un element de noutate, şi anume, Comitetul Politic care are atribuţii în domeniul politicii externe şi de securitate comună. Acesta este compus din directori politici şi urmăreşte situaţia internaţionala în domeniul PESC. El poate contribui din propria iniţiativa sau la cererea Consiliului la definirea politicilor prin formularea avizelor adresate Consiliului.

O importanţa aparte este acordată asigurării concordanţei politicii externe şi de securitate comună a Uniunii cu celelalte politici externe ale acesteia. Consiliul de Miniştri şi Comisia Europeana au responsabilitate comună, conform mandatului lor, să se asigure că ansamblul activităţilor externe ale Uniunii corespunde cu realităţile sale externe precum şi cu politicile de securitate, economice şi de dezvoltare.

În prima jumătate a anilor 90, s-a făcut simţită, în continuare, puterea enormă a acelor factori care au însoţit şi influenţat încă de la început cooperarea din domeniul politicii externe, şi anume poziţiile fundamental diferite faţă de suveranitatea naţionala şi, implicit, forma de alcătuire a cooperării din politica externă, precum şi orientările speciale din acest domeniu.[6]

Aceşti factori nu au putut împiedica manifestarea altor determinanţi precum schimbările din sfera internaţională şi, în strânsă legătură cu acestea, noile provocări, sau practicile, vechi de decenii, din politica externă.

Situaţia din fiecare stat membru, poziţiile acestora faţă de UE şi faţă de problema suveranităţii naţionale, precum şi diferenţele dintre ele au făcut ca schimbările să nu se poată petrece decât în paşi mici. Toate acestea au contribuit, totodată, şi la faptul că reglementările erau deseori paradoxale, punând probleme la aplicare şi trebuind să fie tot mereu supuse revizuirilor.[7]

Încă din iunie 1994, adică cu doar o jumătate de an de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht, a fost instituită o aşa numită grupă de reflecţie în vederea pregătirii conferinţei interguvernamentale din anul 1996. Pe baza raportului acestei grupări, Consiliul Europei a stabilit, în martie 1996, programul de activitate al conferinţei.[8]

Procesul de reformă, eforturile grupării de reflexie şi ale conferinţei interguvernamentale au avut ca rezultat Tratatul de la Amsterdam, cea de-a treia mare revizuire a Tratatului, după Actul Unic European şi Tratatul de la Maastricht. El a fost semnat în 1997, intrând în vigoare la data de 1 mai 1999.

Tratatul de la Amsterdam amendează atât Tratatul CE, cât si Tratatul UE, iar elementele de noutate aduse în ceea ce priveşte cel de-al doilea pilon sunt următoarele: a) Posibilitatea dezvoltării de strategii comune pentru acţiunile de politică externă ale statelor membre; b) Introducerea principiului "abţinerii constructive", prin care i se permite unui stat membru să se abţină de la votul în Consiliu, fără a bloca o decizie unanimă; astfel respectivul stat nu este obligat să aplice decizia dar trebuie să accepte obligativitatea acestuia pentru Uniune; c) Înfiinţarea unei Unităţi de Planificare şi Avertizare responsabilă cu monitorizarea evoluţiilor externe şi cu avertizarea referitoare la evenimente şi situaţii ce pot afecta securitatea UE; d) Oferirea poziţiei de "Înalt Reprezentant pentru probleme de PESC" Secretarului General al Consiliului.

Sarcina Înaltului Reprezentant al UE pentru PESC este conform articolului J16, aceea de a contribui la formularea, dezvoltarea şi implementarea deciziilor politice ale ţărilor membre şi a reprezenta guvernele statelor membre ale Uniunii Europene, în discuţii cu terţii, la

---

[6] Karen SMITH, *Politica Externă a Uniunii Europene*, Edit. Trei, Bucureşti, 2004, p. 57.

[7] Ruxandra LUCA (coord), *România şi integrarea euro-atlantică*, Edit. Institutului de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale, Bucureşti, 2004, p. 85.

[8] Ibidem, pp. 87-88.

cererea Preşedinţiei şi în numele Consiliului. Înaltul Reprezentat deţine şi funcţia de secretar general al Consiliului pe care-l asistă in problemele importante din domeniul politicii externe şi al securităţii comune. Această funcţie a fost asumată prin decizia Consiliului European de la Köln (iunie 1999), de către secretarul general NATO, Javier Solana.

Politica externă şi de securitate comună beneficiază din acest moment de noi instrumente juridice, strategiile comune stabilite de Consiliul European şi Implementate de Uniunea Europeană în domeniile în care statele membre au interese comune importante. În articolul J3 al Tratatului de la Amsterdam este stipulat faptul că: "*strategiile comune precizează obiectivele şi durata lor, precum şi mijloacele care vor trebui furnizate de Uniune şi de statele membre*". Strategiile comune sunt puse în aplicare de Consiliu prin adoptarea unor acţiuni şi poziţii comune.

Tratatul de la Amsterdam a adus schimbări pragmatice privind situaţiile în care Consiliul poate hotărî cu majoritate calificată: a) Atunci când, în baza strategiei comune, adoptă acţiuni şi poziţii comune sau la orice altă decizie care are la bază o strategie comună; b) Atunci când adoptă decizii care pun în aplicare o acţiune sau o poziţie comună.

În situaţia în care pentru adoptarea deciziei este necesară o majoritate calificată, iar aceasta decizie contravine cu politica naţională a unui stat membru acesta nu trece la vot. În acest caz, Consiliul hotărând cu majoritate calificată, poate solicita Consiliul European să se sesizeze în legătură cu problema în cauză, în vederea adoptării unei decizii în unanimitate. În deciziile care au implicaţii militare sau în domeniul apărării precum şi în cazul problemelor procedurale, Consiliul hotărăşte cu majoritatea membrilor săi.[9]

Protocolul asupra articolului 17 din Tratatul de la Amsterdam stipulează faptul că Uniunea Europeană va elabora împreună cu Uniunea Europei Occidentale, măsurile necesare pentru întărirea cooperării comune în intervalul de un an de la intrarea în vigoare a Tratatului.

Uniunea Europei Occidentale a luat notă de toate paragrafele Tratatului de la Amsterdam care fac referire la UEO, în "*Declaraţia asupra rolului UEO şi asupra relaţiilor acesteia cu UE şi cu Alianţa Atlantică*" adoptată de miniştrii UEO la data de 22 iulie 1997. Totodată, Declaraţia stabileşte înţelegerea de către UEO a rolului şi relaţiilor sale cu UE şi cu Alianţa Atlantică, precizând faptul că UEO reprezintă o parte integrantă a dezvoltării Uniunii Europene, contribuind la aceasta prin acordarea Uniunii Europene a accesului la capacităţile sale operaţionale, în special în contextul misiunilor de tip Petersberg şi constituie un element esenţial al dezvoltării Identităţii Europene de Securitate şi Apărare în cadrul Alianţei.

Tratatul de la Amsterdam nu a extins puterea de decizie a Parlamentului European în domeniul Politicii Externe şi al Securităţii Comune.

Din momentul intrării în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, unele analize ale experţilor occidentali au apreciat ca responsabilitatea politicii externe şi de securitate comună se restrânge doar la reacţii faţă de crizele ce pot apărea în sensul intervenţiilor militare şi/sau diplomatice, deci incluzând aspectele legate de apărare, iar altele au delimitat politica diplomatică şi de securitate de aspectele legate de apărare.

Tratatul de la Amsterdam nu a extins puterea de decizie a Parlamentului European în domeniul Politicii Externe şi al Securităţii Comune.

Din momentul intrării în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, unele analize ale experţilor occidentali au apreciat ca responsabilitatea politicii externe şi de securitate comună se restrânge doar la reacţii faţă de crizele ce pot apărea în sensul intervenţiilor militare şi/sau diplomatice, deci incluzând aspectele legate de apărare, iar altele au delimitat politica diplomatică şi de securitate de aspectele legate de apărare.

Tratatul de la Amsterdam, ca şi Tratatul de la Maastricht, prevede revizuirea printr-o a doua Conferinţă inter-guvernamentală, cu scopul de a realiza reformele instituţionale necesare procesului de extindere a Uniunii.

Decizia de a organiza o nouă conferinţă interguvernamentală a fost luată încă de la începutul lui iunie 1999, adică doar la o lună de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, cu ocazia întrunirii Consiliului European la Köln, fapt care a confirmat încă o dată dinamica excepţională a dezvoltării. Această conferinţă urma să aibă loc în anul 2000 şi să aducă în discuţie problemele care nu au putut fi rezolvate la Amsterdam, şi anume: dimensiunile şi compunerea Comisiei; distribuţia voturilor în cadrul Consiliului; o posibilă extindere a deciziilor luate cu majoritate calificată; alte probleme cu privire la modificările aduse Tratatului rezultate din aceste "*left-overs*" sau din aplicarea Tratatului de la Amsterdam; la toate acestea s-a adăugat, la mijlocul anului, un nou subiect, şi anume cooperarea sporită, adică posibilităţi de integrare graduală.

Tratatul de la Nisa a fost semnat la 26 februarie 2001 şi a intrat în vigoare la 1 februarie 2003. Tratatul marchează un nou episod în îndelungatul proces al construcţiei europene.

Instituţiile Comunitare a căror fragilitate a determinat la mijlocul anilor `80, o scădere a entuziasmului faţă de integrare, capătă, prin Tratatul de la Nisa, noi puteri necesare, pe de o parte pentru a realiza mai departe paşii privind integrarea economică şi politică, dar şi pentru a face faţă noilor tensiuni ivite odată cu începerea procesului de extindere a Uniunii, ca

---

[9] Liviu MUREŞAN, "Politica europeană de securitate şi apărare - element de influenţare a acţiunilor României în domeniul politicii externe şi apărare", www.ier.ro.

urmare a scăderii sprijinului popular al țărilor membre față de acest proces. Tratatul răspunde astfel la noi teme la care alte tratate nu se opresc, sau o fac doar tangențial. Noua arhitectură instituțională a Uniunii Europene ține cont de gradul de complexitate acută a problematicii construcției europene.[10]

Articolul 17 al Tratatului de la Nisa aduce modificări semnificative la nivelul Pilonului II al Uniunii Europene şi anume Politica Externă şi de Securitate Comună. În perspectiva unei politici de apărare comună, articolul 17 statuează faptul că aceasta este compatibilă cu politica de securitate şi apărare stabilită de NATO. De asemenea politica Uniunii nu afectează caracterul specific al politicilor de securitate şi apărare naționale şi mai mult în privința statelor care consideră că "*cerințele apărării comune sunt îndeplinite în cadrul NATO*" respectă acestora drepturile care decurg din calitatea de membru al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord. Pentru a întări apărarea comună a statelor membre ale Uniunii, acestea pot coopera în problemele ce țin de armament, evident în măsura în care acestea consideră oportună o colaborare în acest gen.[11]

Tratatul de la Nisa transformă în politică a Uniunii Europene progresele realizate la Consiliile Europene de la Köln (iunie 1999) şi Helsinki (decembrie 1999) şi anume crearea în viitor a unei forțe de intervenție europene constituită din 60000 militari şi noi organisme politico-militare.

Politica Externă şi de Securitate Comună include din acest moment: "*misiunile umanitare şi de evacuare, misiunile de menținere a păcii şi misiunile cu unități constante pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiunile de restabilire a păcii*".[12]

Comitetul Politic al CPE se transformă, odată cu Tratatul de la Nisa (Articolul 25) în Comitetul Politic şi de Securitate (CPS). Acesta se ocupă de toate aspectele PESC, urmând să funcționeze totodată şi ca „motor" al PESC şi PESA. CPS ține sub observație cursul evenimentelor internaționale relevante pentru PESC/PESA (funcție analitică), pentru a putea oferi Consiliului pe Probleme Generale (Consiliul Miniştrilor de Externe), pe baza analizei sale, recomandări în ceea ce priveşte elaborarea politicilor de urmat (pregătirea deciziei). În plus, CPS se asigură că politicile, asupra cărora s-a ajuns la un consens, sunt implementate (controlul implementării) şi

[10] Liviu MUREŞAN, *Politica europeană de securitate şi apărare-element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii externe şi apărare*,l a www.ier.ro.

[11] „Interinstitutional Agreements in CFSP", *Parlamentarisation through the back door*, German Institute for international and Security Affairs, Working Paper nr.5/2005, p. 15.

[12] Valentin CONSTANTIN, *Documentele de bază ale Comunității şi Uniunii Europene*, Polirom, Iaşi, 1999, p. 450.

constituie punctul de legătura în ceea ce priveşte schimbul de informații dintre diversele instituții şi actorii implicați în structurile PESC/PESA — inclusiv NATO (funcție de legătură). Aceasta instituție a cunoscut aşadar, prin Tratatul de la Nisa, o creştere evidentă.

Încă din iunie 2000 există o altă nouă instituție civilă a PESC — Comitetul pentru aspectele civile ale administrării situațiilor de criza. Acest Comitet funcționează conform noului concept de securitate, ocupându-se de aspecte privind prevenirea crizelor şi elaborând planuri de soluționare a situațiilor de criză prin mijloace civile. Comitetul îşi înaintează propunerile CPS-ului, Comisia fiind reprezentată în acest Comitet. Astfel este creată legătură cu pilonul UE, unde există deja potențiale de administrare civilă a situațiilor de criză.

Cooperările intensificate din domeniile Politicii Externe şi de Securitate Comună au ca obiect punerea în aplicare a acțiunilor şi pozițiilor comune şi nu vizează problemele care au implicații militare în domeniul apărării.

Dacă SM ale UE doresc să stabilească o cooperare intensificată cu un alt/sau cu mai multe state, acestea trebuie să adreseze o cerere în acest sens Consiliului. Acesta transmite cererea Comisiei şi informează Parlamentul cu privire la existența ei. După ce Comisia şi-a dat avizul autorizarea este acordată de către Consiliu care hotărăşte cu majoritate calificată.

În termen de trei luni Comisia trebuie să trimită un aviz Consiliului, iar acesta în termen de patru luni de la data primirii notificării decide dacă aprobă sau respinge cererea şi dacă este necesar să se ia măsuri particulare.

Înaltul Reprezentant pentru Politică Externă şi de Apărare Comună care deține şi funcția de Secretar General al Consiliului, informează Parlamentul European şi membrii Consiliului cu privire la stadiul implementării acțiunilor şi cooperării intensificate în domeniul politicii externe şi de apărare comună, fără să aducă atingere competențelor în domeniu ale Preşedinției şi ale Comisiei.

În cadrul negocierilor de la Nisa sau avut în vedere o serie de domenii de o deosebită importanță precum: a) Componența Comisiei Europene, s-a convenit ca statele mari să renunțe la cel de-al doilea comisar până în anul 1995 în favoarea statelor nou primite, dar numărul comisarilor să nu depăşească 27 de membrii; b) Redistribuirea votului în Consiliu; c) Extinderea votului majoritar în locul unanimității; d) Parlamentul European va avea 732 de membrii, spre deosebire de numărul maxim de 700, prevăzut în Tratatul de la Amsterdam.

Prin tratatul de la Nisa, UE îşi semnalează gradul de maturitate politică în fața întregii lumi, punând accent cu precădere pe valorile fundamentale ale civilizației occidentale.

Odată cu Tratatul de la Nisa este elaborată o "Declarație asupra

viitorului UE” prin care se lansa o dezbatere generală asupra dezvoltării Uniunii şi care implica atât SM, cât şi statele candidate.

În urma aprobării Declaraţiei de la Laeken, 15 decembrie 2001, Consiliul European hotărăşte înfiinţarea unei Convenţii Europene, care să pregătească procesul de reforma a UE.

Proiectul Tratatului instituind o Constituţie pentru Europa[13] prezentat de către preşedintele Convenţiei Europene, Vallery Giscard D'Ertaing, Consiliul European de la Salonic[14] şi la Roma, preşedinţiei italiene a UE[15] face referiri atât la Politica Externă şi de Securitate Comună.

Politica Externă şi de Securitate Comună este prezentată in Titlul V al Tratatului Constituţiei Europene alături de alte politici şi elemente ale Uniunii care sunt interdependente şi au relevanţă pentru acţiunea externă a Uniunii: Politica comercială comună; Politica de securitate şi apărare; Cooperarea pentru dezvoltare; Ajutorul umanitar.

Principalele obiective ale acţiunilor externe din cadrul acestor politici au în vedere respectarea a doua principii fundamentale: a)Acţiunile externe trebuie să se bazeze pe principiile care guvernează crearea şi lărgirea UE; b) Acţiunile externe trebuie să urmărească maximizarea cooperării SM în domeniile relaţiilor internaţionale.

Obiectivele politicilor şi acţiunilor comune ale UE în plan extern vizează:

- Salvgardarea valorilor, intereselor fundamentale, securităţii, independenţei şi integrităţii Uniunii;
- Consolidarea şi promovarea democraţiei, statului de drept, drepturilor omului şi principiile dreptului internaţional;
- Menţinerea păcii, prevenirea conflictelor şi consolidarea securităţii internaţionale;
- Promovarea unui sistem internaţional bazat pe o cooperare multilaterală mai susţinută şi pe o bună guvernare mondială.

Politica Externă şi de Securitate Comună îşi desfăşoară activitatea prin: a) Definirea orientărilor generale; b) Adoptarea deciziilor europene privind acţiunile, poziţiile şi punerea în practică a acestora; c) Consolidarea cooperării sistematice între statele membre pentru desfăşurarea politicii acestora.

Metodele PESC se caracterizează prin cooperarea SM, pentru conducerea politicilor şi prin punerea graduala în practică a unor acţiuni comune, în domeniile în care statele membre au interese comune. În acelaşi timp, statele îşi asumă angajamentul de activ şi fără rezerve PESC, de a se

[13] *Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe.*
[14] 20 iunie 2003.
[15] 18 iulie 2003.

abţine de la orice acţiune contrară UE, de a veghea la conformitatea politicilor internaţionale cu poziţiile comune, de a se informa reciproc asupra oricăror probleme de politică externă şi de a menţine poziţii comune în cadrul organizaţiilor internaţionale.

Strategia Solana “A Secure Europe in a Better World”, adoptată de către Consiliul European în decembrie 2003, reprezintă prima strategie de securitate europeană. Reprezintă, de fapt, un preconcept care trebuie tradus într-un mecanism care statuează când, unde, de ce şi cum va acţiona UE. [16]

Premisa care articulează Stategia Solana de securitate europeana este aceea că: “Uniunea este un actor global” şi, în consecinţă, “ar trebui să fie gata să îşi asume responsabilităţile în domeniul securităţii globale”. Strategia defineşte caracteristicile mediului actual de securitate, ameninţările şi provocările la adresa securităţii spaţiului european, precum şi obiectivele şi direcţiile de acţiune pentru întărirea securităţii europene.

Principalele ameninţări identificate de Strategie sunt: a) terorismul - Europa este ţinta şi baza unei asemenea ameninţări; b) proliferarea armelor de distrugere în masă - riscul potenţial cel mai serios la adresa securităţii europene; c) conflictele regionale - cele din imediata vecinătate: Orientul Mijlociu, Nordul Africii, Caucaz, Transnistria - sau din zonele îndepărtate; d) instabilitatea statală - proasta guvernare, corupţia, abuzul de putere, instituţii slabe, lipsa de răspundere şi conflictele civile corodează autoritatea statală din interior, ceea ce poate duce la colapsul statelor; e) crima organizată - Europa constituie un obiectiv principal pentru crima organizată; ca ameninţare internă aceasta are şi o dimensiune externă – traficul transfrontalier de droguri, fiinţe umane, arme, bani, migraţie ilegală.

Ca răspuns direct la aceste ameninţări, UE îşi defineşte o serie de obiective Strategice[17]: a) reacţia la ameninţări şi combaterea acestora, prin mutarea “primei linii de apărare” în afara UE şi prin recunoaşterea faptului că “*nici una dintre aceste ameninţări nu este pur militară şi nici nu poate fi combătută doar prin mijloace militare*”. În consecinţă, UE propune o abordare multidimensionala a răspunsurilor la diversele provocări la adresa securităţii; b)construirea securităţii în vecinătate - interes major ca statele din vecinătate să fie bine guvernate şi administrate. Lărgirea UE nu trebuie să genereze noi linii de demarcaţie; sarcina UE este aceea de a promova un cerc de state stabile, bine guvernate în partea de Est a Uniunii (dialog şi cooperare cu ţările din bazinul mediteranean, Orientul Mijlociu şi din Caucaz, rezolvarea conflictului arabo-israelian este o prioritate strategica

[16] Matei DUMITRU, “Strategia de securitate Solana: răspunsul UE la noile riscuri şi provocări din mediul internaţional” în Revista Gândirea Militară Românească, nr.2/2005, p. 46.
[17] Idem.

pentru UE); c) ordinea internațională bazată pe multilateralism eficace - dezvoltarea unei societăți internaționale puternice, cu instituții funcționale şi guvernată conform principiilor de drept internațional.

Noul Headline Goal 2010[18] mută accentul de la aspectele cantitative ale vechilului Helsinki Headline Goal 2003 pe elementele calitative, constând în creşterea eficienței forțelor şi implicit a utilității lor: interoperabilitate; sustenabilitate; mobilitate; viteza de desfăşurare în teatru.

Potrivit acestui document, până în 2010, UE va trebui să aibă capacitatea de a răspunde unei crize în orice punct de pe glob.

Una dintre cele mai importante dezvoltări o reprezintă inițierea şi operaționalizarea conceptului de Grup tactic de luptă[19], ca modalitate concretă de realizare a Forței Europene de Reacție Rapidă. Aceste grupuri sunt constituite la nivel de batalion[20], incluzând elemente de sprijin de lupta, împreună cu capacitățile de transport strategic.

Riscurile la adresa mediului internațional de securitate şi, în primul rând, cele legate de proliferarea terorismului şi a armelor de distrugere în masă se cer a fi combătute printr-o cooperare flexibilă, multilaterală, echilibrată şi consecventă între state.[21]

Strategia de Securitate Europeană reflectă sistemul actual de relații internaționale, prin statele membre având o contribuție majoră la securitatea şi stabilitatea mondială. Cu ajutorul ei, se poate contura o imagine generală privind specificul şi complexitatea politicilor şi intențiilor UE în ceea ce priveşte rolul sau ca participant activ în gestionarea marilor probleme cu care se va confrunta omenirea în secolul al XXI- lea.

Ca sursă distinctă de legitimare a acțiunii militare, dreptul internațional a câştigat în importanță din două motive. În primul rând, un număr tot mai mare de misiuni militare sunt motivate de auto-apărare. În schimb, violarea dreptului internațional (ca în Războiul din Golf în 1991), violarea drepturilor omului (Kosovo în 1999), războiul civil (Haiti, 1994) au devenit din ce în ce mai des menționate ca motive a intervențiilor militare.[22]

În al doilea rând, apariția unui sistem internațional de securitate colectivă va creşte tensiunea în ceea ce priveşte controlul parlamentar în statele naționale. Charlotte Ku şi Harold Jacobsen au susținut ideea că *"(un) sistemul de securitate colectivă presupune ca statele care s-au angajat să folosească forța militară vor reacționa automat la fel, în situații specifice fără dezbateri în plus*". Astfel, există o tensiune inerentă între aşteptările sistemului de securitate colectivă şi nevoia unor considerente democratice cu privire la deciziile de a folosi forțele militare.[23]

UE s-a abținut, până acum, să declare explicit că misiunile militare ale UE ar necesita mandatul Consiliului de Securitate ONU, deoarece statele membre nu au reuşit să ajungă la un consens în acesta privință. În timp ce unele state membre, precum Franța, Finlanda, Irlanda şi Suedia, acordă o mare importanță obținerii acestui mandat, altele, în mod special, Marea Britanie, au avut un punct de vedere diferit. Aceste diferende vor persista deoarece reflectă convingerile despre relația dintre obligațiile dreptului internațional şi preocupările umanitare.[24]

Rolul Uniunii Europene, concluzia Garton Ash, trebuie să furnizeze constrângerea lui Locke în ceea ce priveşte puterea suverană.[25]

Europa trebuie să fie un partener real, unul care să fie pregătit să încheie un angajament real. Acesta este unul dintre motivele pentru care problema "capacităților" rămâne cea mai presantă în politica externă şi de securitate europeană actuală. Cel mai mare pericol de înfruntat pentru "statul postmodern" reprezintă "tentația de a neglija apărarea, atât fizică cât şi psihologică". "Țărilor care doar fac pace le lipseşte jumătate din poveste - poate cea mai importanta jumătate". Lumea noastră, "este una periculoasă şi va deveni şi mai periculoasă". [26]

Dacă noua Europă vrea să-şi facă auzită prezența în contextul global, trebuie să facă un angajament cauzei globale, ca şi securității europene, unul care să se imprime nu numai celor care împărtăşesc idealul libertății, dar şi celor care nu-l împărtăşesc.

---

[18] Adoptat în cadrul reuniunii miniştrilor apărării ai UE din 17 mai 2004.
[19] EU Battlegroups
[20] 1.500 militari
[21] Wolfgang Wagner, "The Democratic Legitimacy of European Security and Defense Policy", Institute for European Studies, 2003, p. 27.
[22] Paul Duță, Grațian Lupu, *Politici de integrare şi cooperare in spațiul european*, Edit. Universității "Lucian Blaga", Sibiu, 2006, p. 27.

[23] Charlotte Ku, Harold Jocobsen, "Broaching the issues", în Hans Born and Heiner Hänggi , 2001, p.13.
[24]. Wolfgang WAGNER, "The Democratic Legitimacy of European Security and Defense Policy", Institute for European Studies, 2003, p.27.
[25] Timothy Garton ASH, **Free World: Why a crisis of the West reveals the opportunity of our time**, Allen Lane, 2004, p.152.
[26] Ian WARD, **The Challenges of European Union, Foreign and Security Policy:Retrospective and Prospective**, New Castle Law School, 2004, pp.56-58.

ROLUL STATULUI ÎN DEFINIREA UNEI STRATEGII DE SECURITATE ECONOMICĂ

Căpitan Petre Ciprian CONSTANTINESCU

Security is the primary condition for development. The state's part in insuring the economic security should be continuously redefined.

Although the state does not always take the adequate measures in its fight to regulate the market's ups and downs, it should assume an important part in issues such as inequality, competence, unemployment, use of resources or degradation of the environment.

Trade and investment flows, technological boom and the expansion of democracy brought both liberty and wealth to many people. These trends have also had an impact on the access of the non-state groups into international business. They also grew the Europe's dependence and, at the same time, its vulnerability to the interconnected transport infrastructure, energy, information and other fields.

I. Integrarea în structurile economice și de securitate europene

În contextul integrării, la scara globului, a principalelor forțe ale economiilor, tot mai puțin naționale și tot mai mult dependente de centrele globalizatoare, rolul statului în asigurarea securității economice trebuie redefinit în permanență.

Globalizarea nu a însemnat sfârșitul statului ci a dat naștere la un tip diferit de stat, unul cu atribute pe care nu le-a mai avut înainte. Astăzi, statele naționale, depind de entități aflate dincolo de jurisdicția lor națională, dintre care cele mai importante considerăm a fi capitalul global în sensul investițiilor străine, respectiv cererea globală agregată pentru produsele indigene, care stă la baza exporturilor.

Integrarea statelor în structurile europene a condus la o exercitare a suveranității într-un mod foarte diferit decât în trecut. Suveranitatea, așa cum o înțelegem tradițional, în sensul unei autorități supreme și unilaterale asupra teritoriului și populației este pe cale de dispariție. Astăzi vorbim despre "suveranitate partajată", "suveranitate articulată", "suveranitate comună".

De-a lungul timpului au luat naștere organisme internaționale sau multinaționale care au încercat reglementarea relațiile apărute pe fondul globalizării economice și a diversificării amenințărilor comune. Au luat ființă, astfel, organisme cum ar fi O.N.U., F.M.I., Banca Mondiala, G.A.T.T. (Acordul General pentru Tarife și Comerț), W.T.O. (Organizația Mondială a Comerțului), G8 (Grupul celor mai dezvoltate opt țări), NATO, specializate fiecare într-un domeniu precis al relațiilor și înzestrate cu putere de decizie. Scopul inițial al acestor instituții a fost acela de asigurare a echilibrului în condițiile existenței a două blocuri cu organizare economico - politico - socială antagonistă.

Unele instituții au rămas în urma istoriei și s-au desființat (C.A.E.R. - Consiliul de Ajutor Economic Reciproc - și Tratatul de la Varșovia), iar altele, mult mai deschise la condiții noi de existență și mult mai maleabile, și-au schimbat radical optica, sau au fost forțate să se supună unor „modernizări” politice și structurale. Chiar dacă au și-au pierdut menirea, și-au îndeplinit defectuos obiectivele sau au devenit aservite marilor puteri, aceste organisme au creat cadrul dezvoltării și evoluției relațiilor internaționale.

„*Uniunea Europeană reprezintă elementul cel mai important al structurii lumii multipolare în devenire.* [1]” Ea a creat progresiv piața unică, în care mărfurile, serviciile, capitalurile și persoanele se deplasează liber. Prin aprofundarea integrării țărilor membre și prin primirea noilor membrii din Europa Centrală și de Est, Uniunea Europeană tinde să devină cea mai mare piață și cel mai dinamic pol economic și politic. Între Uniunea Europeană și celelalte centre de putere „*vor exista inevitabile confruntări, mai mult sau mai puțin tensionate, în scopul redistribuirii sferelor de influență. Protecția accesului la sursele de materii prime și piețe va înlocui demersurile de natură ideologică.*”

Aparent, globalizarea ne conduce spre o lume fără granițe. Dar la ora actuală se conturează două tendințe: pe de o parte, multilateralitatea și globalizarea, iar pe de altă parte, naționalism și identitate. Frontiera este instituția politică de bază a unui stat, fără de care nu poate exista o viață economică, socială și politică organizată juridic. Flexibilitatea frontierelor în interiorul UE a impus un transfer al funcțiilor acestora spre granițele externe ale organizației.

În esența sa, globalizarea implică faptul că oamenii, ideile, gazele de seră, banii, virușii, e-mailurile, armele și foarte multe altele vor circula tot mai repede și în cantități tot mai mari în interiorul și în afara granițelor, punând astfel la încercare unul dintre principiile fundamentale ale suveranității: abilitatea de a controla ceea ce îți traversează granițele în

---

[1] Ioan BARI, *Globalizarea economiei*, Editura Economică, București, 2005, p. 421.

ambele direcţii. [2]"

Integrarea României în Uniunea Europeană a început din punct de vedere juridic încă din anul 1969, când au avut loc „*primele contacte cu recent creata Comunitate Economică Europeană, cu scopul reglementării comerţului reciproc cu unele produse agricole. N-a trecut mult timp şi Uniunea a recunoscut statutul României de ţară în curs de dezvoltare, ceea ce a permis produselor noastre să pătrundă mai uşor pe pieţele europene, datorită facilităţilor vamale de care au beneficiat în urma acordării noului statut. În 1981, România a trecut la o abordare globală a relaţiilor cu UE. Astfel, pe lângă negocierea acordului cu privire la comerţul cu produse industriale, s-a semnat înţelegerea prin care s-a convenit crearea Comisiei mixte interguvernamentale. Printr-un asemenea gest, România a recunoscut de facto existenţa UE ca entitate economică şi a devenit prima şi singura ţară din fostul CAER care a reuşit să avanseze atât de mult în relaţiile cu organizaţia europeană. În 1987, România a avut şansa istorică de a deveni prima ţară din fostul CAER care putea stabili relaţii diplomatice cu UE* [[3]]", dar lipsa de viziune a regimului politic ne-a făcut să pierdem această oportunitate unică. În 1990, prin deschiderea negocierilor Acordului European de Asociere, am început procesul aderării care avea să se concretizeze în 2007.

Din punct de vedere economic legislaţia europeană are prioritate faţă de legislaţia naţională. În primul rând pe plan economic inclusiv monetar, statele-naţionale cedează o parte din putere organismelor UE sau altor organisme şi instituţii financiare internaţionale. În schimb statele-naţionale primesc puteri şi atribuţii noi prin însăşi capacitatea lor de legitimare şi sprijin acordate autorităţilor internaţionale globale şi regionale nou create.

Economia nu mai poate fi naţională. Este o economie integrată, în care rezultatele financiare ale filialelor şi sucursalelor locale se centralizează în bilanţuri consolidate la nivel mondial.

Avem o strategie de securitate naţională. Mai este ea viabilă ? Atâta timp cât este corelată cu acordurile şi parteneriatele suprastatale la care un stat naţional este parte, această strategie este veridică şi se poate dovedi viabilă, dar ea nu mai este strict naţională, deoarece statul şi-a cedat din prerogative. Către cine ? Statul român a cedat din prerogativele sale social-politice Uniunii Europeane; din capacităţile militare către pactul nord atlantic; iar din punct de vedere economic către piaţa liberă, în care

[2] Richard N. HAASS este preşedinte al Council on Foreign Relations şi autorul cărţii: *The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course*, sursa www.project-syndicate.org

[3] Mihai BERINDE, *România – mereu cu faţa spre UE*, Săptămâna financiară, 11.06.2007, p. 13.

acţionează în sistem brownian o multitudine de factori economici şi financiari.

Ce se înţelege prin sintagma „economie naţională"? Nimic altceva decât agregarea rezultatelor economico-financiare ale factorilor care acţionează pe un teritoriu delimitat, acceptat de comunitatea internaţională ca un stat de sine stătător. Dar dacă aceste rezultate economice ca şi factorii care le-au generat sunt libere să circule în căutarea unor oportunităţi mai bune, înseamnă că această economie este de fapt doar un abstract.

Caracterul naţional al economiilor este definit astăzi prin încercarea guvernanţilor de a câştiga încrederea şi votul populaţiei din aria de responsabilitate, în sensul negocierii condiţiilor unui mediu de afaceri cât mai atractiv şi competitiv.

În Uniunea Europeană se promovează cooperarea multidimensională printr-un sistem instituţional suprastatal. În UE s-a creat şi se dezvoltă o piaţă comună, aflată mereu în extensiune şi adâncire, capabilă să întreţină relaţii comerciale intra şi interregionale, bazate pe competitivitate economică. Multidimensionalitatea cooperării presupune liberalizarea şi accelerarea fluxurilor comerciale internaţionale, transferul de mărfuri, tehnologii de vârf, forţă de muncă, precum şi integrarea serviciilor financiare şi monetare.

Ţările UE au o tradiţie îndelungată în soluţionarea conflictelor şi menţinerea păcii. „*Întregul sistem european de securitate şi apărare se află într-o schimbare şi creştere permanentă. Aceasta are la bază deopotrivă sfera militară şi cea civilă. În comparaţie cu perioada războiului rece, politicile de securitate actuale urmăresc prin conceptul de securitate integrată o arie de problematici mult mai vastă decât cea militară.* [4]"

„*Capacităţile operaţionale ale instituţiilor şi forţelor armate europene se pot dovedi un element important în prevenirea conflictelor şi în operaţiunile de management a crizelor. În timp ce NATO şi UE par a se afla într-un fel de competiţie militară, atât UE cât şi OSCE concurează în domeniul politicilor puterii soft, folosind economia, diplomaţia şi alte instrumente non-militare pentru a atinge obiective politice. Astăzi, UE a început să dezvolte propriile politici şi capacităţi în zonele în care OSCE a fost activ de mulţi ani. Mai mult decât atât, în contextul noii politici de vecinătate europeană, UE şi-a numit reprezentanţi speciali pentru Moldova, Caucazul de Sud şi chiar pentru Asia Centrală.* [5]"

Echilibrul economic adus de apartenenţa la Uniunea Europeană dar şi

[4] Gunther HAUSER, Franz KERNIC, **European Security in Transition,** Editura Ashgate Publishing Limited, Hampshire, Marea Britanie, 2006, p. 195.]

[5] [Todd G. BUCHHOLZ, **Idei noi de la economişti morţi,** Editura Andreco Educaţional, Bucureşti, 2004, p.297.]

umbrele de securitate datorată integrării în NATO, încarcă „factura” României cu costuri de la cele determinate de limitele de producţie impuse în economie, la cheltuielile pentru modernizarea Forţelor Armate, schimbând, totodată, natura ameninţărilor la adresa securităţii naţionale.

II. Politicile economice şi sociale – baza stabilităţii mediului intern

„*Economia României este economie de piaţă, bazată pe libera iniţiativă şi concurenţă.* [6]” Piaţa ocupă rolul central într-o economie, dar nu poate rezolva singură toate problemele societăţii. Piaţa însăşi nu este creatoare de echitate şi toleranţă.

Trecerea României de la economia centralizată la economia de piaţă de tip capitalist a constituit începerea unei lungi perioade de tranziţie cu dificultăţi majore în direcţia privatizării şi restructurării economiei naţionale, procese ce au generat numeroase crize sociale şi economice. Toate aceste procese, condiţionate de transformările economice, au îngreunat accesul României la integrarea în Uniunea Europeană şi în NATO. Drept fundament al acestor întârzieri de integrare a României în structurile euroatlantice au servit mişcările sociale de amploare din anii 1990-1999, scăderea producţiei industriale, a exporturilor, a puterii de cumpărare a populaţiei şi lipsa unor sisteme şi subsisteme informatice de tip modal şi intermodal. Toate acestea au ridicat probleme serioase în vederea asigurării unei securităţi economice adecvate vizând perioada de profunde căutări şi transformări economice.

Dacă unele ţări ca Polonia, Cehia şi Ungaria au aplicat terapia de şoc în procesul de tranziţie, România a aplicat un sistem gradual, uneori ambiguu. În sfera deciziilor majore, acest sistem ambiguu a fost justificat întotdeauna ca o necesitate în crearea unui cadru funcţional al economiei de piaţă şi a unei discipline funcţionale în sistemul financiar. România, din cauza acestor ambiguităţi din domeniul deciziilor majore, a creat un sistem greoi de tranziţie plasând-o în subsolul clasamentului european în ceea ce priveşte situaţia indicatorilor economici şi financiari.

Atragerea capitalului străin a constituit un element de echilibru economic pentru a depăşi starea continuă de degradare a soldului balanţei de plăţi şi în special a balanţei comerciale care a înregistrat pierderi galopante din 1990 şi până în prezent.

Deşi statul este adesea inadecvat în încercările de îndreptare a neajunsurilor funcţionării pieţei, trebuie să-şi asume un rol important în chestiuni precum inegalitatea, concurenţa, şomajul, exploatarea resurselor sau degradarea mediului. A existat o perioadă, în special între începutul şi mijlocul anilor 90, în care un număr de autori celebri susţineau că globalizarea a însemnat "sfârşitul statului", "declinul statului", "dizolvarea statului". A crede că toate relele se vor încheia odată cu reducerea rolului statului este o iluzie periculoasă. Mai este un drum lung până când rolul unei firme private fie ea şi o megacorporaţie transnaţională, va fi să se ocupe de bunăstarea cetăţenilor.

„*Naţiunea reprezintă în continuare o realitate politică, economică, demografică şi culturală, care dispune încă de resurse majore în planul relaţiilor internaţionale, şi o viziune axată pe această realitate nu se opune proceselor de integrare şi de deschidere faţă de circulaţia valorilor materiale şi spirituale precum şi a persoanelor în spaţiul tot mai deschis al lumii globale contemporane.* ”

„*Adepţii lui Smith au susţinut că statul face rău, keynesienii au afirmat că acesta este de ajutor. Monetariştii consideră că statul poate fi de ajutor, dar adesea face rău. Acum adepţii teoriei alegerilor raţionale (noii economişti clasici) afirmă că intervenţia statului este o iluzie, asemenea unei scamatorii făcute de un magician, care nu poate schimba foarte mult realitatea.* [7]”

Putem aduce în discuţie necesitatea existenţei şi rolul statului pornind de la o întrebare simplă: dacă nu ar exista statul, cine ar colecta impozitele şi taxele? Rolul statului nu se rezumă însă la urmărirea unei politici fiscale şi monetare echitabile şi la crearea unui mediu de afaceri prietenos. Statul are încă şi un rol investiţional important.

„*Politicile economice bine elaborate au forţa de a schimba vieţile oamenilor săraci. Statele trebuie – şi pot – să adopte politici care să contribuie la creşterea economică a ţărilor, dar care să asigure în acelaşi timp o repartiţie echitabilă a acestei creşteri.* [8]”

Politici cum ar fi cele susţinute de F.M.I., „bazate în parte pe ipoteza învechită că pieţele pot funcţiona singure în mod eficient, nu au permis intervenţia statului pe piaţă atunci când aceasta se impunea, lucru care poate contribui la orientarea creşterii economice în direcţia cea bună şi la îmbunătăţirea vieţii tuturor.”

În societatea contemporană există două mecanisme de producere a bunăstării generale: unul primar, care prin intermediul economiei de piaţă produce bunuri materiale şi spirituale; altul secundar care prin intermediul statului, cu pârghiile de care dispune şi politicile sociale, redistribuie o parte a veniturilor.

Bunăstarea generală se constituie din veniturile primare şi secundare. Veniturile primare provin din salarii şi profituri înainte de impozitare.

---

[6] *** *Constituţia României*, art.135 alin.1.

[7] Mihai BERINDE, *România – mereu cu faţa spre UE*, Săptămâna financiară, 11.06.2007, p.13.

[8] Joseph E.STIGLITZ, *Globalizarea*, Editura Economică, Bucureşti, 2005, pp.12-14.

Acestea sunt veniturile primare brute. Veniturile post-impozitare se realizează din salarii, profituri, dobânzi, rentă. Acestea reprezintă veniturile primare nete. Veniturile secundare provenite din transferuri sunt formate din pensii, ajutoare de şomaj, de boală, alocaţii de copii, reduceri de impozite, burse şcolare şi gratuităţi şi bunuri subvenţionate.

Prin politicile economice se controlează comportamentele economice şi efectele lor, acţionându-se asupra acestora.

Dintre cauzele sporirii rolului politicilor economice, amintim :

- satisfacerea unor nevoi primare precum: producţia agricolă, energia electrică, transporturile urbane;
- intervenţia statului în perioade dificile ale dezvoltării unei ţări: războaie, crize economice, terorism internaţional;
- modificări conjuncturale în economia mondială. [9]

Politicile economice ale unei ţări se deosebesc după mai multe criterii: după obiective şi durata lor, după mijloacele utilizate şi după orientări doctrinare (politici liberale şi dirijiste). Politicile liberale acordă toată încrederea mecanismelor libere de piaţă. Politicile dirijiste îl consideră pe J.M. Keynes părinte al intervenţiei statului în economia de piaţă. După el statul trebuie să procedeze astfel ca cererea efectivă să fie suficientă pentru folosirea deplină a forţei de muncă. Politicile social-democratice urmăresc reducerea inegalităţilor economico-sociale prin protecţia socială şi dezvoltarea serviciilor publice.

În viziunea lui Jacques Genereux, tipologia cea mai frecventă se referă la trei funcţii economice ale statului: alocarea, stabilizarea şi distribuţia resurselor.

i) funcţia de alocare se bazează pe utilizarea tuturor resurselor disponibile pentru obţinerea maximului de satisfacere a indivizilor unui stat;

ii) funcţia de stabilizare tinde să reglementeze variabilele macroeconomice astfel încât să evite dezechilibrele prin utilizarea optimă a factorilor de producţie şi reducerea şomajului la unul minimal;

iii) statul operează o distribuţie directă între agenţi prin prelevări obligatorii (cotizaţii sociale şi impozite). O relansare economică pentru consum se poate face în beneficiul categoriilor defavorizate, pe când o relansare prin investiţii duce la îmbunătăţirea profiturilor firmelor. [10]

Politica socială a statului reprezintă un ansamblu de scopuri şi instrumente de analiză şi decizie prin care puterea publică realizează alocarea normativă a resurselor publice şi a distribuirii veniturilor în perspectivă umanistă. Politica socială poate fi un instrument de reglare a conflictelor economice, sociale şi politice. [11]

Politicile sociale presupun totodată măsuri practice:

- dezvoltare socială prin asigurarea unor condiţii sociale importante pentru colectivităţile umane, prin susţinerea familiilor şi îngrijirea copiilor, prin întărirea solidarităţii sociale, a colaborării internaţionale şi responsabilităţilor umane;
- bunuri publice: apărare, securitate, infrastructură urbană, sănătate, educaţie, cultură, ştiinţă, protecţia mediului;
- protecţie socială a unor segmente de populaţie aflate în dificultate prin sistemul asigurărilor sociale şi cel al asistenţei sociale.

Obiectivele guvernului sunt: să protejeze viaţa şi proprietatea; să îmbunătăţească eficient economia prin eliminarea unor cauze care determină eşecul pieţei; să realizeze un standard de echitate acceptabil; să asigure securitatea indivizilor; să influenţeze rata creşterii economice; să stabilizeze economia împotriva fluctuaţiilor preţurilor. [12]

Se constată astfel o împletire a obiectivelor economice (protejarea proprietăţii, îmbunătăţirea eficienţei economice, influenţarea ratei creşterii, stabilizarea economică) cu cele sociale (protejarea vieţii, standard de echitate, securitatea indivizilor). Între politicile economice şi politicile sociale există un raport de interdependenţă şi completare reciprocă. Bunăstarea este obiectivul principal al politicilor sociale. Dar bunăstarea este produsă în economia de piaţă de politicile microeconomice. Ea are o structură binară: agenţii economici independenţi prin factorii de producţie caută să obţină profit cât mai mare din vânzarea produselor lor şi consumatorii cumpără produsele de care au nevoie în cadrul economiei de piaţă reglementată prin regulile jocului cererii şi ofertei.

Analiza raportului dintre politica economică şi politica socială se realizează prin intermediul a patru aspecte: componente, scop, mijloace, mecanisme. Analiza componentelor evidenţiază faptul că între cele două politici, economică şi socială, există o relaţie de corespondenţă. Scopul politicii economice se va regăsi în scopul politicii sociale, astfel: dezvoltarea sectorului terţiar va avea, la nivelul politicilor sociale, reverberaţii asupra modificării programelor de consum. Mijloacele utilizate de politica economică sub forma instrumentelor (preţ, taxe, impozite) vor lua forma specifică a politicii sociale (compensaţii asigurări, transferuri). Analiza mecanismelor utilizate în politica economică pornind de la realitatea economică (de exemplu: libertatea economică, libera iniţiativă, concurenţa)

---

[9] Niţă DOBROTĂ, *Economie politică*, Editura Economică, Bucureşti, 1995, p. 312.

[10] Elena ZAMFIR, *Statul bunăstării. Mecanismul producerii bunăstării într-o societate modernă*, Revista de cercetări sociale, martie 1995, pp. 112-113.

[11] Jacques GENEREUX, *Politici economice*, Editura Institutului European, 1997, pp. 5-9.

[12] Richard G LIPSEY, K Alec CHRYSTAL, *Principiile economiei*, Editura Economică, 2002, p. 404.

va evidenția etica deciziei sociale, eficiența socială, justiția socială, ca modalități de funcționare a socialului .

Preocupați îndeosebi de dezvoltarea economică, economiștii convenționali nu au dat importanță, timp de câteva decenii, problematicii sociale, considerând că dacă economia funcționează eficient, omul are o viață confortabilă și îmbelșugată. Realitatea a infirmat această concepție. Mai mult decât atât, dezvoltarea inegală a declanșat o prăpastie socială din ce în ce mai largă, cu perspective sumbre în ceea ce privește condiția umană.

Economiștii trebuie să fie mai intens preocupați de analiza politicii sociale, să fie mai interesați de corelațiile economico-sociale, de implicația socialului în economic, precum și de confruntările economico-sociale din care pot izvorî tensiuni și conflicte sociale.

III. Rolul statului în gestionarea climatului de afaceri, asigurarea competitivității economice și definirea unei strategii de securitate economică

Integrarea europeană are atât beneficii cât și costuri. Problema crucială pentru firmele și produsele românești este cea a competitivității. Firmele care nu fac față concurenței din UE vor da faliment. Sectoarele competitive prin aderare vor contribui la creșterea numărului de firme, implicit al locurilor de muncă și a nivelului de trai al populației. Printre sectoarele care pot fi competitive și pe care statul ar putea să încerce să le stimuleze se pot regăsi sectorul programelor informatice și sectorul auto alături de sectoare cu un grad de prelucrare mai redus cum ar fi siderurgia, mobila, materialele de construcții, sticla, porțelanul, artizanatul, textilele, confecțiile și încălțămintele. România este avantajată prin exportul acestor produse, dat fiind mâna de lucru ieftină, dar acest avantaj începe să se dilueze odată cu migrarea masivă a forței de muncă. De aceea, chiar dacă oferă un nivel de ocupare a forței de muncă net inferior, trebuie îmbunătățit climatul pentru sectoarele de activitate cu un nivel de prelucrare superior. Un argument în acest sens ar fi faptul că deși muncitorii din construcții emigrează masiv în căutarea unor pachete salariale mai avantajoase, lăsând în urma lor un deficit substanțial de forță de muncă, salariile din țară rămân la un nivel scăzut în primul rând datorită eficienței mult mai scăzute, care este o problemă de management și de tehnologie. Crearea condițiilor pentru imigrația de forță de muncă mai ieftină, nu ar face decât să întârzie retehnologizarea unor sectoare de activitate și îmbunătățirea managementului, aducând cu sine și amenințări sporite datorate iminentelor conflicte culturale și de civilizație.

Costurile aderării sunt legate de asumarea statutului de membru al UE prin contribuția la bugetul comunitar. Costurile mari pentru români după aderare sunt date și de creșterea prețurilor la utilități (gaz, energie, apă), servicii și alimente. La acestea se adaugă și creșterea unor impozite, taxe sau accize. Pentru ca acestea să fie suportabile de categoriile cu venituri reduse, guvernul este nevoit să ia măsuri ferme de protecție socială, care pot pune o presiune în plus asupra competitivității economiei și inflației.

România a negociat o contribuție în primii trei ani după integrare de 5,6 miliarde de euro la bugetul comunitar, investiții de cca. 7 miliarde de euro pentru infrastructură și 1 miliard pentru securizarea frontierelor.

Alte măsuri vizează eliminarea progresivă a taxelor vamale pentru produsele din UE și reducerea nivelului de protecție tarifară prin adoptarea tarifului comunitar. Specialiștii avertizează că aceste costuri vor fi mai mari decât beneficiile dacă politica monetară nu va fi mai flexibilă, dacă nu va fi finalizată marea privatizare și restructurarea, dacă nu va crește ponderea agriculturii în PIB.

Dar putem primi mai mult decât dăm. Vom putea atrage aproape 9 miliarde de euro de la UE în primii trei ani după integrare. Din sumele pe care România urmează să le investească în infrastructură, securizarea frontierelor, protecția mediului, cca. o treime vor fi suportate de către agenții economici iar UE va suporta cca. 30%.

Ce alte beneficii mai putem avea? Accesul mai facil la o piață mai largă de desfacere și aprovizionare, precum și valorificarea oportunităților legate de participarea la acordurile comerciale preferențiale ale UE. Uniunea înseamnă pentru România și transfer de tehnologie înaltă, management competitiv, fonduri structurale și de coeziune îndreptate spre zonele nedezvoltate, spre educație; politici de mediu și infrastructură din care UE suportă 75%, iar România 25%.

În economia de piață, condiția normală a actorilor este una de risc, de competiție agresivă și nesiguranță. În plus, economia națională constituie elementul de bază al statului, dar, în același timp, este și puternic conectată la ideologia organizatoare și la instituțiile componente. Prin urmare, amenințările economice pot proveni atât din partea unor state sau forțe externe, cât mai ales din proasta gestionare de către responsabilii cu managementul activităților din economia națională. „Tendințele economice care s-au accelerat atât de mult în ultimul deceniu au avut de-a face cu redistribuirea și stratificarea masivă a resurselor mondiale : slujbe, mărfuri și bani. [13]"

Dezvoltarea instituțiilor internaționale nu a ținut pasul cu dezvoltarea piețelor financiare internaționale, iar aranjamentele politice au rămas în urma globalizării economiei. „*Ce se întâmplă când afacerile merg cu viteze*

---

[13] Naomi KLEIN, **No logo – tirania mărcilor,** Editura Comunicare.ro, București, 2006, p. 121.

atât de mari încât lasă mult în urmă celelalte instituții vitale ale societății? [14]" „Atunci când viteza afacerilor crește îndeajuns, ea poate schimba însăși natura acestora. [15]"

„*Corporațiile joacă șah multinațional de multă vreme și au dobândit o influență disproporționată pe plan internațional. În prezent, pentru că sunt din ce în ce mai globale, marile corporații și instituții financiare mută piesele pe propria tablă de șah și sunt din ce în ce mai greu de tras la răspundere în țara de origine.* [16]"

Lumea se schimbă, cum de altfel, s-a schimbat mereu de-a lungul istoriei sale. Astăzi însă ea se schimbă mai repede, foarte repede. Marile momente din istorie au avut drept cauză apariția unor tehnologii. În zilele noastre trăim un mare moment, respectiv microprocesorul și protocolul de comunicații la internet, pe de o parte, și voința politică a guvernelor de a „ușura" reglementările din anumite sectoare, pe de altă parte, modifică paradigma.

În ultimii ani a fost din ce în ce mai evident că se conturează o nouă economie. Vechea economie tradițională este înlocuită de o economie bazată pe informatică și pe rețele de calculatoare, o economie dinamică, inovatoare și condusă de schimbări. Date fiind caracteristicile noii economii, analiza și înțelegerea mecanismelor sale funcționale constituie un demers imposibil de realizat cu instrumentele utilizate pentru analiza sistemelor economice și economiilor tradiționale. Deși aparent este o contradicție în termeni, noua economie poate apărea și se poate dezvolta numai în condițiile progresului economic și numai atunci când economia tradițională și productivitatea în economie au atins un anumit nivel.

Dezvoltarea economică accelerată - ca premisă a bunăstării și securității - depinde în mod hotărâtor de gradul de competitivitate a națiunii. România poate deveni cu adevărat competitivă numai în măsura în care vom avea o societate bine educată, orientată spre cunoaștere, capabilă să valorifice la maximum resursele de inteligență și creativitate, pornind de la convingerea că o forță de muncă bine pregătită și flexibilă reprezintă o condiție esențială pentru succesul integrării europene și al valorificării oportunităților oferite de globalizare. Iată de ce, migrația forței de muncă calificate are repercusiuni economice majore, ridicând probleme la nivelul asigurării stabilității macroeconomice.

---

[14] Alvin și Heidi TOFFLER, **Avuția în mișcare**, Editura Antet, București, 2006, p.35.

[15] Bill GATES, **Afaceri cu viteza gândului- spre un sistem nervos digital,** Editura Amaltea, București, 2002, p.7.

[16] Alvin și Heidi TOFFLER, **Avuția în mișcare,** Editura Antet, București, 2006, p. 334.

"*Fluxurile de comerț și investiții, dezvoltarea tehnologiei și răspândirea democrației au adus libertate și prosperitate pentru mulți oameni. Alții au perceput globalizarea drept cauză a frustrărilor și inechităților. Aceste evoluții au crescut totodată posibilitățile grupurilor non-statale de a lua parte la afacerile internaționale. Și au crescut dependența Europei - și totodată vulnerabilitatea acesteia - la infrastructura interconectată de transport, energie, informații și alte domenii.* [17]"

"*Securitatea este o primă condiție a dezvoltării. Dependența energetică reprezintă o preocupare specială pentru Europa.* [18]*"În prezent, și probabil că mai pregnant în viitor, amenințarea economică cea mai intensă o reprezintă dependența energetică de alte state. „Un rol important în garantarea securității naționale - prin prisma condițiilor economico-sociale - revine asigurării securității energetice prin adaptarea operativă și optimizarea structurii consumului de resurse energetice primare și creșterea eficienței energetice.* [19]"

România este pe punctul de a adopta o „nouă strategie energetică, ce se întinde tocmai până în anul 2030", prin care se dorește realizarea independenței energetice în următorii 7 ani, prin „investiții în sistemul energetic național estimate la aproape 9 miliarde euro în perioada imediat următoare. [20]"

Astăzi, „*pe fondul celor mai ridicate niveluri de creștere economică din momentul începerii perioadei de tranziție* [21]", statul poate și „*trebuie să asigure:*

a) libertatea comerțului, protecția concurenței loiale, crearea cadrului favorabil pentru valorificarea tuturor factorilor de producție;

b) protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară;

c) stimularea cercetării științifice și tehnologice naționale, a artei și protecția dreptului de autor;

d) exploatarea resurselor naturale, în concordanță cu interesul național;

e) refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și menținerea

---

[17] *** *Strategia de securitate Europeană*, pag.3.

[18] [*** *Strategia de securitate Europeană*, pag.4.

[19] *Strategia de securitate națională a României*, adoptată în ședința C.S.A.T. din 17 aprilie 2006

[20] Alexandru MOLDOVAN, *Declarația de independență energetică,* Săptămâna financiară, 21 mai 2007, p.1.

[21] Cătălina APOSTOIU, *BERD:Creșterea economică a țărilor est europene se mai temperează,* Ziarul financiar, 21 mai 2007.

echilibrului ecologic;

f) crearea condiţiilor necesare pentru creşterea calităţii vieţii;

g) aplicarea politicilor de dezvoltare regională în concordanţă cu obiectivele Uniunii Europene. [22]"

„*Uniunea Europeană ne-a pus în faţă criterii de performanţă cărora economia românească trebuie să li se supună. Dar întâi şi întâi ne cere ca România să înveţe şi mai bine să-şi folosească eficient resursele, atâtea câte sunt, pentru a reduce inflaţia şi a ajuta dezvoltarea.* [23]*" În acest sens, este pe deplin concludentă poziţia exprimată de Mugur Isărescu în vederea reluării creşterii economice în România: "În condiţiile globalizării inevitabile, firmele româneşti trebuie să-şi amelioreze capacitatea de a face faţă creşterii permanente a concurenţei internaţionale.*"[24] "*Fără firme puternice, competitive, pieţele româneşti de bunuri vor fi invadate de bunurile străine, cu sau fără protecţionism*".

Reformele din domeniul economic şi social de după decembrie 1989, mai ales în ceea ce priveşte libertatea persoanelor şi a capitalurilor, a surprins ţara noastră nepregătită să facă faţă agresiunii la care a fost supusă de către cei care doreau să-şi igienizeze capitalurile. În România ca şi în alte ţări din Europa Centrală şi de Est, a fost şi este în continuare nevoie de investiţii străine pentru dezvoltarea economică, pentru privatizarea celei mai mari părţi a societăţilor de stat, ceea ce a atras şi atrage în continuare fonduri legale, dar şi ilegale. Analizând evoluţia criminalităţii economico-financiare în societatea noastră de la începutul anilor '90 şi până în prezent, se poate constata că s-au extins şi agravat faptele de mare corupţie, de contrabandă, de evaziune fiscală, înşelăciuni în domeniul financiar-bancar şi nu în ultimul rând activităţile de spălare a banilor. România a fost condiţionată de integrarea în UE să creeze cadrul legislativ de stopare a acestor flageluri, dar rămâne deficitară la punerea lui în practică.

România are nevoie de capital străin investiţional pentru dezvoltare, fiind incapabilă să-şi procure acest capital doar din surse interne. Fiind o ţară cu oportunităţi economice multiple, România poate deveni atractivă pentru capitalul străin, dacă îi asigură acestuia condiţii interne (legislative, fiscale) propice [25].

[22] *** *Constituţia României*, art.135 alin.2.

[23] Adrian VASILESCU, **Cum să muşcăm azi din pâinea zilei de mâine,** Editura Minerva, Bucureşti, 2006, p. 92.]

[24] M. ISĂRESCU, *Cinci lecţii pentru reluarea creşterii economice*. Comunicare la Simpozionul Ştiinţific Naţional, *Relansarea creşterii economice în România*, A.S.E, Bucureşti, mai, 2000, apărută în volumul *Relansarea creşterii economice*, Editura Economică, Bucureşti, 2000, p. 22.

Treptat, unele forţe economice româneşti – companii – pot începe să joace în viitor un important rol regional sau internaţional.

„*Comerţul internaţional contribuie la dezvoltare atunci când creşterea economică a unei ţări este impulsionată de exporturile sale.* [26]" Totuşi, „*volumul comerţului rămâne mult mai important în interiorul ţărilor membre ale UE decât între ele. Apropierea, obişnuinţa dar şi diferenţele culturale sau lingvistice continuă să aibă rolul lor, ceea ce ar putea dovedi că frontierele există, în continuare, chiar dacă ele au fost abolite administrativ, chiar fizic, nemaifiind, în principiu, o piedică în calea comerţului.* [27]"

Cum se raportează astăzi societatea şi naţiunea română la valorile europene? Muncind mult dar puţin eficient; emigrând masiv dar deschisă încă la imigranţi; avidă de consum dar fără discernământ; deschisă la comunicare şi la tehnologiile viitorului, dar nedispusă să plătească pentru ele; dornică de prosperitate, dar fără conştiinţa ameninţărilor pe care aceasta le aduce cu sine.

Nu este suficient să declari război terorismului şi să ataci verbal corupţia. Oamenii au nevoie de o perspectivă pozitivă privind o viitoare lume mai bună. În condiţiile în care, în lumea modernă, securitatea şi prosperitatea sunt termenii inseparabili ai aceleiaşi ecuaţii - progresul, prosperitatea şi securitatea naţională a României nu pot fi decât rezultanta majoră a unui proces complex de promovare şi garantare a intereselor naţionale.

Starea economică a României, precum şi provocările viitoare, cu standardele economice de atins în condiţia integrării europene, fac din relaţia dezvoltare economică – securitate naţională una dintre corelaţiile esenţiale ce trebuie aprofundată.

Bibliografie

1. *** *Constituţia României*, art.135.
2. *** *Strategia de securitate Europeană*.
3. *** *Strategia de securitate naţională a României*, adoptată în şedinţa C.S.A.T. din 17 aprilie 2006.
4. Adrian VASILESCU, **Cum să muşcăm azi din pâinea zilei de mâine,** Editura Minerva, Bucureşti, 2006
5. Alexandru MOLDOVAN, *Declaraţia de independenţă energetică,* Săptămâna financiară, 21 mai 2007.

[25] Daniel DĂIANU, **Vitalitate şi viabilitate economică - o dublă provocare pentru securitatea europeană,** Bucureşti, Clavis, 1997, p. 56.

[26] Joseph E.STIGLITZ, **Globalizarea**, Editura Economică, Bucureşti, 2005, p. 30.

[27] Ioan BARI, *Globalizarea economiei*, Editura Economică, Bucureşti, 2005, p. 424.

6. Alvin şi Heidi TOFFLER, **Avuţia în mişcare,** Editura Antet, Bucureşti, 2006.
7. Bill GATES, **Afaceri cu viteza gândului - spre un sistem nervos digital,** Editura Amaltea, Bucureşti, 2002.
8. Cătălina APOSTOIU, *BERD: Creşterea economică a ţărilor est europene se mai temperează,* Ziarul financiar, 21 mai 2007.
9. Daniel DĂIANU, **Vitalitate şi viabilitate economică - o dublă provocare pentru securitatea european,** Bucureşti, Clavis, 1997.
10. Elena ZAMFIR, *Statul bunăstării. Mecanismul producerii bunăstării într-o societate modernă*, Revista de cercetări sociale, martie 1995.
11. Gunther HAUSER, Franz KERNIC, **European Security in Transition,** Editura Ashgate Publishing Limited, Hampshire, Marea Britanie, 2006.
12. Ioan BARI, **Globalizarea economiei,** Editura Economică, Bucureşti, 2005.
13. Jacques GENEREUX, **Politici economice,** Editura Institutului European, 1997.
14. Joseph E.STIGLITZ, **Globalizarea**, Editura Economică, Bucureşti, 2005.
15. Mihai BERINDE, *România – mereu cu faţa spre UE*, Săptămâna financiară, 11.06.2007
16. Mugur ISĂRESCU, „*Cinci lecţii pentru reluarea creşterii economice”*. Comunicare la Simpozionul Ştiinţific Naţional, *Relansarea creşterii economice în România*, A.S.E, Bucureşti, mai, 2000, apărută în volumul *Relansarea creşterii economice*, Editura Economică, Bucureşti, 2000.
17. Naomi KLEIN, **„No logo - tirania mărcilor”,** Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2006.
18. Niţă DOBROTĂ, **Economie politică,** Editura Economică, Bucureşti, 1995.
19. Richard G LIPSEY, K Alec CHRYSTAL, **Principiile economiei,** Editura Economică, 2002.
20. Todd G. BUCHHOLZ, **Idei noi de la economişti morţi,** Editura Andreco Educaţional, Bucureşti, 2004.
21. www.project-syndicate.org

SECȚIUNEA III:

EVOLUȚII ÎN MEDIUL MILITAR EUROPEAN

UTILIZAREA REȚELELOR SOCIALE ÎN ANALIZA FENOMENULUI TERORIST

Colonel prof. mil. Vasile FULGA
Colonel (r.) dr. Gheorghe NOŞCA

The greatest security threat facing the democratic states is not from formal states, but from terrorist organizations that attack informally, using terror at any time and place, with the goal of undermining confidence in institutions and the democratic way of life. No longer a structured battle that can be fought with military power, the war against terrorism will be won with superior knowledge. Due to the changing nature of homeland security issues, a new type of intelligence is needed: social network analysis (SNA). It is very important s to understand the functions and structures of terrorist networks to win the battle against terror. As these covert networks share some features with conventional networks, they are harder to identify because they mask their transactions. The most complicating factor is that terrorist networks are often embedded in a much larger population. They have links with both covert and innocent individuals.

Cuvinte cheie: *analiza rețelelor sociale, rețele teroriste*

Introducere

Problemele de securitate cu care se confruntă statele democratice în prezent nu provin din partea altor state, ci din partea organizațiilor teroriste cate atacă prin surprindere, utilizând teroarea oriunde şi oricând în scopul subminării încrederii în instituțiile statelor şi în democrație. În aceste condiții, lupta împotriva terorismului se poate câştica nu prin bătălii clasice, ci prin superioritatea cunoştințelor. Din aceste considerente este necesară utilizarea de noi metodologii în analiza fenomenului terorist.

Maximuzarea utilității datelor constituie o provocare din cauza lipsei bazelor de date referitoare la terrorism care să integreze diverse surs şi absența metodologiilor noi de identificare, modelare şi anticipare a legăturilor dintre terorişti, sisținătorii lor şi alte persoana posibil implicate.

Un alt aspect se referă la urmărirea dinamicii evoluției unui grup terorist şi a modului în care pot fi analizate şi anticipate amenințările, asociațiile şi activitățile teroriste. Extinderea Internetului ca o platformă globală pe care oricine o poate utiliza pentru diseminarea, împărtăşirea şi comunicarea ideilor, serveşte teroriştilor pentru a-şi atinge scopurile.

Urmărirea site-utilor şi fluxului dintre personae suspecte duce la înțelegerea fenomenului terorist şi depistarea rețelelor.

Pe de altă parte, creşterea volumului de informații referitoare la terorism a depăşit capacitățile metodelor tradiționale de analiză, aplicarea de noi metode permite îmbunătățirea activității de analiză, descoperire şi prevenire a acțiunilor rețelelor teroriste. Dintre metodele enumerate mai sus, în lucrare sunt prezentate căteva aspecte referitoare la utilizarea analizei rețelelor sociale (ARS) la studiul fenomenului terorist.

Modul în care sunt organizate grupările teroriste permite utilizarea ARS la studierea fenomenului terorist. Aceste grupări constau din rețele de indivizi răspândiți în mai multe țări şi continente, cu un statut economic, formate în jurul unei ideologii specifice. Organizațiile teroriste sunt diferite din punct de vedere al ierarhiei, conducerii şi structurii organizatorice. ASR poate furniza informații referitoare la caracteristicile rețelelor teroriste, despre modul de recrutare, evoluția rețelei şi difuzarea ideilor radicale.

Caracterizarea rețelelor sociale

Analiza rețelelor sociale este o metodă utilizată in sociologie, antropologie şi in studiile organizaționale, care se concentrează pe modul de soluționare a problemelor, cum sunt conduse organizațiile şi cum sunt îndeplinite obiectivele propuse, urmărind descoperirea şabloanelor interconectării persoanelor şi a interacțiunilor dintre acestea. Succesul sau eşecul organizațiilor depind de aceste şabloane. Analiza poate determina şi înțelegerea modului de acțiune.

Relațiile sociale sunt descrise în teoria rețelelor sociale în termeni de noduri şi legături. Nodurile sunt actorii individuali din rețea, iar legăturile sunt relațiile dintre aceşti actori. Rețeaua este o hartă a legăturilor dintre noduri. ARS are aplicații în multe domenii precum managementul cunoştințelor, dezvoltarea organizațională, cercetări în economie şi ştiințele sociale, epidemiologie, analiza terorismului.

Față de studiile sociologice tradiționale, care consideră mai importante caracteristicile indivizilor, ARS consideră că sunt mai importante legăturile şi relațiile dintre actorii rețelei.

Analiza rețelelor sociale işi propune să măsoare relațiile şi fluxurile de informații dintre oameni, grupuri, organizatii, computere şi alte entități care prelucrează informații şi cunoştinte.

Nodurile rețelei sunt oameni sau grupuri şi legăturile sunt reprezentate de relațiile sau fluxurile de informații, care se stabilesc sau circulă între aceştia. ARS oferă o analiză matematică şi grafică a relațiilor interumane. O cale pentru a înțelege rețelele este de a evalua locul fiecărui actor în cadrul rețelei. Măsurarea locului presupune determinarea gradului de centralitate a unui nod, cu alte cuvinte importanța şi proeminența sa. Aceasta poate diferi

mult de poziționare anodului în ierarhia sau structura organizației.

Există trei metode uzuale de măsurare a centralității într-o rețea: gradele, conectivitatea și apropierea. Gradul reprezintă numărul de conexiuni directe pe care le are un anumit nod cu alte noduri din rețea. Cu cât un nod are mai multe conexiuni directe, cu atât el este un nod mai activ. Cele mai importante sunt conexiunile spre actorii care altfel ar rămâne izolați în rețea. În general, majoritatea sunt conectați cu cei din imediata lor vecinătate, formând o clică.

Coeficientul de grupare este măsura probabilității ca două noduri asociate unui nod să fie asociate între ele.

Coeziunea se referă la gradul în care actorii sunt conectați direct unul cu celelalt. Grupurile sunt denumite clici dacă fiecare actor este legat direct cu toți ceilalți, cercuri sociale dacă există mai puțină strictețe privind contactele directe, care sunt imprecise.

Apropierea măsoară gradul în care un nod este apropiat de toate celelalte noduri într-o rețea, direct sau indirect; reflectă abilitatea accesării informațiilor și este inversul sumei celor mai scurte distanțe dintre un nod și fiecare celelelte noduri.

Nodurile periferice este necesar să fie luate în considerare. Aparent par lipsite de importanță dar pot fi punți de legătură cu alte rețele.

Relația dintre centralitățile nodurilor componente caracterizează structura de ansamblu a unei rețele. O rețea foarte centralizată este dominată de foarte puține noduri poziționate central. Dacă aceste noduri sunt înlăturate sau afectate, rețeaua se va fragmenta rapid în mai multe grupuri neconectate între ele. Nodurile situate ultracentral pot fi puncte slabe ale rețelei. Rețelele slab centralizate rezistă mai bine atacurilor din afară sau accidentelor și nu se prăbușesc rapid. Activitatea unui nod al rețelei sociale se măsoară utilizând conceptul de grade – numărul conectărilor directe pe care un nod le are.

Pentru analiză se consideră o rețea simplă, prezentată în figura 1.

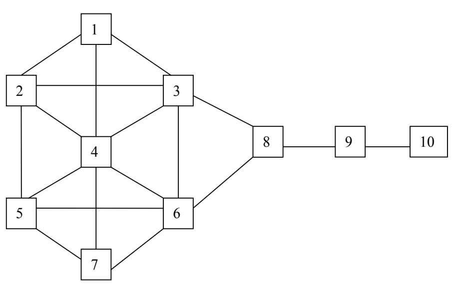


Figura 1 Harta unei rețele sociale

În timp ce nodul 4 are multe legături directe, nodul 8 are mai puține legături decât media rețelei. Totuși nodul 8 are una dintre cele mai bune poziții în rețea, fiind între două noduri importante. Aspectul negativ referitor la nodul 8 este că reprezintă singura legătură cu exteriorul rețelei. Anihilarea acestui nod duce la izolarea rețelei. De asemenea, fără nodul 8, nodurile 9 și 10 nu sunt conectate la fluxul informativ al nodului central 4.

Nodurile 3 și 6 au mai puține conectări directe decât nodul 4, dar prin legăturile directe și indirecte au acces mai rapid la toate nodurile rețelei decât nodul central 4. Ele au cele mai scurte căi către toate celelelte noduri și sunt într-o poziție excelentă de a monitoriza fluxul de informații în cadrul rețelei.

Nodurile care conectează grupul lor la alt grup, precum 3, 6, și 8, devin mai centrale în cadrul rețelei generale. Acest tip de noduri sunt denumite noduri care depășesc granițele. Cele care depășesc granițele sunt foarte bine poziționate în cadrul rețelelor sociale având acces la informații de la mai multe grupuri.

Printre *metricile* utilizate în ARS se numără:

- echivalența structurală reprezentând nodurile care au roluri similare în interiorul rețelei;
- analiza clusterelor se referă la clicile de noduri dens conectate;
- golurile structurale sunt arii interioare unde nodurile nu sunt conectate la rețea;
- raportul E/I, care reprezintă grupuri din interiorul rețelei, deschise sau închise la alte grupuri;
- grupurile mici: mici clustere cu distanțe scurte între ele frecvente în rețelele eficiente.

Indicatori utilizați în analiza rețelelor:

- dimensiunea rețelei;
- densitatea rețelei;
- gradul de conectivitate;
- accesibilitatea la fiecare dintre actori;
- distanța dintre actori.

Centralitatea unei rețele este esențială pentru înțelegerea puterii, ierarhiei, stratificării și inegalităților în structurile sociale. Puterea în interiorul unei rețele ține de relații.

Analiza structurii unei rețele ține cont de grupurile, clanurile, clicile și facțiunile care coexistă în interiorul ei. Indivizii care fac parte din mai multe subgrupuri, pot acționa ca punți de legătură pentru a evita conflictele între subgrupurile care concurează și pentru a asigura comunicarea.

Un alt aspect luat in considerare este cel al poziției sau rolului social jucat de un actor și al gradului de similaritate sau de echivalență structurală

a diferitelor pozițtii în interiorul unei rețele.

Utilizarea rețelelor suciale în analiza fenomenului terorist

Utilizarea rețelelor sociale la analiza fenomenului terorist are unele trăsături specifice. Dacă în celelalte situații culegerea datelor pentru trasarea hărții rețelei se face prin intervievarea persoanelor care compun rețeaua, în cazul rețelelor teroriste acest lucru este, evident, imposibil. Este necesar să se depisteze actorii importanți, iar din supravegherea acestora să se obțină structura rețelei. În aceste condiții, factorul timp este esențial. Importanța ARS a crescut după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001.

Analiza modului în care au fost pregătite atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 şi cele din Madrid demonstrează că rețelele teroriste pot fi identificate prin utilizarea datelor din surse publice. Utilizarea surselor publice se poate face atunci când există indicii despre o activitate teroristă.

În analiza rețelelor teroriste este important să să se cunoască infrastructura acestora. Cunoaşterea infrastructurii şi a legăturilor care se creează, în mod necesar, între diferite componente ale acesteia permit o concentrare a eforturilor pentru descoperirea structurii rețelei. Din studiile realizate până în prezent s-a constatat că infrastructura unei rețele teroriste include:

- infrastructuri financiare şi economice;
- infrastructura politică;
- infrastructura religioasă;
- propaganda;
- educația;
- servicii pentru populație prin care se asigură diferite servicii către populație în scopul câştigării de sprijin.

Construirea şi menținerea unei infrastructuri teroriste este foarte costisitoare. Este mult mai puțin costisitoare existența unei infrastructure la locul de operare. Victoria împotriva terorismului nu se poate obține fără distrugerea infrastructurii, lucru dificil de realizat. Infrastructurile teroriste sunt camuflate sub instituții legale, îşi ascund adevăratele activități, evită transparența, abuzează de respectarea principiilor privind libertatea religioasă şi de drepturile omului. Infrastructurile teroriste sunt conectate la rețelele teroriste internaționale. Aceeaşi bani finanțeză propaganda teroristă din toată lumea.

În studiul rețelelor teroriste şi luarea măsurilor de contracarare a acestora este important să se determine *coeziunea rețelei, rolurile actorilor şi puterea acestora. Analiza coeziunii* permite determinarea familiarității, robusteşii şi accesibilității din interiorul subgrupurilor. Din analiza nodurilor se determină nodurile critice precum leaderii sau aşa numiții păzitori ai porții**,** a căror anihilare duce la destabilizarea rețelei. *Analiza puterii* conduce la descoperirea ierarhiei ascunse a rețelei, cine are putere în rețea.

Scopul detectării densității grupărilor este de a găsi subsetul minim de noduri, cu relațiile dintre ele, cu cea mai mare densitate in grup şi relativ puține relații cu alte părți ale rețelei. Teoria grafurilor oferă concepte şi proceduri care permit detectarea unui subgraf maximal în cadrul unui graf care are o anumită proprietate pe care o pierde prin adăugarea unui alt nod şi a relațiilor acestuia subgrafului.

Analiza rolurilor permite descoperirea nodurilor importante din rețea. *Eficiența unei rețele*, E (G), este o măsură de cuantificarea a modului în care nodurile rețelei fac schimb de informații [4]. Pentru a defini eficiența se calculează mai întâi cele mai scurte distanțe dintre două noduri, I şi j. Eficiența ε_{ij} dintre i şi j este invers proporțională cu cea mai scurtă distanță:

$\varepsilon_{ij} = 1/d_{ij}, \quad \forall i, j$. Când nu este legătură între cele două noduri $d_{ij} = \infty$,

deci $\varepsilon_{ij} = 0$. Se notează cu N mărimea rețelei, care reprezintă numărul nodurilor din rețea.

În consecință eficiența medie a grafului G este definită ca:

$$E(G) = \frac{\sum_{i \neq j \in G} \varepsilon_{ij}}{N(N-1)} = \frac{1}{N(N-1)} \sum_{i \neq j \in G} \frac{1}{d_{ij}}$$

Valoarea lui E poate varia în intervaluul [0, ∞] Este mai practic se se normalizeze E în intervalul [0, 1].

Componentele critice ale unei rețele se pot determina pe baza eficienței. Metoda se bazează pe determinarea nodurilor critice. Ideea principală constă în măsurarea centralității. Importanța I a unu nod i este dată de formula:

$I(nod_i) \equiv \Delta E = E(G) - E(G - nod_i)$, i = 1,...,N, (5)

Cel mai important nod este cel cu Δ E mai mare. Poziția şi puterea actorilor într-o rețea se poate schimba prin adăugarea sau ruperea unor relații. Dinamica nodurilor, rezultând din schimbarea relațiilor poate fi stabilită printr-un set de masurări ale centralitîții ASR. Măsura centralității indică persoana importantă din rețea, fapt ce permite stabilirea măsurilor de anihilare a rețelei respective. O măsură simplă a centralității este gradul acesteia. Gradul unui nod în rețea este dat de numărul arcelor ataşate.

$$k_i = \sum_{j=1}^{n} A_{ij}$$

Gradul de centralitate este deseori foarte eficient în măsurarea influenței sau importanței unui nod.

O foarte bună metodologie de înțelegere a modului în care lucrează o rețea teroristă este reprezentarea grafică a acesteia. Analiza rețelei care a operat în 11 septembrie 2007 a scos în relief o serie de aspecte:

- rețea operativă de dimensiuni reduse şi împrăştiată; cei 19 membri ai celulelor operative au fost relative izolați;
- largă rețea administrativă de sprijin pentru celulele operative;
- structură de conducere cu toate că nu a existst o ierarhie oficială;
- încrederea dintre membrii rețelei s-a bazat pe relații puternice; relațiile s-au dezvoltat în cadrul centrelor de pregătire din Afganistán; liderii celulelor operative au fost pregătiți în mai multe direcții; de exemplu piloții au fost şi liderii celulelor.

Învățăminte din analiza menționată:

- rețelele operative pot fi conduse de personae mai puțin cunoscute;
- atacurile strategice sunt posibile cu o rețea compusă din mai puțin de 70 de personae;
- asasinarea unui lider nu duce neapărat la distrugerea reşelei.

În scopul înțelegerii modului de operare al unei rețele teroriste este necesar să se analizeze atât relațiile dintre membrii săi, cât şi caracteristicile acestora. Relațiile se referă la sentimentele pe care le au membrii rețelei unul față de altul, la schimbul de informații, la schimburile de bani sau alte bunuri materiale. Prin trasarea acestor relații, analiza rețelei permite descoperirea unor şabloane de comunicare existente în cadrul organizației, şabloane care pot fi utilizate în explicarea unor fenomene din cadrul organizației.

Cea mai bună soluție pentru distrugerea unei rețele este descoperirea posibililor suspecți şi apoi trasarea relațiilor cu alte personae în vederea stabilirii hărții rețelei.

Se descrie, în continuare un model de trasare a unei rețele teroriste plecând de la legătura a doi suspecți , A şi B, cu o organizație teriorista, figura 2.

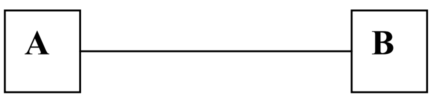


Figura 2 Stabilirea legăturii dintre doi suspecți

Cum se poate acționa în cazul depistării celor doi suspecți. Se recomandă utilizarea lor pentru a descoperi cât mai mult din rețeaua în cadrul căreia acționeză. Prin descoperirea suspecților se poate monitoriza activitatea lor zilnică pentru descoperirea rețelei. Aşa cum utilizează tehnologia pentru a-şi realiza obiectivele, se poate utiliza procesul lor de planificare împotriva lor. Observarea lor, ascultarea conversațiilor pentru a vedea:

- cui telefonează/trimit mesaje prin poşta electronică;
- cine vizitează cu ei local sau în alte oraşe

- de unde provin banii lor.

Pe măsură ce se culeg date prin supraveghere se conturează rețeua din care fac parte. Un suspect monitorizat poate avea multe contacte – atât accidental cât şi intenționat. Este necesar ca întotdeauna contactele să fie analizate pentru a nu se face asocieri greşite. Contactele accidentale, cum sunt cele prin poşta electronică, vânzătorii de la magazine, vecinii nu sunt persoana de interes pentru investigații. Supravegherea se face cu mare atenție pentru ca suspecții să nu realizeze că sunt supravegheați.

Contactele intenționate sunt cele precum un vizitator la ore târzii după amiaza, un automobil înmatriculat la o companie de închirieri de lângă un aeroport, unde se constată zone din care a sosit suspectul.

Pe măsură ce structura apare, este necesar să fie foarte atent monotorizată activitatea din cadrul rețelei. Din studiile effectuate până în present s-a constatat că activitatea rețelei se reduce pe măsură ce evenimentele planificate se apropie.

În fazele inițiale pregătirii unui atac terrorist se recomandă o supraveghere de la distanță, aşa cum au procedat ofițerii din serviciul britanic de securitate care au descoperit rețeaua care planificarse atacuri teroriste în Londra.

Rețelele acoperite nu au, de obicei, aceeaşi comportare ca rețelele sociale normale. Conspiratorii nu-şi formează multe legături externe cu grupurile imediate din rețea şi deseori reduc la minim activitatea legăturilor existente din interiorul rețelei. Legăturile puternice dintre contacte anterioare, care au fost frecvente in anii anteriori în şcoli şi tabere de antrenament, mențin o celulă unită. Spre deosebire de rețelele legale, în rețelele acoperite aceste legături sunt menținute mult timp în adormire şi deci ascunse celor din exterior.

Într-o rețea socială normală, relațiile puternice indică gruparea membrilor rețelei – este uşor de văzut cine este în grup şi cine nu. Într-o rețea acoperită, din cauza frecvenței reduse a activității, legăturile puternice apar ca ca legături slabe.

De exemplu, nu au existat legături între membrii celulei care au deturnat avioanele la 11 septembrie 2001 şi alte persoane din rețea. Membrii celulei nu au avut relații în afara cercului de încredere. Ei au avut puține contacte cu alte persoane.

Legăturile dintre membrii celulei au fost foarte puternice înainte de sosirea în SUA şi au devenit aproape invizibile pe timpul cât au activat în SUA.

Un aspect de avut în vedere este acela că legătura cu un terorist nu presupune neapărat că o persoană este vinivată de activitate teroristă. Este necesar ca toate aceste particularități să fie avute în vedere la analiza

rețelelor teroriste.

Pentru a trasa o hartă cât mai corectă a unei rețele teroriste este necesar să se identifice sarcina şi legăturile de încredere dintre membrii rețelei. Acelaşi tip de relații care sunt asesea utilizate în analiza organizațiilor legale poate fi utilizat şi la studiul celor ilegale. În cazul rețelelor acoperite sarcina este dificilă şi poate fi imposibil de realizat complet. În tabelul de mai jos sunt prezentate surse de obținerea datelor pentru relațiile dintr-o rețea.

Tabelul 1 Surse de date

Relații/Rețea	Surse de date
1. Încredere	Contacte anterioare în familie, vecini, şcoală, armată, cluburi sau organizații. Înregistrări publice sau de la tribunale. Datele pot fi disponibile numai în țara natală a suspectului.
2. Sarcini	Înregistrări ale convorbirilor telefonice, comunicări prin poşta electronică, camere chat mesaje, site-uri Web vizitate. Înregistrarea călătoriilor. Human intelligence: observarea întâlnirilor şi participarea evenimentelor comune.
3. Bani şi resurse	Conturi bancare şi înregistrarea transferurilor de bani. Şabloane şi locurile de utilizare a cărților de credit. Înregistrări anterioare la tribunale. Surse umane (HUMINT): observarea vizitelor la resurse bancare alternative.
4. Strategii şi obiective	Site-uri web. Discuri criptate şi video livrate prin curier. Înregistrarea călătoriilor. HUMINT: observarea adunărilor şi participarea la evenimente commune.

Intelligence este crucială pentru a analiza punctele slabe dintr-o rețea

astfel încât să poată fi distrusă. Dacă se are în vedere totalitatea membrilor unui clan, unui trib, frății de sânge şi sângele vărsat este foarte greu de distrus. Este necesară infiltrarea în rețea. Cu toate acestea, se poate ca, dinafara rețelei să se găsească anumite exemple care sunt în afara normele, ca de exemplu cine cu cine discută, schimburile de mesaje prin poşta electronică, extrasurile de cont şi cine utilizează cărțile de credit.

De exemplu se intenționează atacarea rețelei teroriste la baza încrederii în structurile de comandă şi control prin care operează, în cazul în care realoizează că sunt ascultați se vor inhiba.

Într-un război desfăşurat între rețele umane, partea care deține supremația în intelligence învinge.

Concluzii

În Era Informației, se pune problema modului în care sunt atacate, degradate sau distruse rețele de mici dimensiuni, ascunse, distribuite global, fără apartenență statală, formate din membrii loiali făra adrese fixe. Este un set de principii generale aplicabile la orice tip de rețea. Companii specializate în analiza relelelor sociale au dezvoltat produse software pentru analiza matematică a rețelelor.

Se utilizează un algoritm mult mai sofisticat care ia în considerare atât legăturile directe cât şi cele indirecte. Această abordare furnizează o evaluare mult mai corectă privind persoanele care influențează mai mult gândirea şi practica rețelei. Metoda permite şi descoperirea persoanelor care nu au multe conexiuni, dar care influențează în mare măsură opiniile liderilor.

Analiza rețelelor sociale poate furniza informații importante despre caracteristici ale organizațiilor teroriste, de la recrutarea rețelei, evoluția acesteia.

Utilizarea ARS la studiul rețelelor teroriste are totuşi limite. Pentru evaluarea unei rețele teroriste este necesar să se utilizeze şi alte metode. Deşi sunt organizate în rețea, grupările teroriste au centre de conducere şi tabere de pregătire. De asemenea, este necesar ca ARS să identifice şi cauzele terorismului.

Este util să se înțeleagă modul în care o rețea evoluează şi cum se poate destabiliza. Foarte important pentru contracararea rețelelor teroriste este să se înțeleagă modul în care îşi recrutează membrii şi de ce doresc aceştia să participle la activități teroriste.

Bibliografie

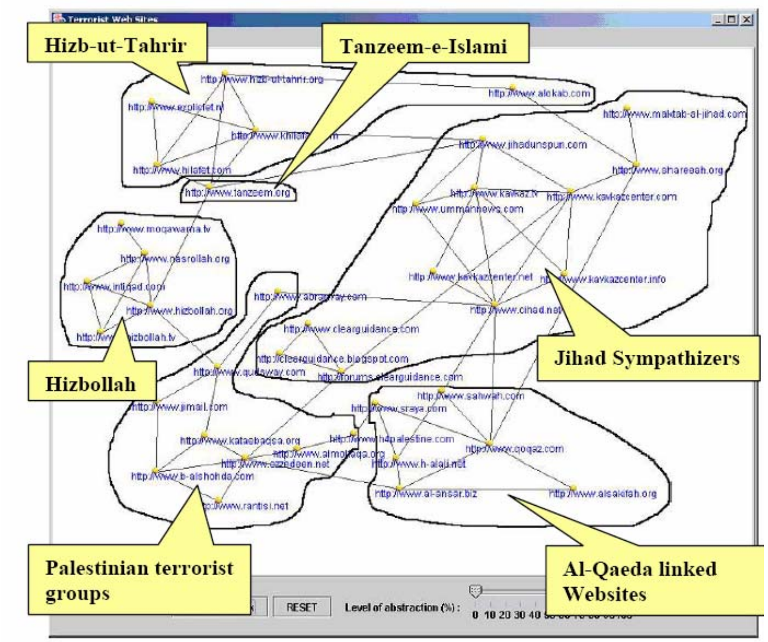
1. RESSLER, S.: *Social Network Analysis as an Approach to Combat Terrorism: Past, Present, and Future Research,* Homeland Security Affairs, vol. II, No. 2 (July 2006) http://www.hsaj.org
2. KREBS, V. E: *Uncloaking Terrorist Networks*, First Monday,

volume 7, number 4 (April 2002), **http://firstmonday.org/issues/issue7_4/krebs/index.html**

3. NORTH, M., Macal, C.. NetBreakerTerrorist Organization Simulation, **http://jtac.uchicago.edu/conferences/05/resources/NetBreaker_presentation.pdf**
4. LATORA, V., Marchiori, M: *How Science of ComplexNetworks can help in developing Strategy against Terrorism, Chaos, Solitons and Fractals* 20, 69-75, 2004.

Anexa 1

Harta rețelelor teroriste din Orientul Mijlociu



TRANSFORMAREA CONCEPTUALĂ A ORGANISMULUI MILITAR

Colonel Crăişor-Constantin IONIȚĂ

Transforming military structures, both conceptually and structurally is the political and military decision-makers' top highest priority. The conceptual transformation is as important as having totally new military units and capabilities to fulfill the political commitements taken at our inclusion into NATO and the EU. Without a modern joint doctrine, visionary operational concepts, and adequate Standing Operational Procedures (SOP), there will be no real transformation of national capabilities nor interoperability with NATO and EU forces in the next decades.

A modern joint doctrine architecture means a new military thinking process. According to the Romanian Armed Forces' Transformation Strategy, the doctrinal domain will establish a general, more flexible and efficient framework for changing old mentalities and introducing the unity of thinking and action in terms of jointness, multinationality, and interagency.

The "Romanian Armed Forces Doctrine" and the "Doctrine for Operational Planning" (being under development) will introduce visionary operational concepts as new philosophies to conduct future operations. The projected concepts of "Effect Based Approach to Operations", "Manoeuvrist Approach", and "Mission Command" will define the new approach to Joint Operations led by NATO and EU.

The Conceptual Transformation should be finalised through the establishment of additional SOPs or by implementing the existing Allied STANAGs that put in practice each operational concept. These SOPs could be very vast and strict for each concept, national or multinational, giving them real transparency and synergetic effects.

The new doctrinal concepts and SOPs will create, in the end, the ability to reach decision-making superiority, which, in turn, will offer credible modalities of thinking, planning and acting. The superiority in decision-making is, in fact, the essence of the conceptual transformation of the Romanian Armed Forces.

"NATO trebuie să se schimbe radical dacă vrea să rămână eficientă.
Ea trebuie să se modernizeze sau va fi marginalizată."
Lordul Robertson

Întrucât caracteristica de bază a sistemului international la inceputul acestui mileniu o reprezintă *restructurarea, reformarea sau extinderea unor organizații și instituții politice, economice și de securitate* și Armata României a început demersurile în vederea *adaptării structurilor sale, a capabilitatilor si a procesului de luare a deciziilor,* astfel incât să poată face față nevoilor de securitate atât proprii, cât și în cadrul alianțelor și coalițiilor la care România este parte.

În cadrul procesului general de transformare, latura conceptuală nu reprezintă un scop în sine ci o necesitate obiectivă, o reacție de adaptare la schimbările structurale ce vor apărea în Armata României și în cadrul Alianței Nord-Atlantice. De altfel, Armata României se află într-un proces de tranziție perpetuă, încă de la sfârșitul Războiului Rece, încercând să depășească epoca industrială și să devină o armată a epocii informatizării. *Tranziția*, atât în conceptia Aliantei, cât și a autorităților militare române, *impune transformare conceptuală și structurală*, un proces care remodeleaza natura competiției politice și militare, cooperarea între entitățile constituite pentru securitate la nivel regional și global.

În condițiile participării Armatei României la realizarea responsabilităților operaționale ale Aliantei, din ce în ce mai crescute (din Mediterana si Balcani spre zona Asiei Centrale si a Orientului Mijlociu), este necesară o *abordare realistă a procesului de transformare*. De asemenea, trecerea de la funcția de *apărare teritorială* la cea de *apărare colectivă și securitate comună*, presupune nu numai structuri noi dar și concepte și modalități de acțiune adecvate.

1. Necesitatea transformării organismului militar.

Caracteristica generală a începutului de mileniu o reprezintă *diminuarea riscurilor convenționale* și, ca urmare, eliminarea premiselor apariției unui conflict armat de amploare continentală sau regională, *concomitent cu amplificarea riscurilor și amenințărilor neconvenționale* care au dus, printre altele, la revigorarea alarmantă a naționalismului etnic și religios și la adâncirea decalajelor economice și sociale, cu efecte negative asupra securității.

Transformările profunde în situația geopolitică și geostrategică au determinat *creșterea complexității mediului de securitate*, ceea ce a generat apariția de noi riscuri și amenințări. Acestea au influențat nu numai relația dintre problemele interne și externe ale statelor (așa-numitele „conflicte înghețate" sau în stare latentă), dar au dus și la prelevarea riscurilor asimetrice (terorism, trafic de arme, droguri, ființe umane) asupra celor clasice.

Cu toate că prevenirea și contracararea acestora a constituit și continuă să constituie o responsabilitate a tuturor statelor, *nicio țară nu mai poate să-și asigure securitatea fără cooperarea cu alți parteneri* care împărtășesc valorile democrației și drepturile omului. În acest context, se remarcă sporirea rolului comunității internaționale și îndeosebi a organismelor internaționale specializate în soluționarea crizelor și stoparea, sau cel puțin „înghețarea", unor situații conflictuale din diferite zone ale lumii.

Totodată, prin renunțarea la descurajarea nucleară, *s-a revenit la supremația războiului clasic, în ipoteza sa de „instrument principal al politicii"*[1], ceea ce a dus la sporirea statutului militar și politic al unor țări ca Germania și Japonia, precum și la o așa-zisă independență a conflictelor locale și sub-zonale, dominate de actori locali/puteri regionale

Criza irakiană a deteriorat simțitor legătura transatlantică, cauzând trecerea de la unanimitate/consens la „mărul discordiei". Conflictul diplomatic creat între cele două tabere (SUA-M.Britanie vs. Franța-Germania) a reprezentat un conflict de putere care a urmărit reechilibrarea raportului de forțe în lume, prin atragerea F.Ruse de partea germană. Cu toate acestea, axa Paris-Berlin-Moscova a reușit doar să coopteze Rusia la mecanismul instituțional de securitate în Europa și într-o posibilă întărire a cooperării economice și a creat imaginea unei confruntări SUA – UE. De altfel, pozițiile divergente, în special în cadrul politici externe, au existat încă de la redefinirea rolului UE ca actor global în cadrul Politici europene de securitate și apărare (PESA). O analiză mai pe larg a acestor poziții diferite se găsește în anexa nr.2.

Sistemul de drept internațional nu a fost pregătit pentru un nou tip de confruntare politico-diplomatică și militară. Conflictul diplomatic a reconfirmat poziția hegemonică a SUA în sistemul relațiilor internaționale și a demonstrat, încă o dată, necesitatea refacerii relațiilor transatlantice.

Extinderea NATO către Est, scutul anti-rachetă american și mutarea bazelor americane în România și Bulgaria au afectat relațiile Alianței, ale SUA și, implicit, ale României cu F. Rusă, mergând până la retragerea acesteia din urmă din Tratatul CFE și relansarea cursei înarmărilor.

În acest context tensionat și complex, securitatea fiecărei țări, precum și a comunității internaționale în ansamblu, depinde nu atât de capacitatea de reacție și adaptare a organismelor militare cât, mai ales, de *capacitatea de anticipare și de acțiune pro-activă*[2] a acestora. Într-o lume complexă, dinamică și conflictuală, procesul de transformare a organismului militar devine o *necesitate firească*, ce decurge din noile oportunități strategice și lărgirea gamei de misiuni. Acestea permit, la rândul lor, sporirea numărului de obiective și procese pentru a include structurarea și pregătirea forțelor

[1] Carl von CLAUSEWITZ, *Despre război,* p.225
[2] Idem, p.3

pentru participarea la apărarea colectivă, îmbunătățirea capacităților pentru întreaga gamă de operații de management al crizelor şi a celor pentru operații multinaționale de combatere a terorismului.

Prima țară care a înțeles necesitatea transformării forțelor sale armate pentru a face față schimbărilor apărute în mediul de securitate şi provocărilor ce se conturau către mijlocul secolului XXI, a fost SUA, prin cunoscutele sale „Joint Vision 2010" şi „Joint Vision 2020". A urmat apoi NATO care, la Summit-ul de la Praga din 2002 şi prin documentul „Strategic Vision: the Military Challenge" a prezentat în fața statelor membre dilema transformării militare a organizației în ansamblul ei pentru a atinge dimensiuni globale sau a dispariției de pe arena internațională ca organism regional de securitate. Nici UE nu s-a lăsat mai prejos şi, prin documentul inițial „Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs 2006" a prezentat perspectivele transformării dintr-o organizație regională pur-economică, într-o organizație politico-economică şi de securitate cu tendințe globale.

Accederea României într-o Alianță Nord-Atlantică aflată în plină perioadă de transformare, a obligat autoritățile române să ia în calcul, în mod serios, o posibilă schimbare de atitudine privind reorganizarea, restructurarea sau modernizarea organismului militar național. Faptul că trebuia, de acum încolo, să participăm la apărarea colectivă şi să fim inteoperabili cu armate ultramoderne şi sofisticate, cu o altfel de organizare şi dotare, aflate în plin proces de transformare, a impus a amplă analiză la nivelul factorilor de decizie politico-militari, analiză care a culminat cu luarea deciziei de a prinde din urmă armatele aliate pe drumul lor spre transformare, printr-o transformare totală a Armatei României. Astfel că, în 2006, SMG a propus CSAȚ o Strategie de Transformare a Armatei României care să răspundă acestor cerințe. Strategia a fost revăzută şi actualizată în anul 2007 de către noua conducere a SMG.

2. Transformarea conceptuală – parte componentă a transformării organismului militar

Conflictele actuale, în majoritate intrastatale, au obiective şi scopuri din ce în ce mai complexe, iar liniile de despărțire şi granițele dintre acțiunile diferiților actori participanți devin, încetul cu încetul, estompate şi neclare. Ca urmare, fără a exclude războiul, perceput în accepțiunea clasică, conflictele viitoare, specifice erei industriale, vor fi treptat înlocuite de *cele caracteristice perioadei informatice*. Acestea, vor fi *preponderent de natură asimetrică*, incluzând acțiuni împotriva unor forțe atipice. Confruntările militare vor fi, în general, *disproporționate din punct de vedere al potențialului tehnologic*, caracterizate de *acțiuni de tip clasic combinate cu cele informaționale*. Confruntările vor fi deosebit de violente în faza inițială

şi vor avea o amploare spațio-temporală diferită, determinată de obiectivele planificate la declanşarea ostilităților. Faza de stabilizare va implica substanțial componentele internaționale civile.

Violența se va manifesta nu numai prin lupta armată ci şi prin *alte forme şi mijloace: politice, economice, mediatice, psihologice şi informaționale*. Esența violenței va avea la bază întrebuințarea noilor arme şi tehnologii, inclusiv a celor de distrugere în masă, precum şi a unor mijloace care extind confruntarea în spațiul cibernetic.

Pentru a răspunde acestor deziderate, statele au nevoie de noi structuri militare, capabile să opereze în întreg spectrul conflictelor, uneori independent, dar de cele mai multe ori în cadrul unor alianțe sau coaliții constituite ad-hoc. Statele vor fi nevoite să folosească sau să amenințe cu folosirea forței rapid, selectiv şi decisiv. Intervenția trebuie să ducă la împiedicarea unei agresiuni, cu o structură de forțe care să demonstreze viteză de reacție (la toate nivelurile războiului), putere de penetrare, susținere şi interoperabilitate, foarte diferită de structura de forțe a secolului trecut. În general, transformarea unui organism militar vizează două domenii: *conceptual* şi *al capabilităților*. Dacă cel de-al doilea domeniu este descris pe larg în cadrul strategiilor şi viziunilor privind transformarea organismului militar, primul domeniu este tratat cu superficialitate şi lăsat mai mult pe seama gânditorilor şi cercetătorilor militari pentru a fi dezvoltat şi aplicat.

În prezent nu există o definire clară a transformării conceptuale, nici în cadrul NATO, nici a statelor membre care au început procesul respectiv. Transformarea conceptuală se poate deduce din contextul definirii transformării organismului militar în ansamblul său:

„Transformarea organismului militar reprezintă un proces continuu de dezvoltare şi integrare de noi concepte, strategii, doctrine şi capabilități cu scopul de a îmbunătăți eficiența şi gradul de interoperabilitate a forțelor şi de adaptare la noul context de securitate, aflat într-o continuă schimbare, care evidențiază necesitatea de reevaluare a factorului militar ca principală sursă de credibilitate. Aceasta presupune schimbări la nivelul doctrinelor, organizării şi structurii forțelor, capabilităților, activității de informații, instruirii, educației şi achizițiilor, managementului personalului şi programării bugetare, care devin principalele domenii de aplicare a transformării".

Strategia de Transformare a Armatei României

Transformarea Armatei României este concepută în corelare cu procesul de transformare a Alianței. Strategia de transformare a Armatei României reprezintă viziunea pe termen mediu şi lung referitoare la dimensionarea, pregătirea şi înzestrarea Armatei României pentru a participa

la operațiile viitoare, punând la dispoziția factorilor de decizie o *viziune militară consolidată* asupra viitoarei configurații a structurii de forțe și a capabilităților necesare îndeplinirii viitoarelor misiuni de către Armata României. Conceptele și capabilitățile adoptate și proiectate, vor fi transpuse în cerințe și planuri prin intermediul procesului de planificare a apărării, în consens cu standardele NATO[3]. Dar chiar de la început, din conținutul scopului și obiectivului fundamental al transformării, se precizează numai realizarea structurii de forțe și a capabilităților solicitate de NATO și UE. Și foarte puțin despre transformarea conceptuală. Ceea ce reprezintă o greșeală de concepere a documentului și o abordare de suprafață a laturii conceptuale a transformării.

Ca urmare, să analizăm și să desprindem o posibilă definiție a transformării conceptuale și a scopului acesteia.

Transformarea conceptuală este deci, un domeniu al transformării organismului militar. Ea se ocupă cu partea de dezvoltare și experimentare a conceptelor, doctrinelor și strategiilor în vederea standardizării proceselor și procedurilor de luare a deciziilor și de lucru la toate nivelurile de conducere. Folosirea unor procese standardizate, rapide și logice de luare a deciziei, precum și a unor proceduri de lucru clare și eficiente contribuie la realizarea interoperabilității forțelor și la adaptarea acestora la noile condiții schimbătoare ale conflictelor.

Putem afirma că obiectivul fundamental al transformării conceptuale îl reprezintă obținerea superiorității decizionale, prin realizarea, în primul rînd, a unei superiorități informaționale, prin întrebuințarea unui proces rapid și eficient de luare a deciziei, precum și prin stabilirea unui sistem de rețele de lucru la care toți proprii participanți la criză/conflict să poată participa.

3. Domeniile transformării conceptuale

Procesul de transformare conceptuală decurge firesc din și se întrepătrunde strâns cu transformarea forțelor și capabilităților. Acesta permite lărgirea gamei de obiective, concepte, doctrine, proceduri și procese ce includ formarea comandanților și pregătirea trupelor pentru participarea la noi tipuri de operații și la coordonarea activității multitudinii de actori participanți.

Realizarea scopului fundamental al transformării conceptuale este condiționată de elaborarea și dezvoltarea unui program coerent și viabil de dezvoltare și experimentare a conceptelor. Conceptele validate vor fi transpuse în cerințe și planuri, prin procesul de planificare a apărării și vor fi încorporate în programe de înzestrare și instruire. Totodată, procesul de transformare va urmări îndeplinirea cerințelor impuse de *războiul bazat pe rețea (Network Centric Warfare/NATO Network Enable Capability – NNEC)* și *operațiile bazate pe efecte (Effect Based Operations/Effect Based Approach to Operations – EBAO).*

[3] *Strategia de Transformare a Armatei României,* București, 2007, p.6

NNEC presupune *realizarea superiorității informaționale*. El reprezintă modalitatea de a genera putere prin concentrarea într-o rețea informațională a senzorilor, decidenților și executanților în scopul gestionării teatrului de operații, scurtării lanțului de decizie, accelerării ritmului operațiilor, intensificării efectelor letale, realizării protecției și obținerii efectelor planificate.

EBAO, la nivel strategic, presupun folosirea capabilităților militare în concordanță cu *toate instrumentele de putere*. De aceea, la acest nivel mai este cunoscut în literatura de specialitate drept *abordare generală (Comprehensive Approach – CA)*. La nivel operativ și tactic, implică combinarea selectivă a mijloacelor letale și non-letale, a celor cinetice și non-cinetice, pentru a crea acele efecte planificate care contribuie la îndeplinirea obiectivelor campaniei.

Chiar dacă latura conceptuală nu este descrisă pe larg în documentele ce reglementează transformarea organismului militar, atât cele naționale, cât și ale NATO, UE sau SUA, putem afirma că se pot desprinde patru domenii concrete de pe care le abordează transformarea conceptuală: *superioritatea informațională*, *cultura militară***,** *planificarea* și *standardizarea***.** Procesele aferente acestora se sprijină pe întărirea operațiilor întrunite și inter-agenții, exploatarea avantajelor informaționale și dezvoltarea și experimentarea conceptelor.

În războiul modern, informația ajunge să substituie elementele de forță, devenind un multiplicator al acesteia, menit să compenseze inferioritatea cantitativă și decalajul potențial. Realizarea superiorității informaționale se poate face, fie prin constituirea unei structuri comune de informații (de genul *Comunității Naționale de Informații – CNI*), fie prin obținerea, prelucrarea, furnizarea și schimbul de produse finite de informații (*intelligence*), realizat între autoritățile decizionale naționale, aliate și partenere. Pentru a contribui eficient la realizarea superiorității decizionale**,** se vor perfecționa și dezvolta capacitățile necesare pentru îndeplinirea cerințelor impuse de războiul bazat pe rețea și operațiile bazate pe efecte, asigurarea unui suport informațional strategic oportun, omnipotent, omnidirecțional, continuu, specializat și realist.

În literatura de specialitate cultura militară reprezintă una din pre-condițiile care asigură înfăptuirea unei noi revoluții în domeniul militar (*Revolution in the Military Affairs – RMA*). Chiar dacă nici una dintre cele trei pre-condiții (doctrina, cultura și tehnologia) nu reprezintă o condiție sine qua non de apariție a unei RMA, ci magnitudinea creată de schimbarea

efectului sinergetic al lor, au existat cazuri, de-a lungul istoriei, când cultura militară a avut rol conducător. Şi aici mă refer îndeosebi la apariţia conceptelor doctrinare ale unor teoreticieni militari occidentali, precum Clausewitz şi Jomini, precum şi a prelucrării ideilor înaintate ale luptei pe mare, dezvoltate de Mahan, care au condus la schimbarea ducerii războiului *"de gentlemeni"* a secolului XIX şi a bătăliilor navale, înaintea declanşării Primului Război Mondial. De asemenea, nu trebuie să uităm că nivelul de letalitate, precizia şi tehnologia informaţională pot fi considerate mai mult concepte culturale decât tehnice.

La nivelul transformării conceptuale, obiectivele planificării sunt în strânsă concordanţă cu cele ale standardizării. Acestea se referă la: creşterea ponderii dimensiunii anticipative din cadrul mecanismelor decizionale, creşterea interoperabilităţii interinstituţionale prin transformare organizaţională, optimizarea comenzii, controlului şi comunicaţiilor, precum şi asigurarea unor procese şi proceduri de planificare standardizate.

Întărirea operaţiilor întrunite şi inter-agenţii realizează practic obţinerea interoperabilităţii, atât la nivelul categoriilor de forţe, cât şi al forţelor naţionale în cadrul alianţelor şi coaliţiilor şi al tuturor structurilor de putere care participă la campanie/operaţia întrunită majoră (Major Joint Operation – MJO), în vederea îndeplinirii obiectivelor pentru întreaga gamă de misiuni.

Exploatarea avantajelor informaţionale, fundamentează strategia de transformare prin utilizarea informaţiei, anticipează *unde*, *când* şi *cum* şi vizează: creşterea capabilităţilor faţă de cererile de informaţii, creşterea capabilităţilor de apărare în domeniul informaţiilor şi capabilităţi de cercetare, observare şi recunoaştere adaptate conceptului de reţea.

Conceptul de experimentare şi dezvoltare presupune verificarea modului în care conceptele operaţionale şi organizaţionale, precum şi capabilităţile răspund provocărilor sau situaţiilor de criză.

4. Căi şi modalităţi de realizare

În cadrul transformării conceptuale, domeniile de referinţă vor fi dezvoltate printr-o serie de obiective de transformare inter-relaţionate pentru desfăşurarea viitoarelor operaţii întrunite şi inter-agenţii. Aceste obiective asigură baza logică pentru organizarea şi relaţionarea strategiilor, doctrinelor, concepţiilor, proceselor şi procedurilor necesare transformării conceptuale a organismului militar.

În viziunea Comandamentului Aliat pentru Transformare (*Allied Command for Transformation – ACT*), unul din promotorii transformării conceptuale, alături de Comandamentul american al Forţelor Întrunite (Joint Forces Command – USJFC) şi Direcţia Doctrină şi Instrucţie a Forţelor

Terestre americane (TRADOC), căile posibile de realizare a obiectivelor laturii conceptuale a transformării forţelor ar consta în:

- implementarea de concepte noi şi realizarea obiectivelor de interoperabilitate pentru sporirea capacităţii de a acţiona în operaţii întrunite, multinaţionale şi inter-agenţii;
- supravegherea, recunoaşterea şi evaluarea realizată la nivel global, precum şi sporirea capacităţilor de interpretare şi diseminare a rezultatelor acestora în vederea exploatării superiorităţii informaţionale;
- utilizarea metodei de „dezvoltare şi experimentare a conceptelor", asupra noilor capabilităţi şi structurilor, coordonarea judicioasă a instruirii prin simulare şi aplicaţii în teren cu accent pe rezolvarea situaţiilor de criză (urgenţe civile);
- transformarea sistemul de comandă, control şi comunicaţii, prin realizarea unor structuri, capabilităţi şi relaţii permanent adaptabile cerinţelor transformării;
- schimbarea mentalităţii personalului armatei şi creşterea pregătirii profesionale a acestuia prin îmbunătăţirea sistemului de învăţământ militar.

Toate aceste căi vor fi planificate şi desfăşurate în consonanţă cu prevederile cadrului de transformare conceptuală conceput şi elaborat de specialiştii militari.

În operaţiile militare viitoare accentul va fi pus pe creşterea aplicării integrate a tuturor instrumentelor de putere, atât militare, cât şi nemilitare pentru a crea efectele planificate care să ducă la realizarea scopului propus. Forţele şi capabilităţile trebuie să fie apte să abordeze o metodă de acţiune coordonată şi concertată politic, militar, civil, economic şi ştiinţific între organizaţiile guvernamentale şi neguvernamentale. Forţele şi capabilităţile viitoare trebuie să facă faţă riscurilor/ameninţărilor aflate în continuă schimbare, precum şi noilor provocări ale mediului de securitate.

Prioritare vor fi integrarea şi caracterul întrunit şi inter-agenţii, ca opus faţă de capabilităţile ce le poate oferi o singură categorie de forţe sau un singur instrument al puterii naţionale. Aceasta va permite desfăşurarea unor forţe adaptate pentru misiune, oportun, oriunde este nevoie de ele şi care să ducă operaţii continue atât timp cât este necesar, sprijinite de un sistem logistic integrat şi de alte instrumente de putere ale statului.

Planificarea şi executarea viitoarelor operaţii vor necesita creşterea rolului abordării întrunite, multilaterale şi inter-agenţii. Va spori coordonarea între toate componentele de forţe întrunite şi implicarea mai mare a organizaţiilor guvernamentale şi non–guvernamentale în cadrul efortului multilateral al operaţiilor. Coordonarea şi cooperarea strânsă dintre organismele naţionale şi internaţionale în toate fazele operaţiilor vor fi extrem de importante.

Obținerea superiorității informaționale va demara, în Armata României, cu *remodelarea structurală și acțională a sistemului informațiilor pentru apărare,* urmărindu-se corelarea și cu celelalte obiective, îndeosebi cu cele referitor la remodelarea structurii de comandă și control și cu informatizarea Armatei României. În prima etapă se va pune accent pe realizarea unui sistem al informațiilor pentru apărare, respectiv a unor structuri de informații, contrainformații și securitate militare flexibile și modulare apte să răspundă cerințelor naționale de securitate și integrate în procesul de planificare operațională al NATO și UE.

În etapa a doua, pe baza sistemului de informații creat, efortul se va canaliza în direcția dezvoltării schimbului de informații („intelligence sharing") în timp real la nivel național și aliat, având la bază un sistem viabil de furnizare de informații credibile, oportune și relevante. De asemenea, va începe procesul de implementarea a unor proceduri și arhitecturi standardizate, bazate pe strategii și doctrine comune.

În etapa 2015-2025, în domeniul informațiilor pentru apărare se va acționa pentru dezvoltarea structurilor de sprijin de informații, având capabilități de HUMINT, IMINT și SIGINT puse la dispoziție în comun, precum și prin fuziunea capacităților de colectare și analiză. În această etapă, trebuie să se atingă stadiul ca produsele finite să transceadă actualelor nivele militare (tactic, operațional și strategic) și constrângerilor impuse de specificul organismului militar sau de dezvoltarea capacităților specifice războiului electronic[4].

Ca elemente distincte ale procesului de transformare**,** *cercetarea și dezvoltarea conceptelor (Concept Development and Experimentation – CD&E)* trebuie să se concentreze pe descoperirea și perfecționarea capabilităților care să asigure eficientizarea în abordarea și desfășurarea operațiilor bazate pe efecte. Aceste activități vor trebui dublate de un amplu și coerent program de experimentare care va reprezenta testul de validare a viitoarelor concepte de transformare ce urmează a fi implementate la nivelul forței.

Realizarea acestor obiective este condiționată de elaborarea și dezvoltarea unui program coerent și viabil de cercetare și experimentare. Conceptele validate vor fi transpuse în cerințe și planuri, prin procesul de planificare a apărării și vor fi încorporate în programe de înzestrare și instruire.

Modalitățile prin care CD&E va sprijini transformarea conceptuală a Armatei României vor fi realizate abia pe parcursul celei de-a doua etape a transformării (*etapa integrării operaționale în NATO și Uniunea Europeană*

[4] *Strategia de Transformare a Armetei României,* București, 2007, p. 22

– 2008-2015), când se vor experimenta conceptele, pe baza noilor reglementări și se va iniția procesul de implementare, urmând ca, acestea să fie adaptate permanent pe parcursul celei de-a treia etape (*etapa integrării depline - 2016-2025*).[5]

Optimizarea sistemului interdisciplinar de planificare în Ministerul Apărării, se va realiza prin: perfecționarea capacității de estimare a costurilor, îmbunătățirea sistemului de indicatori sintetici utilizați în programele majore ale Ministerului Apărării, îmbunătățirea instrumentelor de raportare folosite în cadrul sistemului de planificare, programare, bugetare și evaluare (*Planing, Programming, Budgerting and Evaluation System – PPBES*) în Ministerul Apărării, crearea unei arhitecturi de planificare, compatibilă cu cea aliată, standardizarea proceselor și procedurilor de planificare, precum și achiziționarea unor programe software de planificare.

De asemena, va fi realizată o informatizare a sistemelor de planificare, prin interconectarea structurilor până la nivel batalion (inclusiv) la o bază de date unică, cu posibilitate de informare și analiză în timp real.

Transformarea în domeniul conducerii, comenzii și controlului se va realizeaza prin două metode: remodelarea structurii de conducere, comandă și control existente în scopul optimizării actului decizional-acțional și realizarea sistemului C4I2SR pentru informatizarea armatei. Astfel, structura de comandă și control a Armatei României va trebui să asigure o conducere eficientă a forțelor pe timp de pace, adaptarea cu ușurință a sistemului de conducere în situații de criză, la război sau pentru rezolvarea misiunilor în caz de urgențe civile, aplicabilă atât pentru conducerea forțelor în misiuni de apărare națională, pe timp limitat, cât și pentru conectarea la un comandament aliat pe teritoriul național sau în afara acestuia, realizarea planificării, organizării, execuției și controlului într-un sistem integrat, logic și coerent.

Procesul de transformare în acest domeniu se va concentra asupra realizării sistemului C4I2SR și informatizării armatei României și, în același timp se va corela și va sprijini îndeplinirea obiectivelor referitoare la remodelarea structurii de comandă și control și a structurii de forțe. De asemenea, sistemul va facilita realizarea unei infrastructuri de rețea și informaționale care să asigure o nouă abordare a managementului informațiilor, pornind de la o arhitectură globală, orientată spre servicii performante, în toate domeniile de utilizare (operațional, administrativ, logistic, medical, etc). Pe termen lung, în perioada 2015-2025, în cadrul etapei integrării depline în

[5] Idem, p. 12

NATO şi Uniunea Europeană, obiectivul pe termen lung îl constituie interconectarea sistemului de comunicaţii şi informatică propriu cu cele ale altor entităţi administrative şi operaţionale la nivel naţional cu responsabilităţi în domeniu, pentru sincronizarea cu cerinţele transformării NATO în domeniu, prevăzute în conceptul de *Capabilităţi facilitate de reţea.* În aceeaşi perioadă, se vor implementa cerinţele de interoperabilitate în domeniu la nivelul tuturor structurilor, indiferent de destinaţia acestora.

În domeniul doctrinelor se va urmări, încă din prima etapă, stabilirea unui cadru general, eficient şi flexibil, care va oferi condiţiile necesare pentru realizarea gândirii unitare şi a modului de acţiune integrat în domeniile conceptelor militare, a limbajului operaţional şi a procedeelor de planificare şi desfăşurare a operaţiilor militare. Acesta se va dezvolta şi moderniza permanent, pe baza celor mai noi cerinţe şi standarde în domeniu.

În domeniul instruirii forţelor se vor avea în vedere adaptarea întregului proces de instruire la cel aplicat în cadrul celorlalte armate ale statelor membre NATO, realizarea capabilităţilor operaţionale a forţelor în funcţie de resursele la dispoziţie şi nivelul de instruire de la care se porneşte.

Învăţământul militar va urma aceleaşi etape de transformare/ remodelare pe care le va parcurge învăţământul naţional. În cadrul fiecărei etape vor fi identificate nevoile reale de formare şi dezvoltare profesională a resursei umane, pe categorii de personal, potrivit politicilor naţionale, ale NATO şi ale Uniunii Europene, în domeniu.

Instrucţia va avea un caracter predominant practic-aplicativ şi va urmări, în principal, realizarea/menţinerea capacităţii operaţionale a structurilor militare dislocabile, precum şi a celor de generare-regenerare, necesare îndeplinirii misiunilor stabilite prin planurile de operaţii.

Exerciţiile vor urmări dezvoltarea deprinderilor colective ale structurilor de comandă şi ale celor acţionale, precum şi evaluarea capacităţii operaţionale a acestora înaintea introducerii în teatrele de operaţii.

*
*   *

Ţinând cont de faptul că organismele militare euroatlantice şi europene se transformă într-un ritm alert, ca urmare a schimbărilor apărute sau prevăzute a avea lor în mediul de securitate internaţional, transformarea Armatei României este mai mult decât necesară, tocmai pentru abordarea noilor ameninţări şi cerinţe, alături de o alianţă de securitate cu valenţe globale. Dacă se poate afirma că NATO este de fapt reinventat, gata să se confrunte cu noi ameninţări ştiute sau neştiute, atunci trebuie să putem spune şi noi, într-un viitor nu prea îndepărtat, că avem o nouă armată

naţională, capabilă să asigura un rol nou şi important în matricea de securitate europeană, euroatlantică şi chiar globală.

Inexistenţa unei abordări conceptuale separte în cadrul procesului de reformă a armatei, corelate cu transformarea structurală, îngreunează destul de îngrijorător procesul general de transformare a organismului militar. *Transformarea conceptuală ar trebui să se desfăşoare în paralel cu cea structurală*, pentru a reduce decalajul imens existent între armatele statelor moderne, membre ale NATO şi UE, permiţând astfel Armatei României să-şi realizeze, în timpul specificat prin Strategia de transformare, o structură de forţe modernă, redusă, profesionalizată, echipată adecvat, dislocabilă, *interoperabilă*, cu capacitate de autosusţinere şi de protecţie multidimensională, *cu o conducere flexibilă, care, pe baza informaţiilor şi datelor optime, să ia decizii în timp scurt*.

Adaptarea profundă şi continuă la ameninţările secolului XXI, precum şi la oportunităţile viitoare, necesită stabilirea unor coordonate precise ale transformarii conceptuale ale Armatei României: *o nouă arhitectură doctrinară*, conturarea clară a modului de *implementare a noilor concepte operaţionale*, dezvoltate şi experimentate în cadrul Alianţei Nord-Atlantice, *standardizarea procedurilor operaţionale şi a documentelor conceptuale*, *schimbarea mentalităţii*. Noua arhitectură doctrinară trebuie să fie compatibilă cu cea aliată şi să respecte principiile relaţionale cu politica şi strategia militară, care reprezintă, de fapt, imperative ale transformării conceptuale în ansamblul lor.

REPERE ALE TRANSFORMĂRII NATO, UE ŞI ARMATEI ROMÂNIEI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII MILITARE

Locotenent colonel Cornel CUCU

In the last decades, military security experts from NATO and UE are making efforts for designing and developing speciality structures for common stability.

Transformările în domeniul securităţii şi a asigurării managementului structurilor din acest domeniu reprezintă o preocupare permanentă a statelor membre NATO sau UE şi bineînţeles a României.

Comunităţile informative actuale se caracterizează, în special, printr-o procedură de integrare a planificării şi repartizării nevoilor de cunoaştere şi de valorificare analitică a informaţiilor, pentru evitarea suprapunerilor de competenţe, paralelisme, competiţie neloială şi, mai ales, pentru prevenirea suprainformării sau informării asincrone, contradictorii, ajungând până la dezinformarea beneficiarilor.

Adaptarea activităţii de informaţii la noile pericole de securitate impune abordarea problematicii specifice în termeni de capabilităţi, riscuri, ameninţări, vulnerabilităţi la adresa securităţii naţionale şi militare.

În prezent, atât NATO, cât şi România în interiorul Alianţei, trec printr-o perioadă de transformări, de redefinire a conceptelor, a principiilor şi a mijloacelor de acţiune în promovarea stabilităţii şi securităţii, incluzând şi o reevaluare a riscurilor şi provocărilor în plan global. România a pus la dispoziţia NATO forţe militare, inclusiv de informaţii, contrainformaţii şi securitate, pentru operaţii de menţinere a păcii. În cadrul Transformării forţelor militare, România acordă o atenţie deosebită operaţionalizării forţelor pentru misiuni în sprijinul păcii şi apărării colective în concordanţă cu Transformarea Alianţei.

NATO, prin structurile specializate, este pregătită să ofere cât mai multe informaţii specifice susţinând planificarea activităţilor pentru situaţiile de urgenţă şi pentru rezolvarea dezastrelor, precum şi referitoare la cooperarea în sferele sociale şi de mediu. În sprijinul acestor activităţi vin acordurile şi structurile organizaţionale necesare facilitării proceselor de schimb de informaţii, consultare şi decizionale, precum şi aspectele administrative şi bugetare specifice acestor domenii diverse.

Alianţa funcţionează în baza principiului conform căruia securitatea fiecărui membru depinde de securitatea tuturor celorlalţi. Dacă securitatea

oricăruia dintre ei este ameninţată, toţi sunt afectaţi. Prin semnarea Tratatului de la Washington, Carta fondatoare a NATO, fiecare stat membru se angajează în faţă celorlalţi să respecte acest principiu, împărţind atât riscurile şi responsabilităţile, cât şi avantajele apărării comune.

Concluzii care rezultă din zonele în care statele membre NATO au fost implicate în ultimii ani arată că mai este mult de făcut în ceea ce priveşte dezvoltarea şi optimizarea intrărilor şi ieşirilor pentru structurile de informaţii, contrainformaţii şi securitate militară. Dezvoltate fie pe o bază naţională majoră, fie într-o modalitate compusă, aceste structuri sunt încă confruntate cu o mulţime de probleme care derivă din factori cum ar fi cei naţionali sau din mediile militare şi politice internaţionale.

Transformările statelor membre NATO, în domeniul intelligence, se subordonează principiilor „need to know”[1] şi „need to share”[2]. Iniţiativa pentru această nouă abordare aparţine SUA, care deja a lansat aceste concepte o dată cu noua sa doctrină apărută în iunie 2007, JP 2-0, Joint Intelligence[3].

Primul principiu a fost dezvoltat ca rezultat al necesităţilor de securitate pentru orice mediu militar şi, chiar mai mult, pentru orice mediu care are nevoie de un cadru de securitate real. Prin asta mulţi specialişti au declarat cu şase, şapte ani în urma că: „toata lumea trebuie sa cunoască numai ce are nevoie sa cunoască pentru a lua o decizie”. Tuturor le-a fost permis să cunoască doar ceea ce se considera a fi necesar pentru el, astfel încât sa ia o decizie. Preocuparea principală privind aplicabilitatea principiului „need to know” pare a avea originea în dorinţa tuturor statelor membre NATO de a optimiza şi a obţine maximum de eficienţă din orice investiţie în resursele militare naţionale dislocate în sprijinul misiunilor Alianţei. Specialişti din Comandamentul Aliat pentru Transformare al NATO au arătat că acum este nevoie să se folosească un nou principiu, cum ar fi „need to share”, bazat pe „need to know” sau doar „need to share”.

Principiul „need to share” a fost deja identificat ca un principiu ce trebuie atins, cu scopul de a optimiza schimbul de informaţii în interiorul componentelor intelligence/counterintelligence şi, de asemenea, în orice ciclu de coordonare a informaţiilor iniţiat între toate agenţiile şi furnizorii de informaţii din Teatrele de Operaţii.

Nivelul de „sharing” al fiecărei capabilităţi NATO poate fi considerat ca

---

[1] „Need to Know” – se referă la necesitatea de a cunoaşte ceva pentru a putea reacţiona potrivit.

[2] „Need to Share” – se referă la necesitatea de a cunoaşte ceva care este cunoscut de altcineva; este un proces caracterizat printr-un permanent schimb de cunoştinţe între parteneri, urmând anumite reguli prestabilite.

[3] Cf. http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp2_0(2007).pdf

un criteriu dependent de timp. Deci orice schimbare în structura de informaţii, contrainformaţii şi securitate militară datorită contribuţiilor naţionale afectează capabilitatea de „sharing”, care poate fi mai mică sau mai mare depinzând de noile componente primite. Mai mult, nivelul de „sharing” variază, de asemenea, în funcţie de evoluţia situaţiei operative. O scădere a nevoi de „share” va determina o scădere a nivelului de „sharing” necesar.

Acest nou principiu, aflat încă sub evaluarea specialiştilor din cadrul Comandamentului Aliat pentru Transformare, pentru a putea fi definit din punct de vedere doctrinar trebuie considerat ca o soluţie funcţională a viitoarelor capabilităţi informative aparţinând statelor membre NATO sau capabilităţilor militare dislocate în sprijinul Alianţei. Acest principiu nu poate sta singur fără o definire potrivită a modului în care principiul “need to know” va fi folosit. Dintr-un punct de vedere teoretic dacă este să extindem definirea securităţii se poate considera că “need to share” este propulsorul unei structuri de securitate sănătoase în interiorul unei capabilităţi militare. Dacă “need to know” a creat structura “need to share”, la rândul ei a umplut-o pe prima.

Transformarea sistemului de informaţii, contrainformaţii şi securitate militară din Armata României este un proces continuu şi are ca scop determinant realizarea capabilităţii informaţionale, prin „asigurarea unui suport informaţional strategic oportun, omnipotent, omnidirecţional, continuu, specializat şi realist”[4].

Remodelarea structurală şi acţională a sistemului informaţiilor pentru apărare (informaţii, contrainformaţii şi securitate militară) îşi va canaliza efortul „în direcţia dezvoltării schimbului de informaţii (intelligence sharing) în timp real la nivel naţional şi aliat”[5], în concordanţă cu principiul utilizat de NATO.

Transformarea sistemului de informaţii, contrainformaţii şi securitate militară din Armata României vizează structuri flexibile şi modulare apte să răspundă cerinţelor naţionale de securitate, precum şi cele ale NATO şi UE.

Pe lângă clasicul principiu „need to know” ar mai trebui să existe încă ceva ca „need to share”. Acesta ar putea fi urmat de o altă necesitate identificată în toate operaţiunile NATO „need to integrate”.

Aşadar dacă principiul „need to know” a fost stabilit ca o cerinţă fundamentală pentru a avea un flux securizat de informaţii, „need to share” a fost deja identificat ca un principiu ce trebuie urmat cu scopul de a face ca structurile de informaţii, contrainformaţii şi securitate militară din ţară şi

[4] **Strategia de Transformare a Armatei României,** Bucureşti, 2007, p. 22.
[5] Ibidem p. 23.

celelalte comunităţi de informaţii existente în Teatru să funcţioneze corect datorită schimbărilor majore din mediul operaţional actual.

Aplicarea “need to share” este o problemă de definire a nevoilor de „sharing” şi a nivelelor de confidenţialitate. Aceasta poate fi urmată de o analiză de detaliu a subiectelor ce pot fi exploatate în comun. Orice aspect identificat cu privire la scăderea nivelului de „sharing” trebuie considerată ca un factor potenţial ce poate împiedica întregul ciclu informativ, în termeni de inducere a unei inconsistenţe specifice pentru respectivele produse informative şi, prin aceasta, o folosire în mod extensiv a resurselor disponibile din Teatru, stil care nu are de a face cu nici un criteriu cum ar fi optimizare, îmbunătăţire ci, are de a face cu consideraţii de genul, rezolvarea misiunilor prin orice mijloace, resurse sau proceduri.

Legături mai bune între aceste două principii “need to know” şi “need to share” trebuiesc luate în considerare ca o potenţială soluţie a provocărilor actuale ce stau în faţa NATO şi a tuturor ţărilor aparţinând Alianţei pe probleme informative.

Uniunea Europeană, la rândul ei, este fondată pe principiile de libertate, democraţie, respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, principii comune ale statelor membre. UE posedă o serie de instrumente politice, economice şi militare ce îi permit o abordare globală a noilor tipuri de riscuri şi ameninţări la adresa securităţii comunităţii europene, în special, în ceea ce priveşte diplomaţia preventivă şi aspecte ale managementului crizelor.

Demersurile României şi integrarea în Uniune sunt justificate de şansa de a participa la procesul de anvergură europeană, PESA, încă de la lansarea sa. Aceasta înseamnă, în fapt, de posibilitatea participării structurilor militare ale României la consolidarea stabilităţii şi securităţii din spaţiul de interes regional şi european.

În domeniul transformării informaţiilor, în UE, momentan, nu se susţine ideea realizării unei capacităţi supranaţionale de informaţii. UE s-a orientat spre perfecţionarea relaţiilor de colaborare între serviciile naţionale de profil, o utilizare cât mai judicioasă a informaţiilor de interes comun, precum şi a capacităţilor de analiză comune. Totuşi, crearea în viitor a unui serviciu european de informaţii, contrainformaţii şi securitate reprezintă o etapă logică şi necesară în arhitectura de apărare şi securitate a UE. Ameninţările, conjuncturale şi difuze, reclamă coordonarea eficientă a eforturilor de combatere. Elementele de decizie europene au nevoie de un aflux de informaţii competent, consistent şi oportun sub aspectul momentului când se livrează informarea.

Elaborarea unei politici europene de informaţii poate fi considerată ca o necesitate compatibilă cu celelalte politici şi realizări instituţionale ale UE.

Propunerile de a înfiinţa Agenţia Europeană de Informaţii şi propunerea Comisiei Europene de a crea un mecanism de schimb al informaţiilor clasificate la nivelul UE nu au fost dezbătute încă în mod oficial.

În prezent, există mai multe agenţii de securitate la nivelul UE care, cu preponderenţă, se ocupă de cunoaşterea fenomenului terorist şi al proliferării armelor de distrugere în masă: Joint Situation Centre (SITCEN), Intelligence Division of the Military Staff (INTDIV), European Union Satllite Centre (EUSC) şi Europol[6], la care se alătură altele, care nu au relevanţă directă în planul informaţiilor de securitate: European Network and Information Safety Agency (ENISA), Arial Safety Agency (ASA), Maritime Safety Agency (MSA) şi altele. La construcţia acestor structuri s-a ţinut cont de capacitatea de planificare a activităţii de informare pe termen mediu şi lung, de eficienţa acestora de a realiza produse de informaţii oportune.

Criteriile care guvernează împărţirea activităţii de securitate europene este cel tematic şi cel geografic. După primul criteriu există cinci competenţe, şi anume: militar, justiţie, securizarea frontierelor şi poliţie; protecţie civilă, deminare şi asistenţă umanitară; economic şi comercial; diplomatic. Conform celui de-al doilea criteriu se delimitează între nivelul intern şi cel extern UE.

Centrul mixt de evaluare a situaţiei (SITCEN), aflat în prezent în curs de consolidare, a fost creat în 2001 de Înaltul Reprezentat al Consiliului Europei şi oferă sprijin informaţional despre regiunile din afara UE. SITCEN este locul în care „diferite date provenite de la şapte agenţii naţionale şi informaţii civile sunt sintetizate într-o evaluare fundamentată pe toate tipurile de surse”[7]. Printre beneficiarii produselor informative ale SITCEN se numără membrii Comitetului Politic şi de Securitate, cei ai staff-ului militar european, cei din Unitatea Politică de Planificare şi Avertizare Rapidă ori cei din Comisiile pentru relaţii externe. SITCEN are rolul de a sintetiza informaţiile, inclusiv în situaţii de criză, şi se bazează pe informaţiile provenite de la serviciile de informaţii ale statelor membre.

Divizia de Informaţii (INTDIV) din structurile militare europene, înfiinţată în 1999, adaugă o plusvaloare prin prelucrarea informaţiilor care nu pot fi furnizate de un singur stat. INTDIV asigură cu informaţii Statul Major Militar European pentru îndeplinirea obiectivelor Politicii Europene de Securitate şi Apărare. Divizia contribuie în bună parte la „evaluarea situaţiei, la avertizarea timpurie în situaţii de criză majoră, asigură sprijin de informaţii în caz de angajare europeană şi nu are misiuni ale activităţii

[6] http://www.sie.ro/Evaluari/evaluari5.html

[7] Stan, PETRESCU, „Apărare şi securitate europeană”, Editura Militară, Bucureşti, 2006, p. 185.

informative”[8].

Centrul European pentru Observaţii prin Satelit (EUSC) produce informaţii satelitare. Centrul încearcă să satisfacă nevoile de informaţii de tipul IMINT ale UE şi statelor membre. Misiunea sa este în serviciul PESC pentru Monitorizarea Globală a Mediului de Securitate şi va fi operaţional în 2008. EUSC utilizează, în prezent, informaţii furnizate de sateliţi comerciali şi sateliţii militari americani.

Prin urmare, în actualul mediu de securitate al UE extinderea cooperării între serviciile naţionale de informaţii este un deziderat major.

După opinia noastră, serviciile de informaţii, contrainformaţii şi securitate militare trebuie să fie conştiente de schimbarea ameninţărilor cu care se confruntă şi implicaţiile acestora asupra organigramei şi a operaţiilor desfăşurate de aceste servicii.

Importanţa crescândă a războiului în domeniul informaţiilor, impune elaborarea de noi doctrine care să scoată în evidenţă nevoia de superioritate în domeniul informaţiilor. Noile strategii trebuie să răspundă crizelor globale, cunoaşterii totale a intenţiilor şi capacităţilor adversarului, astfel încât să se ajungă la cunoaşterea dominantă a spaţiului de interes. Baza pentru îndeplinirea acestor noi concepte operaţionale este văzută ca atingerea *superiorităţii informaţionale* – capacitatea de a culege, procesa şi propaga un flux de informaţii neîntrerupt, în acelaşi timp, contracarând abilitatea adversarului de a face acelaşi lucru.

După cum se poate observa din studiul sistemelor informative, contrainformative militare (şi nu numai militare) ale diferitelor state, atât din Alianţă, cât şi din afara ei, modelele clasice ale serviciilor de informaţii, contrainformaţii şi securitate depind în mod hotărâtor de culegerea în secret a informaţiilor despre o ţintă. Schimbul de informaţii la nivel naţional este clasificat şi se desfăşoară pe bază de protocoale bilaterale. Operaţiile informaţionale reprezintă acele acţiuni desfăşurate pentru a influenţa decidenţii politico-militari ai adversarului, prin alterarea informaţiilor de bază, a sistemelor de comandă-control şi ale comunicaţiilor acestuia, totodată cu protejarea şi exploatarea la maxim a informaţiilor şi sistemelor informaţionale proprii.

Modelul noului serviciu de informaţii trebuie să se adapteze la explozia informaţională şi să fie capabil să obţină date şi informaţii reale din teren despre orice problemă şi de oriunde există o cerinţă expresă de informaţii. Pentru atingerea acestui deziderat, se impune cu necesitate ca serviciile de informaţii/contrainformaţii şi securitate să dezvolte la maxim, într-o manieră integrată patru componente: valorificarea „*lecţiilor învăţate*”, satisfacerea

[8] Ibidem, p. 187.

nevoilor de cunoaştere, distribuirea capabilităţilor de culegere la nivel naţional şi internaţional, folosirea mijloacelor şi metodelor secrete pentru atingerea scopurilor importante şi/sau sensibile.

Pentru îmbunătăţirea activităţii de informaţii menţionăm: crearea unei Comunităţi Naţionale de Informaţii şi stabilirea strategiei de acţiune; crearea unui Centru Naţional de Analiză, procesare digitală a documentelor şi baze de date, pe problema securităţii naţionale, pentru a reduce timpul de reacţie la riscurile şi ameninţările globale asimetrice; crearea unui Sistem Unic de Avertizare Timpurie în Domeniul Informaţiilor, în scopul combaterii ameninţărilor neconvenţionale transnaţionale.

Serviciile de informaţii/contrainformaţii ale statelor membre NATO cooperează pentru contracararea pericolelor, riscurilor şi ameninţărilor generate de terorismul internaţional, traficul de droguri, persoane şi materiale radioactive, precum şi ameninţările ce pot afecta domeniul tehnologiei informaţiei. Serviciile de informaţii/contrainformaţii româneşti, alături de cele ale Alianţei Nord-Atlantice participă prin munca lor nu numai la identificarea unor ameninţări şi la evaluarea riscurilor, ci şi la prevenirea oricăror forme de surprindere la toate nivelurile activităţii de informaţii: strategic, operativ şi tactic. Este posibil ca, în viitorul apropiat, cooperarea serviciilor de informaţii/contrainformaţii militare să se extindă şi la nivelul statelor membre UE.

Parteneriatul NATO-UE poate fi considerat o relaţie strategică, cea mai puternică din toate timpurile, acesta punând bazele unei cooperări strânse şi profitabile privind creşterea potenţialului de combatere şi contracarare a ameninţărilor globale şi de gestionare a crizelor.

Aceste transformări remarcate la nivel de organizaţii, în domeniul informaţiilor, nu rămân fără repercusiuni asupra structurilor speciale ale statelor. Astfel, în ultimii ani termenul de „Comunitate de Informaţii" a început să fie folosit din ce în ce mai des, iar preocuparea unor state membre NATO şi/sau UE, inclusiv România, de a găsi o modalitate practică cât mai apropiată de condiţiile sale specifice în vederea aplicării acestui concept s-a dezvoltat, mai ales în rândul noilor democraţii occidentale după 11 septembrie 2001, dar şi în alte state. Comunitatea de Informaţii este o uniune a unor componente administrative ale unor agenţii şi organizaţii care acţionează separat şi/sau în cooperare pentru conducerea unor activităţi de informaţii necesare conducerii politicii externe şi apărării securităţii naţionale.

SUA au progresat cel mai mult, prin instituţionalizarea Comunităţii de Informaţii şi crearea unui portofoliu executiv[9]. Formula practicată asigură

[9] http://www.dni.gov/

sinergia în toate dimensiunile activităţii de informaţii, prin structuri integratoare specializate, responsabili naţionali la conducerea acestora şi, cel mai important, pârghii de exercitare a autorităţii asupra ansamblului comunităţii.

Biroul Directorului Comunităţii de Informaţii a SUA (ODNI[10]) a fost înfiinţat în 2004 şi reprezintă expresia instituţională a comunităţii de informaţii, care reuneşte 16 agenţii, toate împărtăşind valorile unei autentice culturi specifice. ONDI este structura de gestionare şi control al activităţii serviciilor de informaţii, sub toate aspectele (operativ, analiză, baze de date, resurse umane şi bugetare, audit şi inspecţie). Totodată, aceasta reprezintă cadrul formal de dialog între analiştii agenţiilor şi de acces la toate informaţiile primare disponibile în cadrul Comunităţii de Informaţii.

Crearea ODNI a fost impusă mai curând de necesităţi care ţin de planul operativ decât de cel analitic. În ceea ce priveşte pe acesta din urmă, Comunitatea de Informaţii acumulase deja o lungă experienţă, în cursul căreia fuseseră netezite asperităţile, consacrate centrele de excelenţă tematică şi constituite canalele de dialog între analiştii diverselor agenţii.

Aceste câteva aspecte caracteristice Comunităţii de Informaţii a SUA constituie elemente autentice ale unei culturi specifice bine consolidate, care este supusă în prezent provocărilor instituţionalizării.

Cei care gestionează procesul nu îşi propun să centralizeze şi nici să integreze, în sens organizaţional, într-o măsură mai mare decât este necesar din perspectiva misiunii propuse. Statutul comunităţii analitice va fi conservat şi dezvoltat, iar soluţia organizatorică va fi o combinaţie între formulele centralizate şi distribuite. Primele vor trebui construite şi acordate fin cu ultimele, deja existente.

Comunitatea de Informaţii a Marii Britanii denumită şi „maşinăria" de informaţii ("intelligence machinery")[11], titlul este inspirat din denumirea pe care britanicii înşişi o dau ansamblului, reprezintă un alt model.

Marea Britanie se află în al doilea stadiu (legea de reformare din 1999) de dezvoltare a Comunităţii, în care sunt asigurate funcţiile de culegere şi analiză integrată. Evenimentele înregistrate la Londra (iulie 2005) au impus extinderea proiectelor integratoare şi la activităţile antiteroriste.

Comunitatea de Informaţii reuneşte structurile de informaţii în cadrul unui mecanism complex de coordonare politică, control democratic, integrare analitică şi coordonare operativă asigurat de structuri specializate din spectrul guvernamental – Comitetul Ministerial pentru Serviciile de Informaţii (CIS), Comisia Parlamentară de Control (ICS) şi Comitetul

[10] Office of the Director of National Intelligence.
[11] http://www.intelligence.gov.uk/upload/assets/www.intelligence.gov.uk/national_intelligence_booklet.pdf

Reunit pentru Informații (JIC) . JIC este structura centrală, specializată în planificarea şi analiza integrată a informaţiilor de securitate naţională, coordonarea demersurilor operative ale serviciilor şi evaluarea performanţei acestora în realizarea planului de căutare a informaţiilor.

Spania şi-a restructurat de curând (după atentatul din 2004) Comunitatea de Informații[12], într-un demers menit să întărească mecanismele funcționale ale acesteia. Principalul serviciu de informaţii a fost reorganizat şi redenumit (Centrul Naţional de Informaţii - Centro Nacional de Inteligencia – CNI, fost Centro Superior de Informacion de la Defensa – CESID). CNI are responsabilităţi care în alte ţări fac obiectul de activitate al mai multor servicii de informaţii distincte. Acest lucru facilitează coordonarea şi schimbul de informaţii pe domenii complementare şi optimizează utilizarea resurselor.

Reforma sectorului de securitate impune Transformarea profundă a instituţiilor, creşterea calităţii actului de conducere, o mai bună coordonare naţională a acestora şi asigurarea integrării lor funcţionale şi optime în sistemele de securitate din care România face parte. În cazul nostru, la 10 noiembrie 2005 se publică Hotărârea CSAT privind unele măsuri pentru organizarea şi coordonarea unitară a activităţii de informaţii. Această certitudine este momentul final al eforturilor desfăşurate de-a lungul celor 15 ani care au trecut de la desfiinţarea securităţii şi în acelaşi timp, punctul de început al creării efective a unei instituţii viabile şi anume, Comunitatea Naţională de Informaţii (CNI), din care fac parte şi structurile militare de informaţii, contrainformaţii şi securitate.

Putem concluziona că, tendinţa actuală este de implicare a statelor într-o cultură instituţionalizată pentru Securitatea naţională şi militară, chiar dacă acestea sunt parte a unor alianţe sau nu. Noile evoluţii ale lumii serviciilor de informaţii din România trebuie să ţină cont de necesitatea integrării şi compatibilităţii cu comunităţile informative europene şi euro-atlantice pentru un sistem de securitate comun.

Noua Strategie de Securitate Naţională a României va trebui să ţină cont de progresele din domeniul securităţii naţionale (inclusiv de nou creata Comunitate de Informaţii a României), dar şi de noile forme de manifestare a riscurilor, vulnerabilităţilor şi ameninţărilor, de interesele integrării în Uniunea Europeană, de schimbările de viziune politică asupra intereselor de securitate a României şi mai ales de rolul pe care îl joacă în prezent România ca membră a structurilor euro-atlantice: frontieră avansată de apărare comună.

Comunităţile de informaţii funcţionale oferă soluţiile în funcţie de gradul de

[12] http://www.cni.es/

funcţionalitate atins, ele asigură o gestionare mai bună a resurselor, practici uniforme şi considerabil mai eficiente - inclusiv în termeni de costuri - de atragere, formare şi dezvoltare a capitalului uman, eficienţă ridicată a operaţiunilor, calitate înaltă a produselor informaţionale şi satisfacţie crescută beneficiarilor.

Comunităţile de informaţii dispun de mecanisme funcţionale eficiente, reuşesc chiar eliminarea paralelismelor, suprapunerilor şi redundanţelor, acestea fiind expresia sintetică a deficienţelor care decurg din derularea simultană a unor activităţi identice de către entităţi independente.

CNI va genera o cultură uniformă nu doar în domeniul profesiunii de intelligence, ci şi în cel al securităţii naţionale şi securităţii militare, condiţionare importantă pentru performanţa oricărui demers de integrare a activităţii de analiză. Un avantaj practic imediat, în termeni de calitate a realizării unei culturi de securitate, derivă din punerea în comun a celor mai bune capacităţi formatoare existente în servicii.

Noile tendinţe ale sistemelor de securitate european şi euro-atlantic dezvăluie dinamica transformărilor şi conectează structurile similare ale României la dezvoltarea unui mediu de securitate stabil şi sigur, garantat de instituţiile democratice ale statelor, la standarde europene şi euro-atlantice.

Bibliografie

1. *** **Strategia de transformare a armatei României**, Statul Major General, Bucureşti, 2005
2. *** **Strategia de securitate naţională a României** (proiect), 2006
3. *** **Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate,** Consiliul Suprem de Apărare a Ţării, Bucureşti, 2004
4. ***** JP 2.0, Doctrine for Intelligence Support to Joint Operations, Julie, 2007**
5. FRUNZETI, Teodor, **Globalizarea securităţii**, Editura Militară, Bucureşti, 2006
6. MANTA, Dănuţ, **Managementul crizelor în NATO. Operaţii de răspuns la crize non-Art. 5**, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005
7. MEDAR, Sergiu, Tudor (coord.), **Informaţiile militare în contextul de securitate actual**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006
8. PETRESCU, Stan, **Apărarea şi securitatea europeană**, Editura Militară, Bucureşti, 2006
9. PIVARIU, Corneliu, **Lumea secretelor – o modalitate de a înţelege informaţiile strategice**, Editura Pastel, Braşov, 2005
10. RĂDOI, Mireille, **Serviciile de informaţii şi decizia politică**, Editura Tritonic, Bucureşti, 2003
11. SAVU, Gheorghe, **Informaţiile militare şi surprinderea**

strategică, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006
12. http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp2_0(2007).pdf
13. http://www.cni.es/
14. http://www.dni.gov/
15. http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp2_01.pdf
16. http://europa.eu/agencies/security_agencies/index_en.htm
17. http://www.globalsecurity.org/intell/world/index.html
18. http://www.guv.ro/
19. http://www.intelligence.gov.uk/upload/assets/www.intelligence.gov.uk/national_intelligence_booklet.pdf
20. http://www.mapn.ro/
21. http://www.nato.int/
22. http://www.presidency.ro/
23. http://www.sie.ro/Evaluari/evaluari5.html
24. http://www.unap.ro/

EVOLUȚIA LUPTEI ARMATE ÎN CONTEXTUL UNUI MEDIU DE SECURITATE COMPLEX

Locotenent colonel Ionel IRIMIA

The contemporary security environment reflects the consequences of Globalization, which has created and empowered a diverse range of enemies of modern world based on democracy values, and which has caused those adversaries to seek asymmetric arenas and unconventional means to confront the West. A conventional attack is less likely to take place, but more likely to face ambiguous and asymmetric threats, including terrorism.

These factors have produced a complex, diverse, diffuse and lethal environment. There are numerous stakeholders; the terrain (in physical, human and informational terms) is complex; the range of threats is diverse; traditional conceptual distinctions have diffused, and individuals now have the capability to inflict strategic defeat through high-lethality weapons.

Mediul de securitate

Influența principală asupra mediului de securitate contemporan este reprezentată de globalizare. O definiție generală a globalizării larg acceptată o descrie ca fiind „un proces de conectivitate din ce în ce mai mare, unde ideile, capitalul, bunurile, serviciile, informațiile și oamenii sunt transferați aproape în timp real dincolo de granițele naționale”.

Globalizarea, în timpul ultimelor decenii ale secolului XX, a creat învingători și învinși. O economie globală și o cultură globală în fază de germen este în curs de dezvoltare dar aceasta nu este în beneficiul universal. Sărăcia, bolile și inegalitatea rămân problemele majore pentru mare parte din lume iar economia globală este văzută ca favorizând Occidentul în timp ce slăbește națiunile în curs de dezvoltare. Dezvoltarea culturii globale este percepută ca o formă a expansiunii culturale anglosaxone, corodând credințele religioase, erodând structura societăților tradiționale și conducând la dezorganizarea socială, spirituală și culturală. Aceasta a creat o clasă de actori – adesea actori nonstatali – care se opun globalizării și beneficiarilor ei.

Globalizarea a creat inamici ai Occidentului, și le-a dat instrumente fără precedent pentru cauza lor viitoare. Mass-media globalizată, sateliții de comunicații, deplasările intra și intercontinentale, comerțul internațional și internetul facilitează coordonarea mișcărilor difuze care se opun dominației Occidentului. Circulația liberă a capitalului, persoanelor și ideilor permite

răspândirea mişcărilor potrivnice globalizării, şi le asigură mijloace pentru dezvoltarea ulterioară.

În plus, globalizarea nu este controlabilă deplin de către guverne. Corporaţiile multinaţionale, organizaţiile transnaţionale şi actorii neguvernamentali sunt jucătorii principali în globalizare. Într-adevăr, aceasta este o cauză de ce inegalităţile şi problemele s-au dezvoltat. În multe cazuri, forţe, altele decât politica naţională a statelor, făcută cu bună ştiinţă, conduce procesul globalizării. Acest lucru împiedică un răspuns eficient împotriva adversarilor provocaţi de globalizare.

În cele din urmă, securitatea naţională a statelor, ca de altfel toată viaţa naţională a acestora a devenit globalizată. Sub globalizare interesele de securitate naţională ale unei naţiuni nu se mai extind şi se pun în ecuaţie numai la teritoriul statului respectiv.

Datorită superiorităţii sale economice şi tehnologice, parţial rezultată din globalizare, SUA au o dominare fără precedent în domeniul puterii militare convenţionale. Toţi actorii din mediul internaţional de securitate, state sau actori nonstatali fie că doresc binele sau răul SUA, trebuie să ia în considerare această putere militară, care face SUA în esenţă invincibile într-o confruntare militară convenţională forţă contra forţă.

De aceea, războaiele convenţionale tind să fie scurte, intense şi limitate, rezultând în victoria rapidă pentru SUA, aliaţii săi, sau de partea celor care într-un conflict se aproprie cel mai mult de capabilităţile militare ale SUA.

Aceasta înseamnă că războiul convenţional a încetat să fie arena principală pentru confruntarea militară. Dominarea militară a SUA a condus la un comportament de evitare asimetrică din partea oponenţilor săi.

Aceşti oponenţi nu pot înfrânge SUA într-un război convenţional deoarece confruntarea militară directă împotriva forţelor SUA nu poate fi câştigată în mod principal. De aceea, actori cum sunt Al Qa' eda au adoptat o strategie asimetrică în care caută modalităţi, altele decât operaţiile militare convenţionale, în care să se confrunte cu SUA. De asemenea, ei au adoptat o strategie asimetrică la nivelul teatrului de operaţii care caută să atragă Occidentul într-o confruntare în creştere, prelungită şi istovitoare cu restul lumii, în mod particular cu lumea islamică. La nivelurile operativ şi tactic această strategie este executată prin mijloace neconvenţionale – terorism, insurgenţă, subversiune şi operaţii informaţionale – făcând răspunsurile militare decisive problematice.

În viitor, victoria într-o luptă armată convenţională este posibil să nu mai fie decisivă. Dacă oponenţii caută să confrunte o forţă armată pe o scenă alta decât conflictul militar convenţional, atunci o decizie strategică este posibil să fie inefabilă indiferent de modul în care forţele armate îşi îndeplinesc misiunile în lupta armată actuală. În aceste circumstanţe,

succesul militar este esenţial să stabilească condiţiile pentru succes. Dar el nu este decisiv, alte elemente ale puterii naţionale trebuie să fie aplicate de factorii de decizie politico–militară, într-o idee unitară, pentru a rezolva conflictul. Războiul din Irak este un exemplu. Succesul militar împotriva regimului Ba'athist a fost o condiţie esenţială pentru a realiza scopul de război al SUA, acela de a schimba regimul. Schimbarea regimului ar fi fost imposibilă fără înlăturarea ameninţării din partea armatei irakiene şi a guvernului. Astfel, succesul militar în operaţiile de luptă convenţională a fost esenţial pentru a stabili condiţiile pentru schimbarea regimului. Totuşi, odată ce operaţiile militare majore s-au încheiat la 1 mai 2003, aceasta a fost mai degrabă începutul decât sfârşitul fazei decisive din punct de vedere strategic. Alte elemente ale puterii naţionale, sprijinite de puterea militară şi operaţiile de construcţie a naţiunii, au devenit decisive în obţinerea scopurilor de război ale SUA.

Pentru ţările mici, membre ale NATO şi UE, cum este şi cazul României, dominarea militară a SUA are atât efecte pozitive cât şi negative. De partea efectelor pozitive se situează faptul că riscul unui atac împotriva României a scăzut într-o mare măsură. Calitatea de membru NATO şi UE face ca un atac convenţional direct asupra României să fie un curs de acţiune extrem de nesăbuit pentru orice adversar. Dar aceasta nu înseamnă însă că este imposibil – războiul, deşi adesea serveşte obiectivelor politice raţionale, conţine elemente de iraţionalitate şi de întâmplări neprevăzute care pot conduce un oponent să atace, să spunem pentru motive politice interne sau din eroare, fără a ţine seama de probabilitatea de a fi înfrânt. Dar un asemenea atac este foarte puţin probabil. De partea efectelor negative, totuşi, adoptarea strategiilor asimetrice şi mijloacelor neconvenţionale de către anumiţi actori expune România la ameninţări diverse, complexe şi neclare care pot cere un răspuns militar.

Globalizarea şi factorul legat de dominarea militară a SUA creează un mediu de conflict complex, divers, difuz şi letal.

Mediul de conflict

Deşi unele elemente în acest mediu sunt noi, există continuitate între formele de luptă armată anterioare şi tipurile noi de conflict care apar. Acestea reprezintă tendinţe de lungă durată în cadrul luptei armate – complexitate, diversitate, difuzie şi letalitate. Globalizarea şi progresul tehnologic a determinat ca aceste tendinţe pe termen lung să interacţioneze într-o consolidare reciprocă, în timp real. Împreună, aceste tendinţe generează o complexitate crescută care este mai mare decât suma părţilor sale, creând noi provocări pentru forţele militare şi guverne.

Pentru a descrie mediul de conflict şi efectele sale, în continuare se va analiza fiecare tendinţă. Totuşi, ceea ce este nou cu privire la situaţia

contemporană constă în maniera impredictibilă, neclară şi foarte complexă în care tendinţele interacţionează, şi nu în fiecare tendinţă în sine.

Complexitatea

Astăzi, o forţă militară desfăşurată într-un teatru de operaţii are de a face cu mulţi adversari dincolo de oponenţii lor tradiţionali, forţele armate regulate ale statelor. Aceştia includ insurgenţi, terorişti, organizaţii criminale şi multe alte elemente. Evenimentele de astăzi din Irak şi Afghanistan reflectă această realitate, dar toate conflictele începând cu sfârşitul Războiului Rece au confruntat forţele regulate simultan cu o varietate de oponenţi. Aceasta creează un mediu de conflict multilateral şi neclar.

În plus, forţele militare ale unui stat operează în cadrul unor grupări complexe de elemente prietene. Acestea includ aliaţii, partenerii de coaliţie, elementele de impunere a legii, serviciile de informaţii, alte agenţii guvernamentale şi populaţia locală. Voinţa politică, opinia publică şi elementele puterii naţionale sunt în acest fel caracteristicile centrale ale operaţiilor militare. Aceste elemente interacţionează cu forţele militare în diferite moduri şi la diferite niveluri, care complică planificarea, luarea deciziilor şi execuţia, făcând lupta armată extrem de complexă. Aceasta a fost din totdeauna aşa, dar progresele în tehnologia comunicaţiilor a determinat ca această interacţiune să aibă loc aproape în timp real, cu efecte care se complică imediat asupra operaţiilor curente.

Mai mult decât atât, globalizarea comunicaţiilor generează numeroşi spectatori, elemente neutre, comentatori şi critici. Mass-media internaţională este cea mai proeminentă însă interesele de afaceri, organizaţiile internaţionale cum sunt ONU, grupurile de anturaj, agenţiile legale, forţele neutre, populaţia şi mulţimea adversarilor în sine sunt, de asemenea, jucători principali.

În plus, terenul unde acţionează forţele este foarte complex. Complexitatea terenului este dată în principal de trei elemente: caracteristicile fizice, populaţie şi mediul informaţional.

a. Caracteristicile fizice ale terenului. Exemplele de teren complex din punct de vedere fizic includ zonele urbanizate, regiunile muntoase, zonele împădurite, regiunile de litoral, zonele cultivate, mlaştinile şi estuarele, junglele, etc. De remarcat că mai mult de 75% din populaţia globului trăieşte în zone cu un teren complex din punct de vedere fizic. Asemenea terenuri cuprind în mod tipic un mozaic de spaţii largi şi deschise care favorizează manevra, zone de teren compartimentat unde coridoarele de mobilitate canalizează acţiunile pe anumite direcţii şi porţiuni de teren restrictiv care împiedică deplasarea, limitează acţiunile şi îngreunează observarea. Aceasta înseamnă că forţele pot fi atrase într-o luptă apropiată în contact nemijlocit mai rapid. În terenurile deschise, o forţă ar putea detecta

inamicul de la o distanţă îndepărtată şi să-l evite, sau să-l angajeze numai în termeni favorabili copleşitori. Într-un teren complex abilitatea de a detecta inamicul de la mare distanţă este mai redusă, însemnând că forţele pot să intre în lupta apropiată fără avertizare.

b. Populaţia. Terenul cu populaţie complexă se întâlneşte acolo unde coexistă numeroase grupuri de populaţie în acelaşi spaţiu fizic – adesea un oraş sau alte zone urbanizate. Acestea ar putea include grupuri etnico – lingvistice, facţiuni politice, triburi sau clanuri, secte religioase sau mişcări ideologice. Aceste grupuri este posibil să coexiste paşnic, ignorându-se unele pe altele sau să rivalizeze, cu sau fără violenţă.

Atunci când forţele militare operează în acest teren, realizarea unei distincţii clare între grupurile de populaţie este extrem de dificilă şi necesită înţelegere lingvistică şi culturală complexă. Atunci când unul sau mai multe grupuri sunt ostile, apar dificultăţi extreme în prevenirea producerii pagubelor colaterale, vătămării necombatanţilor sau celor neimplicaţi în acţiuni. Aplicarea forţei fizice în acest mediu atrage asupra sa un risc ridicat al consecinţelor involuntare contraproductive.

c. Mediul informaţional complex. Se poate vorbi de un mediu informaţional complex atunci când sursele multiple sau căile de transmitere pentru comunicaţii, date sau informaţii, inclusiv ştirile mass-media există într-un mediu operaţional. O forţă care desfăşoară acţiuni militare într-un astfel de mediu va fi incapabilă să controleze fluxul de informaţii în zona sa de operaţii. Din nou, acest lucru, cel mai adesea, se întâmplă în terenurile urbanizate, unde toate părţile implicate în conflict este posibil să folosească acelaşi dispozitiv de recepţie-transmisie automată a convorbirilor efectuate cu ajutorul telefoanelor mobile sau releele de satelit, şi să obţină informaţii tactice de la mass-media care operează în aceeaşi zonă fizică, naturală.

Terenul complex este aşadar compus din elemente fizice, umane şi informaţionale care interacţionează într-o manieră de consolidare şi sprijin reciprocă, conducând la medii de operare cu densitate extremă şi fricţiune enormă asupra operaţiilor militare. Astfel, asemenea operaţii tind să devină rapid împotmolite şi aduse în impas.

Capabilităţile ISTAR. Într-un teren complex, eficacitatea acţiunilor militare depind de capabilităţile ISTAR (informaţii, supraveghere, achiziţia ţintelor şi cercetare) ale forţele desfăşurate. Capabilităţile ISTAR a unei forţe se concentrează pe nivelul activităţii inamicului pe care poate să îl detecteze într-un mediu dat. În afară de capabilităţile ISTAR organice forţa poate beneficia de sprijinul ISTAR primit de la eşaloanele superioare. Cu cât este mai complex terenul cu atât mai mare va fi nivelul de activitate al inamicului, care se poate desfăşura fără a fi detectat. Dezordinea din mediu are tendinţa să împiedice forţa de a detecta activitatea inamicului până la

angajarea luptei apropiate.

De aceea, în mediile complexe, forţele terestre trebuie să aloce cele mai mari resurse capabilităţilor ISTAR de la nivelul unităţilor organice astfel încât forţele desfăşurate să poată evita să fie surprinse sau puse pe picior greşit de acţiuni inamice neprevăzute. În plus, acurateţea şi receptivitatea alimentărilor ISTAR de la eşaloanele superioare trebuie să fie cât mai mare posibil. Aceasta necesită un efort conştient de echipare, instruire şi structurare a forţelor terestre astfel încât să îmbunătăţească capabilităţilor ISTAR la un nivel acceptabil de risc.

Totuşi, forţele terestre trebuie să fie de asemenea pregătite să lupte „dincolo de capabilităţile ISTAR" – în circumstanţe unde adversarul nu este detectat până ce acţiunea de luptă nu începe, şi unde luptele se dezvoltă ca o serie de surprize, lupte de întâlnire sau ciocniri de scurtă durată. Acest tip de acţiuni necesită structuri de forţe versatile care să întreprindă o varietate largă de misiuni, să execute trecerea într-o manieră agilă de la o misiune la alta şi să orchestreze efectele într-un mediu complex. Chiar şi mai important, structura de forţe necesită o cultură de comandă şi o abordare a luării deciziilor la nivelul tactic care să permită comandanţilor să opereze în mod eficace în situaţii ambigue, multilaterale, care se schimbă rapid şi haotice.

Abordările complexităţii. Aşa cum s-a afirmat anterior, tendinţa către complexitate este foarte veche. Totuşi, în secolul 20, o serie de războaie care ameninţau să distrugă state întregi şi culturile acestora (cele două războaie mondiale şi Războiul Rece) au dominat percepţiile, ascunzând cea mai de durată realitate a conflictelor limitate sau „Războaielor Mici". Tehnologia industrială disponibilă statelor naţiuni ale secolului 20, combinată cu urmările grave ale înfrângerii sau chiar ale luptei armate în sine, a condus multe state să adopte o abordare industrială a aplicării forţei. Ele s-au concentrat pe acţiunile de luptă împotriva forţelor armate ale statelor naţiune inamice, şi au lăsat restul mediului de conflict izolat. Această abordare a privit războiul în principal mai degrabă ca o problemă de inginerie decât una de natură umană.

O abordare mai recentă este cunoscută ca *„Războiul celor trei cartiere"*. Această idee, promovată de generalul american Charles Krulak în 1998 şi perfecţionată de US Marine Corps, afirmă că în războiul modern „pe un cartier de oraş, o forţă va fi angajată în acţiuni de luptă, pe un altul, puşcaşii marini vor asigura asistenţă umanitară în timp ce pe un al treilea ei vor fi angajaţi în contra insurgenţă". Această abordare admite ideea nevoii de a desfăşura multe misiuni în mod simultan şi de a căuta să se administreze complexitatea prin executarea acestor misiuni în perioade de timp diferite, cu forţe diferite sau în diferite locuri în întreaga Zonă de

Operaţii.

Abordarea perioadei industriale este inadecvată pentru mediul de conflict curent. În schimb, într-o extensie a „Războiului celor trei cartiere", forţele trebuie să desfăşoare diverse misiuni cu aceleaşi elemente, în acelaşi timp, în acelaşi loc. Această „diversitate" este următorul element cheie al mediului.

Diversitatea

Mediul de conflict a inclus întotdeauna terorişti, guerile rurale, bandiţi, elemente criminale, luptători tribali şi mercenari. Dar astăzi, de asemenea, include traficanţi de droguri, corporaţii multinaţionale, companii de securitate private, protestatari neînarmaţi, grupuri de anturaj, hackeri de calculatoare, insurgenţi, elemente turbulente, miliţii, traficanţi de oameni, piraţi, secte religioase, guerile urbane, mass-media şi alianţe diplomatice.

Multe din aceste grupuri nu reprezintă "ameninţări" în sensul opoziţiei armate, iar aplicarea forţei militare împotriva multora dintre ele ar putea fi problematică în termeni de legalitate, morali sau tehnici. Cea mai evidentă ameninţare a zilelor noastre este reprezentată de reţelele teroriste transnaţionale cu arme de distrugere în masă. Dar celelalte ameninţări – inclusiv forţele armate ale statelor naţionale – rămân şi trebuie să fie abordate în mod concomitent.

Prin contrast, forţele armate ale unui stat suveran, democratic şi membru responsabil al comunităţii internaţionale sunt constituite în mod legal. Acţiunile forţelor armate ale acestor state vor fi caracterizate de supremaţia civilă, primatul legii, valorile democratice, respect pentru viaţa şi demnitatea umană şi necesitatea de a apăra o societate deschisă. Aceasta înseamnă că forţele armate ale statelor membre vor diferi considerabil de cele ale adversarilor lor şi de cele ale multor parteneri de alianţă /coaliţie. În anumite domenii, cum este cel al regulilor de angajare, este posibil să existe de asemenea diferenţe între forţele armate ale unui stat şi partenerii săi tradiţionali.

Împreună cu descrierea comportamentului de evitare asimetrică prezentat mai devreme, diversitatea este o cauză majoră a conflictelor militare asimetrice. Deoarece există numeroşi actori diferiţi, diversitatea creează asimetrie – o incompatibilitate a capabilităţilor, culturilor, tehnologiei, obiectivelor sau voinţelor. Asimetria, în schimb, exploatează o incompatibilitate în capabilităţile de înfrângere ale adversarului. Forţele armate convenţionale tind să aibă capabilităţi puternice de a învinge la nivel tactic, fiind greu de înfrânt într-o luptă armată tradiţională. Totuşi, capabilităţile lor de a învinge la nivel strategic este posibil să fie mai scăzute decât capabilităţile lor tactice, de aceea ele pot fi vulnerabile la schimbările în opinia publică, voinţa politică şi aversiunea faţă de pierderile de vieţi

omeneşti. În schimb mulţi adversari potenţiali au capabilităţi scăzute de a învinge la nivel tactic, fiind mai uşor de înfrânt în lupta tradiţională modernă (exemplul Irak şi Afghanistan). Dar pentru că aceşti adversari sunt adesea nonstatali, semiautonomi, organizaţi în grupuri mici, au o invulnerabilitate relativă la schimbările în voinţa politică, sprijinul comunităţii sau opinia publică, aşadar ei au capabilităţi superioare de a învinge la nivelul strategic. Aceasta înseamnă că modul în care operează forţele este la fel de important ca şi câştigarea luptelor individuale, deoarece un eşec tactic minor sau pierderile semnificative de vieţi pot să aibă un efect strategic disproporţionat. În schimb, aceasta înseamnă că ridicarea capabilităţilor de înfrângere strategică a forţelor este un factor important în pregătirea pentru conflictul contemporan.

Lupta de la Mogadishu din 3 – 4 octombrie 1993 este un exemplu de neconcordanţă a capabilităţilor de înfrângere. Forţele SUA au etalat o superioritate tactică impresionantă. Ele au îndeplinit misiunea, menţinând controlul câmpului de luptă, şi au ucis mai mult de 1000 de somalezi cu pierderea a numai 17 americani. În termeni pur şi simplu tactici, aceasta a fost o victorie a SUA. Dar din punct de vedere strategic, pierderea vieţilor soldaţilor americani, victimele în rândul populaţiei civile somaleze, în ceea ce a fost în mod oficial o operaţie de pace, şi percepţia negativă a mass-mediei cu privire la performanţa SUA a generat o pierdere a controlului la nivel strategic pentru SUA, care s-au retras aproape imediat din Somalia.

Un element cheie în gestionarea diversităţii şi care are drept rezultat incompatibilitatea capabilităţilor de înfrângere, este stăpânirea difuziei – următorul factor analizat.

Difuzia

Mediul globalizat presupune o difuzie a conflictului, astfel încât el nu se mai încadrează în graniţele conceptului tradiţional. Exemplele sunt după cum urmează:

a. Nivelurile acţiunilor militare. Lupta armată a difuzat la toate nivelurile de desfăşurare a acţiunilor militare, strategic, operativ şi tactic, astfel încât acţiunile la un nivel au un efect direct asupra altuia. Aceasta a fost întotdeauna posibil, dar acum s-a generalizat devenind normă. Acţiunile de luptă ale structurilor de la eşaloanele mici (echipă, grupă, pluton) sau comportamentul militarilor care desfăşoară misiuni individuale în operaţiile umanitare, pot fi transmise de mass-media internaţională şi pot afecta cursul unei operaţii în interval de câteva minute. Aceasta înseamnă că nivelurile strategic, operativ şi tactic al acţiunilor militare sunt comprimate şi se întrepătrund. De aceea, nivelul operativ al acţiunilor militare este posibil să dispară treptat, presat de interacţiunea directă a acţiunilor tactice cu efecte strategice.

b. Actorii state /actori nonstatali. Actorii nonstatali au fost întotdeauna parte a acţiunilor de luptă. Totuşi, caracteristicile actorilor state şi nonstatali devin din ce în ce mai mult similare. Actorii nonstatali operează acum sisteme de armament sofisticate, pot controla teritorii şi populaţii şi deţin tehnologie letală şi sofisticată care odată ţineau numai de domeniul apărării şi forţelor armate regulate.

c. Operaţiile convenţionale /operaţiile speciale. Capabilităţile care cândva aparţineau de Forţele pentru Operaţii Speciale se răspândesc către forţele luptătoare convenţionale. Fiecare militar parte în conflictul contemporan are nevoie de abilităţi şi deprinderi cum sunt iniţiativă individuală, sensibilitate culturală, competenţă lingvistică, cunoaşterea şi stăpânirea desăvârşită a armelor şi senzorilor sofisticaţi şi o capacitate pentru operaţii independente în cadrul grupurilor mici, caracteristici asociate în mod tradiţional cu Forţele Speciale. Între timp, Forţele pentru Operaţii Speciale desfăşoară misiuni convenţionale de apărare şi atac la scară mare, simultan cu dezvoltarea mai multor capabilităţi neconvenţionale. Operaţiile speciale şi convenţionale devin tot mai mult integrate, desfăşurându-se pe acelaşi teren şi bazându-se pe cooperarea profundă dintre forţele convenţionale, forţele pentru operaţii speciale şi elementele interagenţii. În plus, deşi misiunile forţelor convenţionale sunt diferite de misiunile forţelor speciale, toţi militarii au nevoie de flexibilitate, rezistenţă fizică şi psihică, încredere în propriile mijloace şi deprinderi tehnice care să le permită să fie extrem de eficienţi într-o multitudine mai largă de misiuni.

d. Teatrele de operaţii virtuale. În timpul războiului din Afghanistan în 2002, operatorii CIA din Langley Virginia au teleghidat zborul avionului fără pilot, Predator, înzestrat cu rachete Hellfire, împotriva ţintelor talibane. După definiţia tradiţională, Virginia nu este parte a teatrului de operaţii Afghanistan. Dar cu comunicaţii globalizate, un operator în Langley poate participa în operaţii la fel de eficient ca un soldat în Kabul. Langley este astfel „în mod virtual" în teatrul de operaţii. Operatorul Predatorului este în relaţie de comandă şi control cu structurile de comandă din teatrul de operaţii, contribuie cu putere de luptă semnificativă la operaţie şi ar putea fi considerat o ţintă talibană justificată iar din acest motiv necesită protecţia forţei. Pornind de la aceasta, o Zonă de Operaţii ar putea fi considerată şi zona unde se resimt efectele unei operaţii, nu în mod necesar numai zona unde forţele care desfăşoară o operaţie sunt localizate fizic. Forţele care contribuie la efecte, dar nu sunt fizic în cadrul teatrului de operaţii, constituie parte a unui „Teatru Virtual". Aceasta înseamnă că este posibil ca forţele noastre armate să trebuiască să fie desfăşurate oriunde în lume, pentru a realiza efecte în imediata noastră vecinătate sau în interiorul României însăşi.

Implicațiile „Teatrelor Virtuale”. Teatrele de operații virtuale decurg din sistemele de comunicații globalizate, care permit comanda şi controlul la distanțe foarte mari. Aceste sisteme, multe din care sunt disponibile în mod comercial, pot fi de folos atât forțelor destinate operației cât şi adversarilor. De exemplu, liderii Al Qa'eda au condus activitatea în diferite regiuni, în timp ce din punct de vedere fizic ei erau localizați în Asia Centrală. În timp ce se aflau în afara regiunii, ei au controlat un „teatru virtual” care include Afghanistanul, Irakul şi alte zone din lume.

De aceea, zonele din afara teritoriului unui stat, definite în mod geografic „Zona de Interes Militar Direct” este posibil să fie folosite de un adversar ca baze sau canale pentru atacuri asupra statului respectiv sau asupra intereselor sale importante.

Înfrângerea sau prevenirea unor astfel de atacuri este posibil să necesite ca forțele terestre să opereze într-o varietate largă de terenuri şi tipuri de climă, zone geografice şi situații tactice, pentru a genera efectele resimțite pe teritoriul propriu sau vecinătatea imediată. Configurarea şi construcția structurile militare numai pentru operații în interiorul statului respectiv sau regiunea imediată este prin urmare neviabil deoarece există vulnerabilități la atacurile din „teatrele virtuale”.

e. Efectele confruntării la nivel strategic național. Multe acțiuni sunt duse nu pentru avantaje tactice locale, ci în mod direct pentru a obține efectele strategice acasă. Pentru statele, cu capabilități mai scăzute de înfrângere la nivel strategic decât ale unor adversari, efectele strategice resimțite acasă sunt o preocupare principală. Deoarece, forțele sunt desfăşurate pentru a realiza un efect într-un teatru de operații, efectul lor acasă este justificat ca vital. În mod similar, cu cât se recurge la efectele asupra întregii națiuni, cu atât mai mult adversarii este probabil să considere întreaga națiune ca o țintă justificată.

f. Combatanți /necombatanți. Distincția dintre combatanți şi necombatanți tinde să se erodeze. Folosirea contractorilor civili în spațiul de luptă şi aplicarea abordării bazate pe efectele la nivel național la nivelul luptei armate, înseamnă că civilii care nu angajează în mod direct inamicul totuşi, generează efecte importante asupra câştigării conflictului. Inamicii împotriva cărora se acționează în mod obişnuit privesc aceşti „necombatanți” ca ținte justificate. Multiplele incidentele în care au fost implicate companii civile, în special de aprovizionare, în Irak şi Afghanistan confirmă acest trend. În orice caz, distincția tradițională dintre combatanți şi necombatanți se estompează.

g. Perioada de război /perioada de pace. Una din întrebările analiştilor militari, sociologilor, analiştilor politici este referitoare la faptul dacă războiul a difuzat în perioada de pace? Statele nu mai declară război în mod

oficial iar idei precum „războiul total” nu se mai aplică la conflictele contemporane. Un stat care participă cu forțe militare la conflictele din Afghanistan şi Irak este în mod continuu în război începând cu data desfăşurării primelor trupe? Participă statul la două războaie separate în Afghanistan şi Irak? Este statul respectiv într-o situație de pace în timp ce trimite forțe expediționare în diferite teatre de operații? Oricare ar fi răspunsul, distincția dintre pace şi război, deşi în continuare importantă din punct de vedere legal, este pusă sub semnul întrebării cu privire la relevanța practică scăzută pentru desfăşurarea operațiilor.

h. Elementele puterii naționale. În mod tradițional, puterea națională a fost definită în termeni ai puterii politice, militare, economice, sociale, informaționale şi industriale, iar responsabilitatea factorului militar a fost de a asigura latura militară a puterii naționale iar într-o societate democratică, în mod deliberat, să nu se implice în alte aspecte. Astăzi această abordare nu mai este valabilă – toate elementele puterii naționale sunt coordonate şi integrate de guvern într-un singur efort național iar forțele militare nu mai gestionează singure războiul, mai curând ele sunt o componentă într-un răspuns național.

i. Spațiul de luptă fragmentat. Într-un teren complex, în fața amenințărilor versatile multiple, noțiunea tradițională de „spațiu de luptă” are nevoie de perfecționare. În acest sens unii specialişti militari avansează ideea unui nou concept, cel al „spațiul de misiune” al forței.

Chiar şi împotriva unui inamic convențional, efectul terenului complex va trebuie să creeze o serie de „lupte la scară mică” între indivizi sau structuri semiautonome mici. Spațiul geografic dintre aceste spații de luptă nu este gol: el conține necombatanți, potențiali combatanți neangajați, elemente neutre, precum şi elemente de infrastructură cheie pentru susținerea populației. De aici rezultă importanța din ce în ce mai mare a capabilitățile de luptă individuale şi ale structurilor de luptă mici. Mai mult decât atât, nu este suficient ca întreaga forță să posede capabilități cheie – ea trebuie să fie capabilă să le aducă pentru a susține în locurile critice angajarea unei structuri de luptă mici, în teren complex şi la momentul oportun cum ar fi de exemplu angajarea unei lupte de scurtă durată, neaşteptată. Într-un spațiu de luptă fragmentat, acest factor generează o necesitate de a prolifera capabilitățile şi de a controla indivizii, şi structurile de luptă semiautonome.

j. Geografia militară /topografia militară. Geografia militară abordată la nivelul strategic, în conflictul contemporan, a devenit mai puțin importantă decât topografia militară care vizează nivelul tactic. Aceasta a apărut într-o oarecare măsură datorită fenomenului „teatrelor virtuale”. Geografia militară este încă importantă din punct de vedere strategic în

alocarea priorităţilor la nivelul teatrelor de operaţii, dar este mai puţin influenţabilă în stabilirea locurilor unde forţele armate ale unei alianţe, coaliţii sau ale unui stat desfăşoară acţiuni militare. Într-o lume unde reţelele teroriste au întinderi intercontinentale iar distrugeri şi pagube serioase pot fi cauzate asupra unei ţări fără nici o invazie convenţională, barierele geografice asigură puţină protecţie. În consecinţă, dată fiind mobilitatea la nivel strategic, efectul tactic al unui mediu complex este mai important decât continentul pe care acel mediu complex se întâmplă să fie localizat.

Letalitatea

În mod tradiţional, armatele s-au concentrat pe armele convenţionale folosite pe câmpul de luptă de forţele armate regulate. Astăzi, proliferează o multitudine vastă de arme noi, foarte letale. Acestea includ lasere care afectează ochii, arme chimice, arme biologice, arme nucleare şi radiologice, termobarice, atac electronic şi al reţelelor de computere, arme cu energie direcţionată şi multe altele. Între timp, grupurile de guerilă operează anumite forme de vehicule blindate în regiuni mari din lume, în timp ce multe forţe regionale au sisteme de lansare multiplă a rachetelor, rachete antiaeriene capabile şi arme antitanc sofisticate. Cel mai proeminent subiect cu privire la letalitate rămâne ameninţarea reţelelor teroriste globale înarmate cu arme de distrugere în masă.

Este important de subliniat faptul că multe din aceste arme pot fi transportate, ascunse şi mânuite de o singură persoană. Aceasta înseamnă că niveluri fără precedent de letalitate sunt acum disponibile mai curând indivizilor decât organizaţiilor mari. De acum în colo, nivelurile cele mai înalte de letalitate nu se mai limitează la statele naţiuni sau forţele armate regulate. Mai mult decât atât, letalitate înaltă nu mai este însoţită în mod necesar de o „semnătură tactică" detectabilă. Aceasta înseamnă că forţele terestre se pot confrunta cu indivizi care posedă arme cu o letalitate înaltă extremă, fără avertizare, în orice tip de operaţie.

Spectrul conflictului tradiţional, se întinde de la operaţiile umanitare, de menţinere a păcii, de contra insurgenţă la conflictele limitate şi războiul pe scară mare. Capătul de joasă intensitate al spectrului necesită putere de luptă limitată, în timp ce capătul de mare intensitate reclamă capabilităţi specifice luptei armate. În mediul de conflict actual acest lucru nu se mai aplică. „Nivelul de intensitate" al unei operaţii militare descrie acum cât de des forţele se confruntă cu letalitate mare, ci nu faptul dacă ele se confruntă cu letalitatea sau nu. În lupta armată de intensitate mare, folosirea forţei letale este frecventă sau continuă. În operaţiile militare de joasă intensitate lupta armată este mai puţin frecventă dar nivelul de letalitate real este încă extrem de ridicat. Deoarece indivizii cu arme cu letalitate mare, care pot fi ascunse uşor, au o semnătură tactică mică şi pot fi întâlniţi într-o varietate scenarii,

evaluarea nivelului de letalitate posibil să fie întâlnit pe timpul operaţiilor devine problematic. Acest lucru are implicaţii majore deoarece înseamnă că fiecare angajament individual – chiar într-o presupusă operaţie militară de joasă intensitate – poate produce o situaţie cu victime în masă cu implicaţii strategice.

Într-un singur angajament, un inamic specific bine înarmat poate produce o înfrângere strategică, în afară de cazul în care forţele terestre pot rezista unei prime lovituri prin surprindere şi să răspundă în mod eficient pentru a învinge inamicul. Cunoaşterea situaţiei şi capacitatea de a deosebi detaliile la nivelul structurilor de luptă mici este, de asemenea, important pentru evitarea angajamentului prin surprindere. Astfel protecţia, puterea de foc şi mobilitatea, plus cunoaşterea situaţiei şi procedeele de inducere în eroare sunt cruciale pentru forţele care acţionează în mediul de conflict complex, actual.

Letalitate în creştere contribuie la o reducere în densitatea de forţe pe câmpul de luptă. Această tendinţă a fost evidentă începând cu revoluţia industrială, dar acum este accelerată. Armele uşoare, ieftine şi mai letale permit structurilor de luptă mai mici, mai dispersate să genereze efecte pe câmpul de luptă care cândva necesitau un număr mare de trupe. Companiile îndeplinesc acum aceleaşi misiuni şi au capacitate de luptă letală echivalentă cu cea a batalioanelor de acum 50 de ani sau a brigăzilor de la începutul secolului 20. Într-o manieră contrară riscul crescut cu privire la desfăşurarea forţelor creează o necesitate imperativă de a limita numărul de trupe expuse, micşorând densitatea de forţe pe câmpul de luptă. Pe deasupra, bătaia şi capacitatea de lovire a sistemelor de arme s-au mărit, crescând zona care poate fi dominată de un număr specific de trupe desfăşurate şi mai departe reducând densitatea forţelor.

Concluzii din analiza mediului de conflict

Concluziile principale care se desprind din această succintă trecere în revistă a mediului de conflict sunt după cum urmează:

a. Din complexitate, deducem că forţele terestre trebuie să devină mai bune în orchestrarea efectelor într-un mod agil de la un capăt la celălalt al întregii game de operaţii militare în teren complex.

b. Din diversitate, deducem că există o cerinţă de a ridica capabilităţile de înfrângere la nivel strategic pentru forţele terestre desfăşurate, şi de a deveni mai adaptabile şi agile în execuţie şi tranziţia dintre o gamă largă de misiuni şi medii.

c. Din letalitate, deducem necesitatea de a îmbunătăţi protecţia forţei prin accesul imediat la puterea de foc, protecţie şi mobilitate, cunoaşterea situaţiei şi procedeele secrete.

d. Din difuzie, deducem nevoia de a pregăti indivizii şi structurile mici

pentru un spațiu de luptă fragmentat, ambiguu, letal şi foarte complex.

Bibliografie

1. *** *Strategia de Securitate Națională a României*, (proiect) Bucureşti, 2006
2. *** *Strategia Militară a României*, (proiect) Bucureşti, 2006
3. *** *Strategia de Transformare a Armatei României*, Bucureşti, 2007
4. *** *Doctrina acțiunilor întrunite ale Armatei României*, (proiect) Bucureşti, 2007
5. ALEXANDRESCU G., **Perspective în lupta armată,** Editura U.N.Ap. „Carol I", Bucureşti, 2006
6. FRUNZETI T**., Securitatea națională şi războiul modern,** Editura Militară, Bucureşti, 1999
7. ILIE M., STOE P., **Creşterea şi descreşterea structurilor militare,** Editura CTEA, Bucureşti, 2005
8. MUREŞAN M., **Viitorul conflictelor militare***,* Editura U.N.Ap. „Carol I", Bucureşti, 2005
9. MUREŞAN M., VĂDUVA G., **Războiul viitorului, Viitorul războiului,** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004
10. STĂNCILĂ L., ȚENU C. **Forme specifice conflictelor militare moderne,** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005
11. LEONHARD, Robert R., **Factors of conflict in the early 21st century,** Army, Jan. 2003.
12. Dave KILCULLEN, **Future Land Operating Concept Complex Warfighting,** Army, Apr 2004.

ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVE ÎN EVOLUȚIA STRUCTURILOR MILITARE

Locotenent colonel Ionel IRIMIA

Complex war fighting operations demand the application of precise and discriminating force to influence and control populations and perceptions. This demands forces that can conduct close combat in complex terrain, in small but capable structures with high lethality, mobility, protection and situational awareness. They must be able to perform an extremely wide range of operations and transition between them in an agile manner.

Close combat demands combined arms structures, which are essential in generating the orchestration of effects, task versatility and mission agility that are necessary for effective complex war fighting. These structures should have the following characteristics: small, semi-autonomous teams; modular organizations; swarming tactics; suppression; separation of command from control; integration of kinetic and non-kinetic effects; precise, discriminating, tailored application of effects; devolved situational awareness; decision superiority; robustness.

Optimizing forces for complex war fighting requires a specific approach to command, organization, training, tactics and capability development. Generating such optimized forces for the 21st century conflict environment is the key development challenge facing the armed forces.

Când în mediul de securitate contemporan se conturează şi „mediul de conflict" acesta din urmă afectează toate elementele de natură organizațională a forțelor armate inclusiv planificarea, conducerea, desfăşurarea şi angajarea acestora. Pentru ca o structură de forțe adecvate să dea un răspuns pe măsură aceasta trebuie adaptată/transformată sau constituită pentru a face față cerințelor pe care le presupune mediul de conflict actual.

„Războiul de precizie" devine o necesitate pentru operații în teren complex. Pentru țările cu forțe aeriene şi navale capabile să distrugă un inamic folosind mijloace de precizie, operațiile terestre în teren complex sunt mai potrivite şi necesare. Atunci când inamicul aflat în teren deschis poate fi selectat şi distrus de armele forțelor aeriene şi navale aflate la distanță, singurul refugiu al acestuia este să ducă lupta în teren complex, grupuri de populație mari sau aglomerări urbane care le permit să supraviețuiască împotriva mijloacelor de lovire şi de precizie. Acest lucru a

fost observat în războiul din Irak, unde majoritatea angajamentelor de luptă ale forțele terestre au avut loc în /sau la marginea zonelor urbanizate. De aceea tendința forțelor armate este de a dezvolta capacități, de a conduce şi desfăşura lupta apropiată în teren complex – deoarece acesta este locul unde va fi inamicul.

Scopul acestui demers ştiințific este de a găsi un posibil răspuns al forțelor armate la acest mediu, răspuns care încearcă să contureze modul de acțiune al forțelor armate, în special forțelor terestre în lupta armată complexă precum şi capabilitățile necesare pentru a asigura succesul misiunii.

Psihologia de război a armatei

Oamenii folosesc psihologia pentru a da un sens realității, ca un cadru pentru interpretarea evenimentelor complexe. Psihologia de război a forței militare reflectă imaginea războiului şi influențează toate aspectele organizației, desfăşurarea şi angajarea. De aceea, psihologia de război a armatei abordează lupta armată mai degrabă ca o activitate umană socială de bază, decât ca o problemă tehnică sau inginerească. Războiul este o formă a politicii înarmate, iar politica are ca obiectiv influențarea şi controlarea oamenilor şi percepțiilor. Războiul este o activitate umană liber creativă, legată de voință, emoție şi psihologie.

Elementele fundamentale ale războiului

Războiul are particularități durabile, dar care se manifestă în mod diferit în funcție de perioadele istorice sau condițiile obiective. Elementele durabile ale războiului includ uzura, pericolul şi incertitudinea. Mai departe, deşi conflictele diferă, aceste diferențe decurg dintr-un număr mic de variabile care includ interacțiunea umană, domeniul material, inovația şi şansa.

O manifestare trecută a elementelor durabile ale războiului au fost conflictele interstatale din secolele XIX şi XX. Aceste războaie au luat forma unui conflict dialectic al voințelor, între doi oponenți sau grupuri de oponenți, exprimate în conflict violent între forțele armate ale statelor națiuni. Dezarmarea sau înfrângerea prin luptă a voinței inamicului a fost activitatea principală, decisivă a acestei forme de război. Inamicul a fost un actor rațional, care a putut recunoaşte pierderea, aplicând un calcul al avantajelor şi costurilor şi, în ultimă instanță, a acceptat înfrângerea. În mod clar, această manifestare din trecut, nu descrie complet mediul de conflict contemporan.

Dominarea militară convențională a SUA a generat un comportament de evitare asimetrică a adversarilor, care au căutat o scenă alternativă în care să se confrunte cu Occidentul. Aceasta a condus la o manifestare a războiului folosind atât mijloace violente cât şi non violente, între actorii deosebiți de complecşi şi influențele care rivalizează pentru controlul asupra

percepțiilor, comportamentului şi supunerii societăților umane. Controlul populației şi percepțiilor este activitatea fundamentală şi decisivă a acestei forme de conflict, iar lupta armată, dacă are loc, este un mijloc către acel deznodământ, niciodată un scop în sine. Forțele militare sunt numai o componentă în cadrul efortului integrat al întregului guvern, care aplică toate elementele puterii naționale într-un mod coordonat.

Calitatea oamenilor este esențială

Dacă războiul esențialmente este o activitate umană, iar manifestarea sa curentă este bazată pe controlul oamenilor şi percepțiilor lor, atunci rezultă că lupta armată în mediul terestru este centrată pe oameni. Ceea ce este important în lupta terestră, fără a ține seama de progresele tehnologice, reducerea densității de forțe pe câmpul de luptă, teatrele virtuale şi perfecționările în comunicații, o constituie abilitatea de a desfăşura într-o zonă de operații indivizi şi structuri de luptă de o valoare calitativă mare, în contact nemijlocit cu inamicul şi populația. De asemenea, rezultă că un factor determinant al succesului îl reprezintă calitatea oamenilor. Un număr mare de trupe slab pregătite, într-un mediu complex, cu letalitate mare, va produce în mod firesc mai multe victime fără să îmbunătățească performanța luptei.

Totuşi controlul oamenilor şi percepțiilor lor este în principiu o activitate umană care necesită contact personal, apropiere şi prezență durabilă, iar forțele terestre nu pot folosi tehnologia pentru a compensa în totalitate lipsa numărului de personal. Există o densitate minimă de forțe sub care, fără a ține seama de tehnologie, forțele terestre nu pot controla eficient o zonă de operații. Aceasta înseamnă că, în viitor, forțele terestre vor rămâne cele mai numeroase dintre categoriilor de forțe ale unei armate, iar echilibrul trebuie să fie găsit între a avea suficienți oameni pentru a îndeplini o misiune şi oameni suficienți de pregătiți, la standarde înalte, pentru a îndeplini misiunea.

De asemenea, înseamnă că fiecare militar, fără a avea importanță specializarea, trebuie să fie în primul rând un operator focalizat pe luptă şi cu un nivel înalt al deprinderilor de luptă. Fiecare soldat trebuie să fie capabil să lucreze şi să lupte în mod eficient, fără a se baza pe alții pentru a-şi asigura protecția. Această filozofie ar trebui să stea la baza conceptului operațional de luptă armată complexă.

Lupta armată complexă – concept de operare

Punctul de vedere al specialiştilor militari scoate în evidență faptul că operațiile forțelor terestre în lupta armată complexă cer aplicarea precisă şi discriminatorie a forței, într-un cadru coordonat la nivelul întregului guvern, pentru a influența şi controla populația şi percepțiile. Plecând de aici, forțele terestre trebuie să ducă lupta apropiată în teren complex, probabil muntos

sau urbanizat, organizate în structuri de luptă mici, dar capabile, care să posede letalitate, mobilitate şi protecţie mari şi care să cunoască foarte bine situaţia. Ele trebuie să fie capabile să îndeplinească o gamă extrem de largă de misiuni şi să treacă de la o misiune la alta într-un mod rapid. Succesul nu depinde de distrugerea, chiar distrugerea precisă, a platformelor şi ţintelor adversarului. Asemenea distrugeri pot încă să aibă loc, dar sunt întotdeauna un mijloc pentru realizarea scopului de a controla populaţia şi percepţiile. Forţele militare asigură un element într-o campanie coordonată, care recurge la toate elementele puterii naţionale.

Conflictele din Irak şi Afghanistan au scos în evidenţă tendinţa de comprimare a spaţiului de luptă convenţional la nivel operativ, ceea ce înseamnă că este posibil ca operaţiile care implică lupta să nu mai fie decisive. Forţele militare trebuie să fie capabile să furnizeze succesul în luptă, dar succesul în luptă, singur, nu va rezulta în victorie, în afară de cazul când este combinat cu acţiuni eficiente în domeniile decisive ale confruntării – politic, economic, ideologic, social şi informaţional.

Grupările de forţe întrunite

Operaţiile în cadrul luptei armate complexe vor fi desfăşurate de grupări de forţe întrunite. Aceste grupări de forţe întrunite încorporează toate elementele puterii naţionale într-un cadru integrat, croit şi dimensionat la cerinţele unei misiuni specifice. Participarea forţelor armate la acţiuni militare desfăşurate într-un cadru multinaţional reclamă constituirea unor grupări de forţe întrunite multinaţionale. Realizarea unor asemenea structuri de forţe, planificarea şi desfăşurarea acţiunilor militare prezintă multiple dificultăţi în special la nivelul operativ.

Campaniile integrate

Grupările de forţe întrunite execută campanii integrate în mod special dimensionate, la mediul operativ. Asemenea campanii integrate sincronizează acţiunile militare cu abordarea bazată pe efectele naţionale pentru a controla percepţiile şi comportamentele grupurilor specifice de populaţie. În acest sens, un grup advers, inclusiv oponenţi militari convenţionali, este posibil să formeze una din cele câteva grupuri de populaţii vizate în mod simultan şi convergent, în funcţie de împrejurări, cu efectele militare şi nonmilitare căutând să se genereze un efect dorit.

Lupta apropiată rămâne cheia succesului

Deşi lupta armată în sine nu garantează succesul, capabilitatea de luptă apropiată rămâne elementul esenţial critic pe care este bazat succesul. Capabilitatea de luptă apropiată, şi prin aceasta succesul în luptă, este o condiţie necesară dar nu suficientă pentru succesul întregii campanii.

Considerentele care conduc către un astfel de raţionament sunt următoarele:

a. Deşi este doar un mijloc pentru atingerea unui scop, lupta în momentul de faţă are loc mai frecvent şi este mai puţin predictibilă într-un teren complex din punct de vedere fizic, uman şi informaţional. Aceasta este posibil deoarece terenul complex împiedică avertizarea timpurie a prezenţei inamicului, care ar putea permite ca lupta să fie evitată, iar în teren complex, un inamic static aproape întotdeauna rămâne nedetectat până în momentul primului contact;

b. Atunci când are loc lupta, predomină lupta apropiată în contact nemijlocit. Acest lucru se întâmplă datorită cerinţei de a controla grupurile de populaţie şi percepţiile, care reclamă ca forţele terestre să fie în strânsă proximitate de populaţie în terenul complex şi, din acest motiv în imediata apropiere de o forţă inamică atunci când începe lupta. Combinată cu letalitatea individualizată a armelor moderne şi spaţiul de luptă fragmentat, rezultă că în conflictul contemporan forţele terestre vor întâlni inamici mai letali, cu mai puţină avertizare, în lupta apropiată din contact nemijlocit, într-un teren complex;

c. Abilitatea forţelor terestre de a controla grupurile de populaţie şi de a executa funcţii noncombat, cum sunt sprijinul păcii sau reconstrucţia naţiunii depind de capabilităţile de luptă apropiată în contact nemijlocit. Fără o capabilitate de luptă apropiată în contact nemijlocit, forţele terestre nu pot genera credibilitatea şi autoritatea necesare pentru a împiedica acţiunea inamicului şi de a desfăşura misiuni noncombat în mod paşnic. Totuşi, capabilităţile noncombat, cum sunt afacerile civil militare, sprijinul umanitar şi sprijinul infrastructurii sau controlul refugiaţilor, sunt la fel de importante. Misiunile noncombat pot avea succes numai când sunt susţinute de o capabilitate de luptă apropiată în contact nemijlocit demonstrată.

Prin urmare, lupta apropiată permite succesul în luptă, în timp ce capabilităţile demonstrate pentru succesul în luptă permite controlul asupra grupurilor de populaţie şi percepţiilor. Cu toate că este numai un mijloc pentru realizarea unui scop, lupta apropiată este capabilitatea la nivelul de bază care permite forţelor terestre să funcţioneze eficient în lupta armată complexă.

Lupta apropiată reclamă structuri de luptă interarme

Structurile de luptă interarme au fost elementul hotărâtor în succesul operaţiilor forţelor terestre timp de multe decade. Structurile de luptă interarme sunt esenţiale în generarea orchestrării efectelor, versatilităţii misiunilor şi agilităţii, care sunt necesare pentru lupta armată complexă eficientă. Totuşi, natura structurilor de luptă interarme ale secolului XXI vor fi în mod semnificativ diferite de structurile de luptă interarme familiare militarilor secolului XX.

O structură de luptă interarme, este de la caz la caz, o combinaţie de

elemente de luptă, sprijin de luptă şi logistice, dimensionate şi ajustate să îndeplinească o misiune specifică într-un mediu complex. Filosofia interarme instituţionalizează versatilitatea, agilitatea şi orchestrarea. Aceasta reclamă structurile de luptă flexibile, cu sarcini specifice, care pot fi reorganizate rapid, regrupate şi cărora li se pot stabili alte misiuni pe măsură ce situaţia evoluează. Principiile de acţiune ale structurilor interarme sunt ***complementaritatea,*** unde puterea fiecărei arme acoperă vulnerabilităţile celorlalte şi ***crearea unei situaţii dificile***, unde în evitarea unei arme, inamicul este expus la o alta.

Operaţiile structurilor interarme sunt una din cele mai clare forme ale Operaţiilor Bazate pe Efecte. Principiile lor sunt aplicabile efectelor întrunite şi interagenţii, precum şi în cadrul forţelor terestre. De exemplu, succesul extraordinar al Wehrmachtului în 1940 a derivat din aplicarea (în mare măsură) filosofiei interarme la cooperarea dintre coloanele de blindate cu deplasare rapidă şi puterea aeriană. În mod similar, succesul Forţelor pentru Operaţii Speciale, lucrând cu forţele terestre Afghane şi puterea aeriană a SUA în Operaţia Enduring Freedom, a fost un exemplu elocvent de folosire a structurilor interarme.

Din cauza nevoii de a desfăşura acţiuni de luptă la scară mică, într-un spaţiu de luptă fragmentat, structurile interarme, în lupta armată complexă, sunt mai mici decât ***„structurile de luptă”*** ale războiului secolului XX. Acest lucru derivă din faptul că ele trebuie să fie capabile de manevre agile în teren restrictiv, care le limitează acţiunile, iar cunoaşterea situaţiei foarte bine permite unei structuri mici să îndeplinească misiuni care înainte necesitau unităţi mai mari. Asemenea structuri se regrupează rapid pe măsură ce situaţia evoluează şi sunt interconectate cu alte ***„structuri de luptă”,*** care desfăşoară misiuni în aceeaşi zonă sau pe aceeaşi misiune. Deşi structurile de infanterie blindată vor rămâne elementul central al unei structuri interarme, elementele netradiţionale, inclusiv mijloacele de la alte agenţii, pot să formeze o parte a structurii. În funcţie de misiune, comandanţii de alte arme pot, în mod frecvent, comanda întreaga structură interarme şi trebuie să fie competenţi în aplicarea efectelor tuturor armelor. Este important ca aceste structuri interarme să aibă capabilitatea de a genera sau induce efectele armelor din compunere până jos, la cea mai mică structură, iar, uneori, până la nivelul individului.

Structurile interarme în lupta armată complexă

Structurile interarme care desfăşoară lupta apropiată în condiţiile luptei armate complexe au următoarele caracteristici:

a. Structuri mici semiautonome. Structurile interarme acţionează în grupuri mici, semiautonome. Aceste grupuri generează efecte interarme cheie, care includ manevra, puterea de foc, cunoaşterea situaţiei, comanda şi

controlul şi pot beneficia de sprijinul de foc indirect generat de la distanţă, sprijin logistic şi de asigurarea mişcării pentru a suplimenta capabilităţile lor organice. Aceste structuri funcţionează în mod semiautonom, într-o manieră articulată, sprijinindu-se în mod reciproc. Asemenea structuri interarme pot include infanterie, tancuri, pionieri, observatori de artilerie, lunetişti, şi echipe de armament greu. Aviaţia, operaţiile informaţionale, CIMIC, echipele de informaţii sau acţiunile altor mijloace de sprijin pot să le sprijine în mod direct. Într-un spaţiu de luptă fragmentat, aceste structuri au avantajul flexibilităţii, semnăturii tactice reduse şi abilităţii de a aduce sisteme relevante de armamente pentru a avea succes într-un teren compartimentat, complex.

b. Organizarea modulară. Pentru a genera structuri semiautonome numeroase, care să fie conduse într-un spaţiu extins dintr-o direcţie centrală, organizarea unei unităţi trebuie să fie modulară şi flexibilă, astfel încât aceeaşi organizare/structură să poată fi configurată în moduri numeroase şi diferite. La nivel de individ coeziunea, motivaţia şi sprijinul se realizează prin apartenenţa la o echipă mică care trăieşte şi se instruieşte împreună, generând o „unitate de familie” solidă, foarte strânsă. Această echipă interacţionează cu alte echipe mici pentru a forma o structură de luptă interarme într-o varietate de configuraţii. Relaţiile de instrucţie uzuale, strânse şi practica în reorganizare, permit unităţilor să fie competente şi experimentate în stabilirea misiunilor elementelor subordonate în jos către nivelurile mici (potenţial cât mai jos, pentru reorganizarea în cadrul plutonului sau grupei), fără pierderea coeziunii sau a controlului. Acest sistem se aseamănă celui adoptat în mod curent de Forţele pentru Operaţii Speciale din întreaga lume, însă forţele optimizate pentru lupta armată complexă tind să adopte un sistem similar.

c. Tactica de grup. Tacticile adoptate de o unitate modulară organizată în structuri semiautonome se aseamănă cu activitatea unui „stup de albine” – structurile cooperează pe baza câtorva reguli de decizie simple, datele privind cunoaşterea situaţiei sunt distribuite şi celorlalte structuri, iar autoprotecţia se realizează prin accesarea efectelor interarme întrunite. Comandamentul unităţii acţionează ca un ***centru de comandă*** pentru sprijinul operaţiei, susţinere logistică, sprijin ISTAR, întărire şi completare. Comandantul unităţii dă o direcţie generală comandanţilor subordonaţi, spunându-le ce să realizeze şi de ce, preferabil decât ce să facă şi cum. Comandanţii de structuri, în schimb, sunt aşteptaţi să exercite comanda totală – cooperând cu structurile vecine, sprijinindu-se reciproc pe timpul deplasării şi atacului, şi combinarea forţelor pentru a genera superioritate locală asupra inamicului atunci când este necesar. Aceste tactici şi procedee sunt optimizate pentru aplicarea precisă a puterii de foc în angajamente

intense, localizate, mai curând, pentru controlul populației și dominarea asupra zonelor cheie, decât pentru ocuparea terenului, ca de exemplu.

d. Interzicerea. Spre deosebire de structurile interarme tradiționale, optimizate pentru lupta armată convențională, noile structuri nu necesită o interzicere totală a unor zone vaste de teren pentru executa manevrele. Într-un mediu cu construcții și suprapopulat, folosirea la întâmplare a puterii de foc pentru a interzice o zonă, permițând unei forțe mari să execute manevra, generează pierderi colaterale, resentimente civile și pierderea avantajului de a cunoaște situația curentă. În schimb, structurile interarme moderne aplică senzori, armele organice, sprijinul ofensiv și atacul electronic pentru a genera o acoperire localizată, strâns definită, în care o structură interarme mică poate manevra și acționa în timp ce detectează și interzice sau reprimă acțiunile adversarului, fără a cauza pagube nenecesare unei zone extinse. Prin aplicarea tacticilor și procedeelor stupului de albine și lucrând într-un mod cooperant cu alte structuri interarme sub comanda centralizată a misiunii, câteva structuri interarme mici pot domina o zonă extinsă, fără pierderea preciziei și discernământului.

e. Separarea comenzii de control. În ierarhiile militare tradiționale, funcțiile comenzii și controlului tind să meargă mână în mână. Un comandant de rang superior, care comandă o unitate mai mare, tinde să preia controlul luptei de la comandanții mai mici, imediat ce este posibil. Comandanții mici pot îndeplini etapa inițială a angajamentului, dar apoi predau imediat ce sosesc superiorii lor. Într-o forță optimizată pentru lupta armată complexă, funcțiile comenzii și controlului sunt separate. Comandantul la fața locului, indiferent de gradul purtat, trebuie să poată controla aplicarea puterii de luptă în zona de luptă, chiar dacă majoritatea forțelor angajate sub controlul său este posibil să nu fie parte a propriei sale comenzi. Comandanții de unități, la sosirea într-o zonă de luptă, plasează forțele lor sub controlul „sau celui care controlează lupta”, adesea un comandant mai mic în grad, cu o cunoaștere a situației mai bună și care a fost la fața locului de la începutul angajamentului. Comandanții de unități își asumă controlul luptei atunci când o pauză tactică permite sau printr-un proces al „predării luptei” cu comandantul de la fața locului. Această metodă de operare este familiară serviciilor de urgență, forțelor paramedicale și de poliție care de regulă acționează în medii complexe, precum și Forțelor pentru Operații Speciale. Forțele optimizate pentru lupta armată complexă trebuie să adopte o abordare similară și trebuie să pregătească comandanții mici să acționeze eficient, preferabil într-un sistem de control al luptei, decât în unul de comandă ierarhică a unității.

f. Integrarea efectelor cinetice și necinetice. De la nivelul unității în jos până la nivelul unei structuri mici, comandanții într-o forță optimizată

pentru lupta armată complexă pot beneficia de o gamă largă de efecte cinetice și necinetice. Efectele cinetice includ efectele armelor directe și indirecte și manevra trupelor. Efectele necinetice includ atacul electronic, alimentarea senzorilor, războiul electronic, operațiile psihologice, operațiile informaționale, CIMIC și efectele informațiilor. Rolul comandanților este de a integra efectele cinetice și necinetice, angajând atât efectele organice cât și cele generate indirect, de la distanță, folosind forța fiecăreia pentru a asigura protecția forței, în timp ce pune inamicul într-o situație dificilă.

g. Aplicarea precisă, discriminatorie și adecvată a efectelor. Efecte integrate sunt aplicate într-o manieră discriminatorie, bazată pe reguli de angajare flexibile și în același timp robuste. Comandanții sunt antrenați în aplicarea acestor reguli de angajare discriminatoriu și cu judecată. Adesea, țintele nu sunt angajate din caza regulilor de angajare, dar comandantul trebuie să decidă dacă angajarea este în folosul misiunii tactice imediate, fără a crea efecte colaterale negative, cum ar fi victime în rândul populației civile sau pagube materiale semnificative. Similar, când este luată decizia de angajare a unei ținte, comandatul trebuie să aleagă între varietatea de metode aflate la dispoziție pentru o angajare adecvată.

Atingerea acestui nivel al preciziei necesită sisteme de armament performant și senzori preciși, fără a se traduce în dependența de precizie a muniției și ghidarea în faza finală. De asemenea, este necesară o cunoaștere amănunțită a situației, o judecată pertinentă de la comandanți până la executanți și abilitatea de a vedea dincolo de imediata angajare spre implicațiile de ansamblu ale cursului de acțiune dat.

h. Diseminarea datelor privind cunoașterii situației. Forțele optimizate pentru lupta armată complexă trebuie să aibă capacitatea de a transmite datele necesare pentru cunoașterea situației până la nivelurile necesare. De exemplu, într-un mediu de luptă fragmentat poate să nu aibă nici o importanță dacă liderul unității cunoaște foarte bine situația, pe când comandanții subunităților dislocate în zona de responsabilitate nu cunosc această situație. Informația, la fel ca și puterea de foc, trebuie să fie disponibilă la locul și momentul critic. Sistemele de culegere adecvate, sistemele locale integrate de transmitere a informaților, o imagine generală a acțiunii care să asigure comandanților vizualizarea atât a propriilor forțe cât și a celor vecine, deplasarea precisă, identificarea luptei și comunicațiile performante sunt esențiale pentru cunoașterea situației la toate nivelurile.

i. Superioritatea deciziei. Diseminarea datelor privind cunoașterea situației determină superioritatea deciziei în lupta apropiată. Unele metode subliniază importanța cunoașterii situației la nivelul ierarhic superior și, prin urmare, favorizează superioritatea informației în cazul în care o parte cunoaște mai mult decât adversarul și acționează pe baza superiorității

cunoaşterii situaţiei. Prin contrast, abordarea superiorităţii deciziei subliniază înţelegerea de ansamblu a mediului de luptă, o capabilitate standardizată, care să permită comandanţilor aflaţi în zona de operaţii să detecteze schimbările sensibile ale mediului şi un algoritm al procesului de luare a deciziei, care favorizează comandanţii să acţioneze rapid dar şi corect pe baza unor informaţi incomplete şi să recunoască tiparele unor situaţii.

j. Robusteţea. Toate caracteristicile de mai sus generează un mediu de luptă foarte solicitant în care conducerea subunităţilor de la nivelul inferior, coeziunea, performanţa fizică şi intelectuală şi aplicarea efectelor precise sunt critice. Aceasta înseamnă că pentru a fi eficiente în acest mediu, forţele trebuie să fie obişnuite cu greutăţile, efortul, ambiguitatea şi stresul. Cu cât o forţă este mai disciplinată cu atât va fi mai capabilă să se bazeze pe propriile resurse, fără a solicita ajutorul unor sisteme de sprijin ample sau sofisticate, cu atât este mai robustă şi prin urmare mai performantă în luptă.

Din această cauză, lupta armată complexă necesită o abordare specifică luptei apropiate, o abordare care ţine seama de faptul că în timp ce lupta prin ea însăşi nu asigură victoria, lupta apropiată rămâne o cerinţă fundamentală pentru succesul misiunii. Pentru a fi eficiente, forţele trebuie organizate în structuri agile – structuri interarme – care sunt optimizate pentru confruntarea apropiată în condiţiile luptei armate complexe.

Conceptul capabilităţii: optimizarea forţelor terestre pentru lupta armată complexă

Mediul de conflict al secolului XXI, combinat cu conceptul de operare al luptei armate complexe necesită o nouă abordare a dezvoltării capabilităţii. Noul mediu de conflict reclamă o forţă mai flexibilă şi mai mobilă, cu un grad corespunzător de operaţionalizare şi susţinere logistică pentru a face faţă provocărilor situaţiilor incerte din prezent.

O abordare tradiţională a dezvoltării capabilităţii caută să analizeze mediul strategic extern şi apoi să optimizeze forţele pentru a acţiona în acel mediu. Această abordare este inaplicabilă în circumstanţele actuale. Din cauza complexităţii, difuziei şi diversităţii, mediul strategic extern virtual este imposibil de înţeles în detaliu pentru a prevedea capabilităţile necesare în lupta armată complexă, îndeosebi datorită perioadelor lungi necesare pentru dezvoltarea şi implementarea capabilităţilor. În orice caz, profilul misiunilor şi ameninţărilor cu care se confruntă forţele sunt subiectul unor schimbări atât de rapide şi de imprevizibile încât o înţelegere a situaţiei mediului de luptă la un anumit moment nu reprezintă decât o perspectivă temporară a unei situaţii rapid schimbătoare.

Prin urmare, pentru a fi eficiente în conflictul contemporan, este nevoie de abandonarea abordării dezvoltării capabilităţii, care caută să optimizeze

forţele pentru situaţiile conjuncturale ale mediului de luptă sau mai corect pentru diviziuni ale mediului de luptă care pot fi înţelese. Mediul de luptă este prea complex, divers şi în schimbare rapidă pentru această abordare a acţiunii.

O alternativă pentru mediul actual de conflict o reprezintă conceptul capabilităţii pentru optimizarea forţelor în contextul luptei armate complexe.

Conceptul Capabilităţii Luptei Armate Complexe

Forţele terestre pentru lupta armată complexă trebuie optimizate pentru versatilitate, agilitate şi orchestraţie ca factori activatori cheie, indiferent de scenariile specifice, permiţând forţelor să genereze o gamă largă de capabilităţi şi tranziţia de la o structură de luptă la alta în mod mai operativ.

Acest fapt generează o forţă echilibrată, capabilă să reacţioneze rapid la o gamă diversă de circumstanţe, eliminând necesitatea de previziune a viitorului mediu strategic, acţiune pe care armatele lumii nu au fost niciodată capabile să o realizeze şi care, în prezent, este tot mai dificilă din cauza accentuării complexităţii.

Multiplicatorii de forţă

Pentru implementarea acestei abordări a optimizării forţelor pentru echilibru şi adaptabilitate, trebuie aplicaţi trei multiplicatori de forţă cheie – versatilitatea, agilitatea şi orchestraţia.

Versatilitatea

Reprezintă abilitatea de a executa o gamă variată de misiuni la un standard performant. Aceasta maximizează eficienţa forţelor terestre în întregul spectru al conflictului şi permite adaptarea rapidă la schimbări sau la circumstanţe operaţionale. Versatilitatea este un element cheie al echilibrului.

Agilitatea

Reprezintă abilitatea de a realiza tranziţia între misiuni rapid, cursiv, cu mascare adecvată şi o protecţie sporită a forţelor. Acest lucru este esenţial în lupta armată complexă care necesită executarea de misiuni multiple în acelaşi timp, în acelaşi loc şi cu aceleaşi forţe. De asemenea, permite forţelor să controleze tempoul operaţional, ceea ce constituie un avantaj crucial într-un mediu de luptă complex.

Orchestrarea

Reprezintă abilitatea de a sincroniza şi a coordona acţiunile pentru a obţine aplicarea precisă şi discriminatorie a forţei. Orchestrarea se realizează în cadrul forţelor armate prin comasarea structurilor în grupări întrunite de forţe. De asemenea, are loc în cadrul forţelor armate şi cu alte servicii guvernamentale prin intermediul unei structuri de forţe întrunite. Orchestrarea cu partenerii de coaliţie sau alianţă are loc prin Grupări de Forţe Întrunite Multinaţionale. Capabilităţile pentru lupta de reţea sunt

esențiale pentru eficacitatea orchestrării.

Funcțiile luptei

Specialişti militari au identificat şi definit principalele funcții ale luptei armate care descriu gama de acțiuni pe care forțele trebuie să fie în măsură să le execute pentru a beneficia de avantajele terenului. În principiu, au fost identificate şase funcții specifice luptei: cunoaşterea, configurarea, atacul, apărarea, adaptarea şi susținerea. Multiplicatorii de forță sunt cel mai bine înțeleşi prin aplicarea lor la cele şase funcții ale luptei.

Cunoaşterea

A cunoaşte înseamnă a avea capacitatea de a prezice, detecta, recunoaşte şi înțelege puterea, vulnerabilitățile şi oportunitățile disponibile în cadrul mediului de luptă. Cunoaşterea este funcția primară care leagă celelalte funcții de luptă. În medii de luptă complexe, cunoaşterea – terenului la scară mare, personalităților importante, politicilor locale, caracteristicilor etnice şi culturale şi a situației forțelor adversarului şi a celor proprii – este în acelaşi timp şi de importanță critică şi greu de obținut. Forțele terestre acționează într-un mediu ambiguu, adesea la /sau chiar sub pragul ISTAR, aceasta însemnând că liderii militari trebuie să depună un efort considerabil pentru a genera în timp oportun informații de valoare privind câmpul de luptă. Paradoxal, din cauza faptului că aceste informații sunt aşa de dificil de produs, comandanții trebuie să dezvolte abilitatea de a acționa eficient în situații ambigue, dispunând de informații insuficiente sau îndoielnice. În termenii multiplicatorilor de forță aceasta va necesita:

a. versatilitate – forțele trebuie să fie capabile să „lupte pentru informații”, conducând propria acțiune locală ISITR conform cerințelor, pentru a completa informațiile de la eşalonul superior care adesea sunt primite cu întârziere, sunt inexacte sau incomplete;

b. agilitate – forțele trebuie să fie în măsură să acționeze rapid la situații des schimbătoare sa facă față tranziției între o gamă largă de activități, să se poziționeze în aşa fel încât să exploateze oportunitățile de moment prin grupări mici şi agile şi o utilizare completă a lanțului de comandă până la cel mai mic nivel;

c. orchestrare – forțele trebuie să fie capabile să integreze, proceseze, disemineze şi să prezinte informațiile esențiale privind câmpul de luptă, inclusiv identificarea luptei şi situația forțelor proprii, pentru a oferi o imagine generală, relevantă şi operațională a tuturor forțelor angajate în luptă.

Configurarea

A configura înseamnă angajarea în acțiuni astfel încât să se valorifice poziția forțelor proprii, să se întârzie riposta adversarului sau să se favorizeze o ripostă inadecvată a acestuia pentru a crea condițiile trecerii la

acțiuni decisive. Într-un mediu de luptă complex, configurarea acțiunilor este complicată de către multitudinea de factori cheie care trebuie luați în considerare. Acțiuni care ar fi adecvate pentru configurarea unui adversar obişnuit pot avea efect negativ asupra altor forțe implicate sau pot necesita un control atent pentru a fi eficiente. Abordarea pe bază de efect este esențială pentru configurare, dar este foarte dificilă într-un mediu multilateral, ambiguu şi cu amenințări difuze. Configurarea eficientă în termenii multiplicatorilor de forță va necesita:

a. versatilitate **–** forțele trebuie să fie capabile să facă față unei game variate de misiuni, incluzând sprijin umanitar, acțiuni ISR, relații publice, CIMIC, manevre convenționale şi neconvenționale.

b. agilitate – forțele trebuie să capabile să gestioneze situații imprevizibile şi în schimbare rapidă, prin structuri mici foarte eficiente, prin maturitatea personalului şi un nivel al pregătirii militare care să permită comandanților să configureze acțiunile, în conformitate atât cu situația tactică imediată, cât şi cu contextul operativ, strategic sau politic de ansamblu.

c. orchestrare – forțele trebuie să fie capabile să adapteze şi integreze efectele configurării, atât cele de acțiune directă cât şi cele indirecte, acțiuni de război electronic, acțiuni ISR, CIMIC, PSYOPS şi operații informaționale, pentru a contura adversarul, mediul de desfăşurare a misiunii, populația neutră şi forțele proprii.

Atacul. A ataca înseamnă a aplica efectele corespunzătoare în timp oportun respectând cerința integrării şi aplicării forței asupra obiectivelor selectate pentru a îndeplini misiunea propusă. Într-un mediu al luptei armate complexe, atacul eficient necesită precizie: abilitatea de a genera exact efectul urmărit asupra obiectivului stabilit cu pagube colaterale sau consecințe nedorite minime. Aceasta implică un efect localizat şi particularizat, dar nu neapărat până la precizarea muniției sau îndrumarea până în faza finală. Atacul eficient necesită, de asemenea, discriminarea: abilitatea de a distinge obiectivele adecvate de cele neadecvate în acelaşi timp cu menținerea libertății de angajare şi necondiționarea de situația existentă. În termenii multiplicatorilor de forță aceasta necesită:

a. versatilitate **–** forțele trebuie să fie capabile să facă discriminarea în executarea atacului precis între diversitatea de obiective, ceea ce necesită întrebuințarea la momentul şi locul decisiv a unei game variate de sisteme de armament, care pot produce atât efecte directe cât şi indirecte, inclusiv efecte minim letale, strict localizate sau non letale.

b. agilitate **–** forțele trebuie să fie capabile să acționeze eficient în cadrul unor reguli de angajare flexibile, tranziției între diferite medii de luptă şi gradului adecvat de forță letală şi să exploateze oportunitățile de

moment prin descoperirea promptă a obiectivelor şi utilizarea adecvată a sistemelor de armament.

c. orchestrare – forțele trebuie să fie capabile să stabilească obiectivele şi să execute atacuri directe sau indirecte integrate în trei dimensiuni: integrarea atacului propriu-zis, integrarea metodelor care produc efectul şi integrarea atacurilor în cadrul efectelor la nivelurile operativ şi tactic.

Apărarea

A apăra înseamnă a proteja forțele proprii şi infrastructura prin evitarea detecției şi protecția împotriva atacurilor fizice şi electronice. Într-un mediu al luptei armate complexe apărarea necesită ca toate elementele forței, inclusiv cele de sprijin logistic, să fie protejate şi, în acelaşi timp, să dispună de mobilitate şi putere de foc pentru a supraviețui şi riposta eficace la un atac prin surprindere. De asemenea, forțele trebuie să beneficieze de măsuri adecvate de mascare şi de avertizare timpurie. În termenii multiplicatorilor de forță aceasta necesită:

a. versatilitate – forțele trebuie să fie pregătite să facă față situațiilor cu risc ridicat, indiferent de tipul operației la care participă şi trebuie să dispună de mobilitate multiplă şi flexibilă, vehicule dotate cu sisteme de armament şi senzori de detecție, care pot fi folosite într-o gamă variată de scenarii operaționale în teren complex şi cu diferite grade de urbanizare.

b. agilitate – forțele trebuie să dispună de cel mai înalt grad de mobilitate protejată, ideal fiind ca fiecare soldat să aibă repartizat un loc pe o platformă mobilă protejată – o platformă blindată în cazul forțelor mecanizate sau o platformă protejată în cazul forțelor uşoare.

c. orchestrare – elementele disponibile trebuie să fie dimensionate flexibil, pentru ca grupările de forțe interarme având capabilități reunite în scopul unei misiuni date să poată fi uşor configurate. Aceasta presupune ca toate elementele grupării de forțe interarme să fie organizate, antrenate şi dotate pentru a acționa la nivel de structură de luptă cu celelalte elemente din compunerea grupării.

Adaptarea

A adapta înseamnă a răspunde eficient la schimbările de situații sau la sarcini noi care survin datorită dinamicii, impreviziunii şi interactivității luptei armate complexe. Într-o situație de luptă armată complexă, forțele terestre trebuie să se adapteze rapid la schimbările mediului de luptă şi la abordarea tactică şi operativă, pentru a face față amenințărilor şi să acționeze rapid pentru a exploata oportunitățile apărute. În termenii multiplicatorilor de forță aceasta necesită:

a. versatilitate – forțele trebuie să fie structurate, antrenate şi dotate echilibrat, cu mijloace standardizate, având aceleaşi proceduri de operare standard (SOP) şi cu logistică robustă astfel încât pentru a reacționa în cazul

unor schimbări datorate circumstanțelor de moment să nu fie necesare decât modificări minime în cadrul structurilor.

b. agilitate – forțele trebuie să fie capabile să acționeze eficient în cadrul unor grupări adesea netradiționale, să realizeze rapid tranziția între fazele operației şi să mențină coeziunea structurii în ciuda necesității frecvente de regrupare.

c. orchestrare – tuturor elementelor forței trebuie să le fie asigurate măsuri de protecție corespunzătoare, mobilitate şi sisteme de avertizare-alarmare, cât şi proceduri comune şi deprinderi perfecționate la nivelul microgrupurilor, permițându-le acestora să se regrupeze şi să reconfigureze efectele fără a se bloca în complexitatea mediului în care acționează.

Susținerea

A susține înseamnă a asigura la timp şi corespunzător sprijinul necesar trupelor dislocate, conducerea misiunii şi redislocarea. Susținerea reprezintă un factor critic în lupta armată complexă deoarece complexitatea mediului în care se desfăşoară acțiunile fac extrem de dificilă anticiparea cerințelor probabile de către specialiştii în logistică. Deşi există o cerere pentru stocuri de rezervă, acumularea continuă de materiale sau presiunile asupra logisticii sunt incompatibile cu necesitatea de a optimiza amprenta logistică a forței într-un teatru de operații. Baze logistice navale, reaprovizionarea aeriană sau alte modalități pot rezolva această problemă, dar un grad mai mare de austeritate va fi esențial pentru a avea certitudinea că cererea de aprovizionare nu va crea vulnerabilități pe care adversarul le poate exploata. În termenii multiplicatorilor de forță aceasta necesită:

a. versatilitate – pentru a acționa într-o manieră versatilă într-o gamă variată de misiuni ale luptei armate complexe, elementele sprijinului de luptă, incluzând personalul, instalațiile, facilitățile şi echipamentul, trebuie să dispună de aceleaşi mijloace de protecție, mobilitate şi avertizare-alarmare ca şi forțele combatante.

b. agilitate – agilitatea logisticii necesită avertizarea asupra situației, atât în ce priveşte latura tactică şi administrativă, cât şi cea referitoare la sistemul de distribuție. Aceasta va necesita identificarea de luptă pentru întregul personal de sprijin, abilitatea de a produce containere logistice modulare şi o economie strictă a efortului pe parcursul luptei, sprijinului de luptă şi activităților serviciului de sprijin de luptă.

c. orchestrare – solicită abilitatea de a coordona cerințele tactice cu sprijinul de luptă într-o manieră cât mai precisă şi adecvată. Aceasta necesită un grad ridicat de austeritate şi improvizație din partea unităților luptătoare şi abilitatea de a urmări stocurile de materiale critice în punctele cheie ale lanțului de distribuție. Rețelele logistice vor asigura soluții tehnologice pentru unele probleme de orchestrare, dar necesitatea de a avea

soluții organizaționale și tactice pentru susținerea logistică, inclusiv a personalului, în toate etapele, trebuie să fie în centrul atenției.

Proiectarea şi construcţia unor forţe robuste şi relaţionate care să fie capabile să acţioneze în lupta armată complexă, folosind efectele interarme la nivel de microstructuri de luptă pentru a genera capabilităţi pentru lupta apropiată în teren complex trebuie să fie conformă cu următoarele reguli:

a. forţele trebuie să fie adecvate pentru lupta apropiată în teren complex, predominant urban, ca parte a unei grupări de forţe întrunite;

b. forţele trebuie să fie capabile să se adapteze altor cerinţe, de la lupta armată de intensitate medie în cadrul unei coaliţii de forţe până la operaţii în sprijinul păcii sau sarcini naţionale în timp de pace;

c. toate elementele forţei dislocate trebuie să dispună de mobilitate protectivă, putere de foc, măsuri de avertizare-alarmare şi mascare pentru a le permite îndeplinirea misiunii fără riscuri inoportune;

d. capabilitatea de a executa şi a beneficia de sprijin de foc trebuie transferată sau disponibilă pentru microstructurile de luptă şi luptătorii din cadrul forţei;

e. toate elementele din cadrul forţei trebuie să beneficieze de măsuri de avertizare-alarmare, inclusiv de o imagine operaţională generală, să aibă acces la informaţii şi cunoaşterea privind situaţia logisticii;

f. elementele din cadrul forţei trebuie să dispună de structuri modulare, flexibile, care să permită regruparea rapidă şi aplicarea precisă a efectului armamentului interarme la nivelul microstructurilor.

g. elementele din cadrul forţei trebuie să aibă o capacitate adaptabilă pentru operaţii ISR executate de către unitate sau structurile mici;

h. forţele armate trebuie să aplice o filozofie a comenzii, un sistem de educare şi instruire care să pregătească tinerii lideri pentru sarcini complexe şi imprevizibile;

i. forţele armate trebuie să considere capabilităţile culturale şi lingvistice într-adevăr ca o capabilitate de luptă şi trebuie să pregătească, să organizeze şi să angajeze lingvişti combatanţi şi specialişti regionali;

j. forţele armate trebuie să dispună, în cadrul structurilor sale, de un grad ridicat de disponibilitate a resurselor şi de capacitatea de a înlocui şi roti trupele în teatrele de operaţii, prin urmare nu trebuie să existe elemente unice destinate anumitor capabilităţi;

k. forţele armate trebuie să implementeze o filozofie a robusteţii în privinţa sprijinului de luptă, pregătirii, facilităţilor şi managementului de personal.

Mediul de conflict contemporan este complex, divers, difuz şi foarte letal. În acest mediu, forţele trebuie să execute o varietate extrem de largă de misiuni simultane în cadrul aceleaşi zone geografice, pe termen scurt şi într-

un teren complex, urbanizat.

Pentru a opera în acest mediu, structurile de luptă trebuie să fie versatile, agile şi capabile să orchestreze efectele într-o manieră precisă şi discriminatorie. Acest lucru cere forţe modulare, extrem de instruite şi experimentate, cu o capacitate pentru operaţiile care să le permită acţiunea în reţea, optimizate pentru lupta apropiată în structuri de luptă interarme. Aceste structuri de luptă vor fi mici, semiautonome şi vor acţiona în reţea, încorporând elemente tradiţionale ale armelor întrunite ca şi elemente netradiţionale cum sunt afacerile civile, informaţiile şi capabilităţile de război psihologic. Ele vor avea capacitatea de a extinde operaţiile independente în cadrul unei interagenţii întrunite.

Bibliografie

1. ****Strategia de Securitate Naţională a României*, (proiect) Bucureşti, 2006
2. ****Strategia Militară a României*, (proiect) Bucureşti, 2006
3. ****Strategia de Transformare a Armatei României*, Bucureşti, 2007
4. ****Doctrina acţiunilor întrunite ale Armatei României*, (proiect) Bucureşti, 2007
5. ALEXANDRESCU G., *Perspective în lupta armată,* Editura U.N.Ap. „Carol I”, Bucureşti, 2006
6. FRUNZETI T., *Securitatea naţională şi războiul modern,* Editura Militară, Bucureşti, 1999
7. ILIE M., STOE P., *Creşterea şi descreşterea structurilor militare,* Editura CTEA, Bucureşti, 2005
8. MUREŞAN M., *Viitorul conflictelor militare,* Editura U.N.Ap. „Carol I”, Bucureşti, 2005
9. MUREŞAN M., VĂDUVA Gh., *Războiul viitorului, Viitorul războiului,* Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004
10. STĂNCILĂ L., ŢENU C., *Forme specifice conflictelor militare moderne,* Editura U. N.Ap., Bucureşti, 2005
11. LEONHARD, Robert R., *Factors of conflict in the early 21st century,* Army, Jan 2003
12. Dave KILCULLEN, *Future Land Operating Concept Complex Warfighting,* Army, Apr 2004.

FORME DE MANIFESTARE A VIOLENȚEI ÎN RELAȚILE INTERNAȚIONALE

Col. (r.) prof. univ. dr. Lucian STĂNCILĂ
Locotenent colonel Ion PÎRGULESCU

Very often, political, economical, ethnical and religious crises transform into an armed conflict with a complex structure and dynamic, more comprehensive than relations betwen the parts involved in the conflict.

All these forms of violent manifestation have as common denominator the presence under different forms of great powers, which, in any conflict, are present directly or mediate and have an important role in the evolution of events.

În prezent avem mai puțin război în sensul tradițional al cuvântului şi mai mult o varietate de conflicte şi crize determinate de diferende etnice şi religioase, secesionism, terorism şi crimă organizată, epidemii şi dezastre naturale, pentru soluționarea cărora se întrebuințează tot mai frecvent forțe militare externe. Cu toate acestea, războiul nu lipseşte, şi este din ce în ce mai dificil de stabilit când începe şi când se încheie un conflict.

În mediul internațional, prezența unor contradicții este o realitate obiectivă chiar şi atunci când ne referim la state care împărtăşesc aceleaşi valori. Majoritatea fenomenelor şi proceselor, trecând prin faze de deosebire şi de opoziție, evoluează spre conflictualitate, iar aceasta duce fie la distrugerea, fie la transformarea şi devenirea sistemelor care sunt supuse acestor procese.[1]

Conflictele armate în societatea modernă. Definiție, cauze şi tipologie

Foarte adesea, crizele de natură politică, economică, etnică sau religioasă se transformă în conflict armat cu o structură şi o dinamică complexă, mai cuprinzătoare decât relațiile dintre părțile implicate în conflict. De exemplu, conflictul din Orientul Apropiat nu se reduce la relațiile dintre Israel şi statele arabe vecine, ci include poporul palestinian, celelalte țări arabe, marile puteri, precum şi alte state din apropierea zonei de conflict. În aceeaşi ordine de idei, războiul antiterorist îşi continuă prezența pe întreaga planetă. Toate aceste conflicte au ca numitor comun

[1] Lucian STĂNCILĂ, **Starea postconflictuală**, Curs de mediere, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2006, p. 8

prezența sub diferite forme a marilor puteri, care, în orice conflict, sunt prezente direct sau mediat şi joacă un rol important în evoluția evenimentelor.

Dacă acceptăm că scopul unui conflict armat este reprezentat de obținerea sau menținerea prin forță a unor avantaje, modurile de îndeplinire a scopului propus ar putea fi: războiul, intervenția armată, sau, după caz, acțiunile militare de joasă intensitate.

Războiul reprezintă forma cea mai violentă de manifestare a relațiilor conflictuale la un moment dat între grupări mari de oameni (popoare, națiuni, state, coaliții de state, comunități sociale, etnice, religioase), organizate din punct de vedere militar, care folosesc lupta armată pentru atingerea scopurilor urmărite.[2]

Intervenția armată reprezintă acțiunea militară întreprinsă de un stat sau de o coaliție de state împotriva unui alt stat cu scopul de a-i impune un anumit regim politic, a-l obliga să înfăptuiască sau să renunțe la anumite acțiuni.[3]

Acțiunile militare de joasă intensitate sunt desfăşurate în mod intermitent, cu forțe relativ reduse din punct de vedere numeric şi sunt caracteristice conflictelor interne şi acțiunilor militare post-conflict.

Pentru a rezolva însă într-un mod constructiv un conflict, acesta trebuie mai întâi înțeles. Prin urmare trebuie să răspundem la următoarele întrebări: Ce este conflictul armat? Care sunt cauzele care determină conflictele armate şi care este tipologia acestora? Iată câteva întrebări la care vom încerca să răspundem în cele ce urmează.

Dificultatea formulării unor răspunsuri la întrebările de mai sus apare evidentă odată cu meditația celei dintâi. În opinia noastră, pentru a putea defini conflictul armat trebuie mai întâi să înțelegem înțelesul general al conflictului. Conceptul „conflict” este utilizat deseori fără a realiza cât de larg este sensul lui. Astfel prin conflict putem înțelege o „neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord, antagonism, ceartă, diferend, discuție violentă”[4] sau „contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfăşurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică”.[5] De asemenea, conceptul „conflict” se poate referi la o dispută aprinsă, o contestație virulentă, la o luptă, o bătălie sau o confruntare

[2] Lexicon Militar, Editura Saka, Chişinău, 1994, p. 271
[3] Ibidem, p. 186
[4] DEX - *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 211
[5] Idem

armată, la haos sau dezordine politică.[6] Prin urmare, după părerea noastră, cuvântului „conflict” i se atribuie conotații negative, fiind interpretat ca opus al cooperării, armoniei, acordului sau chiar opus păcii. Conflictul poate fi interpretat așadar ca un fenomen social multidimensional, un factor de transformare și schimbare, o caracteristică esențială a existenței umane. De regulă, conflictul este momentul de maximă intensitate pe scala desfășurării crizei, deci, în unele cazuri, poate fi considerat ca parte componentă a crizei.

De asemenea, contradicțiile sunt generatoare de crize, care, prin acutizare, pot conduce la încercarea părților implicate de a soluționa diferendele prin conflicte armate. În literatura de specialitate, nu există un punct de vedere comun cu privire la încadrarea conflictelor armate în spectrul conflictualității. În mod frecvent, conflictul armat este identificat cu războiul, fenomen complex, care presupune o angajare de amploare (politică, economică, socială, informațională, militară, culturală și de altă natură) a entităților aflate în conflict.

Conflictul armat poate fi definit și ca o situație conflictuală în care se folosește forța armată în vederea obținerii unui deznodământ dorit al unui eveniment politico-militar sau impunerii anumitor finalități.

Prin urmare, în opinia noastră, conflictul armat reprezintă o formă de manifestare violentă a unor contradicții manifestate la nivel național sau internațional, ajunse la un punct culminant în raporturile dintre cel puțin doi actori, cauzate de existența unor amenințări la adresa valorilor, teritoriilor, cetățenilor, forțelor militare, posesiunilor sau intereselor acestora, și are ca scop obținerea sau menținerea prin forță a unor avantaje politice, economice, sociale informaționale, financiare, etnice, religioase, militare sau de altă natură.

Contradicțiile dintre state sunt rezultatul mișcării societății, proceselor istorice și exprimă dialectica vieții internaționale într-un anumit context.

Cauzele care determină desfășurarea conflictelor armate sunt multiple și pot fi clasificate în două categorii, astfel: cauze indirecte sau de structură (provocate de sistem) și cauze directe (provocate de evenimentele în curs de desfășurare). Factorii care generează conflictele armate pot avea caracter intern sau extern în raport cu spațiul aflat în conflict.

Deteriorarea mediului, creșterea numărului populației, competiția pentru resurse, moștenirea lăsată de războiul rece, sărăcia, precum și apartenența etnică fac parte din categoria *cauzelor indirecte* ale conflictelor armate. Aceste cauze de sistem ale conflictelor armate sunt omniprezente și afectează comunități largi de oameni. Totodată, acestea afectează, în timp,

[6] Ioan CRĂCIUN, **Prevenirea conflictelor și managementul crizelor,** Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006, p. 43

evoluția conflictului și pot fi combătute prin programe internaționale sau politici guvernamentale îndreptate în această direcție.

Cauzele directe sunt urmare a problemelor din sistemul social și politic, problemelor din procesul de comunicare instituțională, activităților instituțiilor angrenate în ameliorarea efectelor indirecte asupra populației. Politicile guvernamentale, organizațiile sociale, programele de reforme economice, problemele generate de liberalizarea politică, militarizarea și ajutorul militar extern pot fi surse directe ale conflictelor armate.[7]

Atât factorii interni, cât și cei externi pot încuraja adoptarea unor măsuri care să ducă la reducerea tensiunilor și eliminarea posibilității desfășurării unui conflict violent.

Cauzele producerii conflictelor armate pot fi de natură politică, economică, socială, națională, teritorială, religioasă, militară etc., de cele mai multe ori existând însă, o împletire a acestor elemente.

Cauzele conflictelor armate sunt de fiecare dată aceleași și mereu altele, întrucât acestea izbucnesc acolo unde dialogul încetează, locul lui fiind luat de politica de forță sau de ripostă, iar subiectul și obiectul unui dialog sunt, de fiecare dată, diferite.[8] Societatea omenească are foarte multe de împărțit: teritorii, resurse, mentalități, influențe, dar mai ales, putere. Puterea este motivul esențial și permanent al conflictului armat.

Cauzele de ordin politic sunt produsul atât al politicii interne, cât și al celei externe a unui stat. De foarte multe ori, contradicțiile dintre grupările politice interne au dus la antagonism și conflict armat pentru rezolvarea căruia a fost necesară intervenția externă. Politica sferelor de influență, a hegemonismului politic, poate declanșa intervenții militare atunci când interesele unor mari puteri sunt lezate.

Cauzele de ordin economic exprimă tendința marilor puteri de a exploata bogățiile naturale din țările mai puțin dezvoltate, iar lupta pentru apărarea și conservarea acestor bogății determină intervenții militare. În categoria acestor cauze mai poate fi prezentat și un alt aspect: tendința unor actori de a controla căile importante de comunicație, îndeosebi cele maritime, spre zonele de exploatare a bogățiilor naturale. Un exemplu în acest sens este intervenția anglo-franceză în zona Canalului de Suez, în 1956, după ce Egiptul a declarat naționalizarea lui.

Cauzele de ordin social duc de regulă la războaie civile, în care forțele populare caută să înlăture conducerile reacționare, dictatoriale și să instaureze regimuri democratice (Guatemala, Nicaragua, Salvador).

[7] Ibidem, p. 53

[8] Mircea MUREȘAN, Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004, p. 19

Cauzele de ordin național, etnic determină războaie de eliberare națională împotriva asupririi străine. Aceste războaie au caracterizat perioada de după cel de-al doilea război mondial şi au dus la prăbuşirea sistemului colonial. Cele mai caracteristice au fost în Algeria, Vietnam, Angola, Mozambic, Rhodesia (Zimbabwe).

Cauzele de ordin teritorial au dus la numeroase conflicte armate, la originea lor stând tot sechelele colonialismului. Astfel de conflicte au avut loc între Etiopia şi Somalia, între Israel şi țările arabe vecine, între Irak şi Iran, între Grecia şi Turcia.

Cauzele de ordin religios semnifică gradul de înapoiere a țărilor în care acestea se produc. Astfel de conflicte au avut loc în Liban, Nigeria, India (până la obținerea independenței), Congo, Rwanda.

Cauzele de ordin militar se găsesc în concepțiile strategice ale unor state de a menține sau de a instala forțe în anumite zone geografice de importanță strategică, din care să controleze teritoriul potențialului adversar.

Conflictul armat poate fi generat, poate fi însoțit sau poate genera el însuşi o criză într-o anumită regiune sau chiar la nivel mondial.

Conflictele armate sunt de diferite tipuri, în funcție de fenomenul respectiv, de gradul de intensitate al procesului pe care îl însoțesc, de sistemele sau structurile care depăşesc etapa de deosebire şi pe cea de opoziție etc[9]. Pentru stabilirea tipologiei conflictelor armate, trebuie ținut cont, în special, de următoarele criterii: domeniul de manifestare şi cauzele determinante; spațiul pe care îl cuprind, zona în care se desfăşoară, implicațiile politice şi entitățile angajate; intensitatea.

Pornind de la domeniul de manifestare şi cauzele determinante, conflictele armate pot fi de natură; economică şi socială; politico – militară; financiară; diplomatică; culturală; informațională; juridică; ecologică; asimetrică.

În funcție de spațiul pe care îl cuprind, conflictele armate pot fi: locale, naționale, zonale (regionale); internaționale.

În funcție de calitatea şi caracteristicile entităților angajate, identificăm următoarele tipuri de conflicte armate: inter – etnice; religioase; inter sau intra – civilizaționale; inter – instituționale; inter – categorii sociale; profesionale.

În funcție de intensitate, conflictele armate pot fi: de joasă intensitate (acțiuni militare intermitente de mică intensitate); de intensitate medie (intervenția armată, concretizată în controlul direct asupra factorilor politico – sociali); de mare intensitate (războiul, concretizat în nimicirea, capturarea

[9] Gheorghe VĂDUVA, Mihai – Ştefan DINU, **Crizele politico-militare ale începutului de mileniu,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2005, p. 16

sau determinarea forțelor inamicului să înceteze lupta).

La baza violenței a stat dintotdeauna voința de constrângere, atât în scopul exercitării unui efect dominant, cât şi în scopul opunerii acestui efect. Utilizarea violenței între state, în toate situațiile, are ca fundamente o multitudine de considerații politice, militare şi juridice.

Din punct de vedere juridic, se consideră că până în secolul XX, războiul a fost considerat ca o activitate licită a statului suveran, singurele limitări ale recursului la forța armată fiind de natură morală.[10]

Esența politică a conflictelor armate

Toate conflictele armate care afectează sistemele politice, sociale, economice, informaționale şi militare sunt, în esența lor, de origine politică. Confruntarea dintre politici constituie motorul dinamicii sociale şi economice. De asemenea, confruntarea duce la progres, în timp ce conflictul poate să ducă la război, acesta din urmă nefiind altceva decât o continuare a politicii, aşa cum scria Clausewitz.[11] Ultimele conflicte armate cu care s-a confruntat omenirea şi în special cel din Irak, fac să ne întrebăm dacă această definiție mai este de actualitate sau dacă nu cumva războiul înseamnă sfârşitul politicii?[12] Sfârşitul politicii trebuie înțeles în acest context ca sfârşit al dialogului, diplomației şi a altor instrumente ale politicii situate în afara războiului.

În ceea ce priveşte atitudinea şi opiniile în problema războiului din Irak, o parte dintre statele lumii şi-a exprimat dezacordul (Germania, Franța, Belgia), iar o altă parte l-a acceptat. Atacarea şi învingerea armatei lui Saddam Hussein nu a însemnat şi sfârşitul războiului deoarece conflictul a continuat şi continuă să existe şi în prezent, pierderile coaliției fiind mai însemnate decât cele din timpul războiului propriu-zis. Obiectivul politic al acestui război nu este acelaşi cu cel al războaielor desfăşurate în secolele trecute, deoarece acesta nu constă în cucerirea unor teritorii, ci în stabilizarea zonei, controlul resurselor energetice, lichidarea oricărui posibil punct de sprijin pentru rețelele teroriste şi prevenirea escaladării tensiunilor de falie în spectrul economic şi civilizațional.[13] Acest război se prezintă ca un tip de confruntare în care o coaliție înlătură un regim politic dictatorial şi impune un anumit tip de comportament specific societății democratice. Chiar dacă s-a instalat un guvern irakian care va lua decizii în ceea ce priveşte drumul democratic al acestui stat, situația rămâne în continuare

[10] Ion DRAGOMAN, Mircea RADU, **Modernitate în problemele fundamentale de Drept Internațional Umanitar***,* Editura Zedax, Focşani, 2005, p. 7
[11] Carl von CLAUSEWITZ, **Despre război,** Editura Militară, Bucureşti, 1986, p. 87.
[12] Mircea MUREŞAN, Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004, p. 21
[13] Ibidem, p. 22

complexă.

Există însă în continuare certitudinea că războiul rămâne ceea ce a fost dintotdeauna şi anume un instrument al politicii, o materializare prin mijloace violente a acesteia, o cale directă de deblocare a unei situaţii internaţionale complexe, o modalitate violentă de impunere a voinţei în dialectica de confruntare dintre entităţi. Singurul aspect nou îl reprezintă ceea ce se numeşte impunerea voinţei comunităţii internaţionale, dar, trebuie avut în vedere faptul că comunitatea internaţională nu înseamnă, încă, reuniunea tuturor statelor şi a tuturor intereselor în acelaşi interes, în acelaşi orizont politic şi în acelaşi concept strategic. Chiar dacă au avut loc mutaţii în sfera politicului, esenţa războiului a rămas aceeaşi şi anume, impunerea voinţei prin intermediul forţei. S-a complicat însă sistemul de justificare a violenţei, existând deja sincope în configurarea voinţei politice. Societatea umană este caracterizată nu numai de valori, ci şi de interese. Interesele sunt concentrate în politici, acestea din urmă aflându-se în permanenţă în relaţii de confruntare. Raţiunile pentru care unele ţări s-au opus intervenţiei armate în Irak nu au avut în vedere Irakul, ci dinamica intereselor, fizionomia configurării şi construcţiei mediului de securitate în această zonă a lumii.

Apariţia şi evoluţia conflictului armat este determinată de condiţiile vieţii sociale, de schimbările care se produc în organizarea societăţii, de progresele înregistrate în dezvoltarea ştiinţei, a tehnicii şi a factorului uman. Întotdeauna însă, conflictul a fost precedat de o perioadă care l-a generat şi a fost urmat de o alta care l-a stins sau care l-a reaprins.

Periodizarea clasică a conflictului armat internaţional

Conflictele trec, de regulă, prin următoarele etape: *pre-conflict, conflict, post-conflict.*[14] Privind evoluţia acestor etape, aceasta poate fi reprezentată grafic astfel:

Etapa pre-conflict, cuprinde, în general, două faze: deosebirea şi opoziţia.[15]. Aceste faze nu fac parte totdeauna din procesul evolutiv sau involutiv al fenomenului spre starea de criză sau spre conflict, deoarece *deosebirea* nu duce totdeauna la *opoziţie,* iar opoziţia nu are ca finalitate, totdeauna, conflictul.

Caracteristica acestei etape constă în instabilitatea stării de pace. Pe parcursul fazei de deosebire, interesele şi scopurile actorilor sunt contrare, fiecare dintre părţi urmărind menţinerea sau obţinerea unor avantaje de ordin politic, economic, financiar, diplomatic, militar, informaţional, cultural, social, juridic sau ecologic.

[14] Gheorghe VĂDUVA, Mihai - Ştefan DINU, *Crizele politico-militare ale începutului de mileniu,* Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005, p. 17

[15] Ibidem, p. 18

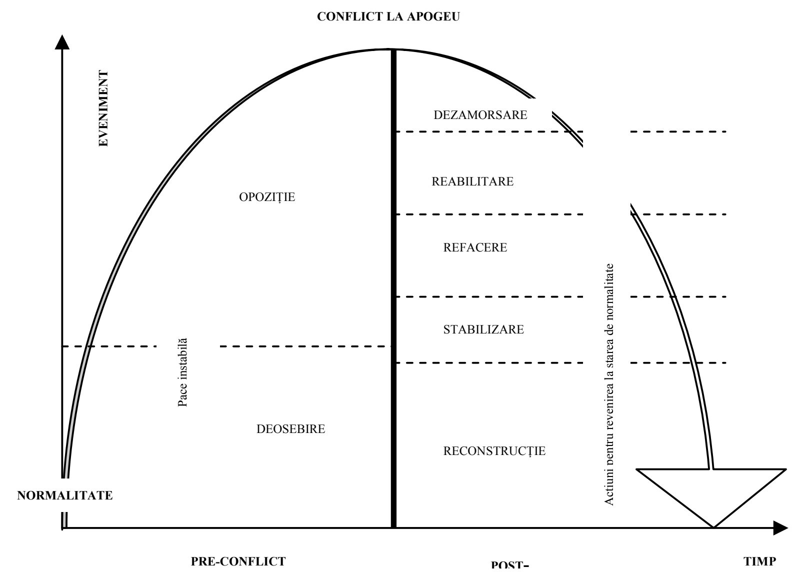


Fig. 1 Stadiile de evoluţie ale conflictului armat

Evident, dacă aceste avantaje sunt atinse în timpul desfăşurării acestei faze, nu se mai justifică atingerea celei de-a doua şi anume faza de opoziţie. În caz contrar, una din părţi, pentru atingerea scopului politic propus va trece la desfăşurarea unor acţiuni specifice fazei de opoziţie, respectiv: demonstraţii de forţă, instigarea la nesupunere şi nerecunoaşterea organelor administraţiei publice centrale şi locale, interzicerea libertăţii de navigaţie şi de survol, executarea unor acţiuni de sabotaj, organizarea unor manifestaţii publice etc., concomitent cu crearea unei imagini care să justifice aceste acţiuni în faţa comunităţii internaţionale. Aceste acţiuni, în ansamblul lor, prezintă hotărârea de intervenţie cu orice mijloace, pentru impunerea voinţei şi atingerea scopului politic.

Se înţelege de la sine că aceste acţiuni pot fi urmate, cel mai adesea, de conflictul armat care la rândul său poate căpăta amploare internaţională.

În anumite cazuri, evoluţia fenomenului (procesului, sistemului) se limitează la menţinerea unui echilibru dinamic între componentele care se deosebesc sau se opun, fără a se ajunge la conflict, deoarece conflictul presupune distrugerea parţială sau definitivă a acestor componente şi reconstrucţia sistemului sau construirea unui nou sistem (fenomen, proces).

Conflictualitatea este o caracteristică a societăţii omeneşti. Desigur, nu orice confruntare înseamnă război, dar orice război este o confruntare violentă.

Starea conflictuală este o realitate a tuturor timpurilor şi reprezintă o rezultantă a acumulărilor unor tensiuni pe o serie de vectori politici, economici, sociali, ideologici, psihologici şi culturali. Societăţile sunt diferenţiate, din această diferenţiere apărând conflictul, care, de nenumărate ori poate să însemne război. Se pare că, omenirea, orice ar face sau nu ar face, nu are cum să scape de acest însoţitor permanent al ei, aşa cum pământul nu scapă de cutremure şi fenomene meteorologice, iar natura de metamorfozele pe care le cuprind ciclurile trofice.[16]

După fiecare confruntare violentă care a avut ca urmări distrugeri şi pierderi de vieţi, omenirea şi-a propus eradicarea acestui mod de confruntare, numai că după ce situaţia a devenit din nou tensionată, iar dialogul nu a mai fost posibil, a recurs din nou la alte confruntări, ca mijloc de deblocare a situaţiei nou create.

Conflictele sunt vechi de când lumea şi pot fi întâlnite la toate nivelurile convieţuirii umane însă nu prezenţa lor este cea care constituie o ameninţare la adresa păcii, ci formele lor violente de manifestare, care avantajează doar una dintre părţile implicate în preluarea puterii şi impunerea propriilor interese. Atunci când decurg în mod violent şi îşi desfăşoară potenţialul distructiv, ele pot să destabilizeze ordinea unei societăţi sau chiar să o pună cu totul sub semnul întrebării.

Etapa post-conflict are numeroase particularităţi, în funcţie de condiţiile în care au evoluat sistemele şi procesele spre conflict, de intensitatea conflictului armat, de distrugerile provocate, de atitudinile părţilor, a marilor puteri şi a comunităţii internaţionale.

Etapa post-conflict cuprinde, în esenţă, cinci faze:

- faza de dezamorsare a conflictului;
- faza de reabilitare a părţilor aflate în conflict;
- faza de refacere a infrastructurilor şi structurilor strict necesare continuării supravieţuirii şi începutului normalizării situaţiei;
- faza de stabilizare;
- faza de reconstrucţie şi revenire la normalitate.[17]

Fiecare dintre acestea au o desfăşurare specifică în funcţie de condiţiile concrete şi de interesele actorilor implicaţi şi au ca finalitate fie instaurarea stării de normalitate fie reluarea ostilităţilor, cum a fost cazul conflictelor

[16] Mircea MUREŞAN, Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004, p. 19

[17] Lucian STĂNCILĂ, **Starea postconflictuală,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006, p.14.

din Somalia, Congo, Angola, Cecenia etc.

Faza de dezamorsare a conflictului este de importanţă majoră în ordinea rezolvării problemelor pentru revenirea la starea de normalitate şi presupune: existenţa voinţei părţilor pentru încetarea ostilităţilor; interesul atât al marilor puteri, cât şi al statelor din zonă de a pune capăt confruntărilor armate; determinarea comunităţii internaţionale de a se implica în procesul de încetare a ostilităţilor; existenţa unor instituţii (organisme) specializate care să intervină în acest proces.

În această fază se desfăşoară diferite acţiuni, la nivelurile tactic, operativ şi strategic, tehnicile şi procedurile folosite fiind puternic influenţate de deciziile politice. Dezamorsarea conflictului presupune, de regulă, implicarea organismelor de securitate internaţionale sau regionale (în special ONU şi OSCE, care au competenţe în guvernarea acestor acţiuni şi în emiterea rezoluţiilor necesare). De asemenea, în soluţionarea conflictului, un rol important îl are şi poziţia marilor puteri, ţărilor vecine şi a organizaţiilor neguvernamentale.

Faza de reabilitare a părţilor aflate în conflict este, în principal, o fază a negocierilor şi tratativelor. Negocierea diplomatică este un instrument al dreptului internaţional prin care se reglementează pe cale paşnică orice diferend.[18] Se execută, de obicei, la nivel strategic şi operativ, în cadrul Comisiilor Întrunite care funcţionează pe lângă Comandamentul Forţei Întrunite Multinaţionale. Aceste comisii sunt prezidate de comandantul Forţei şi reprezentantul special al secretarului general al ONU în teatru, iar în cadrul lor participă şi reprezentanţi de rang înalt ai părţilor aflate în conflict. Această fază are ca obiectiv dezarmarea părţilor aflate în conflict, integrarea foştilor combatanţi în viaţa obişnuită, asigurarea condiţiilor necesare pentru refacerea infrastructurilor, stabilizarea situaţiei şi trecerea la reconstrucţie. Evoluţia evenimentelor din Somalia şi Angola confirmă faptul că fără ajungerea la un consens a părţilor aflate în conflict, atingerea obiectivului acestei faze nu este posibilă.

Faza de refacere a infrastructurilor şi structurilor strict necesare continuării supravieţuirii şi începutului normalizării situaţiei începe imediat după încetarea ostilităţilor. Această fază se desfăşoară, de regulă, sub protecţia unei forţe de stabilizare şi are ca obiectiv restabilirea comunicaţiilor, repararea infrastructurilor distruse sau afectate de război, repunerea în funcţiune a structurilor sociale, politice, de învăţământ şi cultură.[19]

Faza de stabilizare depinde de fazele anterioare şi presupune încetarea

[18] *Doctrina Operaţiilor Întrunite Multinaţinale*, Bucureşti, 2001, art. 155

[19] Lucian STĂNCILĂ, *op. cit.*, p.16

tuturor ostilităţilor. Obiectivul acestei faze este executarea transferului de putere către autoritatea locală şi sprijinirea ţărilor respective în începerea şi desfăşurarea reconstrucţiei. Un rol important în atingerea obiectivului acestei faze îl are sprijinul desfăşurării alegerilor democratice, combaterea terorismului internaţional şi a traficului de toate genurile.

Faza de reconstrucţie şi revenire la normalitate este o combinaţie a fazelor precedente. Obiectivul acestei faze îl constituie revenirea la normalitate atât în ceea ce priveşte viaţa internă, cât şi relaţiile internaţionale.

Evoluţia ultimelor conflicte desfăşurate în lume a arătat că urmările acestora sunt greu de prevăzut şi de soluţionat. Oricâte scenarii s-ar avea în vedere, teoria şi fizionomia conflictelor rămâne în continuare una dintre provocările începutului de secol. Această afirmaţie se bazează pe faptul că nu întotdeauna cauzele şi scopul declarat sunt aceleaşi cu cele urmărite de părţile aflate în conflict.

Alte forme de manifestare a violenţei în relaţiile internaţionale

Direcţionarea omenirii către globalizare influenţează gândirea strategică întrucât în afară de fenomenul război există deja alte provocări şi forme de manifestare a violenţei, mult mai grave şi mai greu de gestionat.

Astăzi, trăim într-o lume în care identitatea culturală şi cultura modelează tendinţe de coeziune sau, dimpotrivă, de dezintegrare, conflict şi instalare a unei periculoase stări de anomie globală. Distribuirea inegală a bogăţiei pe glob şi semnele tot mai evidente de epuizare a resurselor naturale, acutizarea manifestării intereselor religioase şi etnice – aspecte ignorate de-a lungul timpului - au ieşit la suprafaţă în ultimele decenii şi au amplificat brutalitatea şi cauzele crizelor şi conflictelor armate produse la scară locală, regională sau mondială.

Unii autori apreciază că în momentul de faţă a apărut un nou tip de război – *războiul împotriva răului* - formă de manifestare a violenţei care va fi dus de civilizaţie împotriva non-civilizaţiei, de societate împotriva forţelor care o macină şi o distrug, de state, organisme internaţionale, alianţe şi coaliţii împotriva reţelelor teroriste, traficanţilor de droguri, criminalităţii economice, financiare şi sociale internaţionale, a totalitarismului, extremismului, fundamentalismului de toate tipurile şi a altor ameninţări care constituie, de cele mai multe ori, partea nevăzută a aisbergului.[20]

Având în vedere aceste aspecte, putem să afirmăm că şi violenţa în relaţiile internaţionale, capătă forme din ce în ce mai diversificate, care

[20] Mircea MUREŞAN, Lucian STĂNCILĂ, Doru ENACHE, *Aspecte ale conflictelor militare ale vitorului,* Editura Universităţii de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006, p. 19

impun măsuri adecvate de gestionare, bazate cel mai adesea pe combinarea eforturilor instrumentului militar al statelor cu eforturile celorlalte subsisteme sociale locale, zonale şi globale. Aşadar, omenirea trebuie să fie pregătită pentru noile forme de manifestare a violenţei, care, reprezintă o ameninţare continuă ce ţine de însăşi condiţia umană. Specialiştii în domeniu consideră că cel puţin pentru următoarele două-trei decenii, violenţa se va manifesta în forme din ce în ce mai complexe şi mai neaşteptate, înscrise într-un spectru foarte larg de acţiuni şi reacţii, într-un spaţiu multidimensional, definite între altele de confruntarea în plan informaţional, cibernetic, psihologic, mediatic, cosmic, cultural, genetic, geofizic, domenii care se adaugă celor clasice: politic, militar, economic, diplomatic.[21]

Perioada pe care o parcurge societatea umană în prezent este mai dificilă chiar decât forma maximă de manifestare a violenţei (războiul) pentru că este caracterizată de o stare care nu poate fi nici de pace, nici de război, de persistenţa unor focare de criză care pot fi autoactivate, de recrudescenţa ameninţărilor neconvenţionale, asimetrice, îndeosebi de fenomenul terorist, infracţionalităţii, traficului de droguri şi criminalităţii organizate, de menţinerea unui grad sporit de insecuritate, de lipsa sau insuficienţa mijloacelor de trai, de distrugerea infrastructurii şi a sistemelor vitale, precum şi de lipsa unor instituţii politice şi democratice care să funcţioneze coerent.

Bibliografie

1. *** *Doctrina Operaţiilor Întrunite Multinaţionale*, Bucureşti, 2001
2. *** *Strategia de securitate naţională a României (proiect)*, Bucureşti, 2006
3. *** *DEX, Dicţionarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998
4. ****Lexicon Militar*, Editura Saka, Chişinău, 1994
5. *** *Culegere de termeni, concepte şi noţiuni de referinţă din domeniile politicii militare, securităţii şi apărării naţionale*, Bucureşti, 2000
6. *** *Studii de securitate şi apărare Volumul 3,,* Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005
7. ALEXANDRESCU Grigore, *Surse de instabilitate,* în Studii de securitate şi apărare, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005, p. 9.

[21] Ibidem, p. 20

8. Ioan CRĂCIUN, **Prevenirea conflictelor şi managementul crizelor,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2006
9. DRAGOMAN Ion, RADU Mircea, **Modernitate în problemele fundamentale de Drept Internaţional Umanitar,** Editura Zedax, Focşani, 2005
10. MUREŞAN Mircea, VĂDUVA Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** *Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004*
11. MUREŞAN Mircea, STĂNCILĂ Lucian, ENACHE Doru, **Aspecte ale conflictelor militare ale viitorului**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2006
12. STĂNCILĂ Lucian, **Starea postconflictuală,** Curs de mediere, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I” Bucureşti, 2006
13. VĂDUVA Gheorghe, DINU Mihai – Ştefan, **Crizele politico-militare ale începutului de mileniu,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2005, p. 16
14. von CLAUSEWITZ Carl, **Despre război,** Editura Militară, Bucureşti, 1986.

TENSIUNI, CRIZE ŞI CONFLICTE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Căpitan Doru CONDURACHE

After a conceptual delimitation, the communication concentrates itself on the evolution of three concepts (tension, crisis and conflict), taking into consideration the impact of globalization and the influence of the new security risks and threats, in the actual international context.

Also, some considerations are presented regarding the factors that influence conflicts and the characteristics of the new concepts regarding the managing of the regional and global security, the aimed purpose being that of creating a relative complex image of the three concepts, and also of their managing.

Nu există o definiţie a globalizării într-o formă universal acceptată, şi probabil nici definitivă. Motivul rezidă în faptul că globalizarea subinclude o multitudine de procese complexe cu o dinamică variabilă atingând domenii diverse ale unei societaţi. Ea poate fi un fenomen, o ideologie, o strategie, sau toate la un loc.

Globalizarea este termenul modern folosit la descrierea schimbărilor în societăţi şi în economia mondială care rezultă din comerţul internaţional extrem de crescut şi din schimburi culturale. Descrie creşterea comerţului şi a investiţiilor datorită căderii barierelor şi interdependenţei dintre state. În context economic, este des întâlnită referirea aproape exclusivă la efectele comerţului şi în particular la liberalizarea comerţului sau la liberul schimb.

Haosul cu care ne confruntăm astăzi derivă din faptul că, pornind de la dezvoltarea tehnologică şi economică, ale carei origini provin în special din Statele Unite, un număr important al activităţilor umanităţii se situează pe o scală şi un orizont atât de mari, încât au depaşit graniţele naţionale, în limitele cărora statele suverane îşi exercită dreptul la guvernare. Acest fenomen a fost denumit globalizare, un termen care ascunde mai multe decât lasă să se înţeleagă. Pe masură ce domeniul activităţilor umane se extinde dincolo de reglementările statului-naţiune, legalitatea şi regulile au devenit prea strâmte.

Noii jucători au trebuit să facă faţă provocării iscate de guvernarea de tip monopol; au apărut corporaţiile multinaţionale, pieţele financiare globale, organizaţiile non-guvernamentale, dar şi organizaţii criminale şi reţele teroriste internaţionale.

Activitatea acestor noi jucători nu este acoperită de legile internaţionale, care se bazează pe înţelegeri formale între statele-naţiune, pentru că acestea nu au fost capabile până acum să gasească un teren comun pentru înţelegeri care vizează problema globalizării.

Între 1910 şi 1950 o serie de schimbări economice şi politice au redus dramatic volumul şi importanţa fluxurilor comerciale internaţionale. Dar începând cu primul război mondial şi continuând cu cel de-al doilea război mondial, când au fost create FMI si GATT, trendurile s-au inversat. În mediul de după cel de-al doilea război mondial, stimulat de către instituţii economice internaţionale şi programe de reconstrucţie şi dezvoltare, comerţul internaţional a crescut brusc. Începând cu anii '70 efectele acestui tip de comerţ deveneau mult mai vizibile atât în privinţa beneficiilor, cât şi ca efecte distrugătoare.

Chiar dacă aceste trei aspecte sunt întreţesute, este util să distingem efectele globalizării în fiecare din mediile economice, politice şi culturale. Alt aspect cheie al globalizării este schimbarea în tehnologie şi inovaţie în special în sectoarele transporturilor şi telecomunicaţiilor, despre care se crede că au ajutat la crearea satului global primordial. Mondializarea este o mişcare mondială care nu include liberalizarea. Mondializarea este mai mult declararea unui teritoriu specific – un oraş, un municipiu, un stat, de exemplu – ca teritoriu internaţional, mondial, cu responsabilităţi şi drepturi la scară internaţională.

Deşi istoria evoluează fără întrerupere, uneori ritmul transformărilor evolutive este atât de înalt încât evoluţia devine revoluţie, un fenomen care schimbă situaţii bine-stabilite într-o manieră imprevizibilă, profundă şi ireversibilă. Pe parcursul secolelor, evoluţia şi revoluţia au caracterizat scenariile de securitate, concepţiile de securitate şi natura conflictelor. În timpul erei moderne, exemplele de revoluţii care au avut caracter militar includ:

- înfiinţarea statelor naţiuni după Tratatul de la Westphalia;
- războaiele napoleoniene, atunci când confruntarea între armate s-a transformat într-o confruntare între naţiuni;
- aşa-numita industrializare a acţiunilor militare în timpul primului război mondial;
- introducerea armelor atomice la sfârşitul celui de al doilea război mondial, care a rezultat în paradoxul unui conflict făcut imposibil de consecinţele extreme ale propriilor sale efecte (Distrugere Reciprocă Certă).

Revoluţiile în domeniul mediului de securitate au multe trăsături comune. În primul rând, ele sunt caracterizate de o perioadă de incubaţie şi de un eveniment deseori spectaculos, care este recunoscut – de obicei ulterior – drept evenimentul care a declanşat revoluţia. O a doua

caracteristică este existenţa unor vectori schimbători care, în aproape toate revoluţiile, sunt de natură politică, economică şi tehnologică şi doar parţial de natură militară. În fine, unul dintre cele mai complexe aspecte este faptul că nu toate lucrurile se schimbă în timpul unei faze revoluţionare: multe elemente parcurg transformări majore, în timp ce altele nu se schimbă de loc. Riscul celor confruntaţi cu un proces revoluţionar constă în incapacitatea de a nu conştientiza înainte de a fi prea târziu care elemente se schimbă şi care nu.

Experienţa este un instrument care contribuie la adjudecarea victoriei pe parcursul etapelor evoluţiei. Pe de altă parte, în timpul unei faze revoluţionare, experienţa se poate dovedi nu numai o limitare, ci poate de asemenea să conducă la evaluări incorecte şi periculoase, datorită faptului că se axează mai mult pe conservare decât pe inovare. Ceea ce a fost validat de experienţă pe timpul revoluţiilor trecute poate să nu mai fie valabil. De aceea, este esenţial să se acţioneze în mod curajos, prin asumarea riscurilor în faţa unor circumstanţe care se schimbă rapid.

Atunci când o revoluţie implică mediul de securitate, viaţa devine foarte complicată şi dificilă. Modificarea rapidă a percepţiei privind riscurile, redefinirea punctelor de referinţă binecunoscute, producerea de noi strategii coerente în cadrul guvernelor şi asigurarea răspunsului corespunzător la ameninţările de orice natură reprezintă tot atâtea sarcini dificile pentru guverne sau organizaţii. Chiar şi cele mai complexe sau comprehensive organizaţii vor trebui să se lupte pentru a putea evita opţiunile eronate şi supraîncărcarea cu detalii.

Vectorii de schimbare

În prezent trăim într-una dintre aceste perioade revoluţionare, iniţiată după atacurile teroriste comise împotriva Statelor Unite la 11 septembrie, un act care va rămâne cunoscut în istorie şi în memoria noastră colectivă drept evenimentul care a declanşat şi a caracterizat noua revoluţie.

Cauzele, precum şi cele ale altor revoluţii, sunt foarte complexe şi pot fi găsite în vectorii care schimbă lumea:

- decalajul crescând între lumea dezvoltată şi cea subdezvoltată, care cauzează o diviziune din ce în ce mai mare la nivel global între cei cu perspective favorabile de a-şi spori bunăstarea şi cei pentru care lipsa oricăror perspective face ca relaţionarea lor cu valorile fundamentale să fie dificilă;
- proliferarea tehnologiilor, în special în domeniul tehnologiei informaţiilor;
- expansiunea a ceea ce creează o diviziune uriaşă între cei care au acces la lumea digitală şi cei care nu acces;
- conexiunea dintre globalizare şi inter-conectivitatea care a generat

explozia informațională și continuă să „micșoreze” lumea.

La aceste cauze poate fi de asemenea adăugată pierderea suveranității, care se dezvoltă în două direcții:

- prima direcție, pozitivă, tinde să modifice structura suverană a statelor, reducându-le puterea și influența prin deplasarea către agregări supra-naționale mai extinse și diferențiate;
- a doua direcție, negativă, este spre o guvernare rea: diminuarea abilității statelor de a gestiona viața cetățenilor lor sau a relațiilor inter-state, cu toate consecințele ce decurg din aceasta. Acest fapt poate conduce – în cel mai rău caz – la apariția organizațiilor criminale, care posedă capacitatea de a destabiliza situația prin utilizarea violenței, ale cărei efecte sunt binecunoscute: conflicte etnice, sociale și religioase, terorism și proliferarea armelor de distrugere în masă.

Nucleul față în față cu periferia

Toți acești factori tind să consolideze un nucleu integrat de națiuni avansate care este globalizat și are acces la tehnologii, marginalizând în continuare o periferie decuplată, formată din state sărace și uneori fragile ai căror cetățeni au din ce în ce mai puține oportunități. Nucleul globalizat, care include America de Nord, Europa, Rusia, China, Japonia, Coreea de Sud, India și Australia, este foarte conectat economic și politic. În contrast, segmentul decuplat include părți ale Balcanilor și Asiei, Coreea de Nord, o mare suprafață a Africii (cu excepția, de exemplu, a Africii de Sud) și centrul și vestul Americii de Sud. O analiză atentă demonstrează că instabilitatea și crizele prezente și viitoare tind să se producă în centura care conține zonele de contact între aceste entități contrastante din punct de vedere geo-politic. Această centură trece prin Europa și Asia, în unele porțiuni atingând zone foarte apropiate de Marea Mediterană și teritoriul UE. De asemenea, aceasta mărginește zone care sunt importante din punct de vedere strategic, datorită prezenței rezervelor de petrol și, în special în regiunea Pacificului, a liniilor vitale de comunicații pentru comerțul maritim mondial. În plus, în actuala perioadă de minime confruntări militare între state, în comparație cu războiul și pacea din timpul secolului trecut, opiniile publice tind să considere că riscurile și insecuritatea sunt mult mai mari decât în timpul confruntării nucleare din perioada Războiului Rece.

Abordarea holistică

Pentru a face față acestei revoluții din mediul de securitate, este nevoie de o schimbare revoluționară în abordarea conceptului fundamental de securitate: aceasta este prima provocare majoră a transformării care solicită un răspuns. Pentru a face față globalizării securității și vectorilor care generează revoluții, trebuie să se acționeze într-o manieră integrată și holistică.

La nivel conceptual, trebuie, în primul rând, să fim conștienți de ponderea redusă a statelor luate în mod individual atunci când abordăm aspectele securității și cele ale rolului crescând al organizațiilor internaționale precum ONU, NATO, UE și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. Trebuie să fim de asemenea conștienți de faptul că rolul multor altor actori, cum ar fi organizațiile ne-guvernamentale și corporațiile, va crește.

În plus, în ceea ce privește tipologia noilor riscuri și amenințări, trebuie să înțelegem că, de fapt, conceptul de securitate implică din ce în ce mai mult o lume fără granițe, în care securitatea internă și cea externă nu mai sunt separate.

O nouă abordare holistică și integrată care să asigure sinergia capabilităților, metodologiilor și instrumentelor trebuie să aibă ca fundament multilateralismul și un continuum intern-extern. Pentru a face față acestei revoluții, trebuie să se implementeze strategii mai pro-active bazate pe stabilizarea multinațională și multi-disciplinară pornind de la nucleu către periferia decuplată.

Această strategie va trebui să se bazeze pe asigurarea unei game cât mai largi posibile de opțiuni în privința instrumentelor și pe sinergia dintre aspectele politice, diplomatice și socio-economice ale bunei guvernări, sprijinite, acolo și atunci când este necesar, de o componentă militară. Această strategie necesită un angajament și un efort colectiv al comunității internaționale.

Dacă este de la sine evident că lumea occidentală este solicitată să conducă procesul de stabilizare, este la fel de evident că o contribuție robustă trebuie să vină din partea membrilor integrați ai nucleului globalizat. Chiar și Statele Unite, punctul de referință al stabilității și securității la nivel global, sunt perfect conștiente că nu pot acționa singure. Tendința țărilor occidentale de a utiliza structurile multinaționale de securitate – NATO și UE – pentru a face față noilor riscuri globale, având ca rezultat pierderea suveranității, este esențială pentru ca aceste structuri să evolueze și să se structureze pentru a permite o abordare din ce în ce mai globală.

Transformarea Alianței

Aceasta nu presupune că NATO și UE vor interveni oriunde în lume. Dimpotrivă, acțiunile vor fi determinate de situații strategice particulare și de consensul politic. Alianța va trebui să:

- acorde mai multă atenție oportunităților ce decurg din Articolul 4 al Tratatului Nord Atlantic care face din NATO un forum de consultări cu alți actori;
- optimizeze procesele decizionale și să creeze cele mai eficiente mecanisme pentru a spori gradul de disponibilitate al forțelor, în

conformitate cu transformarea şi conceptul gradului de utilizare a forţelor;

- regândească structurile parteneriatelor pentru a le face mai sinergetice şi globale;
- aprofundeze cooperarea cu ţările asiatice şi cele din regiunea Pacificului, nu pentru a le face să devină actori globali în viitor, ci pentru a le determina să ia în considerare posibile intervenţii în vederea sprijinirii intereselor colective de securitate ale ţărilor membre, interacţionând, dacă şi atunci când este necesar, în cadrul unor coaliţii largi.

Aşa cum NATO reprezintă forma fizică de materializare în plan politico-militar a alianţei transatlantice, la rândul ei, UE trebuie să fie pregătită pentru a deveni un actor proeminent în abordarea tranziţiei şi instabilităţii. Acest lucru este posibil deoarece UE are instrumentele politico-economice necesare şi, prin dezvoltarea Politicii Europene de Securitate şi Apărare, îşi construieşte propria componentă militară şi de securitate colectivă de gestionare a acestei insecurităţi. Aceasta este calea spre viitorul Europei. Sprijinul politic solid şi consolidarea unei capabilităţi reale pentru dezvoltarea unei politici externe şi comerciale comune trebuie să fie interconectate cu dezvoltarea dimensiunii militare.

În plus, la interiorul nucleului, acţionează un alt vector, ale cărui efecte vor produce, cel mai probabil, o nouă accelerare a evoluţiei la nivelul securităţii globale. O creştere spectaculoasă a unor actori există, în mod special, în Asia. China şi India vor ajunge şi vor depăşi multe dintre actualele ţări bogate, fapt care va avea consecinţe în privinţa securităţii şi a stabilităţii.

În viitorul apropiat, o mai mare multipolaritate nu va însemna întoarcerea la confruntarea militară. Interacţiunea dintre nucleu şi periferie va reprezenta zona cea mai ridicată de risc. Pe de altă parte, inter-relaţionările şi contra-ponderile dintre centrele nucleului şi formaţiunile lor de securitate ar putea influenţa în mod decisiv modul în care vom aborda în viitor riscurile, în special în ceea ce priveşte contra-proliferarea, cu unele crize posibile devenite deja realitate.

Transformarea militară

Printre instrumentele la dispoziţie, componenta militară este uneori o opţiune decisivă într-o gamă largă de situaţii, care include diplomaţia preventivă, gestionarea crizelor, misiunile umanitare, de menţinere a păcii şi de impunere a păcii, precum şi operaţiile de stabilizare şi de reconstrucţie post-conflict. Intervenţia militară este esenţială în crizele care s-au agravat, iar în multe alte scenarii – chiar de risc scăzut sau foarte scăzut – forţele militare oferă mediul de securitate de o importanţă crucială pentru un spectru larg de iniţiative, inclusiv cele civile. Este esenţial să înţelegem modul în care revoluţia în situaţia de securitate are un impact revoluţionar

similar asupra naturii operaţiilor. Operaţiile curente sunt un bun exemplu. În zilele noastre, operaţiile militare nu se sfârşesc în mod necesar cu înfrângerea forţelor oponente, ci continuă cu fazele de stabilizare şi reconstrucţie. În mod tipic, aceste faze de lungă durată, complexe şi dificile vizând abordarea cauzelor destabilizării au o importanţă crucială pentru realizarea obiectivelor politico-strategice. În cursul acestor faze, forţele militare sunt chemate nu numai să asigure şi să menţină un nivel minim de securitate, ci şi să ofere o contribuţie directă şi, deseori, decisivă pe timpul interacţiunii cu populaţia locală, prin modalităţi complexe, pe durata unei crizei. În prezent, acţionăm din ce în ce mai mult nu numai „împotriva” sau „în favoarea” unuia sau a altuia dintre protagonişti, ci şi „între” aceştia; deseori adversarii fac parte din ceea ce trebuie stabilizat. Acest lucru înseamnă că victoria în intervenţiile de „impunere” nu mai este suficientă pentru atingerea obiectivelor politico-strategice

Bibliografie

1. Bernard GUILLOCHON, **Globalizarea, o singură planetă, proiecte divergente**, Editura Enciclopedia RAO, Bucureşti, 2003
2. Joseph N. NYE, **Power and Interdependence**: World Politics in Transition, New York, 1989
3. General de divizie dr. Eugen BĂDĂLAN, **Securitatea naţională şi unele structuri militare româneşti la cumpăna dintre milenii**, Editura Militară, Bucureşti, 1999.
4. Colonel Dumitru MATEI, colonel Mircea MUDURA, Milica NEACŞU, *Operaţiile militare ale Uniunii Europene,* în revista Gândirea Militară Românească, nr. 2/2005.
5. Stan PETRESCU, **Mediul de securitate global şi euroatlantic**, Bucureşti, Editura Militară, 2005.
6. „*The Warning-Response Problem and Missed Opportunities in Preventive Diplomacy*”, http://www.ccpdc.org/pubs/warning/warning1.html.
7. Stan PETRESCU, **Apărarea şi securitatea europeană**, Editura Militară, Bucureşti, 2006.

POLITICA DE SECURITATE ENERGETICĂ

Colonel prof. univ. dr. Constantin HLIHOR

Există o largă şi vie dezbatere asupra sferei de cuprindere atunci când avem de-a face cu analiza politicilor de securitate. Cât trebuie să fie de extinsă? Care este granița dintre analiza de securitate economică şi conflictualitatea specifică negocierilor de interese în afaceri? Care este diferența dintre politica unei eficiențe maxime în afacerile cu petrol şi gaze şi amenințarea la adresa securității energetice a unui stat ?

Dacă am aşeza politicile de securitate într-un spațiu de analiză în care pe orizontală să avem *sectoarele securității* configurate în funcție de obiectul supus securizării(stat, economie/energie, societate, mediu, individ, grup social, etnic, religios, cultură etc.) iar pe verticală *nivelurile de analiză* concretizate de amploarea spațială(local, național, regional, global) vom obține o diagramă a acestora care ar rezolva în mare parte o serie din întrebările şi uneori dintre confuziile care apar în prezentarea unor probleme de securitate.

Un stat sau un actor non-statal în politica sa de securitate poate să aibă la un moment dat ca prioritate securizarea unui sector/domeniu al vieții sociale, politice, economice sau de mediu deoarece *percepe* amenințările care afectează acel sector/domeniu şi ignoră sau nu le percepe amenințările la adresa altuia. În fapt avem de-a face cu o alegere rațională ce corespunde unui set de criterii şi factori obiectivi dar mai ales subiectivi.

Din această perspectivă putem vorbi de mai multe sectoare/domenii ale *securității* şi nu există raporturi de excludere dintre diferitele *nivele* sau *sfere* ale acesteia . Extinderea semantică a termenului—securitate energetică, securitate economică, securitate regională, securitate ecologică etc.— fără să se țină seama de acest fapt nu ar face decât să inducă un grad de confuzie şi neclarități în înțelegerea amenințărilor dar şi în ceea ce priveşte soluțiile ce trebuiesc avute în vedere atunci când se elaborează politica de securitate. Există doar priorități în alegerea sectorului/domeniului, a tipului de amenințare care trebuie combătută ca şi a metodelor şi mijloacelor politice care se întrebuințează în acest sens.

Dacă un actor se concentrează, în principal, pe sectorul economic nu înseamnă că el nu trebuie să se mai preocupe de securitatea instituțiilor politice ale statului ! Acestea pot apărea ca priorități pe care actorii vieții internaționale şi le stabilesc pe agenda lor politică în funcție de natura amenințărilor din mediul internațional dar şi de gradul de risc pe care el îl apreciază că ar putea să îl suporte. Termenii de securitate economică,

energetică de mediu etc., au intrat atât în vocabularul obişnuit cât si al specialiştilor şi din acest punct de vedere este bine să fie utilizate sintagmele cu aceste înțelesuri.

Securitatea energetică, de exemplu, este astăzi o prioritate pentru toți actorii de pe scena vieții internaționale dar mai ales pentru cei cu resurse energetice precare[1]. Interesant este faptul că o cercetare sociologică efectuată în Germania, după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, asupra „Gemenilor” a relevat faptul că pe lista amenințărilor nu apărea în nici un fel problema întreruperii sau a lipsei de energie. Media şi discursul public al elitei politice construise o „imagine” a amenințărilor şi a riscurilor la adresa securității centrată pe o problemă pe care în principal o avea societatea americană[2]. Problema energiei a devenit o prioritate şi după ce tot mai mulți actori de pe scena internațională au conştientizat faptul că „energia reprezintă condiția *sine qua non* pentru exercitarea puterii în economia politică internațională şi că nici bogăția sau securitatea nu pot fi realizate fără o aprovizionare sigură cu energie”[3].

Mai mult decât atât tot mai mulți actori ai mediului internațional contemporan au constatat că energia poate fi folosită pe post de armă letală în relațiile dintre state. Din această perspectivă nu este de mirare faptul că, în ultima vreme, tot mai multe state au încadrat energia printre prioritățile politicilor/strategiilor de securitate națională. Edificator în acest sens este că chiar şi marii actori ai lumii de talia USA, China sau Japonia au procedat la adoptarea de strategii naționale de securitate energetică. În SUA s-a creat, încă din primăvara anului 2001, un organism — **National Energy Policy Development Group (NEPDG) –** condus de vicepreşedintele Dick Chaney care să se ocupe de elaborarea unei politici de securitate energetică[4]. China consideră că securitatea ei în următorii ani depinde de „trei variabile—creştere economică, securitate energetică şi protejare a mediului”[5]. Japonia a

[1] John V. MITCHELL, *Renewing Energy Security*, Royal Institute of International Affairs, London, july 2002, online www. Riia.org., p. 4.
[2] Alexander SIEDSCHLAG, *The German Security Elite—Threat Perceptions and Preferred Responses*, în Analytical Standpoint, no. 5, September 2006, pp. 3-4
[3] Susan Strange, *op., cit*., p. 266
[4] Michael KLARE, *Bush-Cheney Energy Strategy: Procuring the Rest of the World's Oil*, Foreign Policy In Focus (Washington, DC & Silver City, NM: Interhemispheric Resource Center/Institute for Policy Studies/SEEN, January 2004). , online at http://www.irc-online.org/)
[5] Dr. XUESHENG Liu, *China's Energy Security and Its Grands Strategy* în The Stanley Foundation on line htpp//www/reports.stanleyfoundation.org

adoptat o strategie focalizată pe două axe strategice din care una se referă la menținerea unui preț acceptabil al pe petrolului pe piața mondială”[6].

Acest lucru este conștientizat tot mai mult atât de oamenii politici cât și de analiști și specialiști în domeniul securității. Premierul britanic Tony Blair într-un discurs rostit cu prilejul inaugurării gazoductului ce leagă Marea Britanie de Norvegia afirma: „Cred că în viitor energia va fi pentru state mai importantă decât apărarea în promovarea intereselor[7]. Președintele american George W. Bush considera, încă din anul 2000, că „politica energetică trebuie să devină o prioritate pentru politica externă americană”[8] Din această perspectivă geopoliticianul și analistul Michel Klare consideră că, în viitorul nu prea îndepărtat, „armatele își vor redefini misiunile și pe primul loc vor așeza securitatea energetică”[9]. Pare să nu mai surprindă pe nimeni astăzi faptul că în vocabularul strategilor dar și a politicienilor a intrat o sintagmă tot mai des auzită—*războiul energiei/ resurselor*[10] . Cunoscutul senator american Richard Lugar aprecia cu prilejul Summit-ului NATO de la Riga din noiembrie 2006 că „Sîntem obișnuiți să gândim războiul dintre națiuni în termeni clasici dar energia er putea să devină o arma pentru cel care o are”[11]. Cam în aceeași termeni se pronunța, într-un recent discurs—*Energy Security is National Security* –și senatorul Barack Obama. „Independența energetică trebuie să fie—afirma acesta— elementul central în războiul contra terorismului”.[12]

6 *Le Japon promeut les économies d'énergie auprès de ses partenaires asiatiques* www.missioneco.org/Japon/documents_new.asp?V=3_PDF_127215 - 12k

7 *Blair :Energy as important defense*, în http://uk.news.yahoo.com/16102006/143/blair-energy-important-defence.html

8 George W. BUSH, *2000 On The Issues Energy*, online http://www.4president.us/issues/bush2000/bush2000energy.htm

9 Michael KLARE, op., cit., în loc., cit. Vezi și Michael Klare, *Resource Wars. The new Landscape of Global Conflict*. New York: Henry Holt and Company, 2002, passim

10 Michael KLARE, *Resource Wars. The new Landscape of Global Conflict.* New York: Henry Holt and Company, 2002; Anthony H. Cordesman, *Strategic Energy Initiative* **Center for Strategic and International Studies** Washington, DC, no.2, vol. 22, 1999, pp. 26-27

11 Apud Roman KUPCHINSKY, *World: NATO Prepares For Energy Wars*, **Radio Free Europe Radio Liberty** , 12-05-2006

12 Apud, Tom BARRY, *DIY Energy Policy*, Right Web Analysis (Silver City, NM: International Relations Center, September 19, 2006) online http://www.irc-online.org/

Astăzi se vorbește tot mai mult și de o diplomație a energiei[13]. Ea a devenit o prioritate în politica externă a tuturor cancelarilor dar și a actorilor non-statali. China, de exemplu, vorbește tot mai mult de nevoia de a așeza în centrul relațiilor pe care le dezvoltă cu statele din Africa și America Latină de *nengyuan waijiao* care în traducere înseamnă - diplomație energetică[14]. Energia a devenit o problema pe agenda întâlnirilor pe care le au șefii de stat sau de guvern cu diverse prilejuri. În ultimii ani agenda Summit-ului G-8 a fost dominată de aspecte ținând de energie fie că s-a referit la securitatea transporturilor de petrol și gaze fie că a fost vorba de accesul unor așa-zise „rougue-states” la energia nucleară.[15]

Securitatea energetică nu este, în fapt, o problemă nouă atât timp cât aceasta - indiferent daca a fost vorba de cărbune sau de petrol - a constituit un element cheie în potențialul de putere al statelor în epoca modernă și contemporană. Conștientizarea ei atât la nivelul opiniei publice dar mai ales al elitelor a devenit mai acută! În zorii declanșării celui de-al doilea război mondial W. Churchill, pa atunci Prim Lord al Amiralității, a luat o decizie istorică. A cerut înlocuirea în sistemul de alimentare al vaselor de război britanice a cărbunelui cu petrolul pentru a face flota britanică mai rapidă și mai eficientă în comparație cu cea germană. Acest lucru a avut consecințe majore pentru armata britanică. Independența sa energetică nu mai depindea de sursele de cărbune sigure, situate în Scoția, ci de petrolul care se găsea din abundență în Orientul Mijlociu sau în alte regiuni ale globului.[16]

Problema energiei apare ca prioritate pe agenda politică a statelor după declanșarea celor două crize petroliere din a doua parte a secolului trecut cunoscute în literatura de specialitate ca *Șocuri petroliere.* Din acest moment cercetarea academică în domeniul studiilor de securitate dar și cea aplicată în problema resurselor s-au concentrat pe energie din toate punctele de vedere. Cu toate acestea se constată că în problema definirii și conceptualizării în domeniul securității energetice consensul este încă

13 John DEMOPOULOS, *Greek Energy Diplomacy and Future Balkan Oil Pipelines*, în **Balkanalysis.com** online 11/2/2006 http://www.balkanalysis.com/2006/11/02/greek-energy-diplomacy-and-future-balkan-oil-pipelines/

14 Dr. James TANG, *With the Grain or Against the Grain ? Energy Security and Chinese Foreign Policy in the Hu Jin Tao Era,* **The Brookings Institutions, Center for Northeast Asian Policy Studies,** October 2006, Washington, DC 20036-2188 online www.brookings.edu, p. 3.

15 A se vedea Agenda Summet-ului din iulie 2006— *G8 Energy Security Plan Relies on Oil, Nuclear and Renewables* și Agenda Summit-ului din ianuarie 2007.

16 A se vedea pe larg Daniel Yergin, *Ensuring Energy Security*, în **Foreign Affairs**, vol 85, no 2, April 2006, pp. 69-88.

departe[17]. Este poate şi acesta încă un motiv pentru care un prestigios institut de cercetări—Eastwest Institute—îşi propune, printre alte priorităţi, pentru anul 2007, si adâncirea cercetărilor în domeniul resurselor şi a securităţii energetice. Acest obiectiv de cercetare a izvorât din constatarea că :"*securitatea energetică este un concept cu o înţelegere precară datorită influenţelor pe care le suferă prin competiţia pentru resurse energetice, schimbările şi provocările din mediul natural, disputele privind dreptul de proprietate supra resurselor şi datorită creşterii instabilităţii politice şi a crizelor în regiunea marilor producători de energie*"[18]

Un alt aspect important de care trebuie să ţinem seama atunci când se analizează conceptul de securitate energetică este că acesta nu are aceeaşi înţelegere peste tot. Deoarece este strâns legat de practica politică a diferitor actori. Unele state industrializate, importatoare de energie, pun în centrul definirii elementul „siguranţă a transportului"[19]. Altele acordă prioritate, în definire, elementului comercial—preţul. Ţările producătoare cum ar fi Federaţia Rusă au introdus un elemnt nou şi anume securitatea cererii(„security of demand")[20].

O bună definire a conceptului de securitate energetică, trebuie să se sprijine pe una sau alta din paradigmele cu care operează principalele şcoli din teoria relaţiilor internaţionale. În viziune realistă(neo) aceasta ar putea fi văzută că o competiţie dintre consumatori în „cursa" aprovizionării cu resurse energetice. Nu sânt puţini analişti care prezintă, de exemplu, geopolitica energetică a Asiei Centrale ca pe o „tablă de şah"[21] sau ca „un mare joc"[22]. Federaţia Rusă şi marile sale companii din domeniul petrolului şi al gazelor sânt acuzate de o politică de forţă în relaţiile pe care la promovează cu partenerii consumatori de energie. Analiştii care asociază războiul purtat de SUA şi Marea Britanie cu Irakul analizează politica de securitate energetică ale acestor ţări prin sintagma „imperialismul

[17] James R. SCHLESINGER, and Louis GIUSTI, *The New Energy security.* 2005 The Global Oil and Gas Forum, The Aspen Institute Publicashions Office, Queenstowns MD, Washington DC, 2006, pp. 1-2.
[18] EastWest Institute, Global Security Program, online http://www.ewi.info/programs/gsp/index.cfm?title=Global%20Security%20Program
[19] Daniel YERGIN, *op., cit*, în **Foreign Affairs**, vol. 85, no.2, April 2006, pp. 70-71
[20] Ibidem, p. 72.
[21] Zbigniew BRZEZINSKI, *Marea tablă de şah*,
[22] Itir TOKSÖZ, *Oil and the Role of the Major Powers in the Caspian and Central Asia*, în **Studies in Democratisation,** The e-Journal of The Center f or the Studies of Democracy at Northeastern University on line http://www.csd.neu.edu/Toksoz_vol1_Fall2002.htm, p. 40; Ziad Haider, *Oil Fuels Beijing's New Power Game,* 2005 **Yale Center for the Study of Globalization**, online http://yaleglobal.yale.edu/index.jsp

petrolului"[23]. Din această perspectivă securitatea energetică a unui actor depinde de poziţia pe care acesta o are în „balanţa mondială" a resurselor. Observatorii şi analiştii acestor dispute se străduiesc să evalueze corect raportul de forţe dintre actori în diferite bazine energetice şi natura intereselor pe care le promovează pe o axă ce se întinde de la conflictualitate la cooperare. Un cunoscut analist şi geopolitician al resurselor Michael T. Klare a introdus în circuitul ştiinţific o nouă sintagmă - *energo-fascismul* [24]. A făcut o asemănare între un alt concept - islamo-fascismul-la modă în analizele consacrate războiului dus de SUA împotriva terorismului global promovat de organizaţia Al-Qaeda. Analistul american defineşte energo-fascismul drept militarizare confruntării pentru a nu se diminua aprovizionarea cu petrol[25]

Analiza evenimentelor din Orientul Mijlociu şi din Asia Centrală pare să infirme tot mai mult paradigma realistă în proiectarea politicilor şi strategiilor de securitate. Prin folosirea paradigmei, *cooperative energy security* – crede Robert M Cutler[26], se poate asigura securitatea atât a producătorilor de energie cât şi a consumatorilor. Dealtfel sânt tot mai multe diplomaţii mai ales a marilor consumatori care îşi transmit semnale prin care îşi reafirmă faptul că nu vor folosi energia ca armă sau nu vor face din cursa pentru energie un factor de rivalitate politică. Concludent sînt în acest sens asigurările date de oficialii chinezi celor americani la începutul anului 2007[27]. Acest semnal este important pentru ambele state deoarece sînt cei mai mari consumatori de energie de pe piaţa mondială şi au politicile energetice bine structurate în cadrul politicilor de securitate naţională.

Viaţa internaţională s-a schimbat atât de mult în ultimele decenii încât a o mai observa şi analiza doar din perspectiva unei singure paradigme riscăm să obţinem o schemă simplistă şi fără relevanţă pentru evoluţiile reale din mediul internaţional. Hibridarea paradigmelor ar ajuta mult analistul în a observa evoluţiile de pe scena energetică din mediul internaţional. Un actor,

[23] Michael T. KLARE, *Blood and Oil: The Dangers and Consequences of America's Growing Oil Dependency,* New York: Henry Holt and Co, 2004; Paul Roberts, *The End of Oil: On the Edge of a Perilous New World*, Boston: Houghton Mifflin Co, 2004; George Caffentzis*, The Struggle for the Petroleum Commons: Local, Islamic, and Global,* WW4 REPORT #105 on line http://ww4report.com/105/planetwatch/petroleumcommons
[24] Michael T. KLARE, *Is Energo-fascism in Your Future?* **TomDispatch. com** online http://www.tomdispatch.com/index.mhtml?pid=157241
[25] Ibidem.
[26] Robert M. CUTLER, *A Strategy for Cooperative Energy Security in the Caucasus*, în ***Caspian Crossroads* 3**, no. 1, Spring 1997, p. 24.
[27] *China reassures US on military spending, energy,* în Asia Pacific News online http://www.channelnewsasia.com/stories/afp_asiapacific/view/250385/1/.html

funcție de situația concretă pe care o întâlneşte intr-o zonă energetică, de natura intereselor pe care le are, de tipul de relații pe care le promovează în acel spațiu poate să adopte comportamente care să se regăsească în interiorul mai multor paradigme din teoria relațiilor internaționale. Cu un partener/ într-un bazin energetic poate să se comporte conform teoriei realismului(neo), într-un altul să adopte o strategie de tip constructivist sau funcționalist.[28]

Securitatea energetică trebuie privită la rândul ei, în opinia noastră, tot în triplă ipostază: 1. ca *realitate obiectivă* ce există şi se manifestă în toate societățile contemporane indiferent de nivelul lor de dezvoltare economică sau de organizare politică dar şi în mediul internațional la toate nivelele de la local la global trecând prin regional; 2. ca produs al *cercetării teoretice* şi al observării mediului social, acolo unde activitatea umană se desfăşoară în strânsă legătură cu existența energiei şi 3. ca *set de decizii raționale şi acțiuni eficiente şi coerente* luate de actorii statali sau non-statali în scopul asigurării accesului la resurse, a transportului ei în siguranță şi a folosirii energiei în condiții de siguranță şi eficiență.

Securitatea energetică nu se poate realiza, indiferent dacă aceasta vizează o colectivitate umană sau o regiune a lumii, dacă nu există un actor legitim—statal sau non-statal— care să aibă capacitatea şi voința de a promova un *set de decizii raționale şi acțiuni eficiente şi coerente* în această direcție. Pornind de la definiția dată de Peter A. Hall unei politici adoptate de un stat sau actor non-statal într-un domeniu sau altul putem aprecia că politica energetică astăzi poate fi văzută ca *„totalitatea informațiilor şi ideilor care precizează cum factorii decidenți (policy-makers) percep problema, ce obiective generează aceasta pentru societatea în cauză şi prin ce mijloace îşi propun să o rezolve”*[29]. Modul de a gândi şi de a transpune în viață o asemenea politică depinde de o serie de factori obiectivi/subiectivi care pot fi întâlniți atât în interiorul societății dar mai ales în exteriorul ei[30]. Înțelegerea profundelor schimbări produse în mediul internațional atât din punct de vedere al naturii raporturilor dintre diferiți

[28] George CAFFENTZIS, *The Petrleum Commons Local, Islamic, and Global*, în **Alternatives,** Turkish Journal of International Relations, vol. 4, no.1-2, 2005, p. 108-109; Ted Hopf, *The Promise of Constructivism in International Theory*, în **International security**, summer 1998, vol. 23, no. 1, p.17-30

[29] Peter HALL, *Policy Paradigms, Social Learning, and the State. The Case of Economic Policymaking in Britai, ,* în **Comparative Politics**, Vol. 25. no. 3/1993, pp. 275-296.

[30] Shirley Ann JACKSON, Conference on *“Energy: Cost and Crisis”,* Tuesday, September 5, 2006, Knight Center for Specialized Journalism, University of Maryland College Park, Maryland

actori dar mai ales din cel al creşterii consumului de resurse de orice fel este hotărâtoare pentru orice om politic.

Epoca petrolului a intrat, cu siguranță, într-o nouă eră[31] în care soluțiile nu mai pot fi gândite ca acum câteva decenii când politica energetică a guvernelor era dictată doar de principiile economiei de piață. Cu siguranță societățile moderne vor trebui să fie pregătite pentru a face față altor provocări şi au prin urmare nevoie de noi politici de securitate în domeniul energiei. Până în anii ’80 ai secolului trecut, de exemplu, SUA nu aveau în domeniul energiei o politică sau o strategie specială. Astăzi vedem că orice stat indiferent de mărimea şi nivelul său de dezvoltare economică are astfel de instrumente.

Există moduri diferite de a gestiona problema energiei în societatea contemporană. Majoritatea specialiştilor apreciază că un actor are la îndemână cel puțin două căi: a). *prevenire şi pregătire* pentru a face față situațiilor de urgență şi b).*răspuns la criză*

Construirea politicilor energetice în lumea contemporană este în acelaşi timp artă dar şi ştiință. Este ştiință deoarece este nevoie de expertiză şi analiză înainte de a se lua o decizie dar şi artă pentru că omul politic trebuie să facă o alegere dintr-o multitudine de opțiuni şi posibilități de acțiune. Analistul Dr. Jack Barkenbus apreciază că în procesul elaborării unei politici de securitate energetică trebuiesc a fi parcurse mai multe etape. În primul rând trebuiesc identificate nevoile obiectiv/subiectiv generate de însăşi modul de funcționare al societății, ceea ce specialiştii americani numesc *identificarea problemei*. Problema este diferită de la o țară la alta şi este determinată, printre alți factori, de existența sau inexistența surselor proprii de energie care să acopere nevoile de consum şi dezvoltare economică.

În această fază se stabilesc obiectivele politicii energetice pe care un actor/stat o promovează la un moment dat. Nu există o rețetă unanim acceptată în ceea ce priveşte obiectivele şi mai ales modul cum acestea se regăsesc pe agenda de priorități a unui guvern. Analiza diferitor studii şi cercetări efectuate de specialiştii din domeniul politicilor energetice dar şi identificarea unor obiective care se găsesc în panoplia politicilor adoptate de diferite state ne conduce la concluzia că acestea ar putea să acopere următoarele domenii[32]: creşterea eficienței economice în aprovizionarea cu

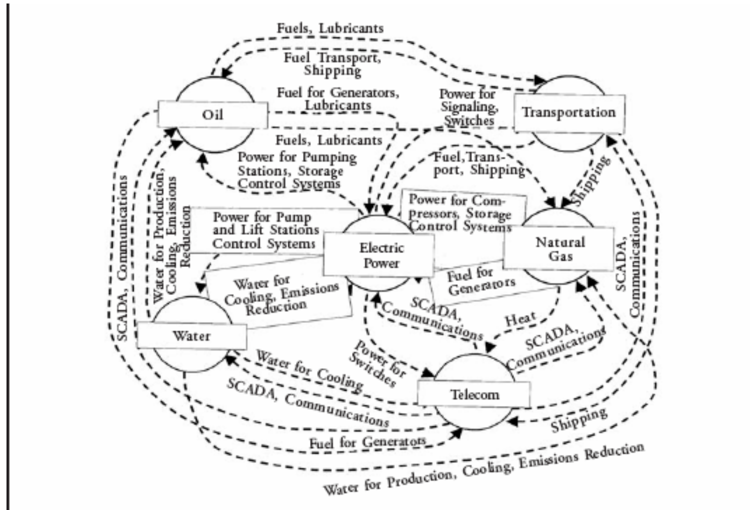
[31] Flynt LEVERETT, Pierre NOËL, *The New Axis of Oil*, în **The National Interest**, no 84, Summer 2006, pp. 32-35

[32] A se vedea şi **Center for Energy, Environmental, and Economic Systems Analysis** on line http://www.dis.anl.gov/ceeesa/programs/energy_analysis_tools.html#mead; Centrul a efectuat expertiză şi consultanță şi pentru guvernul român—cf *Assisting the World Bank and the Government of Romania in Developing a National Fuel Policy .*

energie; eficiență sporită în utilizarea diferitor surse de energie; diversificarea surselor de energie; o strânsă legătură între consistența politicii energetice şi a altor politici promovate de un guvern la un moment dat; o bună şi eficientă securitate energetică; o bună diplomație în domeniul energiei şi capacitatea de a obține energie la preturi atrăgătoare de pe piața externă; surse alternative de energie şi capacitate de a face față la întreruperea aprovizionărilor cu energie de pe piața externă; o cercetare ştiințifică eficientă în domeniul descoperirii şi promovării de surse alternative de energie etc.

Specialiştii americani au ajuns la concluzia că astăzi este atât de mare gradul de interdependență dintre sectorul energetic şi cel al transporturilor, cibernetic, bancar, sau al facilităților sociale şi de asigurare de sănătate încât este foarte greu să construieşti o politică în unul dintre aceste domenii fără a se ține cont de ceea ce se întâmplă în celălalt[33]. O întrerupere a rețelei electrice, pentru câteva ore, la nivelul unei aglomerări urbane cum este New York-ul, Londra, Moscova, Tokio, sau a oricărui alt mare oraş, înseamnă pierderi de multe sute de milioane de dolari la nivelul agenților economici. Pierderi incalculabile pot apărea în urma unui atac asupra sistemului informatic din domeniul bancar, al asigurărilor sau chiar în cel al distribuției de energie electrică. Un atac terorist asupra unei centrale nucleare de producere a energiei electrice ar echivala cu un dezastru social şi ecologic. Accidentul de la Cernobîl este un exemplu care nu lipseşte de pe agenda de studii de caz a nici unui analist sau specialist în probleme de securitate. Interdependența sectoarelor şi ramurilor economice în societatea contemporană este atât de mare încât este foarte greu să te referi doar la securitatea energetică. O disfuncție în oricare din nivele prin care circulă energia poate avea impact asupra societății in ansamblul ei. Acest fapt se poate vedea şi în schema prezentată mai jos:

[33] Mattew H. BROWN, Christie REWEY, Troy GIULIANO, *Energy Security*, Washington D.C., 2003, p. 9



Source: Jim Peerenboom, Argonne National Laboratory, 2002.

După identificarea problemei majore din domeniul energiei şi stabilirea obiectivelor pe termen scurt, mediu şi lung se face analiza şi identificarea căilor de rezolvare a obiectivelor în domeniul securității energetice. Este etapa în care se construieşte *strategia de securitate energetică* prin care se stabilesc, în mod concret, căile şi mijloacele folosite pentru promovarea politicii energetice.[34] Acest instrument de lucru poate să poarte diferite denumiri, funcție de tradiția şi modul de percepere a rezolvării unei probleme într-o țară sau alta[35]. În SUA, de exemplu, după identificarea „problemei" se elaborează un *Action Plan* în Franța şi în alte țări europene se elaborează o Strategie națională. Politicile de securitate în domeniul energiei se elaborează la nivelul guvernului din fiecare țară şi face parte integrantă din programul de guvernare care este legitimat prin vot popular dar şi aprobat de Parlament.

Politica în domeniul energiei a celui mai mare consumator de pe glob la ora actuală—Statele Unite ale Americii—este creionată în conformitate cu

[34] Dr. Jack BARKENBUS, *Expertise and the Policy Cycle,* **Energy, Environment, and Resources Center The University of Tennessee,** September 1998 online, http://209.85.129.104/search?q=cache:eVA7zqTEIIsJ:www.gdrc.org/decision/policycycle.pdf+Energy+policy+options+Studies+of+risk+in+the+policy+process&hl=ro&ct=clnk&cd=26&gl=r

[35] Allan W. LERNER, *The Politics of Decision-Making*, Sage Publications, London, 1976, p. 8.

îndeplinirea a zece obiective strategice stabilite la nivelul Administraţiei după ce aceasta s-a consultat cu structuri de expertiză, instituţii publice şi alte organisme specifice societăţii americane prin care opinia publică influenţează guvernul.[36] În acest sens s-a constituit un grup de oameni de ştiinţă şi analişti politici - National Energy Policy Development Group—condus de Dick Chaney pentru a studia problemele energetice şi a stabili unele obiective coerente şi viabile pentru politica energetică a SUA.

Uniunea Europeană a elaborat, în primăvara anului 2006, o Cartă Vedre a energiei pe baza căreia se vor elabora noile strategii europene în domeniul energiei la nivelul statelor componente[37]. Aceasta are la bază expertiza institutelor şi centrelor de cercetare în domeniul energiei care funcţionează pe baza proiectelor şi recomandărilor făcute de forul european. Obiectivele înscrise în Carta verde vor fi, la rândul lor, şi repere pentru elaborarea politicilor energetice la nivelul statelor ce alcătuiesc UE.

China a devenit în ultimii ani unul dintre cei mai mari consumatori de energie la nivel mondial datorită creşterii economice accelerate ce o înregistrează. Problema identificată de specialiştii chinezi este în ecuaţia—*Energy Supply and Demand Gap*[38]. Pentru rezolvarea ei China a elaborat o „Mare Strategie" în domeniul energiei cu patru obiective majore. Este foarte interesant de subliniat faptul că unul dintre aceste obiective vizează cooperarea cu ceilalţi mari consumatori de energie la nivel american, în special cu SUA.[39]

Specialiştii francezi apreciază că o politică energetică eficientă trebuie să fie conexată cu cea din domeniul economic şi al protejării mediului înconjurător dar şi diplomaţiei.[40] Obiectivele urmărite în politica energetică a Franţei au fost stabilite în urma unor dezbateri de amploare naţională, care au avut loc în primăvara anului 2003,cu participarea partidelor politice, a sindicatelor, a asociaţiilor şi organizaţiilor ştiinţifice, instituţiilor universitare, mass media. Concluziile şi ideile rezultate au făcut obiectul

[36] A se vedea pe larg, The White House, President George W. BUSH, *Energy Security for the 21st Century*, online http://www.whitehouse.gov/infocus/energy/

[37] *Livre vert sur l'énergie*, online, http://www.touteleurope.fr/fr/actualite-europeenne/suivi-legislatif/liste-des-textes-suivis/livre-vert-sur-lenergie.html

[38] Dr. XUECHENG Liu, *China's Energy Security and Its Grand Strategy* online http://209.85.129.104/search?q=cache:SIdoic4_VLAJ:www.stanleyfoundation.org/reports/pab06chinasenergy.pdf+build+the+energy+security+policy+strategic+goals&hl=ro&ct=clnk&cd=14&gl=ro

[39] Ibidem .

[40] **Institut des hautes études de défense nationale**, *Rapport du Comité n° 5—L'énergie au XXIème siècle,* online http://www.ihedn.fr/formations/sr_rapports/sr_166_rapport_com5.pdf.

unei *Cărţi Albe a energiei.* Potrivit acesteia politica energetică din Franţa are ca principale obiective: furnizarea de energie sub toate formele—electrică, gaze naturale, carburanţi etc.—în mod continuu către consumatori; obţinerea acesteia la un preţ competitiv atât pentru consumatorii industriali cât şi casnic; protejarea mediului înconjurător prin reducerea emisiilor de gaze în atmosferă.[41]

La antipozi politica energetică este percepută diferit deoarece şi probleme cu care societăţile din această zonă sânt diferite. În Australia politica energetică este structurată în conformitate cu satisfacerea a patru probleme—Reliability; Efficiency; Responsibility; Equity[42]. Japonia la rândul ei şi-a stabilit politica energetică în conformitate cu rezolvarea a trei probleme—diversificarea resurselor sale energetice; reducerea dependenţei de petrol şi creşterea eficienţei energetice la nivelul întregii economii şi societăţi.[43] India, o altă ţară în care cererea de energie va creşte spectaculos şi-a fixat pentru anii următori să-şi reducă dependenţa de importul de petrol şi cărbune şi să dezvolte sursele alternative de energie—solară, Bio-diesel, nucleară şi hidroelectrică.[44]

În ţările cu abundenţă de surse energetice problema principală este cea legată de securitatea exploatării dar şi a eficienţei în raportul cost câştig pe piaţa mondială. Este în fapt o competiţie care se desfăşoară între producătorii de energie şi consumatorii ei. Problema fundamentală este ca această competiţie să nu se desfăşoară în logica jocului de sumă nulă care presupune de cele mai multe ori comportament conflictual ci de sumă variabilă.[45] În ţările care sânt în curs de afirmare pe piaţa mondială a petrolului—cele din nord-vestul africii, din africa subsahariană sau din Asia Centrală principala problemă este asigurarea unui climat de stabilitate şi securitate în exploatarea şi transportul resurselor energetice. În aceste ţări energia şi exploatarea petrolului este indisolubil legată de eradicarea sărăciei şi dezvoltare durabilă. Specialiştii apreciază că politica acestor state în

[41] Ibidem.

[42] *A Discussion Paper for an ACT Energy Policy*, March 2006 http://www.sustainability.act.gov.au/energy/17103-ACT%20Chief%20Ministers-Office%20of%20Sustainability-ACT%20Energy%20Policy%202006-Final.pdf

[43] Willhemina WAHLIN, *Powering up a nation: Energy security in Japan and Australia* în **Australian Review of Public Affairs**, November 2006, online http://www.australianreview.net/digest/2006/11/wahlin.html

[44] Jai HIND, *Energy Independence*, Address to the nation on the eve of the 59th independence day-2005 online http://presidentofindia.nic.in/scripts/independencedetail.jsp?id=6

[45] Michael A. TOMAN, *International Oil Security: Problems and Policies*, **The Brookings Review**, Spring 2002 Vol.20 No.2, pp. 20-23.

domeniul energiei stă sub semnul paradoxului.[46] Câştigurile rezultate din exporturile de petrol în loc să fie, prin redistribuire guvernamentală, în dezvoltare economică durabilă ci, în multe din statele africane - Nigeria, Angola, Gabon etc. - în achiziționarea de arme şi perpetuarea conflictelor.

În alte state bogate în resurse, cum ar fi cele din America Latină - Venezuela, Brazilia, Mexic, Bolivia—politica energetică este puternic influențată de tendința acestor state de a re/naționaliza importante sectoare sau chiar în întregime exploatarea şi transportul petrolului şi a gazelor naturale. America Latină produce doar 8.4% din totalul mondial energetic, dar este de menționat faptul că 30% din acesta este consumat în SUA[47]. Din acest punct de vedere măsurile luate de Venezuela în ceea ce priveşte politica sa energetică, de exemplu, produc îngrijorare în mediul politic american şi nu numai.

Şi mai interesant este din acest punct de vedere încercarea unor state cu politici energetice de acest gen de a cartela producția şi exportul dar mai ales de a înființa o bursă a petrolului ca alternativă la ceea ce specialiştii numesc „petrodolari". Sânt specialişti care consideră că încercarea Iranului de a alcătui un plan prin care să poată concura două dintre cele mai puternice burse de pe piața petrolului–*New York's NYMEX* şi *London's IPE*—constituie pentru SUA o sfidare mai mare decât cea pe care a produs-o Saddam Hussein în 2003. acest fapt ar determina Administrația americană să aleagă, pentru soluționarea acestei sfidări aceeaşi cale pe care a folosit-o în Irak.[48]

Politica energetică a statelor producătoare dar cu potențial geopolitic în mediul internațional contemporan este la polul opus celor adoptate de cele ce în literatura de specialitate sunt numite - failed states. Acestea au tendința de a se folosi de resursa energetică pentru a-şi impune politicile şi interesele în dauna statelor cu resurse energetice insuficiente în raport cu nevoile lor. Lucrul acesta a devenit evident în cazul Rusiei[49] şi chiar a Iranului. Federația Rusă poate să folosească energia ca instrument de forță şi

[46] Matthias BASEDAU, Wolfram LACHER*, A Paradox of Plenty? Rent Distribution and Political Stability in Oil States*, GIGA Research Program: no.21, April 2006, online, www.giga-hamburg.de/workingpapers; Ian Gary, *Do Oil and Democracy Mix?* În **Beyond Democracy**, vol.1, no.3, 2005, pp. 36-39

[47] Conn HALLINAN, *Hunting Hugo*, în **Foreign Policy in Focus,** October 23, 2006, on line http://www.fpif.org/fpiftxt/3630

[48] William CLARK, *The Real Reasons Why Iran is the Next Target: The Emerging Euro-denominated International Oil Marker*, în **Energy Bulletin**, online, http://www.energybulletin.net/2913.html

[49] Marshall AUERBACK, *Putin And The Geopolitics Of Oil*, în **Energy Bulletin**, online, http://www.energybulletin.net/1858.html;

promovare a politicii sale de mare putere şi datorită particularităților în care se desfăşoară procesul de reformă la nivelul sistemului politic dar şi economic. Statul controlează cea mai mare parte a resurselor minerale şi de energie.

Încercarea Occidentului de a influența decisiv mersul acestor reforme, în opinia unor specialişti, a eşuat odată cu expermentul Yukos.[50] Pe de altă parte însuşi preşedintele Vladimir Putin poate fi considerat un fin cunoscător al locului şi rolului pe care îl pot juca în viitor resursele naturale în politica externă a statelor. În vara anului 1997 şi-a susținut teza de doctorat - "Mineral'no-syr'evye resursy v strategii razvitiia Rossiiskoi ekonomiki"/ Mineral Natural Resources in the Strategy for Development of the Russian Economy - în care a analizat modul cum Rusia poate să obțină avantaje strategice în competiția pentru propria dezvoltare dar şi în dorința sa de a redeveni o mare putere sau cel puțin una regională.[51]

Înțelegerea caracteristicilor dar şi a obiectivelor pe care actorii din mediul internațional contemporan şi le fixează prin politicile energetice este foarte importantă pentru un guvern din mai multe motive. În primul rând astăzi datorită creşterii gradului de interdependeță în dezvoltarea economică şi a accentuării procesului de globalizare nici un stat/comunitate nu mai poate să-şi asigure de unul singur independența energetică[52]. Obiectivele pe care şi le fixează un actor prin politica sa energetică dar mai ales modul cum acestea sânt aplicate în practică influențează în mod direct politica energetică a altui actor şi îi determină în mod direct comportamentul pe piața energetică. În al doilea rând o bună cunoaştere a politicilor energetice a principalilor actori din domeniul energetic fie mari producători fie mari consumatori conduce la promovarea unei politici energetice realiste.

Politica energetică este astăzi atributul statului deşi nu lipsesc punctele de vedere care promovează reducerea rolului său în sectorul energetic pentru a lăsa mecanismele de piață să lucreze în interesul cetățeanului. Trei dintre apreciații specialişti şi experți ai guvernului american pe probleme de energie Mattew H. Brown, Christie Rewey, Troy Giuliano consideră că statul nu poate fi scos din ecuația elaborării politicii de securitate deoarece el trebuie să coordoneze strategiile de securitate adoptate de diferiți

[50] A se vedea pe larg, J. Robinson WEST, *The Future of Russian Energy***, The National Interest**, vol. 80, Summer 2005, pp. 125-127; Philip Hanson & Elizabeth Teague*, Big Business and the State in Russia*, **Europe-Asia Studies**, vol. 57, no.5, July 2005, pp. 657-680; William TOMPSON, *Putting Yukos in Perspective*, **Post-Soviet Affairs**, vol. 21, no. 2, April-June 2005, pp. 159-181

[51] Harley BALZER, *The Putin Thesis and Russian Energy Policy*, **Post-Soviet Affairs**, Vol. 21, no. 3, 2005.

[52] Mattew H. BROWN, Christie REWEY, Troy GIULIANO, *op., cit.*, p.62.

actori(de stat şi privaţi) implicaţi pe piaţa de producţie transport şi consum al energiei, să elaboreze strategia şi planurile de răspuns la situaţiile de urgenţă apărute ca urmare a manifestării unora dintre ameninţările la adresa securităţii energetice; să aloce resursele materiale şi financiare pentru reabilitarea zonelor afectate în urma unor catastrofe produse ca urmare a unui atac terorist asupra unor depozite de gaz/petrol, cutremur care a afectat o centrală nucleară etc.[53] Este atribuţia statului, prin instituţiile sale legitime, să construiască edificiul legislativ şi normativ în care să reglementeze activitatea energetică inclusiv cea care ţine de domeniul securităţii energetice. Statul este cel care desemnează instituţiile şi forţele care să acţioneze pentru securizarea energetică a societăţii dar şi în cazul apariţiei unor situaţii de urgenţă în sectorul energetic.

O bună politică energetică se verifică prin răspunsurile pe care actorii clasici/nonclasici le pot da la apariţia situaţilor de criză pe toate cele trei segmente—producţia, transportul şi consumul de energie. Aceste situaţii de criză pot fi generate de ameninţări clasice sau asimetrice. Prin urmare, aşa cum s-a arătat anterior, în situaţii de criză politicile energetice au impact asupra economiei statului dar şi asupra politicilor sociale sau fiscale pe care acesta le promovează la un moment dat.

Statele, în contextul schimbărilor şi evoluţiilor tot mai impredictibile din actualul mediu internaţional de securitate, trebuie să aibă nu numai o strategie de securitate eficientă în domeniul energetic ci şi pentru alte sectoare ale economiei si societăţii care depind direct de asigurarea în flux continuu şi la preţuri acceptabile a energiei[54]. Apare o situaţie de criză generată de o creştere imprevizibilă de preţ a gazului pe care un actor *A* îl achiziţionează de la un producător *B*. Creşterea nu este determinată de mecanismele de piaţă ci de folosirea de către *B* a gazului natural ca instrument de constrângere politică. *A* dispune de o strategie de securitate energetică bună dar nu are pentru acel moment resursele financiare pentru a achiziţiona gazul minim necesar este în situaţia de a nu avea o soluţie eficientă şi dezirabilă! Diplomaţia energiei nu mai este astăzi pentru nici un politician o figură de stil. Disputa dintre Belarus şi Federaţia Rusă asupra preţului la gaze pe de o parte şi a celui plătit pentru tranzitul acestui produs către consumatorii din EU ni a avut efecte doar asupra politicilor energetice ale celor două state, dar nu este singurul exemplu de acest fel.

Un rol important în construirea politicilor energetice revine percepţiilor pe care liderii implicaţi în acest proces. Aceştia trebuie să aibă o reprezentare adecvată pe termen scurt dar şi lung a nevoilor energetice din

[53] Ibidem, pp. 34-35.
[54] David J. BJORSTAD, T. Randal CURLEE, Douglas R. BOHI, *op., cit*., p. 13

propria societate, a posibilităţilor de a le procura şi mai ales asupra situaţilor de criză care ar putea surveni în procesul de aprovizionare şi consum. Acest lucru presupune expertiză de bună calitate dar mai ales să existe la îndemâna decidentului la momentul oportun[55]. Nu în ultimul rând aceasta depinde calitatea instrumentelor, de utilizarea metodelor adecvate de analiză. După primul şoc petrolier a devenit tot mai des folosită metoda scenariilor[56] şi a studiilor de caz.

[55] A se vedea pe larg, David J. BJORSTAD, T. Randal CURLEE, Douglas R. BOHI, *Energy Policy, Public Policy, and The Role of The DOE Office of Energy Emergencies,* Oak Ridge National Laboratory, Tennessee, 1991, pp. 3-14
[56] Constantin HLIHOR, *Geopolitic şi geostrategia în analiza relaţiilor internaţionale contemporane,* Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005, p. 310-324; Nebojsa Nakicenovic, (ed.) *Global Energy Perspectives*, Cambridge University Press, New York, 1998, pp.334-365

O PROPUNERE: CLUBUL DE LA BUCUREŞTI PENTRU STUDIEREA EVOLUŢIEI FENOMENULUI MILITAR

General de brigadă dr. Maricel D. POPA

Orice proces complex şi complicat determină o dinamică pe măsură. La nivelul arhitecturii internaţionale, designul coordonatelor sistemului de securitate este dat de suma legilor, normelor şi principiilor elaborate şi impuse de marile puteri, în aceeaşi măsură ca şi de organizaţiile şi organismele internaţionale, în principal de O.N.U., dar nu numai.

Între puterea militară şi securitatea unei entităţi statale s-au stabilit noi raporturi, ciudate pentru începutul acestui secol: oriunde şi oricare securitate naţională nu mai are ca sursă unică puterea militară, aşa cum insecurităţile militare nu sunt unicele pericole la adresa entităţii respective.

În scopul conturării şi consolidării mesajelor moderne, ştiinţifice, privind analizarea şi înţelegerea principalelor coordonate ale fenomenului militar contemporan, în toată complexitatea sa, în condiţiile globalizării, propun înfiinţarea, la Bucureşti, a Clubului pentru studierea evoluţiei fenomenului militar.

Prezint, mai jos, câteva argumente – politice şi economico-financiare - în favoarea propunerii mele (inclusiv ca subiecte sau teme de studiu).

Economia de piaţă reprezintă o formă modernă de organizare şi funcţionare a activităţii economice, în care oamenii acţionează în mod liber şi eficient, în concordanţă cu regulile universale şi dinamice ale pieţei, fapt ce face posibilă valorificarea maximă a resurselor limitate existente, pentru satisfacerea nevoilor nelimitate. În aceste condiţii, au apărut şi se dezvoltă noile concepţii şi mentalităţi, favorabile sistemului economic de piaţă.

Economia de piaţă este o economie monetară, presupunând combinarea factorilor de producţie nu doar în unităţi naturale. Se combină, de fapt, preţurile acestor factori, rezultatul final al activităţii economice fiind exprimat, de asemenea, în unităţi băneşti.

O caracteristică de bază a economiei de piaţă pune în evidenţă faptul că instituţiile financiare au devenit agenţi economici indispensabili. Fără reţeaua

relativ atotcuprinzătoare (la nivel naţional) şi dinamică de instituţii financiar - bancare nu s-ar putea asigura mobilizarea resurselor băneşti temporar disponibile şi orientarea lor, pe bază de interes economic, spre unităţile care au nevoie de resurse financiare.

Trebuie accentuat asupra faptului că nu poate fi vorba de economie de piaţă modernă fără mecanisme financiare operative şi active.

Mecanismul economiei de piaţă constă din ansamblul mijloacelor şi metodelor de antrenare a resurselor, ca şi din pârghiile de susţinere a activităţilor prin care economia, în ansamblul ei, şi fiecare verigă a acesteia sunt puse în mişcare cu raţionalitate şi eficienţă economică. O trăsătură a acestui sistem constă în faptul că statul democrat de drept - prin funcţiile sale de agent economic autonom şi prin politicile economice duse - are un rol tot mai notabil în ansamblul mecanismului economiei de piaţă.

Una din modalităţile esenţiale de influenţare a activităţii economice de către stat o reprezintă constituirea şi repartizarea fondurilor de resurse financiare publice. Acest lucru este valabil oriunde în lume.

Îndeplinind o funcţie specifică importantă a statului - apărarea naţională, armata este şi un beneficiar de seamă a resurselor financiare publice.

În cartea sa, intitulată “Management”, apărută la Boston în anul 1986, Robert Kreitner afirma: “Managementul este procesul prin care se acţionează împreună cu şi prin alţii pentru a realiza obiectivele organizaţiei, într-un mediu în continuă schimbare. Punctul central al acestui proces îl constituie eficacitatea cu care sunt utilizate resursele limitate” [1]. Această definiţie esenţializează în conţinutul său tot ceea ce este comun în multiplele concepţii manageriale moderne.

Atunci când se stabileşte destinaţia cheltuielilor publice, trebuie să se pornească de la nevoile sociale care necesită să fie satisfăcute cu prioritate pe seama resurselor disponibile. În condiţiile economiei de piaţă, politica financiară a statului va trebui să asigure, în primul rând, realizarea obiectivelor de politică economică naţională, fără a ignora realizarea obiectivelor de politică socială, precum şi buna funcţionare a instituţiilor chemate să asigure satisfacerea celorlalte nevoi obşteşti (incluzând aici şi apărarea naţională).

Politica financiară constă dintr-un ansamblu de principii, norme şi reguli ce stau la baza activităţii financiare a statului, care este desfăşurată pentru interesele naţionale imediate şi de perspectivă, cuprinzând şi mijloacele folosite pentru a realiza strategia propusă în acest scop.

Politica financiară este parte integrantă a politicii generale a statului şi are un rol esenţial în promovarea şi în concretizarea programelor de dezvoltare economică, de protecţie socială, de ocrotire a sănătăţii populaţiei, de dezvoltare a culturii, de asigurare a echilibrului ecologic, de apărare naţională ş. a.

---

[1] Richard L. DAFT, **Management**, The Dryden Press, Chicago, 1988, p. 60.

Realizarea obiectivelor stabilite presupune atât asigurarea resurselor financiare publice necesare, cât şi intervenţia statului în economie, cu ajutorul pârghiilor şi al instrumentelor specifice, al instituţiilor, al organelor şi al reglementărilor financiare, pentru influenţarea proceselor economice şi a relaţiilor sociale, într-o etapă determinată.

Politica financiară a statului are mai multe domenii principale de manifestare dar, în continuare, ne vom opri doar asupra cheltuielilor publice.

Politica promovată în domeniul cheltuielilor publice trebuie să stabilească mărimea, destinaţia şi structura optimă a acestor cheltuieli, să definească obiectivele ce trebuie atinse prin efectuarea diferitelor categorii de cheltuieli, să precizeze căile, metodele şi instrumentele ce trebuie folosite pentru ca obiectivele respective să fie realizate cu minimum de efort financiar[2].

Un adevăr axiomatic stipulează faptul că nici o societate nu trebuie să consume mai mult decât produce. Din această cauză, cea mai importantă preocupare a organelor de decizie, în domeniul politicii financiare, o reprezintă stabilirea cheltuielilor totale ale societăţii în limitele resurselor ce pot fi mobilizate pe plan naţional.

Ponderea cheltuielilor publice în produsul intern brut arată cât din acest produs este preluat de colectivitatea naţională şi utilizat pentru satisfacerea nevoilor sociale. În mod evident, există un raport direct proporţional între nivelul de dezvoltare economică şi socială a unei ţări şi mărimea cheltuielilor publice ale acesteia.

Cheltuielile publice exprimă relaţiile economico - sociale în formă bănească manifestate între stat, pe de o parte, şi persoanele fizice şi juridice, pe de altă parte, cu ocazia repartizării şi a utilizării resurselor financiare ale statului, în scopul îndeplinirii funcţiilor acestuia. Conţinutul economic al cheltuielilor publice se află în legătură directă cu destinaţia lor[3].

Resursele financiare fiind limitate, destinaţiile lor sunt concurenţiale (de aici, rezultă lungul dialog, la nivelul Guvernului şi al Parlamentului, în procesul promovării şi al aprobării bugetului de stat, prin lege).

Resursele financiare publice se constituie şi se gestionează printr-un sistem unitar de bugete, în condiţiile asigurării echilibrului financiar.

Şi astfel, în cadrul procesului bugetar ar trebui să se materializeze corelaţiile optime în repartizarea produsului intern brut, prin stabilirea cheltuielilor publice pe destinaţii - învăţământ, cultură, asigurări şi asistenţă socială, acţiuni economice, apărare naţională etc.

---

[2] **Finanţe publice** (coordonator - prof. univ. dr. Iulian VĂCĂREL), Editura Didactică şi Pedagogică R. A., Bucureşti, 1992, p. 86.
[3] Ibid., p. 89.

Din relaţia contradictorie a resurselor financiare limitate şi a destinaţiilor concurenţiale ale acestora, se desprinde necesitatea imperativă a utilizării lor în condiţii de maximă eficienţă. Această necesitate este valabilă atât pentru cheltuielile din sfera materială, cât şi pentru cele din sfera nematerială, interesând atât eficienţa economică a fondurilor folosite, cât şi eficienţa lor socială.

Acestor cerinţe li se supun şi cheltuielile pentru apărare. Dincolo de alte modalităţi de abordare, apărarea naţională reprezintă o importantă problemă şi pentru politica financiară a statului. Prin urmare, cheltuielile pentru apărare se suportă în exclusivitate din resursele financiare publice constituite în bugetul de stat, fiind, deci, supuse rigorilor bugetare.

Apreciem că putem sintetiza cele de mai sus, afirmând că, în cadrul politicii interne a statului, rezultantă şi componentă a programelor grupărilor politice aflate în sfera puterii, se află şi obiectivele şi acţiunile referitoare la apărarea naţională. La rândul său, politica financiară, făcând parte integrantă din politica generală a statului, îndeplineşte un rol important în traducerea în viaţă a politicii de apărare a ţării. Aceste relaţii, sau interrelaţii, definesc raportul dintre finanţele publice şi finanţele armatei, precum şi rolul lor în întărirea capacităţii de apărare a ţării, respectiv, influenţa lor favorabilă asupra acesteia.

Întărirea capacităţii de apărare a ţării constituie o operă complexă şi cu profunde implicaţii; ea presupune soluţionarea unor probleme multiple, nu numai în domeniul militar propriu - zis, ci şi pe tărâmul vieţii economice, social - politice şi financiare a ţării. Capacitatea de apărare este o expresie şi un rezultat, pe de o parte, al tuturor posibilităţilor materiale, umane, morale, tehnico - ştiinţifice, financiare, politice şi de altă natură pe care ţara le poate mobiliza în vederea respingerii unei potenţiale agresiuni, de multe ori asimetrică, şi, pe de altă parte, a artei de a valorifica la nivel superior aceste resurse umane, materiale, financiare şi informaţionale, în concordanţă cu obiectivele stabilite pentru realizarea, protejarea şi afirmarea intereselor apărării naţionale.

În ţările cu bogată experienţă democratică şi puternic dezvoltate economic, aceste problematici se regăsesc şi se rezolvă prin operaţionalizarea conceptului de *management al resurselor de apărare*, fundamentat şi susţinut de o legislaţie solidă, nefluctuantă, cu evidente rezultate benefice.

În ceea ce ne priveşte, putem concluziona că finanţele ţării, ca şi dezvoltarea economiei, ştiinţei şi culturii, a celorlalte domenii ale vieţii sociale au o importanţă deosebită pentru întărirea capacităţii de apărare.

Apreciem, astfel, că finanţele publice prezintă importanţă pentru întărirea capacităţii de apărare, în primul rând, prin aceea că asigură

constituirea şi repartizarea fondurilor băneşti necesare finanţării cheltuielilor sistemului militar. În al doilea rând, prin rolul lor în economie, finanţele contribuie, implicit, la creşterea potenţialului economic de apărare. Şi, nu în ultimul rând, finanţele prezintă importanţă pentru întărirea capacităţii de apărare prin contribuţia lor la folosirea raţională a fondurilor băneşti puse la dispoziţia armatei, numai în conformitate cu prevederile bugetului de stat şi în condiţiile unei ordini şi discipline riguroase în administrarea banilor publici.

Pe de altă parte, controlul şi evaluarea traducerii în viaţă a deciziilor financiare adoptate, al îndeplinirii obligaţiilor legale pe această linie, al gestionării patrimoniului administrat de armată constituie alte domenii de interes în materie de finanţe ale apărării, ca parte componentă, importantă a finanţelor publice.

În cadrul cheltuielilor publice ale fiecărei ţări, nivelul cheltuielilor militare este exprimat prin mărimea absolută a acestora şi, la fel de semnificativ, prin ponderea lor în totalul cheltuielilor publice şi în produsul intern brut. De altfel, referitor la conţinutul economic al cheltuielilor militare, literatura străină a finanţelor publice apreciază că ele au, prin excelenţă, un caracter neproductiv, reprezentând un consum final de produs intern brut.

Stabilirea volumului cheltuielilor pentru apărare este, înainte de toate, un proces de decizie politică, întrucât esenţa sa constă în alocarea resurselor disponibile pentru bunuri publice (inclusiv apărarea naţională) care, întotdeauna, necesită mai mulţi bani decât resursele existente.

În mod concluziv, afirmăm că, potrivit principiilor şi priorităţilor stabilite prin politica financiară a statului, finanţele armatei reprezintă rezultatul deciziilor adoptate în acest sens, respectiv volumul fondurilor de resurse financiare publice destinat apărării naţionale.

Detaliile de mai sus reprezintă câteva argumente, subiective, fără îndoială, în favoarea propunerii de a înfiinţa, la Bucureşti, un centru, un club, o instituţie pentru studierea fenomenului militar contemporan.

Din acest punct de vedere, pregătirea viitorului poate să înceapă şi dintr-un astfel de loc, pe care îl propun sub egida Universităţii Naţionale de Apărare, în cooperare, eventual, cu Academia Română.

Nivelul ştiinţific românesc de competenţă şi de expertiză, în acest domeniu, precum şi cooperarea internaţională specializată, sunt elemente definitorii ale unei viitoare activităţi eficiente, de mare succes şi de mare ecou, în ceea ce priveşte analizarea şi înţelegerea fenomenului militar.

SPECTRUL ACŢIUNILOR MILITARE VIITOARE

Locotenent colonel Alin BODESCU

The operational environment has been continually changing and so has the spectrum of military actions. The risks, with which security environment is confronted, are both of a military and non-military nature, multidirectional in character, and difficult to be foreseen. Uncertainty, instability and the likelihood of unexpected crises reflect only the tip of the iceberg. Military is called upon to provide its expertise, experience and ability to deal with a large range of events. To better match the security requirements with the appropriate military capabilities, the doctrine analyzes the best responses - military operations - for every possible situation.

This paper examines, comparatively, how this endeavour is reflected into current allied doctrine and imagines a comprehensive spectrum of military actions.

"Aptitudinile pur militare nu mai sunt suficiente. Pentru obţinerea succesului, este necesară combinarea unui întreg spectru de acţiuni militare, paramilitare şi civile…"
Preşedintele John F. Kennedy
Scrisoare adresată Forţelor Terestre ale SUA,
11 aprilie 1962[1]

Consecinţele devastatoare ale războiului, reacţia puternic ostilă a opiniei publice faţă de recurgerea la folosirea forţei dar, mai ales, disproporţia mare între rezultatele obţinute şi consumul de resurse pentru ducerea războiului au determinat ca la sfârşitul mileniului al II-lea, factorii de decizie politică din lumea civilizată să înţeleagă că războiul, deşi încă un rău necesar, nu mai putea fi abordat ca o ultimă soluţie pentru îndeplinirea scopurilor politice. În planul practic, s-a observat aplicarea selectivă a forţei iar gestionarilor tradiţionali ai forţei li s-au găsit întrebuinţări alternative. În plan teoretic, prin acţiune militară nu mai înţelegem, în mod simplist, o încleştare violentă între două entităţi militare, o luptă armată. Mai mult decât atât, aria acestui concept s-a lărgit considerabil, astfel încât forţele armate

[1] *Doctrine for the armed forces of USA,* JP 1/ 2007, p I-6, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1.pdf , accesat la 22.10.2007

sunt, astăzi, implicate chiar în operaţii militare civice[2] în care armata îndeplineşte o funcţie socială pentru care nu are calificarea necesară, iar forţa armată nu are nici un rol. Provocarea lansată de mediul de securitate viitor constă tocmai în determinarea acelor tipuri de acţiuni pe care le vor executa militarii în acel context şi efectele pe care acestea trebuie să le producă.

Articolul de faţă îşi propune să identifice doctrina comună cu privire la spectrul acţiunilor militare sau, altfel spus, totalitatea acţiunilor care au o dimensiune militară.

Delimitări conceptuale

Înainte de a dezvolta subiectul propus prin acest articol, este necesar să clarificăm doi termeni şi anume: *acţiunea militară* şi *spectrul acţiunilor militare*. Pentru aceasta vom studia modul în care doctrina militară curentă relevantă şi literatura de specialitate definesc aceşti termeni.

Doctrina acţiunilor întrunite ale forţelor armate ale României[3] oferă trei definiţii pentru acţiunea militară. Cea mai cuprinzătoare definiţie pentru condiţiile mediului operaţional modern consideră acţiunea militară ca *…ansamblul activităţilor concepute, planificate şi desfăşurate de structurile militare pentru îndeplinirea misiunilor încredinţate, concretizate în forme de luptă armată, în acţiuni militare altele decât războiul sau în forme asociate acestora.* Definiţia citată, deşi face trimitere la concepte pe care literatura de specialitate, între timp, le-a eliminat din uzul curent (*acţiuni militare altele decât războiul*), prefigura diversitatea acţiunilor militare.

Literatura NATO nu defineşte acţiunea militară dar asimilează *operaţia*, prin elementele de bază ale definiţiei, conceptului de acţiune militară. Astfel, conceptul de *operaţie* are un areal de responsabilitate destul de mare, suprapunându-se practic sferei noţiunii superioare a acţiunii militare. Aceasta reprezintă: *o acţiune militară sau îndeplinirea unei misiuni militare de importanţă strategică, tactică, a unei categorii de forţe armate, de pregătire a trupelor sau administrativă* sau *procesul de desfăşurare a luptei, incluzând aici mişcarea, aprovizionarea, atacul, apărarea şi manevrele necesare pentru atingerea obiectivelor unei bătălii sau campanii.*[4] Definiţia analizată, agreată de statele membre încă din anul 1973, utilizată în mod

[2] *Doctrina militară americană,* de exemplu, defineşte acţiunea militară civică (***military civic action***) drept întrebuinţarea forţelor armate în proiecte utile populaţiei locale în domenii ca educaţia, instruirea, lucrările publice, agricultura, transporturile, comunicaţiile sau sănătatea, contribuind astfel la dezvoltarea economică şi socială. Această implicare va servi la îmbunătăţirea relaţiei armatei cu populaţia civilă. http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1.pdf , accesat la 22.10.2007

[3] *Doctrina acţiunilor întrunite ale forţelor armate*, Bucureşti, 2001, p. 80

[4] NATO Glossary of terms and definitions, AAP – 6 (2004)

curent şi în doctrina Statelor Unite, a Marii Britanii şi asimilată de doctrina românească[5] acordă forţelor armate responsabilităţi extinse şi recunoaşte rolul acestora nu doar pe câmpul de luptă clasic dar şi în domeniul administrativ, al instruirii trupelor.

Din definiţiile prezentate putem desprinde o serie de caracteristici ale acţiunii militare, astfel:

- Executantul este o structură militară;
- Scopul activităţii îl reprezintă îndeplinirea unor obiective prin executarea unor misiuni;
- Spectrul activităţilor depăşeşte sfera misiunilor clasice ale forţelor armate (cu recurgerea la folosirea forţei armate);
- Misiunile pot fi din spectrul formelor de luptă armată, operaţii de răspuns la crize sau asociate acestora.

Noţiunea de spectru este cel mai bine definită de sintagma *unitate în diversitate* şi ne trimite imaginar către spectrul luminii sau cel electromagnetic. Aşadar, elementele unui spectru, prin trăsăturile lor fundamentale, aparţin aceleiaşi *lumi*, sfere sau domeniu (unitatea), iar modificarea unui parametru al uneia din aceste trăsături fundamentale face ca elementele spectrului să difere unul faţă de celălalt(diversitatea). Aspectul neliniar şi interferenţa între elemente sunt caracteristicile cele mai pregnante ale spectrului.

Spectrul acţiunilor militare este compus din totalitatea acţiunilor militare care pot fi identificate sau nu la un moment dat şi care pot fi definite în mod ştiinţific. Vom vedea că pentru a pune la un loc mai multe tipuri de asemenea acţiuni, specialiştii din diferite armate folosesc termeni relativ diferiţi. Astfel, literatura americană[6] vorbeşte de *gama operaţiilor militare* (*Range of military operations*) atunci când prezintă situaţiile posibile în care pot fi implicate forţele armate americane. Statele Unite întrebuinţează capabilităţile sale militare pe teritoriul său naţional şi în afara acestuia *în sprijinul* obiectivelor de securitate naţională în cadrul unei varietăţi de operaţii. Acestea pot diferi în dimensiune, scop sau intensitatea luptei, în interiorul unei game de operaţii militare care se extinde de la angajamentul militar, cooperarea de securitate şi descurajarea până la operaţii de răspuns la crize şi situaţii neprevăzute limitate, iar dacă este necesar operaţii majore şi campanii. Doctrina militară a Statelor Unite consideră că mediul operaţional modern va fi scena desfăşurării simultane a unor operaţii

[5] *Doctrina operaţiilor forţelor terestre, FT – 1,* Bucureşti, 2007, p 126; Doctrina pentru planificarea operaţiilor întrunite, SMG/ PF – 5, 2003, p 113

[6] JP 1/ 2007 ; Joint Operations, JP 3 - 0/2006, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_0.pdf , accesat la 22.10.2007

localizate în diferite *zone* ale spectrului conflictului. Această caracteristică va impune gestionarea neconflictuală a operaţiilor ofensive, de apărare dar şi a celor de stabilitate, accentul pe una sau alta din aceste operaţii fiind pus de către comandantul responsabil.[7]

Doctrina militară britanică[8] foloseşte termenul de *spectrul tensiunii* (*spectrum of tension*) însă, prin introducerea în această ecuaţie a caracterului infinit pe care îl are tensiunea, se încurajează folosirea termenului de *conflict continuu* (*continuum of conflict*). Se consideră că o compartimentare şi categorisire riguroasă a acţiunilor militare poate fi o întreprindere dificilă şi inutilă iar o etichetare excesivă a acestor situaţii nu ar ajuta la o înţelegere mai cuprinzătoare a unei asemenea probleme complexe. Date fiind caracteristicile mediului de securitate global viitor ar fi mai util, din punct de vedere militar, ca spectrul tensiunii să fie abordat ca o combinare difuză şi dinamică de confruntare şi conflict. Doctrina britanică delimitează acest spectru al tensiunii prin aşezarea la fiecare din extremele sale a două situaţii ipotetice şi care nu pot exista în realitate în forme desăvârşite: pacea şi războiul. *Nici pacea şi nici războiul nu există în forme extreme. Pacea perfectă este un vis utopic iar războiul absolut este coşmarul conflictului termonuclear total,* repetă la unison, într-o exprimare plastică, atât doctrina britanică cât şi cea a NATO.[9]

În mediul NATO se foloseşte termenul de *spectrul conflictului.* În mod tradiţional NATO îşi defineşte spectrul acţiunilor militare în două mari categorii: operaţii de apărare colectivă (articol 5) şi operaţii de răspuns la crize (non-articol 5). Prima categorie de misiuni, reclamate de prevederile articolului 5 al Tratatului Atlanticului de Nord, necesită un răspuns în legitimă apărare la o agresiune îndreptată asupra unui stat al alianţei şi, deci, împotriva alianţei, răspuns care se va materializa sub forma unei campanii sau operaţii majore din spectrul violent al acţiunilor militare. Cea de-a doua categorie, neprevăzută de tratat dar solicitată de noul mediu de securitate şi identificat în conceptul strategic al alianţei, extinde spectrul conflictului în sfera operaţiilor de răspuns la crize, nuanţând răspunsul militar de la *operaţii de sprijin asociate în principal agenţiilor civile şi operaţii în sprijinul păcii până la operaţii în sprijinul acţiunilor de luptă ale alianţei*.

[7] JP 1/ 2007 , I-15
[8] *British Defence Doctrine,* (2nd Edition), JWP 0 – 01/2001, p 6 -1, http://www.mod.uk/NR/rdonlyres/A5C37EBA-35C6-4A3B-9C85-C5F933A4432C/0/jwp0_01.pdf , accesat la 22.10.2007; Joint Operations, JDP -01/ 2004, p 1-6, http://www.mod.uk/NR/rdonlyres/4070EDF0-DFAE-4F43-9AE0-C7916C2E8EF2/0/jdp01.pdf , accesat la 22.10.2007
[9] JWP 0 – 01/2001, p 6 -1, Allied Joint Doctrine, AJP - 01 (C)/ 2007, p 1 - 6

Doctrina militară a Alianţei[10] reiterează necesitatea lărgirii spectrului acţiunilor militare prin analiza mediului de securitate viitor. Astfel, riscurile militare şi non-militare au un caracter multidirecţional şi sunt greu de prevăzut: nesiguranţa, instabilitatea în interiorul şi în proximitatea zonei euro-atlantice şi posibilitatea apariţiei crizelor regionale la periferia alianţei care pot avea o evoluţie rapidă. Dificultăţile cu care se pot confrunta ţările din zona adiacentă teritoriului Alianţei şi care pot genera instabilitate regională sunt atât de natură politică sau economică cât şi socială: rivalităţi etnice şi religioase, dispute teritoriale, eforturi de reformă eşuate sau inadecvate, abuzuri asupra drepturilor omului, disoluţia statelor. Tensiunile determinate de aceste riscuri determină un spectru larg al conflictelor: *de la urgenţe umanitare până la conflict armat*. [11] Vecinătatea zonelor de criză cu teritoriul unor state membre NATO, care pot fi afectate de aceste conflicte sau dezastre, determină extinderea analizei strategice asupra unor noi forme de gestionare a crizelor, exprimate în diverse tipuri de operaţii.

Agresiunea convenţională la scară mare împotriva Alianţei a fost *degradată* ca prioritate în lista posibilelor ameninţări. În schimb, pe aceiaşi listă au fost *promovate* atât conflictele de intensitate mare în afara zonei euro-atlantice, cât şi cele între alte state, în urma aprecierii acestora ca factori de risc la adresa securităţii Alianţei. Cu toate acestea, doctrina unică continuă să recomande pregătirea forţelor armate ale statelor aliate pentru cel mai periculos scenariu convenţional, considerat a fi cel mai solicitant în termeni de resurse, voinţă politică şi sprijin popular. Parafrazând principiul *cine poate realiza mult poate realiza şi mai puţin* şi din perspectiva multidimensională a securităţii am putea trage concluzia că forţele capabile să poarte un război pot gestiona activ şi crize mai puţin violente sau chiar non-violente din sfera non articol 5: contra-insurgenţa, operaţiile în sprijinul păcii sau managementul consecinţelor. Caracterul activ al abordării acestor evenimente poate fi exprimat prin anticiparea crizelor care pot să apară şi, astfel, prevenirea unor consecinţe, evitarea lor sau, cel puţin, găsirea unui răspuns eficient.[12]

Spectrul viitoarelor acţiuni militare identifică, de asemenea, posibilitatea desfăşurării simultane a unor crize, şi nu izolat sau secvenţial, la care Alianţa ar putea fi nevoită să răspundă. Putem astfel asista la acţiuni de luptă clasice concurente şi conexe unor misiuni de ajutor umanitar desfăşurate pe o perioada scurtă de timp. Aceasta solicită o abordare

[10] AJP - 01 (C)/ 2007
[11] Ibidem, p 1 - 1
[12] ibidem, p 1- 12

holistică a spectrului, sugerând angajarea similară a operațiilor, indiferent de tipul acestora. (*Operations are Operations*)[13]

Doctrina militară românească[14] utilizează termenul de *tipologie a acțiunilor militare* sau *tipuri de operații*[15] pentru a reliefa gama diversă de activități în care forțele armate pot fi implicate la un moment dat. Strategia de transformare a armatei României[16] prevede angajarea forțelor armate într-un *larg spectru de misiuni* în care *forțele participante la operațiile militare viitoare vor trebui să aibă capacitatea de a îndeplini întreaga gamă de acțiuni militare, de la asistență umanitară și până la operații de luptă de intensitate ridicată, chiar și în condițiile în care acestea se vor desfășura simultan în aceeași zonă de operații.*

Desigur că subiectul tratat este analizat pe larg și din diverse alte perspective în literatura de specialitate. Anumite lucrări fac referire doar la acțiunile militare conflictuale, specifice războiului sau asociate acestuia, de la extrema violentă a spectrului tensiunii și folosesc drept criteriu director intensitatea violenței armate.[17] Am văzut deja că acțiunea militară nu are întotdeauna o componentă violentă, de confruntare. Intervenția armatei la calamități sau alt gen de sprijin acordat autorităților civile nu prevăd utilizarea forței, caracterul militar al acțiunii fiind dat de contribuția armatei la succesul unor astfel de operații. Astfel, afirmația că *focul tinde să devină componenta dominantă a acțiunii militare* [18] are valoare doar pentru extrema dreaptă, violentă a spectrului tensiunii și nu pentru spectru ca ansamblu. Deși amenințarea cu folosirea forței este o caracteristică a acțiunii militare, scopul său constă în soluționarea cauzei dezacordului fără recurgerea la utilizarea forței, un exemplu fiind cel al operațiilor de prevenire a conflictului.[19]

Transformarea conceptelor

Fizionomia acțiunilor militare viitoare determină revederea continuă a conceptelor în strânsă legătura cu politicile de securitate. *Transformarea* în domeniul conceptelor contribuie, alături de procesul similar din sfera

[13] ibidem, p X
[14] Doctrina acțiunilor întrunite ale forțelor armate, București, 2001, p 12
[15] FT - 1, p 26
[16] *Strategia de transformare a Armatei României*, București, 2005, http://www.mapn.ro/documente_cheie/strategie_transformare.doc (accesat la 22.10.2007)
[17] Vezi pe larg *Fizionomia acțiunilor militare*, dr. Grigore ALEXANDRESCU, dr. Nicolae DOLGHIN, dr.Constantin MOȘTOFLEI
[18] Ibidem, p 12
[19] JDP -01/ 2004

capabilităților și a structurilor, la acoperirea cerințelor complexe ale mediului de securitate global viitor. Primul semnal a fost dat de aversiunea manifestată pentru unii din termenii clasici: *războiul*, *operațiile altele decât războiul*, *spațiul de lupta*, *inamicul*, concepte care au început treptat să fie scoase din uz sau înlocuite cu altele mai *prietenoase* cu opinia publică. De exemplu, doctrina militară americană curentă[20] nu mai întrebuințează termenul de *spațiu de luptă* (*battle space*) ci pe cel de *mediu operațional* (*operational environment*) tocmai pentru a recunoaște pe de o parte militarizarea spațiului social, prin *retehnologizarea* forțelor armate pentru misiuni interne, dar și schimbarea fizionomiei luptei armate de astăzi, integrarea acesteia într-un spectru foarte larg de acțiuni mai puțin violente sau chiar non-violente pentru îndeplinirea obiectivelor militare și, implicit, politice. Mai mult, forțele armate ale Statelor Unite au redefinit conceptele de *război convențional/ neconvențional*[21], cu termenii de război *tradițional/ neregulat*. Dacă războiul tradițional urmărește îndeplinirea unor interese naționale, războiul neregulat (*irregular war*) este marcat de o confruntare violentă între actorii statali și cei non-statali pentru legitimitate și influență asupra unei anumite populații.

Noua doctrină a operațiilor americane[22] întrerupe utilizarea termenului *operații militare altele decât războiul* (MOOTW) și revede spectrul acțiunilor militare. Deși nu explicit, doctrina operațiilor americane a făcut încă un pas spre *standardizarea* cu doctrina NATO prin introducerea conceptului de *operații de răspuns la crize și situații neprevăzute cu caracter limitat* (*crisis response and limited contingency operations*) și renunțarea la MOOTW.

Operațiile de stabilitate sunt, de asemenea, redefinite în aceiași publicație. Operațiile de stabilitate, nu sunt acțiuni cu caracter predominant militar, termenul înglobând, în esența sa, eforturile întrunite și coordonate interdepartamentale ale instrumentelor puterii statului, cu scopul de a menține sau restabili un mediu sigur și furnizarea serviciilor guvernamentale de bază. Pentru aceasta a fost introdus un concept nou, acela de *operații de stabilitate, securitate, tranziție și reconstrucție* (SSTR), componentele sale reprezentând chiar scopul operațiilor de stabilitate. În acest caz se spune că acțiunea militară nu este un scop în sine, ci un mijloc pentru realizarea unui obiectiv mai larg de securitate. Redefinirea de către americani a conceptului operațiilor de stabilitate anulează paralelismul doctrinei românești[23] cu cea americană în acest segment al spectrului acțiunilor militare. Astfel, aproape

[20] JP 3 - 0/ 2006 și mai apoi JP 1 / 2007
[21] JP 1/ 2007
[22] JP 3-0/ 2006
[23] *FT - 1, Strategia de transformare a Armatei României* , București, 2005.

toate acțiunile militare pe care doctrina militară română le asimilează operațiilor de stabilitate sunt considerate de către americani ca *operații de răspuns la crize și situații neprevăzute limitate*[24]sau *operații în sprijinul agențiilor guvernamentale și organizațiilor internaționale*[25] (*military engagement, security cooperation, detterence*). De remarcat că aceste din urmă operații pot avea caracter intern sau extern, pe când operațiile de stabilitate pot avea numai caracter extern (desfăşurate în afara teritoriului național) şi pot avea ca obiect: protecția și siguranța populației civile, restabilirea legii și ordinii, protecția și reconstrucția infrastructurii esențiale sau restabilirea serviciilor publice. De exemplu, construcția păcii (*peace building*) nu mai este înțeleasă de americani ca o operație de stabilitate, însă operațiile de stabilitate pot crea condiții favorabile succesului construcției păcii. Așa cum anticipam, doctrina americană pentru operații întrunite, prin redefinirea unor termeni, a făcut pași importanți spre alinierea la doctrina NATO similară. În acest context, doctrina militară românească operează cu termeni care nu mai au domeniul de acțiune pentru care au fost inițial concepuți și va trebui, în consecință, să-și reconsidere exprimarea.

Recenta introducere în doctrina militară americană[26], după modelul NATO, alături de principiile clasice ale războiului a altor trei principii pentru a defini principiile operațiilor întrunite: *reținerea în utilizarea forței, perseverența* și *legitimitatea*, reprezintă atât un indiciu al extinderii gamei de acțiuni militare cât și o recunoaștere a creșterii importanței acțiunilor militare de răspuns la crize în care folosirea forței armate constituie un instrument secundar, cu rol de descurajare a actelor potențiale de agresiune sau de modelare a mediului operațional prin asigurarea securității agenților (organizații internaționale, organizații neguvernamentale, autorități publice locale, etc.) care definesc operația în ansamblul său.

Spectrul acțiunilor militare

În literatura militară de specialitate[27] s-au folosit criterii diverse pentru a clasifica acțiunile militare. Din analiza acestora am reținut, ca fiind utile cercetării subiectului, următoarele clasificări:

[24] Evacuarea necombatanților, operațiile de pace, asistența umanitară.

[25] Controlul armamentelor, combaterea terorismului, sprijinul operațiilor antidrog, impunerea de sancțiuni, demonstrația de forță.

[26] JP 1 / 2007

[27] Dr. Petre DUȚU, Dr. Gheorghe VĂDUVA, **Dinamica scopurilor în acțiunile militare,** Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004; Col. lect. univ.dr. Viorel OSTROPEL, **Considerații privind operațiile întrunite multinaționale de stabilitate și sprijin;** *Doctrina operațiilor forțelor terestre, FT – 1,* București, 2007, p 26

- După natura și conținutul lor, acestea pot fi specifice luptei armate, de sprijin, de răspuns la crize;
- După scop, pot fi acțiuni decisive, ajutătoare sau de sprijin de luptă;
- După sfera de interes a participanților, acestea pot fi urmărite din perspectiva națională, de coaliție sau alianță;
- După gradul de intensitate a operațiilor, de la acțiuni non-violente până la acțiuni violente de intensitate mare;
- După gradul de participare a forțelor armate la efortul multidimensional de rezolvare a unei crize, de la acțiuni de sprijin a autorităților civile până la acțiuni executate în exclusivitate de forțele armate.

Plecând de la premisa că violența nu va mai fi principala caracteristică a acțiunilor militare ale viitorului sau, cel puțin, recunoscând că violența va fi foarte atent dirijată pentru modelarea mediului operațional propice restabilirii stării normale sau stabilirii unui mediu dorit, vom aborda spectrul acțiunilor militare din perspectiva gradului de implicare a forțelor (efortul militar) și a nivelului de folosire a forței armate (violența) (figura 1). La baza demersului nostru vor sta prevederile diferitelor doctrine militare străine relevante (NATO[28], SUA[29], Marea Britanie[30]) și ale celei românești[31]. Pentru o evidențiere mai clară a caracteristicilor principale ale acțiunilor militare vom analiza spectrul în trei secțiuni distincte (pace, criză, conflict), chiar dacă în multe cazuri nu se poate face o delimitare clară a momentului în timp și a condițiilor care fac ca o misiune să fie într-una sau alta din secțiunile analizate. De exemplu, operațiile de stabilitate (în concepția americană) pot *glisa* de-a lungul axei violenței în funcție de cerințele impuse de situația de securitate, operațiile de evacuare ale necombatanților se pot desfășura în medii cu grad de ostilitate diferit (de exemplu, medii lipsite de ostilitate, pe fondul unor dezastre naturale sau medii foarte ostile, în cazul unei lovituri de stat). Convențional, s-a păstrat denumirea tipului de operație în original, conform doctrinei naționale corespunzătoare, urmată de traducerea în limba română (*caractere italice*), acolo unde a fost cazul.

Pace (post conflict)

Domeniul național (alianței)

- Operații de sprijin(ROU);

[28] AJP 1 (C)/ 2007, *Non-article 5 Crisis Response Operations*, AJP 3.4/ 2004

[29] JP 1/ 2007, JP 3-0/ 2006

[30] JDP 01/ 2004; Operations in the UK: the defence contribution to resilience, JDP 02/ 2007

[31] *Strategia transformării armatei României/ 2005*, FT 1/ 2007

o Military engagement, Security Operations, Detterence – military in support of OGA, IGO (SUA) - *Operații de descurajare, de securitate și angajare militară în sprijinul celorlalte agenții guvernamentale și organizațiilor internaționale;*

o Standing home commitments (UK) - *Angajamente interne permanente.*

Spectrul acțiunilor militare

- Demonstrația de forță (ROU); Show of force (SUA);
- Sprijinul operațiilor anti drog (ROU); DOD support to counter drug operations (SUA);
- Asistență acordată unei națiuni (ROU), Nation assistance (SUA);
- Operații de salvare în caz de calamități naturale și dezastre (ROU);
- Controlul armamentelor (ROU)[32], Arms control and disarmament (SUA);
- Ensuring freedom of navigation and over flight (SUA) - *Asigurarea libertății de navigație și survol*; Integrity of UK Waters, Integrity of UK Airspace (UK);
- Protection of shipping (SUA) - *Protecția navigației;*
- Impunerea de sancțiuni (ROU)[33], Enforcement of sanctions (SUA, NATO)[34]
- Enforcement of exclusion zones (SUA, NATO) - *Impunerea de zone interzise;*
- Combaterea terorismului (ROU) [35]. Combating terrorism. Anti terrorism - *Apărarea împotriva terorismului*; Counter terrorism (SUA) - *Lupta împotriva terorismului;*
- Support to insurgency (SUA) - *Sprijinul insurgenței;*
- Counterinsurgency operations (SUA) - *Lupta împotriva insurgenței;*
- Military Aid to Civil Authorities[36] – MACA (UK) - *Ajutor militar acordat autorităților civile*, Asistența comunității (ROU);

o Military Aid to other Government Departments – MAGD (UK) - *Ajutor militar acordat celorlalte departamente guvernamentale;*

o Military Aid to Civil Power – MACP (UK) - *Ajutor militar acordat puterii civile;*

[32] România include acest tip de operații în categoria operațiilor de stabilitate
[33] idem
[34] NATO include acest tip de operații în categoria operațiilor de răspuns la crize
[35] Notă: România include acest tip de operație în domeniul operațiilor de stabilitate
[36] NATO include acest tip de operație în categoria operațiilor de răspuns la crize

o Military Aid to Civil Community – MACC (UK) - *Ajutor militar acordat comunității civile (*Ex: Intervenția la dezastre, restaurarea rețelelor informatice, apărararea împotriva infracționalității și a terorismului);

- Military Aid to Civil Power (Northern Ireland) – (UK) (ex: sprijinul acordat poliției locale);
- Sprijinul impunerii legii civile (ROU);
- Reconstrucția după conflict (ROU);

Criză

Domeniul național (alianței)

o Operații de stabilitate (ROU)

o Crisis response and limited contingency operations (SUA) - *Operații de răspuns la crize și situații neprevăzute limitate;*

o Contingent Operations Overseas (UK) - *Operații de răspuns la crize externe;*

o Non-art. 5 Crisis response operations (NATO).

Spectrul acțiunilor militare

o Operații de pace (ROU)[37], Peace (support) operations (SUA, UK, NATO):

o Prevenirea conflictului (ROU), Conflict prevention (SUA, UK,NATO);

o Operații de realizare a păcii (ROU), Peace making (SUA, UK,NATO);

o Operații de menținere a păcii (ROU), Peace keeping (SUA, UK, NATO);

o Operații de impunere a păcii (ROU), Peace enforcement (SUA, UK, NATO);

o Operații de construcția păcii (ROU), Peace building (SUA, UK,NATO);

o Asistență umanitară și civică (ROU)[38], Humanitarian assistance (NATO), Humanitarian assistance and disaster relief (UK);

o Support of humanitarian assistance (NATO):

o Assistance for Internally Displaced Persons and Displaced Persons and Refugees - *Asistența acordată persoanelor strămutate și refugiaților;*

o Humanitarian operations - *Operații umanitare;*

o (Support to) non-combatant evacuation operations (NATO, USA), Evacuation of British Citizens Overseas (UK), Evacuarea necombatanților (ROU)[39];

[37] Notă: România include acest tip de operații în domeniul operațiilor de stabilitate
[38] Notă: România include acest tip de operații în domeniul operațiilor de sprijin
[39] Notă: România include acest tip de operații în domeniul operațiilor de stabilitate

o MACA (NATO), Civil Support (SUA, NATO);

o Sprijinul managementului consecințelor (ROU)[40], Consequence management (SUA), Support of disaster relief (NATO) - *Sprijinul intervenției la dezastre;*

o Extraction operations (NATO), Military Support to the Mounting of Operations (UK) - *Sprijinul militar pentru desfăşurarea operațiilor*, Extracția forțelor (ROU)[41];

o Homeland support and civil support operations (SUA) - *Operații de sprijin civil şi siguranță națională;*

o Military Operations in support of Standing Strategic and Overseas Tasks (UK) - *Operații militare în sprijinul sarcinilor externe şi strategice permanente:*

o Reception Arrangements for Military Patients - *Aranjamente de primire a pacienților militari;*

o US/UK Lines of Communications - *Asigurarea liniilor de comunicații;*

o Defence Critical Assets - *Apărarea obiectivelor cheie;*

o Nuclear Accident Response Organisation - *Răspunsul în caz de accident nuclear;*

o Return of UK Entitled Personnel - *Recuperarea personalului military;*

o Military Resilience - *Supraviețuirea trupelor şi recuperarea în urma unor evenimente;*

o Search and Rescue – SAR (NATO, UK) - *Căutare salvare*, Recovery operations (SUA) - *Operații de recuperare.*

<u>Război, conflict</u>

<u>Domeniul național (alianței)</u>

o Operații pentru apărarea teritoriului național (ROU);

o Major operations and campaigns (SUA);

o Military Home Defence - *Apărarea teritoriului național* , Contingent Operations Overseas - *Operații de răspuns la crize externe* (UK);

o Art. 5 Collective Defence Operations (NATO);

<u>Spectrul acțiunilor militare</u>

o Operații specifice luptei armate (ofensiva, apărarea) şi intermediare (ROU);

o Offensive, defensive, transitional phase (SUA, UK, NATO);

o Stability operations (SUA) - *Operații de stabilitate:*

[40] Notă: România include acest tip de operații în domeniul operațiilor de sprijin

[41] Notă: România consideră acest tip de operații în mod independent de alte categorii

o Stability, security, transition and reconstruction operations (SSTR) - *operații de stabilitate, securitate, tranziție şi reconstrucție;*

o Enforcing order, managing confrontation, security sector reform – SSR (NATO) - *Impunerea ordinii, gestionarea confruntării, reforma sectorului de securitate*;

o Focused intervention (UK) - *Intervenția dirijată;*

o Deliberate intervention (UK) - *Intervenția deliberată.*

În finalul articolului se cuvine să răspundem la una din posibilele întrebări pe tema propusă: *De ce este necesară determinarea spectrului acțiunilor militare şi care este utilitatea sa dincolo de teoretizarea excesivă, inerentă oricărui demers ştiințific*? O asemenea clasificare poate oferi cadrul corespunzător clarificării unor aspecte specifice următoarelor domenii:

- Determinarea gradului de contribuție a militarilor în diverse misiuni;
- Identificarea organizației responsabile de îndeplinirea obiectivelor misiunii şi stabilirea liniilor directoare pentru structurile subordonate sau cu care se cooperează;
- Finanțarea acțiunii;
- Legalitatea, legitimitatea şi dreptul aplicabil;
- Obiectivele urmărite şi amploarea acestora (naționale, internaționale, locale, limitate, etc.)
- Regulile de angajare/ de folosire a forței aplicabile;
- Identificarea sarcinilor militare;
- Dezvoltarea doctrinei, legislației, desfăşurarea instrucției.

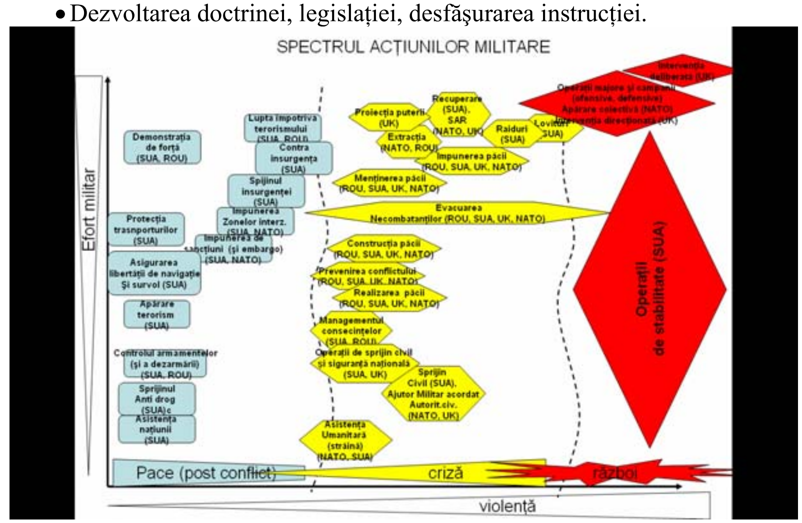


Figura 1

Contextul global în care forțele armate vor fi chemate să acționeze este în continuă schimbare şi ca orice componentă a viitorului, nu poate fi configurat cu claritate. Mediul strategic va deveni din ce în ce mai dinamic şi complex, iar factorii care lucrează la modelarea acestuia vor produce mutații continue în evoluția formelor de răspuns la amenințările şi riscurile date de globalizare, tendințele demografice sau schimbările climaterice. Toate acestea vor determina ca una din principalele caracteristici ale spectrului acțiunii militare viitoare să o reprezinte mutarea axei acestuia şi a centrului de greutate, de pe violența îndreptată împotriva amenințărilor clasice pe stabilitatea necesară populației civile.

.

INSTITUTIONAL, DOCTRINAIRE, MILITARY AND LEGAL APPROACHES OF THE EUROPEAN STATES, REGARDING ASYMMETRIC WARFARE AND CONTINUOUS WARFARE

Locotenent comandor Alfred VASILESCU

Prima parte a lucrării, Europa într-o lume a amenințărilor asimetrice, analizează riscurile majore la adresa securității statelor europene, nivelul de pregătire al NATO şi al armatelor europene pentru a face față noilor provocări legate de terorism şi operațiile informaționale.

Cea de a doua parte, Răspunsuri instituționale: coaliții, alianțe, parteneriate, uniuni, face referire la formele de cooperare internațională şi de apărare împotriva noilor amenințări globale, identifică neajunsurile NATO, adecvarea politicii UE privind PESA, mediul concurențial dintre interesele naționale ale statelor europene şi interesul general al NATO şi UE şi se pronunță asupra viitorului alianțelor şi parteneriatelor în contextul războiului continuu.

Următorul capitol, Soluția RMA: acceptare şi inadecvare pentru națiunile şi armatele statelor europene, vizează RMA ca soluție în abordarea războiului asimetric şi implicațiile adoptării şi implementării parțiale a acestui sistem de concepte de către statele europene.

Capitolul 4, Aspecte legale şi morale ale „noilor războaie", se concentrează asupra cadrului legal referitor la entitățile non-statale şi a modului în care implicarea în războiul continuu modifică etica statelor.

Ultima parte, Ce trebuie să facă statele europene?, oferă un pachet de soluții privind conduita statelor Uniunii Europene, în efortul lor de a-şi adapta politicile şi instituțiile la provocările războiului asimetric şi a războiului continuu.

1. Europe in a World of Asymmetric Threats

Xiaomohan Malike, an Australian researcher, pointed out that *the seven tendencies which will influence national security during the 21st century* are: globalized economy; the globalized spread of technology; the globalized tide of democracy; polarized international politics; changes in the nature of international systems; changes in security concepts; and changes in the focal points of conflicts. The combined effects of these tendencies form the sources of the two categories of conflict threatening security in the world. The first category is the source of *traditional conflicts*: the struggle for hegemony by large nations; the expansion of nationalism by successful nations; disputes over territorial and maritime rights and interests; economic competition; and the proliferation of large-scale destructive weapons. The

second category is the *new sources of future conflicts*: nationalism (racism) in declining nations; conflicts in cultural religious beliefs; the spread of lethal light weapons; disputes over petroleum, fishing, and water resources; the tide of refugees and population flows; ecological disasters; and terrorism. All of these pose multiple threats to nations in the 21st century.

In these conflicts the confrontation could be: symmetrical, dissymmetrical (non – symmetrical, disproportioned), asymmetrical (with reciprocal exploitation of disproportion effects, vulnerabilities and weakness) and violent other then military fight.

The modern concept of "nation states" which emerged from the Peace of Westphalia in 1648 is no longer the sole representative occupying the top position in social, political, economic and cultural organizations. The emergence of large numbers of meta-national, trans-national, and non-national organizations, along with the inherent contradictions between one nation and another, are presenting an unprecedented challenge to national authority, national interests, and national will.

Today's world is endangered by many threats: demographic bomb, terrorism, organized crime, nuclear proliferation, ethnical and religious fundamentalism, transmissible disease, global warming, migration flows, pollution and other threats melted in a multitude of combinations. When we speak about Information Warfare, for example, the categories of threats are more identifiable: non – state actors (criminals, isolated individuals, hackers, intruders, unauthorized users, organized crime groups, political dissidents, terrorists) and state actors (terrorists, foreign secret services, tactical units, and strategic units).

For the moment, the most prominent threat is terrorism, one of the powerful avatars of asymmetric warfare. In the last period the forms of terrorism are exponentially growing up. We are confronting today with: informational, economic, political, antisocial, ethnic, religious, cultural, destructive, criminal, psycho – pathologic, guerrilla type, infractional, counter – patrimonial, NBC, genetic, against identity, randomized, spatial, media, in art, communicational and cybernetic terrorism.[1] In 2003 United States identified 36 organizations and 38 international terrorist groups. Their number is permanently increasing.[2] Compared to these adversaries, professional armies are like gigantic dinosaurs which lack strength commensurate to their size in this new age. More than that, the military

[1]MUREȘAN, Mircea, VĂDUVA, Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, București, Universitatea Națională de Apărare, 2004, pp. 453 – 455.

[2] Idem, pp. 491 – 494. In 2006, US Department of States, in its *Country Reports on Terrorism,* released by the Office of the Coordinator for Counterterrorism, had nominated 42 foreign terrorist organizations.

maneuver in urban environment finds new and unexpected complications. Population is, and will be, more concentrated and more vulnerable in the big European cities, like London, Paris, Rome, Madrid or Moscow. The citizens are tempted to come back to the irrational, to superstitions, to esoterism, to illegal drugs, alcohol, gambling, millenarisms, to the refuge in a virtual world or in entertainment assured by show business and sports. All those habitudes, beside the conjunctural political, economical or social opportunities are exploited by the new worriers. The attacks from Atocha rail station, near to Madrid in 11 March 2004 or in London's subway in 7 July 2005 are just the observable peak of the terrorist iceberg. How much prepared the classical national armies and security forces are, in order to fight in such special conditions, when the battlefield is everywhere but nowhere?

Today, the reason for starting a war can be anything from a dispute over territory and resources, a dispute over religious beliefs, hatred stemming from tribal differences, or a dispute over ideology, to a dispute over market share, a dispute over the distribution of power and authority, a dispute over trade sanctions, or a dispute stemming from financial unrest. But the biggest difference between contemporary wars and the wars of the past is that, in contemporary wars, the overt goal and the covert goal are often two different matters.[3]

For a long time both military people and politicians have become accustomed to employing a certain mode of thinking, that is, the major factor posing a threat to national security is the military power of an enemy state or potential enemy state. They comprise a new pattern which threatens the political, economic and military security of a nation or nations. This pattern possibly does not have the slightest military hue viewed from the outside, and thus they have been called by certain observers "secondary wars" or "analogous wars." However, the destruction which they do in the areas attacked are absolutely not secondary to pure military wars. In this area, we only need mention the names of bin Laden, George Soros or Kevin Mitnick, Italian or Russian Mafia, extremist Muslim terrorist organizations, drug cartels, underground figures with malicious intent, financiers who control large amounts of powerful funds, as well as psychologically unbalanced individuals who are fixed on a certain target, have obstinate personalities, and stubborn characters, all of whom can possibly become the creators of a military or non-military war[4]. The weapons used by them can

[3] See QIAO, Liang, Wang, XIANGSUI, *Unrestricted Warfare*, Beijing, PLA Literature and Arts Publishing House, February, 1999, pp. 34-59.

[4] George Soros is a major financial speculator; bin Laden is an Islamic terrorist and Kevin Mitnick is the renowned computer hacker.

be airplanes, cannons, poison gas, bombs, biochemical agents, as well as computer viruses, net browsers, and financial derivative tools. These have the same and even greater destructive force than military warfare, and they have already produced serious threats different from the past and in many directions for countries comprehensible national security.

The increased load of this type of large security view brings with it complications of the target as well as the means and methods for realizing the target. As a result, the national strategy for ensuring the realization of national security targets, namely, what is generally called grand strategy in US, also necessitates carrying out adjustments which go beyond military strategies and even political strategies.[5]

Non-nation security threats, using modern technologies that give them capabilities similar to those of nation states, have become increasingly visible, challenging the traditional nation state environment. Based on the scope involved, these can be divided into three categories: *sub-national threats* (including political, racial, religious, cultural, and ethnic conflicts that challenging the authority of the nation state from within), *a-national threats* (such as regional organized crime, piracy, and terrorist activities that are unrelated to the countries they belong to, are not part of a nation state, nor do they desire to establish such a status) and *meta-national threats* (which include religious movements, international criminal organizations, and informal economic organizations that facilitate weapons proliferation transcending the nation state borders and operating on an interregional or even global scale).[6] Each state, weak or powerful, including European states, tries to find a secure solution and to accommodate quickly with this evil human invention.

2. Institutional Answers: Coalitions, Alliances, Partnerships, Unions

A logical answer to the question "How to cope like sovereign state with this myriad modern threats "knocking on your door" by alone?" is: to be part of a larger and stronger structure, a security complex or an alliance. But above their diplomatic adornment, alliances manipulate the power distribution, gathering national security policies. They are rather an extension of strategic line of the national security that reduce vulnerabilities and increase force, than part of an international coherent strategy. NATO is often prisoner of the tensions that reside among national security policies and interests of its component states. NATO was undermined by the nature of the transatlantic gap: *political* (connected with different countries' reactions after 9.11 events), *military* (with the American RMA's pressure above the European states), *budgetary* (based on discrepancy between resources allocated for defence by different governments), *technological* (generated from the huge US advance), *legal* (brought by the tension between EU's and UN's multilateralism versus US' unilateralism), related to *national interests*, *public opinion support* and *cultural values system* for each NATO member.[7] This is the reason for NATO's lower speed used for addapting its policies, doctrines and structures to the new asymmetric threats and the new realities of the battlefield. The Aliance difficulties on maintaining NRFs support or on finding combat military contributors for ISAF mission in Afghanistan are powerful examples for demonstrate the need for NATO transformation according with the coordinates of asymmetric and continuous warfare.

Using, basically, the same military force pack for NATO, European Union has obvious problems in speaking with one voice in its foreign policy and to become a monolitic power[8]. EU's institutions, weak and fragile, and without a constitutional fundament, are incapable to react in a coherent manner against the unconventional attacks of the competitors like Russia[9], each member state acting mostly guided by its national interest. On these coordinates, European Security and Defence Policy (ESDP) is just a pale

[5] In Qiao and Wang, idem, pp. 121-131.
[6] Idem, pp. 253 – 254.

[7] VASILESCU, Alfred, *Originea şi perspectivele disensiunii transatlantice*, Impact Strategic, nr.1/ 2005, pp. 68-78.
[8] Charles Grant and Mark Leonard, identified five big problems with EU foreign policy: *Lack of a common strategy*, especially for preventing crises by combining various national assets; *Weak representation*, based on a lack of leadership continuity; *Lack of sense of ownership*, big countries such as the UK, France and Germany worry that their actions will be constrained by other countries or EU institutions may have their own agenda; *Lack of coherence* brought by contradictions between the policies of member-states and the EU, between the views of the Commission and the Council of Ministers and between the different departments of both the Commission and the Council; *Restrictive financial regulations* with too inflexible bureaucratic procedures. In *How to Strengthen EU Foreign Policy***,** Research paper**,** Centre for European Reform, July 2006.
[9] For understand Russian position about EU's CFSP/ESDP, see Nikitin, Alexander, *Russian Perceptions and Approaches to Cooperation in ESDP*, Research paper, European Union Institute for Security Studies website, at www.iss-eu.org, Spring 2006. For a list of disagreements between Russia and the EU, see Barysch, Katinka, *Russia, realism and EU unity,* Research paper, Centre for European Reform website, at www.cer.org.uk , July 2007.

start for EU in deffending its member states' security.[10] The Petersberg tasks were incorporated into Article 17 of the Treaty on European Union under the Amsterdam Treaty of 1999, the central element of the ESDP, is an obsolete document for responding to asymmetric and continuous warfare challenges. In June 2002, European Council in Seville it was decided to increase the Union's involvement in the fight against terrorism through a coordinated, interdisciplinary approach, embracing all Union policies, including by developing the CFSP[11], and by making the ESDP operational. But neither the current mechanism for formal cooperation in crises management between NATO and the EU ("Berlin Plus" arrangement), signed in March 2003, nor the Headline Goal 2010 adopted by the European Council in June 2004, include satisfactory solutions[12].

Within coalitions or alliances, all the parties (national states) play the same game. Not a friendship is so close for an absolute trust. Diplomacy and the "Realpolitik" had achieved to the essential conclusion which dictates that nobody is trustfully, no matter how much tight seems the alliances to be, because at last, the allied from today could become the enemy of tomorrow.[13] This could be appreciate like an unreasonable and too sceptical perspective about international cooperation, but in an environment in which the competition among states is transgressing towards ""soft" forms of war, the ultimate interest still remains the national interest, always prevalent to the coalition or alliance interest. Also Liang and Xiangsui ultimately believe that "the kaleidoscope of war is turned by the hands of self-interest," and that "all friendship is in flux; self interest is the only constant."[14]

It is a classical perception that international relations are concerned about two main spheres, cooperation and conflict. Starting with the concept of Continuous Warfare, the conflict is seen not like a war interrupted by periods of peace, but it tends to become a permanent conflict under various forms. Cooperation and conflict even could live together. Until now, the war

[10] The European Security and Defence Policy (ESDP) was launched at the Cologne European Council of June 1999 as an integral part of the Union's Common Foreign and Security Policy (CFSP).

[11] Common Foreign and Security Policy, defined in Maastricht Treaty provisions such as the 2nd EU pillar.

[12] For evolution of NATO –EU relationship regarding common security see Frances G. Burwell, David C. Gompert, Leslie S. Lebl, Jan M. Lodal and Walter B. Slocombe, *Transatlantic Transformation:Building a NATO-EU Security Architecture,* Policy Paper, the Atlantic Council of the United States, Washington, March 2006.

[13] ADAMS, James, *Următorul – ultimul război mondial. Arme inteligente şi front pretutindeni*, ANTET, 1998, p.316.

[14] Qiao and Wang, in idem, p.32.

didn't can be sustained in a permanent manner because it consumes or destroys natural human and material resources that have to be restored in peace time, for starting a new war. Today, being based on information (a resource which is not consumable because of its transmission, exploitation or multiplication) the war tries to become continuous[15]. Moreover, cooperation and conflict/competition among the same political actors could function in parallel. Two states could belong to the same system of values, alliance, coalition of will, but simultaneously they could be under a form of "soft war" between them (informational, imagological, media or economic). At the same time, those two states could cooperate in supporting of their some common interests.[16]

At the beginning, the cooperation among different states was discontinuous because of impossibility to establish a contact (for example "The New World" has been discovered just in 1492, until then, any form or cooperation or conflict being impossible) owing to large distance and the lack of efficient transportation and communication means. But in time, the cooperation between states has developed, helped by curiosity and scientific progress of mankind, by the pursuit after resources in the colonial age, by the industrial revolution's boom in the late 19th century, and by the extraordinary development of information technology, mass – media, satellites and communications after the World War II. Practically, nowadays cooperation between nations has become a continuous phenomenon, interrupted only when the states are in war. In the rest of the time international relations are mean peace consolidation, diplomatic contacts and a globalize world.

The peace without cooperation could exist. A continuous cooperation between some international political actors is possible. But the question is: the war is a necessity, a natural law, a mechanism for progress of humanity in a hobbesian sense, or it is avoidable, unnecessary, just a "growth disease" of our civilization? The answer on this interrogation is crucial because establishes if the war is just a discontinuity, an accident in the universal harmony, or at contrary, if the confrontation is the half element of a dialectical law, the only path to survival for human race. The realist and the

[15] See also VĂDUVA, Gheorghe, *Războiul continuu, continuitatea războiului*, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, sesiunea anuală de comunicări, Bucureşti, 2003.

[16] The Russian relationship with EU countries is also a strong example: on the one hand, these two political entities are collaborating with good results in some economic projects, like spatial program or common investments, but in the same time they are in a "soft" war, regarding the energetically resources blackmail policy or the influence into the Wide Black Sea Area.

idealist thinkers offer divergent answers to this dilemma. The idealists believe that the peace could prevail and at the end it will become an eternal social state accompanied by the permanent global cooperation. The realists and neo – realists accept that the competition among the international actors, the war, is a necessity. What they want is to find a modality to regulate the inherent confrontations and tensions preserving human lives, and to win, preferable using non – lethal weapons. Because if the war is a datum than it must become more and more efficient but in the same time more and more safe. *More efficient* are mean to reach the goals in a time much shorter (because today, the accent of war was moved from spatiality to temporality) and *more safe* signifies not to expose the lives of your warriors, to avoid the massacre of enemy forces, and to protect civil population.

The military doctrinaire answers to these philosophical unrests consists in a permanent attempt to integrate the resources, to obtain and keep the informational initiative and superiority, to shape a "cleaner war" (protecting non – combatants) and, in a way, to "virtualizes" the fight, obtaining the victory with less blood and more intelligence, transferring the battlefield in other social zones. Because is anyway above the morals, the ontological competition among states if it can't be stopped, at least could be dissipated from the front within entire society. In this logic, is better to be defeated but to survive then to be "killed in action", even if the distinction between combatants and civilian becomes irrelevant. This new type of "soft" war, in which the entire society is attacked in various forms, and in which the front is everywhere, seems not to be so honourable, but at least respects and preserves life in an unprecedented manner. Americans were the first who really apprehend the huge advantages of carrying on the total war (even this term was used before by the Germans in a different meaning) and the fact that this kind of complex warfare has to be based on high level technology and visionary doctrines. Escaped from communist threats in the late '80s, they started a revolution in international affairs and successfully experienced their RMA theoretical conquests in Gulf War I.

We make one's way towards a type of permanent war that is planned and conducted to be developed in the same time with cooperation strategies, and envisaging the same countries. Then we will have a continuous war that will maintain the equilibrium between cooperation and conflict, and heaving like result a minimum number of victims. In this perspective, the future role of alliances and "unions" may enter in decline in the 21st Century or may become just a supporting tool, rather for cooperation and peace development between countries than for carry on the war or other conflictual form of confrontation, adopted for settle the nations' interests.

3. *RMA Solution: Acceptance and Inadequation for European Nations and States Armies*

By virtue of their exceptionalism and messianic belief in their unique destiny like people, the Americans, immediately after the collapse of communist system, remaining the only global superpower, it starting a new project: to keep their world domination using methods based on their colossal technological advance. Investing enormous budgets in defense and social science research, they made a Military Revolution, expressed in a military technology revolution and a revolution of military thought. It cannot be denied that the military technology revolution is the cornerstone of the military revolution, and yet it is unable to be viewed as the entirety of the military revolution. The highest embodiment and final completion of the military revolution is summed up in the revolution of military thought. The revolution in military thought is, in the final analysis, a revolution in fighting forms and methods. Only the completion of this change will be able to signify the maturation of the military revolution. Aside from the view which equates the military technology revolution with the military revolution, many people are even more willing to view the military revolution as the combination product of new technology, the new establishment of the military and new military thought. The most known concept that expresses this cognitive effort is "Revolution in Military Affairs" (RMA).

A military revolution is produced only when a new civilization emerges, forceing the army services to exchange them simultaneously at all the levels – from technology and culture to organization, strategy, tactics, training, doctrine and logistics.[17]

The weapons revolution invariably precedes the revolution in military affairs by one step, and following the arrival of a revolutionary weapon, the arrival of the revolution in military affairs is just a matter of time. The history of warfare is continually providing this kind of proof: bronze or iron spears resulted in the infantry phalanx, and bows and arrows and stirrups provided new tactics for cavalry. The weapons revolution is a prelude to a revolution in military affairs. What is different than in the past is that the incoming revolution in military affairs will no longer be driven by one or two individual weapons. Today, upwards of 100 kinds of weapons are needed to make up a certain weapons system before it can have an overall effect on war.[18]

RMA was a substantial change in the nature of war which modifies the

[17] Toffler, Alvin and Heidi, *Război şi antirăzboi. Supravieţuirea în zorii secolului XXI*, p. 45.
[18] Qiao and Wang, in idem, pp.10 - 33.

character and conducting of war through appliance of new technologies, doctrines, operational and organizational concepts. It is important to assert that RMA and globalization are walking "hand in hand".

In this new conditions the battle taken place not only on the front but also in the deepness of enemy rear guard, carrying out with joint and combined forces. The front almost disappears, it is everywhere, and the war becomes "demassified".[19] In this context precision taking place of tonnage and information replace the volume of fire power. Now are created smaller, flexible, modular and much more mobile units possessing an unprecedented speed of execution.

It could be observed in the nowadays armies' evolution a tendency for: professionalizing, reducing in number, super – technologyzation, joint integration (see CJTF concept), command and control modernization (see C4ISR[20] agglutination), increasing the role of airspace systems, stressing the importance of rapid reaction and special forces, modernization of nuclear capacities, inventing of new unconventional weaponry, developing of artisanal military means by political actors without classical military power and last but not least developing of Informational Warfare.[21] Information Warfare, Information Operations or now, Combination Warfare are "neo - wars" that are opposing to "paleo - wars" because in the firsts "who killed more is that who loose in the front of public opinion" because the reality of "real war" is different from the reality of "media war" which disseminates only the illusion of the reality.[22]

The last 20 years are represented a time of exceptional intellectual ferment in the US Military (and in a limited measure also for their European partners from NATO). During this period they are developed theories such as:

- 4th Generation Warfare
- Asymmetric Warfare
- Network Centric Warfare
- Decision Cycle Dominance
- Rapid Dominance
- Dominant Manoeuvre

[19] Toffler, Alvin and Heidi, in idem, pp. 90 – 92.

[20] C4ISR concept represents: command, control, communications, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance all functioning in an integrate system. The newest term is C4 ISTAR, in which "TA" expresses the added concept of "Targets Acquisition".

[21] See Mureşan, Mircea and Văduva, Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, pp. 194 – 195.

[22] Umberto Eco, quoted in Hentea Călin, *Arme care nu ucid*, Nemira, 2004, p.70.

- Strategic Preclusion
- Strategic Pre-emption
- Parallel Warfare
- Rapid Halt
- Hyper-warfare
- Strategic Control
- Shock and Awe
- Littoral Warfare
- Force 21
- The Army After Next
- Swarm Tactics
- Full Spectrum Dominance
- Rapid Decisive Operations
- Assorted Task Force Concepts of Operation (CONOPS)
- Combination Warfare

These theories and doctrines are opening a new perspective above war, an unprecedented level of integration, and in my opinion, they are the key point that will change the perspective also about peace, about competition, about neutrality. They will bring a post – modern relativity also in this conservatory sphere of war, transfiguring in the same time the ethics of international relations and international law system.

Some of these theories were find acceptance, support and applicability in EU states. 4th Generation Warfare, Asymmetric Warfare, Network Centric Warfare, Decision Cycle Dominance, Parallel Warfare, Rapid Decisive Operations or Assorted Task Force CONOPS have been adopted and included, at least partially, into the national doctrines, strategies and procedures by the most developed European NATO member states. Also EU, like organisation, has integrated in its ESDP, concepts such as Asymmetric Warfare, Network Centric Warfare or Rapid Decisive Operations (under Battle groups form), in order to be adapted to the 21st century challenging threats realities.

Naturally, not all the American scientific or military RMA's developments are suitable for the European states, due to the lack of resources, the different global military and political goals, the diverse way of thinking of the decision-makers or a dissimilar position about international relations law system. Theories like Strategic Pre-emption, Hyper-warfare, Shock and Awe or Combination Warfare are unsuccessful in Europe for the moment. But unpredictable evolution of the asymmetric warfare and continuous warfare realities, varieties of the fourth generation warfare, the trend of aggressive Russian and Chinese expansion of their political and economical interests around the world, the EU ambition to

become a global actor in the next decade, could brings a change in European Union approach on RMA concepts and its subsequent methods.

Legal and Moral Aspects of the „New Wars"

The relationship between morals and war[23] is a very special one. It encompasses concepts such as "just cause", "sanitary war" or "collateral damage", and has to cope with Information Operations started since peace time.

What war and peace are mean? Sometime, in antiquity, just the military chiefs or army representatives fought; sometime, women and children were spared, such as the messengers; sometime were spared places (like cathedrals) or moments (religious ceremony or Olympics games). In the entire history ethical limits for soldier's behaviour, codes, customary laws had existed, and that have been transformed, in time, in treaties, conventions, norms and institutions. Now, the delimitations between war and peace are much more difficult to be done. Who is not the enemy or at least the competitor for nowadays nations? And how much to concede your own sovereignty to the alliances or supranational organizations without jeopardizes national security? These are strong questions for every European state today.

In the present, the new types of warfare domain are judicially regulated, neither by international public law, nor by the laws of war[24].

International law suffers both from its friends and enemies. The geo-politicians, the "enemies", have three basic criticisms: the lack of a central law-giving or legislative body, the lack of an independent third-party dispute-settlement mechanism, and the lack of effective sanctions against law breakers.[25] On the other hand, the "friends" of international law, the leaders of non-powerful states, accuse the double standards in law appliance. Whether or not each nation acknowledges the rules, often depends on whether or not they are beneficial to themselves. Small nations hope to use the rules to protect their own interests, while large nations attempt to utilize the rules to control other nations. When the rules are not in accord with the interests of one's own nation, generally speaking, the breaking of the rules by small nations can be corrected by large nations in the name of enforcers of the law. However, when large nations break the rules, wherein it grabbed the head of another nation and brought him to be

[23] This relation is presented at large in Tran, Vasile and Vasilescu, Alfred, *Tratat despre minciună. Repoziționarea etică a conceptului de minciună, Bucureşti*, comunicare.ro, 2003, pp.102 – 108.

[24] Cicero had observed long time ago that "In time of war law falls silent."

[25] According with Robertson, Horace B. Jr., *Contemporary International Law. Relevant to Today's World?,* in Naval War College Review.

tried in their own nation, the international community being at a loss of what to do.[26]

In the international community, the participation by large nations, when facing the weak and powerless, in the formulation and the utilization of rules as well as the disregard and even destruction of rules when the rules are not advantageous to them, form a fresh contrast with the springing up of those non-state forces who do not acknowledge any rules and specialize in taking the existing national order as their goal of destruction. In other words, these non-state forces serve as a type of socially destructive force which both destroys the normal international order and restrains the destruction of the international community by those large nations. The direct result of the destruction of rules is that the domains delineated by visible or invisible boundaries, which are acknowledged by the international community, lose effectiveness. This is because all principals without national power who employ non-military warfare actions to declare war against the international community, all use means that go beyond nations, regions and measures. Visible national boundaries, invisible internet space, international law, national law, behavioral norms, and ethical principles, have absolutely no restraining effects on them. They are not responsible to anyone, nor limited by any rules, and there is no disgrace when it comes to the selection of targets, nor are there any means which are not used. However, the destruction and injuries encountered by the international community are in no way less than those of a military war.[27]

Like a response to this developments we see nowadays an internationalized "*sovereignty revolution*" because sovereignty confers not only ultimate rights, but also ultimate responsibilities. In the same time it is happened a "*protection-of-order revolution*", which make possible to override the prescription of non-interference and domestic jurisdiction in the interest of international peace and security. Finally, we assist to a "*self-defense revolution*" in whom sovereignty can no longer mean impunity, and defense no longer mean defense only against armed attack by another state. The pre-emptive strikes doctrine is based on combination of those three new kinds of revolutions.[28]

Sometime, a continuous, a permanent, a total war is meaning also the renouncing to some civil rights and freedoms. The "Patriot Act" in US is a classic example in this respect. Sometime, in critical situations, the only possible method of operation for dealing with an enemy who pays no regard

[26] Qiao and Wang, in idem, pp.132 - 163.

[27] Ibidem.

[28] See James GOW, *A Revolution in International Affairs?*, in Security Dialogue, Sage Publication, September 2000, vol. 31 (3), pp. 293 – 306.

to the rules is certainly just being able to break through the rules. Recently, in coming to grips with enemies which appear and disappear in the domain of non-military warfare, the Americans have utilized cruise missiles in preemptive strikes and they not exclude to revival the “Salvadorian solution”. Russians deal with the terrorist problem using leaders’ assassinations and neuro-paralysing gasses and the British government allows their secret service organizations to take into consideration "legally" assassination of the leaders of foreign nations, who they consider to be terrorists. This reveals an updating of the rules and a changing of the methods of operation. However, it also shows the weaknesses of dullness in thinking and singleness in method.

Even if the new approach in international law, projected by the big powers in their endeavor to adapt their military strategy toward new types of war has its dark sides, the imposing of this “standards” for the future warfare brings also some secondary benefits because, “influenced by human rights and other new political concepts, plus the integration trend in international economics, the interlocking demands and political positions involving the interests of various social and political forces, the proposal of the concept of "ultimate concern" for the ecological environment, and particularly the value of human life, have resulted in misgivings about killing and destruction, forming a new value concept for war and new ethics for warfare.”[29]

In order to achieve this desiderate, to make the warfare more efficient but in the same time more human, generations of militaries, politicians and scientists worked hardly in the last 30 years. Next, I will try to foresee which has to be the path for the European states, in this respect, in the future?

4. What European States Must Do?

In order to become more prepared and more effective for combat in Asymmetric Warfare and in Continuous Warfare, European states must adapt their institutions, policies, national security elements, armies and low systems, in a coherent and visionary manner, but firstly, they have to modify their mentality about who is perceived the enemy/competitor today (because terrorism or Islam are often false targets), on which is the real nature of the threats, and concerning the possibility to quickly comeback to the European

[29] Qiao and Wang, in idem, pp.10 - 33.

peace and tranquillity moment in time[30].

More than ever, European states have to speed up process of unification inside European Union, at political and institutional level, not only at military, economical or legal stages. If it is necessary, anyway, for the European nations, to renounce to a part of states’ sovereignty in the context of unavoidable globalization process, is preferable, at least, to cede this privilege for the organization that could defend better their national interests and share the same political and moral values, and not on behalf of any foreign investor, that use the economical benefits for promoting its hidden political purposes. That imposes a rapid exit from institutional crisis generated by Constitutional Treaty rejection in France and Netherland, and finding a negotiate long term solution, pro a new basic EU document, for redesign its institutions, functional mechanisms, doctrines and legal corpus.

Nevertheless, European states have to have a common position in the front of third parts, even we discuss about Russia, Israel, Turkey, Former Yugoslavia or US, at political, diplomatic, economical and military level. The strength and credibility of the EU can’t be boosted without using a unique voice.

But before building a potent structure outside, is necessary to begin the in-house political reforms. European states have to rethink the democratic paradigm and to adapt it to the new reality. European political class is perceived by own citizens, in many cases, being corrupted, self-sufficient, populist, without a clear ideology, manipulating media, dependent by the big capital, situation that generates emergent radicalism, chauvinism, distrust and civic passivity, making more penetrable and fragile the social environment to Continuous Warfare tools and strategies.

On the other hand, European states have to invest more in security and defence, taking into consideration that European armies and complementary agencies are not prepared, at capabilities level, to fight against unconventional methods, *other than terrorism*, during Asymmetric and Continuous Warfare.

European states have to develop their INFOOPS and IW capabilities, reviewing the entire process of shaping the defence potential and resources

[30] Douglas BLAND, professor and chair of the Defence Management Studies program in the School of Policy Studies, Queen's University, sustained: “The wars we are fighting today are not asymmetric or irregular - they are the new regular warfare. (...) By definition, there is no exit strategy from continuous warfare” (...) not, in any event, until the enemies (and there are more than one) concede defeat. This is the work of a generation, at least, and it needs to wrap our minds around that fact. In Bland, Douglas, *Adjusting to the new regular warfare*, Canadian magazine Calgary Herald, May 15, 2007.

administration, including the forces designated for NATO and EU common defence structures, accordingly with Continuous Warfare new challenges.

Then again, European states have to adjust the military educational and training system in conformity with new strategically, operative and tactical requirements demanding by Information Operations gravity in warfare (for the beginning in a pure joint military manner) and in a second stage involving in common trainings different agencies, military and non-military.

European states have to constitute a strong Community of information, interdisciplinary and multi-service, designated to manage the whole informational, imagological, Continuous Warfare's field, related to national interest, in an integrate and articulate manner.

Finally, European states have to abandon the status of "tired empire", of "decrepit civilization" and to reinvent themselves like a whole. European public opinion has to be convinced that even under common EU formal institutional umbrella, without a European citizenship conscience and fallowing the same old nationalistic pattern, every member country will become more vulnerable to Continuous Warfare's hazard, and the unity will remain just an elitist illusion.

It is not enough for Europe to identify threats and risks, to observe that the world is changing, that nature, complexity and characteristics of warfare are shifting, and that the competitors use altered rules. The essential part is to react, to initiate progress in thinking, inside organisations, and to promote the results, with a distinctive voice, into the international arena. For the good reason that Europe, (as we know it) without takes over initiative, will disappear.

ISTORIA COMUNICAȚIILOR DE STAT

General maior ing. Marcel OPRIŞ

The military history of the Romanian people, as a main component of Romania's history, practically overlaps the people's history, therefore being very difficult to analyze the two history components separately.

Likewise, the history of state communications cannot be separated from Romania's military history and Romanians' history as a whole.

I am particularly referring to the military history because solving the country's communication problems along the history, regardless of their nature, was mainly the responsibility of the Military, accompanied by civilian bodies with competence in the field of communications, such as Post Office, Telegraph and National Telephone Company.

As the society evolved and, therefore, the state - as organization - developed and diversified its functions, these made it necessary to establish a state owned communications system to cover the ever growing needs for communication.

After 1989, the Special Telecommunications Service was established as a self-standing state institution. Currently, the special telecommunications are intrinsically linked to public authority's prerogatives and instruments of its enforcement. Thus, this communication system is directed towards the main state dignitaries and office holders, and the ones that belong to the National System of Defense, Public Order and National Security, in order to allow them to achieve their communication purposes as well as to uphold the leadership/ management act.

Special telecommunications also fully contribute to the accomplishment of Romania's prerogatives as an EU and Euro-Atlantic state.

Apariția şi evoluția comunicațiilor în România

Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au resimțit nevoia de a comunica între ei şi de a realiza schimburi de idei şi informații utile, chiar dacă, uneori, erau separați de distanțe mari, ce făceau imposibilă comunicarea prin voce sau gesturi.

Pentru a suplini dificultățile de deplasare dintr-un loc în altul şi pentru a transmite veşti, avertizări, mesaje de război sau de pace, oamenii au recurs la metodele de comunicație informațională la distanță.

Astfel, încă din antichitate s-a făcut apel la mijloace diverse de transmitere de informații (foc, fum, curieri sau mesageri călare, porumbei

călători) iar la nivelul marilor imperii s-au perfecţionat sisteme de circulaţie a ştirilor şi corespondenţei menite să faciliteze transportul de informaţii sau documente importante dintr-un loc în altul, cu repeziciune, fără a altera calitatea mesajului şi având un destinatar precis (conducători de oşti, autorităţi administrative etc.).

Aceste sisteme şi-au probat utilitatea în activitatea politică, economică şi administrativă din Egiptul antic, Grecia antică, China, Imperiul Persan şi, mai ales, din Imperiul Roman.

Pe teritoriul ţării noastre, în perioada antică, dezvoltarea mijloacelor de comunicaţie la distanţă s-a realizat sub influenţă romană, cu precădere după cucerirea Daciei de către Imperiul Roman în anul 106 D.Hr.

Dezvoltarea continuă a relaţiilor interumane şi a societăţii în ansamblul ei a determinat intensificarea eforturilor în direcţia perfecţionării structurilor organizatorice şi a proceselor de comunicaţii.

În perioada medievală asigurarea circulaţiei rapide şi eficiente a informaţiilor s-a dovedit un element important în politica de stat, fiind determinantă în obţinerea de succese militare sau diplomatice.

În statele medievale româneşti nevoia de a transmite poruncile domneşti ori ale marilor dregători, de percepere a birurilor, precum şi cele de informare a curţii şi a populaţiei cu privire la evenimente ori fapte importante de ordin politic sau economic au determinat crearea unor veritabile reţele de curieri dar şi de agenţi fiscali şi administrativi însărcinaţi să rezolve transportul de corespondenţă şi transmiterea de informaţii la distanţă, atât în interiorul ţării cât şi în străinătate.

Primul document privind existenţa serviciilor poştale pe teritoriul ţării noastre este "hrisovul", dat de domnitorul Mircea cel Bătrân, în anul 1399, la Giurgiu. Prin acest ordin domnesc localităţile erau obligate să pună la dispoziţia curierilor domneşti mijloace de transport, cai şi căruţe pe două roţi, numite olace.

Începuturi de organizare modernă a corespondenţei şi comunicaţiilor se consemnează în epoca domnilor fanarioţi şi a dominaţiei habsburgice din Transilvania şi Bucovina.

În epoca modernă, o dată cu ascensiunea economică şi politică a burgheziei şi ca urmare a creşterii mediului de afaceri, problema stabilirii unor sisteme de comunicare coerente, rapide şi la distanţe tot mai mari a devenit un obiectiv prioritar al strategiilor de dezvoltare a statelor.

Un moment important în istoria comunicaţiilor îl reprezintă inventarea primului telegraf de către pastorul Claude Chappe, bazat pe sistemul de transmitere a mesajelor cu semafoare şi utilizarea sa în premieră, la 15 august 1794.

Încă o jumătate de veac de aici înainte, până la apariţia telegrafiei

electrice, omenirea avea să folosească sistemul telegrafic al lui Chappe.

Telegrafia cu semafoare s-a utilizat în principalele oraşe ale Franţei, sistemul funcţionând 30 de ani, extinzându-se în Italia, Germania şi Rusia.

Ultimul sistem cu semafoare a funcţionat în Algeria până în anul 1860.

În anul 1837 Samuel Morse inventează telegraful electric (înregistrator electromagnetic).

În România primele linii telegrafice au fost instalate, cu contribuţie austriacă şi franceză, în Transilvania, apoi în Ţara Românească şi Moldova.

Evoluţia comunicaţiilor în statul român modern

După Unirea din anul 1859 telegraful devenea de cea mai mare importanţă pentru guvernarea ţării, pentru apărarea şi desăvârşirea statului român modern.

De asemenea, prin interceptarea depeşelor telegrafice ale reprezentanţilor forţelor antiunioniste, în timpul domniei lui Alexandru I. Cuza, s-a încercat dejucarea planurilor separatiste ale unor puteri ostile unirii, pentru consolidarea autonomiei interne a ţării şi pentru înfăptuirea reformelor social-economice.

Totodată, se procedează la introducerea telegrafiei în armata română prin Înaltul Ordin de Zi nr. 48 din 26 martie 1860.

Înfiinţarea prin Decretul nr. 1303 al principelui Carol I, din 14 iulie 1873, a unei secţii de telegrafie în cadrul Batalionului de geniu al armatei române, marchează ziua de naştere a trupelor de transmisiuni din România.

Aceste măsuri şi-au dovedit utilitatea în pregătirea şi desfăşurarea operaţiunilor militare ale armatei române din timpul războiului de independenţă (1877-1878).

Astfel, cadrele Direcţiei Generale a Poştelor şi Telegrafiei, a oficiilor poştale şi telegrafice au asigurat comunicaţiile speciale ale guvernului şi ministerelor, pentru realizarea legăturilor telegrafice ale Marelui Cartier General cu marile unităţi militare, precum şi pentru pregătirea informativă a armatei române în vederea participării la războiul antiotoman şi la lupta împotriva agenţilor spionajului străin. De asemenea, au fost asigurate activitatea poştală şi de comunicaţii telegrafice pe timpul participării trupelor române la războiul de la sud de Dunăre împotriva armatei otomane şi legăturile trupelor ruse ce au tranzitat teritoriul României.

Un pas important în organizarea comunicaţiilor la nivel mondial cu repercusiuni şi în ţara noastră îl constituie înfiinţarea, la 15 septembrie 1874, a Uniunii Poştale Universale, iar în 1882 a Uniunii Internaţionale a Telecomunicaţiilor.

Epoca contemporană evidenţiază şi mai mult importanţa funcţionării unor sisteme de comunicaţii la nivel statal, ce acţionează ca un factor activ în progresul societăţii umane, ca urmare a eforturilor de diversificare a

mijloacelor de comunicații și de dezvoltare a infrastructurilor aferente.

Pe plan mondial o veritabilă revoluție în domeniul comunicațiilor o reprezintă inventarea de către savantul Guglielmo Marconi a aparatului de telegrafie fără fir, patentat în anul 1896 şi realizarea de transmisiuni radiotelegrafice, iar în anul 1902 are loc prima transmisiune radio a unei voci umane.

Avantajele radiotelegrafiei erau net superioare telegrafiei prin fir aerian sau cablu submarin, ceea ce a determinat o întrebuințare universală a acestui sistem de comunicații, fiind construite stații de emisie telegrafică atât de puternice încât undele lor puteau face ocolul pământului – adică peste 40 000 km.

Inventarea de către Alexander Graham Bell a telefonului în 1876 şi constituirea într-un interval relativ mic de timp a liniilor telefonice pe toate continentele reprezintă, de asemenea, un moment de cotitură în istoria legăturilor la distanță.

Spre sfârşitul anului 1877, telefonul este introdus experimental şi în România (telegraful vorbitor sau telephon), de către firma Teirich &Leopolder -fabrică de aparate telegrafice - la Bucureşti, prima convorbire telefonică fiind efectuată la 100 m. În 1878 Titu Maiorescu a vorbit telefonic pe o linie telegrafică de la Dorohoi la Mihăileni (20 km).

Alți paşi importanți în dezvoltarea domeniului comunicațiilor din țara noastră sunt adoptarea Legii telegrafo-poştală în anul 1880, a Regulamentului telegrafic intern, înființarea Şcolii Superioare de telegrafie la 18 iulie 1880, precum şi adoptarea Legii pentru organizarea Serviciului poştal rural.

Prima atestare istorică a telecomunicațiilor de stat în România datează din anul 1889 atunci fiind instalată la Bucureşti o centrală telefonică manuală cu cinci abonați, pentru Parlament şi ministere. Tot în acea perioadă a fost dată în folosință o centrală telefonică automată, cu patru abonați, ce a aparținut Casei Regale. Interesant de remarcat este faptul că de la începuturile creării comunicațiilor pentru vârfurile țării s-a pus problema protejării acestora. Astfel, din considerente strategice, încă de atunci aceste servicii se vor regăsi în structura Ministerului de Interne.

În acelaşi timp se realizează extinderea rețelei telefonice în principalele oraşe ale țării: Bucureşti, Iaşi, Galați şi Brăila şi se înregistrează primele convorbiri interurbane, iar instalarea de centrale telefonice automate începe din anul 1902.

Dezvoltarea rețelei telefonice interne, precum şi creşterea numărului liniilor şi centralelor aferente, se realizează în paralel cu înființarea unor linii telefonice internaționale care legau România de Austro-Ungaria şi prin acestea cu țările din Vestul Europei.

Totodată, în perioada premergătoare declanşării primului război mondial s-a realizat impulsionarea extinderii rețelei de telecomunicații şi poştale interne în vederea utilizării pentru nevoile armatei şi dezvoltarea unui sistem de telegrafie şi telefonie propriu al Ministerului de Război, pentru satisfacerea nevoilor de comunicații ale armatei şi pentru pregătirea operativă a teritoriului țării şi a națiunii. De asemenea, s-a dezvoltat un sistem de telegrafie şi telefonie pentru Ministerul de Interne, îndeosebi pentru organele polițieneşti**.**

În acest sens, la 31 decembrie 1900 este adoptat Regulamentul asupra serviciului de corespondență militară telegrafo-poştal, întocmit de către Marele Stat Major al armatei şi Direcțiunea Generală a Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor.

În aceeaşi direcție se înscrie şi transformarea subunităților de transmisiuni în unități speciale ale armatei române, amplificarea misiunilor lor şi intensificarea pregătirii lor militare pe linie de telecomunicații.

La 6 iunie 1913 este adoptată Legea personalului poştelor, telegrafelor şi telefoanelor, care împărțea teritoriul țării în şapte inspectorate regionale: Bucureşti, Brăila, Constanța, Craiova, Focşani, Iaşi şi Piteşti.

Un rol însemnat în evoluția comunicațiilor militare din țara noastră l-a avut aducerea în România, în anul 1903, la Serviciul I Maritim Român a primelor mijloace de telegrafie fără fir şi instalarea lor pe vapoarele maritime de persoane, precum şi pe uscat, la Bucureşti.

Totodată, se consemnează instalarea de mijloace de comunicații radiotelegrafice pentru armata de uscat care s-a efectuat în anul 1908 cu echipamente de la firma G.F.D.T din Germania, țară care întrecuse în acest domeniu Anglia şi Franța.

În scopul înzestrării armatei cu mijloace de telegrafie fără fir s-a înființat în cadrul Marelui Stat Major un serviciu având această destinație care avea atribute şi asupra celui similar din Direcția Generală a Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor.

Adoptarea de către Convenția Radiotelegrafică Internațională de la Londra din anul 1912 a unor documente privind atribuirea de frecvențe, a determinat întrunirea la Bucureşti, la 15 septembrie 1914, a unei comisii formate din reprezentanți ai Ministerului de Război, Serviciului Maritim Român şi Direcției Generale a Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor „pentru a stabili de comun acord asupra normelor de organizare şi exploatare a stațiilor de telegrafie fără fir din țară", norme ce au avut la bază şi Legea de exploatare telegrafică, telefonică şi poştală din ianuarie 1912, care prevedea că nimeni nu poate înființa pe teritoriul român sau pe bordul vapoarelor ce pluteau sub pavilionul României stații radiotelegrafice sau radiotelefonice fără autorizația guvernului, dată prin Consiliul de Miniştri.

În perioada neutralităţii României, după izbucnirea primului război mondial, s-a trecut la construirea postului de radiotelegrafie terestră în primăvara anului 1915, pentru a asigura legătura la distanţe mari cu statele Alianţei, cu utilaj şi instalaţii aduse din Franţa, staţie de telegrafie fără fir care a adus mari servicii ţării şi armatei în anii 1915-1918. Staţia de telefonie fără fir putea transmite până la 1880 km.

În perioada premergătoare intrării ţării noastre în război a fost necesar un efort de contracarare a spionajul radio organizat de serviciile secrete germane şi austro-ungare împotriva României şi pentru interceptarea convorbirilor telefonice ale agenţilor Puterilor Centrale.

De asemenea au fost întreprinse măsuri de către siguranţa română pentru a asigura secretul intrării României în război împotriva Austro-Ungariei.

La debutul operaţiunilor militare în care este implicată şi armata română, transmisionişti militari asigură legăturile pentru conducerea trupelor române după trecerea Munţilor Carpaţi în Transilvania.

Problemele datorate unei insuficiente dotări tehnice pe linia transmisiunilor telegrafice, telefonice şi radiotelegrafice sunt surmontate prin reorganizarea activităţii de comunicaţii după retragerea trupelor române în Moldova prin dotarea, cu ajutorul misiunii franceze conduse de generalul Berthelot, a armatei române şi a serviciilor de informaţii cu staţii radio-emisie şi transmisie moderne şi prin introducerea unor mijloace noi de asigurare a legăturilor în timpul desfăşurării luptelor: aviaţia, aerostaţia, observatoarele militare, mijloace de semnalizare acustică şi optică.

Contribuţia serviciilor de comunicaţii la victoriile obţinute în marele război pentru reîntregirea neamului (1916-1919) au fost dublate de eforturile privind asigurarea legăturilor telefonice ale conducătorilor mişcării naţionale a românilor din Transilvania, la sfârşitul anului 1918, vizând şi menţinerea legăturilor poştale, telegrafice şi telefonice cu prilejul desfăşurării lucrărilor Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia la 1 decembrie 1918.

Constituirea statului naţional unitar român a determinat o intensă activitate pentru unificarea reţelei poştale şi de telecomunicaţii, precum şi continuarea construcţiei de linii telegrafice şi telefonice de interes strategic în timp de război, după studiile prealabile făcute de Direcţia Poştelor, Telefoanelor şi Telegrafului.

În perioada 1918-1920 au existat nenumărate revendicări sindicale care solicitau trecerea Direcţiei Poştelor, Telefoanelor şi Telegrafului sub tutela Ministerului Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor. Însă, autorităţile de atunci nu au dat curs favorabil acestor doleanţe, principala motivaţie fiind teama de greve care ar fi putut periclita siguranţa statului. Totuşi, după câţiva ani, aceste revendicări au fost acceptate, Direcţia Poştelor, Telefoanelor şi

Telegrafului trecând în subordinea Ministerului Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor.

Totodată, continuă demersurile legislative ce au în vedere organizarea serviciilor de poştă şi telecomunicaţii din România pe baze moderne, în acord cu evoluţiile în materie pe plan mondial şi se intensifică eforturile de a cunoaşte, experimenta, construi singuri sau instala sisteme importate, prin formarea de specialişti în ţară şi străinătate.

Între acestea se remarcă apariţia, la 11 august 1934, a Regulamentului pentru funcţionarea şi conducerea financiară a Direcţiunii speciale a Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor din Ministerul Lucrărilor şi al Comunicaţiilor, care stabilea modul de organizare, funcţionare şi conducere a respectivului organism, precum şi adoptarea Legii de exploatare a Poştelor, Telegrafelor şi Telecomunicaţiilor nr. 2312 din 24 iunie 1938, publicată în M.O. nr. 143 din 25 iunie 1938. Într-un capitol special se arată că Ministerul de Război putea înfiinţa oficii militare poştale şi oficii militare telegrafice.

În paralel cu extinderea reţelei de telegrafie fără fir se realizează primele emisiuni de radiodifuziune şi are loc inaugurarea postului naţional de radio la 1 noiembrie 1928.

Un aspect aparte al domeniului comunicaţiilor din perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale îl reprezintă funcţionarea în localul Societăţii Anonime a Telefoanelor a unei echipe de interceptări convorbiri telefonice ale persoanelor a căror activitate interesa siguranţa statului şi ordinea publică. Interceptările erau ordonate de Direcţiunea Generală a Poliţiei, Direcţia Poliţiei de Siguranţă a Statului, Serviciul Special de Informaţii, Marele Stat Major al Armatei, Parchetul Militar şi Civil etc.

Pe parcursul întregii perioade interbelice se remarcă eforturile depuse de autorităţile de stat în direcţia încurajării industriei autohtone pentru producerea de tehnică pentru telecomunicaţii.

În timpul participării României la cel de-al doilea război mondial se constată o creştere a rolului trupelor de transmisiuni, care devin o componentă importantă a armatei române.

Din anul 1943 se organizează, de către Detaşamentul radio din organica Comandamentului militar al Capitalei, transmisiunile radio cu Palatul Regal, Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Ministerul de Război, Ministerul de Interne, Regimentul de Gardă, Marele Stat Major, Inspectoratul General al Jandarmeriei, Regimentul 1 Transmisiuni şi alte unităţi militare.

Un rol important în desfăşurarea evenimentelor politice şi militare legate de participarea României la al doilea război mondial îl deţine faptul că în ziua de 23 august 1944, la ora 18,00, au intrat în funcţiune, la ordin, transmisiunile radio ale comandamentului militar al Capitalei prin

intermediul cărora a fost difuzat Comunicatul către ţară al regelui Mihai I, care chema la întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste şi a aliaţilor acesteia.

În acelaşi timp, se remarcă participarea trupelor de transmisiuni la asigurarea suportului telefonic şi telegrafic în luptele pentru eliberarea Capitalei şi a întregului teritoriu al ţării de sub trupele germane, precum şi în luptele pentru eliberarea unor teritorii din Ungaria şi Cehoslovacia, inclusiv prin asigurarea nevoilor de legături între comandamentele române şi cele sovietice.

După încheierea celui de-al doilea război mondial omenirea trebuia să facă faţă eforturilor de reconstrucţie şi de relansare a legăturilor economice şi politice din timp de pace.

În acest context, telecomunicaţiile devin un element important al progresului tehnico-ştiinţific în slujba demersurilor de refacere a infrastructurii ţărilor afectate de conflagraţia militară.

Totodată, generalizarea televiziunii, apărută încă din perioada interbelică, avea rolul de a înlesni transmiterea la distanţă de imagini şi sunet de la evenimentele cele mai importante din diverse regiuni ale planetei şi de a oferi oamenilor momente de relaxare şi divertisment, care să facă uitate cât mai curând ororile războiului.

Împărţirea lumii în cele două mari blocuri politico-militare (N.A.T.O. şi Tratatul de la Varşovia) şi debutul „războiului rece" influenţează dezvoltarea domeniul telecomunicaţiilor speciale, aspect materializat în crearea unor structuri speciale pentru transmisiunile telegrafice, telefonice şi radio şi înfiinţarea unor servicii speciale pentru interceptarea şi decodarea acestora.

Această tendinţă se face remarcată şi în cazul României, care este stat membru-fondator al organizaţiei militare a Tratatului de la Varşovia, constituită în anul 1955.

Astfel, încă din primii ani de după război are loc generalizarea introducerii reţelei telefonice şi construirea unor moderne oficii telefonice şi poştale şi se întreprind paşi importanţi în dezvoltarea unei industrii naţionale şi a cercetării ştiinţifice româneşti în domeniul transmisiunilor.

În România, în cadrul Ministerului de Interne şi Ministerului Apărării au început să se creeze organe speciale de transmisiuni. Până în anul 1948, legăturile de comunicaţii ale Casei Regale au fost asigurate de Oficiul Central care deservea şi Parlamentul. Acesta, prin începerea militarizării unor structuri ale statului, va deveni Direcţia a VIII-a Tehnică de pe lângă Direcţia Generală a Securităţii Poporului. De asemenea sunt create structuri în cadrul Ministerului de Interne, Direcţiei Generale a Poliţiei, Prefecturii, Inspectoratului General al Jandarmeriei, Trupelor de Grăniceri, ce sunt

însărcinate cu realizarea transmisiunilor, îndeosebi a celor cu caracter special.

După anul 1965 se înregistrează mari realizări pe plan internaţional în domeniul transmisiunilor, ca urmare a debutului activităţilor de explorare a spaţiului cosmic şi a dezvoltării tehnicii de calcul. La acestea se adaugă introducerea sateliţilor de comunicaţii şi construirea unor noi linii telefonice submarine şi suboceanice, precum şi utilizarea reţelelor ARPANET, ETHERNET şi, începând cu anul 1973, INTERNET.

În România se procedează la extinderea reţelei telefonice la nivelul întregii ţării, introducerea unor puternice centrale, construirea unor clădiri moderne pentru oficiile poştale şi telefonice, extinderea legăturilor externe, dezvoltarea transmisiunilor rurale, a învăţământului superior de specialitate, a cercetării ştiinţifice proprii şi la dezvoltarea unei industrii de specialitate.

În anul 1969, ia fiinţă Unitatea Specială de Transmisiuni „R" în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, care preia toate activităţile privind telecomunicaţiile guvernamentale ale Consiliului de Miniştri, ministerelor, îndeosebi Ministerul de Interne, Ministerul Apărării Naţionale, Securităţii Statului, Direcţiei Generale a Miliţiei, Trupelor de Securitate, Marele Stat Major al Armatei, Comandamente de arme, Ministerului Justiţiei, Parchetul General, Consiliului de Stat, ale altor organe de stat.

Astfel, Unitatea Specială de Transmisiuni „R", avea ca principale atribuţii asigurarea legăturilor telefonice, radiotelefonice, telegrafice, radiotelegrafice, pentru aparatul central şi teritorial al statului român.

Din anul 1973 unitatea va funcţiona în cadrul Comandamentului pentru Tehnică Operativă şi Transmisiuni din Ministerul de Interne.

În acelaşi timp sunt create unele structuri asemănătoare pentru realizarea transmisiunilor speciale pentru organele de informaţii externe, Ministerul de Externe, Ministerul Comerţului Exterior, reprezentanţele diplomatice şi comerciale române din străinătate.

Se intensifică, totodată, preocupările vizând adoptarea unor măsuri pentru prevenirea scurgerii de secrete şi pentru secretizarea informaţiilor.

După anul 1970 activitatea de transmisiuni speciale din ţara noastră intră într-un proces de modernizare, pe baza introducerii în practică a unor noi realizări ale revoluţiei tehnico-ştiinţifice contemporane în activitatea specifică: staţii, calculatoare, internet, etc.

Prin Decretul nr. 4 din 26 decembrie 1989 al Consiliului Frontului Salvării Naţionale s-a hotărât intrarea în compunerea Ministerului Apărării Naţionale atât a Departamentului Securităţii Statului cât şi a altor organe din subordinea Ministerului de Interne. Astfel, Unitatea Specială de Transmisiuni „R" a trecut în structura armatei, iar legăturile de transmisiuni pentru Ministerul de Interne urmau să fie asigurate, prin U.M. 05268

Bucureşti din cadrul Comandamentului Trupelor de Transmisiuni.

Prin ordinul ministrului Apărării Naţionale M75 din 8 iunie 1990 a fost aprobat Protocolul privind unele măsuri de asigurare a continuităţii activităţii de transmisiuni speciale, în virtutea acestui document funcţionând, până în martie 1993, Centrul Naţional de Telecomunicaţii Speciale, a cărui logistică a fost asigurată de U.M. 05268 Bucureşti.

La 18 decembrie 1992, acest centru primeşte, printr-o hotărâre a Consiliului Suprem de Apărare a Ţării denumirea „Serviciul de Telecomunicaţii Speciale".

Desprinderea totală din Ministerul Apărării Naţionale se va face mai întâi prin Hotărârea Guvernului României nr. 229 din 27 mai 1993, care a stabilit unele măsuri de organizare şi funcţionare a instituţiei ca organ central de specialitate în domeniul telecomunicaţiilor speciale. Cadrul legal de funcţionare al Serviciului de Telecomunicaţii Speciale a fost stabilit prin adoptarea Legii nr. 92/1996.

Conform acestei legi, „Serviciul de Telecomunicaţii Speciale este organul central de specialitate, cu personalitate juridică, ce organizează, conduce, desfăşoară, controlează şi coordonează activităţile în domeniul telecomunicaţiilor speciale pentru autorităţile publice din România şi alţi utilizatori ...".

În anii următori adoptării legii, activitatea în domeniul comunicaţiilor speciale a evoluat foarte mult, au fost implementate noi tehnologii şi sisteme de comunicaţii şi au fost puse în practică noi servicii care să satisfacă nevoile de comunicare ale utilizatorilor legali.

Bibliografie

1. Legea *nr. 76 din 08.11.1993 pentru ratificarea Constituţiei şi a Convenţiei Uniunii Internaţionale a Telecomunicaţiilor;*
2. *Legea nr. 92/1996 privind organizarea şi funcţionarea Serviciului de Telecomunicaţii Speciale*;
3. *Strategia de Securitate Naţională a României*, 2007;
4. John BERNAL, **Ştiinţa în istoria societăţii,** Bucureşti 1964;
5. General-locotenent Gheorghe ENCIU, **Poşta şi telecomunicaţiile în România,** Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti 1984;
6. Mihai BĂRBULESCU, Dennis DELETANT, Şerban PAPACOSTEA, **Istoria României –ş.a**., Bucureşti 2007.

TERORISMUL ÎN SPAŢIUL CIBERNETIC. CAPABILITĂŢI TERORISTE. FORME ŞI POSIBILITĂŢI DE CONTRACARARE A ACŢIUNILOR CIBERNETICE ALE TERORIŞTILOR

Colonel Cătălin STOIAN

The Internet has become a worldwide means for communication and, very often, is named "The Cyberspace", mainly because it facilitates the presence of many cultures of the world and meetings among groups and individuals. Unfortunately, due to the advantages taken from the easy access it is used by people situated on the "bad guys" side, such as criminals, members of organized crime and terrorists. The last ones use the Internet for actions ranging from spreading propaganda, recruiting, fund raising till operational activities and cyberattacks. The Web and email are the most used.

The institutions responsible to counter the terrorism have to face the most imaginative methods used by terrorists to access and use the Internet. In order to achieve success in fighting terrorism, one must base on legislative, organizational and technical measures. The response capabilities to counter the terrorist cyberattacks should benefit, on a high degree, from the experience obtained through the information operations.

Motto: *„Dacă astăzi Osama Bin Laden ne terorizează cu degetul pe trăgaciul Kalaşnikovului, mâine, urmaşii săi ne vor teroriza apăsând cu degetul pe tasta Enter"*

Evoluţiile tehnologice din ultimele decenii au creat o puternică dependenţă a societăţii de mijloacele de comunicaţii şi IT, fapt conştientizat din ce în ce mai mult de oamenii obişnuiţi, dar şi de liderii politici. Astăzi vorbim în mod frecvent despre spaţiul virtual, spaţiu cibernetic (cyberspace), chiar dacă nu toată lumea are o percepţie reală a acestuia. Foarte multă lume asociază acest spaţiu cu Internetul, fapt care este în mare măsură întemeiat, deoarece acesta oferă un mediu de întâlnire pentru culturile lumii sau pentru indivizi aflaţi la poli geografici opuşi. Internetul a devenit un integrator de culturi, un mediu de derulare de afaceri, de satisfacere a nevoilor consumatorilor sau ale guvernanţilor, oferind posibilităţi de comunicare nemaiîntâlnite în urmă cu câteva decenii şi oportunităţi pentru crearea unui forum în care oamenii se pot întâlni şi schimba idei. Am putea aprecia că se dezvoltă o societate a Internetului, cu

propriile reguli, cu legislaţie şi morală specifică, cu avantajele şi, din păcate, cu dezavantajele sale.

Aşa cum orice societate are componente care acţionează pozitiv, conform valorilor definite şi câştigate de-a lungul istoriei, în aceeaşi măsură asistăm la o prezenţă în spaţiul cibernetic, din pacate foarte activă, a unor grupuri care acţionează către polul negativ. Putem identifica, în această zonă întunecată, grupuri de hackeri, criminali, membri ai crimei organizate, escroci, hoţi, persoane cu debilităţi psihice, terorişti.

Nu este de neglijat faptul ca unele state, cum ar fi China[1], au declarat intenţia de a-şi crea capabilităţi de război informaţional defensive şi ofensive.

În concepţia autorului lucrării, pornind de la definiţia ciberneticii, conceptul de spaţiu cibernetic trebuie extins, cel puţin, şi la alte sisteme cum ar fi:

- SCADA (Surveillance Control and Data Acquisition), folosite pentru operarea reţelelor care controlează funcţionarea unor componente ale infrastructurii critice a unui stat (transport apă, energie, transporturi auto, aeriene, feroviare, etc.). Preluarea controlului acestor sisteme este prezentată momentan în scenarii de film, dar există şi un pericol real, fapt susţinut de cazul unui individ din Queensland, Australia, care folosind Internetul, o legătură wireless şi un produs software furat, în anul 2001, a preluat controlul asupra sistemului de control al deversării deşeurilor dintr-un rezervor de ape uzate şi a reuşit deversarea într-un râu şi apele de coastă, a cca 1 milion m^3 ape poluate. Individul a reuşit să penetreze sistemul de securitate software din a 45 încercare[2];
- C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance), sisteme militare de comunicaţii şi informatice.

În contextul acestei lucrări, atenţia va fi focalizată pe modul în care grupurile teroriste şi membrii acestora folosesc Internetul pentru a-şi atinge scopurile. Tratarea subiectului se plasează mai mult într-o zonă tehnicistă şi nu se pune accentul pe definirea unor concepte sau pe dezbateri de idei.

1. Scopuri şi particularităţi ale folosirii Internetului de către grupările teroriste

Este posibil ca cineva neavizat să considere că teroriştii nu au nevoie de Internet pentru a-şi duce la îndeplinire scopurile distructive, dar trebuie menţionat că până la comiterea unui atac este necesară o perioadă de pregătire şi organizare foarte intensă. Pentru atingerea acestor scopuri,

[1] Military Power of the People's Republic of China, Report to Congress, 2007
[2] DCSINT Handbook 1.02, Cyber Operations and Cyber Terrorism, 15 August 2005

Internetul este folosit din plin, alegerea acestuia ca instrument de acţiune fiind determinată de mai multe argumente:

- *uşurinţa accesului*;
- *lipsa sau foarte puţină legislaţie care să reglementeze comportamentul în Internet;*
- *lipsa cenzurii sau a vreunui control guvernamental;*
- *audienţă enormă în toate regiunile geografice;*
- *(cvasi) anonimitatea comunicării;*
- *flux rapid al informaţiei;*
- *costuri mici pentru dezvoltare şi menţinere a unei prezenţe WEB;*
- *o cale foarte eficientă pentru mesaje multimedia (text, grafică, fotografii, video);*
- *audienţa mare şi creşterea foarte rapidă a numărului de utilizatori situaţi în zone geografice îndepărtate.*

Pornind de la specificul fenomenului terorist şi de la argumentele de mai sus, se pot identifica scopurile reale pentru care este folosit Internetul. Mai mulţi analişti în domeniu au ajuns la concluziile sintetizate în tabelul 1.

Tabelul 1. Scopurile utilizării Internetului de organizaţiile teroriste

AUTOR	*Furnell &Warren*[3]	*Cohen*[4]	*Thomas*[5]	*Weimann*[6]
Scop	- Propagandă şi publicitate; - colectare de fonduri; - Informare şi diseminare; - comunicaţii sigure.	- Planificare; - acţiuni financiare (inclusiv colectare fonduri); - coordonare şi operaţii; - acţiune politică şi propagandă;	- prezentare identitate - propaganda - comunicaţii anonime sau acoperite; - inducere "frică cibernetică"; - acţiuni financiare (inclusiv colectare fonduri); - Comandă şi Control; - Mobilizare şi recrutare; - Colectare de informaţii - Tratare riscuri; - Furt şi manipulare de date; - folosire ofensivă a dezinformării.	- război psihologic; - propagandă; - recrutare de noi adepţi; - obţinere informaţii; - colectare fonduri; - instruire, pregătire; - stabilire contacte şi constituire reţele; - planificare şi coordonare acte teroriste.

Se constată că opiniile analiştilor sunt asemănătoare, iar identificarea

[3] FURNELL and WARREN, "Computer Hacking and Cyber Terrorism: The Real Threats in the New Millennium."
[4] COHEN, "Terrorism and Cyberspace."
[5] THOMAS, "Al Qaeda and the Internet: The Danger of 'Cyberplanning.'
[6] Gabriel WEIMANN, *WWW.terror.net: How Modern Terrorism Uses the Internet.*

acestor scopuri conduce la concluzia că activitatea teroristă în spațiul cibernetic este intensă şi solicită un nivel de pregătire ridicat al celor ce operează, mergând de la uşurință în folosirea calculatoarelor şi serviciilor informatice, până la tehnici sofisticate, inclusiv criptografia. Din analiza nivelului de pregătire al multor membri ai grupărilor teroriste a rezultat că aceştia sunt adeseori absolvenți de universități, uneori chiar de studii doctorale, dar la cei mai mulți dintre ei, ideologia este prioritară în motivația pentru afilierea la grupuri şi acțiuni teroriste. Uneori, grupările teroriste apelează la serviciile plătite ale unor hackeri profesionişti, fie pentru obținerea de informații (ex. IRA), fie pentru executarea unor atacuri cibernetice.

Faptul că Internetul nu oferă pentru moment posibilități de a desfăşura atacuri distructive, nu înseamnă că nu sunt încercări de acest gen. Atacurile produse au avut ca scop alterarea paginilor web ale unor publicații sau instituții, furt de informații privind cărți de credit (considerat nu furt ci o formă de pedepsire a "necredincioşilor"). Conform unui articol[7] publicat în februarie 2007, pe site-ul institutului MEMRI (*The Middle East Media Research Institute*) sunt şase grupuri semnificative care desfăşoară aşa-zisul "jihad electronic", *Hackboy, Ansar Al-Jihad Lil-Jihad Al-Electroni, Munazamat Fursan Al-Jihad Al-Electroni, Majmu'at Al-Jihad Al-Electroni, Majma' Al-Haker Al-Muslim* şi *Inhiyar Al-Dolar*. Spre deosebire de grupurile obişnuite de hackeri, grupurile de "*mujahedin"*-i sunt subordonate unei ideologii şi strategii comune, care este încă în curs de clarificare. În ianuarie 2007, mujahedinii din Internet au fost invitati la semnarea unui pact special, care prevede unificarea eforturilor sub conducerea unui grup numit Muhajirun Brigades.

Un extras din declarația unui jihadist aflat pe o pagină web a unui grup de mujahedini din spațiul cibernetic, ilustrează adevăratele intenții şi posibilități de moment ale acestora:

"Am examinat cele mai multe din manualele hackerilor, dar nu am găsit articole care să discute cum să se indisponibilizeze rețelele dispuse peste tot în lume. Am găsit diferite articole despre cum să se atace servere, poşta electronică, site-uri web, etc., dar nu am citit nimic despre cum se poate ataca sau bloca rețelele din întreaga lume, chiar dacă acesta este cel mai important țel al unui hacker şi al cuiva care este angajat în jihadul electronic. .... Nu vorbesc despre atacurile site-urilor web sau despre Internet, ci despre toate rețelele din lume, inclusiv cele militare care controlează radare, rachete sau comunicații.... Dacă toate acestea vor fi

[7] E. ALSHECH, "Cyberspace as a Combat Zone: The Phenomenon of Electronic Jihad, E. Alshech"

indisponibilizate pentru doar o zi, ... aceasta va aduce colapsul Vestului, dar pe noi ne va afecta foarte puțin."[8]

Se consideră că primul atac terorist cibernetic s-a petrecut în 1998, când organizația teroristă LTTE, a tigrilor tamili a inundat ambasadele srilankeze timp de două săptămâni, cu cca. 800 mesaje email pe zi. Mesajul conținea textul "Suntem tigrii negri din Internet şi facem acest lucru pentru a vă întrerupe comunicația".

Prezența teroriştilor sau a simpatizanților acestora în Internet se materializează în:

- *sute de site-uri web înființate şi întreținute de grupări (inclusiv cele ale simpatizanților);*
- *menținerea unor numeroase forumuri de discuții;*
- *monitorizarea site-urilor de interes pentru colectarea de informații;*
- *conferințe on-line, folosind serviciul chat, prin care liderii spirituali propagă ideologia religioasă sau politică a grupării;*
- *comunicarea prin email;*
- *efectuarea de tranzacții financiare prin mijloace de plată electronică;*
- *transmiterea codificată a unor mesaje; deoarece site-urile teroriste sunt foarte bogate în imagini sau video, uneori în conținutul acestora se include mesaje criptate prin tehnici steganografice (ex. site-ul alneda.com, a organizației Al Qaeda);*
- *lansarea unor atacuri cibernetice sau răspândirea de viruşi sau cod malițios care să afecteze calculatoarele unor instituții publice sau private.*

Analizând modul în care sunt folosite serviciile Internetului, putem concluziona că grupările teroriste utilizează aceste mijloace în scopuri operative, informative şi pentru instruire.

Folosirea Internetului în scop operativ, pentru coordonarea unor acțiuni, poate fi bine exemplificată prin acțiunea desfăşurată în ziua de 25 septembrie 2005, de un membru al forumului de discuții "*Muntada al-SafNet"*, care a postat pe site următorul anunț, pentru a declanşa un atac concertat (de tip DDOS- Distributed Denial of Service) împotriva a două site-uri web aparținând unor grupuri care se declarau în favoarea dialogului creştin-musulman:

"Cea mai mare campanie pentru distrugerea site-urilor web ale cruciaților: Ne trebuie mujahedini! Momentul declanşării atacului este joi la ora 19:00 GMT. Atacul va dura o oră. Avem 50 mujahedini, deci suntem gata pentru campanie."[9]

[8] Special Dispatch Series - No. 1702, MEMRI, 31 august 2007

[9] BRYNJAR Lia, "Al-Qaeda online: Understanding Jihadist Internet Infrastructure", Janes Intelligence Review, ianuarie 2006

Apreciem că terorismul a găsit în Internet un mijloc extraordinar de a-şi promova interesele şi a fost preferat acest mod de utilizare în loc să fie făcute încercări pentru a fi folosit în scopuri distructive. Este foarte puţin probabil, pentru moment, ca Internetul să fie folosit ca o armă letală, dar este un foate bun mijloc logistic şi operaţional.

2. Consideraţii privind conţinutul site-urilor web ale organizaţiilor teroriste

În scopul identificării, analizării şi înţelegerii specificului unui anumit grup este foarte util şi relativ simplu să se facă analiza conţinutului paginilor afişate pe site-ul web al grupării. În literatura de specialitate aceste site-uri sunt denumite "*dark webs*". Trebuie remarcat că un handicap semnificativ în vederea efectuării unei analize profunde, îl constituie limba în care sunt scrise mesajele, cele mai multe site-uri fiind în limbi specifice lumii islamice sau asiatice. Activitatea este lipsită de riscuri, dar necesită un volum mare de muncă (monitorizare şi identificare, analiză, traducere, interpretare) şi un efort unificat al unor specialişti din diferite domenii (IT, sociologie, filologie, media, operativ). Pe de altă parte, din nevoia de protecţie, unele pagini postate pe "dark webs" dispar de pe un site (cu o anumită adresă IP) şi reapar pe alte site-uri (cu altă adresă IP) care vor fi descoperite cu greutate de necunoscători, dar foarte simplu de adepţi, care sunt anunţaţi despre noua adresă a site-ului prin forumurile de discuţii.

În mod tipic, grupările afişează pe site informaţii prin care se identifică, cum ar fi:

- *logo-ul organizaţiei;*
- *istoria organizaţiei;*
- *prezentări detaliate despre convingerile politice şi originile sociale;*
- *date despre cele mai importante realizări (acte teroriste);*
- *biografiile liderilor;*
- *fondatorii şi eroii;*
- *scopuri politice şi ideologice;*
- *critici şi ameninţări la adresa inamicilor;*
- *ştiri de ultimă oră.*

Ca o particularitate a site-urilor aparţinând grupurilor separatiste, se poate remarca afişarea unor hărţi ale zonelor în dispută (Palestina pe site HAMAS, Sri Lanka pe site LTTE, ş.a.).

Deşi în limbajul în care sunt redactate paginile apar expresii care instigă la "luptă armată dârză", "rezistenţă", acţiuni violente, cele mai multe organizaţii nu fac referiri la consecinţele fatale ale atacurilor întreprinse. Totuşi Hamas şi Hezbollah, ca excepţii, ţin jurnale statistice cu operaţiile zilnice, martirii căzuţi şi duşmanii israelieni morţi.

Mesajul care se transmite prin paginile *"dark webs"* se adresează către trei grupuri de audienţă[10]:

- adepţii actuali sau potenţiali (sloganuri, steaguri, oferte pentru obiecte de vânzare – tricouri, insigne, casete video şi audio, etc.);
- opinia publică internaţională, în care un segment important este mass-media (se pot folosi limbi diferite pe acelaşi site, ex. ETA (italiană, germană, castiliană, franceză) sau Mişcarea Islamică din Uzbekistan (engleză, arabă, rusă);
- cetăţeni sau grupuri din populaţia statelor considerate inamice, în vederea demoralizării acestora şi determinării să ia atitudine faţă de guverne sau autorităţi.

Este de remarcat că asemenea "dark webs" aparţin unor grupuri şi organizaţii din toate zonele geografice, chiar dacă se constată că replici ale unor site-uri sunt găzduite pe servere ale unor furnizori de servicii Internet (ISP – Internet Service Provider) din alte state. Un bun exemplu îl constituie evenimentul petrecut pe 26 august 2007, când pagini web aflate pe site-uri din statul american Minnesota (SiteGenie, LLC, Rochester) au postat un articol cu titlul "Cum să te alături Al Qaeda", care pentru prima dată a fost produs de site-ul Al Thabitoun Ala Al-Ahd, atribuit Al Qaeda în Egipt, dar care momentan este inactiv.



Pentru a exemplifica modul în care regiunile globului "produc" site-uri, prezentăm în continuare principalele organizaţii care administrează web-uri[11]:

Orientul Mijlociu: HAMAS (Mişcarea de rezistenţă islamică), Hezbollahul Libanez (Partidul lui Allah), Brigăzile martirilor al Aqsa, Fatah Tanzim, Frontul popular pentru eliberarea Palestinei (PFLP), Jihadul Islamic Palestinian, Mişcarea "Lives Kahane",

[10] Gabriel WEIMANN, *WWW.terror.net: How Modern Terrorism Uses the Internet*
[11] Gabriel WEIMANN, *WWW.terror.net: How Modern Terrorism Uses the Internet*

Mujahedinii poporului ai Iranului (Mujahedin-e Khalq, PKK, Partidul Frontul popular democratic de eliberare, Călăreții Marelui Orient Islamic, Ansar Al-Sunna;

Europa: ETA, Armata corsicană, IRA;

America Latină: Tupak-Amaru (Peru), Sendero Luminoso, Armata columbiană de eliberare națională (ELN), Forțele armate revoluționare din Columbia (FARC);

Asia: Aum Shinrikyo (Japonia), Sprijinitorii Islamului (Ansar Al-Islam, Irak), Armata roșie japoneză, Hizb-ul Mujahidin (Kashmir), LTTE (Sri Lanka), Mişcarea Islamică din Uzbekistan (IMU), Frontul islamic de eliberare MORO (MILF, Filipine), Lashkar e-Toiba (Pakistan), mişcarea rebelă din Cecenia.

Africa: Grupul salafist pentru rugăciune şi luptă (GSPC)

Ecran extras de pe pagina web a grupului terorist Ansar Al-Sunna. Pagina prezintă periodic, "rapoarte de război" şi scurte videoclipuri ale atacurile insurgenților asupra forțelor coaliției.

Din cele prezentate mai sus reiese în mod evident că spațiul cibernetic este vizat în ansamblu, dar momentan Internetul este folosit cel mai intens, deoarece teroriştii nu au nevoie de resurse scumpe pentru a-şi atinge scopurile. Pentru accesarea Internetului nu este nevoie decât de un calculator, o linie telefonică şi software specific, elemente uşor de procurat de orice individ. Rezultă deci, că pentru a dispune de capabilități eficiente în vederea unor acțiuni teroriste in Internet, e nevoie de puține resurse financiare şi mijloace simple.

O altă capabilitate importantă a teroriştilor este însă, expertiza deosebită a acestora. O dovadă o constituie documentele abandonate în Kabul de luptătorii Al Qaeda, care au fugit în urma atacului forțelor SUA din 2001. Manualele şi ghidurile găsite au dovedit bună educație în folosirea sistemelor informatice. În 2006, o organizație care avea legături cu Al Qaeda a redactat un manual de 26 pagini pentru folosirea motorului de căutare Google în sprijinul jihadiştilor, iar la începutul 2007, forțele britanice au descoperit fotografii tipărite, obținute cu produsul Google Earth, care au fost folosite pentru atacarea forțelor coaliției din Irak.

3. Forme şi posibilități de contracarare a acțiunilor cibernetice ale teroriştilor

Componente ale spațiului cibernetic, menționate la începutul lucrării (SCADA, C4ISR), pot fi abordate de terorişti cu mult mai multe eforturi, datorită măsurilor de securitate specifice. Deşi specialiştii consideră că pentru moment un atac cibernetic cu efecte dezastruoase este puțin probabil, ei apreciază însă că societatea nu este pregătită pentru a face față unui atac cibernetic concertat, de mare amploare.

În luna mai 2005, CIA a gestionat un exercițiu secret de simulare a unui joc de război, codificat "Silent Horizon", bazat pe un scenariu de atac cibernetic amplu. Concluziile au arătat că scopurile unor atacuri cibernetice sunt foarte puțin probabil de atins.

Totuşi, o combinație de forme de atac (angajați ai unei instituții care sunt nemulțumiți, atacuri specifice unor arhitecturi, atacuri coordonate) ar putea aduce grave prejudicii. Trebuie menționat că multe tehnologii (ex. TCP-IP) sunt folosite atât la sistemele publice cât şi în cele private, ceea ce oferă atacatorilor posibilitatea de a cunoaşte şi a se antrena în condiții apropiate de realitate. De asemenea, pot apărea modificări în comportamentul unor angajați cunoscători ai sistemelor de securitate, care ar putea să "comute" către o ideologie extremistă sau teroristă şi să acționeze în numele acesteia.

Statele a căror societate este dependentă în mare măsură de tehnologiile avansate, conştientizează pericolul declanşării unor atacuri cibernetice (nu neapărat teroriste) şi au inițiat măsuri concrete pentru contracararea şi anihilarea unor forme de atac cibernetic:

- crearea unui cadru legislativ adecvat care să permită structurilor responsabile să coopereze şi să acționeze eficient;
- investiții masive în măsuri de securitate;
- înființarea unor centre de intervenție în caz de urgență, aşa numitele CERT (Computer Emergency Response Team);
- dezvoltarea unor studii de cercetare pentru găsirea unor forme de ripostă şi contracarare;
- dezvoltarea unui cadru educațional de securitate la nivelul populației şi al angajaților atât din sectorul guvernamental cât şi cel privat;
- antrenamente periodice pe scenarii specifice de atac cibernetic.

Pe de altă parte, statele care nu au acordat atenție aspectelor legate de protecția infrastructurii critice resimt nevoia de o strategie coerentă. Ca exemplu, în lucrarea "Critical Information Infrastructure Protection: Analysis, Evaluation and Expectations", Eugene Nikolov, fost şef al laboratorului național pentru viruşi informatici, identifică problemele cu care se confruntă Bulgaria. Acestea sunt:

- lipsa de proceduri pentru tratarea actelor criminale;
- lipsa de personal pregătit;
- lipsa instrumentelor tehnice de răspuns la atacuri cibernetice;
- lipsa unui cadru sigur de cooperare cu organizații speciale din alte țări;
- lipsa unei organizații naționale la nivel guvernamental responsabilă cu coordonarea protecției infrastructurii critice;
- lipsa unei strategii şi a unor planuri naționale pentru obținerea de

fonduri în vederea finanțării proiectelor regionale.

O soluție tehnică pentru lupta împotriva terorismului în spațiul cibernetic presupune o abordare interdisciplinară. În acest proces sunt implicați specialişti din mai multe domenii:

- IT şi comunicații, care oferă soluții şi instrumente pentru identificarea şi monitorizarea prezenței teroriste în spațiul cibernetic. Aceştia trebuie să găsească instrumente de analiză de trafic, căutare după adrese IP, monitorizare activitate de site web, forumuri de discuții. De asemenea creează modele şi sisteme informatice de analiză, bazate pe inteligență artificială, data mining, baze de date;

- media şi sociologie, de preferință specializați în cultura popoarelor şi comunităților de unde provin grupurile teroriste, care trebuie să identifice mesajele transmise sub diferite forme (declarații, rubrici prezente pe pagini, videoclipuri, audio, etc.);

- specialişti în combaterea terorismului, care identifică relații şi rețele, persoane şi posibile acțiuni.

Organizatoric, capabilitățile de acțiune în spațiul cibernetic se pot materializa în:

- structuri de monitorizare şi analiză a spațiului cibernetic;
- structuri de raspuns şi reacție în cazuri de urgență (tip CERT);
- implementarea unor politici de securitate coerente şi respectarea acestora;
- educarea personalului;
- desfăşurarea periodică a unor exerciții de simulare a unor atacuri cibernetice;
- crearea unui cadru legislativ care să permită structurilor responsabile să acționeze şi coopereze;

Monitorizarea şi analiza paginilor prezente "dark webs" este o formă de contracarare care permite, printre altele:

- identificarea grupărilor teroriste existente sau nou apărute (ex. denumire, emblemă, scopuri, aria de acțiune, legăturile cu alte grupări);
- cunoaşterea orientărilor acestor grupări, a actelor comise, a liderilor;
- într-o anumită măsură, stabilirea de conexiuni între membrii grupărilor, ceea ce ajută la construirea unor "rețele sociale", element important în crearea modelelor rețelelor teroriste, a legăturilor stabilite între membri şi a tipului de relații dintre aceştia;
- estimarea nivelului de audiență în rândul adepților şi simpatizanților (prin evaluarea traficului de mesaje de poştă electronică al adreselor prezentate pe site-uri sau al volumului de accese pe paginile respective);
- identificarea unor posibile viitoare acte teroriste, prin interpretarea mesajelor transmise.

O abordare organizatorică şi tehnică, are şanse reale de succes dacă măsurile şi metodele de contracarare sunt aplicate perseverent şi profesionist. Ignorarea mesajelor grupărilor teroriste poate conduce la eşecuri majore. Acest lucru se poate exemplifica prin faptul că înaintea atacurilor teroriste din gara Atocha, Madrid, în 2004, pe un site jihadist a apărut un articol de peste 40 pagini, care, pe lângă mesajele religioase, cuprindea pasaje în care se afirma că pentru a determina retragerea forțelor spaniole din Irak, este recomandat să fie atacate rețelele de transport, inclusiv feroviare. Se afirma că în Spania există celule teroriste bine închegate şi capacitatea de contracarare este scăzută, iar momentul cel mai bun era în ajunul alegerilor pentru parlament. Mesajul a fost citit de specialişti norvegieni, dar nu a fost luat în seamă înainte de atacuri, deşi apăruse cu câteva luni în urmă.

OPTIMIZAREA SISTEMULUI DE PROTECȚIE A INFORMAȚIILOR CLASIFICATE – FACTOR DE EFICIENTIZARE A MEDIULUI DE SECURITATE

Comandor (r.) Petre PORADICI

Romania's membership with NATO and EU has also led to new responsibilities taken up in the field of NATO and EU classified intelligence protection.

The dynamics of the security environment prompts Romania to continually adapt the classified intelligence protection activities to the ever growing variety of security risks and threats posed to Romania, NATO and EU. In order to meet the strategic objective aimed at preserving a stable security environment, the decision-makers in the field of classified intelligence protection system must orient their actions to the priorities arising both from the threats, risks and vulnerabilities mapped locally, regionally and globally, and the conclusions yielded by the continuous feed-back based upon monitoring all the elements that make up the security environment.

Such actions equally involve a pro-active attitude and adapting legislation and procedure in keeping with the dynamics of the security environment.

Along this line, it is particularly important to identify such security elements, whose dynamics has an impact upon the classified intelligence protection system.

So, five reference domains can be identified, whose further in-depth examination shall lead to conclusions and action liable to optimize the classified intelligence protection.

These domains are as follows: trust betrayal, automated systems for personnel security, vetting systems, efficacy analyses, continuing evaluation and AFTERCARE.

Statutul României de stat membru NATO şi UE, a condus şi la asumarea unor responsabilități în domeniul protecției informațiilor clasificate NATO şi UE.

În plan extern, etapele relevante parcurse în domeniul securității, includ în ordine cronologică:

- 8 iulie 1994 - semnarea Acordului de securitate cu NATO
- 10 septembrie 1994 – semnarea Codului de conduită

- 6 martie 1997 – aderarea României la Acordul dintre părțile la Tratatul Atlanticului de Nord pentru securitatea informațiilor
- 16 decembrie 2002 – Declarația pentru Politica de Apărare şi Securitate Europeană (ESDP)
- 17 martie 2003 – Aranjamentele de securitate Berlin Plus în domeniul managementului crizelor. Între elementele majore ale acestei înțelegeri se regăseşte Acordul de securitate dintre NATO şi UE care se referă la schimbul de informații clasificate sub proceduri de securitate reciproce
- 22 aprilie 2005 – semnarea la Bruxelles, a Acordului dintre România şi UE privind procedurile de securitate pentru schimbul de informații clasificate.

În plan intern, respectarea angajamentelor României de protecție a informațiilor NATO şi UE clasificate, a necesitat crearea cadrului legal național şi departamental, acțiune concretizată prin adoptarea următoarelor acte normative:

- Legea nr. 182/2002, privind protecția informațiilor clasificate în România
- Hotărârea de Guvern nr. 353/2002, pentru aprobarea normelor de protecție a informațiilor Organizației Tratatului Atlanticului de Nord în România
- Hotărârea de Guvern nr. 585/2002, pentru aprobarea Standardelor de protecție a informațiilor clasificate în România
- Norme specifice de protecție a informațiilor clasificate, la nivel departamental, introduse prin ordine ale ministrului.

Sistemul de protecție a informațiilor clasificate acoperă toate domeniile securității, respectiv: organizare/administrare, securitatea personalului, securitatea fizică, protecția documentelor, INFOSEC şi securitatea industrială.

Trebuie evidențiate elementele de noutate introduse prin alinierea la standardele minime de protecție ale NATO şi UE, în domeniul organizării/administrării securității, întrucât acestea generează şi distribuția responsabilităților, astfel:

- Înființarea Autorității Naționale de Securitate (ORNISS)
- Înființarea Autorităților Desemnate de Securitate
- Înființarea structurilor de securitate/funcționarului de securitate în toate structurile care gestionează informații clasificate

Dinamica mediului de securitate impune din partea României o adaptare continuă a măsurilor de protecție a informațiilor clasificate, la riscurile şi amenințările de securitate din ce în ce mai diversificate, la adresa României, NATO şi UE.

Din acest punct de vedere, este elocvent faptul că, strategia naţională de securitate porneşte de la premiza că prin statutul de ţară membră a NATO şi UE, România şi-a asumat riscurile de a deveni ţintă pentru statele ale căror interese sunt contrare NATO sau UE, pe de o parte, în vreme ce ameninţările asimetrice globale şi regionale, necesită oricum, măsuri de securitate adecvate.

Pentru realizarea obiectivului de asigurare a unui mediu de securitate stabil, responsabilii din domeniul protecţiei informaţiilor clasificate, trebuie să-şi orienteze acţiunile în direcţiile prioritare rezultate atât din analiza ameninţărilor, riscurilor şi vulnerabilităţilor locale, regionale şi globale, cât şi din concluziile rezultate din feed-back-urile permanente bazate pe monitorizarea tuturor elementelor care compun mediul de securitate.

Acţiunile presupun deopotrivă, atitudine proactivă, adaptare legislativă şi procedurală, în concordanţă cu dinamica mediului de securitate.

În acest sens, o importanţă deosebită o prezintă identificarea acelor elemente ale securităţii a căror dinamică influenţează sistemul de protecţie a informaţiilor clasificate.

Cele mai recente cercetări din domeniul securităţii pun în evidenţă următoarele aspecte care tind, prin cazuistică şi dinamism, să influenţeze mediul de securitate şi necesită o readaptare a măsurilor de securitate:

- Ameninţările de trădare sau compromitere a informaţiilor clasificate provin predominant, din partea unor persoane din interior, verificate şi autorizate pentru accesarea informaţiilor clasificate
- Volumul şi vulnerabilitatea bazelor de date şi al tehnologiilor de stocare, procesare şi diseminare a informaţiilor, sunt într-o permanentă creştere
- Este recunoscută nevoia de a proteja o gamă din ce în ce mai largă de informaţii, precum şi infrastructura naţională şi departamentală care le gestionează
- Programele de securitate, sunt supuse inerent, unor limitări, din punct de vedere al resurselor şi bugetării aferente acestora.

Prin acceptarea acestor aspecte, ca fiind de natură să influenţeze mediul de securitate, se pot identifica unele domenii de referinţă, a căror aprofundare poate conduce la concluzii şi acţiuni de natură să optimizeze activitatea de protecţie a informaţiilor clasificate. Domeniile de referinţă unanim acceptate în literatura de specialitate sunt următoarele: trădarea încrederii, informatizarea sistemelor de securitatea personalului, sistemul de vetting, analizele de eficienţă şi AFTER CARE.

1. Trădarea încrederii

Cecetările din acest domeniu sunt concentrate pe înţelegerea fenomenului de trădare a încrederii şi în mod deosebit, asupra acţiunilor de

spionaj. În acest sens, se consideră că, crearea unei baze de date în care să fie cumulate toate cazurile într-un cadru organizat, ar permite efectuarea unor analize comparative menite să conducă la o înţelegere aprofundată a fenomenului de spionaj.

Suplimentar, este utilă dezvoltarea unei baze de date a tuturor evenimentelor de utilizare defectuoasă a sistemelor de informaţii de către persoane autorizate pentru accesarea acestora, fie că utilizarea defectuoasă s-a petrecut cu premeditare, fie din neglijenţă. Asemenea acţiuni, care afectează integritatea datelor din sistem şi diminuează capabilitatea îndeplinirii misiunilor, pot fi considerate forme de trădare a încrederii.

Aceste baze de date sunt utile decidenţilor, instructorilor de securitate şi specialistilor din domeniu cu atribuţii în elaborarea de contramăsuri în scopul descurajării.

Este interesantă din acest punct de vedere, dezbaterea asupra oportunităţii mediatizării cazurilor de spionaj, acţiune care, pentru unii ar avea un caracter de utilitate marcant, dar pentru alţii, ar putea oferi informaţii utile în cazul unor intenţii ascunse.

2. Informatizarea sistemelor de securitatea personalului

Scopul principal al cercetărilor pe această zonă, este constituit de necesitatea eficientizării procesului investigativ prin dezvoltarea sistemelor de achiziţie electronică şi analiză a datelor relevante din punct de vedere al securităţii, provenite din bazele de date existente la nivelul instituţiilor guvernamentale sau nonguvernamentale.

Este lesne de înţeles faptul că, existenţa unor sisteme informatizate securizate, care să permită schimbul de date de interes informativ/operativ între toate instituţiile cu atribuţii în domeniul securităţii naţionale pe de o parte, precum şi între Autorităţile Desemnate de Securitate şi structurile de securitate din entităţile aflate în zona de responsabilitate şi între Autorităţile Desemnate de Securitate şi instituţiile publice sau private care deţin date de interes din punct de vedere al securităţii (bănci, instituţii de învăţământ, ONG-uri, etc.), ar permite, pe lângă o optimizare a procesului investigativ, şi posibilitatea unui sistem de monitorizare/raportare continuă a acelor aspecte care ar putea conduce la riscuri de securitate.

Totodată, se au în vedere şi sisteme de detectare şi descurajare a acţiunilor ilegale de natură financiară, precum şi dezvoltarea unor sisteme care incorporează diferite date individuale folositoare evaluării continue sau cu valoare contrainformativă.

3. Sistemul de vetting

Sistemul de vetting acoperă o gamă largă de procese de securitatea personalului în general, procesele fiind focalizate asupra evaluării iniţiale a persoanelor în vederea autorizării accesului la informaţii clasificate.

Etapele procesului presupun selecționarea personalului, investigația de securitate, analiza factorilor de risc şi sunt incluse teme precum proceduri de selecționare a personalului pentru funcții cu grad mare de sensibilitate, elemente de investigare care să ofere informații relevante din punct de vedere al securității, consistența analizei factorilor de risc.

Cercetările în domeniul sistemului de vetting concentrează elemente ale procesului invetigativ şi, subsecvent, procesarea şi analizarea informațiilor.

Totodată, aceasta este zona din care, pe baza analizei funcționalității cadrului legal de desfăşurare a sistemului de vetting, trebuie să pornească demersurile de adaptare legislativă şi procedurală, la dinamica mediului de securitate.

4. Analize de eficiență

Scopul cercetărilor din acest domeniu este evaluarea eficienței contramăsurilor de securitate în diferite contexte organizaționale, supuse unor diverse amenințări de securitate.

Informațiile empirice colectate din aceste cercetări sunt utile decidenților şi specialiştilor din domeniul securității prin luarea în considerație a costurilor şi potențialelor beneficii rezultate din implementarea contramăsurilor de securitate în situații specifice.

Decizia de implementare a unor politici sau proceduri de securitate specifice, luate pe baza rezultatelor unor cercetări sistematice aprofundate, va conduce la un sistem de securitate mai sigur, cu un cost mai scăzut.

Analizele comparative pot fi efectuate în zonele în care eficacitatea contramăsurilor de securitate poate fi evaluată în varii condiții, prin utilizarea unui număr reprezentativ de rezultate organiza□ionale care să includă şi costurile.

5. After care

Cercetările din acest domeniu au drept scop, proiectarea unui sistem instituțional care să asigure încrederea în persoana verificată şi menținerea factorilor de risc în limite acceptabile în raport cu nivelul de acces, şi ulterior autorizării accesului la informații clasificate, pe toată durata de valabilitate a documentelor de securitate.

Considerentele care au condus la cristalizarea şi dezvoltarea principiului AFTER CARE, pot fi sintetizate pe baza unor concluzii rezultate din cercetări psiho-sociologice, pornind de la cazuistica serviciilor de informații şi contrainformații, astfel:

- Cel mai mare pericol pentru o instituție, din punct de vedere al securității, îl reprezintă proprii angajați
- Eliberarea unui document de securitate confirmă faptul că, în urma investigațiilor de securitate, factorii de risc se mențin într-o marjă acceptabilă, în raport cu nivelul de acces

- Comportamentul oricărei persoane este influențat de mediu
- Dinamica mediului de securitate impune identificarea şi instituționalizarea unor măsuri preventive de natură să contracareze noile riscuri şi amenințări la adresa securității

Mijloacele de atingere a dezideratului AFTER CARE, țin de optimizarea celor trei funcții cheie post vetting: monitorizare/evaluare continuă, educație de securitate şi intervenție/asistare angajați cu probleme de securitate.

Monitorizarea/evaluarea continuă, includ un sistem de raportare a tuturor aspectelor care se pot constitui în riscuri de securitate.

Educația de securitate necesită o focalizare asupra înțelegerii depline a amenințărilor, a vulnerabilităților umane şi tehnice, precum şi a mijloacelor de acțiune ale inamicilor şi contramăsurilor necesare.

Programele de intervenție/asistare a angajaților cu probleme de securitate au drept scop asigurarea unui suport tehnic adecvat pentru angajații care ulterior autorizării accesului la informații clasificate, din diferite motive, sunt expuşi unor riscuri.

O abordare sistemică şi sistematică a acestor direcții de referință, presupune fără îndoială, cooperarea dintre specialişti din domeniul securității din toate Autoritățile Desemnate de Securitate din România, schimb de experiență cu structuri similare din țări membre NATO şi UE şi implicarea unor personalități academice din domenii conexe precum psihologie, sociologie, management, statistică etc.

Având în vedere obiectivul strategic major, respectiv eficientizarea mediului de securitate, apreciez că demararea unui program național de cercetare în acest domeniu ar fi bine venită.

TERORISM ŞI ANTITERORISM ÎN CONTEXT EUROPEAN ŞI EUROATLANTIC ŞI AL ACCELERĂRII PROCESULUI GLOBALIZĂRII

Conf.univ. dr. Teodoru ŞTEFAN
Iulian LĂZĂRESCU

Today, global security threats have two defining features, which render much more difficult the efficient use of national and international regulatory measures as well as of specific tools that could sweep the threats out.

First of all, asymmetrical threats are generated by the changes in the developments of human society than as a result of political decisions, thus making the military and political strategists reconsider the use of traditional fighting tools, such as military interventions and use of force as a means of discouragement.

Several problems related to the coherence were already approached, during the negotiations on the European Constitution. Following the operations in the former Yugoslavia, the European Union and NATO co-operated on the basis of the Berlin-plus stipulations that regulate the European Union access to the NATO means. The European defense and security represent the most important means to carry out the European Union foreign relation. It is true that its legal regulation was realized after the European construction, due to the most sensitive nature of this policy, also being in the competence of the countries that make up the Union.

În lumea în care trăim în prezent, plină de evenimente, dinamică şi turbulentă, confruntarea principală se poartă între valori fundamentale diferite, între democraţie şi totalitarism, şi este determinată de agresiunea majoră a terorismului internaţional de sorginte extremist-religioasă, structurat în reţele transfrontaliere împotriva statelor democratice şi a forţelor politice raţionale din statele angajate în procesul democratizării. Tendinţele majore ce guvernează evoluţiile globale în epoca postbipolară creează îngrijorări justificate, generează noi provocări, oferă oportunităţi şi prezintă riscuri la adresa valorilor şi intereselor naţionale.

Globalizarea este principalul fenomen ce influenţează mediul de securitate contemporan, creând atât oportunităţi de dezvoltare, cât şi noi riscuri şi ameninţări. În aceste condiţii, nici un stat nu este la adăpost şi nici unul nu trebuie să rămână izolat, în afara proceselor globale. Astfel, comunitatea internaţională este tot mai conştientă de răspunderile ce îi revin.

Perioada de pace şi stabilitate pe care o traversează Europa în prezent de datorează existenţei unui nou actor de securitate – Uniunea Europeană. Aceasta militează pentru rezolvare paşnică a conflictelor şi pe cooperarea internaţională multilaterală prin intermediul unor instituţii comune.

La nivel global, încheierea războiului rece a determinat trecerea de la o lume unipolară, în care SUA deţin o poziţie dominantă, la foarte mare distanţă de orice alt stat. Cu toate acestea, experienţa arată că nici măcar o superputere precum SUA, nu poate aborda problemele de securitate de unul singur.

După anul 1998, UE a depus eforturi constante de întărire a securităţii şi de definire a dimensiunii de apărare la nivel european. Dezvoltarea unei politici externe şi de securitate comune a inclus şi ideea definirii unei politici comune de apărare, menţionată în mod explicit în Tratatul de la Amsterdam. Mediul de securitate este caracterizat în prezent - preponderent de următoarele tendinţe majore:accelerarea proceselor de globalizare şi de integrare regională, concomitent cu proliferarea acţiunilor având ca scop fragmentarea statală; convergenţa rezonabilă a eforturilor consacrate structurării unei noi arhitecturi de securitate, stabile şi predictibile, însoţită de accentuarea tendinţelor regionale anarhice; revigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenţei lor în dinamica relaţiilor internaţionale, în paralel cu multiplicarea formelor şi creşterea ponderii intervenţiei actorilor nestatali în dinamica relaţiilor internaţionale.

Datorită circumstanţelor internaţionale, au apărut noi reguli în domeniul securităţii internaţionale. Redefinirea regulilor privind securitatea internaţională după prăbuşirea ordinii bipolare ridică însă numeroase probleme, nu doar de ordin pragmatic, ci chiar de ordin conceptual, inclusiv pentru SUA, aflate deocamdată în poziţia de singura superputere mondială. Aceste probleme sunt determinate de mai mulţi factori, precum: mediul internaţional a devenit în prezent mult mai dinamic şi mai complex decât în perioada războiului rece; datorită lipsei consensului, diverse grupuri de interese se manifestă la toate nivelurile şi nu au putut fi elaborate politici consistente; datorită proliferării accesului la informaţii, liderii politici trebuie să ia de multe ori decizii de moment, ce nu permit evaluări mai profunde; lipsa unui „model de securitate” rezonabil şi acceptabil pentru majoritatea ţărilor lumii a favorizat reacţii ad-hoc şi abordări punctiforme.

La începutul secolului XXI s-au definit, într-un fel, actorii cu impact global în domeniul securităţii internaţionale, cum sunt SUA, Europa, Rusia, China şi Japonia. Din perspectiva anului 2006, lumea a intrat într-o nouă fază a evoluţiei sale, marcată de coexistenţa şi confruntarea unor tendinţe pozitive majore cu altele, care generează ameninţări şi pericole. Vechea ordine mondială, bazată pe o logică bipolară, caracterizată de

rivalitate şi capacitate de anihilare reciprocă a unor blocuri de state a dispărut, iar tranziţia postbipolară s-a încheiat. Obiectivele majore ale acestei perioade s-au realizat, iar germenii construcţiei unei noi arhitecturi globale de securitate ocupă un loc tot mai important în cadrul preocupărilor comunităţii internaţionale.

Mediul de securitate internaţional se află într-o schimbare rapidă. Unele schimbări sunt într-o anumită măsură previzibile, fie că decurg din evoluţia obiectivă a mediului de securitate, fie că reprezintă rezultatul unor strategii şi programe. Însă, majoritatea schimbărilor sunt însoţite de o mare doză de incertitudine ca natură, amploare şi durată, iar unele pot avea caracter surprinzător, seismic şi de discontinuitate. Proliferarea unor riscuri şi ameninţări de natură asimetrică amplifică aspectele de insecuritate ale mediului global, fapt ce conduce la destructurarea vechii ordini internaţionale, astfel că, în perspectiva următorilor 10-15 ani, ordinea globală va avea o structură sensibil diferită, în condiţiile în care dinamica relaţiilor internaţionale favorizează eforturile în ceea ce priveşte construcţia unui nou echilibru internaţional, capabil să asigure expansiunea libertăţii şi a democraţiei.

În lupta cu terorismul, cele două organizaţii cu obiectiv comun de asigurare a securităţii continentului european – NATO şi UE – au stabilit strategii complementare, care beneficiază de virtuţile coerenţei acţionale, ale cooperării interorganizaţionale şi dezvoltării congruente a capabilităţilor militare, pe principiul „*capacităţi separabile, dar nu separate*". S-a avut în vedere faptul că principalele riscuri şi ameninţări la adresa securităţii statale şi a comunităţii de state democratice îşi află originea în triada terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, regimuri nedemocratice sau instabile.

Summit-ul de la Praga a lansat o strategie specifică de luptă cu organizaţiile teroriste, cu statele care le sprijină din „Axa răului". Prin aceasta, NATO îşi operaţionalizează capabilităţile necesare unor astfel de misiuni, capătă o concepţie de apărare împotriva terorismului, iniţiative de apărare împotriva armelor de distrugere în masă, decide să-şi fortifice capacităţile de apărare împotriva atacurilor la sistemele informatice şi examinează opţiunile pentru situaţia unui atac terorist cu rachete împotriva forţelor armate, teritoriului şi a centrelor populate ale statelor NATO.

Sunt intensificate acţiunile de consolidare a apărării interne, aplicate măsuri de descurajare, apărare şi protecţie a membrilor organizaţiei, create structuri de comandă mai flexibile, capabilităţi de desfăşurare rapidă în dispozitiv, de susţinere a operaţiilor la distanţă şi timp îndelungat, într-un mediu provocator, contaminat NBC.

La reuniunea din 12 iunie 2003, de la Bruxelles, miniştrii apărării din

statele NATO şi candidate au subliniat importanţa calităţii structurilor de forţe adaptate şi a destinării principalelor resurse forţelor şi capacităţilor desfăşurabile, ca element fundamental al eficacităţii lor în combaterea acestui flagel, luând, totodată, în discuţie, aspectele creşterii mobilităţii forţelor Alianţei, îmbunătăţirii capacităţilor convenţionale, edificării unor capacităţi de comunicare sigure etc.

Ca primul şi cel mai important membru NATO lovit de terorişti, SUA, pun, în strategia adoptată post 11 septembrie, accentul pe cooperare, pe reorganizarea bazelor

lor militare de pe mapamond, pentru a se apropia de „*zonele fierbinţi*", pe crearea noilor capacităţi şi tehnologii de acţiune pe teatre îndepărtate, de conducere a operaţiilor de informaţii, de protejare a infrastructurii critice a Statelor Unite şi de folosire a spaţiului extraatmosferic.

Alianţa participă, după summit-ul praghez, la campania antiteroristă internaţională şi găseşte soluţii viabile pentru integrarea activă şi eficientă în lupta cu terorismul, printr-o cooperare bilaterală şi multilaterală, prin coaliţii ad-hoc de voinţă sau canalizate prin instituţiile internaţionale ONU, UE, OSCE. În acelaşi timp, trece la realizarea noilor capacităţi (PCC, NRF), a măsurilor de protecţie împotriva armelor de distrugere în masă şi valorifică mai bine cadrul oferit de cooperarea cu partenerii (EAPC/PpP) pentru încurajarea dialogului şi conlucrării interregionale, în vederea eliminării activităţilor şi structurilor teroriste.

La nivelul PfP, este adoptat Planul de Acţiune al Parteneriatului pentru Combaterea Terorismului (PAP-T), care intensifică consultările şi schimbul de informaţii, întăreşte capacitatea de a combate terorismul, împiedică acordarea de sprijin grupărilor teroriste, consolidează capacitatea de a contribui la gestionarea consecinţelor atacurilor teroriste, stabileşte măsuri de asistenţă pentru eforturile partenerilor în domeniu, incluzând, practic, toate formele de interacţiune dintre parteneri şi Alianţă.

Drept urmare, NATO îşi amplifică conlucrarea cu statele partenere şi cu alte state, le acordă asistenţă de specialitate la diferite niveluri, întăreşte cooperarea cu SUA şi interoperabilitatea forţelor, creşte rolul parteneriatului cu ţări central-asiatice în problema Afghanistanului, îşi modernizează procesul decizional şi-şi adaptează mecanismele, atribuţiile şi capacităţile la specificul noii ameninţări.

Organizaţia dezvoltă capacităţi pentru acţiune în afara ariei de responsabilitate şi pentru a face faţă riscurilor complexe generate de proliferarea armelor de distrugere în masă, trece la reorganizarea structurilor de comandă şi operaţionale, iar statele membre îşi îmbunătăţesc propriile capacităţi, cooperarea pentru dezvoltarea unor programe specifice de modernizare a acestora, îndeosebi în domeniul transporturilor strategice, al

comunicațiilor şi realimentării în aer a aeronavelor etc.

Este extrem de importantă, pentru amplitudinea cooperării contrateroriste la nivelul Alianței, relația transatlantică, afectată, cum se ştie, în 2003, de poziția diferită a SUA şi principalelor state membre europene din NATO în problema irakiană.

Summit-ul de la Istanbul acordă un spațiu amplu problematicii terorismului, subliniind faptul că Alianța oferă o dimensiune transatlantică esențială răspunsului la amenințarea acestuia şi aprobând un ansamblu întărit de măsuri proprii de creştere a contribuției individuale şi colective la combaterea flagelului respectiv, care cuprinde îmbunătățirea cooperării comunitare în domeniul informațiilor, susținerea fermă a pregătirii Batalionului NATO multinațional de apărare CBRN, furnizarea de ajutor pentru protecție în cazul evenimentelor majore, prin avioane ale Forței aeriene de detecție îndepărtată şi de control a NATO, creşterea contribuției operației Active Endeavour la lupta contra terorismului, continuarea unor eforturi viguroase în cadrul operațiilor din Balcani şi Afghanistan pentru împiedicarea reapariției terorismului, dezvoltarea noilor tehnologii de apărare contra acestuia, sporirea cooperării cu partenerii şi punerea în aplicare a planului de acțiune referitor la planurile civile de urgență şi a planului de acțiune al Parteneriatului contra terorismului, continuarea activă a consultărilor şi schimburilor de informații cu UE, a cooperării cu alte organizații internaționale şi regionale.

Atât înainte, cât şi, mai ales, după accederea în Alianță, România cooperează strâns în afirmarea noii dimensiuni a strategiei organizației, prin participarea cu trupe în teatrele de operații, prin susținerea: politică, economică, financiară, informațională etc. a ofensivei contra terorismului. Pe de altă parte, țara noastră conlucrează, pentru combaterea terorismului internațional, cu UE, ONU şi OSCE. Notabile sunt activitatea României în SEEGROUP, ce funcționează în cadrul Inițiativei NATO pentru Sud-Estul Europei, punerea în aplicare, din 2002, a unei Strategii naționale de prevenire şi combatere a terorismului şi racordarea, prin structuri specifice, la campania antiteroristă internațională.

La nivelul UE, după septembrie 2001, sunt redefinite strategiile privitoare la lupta cu terorismul, odată cu constituirea, la inițiativa SUA, a coaliției antiteroriste. Cu deosebire, însă, după evenimentele din 11 martie de la Madrid, oficialii UE constată o incompletă adecvare a formelor de cooperare juridică şi polițienească la necesitățile unei abordări eficiente a strategiilor luptei cu terorismul.

Consiliul European stabileşte încă din 2002 obiective clare legate de combaterea acestui flagel. În Tratatul UE, terorismul se consideră a fi una din cele mai serioase şi primejdioase forme de criminalitate, ce trebuie

prevenită şi combătută prin dezvoltarea acțiunilor comune pe trei direcții: cooperarea sporită dintre forțele de poliție, cooperarea dintre autoritățile vamale şi alte autorități competente, inclusiv Europol, cooperarea dintre autoritățile juridice şi uniformizarea legislativă în domeniu.

Prin Decizia Consiliului European din 13 iunie 2003 în problema terorismului se prevede pedeapsa nediferențiată a activităților teroriste în toate statele membre.

Noile state membre de la granița de răsărit a organizațiilor europeană şi euroatlantică acceptă să coopereze activ, constituindu-şi sisteme naționale de prevenire şi combatere a terorismului, pentru gestionarea integrată a unor riscuri neconvenționale ce afectează, în special, securitatea unor regiuni de tranzit ca Sud-Estul Europei şi Marea Neagră.

Mult mai decisă şi, evident, mai motivată este acțiunea UE în domeniu post 11 martie 2004. Aceasta conferă cooperării antiteroriste o dimensiune superioară, care depăşeşte net aspectele cuprinse în declarația oficială a Consiliului European de la Laeken, în Tratatele de la Maastricht şi Amsterdam.

Mai concret, Declarația pentru Combaterea Terorismului a Consiliului pentru Afaceri Interne şi Justiție al UE include măsuri de: consolidare a cooperării operaționale, cu implicarea sporită a statelor membre în toate formele parteneriale, optimizare a activității organismelor europene Europol, Eurojust şi Forța de Intervenție Europeană, blocare a accesului teroriştilor la materia primă necesară activităților teroriste, îmbunătățire a cooperării în sfera informațiilor, implementare a unei legislații comune în domeniu, elaborare a unui ghid strategic în vederea reactualizării Planului European de Acțiune Antiteroristă, numire a unui coordonator european în domeniul contraterorist, implementare a Strategiei Europene de Securitate şi a unei clauze de solidaritate, aşa cum a fost ea prevăzută în art. 42 al proiectului Constituției Europene.

Forța de Răspuns a NATO (NRF) şi Forța Europeană de Reacție Rapidă (FERR) sunt o expresie concretă a readaptării capacităților militare ale NATO şi UE pentru a face față terorismului şi armelor de distrugere în masă (ADM). Noii forțe de elită a Alianței şi celei a UE le vor fi destinate cele mai bune unități.

Întrucât UE nu dispune de un stat major de nivel strategic propriu, s-a decis, de comun acord, să se utilizeze o parte a comandamentului NATO sau să se pună la dispoziție un stat major național „*multinaționalizabil*” de către unul din statele membre.

În ce priveşte destinația celor două structuri, NRF va pune accentul pe capacități de luptă pentru soluționarea conflictelor de mare intensitate, în timp ce FERR va avea forțe care să acopere gama misiunilor de mică

intensitate.

Completarea reciprocă a celor două forțe este posibilă și reală: aceleași unități ale unui stat membru pot fi întrebuințate și de către o forță și de către cealaltă.

Unitățile NATO cu înalt nivel de operativitate vor fi preluate de UE și utilizate ca elemente ale propriei FRR. Complementaritatea acțională a celor două forțe este susținută și de faptul că, în linii generale, însăși politica de securitate și apărare a UE coincide cu strategia europeană a NATO. Cele două forțe reflectă, practic, legăturile de apărare ale NATO cu UE, adică acordul Berlin Plus.

Învățămintele desprinse din desfășurarea cooperării antiteroriste pe timpul războiului din Irak și în acțiunile post conflict din Orientul Mijlociu și Balcani oferă o bună bază de plecare pentru abordarea în comun a noilor operațiuni din domeniu și pentru corecturile ce vor fi aduse capabilităților viitoare ale forțelor de reacție rapidă.

Există acum o viziune unitară asupra problemei, dar, în opinia noastră, sporirea eficacității cooperării, care ține în primul rând de factorul politic, riscă să stagneze tocmai pentru că acesta poate suporta presiuni diverse și lua decizii ezitante și uneori contrare spiritului hotărârilor comunitare. Exemplul sancționării de către electorat a fostului prim-ministru Jose Maria Aznar și al schimbării orientării politice privitoare la angajarea forțelor spaniole în Irak de către noul premier este edificator.

Credem, în același timp, că lupta Europei cu terorismul are șanse în plus prin intensificarea cooperării pe toate planurile și stabilirea de obiective concrete pe termen lung, la nivelul UE, al NATO și al fiecărui stat membru sau nemembru.

Măsurile individuale, sectoriale, limitate vor avea un impact redus, nesemnificativ asupra activității tot mai rafinate, diversificate, specializate a teroriștilor.

Cele două organizații vor trebui să dovedească o mai mare determinare în abordarea comună și mult mai bine coordonată a fenomenului terorist. Extinderea neîntârziată a cooperării lor, prin intermediul structurilor existente sau care vor fi create, va pune în dificultate grupările teroriste, va asigura o mai bună prevenire și combatere a acțiunilor acestora. În final se impun și câteva concluzii:

• NATO și UE întrunesc, în actuala realitate geopolitică și geostrategică și noul contur frontalier postextindere, o importanță și finalitate securitară sporită, pe plan regional, continental și global;

• dubla lărgire a NATO și UE a instaurat o nouă stabilitate pe continent, care se sprijină pe partea de contribuție a fiecărui stat admis, pe aportul său la co-gestionarea crizelor, la progresul reformelor și securitatea Europei;

• ambele organizații vor fi obligate la eforturi adaptative serioase postaderare, care, sigur, vor fi răsplătite de plusul de capacitate obținut în soluționarea problemelor europene specifice;

• construcția unei Europe mai operative și mai eficiente în fața sfidărilor viitoare se va face prin atragerea la activitățile sale a tuturor statelor spațiului european și euro-atlantic, într-o manieră democratică, participativă, punând integral în valoare virtuțile celor două organizații;

• noile frontiere suprapuse ale NATO și UE incumbă o acțiune unită de securizare, construirea unui răspuns politic și strategic eficace la amenințările multiple din mediul continental și global;

• cele două organizații pot realiza, prin conjugarea eforturilor, o acțiune comună preventivă mai eficientă și un demers multilateral și profesionalizat contra pericolelor terorismului și armelor de distrugere în masă;

• consensul și determinarea trebuie să prevaleze în fața riscurilor asimetrice la adresa Europei și a lumii, să ducă la sporirea complementarității acțiunilor organizațiilor europeană și euro-atlantică pe plan militar, tehnologic, politic;

• este extrem de relevantă dinamica nouă, mult mai productivă în care se dezvoltă și funcționează parteneriatul strategic NATO – UE pentru gestionarea crizelor și prevenirea conflictelor, pentru combaterea terorismului. În fața spectrului larg al amenințărilor actuale și viitoare, aceasta trebuie să îndemne însă la un alt ritm al activității instituțiilor interne de securitate, la amplificarea continuă a cooperării, sporirea exigențelor de strategie politică, tehnică, militară, a calității forței;

• spațiul unic european de securitate și cooperare va conferi un alt dinamism și o capacitate crescută de gestionare a crizelor, de restabilire a păcii, de combatere a pericolelor grave la adresa stabilității și securității continentului;

• dubla determinare a stabilității și securității regionale și continentale de către NATO și UE fortifică spațiul european periferic, asigură o difuziune accelerată a democrației, libertății, echității și securității sociale în fostele țări comuniste din Est, oferă Europei șansa unei cooperări și dezvoltări unite și neîngrădite în secolul XXI;

• prioritățile complementare pentru o acțiune comună mult mai eficientă în planul securității și dezvoltării Europei și lumii sunt: coerența și consistența acțiunilor comunitare, parteneriale și internaționale ale NATO și UE, adoptarea unor angajamente pe termen lung pentru conlucrarea în prevenirea și combaterea gravelor pericole și amenințări din mediul internațional.

România, ca stat membru al UE și NATO, are multiple responsabilități și obligații ce țin de asigurarea frontierei răsăritene. Desigur, adoptarea unui

ansamblu de măsuri complexe, ca natură şi intensitate, încă din perioada de preaderare a fost benefică. Totodată, România trebuie să-şi intensifice măsurile destinate prevenirii riscurilor şi ameninţărilor specifice de la frontiera sa răsăriteană.

Bibliografie selectivă

1. *** *Carta Albã a Securităţii şi Apãrării Naţionale*, Guvernul României, Bucureşti,
2. *** *Strategia de securitate a României*, Bucureşti, 2002
3. *** *„The Prague Summit and NATO's Transformation"*, A Reader's Guide,
4. ***NATO Public Diplomacy Division, 2003***
5. *** *Declaration des chefs d'Etat et de gouvernement des pays de l'OTAN sur*
6. *l'Initiative sur les capacites de defense,* 25 aprilie 1999,
7. http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99s069f.htm
8. *** *Declaration des Ministres de la defense des pays de l'OTAN sur les capacites de defense,* 6 iunie 2002, http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-074f.htm
9. *** *Initiative sur les capacites de defense de l'OTAN*, aprilie 1999,
10. http://www.nato.int/docu/idb/2000/otan-dci.htm
11. ****„Le monde en 2005 – Prevoir l'imprevisible"* – discurs rostit de secretarul general NATO, lordul Robertson, la 14 octombrie 2002,
12. www.nato.int/docu/speech/2002/s021014a.htm
13. *** *„Conserver intact l'avantaje militaire de l'OTAN au XXI-e siecle"*, Alocuţiunea generalului Joseph Ralston, comandant suprem al forţelor aliate din Europa, 3 octombrie 2002
14. BIDU, Ioan, *Meridiane de securitate*, Editura Academiei Naţionale de Informaţii, Bucureşti, 2003
15. Gheorghe TOMA, Constantin DEGERATU, Traian LITEANU, *Evoluţia arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării*, Editura A.N.I., Bucureşti, 2007
16. Gheorghe TOMA, George ŢICOL, *Asimetrie şi neconvenţional în zorii mileniului trei*, Editura Sitech, Craiova 2006
17. Gheorghe TOMA, Constantin STOICA, Emil HEDEŞIU, *Securitatea internaţională sub impactul globalizării*, Editura A.N.I., Bucureşti 2007
18. PAUL, Vasile, *Războiul mileniului III*, Editura D.B.H., 2000
19. Dr. PAUL, Vasile şi dr. COŞCODARU, Ion, *Centrele de putere ale lumii de*
20. *la unipolaritate la multipolaritate*, Editura Ştiinţelor Sociale şi Politice,

21. ROS, Jay, *Situaţiile de criză*, Rentrop & Stranton, Bucureşti, 2001

TERORISMUL – MAREA PROVOCARE A SECOLULUI XXI. DIMENSIUNI GEOPOLITICE ŞI GEOSTRATEGICE ALE ACESTUI FENOMEN

Colonel prof. mil. Vasile FULGA

Now, at the beginning of 21st Century, when mankind can boast with its magnificent performances in the fields of science and technique, designed to contribute in solving the great problems that are still pulsing painfully in the body of humanity, begging both for the divine help, and for the help of the Governments in the real world, in order to make a more prosperous planet, a better and safer one, a new dilemma of security appeared from hatred and intolerance, requires its blood sacrifice – terrorist dilemma.

Appeared in the history as a „product" of some causes that have their roots in the politics of some States, in the core of some religions, in nationalism, xenophobia, racism or other reasons hidden under the mask of good intentions, TERRORISM has never contributed in installing and maintaining peace on earth but, on the contrary, it amplified the restless, hatred and pain of some communities, which have already been unlucky facing several times the calamities of history.

No matter how „scientifically" terrorism would be explained on a justifying purpose, it cannot be split from crime against humanity and from sending the civilization back in time, to a rudimentary stage of the Antiquity, when violence was the most often way used for achieving certain goals – two aspects that place it within the field of barbarism, beside genocide or holocaust.

1. Scurtă introducere privind originea şi bazele terorismului

Apărut în antichitate, într-un stadiu de civilizaţie prea puţin dezvoltat, terorismul a constituit calea cea mai des utilizată pentru realizarea unor scopuri, indiferent că a fost utilizat de către cei puternici sau de către cei slabi.

În secolul XXI esenţa terorismului a rămas la fel de primitivă în raport cu stadiul civilizaţiei, o „evoluţie" dramatică pentru omenire cunoscând însă metodele şi mijloacele de punere în practică a acestuia, precum şi capacităţile de a lua în vizor ţinte de nivel strategic.

Ca armă politică, terorismul a fost folosit în secolele XII şi XIII de către un ordin islamic disident secret, cunoscut sub numele de „*ASASINI*".

Această grupare, care acţiona sub influenţa haşişului, era folosită de conducătorii ei spirituali pentru a răspândi teroarea în rândul „necredincioşilor", prin violenţă şi crimă. Asasinii ismaeliţi au fost prima grupare care a folosit crima planificată şi sistematică pentru a induce teroare pe termen lung, transformând atentatele în armă politică. Paradoxal, la începutul secolului XXI, esenţa terorismului rămâne tot crima şi, ceea ce îngrozeşte şi mai mult omenirea, este că încă se comit crime teroriste în numele celui ce este permanent implorat să aducă binele pe pământ – Allah.

De-a lungul istoriei, terorismul a devenit atractiv pentru unele grupări sau categorii sociale datorită cheltuielilor mici pe care le necesită în atingerea unor scopuri mari. În afara terorilor cu un spectru mai îngust sau mai larg de acţiune pe care le generează, terorismul, în funcţie de amploarea lui, poate afecta grav şi pe termen lung atât structura socială, cât şi individul ca atare, căruia perceperea realităţii îi este distorsionată, efectele resimţindu-se în dezorganizarea societăţii.

De altfel, unul din scopurile terorismului este să disipeze puterea, să genereze haos şi să creeze un vid de soluţii la situaţia nou creată, pentru ca apoi, pe fondul fragilităţii oricărei potenţiale decizii, să ofere variante „reale", din timp pregătite, de redresare a respectivei situaţii, entitatea generatoare de terorism încercând astfel să câştige simpatia societăţii şi, în final, puterea. Un caz tipic iîn acest sens îl constituie acţiunile HAMAS în Palestina care, sub sloganul „*...actuala conducere nu este în stare să asigure un nivel de trai decent populaţiei, pacea şi securitatea ţării ... actuala conducere a trădat interesele ţării, colaborând cu S.U.A. şi Israelul ... noi suntem singurii care putem reda demnitatea musulmanilor ..."* a câştigat ultimele alegeri. Ce a urmat se cunoaşte foarte bine – instabilitate pe toate planurile, sărăcie şi proliferarea acţiunilor teroriste.

Analiza terorismului ca fenomen care însoţeşte istoria de-a lungul evoluţiei ei a demonstrat că, în cele mai multe cazuri, bazele acestuia sunt de natură socială, etnică, politică, ideologică sau religioasă.

În zilele noastre, amploarea maximă în ce priveşte invadarea în masă a conştiinţei unor comunităţi sau state, spaţiul de acţiune extins la nivel planetar, amplitudinea de nivel strategic a obiectivelor vizate, cruzimea pregătirii şi executării actelor teroriste în sine şi disponibilitatea de a face sacrificiul suprem în numele unor idei şi valori considerate a fi „singurele în măsură să salveze omenirea de pieire", o atinge *terorismul de esenţă fundamentalist-islamică*, autointitulat ca reprezentant a peste 1,5 miliarde de musulmani ai planetei pe care, în numele lui Allah, trebuie să-i protejeze.

Nu este greu de observat cum de aici şi până la transformarea (islamizarea) întregii omeniri într-un *califat arab*, în concepţia fundamentalist-islamică nu pare a fi decât un pas. Un pas uriaş însă în

concepția mea, dacă analizăm atent spectrul civilizațional global care se compune şi din alte cel puțin şapte civilizații bazate pe culturi bine definite, cunoscute şi recunoscute de omenire şi pe care nu avem dreptul pământean sau delegare din partea vreunei zeități pentru a le considera inferioare, aspecte care mă îndreptățesc pe mine şi poate şi pe cititorii prezentei lucrări să afirmăm că acest pas nu va putea fi niciodată făcut. Celelalte şapte civilizații sunt: **chineză, japoneză, indiană, occidentală, ortodoxă, latino-americană, africană.**

2. Principalele organizații teroriste care acționează în lume.

O caracatiță teroristă: AL-QAEDA

Nici o entitate, oricât de puternică ar fi din punct de vedere militar sau influentă în plan economic, politic sau diplomatic, nu poate garanta în prezent că vreo parte a globului poate fi protejată de pericolul „contaminării teroriste". Dat fiind faptul că problemele globale, zonale sau locale se înmulțesc, uneori chiar în urma unor acțiuni menite de fapt să le stopeze şi să le rezolve, state, comunități, etnii religioase, culturale sau de altă natură adoptă din ce în ce mai des terorismul ca formă asimetrică de luptă, fie pentru a se opune procesului de globalizare şi democratizare, pe care ori nu-l înțeleg, ori nu vor să-l accepte, fie pentru a-şi menține sau impune propriul mod de viață, caracterizat de o anume religie, cultură, tradiții, obiceiuri, limbă etc., în teritorii cu granițe în continuă mişcare de-a lungul istoriei. Tot aici se regăsesc şi multe din cauzele terorismului, pe care o mare parte din decidenții lumii se afişează ca „neputincioşi" în a le explica, fenomenul terorist devenind uneori „total inexplicabil" şi, paradoxal, riscând să rămână fără cauze logice, *care ar putea extinde culpa mai mult decât se doreşte*.

În realitate, teroriştii, din punctul lor de vedere, duc o luptă corect motivată, cu mijloacele cele mai eficiente pe care le au la îndemână pentru a-şi apăra ideile şi valorile. Mai mult, ei consideră că aceste idei şi valori trebuie să triumfe şi să fie acceptate şi de „restul lumii", materializat la nivel local sau zonal când este vorba de *terorismul de natură etnic-separatistă* şi la nivel global, când este vorba de *terorismul de factură fundamentalist-islamică*.

Mergând pe acest fir al judecății descoperim deci că formele cele mai răspândite ale terorismului sunt cele mai sus menționate, la care se adaugă multe altele, în funcție de criteriile de clasificare. Nu s-a convenit încă la nivel mondial asupra unor definiții comune ale terorismului, teroristului, grupării teroriste, organizației teroriste, existând până în prezent peste 120 de definiții ale terorismului sau entităților ce-l exercită sau susțin, la baza cărora stau criterii convenabile de clasificare, mai ales de natură ideologică, politică şi religioasă. De aici rezultă şi marea problemă că în timp ce unele

state se declară duşmani de moarte ai terorismului, altele se situează pe o treaptă mai înaltă sau mai joasă de neutralitate, în timp ce o altă parte sponsorizează efectiv terorismul. De aici rezultă, totodată, şi *dezamăgirea* în obținerea unor succese rapide împotriva terorismului (generată de lipsa consensului), precum şi *slaba speranță* că flagelul numărul unu al lumii contemporane va fi lichidat într-o perioadă scurtă de timp.

Omenirea, în ansamblu şi nu prin reprezentare, are de rezolvat conflictul dintre două inițiative care, în aceeaşi măsură, pretind că reprezintă soluția ideală pentru perenitatea omenirii: globalizarea prin democratizare şi globalizarea prin islamizare. Pentru a avea succes, fiecare din cele două inițiative au nevoie de două elemente esențiale: *adeziunea cât mai mare a populației globului* la setul de idei şi valori puse în fața ei de către inițiatori (*Occidentul* şi *fundamentalismul islamic*) şi *resursele naturale ale acestuia*. Cele două elemente constituie marea miză pentru care bătălia s-a declanşat sub motivația celor mai bune intenții.

Din controversata lucrare „*Ciocnirea civilizațiilor şi refacerea ordinii mondiale"* aflăm că islamul renaşte şi se afirmă, el fiind „*soluția pentru problemele moralității, identității, sensului şi credinței*". Ca exponenți ai unei societăți democratice şi „jucători în terenul lumii occidentale" am fi tentați să ne revoltăm împotriva autorului dacă nu am afla în continuare, tot de la el, că islamul *nu este soluția* şi „*pentru problemele de justiție socială, represiune politică, înapoiere economică şi slăbiciune militară.* Ori, în opinia mea, perenitatea omenirii şi deci, soluția ideală se identifică clar cu lichidarea „înapoierii economice" (prosperitate), a „agresiunii politice" (asigurarea democrației) şi asigurarea „justiției sociale" (asigurarea drepturilor omului), toate reprezentând *soluția occidentală*, şi nicidecum cu pretinsa moralitate (față de care am rezerve că ar fi cumva superioară moralității occidentale), identitate, sens şi credință (pe care le respect, dar asupra cărora am dubii şi care îmi inspiră teamă şi nicidecum atracție), care reprezintă *soluția islamică*.

Prin definirea obiectivelor de politică externă ale SUA, preşedintele George W. Bush, atunci când afirmă că SUA vor continua să răspândească democrația de tip occidental în lume, bazată pe asigurarea şi garantarea drepturilor omului, concomitent cu deschiderea drumului liber de acces la resursele naturale ale globului, îşi asumă de fapt responsabilitatea garantării perenității omenirii. Iar pentru România participarea la lupta împotriva terorismului nu reprezintă decât o foarte bună oportunitate de a-şi asuma o parte din această responsabilitate, conformă cu posibilitățile de care dispune.

Este foarte important să se înțeleagă că procesul trebuie să se desfăşoare „pas cu pas", cu realizarea consensului în lumea democratică şi prin folosirea celor mai eficiente forme şi mijloace de ofensivă, care să evite

traumele colective, graba putând duce la comiterea unor erori care să ne coste însăşi existenţa.

Peste 30 de organizaţii teroriste sunt atent monitorizate de SUA şi coaliţia antiteroristă, iar alte aproximativ 40 reprezintă, prin conexiunile stabilite între ele la nivel mondial, maşina de război – AL-QAEDA în lume.

Chiar dacă cele mai puternice atacuri teroriste s-au organizat pe teritoriul SUA, zonele cu activitate teroristă intensă şi potenţiale riscuri ridicate rămân Orientul Mijlociu, cu zonele musulmane ale Asiei, ţările musulmane din fosta URSS, nordul Africii, Turcia, Kosovo şi Bosnia-Herţegovina. Europa Occidentală nu se situează în afara riscurilor teroriste, chiar dacă prin măsurile de prevenire şi combatere reuşeşte să ţină sub control fenomenul terorist, mult mai bine decât este făcut acest lucru în ţările din nordul Caucazului, Asia sau Turcia.

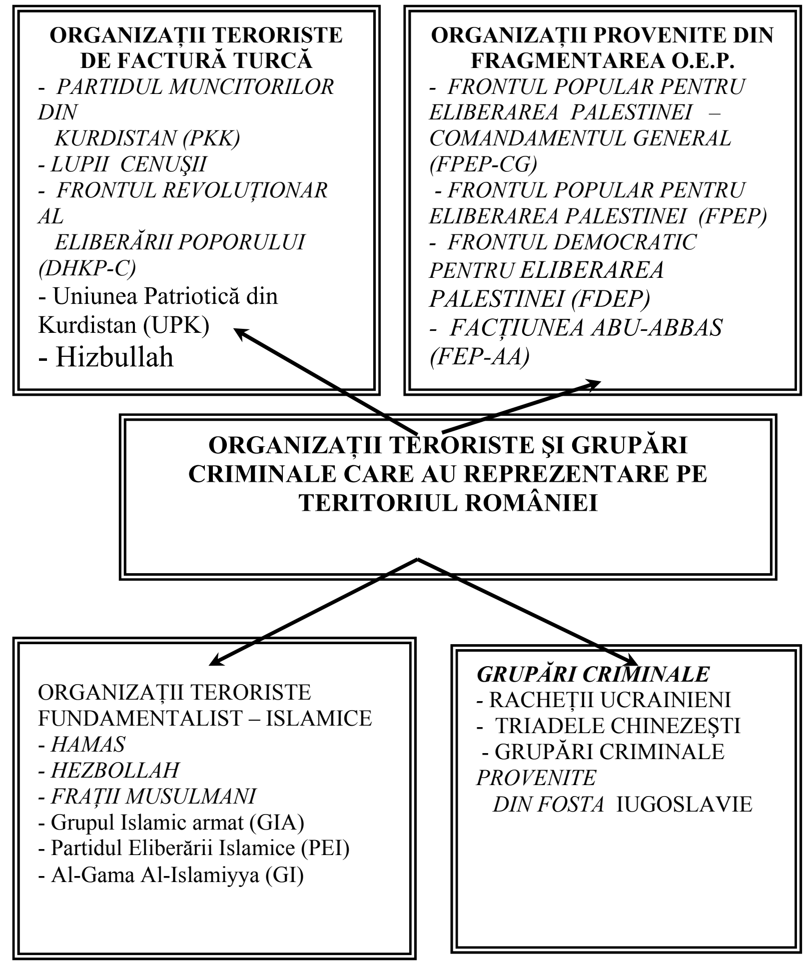
Trebuie specificat faptul că, în Europa, în afara principalelor organizaţii teroriste indigene, ca urmare a fenomenului migraţiei musulmane către occident, au reprezentare şi o mare parte din organizaţiile teroriste de factură fundamentalist-islamică sau etnic-separatistă, cu origine asiatică sau turcă.

3. O imagine a reflectării fenomenului terorist internaţional în România

Situată în calea marilor rute intens circulate şi preferate în egală măsură atât de comercianţii oneşti, care îşi dezvoltă afacerile în cadrul relaţiilor comerciale dintre state, dar şi de către lumea crimei organizate sau migraţia legală sau ilegală, România nu a fost şi nu este ocolită de fenomenul terorist internaţional care, cel puţin în momentul de faţă, se dezvoltă şi ţinteşte adânc spre inima occidentului. Un număr de 10 organizaţii teroriste internaţionale mai importante grupate în schema de mai jos au reprezentare şi în România. La acestea se adaugă şi alte organizaţii teroriste mai puţin active, un număr de 3 grupări criminale „de import" şi câteva mafii(ţigănească, arabă, rusă, italiană, chinezească).

➢ Astfel, o bună reprezentare pe teritoriul României o au *organizaţiile teroriste de factură turcă*:

- *Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK);*
- *Lupii Cenuşii;*
- *Partidul Frontul Revoluţionar de Eliberare a Poporului (DHKP-C);*



- *Hizbullah - Partidul Revoluţionar.*

Interesele acestora se învârt în jurul celor câteva mii de kurzi care trăiesc în România, primele două luptând pentru recuperarea fostului teritoriu al Kurdistanului, în prezent împărţit între Turcia, Irak şi Siria, iar celelalte două erijându-se în reprezentante ale intereselor statului truc şi având concepţii puternic naţionaliste.

În afara acestora mai sunt prezente reprezentanţe din 10 grupări politice

islamice radicale turceşti.

➢ Spre deosebire de terorismul de natură ideologică sau etnic separatistă, care se manifestă pe plan local în Asia, Europa sau alte zone ale lumii, în baza unor obiective şi programe asemănătoare ca idealuri, dar nu identice şi fără o anvergură de nivel mondial, fundamentalismul islamic, fie că vine dinspre estul sau sudul României, înainte de a cădea ca o molimă peste toate ţările europene cu o democraţie avansată, poposeşte şi în ROMÂNIA, fie pentru a-şi rotunji fondurile financiare prin activităţi specifice crimei organizate, fie pentru a-şi reorganiza şi perfecţiona planurile-i cucernice.

Aşa se explică faptul că un număr de 3 *organizaţii de factură fundamentalist- islamică* mai importante au reprezentare şi în România:

- *Hamas;*
- *Hezbollah;*
- *Fraţii musulmani.*

Din unele lucrări rezultă că pe teritoriul României ar mai avea reprezentare şi organizaţiile teroriste *Egyptian Al-Gama'a Al Islamiyya (de factură egipteană) şi Grupul Islamic Armat (GIA) (de factură algeriană)*.

➢ O reprezentare substanţială pe teritoriul României o au şi *organizaţiile teroriste disidente palestiniene*:

- *Frontul Popular Pentru Eliberearea Palestinei - Comandamentul General (FPEP-CG)*
- *Frontul Popular Pentru Eliberearea Palestinei (FPEP);*
- *Frontul Pentru Eliberarea Palestinei – Facţiunea Abu-Abass (FEP-AA);*
- *Frontul Democratic Pentru Eliberarea Palestinei (FDEP).*

➢ Nu mai puţin periculoase pe teritoriul ROMÂNIEI sunt şi *grupările criminale* de import cum ar fi:

- *Racheţii ucrainieni;*
- *Triadele chinezeşti;*
- *Grupările criminale provenite din fosta Iugoslavie*.

Acestea intră în conexiuni cu elementele mafiote autohtone de crimă organizată şi corupţie(mafiile: *ţigănească, italiană, arabă, chineză, ucrainiano-moldovenească*)

provocând daune însemnate ţării, în plan economic, financiar, social şi chiar politic atunci când infiltrarea lor în acest domeniu are succes.

În ciuda acestui tablou al realităţii teroriste proiectat pe teritoriul ţării noastre, putem încă să ne bucurăm că în România *nu avem un fenomen terorist* şi aceasta din două motive.

Unul ar fi acela că deşi România este parte activă a coaliţiei antiteroriste, ea nu a provocat direct pierderi însemnate terorismului şi nu

are unul din rolurile decidente prin care ar putea da lovituri mortale terorismului internaţional, aşa cum pot şi o fac marile puteri aliate.

Al doilea, şi în strânsă conexiune cu primul, este acela că, din păcate, ROMÂNIA rămâne o ţară atractivă pentru terorismul internaţional din punctul de vedere al posibilităţilor oferite acestuia de a face bani, fiind considerată o adevărată bază logistică.

4. Factori generatori de riscuri de natură teroristă la adresa siguranţei naţionale a României.

Vulnerabilităţile României în faţa pericolului terorist

Luând în calcul faptul că ROMÂNIA îşi sporeşte de la o zi la alta contribuţia pe diverse planuri în lupta antiteroristă, precum şi tot mai probabila apariţie în viitorul apropiat a bazelor militare americane pe teritoriul ţării noastre, avem toate motivele să luăm în calcul şi varianta că liniştea noastră ar putea fi cândva „deranjată” de acţiuni teroriste. O serie de factori interni sau externi pot favoriza acest lucru. Multiplelor iniţiative ale ROMÂNIEI pe linie antiteroristă, la care se adaugă, ca factori favorizanţi, proliferarea corupţiei, a grupurilor infracţionale autohtone în care organizaţii teroriste pot găsi sprijin în întreprinderea unor acţiuni violente, precum şi faptul că un mare număr de civili sau cadre militare în rezervă pot deveni resurse teroriste datorită situaţiei materiale precare (*factori interni*), trebuie să adăugăm şi câţiva *factori externi* generatori de riscuri şi ameninţări teroriste pe teritoriul ROMÂNIEI, după cum urmează:

- accentuarea influenţelor cercurilor islamice mondiale asupra activităţii desfăşurate de filialele organizaţiilor extremist-teroriste de esenţă fundamentalist-islamică şi disidenţelor palestiniene pe teritoriul ROMÂNIEI;
- reconfigurarea potenţialului uman şi de acţiune al organizaţiei teroriste etnic separatiste PKK;
- influenţa proliferării fenomenului terorist în spaţiul euro-asiatic.

Prin urmare, am putea clasifica *vulnerabilităţile* astfel:

- *de natură juridică,* generate de existenţa unor breşe în sistemul legislativ, care fie nu pedepsesc exemplar acţiunile (faptele) teroriste sau/şi cele premergătoare unor acţiuni teroriste (exemplu: acţiuni ce se subscriu crimei organizate şi corupţiei sau ulterioare acestora), fie nu reglementează eficient îndatoririle componentelor Sistemului Naţional de Prevenirea şi Combatere a Terorismului (SNPCT) în domenii sensibile cum ar fi: migraţia ilegală, statutul refugiaţilor, controlul la frontiere, combaterea prozelitismului, paza şi apărarea unor obiective sau instituţii de importanţă deosebită, derularea unor afaceri economice ce pot favoriza terorismul, circulaţia sumelor de bani pe căi care să facă imposibilă spălarea acestora sau ajungerea în mâinile unor organizaţii teroriste etc.;

• *de natură economico-financiară*, care datorită ineficienţei economice şi lipsei banilor pot favoriza infiltrarea crimei organizate în economica legală, pe fondul nivelului înalt de corupţie sau face imposibilă finanţarea unor măsuri antiteroriste pe teritoriul ROMÂNIEI;

• *de natură socio-culturală şi religioasă*, care pe fondul sărăciei şi lipsei educaţiei pot favoriza atragerea unor grupuri sau persoane în acţiuni teroriste sau conexe terorismului, uneori poate chiar prin convertire la fundamentalismul islamic, în urma unor acţiuni prozelitiste favorizante, aşa cum am arătat anterior, şi de carenţele legislative în domeniu;

• *de natură militară*, care pe fondul lipsei resurselor financiare, unor greşeli în politica de restructurare sau aplicarea fără fermitate a legilor şi regulamentelor militare, pot cauza:

- greutăţi în dotarea şi instruirea unor unităţi (subunităţi) destinate să îndeplinească misiuni antiteroriste pe plan intern sau extern;
- neajunsuri în asigurarea pazei şi apărării unor obiective militare de importanţă deosebită;
- imposibilitatea asigurării unei reconversii profesionale pentru cadrele militare care trec în rezervă prin procesul de restructurare, precum şi a unor fonduri financiare suficiente pentru a oferi variante decente de trai care să elimine orice posibilitate ca teroriştii să-şi caute resurse umane în rândul acestora;
- proliferarea corupţiei sau chiar a crimei organizate în structuri militare de diverse niveluri, situaţie care favorizează terorismul şi face vulnerabilă instituţia militară în faţa acestui flagel.

• la acestea se adaugă vulnerabilităţile *de natură politică* menite,de cele mai multe ori, să le „potenţeze" pe cele enumerate anterior.

În condiţiile descrise privind raportarea ROMÂNIEI la fenomenul terorist internaţional, putem afirma că nivelul de alertă teroristă în ţara noastră este ***„mediu"***, cu posibilităţi de creştere sau descreştere, funcţie de evoluţia fenomenului terorist pe plan internaţional, dar şi de politica pe care ţara noastră o va duce pe segmentul luptei antiteroriste.

Dacă nu putem vorbi despre existenţa unui fenomen terorist în ROMÂNIA, în schimb, ca o „compensaţie" nefericită putem vorbi de *un fenomen de crimă organizată*.

Concluzii şi aprecieri

● cel puţin în următorii 10-15 ani organizaţiile teroriste îşi vor diversifica şi intensifica activităţile, urmărind să-şi extindă acţiunile în întreaga lume, chiar dacă împotriva lor luptă o largă coaliţie internaţională. O recrudescenţă mai mare o vor avea acţiunile teroriste de natură *fundamentalist-islamică*;

● focare teroriste vor continua să existe în Orientul Mijlociu, ţările din

nordul Africii, Turcia, ţările din nordul Caucazului şi Bosnia-Herţegovina, cu posibilităţi de extindere în orice moment. O turnură deosebită ar putea lua situaţia din Iran datorită sprijinului obţinut de la ţările riverane Mării Caspice în dezvoltarea programului nuclear, în scopuri paşnice;

● în următoarea perioadă, pericolul ca organizaţiile teroriste să apeleze la mijloace de acţiune neconvenţionale ce aparţin sferei nuclear-biologice va creşte, cu atât mai mult cu cât, la 17 ani de la destrămarea Blocului Sovietic, controlul asupra fostului arsenal militar al URSS este deosebit de deficitar;

● ca urmare a admiterii în structurile euro-atlantice şi odată cu securizarea frontierelor României, atenţia elementelor de factură teroristă din România se va îndrepta către facilităţile militare, în perspectiva identificării unor noi surse de procurare de armament, explozivi şi alte echipamente;

● riscul producerii unor evenimente teroriste pe teritoriul României va creşte în raport şi cu numărul locaţiilor militare ale forţelor aliate de pe teritoriul României, locurile de dispunere şi măsurile luate pentru asigurarea securităţii acestora;

● România trebuie să ia în calcul creşterea pericolulului terorist şi să întreprindă, prin organele specializate, măsurile ce se impun pentru contracararea oricăror acţiuni de factură teroristă care i-ar putea afecta siguranţa naţională;

● eforturile României trebuie să se înscrie în efortul general al adversarilor puternici ai terorismului (SUA, MAREA BRITANIE, GERMANIA, FRANŢA, RUSIA etc.), sens în care se impune o intensă cooperare în domeniu, la nivel regional şi mondial;

● având în vedere că Armata Română este vizată de organizaţiile teroriste atât ca ţintă, cât şi ca furnizoare de resurse umane şi materiale, serviciile secrete, inclusiv cele ale armatei, au obligaţia să întreprindă în strânsă cooperare toate măsurile specifice, în scopul eliminării pericolului terorist, sens în care un accent deosebit trebuie pus pe prevenirea, cunoaşterea, identificarea şi contracararea acţiunilor (faptelor) care ar putea genera pericole la adresa organismului militar, cum ar fi:

- săvârşirea unor acte terorist-diversioniste ce vizează obiectivele, activităţile şi personalul armatei;
- acţiuni de atragere a personalului armatei în organizaţii sau grupări care se înscriu în sfera terorismului;
- încercări de sustragere de armament, muniţie, materiale explozive, toxice sau radioactive;
- atentate la viaţa şi integritatea fizică a persoanelor ce îndeplinesc funcţii de decizie în domeniul militar, a reprezentanţilor militari ai altor state sau organizaţii internaţionale, a căror protecţie este asigurată pe timpul

şederii în România.

● organele de comandă trebuie sensibilizate în sensul creării unor structuri (forţe) de intervenţie antiteroristă, capabile să anihileze în timp scurt orice acţiune teroristă. Aceste forţe, a căror constituire a început deja, trebuie să aibă o organizare suplă şi o mare mobilitate şi se impune a fi dispersate pe întreg teritoriul naţional, după un plan minuţios gândit;

● pe plan extern este necesară intensificarea cooperării, atât pe linie de comandă, cât şi cu structurile de informaţii ale altor state cu care Ministerul Apărării prin structura sa specializată, *DIRECŢIA GENERALĂ DE INFORMAŢII A APĂRĂRII*, întreţine relaţii foarte bune de cooperare.

Bibliografie

Documente oficiale:

1. *Constituţia României*, Monitorul Oficial al României nr.767/2003
2. *Legea nr.51/1991 privind Siguranţa Naţională a României*, Monitorul Oficial al României nr.164/1991
3. *Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr.14/2001 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Apărării Naţionale,* Monitorul Oficial al României nr.65/2001
4. *Legea nr.389/201 pentru aprobarea Ordonanţei de Urgenţă a Guvernului nr.14/2001 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Apărării Naţionale,* Monitorul Oficial al României nr.400/2001
5. *Legea nr.39/1990 privind înfiinţarea şi funcţionarea Consiliului Suprem de Apărare a Ţării*, Monitorul Oficial al României nr.142/1990
6. Legea nr.535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului, Monitorul Oficial al României nr.1161/2004
7. *Codul Penal al României*, Monitorul Oficial al României nr.575/2004
8. *Strategia de Securitate Naţională a României*, 2002
9. *Strategia Naţională de Prevenire şi Combatere a Terorismului*, 2002
10. *Protocolul general de organizare şi funcţionare a Sistemului de Naţional de Prevenire şi Combatere a Terorismului*, 2002
11. *Doctrina Naţională a Informaţiilor pentru Securitate,* Editura SRI, Bucureşti, 2004
12. *Doctrina Integrată de Informaţii, Contrainformaţii şi Securitate a NATO,* Fond Informativ COPPI, Bucureşti, 2004

Lucrări teoretice:

1. Col.dr. ANTIPA Maricel, *Securitatea şi terorismul. Prevenirea şi combaterea acţiunilor extremist-teroriste pe teritoriul României. Tendinţe şi perspective la început de mileniu*, Editura CELSIUS, Bucureşti, 2004
2. Gl.d.(r) ARĂDĂVOAICEI Gheorghe, gl.d.(r) Iliescu Dumitru şi mr.

Niţă Dan Laurenţiu, *Terorism, Antiterorism, Contraterorism*, Editura ANTET, Bucureşti, 1996
3. BODULESCU Ion, *Terorismul, fenomen global*, Editura ODEON, Bucureşti 2001
4. HUNTINGTON Samuel P., *Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Editura ANTET, Bucureşti, 1997
5. Gl.lt. MARIN Ionel, *Rolul comunităţii de informaţii în gestionarea ameninţărilor la adresa securităţii naţionale. Teză de doctorat*, Bucureşti, 2004
6. Col.prof.univ.dr. TRONCOTĂ Cristian, *Terorismul internaţional – forme de manifestare şi modalităţi de combatere*
7. Colectiv de autori, *Terorismul, istorie, forme combatere*, Editura OMEGA, 2001
8. *Bioterorismul*, Editura Senzaţional, Bucureşti, 2002
9. *Psihologie aplicată în forţele armate*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004

IMPLICAȚIILE ŞI SPECIFICUL FOLOSIRII STRUCTURILOR DE TIP MILITAR ÎN SOLUȚIONAREA SITUAȚIILOR DE CRIZĂ INTERNĂ

Cristian GÂSCĂ

In the future, owed to the tendencies to violent react of some instability sources, Ministry of Interns and Administrative Reform forces with tasks in providing public order and safety together with the Army and other components will be called to step in no matter if there was established or not an exceptional state (emergency or urgency).

Actions took to assure public order and safety enframe in a specific tipology of trening and development, limited intervention, in the start non-violent but after, possible violent character.

Prevenirea tulburării grave a ordinii publice şi constituționale, prin măsuri graduale, simultane sau succesive, trebuie să se desfăşoare pe următoarele direcţii: luarea contactului cu organizatorii acțiunilor sociale care pot tulbura grav ordinea publică, iar ulterior şi ordinea constituțională, identificarea nemulțumirilor şi revendicărilor acestora şi stabilirea competențelor şi a modalităților de rezolvare; difuzarea prin mass-media a unor comunicate, cu date specifice care pot determina renunțarea la intențiile lor de către turbulenți sau intimidarea acestora; efectuarea unor acțiuni demonstrative în zonele pretabile la tulburări grave ale ordinii constituționale, în scopul intimidării turbulenților şi susținerea comunicatelor difuzate prin mass-media;punerea în aplicare a planurilor de acțiune şi cooperare cu celelalte structuri ale Sistemului Național de Apărare.

Există unele particularități ale scenariilor proiectate în care urmează să fie angajate forțele de ordine publică ale Ministerului de Interne, structurile din sistemul de apărare şi celelalte componente legitime pentru fiecare tip de acțiune în parte în funcție de ipotezele pe termen scurt şi mediu al acțiunilor de intervenție, şi de situațiile tulburării grave a ordinii publice:

Acest tip de acțiuni s-ar impune să se desfăşoare atunci când s-a produs o situație de criză internă, generată de tulburarea gravă a ordinii publice în una-două localități mari sau chiar într-o zonă geografică, iar continuarea în timp a acțiunilor ar putea constitui o amenințare sau un pericol pentru democrația constituțională. Considerăm că cele mai probabile scenarii de tulburare gravă a ordinii publice ar putea avea următoarele

determinări:situația operativă la nivel local-zonal este moderată, însă există pericolul ca anumite elemente antisociale (agresive) prin acțiunile lor să aducă atingere moralei şi valorilor sociale; situația operativă la nivel zonal este încărcată,iar o parte din elementele antisociale (agresive) scăpate de sub control ar putea întreprinde acțiuni separatist - violente.

Printre cele mai probabile scenarii de tulburare gravă a ordinii publice ar putea fi considerate următoarele: acțiuni de protest ale petroliştilor, minerilor şi muncitorilor ,manifestate prin încetarea lucrului,oprirea instalațiilor şi blocarea comunicațiilor rutiere şi de cale ferată care traversează Munții Carpați din Muntenia în Transilvania, pe văile râurilor Dâmbovița,Ialomița,Prahova, Teleajen, a primăriilor şi prefecturilor din zonă; acțiuni revendicative ale lucrătorilor din transportul public subteran şi de suprafață, precum şi alte servicii publice de interes local care blochează activitatea economico-socială în Bucureşti; conflictele interetnice în județele Mureş, Covasna, Harghita, între populația majoritar maghiară de religie romano-catolică şi cea minoritar română ortodoxă, având la bază încălcarea drepturilor minorităților naționale.

Din experiența desfăşurării unor asemenea scenarii, din ultimii ani, a rezultat că acțiunile manifestanților se amplifică treptat, având la început un caracter paşnic, iar pe măsura nerezolvării revendicărilor, vor evolua în conflicte prin exercitarea unor presiuni asupra autorităților, ciocniri violente cu forțele de ordine, blocarea instituțiilor statului, obiectivelor economice şi militare etc.

Deşi la început acțiunile vor respecta prevederile legilor în vigoare, ulterior, din cauza imposibilității autorităților statului de a satisface revendicările, acțiunile manifestanților vor degenera, punând în pericol ordinea şi siguranța publică.

Dacă obiectivul declarat inițial de manifestanți este de natură socială sau de altă natură, Ministerul de Interne poate decide scopul strategic al intervenției (limitată şi nonviolentă) a structurilor de ordine publică, concomitent cu solicitarea angajării componentelor Sistemului național de apărare precum şi a altor forțe legitime, potrivit planurilor de intervenție şi cooperare existente.

În opinia noastră, acțiunile desfăşurate s-ar putea încadra în categoria operațiilor de intervenție limitate nonviolente, a căror amploare va fi influențată de lărgimea şi adâncimea zonei geografice în care se desfăşoară şi anume:

- structurile specializate vor executa observarea,cercetarea sau supravegherea obiectivelor şi manifestațiilor protestatarilor;
- protecția informațională şi operativă a forțelor (structurilor);

• luarea unor măsuri suplimentare de pază a obiectivelor din zona desfăşurării acţiunilor;

• instalare a pazei la unele obiective noi;

• observarea şi supravegherea unor obiective aflate în atenţia protestatarilor radicalizaţi;

• întărirea măsurilor pentru supravegherea frontierei de stat din zona acţiunilor protestatarilor;

• luarea măsurilor delimitare a acţiunilor destabilizatoare;

• blocarea, izolarea şi reţinerea elementelor destabilizatoare - antisociale;

• deblocarea obiectivelor şi căilor de comunicaţie, nodurilor feroviare, a unor sedii ale administraţiei publice etc.;

• eliberarea eventualilor ostatici;

• solicitarea punerii la dispoziţie a unor specialişti (salariaţi civili) şi a unor mijloace de transport necesare pentru unele activităţi economico-sociale;

• solicitarea punerii la dispoziţie a capacităţilor spitalelor şi policlinicilor din teritoriu, precum şi a unor materiale din stocurile proprii etc.

De regulă, forţele participante, vor fi constituite din următoarele structuri:

• forţele de ordine publică destinate asigurării restabilirii ordinii publice şi a ordinii constituţionale (grupări mobile operaţionale - zonale; detaşamentele mobile operaţionale din compunerea Inspectoratelor Judeţene de Jandarmi; Brigada Specială de Intervenţie a Jandarmeriei Române; subunităţile de circulaţie rutieră din compunerea Inspectoratelor Judeţene de Jandarmi; toate componentele cu atribuţii pe linia asigurării ordinii publice şi a ordinii constituţionale din Ministerul de Interne, structurile judeţene de informaţii şi protecţie, precum şi alte structuri);

• forţele din Sistemul Naţional de Apărare destinate participării la restabilirea ordinii publice şi a ordinii constituţionale;

• din Ministerul Apărării numai o parte din Structurile Operaţionale;

• din S.R.I.: o parte din structurile specializate în culegerea de date şi informaţii din compunerea Secţiilor Judeţene de Informaţii.

Considerăm că, în contextul unor asemenea acţiuni, ministerele, autorităţile publice etc. pot asigura organizarea şi funcţionarea unor servicii locale, în beneficiul cetăţenilor.

În acţiunile de intervenţie limitate violente, în situaţia tulburării grave a ordinii şi siguranţei publice, protestatarii ar putea exprima pretextul pentru desfăşurarea unor asemenea tipuri de acţiuni, ce l-ar constitui, fie declanşarea unor ample campanii pentru obţinerea unor drepturi politice,

sociale sau economice, fie gestionarea necorespunzătoare a unor situaţii de mai mică amploare, prin care, iniţial, a fost tulburată ordinea publică, iar ulterior democraţia constituţională.

Scenarii probabile şi intervenţii cu specific militar

Scenariile probabile de tulburare gravă a ordinii şi siguranţei publice ar putea avea determinările prezentate în continuare.

La nivel zonal, situaţia operativă poate fi complexă, din cauza unor ameninţări la adresa siguranţei publice determinate de existenţa unor tensiuni şi tulburări interne de natură politică, etnică, religioasă, rasială, economică etc., ce pot degenera în acţiuni destabilizatoare (organizarea şi executarea unor sabotaje sau a unor acte de diversiune; desfăşurarea în lanţ a contrabandei cu produse strategice şi a traficului cu materiale radioactive; desfăşurarea unor acţiuni de tip terorist; ultrajul contra bunelor moravuri etc.), Ca urmare se poate ajunge la violenţe stradale, producerea unor conflicte, care s-ar putea extinde în una sau mai multe localităţi sau pe teritoriul a două-trei judeţe, în care forţele de ordine publică şi o parte din structurile de apărare ar putea fi depăşite de desfăşurarea acţiunilor ceea ce ar impune redislocarea altor forţe (rezerve) din zonele adiacente.

La nivel zonal, situaţia operativă poate fi deosebit de complexă, pe cale de a afecta siguranţa internă, în cazul apariţiei unor ameninţări la adresa securităţii naţionale caracterizată prin derularea acţiunilor de nemulţumire ale unor sindicate, partide politice, elemente separatist violente sau etnico-religioase. Acestea ar putea bloca unele obiective civile sau militare şi căile de comunicaţii de importanţă strategică sau operativă şi ar putea distruge sau paraliza unele componente ale sistemului energetic naţional, declanşarea unor conflicte extinse între structurile legal constituite şi grupări de persoane înarmate, paramilitare, exercitând controlul asupra unei părţi din teritoriul naţional, în care forţele de ordine publică, complementare şi de excepţie nu pot asigura „resursa activă" necesară rezolvării stării de criză.

Apreciem că există trei scenarii probabile de tulburare gravă a ordinii publice şi a ordinii constituţionale.

În primul scenariu s-ar încadra revoltele, adică acele manifestaţii de amploare desfăşurate pe principiile „gherilelor rurale”, provocate şi susţinute şi din exterior de forţe ostile, combinate cu acte de diversiune, sabotaje şi distrugeri în unu-două judeţe sau în Bucureşti.

Cel de-al doilea scenariu constă în unele tendinţe de secesiune, în acţiuni separatiste de autodeterminare şi autonomie teritorială pe criterii etnice, religioase sau de altă natură, susţinute de forţe paramilitare în câteva judeţe din interiorul ţării (Mureş, Covasna, Harghita, Braşov) sau în unu-două judeţe de la frontieră (Satu Mare - Bihor; Arad - Timiş), asemănătoare cu scenariul Târgu Mureş - '90.

Cel de-al treilea apreciem că ar fi tendința executării unei lovituri de stat, a unor acțiuni separatist-violente şi terorist diversioniste desfăşurate de grupuri înarmate, sprijinite politic şi militar din exterior, urmate de acțiuni cu caracter militar.

Datorită gravității unor astfel de acțiuni de agresiune internă, după scenariile recente din Kosovo sau Pakistan etc., şi faptului că, prin scopurile urmărite se poate pune în pericol procesul de consolidare a statului de drept şi a valorilor sale fundamentale, considerăm că în astfel de situații este necesară instaurarea stărilor de urgență şi asediu (față de conturarea unor pericole din exterior), la nivel zonal sau pe întreg teritoriul statului, dar şi redimensionarea întregului sistem de siguranță publică în vederea restabilirii oportune a ordinii publice şi ordinii constituționale.

Pentru că în aceste ipoteze forțele principale de ordine publică (subordonate Ministerului de Interne) şi de excepție, angajate în acțiunile respective, de obicei, ar putea să fie depăşite de acțiunile în curs de desfăşurare, Preşedintele României poate declanşa procedura de instituire a regimului stărilor de urgență şi asediu pentru restabilirea legalității.

Apreciem că, atunci când Preşedintele instituie stările de urgență şi asediu, se vor putea executa subordonări atât pentru regenerarea unor structuri, cât şi pentru constituirea unor „module acționale" de ordine publică, care să intervină în sprijinul forțelor de ordine angajate în acțiunile respective.

În acest scop, este necesar ca forțele de ordine publică să fie dotate cu tehnică de intervenție şi echipamente speciale, pentru a fi capabile să intervină în acțiunile directe de încercuire, blocare şi asalt, în scopul reinstaurării ordinii publice.

Considerăm că, în acțiunile de intervenție limitate violente pentru impunerea legii în localitățile sau zonele unde s-a atentat la ordinea şi siguranța publică, scopurile politice nedeclarate ale tulburării ordinii publice şi ordinii constituționale ar putea fi următoarele: obținerea controlului asupra unei zone din teritoriul național, în vederea declarării acesteia ca provincie independentă; schimbarea prin forță a regimului politic, impunerea unui alt tip de democrație sau de dictatură; instrumentarea unui terorism extrem, care să oblige statul român să admită autonomizarea sau schimbarea regimului politic; menținerea unei zone, la frontieră, revendicată pe considerente istorice, etnice etc., până la sosirea unor forțe de menținere a păcii sub egida O.N.U., N.A.T.O. sau U.E.

În aceste cazuri, scopul strategic al acțiunilor va fi reținerea, capturarea, neutralizarea elementelor antisociale sau nimicirea acestora (în cazul elementelor terorist-diversioniste sau al forțelor paramilitare), impunerea legilor țării în zona geografică unde a fost grav tulburată ordinea publică şi

ordinea constituțională, în cooperare cu armata şi celelalte componente legitime.

Suntem de părere că, în asemenea situații, amploarea acțiunilor va fi influențată de următorii factori:

- lărgimea şi adâncimea zonei unde au loc acțiunile destabilizatoare, antistatale (două-trei sau mai multe județe);
- valoarea forțelor antisociale-teroriste sau a celor paramilitare (până la o brigadă de elemente paramilitare);
- cantitatea, compunerea şi dotarea forțelor de ordine publică - toate structurile mobile şi cu destinație specială ale Ministerului de Interne, şi aproximativ 1-2 Brigăzi de Infanterie Uşoară, sau Blindate, Forțe Speciale şi Paraşutişti etc. şi, la nevoie, unități şi mari unități din Rezerva Strategică a Armatei;
- caracteristicile infrastructurii şi geoclimatice a zonei (tipul zonei, drumuri de pătrundere,timpul sau anotimpul etc.);
- cantitatea şi calitatea resurselor şi capacitatea logistică (la aceste acțiuni vor fi prezente structurile specializate din Ministerul de Interne, S.R.I, Ministerul .Apărării şi S.I.E,. pentru culegerea datelor şi informațiilor).

Considerăm că durata desfăşurării unor astfel de acțiuni, ținând cont de aspectele de mai sus, ar putea fi de aproximativ 1-3 luni, cu costuri umane şi financiare apreciabile.

În concluzie, acțiunile de restabilire a ordinii publice şi a ordinii constituționale s-ar încadra într-o succesiune de operații (inițial nonviolente iar ulterior violente), în care Centrul Național de Management al Crizelor (Ministerul de Interne, Ministerul Apărării, S.R.I., S.I.E. etc.), sub conducerea Preşedintelui României - prin C.S.A.T., poate adopta Concepția Generală de Desfăşurare a Acțiunilor, cu cinci etape.

Etapa I (probabil nonviolentă, s-ar putea încadra într-o Operație, în care. grupările de forțe vor avea un caracter operațional şi eterogen până la nivel operativ). În această etapă s-ar putea desfăşura următoarele acțiuni:

- observarea, cercetarea şi supravegherea zonei şi obiectivelor unde se vor desfăşura acțiunile;
- executarea unor acțiuni de informații speciale (intensificarea culegerii de informații);
- protecția informativă şi operativă a forțelor;
- efectuarea pazei întărite a obiectivelor din zona desfăşurării acțiunilor;
- luarea în pază a unor noi obiective;
- observarea şi supravegherea unor obiective aflate în atenția protestatarilor;

- luarea unor măsuri suplimentare de supraveghere a frontierei de stat din zona acțiunilor;luarea unor măsuri de limitare a acțiunilor destabilizatoare;
- blocarea, izolarea şi reținerea elementelor destabilizatoare - antisociale;
- dislocarea inițială a unor forțe pe obiective sau în apropierea acestora;
- executarea unor exerciții şi aplicații cu tehnică şi trageri în scop de descurajare;
- deblocarea obiectivelor şi căilor de comunicație, nodurilor feroviare, a unor sedii ale administrației publice etc.;
- eliberarea eventualilor ostatici;
- punerea la dispoziție a capacităților spitalelor şi policlinicilor din teritoriu, precum şi a unor materiale din stocurile proprii etc.

În etapa a II-a (acțiuni violente, care s-ar putea încadra într-o Operație) are loc transferul de autoritate de la Ministerul de Interne către Ministerul Apărării - Grupările de forțe trebuie să aibă un caracter „ofensiv" , de nivel operativ, pentru:

- asigurarea trecerii la intensificarea culegerii datelor şi informațiilor în zonele afectate şi cele de influență (chiar peste graniță) prin declanşarea unor operații informaționale;
- executarea unor acțiuni de joncțiune ale forțelor principale de ordine publică cu structurile armatei şi alte componente de intervenție legitime, în scopul blocării totale (izolării) a localităților şi a zonelor afectate, precum şi a interzicerii sprijinului din exterior;
- organizarea unor acțiuni pentru asigurarea permanentă a supravegherii şi legăturii între componentele angajate în acțiuni pe toată adâncimea localităților şi zonelor afectate - inclusiv în zonele de interes operațional;
- executarea unor acțiuni de recuperare, căutare-salvare-evacuare şi acordarea asistenței umanitare, concomitent cu angajarea elementelor antisociale (teroriste sau paramilitare) din punctele de conflict;
- asigurarea desfăşurării forțelor şi mijloacelor pentru realizarea „siguranței operative" pe direcțiile zonei (zonelor) afectate de tulburarea gravă a ordinii publice şi a ordinii constituționale, concomitent cu închiderea parțială sau totală a granițelor etc.

În etapa a III-a (acțiunile violente care s-ar putea încadra în una sau două operații în funcție de amploarea şi durata acțiunilor destabilizatoare) acțiunile grupărilor de forțe vor avea un caracter „preponderent-ofensiv" de nivel operativ pentru fiecare „tip de operație", pentru:

- executarea unor „acțiuni de segmentare a dispozitivelor elementelor antisociale, teroriste şi paramilitare", care vor include şi acțiuni izolate antiteroriste şi antiguerilă - având un preponderent „caracter de asalt";

- executarea unor acțiuni „chirurgicale" - precise, cu caracter izolat pentru eliberarea ostaticilor;
- executarea unor acțiuni pentru deblocarea obiectivelor, comunicațiilor şi a forțelor aflate în încercuire etc.

În etapa a IV-a vor avea loc acțiuni cu caracter semiviolent realizându-se transferul de autoritate către Ministerul de Interne pentru:

- dezangajarea structurilor Armatei şi a celorlalte componente din acțiunile desfăşurate (aceasta se realizează gradual - asigurându-se caracterul de ripostă şi flexibilitate necesar);
- executarea unor acțiuni de scotocire şi curățire a zonei de echipe şi grupări răzlețe ale forțelor ostile;
- reorganizarea Sistemului de siguranță publică (supravegherea ordinii publice, reluarea pazei şi protecției obiectivelor);
- asigurarea reluării activităților de către organele administrației publice etc.

Etapa a V-a (acțiuni destinate pentru reasigurarea şi menținerea ordinii publice) va avea următoarele obiective:

- realizarea măsurilor de siguranță publică, inițial, pentru Starea postcriză, iar ulterior pentru starea de normalitate;
- organizarea activităților de cercetare judiciară a faptelor săvârşite de către elemente antisociale;
- realizarea rezervelor de intervenție în raport cu necesitățile operaționale impuse de caracteristicile şi particularitățile situațiilor probabile;
- acordarea sprijinului necesar instanțelor judecătoreşti în exercitarea atribuțiilor funcționale legitime;
- realizarea măsurilor de protecție pentru refacerea unor lucrări de artă etc.

Aşadar, considerăm că, în cazul conflictelor sociale interne violente, există două perioade distincte:

- *etapa preconflictuală*, determinată de timpul necesar forțelor principale de ordine publică - de la primele misiuni de a executa acțiuni nonviolente şi până la realizarea grupărilor de forțe necesare acțiunilor de combatere a elementelor ostile. În timp, etapa respectivă poate dura de la câteva ore, la câteva zile şi chiar săptămâni sau luni. În această perioadă, structurile M.A.I., precum şi celelalte componente din Sistemul Național de Apărare şi alte forțe legitime participante desfăşoară activități stabilite prin planurile de cooperare pentru a fi în măsură ca la ordin să treacă la ridicarea capacității operaționale, prin alarmare sau alte activități specifice (dacă se impune), în vederea îndeplinirii unor misiuni cu risc crescut;

- *etapa ripostei decisive*, care începe din momentul declanşării în forţă a acţiunilor agresive şi măsurilor de combatere a acestora şi se termină prin restabilirea ordinii constituţionale. Din punct de vedere strategic, conţinutul ripostei decisive constă în acţiuni ofensive, duse pentru dobândirea şi menţinerea iniţiativei, capturarea, neutralizarea sau nimicirea forţelor ostile şi restabilirea ordinii şi siguranţei publice.

Controlul teritoriului în care s-au desfăşurat acţiuni agresive interne trebuie făcut permanent de forţele principale de ordine publică şi presupune activarea unei reţele de „structuri mobile”, care să întărească Sistemul de siguranţă publică. Supravegherea teritoriului prin intermediul acestei reţele de subunităţi mobile, completată cu acţiunea altor componente,asigură „efectul de prezenţă" la nevoie de descurajare eventual intervenţie promptă, completează sistemul de cercetare şi supraveghere permanentă şi, totodată, conferă oportunitate în exploatarea informaţiilor cu privire la eventuale „scenarii probabile de tulburare gravă a ordinii publice şi ordinii constituţionale” continuată de către alte elemente ostile.

În concluzie, gradualitatea acţiunilor desfăşurate de către forţele ostile interne, determină intervenţia treptată a forţelor principale de ordine publică, armatei şi a altor componente legitime, pe etape, atât în perioada preconflictuală, cât şi în perioada ripostei decisive. Această intervenţie este direct proporţională cu gravitatea situaţiei strategice sau operative şi amploarea acţiunilor de destabilizare a ordinii publice şi ordinii constituţionale din zona de conflict. Indiferent de gravitatea tulburărilor, structurile participante la intervenţie, vor respecta întotdeauna următoarele principii:

- supremaţia legii, a ordinii şi siguranţei constituţionale;
- limitare şi transparenţă în angajarea forţelor;
- în prealabil, înainte de intervenţia în forţă se somează şi se avertizează;
- respectarea demnităţii umane şi a drepturilor omului;
- comandă operaţională unitară şi pe nivele ierarhice;
- folosirea armamentului din dotare şi a muniţiei de război numai la ordinul comandanţilor şi şefilor direcţi etc.

Structurile de asigurare a ordinii publice şi ordinii constituţionale ale Ministerului de Interne., trebuie să fie pregătite pentru a participa şi la alte acţiuni întrunite de menţinere sau impunere a ordinii şi siguranţei publice, alături de celelalte componente ale Sistemului Naţional de Apărare.

În opinia noastră, asemenea de acţiuni ar trebui să se desfăşoare atunci când se produc situaţii de criză internă generate de calamităţi naturale sau dezastre de amploare. Scenariul probabil ar putea avea următoarele caracteristici:

- acţiunile s-au produs prin surprindere şi au afectat cel puţin 50% din teritoriul ţării;
- o perioadă de timp, autorităţile publice, centrale şi locale nu sunt în măsură să-şi exercite atribuţiunile;
- elementele antisociale (ostile - teroriste - paramilitare) şi-au intensificat activitatea prin comiterea de infracţiuni împotriva populaţiei intrate în panică sau chiar au produs (pe cale artificială) anumite dezastre;
- pregătirea pe linia protecţiei civile a tuturor componentelor Sistemului de Apărare a populaţiei etc. nu este corespunzătoare;

Acţiunile desfăşurate de forţele de ordine publică, structurile specializate pentru intervenţia în situaţii de urgenţă şi o parte din structurile N.B.C. ale Armatei şi alte componente ar putea fi următoarele:

- asigurarea ordinii publice în zonele afectate;
- observarea, cercetarea şi supravegherea unor obiective sau zone afectate de calamităţi sau dezastre cu structuri specializate de cercetare;
- monitorizarea şi gestionarea situaţiilor de către Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţe, subordonat Ministerului de Interne. (coordonat de Centrul Operaţional pentru situaţii de criză al Ministerului de Interne.) care, la nivel naţional, va fi coordonat de Comisia Guvernamentală de Apărare Împotriva Dezastrelor;
- folosirea sistemului informaţional propriu pentru prevenirea şi alarmarea despre producerea calamităţilor naturale sau dezastrelor de amploare;
- participarea forţelor principale de ordine publică cu mijloace şi tehnică specifică la limitarea şi înlăturarea efectelor dezastrelor sau calamităţilor naturale, paza proprietăţii publice şi private, potrivit cererilor Comisiilor de Apărare împotriva dezastrelor;
- evacuarea populaţiei şi a obiectivelor din zonele, localităţile afectate;
- acordarea sprijinului, în astfel de situaţii, populaţiei civile.

Participarea unor structuri specializate (N.B.C.) ale Armatei, precum şi a altor componente în urgenţe civile este nu numai legitimă, ci şi apreciată de populaţia în sprijinul căreia intervine. Eficacitatea acestora este deseori dependentă de numărul de personal angajat în acţiune, precum şi de calitatea echipamentelor folosite, ca urmare a multitudinii acţiunilor şi activităţilor ce se impun a fi desfăşurate.

Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţe dispune de personal specializat, de comunicaţii, care îi permit să acopere o zonă geografică cu mijloace de transport şi de intervenţie, precum şi de capacităţi de cazare, hrănire şi asistenţă medicală. În schimb, cel mai adesea, este lipsit de utilaje speciale, pluguri de zăpadă, pompe de mare putere etc., de care dispun

serviciile specializate ale Armatei. Din această cauză, nu poate substitui acțiunea acesteia din urmă, ci dimpotrivă solicită acțiunea complementară a componentelor armatei, atunci când în momente critice forțele principale de ordine publică se dovedesc a fi ineficiente.

Pentru acest tip de acțiuni nu se impune stabilirea unor reguli speciale de angajare, urmând a se respecta prevederile legislației în domeniu şi instrucțiunilor de specialitate, cu excepția situațiilor când acțiunile au fost provocate de către elemente antisociale (elemente ostile - teroriste - paramilitare).

Acțiuni cu caracter militar desfăşurate e către Jandarmeria Română

Pentru îndeplinirea misiunilor încredințate, Jandarmeria Română concepe, planifică, organizează şi desfăşoară acțiuni specifice, forme ale acțiunilor de luptă armată, acțiuni nonviolente şi acțiuni asociate, desfăşurate atât independent cât şi în cooperare cu alte structuri.

Atunci când Jandarmeria Română participă la acțiuni în subordinea marilor unități din Forțele Terestre, acesta execută aceleaşi forme şi procedee de luptă ca şi structurile armatei.

Formele de acțiune, utilizate la pace sau situații de criză, sunt cele prin care structurile jandarmeriei îşi îndeplinesc misiunile, în caz de nevoie prin folosirea forței, a mijloacelor specifice sau a armamentului din dotare. Acestea sunt:

- supravegherea;
- razia;
- protecția şi siguranța manifestațiilor (întrunirilor);
- paza şi apărarea obiectivelor, bunurilor şi valorilor,
- cercetarea (scotocirea);
- blocarea;
- încercuirea;
- ambuscada;
- urmărirea;
- intervenția.

Formele acțiunilor nonviolente sunt cele prin care structurile jandarmeriei îşi îndeplinesc misiunile, de regulă, fără folosirea mijloacelor specifice şi armamentului din dotare. Acestea sunt:

- acțiuni umanitare;
- organizarea comenduirii şi îndrumării circulației;
- dirijarea şi îndrumarea refugiaților;
- acțiunile desfăşurate în cadrul forțelor multinaționale.

Formele acțiunilor asociate sunt cele prin care structurile (efectivele) jandarmeriei sunt pregătite sau aduse în starea în care să poată desfăşura acțiuni de orice natură. Acestea sunt:

- deplasarea;
- staționarea;
- regruparea;
- înlocuirea.

Principiile de bază ale acțiunilor desfăşurate de Jandarmeria Română, în cele trei situații, de pace, criză sau conflict, pe teritoriul național sau în afara acestuia,sunt:

- legalității;
- respectării drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului;
- echidistanței şi neutralității;
- unității de acțiune;
- umanitar;
- concentrării eforturilor;
- libertății de acțiune;
- economiei forțelor;
- complementarității adversarului;
- manevrei;
- simplității planurilor şi ordinelor.

Comandamentul Național al Jandarmeriei este organul abilitat de Ministerul de Interne să conducă efectivele Jandarmeriei Române, fiind asimilat unui comandament strategic, structurile sale apropiindu-se ca valoare şi compunere de cele ale unui comandament de armată.

Nivelul acțiunilor, atât pentru situații de pace sau criză cât şi în caz de conflict, este dat de:

- importanța misiunii (obiectivului);
- scopurile urmărite;
- consecințele îndeplinirii scopurilor în corelație cu valoarea forțelor şi mijloacelor angajate;
- natura, valoarea, compunerea, posibilitățile acțiunilor adversarului;
- forțe angajate;
- contextul în care se desfăşoară acțiunile;
- caracteristicile geografico-militare ale locului unde se desfăşoară;
- timpul avut la dispoziție.

Pentru îndeplinirea misiunilor, angajarea forțelor Jandarmeriei Române se face pe criteriul competenței, în baza unei concepții şi conducerii unitare.

Acțiunile trebuie să se desfăşoare oportun, rapid, continuu, manevrier şi sincronizat, folosind avantajele terenului (locului de desfăşurare) exploatând

continuu informațiile şi evitând condițiile dezavantajoase şi angajarea de durată.

Elementele de bază ale puterii de acțiune a Jandarmeriei Române sunt:

- conducerea;
- gradul de pregătire;
- logistica;
- manevra;
- protecția;
- managementul informației.

Puterea de acțiune se amplifică prin integrarea şi coordonarea elementelor sale cu factorii de putere dați de: doctrina operațională, moralul trupelor, condiții geo-climatice, situații operative favorabile, sprijinul material şi moral al populației şi mass-media.

În funcție de nivelul acțiunilor desfăşurate de Jandarmeria Română conducerea se realizează prin structuri proprii.

Forțele de acțiune constituie elementul principal al dispozitivului şi sunt destinate pentru îndeplinirea scopului acțiunii. Acestea sunt constituite în elemente de dispozitiv a căror valoare poate fi de la un militar până la o subunitate (grupă, pluton, companie), iar în unele situații de 1-2batalioane.

Principalele elemente de dispozitiv folosite de unitățile şi subunitățile de jandarmi pentru îndeplinirea misiunilor sunt: postul de santinelă; postul de pază; postul de control; secția de ordine publică; postul de ordine publică; postul de supraveghere, dirijare şi control al circulației rutiere; postul de observare; pânda; patrula de pază şi legătură; patrula de ordine publică; patrula de cercetare; patrula de urmărire; echipa mixtă de curieri; cordonul de ordine (jalonieri); pichetul de blocare; escorta; detaşamentul de acțiune (asalt, împrăştiere, dispersare, blocare, scotocire etc.).

Rezerva se constituie în funcție de caracterul şi amploarea acțiunii şi este întrebuințată pentru rezolvarea unor situații critice, neprevăzute, care pot să apară pe timpul desfăşurării acțiunii.

Constă într-un ansamblu de măsuri şi acțiuni desfăşurate continuu şi într-o concepție unitară, la toate eşaloanele, în scopul obținerii datelor necesare şi creării condițiilor de securitate a personalului şi tehnicii împotriva acțiunilor inamicului/ adversarului/elementelor ostile(infractoare) şi a altor factori perturbatori care ar afecta capacitatea de acțiune a unităților şi subunităților precum şi îndeplinirea misiunilor.

Asigurarea acțiunilor şi protecția personalului jandarmeriei se realizează prin măsuri şi acțiuni specifice pe linie de cercetare, siguranță, protecție electronică, protecție psihologică, asistență religioasă, mascare, protecție genistică, protecție antiaeriană, protecție nucleară, biologică şi chimică, protecție împotriva mijloacelor incendiare, protecție medicală şi sanitar-

veterinară, asigurare topogeodezică, asigurare hidrometeorologică, evitarea fratricidului, asistență juridică, protecția mediului, protecția personalului.

Cooperarea instituțională în Sistemul Național de Ordine Publică în situații de criză internă

Constă în orientarea şi armonizarea eforturilor tuturor forțelor participante la executarea acțiunilor.

Jandarmeria Română cooperează cu celelalte forțe ale Sistemului Național de Ordine Publică, forțele Sistemului Național de Apărare şi cu forțe similare ale altor state.

Principalele forme de cooperare:

- *cooperarea în timp* presupune executarea acțiunilor concomitent sau succesiv, de către toate forțele participante, în vederea realizării scopului comun;
- *cooperarea* în care *spațiul* constituie obiectul de analiză presupune fie desfăşurarea acțiunilor în zone comune, fie în zone adiacente care prezintă interes în îndeplinirea misiunilor;
- *cooperarea pe obiective* (misiuni) se exprimă prin caracterul comun sau complementar al acestora;
- alegerea unei forme sau a unui procedeu în conformitate cu determinările obiective ale momentului în care se organizează şi/sau se detaliază cooperarea.

Cooperarea cu celelalte forțe ale Sistemului Național de Ordine Publică

Cooperarea în cadrul activităților şi acțiunilor pe timpul executării misiunilor de către forțele de ordine publică constă în conducerea în timp şi pe obiective (momente) a acțiunilor desfăşurate în scopul concentrării într-un efort unitar a tuturor resurselor umane şi materiale pentru menținerea şi asigurarea ordinii publice sau restabilirea acesteia când a fost tulburată grav.

Impune valorificarea eficientă a:

- datelor şi informațiilor obținute cu privire la situația operativă;
- caracteristicilor zonelor, raioanelor şi locurilor de interes operativ şi tactic;
- caracteristicilor terenului şi a infrastructurii la dispoziție pentru executarea manevrei de forțe şi mijloace;
- condițiilor de timp, anotimp şi de stare a vremii;
- caracteristicilor şi performanţelor mijloacelor tehnice din înzestrare;
- nivelului de pregătire a efectivelor.

Cooperarea cu forțele Sistemului Național de Apărare

Se realizează prin toate formele de cooperare în baza coordonării eşaloanelor de conducere. Problemele de detaliu se stabilesc prin documentele de cooperare întocmite.

Organizarea cooperării este impusă de diversitatea formelor, metodelor şi domeniilor de manifestare a acţiunilor adversarului (inamicului), precum şi de caracteristicile forţelor care acţionează pentru interzicerea, limitarea sau neutralizarea acţiunii acestuia.

Domeniile specifice de cooperare sunt structurate pentru:

- restabilirea ordinii constituţionale;
- executarea în comun a misiunilor în timp de criză;
- rezolvarea scopurilor strategice şi operative în timp de război.

Cooperarea cu forţele similare altor state

În conformitate cu acordurile şi tratatele ratificate de către statul român, Jandarmeria Română va colabora şi coopera cu structuri similare în domeniul ordinii publice pentru:

- îmbunătăţirea percepţiilor în legătură cu activitatea şi profesionalismul jandarmilor;
- continuarea şi consolidarea relaţiilor şi legăturilor reciproce;
- promovarea unei gândiri novatoare şi active asupra formelor de cooperare poliţienească;
- întărirea solidarităţii;
- punerea în valoare a modelelor de organizare şi de structură către exterior, punerea de acord în privinţa oportunităţii de a proceda, respectând acordurile internaţionale în vigoare şi normele naţionale, la schimburi de informaţii şi de experienţă;

Forţele Jandarmeriei Române care participă la misiuni internaţionale realizează cooperarea conform reglementărilor organismelor internaţionale care coordonează aceste misiuni.

Bibliografie

1. *Carta Naţiunilor Unite*
2. *Constituţia Uniunii Europene - proiect*
3. *Constituţia României, 2003*
4. *Legea nr.415/2002 privind organizarea şi funcţionarea Consiliului Suprem de Apărare a Ţării*
5. *Legea nr.45/1994privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Apărării*
6. *Legea nr.218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române*
7. *Legea nr.550/2004 privind organizarea şi funcţionarea Jandarmeriei Române*
8. *Legea nr.215/2001 privind administraţia publică locală*
9. *Legea nr.81/2002 privind pregătirea şi funcţionarea Poliţiei de Frontieră Romane*

10. *Legea nr.371/2004 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Poliţiei Comunitare*
11. *Legea nr. 121/1996 privind organizarea şi funcţionarea Corpului Pompierilor Militari*
12. *Legea nr. 106/1996 privind Protecţia Civilă*
13. *Legea nr.295/2004 privind regimul armelor de foc şi al muniţiilor*
14. *Legea nr. 132/1997 privind rechiziţiile de bunuri şi prestările de servicii interes public*
15. *Ordonanţa de Urgenţă nr.1/1999 privind regimul stării de asediu şi regimul stării de urgenţă*
16. *Ordonanţa de Urgenţă nr.63/2003 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Administraţiei şi Internelor*
17. *Hotărârea de Guvern nr.36/2001 privind adoptarea strategiei de securitate naţională a României*
18. *Hotărârea de Guvern nr.306 din 14 aprilie 2005 pentru aprobarea strategiei actualizate privind reforma instituţională a Ministerului Administraţiei şi Internelor în perioada 2005–2006*
19. *Hotărârea de Guvern nr.196 din 17 martie 2005 privind aprobarea strategiei Ministerului Administraţiei şi Internelor de realizare a ordinii şi siguranţei publice, pentru creşterea siguranţei cetăţeanului şi prevenirea criminalităţii stradale*
20. *Hotărârea de Guvern nr.1490 din 9 septembrie 2004 pentru aprobarea Regulamentului de organizare şi funcţionare şi a organigramei Inspectoratului General pentru Situaţii de Urgenţa*
21. *Hotărârea de Guvern nr.438 din 23 martie 2004 pentru aprobarea Codului de etică şi deontologie al poliţistului*
22. *Planul de cooperare între Ministerul de Interne şi Ministerul Apărării nr.027426/1991*
23. *Concepţia privind reorganizarea structurilor de ordine publică din Jandarmeria Română*
24. *Concepţia integrată privind securitatea naţională a României,* aprobată în şedinţa C.S.A.T., Bucureşti 1994
25. *Strategia Ministerului Administraţiei şi Internelor de realizare a ordinii şi siguranţei publice, pentru creşterea siguranţei cetăţeanului şi prevenirea criminalităţii stradale,* adoptată prin Hotărârea Guvernului nr. 196 / 2005
26. Chestor general prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU,-*Fenomenul terorist contemporan,* Revista de ştiinţe militare Nr. 2/2004
27. Anghel ANDREESCU, „**Starea de asediu**”, Editura All, 2000

28. Anghel ANDREESCU „**Terorismul – amenințare majoră a democrației secolului XXI**”, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2004
29. Anca CIUCĂ „**Prevenirea violențelor în conflictele etnice**”, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2005
30. ANGHELACHE Gabriela, Nicolae DARDAC, Ion STANCU, **Piețe de capital și-burse de valori.** Editura Adevărul, București, 1992
31. ARĂDĂVOAICE Gheorghe și colectiv**, Terorism, antiterorism, contraterorism,** Ed. Antet, București, 1997
32. BÂRSAN Gheorghe **„Securitatea publică – abordări generale”,** Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2005
33. Bogdan GHILIC - MICU, **Bursa de valori,** Editura Economică, București, 1997
34. CHELARU Mircea „**Paradigmele crizelor**”, Biblioteca Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996
35. Costică VOICU, Florin SANDU **„Managementul organizațional în domeniul ordinii publice”** Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2001
36. Gavril POP „**Sistemul forțelor participante la gestionarea ordinii constituționale și a ordinii publice de la normalitate la criză”,** București, 2002
37. George VELICU, **„Drept și legislație în materia asigurării apărării naționale”,** Craiova, 1999
38. Graham BENNOCK, William MENSER, **Dicționar internațional de finanțe,** Penguin Books, ediția în limba română, Editura Universal, Dosi, 2000
39. Guy JOLINS **„Comportament organizațional”,** Editura Economică, București, 1998
40. Ilie GORJAN **„Restricții legale și libertatea de decizie a autorităților administrative în apărarea ordinii publice”,** Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2004
41. Octavian CHIȚU „**Jandarmeria și ordinea constituțională**”, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 1998
42. SINGER Peter, DIN John, *New thinking on transatlantic security: terorism,* NATO, and beyond, Welpolitik, ian.2003
43. Teodora Vâșcu BARBU, Victor DRAGOTĂ, **Piețe de capital. Evaluarea și gestionarea valorilor mobiliare.** Editura Fundației România de Mâine, București, 1998.
44. Colectiv, **Terorismul înainte și după Ben Laden**, Editura Meridian, București, 2001.
45. *The New York Times* (S.U.A.) noiembrie, 2001.

46. *Le Monde Diplomatique* (Franța) - decembrie 2001.
47. *The Economist* (Ziua), 23 aprilie 2003.
48. *Chicago Tribune* (SUA), Samuel Huntington. oct. 2001
49. *Le Monde Diplomatique* - ian. 2002.
50. *Inter national Harold Tribune* - oct. 2001.
51. *El Pais* (Spania) - 4 oct. - 2001.
52. *El Pais* - februarie, 2002.
53. *Los Angeles Times* (S.U.A.) - 01 oct. 2001.
54. *Le Nouvel Observateur* (Franța) - 26 sept. 2001.

DEFINIȚIA, OBIECTUL ȘI IZVOARELE DREPTULUI ACTUAL AL DEZARMĂRII

Prof. dr. Ion DRAGOMAN
Mirela Ileana BÎRCHI

Cette étude, qui fait partie d'une série de projets de recherche menés par les auteurs, présente une analyse détaillée de plusieurs accords et instruments conclus depuis 1878. Comme la grande majorité des accords multilatéraux de limiation des armements et de désermements actuellement en vigueur ménagent un rôle à l'ONU dous la domaine de la vérification, les auteurs estiment que si l'Organisation étoffoit ses neoyens d'assistance avec le consentement de tous les Etats parties, elle purrait apporter une contribution importante à la coopération et à la securité internationales. L'étude contient des tableaux détaillés présentant les dispositions des accords de limitation des armements et de désarmements en motiére de vérification et de conformité.

1. Necesitatea și conținutul dreptului dezarmării

Dacă dreptul internațional constituie acel ansamblu de norme juridice care guvernează funcționarea societății internaționale[1] iar procesul dezarmării face parte din raporturile stabilite în cadrul comunității mondiale a statelor, atunci în sistemul dreptului internațional[2] există un drept al dezarmării având aceleași caracteristici ca și procesul dezarmării și anume acelea de a fi complex și contradictoriu, obiectiv și istoric, internațional și rațional, permanent și interdependent de celelalte relații internaționale. Deși

[1] R. MIGA-BEȘTELIU, **Drept internațional, introducere in dreptul internațional public,** Editura All Educațional, București, 1997, p. 2

[2] G. GEAMĂNU, **Drept internațional public,** vol. I, tratat, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991, p. 122. Autorul consideră că folosirea unor denumiri evocând ramuri ale dreptului internațional spre a evoca diferite părți ale acestuia își are originea în sistematizarea dreptului intern (drept constituțional, administrativ, civil, procedural, etc.) și apare în codificarea dreptului internațional realizată în cadrul ONU, care a încetățenit expresii ca dreptul mării, dreptul spațiului cosmic, dreptul diplomatic și dreptul tratatelor; alte denumiri, ca dreptul internațional penal, al decolonizării, al organizațiilor internaționale, al mediului, dreptul internațional economic, militar, al dezvoltării, utilizate tot mai frecvent, reflectă esența dreptului internațional contemporan și specializarea sa, delimitarea între ele făcându-se funcție de obiectul normelor ce le cuprind.

tratatele internaționale de dezarmare, indiferent că sunt bilaterale, regionale sau universale, reprezintă un fapt mai mult decât evident în ordinea politică și juridică a lumii, știința dreptului internațional nu utilizează încă în mod unanim expresia „ *drept al dezarmării*"; considerând probabil că acesta nu s-a autonomizat încă în dreptul internațional general, regulile juridice ale diferitelor aspecte ale procesului dezarmării au fost incluse de diferiți autori fie în problematica teritoriului[3] fie în acea a drepturilor și îndatoririlor statelor[4] ori chiar în dreptul mediului[5], dreptul conflictelor armate[6] și dreptul drepturilor omului[7]. Nici dreptul internațional umanitar nu o utilizează deși analizează limitarea mijloacelor de exercitare a forței[8] și, surprinzător, ea nu a intrat în terminologia autorilor care vorbesc despre „ *dreptul păcii*"[9] sau „*dreptul umanității*"[10]. O dată cu înmulțirea izvoarelor juridice ale dezarmării a început să se folosească și denumirea „ *dreptul dezarmării*" ca o tendință nouă în evoluția dreptului internațional public, diferită de dreptul internațional al energiei nucleare, de cel economic și al dezvoltării sau de dreptul internațional al mediului înconjurător[11]. Definită ca ansamblu de norme juridice care reglementează limitarea cursei înarmărilor iar apoi oprirea ei, ca și distrugerea armamentelor și desființarea forțelor armate ale statelor astfel realizându-se dezarmarea lor, această nouă ramură a dreptului public cuprinde și măsurile globale, regionale ori bilaterale de control

[3] I. DIACONU, **Curs de drept internațional public,** Casa de Editură și Presă „ Șansa" S.R.L, București, 1993, p. 144-145.

[4] N. ECOBESCU, V. DUCULESCU, **Drept internațional public,** Editura Hiperion XXI, București, 1993, p. 134.

[5] D. POPESCU, M. I. POPESCU, **Dreptul mediului, documente și tratate internaționale,** vol. III, Editura Artprint, București, 2002, pp. 6-140.

[6] I. DRAGOMAN, **Drept internațional aplicabil în conflictele armate,** Editura AISM, București, 1993, p. 63.

[7] T. BUERGENTAL, R. WEBER, **Drept internațional al drepturilor omului,** Editura All Educational, București, 1996, pp. 173-190 și I. CLOȘCĂ, I. SUCEAVĂ, **Tratat de drepturile omului**, Editura V.I.S. Print, București, 2003, p. 271 și urm.

[8] I. CLOȘCĂ, I. SUCEAVĂ, **Drept internațional umanitar,** Casa de Editură și Presă „ Șansa" SRL, București, 1992, pp.441-446 dar și D. POPESCU, A. NĂSTASE, **Drept internațional public,** Casa de Editură și Presă „ Șansa" SRL, București, 1997, p. 361.

[9] D. MAZILU, **Dreptul păcii, de la dreptul războiului și al păcii la dreptul păcii,** Editura Academiei, București, 1983, p. 187, 206, 223.

[10] A. BOLINTINEANU, A. NĂSTASE, **Drept internațional contemporan,** IRSI și RAMO, București, 1995, p. 249 și A. NĂSTASE, C. JURA, B. AURESCU, **Drept internațional public, sinteze pentru examen,** Editura All Beck, București, 2000, p. 23.

[11] M. NICIU, **Drept internațional public,** Editura Servosat, Arad, 1997, p. 399 și S. Scăunaș, **Drept internațional public,** Editura AllBeck, 2002, p. 13.

internațional asupra modului în care statele se achită de obligațiile lor pentru creșterea încrederii și securității internaționale.

Adevărul este că deși dreptul dezarmării s-a impus în ultimele decenii ca o necesitate obiectivă a realizării păcii și securității internaționale și încetarea războaielor, până la realizarea dezideratului său final de dezarmare completă și generală s-a acționat pentru rezolvarea parțială a unor amenințări și riscuri evidente ale unor anumite arme; în această situație, diferitele forumuri de dezarmare au reușit să obțină asentimentul statelor de a se obliga internațional doar pentru interzicerea unor arme și muniții (proiectilele explozive mai mici de 400 de grame, gloanțele dum- dum, minele navale neancorate, armele biologice sau chimice, minele antipersonal), pentru limitarea utilizării altora (armele incendiare, minele și capcanele explozive), pentru neproliferarea armei nucleare și reducerea sistemelor armelor strategice ofensive și a rachetelor anti balistice precum și pentru demilitarizarea ori denuclearizarea unor regiuni ale globului și crearea unor zone ale păcii. Datorită faptului că acordul statelor de a se dezarma a fost uneori viciat de achiziționarea unor arme noi pentru care nu existau reglementări juridice obligatorii[12], s-au elaborat și tratate de interzicere a experimentării anumitor arme iar în dreptul conflictelor armate un rezultat deosebit în acest domeniu a fost acceptarea în Protocolul adițional I din 1977 la Convențiile de la Geneva din 1949 a art. 35 potrivit căruia dreptul părților la conflict de a alege mijloacele de luptă nu este nelimitat (interzicându-se întrebuințarea armelor, proiectilelor și materialelor de luptă de natură să provoace suferințe inutile sau care sunt concepute pentru a cauza ori de la care se poate aștepta că ar cauza pagube excesive, de durată și grave mediului natural) și art. 36 conform căruia „*în cercetarea , punerea la punct, achiziționarea sau adoptarea unor arme noi, a unor noi mijloace sau a unor noi metode de luptă, o Înaltă Parte Contractantă are obligația de a determina ca nu cumva întrebuințarea acestora să fie interzisă, în anumite împrejurări sau în toate împrejurările, de către prevederile prezentului Protocol sau de orice altă regulă de drept internațional aplicabilă acestei Înalte Părți Contractante*".

Este evident că regulile menționate ale Protocolului I din 1977 au doar valoare principială deoarece și în dreptul internațional public se aplică principiul legalității, în conformitate cu care o interdicție produce efecte doar în măsura în care este prevăzută ca atare în tratatele de drept pozitiv; în acest sens, spre exemplu, armele chimice și minele antipersonal sunt interzise, pe când alte arme și muniții, care n-au făcut obiectul unei

[12] I. CLOȘCĂ, I. SUCEAVĂ, **Tratat de drept internațional umanitar,** București, 2000, pp. 207-219.

reglementări speciale, ar putea fi utilizate dacă nu provoacă efecte nediscriminate, suferințe inutile, pagube excesive, de durată și grave mediului natural. Astfel, în pofida afirmațiilor care se fac uneori de unii "*specialiști*", utilizarea armelor nucleare ar fi permisă într-un caz de conflict armat care ar pune în pericol existența statului posesor de arme nucleare deoarece în realitate există doar un tratat de neproliferare nucleară și nu unul de interzicere a acestora[13], lucrurile stând în același fel și în cazul bombelor cu fragmentare. Fiind o continuare a art. 2.4 (principiul nerecurgerii la forță) și a art. 11 (principiul dezarmării) din Carta ONU, dreptul dezarmării instituie drepturi și obligații specifice corelative pentru state, conținând nu numai norme prohibitive (de interdicție) ci și reguli onerative, prin care statele își asumă angajamentul de a coopera în promovarea procedurilor de control al armamentelor și întărire a încrederii și securității, inclusiv prin transparența procesului dezarmării ori prin recurgerea la educație, cultură, informație în acest demers atât de sensibil al relațiilor internaționale. În ceea ce privește îndatoririle statelor, trebuie evidențiat că tratatele de dezarmare instituie, adesea pe timp nelimitat, atât obligații *in faciendo* (de a acționa intr-un anume sens) cât și obligații in *non faciendo* (de a se abține de la anumite acțiuni) ori obligații *in patiendo* (permisive) merită menționat, de asemenea, că normele dreptului dezarmării au toate caracteristicele normelor dreptului internațional (reguli de conduită obligatorie pentru subiecte, cu caracter general și universal, formate prin acordul de voință al statelor, susceptibile de a fi îndeplinite prin aplicarea constrângerii) și sunt în multe cazuri norme imperative de *jus cogens* de la care nu e permisă nici o derogare[14].

Ceea ce deosebește dreptul dezarmării de alte acte și documente internaționale care au ca obiect dezarmarea este faptul că spre deosebire de acestea, ca drept obiectiv el creează drepturi subiective și îndatoriri ale statelor cu caracter obligatoriu, a căror încălcare atrage nu numai o răspundere morală și politică ci și una juridică, concretizată în aplicarea de sancțiuni internaționale în interesul societății mondiale a statelor. Era și normal ca dreptul internațional al dezarmării să evolueze în această direcție, depășind faza declarațiilor, recomandărilor și documentelor programatice, obligându-i pe cei care-i încalcă normele să renunțe la înarmarea ilegală, pedepsindu-i pe cei care sfidează societatea internațională și prevenind creșterea ilegitimă a puterii militare a statelor prin controlul armamentelor și

[13] În acest sens s-a pronunțat Curtea Internațională de Justiție într-un aviz dat în 1996. Amănunte în C. POENARU, **Legalitatea armelor nucleare în dreptul internațional umanitar,** în RRDU nr. 3(17)/1997, p. 42.

[14] I. BODUNESCU**, Dreptul internațional public la sfârșit de mileniu doi,** Academia Hercules, Băile Herculane, 1995, p.32.

creşterea încrederii dintre state; a statua cu claritate acest drept progresiv al statelor la dezarmare în formule juridice obligatorii reprezintă un act politic imperativ ale unei noi ordini juridice şi politice mondiale, ca o manifestare a conştiinţei că nu aparţinem numai comunităţii naţionale ci şi societăţii internaţionale în ansamblu care pe zi ce trece se angajează tot mai mult în vederea realizării păcii şi securităţii universale. În acest sens, pornind de la doctrina pură a dreptului[15], tot mai mulţi autori de lucrări de cercetare ştiinţifică a relaţiilor internaţionale consemnează preeminenţa dreptului internaţional asupra dreptului intern al statului, ceea ce înseamnă că statele nu pot deroga prin acte normative interne de la regulile obligatorii stabilite prin dreptul dezarmării. Supremaţia ordinii juridice internaţionale este reglementată atât de constituţiile naţionale ale unor state (art. 20 din Constituţia României dispunând că „ *dacă există neconcordanţe între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, şi legile interne, au prioritate reglementările internaţionale*") cât şi dreptul european (art.148 din Constituţie precizând că reglementările comunitare cu caracter obligatoriu au prioritate faţă de dispoziţiile dispoziţiile din legile interne) şi a fost confirmată, printre altele, de Curtea Internaţională de Justiţie într-o speţă din 1988 care subliniază ca principiu fundamental de drept internaţional prevalenţa acestuia asupra dreptului intern[16].

Cu toate acestea, realităţile lumii în care trăim ne arată că adesea statele „*uită*" să-şi îndeplinească obligaţiile internaţionale asumate sau chiar le încalcă, dosarul nuclear al Iranului şi Coreii de Nord, comerţul ilegal de arme care alimentează conflicte armate în special în Africa ori atitudinea belicoasă a Federaţiei Ruse faţă de scutul antirachetă din Europa fiind doar câteva exemple care pun problema eficacităţii dreptului dezarmării. Pentru atitudinea negativă a unor state faţă de neproliferarea nucleară şi controlul strict al armamentelor propunem patru explicaţii. Prima se referă la specificul organizării comunităţii internaţionale în care lipseşte un parlament, un guvern, un tribunal şi alte instituţii de elaborare şi aplicare a legilor internaţionale, motiv pentru care dreptul internaţional public a fost concretizat prin comparaţie cu dreptul intern al statelor ca fiind primitiv, slab şi ineficace, deşi fiecăreia din aceste imputări i se pot aduce corective care demonstrează evoluţii indubitabile în domeniul organizării şi funcţionării societăţii internaţionale ca o comunitate a popoarelor, statelor şi oamenilor, în ceea ce priveşte crearea instanţelor internaţionale penale de judecare şi condamnare a celor vinovaţi de încălcări ale dreptului

[15] H. KELSEN, **Doctrina pură a dreptului,** Editura Humanitas, Bucureşti, 2000, p. 392.
[16] A. BOLINTINEANU, A. NĂSTASE, **op. cit.,** pp. 22-23.

internaţional. A doua explicaţie e reprezentată de frica statelor că dezarmându-se şi-ar pune în pericol securitatea şi este o consecinţă a imperfecţiunilor organizării şi dreptului internaţional. Cea de-a treia constă în însăşi natura dreptului, teoriile generale ale acestuia precizând că una din caracteristicile normei juridice este şi acea de a fi respectată de unii subiecţi şi încălcată de alţii, în acest ultim caz putându-se aplica sancţiunea ca manifestare deplină a legii: scepticismul faţă de eficacitatea dreptului internaţional i-a dat un răspuns pertinent chiar Nicolae Titulescu[17] : „ *ce i se impută legii internaţionale? Posibilitatea ca ea să fie violată? Şi de când violarea legii atrage acesteia din urmă pierderea caracterului de lege?*" În sfârşit, o ultimă explicaţie constă în faptul că, cel puţin în realitatea imediată în timp, încălcările dreptului dezarmării sunt apanajul statelor nedemocratice (chiar totalitare) ori a celor cu o democraţie emergentă, fapt care reprezintă în sine o ameninţare la adresa păcii şi securităţii internaţionale, slaba guvernare generând instabilitate, crize şi conflicte armate; pe de altă parte, statele democratice caracterizate printr-o bună guvernare internă reuşesc de obicei să-şi respecte în mod natural şi fără dificultăţi majore şi angajamentele internaţionale asumate, inclusiv în domeniul dezarmării.

Concluzia pe care o putem desprinde este că am putea defini dreptul dezarmării ca fiind acea parte a dreptului internaţional public care cuprinde ansamblul normelor juridice care reglementează interzicerea, limitarea, reducerea şi distrugerea armelor şi sistemelor de arme, aspecte cantitative şi calitative ale componenţei forţelor armate şi regimul juridic al unor activităţi militare la nivel global sau zonal în scopul realizării păcii şi securităţii internaţionale. Prin natura sa, obiectul tratatelor de dezarmare e licit (atrăgând răspunderea internaţională în caz contrar) şi realizabil (fiindcă nimeni nu se poate angaja la ceva imposibil. Merită menţionat şi faptul că unii autori exclud din obiectul dreptului dezarmării obligaţiile impuse învinşilor prin tratatele de pace la încheierea războiului[18], demilitarizarea şi interzicerea anumitor arme pe considerente de umanitate[19]. Credem că astfel de excluderi afectează substanţa dreptului dezarmării astfel încât şi aspectele menţionate merită să facă obiectul analizei ştiinţifice; totuşi, precizăm că nu vom avea în vedere unele aspecte cu interferenţe faţă de dreptul dezarmării dar care intră în obiectul dreptului conflictelor armate (interzicerea unor

[17] N. TITULESCU, **Documente diplomatice**, Bucureşti,1967, p. 848.
[18] C. ISTRATE, **Dreptul dezarmării-Acorduri internaţionale,** Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 7.
[19] D. ALLAND, **Droit international public**, Presses Universitoires de France, Paris, 2000, p. 557.

metode de război[20]) ale dreptului mediului (securitatea nucleară[21]), dreptului păcii (definiția agresiunii[22]) sau dreptul drepturilor omului (genocidul, reprimarea terorismului, controlul achiziționării şi deținerii armelor de foc de către particulari, marcajul explozibilelor plastici[23]).

2. Tratatele internaționale – izvoarele principale ale dreptului dezarmării

Doctrina dreptului internațional public este unanimă în deducerea izvoarelor juridice internaționale, ca surse ale normelor de comportament în relațiile internaționale, din art.38 al Statutului CIJ care prevede că în rezolvarea diferendelor internaționale ce-i vor fi înaintate Curtea va aplica tratatele internaționale, cutuma internațională, principiile generale de drept, hotărârile tribunalelor internaționale şi doctrina celor mai calificați specialişti; sistematizând aceste modalități de exprimare juridică a normelor dreptului internațional, specialiştii consideră că spre deosebire de izvoarele materiale (opinia publică, solidaritatea umană, interdependențele sociale, convingerile juridice, etc.), izvoarele formale sunt create prin acordul de voință al subiectelor relațiilor internaționale şi pot fi divizate în izvoare principale, care includ tratatul internațional (exprimarea expresă de voință) şi cutuma internațională (exprimare tacită de voință, dedusă din practica generală şi repetată a statelor, acceptată ca guvernând raporturile dintre ele), şi izvoare subsidiare (auxiliare), care includ celelalte forme menționate în art. 38 din CIJ. Ca parte a dreptului internațional general, dreptul dezarmării are aceleaşi izvoare ca şi acesta, cu mențiunea că fiind o ramură mai nouă a ansamblului legilor internaționale, el se fundamentează mai degrabă pe tratatele internaționale, ceea ce nu înseamnă că se exclude posibilitatea

[20] Aşa este cazul cu: Declarația de la Haga din 1907 referitoare la interzicerea de a lansa proiectile şi explozibili din înaltul baloanelor; Convenția de la Haga din 1907 referitoare la transformarea navelor de comerț în bastimente de război; Convenția de la Haga din 1907 privind bombardarea prin forțe navale în timp de război; Convenția ONU din 1998 pentru interzicerea atacurilor teroriste cu bombe.

[21] În această situație se află: Convenția de la Paris din 1960 privind răspunderea civilă în domeniul energiei nucleare şi Convenția de la Viena din 1963 privind răspunderea civilă pentru daune nucleare(ambele cu un protocol comun de aplicare din 1988);Convenția de la Viena din 1980 privind protecția fizică a materialelor nucleare; Convenția de la Viena din 1986 cu privire la notificarea rapidă a unui accident nuclear şi privind asistența în caz de accident nuclear sau urgentă radiologică; Convenția de la Viena din 1994 privind securitatea nucleară ş.a.

[22] Vezi în acest sens Convenția de la Haga din 1907privitoare la începerea ostilităților, Convenția de la Londra din 1993 pentru definirea agresiunii precum şi diferitele convenții internaționale referitoare la neutralitate.

[23] Oricum, excludem din obiectul analizei convențiile de protecție a victimelor războiului deşi conțin unele proceduri referitoare la utilizarea armelor.

creionării unor norme prin obiceiuri internaționale; în acest sens, rezoluțiile organizațiilor internaționale care au adesea caracter declarativ, de recomandare, sunt considerate de unii autori ca fiind soft - law (spre deosebire de tratat, apreciat ca hard – law) pe când alții cred că ele pot fi avute în vedere doar în determinarea mai precisă a cutumei internaționale. Aceeaşi valoare de interpretare a acceptării tacite de către state a obiceiului juridic internațional o are şi legislația națională a statelor ca şi practica lor judiciară, care nu fac parte din sistemul izvoarelor dreptului internațional. Astfel, izvoarele dreptului dezarmării se referă la toate sursele incluse în art. 38 al Statutului CIJ, un exemplu în domeniul hotărârilor judecătoreşti internaționale fiind soluția dată de CIJ în „ *Activități militare şi paramilitare în Nicaragua şi contra acesteia* „ din 1986 dar şi cea din Afacerea Corfu din 1948, ambele referitoare la utilizarea minelor marine ori în speța din 1973 referitoare la experiențele nucleare efectuate de Franța în Pacificul de Sud.

Ca izvor principal al dreptului dezarmării, tratatului internațional se supune regulilor cuprinse în Convenția de la Viena din 1969 cu privire la dreptul tratatelor[24] în ceea ce priveşte încheierea şi intrarea în vigoare, respectarea, aplicarea şi interpretarea, amendarea şi modificarea, nulitatea, stingerea şi suspendarea aplicării, inclusiv în cazul ruperii relațiilor diplomatice ori începerii de ostilități între state, obligațiile internaționale având în continuare efect asupra statelor agresoare prin măsurile luate conform Cartei ONU în legătură cu agresiunea (art. 73-74); menționăm în acest context că regulile cuprinse în Convenția din 1969 sunt în mare măsură cutumiare, astfel încât ele s-au aplicat şi convențiilor internaționale elaborate înainte de realizarea operei de codificare. Indiferent că este vorba de tratate multilaterale (Anexa nr.1) sau bilaterale (Anexa nr.2) de dezarmare, putem să observăm că idealul dezarmării s-a putut materializa în acorduri între state în special după crearea ONU care a reuşit să combine eforturile guvernelor naționale la nivel global, regional şi bilateral astfel încât a creat un adevărat sistem de convenții prin care părțile şi-au dat consimțământul la limitarea variatelor arsenale existente şi la adoptarea unor măsuri eficace de dezarmare. Procesul de adoptare a instrumentelor juridice de dezarmare trece, de obicei, prin câteva faze; de când există ONU, el începe în cele mai multe dintre cazuri printr-o rezoluție a Adunării Generale prin care un număr diferit de state membre îi cer Secretarului General să efectueze o analiză amănunțită pe o problemă specifică a procesului dezarmării. În virtutea acestei învestiri, Secretarul General numeşte un mic

[24] Vezi detalii în acest sens în M. C. MOLEA, **Dreptul tratatelor internaționale,** Editura Academiei, Bucureşti, 1988. Menționăm că noțiunea de tratat are şi înțelesul de orice acord intervenit între state indiferent de denumirea sa (tratat, convenție, acord, pact, etc.)

grup de experți pentru a clarifica implicațiile acestei probleme specifice, identificarea eventualelor dificultăți şi propunerea de sugestii alternative de rezolvare, toate acestea fiind incluse într-un raport final. Pe această bază, se poate convoca o conferință a statelor în care participanții, analizând starea respectivă de lucruri ca şi sugestiile făcute încearcă să clarifice problema în ansamblul ei, negocierile active purtate în cadrul conferinței având scopul de a determina obținerea acordului statelor pentru un text al tratatului analizat articol cu articol; de notat faptul că în cadrul delegațiilor statelor investite cu depline puteri pentru încheierea tratatului se găsesc pe lângă diplomați şi jurişti, militari ca specialişti în domeniul armamentelor care îşi dau seama dacă țara lor îşi va putea asigura securitatea prin renunțarea la un element al politicii de înarmare[25], precum şi experți în diferite domenii ale consecințelor nefaste ale diferitelor arme şi sisteme de arme, care ar putea argumenta aspecte precum efectul traumatic excesiv ori nediscriminatoriu al acestora.

Inițiativa convocării unei conferințe în domeniul dezarmării poate aparține şi unor organizații internaționale (cunoscute fiind în Europa eforturile OSCE în acest domeniu dar şi realizarea pe alte continente de zone denuclearizate) ori chiar unor organizații neguvernamentale, Comitetul Internațional al Crucii Roşii punându-şi adesea expertiza, autoritatea şi logistica la dispoziția statelor pentru obținerea acordului în vederea interzicerii şi limitării utilizării unor arme pe motive de umanitate şi de protecție a victimelor războiului[26]. Uneori, pe parcursul derulării fazelor de adoptare a tratatelor de dezarmare apar şi eşecuri, urmând ca eforturile să fie reluate într-un moment mai prielnic al obținerii consimțământului statelor; numai aşa se poate explica de ce nu s-a putut realiza o zonă lipsită de arme nucleare în regiunea Orientului Mijlociu, în pofida unor demersuri în acest sens inițiate de ONU încă din 1974, situația fiind similară şi pentru propunerilor cu acelaşi obiect referitoare la Asia de Sud, Balcani, Europa Centrală şi Septentrională; la fel de cunoscut este şi cazul interbelic al regulilor războiului aerian, în care o comisie de jurişti reuşise ca în perioada 11 decembrie 1922-19 februarie 1923 să elaboreze o convenție la Haga care n-a putut intra în vigoare deoarece statele n-au ratificat-o, dorind să-şi conserve drepturile suverane depline asupra puterii lor militare aeriene. Nici în domeniul armamentelor navale nu s-a putut realiza progrese serioase după 1907 (când s-au adoptat la Haga 8 convenții în acest domeniu) deşi analiza

[25] S-a observat că instrumentele adoptate fără aportul militarilor n-au putut fi finalizate prin ratificarea lor de către un număr apreciabil de state ceea ce înseamnă că specialiştii militari au o contribuție esențială în dreptul dezarmării.

[26] Amănunte în I. DRAGOMAN, **Drept internațional umanitar,** Editura Fundației Andrei Sogun, Constanța,1999, p. 80-81.

chiar şi succintă a situației instrumentarului juridic al conflictelor armate până în ultimul deceniu al secolului XX arată că dreptul care reglementează folosirea forței armate în spațiul maritim ar fi trebuit de mult să fie reevaluat în scopul de a ține pasul cu mijloacele de război naval moderne şi funcție de modificările ordinii juridice a oceanului planetar; abia în 1994 s-a reuşit elaborarea Manualului de la San Remo pentru realizarea acestor deziderate, în urma reunirilor unui grup de jurişti internaționali şi experți navali reuniți pe parcursul a şase ani de către Institutul Internațional de Drept Umanitar, documentul final nefiind însă un tratat ci doar o operă doctrinară din care statele s-ar putea doar inspira în propunerea unei convenții obligatorii ori în conceperea legislației naționale în domeniu[27].

Lipsa de rezultate a unor conferințe de elaborare a tratatelor de dezarmare îşi are originea în dilema securității, prezentată în referatul de cercetare ştiințifică anterior, şi explică de ce statele, ca actori naționali, pragmatici şi raționali, ai relațiilor internaționale nu-şi propun obiective prea ambițioase în acest domeniu, neangajându-se să realizeze dintr-o dată dezarmarea generală şi completă sau de ce dintre armele de distrugere în masă nu avem încă un tratat de interzicere a armei nucleare în condițiile în care statele posesoare n-ar vrea să-şi piardă acest avantaj strategic, lipsa consimțământului lor afectând eficacitatea negocierilor ce ar putea fi angajate. Pe de altă parte, modelul de adoptare a instrumentelor juridice de dezarmare utilizat în ultimele decenii îşi găseşte exemplificarea în Conferința Națiunilor Unite asupra interzicerii sau limitării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără discriminare; Actul final din 1980 al Conferinței (28) precizează că ea a fost convocată în aplicarea rezoluțiilor 32/152 din 1977, 33/70 din 1978 şi 34/82 din 1979 ale Adunării Generale, iar după rapoartele grupurilor de experți statele s-au reunit la Palatul Națiunilor din Geneva în perioada 10-28 septembrie 1979 şi 15 septembrie – 10 octombrie 1980, la lucrările Conferinței participând 85 de state, 82 la Geneva în 1979 şi 76 la cea din 1980), adoptându-se ca instrumente juridice o convenție, trei protocoale şi o rezoluție (vezi pct. 13 din Anexa nr. 1). Avându-se în vedere că art. 8 al Convenției prevedea posibilitatea propunerii de noi protocoale adiționale, în condițiile în care obiectul de reglementare era general, referindu-se la interzicerea şi limitarea unor arme clasice, după 15 ani de la adoptare s-a reluat procesul de elaborare a noi instrumente juridice, finalizat în 1995 cu Protocolul IV, amendarea în 1996 a Protocolului II (fără abrogarea textului din 1980) şi semnarea în 2003 a Protocolului V, în

[27] Vezi textul Actului final în **Drept internațional umanitar, instrumente juridice internaționale,** RAMO, Bucureşti,2003, p. 77.

prezent fiind în dezbaterea experţilor o nouă iniţiativă referitoare la armele cu fragmentare. Este mai mult decât evident procesul continuu realizat în acest domeniu, ceea ce ne determină să considerăm că idealul unei dezarmări universale, complete şi generale n-ar mai fi atât de absurd cum pare la prima vedere.

Merită să adăugăm în acest moment al analizei că în toate fazele procesului de elaborare a instrumentelor juridice de dezarmare nu avem de a face numai cu probleme politice, juridice şi militare, totul fiind în ultimă instanţă o chestiune de politică internaţională, de asumare a responsabilităţii statelor faţă de viitorul lor propriu dar şi al întregii umanităţi şi de voinţa de a acţiona a subiectelor dreptului internaţional în interesul general perceput ca interes naţional. Această viziune asupra dreptului dezarmării este valabilă şi după încheierea cu succes a negocierilor şi obţinerea instrumentului juridic vizat, semnătura reprezentanţilor statelor pe acest document indicând doar intenţia statelor de a adera la el, după ratificarea de către autoritatea legislativă care, la fel ca şi în cazul legilor interne îl introduce astfel ordinea juridică naţională, după cum prevede şi art. 11 din Constituţia României; abia după ratificare statul devine parte la tratatul de dezarmare, în sensul că şi-a dat acordul de voinţă de a-l aplica dar nici măcar în acest moment instrumentul juridic respectiv nu devine aplicabil deoarece în multe din tratatele moderne, în vederea asigurării unei forţe juridice superioare, se pune condiţia intrării în vigoare abia după ce e ratificat de un anumit număr de state[28], ceea ce face ca unele tratate să se aplice la câţiva ani de la deschiderea spre semnare. Să notăm şi faptul că majoritatea tratatelor multilaterale de dezarmare îl au ca depozitar pe Secretarul General al ONU, căruia îi sunt transmise actele de semnare, ratificare, aderare (pentru statele care nu le-au semnat) precum şi cele de retragere din tratat, de revizuire a acestuia sau de acceptare cu rezerve (la unele din tratate specificându-se că nu se pot face rezerve incompatibile cu obiectul şi scopul tratatului), toate aceste informaţii fiind transmise de depozitar guvernelor statelor care au semnat sau aderat la tratat. De altfel, orice tratat de dezarmare, indiferent de obiect şi semnături trebuie înregistrat la Secretariatul ONU, art. 102 al Cartei precizând că cele neînregistrate nu pot fi invocate în faţa vreunui organ al ONU, în timp ce art. 103 dispune ca în caz de conflict între obligaţiile statelor rezultate din Cartă şi cele decurgând din orice alt acord internaţional vor prevala cele prevăzute în Carta ONU.

[28] Vezi în acest sens art. XIV din CTBT, conform căruia acest tratat va intra în vigoare la 180 de zile de la depunerea instrumentelor de ratificare de către 45 de state cuprinse într-o listă în Anexa nr. 2 a tratatului, dar nu mai devreme de 2 ani de la deschiderea sa spre semnare.

Abia după ratificare şi publicare (atât în sistemul ONU cât şi în Monitorul Oficial naţional) tratatul de dezarmare intră în faza implementării, textele acordurilor internaţionale conţinând dispoziţii specifice de aplicare naţională şi internaţională[29]. Abia în acest moment încep să-şi producă efecte juridice aranjamentele instituţionale în vederea îndeplinirii concrete a măsurilor de interzicere, limitare, reducere a armamentelor ori de schimburi de informaţii pentru creşterea încrederii între state; această fază implică monitorizare şi verificare prin inspecţii şi control a îndeplinirii angajamentelor armate de către organisme naţionale şi internaţionale. Eventualele diferende rezultate din acest proces sunt rezolvate prin consultări între statele părţi la tratat iar dacă e vorba de violarea obligaţiilor consimţite, Consiliul de Securitate poate chema statele să adopte măsuri de impunere a aplicării tratatului şi de prevenire a unor viitoare încălcări grave. Aşa cum am arătat deja, un acord internaţional de dezarmare poate fi amendat, modificat sau completat prin proceduri periodice de revizuire a aspectelor sale operaţionale sau de aplicare, pentru a-l pune de acord cu evoluţiile relaţiilor internaţionale, aşa cum e cazul, spre exemplu, al adoptării actuale a Tratatului privind forţele convenţionale din Europa. Accentuăm asupra faptului că tratatele nu se aplică decât statelor care le-au ratificat şi, din păcate, există încă multe state, chiar în interiorul unor alianţe şi coaliţii militare care n-au aderat la unele convenţii de dezarmare din diferite pretexte politice şi strategice. Ar mai trebui adăugat că, având în vedere relaţiile contradictorii dintre dreptul statelor suverane la înarmare şi dreptul asumat de ele în domeniul dezarmării, vor exista încercări de eludare a dispoziţiilor acordurilor internaţionale de dezarmare, cum ar fi, de pildă, reacţia Federaţiei Ruse de a trece la reînarmarea strategică şi tactică balistică nucleară ca răspuns la iniţiativa SUA de creare în Europa a Scutului antirachetă îndreptat împotriva ameninţărilor teroriste.

După cum se poate observa în Anexa nr.1, tratatele multilaterale de dezarmare au ca obiect interzicerea sau limitarea utilizării unor arme clasice (convenţionale) sau de distrugere în masă (neconvenţionale) precum şi interzicerea experienţelor cu arme nucleare şi amplasarea acestora în anumite spaţii geografice şi reglementarea desfăşurării unor activităţi militare. Dintre tratatele bilaterale de dezarmare se poate observa că n-am inclus acordurile de pace care se realizează măsuri de dezarmare şi demilitarizare şi am avut în vedere în Anexa nr. 2 numai pe acelea

[29] Aşa cum sunt dispoziţiile din art. VII (măsuri naţionale de aplicare) şi art VIII-XIII (măsuri internaţionale de aplicare) din Convenţia de la Paris din 1993 asupra armelor chimice.

considerate mai imăportante de către literatura de specialitate[30] intervenite în special între marile puteri nucleare şi avînd ca obiect preîntâmpinarea unui război nuclear dar şi reducerea şi limitarea armelor strategice ofensive, la care am adăugat câteva acorduri internaţionale ale României în domeniul securităţii nucleare, reglementarea unor activităţi militare şi îndeplinirea obligaţiilor de neproliferare nucleară. Trebuie menţionat că astfel de obligaţii de dezarmare îşi au fundamentul pentru ţara noastră nu numai în tratatele multilaterale din domeniu dar şi în tratatele bilaterale cu alte state, în special cu cele vecine; spre exemplu, art. 1, 2 şi 3 din Tratatul de înţelegere, cooperare şi bună vecinătate cu Ungaria din 1996 prevede printre alte angajamente bilaterale şi pe acelea ca în scopul întăririi păcii şi securităţii europene să se sprijine continuarea. procesului de limitare şi de reducere a forţelor armate şi a armamentelor în Europa la un nivel corespunzător necesităţilor de apărare, sprijinindu-se, de asemenea, elaborarea de noi măsuri de creştere a încrederii şi securităţii şi străduindu-se să ia asemenea măsuri şi în cadrul relaţiilor lor bilaterale[31]. Concluzia este că pe fundamentul creat de tratatele bilaterale şi multilaterale de dezarmare elaborate până în prezent s-ar putea trece în viitor la alte măsuri de creştere a încrederii şi securităţii, aplicându-se astfel principiile şi obiectivele dezarmării şi neproliferării nucleare care s-au concretizat până în prezent.

3. Principiile şi obiectivele dezarmării şi neproliferării nucleare

Într-o lucrare din 1986, moment în care evoluţia rapidă şi complexitatea vieţii internaţionale, teama din partea unor state de a nu deveni „*vulnerabile*" din punct de vedere militar, interesul marilor puteri de a instrumentaliza nivelul lor de înarmare ca factor de penetraţie şi de dobândire a unor sfere de influenţă făcuseră ca rezultatele juridice în domeniul dezarmării să fie apreciate ca extrem de reduse, un autor se întreba dacă există un principiu al dezarmării; tot el răspundea că dacă dezarmarea reprezintă un proces de negocieri şi de măsuri politico-juridice şi militare având ca obiect final dezarmarea generală şi completă, atunci lipsa relativă de reglementări juridice în domeniul dezarmării, face ca principiile aplicabile să aibă fie un caracter politic, fie unul procedural, fie să reprezinte

[30] **Dezarmarea, documente,** Editura Politică, Bucureşti, 1978, p.p 488-524; A. NĂSTASE, **Documente fundamentale ale dreptului internaţional contemporan şi ale relaţiilor internaţionale,** RAMO, Bucureşti, 1997.

[31] În acelaşi sens vezi şi art. 8 din Tratatul cu privire la relaţiile de prezentare, bună vecinătate şi cooperare între România şi Iugoslavia (M. Of. nr. 250/1996) în care părţile se angajează să adopte în cadrul organizaţiilor internaţionale măsuri de dezarmare la nivel mondial sub control internaţional stric şi eficient, promovând schimburile în domeniul militar precum şi contactele şi consultările periodice.

expresii concretizate ale unor principii juridice de aplicare generală[32]. Într-adevăr, la acel moment, prin principii ale dezarmării s-au înţeles adeseori cerinţele şi orientările fundamentale umaniste în procesul dezarmării, cum ar fi, spre exemplu, principiile guvernând reglementarea şi reducerea generală a armamentelor adoptate prin Rezoluţia 41 (I) din 1946 sau principiile fundamentale ale negocierilor asupra limitării armelor strategice incluse în Acordul dintre Sua şi URSS din 1973. În schimb, doctrina a fost constantă în sensul existenţei unui principiu al dezarmării, chiar dacă noţiunea de principiu are conotaţii multiple, referindu-se atât la subordonarea principiului dezarmării faţă de principiul fundamental al nerecurgerii la forţă cât şi la faptul că avem de a face cu reguli generale ale conduitei statelor în acest domeniu, cum ar fi acceptarea negocierilor, a vulnerabilitîţii balistice, a limitării rachetelor ofensive, a stabilităţii strategice ş.a.

Datorită faptului că actualul drept al dezarmării se compune din nenumărate reguli distincte, cunoaşterea acestora e dificilă în totalitatea lor de către cei interesaţi, în special de personalul autorităţilor şi instituţiilor cu atribuţii în aplicarea tratatelorde dezarmare. În condiţiile în care aplicarea tuturor acestor norme este obligatorie, înţelegerea de ansamblu a acestora a fost facilitată prin desprinderea unor reguli esenţiale, fundamentale din care decurge o multitudine de reguli concrete, ceea ce uşurează asimilarea generală a dreptului şi în alte ramuri de drept, aşa cum e cazul cu „ *principiile fundamentale*" ale dreptului internaţional public prevăzute în Carta ONU din care decurge şi „*principiul general*" al dezarmării, cu „ *principiile generale de drept*" ca izvoare ale dreptului internaţional public, (principiul bunei credinţe în îndeplinirea obligaţiilor convenţionale, autoritatea de lucru judecat, principiul răspunderii pentru prejudiciile cauzate, respectarea egalităţii părţilor, dreptul la apărare în soluţionarea unui diferend ş.a.); metoda generalizării normelor în principii generale este proprie şi altor ştiinţe, în arta militară vorbindu-se, de exemplu, de „*principiile luptei armate*" ca idei călăuzitoare în organizarea acţiunilor militare şi obţinerea victoriei iar în dreptul conflictelor armate „ *principiul limitării armelor*" se referă la restricţionarea utilizării mijloacelor de război de natură a cauza pierderi inutile sau suferinţe excesive. În limba latină „ *principium*" înseamnă început, origine, element fundamental iar în teoria dreptului principiile reprezintă ideile conducătoare ale întregului sistem de drept; ele sunt elaborate teoretic sub impulsurile realităţii, constituindu-se în osatura sistemului de drept printr-un proces de maximă abstractizare şi

[32] D POPESCU, A. NĂSTASE (coord.), **Sistemul principiilor dreptului internaţional,** Editura Academiei , Bucureşti,1986, pp. 92-93.

generalizare a tuturor regulilor din întreg dreptul sau dintr-o ramură de drept.

Şi principiile dreptului dezarşării prezintă caracteristicile enumerate mai sus, fiind nişte axiome rezultate din conştinţa juridică a societăţii despre modul de comportament în procesul controlului armamentelor astfel încât se poate spune că deşi sunt „ *descoperite*” de specialişti, principiile au o natură juridică identică cu cea a normelor pe care le garantează, fiind expresia acordului de voinţă al statelor prin includerea lor expresă în textele convenţiilor de dezarmare sau prin validarea lor către cutuma internaţională prin practica generală şi repetată a statelor şi prin recunoaştere de către jurisprudenţă internaţională. Aşa se face că principiile dreptului dezarmării, încercînd să echilibreze necesităţile militare ale statelor cu umanismul intenţiei unei lumi fără arme, impun ca în acest proces să se dea dovadă de raţiune şi reţinere astfel încât ele sunt obligatorii chiar şi pentru statele care n-ar fi părţi la tratatele de dezarmare, căci ele exprimă obiceiurile popoarelor şi natura universală a dreptului internaţional. De fapt, nimeni nu pretinde că principiile se substituie regulilor convenţionale, fiecare principiu având un caracter relativ şi unul absolut, ele aplicându-se ca ansamblu de principii în care încălcarea şi respectarea unuia înseamnă încălcarea şi respectarea celorlalte, mai ales că de la fiecare principiu pot exista şi nenumărate derogări şi excepţii.

Pe baza acestor consideraţii teoretice şi al analizării textelor tratatelor dezarmării, în special al preambulurilor acestora şi al practicii din domeniul procesului concret al dezarmării, am putea desprinde, ca un aport original, următoarele principii generale şi obiective ale dezarmării şi neproliferării nucleare:

1. Universalitatea, în sensul că statele de pe întreg Pământul au înţeles cu timpul că aderarea la tratatele de dezarmare şi neproliferarea nucleară reprezintă o prioritate urgentă a momentului, de care depinde viitorul lor, al cetăţenilor lor şi al întregii umanităţi; aşa se explică apelurile făcute în diverse forumuri în ultimul timp pentru ca toate statele care n-au aderat încă la tratatele de dezarmare şi în special cele care operează cu mijloace militare majore ori cu arme de distrugere în masă să o facă neîntârziat;

2. Separarea problematicii dezarmării convenţionale de neproliferarea armelor de distrugere în masă, care are semnificaţia că până la atingerea obiectivului dezarmării generale şi totale, statele trebuie să accepte obiectivele parţiale ale limitării şi reducerii forţelor şi mijloacelor clasice de purtare a războiului, pe de o parte, şi ale neproliferării armelor de distrugere în masă, ca ameninţare majoră la adresa păcii şi securităţii internaţionale, care poate fi realizată prin măsuri concrete de interzicere a experienţelor

nucleare ori a amplasării armelor nucleare în diverse medii şi regiuni ale lumii, după modelul cărora s-ar putea institui şi zone demilitarizate;

3. Creşterea încrederii statelor că propria lor securitate, nedespărţită de securitatea regională şi mondială nu depinde de măsurile de înarmare ci, dimpotrivă, generează o cursă a înarmărilor care nu poate fi oprită decât prin măsuri raţionale şi eficace de dezarmare, eliberând astfel fonduri şi eforturi nepreţuite care ar putea fi direcţionate către dezvoltarea statelor aflate în tranziţie şi a celor cu o economie precară, dezvoltare care, la rândul ei, ar facilita impunerea unor sisteme democratice de management social, bazate pe statul de drept şi drepturile omului;

4. Transparenţa în procedurile de control a armamentelor şi de neproliferare nucleară, ca o condiţie esenţială a cadrului de dialog şi cooperare între state părţi la tratatele de dezarmare plecând de la realitatea că acestea pot fi aplicate doar prin negocieri acceptate şi nu prin utilizarea politicilor de forţă;

5. Respectarea riguroasă, controlată şi de bună credinţă a angajamentelor asumate în procesul de dezarmare şi neproliferare nucleară la nivel naţional, îmbinată cu aplicarea sancţiunilor corespunzătoare luate de organismele competente la nivel internaţional, conform Cartei Naţiunilor Unite;

6. Cooperarea interinstituţională la nivel continental şi universal între diferite organisme cu atribuţii de dezarmare clasică şi neproliferare nucleară în vederea atingerii obiectivelor procesului dezarmării;

7. Permanenţa, în sensul desfăşurării fără întrerupere a procesului de dezarmare şi neproliferare nucleară;

8. Diversitatea şi unitatea dezarmării şi neproliferării, în sensul combinării diferitelor forme de distrugere, interzicere, limitare şi reducere a mijloacelor de război cu diverse regimuri de control al armamentelor şi sporire a încrederii statelor în beneficiul dezarmării pentru pacea internaţională.

Încununare şi esenţă a dreptului dezarmării, aceste principii şi obiective ale dezarmării şi neproliferării nucleare la începutul secolului XXI reprezintă cheia de boltă a organizării şi eficacităţii proceselor dezarmării, în toate aspectele lor, influenţând activitatea autorităţilor naţionale, regionale şi globale cu atribuţii în acest domeniu prin valorificarea tendinţelor şi perspectivelor acţiunii comune a statelor sistemului internaţional, asumată raţional din perspectivele concrete ale posibilităţilor reale de intrunire a consensului pentru o lume mai sigură, fără arme şi ameninţări de natură militară.

ANEXA Nr.1

TRATATELE MULTILATERALE DE DEZARMARE

Nr. Crt.	CConferința	Anul	TITLUL TRATATULUI DE DEZARMARE
1	Sankt-Petesburg	1868	Declarație având ca efect interzicerea anumitor proiectile pe timp de război(gloanțe explozive)
2	Haga	1899	Declarație cu privire la interzicerea folosirii de proiectile care se lățesc sau se turtesc ușor în corpul omenesc(gloanțe dum-dum)
3	Hga	1907	Convenția referitoare la punerea minelor submarine automatice de contact
4	Geneva	1925	Protocolul referitor la prohibiția întrebuințării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice
5	Washington	1959	Tratatul asupra Antarcticii(interzicerea activităților militare)
6	Moscova	1963	Tratatul privind interzicerea experiențelor cu arme nucleare în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă (limitare a experiențelor nucleare)
7	Washington, Londra și Moscova	1967	Tratatul cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului extra atmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești (interzicerea plasării armelor de distrugere în masă și a altor activități militare)
8	Tlatelolco	1967	Tratat pentru interzicerea armelor nucleare în America Latină
9	Moscova, Washington și Londra	1968	Tratat cu privire la neproliferarea armelor nucleare (TNP)
10	Moscova, Londra și Washington	1971	Tratatul cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul lor
11	Washington, Londra și Moscova	1972	Convenția asupra interzicerii perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) și asupra distrugerii lor

12	New York	1977	Convenția privind interzicerea utilizării în scopuri militare sau orice alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului înconjurător (ENMOD)
13	Geneva	980	Convenția asupra interzicerii sau limitării anumitor arme provocând efecte traumatice excesive sau ca lovind fără di Protocol I referitor la schijele nelocalizabile Protocol II asupra interzicerii sau limitării folosirii de min Protocol III asupra interzicerii sau limitării folosirii de arm Rezoluție asupra sistemelor de arme de mic calibru
		995	Protocolul IV privind armele laser care pot provoca orbirea
		996	Protocolul II amendat asupra interzicerii sau limitării folosirii de mine, capcane și alte dispozitive
		003	Protocolul V privind resturile explozive de război
14	Rorotonga	985	Tratatul cu privire la denuclearizarea Pacificului de Sud
15	Paris	990	Tratatul cu privire la forțele armate convenționale în Europ Protocol privind existența de armamente și echipamente co Protocol privind procedurile ce reglementează recla variantelor specifice de avion de antrenament cu capaci antrenament neînarmat Protocol privind procedurile ce reglementează red echipamentelor convenționale limitate Protocol privind procedurile ce reglementează categorisir recategorisirea elicopterelor de atac polivalente Protocol privind notificarea și schimbul de informații Protocol privind inspecțiile Protocol privind grupul consultativ Protocol privind aplicarea provizorie a unor prevederi ale T
16	Budapesta	990	Convenția cu privire la nivelurile maxime pentru cantitățile de armamente și tehnică ale Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei, României, Ungariei și URSS în legătură cu Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa
17	Helsinki	992	Tratatul privind CERUL DESCHIS (OSCE,

			complementar Tratatului CFE)
18	Paris	993	Convenția asupra interzicerii dezvoltării, Producerii, stocării şi folosirii armelor chimice şi distrugerea acestora
19	Pelindaba	995	Tratatul privind denuclearizarea Africii
20	New York	996	Tratatul de interzicere totală a experimentelor nucleare (CTBT)
21	Ottawa	997	Convenția privind interzicerea folosirii, stocării, producerii şi transferului minelor antipersonal
22	New York	001	Protocol împotriva fabricării şi traficului ilegal de arme de foc, piese şi componente ale acestora, precum şi de muniții, adițional la Convenția ONU împotriva armei ….

ANEXA Nr. 2

TRATATE BILATERALE DE DEZARMARE

Nr. Crt.	ANUL	OBIECTUL TRATULUI DE DEZARMARE
ÎNTRE SUA ŞI URSS (FEDERAȚIA RUSĂ DIN 1992)		
1	1972	Acord cu privire la preîntâmpinarea incidentelor în marea liberă şi în spațiul aerian de deasupra acesteia
2	1972	Tratat cu privire la limitarea sistemelor de rachete antibalistice-ABM (cu Protocol din 1974)
3	1972	Acord provizoriu cu privire la anumite măsuri pentru limitarea armelor strategice ofensive – SALT (cu Protocol din 1973)
4	1973	Principiile fundamentale ale tratatelor cu privire la limitarea în continuare a armelor strategice ofensive - Acord
5	1973	Acord cu privire la preîntâmpinarea unui război nuclear
6	1974	Tratat cu privire la limitarea experiențelor cu arme nucleare
7	1976	Tratat cu privire la exploziile nucleare în scopuri paşnice (cu Protocol adițional)
8	1979	Tratatul cu privire la limitarea armelor strategice ofensive – SALT II
9	1987	Tratat asupra eliminării rachetelor cu rază medie şi scurtă de acțiune – INF
10	1987	Acord asupra înființării Centrelor de Reducere a Riscului Nuclear la Washington şi Moscova
11	1988	Acord asupra notificărilor lansărilor de rachete balistice intercontinentale şi rachetelor balistice lansate de pe submarin
12	1991	Tratat de reducere şi limitare a armelor strategice ofensive – START I (cu Protocol din 1992)
13	1993	Tratat de reducere şi limitare în continuare a armelor strategice ofensive START II
ÎNTRE URSS ŞI MAREA BRITANIE (FRANȚA)		
1	1977	Acord cu privire la preîntâmpinarea declanşării întâmplătoare sau monitorizate a unui război nuclear
ACORDURI BILATERALE ALE ROMÂNIEI CONȚINÂND ASPECTE ALE DEZARMĂRII		
1	1990	Acord între Guvernul României şi Guvernul Republicii Argentina pentru cooperarea în folosirea paşnică a energiei nucleare
2	1991	Acord dintre Guvernul Republicii Ungaria privind stabilirea unui regim de cer deschis
3	1992	Acord între Agenția Europeană Spațială şi Guvernul României privind cooperarea Spațială în Scopuri paşnice
4	1992	Acord între Guvernul Republicii Turcia

		privind cooperarea în domeniile instruirii, tehnicii şi ştiinţei militare
5	1996	Protocol de înţelegere privind cooperarea în domeniul securităţii nucleare între C.N.C.A.N. din România şi Institutul de Securitate Nucleară din Coreea
6	1997	Acordul dintre Guvernul României şi Guvernul Republicii Ungare privind notificarea rapidă a accidentelor nucleare
7	1998	Acord între Guvernul României şi Guvernul SUA privind cooperarea în domeniul contracarării proliferării armelor de distrugere în masă şi promovarea relaţiilor militare şi de apărare
8	1998	Acord de cooperare între Guvernul României şi Guvernul SUA privind aplicaţiile paşnice ale energiei nucleare
9	1998	Acord de cooperare şi schimb de informaţii în domeniul securităţii nucleare între CNCAN din România şi Societatea pentru Securitatea Instalaţiilor şi Reactoarelor din Germania
10	1999	Protocolul de la Viena între România şi AIEA, adiţional la Acordul dintre RSR şi AIEA din 1972 pentru aplicarea garanţiilor în legătură cu TNP
11	2003	Acord cu Comisia pregătitoare a Organizaţiei Tratatului de Interzicere totală a experienţelor nucleare privind certificarea instalaţiilor de monitorizare
12	2004	Acord între Guvernul României şi Guvernul republicii Corea pentru cooperarea în scopul folosirii paşnice a energiei nucleare în domeniul industriei, economei şi dezvoltării
13	2004	Acord cu Guvernul Ucrainei privind notificarea rapidă a unui accident

		nuclear şi schimbul de informaţii şi securitatea radiologică
14	2005	Înţelegerea privind schimbul de informaţii tehnice şi cooperarea în domeniul securităţii nucleare dintre CNCAN din România şi Comisia pentru Reglementări Nucleare din SUA (USNRC)
15	2005	Acord ca Departamentul Energiei din SUA privind cooperarea în neproliferarea armelor nucleare

ASPECTE ETNICO-RELIGIOASE ALE CONFLICTUALITĂȚII DIN EUROPA DE SUD-EST

CS. Mihai-Ştefan DINU

This study is focused on the influence of ethnic and religious factors on the dynamics of security environment in South-Eastern Europe. This case study leads us to conclusion that ethnic and religion factors played a major role in the dynamics of regional security environment, being perceived as having a direct impact on the sovereignty of the states, in many cases ethnic or religious tensions or crisis having attached territorial claims. That way the co-operation became difficult, leading to the security problems. The time period (1990-2002) was preferred due to the extraordinary dynamism and complexity of the conflictuality which was characterizing the region, which in the end lead to the reconfiguration of the South Eastern map.

1. Perspectiva istorică

Deşi ne aflăm în plin proces de regionalizare şi mondializare, *etnicul* şi *religia* constituie încă repere de definire a comunităților umane. Ambele reprezintă atât tradiția acestor comunități cât şi actualitatea lor. Ambele se raportează la rațiune şi memorie afectivă. În Europa, cel puțin, etnicul şi religiosul şi-au împărțit prim-planul istoriei până în pragul mileniului trei. Astfel, Occidentul şi Orientul s-au personalizat, dincolo de mulțimea de componente ideologice şi culturale, prin bazele lor etnico-religioase: Occidentul neolatin şi germanic, catolic, protestant şi anglican, Orientul ortodox şi musulman. În antichitatea clasică, apartenența la sistemul de legi şi valori al Romei, determina calitatea de cetățean şi etnia romană; în Evul mediu, înainte de constituirea marilor „monarhii naționale", religia justifica atât ideologia sistemelor de putere vasalică, cât şi marile coaliții adverse: Papalitatea de o parte, în fruntea „cruciadelor creştine", Imperiul Otoman, cu sultanul-calif, la conducerea Orientului, apropiat de noi,de cealaltă parte. Mai târziu, etnicul-tradus prin națiune (unitate de teritoriu, limbă şi credințe), a obținut o poziție predominantă ca element de identificare, cu toate aspectele sale benefice, dar şi cu exagerările rasiste şi exclusiviste. Uneori, precum în epoca revoluției franceze, *Rațiunea Suverană,* ca principiu suprem de organizare politică şi de putere a „triumfat" vremelnic asupra etnicului şi religiei. La sfârşitul secolului XX, după prăbuşirea comunismului est-european şi al celui euro-asiatic (ideologie impregnată de sacralitate), şi noua afirmare a *Rațiunii Suverane*, extremismul naționalist şi

religios, din afara spațiului creştin, dar nu numai, ambele alimentând terorismul contemporan, rămân adversari redutabili ai stabilității regionale şi ai noii ordini mondiale.

Europa de Sud-Est are o poziție geopolitică şi geostrategică deosebit de importantă, la confluența Europei, Asiei de Vest şi Africii de Nord, precum şi între bazinele Mării Negre şi Meditaranei de Est. Acest spațiu constituie un punct obligatoriu de trecere dinspre Occident spre Orient, şi invers; de aceea acest spațiu, în raport cu poziția din care este analizat, poate fi considerat un „cap de pod" al Orientului în Europa, sau o „trambulină" a Occidentului spre Orientul Mijlociu, Caucaz şi bazinul Mării Caspice.

Din punct de vedere istoric, Balcanii au fost alternativ înglobați în Orient şi Occident; de fapt, în arealul lor, Occidentul s-a separat clar, juridico-administrativ de Orientul istoric, prin scindarea Imperiului Roman în cele două componente ale sale, de Apus şi de Răsărit, în secolele V-VI ale erei creştine; ulterior, prin Marea Schismă a bisericii creştine, s-au separat comunitățile concurente, catolică şi ortodoxă, în secolul XI. Otomanii s-au substituit, mai târziu, Bizanțului (Imperiul Roman de Răsărit), iar Imperiul Rus s-a străduit să se substituie otomanilor, sub veşmintele restaurării ortodoxiei şi ale refacerii unității fostei „Romei creştine"(călugărul Filotei[1], contemporan cu Vasile al III-lea -tatăl lui Ivan cel Groaznic- într-un raport către marele cneaz al Rusiei: „Moscova este succesoarea marilor capitale ale lumii: prima – Roma Antică, a doua – Constantinopolul, Moscova – a treia Romă, iar a patra Romă nu va fi").

Frontieră între Occident şi Orient, Balcanii posedă o îndelungată tradiție a „frontierelor interne", fundamentate teritorial, etnic şi religios. Până spre mijlocul secolului VII, regiunea a fost clar împărțită între romanici (centrul, nordul şi vestul Europei de Sud-Est), elenici (restul peninsulei) şi albanezi ilirici (Sud-Vestul Balcanilor). Migrațiile slavilor sudici, ale bulgarilor turanici, precum şi cucerirea otomană au modificat configurația greco-romanico-iliră, în sensul realității de astăzi: popoare slave (croații, slovenii, sârbii şi bulgarii) domină nordul şi centrul Balcanilor, grecii sudul, şi musulmanii albanezi şi turci sud-vestul şi estul peninsulei. Aceste popoare au trei religii diferite: ortodoxă, catolică şi musulmană. Sârbii, slovenii şi croații, evident apropiați până la identificare din punct de vedere etnic sunt puternic individualizați prin apartenența la religiile ortodoxă şi catolică. Albanezii musulmani se simt mai solidari cu sârbii şi turcii musulmani decât cu albanezii ortodocşi şi catolici.

---

[1] Conf. *Imaginarul politic şi formarea identităților europene (secolele XIV/XVI – XIX)* la www.cse.uaic.ro/_Fisiere/Documentare/Suporturi%20de%20curs/Imaginarul%20politic.pdf

Etnicul pare, deci, a avea mai puţină greutate decât religiosul în regiunea Balcanilor.Este un argument preemptoriu în direcţia luării, cu seriozitate, în calcul a factorilor religios şi etnic, în orice analiză de securitate regională.

Conflictele armate sângeroase şi purificările etnice în masă din fosta Iugoslavie, din perioada 1990-1995 şi confruntările violente din Kosovo şi Macedonia (1998-1999 şi 2000-2001) au motivaţii imediate şi cauze istorice, cu vechime de sute de ani. În cazul Kosovo, de exemplu, sârbii şi albanezii revendică simultan o zonă apreciată drept sanctuar naţional. Ambele părţi au în felul lor dreptate, însă, cele mai mari dezastre ale istoriei îşi au originea în dispute în care ambii competitori îşi susţineau cauza cu argumente juste. Rezolvarea constructivă a unor dispute şi conflicte de acest gen impune formularea unor soluţii de altă natură decât cele încercate în trecut, şi anume cele ce acordă o importanţă majoră coabitării, toleranţei şi cooperării.

În decursul timpului, în Europa de Sud-Est s-au experimentat diferite formule de reglementare a tensiunilor etnice şi religioase. Romanii au înglobat regiunea în Imperiu şi au modificat structurile tradiţionale, bazate pe trib şi clan prin impunerea civilizaţiei de tip urban. Bizantinii au tolerat autonomiile locale, au folosit Biserica, administraţia şi armata drept instrumente de omogenizare şi au exploatat rivalităţile etnico-teritoriale din regiune. Otomanii au menţinut aproape integral sistemul de putere bizantin, dovedind o toleranţă religioasă remarcabilă, tocmai în epoca războaielor religioase din Europa Centrală şi de Vest. În secolele XIX şi XX, Balcanii au devenit scenă a rivalităţilor şi conflictelor dintre cele mai importante blocuri politico-militare: Antanta şi puterile Centrale în primul război mondial; Axa şi Naţiunile Unite în cel de-al doilea război mondial; NATO şi Tratatul de la Varşovia în deceniile Războiului Rece. Recurgerea la arme, la sistemele de alianţe, exclusivismul religios şi politic au fost până mai ieri modalităţile preferate de soluţionare a tensiunilor şi crizelor balcanice. Aceste modalităţi păreau să predomine şi la începutul crizei de proporţii ce a dus la dezmembrarea R.S.F. Iugoslavia.

Maturizarea unor procese şi a unor structuri complexe de pace şi securitate în Occident, la finele Războiului Rece a oferit însă o şansă reală popoarelor din Europa de Sud-Est, de ieşire din secularul ciclu al războaielor etnice şi religioase. Imperfecte şi pe alocuri foarte dureroase, soluţiile impuse de comunitatea statelor democratice-în frunte cu SUA-au condus către: iniţial, spre limitarea conflictului armat la Balcanii de Vest; concomitent noile construcţii statale au fost recunoscute oficial de comunitatea internaţională, cu obligaţia acestora de a respecta setul de valori al lumii civilizate: proprietate privată, regim politic democratic, drepturile şi

libertăţile individului, eliminarea războiului ca instrument de tranşare a conflictelor de orice natură, combaterea extremismului, exclusivismului şi terorismului, promovarea societăţii multietnice şi multiculturale, integrarea europeană şi euroatlantică etc. În numai câţiva ani, între 1996-2002, structuri de dialog, colaborare, stabilitate şi securitate au luat naştere în Europa de Sud-Est, de la Iniţiativa Sud-Est Europeană, la Pactul de Stabilitate, de la extinderea NATO, la cea a Uniunii Europene. Concepţia politică superioară care a prezidat pacificarea Europei de Vest la mijlocul secolului XX şi transformarea ei din principalul spaţiu de confruntare între puteri, în cel mai dinamic şi prosper bloc administrativ-economic - concepţie fundamentată în SUA încă din epoca preşedintelui W. Wilson-ghidează acum reconstrucţia Europei de Sud-Est.

În acest caz, în mod normal, sentimentul religios ar trebui să ducă la creşterea gradului de coeziune socială şi morală, la consolidarea sentimentului colectiv şi la creşterea gradului de stabilitate. În realitate însă, cel puţin în Europa de sud-est, unde pe lângă tensiunile politice pronunţate şi încă active, există şi zone de contact între spaţii confesionale şi religioase diferite, factorul religios (şi în special sentimentul apartenenţei la o religie sau alta) a accentuat starea de tensiune aceasta transformându-se în mod frecvent în stări conflictuale.

2. Componenta etnico-religioasă a conflictelor din Balcani (1990 – 2002)

Conflictele armate din Balcani s-au concentrat, cu precădere, în spaţiul fostei RSFI. De asemenea, conflictualitatea violenţei s-a extins, în anii ’96, şi în Albania. Această conflictualitate extrem de sângeroasă a pus, practic Europa în faţa unui fapt împlinit. Pentru rezolvarea rapidă (dar precară) a tensiunilor violente şi a războaielor din spaţiul ex-iugoslav, a fost nevoie de intervenţia SUA şi, pentru prima oară în istorie, a NATO.

2.1. Factorul etnico-religios în cauzalitatea dezmembrării RSF Iugoslavia

Cauzele dizolvării, pe cale preponderent violentă a statului federal iugoslav sunt multiple, atât de ordin intern, cât şi de ordin extern. Prăbuşirea lui se înscrie în contextul mai larg al declinului şi dispariţiei regimurilor comuniste din Europa de Est, dar cu anumite particularităţi. În interior, Iugoslavia socialistă resimţea efectele unei prelungite crize de legitimitate, dublată de reapariţia problemei tensiunilor etnice, totul mulându-se pe fondul unei profunde recesiuni economice. Gravele dificultăţi economice au ştirbit prestigiul Ligii Comuniştilor, au compromis executivul federal, permiţând, în schimb, manifestarea tendinţelor naţionaliste. Serbia, Croaţia şi Slovenia au început să se deplaseze în direcţii divergente, Iugoslavia fiind o republică federativă, cu o „preşedinţie colectivă”. Pe acest fond instabil şi

haotic s-au reactivat şi animozităţile de natură etnico religioasă. Totuşi, trebuie subliniat că, în războaiele iugoslave, cauzalitatea s-a centrat pe politic – deci, pe interes – şi pe etnic – deci, pe efectul identităţii. În această ecuaţie, factorul religios a fost cu precădere un corolar, un catalizator şi nu o cauză directă, nemijlocită.

Tensiunile naţionale s-au intensificat, iniţial, în Kosovo, la un an după moartea lui Tito; aici s-a declanşat o revoltă a populaţiei albaneze musulmane, majoritară (proporţie de 90%), sub stindardul obţinerii statutului de republică. În replică, autorităţile sârbe au instituit legea marţială şi au reprimat populaţia, cu ajutorul armatei şi al poliţiei. Sârbii au adus ca argument faptul că, după bătălia de la Kosovo Polje (Câmpia Mierlei), de la 28 iunie 1390, Kosovo a devenit un fel de leagăn al civilizaţiei sârbe. Zona este presărată cu biserici ortodoxe şi monumente sârbeşti. Manifestările violente din Kosovo, din 1981, au alimentat naţionalismul sârbilor şi implicit, pe cel al croaţilor din altă zonă iugoslavă, cu toate că ultimii au fundamentat istoric şi teoretic proiectul „iugoslav" (în secolul XIX). Pentru sârbi Kosovo reprezintă un „teritoriu sfânt", locul unde armatele creştine au fost înfrânte de otomani şi unde a luat fiinţă Patriarhia Ortodoxă, ce a jucat un rol important în conturarea identităţii sârbe. Liderii de opinie, de la Belgrad, în special, intelectualii au reacţionat rapid şi zgomotos împotriva a ceea ce considerăm un atac împotriva naţiunii. În 1985, Academia sârbă de arte şi ştiinţă a elaborat un **Memorandum** prin care contrazicea modelul politic titoist. Se susţinea că militanţii comunişti, conduşi de croatul Tito, au creat Iugoslavia federală pentru a exploata Serbia. În plus, sârbii ar fi fost supuşi, în Kosovo, unui adevărat genocid practicat de albanezi. Climatul de nesiguranţă a favorizat, în jurul anului 1987, întărirea grupului naţionalist sârb din Liga Comuniştilor. Ca efect, grupul condus de Slobodan Miloşevici a devenit majoritar în partid, iar Slobodan Miloşevici a obţinut preşedinţia Partidului în Serbia (1986) şi apoi a Republicii Serbia (1989).

Mişcările centrifuge s-au manifestat, totuşi, în republici, atât în cadrul Ligii Comuniştilor, cât şi în administraţie. În Slovenia, parlamentul a amendat Constituţia, renunţând la rolul conducător al partidului comunist; au apărut formaţiuni politice democratice care au format o coaliţie de opoziţie, în 1989 – 1990. Pe de altă parte, în Croaţia a avut loc un proces de disoluţie a puterii comuniste. S-au înfiinţat partide „alternative" cel mai important fiind Uniunea Democrată Croată, de orientare naţionalistă, condusă de fostul partizan titoist, generalul Franjo Tudjman. Slovenii au propus confederarea Iugoslaviei şi dreptul republicilor de a-şi alege forma de guvernare. Slobodan Miloşevici situându-se pe poziţii conservatoare,

delegaţii sloveni şi croaţi au părăsit lucrările congresului „Ligii Comuniştilor" din 1990.

Alegerile din aprilie 1990 au contribuit la transformarea tensiunilor din Iugoslavia într-o gravă criză politică. Faliile etnice s-au reactivat. Conflictualitatea – stăpânită o vreme de Tito – s-a redeschis. În Slovenia, puterea a trecut sub controlul opoziţiei democratice. Franjo Tudjman a câştigat puterea în Croaţia.. Reacţia Serbiei şi a conducerii Armatei Federale nu s-a lăsat aşteptată. Trupele federale (sârbe) au dezarmat gărzile croate, înregistrând, însă, un eşec în Slovenia. În acelaşi timp, zonele intens locuite de sârbi din Croaţia au trecut la autoadministrare (Krajna, în sud – estul Croaţiei), sub conducerea Partidului Democrat Sârb, al lui Milan Babici. Partidul Democrat Sârb, cu liderul local Radovan Karadzici, şi-a extins autoritatea şi în zonele preponderent sârbe din Bosnia – Herţegovina, spre sfârşitul anului 1990. Alegerile din toamna aceluiaşi an l-au propulsat în fruntea comunităţii musulmane din Bosnia – Herţegovina pe liderul naţionalist Alia Izet-Begovici, devenit – cu sprijinul electoratului croat – preşedinte al republicii. Doar în Serbia şi Muntenegru, comuniştii lui Slobodan Miloşevici şi aliaţii lor au ocupat primele poziţii în stat.

Beneficiind de sprijinul armatei, Slobodan Miloşevici a considerat că poate aborda negocierile interiugoslave de pe poziţii forte (forţe armate proprii şi-au organizat în ritm susţinut şi Croaţia şi Slovenia). În replică, autorităţile din Croaţia şi Slovenia au chemat populaţia la exprimarea opţiunii, prin referendumuri, în noiembrie 1990 şi mai 1991; alegătorii s-au pronunţat pentru proclamarea unilaterală a independenţei celor două republici, în cazul eşuării tratativelor de confederare.

La 25 iunie 1991[2], Croaţia şi Slovenia şi-au proclamat independenţa de stat, decizii ce au provocat intervenţia dură a Armatei Federale. Dar Croaţia, care deja se înarmase, a blocat mare parte din unităţile iugoslave şi a îngreunat reacţia acestora. Iniţial, statele occidentale au adoptat o atitudine precaută faţă de declaraţiile de independenţă amintite mai sus. Singură Germania s-a raliat cauzei independenţei Croaţiei şi Sloveniei. În Croaţia şi în alte zone, au început confruntările armate.

Evenimentele au luat însă, o turnură dramatică în Croaţia. Aici, în faţa ripostei dure a jandarmeriei şi miliţiilor croate, Armata Federală (sârbă) şi-a concentrat operaţiile în zonele Krajna şi Slavonia de Est, locuite majoritar de sârbi, cu scopul de a le desprinde de noul stat independent. Serbia urmărea să înglobeze şi Bosnia – Herţegovina şi Coasta Dalmată. Preşedintele Franjo Tudjman era dispus ca să renunţe la Slavonia de Est şi

[2]Conf. www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/infoCountryPage/setimes/resource_centre/countries.

să acorde autonomie Krajnei în schimbul recunoaşterii independenţei, pe cale negociată. Din ordinul lui Slobodan Miloşevici forţele federale au atacat însă Croaţia, la 7 iulie 1991 şi au cucerit Baranja (Slavonia de Est), Barija şi Kordun (sud-est de Zagreb). La Zagreb, trupele federale au fost încercuite de croaţi şi capturate cu întregul lor armament. Vukovarul croat a căzut abia în noiembrie 1991 (toate operaţiile militare au fost însoţite de masacre şi deportări de populaţie, de ambele părţi). Asedierea Dubrovnikului, pe coasta dalmată (fosta Ragusă) a întors majoritatea opiniei publice occidentale împotriva sârbilor (octombrie 1991 – mai 1992); eşecul Conferinţei de pace de la Haga, din 7 septembrie 1991 a condus către intervenţia ONU; la insistenţele Germaniei, UE (CE) a recunoscut independenţa Croaţiei şi Sloveniei, la sfârşitul anului 1991. Serbia a solicitat intervenţia ONU. Prin urmare, Cyrus Vance a mediat un Acord de pace (Sarajevo, 2 ianuarie 1992) ce recunoştea independenţa Croaţiei şi Sloveniei, fără a rezolva problema Krajnei şi Slavoniei de Est. O forţă ONU de menţinere a păcii – Forţă de Protecţie (FOR PRONU) – trebuia să vegheze la încetarea focului. Republica sârbă din Krajna a semnat un acord de încetare a focului cu autorităţile din Zagreb, în ianuarie 1993. Procesul de pace s-a blocat în martie 1994 în Krajna, dar armata croată a ocupat Slavonia de Vest în mai 1995. FORPRONU s-a văzut depăşită de situaţie în Krajna şi în Slavonia. Republica Sârbă din Krajna şi-a încetat existenţa după campania fulger a armatei croate din august 1995 (250.000 sârbi au părăsit provincia). În ianuarie 1998, Slavonia de Est a trecut paşnic sub administraţie croată. Prin intermediul diplomaţiei ONU. Sub conducerea lui Franjo Tudjman, Croaţia a dus o politică de întărire a autorităţii statului, de reabilitare parţială a trecutului său naţionalist şi de purificare etnică. Din aceste motive, ţara s-a aflat într-o anume izolare diplomatică; în ianuarie 2000, după decesul lui Franjo Tudjman (1999), Partidul Social Democrat cu liderul său Stipe Mesici a preluat preşedinţia Croaţiei. În aprilie 1992, Serbia şi Muntenegru au refăcut la o scară mai redusă Iugoslavia federală.

2.2. Rolul factorului religios în conflictul din Bosnia – Herţegovina

În toamna anului 1991, reprezentanţii Macedoniei şi ai Bosniei – Herţegovina au solicitat conferinţei comunităţii Europene de la Haga recunoaşterea calităţii de state independente. Comisia condusă de juristul francez Robert Badinter, constituită în decembrie 1991, a recomandat acceptarea independenţei Macedoniei şi organizarea unui referendum în Bosnia – Herţegovina. De menţionat că, înainte de Primul Război Mondial, nu a existat un stat denumit Bosnia-Herţegovina. Neîndoielnic, această conflictualitate avea ca suport şi, în acelaşi timp, ca obiectiv strategic, individualitate. Fiecare dintre cele trei comunităţi din Bosnia-Herţegovina –

sârbo-bosniacă, musulmană şi croată – s-au trezit într-o confruntare extrem de violentă, în care fiecare dintre ele dorea să obţină cât mai mult teritoriu şi cât mai multe resurse pe seama celorlalţi. În aceste condiţii etnia şi, ca un corolar al acesteia, religia erau cei mai puternici factori identitari. Dar bătălia nu se desfăşura în spaţiul religios, nici în cel etnic, ci în cel teritorial şi în cel economic, pentru acapararea a cât mai mult teritoriu şi a câtor mai multe obiective economice. Treptat, s-au cristalizat grupările politico-religioase islamică, ortodoxă şi catolică, tendinţă stimulată decisiv de conflictualitatea declanşată.

Problema independenţei a devenit detonatorul războiului civil din Bosnia – Herţegovina. Această republică, locuită de sârbi ortodocşi, sârbii musulmani şi de croaţi a repetat în „miniatură” scenariul dezmembrării Iugoslaviei. Sârbii dominau estul şi nord–vestul Bosniei, la frontierele cu Iugoslavia şi Croaţia. Musulmanii controlau oraşele, îndeosebi Sarajevo. Croaţii se concentrau în Herţegovina, spre Coasta Dalmată. Belgradul viza realizarea „Serbiei Mari” căutând să-şi păstreze liniile de comunicaţii cu republica de la Knin (Krajna) şi cu teritoriile de pe Coasta Dalmată, ce-i asigurau ieşirea la Adriatica. De asemenea, conducerea sârbă avea nevoie de fabricile de armament construite de Tito în majoritatea lor, în Bosnia, deşi, pe timpul retragerii armatei iugoslave din Bosnia-Herţegovina, o parte dintre aceste întreprinderi au fost strămutate sau dezafectate. Unele dintre ele sunt însă întreprinderi subterane care n-au putut fi dezafectate. Acţiunile sârbilor bosniace deveniseră deosebit de eficiente. Ei cuceriseră o parte însemnată din teritoriu şi, dacă nu erau opriţi, puteau ajunge rapid la Marea Adriatică. Ofensiva sârbilor-bosniaci făcea caduc aproape orice plan de oprire a conflictului, iar acest lucru nu putea fi acceptat, întrucât sârbii bosniaci reprezintă doar 30% din populaţia Bosniei-Herţegovina, iar teritoriul pe care-l ocupaseră ei era mult mai mare, ceea ce, evident, crea un nou suport de conflictualitate.

Şi atunci, pentru a-i opri pe sârbi şi a asigura condiţii de implementare a rezoluţiei Consiliului de Securitate, NATO, sub mandat ONU, a trecut la bombardarea dispozitivului sârbilor bosniaci. Pe de altă parte, Croaţia urmărea cucerirea provinciei Herţegovina pentru a-şi rotunji frontierele, a obţine “adâncime” strategică şi a beneficia de obiectivele economice de aici. Musulmanii încercau să-şi constituie un stat în centrul Bosniei. Din 1990, puterea aparţinea unei coaliţii a naţionaliştilor musulmani, sârbi şi croaţi. În cadrul Bosniei, fiinţa o Republică autonomă sârbă (Srpska) în frunte cu Radovan Karadzici, originar din Muntenegru (din noiembrie 1991).

Deşi referendumul pentru independenţă în Bosnia – Herţegovina a validat separarea provinciei de Iugoslavia[3], sârbii locali au refuzat să accepte rezultatul votului. În momentul în care UE şi SUA au recunoscut independenţa Bosniei – Herţegovina, la 5 aprilie 1992, Armata Federală a înaintat în provincie şi a blocat capitala Sarajevo. În câteva săptămâni Armata Federală şi forţele Republicii Srspka au cucerit 2/3 din Bosnia[4]. Pe parcursul lumii mai 1992, Armata Federală s-a retras în Iugoslavia, dar a predat armamentul greu generalului Radko Mladici, fostul comandant al garnizoanei Knin, ajuns comandant şef al forţelor Republicii Srspka. Sarajevo a rezistat, însă, în pofida unui dur asediu, ca şi Srebenica şi Gorazde.

În Herţegovina, forţele locale croate, sprijinite de Zagreb, au ocupat, până la sfârşitul lunii iunie, oraşul capitală Mostar. Comunitatea internaţională, divizată, a reacţionat cu greutate: Consiliul de Securitate ONU a impus un embargou total asupra Iugoslaviei (mai 1992), a stabilit o zonă de interdicţie a zborurilor aeriene (octombrie 1992), a implicat FOPRONU în aprovizionarea oraşelor asediate de sârbii din Bosnia, în timp ce SUA, F. Rusă, Marea Britanie, Franţa, Germania şi Italia au recunoscut integritatea Bosniei – Herţegovina (toamna 1992). Lordul Carrington, din partea UE şi Cyrus Vance, din partea ONU au elaborat un Plan de Pace, care combina integritatea republicii cu respectarea autonomiilor locale (Geneva, sfârşitul anului 1992).

Cu toate că Iugoslavia a acceptat Planul de pace, sârbii din Bosnia l-au respins, ca şi croaţii (în 1992 îşi creaseră Republica Herţeg – Bosnia). Conflictul s-a reaprins, toate părţile angajate procedând la execuţii sumare şi purificări etnice. În paralel, Croaţia şi Serbia au căutat să împartă Bosnia – Herţegovina, ignorând interesele musulmane şi proiectele comunităţii internaţionale, aşa cum a sugerat Miloşevici, încă din 1992. Pe teren, musulmanii – cu susţinere din partea islamismului fundamentalist şi moderat – au recuperat centrul Bosniei. Pe plan politic, croaţii şi musulmanii au ajuns la o înţelegere tacită (organizarea unei federaţii). În mai 1994, sârbii bosniaci au respins un nou plan de pace şi au continuat să atace „sanctuarele” şi „zonele sigure” ale musulmanilor, aflate în principiu sub protecţie ONU. Forţe NATO au executat (mai 1995), lovituri aeriene asupra zonei Pale (Srspka). Sârbii bosniaci au pătruns, totuşi, în Srebeniţa şi Zepa (iulie 1995), în vreme ce FORPRONU (mai) nu a ripostat. Croaţia a intervenit militar în favoarea .Federaţiei Croato – Musulmane. Forţele croate au străpuns încercuirea oraşului Bihaci. Deci, la 30 august 1995, NATO a

[3] Conf. http://www.rferl.org/newsline
[4] Ibidem

declanşat, sub mandat ONU operaţia „Deliberate Force” împotriva obiectivelor sârbe din Bosnia. Ca urmare a presiunii SUA şi a loviturilor NATO, preşedinţii Serbiei, Bosniei şi Croaţiei au semnat Acordurile de la Dayton, din 21 noiembrie 1995, care stabileau: Bosnia – Herţegovina este un stat „unitar”, alcătuit din Federaţia Croato – Musulmană (51% teritoriu) şi Republica Srspka (49% teritoriu); la Sarajevo se instalează un guvern central, o preşedinţie tripartită şi un parlament; prezenţa unei forţe internaţionale IFOR (NATO, SUA) de implementare a Acordurilor de pace; dezangajarea militară; componentele croate şi sârbe din Bosnia – Herţegovina au dreptul la relaţii speciale cu Croaţia şi Serbia.

După încetarea luptelor interne, Bosnia – Herţegovina a revenit cu mare greutate la o situaţie relativ stabilă, garantată şi de prezenţa Forţei Internaţionale de Stabilizare (SFOR) şi a unui Înalt Reprezentant al Comunităţii Internaţionale. Altfel, în lipsa Forţei Internaţionale, Bosnia-Herţegovina ar fi putut destabiliza Balcanii de Vest.

2.3. Criza separatistă din Kosovo (1999)

În contextul reaşezării geopolitice a „Balcanilor de Vest” şi al prelungirii stărilor de tensiune în „noua” Iugoslavie, s-a redeschis şi „problema provinciei Kosovo”. Reamintim că provincia Kosovo, - ca şi Sanjeakul – face parte din fâşia de teritoriu dintre portul Barc (la Adriatica) şi zona Skopje (Macedonia), aflată în dispută între Serbia, Muntenegru şi Albania încă din 1912 – 1913. Tito a acordat, în 1974, autonomie provinciei Kosovo, statut anulat de Serbia, în 1989. În 1990, parlamentul local – dominat de albanezi musulmani – a proclamat suveranitatea provinciei Kosovo, în cadrul Serbiei, pentru ca în septembrie majoritatea albaneză (90% din populaţie) să opteze pentru independenţă, sub preşedinţia lui Ibrahim Rugova, liderul Alianţei Democratice.

Gruparea Armata de eliberare din Kosovo (UCK) a avansat un program de obţinere a independenţei prin mijloace violente (1992). Confruntările dintre poliţia şi forţele sârbe, pe de o parte şi rebelii albanezi s-au generalizat, în 1998 . UCK au cucerit circa 30% din teritoriul provinciei, determinând o reacţie dură a autorităţilor de la Belgrad. Se estimează că, în 1998, 1.500 dintre locuitori au murit, în timp ce alţi aproximativ 400.000 şi-au părăsit casele. Ca urmare, Consiliul de Securitate al ONU a adoptat Rezoluţia 1199 din 23 septembrie 1998, care cere retragerea forţelor sârbe din regiune. Statele Unite şi ţările Uniunii Europene au început să facă demersuri diplomatice pentru detensionarea crizei. Pentru „a forţa mâna” Belgradului, NATO a anunţat în octombrie 1998, fără mandat ONU, că va autoriza represalii aeriene în cazul în care Slobodan Miloşevici nu va accepta retragerea armatei şi poliţiei din Kosovo. O misiune de monitorizare a retragerii forţelor sârbe este acceptată de Iugoslavia.

Noi ciocniri şi masacre au obligat statele „Grupului de Contact” (SUA, F. Rusă, Marea Britanie, Franţa, Germania, Italia) să impună demararea negocierilor sârbo – albaneze, la Rambouillet, la 6 februarie 1999 (plan axat pe autonomia lărgită a provinciei şi amplasarea unei forţe internaţionale de pace); tratativele s-au întrerupt în februarie şi în martie 1999. După eşecul misiunii nord – americanului Richard Holbrooke la Belgrad, NATO a trecut la executarea de lovituri aeriene asupra Iugoslaviei, timp de 77 de zile. Reuniunea Grupului G8 din mai 1999, a permis, la 6 mai 1999, o armonizare a punctelor de vedere ale SUA, UE şi Federaţiei Ruse, concretizată într-o nouă reglementare de pace (aliniată la proiectul de la Rambouillet). Criza din Kosovo s-a repercutat direct în Iugoslavia, prin slăbirea dramatică a poziţiilor lui Slobodan Miloşevici, considerat o piedică în calea democratizării statului şi a apropierii de Occident. În cele din urmă, Slobodan Miloşevici a cedat (iunie 1999), forţele militare sârbe începând retragerea din provincie. Consiliul de Securitate ONU a autorizat instalarea unei misiuni internaţionale de pace în Kosovo (KFOR). Un Pact de Stabilitate, avansat de UE îşi propunea refacerea economică a zonei.

Opoziţia Democratică din Serbia (DOS) a câştigat alegerile prezidenţiale din Serbia, din 24 septembrie 2000. În faţa faptului împlinit, conducerea de la Belgrad a fost nevoită să se conformeze noii realităţi. Factorul etnico-religios, în Serbia vremurilor de după război va juca un rol important în noua reconfigurare a identităţii sârbeşti încă marcată de situaţia dramatică din Kosovo, de efectul pe termen lung al epurărilor etnice şi de “neputinţa” ortodoxismului sârbesc în soluţionarea marilor probleme de inflexibilitate şi inadaptare la realităţile create sau impuse de noua geopolitică a Balcanilor de Vest. Vojislav Kostuniţa a devenit preşedintele Iugoslaviei, iar Zoran Djindjici, liderul Partidului Democrat, prim – ministru al Serbiei (începutul anului 2001). Arestat, în primăvara anului 2001, Slobodan Miloşevici a fost predat Tribunalului Penal Internaţional pentru fosta Iugoslavie (28 iunie 2001). Această acţiune a provocat un conflict între premierul Serbiei şi preşedintele Kostuniţa, care susţinea că nu a fost de acord cu extrădarea lui Miloşevici. Viitorul statut al provinciei Kosovo - „bomba” care a aruncat în aer „regimul Miloşevici” – rămâne încă neclar. Un „Kosovo independent” pe criterii etnice sau raliat Albaniei, ar reanima conflictualitatea etnică a zonei, îndeosebi în Serbia, Albania şi FYROM.

2.4. Criza din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei

Evenimentele din Kosovo, din 1998 – 1999, au radicalizat atitudinea fruntaşilor musulmani albanezi. Astfel, la începutul anului 2000, au apărut grupurile paramilitare ale Armatei de Eliberare din Macedonia (UCKM) şi ale Armatei de Eliberare din Presevo – Medveja, Bujanovici, ce acţionau pentru separarea vestului Macedoneniei de FYROM şi unirea cu Albania şi

Kosovo. La Skopje, s-au desfăşurat manifestaţii populare ale majorităţii slave antiguvernamentale şi antialbaneze, cu toate că liderii albanezi moderaţi figurau în guvernul de „uniune naţională”, constituit în mai 2001. La 3 august, au fost inaugurate tratativele de la Ohrid, mediate de UE, SUA şi OSCE (preşedintele în exerciţiu, Mircea Geoană, ministru de Externe al României). Acordurile de la Ohrid din 13 august, prevăd: încetarea focului în FYROM dezarmarea gherilelor albaneze, sub supravegherea unei forţe internaţionale (NATO) de pace; revizuirea Constituţiei în sensul lărgirii drepturilor minorităţii albaneze; asigurarea reprezentării proporţionale a albanezilor în administraţie, armată, poliţie; recunoaşterea albanezei ca cea de-a doua limbă a statului etc. Ulterior, NATO şi mai apoi UE au preluat misiunea garantării stabilităţii locale.

Analiza comparativă Macedonia-Iugoslavia (Serbia şi Muntenegru)

Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei	**Iugoslavia (Serbia şi Muntenegru)**
• Acţiuni separatiste pe criterii etnice, vizând o parte din teritoriul Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, dar nu identificată precis. • Acţiuni de gherilă ale unor structuri militare ilegale (UCKM) şi ale Armatei de eliberare din Presevo-Medvaja. • Minoritatea albaneză din Macedonia este a 30% şi distribuită în zonele vestice.	• Acţiuni separatiste pe criterii etnice. Separarea provinciei Kosovo de Serbia. • Acţiuni de gherilă ale armatei de eliberare din Kosovo UCK împotriva forţelor iugoslave (sârbeşti) dar şi pentru alungarea populaţiei sârbeşti din Kosovo. • În Kosovo, albanezii reprezentau, la acea dată, 90% din populaţie.

Populaţia albaneză din Macedonia şi cea din Kosovo se află grupată în acelaşi areal, ca şi populaţia kurdă din Turcia, Irak, Iran şi Caucaz, ceea ce i-a determinat pe liderii mişcărilor sângeroase din Kosovo şi Macedonia să considere că a sosit timpul ca teritoriile respective să fie alipite la Albania.

2.5. Tensiunile din Albania

În ianuarie – februarie 1997, mase mari de cetăţeni păgubiţi în cursul jocurilor piramidale s-au revoltat, în Vlora şi în alte oraşe. Deşi preşedintele Sali Berisha a instituit starea de asediu, guvernul şi armata s-au dovedit incapabile să controleze situaţia, ţara ajungând în pragul anarhiei; mii de albanezi au luat cu asalt teritoriul Italiei, provocând o criză umanitară de dimensiuni deosebite. În faţa acestei situaţii, preşedintele Berisha i-a adus la putere pe socialişti (foştii comunişti) - toski (din sud) şi a solicitat sprijin şi asistenţă internaţională. La propunerea Italiei, Consiliul de Securitate a hotărât prin Rezoluţia nr. 1101 desfăşurarea unei forţe internaţionale în

Albania („Operaţiunea Alba"). Acţiunea, susţinută, în principal, de forţe italiene a debutat în aprilie 1997 şi a vizat restabilirea securităţii interne în Tirana, Durrez şi Vlora, protejând şi convoaiele cu ajutoare internaţionale. În iulie 1997, socialiştii au dobândit victoria în alegerile anticipate, Sali Barişa dându-şi demisia. „Operaţia Alba" (la care au participat unităţi din Franţa, Grecia, Spania, Turcia, Austria şi România) s-a încheiat în august 1997.

Guvernul albanez sprijinea protejarea drepturilor etnicilor albanezi din afara graniţelor ţării, dar se îndepărtat de la scopul principal al politicii sale externe, acela de cooperare regională; majoritatea albaneză din Kosovo urmărea să obţină independenţă faţă de Republica Serbia; albanezii din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei reclamă în aceeaşi perioadă încetarea discriminării în educaţie, în obţinerea de posturi în administraţia publică, şi în ceea ce priveşte reprezentarea în guvern.

Existau, însă, disensiuni majore între populaţia albaneză de origine toskă şi ghegă, una din cauze fiind recunoaşterea ca limbă oficială doar a dialectului tosk (vorbit în sudul Albaniei, în timp ce dialectul gheg este vorbit de majoritatea albanezilor localizaţi în nordul ţării şi în Kosovo). Oricum, problema albanezilor musulmani din Sandjeak şi Kosovo, aparţinând Iugoslaviei şi FYROM rămâne preocuparea majoră de securitate regională. Rezolvarea ei ar fi un test pentru depăşirea „axiomei" Huntington, exprimată prin inexorabila „confruntare a civilizaţiilor".

Concluzii

Factorul religios, poate fi deci, considerat în regiune, un corolar al celui etnic. Acesta este un specific al Balcanilor unde religia nu este mai puternică decât etnicitatea, dar constituie unul dintre elementele generatoare de motivaţie şi de putere ale acesteia. El contribuie în mod substanţial la crearea unei stări conflictuale, care divizează Balcanii, spaţiu de întâlnire a creştinismului ortodox şi catolic cu islamul. Naţiunile sunt bine constituite, cu puternice conştiinţe naţionale. Religia reprezintă un element important de definire al naţiunilor. Ideea de stat naţional, de asemenea, este bine fundamentată în programele politice („Serbia Mare", „Albania Mare", „Grecia Mare", „Bulgaria Mare"). Aceasta este una dintre aspiraţiile de mare profunzime ale naţiunilor de aici. Fiecare se consideră frustrată şi obligată să trăiască într-un spaţiu mult mai restrâns decât cele care i s-ar cuveni. Religia nu contribuie în mod nemijlocit la această conştiinţă colectivă, dar accentuează efectul identitar. Unele religii (catolică şi musulmană în fosta Iugoslavie, catolică, ortodoxă, musulmană în Albania) au fost supuse opresiunii comuniste şi se bucură de prestigiu în societate;

eliberarea naţională s-a asociat deci câştigării libertăţilor religioase, mai cu seamă în Balcanii de Vest*.

Contradicţiile naţionale, politice şi economice din fostul spaţiu iugoslav au determinat, în principal, crizele şi conflictele armate din anii '90; factorul religios, le-a stimulat şi exacerbat, însă, de cele mai multe ori. Astăzi, totuşi, punctul central al acestei conflictualităţi, zona cea mai primejdioasă, se află în Kosovo. Suportul acestei conflictualităţi îl reprezintă separatismul etnic, consolidat foarte mult de acţiunile fundamentaliste islamice.

* Noţiunea "Balcanii de Vest", a fost introdusă pentru a defini mai bine reconfigurarea spaţiului geopolitic din zona conflictuală balcanică. Această zonă, a cunoscut, în dinamica ei de după 1990, trei etape:

- destrămarea sângeroasă a Republicii Federative Iugoslavia şi realizarea independenţei şi suveranităţii de facto şi de jure statelor din care s-a compus federaţia (în plus, pe harta Peninsulei Balcanice a apărut o ţară creată a Republicii Federative Iugoslavia şi anume Bosnia şi Herţegovina);
- continuarea războiului sângeros în Bosnia-Herţegovina şi, ulterior în Kosovo şi Macedonia şi declanşarea crizei din Albania; intervenţia NATO, bombardarea Iugoslaviei şi scoaterea Serbiei din zona conflictelor deschise;
- continuarea conflictualităţii în zona Bosniei-Herţegovina, Kosovo şi Macedonia şi punerea ei sub control NATO, ulterior UE.

PLANIFICAREA APĂRĂRII SAU MILITARE VIVERE EST

General de brigadă dr. Maricel D. POPA

Fiind încă la începutul secolului al XXI-lea, constatăm faptul că modalitatea de abordare şi de înţelegere a problematicii militare, a fenomenului militar contemporan, a problematicii militare, trebuie profund schimbată.

Când afirmăm acest lucru, ne gândim la diferite concepte şi tematici, cum ar fi: securitatea, mediul internaţional de securitate, puterea , pacea, asimetria acţiunilor militare, strategia, analiza războiului, planificarea apărării ş.a.

Necesitatea schimbării, despre care vorbeam la început, este determinată de un aspect esenţial al noii paradigme de analiză: în ecuaţiile securităţii, elementele militare sunt trecute într-un plan secund sau sunt puse în umbră de cele de ordin politic, social, economic, cultural, ecologic etc., toate acestea la un nivel inter, intra sau transnaţional , de macrosistem , globalizant.

Vorbind despre schimbările intervenite în natura războiului şi a armatei, voci autorizate prevăd o adevărată revoluţie militară numai atunci când *"o întreagă societate se transformă pe sine însăşi, silindu-şi serviciile armate să se schimbe la toate nivelurile simultan - de la tehnologie şi cultură, până la organizare, strategie, tactică, instrucţie, doctrină şi logistică. Când se întâmplă acest lucru, relaţia dintre armată, economie şi societate se metamorfozează ..."*[1]

Cercetarea unui segment dintr-o astfel de metamorfoză constituie şi obiectivul nostru, în cadrul căruia vom prezenta câteva detalii despre planificarea apărării în ţara noastră.

Modificările profunde care au intervenit în societatea românească în ultimul deceniu al secolului al XX - lea au influenţat, în mod firesc, şi domeniul militar.

În acest context, reforma armatei s-a regăsit ca parte integrantă în procesul de restructurare a societăţii româneşti, declanşat după 1990 şi susţinut, programatic, de către toate forţele politice care s-au succedat la guvernare.

Condiţionările de ordin intern şi extern, care au marcat lansarea procesului reformator, au fost multiple; dar acest lucru nu a însemnat că reforma a fost o simplă adaptare sau un reflex la o modă oarecare a timpului ori că ar fi fost impusă, subiectiv, din exteriorul ţării. Dimpotrivă, rezultantă a tranziţiei spre ceea ce-şi dorea România, ideea a prins contur într-un deziderat, potrivit căruia *"noua realitate politică internă cerea ca armata să funcţioneze ca un organism al statului de drept, debarasată de balastul ideologic, echidistantă din punct de vedere politic, capabilă să apere independenţa, suveranitatea şi unitatea statului de drept şi să fie garant al democraţiei, indiferent de culoarea politică a guvernelor."*[22]

Intrată în vigoare la 8 decembrie 1991, ca urmare a aprobării ei prin referendum popular, Constituţia României a oferit temeiul creării noului sistem legislativ, necesar soluţionării tuturor aspectelor care priveau apărarea naţională, inclusiv al proiectării unei concepţii noi privind securitatea naţională a României, având la bază dezvoltarea societăţii democratice, consolidarea economiei de piaţă şi integrarea în structurile europene şi euroatlantice, sub aspect politic, economic şi de securitate.

În concepţia ţării noastre, pentru asigurarea intereselor sale de securitate, n-a existat alternativă la integrarea în NATO. Prin opţiunea sa fermă de aderare, România şi-a afirmat disponibilitatea de a-şi însuşi principiile, politicile şi procedurile specifice Alianţei Nord-Atlantice şi de a le aplica atât în politica sa internă, cât şi în cea externă.

Obiectivul strategic al procesului de pregătire a aderării României la structurile euroatlantice de securitate a constat în accelerarea apropierii sistemice a societăţii româneşti de standardele Alianţei, gradual, prin materializarea convergentă şi coerentă a unor programe de reformă structurală, la nivel departamental, bazate pe scopuri clare şi susţinute de resurse economico - financiare adecvate.

Referindu-ne strict la acest ultim aspect în domeniul apărării, cu argumentul menţinerii, în continuare, a factorului militar ca instrument esenţial în asigurarea securităţii şi apărării naţionale, scoatem în evidenţă o contradicţie care s-a manifestat şi se manifestă în mod accentuat şi care poate avea efecte imprevizibile; este vorba de contradicţia dintre *ceea ce este necesar pentru asigurarea apărării naţionale* şi *ceea ce se alocă efectiv, prin bugetul de stat, apărării naţionale*.

Pentru a fi realişti, trebuie spus că această contradicţie nu este una specifică României. Ea se regăseşte la nivelul tuturor statelor, de cele mai multe ori într-un concept sintetizator, des utilizat, de *sărăcie a resurselor destinate apărării*.

---

[1] Alvin şi Heidi TOFFLER, Război şi anti-război, Editura ANTET, Bucureşti, 1995, p. 45.

[2] Reforma în armata română - stadiul actual şi perspective, Ministerul Apărării Naţionale - Direcţia de Informare şi Relaţii Publice, Tipografia Militară a Ministerului Apărării Naţionale, 1995, pct. 2.

Alocarea resurselor bugetare fiind, peste tot în lume, una concurenţială, specialiştii şi factorii de decizie politico - militară, din ţările membre ale Alianţei Nord - Atlantice, dar nu numai, au creat şi au dezvoltat un sistem viabil, funcţional şi eficient în acest domeniu : sistemul planificării apărării. Dovedindu-se pragmatic prin concepţie şi prin rezultate, aplicat în ţările occidentale cu diferenţieri minore, sistemul planificării apărării cuprinde un ansamblu de activităţi prin care volumul, structura şi modul de alocare a resurselor umane, materiale, financiare şi de altă natură sunt determinate, reglate şi alocate în raport cu obiectivele fundamentale de securitate şi apărare armată ale statului.

Având în vedere cele de mai sus, apreciem că necesitatea implementării noului sistem al planificării apărării a fost generată de imperativul schimbării mentalităţii factorilor de decizie politică, în ceea ce priveşte domeniul alocării resurselor pentru apărarea naţională, precum şi, implicit, de eficientizarea modalităţii de soluţionare a ecuaţiei care determină raţiunea de a fi a armatei : misiuni - acţiuni - resurse.

Altfel spus, până acum, factorii de decizie politică stabileau şi transmiteau doar misiunile armatei, fără a avea responsabilităţi (imediate şi concrete) referitoare la *cum şi cu ce resurse să se realizeze misiunile respective*.

În acest context, analizat tehnic, bugetul de stat este documentul de exercitare a politicii financiare naţionale, fiind utilizat pentru satisfacerea necesităţilor şi exigenţelor unei naţiuni, în corelare cu obiectivele asumate de către guvern şi responsabilitatea acestuia în îndeplinirea lor. El este un instrument activ al politicii financiare care reflectă şi, totodată, defineşte viaţa economică şi socială a unei ţări. Prin buget sunt exprimate atât atitudinea guvernului pentru asigurarea financiară a rezolvării nevoilor sociale şi modul de distribuire a veniturilor, cât şi căile de urmat pentru crearea stabilităţii economice. Un guvern trebuie să asigure, prin buget, securitatea cetăţenilor statului, protejarea intereselor naţionale fiind direct determinată de gradul de bunăstare naţională. Deoarece niciodată nu va fi găsită o soluţie care să asigure acoperirea tuturor cerinţelor în toate domeniile, apărarea naţională intră în concurenţă cu alte sfere de activitate. De aceea, este necesară realizarea unui echilibru între protejarea intereselor naţionale în domeniul apărării şi resursele care pot fi alocate în mod real în acest scop.

După cum aminteam, raportul necesitate-posibilitate a fost rezolvat în mod eficient în ţările occidentale, prin promovarea şi utilizarea sistemului cunoscut sub denumirea de planificare, programare şi bugetare (PPBS-Planning, Programming and Budgeting System).[3] Devenit operaţional în 1961 în cadrul Departamentului Apărării al S.U.A., introdus în 1965 la nivel federal şi răspândit ulterior în întreaga lume, acest sistem este apreciat, în prezent, ca instrumentul care poate evalua rezultatul efectiv al utilizării resurselor.

Introducerea PPBS a asigurat, în mod esenţial: stabilirea unui sistem de programe pentru îndeplinirea obiectivelor majore ale forţelor, asigurând o coordonare între categoriile de forţe armate, o analiză a programelor, în sensul eficientizării procesului de atingere a obiectivelor propuse, şi un ciclu bugetar anual, în care clasificaţia bugetară şi analiza de program devin părţi integrale.

În cazul S.U.A., Departamentul Apărării a subliniat necesitatea utilizării criteriilor de fundamentare cantitativ-calitativă (analiza de eficienţă a costurilor şi analiza de sistem) şi a unei structuri de programe, în condiţiile derulării unui proces decizional centralizat. Contribuţia PPBS constă în asigurarea unei abordări raţionale a procesului decizional, într-un cadru bugetar integrat.

Definirea obiectivelor majore în domeniul apărării se realizează la nivel politic şi constituie cadrul general pentru detalierea ulterioară a obiectivelor şi misiunilor forţelor armate, pentru că PPBS înseamnă, de fapt, trei niveluri de management: managementul politic, managementul programelor şi managementul resurselor. Privind cu atenţie, putem spune că acestea sunt, în general, şi caracteristicile sistemului tradiţional de realizare a bugetului, dar diferenţele apar în modul de abordare a problemei.

Aspectele concrete ale PPBS conţin cinci elemente principale:

- structurarea pe programe a tuturor activităţilor;
- stabilirea priorităţilor în cadrul acestor programe;
- integrarea propunerilor structurilor în sistemul de planificare;
- folosirea studiilor analitice speciale şi a tehnicilor aplicativ-economice;
- utilizarea de planuri financiare, precizând alocările de resurse pentru fiecare program şi estimările bugetare pe următorii ani, reprezentând legătura dintre bugetul anual şi obiectivele pe termen mediu.

Adoptarea sistemului de planificare a apărării duce la înlocuirea întrebării "cum să facem?" cu întrebarea "ce să facem?" şi la realizarea concordanţei dintre binomul obiective de securitate - resurse la dispoziţie şi binomul riscurile (ameninţările) la adresa securităţii - strategii şi obiective pentru anihilarea acestora.

---

3 Iulian VĂCĂREL (şi colectiv), **Finanţe publice**, ediţia a II-a, Editura Didactică şi Pedagogică R.A., Bucureşti, 1999, pp.593-595

Într-o economie în tranziţie, în competiţia pentru alocarea resurselor financiare, apărarea naţională este, de obicei, defavorizată. Acest lucru poate fi constatat şi din analiza structurii bugetelor de-a lungul anilor. În domeniul militar trebuie realizat un mecanism decizional eficient şi o structură de forţe performantă, mai puţin costisitoare, în conformitate cu opţiunile politice şi restricţiile financiare. Nevoia de armonizare între resursele necesare creării şi menţinerii instituţiilor şi forţelor destinate protejării intereselor naţionale şi posibilităţile reale ale societăţii, în acest domeniu, au determinat necesitatea adoptării sistemului de planificare în domeniul apărării.

Prin implementarea acestui sistem, ţara noastră a dovedit, în primul rând, adaptarea la un sistem modern de planificare şi utilizare a forţelor şi resurselor, compatibil cu principiile şi procedurile operaţionale în cadrul statelor membre NATO şi, în al doilea rând, ca fapt esenţial, s-a trecut la o nouă modalitate de abordare la nivel naţional a problematicii, respectiv, factorii politici vor decide (şi vor răspunde) asupra următoarelor elemente : ce sarcini revin Ministerului Apărării , într-o anumită perioadă dată, pentru a crea şi pregăti forţele necesare îndeplinirii misiunilor propuse şi, cel mai important lucru, ce resurse îi vor fi alocate anual pentru realizarea obiectivelor stabilite. Cu alte cuvinte, dimensionarea (planificarea) forţei se va efectua în raport cu misiunile ce-i vor reveni armatei sau dimensionarea acestor misiuni se va realiza în raport cu forţa ce poate fi constituită şi pregătită cu resursele materiale şi financiare puse la dispoziţie.

Prin implicarea Preşedinţiei şi a Parlamentului, ca instituţii cu rol major în funcţionalitatea acestui sistem, a existat certitudinea că el va deveni eficient, garantând că *resursele planificate*, trecând prin stadiul de *resurse promise* vor fi *resurse alocate*.

Cu privire la tematica noastră, menţionăm că primul act normativ ce a reglementat planificarea apărării a fost *Ordonanţa Guvernului României nr. 52 din 12 august 1998 privind planificarea apărării naţionale a României*[4], care a fost aprobată şi modificată prin *Legea nr. 63 din 24 aprilie 2000.*[5]

În economia conţinutului său, textul ordonanţei a cuprins, în mod sintetizat, principalele aspecte referitoare la fundamentarea, organizarea şi realizarea planificării apărării .

Pentru că are deja un mic istoric, trebuie amintit faptul că problematica planificării apărării nu a apărut o dată cu aprobarea actului normativ la care facem referire. Înscrisă în complexul proces de adaptare a structurilor sale, la noile misiuni ce-i reveneau în cadrul instituţiilor specializate ale statului, cu competenţe şi responsabilităţi în domeniul securităţii şi apărării naţionale, armata şi-a propus, ca obiectiv, crearea şi implementarea unui sistem de planificare a apărării, concomitent cu crearea şi implementarea unui sistem de management al resurselor destinate apărării. În opinia noastră, prin stabilirea acestui obiectiv, se dorea ca, pe baza resurselor bugetare puse la dispoziţie, să se ajungă la o planificare eficientă a forţelor. După ce cooperarea cu armatele statelor vest - europene a cunoscut o mare extindere, iar opţiunea românească de integrare în NATO s-a conturat ca un deziderat incontestabil, crearea şi implementarea celor două sisteme a fost şi un răspuns la cerinţele determinate de necesitatea existenţei unei compatibilităţi cu sistemele de aceeaşi natură din cadrul statelor membre ale Alianţei.

În acest scop, în structura Statului Major General a fost creată Direcţia Planificare, ulterior intrând în funcţiune şi structuri de specialitate, pe această linie, la statele majore ale categoriilor de forţe. Datorită faptului că nu au fost stabilite, în mod concret, competenţa şi autoritatea direcţiei respective, precum şi datorită existenţei unui paralelism de atribuţii (de exemplu, cu cele ale Direcţiei Financiare), de multe ori nefuncţional şi birocratic, determinând diverse alte neajunsuri - unele obiective, altele subiective - s-a simţit nevoia ca sistemul planificării şi al gestionării resurselor materiale şi financiare să fie reproiectat.

În acelaşi context, urmare a experienţei dobândite de armată, prin derularea planurilor şi programelor proprii, prin extinderea relaţiilor de cooperare şi colaborare militară internaţională, prin adaptarea la solicitările care au indus provocări noi la adresa instituţiilor publice, prin necesitatea armonizării cadrului legal în domeniul militar şi având în vedere bugetele de austeritate care i-au fost aprobate, Ministerul Apărării Naţionale, prin Direcţia Financiară, a încercat să impună, începând din anul 1995, un proiect de act normativ referitor la *"planificarea apărării şi proiectarea bugetară multianuală"*[6]

Devenite istorie, toate cele de mai sus justifică eforturile depuse de organismul militar pe linia modernizării structurilor sale organizatorice, precum şi în domeniul creării cadrului normativ, prin aplicarea căruia să se asigure calitate acţiunilor militare, utilizând cu eficienţă resursele materiale şi financiare puse la dispoziţie, în funcţie de posibilităţile economico - financiare ale ţării. Apreciem, în acest sens, că intrarea în vigoare a Ordonanţei Guvernului României nr. 52 din 12 august 1998 privind planificarea apărării naţionale a României a constituit primul mare pas în

---

[4] Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 302 din 18 august 1998. După aprobarea sa prin Legea nr.63/ 2000 a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 525 din 25 octombrie 2000.

[5] [5]Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 185 din 28 aprilie 2000.

[6] [6]Proiectul legislativ se află în fondul documentar studiat la Direcţia Financiar – Contabilă, structură care poartă această denumire din ianuarie 2001.

reglementarea implementării sistemelor dorite (planificarea apărării şi managementul resurselor).

Cele de mai înainte se doresc a fi argumente în favoarea feptului că strategia adaptării poate înlocui o simplă încercare de sincronizare, atunci când interesele naționale reclamă acest lucru.

Aşa cum spuneau şi strămoşii noştri, latinii, vivere militare est – a trăi înseamnă a lupta. Pentru că acest lucru nu este posibil fără resurse, planificarea apărării va continua să fie o mare provocare şi în continuare.

Din această cauză, pentru a obține viitoare rezultate pe măsura aşteptării, planificarea apărării îşi aşteptă o nouă paradigmă.

CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA SISTEMULUI DE SECURITATE EUROPEAN

Căpitan Doru CONDURACHE

The adoption of the European Security and Defense Policy (ESDP - December 1999) and of the European Union's Security Strategy (December 2003), and the creation in 2004 of the European Defense Agency, are important highlights which led to the accumulation in the European Union of a much more important role in managing the security environment.

At the beginning of 2007, through the new European Neighboring Policy (ENP), adopted by the German presidency of the Union's Council, the EU has a more opened attitude for the expansion of stability and security beyond its borders.

Actualul mediu de securitate este influențat de schimbările şi transformările continue generatoare de noi riscuri şi amenințări. Aceste provocări în lumea post - Război Rece necesită o redefinire a conceptului tradițional al securității. Viitoarea agendă de securitate trebuie să fie fundamentată pe noi modalități de abordare a riscurilor asimetrice şi non-convenționale, înglobând noi tipuri de solidaritate internațională. În acest context, devine tot mai evident faptul că interesele şi obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională. Aceasta cuprinde forme de acțiune conjugată ale statelor care împărtăşesc interese si valori comune.

Europa evoluează spre un mediu de securitate prin cooperare, al cărui element definitoriu este integrarea politică şi economică şi extinderea comunității statelor care împărtăşesc şi promovează valorile democratice. Riscurile apariției unei confruntări militare majore pe continent s-au diminuat semnificativ. Totusi, persistă fenomene de instabilitate şi criză la nivel subregional si tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state Asistăm astfel la dezvoltarea unor noi mecanisme de asigurare a securității continentale si globale, bazate pe prevenirea conflictelor, cresterea rolului modalitătilor diplomatice si a capacităților civile de management al crizelor.

Ideea, că o Europă puternică trebuie să acționeze ca entitate integră pe arena mondială, a încurajat țările membre de a colabora împreună pentru a atinge un nivel de coerență în abordarea politică externă. Evoluarea de-a lungul anilor s-a menținut în ritm lent dar constant.

Prima etapă a fost o încercare ambițioasă, dar fără succes, de a crea în 1950 o Comunitate Europeană de Apărare, prin reunirea a șase membri fondatori ai Uniunii Europene. După aceea a urmat un proces 'Cooperarea Politică Europeană, lansat în 1970, care urmărea să coordoneze poziția Statelor Membre în rezolvarea problemelor cotidiene din politica externă. țările UE au întocmit în comun declarații, ori de câte ori le-a reușit. însă, referitor la problemele mai sensibile, nu s-a ajuns întotdeauna la un numitor comun. În ultimii 15 ani UE și-a intensificat eforturile de a juca un rol politic internațional și de securitate mai mult în conformitate cu statutul său economic. Conflictul care s-a declanșat în Europa după căderea Zidului de la Berlin în 1989 a convins liderii UE în necesitatea acțiunilor eficiente comune. Recent lupta împotriva terorismului internațional a consolidat aceste convingeri.

Principiul unei Politici Comune Externe și de Securitate (PCES) a fost formulat în 1992 în Tratatul de la Maastricht. La numai câteva luni mai târziu a izbucnit războiul din fosta Iugoslavie. Uniunea Europeană a încercat fără succes de a găsi vreo soluționare politică a crizei. UE nu deține propriile forțe militare, țările sale membre puteau doar să intervină din partea ONU și a forțelor NATO, care și au fost trimise mai târziu în regiune. Începând din 1999, în urma mai multor sesiuni ale Consiliului European s-a decis, având în vedere provocările la nivel extern (Kosovo, atacurile teroriste etc.), dezvoltarea în direcția unei politici europene de securitate și apărare (PESA). Această hotărâre s-a regăsit în Tratatul de la Nisa.

Sub egida PESA, armate militare și de polițiști pot fi trimise spre zonele de conflict pentru a desfășura acțiuni umanitare, de pacificare, mediere a conflictului și chiar instaurare a păcii. Acțiunile militare sunt înfăptuite de către forțele de intervenție rapidă ale UE, separate de NATO dar care au acces la resursele NATO.

Primele misiuni sub egida PESA s-au petrecut în fosta Iugoslavie, locul frustrării anteriore a UE. Una din misiunile polițiștilor din UE a înlocuit o grupă de ofițeri de poliție a ONU în Bosnia și Herzegovina în ianuarie 2003, în timp ce o trupă militară a UE a preluat ștafeta de la NATO, în fosta Republică Iugoslavia a Macedoniei trei luni mai târziu.

Conflictele violente capătă o rezonanță inacceptabilă în sensul suferinței umane, distrugerii și pierderilor mari. Din acest motiv Uniunea Europeană este determinată să acționeze mai eficient, în primul rând, întru prevenirea conflictelor. UE deține un arsenal bogat de mijloace tradiționale, pe care le aplică deja, incluzând asistența tehnică și financiară pentru țările în dezvoltare, cooperarea economică și relațiile comerciale, ajutorul umanitar, strategii sociale și ale mediului, precum și instrumente diplomatice ca dialogul politic și medierea. însă aici se mai adaugă noi mijloace prevăzute de PCES, precum colectarea informațiilor și monitorizarea acordurilor internaționale pentru anticiparea unor potențiale conflicte. Într-o lume unde puterea demult nu mai echivalează cu siguranța, UE trebuie să fie capabilă de a reacționa prompt în situații speciale, de îndată ce apar - prin aplicarea unui set adecvat de instrumente.

La 11 decembrie 2003, ca urmare a unei conferințe ținute la Bruxelles la 21 noiembrie, Consiliul a adoptat un plan de acțiune pentru aspectele civile ale PESA, în vederea îmbunătățirii capacităților lor civile.

La rândul său, la 16 noiembrie, Parlamentul European sa pronunțat asupra punerii în aplicare a unei strategii europene de securitate în cadrul PESA, strategie adoptată în 2003, pe care o consideră o excelentă analiză a amenințărilor cu care se confruntă lumea modernă. A susținut ideea că cel mai bun mijloc de a atinge obiectivele în acest scop este „multilateralismul efectiv" ce se bazează pe instituțiile internaționale și pe dreptul internațional. El consideră că, datorită evoluției contextului geopolitic, strategia va trebui să includă noi provocări, cum ar fi concurența tot mai mare în domeniul energetic, catastrofele naturale și securitatea frontierelor externe ale Uniunii. În plus, Parlamentul European formulează o serie de propuneri privind anumite orientări ale strategiei (concentrarea capacităților spre vecinătatea geografică, transporturile strategice, constituirea unei piețe europene de echipamente, sistemul comun de informații

Reformarea sectorului securității

La 24 mai, Comisia a adoptat o comunicare intitulată „Reflecție asupra sprijinului adus de Comunitatea Europeană la reformarea sectorului securității" ([1]). Comunitatea sprijină efectiv reformarea acestui sector în mai mult de 70 de țări, prin intermediul programelor geografice și tematice. Necesitatea de a iniția o reflecție mai coerentă în acest domeniu la scara Uniunii, care să fie comună celor trei piloni europeni, a fost exprimată de statele membre și de Comisie în scopul de a face acțiunea exterioară a Uniunii mai eficace în acest domeniu. Bazându-se pe sprijinul furnizat acum în diferite țări, pe situația regională și pe convențiile strategice pertinente, în numele cărora Comunitatea Europeană susține reforma sectorului securității, Comisia amintește principiile ce guvernează sprijinul Comunității Europene în reformarea sectorului securității și propune perspective noi asupra mijloacelor de întărire, datorită unei valori proprii adăugate, a totalității susținerilor acordate de Uniune. Pentru a întări contribuția Comunității Europene la sprijinul global furnizat de Uniune pe planul reformei sectorului securității, se recomandă: întărirea politicii și programarea dialogului; integrarea reformei sectorului securității în documentele strategice ale fiecărei țări și regiuni în parte, în planurile de acțiune și în instrumentele de programare; supravegherea coordonării planificării; întărirea globală a

implementării susţinerii Uniunii; elaborarea instrumentelor de planificare şi de punere în aplicare; dezvoltarea competenţelor tehnice şi a echipei de experţi pentru îndeplinirea misiunilor şi a programelor pe teren; organizarea acţiunilor de formare specifice reformei sectorului securităţii în aşa fel încât să i se acorde un loc important; întărirea cooperării cu partenerii internaţionali.

Comunicarea Comisiei a avut o primire favorabilă din partea Consiliului la 12 iunie. Acesta consideră că ea întăreşte conceptul de Uniune Europeană la sprijinul adus în cadrul PESA reformei sectorului securităţii adoptate în noiembrie 2005 şi că împreună constituie un cadru de orientare. Pe de altă parte, Consiliul consideră că o astfel de reformă ar trebui să se bazeze pe principii inspirate din definiţia formulată de Comitetul de Ajutor pentru Dezvoltarea Organizaţiei de Cooperare şi de Dezvoltare Economică (OCDE). De atunci, Consiliul şi Comisia au aprobat fiecare câte un „joint concept paper”.

Agenţia Europeană de Apărare (AED)

Creată în 2004, Agenţia a început să aibă rezultate concrete în cursul celui deal doilea an de existenţă. În ceea ce priveşte piaţa europeană de echipamente de apărare, la 1 iulie a intrat în vigoare un regim ferm interguvernamental de adjudecare a contractelor de apărare, la care au aderat 22 de state membre; a fost lansat un panou de afişare electronică pentru publicarea cererilor de ofertă; a fost adoptat un cod de bune practici în sistemul de aprovizionare, ca şi unele acorduri reciproce asupra securităţii informaţiilor şi aprovizionării. O primă viziune pe termen lung pentru capacităţile şi nevoile în capacităţi ale Europei în ceea ce priveşte apărarea a fost elaborată şi aprobată de către comitetul director al AED la 3 octombrie, ca bază rezonabilă convenabilă pentru realizarea obiectivelor pe termen lung şi mediu ale Agenţiei; cu rol de monitorizare, va fi stabilit un plan de dezvoltare a capacităţilor necesare în interiorul PESA. Conform celor convenite la Hampton Court în octombrie 2005, şi anume „să se cheltuiască mai mult, mai bine şi mai mult împreună” în materie de cercetare şi tehnologie în domeniul apărării, comitetul director al AED a lansat, în data de 13 noiembrie, primul „program comun de investiţii” din domeniul apărării, la care contribuie 19 ţări – 18 state membre participante şi Norvegia – şi căruia i se atribuie un buget de mai mult de 54 milioane de euro pentru protecţia forţelor implicate. Comisia este reprezentată în cadrul structurilor AED; între serviciile sale şi Agenţie a fost dezvoltată o strânsă colaborare, ca să favorizeze complementarităţi şi sinergii (de exemplu, funcţiile radioelectrice definite de programe de calculator), protejând în acelaşi timp responsabilităţile instituţionale ale fiecărei părţi.

Cu ocazia evaluării semestriale a progresului înregistrat de politica europeană în materie de securitate şi de apărare, Consiliul a notat cu satisfacţie că statele membre au respectat angajamentele fixate în ceea ce priveşte grupările tactice, ceea ce va da Uniunii Europene o capacitate operaţională totală înainte de 1 ianuarie 2007. În concluziile din 13 noiembrie sa luat act de raportul de activitate prezentat de şeful Agenţiei Europene de Apărare şi au fost apreciate rezultatele obţinute.

Politica Europeană de Vecinătate

Necesitatea unei Politici Europene de Vecinătate (PEV) se face acut simţită în 2003, cînd apare problema creării a noi bariere în Europa după extinderea Uniunii Europene. În martie 2003, Comisia Europeană în Comunicarea sa asupra Europei Extinse trasează principiile politicii de vecinătate a UE şi pune accentul pe importanţa acordată de către Uniunii relaţiilor cu vecinii săi.

Conform acestei Comunicări, ajutorul financiar furnizat pînă acum statelor vecine, îndeosebi prin programele TACIS şi MEDA, va fi suplimentat în viitor prin crearea unui nou instrument financiar, Instrumentul European pentru Vecinătate şi Colaborare care va susţinea implementarea politicii de vecinătate.

În octombrie 2003, Consiliul European a salutat iniţiativa şi a invitat Comisia şi Consiliul de Miniştri să o continue. Pe 12 mai 2004 Comisia Europeană prezintă Comunicarea „Politica Europeană de Vecinătate. Strategia şi Rapoartele pe Ţară” care stabileşte paşii concreţi de implementare a politicii de vecinătate şi modul de extindere a beneficiilor lărgirii UE asupra noilor săi vecini.

Atingerea acestor scopuri urma să se facă prin definirea împreună cu ţările vecine vizate a unui set de priorităţi ce vor fi notate în Planuri de Acţiune, care reprezintă documentul politic-cheie în dezvoltarea relaţiilor dintre UE şi vecinii săi.

Planurile de Acţiune urmau să aibă la bază angajamentul pentru valorile comune: respectul pentru drepturile omului, inclusiv drepturile minorităţilor; supremaţia legii; o bună guvernare; promovarea unei bune relaţii cu vecinii; respectarea principiilor economiei de piaţă şi a dezvoltării durabile. Un alt obiectiv al Planurilor de Acţiune a fost declarată apropierea în politica externă a partenerilor. Evoluţia relaţiilor dintre UE şi statele vecine cu care Uniunea Europeană va semna *Planurile de Acţiune* va depinde totalmente de modul în care statul vecin va împărtăşi efectiv valorile comune citate mai sus.

În *Planurile de Acţiuni* urma să fie definit un set de priorităţi, a căror atingerea se va solda cu o apropiere de UE. Aceste priorităţi acoperă mai multe domenii:

– dialogul politic – include probleme cum ar fi: lupta împotriva

terorismului şi a proliferării armelor de distrugere în masă, rezolvarea conflictelor regionale;

– politica economică şi socială - se va promova participarea într-un număr de programe UE, precum şi îmbunătățirea interconexiunii şi a legăturilor fizice cu UE (transport, energie etc.);

– comerț - se prevede o deschidere mai mare a pieței, în concordanță cu principiile OMC şi standardele UE;

– justiție şi afaceri interne

- o mai apropiată cooperare în domenii precum: managementul frontierelor, migrația, lupta împotriva terorismului, traficul cu ființe umane, droguri şi arme, crima organizată, spălarea banilor precum şi criminalitatea economico-financiară.

Planurile de Acțiuni vor fi diferențiate, astfel încât să reflecte stadiul existent al relațiilor UE cu fiecare țară în discuție. Trasarea *Planului de Acțiuni* pentru fiecare stat-vecin va depinde de necesitățile şi capacitățile acestuia, în considerație fiind luate interesele ambelor părți. De asemenea se va ține cont şi de următoarele circumstanțe**:**

-Poziția geografică;

-Situația economică;

-Nivelul de dezvoltare a relațiilor UE – statul vizat;

-Reformele în derulare.

Planurile de Acțiune vor avea ca marjă definită de timp o perioadă de 3-5 ani. Există posibilitatea ca odată cu îndeplinirea priorităților stabilite de Planurile de Acțiune, actuala generație de acorduri bilaterale să fie înlocuite cu o formă nouă de parteneriat privilegiat, reprezentată de „Acordurile Europene de Vecinătate".

Politica Europeană de Vecinătate (PEV) reprezintă o nouă abordare în cadrul relațiilor dintre Uniunea Europeană şi vecinii săi, abordare ce o depăşeşte pe cea tradițională bazată pe cooperare. Această politică constituie un cadru de consolidare a relațiilor de vecinătate şi vizează intensificarea cooperării cu statele vecine UE lărgite în vederea creării unei zone de prosperitate şi bună vecinătate, a unui „cerc de prieteni" la frontierele Uniunii.

Obiectivul principal al PEV este împărțirea beneficiilor aduse de extinderea UE din 2004 cu țările sale vecine. Un alt obiectiv este cel stabilit prin Strategia Europeană de Securitate din 2003, şi anume creşterea securității în vecinătatea Uniunii extinse. Obiectivele PEV sunt orientate să împărtăşească beneficiile extinderii UE din 2004 cu țările vecine în strânsă consolidare a stabilității, securității şi prosperității pentru toți cei participanți. Este menită să prevină cazurile neaşteptate de noi linii de divizare dintre UE deja lărgită şi vecinii săi şi de a le oferi şansa de a participa la diverse activități ale UE, prin intermediul sporirii cooperării politice, economice, culturale şi de securitate. PEV va insista să orienteze unul din obiectivele sale strategice, stipulate de către Uniunea Europeană în Strategia Europeană de Securitate din decembrie 2003, şi anume cel orientat spre consolidarea securității în statele din vecinătatea UE.

PEV este o strategie distinctă din perspectiva unui potențial parteneriat. Sunt privilegiate relațiile cu țările vecine, fondate în baza acordului mutual de a se obliga să respecte valorile comune, în deosebi referitoare la supremația legii, buna guvernare, respectarea drepturilor omului, inclusiv drepturile minorităților, promovarea unor bune relații de vecinătate, precum şi a principiilor economiei de piață şi a dezvoltării durabile. Intensitatea implicării UE în astfel de relații cu țările vecine depinde de dimensiunile modalității de a împărtăşi aceste valori cît mai efectiv.

Metoda propusă urmăreşte, împreună cu țările partenere, de a defini un set de priorități, îndeplinirea cărora vor crea o legătură mai strânsă cu Uniunea Europeană. Aceste priorități vor fi incorporate în cadrul Planului de Acțiuni aprobat de comun acord, care prevede o serie de domenii prioritare pentru acțiuni specifice: dialogul politic şi reforma; comerțul şi măsurile de pregătire a partenerilor pentru a înfrunta treptat provocarea Pieței Interne a UE; justiția şi afacerile interne; sectorul energetic; transportul; sectorul informațional; protecția mediului, cercetările şi inovațiile; precum şi politica socială şi contactele de la om la om.

Strategia, care a fost mai întâi expusă de Comisia şi Comunicatul ei despre o Europă mai largă din martie 2003, demonstrează faptul că Uniunea acordă o mare importanță formării viitoarelor noastre relații cu vecinii noştri. Se urmăreşte utilizarea deplină a tuturor mijloacelor existente şi introducerea unui nou instrument, Instrumentul European de Vecinătate şi Parteneriat pentru a pune în acțiune cooperarea transfrontalieră şi transnațională.

Comisia a prezentat Documentul Strategiei şi Rapoartele de țară la 12 mai 2004. Strategia constituie un pas important în stabilirea unor termeni concreți de referință, în care Uniunea ar putea lucra mai consistent cu țările sale vecine şi de a extinde unele beneficii survenite din procesul de lărgire. Se oferă mijloace pentru o abordare mai accentuată şi mai intensă a strategiei de formare a relațiilor dintre UE şi vecinii săi, reunind instrumentele principale puse la dispoziția Uniunii şi Statelor Membre. Astfel, acest fapt va contribui la avansarea ulterioară şi exercitarea obiectivelor politicii externe ale UE. Propunerile referitor la Planului de Acțiuni bazat pe Documentul Strategiei şi Rapoartele de țară vor urma. Comisia coordonează acest proces, în strânsă legătură cu Secretariatul General, înaltul Reprezentant pentru PESC, Preşedinția şi Statele Membre.

Politica Europeană de Vecinătate nu oferă statelor vizate (statele din estul Europei şi statele mediteraneene, şi din iunie 2004 şi statele sud-caucaziene) perspectiva aderării la UE, ci permite o relaţie privilegiată cu vecinii şi o mai bună focalizare a eforturilor în domenii de importanţă vitală pentru apropierea statelor vizate de standardele europene.

Printre beneficiile oferite de PEV se numără cele ce ţin de dezvoltarea economică şi socială precum şi obţinerea posibilităţii de acces pe piaţa internă şi integrarea în cadrul altor alte politici europene:

-Educaţia, pregătirea profesională şi tineretul;

-Cercetarea;

-Probleme de mediu;

- Cultura;

- Politica audio-vizualului;

Statele incluse în Politica de Vecinătate Europeană:

-În Est: Moldova, Ucraina, Belarus Uniunea Europeană şi Rusia au stabilit să dezvolte în continuare parteneriatul strategic, deja existent, prin crearea celor patru spaţii comune, conform deciziilor adoptate la summitul de la St. Petersburg Rusia din luna mai 2003.

-În Caucazul de Sud: Georgia, Armenia, şi Azerbaidjan

-În Zona Mediterană: Maroc, Algeria, Tunisia, Liban, Libia, Egipt, Israel, Iordania, Siria, Autoritatea Palestiniană.

Documentul Strategiei stabileşte principiile de bază, ţinta geografică, metodologia de implementare a PEV şi a sarcinilor referitoare la cooperarea regională. Adiţional, se expune modalitatea de susţinere financiară a implementării PEV, identificându-se căile de realizare ulterioară a procesului de cooperare în astfel de arii, precum dezvoltarea economică şi socială, comerţul şi energia.

Din acest aspect, Documentul Strategiei reprezintă un pas important în în stabilirea unor termeni concreţi, în care Uniunea ar putea lucra cu vecinii săi, cu care să împărtăşească beneficiile extinderii sale. Este trasată metoda unei abordări mai axate şi mai intense a UE faţă de vecinătatea sa, reunind instrumentele principale, puse la dispoziţia Uniunii şi Statelor Membre.

De asemeni documentul anunţă "Instrumentul European de Vecinătate" (IEV) propus, care va urma să fie pus în aplicare începând cu 2007, sub egida următoarei Perspective Financiare. IEV va oferi susţinere financiară întru suportul măsurilor referitor la ambele părţi ale frontierei externe a UE, modificând schemele frontaliere existente. Finanţarea nu se va limita doar la proiectele actuale referitoare la frontiere, ci va oferi suport şi pentru proiectele regionale, cuprinzând câteva state partenere.

Până în anul 2006, Comisia intenţionează să sporească substanţial coordonarea instrumentelor existente pentru cooperarea transfrontalieră în cadrul "Programelor de Vecinătate". Rapoartele de ţară realizează progrese în implementarea acordurilor bilaterale şi reformelor relevante. Ele reflectă situaţia politică, economică, socială şi instituţională în ţările vizate şi focusează pe domeniile prioritare ale Politicii Europene de Vecinătate. În lunile ce urmează, Comisia va elabora împreună cu unele ţări partenere un set de măsuri prioritare, care vor fi incorporate în Planurile de Acţiuni. Acestea vor constitui un instrument crucial în procesul de consolidare a legăturilor dintre ţările vecine şi Uniune. Discuţii de dezbatere pentru a identifica elementele, ce urmează a fi incluse în posibilele Planuri de Acţiuni, s-au lansat cu acei parteneri a căror Acorduri de Parteneriat şi Cooperare erau în forţă şi care urmau să fie extinse progresiv către alte state vecine.

Bibliografie

1. http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.html
2. Strategia Europeană Politica Europeană de Vecinătate, http://ec.europa.eu/world/enp/partners/enp_moldova_en.html
3. Henrik FRIMAN, *Perception Warfare: a perspective for the future*, http://www.militaryscience.org/public/media/ publications/Friman (1999)
4. *Strategia de Securitate Naţională a României*, http://presidency.ro/static/ordine/CSAT/SSNR.pdf.38
5. http//www.nato.int/docu/basictext/b061129c.htm.
6. Vasile POPA şi Dr. Nicolae DOLGHIN, **NATO şi UE. Determinări şi finalităţi**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2004.
7. Gl. bg Valeriu NICUŢ, *Implicaţii ale mediului de securitate asupra stabilităţii europene.Contribuţii la asigurarea şi dezvoltarea securităţii regionale şi globale*, în vol. Provocări la adresa securităţii şi strategiei la începutul secolului XXI, Secţiunea Apărare şi securitate naţională, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2005.

TRAFICUL DE DROGURI ŞI FINANŢAREA TERORISMULUI

Conf. univ. dr. Teodoru ŞTEFAN
Lect. univ. dr. Cristian BARNA

The merging of organized crime and terrorism leads to the significant expansion of the financial, material, and purely operational capabilities of terrorist organizations, along with strengthening them structurally. Organized crime groups use fear and direct violence in various forms as their main means of influencing the government, its representatives, lobbyists, and their competitors in illegal and legal business in the aim of redistributing spheres of influence, property, financial income streams, and types of criminal and legal activities. Premeditated contract killings of government officials, law enforcement personnel, judges, entrepreneurs, and bankers who hinder criminal activities, fail to meet the demands of criminals, or compete with them in criminal or legal busi- ness have become a daily phenomenon in our country and several others, as have bloody conflicts to settle scores between the criminal groups themselves.

Introducere

În mileniul al III-lea, crima organizată a cunoscut o evoluţie fără precedent reuşind să extragă din circuitul economic mondial uriaşe sume de bani, prin activităţi infracţionale de genul traficului de droguri, migraţiei ilegale, traficului de armament, contrabandei, pentru ca ulterior, în urma spălării banilor astfel obţinuţi, să li se asigure statutul de legalitate.

În contextul internaţionalizării infracţionalităţii, grupările teroriste sunt permanent preocupate pentru a găsi surse de finanţare cât mai stabile, un rol important în această direcţie jucându-l derularea unor activităţi criminale care să le asigure veniturile necesare organizării şi ducerii la îndeplinire a unor „crime împotriva umanităţii”.

Un factor de dificultate în combaterea finanţării grupărilor teroriste îl reprezintă faptul că acestea utilizează mecanisme de tranzacţie şi plăţi în numerar care nu se desfăşoară prin intermediul băncilor, un exemplu în acest sens fiind sistemul *Al Hawala*, folosit pe scară largă pentru tranzacţiile cu droguri şi armament.

Este necesară o analiză serioasă asupra măsurilor legislative care ar putea fi adoptate pentru a crea un sistem eficient de stopare a finanţării terorismului, sistemul de control financiar existent, la nivel naţional şi internaţional, fiind axat mai mult pe blocarea spălării de bani decât pe sarcini specifice de detectare şi blocare a tranzacţiilor financiare folosite în scopuri teroriste.

Rezoluţia Adunării Generale ONU nr. 54/109 din 9 decembrie 1999 şi „Convenţia Internaţională pentru Suprimarea Finanţării Terorismului” urmăresc consolidarea legislaţiei internaţionale antiteroriste şi optimizarea cooperării internaţionale în vederea eradicării surselor de finanţare a grupărilor teroriste[1].

De asemenea, Rezoluţia Consiliului de Securitate ONU nr.1373/2001 statuează că această organizaţie va acţiona în direcţia:

- identificării şi eradicării surselor de finanţare ale actelor teroriste;
- incriminării deţinerii cu intenţie sau colectării prin orice mijloace, direct sau indirect, de fonduri pentru folosirea sau având ştiinţa folosirii în scopul îndeplinirii unor acţiuni teroriste;
- îngheţării, fără întârziere, a fondurilor şi a altor resurse ale persoanelor care comit, intenţionează să comită, participă sau facilitează comiterea de acţiuni teroriste;
- interzicerii obţinerii de fonduri, resurse şi alte servicii pentru persoanele sau entităţile suspecte de implicare în acţiuni teroriste şi aflate pe teritoriul statelor semnatare.

De menţionat că fondurile pe care le utilizează grupările teroriste pot proveni din:

- diverse activităţi criminale (contrabandă, extorcări, falsificare de monedă, etc.) derulate de membri şi simpatizanţi ai grupărilor respective;
- donaţii de la simpatizanţi angrenaţi în diverse activităţi comerciale, în general legale;
- colectarea de taxe de protecţie, mai ales de la conaţionalii stabiliţi în diverse state ale lumii;
- derularea de activităţi comerciale sub acoperirea unor firme, fundaţii şi organizaţii non-profit;
- activităţi criminale specializate (trafic de droguri, migraţie ilegală, trafic de armament, etc.) derulate de grupări criminale care au stabilite legături la nivel ideologic înalt cu liderii grupărilor teroriste pe care le susţin financiar.

Narco-terorismul, ameninţare la adresa democraţiei şi stabilităţii mondiale

Conexiunile între terorism şi traficul de droguri îmbracă diverse forme: facilitarea, protejarea, transportul şi perceperea de taxe de protecţie, precum şi implicarea directă a grupărilor teroriste în traficul de droguri, în scopul

[1]*** *United Nations General Assembly Resolution No.54/109/1999*, www. un.org

auto-finanţării acţiunilor întreprinse.

De menţionat că traficanţii de droguri şi teroriştii sunt dependenţi de aceleaşi nevoi logistice şi apelează la metode şi tehnici similare pentru a le obţine (trafic ilicit de materiale, persoane sau transfer de fonduri). Desfăşurarea unor acţiuni concertate este avantajoasă pentru ambele categorii, grupările criminale angajate în traficul de droguri beneficiind de capabilităţile militare ale grupărilor teroriste în vreme ce acestea au la dispoziţie un aliat important în facilitarea transferului de fonduri şi spălării de bani.

Metodele folosite pentru operaţiuni de spălare de bani şi de transfer de fonduri de către grupările criminale şi cele teroriste fiind similare, ambele folosindu-se de sistemul bancar al statelor care nu deţin o legislaţie şi instituţii bine reglementate.Totodată, traficanţii de droguri pot beneficia de rute de transport sigure, prin regiunile în care acţionează sau dispun de baze logistice grupările teroriste

De asemenea, ambele categorii de grupări criminale beneficiază de pe urma coruperii unor oficiali guvernamentali, a căror servicii le asigură „protecţia" operaţiunilor şi le conferă accesul la documente falsificate (paşapoarte sau documente vamale).

O altă asemănare constă în faptul că grupările teroriste şi reţelele de trafic de droguri sunt structurate în celule organizaţionale care cuprind un număr limitat de membri, operaţiunile derulate de către acestea fiind compartimentate.

Organizaţia Naţiunilor Unite estimează că prin traficul ilicit de droguri se obţine un profit anual de ordinul sutelor de miliarde USD, fiind posibil ca grupările teroriste să beneficieze de un procent însemnat din această sumă, fără ca autorităţile să aibă cunoştinţă.[2]

Astfel, conexiunea dintre grupările teroriste şi reţelele de trafic de droguri din Columbia reprezintă un impediment în negocierile de pace dintre guvernul columbian şi gruparea teroristă de extremă stângă Forţele Armate Revoluţionare Columbiene (FARC), care „practică schimbul cocainei pe arme sau cumpără arme cu fonduri provenite din vânzarea drogurilor".

De asemenea, conform Poliţiei Naţionale a Columbiei, gruparea teroristă Grupul Unit pentru Apărare din Columbia (AUC) a pus la cale un număr de 804 asasinate, 203 răpiri şi 75 de masacre soldate cu 507 victime, în decursul anului 2000, Carlos Castano, liderul grupării menţionate declarând că 70% din totalul fondurilor obţinute proveneau din vânzarea de droguri.[3]

Dacă în trecut „statele-sponsor" asigurau susţinere logistică şi financiară grupărilor teroriste, în prezent, deoarece acestea se află sub o atentă monitorizare internaţională, grupările teroriste s-au reorientat către traficul de droguri, ca sursă de obţinere de venituri. În acelaşi timp, traficul de droguri este considerat o armă cu două tăişuri, fiind nu numai o sursă de venituri ci şi o modalitate de slăbire a „inamicilor", prin supra-saturarea populaţiei cu droguri care provoacă dependenţă.

Presiunea internaţională crescândă exercitată asupra „statelor-sponsor" ale terorismului, atenta monitorizare a activităţii organizaţiilor caritabile, suspecte de finanţare a grupărilor teroriste, a condus la majorarea numărului de grupări teroriste implicate în traficul de droguri. Constrângerile menţionate sunt invocate de liderii grupărilor teroriste pentru a justifica, faţă de membrii şi simpatizanţii săi, decizia de a se implica în activităţi ilicite, în multe cazuri considerate în contradicţie cu preceptele morale ale ideologiei promovate.[4]

În acest sens este de menţionat că, după evenimentele din 11 septembrie 2001, autorităţile americane au considerat că FARC este mai mult o grupare teroristă decât o grupare criminală implicată în traficul de droguri, accentul fiind pus pe suprimarea activităţilor teroriste iar implicarea în traficul de droguri fiind considerată o sursă de finanţare a activităţilor teroriste.

De asemenea, gruparea teroristă peruană Calea Luminoasă *(Sendero Luminoso)* este puternic finanţată prin taxele colectate de la traficanţii de droguri iar în regiunea de frontieră dintre Brazilia, Argentina şi Paraguay, slab controlată de autorităţile din aceste state, membrii unor grupări teroriste de sorginte fundamentalist islamică (Hamas, Hezbollah) sunt implicate atât în traficul de droguri cât şi în spălare de bani, contrabandă şi trafic de arme.[5]

Astfel, Hezbollah-ul libanez este implicat în traficul de cocaină pe ruta America Latină - Europa - Orientul Mijlociu, exportând opium cultivat în Beka'a Valley, regiune din sudul Libanului controlată militar de această grupare. De menţionat că implicarea acestei grupări teroriste în traficul de droguri şi în alte activităţi ilicite ar putea prolifera, având în vedere declinul finanţării din partea unor „state sponsor" precum Siria şi Iran.

Şi nu în ultimul rând, conexiunea dintre traficul de droguri şi terorism este o caracteristică comună grupărilor teroriste care activează pe continentul asiatic, mai ales în Afganistan, prin taxele impuse de către

---

[2] Casteel, Steven: *Drugs and Terrorism a Dangerous Mixture*, www.dea.gov

[3] Beers, Rand: *Narco-Terror: The Worldwide Connection Between Drugs and Terror*, www.state.gov

[4] *** *Drugs & Conflict Debate*, Paper No 3, November 2001

[5] GRAY, Mike: *Drugs & Terrorism,* www.dea.gov

regimul taliban producţiei ilicite de opium finanţându-se acţiunile Al Qaeda.[6]

Din acest motiv, atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 au determinat o reorientare a modului de abordare a strategiilor de securitate referitoare la combaterea terorismului şi traficului de droguri. Analiza ulterioară a datelor cu privire la acţiunile premergătoare comiterii atentatelor teroriste de la 11 septembrie 2001, precum şi a celor cu privire la alte evenimente majore determinate de acţiuni ale grupărilor teroriste, a evidenţiat existenţa unor interferenţe între terorism şi traficul de droguri, ceea ce a făcut ca noţiunea de narco-terorism să-şi găsească locul în explicitarea fenomenelor majore ce definesc actualul context socio-politic internaţional.

Termenul narco-terorism defineşte derularea unor activităţi organizate şi puse în practică de grupări teroriste care, direct sau indirect, sunt implicate în traficul de droguri, banii rezultaţi fiind folosiţi, parţial sau integral, pentru finanţarea activităţilor grupărilor respective.

De asemenea, analiza activităţilor criminale evidenţiază o serie de legături între traficul de droguri şi alte forme de manifestare a criminalităţii organizate, precum spălarea banilor, jocurile ilegale de noroc, prostituţia, traficul ilegal cu arme, etc.

Conexiunile dintre traficul de droguri şi violenţă în general sunt bine cunoscute, întrucât alterarea funcţiilor la nivel mental în ceea ce-i priveşte pe toxicomani conduce, de cele mai multe ori, la comportamente iresponsabile şi violente dar legătura cu terorismul este mult mai complexă şi vizează, pe lângă consumul de droguri din partea teroriştilor (mai ales a celor sinucigaşi), finanţarea activităţii acestora, în condiţiile în care din traficul de droguri se obţin mari sume de bani.

În fapt, posibilitatea unor legături stabile între grupările criminale şi cele teroriste nu constituie o noutate (chiar dacă, de cele mai multe ori, fenomenele respective au fost investigate separat) fiind stabilite o serie de interferenţe între acestea, noul mod de abordare a strategiilor de securitate la nivel internaţional, adoptat după tragicele evenimentele din 11 septembrie 2001, conferind o cu totul altă dimensiune fenomenelor respective şi relaţiilor dintre acestea.

Globalizarea a determinat „o schimbare la faţă" a modului de derulare a activităţilor specifice criminalităţii organizate, valorificarea avantajelor oferite de progresul tehnologic, al finanţelor, comunicaţiilor şi transporturilor, transformându-I pe liderii acestor grupări în adevăraţi „antreprenori ai crimei organizate". În aceste condiţii, ameninţarea pe care o reprezintă marile grupări criminale implicate în traficul de droguri, care operează la nivel regional sau internaţional, este cu atât mai evidentă, finanţarea terorismului cu bani proveniţi din traficul de droguri trecând din sfera posibilului în cea a certitudinii.

În acest context, liderii grupărilor criminale transnaţionale exploatează la maximum avantajele globalizării, care se manifestă în domeniile tehnologiei, finanţelor, comunicaţiilor şi transporturilor.

Mutaţiile survenite în plan socio-economic şi politic la nivel global au determinat, în mod evident, o serie de evoluţii importante în ceea ce priveşte criminalitatea organizată de mare anvergură, posibilitatea asocierii cu terorismul internaţional fiind de departe cea mai importantă.

Dintre principalele direcţii de acţiune ale grupărilor criminale ce operează la nivel mondial, traficul de droguri capătă o dimensiune din ce în ce mai îngrijorătoare, nu numai datorită nivelului de proliferare dar mai ales a dimensiunii financiare a „afacerii", existând elemente concrete care vin în sprijinul ipotezei că o parte din fondurile rezultate este dirijată pentru susţinerea financiară a unor grupări teroriste.

Având în vedere aceste aspecte, devine din ce în ce mai evident faptul că o strategie eficientă de luptă împotriva terorismului internaţional o constituie eliminarea surselor de finanţare, inclusiv prin implicarea grupărilor teroriste în activităţi conexe criminalităţii organizate. Momentul care a determinat o schimbare de strategie în instrumentarea problematicii terorismului internaţional l-a constituit, cu siguranţă, atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, până la acel moment traficul de droguri şi terorismul fiind abordate în mod separat, din punct de vedere instrumental şi operaţional. Însă, privind retrospectiv, constatăm că istoria relativ recentă ne oferă o serie de elemente incontestabile care evidenţiază legături solide între traficul de droguri şi terorism.

În prezent, complexitatea fenomenelor traficului de droguri şi terorismului, precum şi legăturile de mare subtilitate dintre acestea, au individualizat două categorii de situaţii care pot fi definite prin termenul de narco-terorism.

Una dintre ele vizează grupările teroriste consacrate care utilizează fonduri provenite din traficul de droguri pentru finanţarea propriilor activităţi, dar nu se implică direct în traficul de droguri. Cea de-a doua vizează grupările criminale implicate în traficul de droguri şi care, pentru menţinerea şi dezvoltarea „afacerilor", uzează de tactici şi metode teroriste şi care operează la nivel regional.

La nivel global se disting în mod evident câteva regiuni în care operează şi deţin baze logistice grupările narco-teroriste. Fără a face o

---

[6] Beers, Rand: *Narco-Terror: The Worldwide Connection Between Drugs and Terror*, www.state.gov

ierarhizare a regiunilor respective sau a încerca să tratăm, în mod exhaustiv, problematica în discuție, vom face o trecere în revistă a acestora, cu punctarea caracteristicilor definitorii.

Astfel, în Turcia acționează gruparea teroristă de sorginte marxist-leninistă Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK, actualul KHK) care, în perioada anilor 1980, a inițiat o serie de activități teroriste şi despre care există indicii că este susținută financiar de puternicele familii kurde implicate în traficul internațional cu heroină (mare parte a membrilor acestor grupări criminale erau simpatizanți ai PKK/KHK, dar nu participau direct la derularea activităților teroriste).

De menționat că imigranții kurzi din statele europene au constituit şi continuă să constituie o importantă bază de sprijin pentru activitățile derulate de această grupare, colectarea de fonduri în vederea susținerii „cauzei kurzilor” fiind o „obligație” a fiecărui membru al comunităților kurde din aceste state, inclusiv din România, de cele mai multe ori materializându-se sub forma perceperii unei „taxe de protecție”.

Când vorbim de narco-terorism nu putem să nu ne referim la regiunea sud-est asiatică, mai ales la state precum Burma, Sri Lanka şi Filipine. Traficul de droguri, în special cel de heroină şi droguri sintetice, stă la baza finanțării unor grupări insurgente, aflate în conflict deschis cu autoritățile din aceste state, implicate direct în producția şi vânzarea de droguri la nivel internațional.

Menționăm în acest sens ramura armată a Partidului Comunist din Burma *(The United Wa State Army)*, care deține controlul asupra unor importante regiuni din Burma, prin intermediul unei forțe armate impresionante (aproximativ 20.000 de combatanți) şi care este implicată direct în producția şi traficul de heroină şi metamfetamine.

În Sri Lanka operează, de la începutul anilor 1980, Mişcarea de Eliberare a Tigrilor Eelamului Tamil *(The Liberation Tigers of Tamil Eelam)* care, prin activitățile teroriste desfăşurate la nivel regional, a atras atenția opiniei publice internaționale, ca urmare a dimensiunilor şi implicațiilor acestora.

În Filipine acționează gruparea armată a Partidului Comunist Filipinez *(New People's Army)* care, încă de la începutul anilor 1970, se află în conflict deschis cu autoritățile filipineze, finanțarea activităților acestei grupări (care includ şi atentate teroriste) realizându-se prin implicarea directă în producția şi traficul cu marijuana şi metamfetamine. Tot în Filipine îşi au baza grupările islamist-separatiste MNLF *(Moro National Liberation Front)* şi MILF *(Moro Islamic Liberation Front)*, din aceasta din urmă desprinzându-se gruparea teroristă de sorginte fundamentalist islamică „Abu Sayyaf” (care întreține strânse legături cu Al Qaeda), care sunt implicate activ în derularea unor acțiuni teroriste în regiune (Bali şi Indonezia). Finanțarea acestor grupări se realizează ca urmare a angrenării directe în producția şi traficul de marijuana şi metamfetamine.

De menționat că instabilitatea din regiune şi complexitatea situației socio-economice şi politice, precum şi legăturile stabilite în plan ideologic cu alte grupări teroriste de orientare fundamentalist islamică fac practic imposibilă exercitarea unui control eficient din partea autorităților, în ciuda unui sprijin internațional important.

O altă regiune, în care îşi fac simțită prezența grupări teroriste consacrate, este cea situată la granița dintre Paraguay, Argentina şi Brazilia unde activează membrii grupărilor fundamentalist islamice Hezbollah şi Hamas, în scopul obținerii de mijloace financiare pentru susținerea acțiunilor teroriste, prin implicarea în acțiuni de contrabandă şi trafic de droguri (folosind ca acoperire diverse activități comerciale). În vederea atingerilor scopurilor urmărite, membrii celor două grupări menționate au valorificat avantajele politicii relaxate pe care Argentina, Brazilia şi Paraguay o au față de imigranți, context în care în aceste state au apărut comunități bine structurate de musulmani proveniți din Orientul Mijlociu.

Aşadar, grupările teroriste Hezbollah şi Hamas beneficiază de o susținere financiară importantă provenită din implicarea în traficul de droguri, chiar dacă acest aspect este foarte greu de probat. În aceste împrejurări legăturile la nivel ideologic dintre liderii unor grupări teroriste şi cei ai unor grupări de crimă organizată implicate în traficul de droguri sunt determinante.

Concluzii

Există o foarte strânsă legătură între grupările criminale implicate în traficul de droguri şi grupările teroriste consacrate, finanțarea acestora din urmă din fondurile provenite din traficul de droguri fiind o certitudine. De asemenea, o serie de grupări criminale implicate în traficul de droguri au împrumutat din metodele şi tacticile teroriste pentru a-şi menține şi dezvolta activitățile criminale în care sunt implicate.

În ambele situații, banul este elementul-cheie care le permite existența şi eventual dezvoltarea, aspect care poate constitui şi o țintă pentru autoritățile statelor implicate activ în combaterea terorismului şi a traficului de droguri, blocarea circuitelor de finanțare constituind o lovitură deosebit de eficientă dată acestor grupări.

În acest context, monitorizarea atentă a operațiunilor financiar-bancare suspecte de a servi spălării banilor proveniți din traficul de droguri sau finanțării operațiunilor unor grupări teroriste poate conduce nu numai la diminuarea activităților ilegale menționate, dar şi la identificarea unor importanți exponenți ai acestor grupări, arestarea acestora şi destructurarea

rețelelor din care fac parte.

De menționat că datele pe care le deținem nu pot să evidențieze o implicare directă a grupărilor teroriste în toate activitățile specifice traficului de droguri (cultivare, producție, stocare, transport, distribuție etc.), existând o serie de particularități specifice fiecărui caz în parte, dar ne conduc spre dovezi ale existenței unei dirijări a banilor proveniți din traficul de droguri spre grupările teroriste.

Probarea acestei afirmații este dificil de realizat, fiind practic imposibil de „marcat" banii care provin din traficul de droguri şi sunt utilizați de grupările teroriste, mecanismele financiare utilizate pentru aceste operațiuni fiind deosebit de sofisticate, derulându-se de multe ori cu ajutorul unor sisteme financiare neconvenționale *(Al Hawala)*, ce au la bază o serie de tradiții, convingeri religioase şi simpatii manifestate în plan politico-cultural.

Dacă implicarea grupărilor teroriste în toate etapele ce definesc traficul de droguri este aproape exclusă, se constată că acestea pot fi prezente mai mult în ceea ce înseamnă asigurarea unei protecții în legătură cu transportul drogurilor, depozitarea temporară, tranzitarea unei anumite regiuni, activitatea de producție în locațiile special amenajate, distribuția într-o anumită regiune etc. După cum se poate constata, acest gen de activități nu presupune manipularea drogurilor dar sunt activități care, în urma perceperii unor „taxe de protecție", pot asigura fonduri pentru susținerea grupării teroriste care asigură protecția activităților unor grupări criminale implicate în traficul de droguri (cum este cazul Afganistanului sau Columbiei).

Aşadar, o altă modalitate practicată de grupările teroriste pentru obținerea fondurilor necesare o constituie perceperea unei „taxe de protecție", de la conaționali sau simpatizanți care sunt implicați în traficul de droguri, în schimbul trecerii sub tăcere şi asigurării protecției facilităților de producție şi de transport a drogurilor (mai ales în situațiile în care traficanții se află în afara teritoriului național), situație ce nu presupune implicarea efectivă a grupărilor teroriste în derularea unor operațiuni de trafic de droguri.

Nu în ultimul rând, liderii unor grupări criminale implicate în traficul de droguri pot decide să susțină financiar activitățile unor grupări teroriste care luptă pentru o cauză împărtăşită şi de traficanți, legătura fiind de natură ideologică.

Aspectele prezentate vin să confirme faptul că traficul de droguri poate constitui una dintre principalele surse de finanțare a terorismului internațional, dar nu există dovezi evidente privind implicarea grupărilor teroriste în traficul de droguri. Elementul de legătură între traficanții de droguri şi terorişti rămâne banul, modalitățile în care se realizează efectiv finanțarea acestora din urmă fiind de o mare diversitate şi complexitate, proces în care spălarea banilor proveniți din vânzarea drogurilor joacă un rol deosebit de important.

RĂZBOIUL – O REALITATE PURTATĂ CU ALTE ARME ŞI ÎN ALTE PLANURI

Colonel (r.) prof. univ. dr. Lucian STĂNCILĂ
Locotenent colonel Vasile ENE

The war is nor over yet. From a historical era to another, armed forces conflicts embraces a wide range of situations and procedures in which military forces may be required to threat, act in force, put pressure or destroy the enemy. Armed confict implies the pursuit of objectives using different types of war such as psychological, economical, geographical, an informational. Although modern information and data system can assist and enable the command and control process, technology is not a substitute for the exercise of command.

Societatea contemporană ne oferă imaginea unor sisteme fluide, caracterizate prin profunde schimbări, uneori surprinzătoare, şi care, pentru a supravieţui, se restructurează, îşi redefineşte interesele, îşi reconsideră legile şi principiile, creând imaginea unui haos mondial, dar care în realitate se desfăşoară într-o stare organizată.

Epoca stabilităţii relative a intrat în istorie, iar o nouă ordine mondială nu este un fapt, este o aspiraţie şi o ocazie de a edifica un nou sistem internaţional în conformitate cu noile valori şi idealuri, în timp ce vechile lucruri, considerate sigure, se prăbuşesc în jurul nostru.

Războiul este considerat un sistem complex de acţiuni, cele mai multe dintre acestea sunt violente, care au scopuri şi obiective precise. Războaiele de ieri, ca şi cele de azi, au slujit şi slujesc valorile identitare şi contribuie la crearea acelor condiţii şi acelor împrejurări care să permită protecţia, securizarea şi dezvoltarea sistemelor de valori

În momentul de faţă, fenomenul cel mai interesant îl constituie evoluţia sferei de cuprindere a noţiunii de război care nu se mai suprapune în toate cazurile cu cea de conflict care, la rândul ei nu se mai suprapune în mod automat cu cea de acţiuni militare. Războiul, în realitatea contemporană, şi-a deplasat sfera de interes către noile domenii în care se joacă supremaţia planetară: informaţional, cosmic, economic, pieţe de desfacere, centre zonale de structurare politică, reţele de infrastructură. Globalizarea este termenul cheie de referinţă pentru că toate aceste sectoare presupun o mondializare a intereselor şi acţiunilor, aceasta chiar şi în cazul politicilor promovate de statele mici şi mijlocii.

Prin urmare, se poate susţine că nu se mai prefigurează confruntări directe în plan militar şi că cele mai profunde ameninţări la adresa securităţii naţionale se manifestă din domeniul non-militar, cum ar fi: presiuni politico-diplomatice şi tehnologice, agresiuni informaţionale, acţiuni psihologice, acţiuni/agresiuni economico-financiare şi tehnologice, acţiuni informatice ostile, penetrare culturală, culegere de informaţii şi dezinformare, migraţie cu efecte destabilizatoare.[1]

Formele principale pe care le poate îmbrăca războiul la începutul secolului XXI sunt: război electronic, război psihologic, război geofizic, război genetic, război cosmic, război cultural, război informaţional,război mediatic, război cibernetic.

Războiul economic reprezintă faza economică postconcurenţială, adică trecerea unui prag în care concurenţa se transformă în criză şi criza în conflict. Războiul economic este, deci, omniprezent, cel puţin în una dintre formele sau etapele sale, de la concurenţă la conflict. El cunoaşte trei etape importante:

- etapa concurenţelor, crizelor şi conflictelor între entităţi economice statale;
- etapa concurenţelor, crizelor şi conflictelor din procesul de realizare a globalizării economice şi informaţionale;
- etapa conflictelor dintre economia globală şi economia subterană.

Războiul economic a existat dintotdeauna. Arta războiului a lui Sun Tzî şi Arthashastra a lui Kautilya, Codul lui Hamurrappi şi aproape toate doctrinele şi formele de exprimare ale artei militare medievale, moderne şi contemporane conţin aspecte ale acestui tip de război. În timpul Războiului Rece, Statele Unite ale Americii au aplicat o strategie de îndiguire împotriva colosului sovietic, în esenţa ei, o strategie a războiului economic. Acest tip de război presupune o beligeranţă complexă şi strategii multiple. Cele mai multe dintre aceste strategii sunt indirecte, trec prin componenta politică şi, mai ales, prin cea financiară şi vizează cucerirea pieţelor şi dominanţa în spaţiul resurselor. De fapt, toate marile bătălii ale lumii au fost, sunt şi vor fi bătălii pentru resurse. Acest război apelează la principii dinamice, situate totdeauna la confluenţa de interese, care implică factorul politic şi strategii pe termen lung. Între principiile acestui tip de război, pe un loc central se situeaza principiul sinergiei economico-financiare, principiul flexibilităţii

[1] Gl. bg.(r) prof. univ. dr. Costică ŢENU, *Starea de normalitate, crizele şi războiul în perspectiva începutului de mileniu,* în volumul: Evoluţii în mediul de securitate post Praga-2002, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004, pp.65-66.

economice, principiul dominanței şi principiul high tech.[(2)]

Întotdeauna războiul economic a avut anumite scopuri strategice care, în cazul unei confruntări armate, vizau: dezorganizarea economiei, impiedicarea mobilizării economiei adversarului, frustrarea inamicului de resursele economice necesare pentru ducerea operațiilor militare şi pentru organizarea luptei de rezistență, atacarea directă a unor obiective economice din zona granițelor sau din interiorul țării respective, întreruperea raporturilor comerciale externe, nu numai cu țara în cauză, dar şi cu altele, pentru a le împiedica să realizeze schimburi de produse şi materiale necesare luptei.

În actualele conjuncturi internaționale şi ale nivelului distructiv atins de sistemele de armament moderne, este preferat războiul economic în locul celui militar întrucât acesta dispune de mijloace specifice, cum sunt: „arma petrolului", „arma financiară", „arma tehnologică", „arma alimentară", „arma competiției" etc., care permit realizarea unor importante scopuri politice, strategice fără a se apela la calea luptei armate. Prin urmare, prin acțiunile de război economic se realizează: cucerirea unor noi piețe, diminuarea puterii cconomice a unor state (mai ales a celor mici şi mijlocii), producerea unor însemnate pagube materiale şi financiare prin lichidarea unor capacități de producție sau reducerea activității acestora şi prin subminarea unor ramuri de bază ale economiei. Într-o previziune, din 1993, asupra configurației viitoarelor conflicte interstatale se spunea: *„într-o lume dominată de blocuri comerciale uriaşe, conflictele vor fi probabil foarte diferite de cele pe care le cunoaşte lumea azi, o lume a statelor naționale. Războaiele dintre țările aceluiaşi bloc sau dintre blocuri vor fi mai degrabă, economice decât militare. Din acest punct de vedere, pe viitor, rolul corporațiilor transnaționale va creşte probabil în importanță, căci interesele şi structurile lor se vor infiltra în toate blocurile*"[(3)].

Aşadar, războaiele economice viitoare nu vor dispărea, ci vor înbrăca forme noi, axate pe: conflicte directe între întreprinderi din țări diferite, folosirea unor organizații mafiote şi destabilizatoare, ocuparea unor poziții monetare dominante, raporturi de schimb inechitabile, protecționism fățiş sau mascat, expansiune comercială prin mijloace ilegale etc.[(4)]

Războiul psihologic este o altă formă a războiul continuu. El foloseşte strategii de influențare psihologică, de descurajare, înfricoşare, deturnare şi diversiune. Acest război se duce prin media, prin rețele special create în acest sens, prin rețelele deja existente, îndeosebi prin canalele de televiziune şi Internet, dar şi prin mijloace fizice. Există arme cu efect psihologic, muniții psihologice, substanțe, care se întrebuințează în acest scop etc. Trebuie să distingem între războiul psihologic permanent (care se desfăşoară în mediul economic, politic, social, cultural etc., şi care urmăreşte scopuri şi obiective ce țin de descurajarea adversarului, de înspăimântarea lui, vizând crearea unor stări de anxietate, de angoasă etc.) şi acțiunile psihologice militare, ca forme ale luptei armate, duse în teatrele de operații.

A existat din toate timpurile o formă sau o componentă psihologică a războiului; adevăratul război psihologic a apărut odată cu dezvoltarea mijloacelor de comunicare, a amplificării canalelor şi rețelelor de informații. El va atinge apogeul în societatea de tip informațional şi va continua să producă efecte extrem de importante şi greu de contracarat, dintre care cele mai importante sunt următoarele: influențarea, anihilarea, descurajarea, deformarea informației şi a realității, impresionarea, înspăimântarea, dominarea psihologică, schimbarea comportamentului, distrugerea. În teatrul de operații, şi în afara acestuia, se desfăşoară acțiuni şi operații psihologice de mare importanță, care încep să aibă din ce în ce mai mult o valoare strategică cu totul deosebită.[(5)]

Astăzi, în viziunea analiştilor militari, o confruntare militară nu se mai declanşează decât în momentul în care sunt evaluate şansele victoriei, ca urmare a desfăşurării acțiunilor psihologice, informaționale, diplomatice, mediatice, imagologice şi de altă natură, pentru ca ulterior acestea să ia o amploare crescândă pe timpul luptei. Drept urmare, acțiunile psihologice sunt prezente în: conflictele armate; pentru restaurarea democrației; acțiunile de asistență umanitară; armate; operațiile de menținere/implementare/ consolidare a păcii; acțiuni pentru prevenirea unor conflicte, gestionarea unei situații de criză.

Omniprezența acțiunilor psihologice este reliefată de o serie de caracteristici care le fac a fi solicitate şi indispensabile în toate fazele confruntărilor şi anume: nu ucid şi nu produc distrugeri prin ele însele şi nu intră sub incidența normelor de drept ale războiului; sunt omniprezente - ele

---

[2] Gl. dr. Mircea MUREŞAN, Gl. bg.(r) Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004, pp. 495-496.

[3] Al. KING, Al. SCHEIDER, **Prima revoluție globală, o strategie pentru supraviețuirea lumii,** Editura Tehnică, Bucureşti, 1993, pp. 10-11.

[4] Col. (r) prof. univ. cons. dr. Lucian STĂNCILĂ, Lt. col. dr. Dorel BEJAN, *Tendințe actuale şi de viitor în ducerea acțiunilor militare,* în volumul: Războiul în societatea larg informatizată-a XLI-a sesiune de comunicări ştiințifice, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004, pp. 63-64.

[5] Gl. dr. Mircea MUREŞAN, Gl. bg.(r) Gheorghe VĂDUVA, **Op. Cit**., pp. 496-497.

premerg, însoţesc, urmează sau chiar fac inutil un conflict armat (în operaţia „Furtună în deşert" nu au existat numai masive atacuri terestre, aeriene şi navale, ci şi – înainte, în timpul şi după operaţie - un război alert al cuvintelor şi al imaginilor); nu presupun costuri materiale şi financiare deosebite, raporturile cheltuieli per eficienţă surclasând net consumurile confruntării militare clasice (o evaluare a costurilor acţiunilor psihologice din Golf indică un raport de 1:3000 $ faţă de cheltuielile strict militare); au o rază de acţiune şi efecte deosebite, mijloacele tehnice de difuzare, cele „de apărare" şi de contracarare fiind inexistente (pentru eficienţa lor, materialele tipărite şi difuzate în Golf au fost supranumite „gloanţe de hârtie"); vectorul lor cel mai înaintat îl constituie mass-media, căreia i se exploatează una din funcţiile de bază-funcţia mediatică (muniţia este reprezentată de informaţii, mai exact accesul la acestea, care prin intermediul mijloacelor moderne de difuzare pot crea o opinie publică, o psihoză colectivă, fără a aduna mulţimile. Este posibil ca succesul sau insuccesul să nu se producă pe câmpul de luptă, ci pe prima pagină a unui ziar de dimineaţă(6) stricta specializare a planificatorilor şi utilizatorilor pentru conceperea, elaborarea, difuzarea şi evaluarea acţiunilor psihologice (în Golf au acţionat aproximativ 1000 de specialişti-psihologi, sociologi, lingvişti, graficieni etc., în Somalia peste 300, iar pentru operaţiile din Haiti peste 200); recursul tot mai des la agenţii specializate de relaţii publice şi de publicitate (sunt de notorietate agenţia „Hill & Knowlton" cu manipularea opiniei publice americane în favoarea operaţiei „Furtună în deşert"); alegerea temelor, exploatarea „fişei psihologice" a zonei adversarului, prelucrarea, elaborarea şi diseminarea cu precizie a informaţiilor (pentru manipularea opiniei publice în favoarea intervenţiei în Golf s-a folosit una dintre cele trei mari teme ale societăţii americane şi anume: „soarta copiilor" - celelalte două fiind „drepturile omului", respectiv „grija statului pentru cetăţenii săi". Mesajele pentru trupele irakiene au avut un profund conţinut umanitar - trecerea de la „cuvântul" care ameninţă şi înfricoşează la „cuvântul" care previne şi convinge - fiind cea mai spectaculoasă mutaţie în domeniul propagandei, având o eficienţă deosebită: predarea în masă în locul unei rezistenţe îndârjite. Operaţia „susţinerea democraţiei" din Haiti, desfăşurată sub deviza „câştigă-i inima şi câştigi", releva, de asemenea, elemente inedite în acest sens: tema centrală a discursurilor preşedintelui răsturnat de la putere, Aristide, a fost „Vin pentru a trage clopotul reconcilierii" - constituind o întoarcere de 180° faţă de ameninţările iniţiale cu răzbunarea; complementaritatea spaţiilor informaţionale în care se desfăşoară, dublată de dualitatea mesajului în funcţie de destinatar – opinia publică internă şi internaţională, respectiv trupele şi populaţia adversarului).

Conflictul armat şi acţiunea psihologică nu sunt sintagme care se exclud reciproc, ba chiar se completează. O formă de manifestare a acţiunii psihologice, pe fondul conflictului armat, o reprezintă exacerbarea instinctului de conservare a combatanţilor şi de accentuare a stresului în luptă. Prin acţiunile psihologice, în timp de război, se urmăreşte paralizarea voinţei personalului părţii adverse în luptă, insuflarea neîncrederii în comandanţi şi în tehnica din dotare, subminarea unităţii de luptă a acestuia, inocularea sentimentului zădărniciei, confuziei, spaimei, înăbuşirea dorinţei de rezistenţă. Din timp de pace se identifică „punctele slabe" ale adversarului urmărindu-se obţinerea unei imagini complete asupra următoarelor aspecte: puncte slabe ale politicii economico-sociale şi ideologice; atitudinea diferitelor categorii sociale faţă de politica internă şi externă a statului; caracteristicile guvernului şi ale grupărilor de opoziţie; nemulţumirile preponderente în ţara respectivă; relaţia dintre societate şi armată; structura social-economică a societăţii, nivelul de cultură, moravurile şi obiceiurile populaţiei. În urma analizei, în funcţie de rezultatele obţinute, se întocmesc strategii în care constrângerea psihologică ocupă un loc central. Se consideră tot mai mult că adversarul trebuie să accepte condiţiile impuse nu prin lupta propriu-zisă, ci prin exercitarea de presiuni psihologice asupra lui, spre a convinge că lupta este inutilă. (7)

În acţiunile psihologice, un rol major, mai ales la nivel strategic, îl are „izolarea psihologică" a obiectivului agresiunii pe baza unui complex de măsuri care cuprind sfera politică, economică (blocada economică) şi militară (demonstraţii de ameninţare cu intervenţia). În arsenalul modalităţilor de realizare a acţiunii psihologice pot fi înscrise: sabotajele, crimele politice, răpirile, actele teroriste, şantajul, discreditarea armatei şi poliţiei sau a organelor de conducere etc. Războiul psihologic cuprinde o serie de metode şi forme specifice. *Propaganda* reprezintă o acţiune organizată, instituţionalizată, de răspândire a unei ideologii de influenţare a concepţiilor, opiniilor, atitudinilor, comportamentelor individuale şi colective. *Zvonul* constitute un fenomen psiho-social complex folosit în multe domenii ca o armă deosebit de eficace, prin intermediul căreia, de cele mai multe ori, se urmăreşte îndeplinirea unor scopuri precise. *Dezinformarea* deşi se aseamănă cu zvonul, este considerată ca fiind un fel mesaj, mai mult sau mai puţin explicit, un fel de comunicare de tip special între dezinformatori şi ţinta sa. Poate lua forma unei declaraţii, a unui gest

---

6 Alvin şi Heidi TOFFLER, **Război şi antirăzboi**, Editura Antet, Oradea, 1996, p. 254.

7 Col. (r) prof. univ. cons. dr. Lucian STĂNCILĂ, Lt.col. dr. Dorel BEJAN, **Op. Cit**., pp. 56-58.

semnificativ sau a adoptării unei atitudini. *Manipularea* reprezentând un instrument mai puternic decât utilizarea forţei, care este tot mai des folosit, atât în rezolvarea unor situaţii de criză, cât şi în război, pentru eficacitatea lui pe diverse niveluri.(8) *Drogurile* sunt apreciate drept o armă strategică a războiului psihologic. Utilizarea drogurilor reprezintă o modalitate „ascunsă" de ducere a războiului psihologic, planificată şi realizată astfel încât, în cazul când este descoperită, cel în cauză îşi poate declina responsabilitatea într-un mod plauzibil, ceea ce de altfel se şi întâmplă, pe fondul proliferării consumului mondial de droguri. (9)

Războiul mediatic este, alături de cel informaţional (sau în cadrul acestuia), cea mai concretă formă a războiului continuu. N-ar trebui să fie aşa, întrucât media nu sunt instrumente, mijloace sau forţe de război, ci purtători de informaţie, de adevăr. Totuşi, se ştie foarte bine că, nolens-volens, războiul mediatic este o realitate a zilelor noastre. Mijloacele de informare în masă participă la psyops, la manipularea şi dezinformarea opiniei publice şi chiar a factorilor de decizie. Media se ocupă de absolut toate problemele, de la cele economice la cele militare, de la cele sociale la cele individuale. Nimic nu scapă, nimic nu rămâne în afara comentariilor şi proiecţiei de imagine pe care o realizează aceste mijloace. Deşi presa, sub toate formele şi structurile ei, de la cea scrisă la cea audiovizuală, este considerată „câinele de pază al democraţiei", acest câine latră totdeauna în favoarea stăpânului, adică a celui care plăteşte sau a celui care foloseşte această forţă imensă pentru a-şi realiza scopurile, obiectivele şi interesele.

Totdeauna media se va lupta între funcţia ei socială şi informaţională benefică şi absolut necesară, pusă în slujba adevărului, şi interesele celor care o folosesc ca mijloc principal al războiului continuu. Principiile războiului mediatic vizează, pe de o parte consolidarea forţei morale a structurilor proprii, cultivarea încrederii în economic, în structurile politice şi în trupele proprii şi, pe de altă parte, descurajarea şi chiar înfricoşarea adversarului şi obţinerea sprijinului populaţiei. Media înseamnă putere. O minciună poate fi transformată în „adevăr" şi invers, pentru că auditoriul nu are posibilitatea să verifice cele receptate, deci rămâne cu percepţia a ceea ce i se transmite. Aceasta este marea „armă" a războiului mediatic care, adesea, se duce chiar fără ştiinţa „soldaţilor" şi entităţilor care se confruntă.(10)

Războiul informaţional este, fără nici o îndoială, un război continuu, dus în spectrul informaţiei. În 1991, Războiul din Golf a fost „cântecul de lebădă" al forţelor armate şi a concepţiilor de ducere a războiului după vechile tipare. Pentru prima oară, combatanţii aveau acces la o uluitoare gamă de echipamente care furnizau mai multe informaţii şi date decât oricând în istoria militară, la sfârşitul furtunii în deşert, „în zona de război existând peste 3.000 de computere cuplate cu computerele din Stalele Unite".(11)

În cartea sa Război şi Antirăzboi, Alvin Toffler enumera printre principiile care guvernează fizionomia actuală a luptei şi pe acelea ale războiului informaţional: distrugerea instalaţiilor de comandă ale inamicului, interzicerea comunicaţiilor, pentru a împiedica circulaţia informaţiilor, …şi mai presus de toate află ce face inamicul şi împiedică-l să afle ce faci.(12) Sun Tzî, preocupat şi el, cu mulţi ani în urmă, de „rentabilizarea războiului" spunea că „în război, cea mai bună politică este de a ocupa statul intact; distrugerea lui este o politică inferioară. Cei care sunt experţi în arta războiului supun armata inamică fără luptă".(13) Din toate timpurile oamenii au avut nevoie de informaţii pe care au încercat să le culeagă, să le coreleze, să le stocheze şi să le utilizeze în acţiunea practică prin metode şi mijloace specifice vremii.

Comandanţii din toate timpurile au simţit nevoia de a cunoaşte inamicul şi de a lua decizii în funcţie de informaţiile avute la dispoziţie. Spre deosebire de toate celelalte tipuri de conflicte, războiul informaţional preia într-o formă sau alta toate elementele anterioare, aduce elemente fundamentale noi şi pe toate acestea le reuneşte într-o concepţie militară după o strategie clară, pe o platformă tehnologică specializată şi lucrul cel mai important, o finalitate specifică. Campaniile informaţionale, operaţiile informaţionale, agresiuniie informaţionale schimbă aspectul crizelor şi conflictelor. Informaţia, ca dimiensiune centrală a competiţiei şi conflictului, tinde să ocupe linia întâi în organizarea arhitecturii unui sistem de apărare naţională şi să devină o dimensiune cel puţin egală cu cele terestră, aeriană şi navală. Noul mediu strategic, prin caracteristicile sale, conţine noi ameninţări, generatoare de noi riscuri, care implică folosirea unor arme noi, într-un nou spaţiu de confruntare.

Conflictele militare de amploare au devenit în ultimul deceniu mai puţin probabile, dar a crescut posibilitatea unor acţiuni asimetrice şi a dezvoltării unor competiţii neloiale, fapt ce impune un tip nou de mentalitate axat pe realism, corelat cu reducerea timidităţii în folosirea mijloacelor militare neconvenţionale, de natură informaţională, pentru menţinerea şi protejarea

---

[8] Colectiv, **Războaiele de azi şi de mâine,** Editura Militară, Bucureşti, 1999, p.86.
[9] Col. (r) prof. univ. cons. dr. Lucian STĂNCILĂ, Lt.col. dr. Dorel BEJAN, **Op. Cit.,** p. 58.
[10] Gl. dr. Mircea MUREŞAN, Gl. bg.(r) Gheorghe VĂDUVA, **Op. Cit.,** pp. 497-498.
[11] Alvin şi Heidi TOFFLER, **Op. Cit.,** p. 88.
[12] Ibidem, p. 90.
[13] Sun TZÎ, **Arta războiului,** Editura Militară, Bucureşti, 1976, p. 22.

intereselor naţionale şi descurajarea credibilă. În ultimul timp (poate şi datorită evenimentelor petrecute în fosta Iugoslavie sau în Golf), noi concepte şi sintagme, vehiculate tot mai frecvent în limbajul ţărilor occidentale, invadează spaţiul lingvistic românesc în speranţa de a-şi câştiga dreptul de a figura în vocabularul uzual: tehnologie informaţională, război informaţional, hacker etc. Trebuie subliniat faptul că războiul informaţional, în care informaţia este utilizată ca armă şi/sau obiectiv este o formă de conflict specifică sfârşitului de secol XX şi începutul celui de-al XXI - lea, deoarece el răspunde la unele dintre obiecţiile aduse atât de politicieni cât şi de analiştii geostrategici, sau de planificatorii militari, formelor clasice de desfăşurare a conflictelor. Ceea ce este nou şi caracteristic războiului informaţional, este posibilitatea de a manipula informaţia vehiculată în sistemele informaţionale şi sunt realizate uneltele necesare pentru a forma şi orienta această informaţie.

Confruntarea în plan informaţional capătă valenţe noi în contextul actual caracterizat de explozia şi proliferarea pe scară largă a tehnologiei informaţiei. Teoreticienii militari vorbesc despre războiul informaţional ca fiind următoarea „paradigmă" a „războiului modern" şi citează gânditori militari de la Sun Tzî la Clausewitz şi exemple de la Xenofon la Războaiele din Golf. Analiştii în domeniul militar vorbesc despre războiul informaţional în termeni de „dominaţie informaţională" asupra unui inamic, ceea ce corespunde ideii de menţinere şi aplicare a unei mai bune înţelegeri a situaţiei de luptă. Sintagma de „dominaţie informaţională" este utilizată la identificarea „centrelor de greutate" ale inamicului împotriva cărora forţa poate fi mai bine aplicată, împiedicând inamicul să-şi cunoască punctele critice, slabe.

Încercând să circumscrie conţinutul şi caracteristicile sintagmei de război informaţional, diversele definiţii adoptate pun accentul pe faptul că acest tip de confruntare se bazează pe acţiuni defensive şi ofensive, integrate într-o strategie globală (care presupune nu doar o serie de mijioace tehnice, ci şi un ansamblu de operaţii informaţionale, care să îmbine tehnicile şi informaţiile deţinute în funcţie de un anumit scop). Această strategie urmăreşte obţinerea unui avantaj, a unei superiorităţi informaţionale faţă de adversari sau chiar faţă de aliaţi. Sintetizând verbele care s-ar potrivi cel mai bine pentru a rezuma sintagma de război informaţional sunt: a capta, a transmite, a trata rapid o informaţie, a împiedica (adversarul să facă acelaşi lucru), a denatura, a dezinforma.[14]

Ca orice război, şi cel informaţional urmăreşte prin acţiunile întreprinse să câştige superioritatea - este vorba desigur despre superioritatea informaţională. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că superioritatea informaţională nu constituie neapărat un scop în sine al războiului informaţional. Aceasta vizează structuri ale domeniului politic, economic, social sau militar nu doar pentru a le distruge sau a le paraliza, cât mai ales pentru a influenţa procesul decizional al adversarului. Oficial, sintagma de război informaţional a fost lansată în S.U.A., în decembrie 1992 (la aproape doi ani de la Războiul din Golf, considerat a fi „războiul pilot") reprezentând acţiunile întreprinse pentru a obţine superioritatea informaţională, prin afectarea informaţiilor adversarului, procesului şi sistemelor informaţionale, în paralel cu acţiunile întreprinse pentru a apăra propriile informaţii, procese şi sisteme informaţionale.

Noul fenomen - războiul informaţional - a fost denumit de specialiştii militari americani drept orice acţiune care are ca scop dezaprobarea, exploatarea, vicierea sau distrugerea informaţiilor inamicului şi a funcţiilor acestora, precum şi protejarea celor proprii faţă de acţiuniie inamicului şi verificarea operaţiilor proprii de informare. Tot în SUA, Institutul pentru studii avansate de război informaţional, defineşte războiul informaţional ca fiind utilizarea ofensivă şi defensivă a informaţiilor şi a sistemelor informaţionale în scopul exploatării, alterării sau distrugerii informaţiilor şi sistemelor informaţionale ale adversarului, concomitent cu protejarea celor proprii.

Centrul Informaţional pentru Analiza Securităţii de la Colegiul Regal din Londra consideră că războiul informaţional priveşte lupta pentru controlul activităţilor de informaţii şi distinge trei niveluri sau categorii: confruntarea pe planul ideilor cu modul de gândire al unui adversar; confruntarea pentru dominare în materie de informaţii; atacul şi apărarea informaţiilor, fluxurilor, proceselor şi sistemelor informaţionale. Primul nivel, cel mai înalt, acoperă gama de tehnici psihologice, mediatice, diplomatice şi militare destinate influenţării modului de gândire al unui adversar, fie el un factor de decizie militar ori o întreagă populaţie.[15] Al doilea nivel ar putea fi asimilat „Revoluţiei în Afacerile Militare" al cărei scop constă, în opinia susţinătorilor săi, în dominarea spectrului informaţional. Obiectivul final la acest nivel al războiului informaţional constă în a face ca orice conflict armat să devină inutil pentru adversar sau, în cel mai rău caz, percutant şi încoronat de succes pentru trupele proprii.[16] Al treilea nivel pune accentul pe atacul contra sistemelor informaţionale,

---

[14] Vasile PĂUN, Anca Marica POPA, **O provocare strategică: războiul informaţional,** Editura UTI, Bucureşti, 2002, p. 41.

[15] Mircea ŞUTEU, *Armata României la început de secol. Posibile opţiuni şi evoluţii,* Sesiune de comunicări ştiinţifice, 26 aprilie 2001, Bucureşti, secţiunea a VII-a, Sisteme informaţionale, p. 183.

[16] *Ibidem*, p. 184.

întreruperea fluxurilor de date, alterarea datelor şi informaţiilor, precum şi distrugerea fizică a acestor sisteme, intoxicarea şi operaţiile psihologice.(17)

Centrul pentru Studii Strategice şi Internaţionale din Washington a publicat un studiu în care arată că atât de multe activităţi diferite sunt puse în sarcina războiului informaţional încât devine dificil de înţeles despre ce este vorba cu exactitate. Studiul împarte acţiunile de război informaţional după sursa, forma şi obiectivele atacului. Războiul informaţional poate fi deci văzut ca o combinare a acestor trei elemente. Astfel, un atac poate proveni din exteriorul sau interiorul sistemului vizat. Apoi, se disting patru forme de atac: atacurile cu ajutorul datelor - au loc prin introducerea de date într-un sistem pentru a provoca funcţionarea sa defectuoasă; atacurile cu ajutorul programelor informatice - au loc prin încărcarea de soft în sisteme ducând la scoaterea lor din funcţiune sau executarea de funcţii diferite de cele pentru care sunt destinate; pirateria şi spargerea codurilor - constă în preluarea sau încercarea de a prelua controlul asupra unui sistem informaţional (sau a uneia ori mai multor funcţii vitale) prin întreruperea funcţionării, împiedicarea utilizării, sustragerea din resursele şi datele sale ori provocarea altor pagube; atacuri fizice - constituie forma de atac tradiţional (bombardament, atac şi distrugere) contra sistemelor informaţionale.

Impulsurile electromagnetice generate de exploziile nucleare sau de alte arme, cum sunt tunurile FRHE (frecvenţa radio de înaltă energie) sau bombele T/PEM (transformatorul de impulsuri electromagnetice), pot fi incluse şi ele în această categorie. Toate accste forme ofensive de război informaţional pot fi împărţite în funcţie de scopurile şi obiectivele urmărite. Astfel, ele pot viza exploatarea, intoxicarea, întreruperea sau distrugerea sistemelor informaţionale. Academia Statului Major General Rus, defineşte războiul informaţional ca pe „o cale de rezolvare a conflictului între părţi opuse". Scopul unei părţi este de a câştiga şi a menţie superioritatea informaţională faţă de cealaltă parte. Acest lucru este realizat prin exercitarea influenţelor informaţional-psihologice şi informaţional-tehnice asupra unui sistem naţional de luare a deciziilor şi asupra structurilor sale informţionale ca şi prin distrugerea sistemului de control al adversarului şi a structurilor resurselor sale informaţionale cu ajutorul armelor nucleare sau a armelor şi produselor electronice.(18)

Informaţia a reuşit în ultimul timp să câştige o tot mai mare atenţie, în aşa măsură încât anumiţi analişti au propus ca societatea postindustrială să se numească societate informaţională. Informaţiei i se acordă o atenţie

[17] *Idem.*
[18] *The Journal of Slavic military studies*, a Russian view of future ware: theory and direction, 1996, pp. 14.

particulară în viaţa de zi cu zi: se vorbeşte de intrarea în epoca informaţională, de un nou mod de dominare (dominarea informaţională), de război informaţional etc.

În mod tradiţional, războiul era purtat înainte din motive economice sau teritoriale. În zilele noastre, războiul informaţional vizează o cucerire a „teritoriilor" proprii epocii informaţionale, una dintre acestea, şi cea mai importantă, fiind spiritul însuşi. După unii specialişti, războiul informaţional este principala caracteristică a conflictului de secol XXI. (19)

Războiul cosmic nu este totuna cu bătălia pentru cucerirea Cosmosului. Acest tip de război presupune o extindere nelimitată, verticală, în spaţiul cosmic, a teatrelor de contruntare şi a mijloacelor de confruntare în plan informaţional, mediatic, economic şi militar. În Cosmos sunt amplasaţi senzori de informaţie, sisteme de informaţie-supraveghere-recunoaştere, sisteme GPS şi alte mijloace care facilitează folosirea nelimitată a acestui spaţiu în confruntarea planetară, dar şi în cooperarea planetară.

Sistemul parteneriatelor strategice va aduce din ce în ce mai mult spaţiul cosmic în folosul societăţii de tip informaţional, al structurilor de drept, al democraţiei şi ordinii normale a lumii. Deocamdată, reţelele teroriste, crima organizată şi structurile antidemocratice nu au acces în acest spaţiu. De aici nu rezultă însă că astfel de forţe nu vor putea folosi spaţiul cosmic în bătălia pentru putere.

Numărul ţărilor care vor avea acces în spaţiul cosmic va creşte, interesele se vor diversifica, posibilităţile de acţiune informaţională, psihologică, geofizică şi militară se vor amplifica. Această perspectivă are cel puţin două implicaţii contradictorii şi, în acelaşi timp, complementare: creşterea vulnerabilităţii societăţii viitoare şi descurajarea războiului şi a altor acţiuni, datorită cunoscutului principiu acţiune-reacţie. (20)

Războiul „cultural" nu este un război al valorilor, întrucât valorile nu intră niciodată în conflict. Războiul cultural, departe de a reprezenta ceea ce Samuel P. Huntington definea ca război al civilizaţiilor, este o confruntare pe piaţa culturală, care este o formă a războiului economic, dar care are şi alte aspecte oarecum diferite de politica producţiei culturale.

Aceasta vizează dominanţa culturală, adică punerea arbitrară a valorilor în opoziţie şi crearea unor ierarhii şi unor suporturi care să justifice alte acţiuni. Este vorba, de fapt de constituirea unui suport pentru interesele care se confruntă, iar conceptul de „valoare" şi cel de „sisteme de valori" sunt

[19] Col. (r) prof. univ. cons. dr. Lucian STĂNCILĂ, *Unele aspecte privind războiul informaţional,* în volumul: **Arta militară în actualitate**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004, pp. 95-100.
[20] Gl. dr. Mircea MUREŞAN, Gl. bg.(r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Op. Cit**., pp. 499-500.

cât se poate de potrivite pentru astfel de diversiuni. Acest tip de război este folosit din ce în ce mai mult ca expresie a conflictului etnic sau religios, a intoleranței etnice și religioase, a extremismului și fundamentalismului, care sunt forme ale războiului asimetric.(21)

Războiul geofizic constă într-un sistem de acțiuni care vizează provocarea unor calamități și catastrofe cu influențe nocive asupra mediului de viață al oamenilor, localităților, terenurilor agricole, sistemelor de comunicații, în scopul realizării unor obiective importante, între care se situează și distrugerea potențialului și resurselor adversarului. Este un război care se supune atât unei strategii directe, cât mai ales unor strategii indirecte.

Formele concrete ale războiului geofizic ar putea fi următoarele: povocarea unor fenomene (ploi torențiale, uragane, grindină, avalanșe etc.) care să afecteze grav teritoriul inamicului și, mai ales, acele spații în care se află elemente ale industriei de război, sisteme de arme, îndeosebi strategice, depozite și resurse; modificarea compoziției aerului, apei și altor elemente pe suprafețe întinse care să provoace pierderi imense sau să genereze o succesiune de fenomene distrugătoare; modificări ale stratului de ozon sau ale ionosferei care să afecteze grav un anumit teritoriu; acțiuni (explozii termonucleare, stimularea erupției unor vulcani etc.) care produc modificări ale mediului, creșterea catastrofală a nivelului apelor, inundații și chiar cutremure de pământ, deci pe alte baze decât cele ale fricțiunilor de falie; modificări grave ale mediului marin; acțiuni punctiforme asupra unor regiuni din zone polare, ecuatoriale sau cu hidrocarburi, care să genereze fenomene distrugătoare; acțiuni climatice.(22)

Războiul genetic este, într-un fel, o formă asimetrică a războiului continuu. Un astfel de război nu are o strategie sau o doctrină. Se întrevede doar posibilitatea apariției și a unui astfel de război. Unele aspecte care țin de acesta se manifestă, și în prezent, sub forma războiului biologic sau a celui dominat de armele de distrugere în masă. Aici nu este însă vorba de folosirea unor arme cunoscute, ci de o nouă armă - arma genetică. Acum, în preocupările specialiștilor, se află, sub forma unor instrumente de ameliorare genetică a speciilor, o mulțime de metodologii și de produse obținute prin inginerie genetică, prin clonare. Unele dintre acestea sunt cu totul deosebite, altele sunt mutanți.

Războiul genetic se va duce, probabil, în următoarele coordonate: obținerea, prin mijloace genetice, a unor performanțe ieșite din comun în ceea ce privește calitățile luptătorilor; crearea de mutanți; crearea unor sisteme de influențare, prin mijloace genetice, a comportamentului unor

[21] *Idem.*
[22] *Idem.*

populații; apariția și proliferarea terorismului genetic. Formele războiului vor fi, desigur, mult mai numeroase, în viitor. Nu confruntarea armată - care va fi din ce în ce mai mult pusă sub control și mai restrânsă - se profilează ca fiind cea mai periculoasă, ci noile tipuri de confruntări, în general, diversificate, intempestive, surprinzătoare și asimetrice, din care nu lipsește, desigur, un anumit tip de confruntare armată.(23)

Războiul cibernetic este strict legat de războiul informațional și reprezintă o formă concretă, particularizată a acestuia. Războiul cibernetic nu trebuie confundat cu acțiunea hackerilor. El se compune dintr-un sistem de acțiuni care vizează îndeosebi perturbarea, prin toate mijloacele, a rețelelor informaționale adverse, protecția celor proprii, dezinformarea adversarului și intoxicarea informațională a acestuia, „orbirea” lui.

Principiile strategiei acestui tip de război constau în: principiul creării haosului informațional; principiul distrugerii surselor, rețelelor și purtătorilor de informații; principiul diversiunii informaționale; principiul manevrei informaționale.[24]

În concluzie, războiul va fi așa cum va fi societatea viitorului. Epoca lui nu a trecut și nu poate trece, întrucât se pare că el este un însoțitor permanent al societății omenești. Ceea ce se schimbă mereu, dar totdeauna într-o anumită măsură, este fizionomia lui.

Bibliografie

1. MUREȘAN, M., STĂNCILĂ, L., ENACHE, D., **Tendințe în evoluția teoriei și practicii războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
2. MUREȚAN, M., STĂNCILĂ, L.,. ENACHE, D., **Aspecte ale conflictelor militare ale viitorului,** Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
3. MUREȘAN, M., VĂDUVA, Gh**., Războiul viitorului, viitorul războiului,** Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
4. PĂUN, V., A. Marica POPA **O provocare strategică: războiul informațional,** Editura UTI, București, 2002.
5. Colectiv, **Războaiele de azi și de mâine,** Editura Militară, București, 1999.
6. *****Războiul în societatea larg informatizată**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
7. *****Arta militară în actualitate**, Editura Universității Naționale de

[23] Gl. dr. Mircea MUREȘAN, Gl. bg.(r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Op. Cit,.** pp. 501-502.
[24] *Idem.*

Apărare, Bucureşti, 2004.
8. ***Evoluții în mediul de securitate post Praga-2002**, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004.
9. KING, A., Scheider, A., **Prima revoluție globală, o strategie pentru supravieţuirea lumii,** Editura Tehnică, Bucureşti, 1993.
10. Sun TZÎ, **Arta Războiului,** Editura Militară, Bucureşti, 1976
11. TOFFLER, A şi H., **Război şi antirăzboi,** Editura Antet, Oradea, 1996.
12. ****The Journal of Slavic military studies, a Russian view of future war*. Theory and direction, 1996.

SECȚIUNEA IV

IMPORTANȚA ZONEI MĂRII NEGRE PENTRU SECURITATEA EUROPEI

REGIMUL DE SECURITATE ENERGETICĂ AL MĂRII NEGRE - O NECESITATE A DEZVOLTĂRII REGIONALE

Contraamiral dr. Cornel MIHAI

The fact that the Black Sea topic is no longer unknown for the Euro-Atlantic community and, moreover, the recent evolution of this area from regional issue to integral element of the Euro-Atlantic security architecture, is owed to some extent also to Romania's efforts.

The Black Sea region remains, more than a decade after the collapse of the Soviet Union, a highly complex environment whose constants evolve between the high economic potential and the existence of high-conflict potential areas.

The evolutionary dynamic of this area, influenced by the birth of new states after the disappearance of the Soviet Union, also meant the appearance of new relationship models of the new-born state both within the region and outside the region. Inherently new security regimes were formed, having as background not only actual cooperation and evolution requests, but also historical remnants of an era which meant the displacement of people and the dissolution of states. The "poisoned gift" of leaders like Stalin still haunts us today.

At the moment, security is no longer only about protecting the borders or ensuring internal stability. In the globalization age, the economic aspect became a pillar of any security system both at national-regional and global level. Having in mind the fact that among the existing economic problems the issue of energy security is, maybe, the most important, we can state without being wrong that the Black Sea region needs on short-medium but also long term, an energy security regime.

Securitatea Mării Negre în context istoric, geopolitic şi funcţional

Lucrarea de faţă îşi propune să dezbată un subiect relevant la momentul actual din punct de vedere academic dar şi din punct de vedere politic, şi anume necesitatea şi avantajele creării unui regim de securitate instituţionalizat şi coerent în regiunea Mării Negre.

Pentru a putea evalua posibilităţile unui regim energetic de securitate în Marea Neagră, este necesară, în primul rand, stabilirea unor criterii de analiză. În acest context, lucrarea de faţă ia în calcul trei factori principali - istoric, spaţial şi funcţional – atât din punct de vedere logic dar şi din perspectivă cronologică.

Din punct de vedere istoric, regiunea Mării Negre oferă o serie de lecţii importante pe baza cărora se poate contura o posibilă strategie în ceea ce priveşte combaterea şi diminuarea provocărilor şi ameninţărilor actuale la adresa securităţii. Mai mult decât atât, după cum afirma recent un cercetător în domeniul ştiinţelor politice (Charles King), "Răspunsul la întrebarea referitoare la elementele componente ale regiunii Mării Negre depinde nu numai de **modul** în care se pune această întrebare ci şi de **momentul** în care aceasta este adresată". Spre exemplu, din perspectivă simbolică, este interesant de amintit faptul că prima hartă cunoscută a Mării Negre a fost găsită pe scutul unui legionar roman, fiind descoperită undeva aproape de râul Eufrat. Mai mult decât atât, împăratul roman Traian, decedat undeva în zona Tikrit-ului (oraş al Irakului, în prezent), după o lungă campanie de pacificare a triburilor, a încercat în primul rând să asigure stabilitatea graniţelor imperiului prin securizarea vecinătăţii imediate, şi anume prin cucerirea Daciei şi a zonelor înconjurătoare Mării Negre. Alexandru cel Mare, cu sute de ani în urmă, făcuse acelaşi lucru înainte de a-şi începe aventura către Asia.

A devenit, astfel, un obicei din vremuri străvechi (sau o strategie), ca înainte de a recurge la combaterea unor ameninţări prin mijloace expediţionare, primul pas să se refere la "integrarea" vecinătăţii apropiate ca bază de pornire a campaniilor. Astfel, din punct de vedere strategic, importanţa regiunii Mării Negre rezida în rolul său de zonă de graniţă/tampon şi regiune de pod/legătură între Europa şi Asia. În acest context, se poate afirma că fără un proiect politico-instituţional coerent pentru această regiune, ar fi destul de dificil, dacă nu chiar imposibi, de dezvoltat politici eficiente şi realiste care să se poată adresa zonelor estice îndepărtate precum Orientul Mijlociu sau Asia Centrală.

În funcţie de spaţiu şi geopolitică, dar fără a exclude istoria, regiunea Mării Negre a căpătat o importanţă majoră în secolul XIX. În această perioadă, fiecare parte de teritoriu dinăuntrul Europei şi din zonele de graniţă a căptătat o semnificaţie strategică şi geopolitică deosebită pentru puterile europene aflate în expansiune. Astfel, Războiul Crimeei, una dintre cele mai importante confruntări militare dintre marile puteri europene şi Tratatul de la Paris din 1857, au reprezentat tentative de a reglementa aspectele geopolitice de importanţă crescută ale Mării Negre şi accesul la această regiune de-a lungul Dunării. Spre exemplu, numele României la acel moment era "Principatele Dunărene". Tratatul de la Paris a adus, de asemenea, o mutare fundamentală în percepţia internaţională asupra regiunii. De atunci, doar cu excepţii minore, Marea Neagră a încetat a mai fi un subiect regional şi a devenit pe de-a-ntregul internaţionalizată. Acest

proces a avut o evoluție mai de grabă paradoxală, pentru că internaționalizarea regiunii a adus, uneori, pe malurile sale procesele dureroase de creare a națiunilor şi statelor.

Importanța geopolitică a unor zone nu scade chiar dacă atenția care i se acordă este diminuată din diferite motive.

În perioada Războiului Rece, producția militară crescută înregistrată în regiune a depăşit orice potențial posibil de consum. În consecință, după sfârşitul Războiului Rece, în afară de clasicele aspecte de fragmentare, instabilitate şi sursă de migrație, am fost martorii unui fenomen în creştere de trafic de armament originat din depozitele, magaziile şi fabricile uriaşe construite în zona extinsă a Mării Negre. În primul rând, surplusul de armament şi implicarea activă a actorilor regionali relevanți au contribuit în mod semnificativ la deschiderea unor noi linii de fractură de-a lungul clivajelor etnice, religioase şi lingvistice.

Pe de altă parte, actualele "conflicte înghețate" din Transnistria, Osetia de sud, Abhazia şi Nagorno-Karabakh, n-ar fi fost posibile fără procesul de construcție a națiunii şi statului urmărit de Chişinău, Tbilisi şi alte capitale din regiune.

După cum am menționat, sunt trei criterii principale în evaluarea beneficiilor unui regim de securitate în Marea Neagră. Astfel, ajungând la al treilea aspect, **perspectiva funcțională**, este necesar să ne referim la subiectul democratizării şi reformelor de piață din regiune. Este cunoscut faptul că o abordare regională realistă a securității necesită cooperare între sistemele democratice şi orientate către economia de piață. Este, de asemenea, ştiut faptul că democratizarea sprijină reforma economică şi că sistemele orientate către economia de piață sunt mai deschise către comerț, sau mai precis, piețele atrag noi piețe şi investitori. Aceste aserțiuni foarte elementare sunt de la sine înțelese când se ia în calcul cazul statelor vest-europene şi Uniunea Europeană.

Însă, în cazul statelor în curs de democratizare, definiția de bază nu funcționează întotdeauna aşa. Când se analizează regiunea Mării Negre, se poate observa cu uşurință că democratizarea şi reforma de piață nu merg întotdeauna în acelaşi ritm sau direcție. Studiind exemplul Federației Ruse, performanțele macroeconomice ale acesteia sunt uimitoare dar nu şi realizările sale în materie de democrație. Mai mult decât atât, în regiunea Mării Negre sunt actori regionali puternici care se folosesc de puternicul instrument economic al prețului energiei – uneori sub eticheta liberalizării pieței – pentru a se afirma economic şi apoi politic, ca actori regionali hegemonici. Impactul imediat al acestor abordări afectează nu doar reforma de piață în statele învecinate, dar de prea multe ori, după cum bine am putut observa, însuşi procesul democratic. Cercul vicios are, mai departe, impact asupra investițiilor străine din regiune prin adăugarea de noi riscuri, alterarea potențialului de cooperare regională între statele riverane şi, în final, poate afecta – pe termen lung – potențialul de dezvoltare al instituțiilor regionale.

Către un regim de securitate energetică în Marea Neagră

Imaginea aeronavelor ciocnindu-se de Turnurile Gemene din New York la **11 septembrie** 2001 a devenit o viziune terifiantă a acestor vremuri. Pentru totdeauna înemnată în mentalul colectiv, această imagine ne-a afectat în mod profund: suntem acum convinşi că terorismul internațional, **terorismul internațional *islamic*** în particular, este cea mai mare amenințare la adresa securității globale. După *vacanța strategică* pe care mulți dintre aliați au luat-o după sfârşitul Războiului Rece, evenimente din 9/11 ne-au făcut conştienți, încă o dată, de amenințările şi riscurile cu ramificații globale.

Astfel, în ultimii ani, cel puțin alte **două aspecte** se străduiesc să devină ştiri de primă importanță în domeniul securitar, şi anume **încălzirea globală** şi **consumul energetic**. Într-un fel, aceste aspecte sunt oarecum interconectate pentru că supra-consumul de resurse clasice de energie – petrol şi gaze – reprezintă şi o sursă de poluare şi schimbări climatice.

Totuşi, aceasta este doar o fațetă a monezii. Celălalt aspect presant este accesul la surse energetice şi relația acestora cu securitatea mediului. Zăcămintele de petrol din zona Mării Negre sunt cunoscute încă din vremuri străvechi. După cum preciza Charles King de la Universitatea Georgetown în lucrarea „The Black Sea: A History" care a fost tradusă în mai multe state din această regiune (România şi Rusia), "bizantinii foloseau petrol brut din zona Mării Azov ca bază pentru arma lor secretă, focul maritim (sea-fire)". Şi la momentul actual, regiunea Mării Negre este un coridor critic pentru transportul petrolului. Astfel, 145 milioane de tone de petrol sunt transportate în fiecare an prin Marea Neagră, existând un trafic de 3 milioane de barili zilnic. Mai mult decât atât, 40% din acest petrol este transportat către Europa de Vest, fiind estimată o creştere de până la 70% în 2020.

La momentul actual, putem vorbi despre o fereastră de oportunitate în regiune în privința atragerii resurselor energetice din zona Caspică şi Central-Asiatică, prin intrarea în funcțiune a oleoductului Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) şi a gazoductului Baku-Tbilisi-Erzurum (BTE). Astfel, se deschide accesul Europei către resursele Asiei Centrale (petrolul din Kazahstan şi gazul natural din Turkmenistan).

În acest context, sunt două aspecte primordiale - voința politică a statelor central-asiatice de a-şi exporta resursele direct spre Europa şi nu

prin Rusia (conform situației actuale) şi realizarea infrastructurii de transport a resurselor care să lege Turcia de Europa. România susține proiecte care reprezintă alternative reale la situația existentă (oleoductul Constanța-Trieste şi gazoductul Nabucco).

Această situație arată în mod clar că securitatea energetică în Marea Neagră devine un subiect cu potențial de creştere a interdependenței între Europa de Est şi cea de Vest.

La nivel conceptual, regimul de securitate poate fi construit şi poate funcționa în baza a trei abordări diferite: o abordare negativă a membrilor, unde interdependența se naşte din frică, neîncredere şi rivalitate, o abordare intermediară, în care statele percep problemele existente existente între ele dar ajung la acorduri menite a reduce problemele de securitate intra şi extraregionale, o abordare pozitivă, în care toate statele aderă la un cadru insituționalizat de cooperare şi respectă prevederile acestuia fără a recurge la amenințări şi presiuni.

În condițiile în care Marea Neagră, ca zonă de tranzit, realizează legătura dintre producători (statele Asiei Centrale şi Orientului Mijlociu) şi consumatori (vestul Europei) ne aflăm în situația în care producătorii sunt rareori conectați direct la consumatori, iar statele care acționează ca intermediari ajung în situația de a influența în mod decisiv prețurile finale ale produselor energetice. Această situație de fapt subliniază atât importanța infrastructurii de transport şi a proiectelor alternative dar, mai mult decât atât, arată importanța existenței unui regim al securității energetice - un cadru instituționalizat de cooperare, guvernat de o serie de principii şi politici care să stabilească mecanismele de relaționare între statele producătoare, statele de tranzit şi statele consumatoare.

La summit-ul de la Riga, NATO a inclus pe agendă securitatea energetică şi provocările din regiunea Mării Negre. Mai mult decât atât, recenta inițiativă a UE – *Sinergia Mării Negre* – denotă exact termenii problemei: complexul de interdependență aflat în creştere necesită cooperare şi construirea unor regimuri de cooperare, cu un potențial puternic de instituționalizare. Pe lângă aceasta, devastarea mediului, produsă prin ceea ce se poate numi „modul național" de exploatare a resurselor Mării Negre, a condus, în final, la sfârşitul Războiului Rece la apariția unei abordări multilaterale.

Concluzie

În concluzie, se poate aprecia că procesul construirii unor instituții regionale eficiente şi sănătoase, pe termen lung, este ireversibil. Din nefericire, epoca sovietică a lăsat țărilor comuniste multe moşteniri nefericite. Spre exemplu, tradiția diplomatică sovietică însemna evitarea dialogului deschis în format multilateral şi o preferință pentru abordările bilaterale. Să luăm exemplul Tratatului CFE, acesta fiind, de asemenea, o reminicență a ultimei faze a Războiului Rece. Conferința Extraordinară a statelor părți la Tratatul CFE ținută, recent, în Viena, a demonstrat încă o dată că Federația Rusă încă are o preferință pentru jocul cu sumă-nulă.

Această tradiție nu a fost complet depăşită de la sfârşitul Războiului Rece datorită faptului că cea mai mare parte a țărilor din regiune şi-au redescoperit identitatea națională, şi în consecință, particularitățile diplomatice ale statului modern. Astfel, în ciuda faptului că potențialul multilateralismului şi cooperării deschise nu singura opțiune regională, presiunea rezolvării unor aspecte precum energia şi securitatea mediului pot crea premisele pentru un mediu de securitate sigur şi stabil în viitorul apropiat. Totuşi, acest process dificil necesită implicarea decisivă a actorilor internaționali care au avut o tradiție lungă în construirea şi consolidarea regimurilor de securitate, cum ar fi SUA, UE şi NATO. Fereastra curentă de oportunitate ar trebui exploatată atâta timp cât subiectul securității energetice a devenit o problemă complexă de interdependență şi care prezintă un potențial important de instituționalizare.

REGIUNEA BALCANILOR ŞI ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE PE AGENDA DE LUCRU A NATO ŞI UE

Colonel conf. univ. dr. Ion COŞCODARU
Colonel conf. univ. dr. Dan STROESCU

1. Premise geostrategice

Este tot mai evident faptul că aspiraţiile principalilor lideri occidentali, formulate la sfârşitul mileniului trecut, potrivit cărora Europa trebuie să devină o entitate unită, liberă şi prosperă, în măsură să participe la gestionarea problemelor majore ale omenirii, tind să se materializeze şi să capete un contur din ce în ce mai vizibil şi individualizat. Astfel, cele două instituţii integratoare cu vocaţie globală, NATO şi UE, au reuşit ca printr-o politică realistă, adecvată marilor schimbări din mediul internaţional, să atragă noi membri, consacrând modalităţi de dialog şi conlucrare constructive şi eficiente. Extinderea spre Centrul şi Sud-Estul Europei a NATO şi Uniunii Europene, având drept consecinţă mărirea încrederii între statele devenite tot mai interdependente în demersul către democraţie, economie de piaţă performantă şi respectarea drepturilor omului, amplifică zona de securitate şi stabilitate deschizând noi perspective în construcţia viitoarei arhitecturi europene. Edificarea unui mediu de securitate stabil şi generalizat impune, pe lângă adoptarea unor noi modalităţi de abordare şi manifestare, strategii şi politici adecvate care să asigure condiţiile necesare implementării programelor de securitate şi îndeplinirea standardelor economice care să ducă la bunăstarea populaţiei.

Multiplicarea şi diversificarea eforturilor organismelor internaţionale pentru edificarea stabilităţii regionale, ca etapă intermediară a procesului de stabilitate la nivel global, reprezintă priorităţi imediate şi obligatorii. Eforturile depuse pentru instaurarea păcii în Balcani, în zona Caucaziană, Orientul Mijlociu şi Africa sunt edificatoare, dar nu suficiente. Evidenţiem, în acest context, aspectele ce au relevanţă asupra mediului internaţional care cu siguranţă vor influenţa securitatea şi stabilitatea regională şi globală în perioada următoare. Astfel, Consiliul NATO - Rusia, opţiunile Ucrainei de accedere în instituţiile euroatlantice, Dialogul Mediteranean şi programele de cooperare aliate, îndeosebi Parteneriatul pentru Pace (PfP) şi Iniţiativa de Cooperare de la Istanbul (ICI), sunt repere importante ale acestor demersuri.

Multitudinea atacurilor teroriste din ultimii ani şi urmările lor catastrofale, generalizarea crimei organizate, creşterea traficului ilegal de persoane, narcotice şi materiale radioactive, precum şi creşterea numărului de sponsori ai acestui gen de activităţi, au evidenţiat faptul că natura pericolelor actuale se află în zona neconvenţionalului şi că sursa de propagare a acestora poate fi oriunde.

Crizele recente, inclusiv cele energetice, au reliefat faptul că acestea au fost generate, cu predilecţie, din zone încă instabile politic şi economic, cu situaţii interne explozive, alimentate de numeroase conflicte nesoluţionate şi de urmările sărăciei generalizate. Întâmplător sau nu, aceste zone fac parte din spaţiul euroatlantic neintegrat, fiind situate îndeosebi în Balcani, Asia Centrală şi Orientul Mijlociu şi legate indestructibil de Marea Neagră[1].

Amplificarea competiţiei pentru resurse energetice, pentru căile de transport ale acestora şi pieţe de desfacere, determină interesul crescând al principalilor actori mondiali faţă de Balcani şi regiunea extinsă a Mării Negre ceea ce presupune ca, atât NATO, cât şi UE, să elaboreze strategii coerente şi viabile faţă de cele două zone sensibile, neintegrate ale Europei.

Se pare că, după ce o lungă perioadă de timp au ignorat Balcanii şi zona Mării Neagre, instituţiile euroatlantice încep să vizualizeze sub un alt unghi importanţa strategică a regiunii. În consecinţă, se conturează proiectarea unei noi abordări, care probabil va fi concretizată, de această dată, în strategii care să vizeze elaborarea unor proiecte şi programe cu impact major asupra întegului spaţiu cuprins între Balcani, Marea Neagră, Caucaz şi mai departe către Asia Centrală şi Orientul Mijlociu.

Este de aşteptat ca, exploatând experienţa acumulată pe parcursul ultimilor ani în gestionarea problemelor deosebit de complexe din Balcani, Afganistan şi Irak, Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană la care trebuie să se adauge şi ceilalţi actori importanţi şi, în mod deosebit, SUA şi Federaţia Rusă, să proiecteze forme şi modalităţi de acţiune specifice celor două regiuni sensibile, Balcanii şi zona Mării Negre, care să răspundă, atât cerinţelor de securitate pe care le reclamă Occidentul, cât şi intereselor tot mai diversificate ale populaţiilor din acest areal.

Deşi au fost încercări de a se elabora o serie de strategii şi politici cu privire la viitorul celor două regiuni, acestea s-au caracterizat prin lipsa de coerenţă, suport politic şi financiar şi, nu în ultimul rând, de perspectiva imediată. Astfel, dacă pentru statele din Balcanii occidentali sunt prevăzute proiecte care vizează integrarea, pentru ţările din zona extinsă a Mării Negre, proiectele sunt încă în faza incipientă.

NATO încurajează eforturile statelor din Balcani pentru îndeplinirea condiţiilor de aderare la Alianţă, dar nu are încă formulate opţiunile privind noii candidaţi şi nici

[1] Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, „Marea Neagră şi frontierele libertăţii", în „O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre", p.16, Bucureşti, Ed. IRSI "Nicolae Titulescu", 2004

un calendar care să soluţioneze din punct de vedere temporal această problemă.

Uniunea Europeană a introdus conceptul de Politică Europeană de Bună Vecinatate ca pe un instrument de prevenire a apariţiei de noi linii de demarcaţie în cadrul Europei. Această politică este orientată spre toate ţările necandidate din Balcani şi regiunea Mării Negre dar scopul său este, prin natură şi cuprindere, mai degrabă bilateral, decât regional.

Rusia urmăreşte o strategie care să-i asigure revenirea în „*clubul*” actorilor internaţionali principali prin utilizarea imenselor rezerve de resurse naturale de care dispune, a reţelelor comerciale şi a presiunii economice, concomitent cu formularea unei politici atractive faţă de fostele state satelitare, pentru deţinerea controlului şi influenţei în vecinătatea sa apropiată.

Având în vedere aceste realităţi, coroborate cu dezideratele interne şi a similitudinilor dintre cele două regiuni, apreciem că se pot configura trei „***traiectorii strategice***”. Ţinând cont de interesele diverse şi, adesea, divergente ale diferiţilor actori implicaţi, **activitatea comercială** poate constitui efectul, cel mai probabil, al politicii desfăşurate, cu toate riscurile pe care le incumbă. O politică mai proactivă care, mai degrabă, să modeleze, decât să reacţioneze la evenimentale din ambele regiuni, ar presupune un angajament mai intens, incluzând, atât un plan şi un calendar, formulate cu claritate, pentru accederea statelor din Balcanii occidentali în UE, cât şi o politică mai inteligentă care să răspundă necesităţilor de securitate, economice şi politice ale regiunii M. Negre. În timp ce un **angajament intensificat** reprezintă o politică oportună, orientată spre actualele provocări din cele două regiuni, liderii europeni şi aliaţii lor trebuie să continue să monitorizeze, pe termen lung, procesul de integrare europeană pe scară largă prin angajarea într-o dezbatere **pan-europeană referitoare la viitorul Europei**.

Desăvârşirea viziunii despre Europa

În ultima perioadă, de când liderii occidentali au început să schiţeze o viziune proprie cu privire la o Europă unită şi liberă, precum şi la mijloacele necesare realizării acestei viziuni, procesul a necesitat aranjarea multora dintre piesele acestui „*puzzle*”. Structurile euroatlantice, în special NATO, şi totalitatea instituţiilor europene, lider fiind Uniunea Europeană, au extins zona de securitate şi stabilitate în majoritatea continentului. Limitată, în trecut, doar la şase state, între Pirinei şi Elba, Uniunea Europeană cuprinde acum **30 de state,** de la Atlantic la M. Neagră şi de la Cercul Polar până la ţărmurile Africii. În 2004, UE a „*înrolat*” în rândurile sale noi 10 state – cel mai ambiţios program de extindere care a avut loc vreodată – şi membrii săi iau toate măsurile pentru a se asigura că instituţiile vor funcţiona la capacitatea maximă chiar dacă ar fi cazul ca noi state să devină membre ale uniunii, acest lucru fiind pe deplin demonstrat în 2007, când încă două state, Bulgaria şi România, s-au alăturat „*marii familii europene*”. Rusia şi SUA – puteri care sunt ale Europei, dar nu pe deplin în Europa – au fost angajate constructiv, împreună, în aceste procese. Acest angajament a constituit un factor asigurator prin care Rusia şi SUA au privit acest proces de integrare europeană nu ca pe o ameninţare, ci, mai degrabă, ca pe o dezvoltare necesară şi oportună, în lumina schimbărilor de interese la nivel mondial şi a considerentelor de ordin strategic.

Balcanii şi Marea Neagră – decalaje strategice?

Oricum, această viziune a Europei nu este încă definitivată. Două regiuni nu sunt parte integrantă şi integrată a restului Europei, iar lipsa unui cadru strategic coerent ameninţă perpetuarea instabilităţii în aceste regiuni, împiedicând Europa să-şi atingă potenţialul deplin. Regiunea Balcanilor şi a Mării Negre reprezintă decalaje strategice cheie în viziunea Europei. Aceste regiuni sunt caracterizate de instabilitate economică şi politică, de experienţe comune ale conflictelor violente şi de „*zbaterea*” guvernelor de a-şi îndeplini funcţiile principale. În acelaşi timp, aceste regiuni au făcut paşi importanţi în direcţia integrării europene, cel mai dramatic în recentele „*revoluţii de curcubeu*”, din Georgia şi Ucraina. Cu toate acestea, roadele acestor evoluţii pozitive de care Europa ar putea beneficia rămân neconsolidate; în absenţa unor reforme interne susţinute şi a sprijinului extern, aceste „*elemente strălucitoare ale peisajului s-ar putea estompa în cenuşiu*”[2].

Balcanii pe drumul spre Uniunea Europeană

În Balcani, conturурile generale ale peisajului sunt clare: statele din această regiune se găsesc pe drumul spre Uniunea Europeană. Deşi, la un moment dat, luptele interne din cadrul UE ameninţau amânarea viitoarelor runde de extindere la nesfârşit, acum este important de subliniat legătura dinamică dintre procesele de adâncire şi de lărgire, ca elemente complementare ale integrării europene. Este momentul să ne îndreptăm atenţia şi eforturile asupra activităţii de negociere exactă referitoare la „*cum*” şi „*când*” Balcanii se vor integra în UE, ce reforme interne trebuie implementate pentru a obţine statutul de membru cu drepturi depline şi ce pot face actorii externi pentru consolidarea acestui proces. Tot acum este momentul să se întărească voinţa politică în rândul statelor membre pentru continuarea procesului de extindere şi pentru asigurarea că instituţiile europene sunt capabile să absoarbă efectiv statele din regiune, pe măsură ce acestea îndeplinesc criteriile pentru obţinerea calităţii de membru.

Regiunea Mării Negre: o multitudine de politici externe

---

[2] Centre for European Policy Studies: Fabrizio TASSINARI, “A Synergy for Black Sea Regional Cooperation: Guidelines for an EU Initiative”.

Situaţia este diferită în regiunea M. Negre. În timp ce mai multe state din acest areal se găsesc pe drumul spre Uniunea Europeană, a existat şi persistă să existe un sentiment de relativă slăbiciune al identităţii regionale şi al multitudinii de politici externe care au condus la scăderea certitudinii asupra modului în care această regiune va fi, în final, ancorată la UE. Mai multe state din zonă se luptă cu problemele legate de separatism şi de posibila prăbuşire statală. Liderii locali cu legitimitate democratică scăzută descriu, adesea, democraţia, economiile de piaţă şi drepturile omului ca pe nişte imixtiuni străine, iar concepţia potrivit căreia viitorul regiunii se află în Europa este mai contestată aici, decât în zona Balcanilor. Cu toate acestea, noul val de democratizare, eforturile susţinute de întărire a relaţiilor regionale şi de integrare în structurile euroatlantice au consecinţe fără precedent pentru Europa. Mai mult decât atât, regiunea extinsă a M. Negre joacă un rol din ce în ce mai important în ceea ce priveşte securitatea energiei Europei. Ca rezultat, însăşi interesele Europei solicită o delimitare mai clară a poziţiei regiunii în Europa.

Apreciem că o astfel de delimitare este posibilă pornind de la analiza în dinamică a factorilor care afectează regiunea Balcanilor şi zona extinsă a Mării Negre. **În primul rând**, trebuie examinate principalele riscuri cu care se confruntă actorii regionali şi mondiali şi, pe această bază să se realizeze schiţele detaliate ale câtorva dintre posibilele provocări. **În al doilea rând**, se impune calrificarea rolurilor şi politicilor actorilor externi principali în ambele regiuni. **În final**, este necesar să se stabilească opţiunile strategice, precum şi modalitatea prin care aceste regiuni pot fi încorporate într-o viziune a unei Europe unite şi libere.

Independenţa regională a M. Negre reprezintă, în contextul european, un punct focal major al procesului de transformare europeană. Motivaţia supremă o reprezintă progresul geografic (şi pe plan ideatic) gradual al comunităţii euroatlantice în regiune, care face ca Rusia să depune eforturi mari pentru a-şi păstra influenţa tradiţională. După 17 ani de tranziţie, culminând cu extinderea UE şi a NATO în Centrul şi Estul Europei, această evoluţie a atins un alt „*remarcabil apogeu*" în perioada 2003-2006 prin „*revoluţiile colorate*" (roz şi portocalii), care au adus la putere, în Georgia şi Ucraina, administraţii democratice, orientate spre reformă şi pro-occidentale. Mai mult decât atât, UE a deschis negocierile de accedere către Turcia, iar Bulgaria şi România au devenit state membre ale UE cu drepturi depline, în 2007.

Patru evenimente importante ale istoriei recente constituie dovezi indubitabile ale importanţei, din ce în ce mai mari, a regiunii M. Negre. **Primul**, în august 2005, când Ucraina şi Georgia au semnat, ceea ce analiştii au denumit, „*Declaraţia Borjormi*". Aceasta constă în crearea unei **Comunităţi a Alternativelor Democratice** (*Community of Democratic Choice - CDC*), care are drept scop încetarea "divizărilor regiunii M. Negre, violării drepturilor omului şi a oricărui tip de confruntare sau îngheţarea conflictelor"[3]. În cadrul acestei comunităţii, celor două state li s-au alăturat Lituania, Letonia, Estonia, România, R. Moldova, Slovenia şi Macedonia, care s-au întâlnit, în acest scop, în mai 2006, la Vilnius.

Al doilea, anul 2006, a debutat prin **criza scandaloasă a energiei, dintre Rusia şi Ucraina** şi, de asemenea, prin sancţiunile comerciale ale Rusiei împotriva Georgiei şi a R. Moldova. Acestea nu au constituit incidente izolate şi trebuie privite într-un context geopolitic mai larg, mai complex, care include atitudinea pro-europeană a unui număr de state ex-sovietice, în contextul în care Rusia le „oferea" o postură din ce în ce mai crescândă de aservire, iar dependenţa energetică de Rusia a Europei devenea din ce în ce mai mare.

Al treilea eveniment îl reprezintă renaşterea iniţiativei **GUAM** (**G**eorgia, **U**craina, **A**zerbaijan, R. **M**oldova). Urmare a rezultatelor revoluţiilor colorate şi a reorientării politicii externe (pro-europene) a R. Moldova, GUAM a fost remodelat ca reprezentând **Organizaţia pentru Democraţie şi Dezvoltare Economică** (*Organisation for Democracy and Economic Development - ODED-GUAM*), la Summit-ul de la Kiev, din 23 mai 2006. Această organizaţie a adoptat obiective multiple, cu prioritate cele referitoare la securitatea energetică de-a lungul axei M. Caspică-Caucaz-M.Neagră, realizarea unei zone de comerţ liber între statele membre şi promovarea democraţiei.

Al patrulea eveniment are conotaţii deosebite în sensul că România, a reprezentat, pentru o lungă perioadă de timp, susţinătorul necesităţii creării unei iniţiative regionale mai coordonate şi la nivel înalt în M. Neagră. Sub preşedinţia lui Traian Băsescu, această idee s-a conturat mai concret, prin organizarea unui **Forum al M. Negre pentru Dialog şi Parteneriat**, în cadrul Summit-ului de la Bucureşti, din iunie 2006.

Având în vedere aceste evenimente, cum ar putea cineva să evalueze angajarea UE în regiunea M. Negre? În această regiune se regăsesc nu mai puţin de trei **politici UE**: **procesul de extindere/lărgire** orientat spre Europa de Sud-Est şi Turcia, **Politica Europeană de Bună vecinătate** (*European Neighbourhood Policy - ENP*), care include Ucraina, R. Moldova şi cele trei state din Caucazul de Sud şi **relaţiile UE-Rusia** care au drept scop, acum, un parteneriat strategic[4].

---

[3] "Ukraine: Regional Leaders Set Up Community of Democratic Choice" *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 2 December 2005.

[4] Marius VAHL, "The EU and Black Sea Regional Cooperation: Some Challenges for BSEC", *CEPS Commentary*, 15 April 2005.

2. Riscuri şi Provocări în afara granițelor comunității euroatlantice

2.1. Generalități

Poziție geopolitică importantă şi riscuri comune

Regiunea Balcanilor şi a Mării Negre se întinde pe un areal care nu este numai în vecinătatea imediată a UE, NATO şi Rusiei, dar reprezintă şi un „*pod*”[5] către regiunile critice, cum ar fi Asia Centrală şi Orientul Mijlociu. Drept urmare, semnificația geopolitică a regiunii Balcanilor şi a Mării Negre poate fi cu greu supraestimată. Într-o epocă în care economiile, riscurile la adresa securității şi mişcările ideologice şi politice capătă, din ce în ce mai mult, un caracter transnațional, realizarea stabilității în această regiune este esențială pentru menținerea securității internaționale. Deşi cele două regiuni au făcut progrese importante în ultimii ani, ele încă se confruntă cu numeroase riscuri şi provocări comune, incluzând reconstrucția şi/sau consolidarea statală, rezolvarea conflictelor, democratizarea, subdezvoltarea economică şi securitatea energetică. Fiecare dintre aceste provocări nu numai că afectează stabilitatea internă şi regională, dar are, totodată, şi repercusiuni internaționale importante.

Necesitatea „securizării” regiunii Balcanilor şi a M. Negre

Apreciem că **regiunea Balcanilor şi a Mării Negre**, **trebuie racordată la arhitectura de securitate euro-atlantică** şi să se bucure de interesul şi atenția concertata a principarilor actori, NATO şi UE, pe de o parte şi SUA, Rusia, China şi Japonia, pe de altă parte.

Extinderea cu succes a NATO şi UE prin incorporarea unui grup important de state din Centrul şi Sud-Estul Europei, majoritatea foste socialiste, precum şi **rezultatele obținute de către acestea în tranziția către democrație şi economia de piață**, au contribuit în mod definitiv la trezirea aspirațiilor din regiune. Multe dintre obstacolele şi constrângerile manifestate şi cronicizate de-a lungul timpului au început să se diminueze sau să dispară.

Un instrument de promovare a securității, stabilității şi păcii în zonă îl reprezintă **sistemul parteneriatelor existente** - atât cele strategice (SUA-Rusia, SUA-Ucraina, UE-Rusia), cât şi cele individuale, cu state PfP - care constituie cadrul favorabil de dinamizare a proceselor de globalizare şi democratizare, de acțiune preventivă împotriva amenințărilor şi provocărilor actuale.

Faptul că şi **în aceste regiuni este necesară o largă cooperare regională pentru asigurarea securității** decurge din multiple interdependențe de securitate ce se nasc în acest areal. Cooperarea trebuie să se axeze, aici, în primul rând, pe **prevenire, pe controlul şi acțiunea antiteroristă**, pe măsuri combinate, complexe - militare, politice, economice - de îmbunătățire a condițiilor de viață şi a egalității şanselor.

Este evident faptul că, în aceste circumstanțe, **valoarea strategică a regiunii Balcanilor şi a Mării Negre va continua să crească**, pe măsura conştientizării reale a importanței sale de către toți actorii politici majori cu interese în zonă, iar acest lucru va conduce cât de curând la definirea şi aplicarea unor politici specifice acestui areal.

Internaționalizarea procesului de securizare a regiunii este un mecanism care poate avea un efect deosebit de eficace şi benefic pentru garantarea păcii în această zonă. Aceasta presupune prezența politică, economică şi militară a NATO şi UE, pentru asigurarea unui management eficient de contracarare a amenințărilor asimetrice şi asigurarea condițiilor unei dezvoltări durabile.

2.2. State fragile în lupta lor spre democratizare şi instituții occidentale

Fragilitatea statală

În ultimii ani, problematica prăbuşirii statale a crescut în importanță pe agenda de securitate internațională, iar statalitatea fragilă a început să fie considerată un „*teren fertil*” pentru riscuri la adresa securității, cum ar fi terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, conflictele violente şi bolile epidemice. Funcțiile importante ale statului cuprind asigurarea securității interne şi externe, guvernare eficientă şi standarde de bază pentru bunăstarea socială şi economică. Statele fragile sunt acelea care nu sunt capabile sau nu au voința necesară pentru a exercita control asupra teritoriilor proprii, garantarea securității cetățenilor proprii, stabilirea instituțiilor eficiente pentru exercitarea actului politic şi impunerea legii şi asigurarea serviciilor publice esențiale, cum ar fi educație, sănătate şi fundamente structurale care să asigure creşterea economică. În lumina acestei descrieri, este clar că aproape toate statele din regiunea Balcanilor şi a Mării Negre pot fi caracterizate ca fiind fragile, într-o masură mai mare sau mai mică.

Problema fragilității statale este cea mai acută în regiunea M.Negre[6], în special în Republica Moldova şi în statele din Caucazul de Sud, unde guvernarea slabă şi/sau autocratică şi sărăcia exagerată sunt acompaniate de conflicte ruinante şi amenințări la adresa integrității teritoriale. Chiar şi în acele state ale regiunii în care nu există o amenințare directă la adresa

[5] Centre for European Policy Studies: Fabrizio TASSINARI, “A Synergy for Black Sea Regional Cooperation: Guidelines for an EU Initiative” .

[6] Tomas VALASEK, “U.S. Policy Toward the Caspian and Black Sea Region”

integrităţii teritoriale, cum este Ucraina, structurile democratice neconsolidate constituie o ameninţare permanentă la adresa stabilităţii sociale şi politice. În Balcanii occidentali, perspectiva integrării europene a fost folositoare pentru diminuarea semnificativă a riscurilor la adresa securităţii, chiar dacă aceste state continuă să sufere din cauza slăbiciunii instituţiilor indigene care nu au capacitatea de a-şi îndeplini funcţiunile esenţiale în plan politic, economic şi social, în timp ce potenţialele tensiuni etnice destabilizatoare, la nivel intern şi regional, sunt pe cale să răbufneasacă. Pe teritoriul ambelor regiuni, mecanismele inadecvate de impunere a legii permit înflorirea corupţiei şi a crimei organizate. În concluzie, toate statele din regiunea Balcanilor şi a Mării Negre sunt state în perioadă de tranziţie în care transformările politice şi economice – şi, în unele cazuri, chestiuni fundamentale ale securităţii naţionale – rămân nerezolvate şi incomplete.

Progresul în domeniul reformelor democratice şi al orientării spre economia de piaţă

Regiunea Balcanilor şi a M. Negre au înregistrat progrese în direcţia stabilirii unor instituţii democratice şi orientate spre economia de piaţă, crescând astfel perspectivele lor de apartenenţă la organismele euroatlantice. Este cazul Bulgariei şi României, care au implementat programe susţinute de reformă economică şi politică, având drept scop accederea în UE, în 2007. Similar, Turcia s-a angajat în reforme susţinute care implică democratizarea, îmbunătăţirea relaţiilor civili-militari, stabilizare economică, îmbunătăţirea relaţiilor între populaţia kurdă şi guvernul central. Cele trei state sunt deja membre cu drepturi depline ale NATO. În afară de problemele, încă nerezolvate, în ceea ce priveşte Muntenegru şi Kosovo, regiunea Balcanilor de Vest – cu ritmuri diferite – continuă să-şi consolideze structurile statale şi îşi orientează eforturile pentru îndeplinirea criteriilor de accedere la UE. Mai nou, deşi încă în proces de consolidare, democraţiile din Georgia şi Ucraina au subliniat în repetate rânduri interesul lor în a coopera mai intens cu NATO şi UE, iar alte state, precum R. Moldova şi Armenia, au declarat interesul lor în strângerea relaţiilor cu UE, NATO şi OSCE.

Aspecte ale identităţii regionale

Pe măsura orientării spre democraţie şi economie de piaţă, statele din regiunea Balcanilor şi a M. Negre nu au făcut încă faţă standardelor unei identităţi şi a cooperării regionale, care sunt esenţiale pentru promovarea securităţii şi stabilităţii. Cooperarea regională se confruntă cu multe obstacole datorită pre-condiţiilor necesare – cum ar fi aspectele referitoare la stabilizarea conflictelor şi a stabilităţii statale, extinderea legăturilor economice, îmbunătăţirea infrastructurii regionale – care nu au fost încă îndeplinite. În Balcani, grupuri naţionale au avut tendinţa de a respinge identitatea lor „*balcanică*” datorită conotaţiilor negative ale termenului şi s-au concentrat pe crearea identităţii „*Sud-Est Europene*”. Identitatea regională în statele din regiunea M. Negre este, încă, mai puţin dezvoltată şi a câştigat în dinamism, foarte recent.

Rolul actorilor interni importanţi

Liderii occidentali au subliniat necesitatea cooperării regionale în Balcani, ca o pre-condiţie, pentru accederea în organismele euroatlantice, dar au acordat o atenţie insuficientă dezvoltării unei identităţi regionale în regiunea M. Negre, în ciuda nenumăratelor exemple importante de abordări „*de jos în sus*”, orientate spre regionalism, iniţiate de actorii din regiune. **În primul rând**, organizaţia **Cooperării Economice în M. Neagră** (*Black Sea Economic Cooperation - BSEC*), înfiinţată în 1992, pentru promovarea comerţului şi a integrării economice între statele din regiunea M. Negre, şi-a extins recent domeniile de activitate dincolo de cooperarea economică, analizând aspectele referitoare la crima organizată, reţele de transport şi securitate. **În al doilea rând**, **Comunitatea Alternativelor Democratice** include 9 state din Balcani, zona Baltică şi a M. Negre, cu observatori din SUA şi UE, orientată spre promovarea valorilor democratice, a stabilităţii regionale şi a prosperităţii economice. **În al treilea rând,** România şi Bulgaria au devenit din ce în ce mai categorice în promovarea integrării regionale în M. Neagră şi au promis să promoveze interesul acestei politici externe în cadrul UE, ca membri cu drepturi depline ai acestui organism.

Aceste tentative locale de dezvoltare a colaborării regionale constituie un potenţial considerabil pentru întărirea legăturilor dintre instituţiile occidentale şi regiunea M. Negre, creând astfel momentul pentru elaborarea unor strategii euroatlantice mai cuprinzătoare, orientate spre această regiune.

Rolul actorilor externi

Comunitatea internaţională a hotărât să contribuie la rezolvarea conflictelor din regiunea M. Negre. **OSCE** joacă un rol central în eforturile de mediere pentru stabilizarea conflictelor din regiunea Transnistriei şi Nagorno-Karabakh. Rolul **UE** a crescut, gradual, în special prin desemnarea unor Reprezentanţi Speciali în Caucazul de Sud şi R. Moldova. Rolul **Rusiei** rămâne mai puţin transparent în ceea ce priveşte instigarea la tulburări şi stabilizarea acestor conflicte, în anumite momente ale evoluţiei acestora. În pofida acestor eforturi pe plan internaţional, conflictele din regiunea M. Negre rămân „*îngheţate*”– nici active, nici rezolvate – şi, de aceea, continuă să constituie ameninţări în escaladarea în violenţe fără precedent. Zone dedicate fărădelegilor datorită conflictelor violente asigură un „*paradis*” sigur grupurilor teroriste. Permit înflorirea crimei organizate, împiedică investiţiile interne şi internaţionale necesare creşterii economice, lăsând

astfel zone întregi şi ţări într-o situaţie de instabilitate. Ca rezultat, rezolvarea paşnică şi durabilă a conflictelor în regiunea Balcanilor şi a M. Negre reprezintă un factor important pentru promovarea stabilităţii în vecinătatea imediată a comunităţii euroatlantice.

Concluzii

În lumea globalizării a secolului XXI, Europa, SUA şi Rusia se confruntă, cu siguranţă, cu o multitudine de riscuri şi ameninţări. Crizele economice internaţionale, politice, de securitate şi umanitare au exercitat o presiune crescândă asupra acestor actori, astfel încât aceştia au devenit actori universali. La uşile lor „*se aştern*”, încă, două dintre cele mai importante provocări. Balcanii şi M. Neagră sunt zone geopolitice de importanţă deosebită unde aspectele critice ale păcii, securităţii, democratizării, dezvoltării şi energiei se intersectează, iar instabilitatea în aceste regiuni va proiecta instabilitate în „*inima*” comunităţii euroatlantice şi în Rusia.

Au fost făcuţi paşi semnificativi, atât de către actorii interni, cât şi de cei externi, pentru promovarea stabilităţii şi prosperităţii în aceste regiuni. Lipsa unor politici precise, coerente şi sustenabile reprezintă, încă, o „*ruptură*” strategică ce trebuie luată în considerare.

În concluzie, sunt necesare 6 „*calităţi*” pentru a se atinge nivelul de sinergie dorit în aceste regiuni:

- **Coordonare**: motivaţia trebuie să fie aceea a conturării şi integrării activităţilor, instituţiilor şi mecanismelor regionale deja existente.
- **Pragmatism**: nu trebuie să existe o listă lungă de priorităţi nominale, accentul trebuind să fie pus pe proiecte fezabile, în fiecare sector de parteneriat.
- **Drept legal la proprietate**: ideea este de a sprijini iniţiative credibile care provin din regiuni şi de a încuraja organizaţiile regionale existente, cum ar fi BSEC, pentru a particulariza şi canaliza specificul economic al activităţii acestora.
- **Flexibilitate**: aria geografică trebuie să varieze în funcţie de natura provocărilor.
- **Consecvenţă**: regionalismul zonelor Balcanilor şi al M. Negre trebuie să spijine dinamicile la scară mai mare, privind spre nivelurile continental şi internaţional: extinderea UE şi a NATO, securitatea energetică etc.
- **Vizibilitate**: cadru organizatoric sinergic pentru organizarea cooperării în aceste regiuni, conjugat cu un Forum al M. Negre, trebuie să constituie un semnal referitor la importanţa pentru care UE ar trebui să o acorde acestor regiuni.

Acest eseu a radiografiat provocările importante şi legăturile instituţionale care caracterizează regiunile Balcanilor şi a Mării Negre, sugerând posibilele răspunsuri politice pentru a analiza aceste probleme şi oportunităţi. Comunitatea Euro-Atlantică şi Rusia – şi, în particular, Uniunea Europeană – trebuie să găsească acum modalităţi decisive şi constructive de cooperare, atât între statele din aceste regiuni, cât şi cu actorii locali, pentru a continua obţinerea de progrese în procesul de realizare a unei Europe unite şi libere.

MANIFESTĂRI ŞI TENDINŢE POLITICO-MILITARE ÎN ZONA MĂRII NEGRE

Colonel dr. Mihai GOIA

The geographic environment, especially that one related to sea and river, has always influenced the states, has redefined the relationship between states and it has influenced in an active way the frame of mind and the social organization of different populations/nations.

The setting of a country on the seacoast contributes at a typical socio-economic way, built on a solid geostrategic unit, with an important influence of that aria included by the sea but also that one included by the river.

The sea going-fluvial space is generating and will generate an obvious geopolitics, will be submitted to some geostrategic attitudes and tendencies that determine any state from the aria to own a "sense of the space".

The Romanian position at the Black Sea, was and will always remain dominated by the different interests of the power centers, in front of which it is imposed a great effort in all domains to be aware more in the extern plan and in the interests of the country, some of the most important features of this position.

1. Consideraţii teoretice şi repere istorice

Problema poziţiei geostrategice a Mării Negre şi a teritoriilor din jurul său a fost analizată şi dezbătută cu diferite ocazii, dar subiectul nu este epuizat. Această poziţie, deosebit de importantă, nu putea fi trecută cu vederea de marii geostrategi ai lumii, iar lucrările acestora sunt generoase. Din aceste lucrări la care subscriem şi la care mai adăugăm se pot desprinde următoarele aspecte:

- existenţa unui stat pe litoralul maritim contribuie la dezvoltarea unor particularităţi socio-economice, ceea ce va genera politicilor de securitate şi apărare naţionale valenţe, exigenţe şi calităţi ce trebuie serios studiate şi rezolvate în preocupările conducerii strategice;
- poziţia unui stat la mare, se constituie într-o unitate geografică solidă, cu o influenţă însemnată asupra mării, de aici rezultând o combinare a factorilor maritimi cu cei continentali, pe care statul trebuie să o valorifice în politica sa internă şi externă;
- orice zonă maritimă sporeşte dezvoltarea statelor riverane;
- prin importanţa sa zona generează tendinţe de dominaţie, relaţii „idilice", prozelitism/ostilitate;
- acest spaţiu poate genera dispute teritoriale mascate prin agresiuni de natură şi amploare diferite;
- se pot produce fenomene de integrare, de multe ori prin absorbţie, a unor regiuni importante din litoral, spaţii cu materii prime şi dezvoltate economic în zone proiectate pentru interese continentale;
- convieţuirea cu dificultate a unor popoare cu grade diferite de dezvoltare şi civilizaţie;
- tendinţe transfrontaliere din direcţii şi cu orientări diferite, care se pot ciocni oriunde şi oricând, cu repecusiuni majore asupra relaţiilor de vecinătate între statele maritime. Astfel putem enunţa – spaţiul maritim generează şi va genera o geopolitică evidentă, va fi supus unor atitudini şi tendinţe geostrategice tot mai clare şi contradictorii, ceea ce determină orice stat din zonă să posede un „simţ al spaţiului" deosebit de dezvoltat şi să acorde o atenţie deosebită „calităţii vecinătăţii".

Iată câteva repere istorice ale "geopoliticii pontice". Dintotdeauna, Marea Neagră fost o arie de convergenţă şi contradicţie de interese majore - politice, economice şi implicit strategic-militare - şi de interferenţe culturale, toate acestea au marcat o permanentă rivalitate între puterea continentală şi puterea maritimă.

Aflat în centrul unei vaste arii de interdependenţe, astăzi cea mai bătută de valurile schimbărilor de pe întreaga noastra planetă, bazinul pontic a fost de-a lungul timpurilor fie receptacol al curentelor istorice izvorâte în spaţiul euro-asiatic, fie epicentru al mişcărilor care s-au răsfrânt asupra acestuia. Din vremuri străvechi, ţărmul nordic al marii a devenit sălaşul migratorilor veniţi din Iran prin Caucaz - sciţi, sarmaţi - sau din Asia Centrală şi din Extremul Orient - turci sau mongoli -, care au alcătuit vaste dominaţii politice, "imperiul stepei", în permanentă metamorfoză etnică.

Marea Neagră a fost însă şi una dintre căile de pătrundere a lumii mediteraneene în spaţiul asiatic, în căutarea produselor mult preţuite şi a fabuloaselor avuţii ale Orientului. "Buzunar al Mediteranei" a calificat istoricul francez Fernand Braudel Marea Neagră, expresie care evidenţiază atât situarea ei geografică, cât şi funcţia conferită de această poziţie în configurarea continentului euro-asiatic.

În răstimpurile de libertate, când îşi recupera integral rostul de centru de atracţie pentru arii geografice îndepărtate, din Europa şi din Asia, Marea Neagră a exercitat un puternic magnetism şi pentru spaţiul central-european. În asemenea împrejurări, Marea Neagră devenea, potrivit caracterizării celui mai de seamă cercetător al trecutului ei, Gheorghe I. Bratianu, "placa turnantă a economiei mondiale", fireşte a lumii cunoscute în vremea de care s-a ocupat istoricul român. Această funcţie a fost considerabil slujită de

bratele întinse de mare spre interiorul continentului, fluviile Dunărea, Nistrul, Niprul si Donul.

Locuitorii spațiului carpato-danubiano-pontic au tins constant să-şi asigure legătura cu marea, dimensiune esențială a împlinirii lor economice şi politice. Istoria acestui spațiu, locuit de români sau de predecesorii lor, a fost o permanentă alternare între perioadele de restrişte, de repliere în zona munților şi a ariilor submontane, şi cele de afirmare caracterizate în mare masură de restabilirea legăturii cu marea. Inchegată într-o puternică uniune de triburi, societatea dacă în timpul lui Burebista şi-a asigurat ieşirea spre țărmul nord-vestic al Pontului Euxin, unde se instalaseră cu secole înainte coloniştii greci. Când, după mai bine de un mileniu, în urma refluxului popoarelor migratoare din spațiul carpato-dunărean s-au constituit statele româneşti, un impuls elementar le-a îndrumat pas cu pas spre cursul inferior al Dunării şi spre Marea Neagra. Contactul durabil cu marea si beneficiile trase din acest contact în plan economic şi cultural le-au asigurat un rol însemnat în relațiile internaționale în secolele XIV-XVI si mijloacele de a-l susține. Primii domni ai Țării Româneşti şi-au asigurat ieşirea spre Marea Neagră în conflict cu Regatul Ungar, care se străduia din răsputeri să-şi croiască acces liber la ceea ce navigatorii genovezi si venețieni numeau "Marea cea Mare". Mircea cel Bătrân a desfăşurat o remarcabilă politică pontică în cadrul rezistenței sale antiotomane.

Moldova, născută şi ea la poalele munților, s-a orientat la rândul ei, firesc, spre mare; la sfârşitul secolului al XIV-lea, Roman Muşat asuma, cel dintâi din şirul domnilor Moldovei, titlul de domn "de la munte până la Marea cea Mare". Ştefan cel Mare a conceput un grandios plan pontic în cadrul luptei sale cu puterea otomană în expansiune. Salvarea sau restaurarea libertății Mării Negre, după ce turcii au preluat controlul Strâmtorilor, a fost sensul primordial al înfruntării sale eroice cu statul otoman.

Renăscută în secolul al XIX-lea, după înlăturarea dublului "protectorat" al Rusiei şi al Imperiului Otoman, viața de stat românească, încorporată într-o unică formație, România, a căutat, firesc, drumul spre mare şi l-a găsit în cele din urmă, odată cu independența statală. Istoricii români cei mai de seamă, ca şi oamenii politici de odinioară au înțeles însemnătatea Mării Negre şi i-au acordat locul cuvenit în acțiunea şi în cercetările lor. E suficient să amintim investigațiile şi publicațiile lui Nicolae Iorga şi ale lui Gheorghe I. Brătianu, pentru a înțelege valoarea exceptională a contribuției româneşti în acest domeniu însemnat al studiilor istorice.

Revenind la prezent, opinăm că o viziune denaturată asupra acestuia este cea mai proastă cale de a te pregăti pentru provocările viitorului. Aspectele prezentate mai sus, ne fac să credem că la Marea Neagră în momentul de față există o rivalitate politică şi economică a tuturor centrelor de putere la care se adaugă rivalități mai vechi sau mai noi între statele riverane.

2. Influența extinderii NATO şi a UE

Marea Neagră a devenit, în special după 11 septembrie 2001 dar mai ales odată cu extinderea NATO (2002) şi UE(2007) un spațiu de complicată întrepătrundere a frontierelor geopolitice şi geoeconomice şi un cadru de afirmare a noii comunități euro-atlantice. De fapt, noua configurație a Mării Negre se anunța încă din anii '90 când s-au trasat primele proiecte ale drumurilor care vor transporta resursele energetice ale Estului - semiperiferie către zona euroatlantică calificată.

De ce, până în acest moment, Marea Neagră a fost mai puțin disputată? Fiind localizată geografic la intersecția spațiilor de securitate europene, euro-asiatice şi ale Orientului Mijlociu, Marea Neagră nu a fost considerată a fi centrul nici uneia din ele . În acest sens explicația occidentală este clară: „Când a venit rândul Europei, prioritatea noastră au reprezentat-o țările care se întindeau de la statele baltice până la cele din Balcanii Orientali. Când a fost vorba de fosta Uniune Sovietică ne-am concentrat atenția asupra realizării unei noi relații de cooperare cu Moscova. Şi pe lângă conflictul israeliano-palestinian, interesele şi atenția din politica noastră pentru Orientul Mijlociu erau limitate de regulă la granița de sud a Turciei". La aceste argumente se adaugă faptul că, pe de o parte, conflictul din fosta Iugoslavie a direcționat în bună măsură atenția spre acest spațiu iar conflictele înghețate (Transnistria, Albania, Osetia de Sud, Karabah) şi situația reziduală lăsată prin destrămarea Uniunii Sovietice au fost ignorate. Socotită şi de către occidentali drept o zonă de „străinătate apropiată" a Moscovei, în care aceasta din urmă are interese speciale, Marea Neagră a captat foarte puțin atenția Occidentului. Totuşi, astăzi, regiunea Mării Negre se află în epicentrul eforturilor occidentale de a-şi proiecta interesele spre Caucaz şi Orientul Mijlociu. Pe măsură ce NATO îşi extinde atribuțiile şi se pregăteşte pentru o implicare pe termen lung în Afganistan, luând în considerare şi asumarea unor responsabilități suplimentare în Irak, regiunea Mării Negre începe să fie privită într-o altă lumină.

În concluzie, lărgirea NATO şi UE până la granițele Marii Negre şi mai cu seamă aspirațiile globale ale acestor organizații determină ieşirea Mării Negre din „ conul de umbră'' al periferiei Europei şi promovarea unei noi realități geopolitice, de interferență cu alte zone, Asia Centrală şi Orientul Mijlociu.

3. Riscuri şi vulnerabilități

Riscurile şi vulnerabilitățile lumii contemporane se asociază cu resursele materiale existente, condițiile de mediu cu multiple ipostaze ale

naturii şi comportamentului actorilor statali şi nonstatali.

Evoluţiile recente au dus la constituirea unor aranjamente regionale şi subregionale în cadrul iniţiativelor subregionale din Europa este şi Consiliul de Cooperare al Mării Negre.

Marea Neagră este o zonă tulbure. Ea adăposteşte trei tipuri de trafic: traficul de droguri din ţările asiatice spre Europa Occidentală, traficul de persoane din fostul spaţiu sovietic spre Uniunea Europeană şi traficul de arme.

Formarea unei regiuni a ţărilor Mării Negre s-a dovedit a avea o serie de avantaje importante, între care le menţionăm pe cele mai vizibile:

- capacitatea de a atrage mai bine atenţia Occidentului în care un grup de ţări de importanţă redusă sunt grupate într-o regiune al cărei profil este scos în evidenţă printr-o campanie de sensibilizare;
- simplificarea modalităţilor de mobilizare a resurselor în cazul în care este oferit un singur cadru, în loc de mai multe;
- răspândirea mai facilă a bunelor practici de la partea mai dezvoltată a regiunii către cea mai puţin dezvoltată.

Zona Mării Negre ridică imense provocări ce pot fi rezumate astfel:

- construcţia statală: aceste state ocupă poziţii de vârf în clasamentul „statelor captive" elaborat de Banca Mondială, iar politicile lor, în ciuda revoluţiilor portocalii din Ucraina şi Georgia, nu au dat încă naştere unor sisteme politice echilibrate ca un prim pas în direcţia găsirii unei soluţii permanente pentru problema „statului captiv";
- construcţia naţională a unor state: conflicte îngheţate în Republica Moldova, Georgia, Armenia-Azerbaidjan, precum şi probleme cu minorităţile în Ucraina şi Caucazul de Nord;
- construcţia socială: ţările regiunii Mării Negre se bazează doar pe mici comunităţi democratice şi pro Occidentale, mult mai reduse ca dimensiuni decât în estul Balcanilor. Ceea ce au în comun cele două zone este proporţia ridicată de populaţii dependente. Din cauza inexistenţei reformelor economice, multe persoane supravieţuiesc doar pe baza statutului de asistat social al statului.

Deşi limbajul politic actual, în special cel occidental, este impregnat de expresii de genul „noua importanţă strategică a Mării Negre" este clar că problemele cu care se confruntă regiunea sunt preponderent unele pre-11 septembrie 2001. Astfel, se clamează necesitatea realizării unui model de securitate prin utilizarea/completarea reciprocă a unor formule regionale cum sunt ONU, OSCE, UE, NATO/Consiliul de Parteneriat Euro-Atlantic (EAPC)/Parteneriatul pentru Pace(PpP), Iniţiativa de Cooperare în Europa de Sud-Est (SECI), GUUAM, şi Organizaţia Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN).

Foarte activă în special în fostele republici sovietice de cultură islamică, Turcia, cel mai important pilon american la graniţa masei continentale şi culturale ruseşti, reprezintă unul din liderii regionali în Marea Neagră. Ambiţiile Turciei au la bază în bună măsură convingerea că în urma dezintegrării URSS şi Iugoslaviei îi revine misiunea de a restabili influenţa politică, economică şi mai ales culturală asupra fostelor teritorii ale Imperiului Otoman. Deşi forţele navale turce înregistrează o anumită dezvoltare, ea trebuie pusă pe seama necesităţii de a păstra avantajul militar asupra Greciei în zona Mării Egee şi a Ciprului. Astfel, deşi o prezenţă semnificativă în Marea Neagră, flota turcă are ca principal obiectiv asigurarea securităţii Strâmtorilor şi mai ales capacitatea de a opera în cadrul strategiilor NATO. Implicată în diverse scheme de colaborare regională (OCEMN, BLACKSEAFOR) Turcia are o serie de interese proprii pe care şi le promovează nu întotdeauna în consonanţă cu acelea ale aliaţilor riverani din NATO (România şi Bulgaria), conştientă de faptul că nici o strategie regională nu va putea face abstracţie de viziunea sa.

Pe de altă parte, unii analişti politico-militari ruşi consideră că factorul "terorismului islamic" reprezintă pentru americani doar un pretext pentru realizarea propriilor obiective dintre care cel mai important este asigurarea influenţei Washingtonului asupra ţărilor est – europene, Caucazului şi Orientul Mijlociu. Dispunând (apreciază aceştia) de o bază militară pe malul Mării Negre (baza aeriană Mihai Kogălniceanu), Pentagonul va primi posibilitatea de a controla situaţia din întreaga regiune a Mării Negre şi mai ales a Bosforului şi Dardanelelor. În plus Constanţa este şi o cheie spre Dunăre, care ar putea deveni cea mai importantă arteră fluvială pentru transportul de petrol caspic şi românesc în ţările europene. A controla Dunărea este acelaşi lucru cu a controla Europa.

Din cele afirmate mai sus, putem aprecia că principalele riscuri şi vulnerabilităţi ce se manifestă în prezent la Marea Neagră sunt:

- competiţia economică declanşată de exploatarea şi transportul petrolului din Asia Centrală, Marea Caspică şi Orientul Mijlociu;
- instabilitatea politico-economică din unele state ex-sovietice din apropierea Mării Negre;
- crizele economice, sărăcia, corupţia şi emigraţia clandestină;
- promovarea acerbă a intereselor statelor islamice în Europa şi stimularea fundamentalismului islamic în rândul unor grupuri etnice compacte din sud-estul Europei;
- intensificarea acţiunilor extremiste ale popoarelor islamice, îndeosebi în rândul intelectualilor şi tinerilor;
- mişcările separatiste, terorismul, sabotajul şi pirateria;
- conflictele interetnice şi interreligioase;

- crima organizată, traficul ilicit de arme, droguri, materiale periculoase şi carne vie;
- existenţa surselor ascunse de finanţare pentru grupurile teroriste;
- vecinătatea unor teatre de acţiuni militare;
- catastrofele naturale, accidentale sau provocate intenţionat;
- poluarea tot mai accentuată a mediului.

Din cele expuse mai sus observăm că se desprind două posibile soluţii de eliminare a riscurilor şi vulnerabilităţilor ameninţărilor din regiunea Mării Negre:

- *cooperarea regională*, luând în calcul şi integrarea viitoare a acestei regiuni în organismele europene; Această soluţie este mai uşor de enunţat decât de realizat, deoarece vor exista mai multe probleme în realitatea imediată. În această situaţie ne vom confrunta cu o „Dilemă de Securitate”: securitatea regională semnifică o multiplicare a contactelor, deschiderea unor noi puncte de trecere la frontieră, facilitarea schimburilor comerciale şi comerţului între ţări. Pe de altă parte, logica de securitate a Uniunii Europene presupune securizarea frontierelor şi controlul strict al circulaţiei persoanelor. Este puţin probabil să credem că aceste două logici pot coexista sau că există soluţii miraculoase pentru a le rezolva pe amândouă în acelaşi timp;

- *redistribuţia*, părţile mai bogate ale regiunii le asistă pe cele sărace fie prin ajutoare financiare fie prin investiţii aşa cum au făcut scandinavii cu balticii. Această soluţie poate duce la o altă capcană, la o „Dilemă a Dezvoltării”: din păcate, nu există lideri detaşaţi ai dezvoltării economice în zona Mării Negre care să susţină acest exerciţiu. Apare astfel ca o necesitate, asistenţa financiară a Uniunii Europene în această regiune, dar Uniunea Europeană este implicată masiv în problemele de finanţare ale noilor membri, iar tema Mării Negre nu reprezintă încă o prioritate a acesteia.

În concluzie, se poate aprecia că zona Mării Negre este caracterizată de o insecuritate ridicată, iar România nu va putea rezolva singură toate conflictele inghețate din regiune, deoarece potențialul său economic şi militar nu îi permite o asemenea acțiune.Analiştii din România nu fac decât să atraga atenția asupra urgenței de a calma aceste focare de conflict şi riscuri, considerând că un acord între marile puteri cu interese în spațiul pontic – UE, Statele Unite, Rusia şi Turcia – reprezintă o soluție posibilă pentru rezolvarea conflictelor înghețate din această regiune.

4. locul României în actuala configuraţie a zonei Mării Negre

Interesele ţării noastre la Marea Neagră sunt corespunzătoare politicii avute la litoralul acesteia, ele fiind de natură strategică prin faptul că una din poziţiile cheie ale acestei mări o reprezintă gurile Dunării, împreună cu Canalul Dunăre-Marea Neagră, aflate pe teritoriul românesc.

În noul context sud-estic şi estic european şi chiar în ansamblul continentului credem că România şi-a ameliorat destul de evident poziţia sa geopolitică, continuând să îndeplinească rolul unei „punţi de legătură”, de „placă turnantă” a relaţiilor intereuropene şi a acelora dintre Europa şi regiunile învecinate la est şi sud.

Dar în acest spaţiu situaţia politică rămâne în continuare fluidă. Pentru diminuarea efectelor acestei situaţii şi pentru sporirea stabilităţii în această zonă sunt necesare o serie întreagă de măsuri:

- recunoşterea statelor importante de la Marea Neagră ca „actori apreciaţi” în definirea şi rezolvarea problemelor europene;
- o mai mare fermitate şi siguranţă în promovarea proiectelor de viitor ale Occidentului pentru această zonă;
- o „reprezentare geopolitică” mai clar conturată în preocupările structurilor de securitate europene pentru acest spaţiu;
- cu toate problemele interstatale delicate existente, promovarea unor relaţii pozitive de cooperare şi colaborare trebuie să devină preocuparea permanentă în politicile statelor riverane;
- extinderea fundamentului economic pentru realizarea unui echilibru geopolitic la Marea Neagră, ca premisă şi garanţie a unui „parteneriat pentru dezvoltare” în sud-estul şi estul european.

Înţelegând bine particularităţile poziţiei sale geografice şi valoarea actuală a poziţiei geostrategice a României suntem obligaţi să nu mai acceptăm rolul unui "simplu pion" în jocurile geostrategice, ci să-şi conserve în continuare statutul de "actor important" pentru a rămâne "beneficiarul de jure şi de facto" al poziţiei pe care o are la Marea Neagră. În acest scop, trebuie să se manifeste o continuă reproiectare a strategiei securităţii României pe baza unor expertize prospective şi evoluţiei contextului geopolitic, a jocului de interese între diferite centre de putere. Având în vedere noua configuraţie statală creată în jurul Mării Negre opinăm că există mai multe puncte de vedere din care trebuie examinată problema ţării noastre în actuala arhitectură geostrategică pontică.

Vom prezenta în sinteză doar patru dintre acestea:

- avem de-a face cu o extindere a valorii geostrategice a acestui spaţiu de la zonală/regională la alta continentală/intercontinentală, marea delimitând o importantă „poartă de acces în Europa”, iar confruntarea pentru accesul la „cheia” ei va genera interferenţe geopolitice majore;
- dezvoltarea adecvată a zonei danubiano-pontice va favoriza contactul între centrele de putere, va amortiza impactul civilizaţiilor şi va spori valoarea geostrategică a spaţiului, deoarece problema va deveni amplă şi

mai complexă decât satisfacerea unor interese economice strict delimitate;

- în toată dimensiunea ei zona joacă rolul unei „artere vitale", de aceasta legându-şi existenţa un număr mare de state slab dezvoltate, prin intermediul ei se intensifică relaţiile est-vest şi nord-sud ale Europei şi nu în cele din urmă această zonă conectează importante spaţii intercontinentale;

- în perspectiva racordării acestui spaţiu la acele căi economice atât din vestul european, cât şi din zona euro-asiatică.

Luând în considerare documentele oficiale ale administraţiei de la Bucureşti, poziţionarea României în această arhitectură geopolitică porneşte de la faptul că, riscurile şi oportunităţile din zona Mării Negre sunt similare cu cele din alte spaţii, de exemplu Mediterana, se poate crea o viziune comună care să coaguleze Europa de Sud-Est, Marea Neagră, Caucazul şi Mediterana iar această viziune comună ar trebui să aibă printre obiective şi asigurarea securităţii şi stabilităţii în regiune şi securizarea rutelor energetice. Totodată, România subscrie la politicile NATO şi UE de a sprijini procesele democratice în regiune şi la acordarea de asistenţă directă statelor în tranziţie.Stabilitatea va fi proiectată în ariile adiacente Mării Negre în armonie cu politicile NATO şi UE.

Totodată, România trebuie să sprijine aceste procese şi prin „dezvoltarea relaţiilor de cooperare cu Federaţia Rusă ca jucător regional major". Ca membru fondator al Organizaţiei pentru Cooperare Economică la Marea Neagră, România sprijină obiectivele acesteia (dialog continuu cu UE, Pactul de Stabilitate, lupta împotriva crimei organizate, Planul de Acţiune în domeniul transporturilor), considerând că organizaţia are un potenţial semnificativ pentru dezvoltarea cooperării economice la nivel regional, pentru promovarea stabilităţii şi securităţii, ca şi pentru construirea unei comunităţi de interese şi valori la Marea Neagră. Dincolo de retorica oficială a Bucureştiului, valoarea strategică a României în zona Mării Negre a fost remarcată şi de preşedintele SUA, George Bush care, în cursul vizitei sale la Bucureşti, a prefigurat oarecum rolul pe care Statele Unite îl rezervă României menţionând în discursul rostit în Piaţa Universităţii din Bucureşti: „you can help our Alliance to extend a hand of cooperation across the Black Sea". În acest context, este clar că situarea regiunii în vecinătatea imediată a NATO (şi a UE), dar şi a Orientului Mijlociu Lărgit, amplasarea unor facilităţi militare americane pe ţărmul românesc şi bulgăresc al Mării Negre, acumularea în cadrul său a problemelor nerezolvate ale Europei (conflictele îngheţate, criminalitatea transfrontalieră, deficitele democratice), dar şi prezenţa unor importante resurse energetice de interes pentru SUA şi statele europene sporesc valoarea strategică a României în regiunea Mării Negre pentru comunitatea euro-atlantică. În cadrul NATO, România, alături de Bulgaria şi Turcia, a promovat în premieră tema Mării Negre în pregătirile Summit-ului NATO de la Istanbul. Astfel, importanţa regiunii pentru comunitatea euro-atlantică şi disponibilitatea NATO de a dezvolta un rol în regiune, complementar iniţiativelor regionale şi-a găsit consacrarea, în cadrul comunicatului Summit-ului.

În concluzie, se poate spune că Marea Neagră este un spaţiu de întrepătrundere a intereselor marilor actori globali iar poziţiile unor jucători mai mici trebuie să se configureze prin raportarea permanentă la aceste interese. Faptul că România şi Bulgaria sunt astăzi avanposturile NATO la Marea Neagră iar SUA a decis amplasarea unor baze militare în aceste ţări arată foarte clar că jocul de şah pentru stăpânirea acestei zone este în desfăşurare, iar România este o piesă importantă a acestuia, dar şi frontieră de est atât pentru Uniunea Europeană cât si pentru Alianţa nord-atlantică. Marea Neagră şi fluviul Dunărea pot asigura României una din condiţiile dezvoltării şi o perspectivă economică desosebit de favorabilă şi prietenoasă.

De asemenea, România este interesată ca regiunea Mării Negre să fie stabilă, democratică şi strâns relaţionată cu structurile europene şi euroatlantice.

Bibliografie selectivă:

1. Geopolitica Nr.1(5) / 2005;
2. Marea Neagră: trecut şi actualitate (Şerban Papacostea);
3. **Dilemele Mării Negre**; Alina Mungiu Pippidi, SAR: Raport asupra guvernării No.20;
4. **Elemente de artă strategică**, lucrare colectivă, Fundaţia Colegiului Naţional de Apărare, Bucureşti, 2001;
5. **Soluţionarea crizelor internaţionale**, Teodor FRUNZETI, Institutul European 2006;
6. *Relaţiile politico-militare în zona extinsă a Mării Negre*, Comandor Ion STAN, Gândirea Militară Românească nr.4/2006.

THE IMPORTANCE OF THE BLACK SEA REGION FOR EUROPE'S SECURITY: BULGARIA'S POINT OF VIEW

Dr. Ivaylo IVANOV

The borders of the EU for the first time reached the Black Sea coast at the beginning of this year with the accession of Bulgaria and Romania. The European West and East are part of one and the same political union for the first time from the times of the Roman Empire. Despite different political and cultural tradition and tragic historical destiny this region of Europe has always been part of European civilization. That is the reason public opinion in the old member states of the EU never to reject the right of Bulgaria and Romania to be member states. Of course after they fulfill accession criteria and that was a public debate in different member states – if we fulfill accession criteria and are enough prepared, not should be or not members of the Union.

That is not the only reason Bulgaria and Romania to be member states of the EU. The Black Sea Region and Caucasus have become strategic importance for security of Europe in the last decade and especially in last few years. The region is field for different clashed of interests and visions for its future. The first one is that in the region should be kept the existing status quo and it remains "closed" for external influences from countries not belonging to the region. The second one is that region should be opened for close partnerships and co-operations with the new countries from Europe to America. Membership in organizations as EU and NATO is desirable. If the EU wants to have significant role and influence over processes in the Black Sea Region and respectively to provide more active policy for defending its interests, it's necessary at least Bulgaria and Romania to be members of the union.

From Bulgaria's point of view, the Black Sea Region is very important for Europe's security and for its future positions in international relations. After enlargement of NATO and EU with exception of the Western Balkans, where situation is still very fragile and unstable, the main threats for European security come from processes developing in the south and southeastern periphery of the continent. The EU has been trying to manage these threats coming from south with comprehensive initiatives as Euro-Mediterranean partnership more than ten years, but it paid real attention to the Black Sea Region just few months ago when launched Black Sea synergy initiative. The reason for that can be the membership of Bulgaria and Romania, but there is no doubt that EU takes into account increasing role of the region for Europe's security.

The Black Sea Region is a part of European security space. Historical evidence proves that it has strong influence over European security and has often been cause for conflicts between the Great Powers. The reason for that is because in the region are crossing borders three important geopolitical zones – European, Eurasian, and the Middle Eastern. Each one of them has specific features and carries different views for political and social model upon which have to develop society and state. Despite all differences there is something in common between them – each one sees the Black Sea Region as a space which being controlled allows penetrating and influencing processes in others two zones. From this point of view, the region has a key role of the ability of these three zones to act freely and to define and implement their policy and respectively their role and positions in international relations. Domination of one of them in this region undermines the positions and decreases influence of the others two zones. This policy of zero sum game destabilizes the Black Sea Region and creates continuing repeated crises, which affect Europe's security. Out of the region countries aspirations to have influence in the region and to push out their rivals and struggle between them for allies undermines mutual trust and opportunities for co-operation between countries in the Black Sea Region. That makes conflicts resolution very difficult and creates threats of rising new ones, which compels states in the region to seek for allies from outside. Consequences of that are deepening mutual mistrust and confrontation in the region. This process can be stopped only with inclusion of all countries in one external for the Black Sea Region security system because as result of historical experience and accumulated mistrust they can not establish their own regional security system.

Three states Bulgaria, Romania and Turkey are members of NATO at the moment, but in short and medium term it is not realistic and can not be expected all other Black Sea countries to become members of NATO. Obstacles for that are technical (some countries can not fulfill membership criteria) and political connected with Russian's objections of further enlargement of NATO. In addition to that, neither Russia wants to be a member of NATO nor NATO is ready to accept Russia as a member state. It must not forget that dynamics of security environment in the region depends on dynamics of relations both between Russia and others counties in the Black Sea Region and with external centers of power as the USA, the EU, Turkey and NATO. It is sure that excluding any country from the region and especially Russia from process of cooperation goes back the Black Sea Region in situation of policy of zero sum game, which will make all efforts

for its stabilization unsuccessful. It is also sure that stabilization or resolution of existing or rising crisis by using force is unacceptable and will have negative consequences for a long period.

To stop these negative processes and tendencies and to stabilize the Black Sea Region accession of all countries to EU seems much more realistic and possible. Despite that the main focus of the EU is not on the security field, from the beginning of 90`s it has continuously been developing diplomatic and military tools to establish crises management capabilities. Actually exactly the EU being a comprehensive organization, not specialized only in security field, is extremely important because gradually accession of countries to the union will not be seemed as a threat to security of the others which still are not members. Even Russia, which has strong objections to further NATO`s enlargement despite some political and economic arguments until now hasn't been declared that enlargement of the EU threatens it and has been deepening its cooperation with the EU in all areas. Integration of countries of the Black Sea Region in the EU will be a long time process, but experience of previous enlargements in Central and Eastern Europe has shown that a membership perspective is extremely powerful tool for stabilization and conflict resolution, as well as for making difficult and unpopular political and social reforms. Bulgaria and Romania know that from their own experience.

Membership of Bulgaria and Romania in the EU at the beginning of this year and accession negotiations with Turkey are evidence that process of changing of the region is a fact. The Black Sea Region will be a test for the Common foreign and security policy (CFSP) of the EU, which has to prove that cooperation, negotiation and positive stimuli are the right way for conflict resolution, not the use of force. If that not happens here, in this region, which is a part of the European civilization and security space, we can not expect CFSP to have success in others parts of the world where political and social tradition is completely different. Although at first sight it seems not so important for European's security, the failure of CFSP will have strategic consequences for the EU because it will define not only area of physical borders of the union, but also its weight and abilities to influence on global processes. If the EU can not manage with threats and crises within the Black Sea Region, how it is going to manage with threats and crises coming from outside Europe.

Traditional arguments for the importance of the Black Sea Region for Europe's security as a key energy and transport corridor, its role for fighting against terrorism, traffic of human beings, drugs, weapons and goods, migration have their significance, but much more important for Europe's security is the success of a model for handling security which has been existing more than 50 years. We often hear that this model is typical for Western Europe, has arisen in different historical condition and for that it can not work in our country or region. The success of this model in one region with multitude complicate problems will be evidence that these statements are wrong. That makes the Black Sea Region for Europe's security of such importance as evidence that the model of reaching security through cooperation and negotiation, which has been established in western part of Europe, can work in regions situated far from the West. There is no bigger guarantee for Europe's security than that this model to expand its action not only within the European continent, but also beyond it.

Through the Black Sea Region crosses an arc of instability which starts from the Middle East, includes Caucasus and ends to the Western Balkans. Many of the countries in these regions have problems with weak and inefficient public institutions, difficult political and social problems, internal and interstate territorial arguments and conflicts. All these factors create environment in which can arise different kind of threats from asymmetric - as religious extremism, terrorism and organized crime, to traditional - as interstate conflicts. This does not only influence, but also directly threatens European's security, because these negative processes start to reproduce themselves in various ways in neighboring countries. This zone of instability will grow and create more dangerous threats to Europe if it does not provide active policies to manage with them. The Black Sea Region has a key role, because it can cut this arc of instability separating extremely instable Middle East from the Western Balkans. This is important, because there is more and more facts that terrorist, criminal and religious organizations have been trying to use Western Balkans as a base from which to penetrate deeper inside Europe. Existence of significant ethnical and religious minorities in the Black Sea Region in combination with desire of many of them to have autonomous government or to establish independent state is a perfect cover for these illegal organizations, which trying to use that for making work of public institution ineffective and to create chaos. The process of conflict resolution not only will stabilize region and respectively will increase Europe's security, but also will contribute and enrich its experience and capabilities to manage with different kinds of threats and crises.

The importance of the Black Sea Region for Europe's security also depends on processes in the Middle East. The more crises there are, the more important it will be the Black Sea Region. The situation in Iraq will define dynamics of security environment in the Middle East in the next few years. In short and if things will not go better in long term Iraq will remain semi state with weak and inefficient public institutions, which can not establish control and provide stable security over country's territory. That

will keep insecurity in the region and will aggravate relations between countries within it, because they will be trying to reduce security vacuum and each one of them will try to have predominance in Iraq.

Processes in the Middle East also depend on Iran. If sanctions and negotiations do not make Iranian's nuclear program more transparent, the region will be involved in a spiral of violence and confrontation, which can not be stopped in a long time. On one hand if Iran acquires nuclear weapon that will not only be a threat for European's security and for the Black Sea Region, which is closer, but also will provoke nuclear race between countries within the Middle East. They consider Iran as a threat for their security even at the moment and some of them have declared that want to build nuclear power plants, which can be the first step towards developing their own nuclear programs. Proliferation of nuclear weapons in a region where states are unstable and often have interstate conflicts carries unpredictable risks. In addition to that, a possibility terrorist organization to obtain nuclear materials seems too realistic. On other hand, resolution of the crisis with Iranian's nuclear program by using of force will throw region to a chaos, which can provoke large-scale local conflict. In that situation is hard to estimate which decision is worse – whether Iran to have nuclear weapon or the use of force, if other measures do not work.

Regardless of what will happen in Iraq and the Middle East as a whole, the Black Sea Region will have a key role for geographic restriction of conflicts within the region and for managing with threats for Europe coming from East. Actually that is not anything new. If we look back in history, we will see that defending itself the Black Sea Region has always been barrier to threats for Europe's security coming from Asia. When it did this successfully that repulsed risks for Europe from external invasions. Countries from the Black Sea Region can do that again if the EU helps them to build sustainable and democratic political system with effectively working public institutions. This should not be seemed as act of mercy, because that is going to increase Europe's security. Funds and efforts that the EU will invest in each of the countries and in the region as a whole actually are investments in its own security and sides in this process of partnership should be equal partners, because each one of them are giving something, but also receiving something. Of course Europe is able to defend itself without to rely on the countries from the Black Sea Region, but this would be much more expensive and risky.

From this point of view, the importance of the Black Sea Region for Europe's security is not only being an energy or transport corridor or place through which pass any kinds of goods between Europe and Asia, nor being a place under dominance of any of the global centers of power. The Black Sea Region should be considered as independent and vital space, which is inseparable part of Europe and is composite of independent states capable to build strong and effective public institutions, which can produce and provide policies not only in security field, but also in all others public spheres. Reaching this end is a guarantee that countries from the Black Sea Region will be able to manage with the threats that coming from the Middle East and Asia and doing so to improve European's security. When the region is stable and secure it will become desirable place through which to pass energy and transport corridors from and to Europe.

Membership of Bulgaria and Romania in the EU is the first step in the way of stabilizing, but the process of enlargement should continue to the moment when all countries from the Black Sea Region are members of the union. Bulgaria stands firmly at that position and as a member state will defend this principle. It will use every possible instrument to attract attention of the EU towards the region and to enhance its support. There are opportunities for cooperation between EU and Organization of the Black Sea economic cooperation (OBSEC). Bulgaria together with Romania and Greece as members of both EU and OBSEC can use that to make cooperation between them more visible and to set up initiatives, which support accession process of other countries to the EU. And as a member of the EU Bulgaria continues to insist on those relations between countries in the region should be based on strict observance of international law and treaties and rejection of the use of force. Bulgaria has always been defending this position and can not accept any exceptions. In the same time countries from the region, including Bulgaria and Romania should continue to make efforts for building and improving works of all public institutions, because security is sustainable when includes all social processes. The Black Sea Region can improve European's security even with experience of the countries to manage with different kinds of threats. They do not have the right answers for many problems, but certainly know from their own experience the wrong ones.

Bibliography

Black Sea synergy - a new regional cooperation initiative at
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_160_en.pdf

1. Ariel Cohen, Ph.D. and Conway Irwin, "U.S. Strategy in the Black Sea Region" at
http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/bg1990.cfm

2. Ronald D. Asmus and Bruce P. Jackson, "The Black Sea and the Frontiers of Freedom"
Policy Review, № 125 (June & July 2004) at
http://www.hoover.org/publications/policyreview/3437816.html

3. http://www.bsec-organization.org/main.aspx?ID=About_BSEC
4. Bulrarian European Affairs Minister Gergana Grancharova: Bulgaria is key player in Black Sea region, April 20, 2007 at http://www.mfa.government.bg/index.php?item_id=19215
5. Bulgerian European Affairs Minister Gergana Grancharova: Bulgaria Will Be an Active and Constructive Participant in the European Agenda, April 17, 2007 at http://www.mfa.government.bg/index.php?item_id=19225
6. British Minister for Europe Geoff Hoon: Bulgaria's Achievements as a New Member of the EU Will Be Strong Incentive for Other States of the Region to Join the Union, February 6, 2007 at http://www.mfa.government.bg/index.php?item_id=18390

REPOZIȚIONAREA GEOSTRATEGICĂ A MĂRII NEGRE ŞI EXTINDEREA SPRE EST A UNIUNII EUROPENE

Căpitan Cristian NIȚĂ

For many centuries, from a geopolitical, geoeconomic and geostrategic point of view, the Black Sea area's importance was based mainly on the region's role as a point of intersection between great powers that played a critical role in Europe's history. This area was a link and a frontier, a buffer zone and a transit corridor, between West and East or North and South. Today the Black Sea area is characterized by transformations caused by a painful separation from communism and the Soviet sphere of influence, and by transition from isolation to the values of democracy and free trade. The Black Sea area has gained an increased importance with the EU gradual expansion to East and NATO's transformation required by the changing strategic environment.

I. Importanța regiunii extinse a Mării Negre pentru România. Realități şi oportunități

În contextul extinderii spre est a Uniunii Europene/ N.A.T.O., regiunea Mării Negre s-a transformat într-un spațiu transfrontalier de securitate şi o importantă zonă de tranzit pentru resursele energetice din Asia Centrală. Nu întâmplător, noua strategie a Uniunii Europene destinată zonei extinse a Mării Negre pune accentul pe securitatea energetică a Uniunii şi pe susținerea proiectelor de furnizare şi transport a resurselor caspice.

Această „*nouă frontieră a Europei*”, deşi concentrează în prezent atenția unor importanți actori globali, este un punct vulnerabil al spațiului de securitate euroatlantic şi un factor de instabilitate prin amplificarea riscurilor asimetrice regionale. Securizarea acestui spațiu este un proces complex şi de lungă durată, care presupune un efort concertat din partea tuturor actorilor internaționali şi regionali, concretizat într-o strategie de securitate regională, în programe şi proiecte, menite să promoveze şi să protejeze interesele comune ale țărilor decise să participe la acțiunile ce vizează asigurarea unui mediu stabil de securitate.

Localizată la interferența a trei zone de importanță deosebită - Europa, Orientul Mijlociu şi Asia Centrală - regiunea Mării Negre este o zonă de intersecție a direcțiilor strategice şi traseelor ce asigură legăturile dintre Occident şi Orient, de competiție şi cooperare între importanți actori internaționali, sisteme economico-sociale şi de valori diferite. În mod

special, este o zonă principală de tranzit pentru resurse energetice şi, totodată, un spaţiu important de manifestare a unor riscuri asimetrice şi focare de conflict, având un impact semnificativ asupra securităţii euroatlantice.

Pentru România, una dintre cele şase ţări ale litoralului pontic, securitatea şi stabilitatea în regiunea Mării Negre şi în arealul numit zona extinsă a Mării Negre prezintă o importanţă deosebită, având în vedre poziţia aparte pe care o deţine la gurile Dunării, terminal al unei esenţiale căi de tranzit fluviale dinspre şi către centrul, sud-estul şi vestul Europei.

Ca stat de graniţă al Uniunii Europene şi ca membru al NATO, România are interesul major de a se învecina cu state stabile, democratice şi prospere deoarece numai acestea sunt capabile să menţină pacea şi buna-înţelegere în relaţiile dintre ele, să creeze comunităţi regionale pluraliste şi să aibă un comportament predictibil în domeniul securităţii. Construirea unui climat de securitate şi prosperitate în zona Mării Negre reprezintă o direcţie distinctă de acţiune a acestei strategii.

România are un interes strategic fundamental ca regiunea extinsă a Mării Negre să fie stabilă, democratică şi prosperă, strâns conectată la structurile europene şi euroatlantice. Subsumat acestui interes, obiectivul strategic al ţării noastre – vector dinamic al securităţii democratice, stabilităţii şi prosperităţii economice - este acela de a stimula o implicare europeană şi euroatlantică mai puternică în regiune.

Pornind de la caracterul indivizibil al securităţii în spaţiul euroatlantic în acord cu cerinţele globalizării, de la nevoia unui tratament egal pentru toate entităţile care au interese în zonă - inclusiv NATO şi Uniunea Europeană - România apreciază că regiunea Mării Negre este un spaţiu geopolitic deschis comunităţii democratice internaţionale, în cadrul căruia se pot manifesta plenar statele aliate, partenere şi prietene.

În acest scop, România promovează activ ideea necesităţii *unei strategii euroatlantice pentru regiunea Mării Negre,* luând în considerare experienţa abordării concertate NATO-UE în procesul de stabilizare din Europa de sud-est şi nevoia unui echilibru apt să favorizeze opţiunea democratică a statelor, să preîntâmpine agravarea riscurilor şi ameninţărilor şi să contribuie eficient la soluţionarea conflictelor şi stărilor de tensiune. Extinderea responsabilităţilor Uniunii Europene în stabilizarea şi reconstrucţia regiunii, consolidarea prezenţei şi a contribuţiei Alianţei Nord-Atlantice şi a Programului de Parteneriat pentru Pace la procesele de promovare a democraţiei, păcii şi securităţii, ca şi prezenţa unor capacităţi operaţionale americane în regiune, reprezintă factori capabili să contribuie la fundamentarea unei astfel de strategii.

II. Riscuri de securitate existente

Din punct de vedere al provocărilor de securitate, regiunea este o oglindă fidelă a noilor riscuri şi ameninţări şi un virtual poligon periculos pentru experimentarea lor.

În rândul acestora trebuie menţionate: *terorismul internaţional; proliferarea armelor de distrugere în masă şi a mijloacelor de transport la ţintă; conflictele locale; traficul ilegal de armament, muniţii şi explozivi; traficul de droguri; migraţia ilegală şi traficul de fiinţe umane; guvernarea ineficientă, minată de corupţie endemică şi criminalitate organizată, caracterizată prin deficit democratic şi incapacitatea exercitării corespunzătoare a atribuţiilor conferite statelor suverane*.

Gradul lor de periculozitate poate evolua în funcţie de anumite conjuncturi, iar enumerarea într-o anumită ordine nu înseamnă, neapărat, şi o ierarhizare în funcţie de parametrii respectivi de securitate:

- *menţinerea unor situaţii conflictuale de joasă intensitate, în faza de îngheţ;* regiunea Mării Negre este cea mai bogată parte a Europei în conflicte separatiste, stări tensionate şi dispute şi, probabil, una din cele mai dense de pe glob.

Conflictele separatiste din estul Republicii Moldova (regiunea nistreană), estul şi nordul Georgiei (Abhazia şi Osetia de Sud), vestul Azerbaidjanului (Nagorno- Karabah), sudul Federaţiei Ruse (Cecenia şi alte republici sau regiuni autonome din Caucazul de Nord), alte mişcări separatiste de mai mică amploare şi intensitate, precum şi stările de tensiune legate de unele dispute teritoriale sau de frontieră, reprezintă grave ameninţări la adresa securităţii regiunii şi creează pericolul declanşării sau reizbucnirii unor confruntări violente.

- *diversitatea problemelor de natură identitară, culturală, precum şi de altă natură*, amplificate de diversitatea etnică şi confesională, precum şi de cauze socio-economice, politice ori legate de moştenirea istorică;
- *apropierea geografică de zone marcate în prezent de instabilitate sau având un potenţia ridicat de risc în acest sens*: Orientul Mijlociu, graniţele Irakului şi Iranului, Balcanii de Vest;
- *persistenţa acţiunilor specifice fenomenului crimei organizate* şi dificultăţile legate de monitorizarea, prevenirea şi controlul acestora prin acţiuni de cooperare regională şi internaţională;
- *încercările de extindere a legăturilor grupurilor/grupărilor, organizaţiilor şi reţelelor teroriste* (Al Qaeda, reţelele cecene şi kurde, alte reţele) în regiunea extinsă a Mării Negre;
- *tendinţa de utilizare de către elemente teroriste a filierelor şi rutelor infracţionalităţii transfrontaliere*, a suportului logistic şi uman al acestora;
- *posibilitatea intensificării acţiunilor pe rutele de migraţiune ilegală*,

în contextul aderării la Uniunea Europeană a statelor riverane Mării Negre;

- *traficul ilegal cu materiale strategice, armament, tehnică de luptă şi muniţie, precum şi cel cu droguri*;
- *apariţia şi persistenţa unor vulnerabilităţi ce pot alimenta factori de risc neconvenţionali privind mediul şi sănătatea populaţiei* şi ineficienţa unor mecanisme de coordonare a acţiunilor de protecţie în situaţii de urgenţe civile (poluare, pericolul unei pandemii contrabanda cu bunuri de consum etc.).

III. Acţiuni dezirabile posibile în direcţia întăririi securităţii şi stabilităţii în regiunea Mării Negre

Evoluţiile situaţiei de securitate (lansarea operaţiunilor în Afganistan şi Irak, importanţa tot mai mare a resurselor energetice din Marea Neagră, extinderea NATO şi lărgirea UE) au redefinit, în ultimii ani, importanţa geostrategică a Mării Negre.

La acest moment, se disting două tipuri de abordări strategice: deschiderea si internaţionalizarea Mării Negre, prin implicarea actorilor extraregionali (statali şi nonstatali) în problematica securităţii regiunii (curent promovat de România, Bulgaria, Georgia, la care s-a raliat, recent, şi Ucraina), şi consacrarea Mării Negre ca mare închisă, prin instituţionalizarea unui aranjament de securitate, axat pe o aplicare strictă a conceptului regional ownership. Asigurarea securităţii (în special în domeniul naval) se realizează în mod exclusiv prin intermediul instrumentelor dezvoltate de statele din regiune (Federaţia Rusă, Turcia)**.**

În prezent, implicarea NATO şi UE în problematica regiunii Mării Negre nu răspunde în întregime cerinţelor economice şi de securitate ale statelor din zonă, fapt datorat şi unui grup de state aliate sau membre UE/NATO care au blocat reconceptualizarea instrumentelor politico-militare zonale ale NATO şi UE, sub pretextul menajării Rusiei.

Un subiect de actualitate în cadrul NATO şi UE îl reprezintă problematica securităţii energetice, aceasta putând determina sporirea profilului Regiunii Extinse a Mării Negre în cadrul dialogului politic desfăşurat la nivelul Alianţei.

Comunicarea Comisiei privind „*Sinergia Mării Negre*", Raportul privind revizuirea politicii europene de vecinătate, prezentat Consiliului European, în iunie 2007, iniţierea programului Cross Border Cooperation in the Black Sea Region, al UE, strategia publicată de Pentagon în decembrie 2006 privind regiunea Mării Negre, înfiinţarea Black Sea Trust for Regional Cooperation, al organizaţiei German Marshall Found, sunt tot atâtea dovezi ale interesului pe care marile puteri îl manifestă pentru această zonă. Situaţia actuală din regiunea Mării Negre se poate caracteriza printr-o expresie cheie: „*oportunităţi noi într-un context reînnoit*".

În cadrul reuniunii Consiliului Afaceri Generale şi Relaţii Externe (CAGRE), din ianuarie 2007, s-a pus accentul asupra necesităţii definirii unei dimensiuni estice mai proeminente a Politicii Europene de Vecinătate (ENP), care ar confirma angajamentul UE în zona. A fost subliniată nevoia menţinerii unui echilibru între dimensiunea estică şi cea sudică a ENP, în acest context regiunea Mării Negre poate deveni o prioritate europeană prin intermediul Politicii Europene de Vecinătate revizuite, îndeosebi prin conturarea unei abordări coordonate regionale. În acest context, România a propus demararea unui aşa-numit „p*roces Bucureşti*", pentru a veni în întâmpinarea nevoilor ţărilor din regiune, prin preluarea modelului „*procesului Barcelona*".

Politica de vecinătate a UE a fost lansată în vederea unor relaţii mai apropiate ale ţărilor membre cu vecinii din sud şi din est. Aşa s-a născut mai întâi procesul Barcelona care presupune colaborarea cu 10 ţări de la Marea Mediterană: Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Autoritatea Palestiniană, Siria, Tunisia şi Turcia. Politica de vecinătate, planul sudic, cuprinde ţări ca Ucraina, Moldova, Belarus, Rusia, Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Kargazstan, Tadjikistan, Turkmenistan şi Uzbekistan.

Politica de vecinătate urmăreşte să ofere acestor ţări un ajutor imediat în varii domenii, cum ar fi sănătate, dezvoltare rurală, transport, apoi să colaboreze în domeniul afacerilor, mai ales în privinţa energiei şi a exploatării resurselor naturale şi, fapt de interes major pentru UE, să limiteze imigraţia ilegală provenită din aceste ţări.

În acest context, Uniunea Europeană şi-a prezentat, la Bruxelles, noua strategie de cooperare regională, numită „*Sinergia Mării Negre*". Deşi Comisia îşi argumentează iniţiativa, prezentată Consiliului şi Parlamentului European, şi prin recenta aderare a României şi Bulgariei, propunerile şi viziunea Bucureştiului se regăsesc doar parţial în document.

Pentru UE, potrivit documentului, Marea Neagră reprezintă, înainte de toate, „*o regiune geografică distinctă, bogată în resurse naturale, ocupând o poziţie strategică la intersecţia Europei cu Asia Centrală şi Orientul Mijlociu", precum şi „o piaţă în expansiune cu potenţial de dezvoltare ridicat*", constituind „*o placă turnată pentru fluxurile de energie şi de transport*". Comisia Europeană precizează de la bun început că această strategie de cooperare regională nu este gândită „*distinct*" de politica generală a UE în regiune, fiind tratată la pachet cu cele patru iniţiative de cooperare în regiunea extinsă a Mării Negre: procesul de preaderare în cazul Turciei, politica europeană de vecinătate cu cinci state est-europene; parteneriatul strategic cu Rusia şi noua „*politică de vecinătate*" pentru republicile ex-sovietice din sudul Caucazului şi Asia Centrală, adoptată la Berlin, în iunie 2007. De altfel, experţi în politica externă a Uniunii

Europene pledează pentru implicarea masivă în Regiunea Extinsă a Mării Negre şi constituirea în acest scop a unui „*cerc de prieteni*” în jurul său, sub forma unei „*Uniuni a Mării Negre*” lărgite, de care să aparțină Ucraina, Republica Moldova, Turcia, statele din Caucazul de Sud (precum Georgia şi Azerbaidjan), dar şi statele sin Asia Centrală, riverane Mării Caspice. Scopul acestei noi axe politice europene este asigurarea aprovizionării cu energie.

Unul dintre cele mai importante obiective ale strategiei este securitatea energetică a UE şi noile proiecte de furnizare şi transport de gaz şi de petrol din Marea Caspică prin Marea Neagră, în special prin crearea unui nou coridor energetic. Alte obiective sunt promovarea drepturilor omului, a democrației şi a bunei guvernări, stoparea imigrației ilegale, a traficului de persoane şi a contrabandei, dezvoltarea transporturilor, inclusiv pe Dunăre, comerțul, etc. Conflictele „*înghețate*” ocupă şi ele un spațiu în cadrul noii strategii. Conflictul din Transnistria este enumerat alături de cele din Abhazia, Osetia de Sud (Georgia) şi Nagorno-Karabach (Armenia).

IV. Regiunea Extinsă a Mării Negre – placă turnantă în asigurarea securității energetice a uniunii europene

Marea Neagră a devenit deja vitală pentru achiziția de energie pentru partea europeană şi se apreciază că rolul acesteia va deveni din ce în ce mai însemnat în viitor.

Statele UE importă aproximativ 50% din energia utilizată, această valoare urmând să ajungă la 70% în 2020. Marea Neagră va deveni o verigă importantă în transportul resurselor din Marea Caspică în Vest. Punctele forte ale acestei regiuni provin în principal din aşezarea sa geostrategică şi resursele naturale pe care le deține.

Oportunitatea care apare pentru Regiunea Extinsă a Mării Negre provine din capacitatea de rafinare actuală şi din rețeaua existentă de conducte. În acelaşi timp însă, această regiune trebuie să facă față şi unei mari provocări: participarea la proiectele energetice care urmează a deveni operaționale în următorii ani (în primul rând este vorba despre avantajele financiare).

Aprovizionarea cu petrol şi gaze naturale a UE se poate face pe mai multe rute. Una dintre variante este prin Rusia, iar o alta prin țările din regiunea Mării Negre. Astfel, se pot dezvolta proiecte energetice alternative care să aibă ca obiectiv aprovizionarea UE cu resurse energetice în condiții de siguranță.

Există mai multe propuneri de asemenea proiecte, fiecare având propriile caracteristici tehnice şi implicând un anumit număr de țări participante.

Pentru ca aceste proiecte să se realizeze este important să se obțină sprijinul unor mari companii private din domeniul energetice.

Interesele concurențiale şi conflictuale din această regiune implică Ucraina şi celelalte state membre GUAM (cu excepția Azerbaidjanului, care are propriile sale resurse energetice pe care le şi exportă, celelalte trei țări depind de Rusia în asigurarea aprovizionării energetice şi au un mare interes de a-şi diversifica sursele), precum şi Turcia. Aceştia sunt competitori pe zona „*coridorului de alimentare cu energie*” dintre zona caspică şi Europa.

În ce priveşte Turcia, analiştii susțin că poate deveni un „*coridor energetic*” şi un „*centru energetic*”, datorită localizării sale geografice între piețe energetice dinamice a trei regiuni fragile, adică Balcani, Orientul Mijlociu şi Asia Centrală. Turcia vrea să joace un rol important în consolidarea securității energetice regionale şi globale a livrărilor de resurse, prin realizarea de multiple oleoducte şi gazoducte, terminale energetice şi infrastructuri aferente.

V. Transportul în Europa al petrolului rusesc şi caspic. Ruta balcanică

În momentul de față regiunea balcanică este considerată un culoar de tranzit al hidrocarburilor din Federația Rusă şi regiunea Mării Caspice către centrul Europei şi se află la intersecția marilor proiecte de infrastructură de care depinde, pe viitor, aprovizionarea şi securitatea energetică a Uniunii Europene. În prezent, există peste zece proiecte de conducte petroliere care tranzitează această regiune.

În acest sens, *Tratatul privind Energia Comunitară*, semnat la data de 25 octombrie 2005, joacă un rol major în asigurarea resurselor energetice şi atragerea de investiții masive în proiectele de infrastructură energetică. Prin extinderea rețelelor sale strategice spre alte zone de aprovizionare, Uniunea Europeană va fi în măsură să-şi diversifice resursele de aprovizionare şi să elimine astfel eventualele riscuri la adresa aprovizionării cu resurse energetice. Tratatul va facilita finalizarea acestor proiecte care implică şi participarea statelor balcanice.

De asemenea, există proiecte de infrastructură balcanică energetică fără implicarea Uniunii Europene. Unul dintre aceste proiecte s-a concretizat prin semnarea de către Bulgaria, Albania şi Macedonia, la sfârşitul anului 2004, a unei declarații de sprijinire a construcției unei conducte de petrol prin Balcani cu ajutorul SUA. Conducta de petrol va măsura peste 900 km , va face legătura între portul bulgar Burgas de la Marea Neagră şi portul albanez Vlore de la Adriatica şi va fi construită de societatea *Albanian Macedonian Bulgarian Oil Corporation* (*AMBO*), înregistrată în SUA. Din anul 2008, conducta de petrol *AMBO* va avea o capacitate de transport de aproximativ 35-40 milioane tone de petrol pe an din zăcămintele exploatate de concernele petroliere occidentale din bazinul Mării Caspice. Costurile investiției sunt apreciate la 1,2 miliarde dolari.

La rândul lor, Bulgaria, Grecia şi Rusia au semnat un acord de 677 de milioane de dolari care deschide drumul pentru construcţia unei conducte petroliere trans-balcanice, finanţată din fonduri private, care va ocoli Bosforul. Având în vedere religia dominantă a celor trei state, conducta a primit denumirea de „*ortodoxă*".

Conducta va avea o lungime de 285 de km şi va lega Burgas de Alexandroupolis, fiind o alternativă mai rapidă, mai sigură şi mai ieftină decât transportul naval de petrol prin Bosfor. Capacitatea anuală preconizată va fi de 15 milioane de tone, odată ce este finalizată prima etapă a construcţiei, 24 de milioane de tone după terminarea celei de-a doua etape şi 35 de milioane de tone la terminarea finală, cu o opţiune de extindere a acestei capacităţi la 50 de milioane de tone.

Rusia exportă aproximativ o treime din producţia sa de petrol prin Marea Neagră, iar conducta îi va permite să ocolească Strâmtoarea Bosfor, evitând întârzierile şi eventualele dezastre de mediu.

Conform unui studiu făcut de cele trei guverne, mai mult de 100 de milioane de tone de petrol au fost transportate prin Bosfor în anul 2004, iar întârzierile au adăugat aproximativ 7 dolari la fiecare tonă transportată prin Strâmtori - pentru un cost total al companiilor petroliere de aproximativ 700 de milioane de dolari.

VI. România – zonă de tranzit pentru piaţa energetică a Uniunii Europene

Conform unui raport al serviciul de statistică al Uniunii Europene, Eurostat, dependenţa României faţă de importurile de energie a scăzut de la 33,1% în 1990 la doar 30,2% în 2004. Indicatorii luaţi în considerare la capitolul energie se referă la resursele energetice, structura industriei energetice, consumul energetic şi eficienţa acestui consum sau preţurile energiei. Importurile de petrol ale României au scăzut în primii 14 ani după căderea comunismului. Astfel, în 1990, România importa 58,6% din necesarul de petrol. Acest import a scăzut cu mai mult de 4% în 1997 şi a ajuns la 46,6% în 2004. Spre deosebire de România, Bulgaria sau Croaţia, importau petrol în proporţie de 98%, respectiv 78% din nevoile de consum. În schimb însă, a sporit cantitatea de gaz importată. În anul 2004, România a ajuns să importe aproape 30% din necesarul de gaze naturale, faţă de 20% în 1990. În UE, între 1990 şi 2004, dependenţa energetică a crescut cu aproximativ 6%, dar ţări ca Estonia, Letonia şi Lituania se numără alături de România printre cele a căror dependenţă energetică a scăzut. În schimb, ţări ca Irlanda, Olanda, Cehia sau Portugalia au început să importe tot mai multe resurse energetice. La nivelul UE, importul de gaze naturale a sporit cantitativ din 1990 până în 2004 cu 7%. Eurostat pune această creştere pe seama unora dintre cele mai industrializate ţări din UE, Germania, Italia şi Franţa, care au început să importe cantităţi tot mai mari de gaze naturale.

Documentul privind politica energetică a României în perioada 2006 - 2009, elaborat de Ministerul Economiei şi Comerţului, relevă faptul că România dispune de rezerve importante de cărbune, de un important potenţial hidroenergetic economic amenajabil şi de potenţial tehnic amenajabil de resurse regenerabile. În condiţiile creşterii prognozate în următorii ani a preţului la hidrocarburi şi în condiţiile actualei dependenţe de o sursă unică de aprovizionare cu gaze naturale din import, producţia de energie pe bază de cărbune şi energie nucleară reprezintă principalele opţiuni de viitor ale României.

În acest context, România, ca şi celelalte ţări din regiune, este interesată să ia parte la proiectele energetice prin care se vor transporta petrol şi gaze naturale de la Marea Caspică spre Europa Occidentală.

Avantajele relative ale României constau, pe de o parte, în portul Constanţa - cel mai mare port de la Marea Neagră în care s-au derulat şi sunt în curs de desfăşurare proiecte importante de investiţii (terminal de containere, terminal de pasageri, terminal de barje, program de mediu), iar pe de altă parte, în piaţa mare de desfacere şi în capacităţile de rafinare şi experienţa în domeniu. România poate participa la un proiect de construire a unui oleoduct şi a unui gazoduct.

Proiectul oleoductului Constanţa – Trieste, cu o lungime de 1.360 kilometri, va tranzita România, Serbia, Croaţia, Slovenia şi Italia. Este considerat a fi cea mai directă rută de transport a petrolului dinspre Marea Caspică către centrul Europei. Beneficiile pentru România sunt semnificative: 4,39 miliarde de dolari pe o durată de 20 de ani, la o capacitate de 90 milioane de tone pe an. Specialiştii consideră că acest oleoduct va alimenta rafinăriile din sud-estul Europei, Italia, Austria şi Bavaria, urmând a trimite ţiţei şi spre portul Genova, via un oleoduct existent, care leagă deja Trieste de Genova, de unde ar putea fi îmbarcat chiar şi pe tancuri petroliere de mare capacitate. În plus, proiectul ar reduce dependenţa Europei de petrolul din Orientul Mijlociu, nu ar putea fi controlat de Rusia şi ar ajuta la fluidizarea traficului maritim prin strâmtoarea Bosfor - Dardanele.

Proiectul oleoductului Constanţa – Trieste este concurat de cele două oleoducte ce ar urma să plece din portul bulgar Burgas pentru a trimite petrol pe coasta Mării Adriatice, primul la Alexandropolis (Grecia) şi al doilea la Vlore (Albania).

Un alt proiect care implică participarea Românie este gazoductul *Nabucco.* Acesta este inclus în programul *TransEuropean Network* al UE, va avea o lungime de 3.300 km şi urmează să furnizeze în Europa Occidentală circa 25 miliarde de metri cubi de gaz natural pe an, din regiunea Mării Caspice. Cinci companii sunt interesate de proiect: OMV (Austria), MOL (Ungaria), Transgaz

(România), Bulgargaz (Bulgaria) şi Botas (Turcia). Fiecare ţară tranzitată ar urma să primească câte 11 miliarde de metri cubi pe an. Conducta, a cărei construcţie este prognozată să înceapă în anul 2008 şi să se finalizeze în anul 2011, are un cost final estimat la 4,6 miliarde de euro.

În concluzie, există posibilitatea ca România să ia parte la proiectele energetice regionale, în măsura în care va face ca interesul manifestat de marile companii occidentale de a investi în aceste proiecte să nu rămână la stadiul de intenţie.

VII. Concluzii

În contextul evoluţiilor geostrategice şi geopolitice de dată recentă, Marea Neagră şi statele litoralului său constituie o placă turnantă între spaţiul de securitate euro-atlantic (al Uniunii Europene şi al Alianţei Nord-Atlantice extinse) şi regiunile Orientului Apropiat, Caucazului şi Asiei Centrale. Acest fapt nu face decât să reconfirme şi să pună pe un plan superior vocaţia şi caracteristicile recunoscute şi analizate, de-a lungul timpului, mai întâi de către istorici şi diplomaţi, iar, ulterior, de specialiştii în probleme de securitate, ale arealului în cauză.

Percepţiile asupra evoluţiilor viitoare din regiune, dar şi asupra priorităţilor în materia asigurării securităţii sale diferă însă, de foarte multe ori, două cum o confirmă articolele şi studiile de specialitate sau dezbaterile organizate în cadrul grupurilor de experţi. Potrivit unora din aceste consideraţii, regiunea Mării Negre ar trebui să reprezinte, îndeosebi, un pilon întărit al noii graniţe estice a NATO şi a Uniunii Europene, accentul punându-se, în acest, sens, pe necesitatea securizării acestui limes euro-atlantic, pe un model care ar putea fi numit, cu o formulă sui-generis, „*pattern-ul intra muros*". Dimpotrivă, vocile care susţin şi promovează conceptul regiuni extinse a Mării Negre se bazează pe viziuni care extind aria de interese de securitate a celor doi importanţi actori internaţionali menţionaţi dincolo de actuala configuraţie fixată de valurile succesive de extindere, pe baza unei analize ce implică luarea în calcul a contribuţiei esenţiale a acţiunilor de parteneriat şi cooperare cu vecinii din est, sud şi nor ai NATO şi ai Uniunii Europene, interesaţi şi capabili să aducă un spor real de securitate şi stabilitate, atât de componenta „*hard*", cât şi „*soft*" a acesteia.

În ultimii ani, Statele Unite au sprijinit apariţia mai multor organizaţii regionale: GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, Moldova, în 1997), Comunitatea de Opţiune Democratică (2005), Forumul Mării Negre pentru Parteneriat şi Dialog (iunie 2006 - sub egida României) şi Black Sea Trust (Fondul Mării Negre), iniţiativa a organizaţiei americane *German Marshall Fund*, sprijinită de guvernele SUA, României şi Letoniei, lansată la sfârşitul lunii octombrie 2007, la Bucureşti.

În acest context, România este hotărâtă să-şi sume un rol important în rezolvarea problemelor din regiunea Mării Negre, alături de UE, de NATO şi de ţările vecine Mării Negre. Specialişti români apreciază că pentru a redefini dimensiunea de securitate a Mării Negre, abordarea *„punte de legătură versus graniţă"* ar putea fi înlocuită cu o nouă concepţie, care să releve rolul *regiunii Mării Negre ca o platformă strategică pentru răspândirea democraţiei şi stabilităţii, un centru emergent de dezvoltare durabilă şi o piesă a reţelei extinse de abordare a securităţii de la Mediterana la Levant, Orientul Mijlociu şi Asia Centrală.*

Astfel, pentru România se profilează câteva direcţii de acţiune strategică, precum:

- implicarea în procesul de securizare a traseelor energetice, care tranzitează zona Mării Negre către spaţiul Uniunii Europene;
- ataşamentul faţă de valorile democratice, exprimat la nivelul factorilor de decizie şi al elementelor societăţii civile din majoritatea ţărilor riverane;
- expertiza României în direcţia consolidării mediului de securitate regional, precum şi participarea activă la mecanismele regionale de securitate sau prin intermediul noilor formate de intensificarea a Parteneriatului pentru Pace (PfP) şi activităţilor Consiliului de Parteneriat Euro-Atlantic.
- asigurarea unei platforme adiţionale pentru cooperarea dintre S.U.A. şi U.E. într-o regiune în care interesele lor practic coincid;
- întărirea capacităţii N.A.T.O. de a se angaja în operaţiuni extrateritoriale în Caucaz, Asia Centrală şi Orientul Mijlociu;
- încurajarea dezvoltării unei identităţi regionale a Mării Negre ca partener viabil pentru Occident, prin politici, proiecte şi programe coordonate U.E.-N.A.T.O.-S.U.A.

Potrivit aprecierilor analiştilor de politică externă, România va avea o contribuţie cu atât mai mare şi va fi un partener cu atât mai puternic în N.A.T.O. şi Uniunea Europeană, cu cât, prin politica ei externă, va reuşi să exporte democraţie, altfel spus, bune relaţii, colaborare, apropiere de structurile din care deja face parte, în ţările din zona Mării Negre (cu referire la Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Azerbaidjan şi Armenia).

În plus, consolidând democraţia şi stabilitatea pe ţărmurile acestui bazin istoric, se poate contribui la revigorarea străvechiului nume al Mării Negre, făcându-l mai actual ca niciodată: *Pontus Euxinus*, *<<Marea Ospitalieră>>*".

1. Dr. Teodor Frunzeti, dr. Vladimir Zodian (coord.), **Lumea 2007. Enciclopedie politică şi militară. Studii strategice şi de securitate**, Bucureşti, 2007, p. 307

2. **Strategia de securitate națională a României. România europeană, România euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și mai prosperă**, București, 2006, p. 22

3. dr. Sorin Vegheş, Marian Florentin Onofrievici, **Coordonate ale securității în Regiunea Extinsă a Mării Negre**,

4. Conducta din Rusia până în Turcia, traversând Marea Neagră, a fost inaugurată în ianuarie 2006 (**Abordări viabile ale cooperării la Marea Neagra**, în „***Revista 22***", nr. 850, 20-26.06.2006).

5. În acest sens, este elocvent faptul că, dintre cele şapte companii petroliere transnaționale („*The Seven Sisters*") cu cifre de afaceri între 50 şi 100 miliarde de dolari, cel puțin cinci sunt implicate direct cu investiții masive în cadrul consorțiilor din regiune. Guvernele Marii Britanii, Franței, Italiei, Norvegiei, Turciei s-au angajat masiv, inclusiv prin presiuni politice şi oferte generoase de finanțare, în sprijinul obținerii unor cote de participare mai mari pentru propriile companii care acționează alături de cele americane, în regiune.

6. Scopul declarat al acestei organizații a fost extinderea colaborării economice bilaterale si regionale, dinamizarea contactelor politice, dar si contracararea influenței economiei rusești în aceasta regiune. Statele membre GUAM considera ca traseele de conducte Baku-Tbilisi-Ceyhan si Baku-Tbilisi-Erzerum) ce vor conecta zona caspică de Europa vor avea o influenta nu numai asupra pieței energiei, ci si asupra proceselor politice în regiune. Între organismele permanente ale GUAM figurează un consiliu al combustibilului si energiei.

7. În acest sens, geopoliticienii consideră că cine controlează sau domină accesul spre această regiune este cel mai în măsură să domine geopolitic şi economic zona. Acest considerent a făcut ca rezolvarea problemei conductei de petrol să fie esențială pentru viitorul bazinului Mării Caspice şi al zonei Asiei Centrale.

8. Hilmi Guler, loc. cit.

9. Gazoductul ruso-turc care trece pe sub Marea Neagră permite transportarea mai multor miliarde de metri cubi de gaz anual. Este conducta submarină cea mai adâncă din lume: în unele zone ea se află la 2 km adâncime. Rusia va furniza peste 60% din necesarul de gaze naturale din Turcia. Rusia intenționează construirea unui nou tronson, care să transporte gazele rusești către sudul Italiei, al Europei şi către Israel. (**Inaugurarea conductei submarine ruso-turcești**, http://www.bbc.co.uk/romanian, 18.11.2005).

10. Turcia este sau va fi tranzitată de următoarele oleoducte şi gazoducte: oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan, oleoductul Samsun-Ceyhan, gazoductul Baku-Tbilisi-Erzurum, gazoductul Gazelor Naturale Arabe, gazoductul turco-greco-italian, gazoductul Trans-Caspic, gazoductul „Nabucco".

11. MIHAI IONESCU, ROMÂNIA, PÂNDITĂ DE „DICTATUL" GAZPROM/RĂZBOIUL CONDUCTELOR**, ÎN COTIDIANUL „*ROMÂNIA LIBERĂ*", 04.08.2006.**

12. **Uniunea Europeana a pus la punct o piață integrata de electricitate si gaz cu 34 de tari din Europa**, în cotidianul „***Economistul***", 28.10.2005. Tratatul a creat o piață energetică integrată care cuprinde 34 de țări participante. Părțile semnatare ale acordului sunt cele 25 de state membre ale Uniunii Europene, alături de Albania, Bosnia - Hertegovina, Bulgaria, Croația, Serbia - Muntenegru, România, Fosta Republica Iugoslavă Macedonia şi Administrația provizorie a provinciei Kosovo (UNMIL). Negocierile cu Turcia sunt în derulare. În plus, Moldova, Ucraina şi Norvegia au statut de observator.

13. În acest sens, interesul diplomațiilor occidentale pentru acordarea independenței provinciei Kosovo este uşor explicabil, atunci când se aduce în discuție un subiect evitat de mass-media: provincia se situează la intersecția unor rute centrale în materie de oleoducte şi gazoducte (Vladimir Alexe, **Marile puteri impun secesiunea provinciei Kosovo**, în cotidianul „***Ziua***", 15.04.2006).

14. **Bulgaria mizează pe petrolul caspic**, în cotidianul „***Gazeta Wyborcza***", 29.12.2004.

15. Proiectul de construire a unei conducte petroliere trans-balcanice s-a semnat în data de 12.04.2005, site-ul http://english.aljazeera.net.

16. Niciuna din companiile petroliere din Ungaria, Polonia, Slovacia sau Croația nu a fost privatizată cu un investitor strategic, statul preferând nu doar mai mulți acționari, ci şi păstrarea, cel puțin într-o primă fază, a unui control important. De exemplu, în Ungaria, statul a ales inițial să dețină cel mai mare pachet de acțiuni (23%), în timp ce OMV a cumpărat 10%, iar 38% au fost achiziționate de mai multe bănci, fără însă ca niciuna să dețină o pondere importantă. La rândul ei, MOL devenea acționar majoritar, deținând 98,4% la compania slovacă Slovnaft. În Polonia, 72% din acțiunile companiei PKN Ortel se tranzacționează liber pe piață, iar cei mai mari acționari sunt Trezoreria statului şi Fondul Polonez de Pensii. În Austria, statul este principalul acționar al grupului OMV, deținând 35% din acțiuni, în timp ce 45% din acțiuni sunt libere pe piață. În schimb, în Bulgaria, o țară fără zăcăminte şi concesiuni petroliere în străinătate, guvernul a ales să cedeze 58% din acțiunile companiei Neftochim, o simplă rafinărie, către Lukoil pentru 101 milioane dolari şi investiții în retehnologizare de 408 milioane dolari. Miza privatizării Petrom a fost preluarea, în acelaşi pachet, a cinci câmpuri petroliere cu mare potențial în Kazahstan, a 306 zăcăminte de petrol şi gaze, a 1.450 sonde de gaze şi a 13.855 de sonde petroliere. (A. Stoica, **Petrom, o privatizare-unicat în Europa Centrală şi de Sud-Est**, în cotidianul „***România Libera***", nr.5081, 17.11.2006, p. 6).

17. Filip Standavid, **Potrivit Eurostat, România devine mai puţin dependentă de importul de energie**, postul de radio „BBC", 15.12.2006;

18. Anne Marie Lupaşcu, **Bătălia pentru Marea Neagră/România, Bulgaria, Ucraina şi Georgia erau atent controlate de URSS**, în cotidianul „***Ziua***", 26.05.2005.

19. Iustina Macovei, **Pledoarie pentru regiunea extinsă a Mării Negre - oportunităţi şi provocări în domeniul energetic**, în cotidianul „***Averea***", 18.05.2005.

20. **Mihai Ionescu, loc. cit.** Principala problemă a gazoductului Nabucco este că, deşi are sprijinul politic, nu are suficiente resurse pentru a furniza cele nouă miliarde de metri cubi de gaze, necesare în prima fază. Proiectul, cu o capacitate de 31 de miliarde de metri cubi, reprezintă punctul cheie al planului Uniunii Europene (UE) de a diversifica sursele de gaze naturale, elaborat în urma întreruperii furnizării de gaze naturale către Ucraina de către Rusia. Rusia furnizează un sfert din necesarul de gaze al UE. Azerbaijanul, Kazahstanul, Turkmenistanul, Iranul, Egiptul şi chiar Irakul sunt potenţiali furnizori de resurse pentru conducta cu o lungime de 3.300 de kilometri care va trece prin Turcia şi Munţii Balcani, către Austria. Statele semnatare ale proiectului în valoare de 4,6 miliarde de euro - Turcia, Bulgaria, România, Ungaria şi Austria - nu au asigurat, până în prezent, nicio sursă, şi fără furnizori va fi foarte greu să fie puse bazele proiectului.

21. Valentina Pop, **Băsescu lansează Black Sea trust**, în cotidianul „***România Liberă***", 24 octombrie 2007. Black Sea Trust se va desfăşura pe o durată de zece ani cu resurse de peste 30 de milioane de dolari şi va acorda finanţări organizaţiilor nonguvernamentale, instituţiilor guvernamentale şi politice din regiunea Mării Negre. Obiectivele Black Sea Trust sunt refacerea încrederii în instituţiile publice, participarea cetăţenilor în procesele democratice, întărirea instituţiilor de stat şi promovarea parteneriatelor regionale şi transfrontaliere în sectoarele publice, private si nonprofit. Ţările în care operează fondul sunt Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Moldova, România, Turcia, Ucraina şi Rusia. În acest context, Edgar Rinkevics, secretar de stat în Ministerul Apărării din Letonia, a explicat că ţara sa doreşte să-şi împărtăşească expertiza obţinută în cooperarea regională la Marea Baltică, subliniind că ambele regiuni au un vecin comun – Rusia. *„Observăm că Rusia are acelaşi set de politici atât la Marea Neagră, cât şi la Marea Baltică: ostilitatea la extinderea NATO şi UE".*

Bibliografie

1. C. BALTĂ, Gh. MARIN, **Marea Neagră, între necesitate şi realitate**, Bucureşti, Editura CTEA, 2005
2. Zbigniew BRZEZINSKI, **Marea tablă de şah. Supremaţia americană şi imperativele sale strategice**, Editura Univers Enciclopedic. Bucureşti, 2000
3. **Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale**, adoptată de Guvernul României, Bucureşti, 2004
4. Dr. Teodor FRUNZETI, dr. Vladimir ZODIAN (coord.), **Lumea 2007. Enciclopedie poitică şi militară. Studii strategice şi de securitate**, Bucureşti, 2007
5. Stan PETRESCU, **Mediul de securitate global şi euroatlantic**, Editura Militară, Bucureşti, 2005
6. Gheorghe TOMA, Traian LITEANU, Constantin DEGERATU, **Evoluţia arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării – noi vremuri, noi actori**, Editura ANI, Bucureşti, 2007
7. Statul Major al Forţelor Navale, **Marea Neagră – spaţiu de confluenţă a intereselor geostrategice**, Editura CTEA, Bucureşti, 2005.
8. **Strategia de securitate naţională a României. România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viaţă mai bună într-o ţară democratică, mai sigură şi prosperă** - aprobată în şedinţă CSAT din 17 aprilie 2006

AMENINȚĂRI ȘI SURSE DE INSTABILITATE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE. MEDIUL ACTUAL DE SECURITATE ÎN ACEASTĂ REGIUNE

General de brigadă (r.) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLAESCU

The study deals with general aspects of the security in teh Black See area and with the military and asymetric security threats, in particular, from the perspective of NATO doctrine.

Motto:

„Imperativul absolut al geopoliticii rusești pe litoralul Mării Negre este controlul total și nestingherit al Moscovei pe tot întinsul ei – de la teritoriile ucrainene până la cle abhaziene. Această zonă poate fi fărâmițată pe criterii etnoculturale, acordând autonomie etnică și confesională maloruşilor, tătarilor din Crimeea, abhazienilor, georgienilor etc., toate acestea însă, au controlul absolut al Moscovei asupra situației militare și politice".

Alexandr DUGHIN – „Bazele geopoliticii. Viitorul geopolitic al Rusiei"

1."Tradiționala" presiune militară rusească

Materializarea „imperativului absolut al geopoliticii rusești pe litoralul Mării Negre" a început imediat după anul 1992 și a continuat în forță până azi, când Federația Rusă se întoarce în forță la vechile practici ale războiului rece. Recent, în mai toată presa internațională se transmitea o știre extrem de neobişnuită pentru consumatorul de informații – media din ultimii 18 ani și anume cu aproximativ 10 bombardiere strategice ruse de tipul Tupolev 160 și 22M3 au efectuat marți, 16.10.2007 exerciții deasupra oceanelor Atlantic, Arctic, Pacific și deasupra Mării Negre. Conform declarațiilor purtătorului de cuvânt al Armatei Ruse „avioanele militare sunt cu rază lungă de acțiune, vor sta în aer între 8 și 16 ore, cu aprovizionare în zbor".

Aceste exerciții sunt, practic, o urmare firească a declarațiilor pe care președintele Vladimir Putin le făcea pe 17 august 2007, confrom cărora „*zborurile bombardierelor cu rază lungă de acțiune vor fi reluate, după întreruperea lor în 1992*" și că „vor fi desfășurate în regiuni – cheie pentru interesele economice ale Rusiei".

Cu alte cuvinte, Bazinul Mării Negre este considerat o „zonă strictă de interes economic" de către Rusia. În afară de aceasta, suprapunerea frontierei de sud-est a NATO (și UE) pe Marea Neagră prin aderarea României și Bulgariei la Alianța Atlantică este percepută în mod explicit de către Rusia drept o amenințare directă la adresa securității sale, drept pentru care se simte îndreptățită să-și remodeleze „practicile geostrategice specifice războiului rece" și abandonate în 1992.

Ne așteptăm ca după amplele și profundele mutații intervenite în mediul internațional de securitate, în general și în cel al regiunii ponto-caspice, în special, să asistăm la o relaxare și la o îmbunătățire a acestuia. După opinia unor analiști politico-militari, regiunea Mării Negre, nivelul de insecuritate, generat de existența celor două mari blocuri militare rivale – NATO și Tratatul de la Varșovia, este menținut constant ridicat prin apariția unor surse și riscuri cu caracter „netradițional", de mai mică amploare geografică, dar mai numeroase și mai greu de gestionat.

Manifestările de ultimă oră, în plan militar, ale Federației Ruse marchează, în fapt, tendința Kremlinului de a relua politica de forță de dinainte de prăbușirea comunismului, pe de o parte, iar pe de altă parte, un exercițiu „dur" de imagine pe care Putin îl „accesează" pe eșicherul geostrategic de interes în perspectiva sprijinului pe care opinia publică nostalgică rusească va trebui să sprijine la viitoare alegeri, oamenii impuși de interesele grupului reprezentat de actualul președinte.

2.Riscuri și amenințări asimetrice în Bazinul Mării Negre.

În concepția NATO, riscurile asimetrice sunt următoarele:

a.spionajul

b.terorismul (internațional)

c.subversiunea

d.sabotajul

e.crima organizată

a.Spionajul este la fel de vechi ca și societatea omenească. În lupta pentru acapararea și menținerea puterii, oamenii au avut, au și vor avea totdeauna nevoie de informații care să le asigure supremație asupra demersurilor adversarilor.

Nu puțini sunt însă, cei care astăzi, atunci când se pune în discuție un subiect atât de sensibil, se grăbesc să afirme cu foarte mare nonșalanță: „ce-ar mai putea spionii să spioneze la noi?" și „ce secrete mai are astăzi România, despre care s-a spus aproape totul?".

Nimic mai fals, nimic mai lipsit de logică.

Autorii unor asemenea retorici istorice uită că prin poziția sa geostrategică actuală, România va rămâne extrem de „interesantă" pentru unele servicii de informații străine, mai ales ale celor rusești, care, în mod tradițional, au considerat teritoriul României o platformă ideală pentru

desfăşurarea unor operaţiuni specifice de intelligence, care să vină în întâmpinarea materializării dezideratelor sale geopolitice în zonă la care, după cum se poate observa, nu au renunţat niciodată.

Pe de altă parte, apreciem că miza faţă de România a crescut enorm prin noul său statut de ţară membră a Alianţei Atlantice, dar şi a Uniunii Europene.

În ceea ce priveşte obligaţiile ca ţară membră a NATO, lucrurile sunt foarte clare dacă din punct de vedere al contribuţiei militare în adevăratul înţeles al cuvântului, Alianţa nu va impune niciodată decât o participare în strânsă concordanţă cu posibilităţile de exprimare ale fiecărui stat-membru în parte, din punct de vedere al măsurilor de protecţie a datelor cu caracter secret, aici nu mai încape nici un dubiu – eforturile pe care trebuie să le facă ţara noastră în materie – trebuie să se ridice la nivelul tuturor celorlalţi membri ai Alianţei, fără excepţie. Coborârea ştachetei la acest capitol poate determina automat fisuri care ar putea duce la afectarea întregului sistem militar şi politico-militar al Alianţei. Cu alte cuvinte, dacă despre România turistică, sau cea a pieţei imobiliare, a pieţei de capital, a mediului de afaceri, a mediului politic se ştie aproape tot, despre Români – ţară „membru cu drepturi depline a NATO" trebuie să se ştie atât cât este necesar şi permis, pentru că în calitate de aliat, noi aprobăm nu numai de secretele noastre, ci şi al celorlalţi membri.

În contextul actual de securitate rolul serviciilor în intelligence şi counter intelligence civil şi militare, se va menţine deosebit de activ. Dezideratul trebuie să consiste în elaborarea celor mai adecvate strategii şi orientări care să vizeze contracararea acţiunilor ostile României şi aliaţilor săi, din NATO şi UE, individual sau în cooperare, oriunde s-ar produce acestea.

3.Terorismul (internaţional)

Este un fenomen cu adânci rădăcini istorice, etnice, religioase în regiune, care a provocat şi provoacă, în continuare, imense pierderi de vieţi omeneşti şi de bunuri materiale.

În lucrarea sa „Marea dilemă. A domina sau a conduce" – Zbigniew Brzezinski subliniază că în data de 1 iunie 2002, în discursul ţinut la Academia West Point preşedintele George W. Bush *„a susţinut că politica tradiţională de descurajare nu mai este relevantă în contextul post-Război Rece, dominat de* ***terorism*** *şi* ***proliferare*** *şi a afirmat hotărârea sa de a înfrunta inamicul, de a-i dejuca planurile şi de a lua măsuri împotriva celor mai puternice ameninţări înainte ca ele să aibă loc".*

„Trebuie observat", remarcă analistul american, că „inamicul" nu a fost identificat, ţinta putând fi definită în mod arbitrar, după bunul plac. Nou proclamata doctrină a intervenţiei preemptive nu a specificat criteriile prin care se va determina ce este terorism, şi nici condiţiile în care proliferarea va fi evaluată ca fiind negativă, justificând, astfel, o intervenţie militară din partea Statelor Unite".

În ceea ce ne priveşte, din punct de vedere teoretic, conceptul de terorism a fost analizat şi studiat în contextul a numeroase manifestări organizate de-alungul anilor, măcar că România nu a reprezentat ţinta vreunei organizaţii teroriste. Această realitate de până astăzi nu trebuie să ne determine către o anume uşurinţă în tratarea subiectului. Există în continuare destule suspiciuni legate de activitatea unor firme de pe teritoriul României care, chiar dacă îşi desfăşoară activitatea în condiţii aparent legale, că ar desfăşura activităţi de spălare de bani în scopul finanţării în acţiuni cu caracter terorist.

În plus, prezenţa concretă a unor baze militare americane pe teritoriul României este de natură să constituie o anumită „atracţie" pentru eventuale grupări teroriste, impunându-se astfel o serie de măsuri concrete despre care până azi s-a discutat doar la modul teoretic.

Acţiunile teroriste care au avut loc în ultimii ani în ţări ca Turcia, Rusia, Cecenia au demonstrat, încă odată cele afirmate de Zbigniew Brzezinski şi anume, dificultatea prevenirii unor astfel de acţiuni, iar în unele cazuri, lipsa unor soluţii tehnice eficiente de contracarare a acestor acţiuni.

Modul de acţiune al forţelor speciale ruseşti pentru eliberarea ostaticilor de la teatrul din Moscova au demonstrat, pe de o parte, - intransigenţa autorităţilor în a nu negocia cu grupările teroriste, iar pe de altă parte, lipsa unor mijloace tehnice şi echipamente adecvate care să permită o acţiune eficientă. La aceste neajunsuri s-a adăugat o condamnabilă lipsă de grijă şi consideraţie faţă de „pierderile colaterale" prin acţiuni în forţă, menite să ducă la nimicirea teroriştilor prin folosirea unor mijloace, tehnici şi categorii de armament specifice unor acţiuni militare în spaţii mari şi deschise, fapt ce a dus la producerea unui număr impresionant de victime nevinovate. Un aspect deloc de neglijat îl presupune determinarea în timp util a graniţei între acţiunile cu caracter terorist şi cele specifice militare.

În ultima decadă a lunii octombrie a.c. 14 soldaţi turci au fost ucişi şi alţi 17 răniţi în contextul confruntărilor dintre armata turcă şi rebelii kurzi. În urma ripostei armate turceşti, a rezultat moartea a circa 23 de rebeli din cadrul Partidului Muncitorilor din Kurdistna.

Parlamentul turc autorizase, în urmă cu o săptămână ca armata să facă incursiuni pe teritoriul irakian pentru a-i opri pe rebeli să mai comită atentate în Turcia. Cu alte cuvinte, este vorba aici tot de o liberalizare a unor acţiuni preemptive pe care le analiza critic Z. Brzezinski, precum şi de necesitatea ca oamenii politici specialiştii şi analiştii politico-militari să

răspundă cât mai realist la o serie de întrebări cum ar fi:

-unde începe şi unde se termină războiul de gherilă dintre turci şi kurzi?

-care segment al acţiunii kurzilor poate fi considerat „act terorist" şi care „acţiuni revendicative"?

-ambuscada în care au murit şi au fost răniţi militarii turci poate fi considerată procedeu militar tradiţional de luptă sau trebuie considerat ca făcând parte din arsenalul de acţiuni specific teroriste?

-măsurile turceşti de preemţiune vor reuşi să determine cu uşurinţă şi fără erori, zonele şi grupurile kurde unde se pregătesc posibilele viitoare acţiuni teroriste îndreptate împotriva Turciei?

c. Subversiunea

În concepţia NATO, subversiunea este definită ca acţiunea menită să slăbească puterea militară, economică sau politică a unei naţiuni, prin subminarea moralului, loialităţii sau încrederii cetăţenilor ei.

Printre cele mai importante tehnici de subversiune, pot fi evidenţiate următoarele:

1.Propaganda, agitaţia, demonstraţiile, protestele de stradă etc.;

2.Utilizarea unor instituţii legale, de acoperire care să mascheze activităţile lor reale;

3.Selecţionarea şi recrutarea „agenţilor de influenţă" prin intermediul cărora se organizează şi se desfăşoară operaţiunile subversive;

4.Activitatea destinată creării unui climat de suspiciune şi disoluţie care să ducă la discreditarea guvernelor şi elitelor ţării;

5.Răspândirea de zvonuri false sau adevăruri care să ducă la erodarea încrederii în lider şi în aliaţi.

Într-o lume aparent calmă şi lipsită de războaie distrugătoare, ca a noastră, dar măcinată de convulsii şi conflicte religioase, interetnice, subversiunea este cea mai larg răspândită, constituind o permanentă ameninţare la adresa securităţii.

Totodată, prin natura sa, prin scopurile, mijloacele, tehnicile, actorii şi ţintele sale, se înrudeşte vizibil cu celălat risc asimetric amintit la început spionajul.

Prin faptul că utilizează metode ilegale sau neconstituţionale cu scopul de a genera fie o schimbare de guvern, fie de a discredita membrii marcanţi ai elitelor naţionale, subversiunea constituie o ameninţare (asimetrică) extrem de periculoasă şi nocivă, care foloseşte tehnici specifice, uneori greu de depistat în faze incipiente, de multe ori reuşindu-se acest lucru doar după consumarea opeaţiunii în sine.

Printre procedeele cele mai cunoscute şi mai periculoase ale subversiunii amintim: manipularea, intoxicarea, inducerea în eroare, dezinformarea, propaganda (albă, neagră, gri) ş.a.

Faptul că astăzi conducerea R.Moldova face eforturi pentru impunerea limbii moldoveneşti poate să reprezinte un efect, o rezultantă a unei operaţiuni subversive pe termen lung, îndreptată tocmai spre discreditarea unor raporturi bilaterale cu România care, în mod normal ar fi trebuit să fie fireşti, de conlucrare, cooperare şi înţelegere, într-o perspectivă de necesară integrare euroatlantică. Poziţia actuală a Chişinăului întăreşte în continuare poziţia Republicii Moldova de stat cu una dintre cele mai dificile dileme strategice.

Rivalităţile istorice ruso-turce, urmările complexe ale Pactului Ribbentrop-Molotov, ale ocupaţiei sovietice de după al doilea război mondial, dar şi ale destrămării URSS au produs un mediu de securitate extrem de fragil în această regiune.

Faptul că soluţionarea dosarului transnistrean este departe de a fi realizabilă, faptul că Rusia este furnizorul de energie al Republicii Moldova, iar retragerea echipamentelor militare asparţinând fostei Armate a 14-a diclocată aici este de mulţi ani blocată fără nici o perspectivă, contribuie la existenţa în continuare a unor relaţii tensionate între Chişinău şi Moscova. Pe de altă parte, conştiente de complexitatea dosarelor în discuţie, nici Ucraina, dar nici România nu se arată astăzi foarte dispuse să-şi asume rolul de partener „strategic" al R. Moldova.

Ucraina parcurge de mai mulţi ani o criză politică destul de controversată, iar tranziţia din România pare că nu se mai termină. Interesul insuficient acordat de Uniunea Europeană şi SUA Republicii Moldova a făcut ca însăşi perioada de tranziţie din această ţară să apară ca fiind lipsită deocamdată de perspective salutare. Iată deci, cât de uşor este pentru grupurile de presiune ruseşti să organizeze şi să pună în mişcare la momentul oportun, operaţiuni politico-economice şi chiar sociale cu caracter subversiv care să menţină un status-quo al acestei situaţii geopolitice incerte din R. Moldova, aspect ce induce la toate nivelurile politice de decizie din ţările implicate sincope şi mişcări incoerente care nu fac decât să perpetueze o atmosferă şi aşa destul de încărcată.

d.Sabotajul

Apreciem că în contextul situaţiei geopolitice actuale din regiune, sabotajul, ca risc asimetric, nu mai poate fi caracterizat şi evaluat prin prisma parametrilor specifici perioadei de dinainte de destrămarea comunismului. Sabotajul era perceput atunci ca un act care în ultimă instanţă era tot de natură teroristă, doar că obiectivul său principal nu consta în eliminarea de (cât mai multe) vieţi omeneşti cu scop de şantaj politic sau de răspuns la măsuri cu caracter coercitiv asupra organizaţiei care organiza actul ca atare, ci avea în vedere lovirea unor obiective militare, economice,

politico-administrative fiind întâlnit cu precădere în zonele de conflicte militare.

Astăzi, sabotajul trebuie privit mai puţin ca o activitate cu caracter terorist-violent îndreptat împotriva unor astfel de obiective, descrise mai sus, ci ca un complex de demersuri de natură politico-diplomatică, economică, financiară şi chiar militară prin care se încearcă discreditarea unei idei, instituţii, iniţiative, a unui brand etc.

Am în vedere, de exemplu, demersul Federaţiei Ruse de a efectua presiuni asupra unor state din zona Mării Negre, beneficiare a gazului metan, livrat în condiţii discriminatorii şi preferenţiale pe de o parte, iar pe de altă parte ameninţarea directă de stopare a livrărilor de gaze şi petrol, în cazul în care nu s-ar fi răspuns pozitiv la condiţiile impuse de partea rusă. Această atitudine nu poate fi interpretată decât ca un demers menit să saboteze economia ţărilor dependente energetic de Federaţia Rusă.

Tot o diversiune menită să saboteze echilibrul din Regiunea Mării Negre îl reprezintă şi recentele declaraţii ale preşedintelui rus prin care „atrăgea atenţia" că „soluţionarea dosarului Kosovo" în maniera americană va ridica pe tapet problema revendicărilor sudului Dobrogei de către Bulgaria şi Transilvania de către Ungaria. Chiar dacă nu şi-a susţinut afirmaţia cu argumente, scopul urmărit de Putin pare foarte clar, în acest procedeu combinat de diversiune, şantaj şi sabotaj de natură politică.

e.Fenomenul crimei organizate

Extrem de complex, vast şi din ce în ce mai agresiv pentru toate statele din zona Bazinului Mării Negre şi nu numai, crima organizată este, în prezent inamicul cel mai insinuos, mai agresiv, mai diversificat ca procedee de manifestări ale unui stat, pentru că aşa vorbim de globalizare în termeni economici, politici, financiari, culturali, etc. la fel de bine putem vorbi de o globalizare şi în domeniul crimei organizate, ca efect pervers care se manifestă în prezent datorită modului deficitar în care sunt gestionate efectele negative ale fenomenului globalizării.

Conform unor statistici şi studii actuale, România se regăseşte alături de Bulgaria şi Italia în topul ţărilor comunitare unde „economia informală" este în plin avânt. Comisarul european pentru muncă, a solicitat tuturor statelor membre ale Comunităţii Europene să ia măsuri pentru controlarea fenomenului, subliniind că „economia neagră" subminează finanţarea programelor sociale naţionale şi are un efect negativ asupra creşterii economice.

O privire realistă aruncată supra fenomenului ca atare demonstrează că „munca la negru" este doar unul din elementele de risc asimetric ce compun fenomenul crimei organizate. Pentru că din poziţia sa geostrategică la Marea Neagră, la graniţa de est a UE şi NATO, România mai are şi alte lucruri de care să se teamă! Traficul de persoane este unul dintre acestea, disputele şi disfuncţiile actuale legate de circulaţia între România şi R.Moldova nu ajută la rezolvarea acestei surse de nelinişte. Traficul de persoane se menţine constant. Ţintele vectorilor de deplasare îl reprezintă, este adevărat, deocamdată, ţările din vestul Europei, însă la fel de bine va trebui să nr gândim la varianta în care România va deveni, în viitorul pe termen mediu şi lung una dintre ţintele favorite ale acestui trafic. În această idee, se impune o mai bună conlucrare, în domeniu, cu ţările riverane Mării Negre, pe de o parte, iar pe de alta, luarea din timp a unor măsuri de ordin legal şi instituţional care să evite elementele surpriză şi efectele nedorite care decurg din aceasta.

În loc de concluzie

Nimeni nu are deja formulată o soluţie viabilă pentru contracararea riscurilor, indiferent de natura lor tradiţional-militară, sau asimetric-neconvenţională, în zona Bazinului Mării Negre. Trăim în continuare într-o lume a interdependeţelor, într-o epocă contradictorie şi bulversată de efectele proceselor de globalizare, de reechilibrare a balanţei de putere în plan regional dar şi mondial, de o lume într-o continuă mişcare, marcată de eforturi uriaşe al întregii comunităţi internaţionale pentru gestionarea eficace a crizelor.

Zona Mării Negre rămâne o placă turnantă în care interesele cu actori importanţi vor continua şi pe viitor să se confrunte. Avem în vedere UE, SUA şi Rusia. Important ca această confruntare de interese să nu degenereze în crize violente.

România are tot interesul ca în această regiune să fie caracterizată prin stabilitate, democratizare şi prosperitate. Noi suntem parte a unui proces început deja şi care, cu siguranţă va solicita din partea noastră o poziţie din ce în ce mai activă şi mai constructivă. Obiectivul proiectării unui rol regional constructiv orientat spre deschiderea regiunii din Marea Neagră pe spaţiul de cooperare şi integrare euroatlantică, coroborat cu cel de stat implicat constant în elaborarea, dar şi în aplicarea iniţiativelor şi politicilor NATO şi UE în această zonă sunt doar obiective majore ale clasei politice şi ale diplomaţiei româneşti de azi şi de mâine.

Bibliografie

1. BRZEZINSKI, Zbigniew, „*Marea dilemă – a domina sau a conduce*", Editura Scripto, Bucureşti 2005
2. BRZEZINSKI, Zbigniew, „Triada geostrategică", „Convieţuirea cu China, Europa, Rusia", Editura „Historia", Bucureşti 2000
3. KISSINGER, Henry, „Diplomaţia", Editura Bic All, 2002
4. FEDOROVSKY, Vladimir, „De la Rasputin la Putin", Editura Vivaldi, Bucureşti 2003

5. NICOLAESCU, Gheorghe, „*Noi abordări şi tendinţe în planurile Rusiei privind unele regiuni de interes geopolitic în condiţiile sfârşitului erei unipolare*” – Articol publicat în volumul „Securitatea şi apărarea spaţiului sud-est european, în contextul transformărilor de la începutul mileniului III, Editura UNAP „Carol I”, Bucureşti, 2000
6. RUMER B. Eugene, Simon JEFFREY, „Contribuţie la strategia euroatlantică pentru Regiunea Mării Negre”, Editura UNAp „Carol I”, Bucureşti, 2006
7. SIMILEANU, Vasile, **Asimetria fenomenului terorist,** Editura Top-Form, Bucureşti, 2003

REPERE ALE UNEI STRATEGII DE SECURITATE IN EUROPA DE SUD-EST

General de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin ONIŞOR
Gabriel VLASE

Southeast Europe's need for a model strategy for security has grown ever more obvious now that such a strategy is expected to comply with the worldwide aspirations for development, stability, and integration. To define its content one must take into account the main aspects concerning the region's place and its geopolitical role in the larger frame of international relations, and above all, the global actors' interests in the region.

At the center of such an enterprise there will be concerns about aspects such as: the security environment, delineating and identifying the region's status, the internal and external factors that influence zonal, regional, and national security, the various vulnerabilities, the space-related, stratified security goals and objectives, the strategic action requirements for the gradual attaining of goals and objectives, and last but not least, a system for the correct assessment of security developments.

Assuming responsibility for elaborating this kind of model strategy may fall on an already established body or on a regional security forum of which Romania cannot fail from being a part. The ensuing document should mirror the dynamics of the international security environment and be easily adaptable to reality changes by making appropriate changes and reconsidering stances on some of the main aspects and issues.

Spaţiul sud-est european va rămâne pentru multă vreme o zonă de interes geopolitic şi strategic în emisfera nordică şi nu numai. Aceasta deoarece arealul:

- ✓ se constituie în flancul sudic al NATO;
- ✓ reprezintă zona cu nevoile cele mai mari de securitate pentru UE;
- ✓ este considerat o adevărată trambulină pentru proiectele geopolitice şi geostrategice ale SUA (diferite dimensiuni ale Marelui/Orientul Mijlociu/Extins);
- ✓ rămâne o placă turnantă pentru relaţia euro-asiatică;
- ✓ joacă rolul de pivot în relaţiile europene cu continentul asiatic;
- ✓ poate fi o adevărată piesă mediană de legătură între proiectele de geopolitică, indiferent cui aparţin (prezenţa SUA, extinderea NATO şi UE, alte forme de cooperare intercontinentală etc.).

Nevoia de securitate în această zonă a Europei apare tot mai evidentă ca urmare a unor diverşi factori de influenţă şi determinare, precum:

✓ interese geopolitice diverse şi suprapuse;

✓ valoarea geostrategică reală a spaţiului în ansamblul geografic euro-asiatic;

✓ aspectele geoeconomice deosebit de dinamice şi atractive pe care unele regiuni ale zonei le au/le suportă;

✓ conflictualităţile îngheţate, mocnite sau active existente cu cauzalităţi istoriceşte determinate;

✓ finalizarea într-o formă sau alta a eforturilor unor structuri colective de securitate prin planuri şi programe specifice.

Faţă de cele prezentate, punctul nostru de vedere se exprimă în necesitatea unei securităţi zonale conectate omnidirecţional cu alte sisteme şi zone şi integrate în ansamblul de securitate european şi euroatlantic.

Arhitectura de securitate pe acest spaţiu de analiză este determinată de:

✓ finalizarea obiectivelor, iniţiativelor, programelor şi aranjamentelor de securitate din regiunile zonei;

✓ integrarea, dezvoltarea şi cooperarea între regiunile şi statele zonei;

✓ participarea la gestionarea oportună şi eficientă a crizelor şi disfuncţionalităţilor existente şi care pot apare în arealele de turbulenţă şi instabilitate;

✓ aportul politico-economic şi chiar militar al structurilor comune şi colective de securitate şi al statelor occidentale dezvoltate;

✓ poziţia Federaţiei Ruse pe baza intereselor şi legăturilor tradiţionale cu majoritatea statelor din regiunile zonei;

✓ implicarea unor factori statali ori de coaliţie în modelarea securităţii în Orientul Mijlociu Extins, în spaţiul mediteranean şi în Asia Centrală;

✓ nivelul diferit şi dinamica de dezvoltare ale statelor din zonă;

✓ caracteristicile de fluiditate ale mediului regional şi zonal de securitate şi gradul de participare şi angajare la diferite forme de securitate modernă.

Iată de ce, o strategie-cadru de securitate în Europa de sud-est îşi va dovedi utilitatea instituţiilor si factorilor politici naţionali, regionali/zonali, pentru a-şi putea asuma responsabilităţi ce le revin în domeniul integrării, dezvoltării şi securităţii în spiritul constituţiilor şi legislaţiei din fiecare ţară, al documentelor cu valoare regională, zonală şi europeană.

În viziunea noastră scopul unei astfel de elaborări trebuia să cuprindă câteva obiective:

✓ dezvoltarea democratică a statului şi respectarea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti;

✓ integrarea europeană şi euroatlantică şi dezvoltarea durabilă în context regional şi chiar zonal ca premise şi garanţii de securitate europeană;

✓ siguranţa şi bunăstarea cetăţeanului european cu o anumită identitate naţională;

✓ respectarea valorilor naţionale şi armonizarea în spirit european a intereselor fiecărui stat;

✓ însuşirea şi respectarea valorilor şi intereselor europene şi euro-atlantice în domeniile securităţii, apărării şi dezvoltării economice;

✓ asigurarea în plan naţional a accesului la resurse şi participarea la realizarea securităţii energetice europene.

Mesajul unui astfel de document programatic va fi foarte clar exprimat: fiecare stat şi regiune ale zonei să-şi redobândească încrederea proprie, astfel încât împreună cu statele moderne, cu NATO şi UE să asigure îndeplinirea propriului destin, dar şi vocaţia europeană. Numai astfel în ansamblu, dar şi pe entităţi regionale şi locale/statale, Europa de sud-est poate deveni stabilă, puternică şi prosperă, oferind un răspuns activ şi adecvat provocărilor şi sfidărilor din vecinătate şi mai ales având o permanentă anticipare individuală şi colectivă asupra incertitudinilor viitoare.

În esenţă, este nevoie de o strategie-cadru pentru Europa de sud-est sub deviza: „*garantarea securităţii prin dezvoltare democratică, libertăţi fundamentale, integrare şi dezvoltare, participarea politico-militară la NATO şi integrarea deplină şi performantă în UE*”.

Studii analizate pe problemele securităţii unor spaţii de interes geopolitic ne-au sugerat principalele repere ale unui demers similar pentru Europa de sud-est. Trebuie plecat de la descifrarea caracteristicilor dinamice ale mediului de securitate zonală şi nu numai. În acest context se face opţiune pentru delimitarea geografică a zonei şi în cadrul ei identificarea după criterii de geostrategie a regiunilor ca subdiviziuni de lucru în domeniul securităţii moderne. Înţelegând complexitatea relaţiilor internaţionale, se pot cu uşurinţă identifica şi defini, pe de o parte riscuri, ameninţări, pericole, sfidări şi provocări pentru securitatea zonală şi regională, iar pe de altă parte se vor descoperi vulnerabilităţile interne de la nivelul naţional până la cel interzonal. Acest cadru obţinut este esenţial pentru armonizarea intereselor naţionale şi regionale de securitate şi poate defini unul dintre elementele principale ale oricărei strategii de securitate şi anume interesele zonale. Pe aceste temeiuri se stabilesc obiectivele strategiei de securitate zonală şi se formalizează o parte dintre obiectivele de securitate la nivelurile regional şi naţional ale politicilor de securitate. Astfel sunt create toate condiţiile ideatice şi teoretico-metodologice pentru trasarea direcţiilor strategice de acţiune în politicile de securitate zonală, regionale şi naţionale, a căror realizare graduală se urmăreşte folosind o serie de indicatori ai stării

de securitate. Credem că demersul ştiinţific de elaborare a unei strategii de securitate zonală poate fi încheiat prin alocarea resurselor.

Privind caracteristicile mediului de securitate, pe lângă cele deja consacrate, apreciem că ar trebui luate în analiză şi altele, cum ar fi bunăoară:

✓ poziţia europeană şi euroatlantică de joncţiune cu alte zone ale spaţiului de referinţă;

✓ interdependenţa economico-politico-militară a statelor şi regiunilor zonei;

✓ fenomenele şi procesele specifice zonei şi regiunilor care presupun o cooperare multidimensională;

✓ oportunitatea elaborării, aplicarea cu fermitate şi respectarea constantă a tuturor hotărârilor luate de forumuri internaţionale de securitate cu referiri la Europa de sud-est.

Având în vedere opţiunile geopolitice diferite ale actorilor mondiali referitoare la delimitarea şi regionalizarea Europei de sud-est, sugerăm o formulă extinsă a acestei zone şi anume, de la Balcani, la spaţiul caucaziano-caspic şi de la Marea Mediterană la Munţii Carpaţi. Ca atare sunt incluse elementele geografice importante ce pot reprezenta cadrul natural de delimitare a unor regiuni, după cum urmează: Caucaziano-caspică, Marea Neagră, Nord carpato-danubiano-pontică, Balcanică, Egeeano-ionico-adriatică, Central-estică mediteraneană, poate şi altele. Din punct de vedere geostrategic fiecare regiune poate forma/deveni un teatru de acţiuni militare întrunit în care să acţioneze forţe şi mijloace pe uscat, în aer, pe mare, în imersiune etc. Dar poate cel mai important va rămâne poziţia geostrategică a acestei zone faţă de continentele vecine, Asia şi Africa, aşa cum s-a explicat în prima parte a materialului.

Complexitatea situaţiei moştenite şi create în ultimii ani în această zonă reţine atenţia asupra proliferării riscurilor asimetrice nonclasice în domenii de bază ale securităţii (economic, de mediu, imagologic, cultural, religios, de identitate etc.). Deopotrivă reţin atenţia şi vulnerabilităţile diferite a căror rezolvare strategică întârzie să se realizeze complet. Exemple: potenţarea statului, protecţia socială, conflictele mocnite şi îngheţate, respectarea angajamentelor regionale şi locale, modificarea status quo etc.

Problema intereselor de securitate devine complexă datorita stratificării lor pe nivelurile naţional, regional şi zonal şi corelării lor cu cele europene şi euroatlantice. În această privinţă apreciem că statele şi regiunile au nevoie de ajutorul internaţional, iar la nivel european numai o artă strategică manifestată ca management superior şi eficient poate armoniza multitudinea intereselor şi concentrarea eforturilor asupra celor de interes imediat pentru noile construcţii de securitate europeană, euroatlantică şi internaţională. La baza acestora ar putea sta îngemănarea solidarităţii interstatale la toate nivelurile cu dezvoltarea spiritului euroatlantic şi al unei identităţi europene autentice.

Obiectivele politicilor de securitate naţională şi regională explicite clar pe problematica stabilităţii şi integrării au importanţa lor îndeosebi pentru credibilitatea scopului strategiei de securitate zonală şi totodată vor aduce beneficii interne serioase statelor şi pentru integrarea deplină/definitivă în NATO şi UE.

Evaluarea periodică a atingerii scopului şi obiectivelor unei strategii de securitate pentru Europa de sud-est presupune un sistem coerent şi consistent de indicatori analitici, dintre care putem propune şi enumera doar câţiva: evoluţia pe cale democratică şi stabilitatea politică internă a statului; potenţial de securitate adecvat şi activ; politica de bună vecinătate şi cooperare; opţiunea pentru integrare şi manifestarea activă în structurile europene şi euroatlantice de securitate, încrederea şi afirmarea regională şi zonală; valorificarea în interes internaţional a poziţiei geostrategice a statului etc.

În plan intern şi la nivel regional este necesar să se pună pe rol temeinice direcţii strategice de acţiune corespunzătoare obiectivelor de securitate ale politicilor şi strategiei cu predilecţie pentru modernizarea societăţii/comunităţilor, dezvoltarea autorităţii instituţiilor statale, întărirea noilor funcţii ale statelor în plan intern şi extern şi pentru aplicarea conţinutului documentelor europene în toate domeniile de securitate. În felul acesta credem noi că se vor reduce inadvertenţele de la confluenţa intereselor statelor, naţiunilor, naţionalităţilor, etniilor şi comunităţilor, crescând evident caracteristicile statului de drept şi activându-se substanţial drepturile şi libertăţile omului. Cu toată relaxarea ce se înregistrează în sfera relaţiilor internaţionale, poziţia Europei de sud-est faţă de alte zone active în procesele de securitate globală, obligă statele şi chiar la nivel regional să se constituie structuri manageriale şi operaţionale regionale şi zonale de securitate colectivă/comună.

Strategia-cadru pentru securitatea Europei de sud-est se va impune ca un document dorit şi aşteptat, recunoscut şi acceptat de ţările beneficiare, de NATO şi UE, în care interesele naţionale, regionale, europene şi euroatlantice se vor împleti armonios, vor evidenţia preocupările strategice pentru a face faţă riscurilor, situaţiilor riscante, ameninţărilor şi provocărilor de natură şi amploare diferite şi unde se vor sugera reglementări naţionale şi regionale în contextul noilor cerinţe şi exigenţe ale integrării europene şi euroatlantice. Responsabilitatea acestui demers poate fi dată/preluată fie de Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, fie de un Forum de iniţiativă

strategică format din câteva state ale zonei cu dezvoltare democratică, de unde România nu poate să lipsească.

Conținutul documentului pentru securitatea zonală va evidenția printre altele şi intenții, acțiuni, deziderate, evenimente şi etape în succesiune, care vor fi urmărite cu atenție, consecvență şi interes, întrucât ne aflăm într-o Lume în plină evoluție şi preschimbare, care pot favoriza apariția şi a unor procese noi, care să necesite revederi serioase ale principalelor probleme şi chiar reconsiderări temporare.

Însă deşi Ankara şi Moscova par a avea poziții comune, ele mai au încă reminiscențe ale rivalității tradiționale. Dovadă la cele spuse poate fi considerat şi faptul că Armenia are pe teritoriul său baze militare ruse şi este implicată în dispute teritoriale cu Azerbaidjan şi Turcia, generând atât amenințări teroriste la adresa statelor învecinate, prin permiterea stabilirii de baze logistice ale organizației teroriste Partidul Muncitorilor din Kurdistan şi a refugiaților armeni din Azerbaidjan, precum şi criminalitate organizată, prin activitățile de trafic de droguri şi de sabotare a rețelei ruse de transport a gazului natural.

Dintre statele riverane Mării Negre, Turcia prezintă potențialul terorist cel mai ridicat, în acest complex de amenințări asimetrice înscriindu-se o resurgență a fundamentalismului islamic, etno-separatismului kurd, ultra-naționalismului şi extremismului de stânga, exemple concludente fiind atentatele din Istanbul, Cesmet, Kusadasi şi Antalya. Deşi obiectivele vizate de terorişti au fost civile şi turistice nu sunt excluse atentate asupra facilităților energetice sau a rutelor de transport maritim.

Sadi Cayci, expert turc în problemele dreptului internațional al Centrului de studii strategice al EuroAsiei afirma că: „Washingtonul poate lansa diverse inițiative pe baza normelor unanim acceptate ale dreptului internațional şi rolului său în lume, însă, nu are dreptul să ceară crearea unei baze americane în Marea Neagră, deoarece SUA nu sunt stat riveran”[1],

Turcia este împotriva extinderii operațiunii Active Endeavour în Marea Neagră, considerând că, în felul acesta, se va încălca Convenția de la Montreux semnată în anul 1936 şi care reglementează regulile de navigație în strâmtorile Mării Negre. Turcia consideră că pentru asigurarea securității în Marea Negară sunt suficiente prezența grupului naval de cooperare operativă Blackseafor, din care fac parte forțele maritime-militare ale celor şase țări din regiune, de asemenea, realizarea inițiativei „Armonia Mării Negre” (Black Sea Harmony). Această inițiativă, axată pe asigurarea controlului asupra navigației din Marea Neagră şi care are țeluri asemănătoare cu Active Endeavour, a fost lansată în anul 2004 de Turcia şi sprijinită de Rusia.

Consolidarea NATO la Marea Neagră prezintă dublul inconvenient de a-i reduce Turciei importanța strategică în cadrul Alianței şi de a mări presiunea SUA asupra sa. Totodată, Turcia şi Rusia ar pierde cvasi-monopolul geopolitic obținut prin „Convenția asupra strâmtorilor”.

[1] http://www.vor.ru/Romanian/Exclusives/exclusive.phtml?act=206

SECURITATE EUROPEANĂ ŞI MIGRAŢIE

CS III dr. Alexandra SARCINSCHI

Migration is about both emigrants and immigrant, both security and insecurity. Europe is confronting now not only the problem of emigrants, but especially the issue of immigrants as an insecurity source. These problems are focused on some EU countries such as Italy and Spain, as destination countries, and Bulgaria, Estonia, Latvia and Romania, as root countries. It is very difficult to manage these issues due to the fact that both the immigrants and country's citizens are subjected to the human rights.

Anul 2007 a adus în discuţie, mai pregnant decât oricând, problema migraţiei (imigranţi şi emigranţi), în special a celei ilegale. Europa este, în prezent, scena unor procese ale căror efecte sunt similare, sub unele aspecte, chiar identice: pe de o parte globalizarea, ce erodează şi chiar elimină barierele în faţa fluxurilor internaţionale de oameni, bunuri, servicii, capital şi informaţii, iar pe de altă parte, extinderea Uniunii Europene, ce dă posibilitatea cetăţenilor ţărilor mai puţin dezvoltate să aspire la nivel de trai perceput ca fiind mult mai ridicat în ţările Uniunii. Una dintre consecinţele acestor două procese este creşterea fluxurilor migratorii dinspre est spre vest, în special dinspre Europa Centrală şi de Est, dar şi Asia Centrală, spre Occident.

Fenomenul nu este nou pentru perioada post-Război Rece, ci amploarea sa este diferită întrucât, în anii comunismului, migraţia era foarte bine controlată în sensul menţinerii cetăţenilor în ţara de origine. Evident că migraţia, preponderent cea ilegală, exista, însă căderea comunismului a deschis graniţele şi pieţele, făcând posibilă creşterea numărului celor care migrează.

Relaţiile dintre securitate şi migraţie sunt evidente. Pe de o parte, migraţia poate fi rezultatul manifestării anumitor ameninţări la adresa securităţii indivizilor umani, precum violarea drepturilor omului, conflictul etnic, războiul civil etc. Pe de altă parte, migraţia însăşi poate constitui o sursă de riscuri, pericole şi ameninţări atunci când nu este controlată, provocând accentuarea criminalităţii organizate, a violenţei xenofobe şi rasiale. Ambele ipoteze au fost „verificate" în Europa: *migraţia ca rezultat al insecurităţii* poate fi ilustrată prin cazul destrămării violente a Iugoslaviei, ce a dat naştere la fluxuri de refugiaţi către ţările vecine, iar *migraţia ca sursă de insecuritate* este demonstrată prin evenimentele ultimelor luni ale acestui an (problema imigranţilor români în Italia, Spania şi Marea Britanie).

De asemenea, *migraţia constituie în acelaşi timp o sursă de insecuritate, dar şi de securitate*. Complexitatea acestor relaţii este extrem de ridicată întrucât ele sunt corelate cu aproape toate dimensiunile securităţii. Dimensiunea socială a securităţii este cea mai expusă, fluxurile de imigranţi putând afecta stabilitatea socială, identitatea culturală, caracteristicile demografice, nivelul de trai, nivelul criminalităţii organizate, respectarea drepturilor omului în ţara de destinaţie. În acelaşi timp, ţările de origine pot înregistra şi ele probleme, precum îmbătrânirea populaţiei şi scăderea producţiei prin emigrarea forţei de muncă (în special fenomenul *brain drain*). Totuşi, migraţia, în special imigranţii ca forţă de muncă, poate fi sursa creşterii economice, a nivelului de trai al cetăţenilor ţării de destinaţie, şi, în consecinţă, a securităţii economice a acestora.

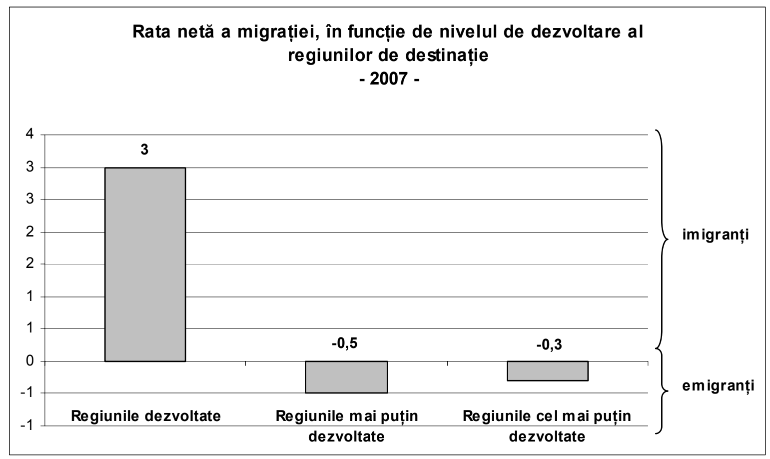


Figura nr. 1

La nivel mondial, migranţii reprezintă 2,9 procente din populaţia totală[1], ceea ce, contrar aparenţelor, nu reprezintă o cifră mică. Este vorba despre peste 191.000.000 de oameni care pleacă din ţara de origine, în cele mai multe cazuri, în căutarea unor condiţii mai bune de trai. Urmărind

[1] Conform UN Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *International Migration 2006*, United Nations Publication, Sales No. E.06.XIII.6.

gradul de dezvoltare a regiunilor şi rata netă a migraţiei[2], se observă că fluxurile de migraţie se îndreaptă către regiunile dezvoltate[3] (Figura nr. 1):

Deşi mişcarea populaţiei peste graniţă în căutarea unor oportunităţi mai bune este o caracteristică atât a regiunilor mai puţin dezvoltate, cât şi a celor cel mai puţin dezvoltate, tiparele migraţiei internaţionale devin din ce în ce mai complexe. Un mare număr de ţări din regiunile cel mai puţin dezvoltate sunt ţări de origine şi, mai ales, ţări de destinaţie deoarece a crescut mobilitatea forţei de muncă temporare. În plus, în unele ţări, conflictele şi dezastrele naturale au provocat dislocarea de persoane atât în interiorul, cât şi în afara ţării. Această tendinţă reprezintă o preocupare majoră pentru guvernele ţărilor din regiunile cel mai puţin dezvoltate, întrucât există posibilitatea ca problemele sociale cu care se confruntă, corelate cu fenomenul migraţionist, să se acutizeze.

Raportat la continente, migraţia se prezintă astfel (Figura nr. 2):

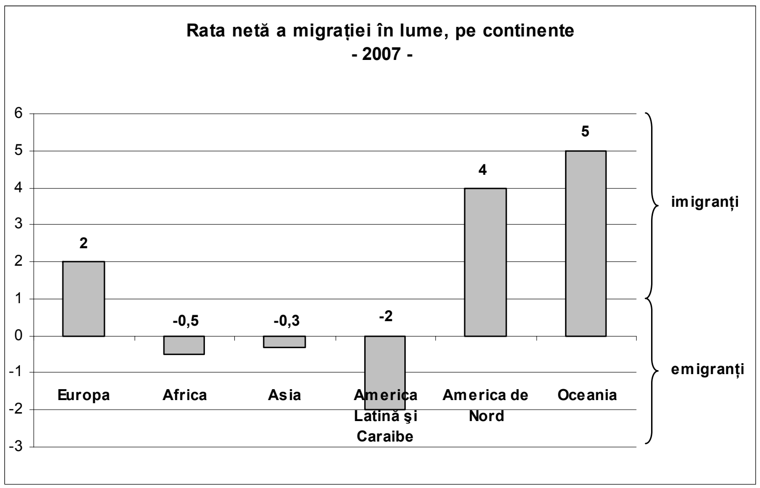


Figura nr. 2

La jumătatea anului 2007, rata netă a migraţiei în UE era 1,6 la mia de locuitori, ceea ce indică ca, de fapt, avem de-a face cu un fenomen de imigraţie. Cauzele nu sunt legate numai de extinderea strict geografică, ci şi de condiţiile socio-economice existente în unele ţări ale Uniunii, în special nivelul ridicat de trai. Ultimul val de extindere, în anul 2007, a adus două ţări, România şi Bulgaria, ce sunt cunoscute ca fiind unele dintre principalele ţări europene de origine pentru imigranţi cu mult înainte de aderarea la Uniune. În aceeaşi situaţie se aflau la aderare, în 2004, şi Estonia, Letonia şi Lituania, a căror rată netă a migraţiei a înregistrat creşterea numărului emigranţilor chiar şi după aderarea acestor trei ţări la UE. În acelaşi timp, există multe ţări europene a căror rată netă a migraţiei a scăzut după extinderea Uniunii, cum ar fi Austria, Belgia, Cipru, Grecia, Olanda etc, ceea ce semnifică reducerea numărului imigranţilor în aceste ţări.

Pe lângă migraţia în interiorul Europei, aceste cifre iau în calcul atât imigranţii, cât şi emigranţii din afara continentului. Din figura de mai sus se observă că principalele continente-sursă de imigranţi sunt Africa, Asia, America Latină şi Caraibe. În acelaşi timp, nu trebuie uitat faptul că o parte importantă a emigranţilor europeni au drept destinaţie Statele Unite ale Americii şi Canada.

La nivelul Uniunii Europene şi al statelor din vecinătatea sa, se manifestă diverse tendinţe în ceea ce priveşte impactul migraţiei asupra populaţiei totale[4]. Astfel, există:

- ţări a căror populaţie este în scădere atât din cauze naturale, cât şi din cauza emigraţiei: Letonia, Lituania, Moldova, Polonia, România şi Ucraina;
- ţări a căror populaţie este în scădere din cauze naturale, iar migraţia nu poate compensa această scădere: Belarus, Bulgaria, Croaţia, Estonia, Muntenegru, Rusia, Serbia, Ungaria;
- ţări a căror populaţie este în scădere din cauza migraţiei, iar creşterea naturală nu poate compensa această scădere: Armenia, Georgia, FRI Macedonia;
- ţări a căror populaţie este în creştere datorită cauzelor naturale şi imigraţiei: Andora, Austria, Belgia, Cipru, Danemarca, Elveţia, Finlanda, Grecia, Irlanda, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Olanda, Norvegia, Portugalia, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, San Marino, Spania, Suedia, Turcia;
- ţări a căror populaţie este în creştere datorită cauzelor naturale, iar migraţia nu afectează această creştere: Albania, Azerbaijan, Islanda;
- ţări a căror populaţie este în creştere datorită imigranţilor, iar scăderea naturală nu afectează această creştere: Cehia, Germania, Italia, Slovacia, Slovenia.

---

[2] Rata netă a migraţiei reprezintă diferenţa dintre numărul persoanelor care intră şi cel al persoanelor care părăsesc o ţară în cursul unui an, raportată la mia de locuitori.
[3] Conform *2007 World Population Data Sheet*, Population Reference Bureau, SUA, pp. 7-10.

[4] SALT, John, *Current TrendsIn International Migration in Europe. Consultant's Report to the Council of Europe*, Strasbourg, 2006, p. 4.

Având în vedere toate aceste tendinţe, tabelul următor ilustrează evoluţia ratei nete a migraţiei între ultimele două valuri de extindere europeană[5]:

Nr. crt.	Ţară	An	
		2004	2007
1	Austria	2	1,91
2	Belgia	1,23	1,22
3	Bulgaria	-4,58	-3,71
4	Cipru	0,43	0,42
5	Cehia	0,97	0,97
6	Danemarca	2,48	2,52
7	Estonia	-3,16	-3,22
8	Finlanda	0,95	0,78
9	Franţa	0,66	1,52
10	Germania	2,18	2,18
11	Grecia	2,35	2,34
12	Irlanda	4,99	4,82
13	Italia	2,07	2,06
14	Letonia	-2,23	-2,27
15	Lituania	-0,71	-0,72
16	Luxemburg	8,97	8,64
17	Malta	2,07	2,04
18	Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord	2,19	2,17
19	Olanda	2,91	2,63
20	Polonia	-0,49	-0,46
21	Portugalia	3,57	3,31
22	România	-0,13	-0,13
23	Slovacia	0,3	0,3
24	Slovenia	1,12	0,76
25	Spania	0,99	0,99
26	Suedia	1,67	1,66
27	Ungaria	0,86	0,86

Figura nr. 3

Conform Anuarului Statistic „Imigrare 2007"[6], elaborat de fundaţiile italiene Caritas şi Migrantes, numărul de imigranţi înregistrat la începutul anului 2006 pe teritoriul statelor membre ale UE, României şi Bulgariei era de 28.000.000 de persoane, adică 5,6% din populaţia totală. Două treimi din populaţia imigrantă la acea dată era constituită din cetăţeni extracomunitari, conform figurii următoare:

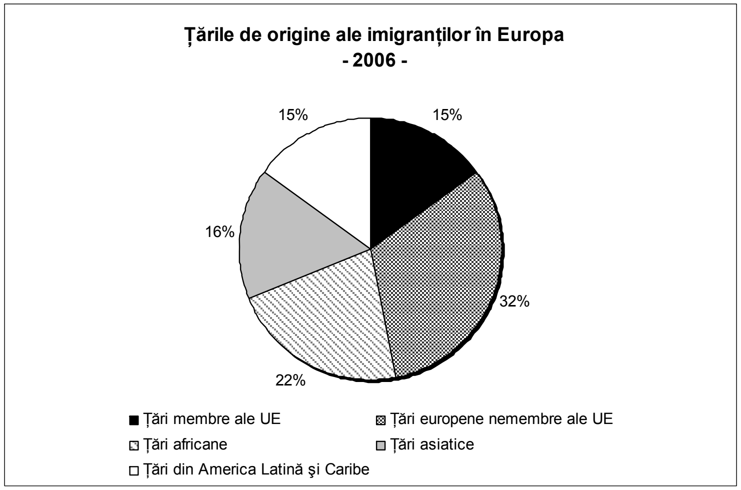


Figura nr. 4

[5] Cifrele sunt preluate din *CIA - The World Factbook 2007*, https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/ şi *CIA - The World Factbook 2004*, http://www.umsl.edu/services/govdocs/wofact2004/index.html.

[6] Vezi website-ul Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă, http://www.muncainstrainatate.anofm.ro/anuarul-statistic-imigrare-2007-elaborat-de-funda-iile-caritas-i-migrantes-din-italia, 2007.

Conform aceluiaşi Anuar, în Uniunea Europeană, Germania, Italia şi Spania sunt principalele ţări de destinaţie pentru imigranţi, iar Bulgaria, Estonia, Letonia şi România sunt principalele ţări de origine. În cazul fiecăreia dintre ţările de destinaţie, situaţia este diferită atât în ceea ce priveşte impactul migraţiei asupra securităţii, cât şi instrumentele aplicate pentru controlul acestui fenomen.

- **Germania**

În Germania, în anul 2005, numărul populaţiei străine stabilite legal era de 6,7 milioane, adică 8,9% din populaţia totală a ţării[7]. Ţările cu cel mai mare număr de imigranţi în Germania au fost înregistrate ca fiind Polonia, Turcia, Federaţia Rusă, România, Serbia şi Muntenegru (uniune statală la acea dată), Italia, Ucraina, China, Statele Unite ale Americii şi Ungaria[8] (Figura nr. 5).

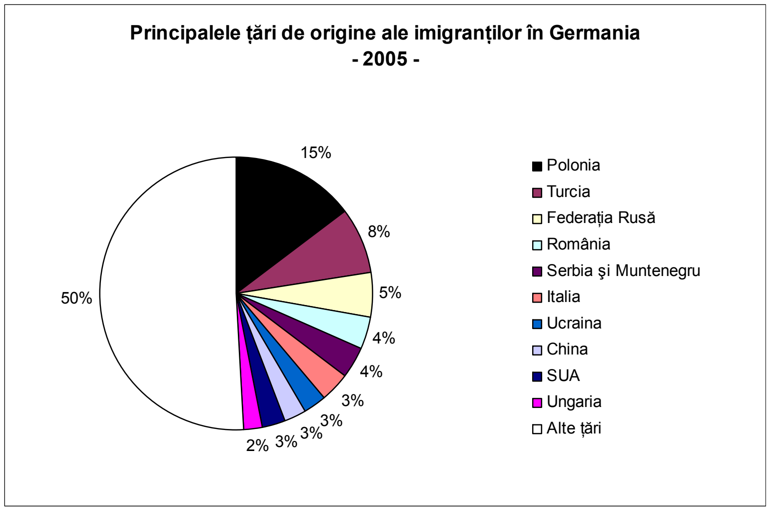


Figura nr. 5

La 1 ianuarie 2005, o nouă *Lege a Imigrării* a intrat în vigoare, modificând într-o oarecare măsură procedurile şi restricţiile de imigrare. Deşi Germania limitase anterior intrarea migranţilor în ţară, noua lege este mult mai permisivă, în special pentru forţa de muncă înalt calificată din ţările nemembre UE, care poate primi imediat permisul de rezidenţă permanentă. În schimb, pentru forţa de muncă necalificată sau semicalificată, se aplică restricţii clare, nefiind posibilă primirea permisului de rezidenţă fără a demonstra interesul public pentru acel tip de muncă şi existenţa unei oferte de muncă concrete.

Din punct de vedere al efectelor imigrării asupra securităţii cetăţenilor şi statului german, nu au fost înregistrate probleme grave. Implementarea eficientă a legislaţiei, precum şi stilul de viaţă german au reuşit să restrângă numărul şi gravitatea provocărilor fenomenului migraţionist la adresa securităţii.

- **Italia**

În anul 2005, Italia înregistra peste 2,6 milioane imigranţi legali, respectiv 4,4% din numărul populaţiei[9]. Datele oficiale publice referitoare la distribuţia imigranţilor, legali şi mai ales ilegali, sunt incomplete. De exemplu, Anuarul Statistic „Imigrare 2007” menţionează că principalele ţări de origine pentru aceştia sunt, în anul 2006, România, Albania şi Maroc (Figura nr. 6).

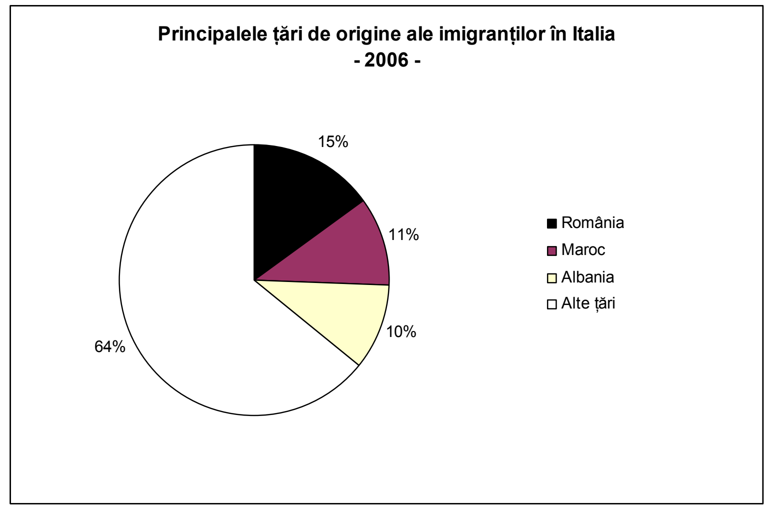


Figura nr. 6

În ceea ce priveşte legislaţia referitoare la imigraţie, Italia atrage imigranţii ilegali mai mult ca oricare altă ţară din cauza dificultăţii de a controla graniţele şi a dimensiunilor economiei subterane, în care munca „la negru” a luat amploare. Ineficienţa legislaţiei referitoare la imigraţie mai este dovedită şi de faptul că aceasta este privită, în principal, ca instrument

[7] OECD, *International Migration Outlook,* 2006, http://www.oecd.org
[8] Date preluate din baza de date a Migration Information Group.
[9] OECD, *op. cit.*, 2006.

pentru regularizarea statutului imigranților deja prezenți pe teritoriul țării, şi nu pentru a controla intrările[10].

În cazul Italiei, problematica migrațiune - securitate este mult mai complexă datorită caracteristicilor socio-culturale atât ale imigranților, cât şi ale cetățenilor italieni. Populația şi autoritățile italiene acuză creşterea criminalității ca urmare a sporirii fluxului de imigranți. Astfel, în Anuarul mai sus menționat, în secțiunea referitoare la infracționalitate, precizează că, începând cu anul 2005, din totalul infracțiunilor comise de imigranți, 16% au fost produse de români, urmați de marocani – 15,5% şi albanezi – 8,9%. În schimb, numărul de deținuți imigranți plasează pe primul loc Marocul cu 21,2% din numărul total, urmat de România cu 14,5% şi Albania cu 12,3%. Din aceste motive, autoritățile italiene au decis expulzarea în masă a imigranților, în special a celor români, însă Uniunea Europeană a intervenit, cerând statelor membre ca expulzările unor cetățeni comunitari să fie individuale şi motivate.

- **Spania**

În Spania, conform Organizației pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare, imigranții reprezentau, la începutul anului 2005, 4,6% din populația totală, adică 1,9 milioane persoane[11]. Cu toate acestea, cifrele furnizate de guvernul spaniol pentru acelaşi an sunt aproape duble – 3,7 milioane imigranți, iar cele publicate de organizații precum Crucea Roşie sunt şi mai mari – 4,8 milioane. Este posibil ca diferențele să fie cauzate de incapacitatea autorităților de a înregistra toți imigranții care intră în țară, majoritatea covârşitoare a acestora fiind imigranți ilegali.

La începutul anului 2007, guvernul spaniol a dat publicității noi cifre ale imigrației: peste 4,1 milioane străini, dintre care peste 600.000 marocani, aproximativ 500.000 ecuadorieni, în jur de 300.000 români şi acelaşi număr de columbieni[12]. În acelaşi timp, statisticile independente, cum ar fi cea realizată de Financial Times, oferă alte cifre pentru anul 2007 (Figura nr. 7), demonstrând că Spania constituie cea mai atractivă destinație pentru cetățenii lumii[13], nu numai pentru imigranții ilegali, ci mai ales pentru forța calificată de muncă din Marea Britanie, Germania, Italia sau Franța.

[10] DE BARTOLO, Giuseppe, *Immigration in Italy: the Great Emergency*, University of Calabria, Italy, 2007.

[11] OECD, *op. cit.*, 2006.

[12] Date preluate din baza de date a Royal Statistical Commission of Spain, http://www.ine.es.

[13] ROUSSANOV, Todor, *Europeans Favour Spain for Expat Jobs*, 2007, http://international.ibox.bg/news/id_1406161495.

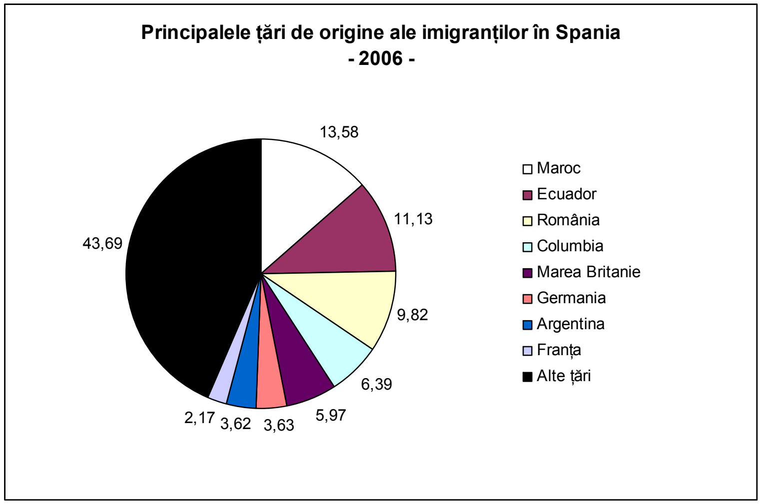


Figura nr. 7

Legislația spaniolă permite forței de muncă necalificate din țările nemembre UE să lucreze grație unui permis special, însă mare parte a imigranților lucrează ilegal. Cu toate acestea, ambele categorii de imigranți joacă un rol din ce în ce mai mare în dezvoltarea economiei spaniole. Alături de factorii economici, rețelele sociale joacă un rol important în configurarea pieței muncii. Segmentarea acesteia şi sistemul bazat pe norma de lucru, ce recrutează muncitorii pe sectoare şi provincii, au făcut posibilă o stratificare vizibilă a forței de muncă bazată pe grupuri etnice, creând astfel nişe pentru piața muncii. De exemplu, sectorul serviciilor reuneşte aproximativ 59% dintre imigranții cu drept de muncă, iar cel al agriculturii – 21% dintre aceştia. decizia de a oferi condiții de amnistiere imigranților în anul 2005 a provocat o serie de îngrijorări privitoare la viitorul migrației în această țară, astfel încât, până în anul 2015, unul din trei locuitori ai Spaniei va fi străin.

Din punct de vedere al implicațiilor în domeniul securității, imigranții din Spania nu creează probleme de amploarea celor identificate în Italia. Cu toate acestea, Observatorul European împotriva Rasismului a remarcat în ultimii ani sporirea intoleranței cetățenilor spanioli față de imigranți, în special cei latino-americani şi africani, pe care îi asociază cu criminalitatea şi terorismul.

Este evident faptul că *imigranții reprezintă o sursă de insecuritate şi, în acelaşi timp, de securitate*.

Provocările de securitate îşi au originea în special în diferenţele de natură etnică şi religioasă dintre populaţia ţării de destinaţie şi imigranţi, dar şi în nivelul scăzut de trai ale acestora din urmă determinat de accesul dificil la locurile de muncă din acea ţară. De asemenea, percepţia nefavorabilă pe care cetăţenii ţării respective o au despre noii sosiţi, care le „invadează” şi „ameninţă” comunităţile, constituie adesea o sursă de tensiuni între aceştia.

Totuşi, nu trebuie subestimat rolul imigranţilor ca factori de securitate, în special în domeniul economic. Nu sunt puţine ţările europene care, în urma angajării legale sau ilegale a străinilor, au înregistrat o creştere substanţială a produsului intern brut şi, drept urmare, o ridicare semnificativă a nivelului de trai al cetăţenilor lor.

Oficialii Uniunii Europene au sesizat aceste probleme încă din anii `90, modificând chiar Tratatul de la Maastricht. Astfel, la 2 octombrie 1997, a fost semnat Tratatul de la Amsterdam prin care este introdus un nou capitol intitulat „Vize, azil, imigraţie şi alte politici referitoare la libera circulaţie a persoanelor”. Domeniile acoperite de acesta sunt: libera circulaţie a persoanelor, controlul frontierelor externe, cooperarea juridică în probleme administrative şi penale, cooperarea administrativă şi problemele de azil, imigraţie şi protejarea drepturilor naţionalilor din ţările nemembre.

Reglementările europene cu privire la imigraţie cuprind: concluziile a cinci Consilii europene (Bruxelles – 2005, Salonic – 2003, Laeken – 2001, Tampere – 1999 şi Viena - 1998), peste 25 de rapoarte ale Comisiei Europene, 19 directive şi norme şi trei decizii în pregătire referitoare la reţeaua europeană de migraţie, sancţiunile împotriva angajării ilegale a imigranţilor şi standardele şi procedurile comune statelor membre pentru expulzarea imigranţilor ilegali.

Aşadar, pe măsură ce volumul fluxurilor migratorii a crescut, tiparele şi implicaţiile imigrării au devenit din ce în ce mai complexe. Astfel, statele europene şi nu numai se află în faţa unei *dileme*: să ignore problema migraţiei, întrucât pe de o parte este dificil de gestionat, iar pe de altă parte aduce beneficii economice importante, sau să o confrunte şi să creeze noi dezbateri legate de drepturile fundamentale ale omului şi statutul imigranţilor.

PERSPECTIVA MEDIULUI DE SECURITATE ÎN ZONA MĂRII NEGRE

Locotenent colonel conf. dr. Mihai NEAG

Importanţa regiunii Mării Negre determină găsirea unor soluţii în problemele de securitate din zonă. Pe de o parte, această regiune se află la confluenţa unor importante fluxuri de interese iar, pe de altă parte, se impune realizarea unei noi viziuni asupra securităţii în care să fie implicate şi statele riverane. Din perspectiva militară a abordării acestei problematici, trebuie luate în considerare existenţa unor focare de instabilitate, care conferă arhitecturii securităţii din această zonă, unele particularităţi.

Regiunea Mării Negre reprezintă principala legătură cu câteva regiuni cu o importanţă semnificativă pe plan politic, economic şi de securitate – Balcanii, Asia Centrală şi Orientul Mijlociu. Totodată putem spune că interesele unor importanţi actori globali se combină, în această regiune, cu cele ale statelor riverane îndeosebi în domeniul economic şi al securităţii. În domeniul economic pentru relaţia dintre statele furnizoare de energie (din Orientul Apropiat, Asia Centrală şi zona Mării Caspice) şi cele consumatoare de energie (comunitatea euroatlantică). În domeniul securităţii pentru relaţia dintre statele furnizoare de securitate (comunitatea euroatlantică) şi cele consumatoare de securitate (din Orientul Apropiat şi Asia Centrală).

Caracteristic pentru perioada de timp pe care o parcurgem, din perspectiva problematicii abordate, o reprezintă modificarea echilibrului de forţe din această regiune, ca urmare a extinderii NATO şi UE. Remarcăm faptul că în Uniunea Europeană se simte un proces tot mai accentuat de conştientizare a importanţei zonei extinse a Mării Negre. Deşi nu există o politică a Uniunii pentru această zonă, experienţa acumulată în cadrul politicilor deja derulate (Euro-Med parteneriatul euro-mediteranean, cunoscut şi ca procesul Barcelona de cooperare în bazinul Mediteranei, precum şi NDI – iniţiativa nordică prin care Finlanda a propus cadrul de cooperare în nordul Europei) asigură premisele de bază pentru implementarea eficientă a unei forme de cooperare la Marea Neagră.

O altă caracteristică politică a regiunii este aceea de a se clădi o nouă arhitectură de securitate, prin implicarea statelor riverane în diferite forme de parteneriat, fie euroatlantică (Parteneriat pentru Pace, Consiliul OSCE,

Consiliul Europei) sau regional (Organizaţia pentru Cooperare Economică la Marea Neagră, GUAM, Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă, BLACKSEEFOR). Actorii locali au conştientizat că pentru a asigura dezvoltarea durabilă şi stabilitatea zonei extinse a Mării Negre este necesară îmbunătăţirea formelor de cooperare regională. Emergenţa a două procese paralele – conştientizarea de către UE a importanţei regiunii Mării Negre şi conştientizarea de către actorii locali a nevoii de cooperare regională la Marea Neagră – generează nevoia creării unui cadru de dialog, care să aducă faţă în faţă cele două entităţi.

Ţara	Populaţia
Bulgaria	7,450,349
Romania	22,329,977
Moldova	4,455,421
Ukraine	47,425,336
Russia	143,420,309
Georgia	4,677,401
Azerbaijan	7,911,974
Armenia	2,982,904
Turkey	69,660,559

Tabelul nr.1. *Populaţia ţărilor de la Marea Neagră*
Sursa: Raportul SAR (5 iunie 2006): Black Sea Dillemas

O importanţă cuvenită trebuie acordată organismelor de cooperare din zona de Sud-Est a Balcanilor şi a Mării Negre. Astfel *Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est (ESE),* care în 2008 va deveni *Consiliul pentru Cooperare Regională* are ca scop accelerarea integrării europene a ţărilor din regiune prin îmbunătăţirea dezvoltării economice şi colaborării. *Forumul Mării Negre pentru Dialog şi Parteneriat* permite anticiparea şi rezolvarea rapidă şi eficientă a potenţialelor probleme care ar putea deveni surse de instabilitate şi ameninţări la adresa securităţii regionale şi totodată va permite trecerea la o viziune proactivă asupra viitorului comun al regiunii, *„mutând din ce în ce mai mult centrul de greutate de pe a reacţiona pe a anticipa, a prefigura şi a proiecta”*.

NATO se poate implica în asigurarea securităţii regiunii prin cele două structuri ale sale: *Consiliul NATO - Rusia* şi *Parteneriatul pentru Pace*. Totuşi NATO trebuie să fie mai categoric pentru implementarea unei strategii la Marea Neagră, mai ales pentru că o implicare serioasă în extinderea structurii sale de securitate în această regiune nu poate respecta modelul NATO de lărgire în estul şi centrul Europei. NATO nu şi-a identificat încă un rol regional precis. După sfârşitul confruntării est-vest *„regiunea Mării Negre a intrat în sfera de interes NATO mai ales ca un spaţiu logistic de intervenţie pentru Asia Centrală, Europa de Sud-Est şi Orientul Mijlociu”* Există totuşi un potenţial de dezvoltare a cooperării regionale sub umbrela NATO. Aceasta se bazează pe conceptul de securitate pe termen lung dezvoltat de NATO, care pune accentul pe democraţie şi bună guvernare. Faptul că NATO a combinat acest concept cu accentul pus pe zona Balcanică, poate servi ca exemplu pentru implicarea viitoare într-o zonă măcinată de conflict, ca cea a Mării Negre.

Pentru NATO şi UE problemei promovării unei regiuni de securitate durabil şi eficient în jurul Mării Negre i se alătură faptul că regiunea găzduieşte o varietate de ţări cu interese diferite, uneori conflictuale, şi cu probleme urgente. Aceste interese şi preocupări nu pot fi neglijate deoarece modalitatea în care acestea vor fi tratate de către cele două organizaţii va influenţa capacitatea acestora de a-şi atrage sprijinul şi cooperarea statelor care alcătuiesc regiunea.

Turcia a consolidat relaţiile economice şi politice cu Rusia după războiul rece, relaţie ce se bucură de un suport larg în teritoriu. Rusia reprezintă cea de a treia sursă de importuri a Turciei, în faţa Statelor Unite. Schimburile între Turcia şi Rusia se ridică la miliarde de dolari şi includ gaze naturale, construcţii şi turism. Tensiunile din relaţiile bilaterale între Turcia şi SUA privitoare la războiul din Irak şi a implicaţiilor pe care acesta l-a avut asupra populaţiei kurde, creează o stare de reticenţă a Ankarei de a ceda conducerea Statelor Unite în activităţile regionale care afectează direct interesele naţionale ale Turciei.

România şi Bulgaria se consideră un nod al comerţului şi energiei atât pentru UE, cât şi pentru NATO, şi o barieră împotriva ameninţărilor transfrontaliere ce emană din regiunea Mării Negre. Ambele state îşi doresc un rol mai activ în NATO şi UE, deşi trec prin probleme similare, cum ar fi corupţia, crima organizată etc. dar o implicare mai activă la Marea Neagră le-ar putea ajuta în procesul lor de dezvoltare.

Rusia consideră problema regiunii Mării Negre ca un punct important pe agenda politicii economice externe şi de apărare a Moscovei. Cum Georgia şi Azerbaidjanul au aranjamente ferme cu NATO, Armenia a devenit singurul partener strategic al Rusiei în cazul fierbinte al Caucazului. Situaţia din Nagorno – Karabah şi vechea animozitate dintre Armenia şi Turcia au făcut din Rusia principalul partener al Armeniei. Relaţiile Rusiei cu Turcia şi Iran s-au ameliorat, dar nevoia de a asigura o dublă linie de apărare la nord şi sud de culmea Caucazului nu a dispărut. Acest aspect este considerat opus cu implicarea crescută a alianţei şi a Statelor Unite în sudul Caucazului. În timp ce în concepţia NATO şi UE sunt promovate schimbări democratice în regiunea Mării Negre, ca generatoare de stabilitate pe termen lung, Rusia consideră această implicare ca fiind destabilizatoare, cu tendinţa

de a pune accentul mai degrabă pe interesele concrete şi pe controlul fizic, decât pe principii abstracte şi pe dezvoltarea instituţiilor.

Ucraina este un partener de cooperare mai apropiat de NATO şi UE decât de Rusia în regiunea Mării Negre, ceea ce reflectă interesele şi priorităţile acestei ţări şi orientarea sa către Vest. Dorinţa Ucrainei este de a ieşi din conul de umbre al Rusiei iar prin aderarea la NATO să-şi securizeze independenţa faţă de aceasta. Această situaţie se potriveşte cu perspectivele Ucrainei de a participa la planurile de cooperare regională în domeniul securităţii La Marea Neagră.

Georgia are ca priorităţi restaurarea suveranităţii şi securizarea relaţiei de bună vecinătate cu Rusia, menţinându-şi în acelaşi timp independenţa şi libertatea de a avea opţiuni strategice. Implicarea sa activă la activităţile regionale de securitate la Marea Neagră, aspiraţiile de a deveni membru NATO, sunt inseparabile de principalele provocări la adresa securităţii sale, adică restaurarea suveranităţii în Abhazia şi Osetia de Sud.

Armenia îşi manifestă interesul pentru regiunea Mării Negre atât prin prisma cerinţelor proprii de securitate, cât şi al alianţei sale strategice cu Rusia, protectorul tradiţional al Armeniei. Atitudinea Armeniei faţă de implicarea mai mare a NATO în problemele de securitate ale regiunii, inclusiv în problema „conflictelor îngheţate”, nu se manifestă deocamdată, fiind una suspicioasă faţă de activităţile NATO şi de un posibil rol în sudul Cauacazului.

Azerbaidjan este un partener dispus la cooperare cu NATO şi UE. Este important exportator de petrol cea ce implică şi interesul pentru Marea Neagră de a juca rolul de pod către pieţele europene. Azerbaidjanul este interesat să atrag*ă sprijin internaţional pentru refacerea integrităţii sale teritoriale.*

Moldova are un mediu de securitate mai dificil. Europa şi SUA au ajutat implementarea de reforme interne şi distanţarea de Transnistria, dar nu au arătat suficient interes pentru această ţară, pentru a promova activ o rezolvare a conflictului său intern, principala sa provocare pentru securitate.

În concluzie se poate spune că Marea Neagră este o regiune de convergenţă a intereselor marilor actori globali iar poziţiile unor jucători mai mici trebuie să se configureze prin raportarea permanentă la aceste interese. UE încurajează ţările din regiune să continue să dezvolte cooperarea regională pentru a putea fi combătute criminalitatea transfrontalieră, aplicarea legislaţiei în domeniul luptei împotriva corupţiei şi criminalităţii organizate. Pentru a facilita cooperarea regională ar putea fi util ca actorii regionali din zona Mării Negre să „instituie cele mai bune practici, să elaboreze norme comune pentru salvarea şi schimbul de informaţii, să stabilească sisteme de alertă rapidă în materie de criminalitate transfrontalieră şi să pună la punct programa de formare”.

NATO ar putea înfiinţa un grup al Mării Negre care să servească ca forum pentru dezvoltarea programelor Parteneriatului pentru Pace (PFP) cu focalizare regională. Grupul ar putea servi de asemenea drept forum, unde statele de la Marea Neagră ar putea lua conducerea în dezvoltarea unei strategii regionale pentru alianţă.

În concluzie, implicarea în problema securităţii din regiunea Mării Negre, a organizaţiilor internaţionale, trebuie să devină un proces pe baza unei strategii bine conturate care pe de o parte să rezolve problemele cele mai dureroase ale regiunii iar pe de altă parte să asigure rezolvarea problemelor de securitate în regiune, astfel încât ţările din regiunea Mării negre să răspundă în acelaşi fel în privinţa ameninţărilor şi provocărilor din zonă.

Configuraţia regiunii Marea Neagră s-a schimbat considerabil în ultimii ani şi va continua să evolueze. În aceste condiţii orice iniţiativă de cooperare regională ar completa în mod util gama foarte largă de activităţi desfăşurate în prezent la nivel bilateral şi sectoarial. Aceasta presupune acţiuni consecvente şi pe termen lung care să permită valorificarea pe deplin a tuturor posibilităţilor care pot aduce o mai mare stabilitate şi prosperitate în regiune.

Note bibliografice

1. Eugene B. BRUMER, Jeffrei SIMON, **Contribuţie la o strategie euroatlantică pentru regiunea Mării Negre**, Caiete euroatlantice nr.2/2006, Bucureşti, Editura U.N.Ap., 2006, p. 6;
2. http://www.euroactiv.ro;
3. http://www.fisd.ro/Raport Conferinţă Marea Neagră;
4. *Pocket World in Figures, 2005* (London: The Economist Books, 2005), p. 227;
5. Comisia Comunităţilor Europene, *Sinergia Mării Negre*, Bruxelles, 11.04.2007, p. 4.

SECURITATEA EUROPEI ŞI SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

Colonel Mihai MANOLACHE

The Black Sea Region has become the European Union's "near abroad". In the last year, Black Sea Economic Cooperation member states such as Romania and Bulgaria are due to transition to full EU membership, while Turkey is already deeply immersed in the EU accession process.

This last expansion of the EU borders made the Black Sea the European Union's body of water. [1]

Markets for oil and natural gas have been subject to a degree of strain over the past year not experienced for a generation. Increased demand and the decreasing of net additional production capacity of oil have resulted in the absorbing of a significant amount of the slack in energy markets. There is mounting evidence that by 2008 the world oil market may suffer a structural supply deficit. [2]

The reserves of the Caspian region and Russia render the Black Sea an important passageway. However shipment of oil through the straits with tankers has proven dangerous and projects to bypass them are ongoing. On the other hand additional potential projects are still evolving. At this particular juncture in time, Russia is a critical player in the picture and competition between Russia and the U.S. regarding how future transportation routes will take shape continues.

The Black Sea is a center of global competition and a critical node not only in the strategies of the littoral states. It has also become integral to the evolving policies and strategies of the states of the Eurasian landmass, the Mediterranean, the Greater Middle East and Europe.

Problema energiei are o importanță vitală, iar siguranța aprovizionării cu petrol şi gaze naturale constituie o prioritate absolută pentru orice economie a lumii. În condițiile apariției unor jucători noi pe piață care dețin rezerve energetice importante (țările de la Marea Caspică), marii consumatori de energie au ocazia să se reorienteze spre aceste surse de aprovizionare. Un amănunt important constă în faptul că țările de la Marea Caspică nu sunt membre OPEC şi nu respectă strategia de reglementare a prețului petrolului a acestei organizații.

Rezervele țărilor de la Marea Caspică sunt interesante atât pentru UE, care şi-ar putea reduce în acest fel dependența de importurile energetice din Rusia, cât şi pentru alte țări: China, SUA şi Coreea de Sud, aceasta din urmă intenționând să cumpere petrol din Rusia sau Kazahstan pentru a evita zona tensionată a Orientului Mijlociu.

I. Definirea contextului actual

Atât pentru gazele naturale, cât şi pentru petrol, traseul nordic de transport este controlat de Rusia, continuitatea aprovizionării cu energie fiind supusă riscului politic. Țările de la Marea Caspică depind de sistemul de conducte al Rusiei şi din acest motiv ele nu obțin prețul pieței pentru exporturile lor de țiței sau gaze. De exemplu, Turkmenistanul are rezerve foarte mari de gaze naturale, dar singura modalitate de export este prin conductele Gazprom care traversează Uzbekistanul, Kazahstanul, Rusia şi Ucraina.

În prezent, în exportul petrolului rusesc şi caspic prin regiunea Mării Negre un rol major îl are Strâmtoarea Bosfor. Dificultatea transportului resurselor energetice prin acest loc derivă din existența unor limitări (imposibilitatea tranzitului strâmtorii de către marile tancuri petroliere, proceduri care conduc la întârzierea navelor) şi riscuri (în special de mediu). Toate aceste considerente au adus în discuție problema unor trasee alternative de transport ale petrolului caspic spre Europa Occidentală.

I.1. Actori interesați

Grupurile interesate în susținerea unor proiecte de transport al țițeiului dinspre Marea Caspică spre vestul Europei sunt:

- Țările cu mari rezerve de petrol de la Marea Caspică (Kazahstan, Uzbekistan, Turkmenistan) care vor avea posibilitatea să exporte țiței fără a mai depinde de Rusia;
- Marile companii petroliere internaționale (BP, Chevron Texaco, Lukoil, ENI, Shell, ExonMobil, ConnocoPhillips etc.) implicate în explorarea, producția şi exportul petrolului caspic;
- Turcia, care nu numai că-şi va reduce substanțial o problemă majoră (supraaglomerarea Strâmtorii Bosfor), dar va avea şi beneficii de natură economică, ea fiind traversată de oleoductul Baku-Ceyhan;
- Țările din regiunea Mării Negre, care vor fi traversate de conductele de petrol şi gaze şi care vor obține din tranzit venituri însemnate;

---

[1] Tedo JAPARIDZE, BSEC: *A ROAD MAP TO RELEVANCE*, *TURKSAM: Turkish Center for International Relations and Strategic Analysis,http://www.turksam.org/en /yazilar.asp? kat1=3&yazi=195, accesata la 05.03.2006*

[2] Aydın ÖZÜ, *The Black Sea As An Energy Transit Corridor, TURKSAM: Turkish Center for International Relations and Strategic Analysis, http://www.turksam.org/en/yazilar.asp? kat1=3&yazi=195, accesata la 10.03.2006*

 Statele UE care-şi vor putea reduce dependenţa energetică faţă de Rusia (aceasta îi furnizeaza UE o mare parte din necesarul de gaze naturale 40% şi petrol 20%).

I.2. Proiecte energetice

În domeniul aprovizionării cu resurse energetice există o concurenţă acerbă între mai multe propuneri de proiecte de oleoducte sau conducte de gaze naturale care vor transporta ţiţeiul şi respectiv gazele de la Marea Caspică spre UE. Deosebit de important pentru succesul acestor proiecte este factorul politic.[3]

Conducta Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) are o valoare estimată la 3,3 miliarde USD, traversează teritoriul Turciei, Georgiei şi Azerbaidjanului şi va transporta petrol caspic. Construcţia ei a început în 2003, urmând ca aceasta să devină operaţională la începutul anului viitor. Sprijinul american pentru proiect şi implicarea unor mari companii petroliere internaţionale (British Petroleum, ENI, ConnocoPhillips etc.) au fost factorii care au jucat un rol important în reuşita proiectului şi au eliminat eventuala influenţă a Rusiei.

Magistrala "NATO-portocalie" pentru petrolul din Caspica, oleoductul Baku - Tbilissi - Ceyhan (BTC), care pleaca din Azerbaidjan, traverseaza Georgia si ajunge pe coasta turca a Marii Negre, reprezinta o noua ruta de transport al petrolului din Marea Caspica catre pietele occidentale. Si va constitui o garantie a securitatii pentru partea sudica a Caucazului, atat NATO si Statele Unite, cat si Uniunea Europeana fiind extrem de interesate de cele 50 de milioane de tone de petrol caspic ce vor strabate anual aceasta conducta.

Turcia este membră NATO, iar la putere in Georgia, în urma unei "Revoluţii portocalii", se afla reformatorul Mihail Saakasvili. Un "obstacol" în drumul spre Occident al aurului negru din Marea Caspică ar putea apărea în Azerbaidjan, unde frâiele puterii se află încă în mâinile unor descendenţi ai "erei sovietice", precum preşedintele Ilham Aliev. Acesta a câştigat alegerile prezidenţiale din 2003, succedându-i la "tron" tatălui său Heidar, după ce forţele de ordine azere au reprimat violent manifestaţiile de stradă ale opoziţiei. Iar următoarele prezidenţiale vor avea loc abia în 2008.

Unsprezece giganţi internaţionali ai petrolului, zece ani de proiectare, 3,6 miliarde de dolari investiţi, un traseu de 1.600 de kilometri lungime printr-una dintre cele mai volatile regiuni ale lumii. Aşa se prezintă, pe scurt, conducta inaugurată la Baku, în prezenţa unor înalţi oficiali din Azerbaidjan, Kazahstan, Georgia, Turcia şi SUA. Lansat la jumătatea deceniului trecut, unul dintre cele mai mari proiecte de dezvoltare la Caspică a devenit astfel operativ, urmând să dovedească faptul că merită impresionanta investiţie de timp, bani şi influenţă pe baza căreia a fost clădit. În anul de graţie 2005, însă, vechile socoteli se suprapun doar parţial pe cele noi, fie că este vorba despre ţările regiunii, despre companiile şi guvernele occidentale implicate în proiect sau despre Rusia, care speră încă să ţină în şah progresul economic şi politic de la Caspica. Socoteala de acasă … British Petroleum, companie care deţine 30% din proiect, şi partenerii săi Socar - Azerbaidjan, Amerada Hess, ConocoPhillips, Eni, Inpex, Itochu, Statoil, Total, TPAO si Unocal - speră ca, la apogeul activităţii, conducta să poată transporta până la un milion de barili pe zi. Altfel spus, o şesime din transportul zilnic mediu pe care Marea Caspică l-ar garanta în 2010, conform celor mai optimiste planuri, sau o treime din media zilnică, potrivit datelor mai precaute vehiculate în ultimii ani, după o evaluare mai profundă a resurselor regiunii. Aceste ultime cifre sunt descurajante din punctul de vedere al participanţilor mai mici la proiect. Un volum mediu transportat de 6 milioane de barili pe zi ar fi însemnat 8% din cererea globală preconizată peste cinci ani, un volum imens, având în vedere că majoritatea celor 11 companii implicate sunt active şi în alte proiecte ale regiunii. Media mult mai probabilă, de 3 milioane de barili, ar aduce, pe de altă parte, doar 4 miliarde anual, din care proiectul Baku-Ceyhan ar acoperi cel mult o treime - şi aceasta împărţită la 11. Totul în condiţiile în care nimeni nu mai prezice o concurenţă puternică pentru resursele Orientului Mijlociu, din partea regiunii Caspice, în timp ce Caucazul este departe de a-şi fi rezolvat problemele, iar competiţia pentru exploatarea depozitelor de aici este în continuă creştere. Vremuri noi pentru azeri şi georgieni. Pe de altă parte, ţările implicate în proiect au toate motivele să-şi facă speranţe de mai bine. Potrivit unor studii citate de BBC, este de aşteptat ca Azerbaidjan, ţara cu opt milioane de locuitori şi un salariu mediu lunar de sub 100 de dolari, să obţină, începând cu 2007, un profit de circa 7 miliarde anual din exploatarea resurselor de energie ale Caspicii. Asemenea sume ţineau, până nu de mult, de domeniul ştiinţifico-fantastic pentru fosta republică sovietică, unde avantajele participării la construcţia conductei Baku-Tbilisi-Ceyhan s-au rezumat la venituri peste medie pentru grupuri restrânse. Intrarea conductei în folosinţă presupune însă crearea unui număr mare de locuri de muncă şi întărirea infrastructurii, ajunsă în stare critică după prăbuşirea URSS. Problemele economice ale Azerbaidjanului se întâlnesc pretutindeni în Caucaz, inclusiv în Georgia, ţară situată pe traseul conductei Baku-Ceyhan şi care resimte încă dezastrul produs în economie de conducerea promoscovită înainte de „revoluţia“ de acum doi ani.

Oleoductul Samsun-Ceyhan având o capacitate zilnică de 1,2 milioane barili de petrol, noul oleoduct trebuie să permită o fluentizare însemnată a

[3] Iustina MACOVEI, *Competiţia pe piaţa energetică, Cadran politic nr.26, 2007*

traficului prin strâmtorile de la Marea Neagră. Patronul grupului turc, Ahmet Calik, a declarat că debutul construcţiei va avea loc în 2007 şi că va dura trei ani de zile. Costul total al conductei, lungă de 550 km şi cu o capacitate anuală de 70 de milioane de tone, este estimat la 1,5 miliarde de dolari.

Proiectul internaţional Samsun-Ceyhan reprezintă mijlocul cel mai sigur şi mai ieftin de a transporta petrolul rus şi kazah spre Mediterana. Totodată, el este important în măsura în care livrările cu navele prin Bosfor şi Dardanele au început reprezintă o ameninţare serioasă pentru securitatea navigaţiei maritime şi a mediului.

Gigantul energetic turc Calik Group şi partenerul său italian ENI au invitat şi Rusia să participe la construirea conductei de petrol Samsun-Ceyhan considerând că este o foarte bună ocazie pentru orice companie rusă de a se implanta în această regiune dintre Marea Caspică şi Mediterana, deoarece proiectele ce se realizează aici sunt interconectate.

Conducta AMBO (Burgas-Vlore) va transporta petrol rusesc şi caspic şi are o valoare estimată la 1,2 miliarde USD. Unul din beneficiile aduse de acest proiect constă în decongestionarea strâmtorilor Bosfor şi Dardanele. Deşi traseul acestui proiect este mai puţin stabil din punct de vedere politic, permite încărcarea directă a ţiţeiului pe tancurile petroliere care ajung în America de Nord. Acest proiect se bucură de sprijinul SUA.

Conducta Burgas-Alexandoupolis are o valoare estimată de 900 milioane Euro şi se preconizează că va deveni operaţională în 2008. Acest proiect a fost iniţiat în urmă cu 11 ani, dar nu s-au obţinut nici un fel de rezultate datorită disputelor dintre cele trei ţări cu privire la proprietatea şi finanţarea oleoductului. Proiectul a devenit viabil numai după ce s-a luat hotărârea finanţării sale de către utilizatorii conductei, şi nu de la bugetul de stat.

Rusia, Grecia şi Bulgaria au semnat la Atena acordul de construcţie a conductei, oleoduct care va permite Moscovei, să diversifice traseele de alimentare cu petrol. Ceremonia s-a desfăşurat în prezenţa preşedintelui Vladimir Putin şi a premierilor Costas Caramanlis şi Serghei Stanisev. Dar semnarea acestui acord nu garantează şi realizarea acestui plan ambiţios. Rezultatul depinde, în mare măsura, şi de interesul antreprenorilor.

Noua companii din Grecia, Bulgaria şi Rusia s-au angajat să ia parte la construirea conductei. De investiţie s-au arătat interesate mari companii precum: Lukoil, Gazprom, Rosneft, Transneft, Stroytransgas, Sovkomflot şi TISK, din Rusia, Dep-Thraki, format din societăţile Hellenic Petroleum, Latsis Group & Prometheus Gas, din Grecia, şi Universal Terminal Burgas şi Technoexportstroy, din Bulgaria.

Cu o lungime de 280 de kilometri, în valoare de 700 de milioane de euro, conducta va transporta spre vestul Europei ţiţei caspic, ocolind, astfel, strâmtorile Bosfor şi Dardanele, suprasolicitate. Cu o capacitate iniţială de 35 milioane tone de barili pe an, conducta va ajunge să transporte 50 de milioane, după punerea totală în funcţiune.

Prin punerea în practică a acestui proiect, Grecia intră, în fine, pe piaţa internaţională a petrolului. Petrolul de origine rusă, kazahă şi azeră va fi transportat cu petrolierele, prin Marea Neagră şi vor fi descărcate în terminale amplasate în portul bulgăresc Burgas. De aici, printr-un oleoduct subteran, ce va lega Burgasul de Alexandroupolis, va lua calea rafinăriilor internaţionale.

Proiectul este un concurent serios pentru conductă ce se preconiza a fi realizată prin Bulgaria, Albania şi Macedonia (AMBO), susţinut de SUA.

Ameninţarea cea mai serioasă vine dinspre americani, care sunt interesaţi de un oleoduct care să lege Bulgaria, Albania via Macedonia, ca parte integrantă în planul de dezvoltarea a zonei. O conductă care să treacă prin cele trei ţări nu va pune probleme de securitate. De aici, se poate trage concluzia că importanţa strategică a României în Balcani se dovedeşte a fi un mit, cel puţin din perspectiva intereselor strategice energetice ale marilor puteri. Cu toate că a făcut eforturi disperate pentru a demonstra că petrolul caspic poate fi transportat mai ieftin şi mai sigur pe ruta Constanţa-Trieste, România se vede din nou ocolită.

Conducta Constanţa-Trieste va avea o capacitate de 90 milioane tone anual, iar ţările implicate sunt: România, Croaţia, Serbia şi Muntenegru. Italia a devenit membru în comitetul interstatal care supervizează proiectul de construcţie a conductei care ar putea începe, cel mai devreme, în 2007. Un grup de investitori italieni şi-a exprimat disponibilitatea de a finanţa cu 10 milioane de euro un proiect prezentat de firma Parpinelli Tecnon, pentru înfiinţarea unei companii de management a proiectului conductei petroliere Constanţa-Trieste.

Conducta Odessa-Brody a fost planificată de Ucraina şi Polonia cu sprijinul politic al SUA în anul 2002 şi avea ca obiectiv transportul ţiţeiului de la Marea Caspică spre UE pe traseul Odessa-Brody, până în oraşul polonez Plock. Conducta a fost finalizată într-o primă fază în 2002, pentru transportul petrolului brut din Marea Caspică spre Europa, via Brody.

Profitând de monopolul pe care-l deţine asupra tranzitului de petrol din Kazahstan, Rusia a împiedicat folosirea oleoductului timp de doi ani. În anul 2004, oleoductul a început să fie folosit însă în sens invers faţă de traseul iniţial: în loc să transporte petrol caspic spre nord, aceasta transportă petrol rusesc spre Odessa pentru a fi exportat prin strâmtorile turceşti până în bazinul Mării Mediterane. În acest fel, guvernul Ucrainei a înregistrat pierderi foarte mari, nerecuperându-şi investiţiile făcute.

Conducta Druzba-Adria este puternic susţinută de Rusia, care va exporta astfel iniţial 5 şi treptat până la 15 milioane tone de ţiţei anual. Ţările participante la proiect sunt Belarus, Ucraina, Slovacia, Ungaria şi Croaţia, care au semnat încă din 2002 un acord în acest sens. Există însă o problemă în ceea ce priveşte Croaţia, care foarte probabil va renunţa să mai ia parte la proiect datorită riscurilor foarte mari de mediu. Astfel, Croaţia obţine din turism 4 miliarde USD anual, iar veniturile potenţiale în urma construirii oleoductului nu ar depăşi în cel mai fericit caz 80 milioane USD.

În ceea ce priveşte proiectele de conducte de gaze naturale, există două propuneri importante.

Prima se referă la proiectul Nabucco în care ţările participante sunt România, Turcia, Bulgaria, Ungaria şi Austria. Valoarea estimată a proiectului este de circa 4,6 miliarde euro, acesta putând deveni operaţional din 2011.

O a doua propunere este cea a unui gazoduct la Marea Baltică, între Rusia şi Germania. Valoarea totală a lucrărilor de investiţii este de circa 8-10 miliarde USD, iar sursa de aprovizionare este gazul natural din Rusia. Se estimează că lucrările de construire vor începe în acest an, urmând a se finaliza în 2010. Acest gazoduct va aproviziona Germania, ţările scandinave şi Marea Britanie.

Lituania, prin vocea preşedintelui lituanian Valdas Adamkus a reproşat Germaniei "dispreţul total faţă de interesele vitale ale Lituaniei", după semnarea, în septembrie 2006, a acordului germano-rus cu privire la realizarea unui gazoduct sub Marea Baltică,"Nu suntem surprinşi, ci foarte decepţionati de acest eveniment, deoarece Germania este membră a UE", a spus liderul de la Vilnius, apreciind că acest acord denotă "un dispreţ total pentru interesele vitale ale Lituaniei şi ale altor state". Adamkus a reproşat Germaniei faptul că nu a organizat "absolut nici o consultare" cu privire la acest subiect şi că speră să "supună Consiliului ţărilor baltice şi UE aspectul ecologic al problemei", în condiţiile în care, în timpul celui de-al doilea război mondial, pe fundul Mării Baltice au ajuns multe arme chimice. Viitoarea conductă de gaze germano-rusă, un proiect care necesită investiţii anunţat în septembrie 2006, trebuie să constituie o alternativă la tranzitul gazului rusesc prin Europa de Est. Polonia şi statele baltice şi-au exprimat deja opoziţia faţă de acest proiect, deoarece se tem de pierderea redevenţelor.

În contextul unei competiţii atât de puternice între proiectele energetice prezentate, este esenţial ca ţările din sud-estul Europei să-şi intensifice eforturile pentru a transforma în realitate propunerile existente. Părerea experţilor este că nu vor fi puse în practică decât cel mult două din aceste propuneri. În aceste condiţii, este vital ca România să demonstreze că proiectele la care este parte sunt viabile şi să atragă atât sprijinul unor mari companii petroliere, cât şi finanţare din partea unor instituţii financiare internaţionale.

Gazoductul Karacabey-Komotini

Premierul grec, Costas Caramanlis, şi omologul sau turc, Recep Tayyip Erdogan, au lansat oficial, la frontiera eleno-turcă construcţia unui gazoduct care va transporta gazul din Caucaz către Europa, tranzitând teritoriul celor două ţări. Gazoductul, cu o lungime de 300 km, dintre care 209 km pe teritoriul turc, leagă oraşele Karacabey şi Komotini.

II. Marea Neagră - un spaţiu de interese divergente

Marea Neagră are o lungă istorie a conflictelor şi intereselor divergente, devenind în ultimii ani o zonă unde îşi dispută influenţa trei mari actori internaţionali: NATO, Uniunea Europeană şi Rusia.

Până la destrămarea blocului sovietic, toate statele de la Marea Neagră, cu excepţia Turciei, se aflau în sfera de influenţă a Moscovei. Acestea erau fie membre ale Uniunii Sovietice, fie aparţineau Pactului de la Varşovia. Astăzi, Uniunea Sovietică nu mai există şi ordinea mondială bipolară a devenit de domeniul trecutului.

Prin aderarea României şi Bulgariei la UE, „democraţia vest-europeană” şi-a extins graniţele până la bazinul Mării Negre, la răscrucea a trei spaţii de securitate - european, euro-asiatic şi islamic.

Noua sa configurare strategică a devenit evidentă chiar de la inceputul anilor 1990, când au fost trasate primele proiecte de transportare a energiei dinspre Est către Vest.

Au intervenit, însă, unele crize sub forma conflictelor din fosta Iugoslavie şi conflictele care afectează părţi din Caucaz Osetia de Sud, Abhazia şi Nagorno Karabah.

Admiterea României şi Bulgariei în NATO în 2004 şi ăn UE la începutul anului 2007, împreună cu orientarea pro-occidentală a Georgiei şi Ucrainei, pare să scoată tot mai mult zona respectivă de la periferia Europei.

II.1. Marea Neagră începe să facă valuri

Deşi până la aderarea României la blocul comunitar, spaţiul bazinului maritim nu a reprezentat o zonă de real interes pentru Uniunea Europeană, regiunea Mării Negre revine pe agenda organizaţiilor occidentale.

Uniunea Europeană şi-a prezentat, încă din vara anului 2006, noile strategii politice privind integrarea Mării Negre în spaţiul maritim european. Astfel, un document prezentat de Comisia Europeană urmăreşte crearea, din 2008, a unei politici unitare privind zonele maritime şi de coastă.

Documentul, numit şi „Cartea Verde”, propune anumite linii de acţiune şi solicită opinii din partea statelor membre, a agenţilor economici, a experţilor şi a societăţii civile, de care se va ţine cont când se va elabora

politica maritimă.

De astfel, şi România a fost îndrumată să demareze un proces de analiză internă pentru a identifica priorităţile naţionale în contextul integrării Mării Negre în politica maritimă a UE.

Cartea Verde porneşte de la premisa că oceanele lumii sunt atât căi de comunicare, cât şi mijloace de punere în concurenţă statele şi regiunile lumii. Uniunea Europeană încearcă să transforme căile maritime într-o sursă de competitivitate pentru economia europeană, dar doreşte să asigure şi protecţia mediului.

Comisia Europeană consideră că politica maritimă trebuie să stimuleze dezvoltarea economică, socială şi protecţia mediului şi să fie în concordanţă cu strategiile deja existente ale Uniunii, cum ar fi Strategia Lisabona sau strategia de dezvoltare durabilă.

Analiştii europeni au propus ca principalele domenii de actiune ale viitoarei strategii maritime să fie: industria şi tehnologia maritimă, cercetarea şi dezvoltarea maritimă, protecţia mediului marin, transportul maritim, logistica şi siguranţa, turismul, gestionarea zonelor de coastă, industria pescuitului, educaţia şi cultura, noua politică de vecinătate, energia şi resursele naturale.

II.2. Zonă de interes si pentru NATO

Sub influenţa evenimentelor politice şi militare, Marea Neagră s-a transformat într-o intersecţie complicată de graniţe geopolitice şi geo-economice, devenind, de asemenea, un cadru prin care comunitatea euro-atlantică îşi face auzită vocea, este una dintre opiniile tot mai vizibilă la Washington.

Statele Unite „*trebuie să promoveze o strategie prudentă, echilibrată şi realistă pentru a contribui la securitatea şi stabilitatea bazinului Mării Negre*”, apreciază un raport recent al fundaţiei americane Heritage Foundation.

În contextul în care UE şi Statele Unite „împărtăşesc obiectivul comun al garanţiei păcii în regiune şi încurajării reformelor democratice şi economice, în scopul evitării situaţiei în care regiunea ar ajunge să fie dominată de către o singură putere”, documentul recomandă administraţiei Bush să lanseze discuţii cu autoritatile de la Bucuresti si Sofia „in vederea atenuarii preocuparilor manifestate de Turcia referitor la faptul că bazele americane din România şi Bulgaria ar ameninţa poziţia sa dominantă” în bazinul pontic.

Raportul Heritage Foundation abordează, totodată, şi problema energetică, subliniind că Marea Neagră constituie deja o componentă importantă pentru transportul hidrocarburilor provenite din Orientul Mijlociu şi Asia Centrală către Europa.

De asemenea, Statele Unite ar trebui să acorde prioritate conflictelor deschise din jurul bazinului maritim, începând cu conflictul din Transnistria, unde negociatorii americani trebuie să-şi dubleze eforturile în rezolvarea conflictului separatist", se mai preciza în document.

NATO este interesată de transformarea Mării Negre într-o platformă de securitate mai puternică decât în prezent, iar Statele Unite au un rol major în acest demers.

Amplasarea bazelor americane pe litoralul Mării Negre - în România şi Bulgaria - va deschide alte perspective pentru Marea Neagră în viitorii 5 ani.

II.3. România şi Marea Neagră

În regiunea Mării Negre, fie că ne referim la ţările riverane sau la zona extinsă, sunt acumulate multe probleme, pentru rezolvarea cărora trebuie depuse eforturi. Dar şi mai multe sunt oportunităţile şi acestea trebuie prezentate, evidenţiate şi sprijinite prin soluţii care ajută la materializarea lor, pentru transformarea regiunii într-o zonă de state suverane, consolidate, cu economii de piaţă funcţionale şi viabile.

Dacă regiunea extinsă a Mării Negre a lipsit mult timp de pe agenda studiilor strategice occidentale, noul context internaţional schimbă radical aceasta situaţie, importanţa Mării Negre plasându-se în centrul atenţiei mediului politic, economic şi academic deopotrivă.

Leagăn de civilizaţii, dar şi spaţiu de desfăşurare al multor conflicte de-a lungul istoriei sale, această regiune intră într-o noua etapă, devenind indispensabilă prin situarea sa geostrategică pentru securitatea euro-atlantică.

Este adevărat că Marea Neagră constituie un spaţiu geopolitic înşelător, în prezent, discrepanţele pregnante dintre ţările riverane împiedicând transformarea regiunii într-un spaţiu de securitate colectivă asemănător celui atlantic, sau cel puţin într-unul de securitate cooperativă după modelul baltic sau mediteranean.

Dacă, pe de o parte, se recunoaşte necesitatea unei identităţi europene a statelor pontice, pe de altă parte, este nevoie de formularea unei strategii comune a statelor euro-atlantice pentru regiunea extinsă a Mării Negre.

Ameninţările în zona extinsă a Mării Negre sunt diverse, putând fi grupate în trei categorii: ameninţări vechi, precum conflictele îngheţate, violări ale suveranităţii statelor şi prezenţa trupelor străine, ameninţări recente (traficul de armament, narcotice şi persoane, terorismul internaţional) şi nu în ultimul rând cele mai noi tipuri de ameninţări, exportul de practici nedemocratice.

Ca ţară membră NATO şi în contextul aderării la Uniunea Europeană, implicarea României în eliminarea acestor ameninţări se poate spune că este imperativă.

Valul de democratizare din Estul Europei a exercitat, fără îndoială, o influenţă benefică asupra spaţiului ex-sovietic din jurul Mării Negre.

Revoluţia trandafirilor din Georgia, revoluţia portocalie din Ucraina, reorientarea puterii de la Chişinău către accesul la UE reprezintă semnale pozitive, iar România poate să se implice activ în consolidarea acestei orientări şi împiedicarea unui reviriment al totalitarismului în regiune. Totodată, este necesar un efort susţinut de consolidare a acestor regimuri iar SUA poate să dezvolte o strategie comună cu UE pentru a împiedica revirimentul regimurilor autoritare.

România înţelege pe deplin dificultăţile procesului de reconstrucţie economică şi instituţională. De aceea, România doreşte să îşi pună la dispoziţie experienţa acumulată în sensul consolidării democraţiei. România vrea să contribuie decisiv la crearea unui spaţiu de stabilitate şi securitate în zona Mării Negre.

În acest context, s-a lansat la Bucureşti, cu doi ani în urmă, Iniţiativa privind Apărarea Frontierei (BDI - Black Sea Border Security Initiative), şi, totodată, găzduieşte Centrul Iniţiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI). Acestea reprezintă modele de cooperare regională, de practică concertată şi de armonizare a cadrului legislativ în domeniu.

Readucerea regiunii Mării Negre în Europa, după secole de uitare, trebuie să constituie principala misiune a ţărilor riverane. Marea Neagră, redată Europei, are potenţialul şi trebuie să devină un spaţiu prosper şi sigur.

Implicarea marilor puteri globale, ca SUA şi UE, este singura soluţie de aşezare a acestei regiuni în paradigma stabilităţii reale.

Procesul de democratizare al tuturor statelor riverane Mării Negre, nu poate evolua decât într-un mediu fertil, de stabilitate, dialog şi cooperare, în care se pot aborda toate problemele regiunii, probleme delicate pe care organizaţiile instituţionalizate nu le-au abordat încă.

Forumul Mării Negre pentru Dialog şi Parteneriat, lansat de România în luna iunie 2006, are tocmai acest rol, de a crea cadrul pentru dialog politic, deschis şi flexibil în care să discutam sincer despre identitatea regiunii Mării Negre, problema criminalităţii organizate şi terorism, interesele, obiectivele şi proiecţiile de viitor pe care ni le propunem şi, mai ales, despre modalităţile şi posibilităţile pe care le avem pentru transpunerea lor în practică.

Această iniţiativă este complementară celor existente, cum sunt GUAMM-ul sau Organizaţia Cooperării Economice de la Marea Neagră (OCEMN), pe care România le susţine în totalitate. Obiectivul Forumului Mării Negre este tocmai de a facilita crearea contextului în care deciziile politice luate în cadrul OCEMN să fie concretizate şi în practică.

Zonele instabile din punct de vedere al securităţii nu atrag investiţii şi nu-şi pot asigura singure motorul dezvoltării economice. Mai mult chiar, în cazul democraţiilor neconsolidate, orice condiţii de regres sau stagnare economică favorizează evoluţiile antidemocratice.

Relaţia dintre securitate şi dezvoltarea economică este una bi-univocă, ele se sprijină reciproc, dar se şi condiţionează reciproc.

Responsabilitatea privind evoluţiile din zona Mării Negre revine, în primul rând, statelor din regiune. Acestea sunt cele care-şi cunosc cel mai bine problemele, interesele şi dificultăţile moştenite, dar şi energiile şi potenţialul de dezvoltare dinamică.

Regiunea Mării Negre nu constituie un bloc economic, dar se pot stabili formele de cooperare şi de sprijin ale proiectelor concrete de conexiune a potenţialului şi resurselor statelor din zonă.

Marea Neagră conectează coridoarele energetice dinspre Marea Caspică spre Europa de Vest şi poate asigura prosperitatea zonei în situaţia în care se asigură securitatea.

În prezent, zăcămintele de petrol şi gaze naturale sunt însemnate, depăşind 5% din resursele globului. Dezvoltarea capacităţii de exploatare a acestora va necesita îmbunătăţirea şi securizarea infrastructurii învechite existente.

Diversificarea conductelor de petrol şi gaze este, de asemenea, importantă pentru securitatea şi dezvoltarea regională. Din zona extinsă a Mării Negre se furnizează, în momentul de faţă, 50% din energia necesară UE şi perspectiva este că, în următorii zece ani, 70% din necesarul de energie al ţărilor UE să fie furnizat din această zonă.

Dacă petrolul regiunii va continua să fie transportat exclusiv prin Rusia, aceasta va avea un cuvânt din ce în ce mai important de spus în ceea ce priveşte politica UE.

Spaţiul economic şi politic evoluează în strânsă interdependenţă şi este important să amintim că promovarea reformelor în întreaga regiune a Mării Negre este îngreunată de monopolul energetic al Rusiei în zonă. Acest fapt este cu atât mai îngrijorător, cu cât regresul liberalizării şi privatizarii coloşilor energetici ruseşti este evident (cazul Yukos este grăitor în acest sens).

Având în vedere aceste dificultati, SUA ar trebui sa includa strategia energetica Eurasiatică în dialogul lor transatlantic. România caută activ oportunitati de cooperare cu statele de la Marea Neagră în vederea realizarii unor proiecte economice care sa asigure o dezvoltare de durata a regiunii.

Se intenţionează revitalizarea cooperării regionale în cadrul Organizaţiei Cooperării Economice de la Marea Neagră, promovarea comerţului liber şi facilitarea transporturilor în regiune.

De o importanţă crucială devine dezvoltarea unor rute alternative de

transport al petrolului şi gazelor dinspre bazinul Caspic, via regiunea Mării Negre, spre Uniunea Europeană.

Utilizarea la maxim a potenţialului de tranzit al regiunii Mării Negre este esenţială, atât pentru dezvoltarea economică şi democratică, cât şi pentru furnizarea de energie către Europa.

România promovează două proiecte de transport al hidrocarburilor: conducta Constanţa - Trieste şi proiectul Nabuco.

Portul Constanţa constituie, astăzi, unul din atu-urile majore ale României. Dincolo de faptul că este cel mai important port al României, este şi cel mai mare port la Marea Neagră care exercită o dublă funcţie: de port maritim şi de port la Dunăre, la extremitatea canalului Dunăre - Marea Neagră.

Odată cu finalizarea celei de-a patra etape de dezvoltare a portului, acesta va deveni al doilea port european ca mărime dupa Rotterdam. Portul Constanţa are terminale speciale pentru petrol brut (cu o capacitate de 24 milioane de tone anual) şi pentru produse petroliere (12 milioane de tone anual). Este important ca posibilităţile acestuia să fie utilizate la maxim, prin conectarea la rutele de transport dinspre Marea Caspică.

Realizarea unor noi rute pentru creşterea capacităţii de transport al petrolului şi gazelor din bazinul Mării Caspice este o cerinţă pentru dezvoltarea economică a regiunii şi vine în întâmpinarea cererilor mai mari de consum şi a nevoii de securitate energetică a statelor europene.

Utilizarea capacităţii de tranzit a regiunii Mării Negre este un demers pragmatic şi este esenţială pentru dezvoltarea economică şi democratică a acesteia, precum şi pentru furnizarea de energie către Europa de vest şi sud.

Chiar dacă politica Uniunii Europene pentru regiunea extinsă a Mării Negre a fost definită mai târziu este evident că se face simţit un proces de conştientizare a importanţei zonei şi de creştere a interesului pentru evoluţia sa democratică.

România si Bulgaria, după aderarea la Uniunea Europeană, continuă să militeze, pentru focalizarea atenţiei asupra regiunii Mării Negre şi încearcă să-şi convingă partenerii din Uniune că este necesar, benefic şi oportun un parteneriat cu ţările din această regiune.

Uniunea Europeană a dezvoltat astfel de strategii de colaborare către spaţiile de la Sud şi Nord. Este necesar să se construiască ceva similar pentru Est, pentru ţările din regiunea Mării Negre şi a Mării Caspice.

Există în Uniunea Europeană un mecanism pentru realizarea acestor demersuri: "Politica de Vecinătate Europeană". România intenţionează să folosească acest mecanism pentru ca, în interiorul Uniunii Europene, să sprijine evoluţiile democratice ale Moldovei, Ucrainei, Georgiei, Azerbaidjanului şi Armeniei.

Un rol deosebit revine şi parteneriatului strategic pe care România îl are cu SUA. În acest context, "Black Sea German Marshall Fund" este un mecanism eficient pentru atingerea obiectivelor menţionate. Proiectele susţinute de România, pentru a se materializa, au nevoie de susţinere financiară. În funcţie de anvergura acestora, România şi ţările din zonă pot fi parte sau pot susţine astfel de eforturi. Dar la fel de importantă este atragerea resurselor financiare pentru investiţii în zona Mării Negre.

Investiţiile şi resursele financiare se îndreaptă către zonele cu potenţial de dezvoltare. Ţările din regiunea Mării Negre dispun de un astfel de potenţial şi au voinţa politică pentru a-l pune în valoare.

Principala direcţie de acţiune o constituie dezvoltarea şi interconectarea infrastructurilor proprii ţărilor din regiunea Mării Negre, interconectarea reţelelor naţionale şi asigurarea conexiunilor cu Uniunea Europeană.

Dintre proiectele care se propun şi se pot realiza în ţările din regiune, cele energetice au ponderea şi importanţa cea mai mare. Asigurarea securităţii energetice a devenit pentru Uniunea Europeană o temă "fierbinte" şi de maximă actualitate.

Realitatea este ca şi acum, dar mai ales în perspectivă, Europa se confrunta cu un deficit în aprovizionarea cu resurse energetice, iar noile rute de transport sunt menite să elimine acest deficit, să vină în întâmpinarea cerinţelor de consum tot mai ridicate.

Reprezintă, practic, un paradox faptul că ne aflăm în imediata vecinătate a unor imense resurse energetice, dar accesul la ele este încă foarte limitat. România, prin infrastructura pe care o deţine şi care va fi dezvoltată, poate participa la tranzitul de mărfuri şi energie către Uniunea Europeană.

România îşi propune să contribuie, prin forţele de care dispune şi experienţa acumulată în procesul de integrare în structurile Uniunii Europene şi NATO, la consilierea statelor din regiunea Mării Negre, în scopul sprijinirii eforturilor de reformare democratică internă şi consolidării relaţiilor cu structurile euroatlantice.

România are interesul ca regiunea Marii Negre sa fie stabila, democratica si strâns conectata la structurile europene si euroatlantice.

Romania isi propune sa argumenteze si sa stimuleze o mai puternica implicare a institutiilor europene si euroatlantice în regiune.

Prin organizarea Forumului Mării Negre pentru Dialog şi Parteneriat, România a demonstrat că doreşte şi că va milita pentru identitatea, securitatea şi dezvoltarea economică a Regiunii Mării Negre. Consensul politic, exprimat cu ocazia Forumului, a fost pentru colaborare, prin desfăşurarea de acţiuni comune, stabilirea şi implementarea variantelor optime de realizare.

Există o dependenţă între regiunea Mării Negre, pe de o parte, şi Occident, pe de altă parte. Ca importator de energie din zona extinsă a Mării Negre, Europa este datoare să exporte stabilitate şi securitate, întreprinzând acţiuni concrete. Siguranţa UE depinde direct de capacitatea sa de a securiza Marea Neagră, iar România este un partener ferm în acest sens, capabil să ofere o perspectivă din interior asupra regiunii. Demersul însă nu poate lua amploare decât prin acţiunea concertată a actorilor internaţionali precum Uniunea Europeană şi NATO.

Atracţia pentru procesul de integrare către cele două organisme, NATO şi UE, s-a dovedit un instrument de generare a unor schimbări profunde pentru toate statele est-europene, experienţă pe care România o poate împărtaşi cu succes.

Analizând cooperarea existentă în regiunea Mării Negre, se remarcă necesitatea aprofundării acesteia, transformându-se dintr-un instrument de politică externă într-unul de cooperare economică şi integrare.

Bibliografie

1. Sinan OĞAN, *The Black Sea: New Arena for Global Competition, TURKSAM: Turkish Center for International Relations and Strategic Analysis,*
2. *http://www.turksam.org/en/yazilar.asp?kat1=3&yazi=195, accesata la 18.03.2006*
1. Aydın ÖZÜ, *The Black Sea As An Energy Transit Corridor, TURKSAM: Turkish Center for International Relations and Strategic Analysis, http://www.turksam.org/en/yazilar.asp?kat1=3&yazi=195, accesata la 10.03.2006*
2. Aydin, Mustafa, *Europe's next shore: the Black Sea region after EU enlargment*, ISS, Occasional papers, No 53, June, 2004
3. Tedo Japaridze, BSEC: *A ROAD MAP TO RELEVANCE*, *TURKSAM: Turkish Center for International Relations and Strategic Analysis, http://www.turksam.org/en/yazilar.asp?kat1=3&yazi=195, accesata la 05.03.2006*
4. Iustina MACOVEI, *Competiţia pe piaţa energetică, Cadran politic nr.26, 2007*

SECURITATEA ENERGETICĂ A ROMÂNIEI ÎN CONTEXT EUROPEAN

CS Cristian BĂHNĂREANU

Energy security means providing the necessary energy thru own reserves and reduced dependence by foreign imports. Romania remains the owner of important energy resources, but globalization makes it harder to cover the growing internal needs. Concrete measures for development of Romanian energy sector are proposed in the projects of The Romanian Energy Strategy for 2007-2020 and The Romania Post-Accession Strategy to EU. In these conditions, the energy security of our country can be obtained mainly in the European framework of energy interdependences.

În general, securitatea energetică înseamnă asigurarea necesarului de energie din propriile rezerve şi o dependenţă cât mai redusă de importurile externe de resurse energetice. Ea vizează, în principal, identificarea şi asigurarea unor surse, resurse şi rute energetice alternative de aprovizionare, precum şi securizarea surselor, resurselor şi rutelor de transport existente. Asigurarea securităţii energetice este însă complicată de provocările pe care le aduce cu sine procesul de globalizare, orice disfuncţionalitate sau vulnerabilitate a unei surse energetice dintr-o parte a mapamondului afectând consumatorii din întreaga lume. Aşa cum afirma şi senatorul american Dick Lugar[1], securitatea energetică este pusă în pericol de şase mari provocări ale secolului XXI: scurtcircuitări ale fluxurilor de aprovizionare; natura finită a resurselor energetice; folosirea energiei ca instrument de presiune; utilizarea veniturilor din energie pentru susţinerea regimurilor nedemocratice; transformările globale ale climei; costurile mari ale energiei pentru ţările în dezvoltare. În acest context, credem că lipsa unor măsuri adecvate pentru realizarea securităţii energetice poate conduce treptat la insecuritate în privinţa asigurării şi aprovizionării regulate cu hidrocarburi al activităţilor economice cu consecinţe dintre cele mai dezastruoase.

Realităţile epocii actuale demonstrează că viziunea asupra securităţii energetice depinde în mare măsură de contextul regional şi global şi de poziţia ocupată de statul respectiv în circuitul economic. Pentru România,

---

[1] Dick LUGAR, *Energy Security is National Security*, http://lugar.senate.gov/energy/security/index.html.

asigurarea securităţii energetice[2] se traduce prin asigurarea necesarului de resurse energetice şi limitarea dependenţei de cele de import, diversificarea surselor de resurse energetice din import şi a rutelor de transport a acestora, creşterea nivelului de adecvanţă a reţelelor naţionale de transport a energiei electrice şi gazelor naturale, protecţia infrastructurii critice.

Situaţia actuală din energetica românească

România este cea mai mare deţinătoare de hidrocarburi din Europa Centrală şi de Est. La nivelul anului 2006, ţara noastră dispunea de rezerve de circa 600 milioane barili de petrol, 2.225 miliarde m^3 de gaze naturale[3] şi 545 milioane tone de cărbune[4]. Principalele câmpuri petroliere se găsesc în zona Podişului şi Subcarpaţilor Getici, zona Câmpiei Române, zona Subcarpaţilor dintre Dâmboviţa şi Buzău, zona Câmpiei de Vest şi zona Subcarpaţilor Moldovei. De asemenea, extracţie de petrol se face şi din Platforma continentală a Mării Negre. Cele mai importante exploatări gazifere se află în zona Podişului Transilvaniei, zona Subcarpaţilor şi Podişului Getic, zona Câmpiei Române, zona Câmpiei de Vest şi zona Podişului şi Subcarpaţilor Moldovei[5].

Piaţa petrolieră a atins în 2005 o valoare record, de peste 7 miliarde euro. Cantitatea de ţiţei extrasă a scăzut de la 137.000 barili/zi în 2000 la 114.000 barili/zi în 2006. Consumul intern a înregistrat circa 230.000 barili/zi. Deoarece consumul intern de petrol depăşeşte producţia, România este în proporţie de peste 50% dependentă de importurile de resurse energetice din exterior. S-a exportat aproximativ 40% din producţia internă de produse petroliere.

Profiturile principalelor şapte companii din sectorul petrolier au atins circa 500 milioane euro. Liderul acestei pieţe este Petrom-OMV, cu activităţi de exploatare şi producţie de petrol şi gaze naturale, rafinare şi petrochimie şi comercializarea de carburanţi. Cei mai importanţi competitori ai Petrom-OMV pe acest segment sunt Rompetrol, Mol, Lukoil etc. În vara anului 2007, Rompetrol Group a intrat în proporţie de 75% sub controlul companiei KazMunaiGas din Kazahstan.

Piaţa gazelor naturale a atins o valoare de 3,5 miliarde euro în 2005. De altfel, gazele de pe piaţa românească provin în proporţie de 60% din producţia internă, asigurată aproape în mod egal de Romgaz şi Petrom. Producţia s-a diminuat de la 480 milioane m^3 în 2000 la 424 milioane m^3 în 2006. Consumul de gaze naturale a totalizat 644 milioane m^3. Piaţa distribuţiei de gaze este controlată începând din 2005 de managementul străin, cele mai mari distribuţii de gaz din România – Distrigaz Sud şi Distrigaz Nord – fiind preluate de Gaz de France, respectiv E.ON Ruhrgas. Romgaz, a treia companie pe piaţa de profil, se află încă în proprietatea statului român, urmând a fi privatizată. Autorităţile reflectă încă asupra faptului dacă privatizarea este cea mai bună soluţie în cazul Romgaz, mai ales după criza gazelor naturale declanşată la începutul anului 2006.

Odată cu creşterea gradului de liberalizare a pieţei gazelor naturale competiţia se va accentua, mai ales pe segmentul de distribuţie.

Piaţa energiei electrice a ajuns la o valoare de 5 miliarde euro, iar monopolul statului în domeniul distribuţiei de electricitate a fost înlăturat începând cu 2005, când 4 filiale ale companiei Electrica S.A. au trecut sub management privat. Prin pătrunderea marilor jucători străini pe piaţa energetică românească se pun bazele unei competiţii reale în acest sector. Primii giganţi energetici străini care au pătruns pe piaţa energiei din România au fost: Enel (Italia), E.ON (Germania) şi CEZ (Cehia).

Guvernul român a început întâi privatizarea distribuţiei de electricitate, pentru a securiza veniturile, însă urmează să aibă în viitor în atenţie şi privatizarea sectorului de producere a energiei. Se intenţionează privatizarea complexelor energetice din Oltenia (Turceni, Rovinari, Mintia şi Craiova) şi a companiei Termoelectrica, aflate încă în portofoliul Ministerului Economiei şi Finanţelor, şi listarea la Bursă a companiei Transelectrica.

Realitatea ne arată că deşi România rămâne în continuare proprietarul unor resurse energetice relativ importante, ea nu-şi poate satisface, în condiţiile globalizării, necesităţile interne şi de export. Din datele prezentate se remarcă o scădere drastică a producţiei petroliere şi de gaze naturale, probabil ca urmare a necesităţii de protejare a resurselor proprii şi de reducere a ponderii hidrocarburilor în balanţa energetică a ţării.

În plus, companiile din energetică se află încă în proces de remodelare. Piaţa s-a deschis în mare măsură, astfel încât se constată o „penetrare” masivă a capitalului şi investitorilor străini, în special occidentale, în energetica românească. Condiţiile tehnologice, de management şi de finanţare a sectorului energetic sunt astăzi foarte dure. Competiţia internaţională reclamă în egală măsură capitaluri imense şi tehnologie performantă. Producţia trebuie să fie caracterizată prin calitate ridicată. Astfel de condiţionări de piaţă nu pot fi realizate de resursele interne de capital şi expertiză. De aceea, doar integrarea în reţelele energetice ale Uniunii Europene oferă o perspectivă clară energeticii din România.

---

[2] *Strategia energetică a României în perioada 2007-2020*, varianta din 4 septembrie 2007, p. 4.

[3] PennWell Corporation, *Oil & Gas Journal*, Vol. 104, No. 47, December 18, 2006.

[4] Energy Information Administration, *World Estimated Recoverable Coal*, 21 June 2007, www.eia.doe.gov/pub/international/iea2005/table82.xls.

[5] Gheorghe Preda (coord. tratat), Mihai Marinescu, Gabriel Năstase (coord. vol. I), *Tratat: Valorificarea resurselor naturale. Volumul I: Bazele resurselor naturale*, Editura International Univestity Press, Bucureşti, 2004, p. 113-114 şi 140.

Politica energetică a României

Pe fondul „crizei gazului" provocată de Rusia, preocupările pentru securitatea energetică a României s-au amplificat în ultima perioadă. Cele mai cuprinzătoare referiri la măsurile concrete de realizare a acesteia au fost elaborate în cursul anului 2007.

Garantarea securităţii naţionale, conform *Strategiei de Securitate Naţională a României (SSNR)*[6], nu poate fi realizată fără a asigura securitatea energetică a României prin adaptarea operativă şi optimizarea structurii consumului de resurse energetice primare şi creşterea eficienţei energetice.

În consonanţă cu cerinţa expresă formulată în SSNR - reconfigurarea strategiei de securitate energetică a României în consonanţă cu strategia energetică a Uniunii Europene[7] - Guvernul a pregătit un *Proiect de Strategie energetică*[8] pentru perioada 2007-2020, discutat în Consiliul Suprem de Apărare a Ţării la 25 septembrie 2007. Prin urmare, acest document a fost aliniat principalelor scopuri şi obiective energetice ale Uniunii Europene reliefate în „Strategia Lisabona", „Cartea Verde pentru o Strategie Europeană pentru Energie Durabilă, Competitivă şi Sigură" şi „Noua Politică Energetică Europeană".

Strategia conferă un rol activ ţării noastre în piaţa UE, est şi sud-est continentală. Potrivit documentului, în conformitate cu politicile energetice europene, *priorităţile* României în domeniu sunt: asigurarea competitivităţii, diversificarea surselor de aprovizionare cu resurse energetice, protecţia mediului şi asigurarea investiţiilor pentru creşterea capacităţilor de producţie şi dezvoltare.

Autorii Strategiei apreciază că sistemul energetic naţional prezintă o serie de *vulnerabilităţi (deficienţe)*[9], cum ar fi: instalaţii de producere, transport şi distribuţie a energiei parţial învechite şi depăşite tehnologic, cu consumuri şi costuri de exploatare mari; lipsa echipamentelor pentru implementarea tehnologiilor performante în sectorul de extracţie al huilei; eficienţă energetică redusă pe lanţul producţie-transport-distribuţie-consumator final etc. Mai mult, se remarcă o capacitate redusă de cercetare-dezvoltare-diseminare în sectorul energetic şi cel minier. Multe dintre unităţile de producere a energiei electrice nu respectă cerinţele privind protecţia mediului din Uniunea Europeană, alinierea la aceste cerinţe

[6] Preşedinţia României, *Strategia de Securitate Naţională a României*, Bucureşti, 2007, p. 46.
[7] Ibidem, p. 18.
[8] *Strategia energetică a României în perioada 2007-2020*, varianta din 4 septembrie 2007.
[9] Ibidem, pp. 27-28.

necesitând fonduri importante. Acestor vulnerabilităţi li se adaugă: lipsa unor instrumente fiscale eficiente pentru susţinerea programelor de investiţii în eficienţa energetică, utilizarea resurselor regenerabile şi dezvoltarea serviciilor energetice; selecţia, reţinerea şi motivarea în condiţii de piaţă liberă a capitalului uman necesar implementării strategiei şi operării în siguranţă a sistemului energetic naţional; modificări semnificative ale nivelului apei în Dunăre, datorită schimbărilor climatice etc.

În contextul relansării economice a ţării noastre cererea de energie va creşte, iar rezervele exploatabile economic de ţiţei şi gaze naturale vor fi tot mai limitate. Deşi România îşi asigură din resurse interne 60% din necesarul de materii prime, va spori dependenţa de importurile de petrol şi gaze naturale. La nivel european, pot apărea efecte negative asupra concurenţei în sectorul energetic datorită tendinţelor de concentrare din industria energetică. Pe acest fundal, principalele opţiuni se referă la producţia de energie pe bază de cărbune şi energia nucleară[10], cauzele fiind creşterea prognozată a preţurilor la hidrocarburi şi dependenţa de importurile de gaze naturale dintr-o singură sursă (Federaţia Rusă).

Totuşi, se conturează şi *oportunităţi*[11] pentru dezvoltarea energeticii, deoarece:

- România are o poziţie geografică favorabilă pentru a participa activ la dezvoltarea proiectelor de magistrale pan-europene de petrol şi gaze naturale;
- existenţa pieţelor fizice şi financiare de energie, precum şi accesul la pieţe regionale de energie electrică şi gaze naturale cu oportunităţi de realizare a serviciilor de sistem la nivel regional;
- climatul investiţional este atractiv atât pentru investitorii străini, cât şi autohtoni, inclusiv în procesul de privatizare a diferitelor companii aflate în prezent în proprietatea statului;
- se înregistrează creşterea încrederii în funcţionarea pieţei de capital din România, ceea ce permite listarea cu succes la Bursă a companiilor energetice;
- liberalizarea totală a pieţelor de energie şi gaze naturale în anul 2007;
- crearea de oportunităţi crescute de investiţii în domeniul eficienţei energetice şi al resurselor energetice regenerabile neutilizate;

[10] Potrivit Ministerului Economiei şi Finanţelor, în octombrie 2007 s-a dat în folosinţă cel de-al doilea reactor de la Centrala Nucleară Cernavodă, urmând ca după 2011 să se finalizeze lucrările şi la Unităţile 3 şi 4.
[11] *Strategia energetică a României în perioada 2007-2020*, p. 28.

• accesarea Fondurilor structurale ale UE pentru proiecte în domeniul energiei;

• existenţa unui important sector hidroenergetic capabil să furnizeze volumul necesar de servicii tehnologice de sistem;

• experienţa îndelungată şi existenţa unor infrastructuri importante pentru exploatarea resurselor energetice primare interne bazate pe cărbune şi uraniu;

• depistarea unor noi perimetre cu rezerve considerabile de lignit şi de uraniu.

Scopul declarat al Strategiei energetice constă în asigurarea aşa-numitei independenţe energetice, în contextul dezvoltării durabile a României şi a Uniunii Europene.

Securitatea aprovizionării, ca obiectiv central, presupune menţinerea suveranităţii naţionale asupra resurselor primare de energie şi respectarea opţiunilor naţionale în domeniul energiei. Se vor urmări reducerea treptată a dependenţei de resurse energetice primare din import şi menţinerea unui echilibru între importul de resurse şi utilizarea rezervelor naţionale pe baze economice şi comerciale. De asemenea, se va acţiona pentru: diversificarea şi consolidarea, în cadrul stabilit la nivel european, a relaţiilor de colaborare cu ţările producătoare de hidrocarburi, precum şi cu cele de tranzit; diversificarea surselor de aprovizionare şi dezvoltarea rutelor de transport; încheierea de contracte pe termen lung pentru gaze naturale din import pentru a diminua riscurile de întrerupere a furnizării, cu respectarea regulilor concurenţiale; stimularea investiţiilor în domeniul exploatării rezervelor de gaze naturale, prin încurajarea identificării de noi câmpuri şi valorificarea maximă a potenţialului; abordarea, în comun cu statele membre ale UE, a problemelor referitoare la protecţia infrastructurii critice din sistemul energetic în lupta împotriva terorismului; creşterea nivelului de adecvare al reţelei de transport prin dezvoltare şi modernizare în concept de reţea inteligentă etc.

Mai mult, se va acţiona pentru liberalizarea tranzitului de energie şi asigurarea accesului permanent la reţelele de transport. Documentul prevede, de asemenea, participarea României la proiectele Constanţa-Trieste şi Nabucco şi interconectarea cu sistemele energetice din ţările vecine (Ungaria, Bulgaria şi Ucraina), toate pe fondul creşterii capacităţii de înmagazinare a gazelor naturale şi a petrolului.

Obiectivul *dezvoltării durabile* în energetică va impune promovarea producerii energiei pe bază de resurse regenerabile, astfel încât consumul de energie electrică realizat din resurse regenerabile de energie electrică să reprezinte 33% din consumul intern brut de energie electrică al anului 2010, 35% în anul 2015 şi 38% în anul 2020. Se va realiza stimularea investiţiilor în îmbunătăţirea eficienţei energetice pe întregul lanţ resurse-producţie-transport-distribuţie-consum. Se va promova utilizarea biocombustibililor lichizi, biogazului şi a energiei geotermale. Reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului înconjurător prin utilizarea tehnologiilor curate va reprezenta o altă prioritate.

Obiectivul ridicării *nivelului de competitivitate* va reclama: continuarea dezvoltării şi perfecţionarea mecanismelor pieţelor concurenţiale pentru energie electrică, gaze naturale şi servicii energetice; extinderea activităţii operatorului pieţei angro de energie electrică din România la nivel regional; participare activă la realizarea pieţei regionale de energie (în Europa de Sud-Est) şi a pieţei unice europene; liberalizarea în condiţii tehnice controlate de siguranţă în alimentare a tranzitului de energie şi asigurarea accesului permanent şi nediscriminatoriu la reţelele de transport şi interconexiunile internaţionale (creşterea capacităţii de interconexiune de la circa 10% în prezent la 15-20% la orizontul anului 2020); continuarea procesului de restructurare, creştere a profitabilităţii şi privatizării în sectorul energetic ş.a.m.d.

Pe acest fundal al reexaminării problemelor energetice în ţară şi în UE, autorităţile române au decis, la mijlocul anului 2007, să retragă de la privatizare câteva companii strategice de producţie, transport şi distribuţie. Prin aceste măsuri, se urmăreşte ca Bucureştiul să nu devină total dependent de marile companii străine în materie de energie, tendinţă remarcată şi în Germania, Franţa, Cehia, Ungaria, Polonia etc.

Cristalizată în vara anului 2007, *Strategia post-aderare a României*[12] la Uniunea Europeană subliniază că, în mod natural, ţara noastră se va îndrepta spre dezvoltarea economică durabilă, obiectiv global asumat şi de Uniunea Europeană. Drumul urmat are nevoie de continuarea reformelor structurale cu impact asupra utilizării resurselor naturale, în general, şi a celor energetice, în special, accentuarea măsurilor de consumare eficientă a acestora, finanţarea proiectelor de trecere la resurse alternative nepoluante. În domeniul surselor de energie se va avea în vedere continuarea diversificării mix-ului energetic, prin promovarea mai accentuată a surselor regenerabile şi intensificarea preocupărilor pentru creşterea eficienţei energetice pe întreg lanţul producţie- transport-distribuţie-utilizator final.

O aplicare constructivă a Tratatului Comunităţii Energetice în regiunea Europei de Sud-Est poate să ofere o bună şansă României de a-şi întări poziţia strategică în regiune, din perspectiva stabilităţii energetice, poziţie generatoare de resurse care să finanţeze cercetările din domeniile resurselor alternative, conservării resurselor clasice şi protecţiei mediului înconjurător.

---

[12] Guvernul României, *Strategia post-aderare a României (proiect)*, Bucureşti, 2006.

Fundamentarea funcţionării şi amplasării Bursei Regionale de Energie la Bucureşti ar conferi *României rolul de lider* în crearea unui mediu concurenţial pentru tranzacţionarea energiei electrice obţinute din resurse clasice şi tot mai mult din resurse alternative (nuclear, eolian, solar etc.).

Luând în considerare deziderátul UE de implementare a unei politici comune în domeniul energetic – deşi în acest sector competenţele naţionale sunt foarte extinse, iar instrumentele comunitare sunt, într-o oarecare măsură, limitate –, guvernul român îşi manifestă adeziunea la Cartea Verde europeană din martie 2006. Acestea se axează pe: definitivarea pieţei interne de energie; creşterea securităţii în alimentare, inclusiv prin introducerea unor mecanisme de solidaritate între statele membre; sporirea gradului de diversificare a producţiei de energie; asigurarea unei abordări comune a problematicii schimbărilor climatice; stimularea inovării şi cercetării în domeniul energetic; abordarea problematicii energetice, în afara Uniunii, cu o „singură voce". În Carta Verde se subliniază însemnătatea României de stat de tranzit a hidrocarburilor pe direcţia Est-Vest.

Şi Strategia post-aderare a României la UE accentuează necesitatea securităţii aprovizionării. România va trebui să acţioneze conjugat atât pe plan intern – prin utilizarea raţională şi creşterea eficienţei consumului resurselor existente, explorarea unor noi zăcăminte, asigurarea stocurilor strategice –, cât şi pe plan extern – prin consolidarea parteneriatelor cu ţări terţe producătoare (din zona Mării Caspice, a Asiei Centrale şi din alte regiuni, cum este nordul Africii), participarea activă în realizarea potenţialului deosebit de tranzit energetic al Mării Negre şi asigurarea unei activităţi susţinute a portului Constanţa. O altă prioritate românească deosebit de importantă va fi realizarea proiectelor de tranzit al hidrocarburilor prevăzute să traverseze România (Nabucco, Conducta „pan-europeană" Trieste-Constanţa).

În egală măsură, România va participa la consolidarea şi asigurarea funcţionalităţii pieţei europene de energie, care va asigura competitivitatea companiilor europene şi preţuri adecvate la consumatori. Liberalizarea pieţei europene de energie, inclusiv prin separarea patrimonială, va asigura necesarul de investiţii în infrastructură. De asemenea, interconectarea va face posibilă tranzacţionarea transfrontalieră şi va asigura integrarea la nivelul pieţei unice. România se află într-un stadiu avansat în transpunerea legislaţiei europene în domeniul liberalizării pieţei de energie. Cu toate acestea, România trebuie să realizeze eforturi susţinute în implementarea acesteia, asigurarea investiţiilor în modernizarea infrastructurii învechite şi realizarea interconexiunilor cu ţările vecine.

Asigurarea protecţiei mediului reprezintă alt obiectiv major al politicii energetice europene, la care România va trebui să se ralieze. La nivel european s-au agreat, cu ocazia Consiliului European din martie 2007, câteva ţinte obligatorii în acest sens: promovarea surselor regenerabile de energie, domeniu în care România şi-a asumat prin aderarea la UE importante angajamente; creşterea consumului de biocarburanţi; creşterea eficienţei energetice. Pentru aceste domenii, ţara noastră va beneficia de importante sume alocate în cadrul Programelor Operaţionale Sectoriale. Va trebui ca România să-şi consolideze sectorul de cercetare şi inovare în domeniul energiei regenerabile, al eficienţei energetice şi al protecţiei mediului şi să participe activ la programele europene conexe. România are un potenţial important de resurse regenerabile, pe care va trebui să-l realizeze. De asemenea, cărbunele va continua să joace un rol important în mix-ul energetic naţional, ceea ce impune asigurarea consumului acestuia în condiţiile protecţiei mediului, prin participarea la eforturile de dezvoltare a tehnologiilor de ardere curtată a cărbunelui şi a captării şi stocării emisiilor de dioxid de carbon rezultate în urma arderii.

În consecinţă, credem că toate aceste prevederi menite să favorizeze buna funcţionare şi dezvoltare a sectorului energetic din România nu pot fi implementate decât prin crearea unui climat stabil şi predictibil în ceea ce priveşte cadrul legislativ şi de reglementare.

Evoluţii pentru viitorul apropiat

Prognoze realiste asupra corelaţiei resurse energetice – dezvoltare durabilă, cu accent pe situaţia României, nu se pot elabora fără raportarea la principalele scenarii regionale şi globale.

Un *scenariu catastrofic* susţine că omenirea se îndreaptă spre o competiţie dură pentru resurse a marilor state şi grupărilor de state. Acest scenariu ia în calcul: extinderea controlului şi influenţei SUA şi UE, după 1990, în Europa de Est, Balcani, Marea Neagră, Orientul Apropiat şi Mijlociu, Africa etc.; coagularea, în replică, a grupului reprezentat de Organizaţia de Cooperare de la Shanghai (Federaţia Rusă, China, republicile din Asia Centrală sprijinite mai mult sau mai puţin de Iran şi India); refacerea economică şi militară relativă a Federaţiei Ruse şi ambiţia sa de a controla spaţiul CSI, resursele energetice din Asia Centrală şi aprovizionarea Europei cu petrol şi gaze naturale; ascensiunea fulminantă a Chinei în Asia de Est, Sud-Est, Centrală şi de Sud, fapt ce ar ameninţa direct Japonia, India, Indonezia, Vietnamul, Federaţia Rusă etc. Pe termen scurt şi mediu o ciocnire militară între aceste grupări nu pare posibilă. Există, însă, posibilitatea să se întrebuinţeze strategia de confruntare specifică Războiului Rece, şi anume *competiţia tehnologică, financiară, economică şi politică*, net avantajoasă pentru SUA şi UE.

Într-un astfel de scenariu, de competiţie tot mai intensă între blocuri economico-politice, autorităţile române s-ar confrunta cu probleme extrem

de serioase. România s-ar plasa în prima linie a „frontului" confruntării, fiind situată în proximitatea imediată a Federaţiei Ruse şi CSI. Resursele sale energetice s-ar epuiza mult mai repede, iar dependenţa faţă de aliaţi s-ar accentua la maximum. Bucureştiul ar fi nevoit să impulsioneze construcţia de centrale nucleare (cu riscurile de rigoare), de hidrocentrale şi să achiziţioneze noi tehnologii foarte scumpe de valorificare a cărbunelui sau hidrogenului. Concomitent, economia ar trebui să atingă în doar câţiva ani cote europene în domeniul productivităţii muncii şi competitivităţii pentru a exporta produse industriale şi servicii necesare importului de materii prime energetice. Totodată, scenariul revenirii la un „război rece" între Vest şi Est, ar afecta într-o măsură majoră interesele politice ale României în Europa de Est, în primul rând în Republica Moldova şi Caucazul de Sud. În special o relaţie de adversitate faţă de Federaţia Rusă ar dăuna grav intereselor politice, culturale şi comerciale româneşti.

Noile consultări dintre europeni şi ruşi, inaugurate în octombrie 2007, lasă totuşi să se întrevadă că părţile nu doresc declanşarea unei noi competiţii Est-Vest. Dimpotrivă, s-ar viza o relansare a *cooperării economice*. Până acum, ambele părţi şi-au etalat avantajele şi dezavantajele, şi-au experimentat anumite modalităţi de acţiune etc. Experţii consideră că economiile din Uniunea Europeană şi Federaţia Rusă sunt oricum complementare şi, pe undeva, interdependente. Ar urma ca UE şi Federaţia Rusă să elaboreze un set de norme comune care să reglementeze schimburile de activităţi, investiţiile, drepturile de proprietate etc. Mutarea accentului relaţiilor dintre UE şi Federaţia Rusă de la ciocnirile politico-propagandistice, la cooperarea economică, la un parteneriat strategic şi energetic solid poate fi *scenariul următorului deceniu* în spaţiul geopolitic din care face parte şi România. Aplicarea acestui scenariu ar reprezenta o şansă clară pentru dezvoltarea durabilă a ţării şi pentru programul energeticii. S-ar asigura resurse absolut necesare, în condiţii de securitate energetică, şi s-ar deschide României pieţe mai puţin abordate până astăzi.

Globalizarea economică, politică şi culturală, care a stimulat în mod direct competiţia pentru resurse, pune într-o nouă lumină şi raporturile dintre stat, economie, pieţe regionale şi internaţionale. În Uniunea Europea se disting tendinţe de normare a unei pieţe energetice unice – bazată pe o strategie şi o politică energetică comună – şi de menţinere a prerogativelor statelor membre asupra problemelor energetice (statele membre UE controlează încă subsolurile lor). Cele mai puternice ţări (Germania, Franţa, Italia) au companii energetice redutabile, cu participare de stat. În ipoteza unei competiţii dure pentru resurse pe piaţa globală şi a transformării Uniunii în suprastat federal, s-ar putea ajunge la *controlul comunitar asupra resurselor, inclusiv energetice*. Un asemenea moment previzibil ar trebui să găsească România în poziţia de deţinătoare a unei industrii energetice puternice, care să justifice folosirea eficientă a resurselor de profil pe piaţa locală. De altfel, dezvoltarea unei puteri energetice respectabile i-ar asigura României şi un loc superior în ierarhia statelor UE. Proiectele guvernamentale anunţate în toamna lui 2007 s-ar înscrie în această orientare strategică.

Factorii de decizie de la Bucureşti au posibilitatea să obţină o poziţionare favorabilă a României în sistemul politicii energetice europene. Avantajele geostrategice ale ţării, resursele naturale şi capacităţile de producţie de care dispune, experienţa de decenii (mai ales în domeniul petrochimiei), calitatea şi costurile forţei de muncă locale etc. sunt argumente solide pe care guvernanţii români le pot folosi în negocierile intereuropene. Totodată, situarea ţării în vecinătatea rezervoarelor de hidrocarburi din zona Caucaz-Caspica şi din spaţiul Orientului Apropiat şi Mijlociu favorizează susţinerea proiectelor energetice româneşti în plan european. Unele iniţiative în acest sens s-au materializat, dar trebuie să remarcăm faptul că „diplomaţia energetică" a României se află încă la debutul său în cadrul Uniunii Europene.

Devine clar că, în condiţiile date, securitatea energetică a României nu mai depinde doar de resursele proprii, de potenţialul ei economic sau de puterea ei naţională. Este evident că scopurile şi obiectivele acestei securităţi trebuie negociate la Bruxelles, cu cele mai importante companii străine din energetică, cu producătorii şi consumatorii sociali, cu partenerii sociali din economie. Prin urmare, *mult dorita independenţă energetică poate fi obţinută preponderent în cadrul interdependenţelor energetice europene*.

SECURITATEA EST-EUROPEANĂ ÎN CONTEXTUL RELAȚIILOR ROMÂNO-UCRAINENE

Sublocotenent Constantin Romică CONȚU

Ukraine and Romania had been negotiating a broad treaty of friendship and cooperation for several years, but disagreement over ownership of the Serpents Island and more importantly the oil and gas reserves that are thought to lie beneath them, as well as the northern border of Romania with Ukraine, had kept the sides apart. The Ukraine-Romania agreement, called the Treaty on Principles of Good-Neighborliness and Cooperation, officially recognizes Serpents Island as part of Ukraine. The two sides had been squabbling for years over the strategic if barren cluster of rocks that lies near the mouth of the Danube River at the border between the two countries. Vast reserves of oil and gas are thought to lie beneath the island and the continental shelf surrounding it.

The issues of mineral rights were left out of the treaty and will be considered within the next two years, the two sides agreed, or the issue will then be brought before an international tribunal.Ukraine also denounced acts of totalitarian regimes and military dictatorships, including the Molotov-Ribbentrop Pact in which Nazi Germany handed the Soviet Union a part of Romanian-controlled northern Bukovyna, a region populated by many ethnic Ukrainians. Ukraine further promised that it would not place offensive military weapons near Romania's border. In return Romania agreed to recognize the existing borders

Introducere

Tema lucrării este pe cât de complexă pe atât de nouă : problemele României cu Ucraina, probleme apărute din negura istoriei zbuciumate a celor două state şi încă nerezolvate nici în zilele noastre. Nu încerc să fac din această lucrare o culegere de articole şi declarații, ci încerc să subliniez, din surse diferite, modul în care această problemă este abordată .

Mulți români ca şi mulți ucraineni nu acordă o atenție deosebită acestor probleme, neinteresându-i nici măcar unde este Insula Şerpilor sau ce se doreşte a fi Canalul Bâstroe; acest lucru m-a frapat şi m-a indignat pentru că nu pot să cred că aceste probleme sunt trecute atât de uşor cu vederea cu toate că sunt probleme elementare privind teritoriul național şi securitatea națională; acest lucru mă trimite cu gândul la caracterul unor concetățeni de-ai noştri, cu acea resemnare asemănătoare cu a ciobanului moldovean din balada „Miorița" care se mulțumeşte cu ce are iar dacă se simte amenințat sau prădat predă armele înaintea luptei. Ceea ce încerc eu prin cele prezente mai jos nu este un îndemn la luptă ci mai degrabă trag un semn de alarmă făcând un apel la conştiința poporului român, la acea conştiință de luptători şi de patrioți care a determinat în acest ținut carpato-danubiano-pontic sa apară un neam, o națiune: România.

Sper ca măcar să trezesc o curiozitate celor care citesc aceste rânduri şi totodată să meargă să se documenteze mai mult pe această temă. Am încercat, pe cât am putut, să prezint o mică istorie a Insulei Şerpilor cât şi situația din momentul de față punând accent pe reacțiile vecinilor noştri ucraineni la toate somațiile noastre. Un alt punct al lucrării este problema Canalului Bâstroe care cu toată opoziția forurilor competente internaționale se încăpățânează să ia naştere fiind frenetic susținut de politicienii ucraineni care nu pun preț pe poluarea mediului înconjurător şi distrugerea rezervației naturale a Deltei Dunării (amenințând fauna şi vegetația acestui teritoriu protejat de Comunitatea Europeană) gândindu-se doar la profitul economic total neînsemnat, care ar rezulta în urma construirii lui.

Platforma continentală rămâne în continuare o altă situație indecisă, România apelând la forurile internaționale competente pentru a lua o decizie în acest sens; doar că acest lucru implică 7 ani de tratative, de acte întocmite cu argumente şi contraargumente. Toate acestea se leagă tot de Insula Şerpilor care beneficiază, conform legilor internaționale, de 20 de kilometri în jurul ei de platformă continentală ceea ce dă o nouă conotație problemei crescând miza deja destul de mare pentru mica insulă din Marea Neagră.

Ultimul aspect surprins îl reprezintă situația politică a celor două state pe plan european, dorința vecinilor noştri de a adera la NATO şi UE, unde noi suntem deja şi reacțiile României la aceste aspirații deocamdată de neatins. Interesant este că o condiție a aderării la Alianța Nord-Atlantică este cea a încheierii de tratate de bună vecinătate cu vecinii (aici intrând şi situația granițelor dintre state), lucru de care România trebuie neapărat să profite pentru a soluționa problema Insulei Şerpilor.

I. Aspecte privind raporturile dintre România şi Ucraina

I.1. Scurt istoric al relațiilor româno-ucrainene

Legăturile dintre cele două state au stat sub auspiciile istoriei lor, dacă până în 1989 au fost de aceeaşi parte a Războiului Rece, parte dominată de comunismul rus, după această dată fiecare a încercat să iasă cu capul sus în Europa, prin propriile puteri şi resurse. Dacă facem un bilanț al acestor 18 ani, observăm că România a reuşit să facă parte din NATO şi UE, un fapt deosebit de important pentru securitatea şi dezvoltarea ei; Ucraina aspiră la aceste organizații, singurul obstacol în atingerea țelurilor fiind influența încă persistentă a Rusiei. Paradoxal, avantajul vecinilor este dat tot de ruşi, si

anume moştenirea nucleară care îi conferă o autoritate şi un cuvânt de spus pe scena securităţii mondiale.

În continuare, voi enumera câteva din relaţiile sociale, economice, politice dintre cele două state. Esenţială este ultima vizită a unui preşedinte român la Kiev, pe 2 februarie 2007, când preşedintele României, Traian Băsescu face o vizită oficială la invitaţia omologului său, Victor Iuşcenko. Cei doi au semnat cu această ocazie protocolul privind constituirea Comisiei Mixte Prezidenţiale Româno-Ucrainene, mecanism de consultări bilaterale menit să imprime un plus de pragmatism şi o nouă dinamică conlucrării dintre cele două state. Noua comisie va avea trei comitete: dezvoltarea regională, ajutor umanitar şi delimitarea platoului continental. „*Cred că această comisie, dincolo de a rezolva problemele din trecut, trebuie să construiască foarte mult pentru relaţiile româno-ucrainene*”[1], a evidenţiat Traian Băsescu.

La rândul său, preşedintele Iuşcenko a subliniat că în prezent există un mecanism pentru rezolvarea problemelor bilaterale în contextul în care Ucraina apreciază foarte mult relaţiile dintre Bucureşti şi Kiev. Mai mult, Viktor Iuşcenko consideră că relaţiile româno-ucrainene au fost, în cursul anului trecut, foarte dinamice.

Delimitarea platoului continental este, în opinia preşedintelui Ucrainei, o problemă moştenită de la fosta URSS, însă, după cum a arătat Iuşcenko, în prezent există toate instrumentele necesare pentru a discuta şi rezolva această problemă.

Cei doi şefi de stat au căzut de acord că problema minorităţilor română din Ucraina şi respectiv ucraineană din România trebuie rezolvate pe principiul simetriei. Traian Băsescu i-a mulţumit omologului său pentru deschiderea pe care o are faţă de rezolvarea problemei minorităţii româneşti din Ucraina. În cadrul convorbirilor bilaterale desfăşurate la Palatul Maria din Kiev, au fost abordate şi probleme legate de construcţia canalului Bâstroe din zona Deltei Dunarii, noile evoluţii de pe piaţa energiei, o atenţie deosebită fiind acordată rezolvării conflictului transnistrean.

În prezenţa celor doi şefi de stat a fost semnat de către miniştrii afacerilor externe ai României şi Ucrainei, Mihai Răzvan-Ungureanu şi Boris Tarasiuk, Acordul între Guvernul României şi Cabinetul de Miniştri al Ucrainei privind trecerea frontierei prin punctele de trecere a graniţei de stat româno-ucrainene.

După un an în care Traian Băsescu şi Viktor Iuşcenko s-au întâlnit de patru ori, cei doi preşedinţi consideră că discuţiile purtate la Kiev vor contribui consistent la dezvoltarea relaţiilor bilaterale.

[1] „Jurnalul Naţional”, 3 februarie 2007

Totodată, în cadrul primei ediţii a Forumului Municipiilor Partenere din Romania si Ucraina, derulat la Cernauti, in perioada 4-6 mai 2007, la initiativa Asociatiei Municipiilor din Romania si cu sprijinul organismului similar ucrainean, 18 municipii romanesti au stabilit parteneriate cu localitati de acelasi rang din tara vecina, intre care Cluj Napoca -– Kerson, Oradea – Ivano-Frankovsk, Botosani – Lubni, Ploiesti – Kirovograd, Suceava – Cernauti. Judetul Suceava a fost reprezentat doar de municipiul resedinta si de Câmpulung Moldovenesc. Acordul de parteneriat dintre Câmpulung Moldovenesc şi Vaskivti a fost parafat la Cernăuţi, de către primarul Constantin Mangiurea şi omologul sau, Volodimir Garas[2].

II. Problematica relaţiilor diplomatice româno-ucrainene

Putem spune că a fost o „problematică” a relaţiilor diplomatice dintre cele două state deoarece ele au stat sub auspiciile evenimentelor internaţionale care fie au fost in favoarea uneia şi în defavoarea celeilalte sau invers. Ideea de la care am plecat în elaborarea lucrării au fost toate aceste perioade mai mult sau mai puţin bune, punând accent pe cele 3 probleme deja arhicunoscute şi anume Insula Şerpilor, Canalul Bâstroe şi platoul continental.

II.1. Relaţiile diplomatice româno-ucrainene privind Insula Şerpilor

Insula Şerpilor (în limba ucraineană *Острів Зміїний*) este insula principală a unui arhipelag de cinci insule din Marea Neagră. Ea se află în apropierea coastelor României şi Ucrainei. În prezent, Insula Şerpilor este parte a Raionului Chilia (*Кілія*) al regiunii Odessa (Ucraina). Platoul continental din jurul Insulei Şerpilor este subiect al unei dispute între România şi Ucraina, litigiu care se judecă la Curtea Internaţională de Justiţie de la Haga.

Insula Şerpilor este o formaţiune de roci localizată la circa 45 km de ţărm, la est de Delta Dunării (44.814 m de oraşul Sulina), pe coordonatele 45°15'18" latitudine nordică şi 30°19'15" longitudine estică. Insula este apropiată de partea ucraineană a Deltei Dunării. Cel mai apropiat punct de pe ţărm este Insula Kubanskyi din partea ucraineană a Deltei Dunării, localizată între Canalul Bâstroe şi Canalul Vostochnoe. Cea mai apropiată localitate românească este oraşul Sulina, aflat la 45 km. Cel mai apropiat oraş ucrainean este oraşul Vâlcov, aflat la 50 km de insulă.

Insula are forma unui X, de 662 metri pe 440 metri, acoperind o suprafaţă de 0.17 km². Cel mai înalt punct de pe insulă este situat la 41 m deasupra nivelului mării.

Suprafaţa insulei este de 170.000 m², adică 17 ha, perimetrul ei neregulat, având o lungime de 1.973 m, poate fi parcurs în circa 40 minute.

[2] „Evenimentul Zilei”, 8 mai 2007

Lungimea insulei, aproximativ în zona centrală, de la N la S, este de 440 m, iar de la E la V de 414 m. Urmând direcţia NE-SV, inclusiv prin peninsula aflată în NE, avem cel mai lung diametru al insulei, de 662 m.[3]

Altitudinile cresc, în general, dinspre zonele marginale către zona centrală unde se conturează un platou, relativ neted, pe care se înregistrează cota maximă de circa 40 m. Ţărmurile înalte, terminate cu faleze dau insulei aspectul unei cetăţi, înconjurată de ziduri înalte din piatră. Uscatul dobrogean nu poate fi zărit de pe insulă, dată fiind înălţimea redusă atât a ei, cât şi a zonei continentale. Înălţimea maximă a ţărmurilor atinge 21 m, mai ales în S şi E unde se termină cu faleze, având pante abrupte, prăpăstioase chiar. Atât ţărmul de S, cât şi cel de E are o linie sinuoasă, cu pătrunderi notabile în uscat, formând fiecare câte un golf, cu deschideri largi. Ţărmul estic împreună cu cel nordic se prelungesc în mare, alcătuind în NE insulei o peninsulă, considerată a fi restul unei terase litorale, a cărei altitudine este de 12 m. Ţărmurile de N şi de V sunt mult mai joase, abia dacă stâncile se ridică deasupra apelor mării. Ţărmul nordic este sinuos, prezentând un golf cu o mare deschidere, iar cel vestic are o sinuozitate foarte restrânsă, fiind aproape rectiliniu.

Adâncimile apei mării în apropierea ţărmurilor sunt în general reduse: în Nord ele sunt de 5—6 m, în Sud de 13—23 m, în Est de 9—19 m, iar în Vest de 10—16 m.

Insula Şerpilor nu a avut în trecut o importanţă deosebită din punct de vedere economic. Ea este formată din gresii silicoase, dure, conglomerate şi cuarţite, care îi dau un aspect stâncos, la care se adaugă o vegetaţie de stepă şi o floră sărace. În plus, nu dispune nici de surse de apa potabilă, ceea ce face imposibilă locuirea ei permanentă.



Insula Şerpilor în anul 1896

[3] www.wikipedia.ro

Importanţa strategică a Insulei Şerpilor

Insula Şerpilor, cu o suprafaţă de doar 17 hectare, nu prezintă o importanţă prea mare din punct de vedere teritorial şi economic, în schimb are o foarte mare importanţă din punct de vedere strategico-militar. După destrămarea Uniunii Sovietice în anul 1991, Insula Şerpilor împreună cu baza militară, de control naval şi aerian, de apărare antiaeriană şi maritimă, a trecut în administrarea Ucrainei.

Staţiile de radiolocaţie aflate pe insulă execută o cercetare aeronavală la mare distanţă, într-un perimetru ce cuprinde Marea Neagră şi Marea Mediterană, până la coastele Libiei, rezultatele cercetării fiind transmise unui punct de conducere. Pe insulă sunt stocate informaţiile nucleare intercontinentale de pe teritoriul ucrainean. De asemenea, aici sunt amplasate staţii de bruiaj şi ascultare atât a convorbirilor în fonie, cât şi a celor prin cablu.

Pe insulă a fost dislocată o garnizoană militară cu mai multe subunităţi independente, care deservesc un heliodrom, un miniport militar, staţii de radiolocaţie, depozite, instalaţii energetice, un far şi sistemul de pază şi apărare a graniţelor de stat ale Ucrainei. Apărarea bazei militare ucrainiene de pe insulă se realiza printr-o navă de tip fregată, o navă de patrulare şi unul sau două submarine.

În prezent pe insulă locuiesc aproape 100 de persoane, în majoritate grăniceri, împreună cu familiile lor şi un personal tehnic. Din anul 2003 este localizată pe insulă o expediţie ştiinţifică permanentă a Universităţii Naţionale din Odessa. Insula în prezent este demilitarizată şi se află într-o dezvoltare rapidă. În conformitate cu Tratatul româno-ucrainean din anul 1997, autorităţile din Ucraina şi-au retras divizia militară, au demolat radarul militar şi au transferat celelalte infrastructuri în mâinile civililor.

În afară de platforma de elicoptere, în anul 2002 a fost construit un debarcader pentru vapoare de până la 8 metri adâncime şi urmează să fie construit un port maritim. Insula este aprovizionată cu echipament de navigaţie, inclusiv un far vechi de 150 ani. Energia electrică este furnizată printr-un generator cu motor diesel, acţionat de forţa vântului. Insula are şi o infrastructură civilă cum ar fi un oficiu poştal, o filială de bancă (a băncii ucrainene "Aval"), un punct de prim-ajutor, televiziune prin satelit, reţea de telefonie, un turn de telefonie mobilă şi o reţea Internet.

Ucrainenii pretind că insula este locuită. Fostul preşedinte Ucrainian, Leonid Kucima a făcut o vizită fulger în iunie 2003 pe insulă. A fost deschisă şi o sucursală a băncii Aval pe această stâncă de 0,17 kmp. Aceste acţiuni au avut loc ca urmare a faptului că dacă o insulă este locuită atunci legile internaţionale îi dau şi dreptul la platou continental de 20 km.

La 5 iulie 2006, la iniţiativa consiliilor regionale Vâlcov şi Chilia,

Parlamentul regional din Odessa a adoptat în unanimitate o decizie privind înființarea unei localități (Belîi) pe Insula Șerpilor, hotărâre care trebuie aprobată de Rada Supremă a Ucrainei. În documentul adoptat cu acest prilej s-a menționat că apariția acestei localități pe Insula Șerpilor va permite „*crearea condițiilor necesare în vederea dezvoltării turismului științific și a pescuitului, precum și crearea unor condiții optime de viață persoanelor care se află permanent pe insulă*"[4]. S-a decis de asemenea, alocarea a 200.000 de grivne (aproximativ 40.000 $) în scopul amenajării noii localități. Alte 300.000 de grivne (60.000 $) ar putea să fie alocate din bugetul de stat în același scop.

Crearea unei comunități permanente ar putea ajuta Ucraina în revendicarea Insulei Șerpilor. România susține că Insula Șerpilor are statutul de stâncă, deoarece nu este locuită permanent și nu are surse de apă potabilă. În disperare de cauză, autoritățile ucrainiene au deschis pe insulă, în ultimii ani, un hotel fără canalizare și un cabinet medical, însă aprovizionarea cu apă se face tot prin intermediul elicopterelor.

Disputele dintre România și Ucraina

Statul ucrainean susține că Insulei Șerpilor trebuie să i se acorde pe lângă ape teritoriale, platou continental și zonă economică exclusivă în Marea Neagră, reprezentanții români afirmând că Insula nu se încadrează în normele de drept pentru a i se acorda platou și zonă economică.. În anul 1997 s-a semnat un tratat între România și Ucraina prin care ambele state "au reafirmat că frontiera existentă între ele este inviolabilă"[5]. România a semnat acest acord, ca o condiție a aderării la NATO (care cerea României să aibă tratate încheiate cu toate țările vecine). Cu toate acestea, ambele părți au fost de acord că dacă nu se ajunge la nici un consens în următorii doi ani cu privire la frontiera maritimă, fiecare parte se poate adresa pentru arbitraj Curții Internaționale de Justiție de la Haga.

La data de 16 septembrie 2004, partea română a adus această dispută împotriva Ucrainei în fața Curții Internaționale de Justiție cu privire la delimitarea platoului maritim dintre cele două țări, întrucât insula nu are importanță socio-economică. La 15 august 2005 România a depus un memoriu referitor la delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive din Marea Neagră. România a apelat la o astfel de sesizare unilaterală, după ce timp de șapte ani negocierile cu Kievul nu au dus la nici un rezultat în ceea ce privește delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive, precum și a statutului Insulei Șerpilor din Marea Neagră. Ucraina trebuia să-și prezinte poziția până la data de 19 mai 2006. După anul 1980, o dată cu descoperirea de rezerve considerabile de țiței și gaze naturale în Marea Neagră, interesul pentru această insulă a crescut mult. Convenția O.N.U. asupra mării de la Montego Bay recunoaște dreptul statelor să-și extindă apele teritoriale la 12 mile, și în zona de exclusivitate economică, la 200 de mile marine.

Recent, au fost descoperite zăcăminte de petrol (10 milioane de tone) și de gaze naturale (1 miliard m³) în apropierea insulei. Resursele naturale nu sunt semnificative, dar urmează să se facă prospectări în următorii 2-3 ani.

Companiile petroliere British Petroleum (BP) și Royal Dutch Shell au semnat contracte de prospecțiuni cu Ucraina, iar compania Total cu România. Compania austriacă OMV (proprietara celei mai mari companii petroliere din România, Petrom) a semnat un contract cu un consorțiu format din Naftogaz Ukrainy și Chornomornaftogaz pentru a participa împreună la licitația pentru concesionarea respectivei suprafețe. Platoul continental din jurul Insulei Șerpilor este subiect al unei dispute între România și Ucraina, litigiu care se judecă la Curtea Internațională de Justiție de la Haga. Miza disputei româno-ucrainiene este în primul rând strategică - accesul în apele teritoriale - și economică - posibilitatea explorării și, eventual, exploatării resurselor de hidrocarburi.

Poziția oficială a Ucrainei în problema Insulei Șerpilor

- Ucraina afirmă că Insula Șerpilor este teritoriu ucrainean și, în consecință, nu se pot purta discuții pe tema dreptului acestui stat asupra insulei propriu-zise, cât și a platoului continental pe o rază de 12 mile marine în jurul său[6].
- Din punct de vedere economic, conducerea politică ucraineană apreciază că rezervele de petrol și gaze naturale existente în subsolul platoului continental din jurul insulei constituie rezerve strategice importante pentru suportul energetic al țării.
- Din punct de vedere militar, Insula Șerpilor este un punct strategic deosebit, deoarece ansamblul militar instalat aici asigură apărarea antiaeriană a hotarului de sud al Ucrainei[7].

Poziția oficială a României privind Insula Șerpilor

În problema Insulei Șerpilor, poziția diplomației române este tranșantă:

- România nu are pretenții teritoriale față de nici o țară, deci nici față de Ucraina. Ca țară semnatară a acordurilor de la Helsinki, România respectă status-quo-ul politico-geografic, instituit după cel de-al doilea război mondial.
- Litigiul (diferendul) asupra Insulei Șerpilor nu se referă la

---

4 www.MAE.ro
5 www.MAE.ro
6 www.MAE.ro
7 www.MAE.ro

retrocedarea ei României, ci la împărţirea spaţiilor maritime ce revin celor două state. Acest aspect, în situaţia în care negocierile între cele două state nu vor da rezultate, ar putea fi ridicat de România în faţa Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga.

- România apreciază Ucraina ca pe unul din cei mai importanţi vecini pe care-i are, motiv pentru care există dorinţa clară de a găsi cele mai bune modalităţi pentru ca această relaţie să fie exprimată în acţiuni şi iniţiative comune, precum şi în documente juridice ratificate de ambele părţi[8].

II.2. Relaţiile diplomatice româno-ucrainene privind canalul Bâstroe

Un alt capitol problematic îl constituie canalul Bâstroe, o problemă care încă nu are o rezolvare clară, fiecare dintre părţi, cea română şi cea ucraineană, ajungând până la forumurile internaţionale pentru rezolvarea pe cale cât mai paşnică a situaţiei. Ca şi istoricul Mircea Dogaru, care a făcut o analiză istorică a regiunii surprinzând aspectele istorice ale acestui colţ de pământ, voi face o scurtă prezentare, o introducere în această problemă. Realitatea istoriei este valabila si astăzi, când nu Imperiul din sud, ci acela din Răsărit încă poate ameninţa Europa civilizată constituită într-o Uniune (UE) căreia de drept i-ar reveni, prin romani şi Dunărea maritimă şi limanul Nistrului, şi anume aceea ca, deturnând prin Canalul Bâstroe ieşirea la Marea Neagrî, sustrăgând-o controlului internaţional (Canalul Bâstroe nefiind nici Suezul si nici Canalul Panama, ci mană rusească şi capital obscur in pământ curat românesc, adjudecat prin furt de bolşevici in veacul trecut), CSI va dicta in viitor nu statelor suverane, ci Uniunii Europene! Mihai Eminescu sublinia: „Europa biruitoare a încredinţat poporului român paza gurilor Dunării”.

La data de 11 mai 2004, Ucraina a început lucrările de construire a canalului Dunăre - Marea Neagră (pe braţele Chilia şi Bâstroe din Delta Dunării) şi la 26 august 2004 a inaugurat oficial prima etapă fără a lua în considerare reacţiile negative şi apelurile de suspendare a lucrărilor până la respectarea dreptului internaţional relevant, exprimate de partea română, de statele europene şi de Comisia Europeană, de organizaţiile internaţionale active în domeniul protecţiei mediului înconjurător şi de diverse organizaţii neguvernamentale.

Partea ucraineană a transmis la data de 26 aprilie 2007, prin intermediul Ambasadei României la Kiev unele informaţii tehnice despre proiectul Bâstroe reprezentând potrivit părţii ucrainene o notificare în baza articolului 3 al *Convenţiei de la Espoo din 1991* privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier.

[8] www.MAE.ro

Ministerul Afacerilor Externe a solicitat părţii ucrainene să se abţină de la realizarea oricăror noi lucrări şi să iniţieze un dialog bilateral deschis şi sincer în vederea rezolvării chestiunii în conformitate cu normele internaţionale, având în vedere prevederile clare ale convenţiilor internaţionale, în special ale Convenţiei de la Espoo, potrivit cărora procedura implicării statului potenţial afectat de un proiect trebuie să se desfăşoare înaintea adoptării deciziei finale cu privire la proiectul respectiv şi, bineînţeles, înaintea implementării acestuia. Prin modul în care a fost derulat acest proiect de către Ucraina, prevederile a numeroase convenţii internaţionale din domeniul protecţiei mediului înconjurător şi ale unor acorduri bilaterale nu au fost întocmai respectate.

Partea română, prin Ministerul Afacerilor Externe, a efectuat, din momentul în care au apărut primele informaţii publice clare referitoare la proiectul ucrainean, demersuri în plan bilateral şi multilateral, în vederea sublinierii necesităţii unei atitudini conforme dreptului internaţional din partea Ucrainei. Demersurile părţii române au fost construite în funcţie de cele două componente principale ale problematicii: de mediu şi de navigaţie.

Din punct de vedere ecologic, Ministerul Afacerilor Externe a acţionat consecvent în sensul solicitării de a se respecta convenţiile internaţionale şi recomandările internaţionale pentru minimizarea impactului asupra ecosistemului Deltei Dunării. Acţiunile sale sunt confirmate atât de studiile efectuate de către organizaţiile internaţionale (Secretariatul Convenţiei de la Berna, Secretariatul Convenţiei de la Ramsar, Comisia Internaţională pentru Protecţia Fluviului Dunărea), cât şi de studiul intern prezentat public la 17 decembrie 2004, care a analizat impactul ecologic al lucrărilor asupra porţiunii româneşti a Deltei Dunării şi a recomandat, ca măsură compensatorie, derularea unui proiect de reconstrucţie ecologică pe teritoriul României. În ceea ce priveşte aspectele de navigaţie, Ministerul Afacerilor Externe a arătat că derularea lucrărilor pe braţul Chilia trebuie să fie conforme regimului frontierei pe de stat. De asemenea, a arătat că porţiunea Dunării de Jos trebuie avut în vedere regimul de navigaţie stabilit prin Convenţia de la Belgrad. Partea română consideră că se poate identifica o soluţie pentru aceste aspecte, însă concretizarea unor rezultate ale dialogului pe această temă prin încheierea unui acord privind navigaţia depinde, mai întâi, de soluţionarea componentei de mediu. Pe parcursul anului 2007 MAE va continua să utilizeze mecanismele şi procedurile în derulare prevăzute de convenţiile internaţionale aplicabile în cazul Bâstroe şi care sunt susceptibile de a conduce la conturarea unei soluţii cu respectarea deplină a dreptului internaţional. De asemenea, MAE va continua dialogul bilateral pentru identificarea unor soluţii, singura condiţie exprimată fiind necesitatea respectării dreptului internaţional şi a diverselor recomandări ale

organizațiilor internaționale pertinente. Evoluțiile recente ale relațiilor bilaterale creează premisa soluționării chestiunii în conformitate cu dreptul internațional, în contextul deschiderii părții ucrainene față de principiile democratice şi valorile europene.

Intenția autoritățile ucrainene de a construi un canal care să lege Dunărea de Marea Neagră prin canalul Bâstroe, care traversează rezervația naturală, va permite Ucrainei să aibă o cale de acces navigabilă la mare. Acest canal va avea o lungime de 10 km, iar finalizarea lui este preconizată pentru anul viitor. Lucrările sunt estimate la 30 milioane de dolari. În prezent, vasele ucrainene trebuie să treacă prin România pentru a putea ajunge la Marea Neagră, după abandonarea, în 1997, a canalului ucrainean Prorva, devenit impracticabil după o întrebuințare de 40 de ani. Un alt motiv invocat de guvernul ucrainean pentru construirea acestui canal este revitalizarea porturilor din Deltă închise în anii '90. Zona beneficiază în prezent de un regim de protecție ecologică integrală, potrivit căruia orice activitate umană în regiune este interzisă, inclusiv realizarea unei construcții care ar aduce modificări importante configurației zonei.

Canalul Bâstroe (numit înainte Novo Stambulskoye) se află în mijlocul părții ucrainene a Deltei Dunării, la 7 km în aval de oraşul Vilkovo. Lucrările de pregătire a canalului se pare că au început deja în octombrie 2001, prin acțiuni de lărgire a lățimii navigabile de la 2-2,5 metri la 5,85 metri. O cantitate considerabilă de nisip şi noroi va trebui deplasată, construcția canalului presupunând şi reducerea cu 5.600 ha a deltei ucrainene. Pentru a realiza acest canal, autoritățile ucrainene au în vedere acordarea statutului de zonă economică, dar şi reducerea suprafeței Rezervației, în mod proporțional zonei afectate construirii canalului. De asemenea, urmează să fie instalate posturi de ghidare pentru nave în localitățile Reni, la întâlnirea dintre Prut şi Dunăre, Vilkovo, din apropierea Mării Negre şi pe Insula Şerpilor. Acest loc unic ar trebui salvat, nu sacrificat în favoarea intereselor economice organizație internațională de protecție a mediului, se opune planurilor Ucrainei de a construi canalul Bâstroe în Delta Dunării. Construcția acestui canal a început în mai, iar prima fază a construcției a fost încheiată deja.

Fostul ministru al Afacerilor Externe, Mircea Geoană, a trimis o serie de scrisori unor responsabili internaționali pentru a atrage atenția asupra situației create de inițiativa ucraineană. Şeful diplomației române a adresat scrisori ministrului olandez de Externe, Bernard Bot, în calitate de reprezentant al preşedinției în exercițiu a UE, înaltului reprezentat pentru politica externa de securitate şi apărare, Javier Solana, comisarului european pentru mediu, Margot Walstrom, secretarului de stat al SUA, Colin Powell, şi directorului general al UNESCO, Koichiro Matsura.

Comisia de Anchetă Interațională a ajuns la următoarea evaluare: toate impactele produse de dragarea căii navigabile de pe brațele Chilia şi Stambulul Vechi sunt *ipso facto* transfrontaliere deoarece dragarea se efectuează la şi pe frontiera de stat dintre România şi Ucraina. Problema care se pune este dacă efectele dragării sunt într-adevăr semnificative şi negative. Adâncirea albiei nu va avea un efect semnificativ asupra debitului de apă dintre brațele Chilia şi Tulcea şi, prin urmare, nici asupra frecvenței nivelului apei de-a lungul brațului Chilia. Aşadar, este puțin probabil ca frecvența revărsărilor din lunca inundabilă şi din zonele mlăştinoase riverane să se schimbe în mod semnificativ. În plus, este puțin probabil că se vor produce efectele anticipate asupra faunei piscicole şi a avifaunei.

Urmare a adâncirii albiei, debitul de apă dintre brațele Bâstroe şi Stambulul Vechi se va modifica în mod semnificativ. În consecință, frecvența nivelurilor ridicate ale apei de-a lungul canalului Bâstroe va creşte în mod semnificativ, ceea ce duce la posibilitatea producerii unui efect transfrontalier negativ asupra faunei piscicole şi a avifaunei. În plus, dragarea, în special a bancurilor de nisip, va duce la pierderea a aproximativ 600.000 m^2 de habitat, ceea ce duce la un efect transfrontalier negativ probabil asupra avifaunei, în special asupra chirelor de baltă.

Canalul Bâstroe dă în vileag mentalitățile şi fața adevărată a autorităților ucrainene. Dacă nu ar exista protestele ecologiştilor şi verzilor din Ucraina, lumea ar trăi cu impresia că societatea ucraineana a rămas în timpurile sovietice, când orice crimă avea o argumentare ştiințifică şi un cor unanim de susținători. După 15 ani de "glasnosti" şi democrație, după 18 ani de la catastrofa de la Cernobâl, guvernanții de la Kiev se comportă ca nişte hani roşii față de un monument al naturii de o valoare şi importanță mondiale, sfidând impertinent opinia publica internă şi externă. Ca nici o alta țară din ex-URSS, Ucraina a beneficiat de ajutoare de miliarde de dolari pentru lichidarea consecințelor avariei de la Cernobâl şi pentru refacerea şi însănătoşirea mediului înconjurător. În fața ajutoarelor de peste hotare, autoritățile locale, regionale si centrale din Ucraina se "înverzeau" văzând cu ochii, iar declarațiile şi promisiunile ecologiste "ozonau" tribunele oficiale.

Ascunzându-se după cuvintele frumoase şi folosind standarde duble, Kievul a reuşit să devină gazda a Conferinței paneuropene a miniştrilor de mediu în luna mai 2003, prezentându-se în fața lumii ca o putere angajată să respecte legislația internă şi Convențiile internaționale de mediu. Avertismentele frecvente ale ecologiştilor ucraineni că autoritățile centrale si locale sfidează legislația națională şi distrug monumentele naturii şi resursele naturale nu au fost luate în serios de organismele internaționale. Puterea de la Kiev şi-a continuat opera de exploatare şi distrugere a

resurselor naturale până a ajuns cu lăcomia şi corupţia in Delta Dunării. Practic, canalul Bâstroe demolează standardele duble utilizate de guvernanţii ucraineni, aducând Europa şi lumea civilizată în faţa unor acte de vandalism, care în ultimii ani, conform opiniei unor ecologişti ucraineni, au devenit o normă. Incapabile de un dialog cu societatea civilă, autorităţile ucrainene deprinse să meargă cu buldozerul peste opinia organizaţiilor neguvernamentale din propria ţară şi a cetăţenilor, au ajuns să practice acelaşi comportament sfidător şi agresiv faţă de organismele şi opinia publică internaţionale. Şi această batjocură o fac guvernanţii unei ţări care a avut cel mai mult de suferit de pe urma problemelor de poluare a mediului înconjurător.

Consiliul Europei, preşedintele SUA, reprezentanţii celor mai prestigioase organizaţii de mediu de pe glob, opinia publică mondială solicită şi roagă autorităţile ucrainene sa se oprească din mersul lor barbar prin cea mai frumoasă şi bogată rezervaţie naturală din Europa, dar ele nu vor să ţină cont de nimeni si de nimic.

Ucraina vrea să transforme Delta Dunării într-un pustiu . Autorităţile ucrainene se comportă cu Delta Dunării, ocrotită de UNESCO şi de Convenţiile internaţionale, ca şi cu o pradă de război, de parcă ar fi indiferente faţă de viitorul acestui colţ de paradis al Europei, de parcă ar fi pentru ele un pământ străin, care trebuie cat mai urgent stors şi secat de toate bogăţiile. Prin tot ceea ce a apucat să distrugă intr-o rezervaţie mondiala, Kievul aduce Cernobâlul în Delta Dunării, punând în pericol de moarte sănătatea naturii şi a milioane de cetăţeni.

Canalul Bâstroe este un semn al barbariei şi corupţiei în sud-estul Europei, un semn al ignoranţei şi egoismului ministerial şi statal, un pas spre crearea unor precedente ce vor pune în pericol securitatea ecologica a ţărilor din bazinele dunărean şi al Mării Negre. Delta Dunării nu aparţine Ucrainei, Delta Dunării aparţine lumii întregi. De aici decurge şi responsabilitatea imensă a Ucrainei în faţa lumii pentru păstrarea intacta a unei bijuterii naturale cu care Dumnezeu a înfrumuseţat această parte a Europei.

III. Viitorul securităţii est-europene în contextul relaţiilor româno-ucrainene

Est-ul Europei a fost, este şi va rămâne un punct fierbinte în realizarea securităţii europene şi mondiale. Ucraina este momentan principalul vecin cu care avem cele mai mari probleme diplomatice datorate situaţiilor prezentate în capitolele anterioare, situaţii datorate atât istoriei zbuciumate cât şi ambiţiilor fiecărei părţi. În continuare voi prezenta relaţiile Ucrainei cu NATO şi UE cât şi poziţia României faţă de aceste relaţii.

III.1. Relaţiile Ucrainei cu NATO

Aderarea Ucrainei la NATO reprezintă o problemă mai complexă decât a fost în cazul statelor din centrul şi sud-estul Europei, nu doar datorită dimensiunii statului şi a populaţiei sale (aproximativ 50 milioane de locuitori), ci şi din perspectiva relaţiei sale speciale cu Rusia (demn de menţionat este faptul că trupe şi baze militare ruseşti sunt încă prezente pe teritoriul Ucrainei). Ucraina este o democraţie emergentă şi în ultimul an au existat semnale că noii lideri de la Kiev chiar acţionează ca autorităţi responsabile pentru ţară. Au fost realizate progrese evidente, mai ales în domeniul libertăţii presei şi al libertăţii de expresie politică, deşi mai sunt multe de făcut inclusiv în domeniul reformei sistemului de securitate. Între timp, greşelile sunt inevitabile şi sever sancţionate de opinia publică, în special ţinând cont că aşteptările de la noul regim politic sunt extrem de mari. Încrederea populaţiei în liderii actuali se erodează, progresul neputând fi obţinut peste noapte. Iar stereotipurile înrăutăţesc şi mai mult situaţia.

Numeroşi ucraineni se tem că vor fi obligaţi să aleagă între Europa şi NATO, pe de o parte, şi Rusia pe de altă parte. Este greu să fie convinşi că cele două alternative nu se exclud, ci pot coexista: Ucraina ar trebui să se integreze în structurile europene şi euro-atlantice în paralel cu întărirea legăturilor cu Rusia. Mesajele transmise de organizaţiile occidentale (UE, NATO, OMC) către Kiev sprijină eforturile Ucrainei, dar nu sunt extrem de încurajatoare în privinţa unei eventuale integrări. În consecinţă, chiar dacă intelectualii sunt convinşi de beneficiile asigurate de integrarea în aceste instituţii, majoritatea populaţiei ucrainene - care nu este adecvat informată în privinţa rolului acestor organizaţii, mai ales în cazul NATO - continuă să fie dezamăgită.

Există numeroase percepţii eronate ale populaţiei ucrainene, care trebuie corectate. Aceste percepţii greşite sunt o moştenire a erei sovietice şi, potrivit acestora, NATO ar fi un inamic o ameninţare, un bloc agresiv, o organizaţie pur militară care se angajează în aventuri militare în care sunt ucişi numeroşi oameni. Integrarea Ucrainei în NATO ar submina economia naţională, în special industria apărării; toate fabricile de echipament militar ar urma să fie închise, sporind astfel rata şomajului. Multe partide politice s-au folosit de astfel de sloganuri în scopuri electorale, fără a lua în considerare posibilele consecinţe. Stereotipul potrivit căruia NATO este controlată de doar câţiva aliaţi (între care SUA) este extrem de răspândit la nivelul opiniei publice, care nu ştie că NATO funcţionează pe principiul consensului.

III.2. Relaţiile Ucrainei cu UE

Pe 13 ianuarie 2005, cu un scor de 467 de voturi pentru şi 19 împotrivă, membrii Parlamentului European au emis o rezoluţie prin care cereau să i se acorde Ucrainei „o perspectivă europeană clară, posibil ducând la aderarea ţării la Uniunea Europeană”. Parlamentarii europeni au întâmpinat cu

entuziasm rezultatele alegerilor desfăşurate la 26 decembrie 2004 şi au ţinut să felicite poporul ucrainean pentru că a reuşit să rezolve criza politică şi să îşi aşeze ţara pe drumul către democraţie. PE consideră că este momentul să fie luate în considerare şi alte forme de asociere cu Ucraina, în afara Politicii de Vecinatate. Parlamentarii europeni cred că Planul Politic de Acţiune privind relaţia cu Ucraina trebuie revizuit, tocmai pentru a ajuta acest stat în reformele sale politice si economice. Exprimându-şi dezamăgirea faţă de lipsa de entuziasm a Comisiei Europene faţă de perspectivele unui parteneriat mai strâns cu Ucraina, Parlamentul European a cerut relaxarea cerinţelor de viză pentru cetăţenii ucraineni, recunoaşterea Ucrainei ca economie de piaţa şi sprijinirea ţării pentru aderarea la Organizaţia Mondiala a Comerţului. Pentru a permite realizarea de reforme economice şi administrative, asistenţa financiară acordata Ucrainei trebuie să fie mai ridicată.

PE a cerut tuturor actorilor politici din Ucraina să accepte rezultatele alegerilor şi să urgenteze procesul de transferare a puterii, iar liderului politic de la Kiev să consolideze valorile europene comune prin realizarea de paşi în promovarea democraţiei. Bronislaw Geremek, un deputat polonez din PE, a afirmat că “rezoluţia este de o importanţă istorica pentru Ucraina. Arată ca drumul este deschis”. Cu toate acestea, Comisia Europeana are o atitudine mai rezervata faţă de Kiev. Deşi statutul de economie de piaţa va face parte din pachetul de noi oferte, Comisia Europeana se va abţine de a vorbi de Ucraina in mod explicit ca viitoare posibila membra a Uniunii, preferând în loc formula de “un nou tip de relaţii intre UE si Ucraina” după ce guvernul va demonstra că reformele sale progresează. Decizia de a acorda statutul de economie de piaţa poate să apară în câteva săptămâni şi va uşura măsurile de anti-dumping, care fac ca exportul din Ucraina să aibă taxe mai mari de 50% pe mărfuri cum ar fi otelul si fertilizantele. Cu ocazia primului summit UE-Ucraina, desfăşurat ieri la Kiev, după revoluţia portocalie, Uniunea Europeana a anunţat că acordă Ucrainei statutul de economie de piaţa.

Preşedintele Ucrainei, Viktor Iuscenko, a calificat această decizie drept principalul rezultat al summit-ului şi a precizat că statutul de economie de piaţa va intra in vigoare peste o luna sau doua. Din delegaţia europeana, condusa de către premierul Tony Blair, au făcut parte şi înaltul reprezentant al UE pentru politică externă şi de securitate comună, Javier Solana şi comisarul Comerţului, Peter Mandelson. In afară de discutarea statutului economiei ucrainene, întâlnirea l-a condus şi la semnarea unui memorandum de înţelegere în domeniul energetic, un acord de participare a Kievului la proiectul european de navigare prin satelit Galileo şi un document privind cooperarea în domeniul aviaţiei. Totodată s-a discutat şi despre un proiect de simplificare a regimului de acordare a vizelor Schengen pentru ucraineni, Kievul sperând să încheie un acord în acest sens în primul semestru al anului 2006. Cu numai două zile înaintea summit-ului de la Kiev, vicepremierul si ministrul rus al Apărării, Sergei Ivanov, au avut o întâlnire cu colegul lor ucrainean, Anatoli Gritsenko, în cadrul căreia au avertizat că Rusia va pune capăt cooperării militare cu Ucraina în cazul în care aceasta din urmă s-ar hotărî să intre in NATO.

Concluzii

Istoria Ucrainei este una zbuciumată şi asemănătoare cu cea a României, o istorie plină de conflicte, migrări de mase, războaie şi multe conflicte interne. Ca o paralelă, aş sublinia faptul că cele două naţiuni au fost în egală măsură părtaşe la marile evenimente internaţionale care le-au culminat existenţa până în zilele de azi, evenimente care le-au creat identitatea şi le-au definit ca popor pe scena politică mondială.

Statul ucrainean susţine că Insulei Şerpilor trebuie să i se acorde pe lângă ape teritoriale, platou continental şi zonă economică exclusivă în Marea Neagră, reprezentanţii români afirmând că Insula nu se încadrează în normele de drept pentru a i se acorda platou şi zonă economică.. În anul 1997 s-a semnat un tratat între România şi Ucraina prin care ambele state au reafirmat că frontiera existentă între ele este inviolabilă. România a semnat acest acord, ca o condiţie a aderării la NATO (care cerea României să aibă tratate încheiate cu toate ţările vecine).

Un alt capitol problematic îl constituie canalul Bâstroe, o problemă care încă nu are o rezolvare clară, fiecare dintre părţi, cea română şi cea ucraineană, ajungând până la forumurile internaţionale pentru rezolvarea pe cale cât mai paşnică a situaţiei. Canalul Bâstroe (numit înainte Novo Stambulskoye) se află în mijlocul părţii ucrainene a Deltei Dunării, la 7 km în aval de oraşul Vilkovo. Lucrările de pregătire a canalului se pare că au început deja în octombrie 2001, prin acţiuni de lărgire a lăţimii navigabile de la 2-2,5 metri la 5,85 metri. Comisia de Anchetă Interaţională a ajuns la următoarea evaluare: toate impactele produse de dragarea căii navigabile de pe braţele Chilia şi Stambulul.

Istoria ne demonstrează că există un ciclu al evenimentelor, în situaţia noastră şi a ucrainenilor, rămâne însă un mare semn de întrebare, o incertitudine dată de evenimentele politice internaţionale destul de imprevizibile cât şi de aspiraţiile celor doi actori aflaţi pe scena politică internaţională. Că Ucraina este o putere militară de luat în seamă (nemaipunând în calcul arsenalul militar de care se bucură ca şi de o moştenire forţată a fostului URSS) o ştie toată lumea europeană, cât şi marile forţe mondiale. Dacă va fi un avantaj cert al lor, vom vedea, dacă România este acolo unde ei îşi doresc să ajungă (NATO şi UE) va constitui

un avantaj pentru noi la fel, rămâne de văzut.

Concluzia este că România nu trebuie să înceteze lupta diplomatică şi să încerce prin toate metodele paşnice să-şi câştige dreptul de a se folosi de teritoriile ei de drept, pierdute tot din prostia românească, dar să păstreze totodată relații de bună vecinătate cu toate statele frontaliere.

DYNAMIC OF HUMAN ATTITUDE OF UKRAINE TOWARD TO NATO JOINING

Dr. Andriy VOLOSHYN

In this article was made the analysis of human opinion about Euro-Atlantic direction, including regional level, and revelation of human trust index in Ukraine toward to NATO.

Subject of analysis were main tendencies and specialties of foreign policy orientation of Ukraine community from end of year 2004 up to middle of year 2007. For this have been used data from sociological researches:

1. Social monitoring of Institute of sociology NSA of Ukraine "Ukrainian community" 1992 – 2006 (last research – April 2007, range of selective unanimity – 1880 persons, was included all regions of Ukraine, the cities of Kiev and Sebastopol).
2. Data of monitoring "Public opinion in 2006-2007 turn: evaluation of the past year and look into the future" – joint research of O.Yaremenko Ukrainian institute of social researches and Center "Social monitoring". Last poll was made in the period from 5 to 12 of December 2006, all regions of Ukraine, AR Crimea, and the city of Kiev. Total number of persons 2279, in the age from 18 and older.
3. The results of national representative social poll "Political situation and social-economic dispositions of inhabitants in Ukraine". Poll was made in the period from 26 of February to 6 of March 2007, all regions of Ukraine, AR Crimea, and the city of Kiev. Total number of respondents 2118 in the age from 18 and older. Standard deviation in case of real 95% and correlation of variables from 0,1:0,9 up to 0,5:0,5 are 1,26-2,11 percents. Poll was conducted in 131 inhabited localities of Ukraine: 67 cities and 64 villages.
4. Data of sociological poll of O.Razumkov Ukrainian center of economical and political researches at the period 2005-2007.

Regions in which have been conducted sociological researches:

West region: Volynska, Zakarpatska, Ivano-Frankivska, Lvivska, Ternopilska and Chernivetska oblast;

Center region: Vynnytska, Kirovogradska, Poltavska, Khmelnytska, Cherkaska oblast;

North region: Zhytomyrska, Kyivska, Sumska, Chernigivska oblast;

East region: Dnipropetrovska, Donetska, Zaporizka, Luganska, Kharkivska oblast;

South region: Mykolaivska, Odeska, Khersonska.

AR Crimea and the city of Kiev have been analyzed separately.

It's necessary to note that data of all sociological researches of different centers correlate, divergence of the same parameters were up to 4%.

In Ukraine-NATO relations we can single out three main phases. First phase (1991 - 1997) was characterized by creations of bilateral relation Ukraine-NATO. Ukraine was the first among new independent states to join the NATO program "Partnership for peace" (1994), started to participate in peacekeeping operation of NATO (from 1994), opened on own territory NATO Center information and documentation (1997).

Second phase (1997 – 2004) started from the moment of signing of Charter about particular partnership between Ukraine and NATO, and was marked by development of integration process. In spite of temporary coolness relations, Ukraine continued own course toward to strengthening of cooperation with North Atlantic Treaty Organization (signing of Charter about particular partnership between Ukraine and NATO – July 1997, creating of Ukrainian mission in NATO, ratification of State program of cooperation with NATO – November 1998)/

Present, the third phase (2005 – present time) of relation development with NATO was started from the moment of declaration by Ukraine in February 2005 course of joining in NATO. In contexts of euroatlantic integration Ukraine took the commitment of Ukraine Military Forces transition to the structure of operative management according NATO standards. Also are establishing cooperation in securing of global and regional security, especially participation of Ukraine in NATO operation such as KFOR and Active Endeavour.

One of the main prerequisite for realization of euroatlantic attempts of Ukraine is to build up the public opinion.

Dynamic of human attitude of Ukraine toward to NATO joining

A result of multitude social polls shows the insufficient distinctness of community in question of foreign policy strategy of Ukraine. During the last two years we can see fall of human support level of foreign policy course of the state, and lowering of confidence to governing institutions, which are working on realization of state policy in international sphere. This fact confirm data about

	April 2005	December 2006	April 2007
For	59.0	23.7	30.8
Against	24.3	44.4	29.4
Hard to tell	16.7	25.9	39.8

Also Ukrainians critically evaluate level of transparency and openness of foreign policy of the state – most of them (56.5%) don't suppose that policy like this. Contrary opinion is good for 23.3 respondents. 57.3% of respondents suppose that present foreign policy isn't understandable for the community at all, but fifth of respondents don't think so (19.4%).

At the same time, in country for a long period remains a stable division of community on followers of different foreign policy direction. According to Ukrainian institute of social researches data, distribution of answers of respondents on question about joining Ukraine to international and regional organizations in the end of 2006 looks next:

	For	Against	Don't vote at all	Hard to tell
NATO	24	58	10	8
European Union (EU)	52	29	9	10
World Trade Organization (WTO)	56	20	11	13
Unified economic space	55	23	11	11

Level pf support by citizens idea of NATO joining during 2005-2007 was low, tendencies to increases wasn't observed.

We still are observing decreasing of NATO joining idea from the middle of 2005 ant at the beginning of 2007.

Dynamic of human attitude to NATO joining from 2000 shows that in 2006 part of respondents, that positive evaluates this course decreased twice.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.Mainly negative	33.5	32.5	37.9	37.9	38.5	50.4	64.4
2. Hard to tell	41.5	44.2	42.6	40.6	42.0	34.4	22.8
3.Mainly positive	24.9	23.1	18.8	20.8	18.8	14.9	12.7
4.Didn't answered	0.1	0.2	0.6	0.7	0.7	0.2	0.1
GPA	1.9	1.9	1.8	1.8	1.8	1.6	1.5

We have to notice, that exactly from 2005 became the transition from declaration of euroatlantic integration toward practice steps. Topic of NATO have entered in the center of politic discussion, public discussion of NATO joining have became extremely politicized.

Indicative is dynamic of community support of Ukraine euroatlantic course in 2005 – 2007.

If referendum on topic of Ukraine joining to NATO would be conducted in close future, how would you vote?									
	02/ 2005	**06/ 2005**	**09/ 2005**	**10/ 2005**	**12/ 2005**	**07/ 2006**	**09/ 2006**	**10/ 2006**	**05/ 2007**
For	18.5	21.1	15.3	17.5	16.0	16.3	18.2	17.2	16.2
Against	54.2	55.0	60.3	59.2	61.4	63.2	60.9	54.1	59.2
Will not vote at all	19.6	18.9	8.7	6.3	4.7	8.67	3.5	12.4	8.0
Hard to tell	7.7	5.0	15.7	17.0	17.9	11.7	17.4	16.3	16.6

Comparing these data we can find out, that fluctuation of human attitude to NATO joining was determined by next factors:

- energization of discussion on this topic in Ukrainian politic circles (autumn 2006);
- coverage by Ukrainian mass-media military action in Afghanistan (summer 2006);
- conducting of regional referendums about Ukraine joining to NATO (spring 2007 – Sebastopol, Zaporizhia and Odessa).

Also we can see regional specific of human attitude to NATO. Indicative is division of respondent's answers in 6 regions and in the city of Kiev on the following question: "Do you support joining of Ukraine to international and regional organizations?" (in December 2006). Positive answers divided in next way:

REGIONAL LEVEL

	West	Center	North	East	South	AR Crimea	The city of Kiev
NATO	58	19	23	12	10	7	43
European Union (EU)	79	52	54	39	58	17	56
World Trade Organization (WTO)	77	52	57	43	65	46	58
Unified economic space	32	51	48	63	79	94	34

The biggest difference is between number of respondents, which support idea of joining to NATO still in West and South regions (48 points), and also in West and Crimea (51 points).

Important are results of researches from the point view of social-demographic characteristic of respondents

Social-demographic category		On the question "Do you support Ukraine joining to NATO?", will answer	
		YES	NO
Gender	Men	18	59
	Women	13	56
Age	18-29	20	45
	30-44	17	57
	45-59	16	62
	60 and older	10	63
Ethno national	Ethnic Ukrainians	17	52
	Ethnic Russians	8	79
	Other ethnic groups	12	68
Language	Ukraine language speaking community	23	43
	Russian language speaking community	9	72

Comparing positions about Ukraine joining to NATO by social-demographic features we can establish a fact that between followers and opponents of joining the most significant difference is in ethnic and language group. As well, in ethnic Russians difference between positive and negative answers 71 points, between ethnic Ukrainians – 35.

So, the greatest number of opponents of Ukraine joining to NATO we can see between:

- inhabitants of East and South regions (on 80 and 60 points adequately);
- Russian language speaking citizens (on 63 points);
- The oldest age group – from 60 and older (on 53 points).

For the definition of informational strategy tasks we have to find out, do we have any prerequisites that negative trust index to NATO is a result of deliberate and competent choose of Ukrainians or is it a result of NATO information deficit. Kiev international institute of sociology presents next data about human position in Center-West and South-East part of Ukraine about joining to NATO according to self-appraisal of knowledge on NATO topic (in %):

Level of self-appraisal of knowledge	In case of conducting the referendum of Ukraine joining to NATO		
	Will vote "For"	Will decline from the voting	Will vote "Against"
Center-West			
Enough	44	9	47
Not formed own opinion	10	69	22
Not enough	14	45	41
South-East			
Enough	11	2	86
Not formed own opinion	3	44	53
Not enough	5	20	75

From these data we can make conclusion that certain positive connection between self-appraisal of knowledge and readiness to support joining Ukraine to this organization exists only in Center-West regions. Here in enough level group of self-appraisal of knowledge difference between number of followers and opponents statically insignificant (three points); between those who not formed own opinion exceed persons that are going to decline from the voting.

At all in Center-West part of Ukraine in group of respondents with positive evaluation of self-appraisal of knowledge advantage positive attitude to joining, in South-East part on the contrary with positive evaluation of self-appraisal of knowledge - negative attitude to joining.

Conclusion: forming factors of human attitude in Ukraine to NATO

All aforesaid tendencies show that Ukrainian Euro-Atlantic strategy hadn't got support inside the community. Between factors that cause advantage of negative attitude to NATO joining we can separate next:

- absence of consensus between major politic elites on topic of Euro-Atlantic strategy and its realization;
- stableness of soviet epoch stereotypes, when most of the community in Ukraine, especially older age category, suppose NATO to be an aggressive military-politic alliance;
- Spreading in Ukrainian community of the opinion, that with the joining to the NATO Ukraine could be involved to the military actions, and global terrorist actions;
- In choosing position to the NATO the greatest mount of community, firstly, of ethnic Russians and Russian speaking people, is the question of the Ukrainian-Russian relations. Is thought, that active Euro-Atlantic integration will case the radical deterioration of relations between Ukraine and Russia;
- The mental understanding of the security, of the main part of Ukrainian community is depending on civil choice that appeared in partition of the community for people who are supporting the West and who are supporting Russia.
- Non adequate to the national interests informational politic.

Thus, the main factor of the forming community opinion according to the joining Ukraine to the NATO is informational policy of the state. Its tasks are securing deliberate, stable community choose about Ukraine joining to NATO, with understanding of:

- The key conditions for the changing of the actual opinion of the community according the joining Ukraine to the NATO is achievement of the negotiations between major politic elites;
- Ukraine membership in North-Atlantic Treaty Organization will testify fact of final reformatting of geopolitical map of Central and East Europe, and will became in future the basis of stabilization of Ukrainian-Russian relations;
- Assistance to acceleration of Euro integration process of Ukraine;
- Provide new impulse to forming of Ukrainian politic nation.

IMPACTUL DINAMICII ELECTORALE ASUPRA SITUAȚIEI DE SECURITATE ÎN STATELE DIN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

Bogdan PRISECARU

Black Sea's security situation is far from being solved, as it continues to be characterized by a series of threats. The conflicts from Transdniester, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh remain, by far, the main threat for regional security and development.

This threat acts on two levels. First, the "frozen" characteristic of conflicts is not a guarantee that the conflicts can not escalate and become active again. In fact, the recent history proves that, despite being "frozen" these conflicts can become active very quickly. These characteristics put us in the situation to speak not only about frozen conflicts but also about dormant conflicts whose solution is frozen by the lack of capacity of the political actors to reach a compromise but also by the desire of third parties to perpetuate these conflicts.

Introducere

Situația de securitate a Regiunii Mării Negre este departe de a fi rezolvată, fiind caracterizată în continuare de o serie de amenințări. Conflictele din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud şi Nagorno-Karabakh rămân, de departe, principala amenințare la adresa securității şi a dezvoltării regionale.

Această amenințare se concretizează sub două aspecte. În primul rând, caracteristica „înghețată" a conflictelor nu reprezintă o garanție a faptului că acestea nu pot fi escaladate şi reactivate. În fapt, istoria recentă demonstrează faptul că, în ciuda „înghețării" lor, aceste conflicte pot deveni foarte rapid active. Aceste caracteristici ne pun în situația de a ne referi nu atât la conflicte înghețate cât la conflicte latente a căror soluție este înghețată[1] de incapacitatea actorilor politici de a ajune la compromis dar şi de interesul unor terțe părți de a perpetua aceste conflicte.

În al doilea rând, conflictele înghețate crează premisele necesare activităților de criminalitate organizată. Fiind zone unde nu se poate vorbi de control din partea comunității internaționale sau de structuri statale puternice şi procese democratice transparente, enclavele secesioniste pot reprezenta spații de orgine ale activităților de criminalitate organizată. Acestea afectează atât statele implicate în mod direct în aceste conflicte (Moldova, Armenia, Azerbaijan, Georgia) cât şi stabilitatea regională.

La aceste conflicte se adaugă situația din Cecenia, în Caucazul de Nord putându-se observa o recrudescență a violențelor prin extinderea ariei de operațiuni a militanților dinspre Cecenia spre Ingușeția[2]. Dacă se menține tendința observată în ultimul timp (extinderea frontului de acțiune de către militanții ceceni în regiunile adiacente Ceceniei) vom fi puşi în situația de a ne referi la conflictul din Caucazul de Nord şi nu doar la conflictul cecen. Spre deosebire de conflictele înghețate/latente din Caucazul de Sud, conflictele din Caucazul de Nord (Federația Rusă) sunt foarte active. Conflictele nu sunt, însă, singurele elemente generatoare de insecuritate.

În sudul Mării Negre, Turcia se confruntă cu o situație din ce în ce mai gravă datorată atacurilor militanților PKK, atacuri originate, conform Ankarei, din zona de nord a Irakului. Amenințările asimetrice din Turcia constituie o problemă nu doar pentru statul turc ci pentru întreaga regiune. Având în vedere rolul regional al Turciei şi implicarea acesteia în programele de cooperare regională, se poate afirma că un aspect care amenință stabilitatea internă a Turciei reprezintă şi o amenințare la adresa securității regionale[3]. De asemenea, trebuie luat în calcul faptul că amenințarea kurdă poate oricând depăşi granițele Turciei şi poate afecta aliații Turciei, statele care sprijină Ankara în combaterea terorismului (fie şi la nivel politic declarativ).

La nivel conceptual, procesele electorale desfăşurate într-un stat sunt influențate de situația de securitate a statului respectiv fie ca temă electorală, fie ca acțiune directă. Ca temă electorală, partidele de opoziție pot promova soluții alternative la politicile guvernamentale, soluții care, cel puțin în teorie, ar putea soluționa o anumită stare conflictuală sau ar putea reduce/neutraliza un anumit tip de amenințare. De asemenea, situația de securitate poate fi folosită şi de către entitățile politice aflate la putere, care pot justifica sau acoperi unele eşecuri de guvernare (şomaj, inflație, lipsa statului de drept) prin lupta împotriva unei amenințări la adresa statului.

Situația de securitate poate avea şi o acțiune directă asupra procesului electoral, fiind în măsura de a modifica în mod radical preferințele

[1] *Thawing a Frozen Conflict: Legal Aspects of the Separatist Crisis in Moldova*, report by The Special Committee on European Affairs – Mission to Moldova, Association of the Bar Of The City Of New York http://www.nycbar.org/pdf/report/nycity%20bartransnistriareport.pdf

[2] Daisy SINDELAR, *North Caucasus: Increasing Violence In Ingushetia Prompts Crackdown Fears, Radio Europa Liberă, 21 septembrie 2007.*

[3] *Turkish soldiers killed by rebels*, BBC Europe, 7 octombrie 2007, http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7033075.stm

electoratului. Poate cel mai bun exemplu în acest sens îl reprezintă Spania, unde atentatele de la Madrid au avut un rol hotărâtor contribuind la câştigarea alegerilor de către partidul care promitea retragerea trupelor spaniole din Irak şi implicit dispariţia ameninţării din partea organizaţiei al-Quaida.

Anii 2007 – 2008 reprezintă o perioadă de procese electorale în marea majoritate a statelor din regiune. În Armenia au avut loc alegeri parlamentare în mai 2007 iar în 2008 vor avea loc alegeri prezidenţiale atât în Armenia cât şi în Azerbaijan. De asemenea, 2008 va fi an electoral (alegeri parlamentare şi prezidenţiale) şi în Georgia – primele alegeri de la evenimentele din 2003 care au culminat cu răsturnarea regimului Shevardnadze şi câştigarea alegerilor din 2004 de către liderul pro-occidental reformator Mihail Saakashvili.

Poate cel mai spectaculos şi important proces electoral urmează a se desfăşura în Rusia, atât la nivel parlamentar (decembrie 2007) cât şi prezidenţial (2008).[4] Situaţia din Rusia va influenţa, foarte probabil, o serie de conflicte în care Rusia este parte sau acţionează ca garant al securităţii prin intermediul trupelor sale de menţinere a păcii. Unul dintre aceste conflicte este deosebit de important pentru România – situaţia din Transnistria. Un alt aspect care poate influenţa situaţia din Transnstria este procesul electoral anticipat din Ucraina, recent încheiat la 30 septembrie. Ucraina este parte a procesului de negocieri a conflictului transnistrean (5 plus 2) dar şi parte a unui acord bilateral de frontieră cu Moldova menit a întări controlul traficului pe sectorul nistrean al graniţei moldo-ucrainene. În cazul Ucrainei ne mai putem referi la un aspect al securităţii şi anume securitatea energetică. Ucraina nu a fost singurul stat în care s-au desfăşurat alegeri anticipate.

În Turcia, în urma incapacităţii forţelor politice de a găsi un compromis cu privire la candidatul prezidenţial, s-au organizat alegeri anticipate. Acestea au produs mai multe premiere pentru Turcia: instalarea unui guvern şi a unui preşedinte provenit dintr-o formaţiune politică cu trecut islamic, aparenta erodare a autorităţii armatei şi îndepărtarea acesteia de popor, rivirimentul curentului islamic (pentru prima dată după reformele implementate de Mustafa Kemal) şi, nu în ultimul rând, intrarea în Parlament a unor reprezentanţi politici ai kurzilor[5].

În acest context, lucrarea de faţă îşi propune să studieze modalitatea în care dinamica situaţiei de securitate influenţează procesele electorale, modul

[4] Informaţii compilate din datele furnizate de către Ria Novosti, www.en.rian.ru, Radio Europa Liberă, www.rferl.com, BBC, www.bbc.co.uk.

[5] Cristopher TORCHIA, *Turkish Election a Struggle Over Identity*, Washington Post, 30 aprilie 2007.

în care actorii politici implicaţi se folosesc de situaţia de securitate în campania electorală şi în ce măsură procesele electorale din perioada 2007-2008 pot contribui la soluţionarea unor probleme de securitate sau, dimpotrivă la acutizarea acestora.

Zona Caucazului de Sud

În Armenia şi Azerbaijan situaţia este oarecum similară. Nu numai că alegerile nu sunt în măsură să furnizeze soluţii pentru finalizarea conflictului din Nagorno-Karabakh dar îl mai şi blochează. Similitudinea constă în faptul că atât forţele politice din Azerbaijan cât şi cele din Armenia se bazează pe un discurs naţionalist atât în ceea ce priveşte guvernarea cât, mai ales, în campania electorală.

În mod evident, un acord privind conflictul din Nagorno-Karabakh nu poate fi atins fără a exista o dispoziţie la compromis atât din partea liderilor armeni cât şi a celor azeri. Însă, mai ales în perioadă electorală, un compromis nu ar fi privit de către populaţia educată în spirit naţionalist ca o soluţie a unui conflict (şi implicit ca un succes al guvernării) ci ca un semn de slăbiciune al liderilor politici. Foarte probabil, opoziţia ar încerca să profite de acest semn de slăbiciune transformându-l în trădare sau incapacitate de guvernare.

Naţionalismul reprezintă, în cele din urmă, o capcană. Pe de-o parte se dovedeşte a fi un instrument eficient de guvernare, de manipulare, dar pe de altă parte constrânge liderii şi partidele care se bazează pe această tactică şi nu le permite realizarea unor compromisuri. Astfel, atitudinea naţionalistă, radicală, agresivă şi conflictele în care statele sunt implicate se autoperpetuează.

Un alt aspect care se observă este consolidarea puterii politice a partidelor aflate la guvernare. Alegerile parlamentare din 2007 au fost câştigate de către două parte pro-guvernamentale – Partidul Republican (32,%) şi Armenia Prosperă (14,7%). Forţele de opoziţie nu au reuşit să adune nici 20% din voturi. La o analiză atentă se poate observa că Partidul Republican şi-a majorat scorul electoral faţă de ultimele alegeri de la 23,5 % cu mai mult de 10 procente. În acelaşi timp, Partidul Statul de Drept a pierdut aproape jumătate din voturi, coborând de la 12,3% la 6,8%.[6]

În Azerbaidjan, partidul de guvernământ Yeni Azerbaijan al preşedintelui Ilham Aliev şi-a menţinut dominaţia asupra Parlamentului. Conform alegerilor din 2005, partidul Yeni Azerbaijan deţine 61 din cele 125 de locuri ale Parlamentului şi se bucură şi de sprijinul a 43 de candidaţi independenţi, făcând ca locurile ocupate de opoziţie să fie total insignifiante.

[6] *Internal Affairs of Armenia*, Jane's Sentinel Security Assessment, www.janes.com şi Elections in Armenia, Enciclopedia Wikipedia, www.en.wikipedia.org.

La rândul său, actualul preşedinte Ilham Aliev a fost ales cu peste 70% din voturile exprimate. Consolidarea puterii de stat şi tenta semi-dinastică a regimului Aliev fac foarte probabilă realegerea actualului preşedinte în 2008[7].

Şi în Armenia este probabil, că după terminarea mandatului actualului preşedinte, acestuia îi va succeda în funcţie actualul premier şi fost ministru al apărării – Serj Sarkisian. Este dificil de crezut că acesta ar putea avea o atitudine diferită de a predecesorului său faţă de enclava Nagorno-Karabakh fie şi pentru simplul motiv că este originar din această zonă, fiind născut la Stepanakert (ca, de altfel şi actualul preşedinte Robert Kocharian)[8]. Practic, datele conflictului rămân neschimbate – aceeaşi problemă (enclava secesionistă şi principiul auto-determinării versus principiul integrităţii teritoriale) şi aceiaşi actori.

Deşi liderul georgian Mihail Saakashvili pare a fi un politician echilibrat şi el s-a folosit de strategia naţionalistă, mai mult sau mai puţin, guvernarea sa fiind scutită de proteste populare deşi situaţia economică a Georgiei nu este una tocmai bună. Partidul lui Saakashvili ocupă 152 din 235 de locuri în Parlament iar Saakashvili este un lider care a câştigat alegerile cu 96%. Trebuie notat faptul că partidul său a fost votat de 67% dintre alegători, principalul partid de opoziţiei situându-se abia la 7,6%.[9] În acest context, anul 2008 va reprezenta un test important pentru procesul democratic din Georgia, fiind programate atât alegeri parlamentare cât şi prezidenţiale.

Acest fapt a putut fi observat din recentul atac al fostului ministru al apărării, Irakli Okruashvili, la adresa preşedintelui Saakashvili[10]. Respectivul atac a fost declanşat, în mod evident, în perspectiva alegerilor din 2008, iar modalitatea în care a fost structurat este descriptivă pentru electoratul georian, putându-se distinge o serie de informaţii despre profilul electoratului georgian. Acuzaţiile la adresa preşedintelui Saakashvili au mers pe două direcţii: asocierea cu fostul preşedinte Shevardnadze (înlăturat prin revoltă populară) prin acuzaţii de corupţie, şantaj şi tentativă de asasinat şi incapacitate de guvernare, prin neluarea deciziei de a invada Osetia de Sud.

Aceasta denotă liniile pe care opoziţia va merge probabil în campania electorală – acuzarea unei atitudini prea blânde a preşedintelui faţă de regimurile secesioniste. Astfel, echilibrul actualului preşedinte va fi probabil transformat în slăbiciune iar slăbiciunea este echivalentă cu incapacitatea de guvernare. Strategia este evidentă şi prin alegerea port-drapelului, Irakli Okruashvili fiind un personaj care a acumulat capital electoral prin atitudinea intransigentă faţă de regimurile secesioniste. În mod evident, niciun lider al opoziţiei nu va vorbi despre consecinţele unei confruntări cu trupele regimurilor secesioniste şi implicit cu trupele ruse de menţinere a păcii. Şi nici despre impactul pe care o asemenea atitudine îl va avea asupra relaţiilor Georgiei cu organizaţii internaţionale precum UE şi NATO, ale căror state membre susţin în primul rând negocierea politică ca metodă de soluţionare a conflictelor şi nu acţiunea armată. Mihail Saakashvili şi partidul său se vor folosi foarte probabil de problema conflictelor îngheţate în campanie, probabil, într-un mod indirect.

Deşi tema soluţionării conflictelor din Abhazia şi Osetia de Sud va face parte din discursul electoral al preşedintelui, este probabil ca tema principală să fie centrată pe aderarea la NATO. Ancorarea Georgiei în comunitatea euro-atlantică rămâne o temă de maxim interes pentru electoratul georgian datorită faptului că apartenenţa la NATO constituie o garanţie a securităţii şi integrităţii statului georgian, adică exact cele două aspecte ameninţate de existenţa conflictelor îngheţate.

Turcia

Cea mai pregnantă ameninţare la adresa statului turc rămâne problema kurdă. Aceasta nu a influenţat însă rezultatul alegerilor dat fiind faptul că rotirea la guvernare s-a produs ca urmare a creşterii masive a sprijinului electoral pentru formaţiunea de origine islamică.

În cazul Turciei, însă, apropierea alegerilor a produs o recrudescenţă a atentatelor. Acestea au fost folosite în două moduri. Pe de-o parte, opoziţia secularistă a încercat capitalizarea acestora în contul partidului de guvernare, sugerând faptul că acesta nu este în stare să apere poporul şi implicit nu poate guverna eficient. Turcia nu este însă un stat care se defineşte prin lupta împotriva PKK iar succesul reformelor sociale şi economice implementate de către forţele pro-islamiste a umbrit efectul atentatelor. Acest fapt denotă o maturitate a electoratului turc. De asemenea, AKP-ul, partidul de guvernământ, a eschivat într-un mod strălucit atacurile concentrate ale forţelor seculariste şi ale armatei, răsfrângând atacurile asupra incompetenţei armatei. Şi în acest caz, neautorizarea unei operaţiuni împotriva kurzilor din nordul Irakului a fost catalogată drept slăbiciune. Încă o dată, echilibrul decizional este prezentat drept slăbiciune.

Un al doilea mod în care au fost folosite atacurile, l-a reprezentat victoria politică a forţelor pro-kurde care au pătruns pentru prima oară în

---

[7] *Internal Affairs of Azerbaijan*, Jane's Sentinel Security Assessment, www.janes.com şi Elections in Azerbaijan, Enciclopedia Wikipedia, www.en.wikipedia.org.

[8] Ibid 6.

[9] Elections in Georgia, Enciclopedia Wikipedia, www.en.wikipedia.org.

[10] Salome ASATIANI, The Ally Who Turned on Saakashvili, Radio Europa Liberă, 27 septembrie 2007.

Parlament. Este dificil de apreciat în ce mod recrudescenţa atacurilor a contribuit la coagularea electoratului kurd şi în ce măsură succesul kurzilor în alegeri nu a fost, mai degrabă, o modalitate a populaţiei kurde de a opta şi pentru o altă soluţie decât cea a actelor teroriste. Astfel, alegerile din 2007 au marcat un moment care poate fi de referinţă în istoria militantismului kurd – începutul luptei politice legitime.

Totuşi, nu se poate vorbi la momentul actual în Turcia de o situaţie similară cu cea a Marii Britanii întrucât DTP-ul (formaţiunea kurdă din Parlament) nu se identifică ca fiind aripa politică a PKK – după modelul Armata Republicană Irlandeză / Sinn Fein. Cu toate acestea, guvernul turc a sugerat o paralelă cu un sistem similar, însă nu cel britanic ci cel din Spania, considerând DTP-ul ca fiind o formaţiune similară Batasunei, aripa politică a ETA.

Ucraina

Alegerile din 2004 au adus la putere, pentru scurt timp, forţele politice pro-occidentale. Orientarea acestora, mai ales în planul politicii externe (către NATO şi UE) a fost percepută drept o atitudine „neprietenească" de către Moscova, fapt care a condus la o serie de fricţiuni în relaţia bilaterală ruso-ucraineană care au culminat cu aşa-numita „criză a gazelor", aceasta afectând nu numai situaţia internă din Ucraina ci şi o parte a Europei (în situaţia în care 80% din tranzitul gazelor naturale către Europa se desfăşoară pe teritoriul ucrainean).

În urma scrutinului anticipat din septembrie 2007 s-a produs revenirea la putere, cel puţin pentru moment, a unei „coaliţii portocalii" în detrimentul Partidului Regiunilor (de orientare pro-rusă). Această situaţie a generat deja o reacţie din partea Gazprom care a fost pe punctul de a reduce livrările de gaze către Ucraina în contul unor datorii acumulate în cursul acestui an. Acesta este, însă, doar începutul pentru că sfârşitul acestui an va presupune renegocierea contractului de furnizarea a gazelor şi deja se discută de o mărire a preţului de la 130 la 143-180 USD / 1000 mc[11].

Dincolo de aspectul securităţii energetice, rămân două probleme foarte importante pentru situaţia regională de securitate – conflictul din Transnistria şi orientarea de politică externă a liderilor de la Kiev. În ceea ce priveşte conflictul din Transnistria, Kievul a avut o abordare duală. Pe de-o parte liderii ucraineni au menţinut Acordul vamal mold-ucrainean în ciuda unor presiuni deosebite venite din partea autorităţilor separatiste şi, mai ales, a Moscovei. Această situaţie este cu atât mai importantă cu cât guvernul Ianukovici este considerat a fi de orientare pro-rusă. Pe de altă parte, Kievul a propus o serie de măsuri de soluţionare a conflictului care păreau a fi

[11] *Gazprom, Ukraine sign deal to settle gas debt*, Ria Novosti, 9 octombrie 2007.

apropiate mai mult de poziţia rusă decât de poziţia moldoveană. Soluţiile pe care le va promova în viitor Kievul, sau pe care le va susţine, vor fi, probabil, în strânsă legătură cu orientarea de politică externă a noii coaliţii portocalii (în cazul în care aceasta va supravieţui), care se va apropia de curentul european favorabil menţinerii integrităţii teritoriale a statului moldovean.

Rusia

Vladimir Putin s-a dovedit a fi un excelent strateg la nivel politic şi macroeconomic dar şi un foarte bun cunoscător al societăţii ruse, ştiind să răspundă nevoilor acesteia dar şi cum să-i exploateze slăbiciunile. Andrew Jack vorbeşte despre ambivalenţa ruşilor în ceea ce priveşte împăcarea cu trecutul: „Generaţia mai batrână preferă să reliefeze aspecetele pozitive ale trecutului şi să uite excepţiile negative ale durerii personale"[12]. În accepţiunea scriitorului american această caracteristică a societăţii ruse (mai cu seamă a membrilor săi mai vârstnici) reprezintă rezultatul fricii permanente sau al deziluziilor. Deşi evaluarea sa nu este greşită, pierde, totuşi, din vedere faptul că reacţia societăţii ruse la trecut reprezintă şi efectul pervers al lipsei mijloacelor de informare din perioada comunistă, al cenzurii, al manualelor de istorie răstălmăcite şi a politicii de diminuare a atrocităţilor produse în perioada sovietică.

În general, scopul mediei ruse (o mare parte a acesteia fiind controlată/influenţată în mod direct/indirect de către stat) este de a reaminti lipsurile şi frustrările perioadei Elţân pentru a sublinia succesele actualului regim al lui Vladimir Putin şi pentru a stimula frica poporului rus de o "libertate" necontrolată[13]. Practic, ideea este de a justifica şi solidifica susţinerea populară pentru sistemul „democraţiei dirijate" implementat de către Vladimir Putin. Acest fapt nu este destinat a servi lui Putin, a cărui poziţie pe scena politică rusă este deosebit de solidă, ci reprezintă un element al „operaţiunii succesorul" prin intermediul căreia va fi ales următorul preşedinte rus. Practic, se induce populaţiei ideea că persoana/candidatul potrivit pentru preşedinţie este acela care va continua politica începută de Putin iar o eventuală schimbare a acesteia ar putea conduce la o stare similară celei din perioada lui Elţin. Nu este foarte dificil de realizat acest lucru având în vedere faptul că Rusia nu a cunoscut decât două politici şi doi preşedinţi în perioada post-sovietică iar caracteristica principală a primului preşedinte (Boris Elţân) a fost instabilitatea.

Este puţin probabil ca extinderea violenţelor din Caucazul de Nord să poată fi folosită ca temă principală de campanie de către forţele politice de

[12] Andrew JACK, Rusia lui Putin – Toamna oligarhilor, Editura All, 2006

[13] Nina KULIKOVA, *Growing state control of the Russian economy a blessing or a curse*, Ria Novosti, ianuarie 2007.

opoziție. Cel mai probabil, politica rusă din Cecenia şi zonele adiacente va fi înglobată temei drepturilor omului şi a deficiențelor democratice din Rusia. Situația din Caucazul de Nord va folosi, însă, actualei puteri. Practic, venirea la putere a lui Vladimir Putin s-a produs pe fondul unei situații economice recesive şi a reizbucnirii conflictului cecen.

La momentul actual, situația economică s-a îmbunătățit dar problema cecenă rămâne în atenție. Reizbucnirea violențelor în Caucazul de Nord crează, la nivelul mentalului colectiv, nevoia unui lider care să fie în primul rand garant al securității statului. Acest fapt presupune atât un mediu de proveniență legat de structurile de forță (servicii de informații, apărare) cât şi "girul" actualului preşdinte considerat a fi un garant al stabilității statului rus.

Concluzii

În general, se poate observa consolidarea puterii partidelor şi liderilor aflați la guvernare şi implicit perpetuarea acestora la conducerea statelor. Această situație face ca datele generale ale situațiilor conflictuale să nu se schimbe foarte mult.

În cazul forțelor de opoziție este caracteristică lipsa convergenței. Liderii dezbinați ai partidelor de opoziție conferă o imagine nesigură care nu are succes la un electorat obişnuit, totuşi, la nivelul mentalului colectiv, cu structuri statale rigide (autoritare). Dezbaterea democratică poate fi interpretată drept haos şi nesiguranță. De asemenea, echilibrul decizional este considerat laşitate şi slăbiciune – coordonate clare ale incapacității de guvernare.

O altă constantă, specifică statelor aflate în plin proces de construcție a identității, este curentul naționalist. Naționalismul este folosit atât ca temă electorală, pentru a acoperi unele greşeli sau eşecuri de guvernare. Astfel, liderul şi partidul său nu sunt responsabili pentru traiul modest al populației pentru că luptă împotriva „duşmanilor". A ataca liderul şi/sau partidul său pe teme sociale presupune a fi de partea duşmanilor. Se produce în acest fel o formă cunoscută şi eficientă de manipulare, mai ales în context electoral – demonizarea opozanților[14].

Deşi amenințările la adresa securității influențează procesele electorale şi temele de campanie, influența acestora nu este decisivă în cazul alegerilor fiind, mai mult, teme de sprijin şi nu teme principale ale campaniilor electorale. În condițiile în care situația de securitate, coroborată cu aspectul construcției identitare a statelor, favorizează retorica naționalistă, conflictele tind să devină modalități de justificare a eşecurilor de guvernare.

Bibliografie selectivă

[14] Vladimir VOLKOFF, Tratat de dezinformare, Editura Antet, 2005.

1. Fred WEIR, **Putin's Russia: better and worse**, Christian Science Monitor, 04 decembrie 2006, http://www.csmonitor.com/2006/1204/p01s04-woeu.html
2. Andrew JACK, **Rusia lui Putin – Toamna oligarhilor**, Editura All, 2006.
5. Yevgeny BENDERSKY, **Democracy In The Former Soviet Union: 1991-2004**, Power and Interest News Report, 28 decembrie 2004
6. Vladimir SOCOR, **Frozen Conflicts in the Black Sea-South Caucasus Region**, IASPS Policy Briefings, 2004.
7. Vladimir VOLKOFF, **Tratat de dezinformare**, Editura Antet, 2005.

Resurse WEB

1. Radio Europa Libera, www.rferl.com
2. Ria Novosti, www.en.rian.ru
3. BBC Europa, www.bbc.co.uk

ASPECTE PRIVIND RACORDAREA ROMÂNIEI LA CORIDORUL ENERGETIC EST-VEST

Locotenent colonel Constantin BOHORU

Transport means the movement of person and supplies from one place to another. The term of "transport" is derived from the Latin "trans", meanining "from / to / over", and "portare" which can be translated as "carry / move".

Under these circumstances, a developed infrastructure is esential for achieving the very best economic and social results. This means broad and top-class roads, moderniyed and high-speed railways as well as a proficient infrastructure to provide air and sea transportation. Moreever, these networks require to be ingenionaly connected in order to ensure multi-mode and multi-directional transport.

A modern transport infrastructure in the EAST EUROPE is important not only for this region, but also for the neighboring areas, as it provides the link between WESTERN EUROPE and ASIA on the one hand, and the MIDDLE EAST and AFRICA on the other hand.

1. Racordarea ROMÂNIEI la coridoarele pan-europene de transport

Potențialul oferit de avantajele naturale - țară riverană la MAREA NEAGRĂ şi țară dunăreană străbătută pe o lungime de 1.075 km de cea mai importantă cale navigabilă din EUROPA, fluviul DUNĂREA - a conferit ROMÂNIEI o poziție strategică favorabilă, în zona de confluență a polilor generatori de transporturi din EUROPA, BALCANI, ASIA (prin unirea coridorului TRACECA[1]) şi ORIENTUL MIJLOCIU.

Acestei poziții i s-au conferit noi valențe o dată cu realizarea legăturii directe dintre MAREA NEAGRĂ şi MAREA NORDULUI ca urmare a construirii Canalului DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ în anul 1984 şi a finalizarii căii navigabile RHIN - MAIN - DUNĂRE în anul 1992.

Portul CONSTANȚA reprezintă principala placă turnantă a fluxurilor de trafic din bazinul MĂRII NEGRE, prin poziția sa ca punct terminus a legăturii cu MAREA NORDULUI. Prin utilizarea Portului CONSTANȚA, rutele navigabile dintre Canalul SUEZ, zona de est a MĂRII MEDITERANE şi EUROPA CENTRALĂ se scurtează cu aproximativ 300 km. Totodată, prin sistemele RO-RO şi ferry-boat dezvoltate în portul CONSTANȚA, se realizează conectarea dintre spațiul european şi cel din ORIENTUL MIJLOCIU, zona caucaziană şi zona caspică, pe trasee cu mare potențial de tranzit a resurselor energetice şi mărfurilor.

Transformările politice produse în spațiul fostei Iugoslavii şi al fostei URSS au determinat restructurarea schemei tradiționale de transport din regiune şi au permis înființarea de zone libere (CONSTANȚA SUD şi BASARABI, SULINA, GALAȚI, BRĂILA, GIURGIU, CURTICI-ARAD) care pun la dispoziția investitorilor străini toate facilitățile specifice.

Prin poziția geografică şi prin infrastructura existentă, ROMÂNIA îndeplineşte rolul de placă turnantă a transporturilor continentale şi intercontinentale pe principalele traiecte geografice Vest-Est şi Nord-Sud.

Deşi starea tehnică a infrastructurii româneşti nu corespunde standardelor europene, ROMÂNIA dispune de o infrastructură care asigură conectarea tuturor localităților la rețeaua națională şi la sistemele internaționale de transport.

Trei coridoare paneuropene[2] ale TEN-T traversează teritoriul

[1] Programul TRACECA a luat ființa cu ocazia Conferinței de la BRUXELLES, din 3 mai 1993, la care au participat miniştrii transportului şi comerțului din 8 state: KAZAHSTAN, KÂRGHÂZSTAN, TADJIKISTAN, TURKMENISTAN, UZBEKISTAN, ARMENIA, AZERBAIDJAN şi GEORGIA. În anul 1996, au fost acceptate în programul TRACECA, UCRAINA şi MONGOLIA, ulterior MOLDOVA, iar în 2002 BULGARIA, ROMÂNIA şi TURCIA, în cadrul Conferinței de la TASKENT (24 - 25 aprilie 2002). Cu această ocazie a fost semnat "Acordul Multilateral de Bază privind Transporturile Internaționale pentru Dezvoltarea Coridorului EUROPA - CAUCAZ - ASIA de către ARMENIA, AZERBAIDJAN, BULGARIA, GEORGIA, KAZAHSTAN, KÂRGHÂZSTAN, MOLDOVA, ROMÂNIA, TADJIKISTAN, TURCIA, UCRAINA şi UZBEKISTAN.

ROMÂNIEI:

- **Coridorul IV**: DRESDA - NURENBERG - PRAGA - VIENA - BRATISLAVA - BUDAPESTA - ARAD[3] - BUCUREŞTI - CONSTANŢA - CRAIOVA - SOFIA - SALONIC - PLOVDIV - ISTAMBUL;

- **Coridorul VII**: DUNĂREA[4], calea navigabilă interioară ce asigură legătura între MAREA NEAGRĂ şi MAREA NORDULUI;

- **Coridorul IX**: HELSINKI - ST. PETERSBURG - MOSCOVA - KIEV - CHIŞINĂU - IAŞI[5] -BUCUREŞTI - GIURGIU - DIMITROVGRAD - ALEXANDROUPOULIS.

Autorităţile române au iniţiat demersuri pentru dezvoltarea unui nou coridor de transport (lung de 1065 km, ca o conexiune între coridoarele paneuropene IV, V şi IX), între ODESA şi BUDAPESTA, care să traverseze nordul ROMÂNIEI, cu două variante de legătură în zona montană (una prin VATRA DORNEI-CLUJ-NAPOCA-ORADEA-DEBREŢIN şi cealaltă prin IACOBENI-BORŞA-BAIA MARE-SATU MARE).

În ultimii ani în politica Uniunii Europene au intervenit modificări importante în ceea ce priveşte coridoarele de transport (datorită reducerii bugetului aprobat pe perioada 2007-2013 la 7 miliarde de euro, faţă de 21 de miliarde cât solicitase Comisia Europeană) în sensul înlocuirii acestora cu "axele prioritare", atât în interiorul UE, cât şi în politica de vecinătate. Urmare a acestei politici fostul Coridor IV paneuropean a fost transformat în axa prioritară nr. VII. Coridorul IX, în schimb, care făcea legătura nord-sud prin Republica MOLDOVA şi UCRAINA, nu mai este considerat axă prioritară, deşi va rămâne inclus în reţeaua de transport european.

[2] Noţiunea de "coridor pan-european de transport" nu se referă exclusiv la infrastructură, ci include întreţinerea, îmbunătăţirea, reconstrucţia, reabilitarea şi realizarea de construcţii noi de infrastructură principală şi auxiliară, precum şi utilizarea şi exploatarea acestuia, urmărindu-se promovarea celor mai eficiente şi ecologice modalităţi de transport.

[3]**Rutier:** NĂDLAC-ARAD-TIMIŞOARA-LUGOJ-DEVA-SEBEŞ-SIBIU-PITEŞTI-BUCUREŞTI-LEHLIU-FETEŞTI-CERNAVODĂ-CONSTANŢA-AGIGEA, cu o ramificaţie de la LUGOJ spre CARANSEBEŞ-ORŞOVA-DROBETA TURNU SEVERIN-CRAIOVA-CALAFAT. **Feroviar:** CURTICI-ARAD-SIMERIA-ALBA IULIA-COPŞA MICĂ-BRAŞOV-PLOIEŞTI-BUCUREŞTI-FETEŞTI-MEDGIDIA-CONSTANŢA, cu o ramificaţie de la ARAD spre TIMIŞOARA-CARANSEBEŞ - DROBETA TURNU SEVERIN-STREHAIA-CRAIOVA-CALAFAT.

[4]**Dunărea** de la BAZIAŞ-CERNAVODĂ Port-BRĂILA Port la SULINA Port, cu o ramură spre CERNAVODĂ PORT-POARTA ALBĂ-CONSTANŢA Port şi o altă ramură spre POARTA ALBĂ-MIDIA-NĂVODARI.

[5] **Rutier:**ALBIŢA-BÂRLAD-MĂRĂŞEŞTI-BUZĂU-BUCUREŞTI.
Feroviar: UNGHENI-IAŞI-PAŞCANI-BACĂU-ADJUD-MĂRĂŞEŞTI-FOCŞANI-BUZĂU PLOIEŞTI-BUCUREŞTI-GIURGIU.

Priorităţile la nivelul Uniunii Europene cu privire la reţeaua TEN, având ca orizont anul 2011, pentru ROMÂNIA, sunt reprezentate de trei axe: autostrada NĂDLAC-SIBIU-BUCUREŞTI-CONSTANŢA[6], cu ramificaţie pe la TIMIŞOARA-CALAFAT-VIDIN, calea ferată CURTICI-BRASOV-BUCUREŞTI-CONSTANŢA şi transportul pe DUNĂRE, fostul coridor nr. VII, prin eliminarea ştrangulărilor.

Aceste aspecte au fost avute în vedere la elaborarea Planului de amenajare a teritoriului naţional [3], care cuprinde proiecte având ca orizont de finalizare anul 2050: un coridor de transport multimodal paneuropean pe traseul axei prioritare nr. VII, un coridor de transport intermodal pe traseul coridorului paneuropean nr. IX, peste 20 de autostrăzi, drumuri expres sau cu 4 benzi, poduri noi, linii de transport feroviar moderne, căi navigabile interioare şi puncte moderne de traversare cu bacul, porturi, noi puncte de trafic RO-RO, patru noi aeroporturi, reţele de transport combinat.

Convergenţa proiectelor ROMÂNIEI cu cele ale Uniunii Europeane în următorii 6 ani se regăseşte doar în 4 proiecte, respectiv autostrada BUCUREŞTI-CONSTANŢA, tronsonul feroviar CURTICI-CONSTANŢA, portul CONSTANŢA şi proiectul de navigaţie pe DUNĂRE, care vor beneficia de o finanţare din partea Uniunii de aproximativ 4,6 miliarde euro.

2. Racordarea României la infrastructura de transport a resurselor energetice din spaţiul central-asiatic

Previziunile economice indică o intensificare a ritmului creşterii economice globale, ceea ce va implica un consum sporit de resurse energetice.

Din punct de vedere al structurii consumului de energie primară, prognoza realizată de Agenţia Internaţională pentru Energie evidenţiază creşterea rapidă a ponderii gazului natural, dar şi a resurselor regenerabile în cadrul mixului energetic.

Cauza modificării structurii mixului energetic rezultă din faptul că rezervele de petrol pot susţine un nivel actual de consum până în 2040, iar cele de gaze naturale până în anul 2070[7].

Epuizarea previzibilă a rezervelor de petrol va determina limitarea sau chiar renunţarea la sistemul energetic bazat, în principal, pe petrol în perioada 2020-2030, conducând la adoptarea altor soluţii în cadrul mixului energetic, una din priorităţi fiind utilizarea gazelor naturale pentru producerea energiei electrice.

[6] Pe acestă axă există şi tronsoane de prioritate maximă, printre care autostrada NĂDLAC-SIBIU.

[7] Consumul mondial de ţiţei brut este de aproximativ 85 de milioane barili/zi, iar cel de gaze naturale de circa 2700 de miliarde metri cubi/an.

Uniunea Europeană este un importator net de energie (deţinând aproximativ 0,6% din rezervele mondiale de petrol şi 2% din cele de gaze naturale), al cărei consum energetic reprezintă 17% din cel mondial.

În prezent, aproximativ 39% din importurile de gaze naturale ale Uniunii Europene au ca sursă de provenienţă RUSIA, 18% ALGERIA şi 22% NORVEGIA, dar previziunile arată că dependenţa energetică se va accentua.

Creşterea cererii de energie, corelată cu devalorizarea monedei americane, recentele evoluţii din ORIENTUL MIJLOCIU, insuficienţa capacităţilor de prelucrare, precum şi cu tendinţa de suplimentare a stocurilor a determinat depăşirea pragului psihologic de 90 USD/baril, fiind posibilă menţinerea trendului ascendent până la sfârşitul anului. Acest aspect va influenţa, probabil, în următoarele şase luni, şi creşterea preţului gazelor naturale.

Problema actuală a securităţii energetice vizează punerea în practică a prevederilor existente[8] de către toate statele semnatare şi definirea unei politici energetice comune la nivel comunitar.

Prevederile comunitare în domeniul energetic şi-au găsit materializarea în Acordul Cadru INOGATE - Interstate Oil and Gas Transport to Europe , în vigoare din 2001, prin semnarea sa de către 21 de state -, care are ca obiective reducerea dependenţei energetice faţă de un furnizor unic - sursele tradiţionale ruse -, asigurarea securităţii şi ritmicităţii furnizării de petrol şi gaze naturale din surse alternative, respectiv din zona caspică şi ORIENTUL MIJLOCIU. INOGATE vine să completeze proiectul TRACECA, cele două programe propunându-şi să refacă simbolic vechiul „drum al mătăsii".

Obiectivele comune ale celor două programe au în vedere interconectarea fluxurilor energetice dintre ASIA CENTRALĂ[9] şi EUROPA OCCIDENTALĂ.

Obiectivele fixate în 2001 şi-au dovedit cu prisosinţă necesitatea, având în vedere că MOSCOVA şi-a fixat ca ţintă, pentru anul 2015, să atingă o cotă de aproximativ 60% din importurile de gaze naturale ale Uniunii.

Uniunea Europeană întâmpină dificultăţi în formularea unei politici energetice comune[10], pentru că ţările membre formează pieţe naţionale de energie şi integrează aspectele energetice în relaţiile bilaterale cu furnizorii, iar necesarul este asigurat prin diverse mixuri energetice.

Pentru accelerarea procesului de realizare a unei politici energetice comune, Comisia Europeană va elabora, până la sfârşitul anului, o foaie de parcurs pentru înfiinţarea Oficiului Înaltului Reprezentant pentru Politica Energetică externă, care să negocieze problemele energetice în numele statelor membre.

De asemenea, în perspectiva liberalizării pieţei gazelor naturale începând cu anul 2008, liderii Uniunii urmăresc semnarea unui acord de reciprocitate cu Rusia (vechiul acord de cooperare RUSIA-Uniunea Europeană expiră la sfârşitul acestui an), care să statueze modalităţile prin care companiile europene vor putea investi în sectorul energetic rus, dar şi condiţiile în care Gazprom va obţine accesul pe piaţa energetică comunitară.

RUSIA refuză să ratifice Tratatul Cartei Energiei, deoarece aceasta ar presupune pierderea monopolului asupra sistemului de transport al resurselor energetice şi integrarea acestuia în reţelele transeuropene de energie, precum şi posibilitatea promovării investiţiilor occidentale în sectorul energetic rus, pe care MOSCOVA îl vrea sub control naţional.

Aspectele prezentate au determinat statele europene să elaboreze diferite proiecte în domeniul transportului de petrol, gaze naturale şi electricitate, urmărind diversificarea modalităţilor de transport şi a surselor de aprovizionare (nordul AFRICII, ORIENTUL MIJLOCIU, bazinul caspic şi ASIA CENTRALĂ), dar poziţia unor state membre faţă de aceste proiecte a determinat apariţia unor întârzieri în materializarea acestora.

Pentru eliminarea disfuncţionalităţilor în materializarea proiectelor europene, pe 17 iulie 2007, Comitetul pentru Industrie, Cercetare şi Energie al Parlamentului European a aprobat numirea, pe o perioadă de 4 ani, a patru coordonatori, care vor monitoriza şi facilta punerea în aplicare a următoarelor proiecte energetice europene prioritare:

✓ **realizarea conexiunii între reţelele de înaltă tensiune dintre FRANŢA şi SPANIA** - coordonator: Mario MONTI, fost comisar european pentru piaţa internă;

✓ **realizarea legăturilor eoliene off-shore în zonele MĂRII BALTICE şi MĂRII NORDULUI** - coordonator: Georg Wilhelm ADAMOWITSCH, secretar de stat în guvernul Germaniei;

---

[8] Cadrul legal de aplicare a Cartei Europene a Energiei (semnată la HAGA, în decembrie 1991, de către 51 de state) este Tratatul Cartei Energiei (decembrie 1994, LISABONA), care stabileşte cooperarea în domeniul energetic pe axa est-vest. Obiectivele pe termen lung au fost definite în *Carta albă a politicii energetice pentru Uniunea Europeană* şi *Carta verde spre o strategie europeană a siguranţei în alimentarea cu energie* (1995). În strânsă legătură cu obiectivele energetice pe termen lung prevăzute în Cartă este *Programul Cadru Multianual de măsuri în sectorul energetic*, adoptat de Consiliul pentru Energie în noiembrie 1998.

[9] Se estimează că, ţările din ASIA CENTRALĂ şi zona MĂRII CASPICE dispun de rezerve prospectate de petrol de aproximativ 20 miliarde tone (235 miliarde barili), iar cele de gaze naturale depăşesc 7.000 miliarde mc [4].

[10] Statul are un rol major în sectorul cărbunelui şi energiei nucleare, iar în sectorul petrolului se aplică regulile pieţei libere. Piaţa gazelor naturale funcţionează pe secţiuni dominate de diferite companii, aşa numita piaţă organizată.

✓ **realizarea gazoductului Nabucco**[11] - coordonator: Jozias Van AARTSEN, fost ministru de externe al OLANDEI;

✓ **realizarea conexiunii energetice dintre GERMANIA, POLONIA şi LITUANIA** - coordonator: Wladyslaw MIELCZARSKI.

Pentru finalizarea realizării cadrului de reglementare al viitoarei pieţe energetice comunitare, pe 19.09.2007, Comisia Europeană a adoptat un al treilea pachet de propuneri legislative[12] care completează normele europene existente, vizând [5]:

✓ **separarea producţiei şi alimentării cu energie de reţelele de transport, indiferent dacă acestea sunt private sau de stat: dreptul de proprietate asupra reţelelor şi exploatarea acestora trebuie să fie „disociate";**

Altfel spus, trebuie să existe o disociere între activităţile de exploatare a reţelelor de curent electric şi de gaz şi activităţile de distribuţie şi producţie. Propunerile precizează clar faptul că opţiunea preferată de Comisie în acest sens se referă la disocierea dreptului de proprietate - cu alte cuvinte, o singură întreprindere nu mai poate să deţină dreptul de proprietate asupra activităţilor de transport şi, în acelaşi timp, să desfăşoare activităţi de producţie şi de distribuţie de energie. În plus, Comisia propune o a doua opţiune: înfiinţarea „operatorului independent de reţea", care face posibilă menţinerea dreptului de proprietate asupra reţelelor de către întreprinderile existente integrate pe verticală, cu condiţia ca bunurile să fie exploatate efectiv de o întreprindere sau organizaţie complet independentă. Oricare dintre aceste opţiuni va stimula întreprinderile să investească în noi infrastructuri şi în noi capacităţi de interconectare şi de producţie, evitând astfel penele de curent şi creşterea inutilă a preţurilor.

✓ **implementarea de măsuri menite să garanteze că societăţile din terţe ţări, care intenţionează să obţină participaţii semnificative sau chiar controlul unei reţele din Uniunea Europeană trebuie să respecte în mod demonstrabil şi lipsit de echivoc aceleaşi cerinţe de disociere ca şi întreprinderile din Uniunea Europeană;**

Comisia poate interveni în cazul în care un cumpărător nu îşi poate demonstra independenţa directă şi indirectă în raport cu activităţile de producţie şi distribuţie.

✓ **facilitarea comerţului energetic transfrontalier;**

Comisia propune înfiinţarea unei agenţii de cooperare a autorităţilor naţionale de reglementare în domeniul energetic, cu puteri decizionale obligatorii şi care să fie complementară autorităţilor naţionale de reglementare. Înfiinţarea unei astfel de agenţii va asigura abordarea adecvată a problemelor transfrontaliere şi va permite Uniunii Europene să dezvolte o reţea europeană autentică şi unitară, promovând în acelaşi timp diversitatea şi siguranţa aprovizionării cu energie.

✓ **măsuri de consolidare şi garantare a independenţei autorităţilor naţionale de reglementare în domeniul energetic din statele membre**;

✓ **realizarea cadrului legal pentru cooperarea între operatorii reţelelor europene de transport energetic;**

Comisia propune o nouă reţea europeană pentru operatorii de reţele de transport. Aceştia vor avea posibilitatea să colaboreze în vederea elaborării de coduri tehnice, de coduri comerciale şi de norme de securitate comune, precum şi să planifice şi să coordoneze investiţiile necesare la nivelul Unuiunii Europene. Acest lucru ar facilita, de asemenea, comerţul transfrontalier şi ar duce la crearea unor condiţii mai echitabile pentru operatori.

✓ **realizarea unei transparenţe sporite în ceea ce priveşte piaţa energetică**;

Măsurile de îmbunătăţire a transparenţei pieţei în ceea ce priveşte gestionarea reţelelor şi aprovizionarea vor permite garantarea accesului egal la informaţie, îmbunătăţirea transparenţei procesului de stabilire a preţurilor, sporirea încrederii în piaţă a consumatorilor şi evitarea manipulărilor de piaţă.

✓ **crearea cadrului de manifestare a unei solidarităţi sporite în cazul apariţiei unor probleme în asigurarea unui flux normal de resurse enrgetice**.

Potrivit Comisiei, apropierea pieţelor naţionale va conduce la creşterea potenţialului de întrajutorare al statelor membre în cazul unor ameninţări la adresa siguranţei aprovizionării cu energie.

Noul pachet de măsuri este menit să garanteze că toţi furnizorii îndeplinesc standarde de înaltă calitate a serviciilor, de durabilitate şi securitate.

[11] Proiectul vizează construirea unui gazoduct pe traseul TURCIA - BULGARIA - ROMÂNIA - UNGARIA - AUSTRIA, cu o lungime de 3.300 km, având ca sursă de aprovizionare ASIA CENTRALĂ şi IRANUL (este condiţionată de rezolvarea problemei nucleare).

[12] Regulament privind înfiinţarea Agenţiei europene de cooperare între autorităţile naţionale de reglementare în domeniul energiei; Directive pentru modificarea şi completarea Directivelor nr. 54 şi 1228/2003 privind energia electrică; Directivă pentru modificarea şi completarea Directivei nr. 55/2003 privind gazele naturale; Regulament pentru modificarea şi completarea Regulamentului nr. 1775/05 privind gazele naturale.

De asemenea, consumatorii vor beneficia de o nouă cartă a consumatorilor de energie, care va fi lansată în 2008. Aceasta va include măsuri destinate combaterii lipsei de combustibil, informaţii destinate consumatorilor privind alegerea unui furnizor şi opţiunile de aprovizionare, măsuri pentru reducerea demersurilor administrative impuse de schimbarea furnizorului de energie şi pentru protecţia cetăţenilor împotriva practicilor de vânzare neloiale.

Pachetul de măsuri propus a fost prevăzut în Comunicarea Comisiei intitulată „O politică energetică pentru Europa", aprobată de Consiliul European în martie 2007. Această comunicare sublinia necesitatea ca Uniunea Europeană să definească o nouă strategie pentru o economie mai sigură, mai durabilă şi caracterizată prin emisii scăzute de carbon, de care să beneficieze toţi cetăţenii.

Aceste obiective vor putea fi atinse numai în cazul în care pe pieţele naţionale vor exista condiţii concurenţiale depline.

Propunerile Comisiei Europene cu privire la piaţa internă a energiei fac parte integrantă din Strategia de la Lisabona şi din strategia energetică a Uniunii Europene. Aceste propuneri vor face obiectul discuţiilor dintre şefii de stat şi de guvern la reuniunile la nivel înalt organizate periodic.

Aprecieri

Măsurile adoptate pe data de 17 iulie 2007 la nivelul Uniunii Europene vor contribui la eliminarea divergenţelor dintre ţările participante la realizarea proiectului Nabucco şi vor urgenta acţiunile pentru realizarea acestuia.

Din ultimele hotărâri adoptate la nivel comunitar reiese că oleoductul PEOP[13] (CONSTANŢA - TRIESTE) nu mai reprezintă o prioritate pentru Uniunea Europeană în acest moment, dar având în vedere că acesta este un proiect care face parte din programul european INOGATE şi a fost promovat în cadrul Pactului de Stabilitate, în perioada 2000-2001, este de aşteptat ca eforturile de realizare a acestuia să fie continuate de ţările implicate în realizarea proiectului. În opinia mea, o eventuală atragere a Kazahstanului şi Azerbaidjanului la realizarea oleoductului ar urgenta realizarea acestuia.

Implementarea măsurilor adoptate la nivelul Uniuinii Europene, dublată de aplicarea prevederilor Strategiei energetice a României pentru perioada 2007-2020 vor contribui la asigurarea unui flux normal de resurse energetice, care să permită păstrarea actualului trend ascendent al creşterii economice în vederea reducerii decalajelor privind dezvoltarea economică dintre România şi principalele ţări europene.

Bibliografie

1. http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Usage%20of%20the%20 terms%20railroad%20and%20 railway
2. http://www.tacistm.org/Traceca/Traceca%20table%20of%20projec ts1.htm
3. Monitorul Oficial nr. 806, Partea I, din 26 septembrie 2006
4. www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Caspian/images/caspian_balances.pdf
5. http://ec.europa.eu/energy/electricity/package_2007/index_en.htm

[13] Proiectul PEOP are următoarele caracteristici: lungime de 1360 km (din care 649 km pe teritoriul ROMÂNIEI); va porni din portul CONSTANŢA şi va trece prin SERBIA şi MUNTENEGRU, CROAŢIA, SLOVENIA şi ITALIA. La TRIESTE, oeloductul ar urma să se conecteze la sistemul TransAlpine Pipeline, care aprovizionează AUSTRIA şi GERMANIA.

O VIZIUNE ASUPRA UNEI STRATEGII EXTERNE A ROMÂNIEI, ÎN PERIOADA POST-ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ (2007 - 2009)

CS Mădălina Virginia ANTONESCU

This article is expressing a particular point of view about the priorities and the general directions of foreign affairs that Romania, as full member of EU, from 2007, should adopt. It is my personal perspective about the general political position of our country at the beginning of its mission as European state, by assuming specific responsibilities and by enjoying specific rights in its new quality, as member of the European political family of democratic states. Romania has advantages and can use existing opportunities in the present regional political stage so that our country should be able to fully beneficiate of its newly acquired EU member state political statute.

I. Considerații generale

România a înregistrat o serie de progrese în îndeplinirea obiectivului său de a deveni stat membru al Uniunii Europene începând cu 1 ianuarie 2007, în ceea ce priveşte reformele interne (întărirea statului de drept, a democrației; respectarea drepturilor omului; realizarea unei economii de piață viabile) ca răspuns la impunerea criteriilor de aderare (Copenhaga, 1993). Statul român a demonstrat, aşa cum arată **Ultimul Raport de Monitorizare al Comisiei** (septembrie 2006), că este capabil să îşi îndeplinească obligațiile care îi revin şi să îşi exercite drepturile derivate din noua calitate de membru al Uniunii Europene.

Prezenta strategie reflectă principalele **opțiuni în materie de politică externă,** derivând din statutul politic de stat membru al Uniunii Europene, pe care l-a dobândit România la 1 ianuarie 2007. Această strategie defineşte direcțiile principale ale relației politice dintre România şi **Uniunea Europeană**, ca actor politic, pe de-o parte şi pe de altă parte, relația politică dintre România şi **statele membre UE**. Acest **dublu obiect al prezentei strategii** ține seama de originalitatea şi complexitatea, în acelaşi timp, a Uniunii Europene ca sistem politic având atât o latură interguvernamentală cât şi o latură integraționistă. Prezenta strategie defineşte **locul** şi **rolul** României în Uniunea Europeană în perioada 2007-2009, când România începe să îşi exercite drepturile şi obligațiile de stat membru cu drepturi depline. Scopul elaborării prezentei strategii este de a stabili obiectivele şi liniile generale de acțiune în materie de politică externă, care vor caracteriza acțiunea României în noua sa calitate politică. Totodată, prezenta strategie este elaborată ținând seama de necesitatea compatibilității sale cu Strategia de Securitate Națională a României (2006), cu Programul de Guvernare (2005-2008), Cadrul Strategic Național de Referință (2007-2013), cu Planul Național de Dezvoltare (2007-2013) şi cu alte documente politice de importanță majoră care stau la baza orientărilor strategice (inclusiv la nivel de politici interne) adoptate de România în virtutea obligației sale de îndeplinire a angajamentelor asumate față de Uniunea Europeană.

Calitatea de stat membru cu drepturi depline în Uniunea Europeană este importantă pentru România din perspectiva oportunităților de realizare a **intereselor sale naționale** concretizate într-o serie de **obiective strategice** pe care România le va urmări inclusiv prin utilizarea instrumentelor de care dispune ca membru al **instituțiilor Uniunii Europene** şi al diferitelor sale **oficii, comisii, comitete şi agenții,** cât şi ca un **participant activ** în procesele decizionale europene **din cadrul altor organizații regionale** precum Consiliul Europei, OSCE sau Alianța Nord-Atlantică, procese care au influență asupra arhitecturii viitoare (politice; de securitate; culturale; economice) a Europei. Calitatea de stat membru al Uniunii Europene va reprezenta, în acest context, un instrument politic ce va fi folosit de către România pentru **consolidarea identității sale politice şi culturale de „stat european**", pentru crearea unor **noi tipuri de relații politice cu statele terțe Uniunii,** în special cu statele din aşa-numita **„vecinătate apropiată" a Uniunii Europene**; pentru construirea unui capital solid de încredere politică în cadrul UE, necesar **consolidării** statutului politic de „stat **membru** al Uniunii", dobândit la 1 ianuarie 2007.

II. Principiile fundamentale ale strategiei post-aderare la Uniunea Europeană

Plecând de la aceste aspecte, prezenta strategie se constituie ca **o extensie** a strategiilor naționale de **politică internă** elaborate pentru perioada post-aderare, strategii bazate pe un set de **principii valabile** şi în cazul strategiei post-aderare de politică externă a României. Principiile de la care pleacă toate strategiile post-aderare ale României, inclusiv cea de politică externă, se referă la: consolidarea statului de drept şi a democrației; la stabilirea unui sistem legislativ armonizat cu prevederile normative comunitare făcând parte din „acquis-ul comunitar"; la asigurarea protecției drepturilor cetățenilor europeni, care derivă din normele juridice comunitare. La acestea se adaugă: principiul respectării drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, care este totodată, un principiu juridic cu valoare universală; principiul statului social; principiul pluralismului cultural şi principiul subsidiarității. Toate aceste principii constituie **baza**

programului de guvernare conceput pentru perioada 2005-2008 şi reprezintă totodată, punctul de raportare al prezentei strategii de politică externă.

În afară de **aceste principii generale de guvernare**, pe baza cărora sunt concepute toate strategiile guvernamentale ale României, atât cele de politică internă cât şi cele de politică externă, prezenta strategie are în vedere şi un set de **principii specifice**, necesare elaborării unei strategii viabile de politică externă în perioada ulterioară aderării efective a ţării noastre la Uniunea Europeană.

A. Principiile specifice ale strategiei de politică externă post-aderare

Principii de „convergenţă a politicilor"

Prezenta strategie este concepută pe baza unor principii formulate în acord cu interesele naţionale ale României, aşa cum au fost acestea definite în Strategia de Securitate Naţională a României (2006). În acest sens, **interesele naţionale vizează**: menţinerea independenţei, unităţii, suveranităţii, independenţei şi indivizibilităţii statului român, conform prevederilor din Constituţia României; consolidarea statului de drept şi a democraţiei, precum şi a respectării drepturilor omului; consolidarea statutului României de membru cu drepturi depline în structurile euro-atlantice; dezvoltarea unei economii de piaţă competitive şi dinamice; creşterea bunăstării cetăţenilor, a nivelului de trai al populaţiei; realizarea unei economii bazate pe cunoaştere, în sensul Agendei de la Lisabona, în scopul valorificării potenţialului uman, ştiinţific şi tehnologic; promovarea identităţii naţionale, ca parte integrantă a culturii şi a identităţii europene.

Plecând de la interesele naţionale ale României, astfel cum sunt acestea definite în prezenta strategie, se pot identifica următoarele principii necesare definirii politicii externe a României în perioada post-aderare: principiul **complementarităţii** dintre politica de securitate şi politica externă a României; principiul **convergenţei** între politica externă a României şi politica externă şi de securitate comună din cadrul Uniunii Europene; principiul **convergenţei** între politica externă a României ca membru UE şi obligaţiile României ca stat membru al Alianţei Nord-Atlantice.

a) Principiul complementarităţii între politica de securitate şi politica externă a României

În contextul unei lumi globalizate, în care se multiplică riscurile şi ameninţările la adresa **păcii şi securităţii internaţionale**, dar şi riscurile aduse existenţei **statului în sine**, **politica externă** a României este strâns legată de **politica sa de securitate**, pentru afirmarea intereselor naţionale, între care **prioritară** este **menţinerea independenţei, a suveranităţii, a indivizibilităţii, a unităţii şi integrităţii teritoriale a statului român, interes naţional căruia îi este circumscris interesul de integrare al României în structurile politice şi de securitate euro-atlantice**.. Din această perspectivă, **obiectivul** politicii externe a statului român este de a urmări realizarea integrării politice a României în Uniunea Europeană, cu **respectarea de către Uniunea Europeană a identităţii naţionale a României şi a domeniilor rezervate competenţei exclusive a statului român** (între care asigurarea securităţii cetăţenilor români; menţinerea independenţei, a suveranităţii, a indivizibilităţii, a unităţii şi a integrităţii teritoriale ale statului român sunt considerate interese naţionale **prioritare** pentru prezenta strategie, ce vor fi protejate şi promovate inclusiv din prisma noului statut politic al României, cel de stat membru UE).

Astfel, ca stat membru UE, România înţelege să îşi exercite drepturile şi să îşi asume obligaţiile în virtutea tratatului de aderare şi a tratatelor comunitare şi modificatoare în vigoare, **în aceleaşi condiţii ca şi celelalte state membre UE, în sensul satisfacerii intereselor naţionale precizate mai sus** şi în special, în a nu se considera obligată să procedeze la modificări ale configuraţiei actuale a teritoriului său în sensul acordării **autonomiei teritoriale pe criterii etnice** anumitor minorităţi naţionale de pe teritoriul său, care **ar încălca** spiritul şi litera Constituţiei române şi care **ar depăşi** sfera obligaţiilor juridice asumate de România ca stat membru UE.

Astfel, **integrarea în Uniunea Europeană nu este privită de România ca o abandonare a suveranităţii sale**, ci, dată fiind latura **integraţionistă** a Uniunii Europene reflectată în special **în primul său pilon** (Comunităţile Europene), România vede în aplicarea „**metodei comunitare**" o posibilitate a **statelor** care constituie Uniunea, de a îşi exercita pe plan european **unele competenţe.** Prin intermediul instituţiilor comunitare. Integrarea în Uniunea Europeană **nu semnifică**, din punctul de vedere al României, care se reflectă şi în politica sa externă ca membru UE, **o „dizolvare" a fiinţei naţionale şi a statului român în această structură integraţionistă** ci dimpotrivă, **oportunitatea istorică a României atât de europenizare, de modernizare a societăţii sale** (pe plan intern) cât şi de **promovare a valorilor naţionale şi a intereselor naţionale în noul cadru politic european** (în relaţiile cu **Uniunea** ca atare, dar şi cu celelalte **state membre**).

Procesul de **integrare** al României în UE **este compatibil** cu necesitatea de satisfacere a interesului naţional al menţinerii **independenţei**, **suveranităţii, indivizibilităţii, unităţii şi integrităţii teritoriale** a statului român. De aceea, în etapa 2007-2009 pe care o cuprinde prezenta strategie, politica externă a României ca stat membru UE trebuie să răspundă

obiectivelor strategice formulate pentru **satisfacerea acestui interes național vital.**

Odată cu 1 ianuarie 2007, **aderarea** României la Uniunea Europeană încetează să mai fie un obiectiv strategic al statului român, locul acestuia fiind luat de un obiectiv strategic **diferit**: **integrarea** României în Uniune, astfel încât interesul național al României de menținere a independenței, a suveranității, a indivizibilității, a unității şi a integrității teritoriale a statului român să nu fie afectat. Indiferent de structurile politice, economice sau de securitate la care aderă sau la care participă țara noastră, indiferent dacă aceste structuri sunt unele de **cooperare** interstatală sau de **integrare** regională, este esențial **întotdeauna** pentru România ca **interesul național precizat mai sus** să fie satisfăcut, el referindu-se prin natura sa, la **însăşi existența statului național român.**

Această primă strategie post-aderare de politică externă a României, cât şi cele care vor urma se vor situa pe linia strategică de mai sus, această linie considerându-se în toate împrejurările a fi prioritară pentru satisfacerea acestui interes național. De altfel, România sprijină activ ca membru al Uniunii, proiectul viitoarei Europe unite, **a federației statelor-națiune,** care ar permite îmbinarea metodei integraționiste cu metoda interguvernamentală a cooperării, cu avantajul păstrării suveranității şi a identității naționale a statelor membre.

b) Principiul convergenței între politica externă a României şi PESC (politica externă şi de securitate comună)

Acest principiu pe care se bazează prezenta strategie vine în întâmpinarea necesității României, în calitate de stat membru UE, de a demonstra capacitatea de a desfăşura o politică externă **care să ducă la satisfacerea intereselor naționale**, însă respectând în acelaşi timp cerințele de **armonizare ale acestei politici cu orientările strategice ale Uniunii Europene**, astfel cum sunt acestea formulate în cadrul Consiliului European. Politica externă a României trebuie deci concepută ca **parte a politicii externe şi de securitate comune**, care constituie **al treilea pilon din cadrul UE**, **însă fără a-şi pierde obiectivele specifice şi liniile strategice naționale elaborate pentru satisfacerea intereselor sale naționale**.

România a respectat acest principiu încă **din perioada anterioară** datei la care a devenit membru cu drepturi depline în Uniunea Europeană. Astfel, România a desfăşurat un parteneriat activ cu autoritățile abilitate din partea Uniunii Europene în temeiul Acordului de Asociere, rolul său constitutiv în cadrul PESC demonstrându-se în special în cadrul „reuniunilor Gymnich" şi „Euro-Med". Dialogul politic dintre România şi Uniunea Europeană în acest domeniu s-a realizat şi prin întâlnirile la nivel de directori politici, corespondenți europeni şi ale Troicii UE, cu statele candidate, îmbunătățindu-se astfel, **procesul de compatibilizare** a agendei de politică externă a României cu direcțiile strategice urmărite de Uniunea Europeană în materie de politică externă. De altfel, poziția României în raport cu politica externă şi de securitate comună a fost una de **aliniere la toate declarațiile, demersurile şi luările de poziție ale Uniunii Europene pe plan extern, România asociindu-se pozițiilor şi acțiunilor comune ale statelor UE**, atunci când a fost invitată. De asemenea, principiul convergenței a fost avut în vedere de către România încă din perioada de aderare, asigurându-se respectarea sancțiunilor internaționale şi a măsurilor restrictive luate la adresa unor țări, atunci când acestea au fost impuse de către Uniunea Europeană.

În ceea ce priveşte elaborarea şi implementarea efectivă a **unei politici europene de securitate şi apărare (PESA),** România s-a implicat în mod activ în acest proces, încă din perioada premergătoare aderării sale efective la Uniunea Europeană.

Noua calitate de stat membru cu drepturi depline, pe care România a dobândit-o la 1 ianuarie 2007, impune **respectarea în continuare** a acestui principiu, de către România, inclusiv în ceea ce priveşte **contribuția activă a țării noastre la consolidarea PESC şi la afirmarea credibilă a Uniunii Europene pe scena internațională, ca actor global**, printr-o acțiune unitară în acest domeniu a statelor membre. De asemenea, acest principiu va fi aplicat şi în perioada post-aderare, ca bază a unei participări susținute a României la formarea **politicii europene de securitate şi apărare** (PESA).

Totodată, acest principiu va fi privit din **prisma nevoii de satisfacere a interesului național prioritar al României care este menținerea independenței, a suveranității, a indivizibilității, a unității şi a integrității naționale a statului român,** ceea ce impune necesitatea de a găsi mecanisme şi instrumente de compatibilizare a angajamentelor României de participare activă în cadrul PESC/PESA, cu respectarea interesului național precizat mai sus.

c) Principiul convergenței între politica externă a României ca membru UE şi obligațiile de stat membru NATO

Articolul 17/TUE (fostul art. J.7), în modificarea efectuată prin tratatul de la Nisa/2003, alin. 2 prevede că **politica Uniunii în materie de afaceri externe şi de apărare** (în care sunt cuprinse toate aspectele legate de **securitatea** Uniunii, inclusiv conturarea progresivă a unei politici de **apărare comună** care ar putea duce la o **apărare comună**) **nu va prejudicia caracterul specific al politicii de securitate şi de apărare al unor state membre UE**. Acest articol reprezintă de fapt, o **aplicare a principiului convergenței între politica externă şi de securitate comună**

(inclusiv aspectele legate de securitatea Uniunii) şi calitatea de state membre ale Alianţei Nord-Atlantice, calitate necesitând **anumite obligaţii** în materie de politică externă şi de securitate pentru aceste state membre. Noul art. 17/TUE, în formularea tratatului de la Nisa nu are în vedere doar o obligaţie de **abţinere din partea Uniunii** în materie de politică externă şi de securitate comună de a **prejudicia** caracterul specific al politicilor naţionale de externe şi de securitate ale statelor membre UE care sunt şi membre ale Alianţei Nord-Atlantice, dar conţine şi **un angajament suplimentar al Uniunii de a respecta** obligaţiile anumitor state membre privind realizarea politicilor lor de apărare în cadrul NATO.

Prin urmare, acest principiu de convergenţă trebuie privit dintr-o **dublă perspectivă**: ca un principiu **al prezentei strategii**, prin care **România**, în temeiul calităţii de stat membru al Uniunii Europene îşi propune să asigure compatibilitatea dintre politica sa externă şi de securitate şi cel de-al doilea pilon al Uniunii (politica externă şi de securitate comună, inclusiv aspectele legate de securitate şi de apărare comună), fără a îşi neglija în acelaşi timp, obligaţiile specifice de membru al Alianţei Nord-Atlantice; în al doilea rând, este vorba de un principiu din **strategia de securitate a Uniunii Europene**, definind cadrul general al raporturilor politice dintre Uniune ca atare şi Alianţa Nord-Atlantică. Din această ultimă perspectivă, principiul în cauză (compatibilitatea PESC cu obligaţiile statelor membre UE în calitate de membre NATO) reprezintă un **punct de plecare pentru elaborarea prezentei strategii**, deoarece, aşa cum apare formulat în noul art. 17/TUE, în modificarea tratatului de la Nisa, acesta asigură România, ca nou stat membru UE, **asupra a două aspecte**: faptul că **politica Uniunii în materie de relaţii externe şi de securitate nu va prejudicia caracterul specific al politicii naţionale de securitate şi apărare a României în calitate de membru NATO**; faptul că **Uniunea se angajează să respecte obligaţiile asumate de România ca stat membru NATO, în temeiul Tratatului Nord-Atlantic.**

Totodată, art. 17/TUE demonstrează **flexibilitatea** politicii externe şi de securitate a Uniunii, caracterul său **dinamic**, deoarece permite stabilirea unor **forme de cooperare întărită** între două sau mai multe state, pe plan **bilateral**, în cadrul Organizaţiei Europene Occidentale şi al Alianţei Nord-Atlantice, însă care să fie compatibile cu prevederile art. 17/TUE, în modificarea tratatului de la Nisa. În acest sens, România va demara, în cursul perioadei 2007-2009 avute în vedere de această strategie, **procesul de constituire a unor mecanisme de cooperare întărită cu state membre UE, în cadrul UEO şi NATO**, însă ţinând cont în mod permanent de cerinţa compatibilizării acestor forme de cooperare cu **politica externă şi de securitate comună a Uniunii Europene.**

Afirmarea acestui principiu în cadrul tratatului de bază al Uniunii Europene (tratatul de la Maastricht, art. 17) constituie o **garanţie a consolidării relaţiilor dintre statele aparţinând aşa-numitei „comunităţi transatlantice"**, reprezentând în acelaşi timp pentru România, un punct de plecare în crearea unei poziţii strategice de **stat membru al acestei comunităţi** şi de **„punte" între comunitatea transatlantică şi alte zone de interes strategic pentru Uniune** (Orientul Mijlociu; statele din „vecinătatea" Uniunii; zona Caucazului de Sud).

Principii de integrare propriu-zisă

Prezenta strategie îşi demonstrează viabilitatea doar dacă se ţine cont de **condiţiile** în care România îşi începe exercitarea noii sale calităţi de stat membru al Uniunii Europene şi de **modul** în care România se va integra în UE începând cu data de 1 ianuarie 2007.

Al doilea set de principii care stau la baza acestei strategii este destinat să construiască o viziune strategică în măsură **să contracareze ameninţările** la adresa realizării unei **integrări reuşite** a României în Uniunea Europeană, Integrarea reuşită a României în Uniune se va realiza prin crearea condiţiilor **afirmării politice** a **României ca actor credibil în procesul decizional european**; prin **cunoaşterea în profunzime** a mecanismelor decizionale europene, pentru o **optimă utilizare a acestora** în interes naţional; prin obţinerea **maximului de beneficii** din utilizarea politicilor **interguvernamentale** ale Uniunii (pilonii PESC; JAI); sub aspectul realizării **obiectivelor strategice** propuse de România în raport cu primul pilon (cel comunitar).

Aceste principii sunt destinate totodată, să susţină o politică externă a României ca membru al Uniunii Europene, menită să provoace o **schimbare** a cadrului politico-juridic **dificil** în care România a aderat la Uniune, şi să înlăture riscul permanent de activare a mecanismelor de sancţionare şi de monitorizare strictă a României în perioada post-aderare, de către instituţiile UE competente în acest sens (în special, Comisia Europeană).

La data de 1 ianuarie 2007, conform ultimului Raport de Monitorizare al Comisiei (26.09.2006) şi al prevederilor tratatului de aderare al României şi Bulgariei, condiţiile în care România se integrează în structurile Uniunii Europene nu sunt deloc **uşoare**, ţara noastră făcând parte dintr-un „val de extindere" al Uniunii Europene **marcat de condiţionalităţi cu totul speciale**, în raport cu statele integrate anterior. Raportul de Monitorizare al Comisiei Europene din septembrie 2006 reprezintă de fapt, **un avertisment** clar în ceea ce priveşte **necesitatea continuării reformelor în unele domenii de politică internă**, **aplicarea acquis-ului comunitar şi respectarea normelor comunitare**. Raportul Comisiei conţine atât **obligaţii generale**, aplicabile oricărui stat membru, cât şi pachete de

obligații speciale care incumbă țării noastre după aderarea la Uniunea Europeană, precum obligațiile conținute în tratatul de aderare şi a căror neîndeplinire sau îndeplinire defectuoasă atrage după sine activarea, după caz, a trei tipuri de **măsuri de salvgardare**, ce pot fi adoptat pe parcursul unei perioade de până la trei ani după data aderării. La acestea se adaugă **un al treilea set de obligații** pentru statul român în diferite domenii de politică internă (justiție şi luptă împotriva corupției; fonduri pentru agricultură; siguranța alimentară) a căror neîndeplinire sau îndeplinire defectuoasă declanşează, în anumite condiții (competența **discreționară** a Comisiei, de a aplica aceste măsuri) aşa-numitele „măsuri de **remediere** pentru asigurarea funcționalităților UE". În Raportul de Monitorizare din septembrie 2006 aceste măsuri apar sub denumirea de „măsuri **de acompaniere** prevăzute pentru aderarea României şi a Bulgariei" şi reprezintă, în viziunea Comisiei, condiționalități care trebuie ajustate de statul român. **Neîndeplinirea acestor condiționalități** duce la activarea competenței Comisiei de a aplica măsurile de salvgardare prevăzute în tratatul de aderare, aspect ce **nu se întâlneşte** şi în cazul statelor integrate **anterior** în structurile Uniunii Europene.

Prin urmare, **statutul** de membru UE al României este **unul cu totul special**, încă din etapa de debut a perioadei post-aderare, lucru ce necesită o viziune strategică de **transformare** a acestui statut special de stat membru UE într-unul de **stat credibil**, capabil **să își onoreze** angajamentele asumate în noua sa calitate şi totodată, capabil **să evite declanşarea diferitelor mecanisme sancționatorii prevăzute în documentele menționate mai sus**.

Prezenta strategie, ca primă strategie post-aderare de politică externă, depinde în mod esențial de realizarea strategiilor post-aderare de la nivelul politicilor interne, de realizarea tuturor condițiilor la care fac referire tratatul de aderare şi Raportul de Monitorizare al Comisiei din 26.09.2006.

Integrarea României în Uniunea Europeană s-a realizat până în prezent având ca bază trei principii: principiul **diferențierii** (exprimat în statutul **special** pe care l-a avut România, ca stat candidat, în raport cu **fostele state candidate**, statut marcat de condiționalități şi de riscul constant de activare al clauzelor de salvgardare); principiul **impunerii de condiționalități** (aderarea la Uniunea Europeană fiind pentru România un proces marcat de o **constantă monitorizare** din partea Comisiei şi de crearea unui **statut special** pentru România ca stat angajat în acest proces, statut caracterizat prin formularea unor seturi de condiții imperative pentru aderarea propriu-zisă a României, a căror neîndeplinire ar duce la activarea diverselor mecanisme de sancționare, inclusiv la amânarea aderării); principiul **meritelor proprii** (abandonarea viziunii strategice de către Uniunea Europeană de susținere a aderării unui grup de state la o anumită dată; preferința pentru un tip de aderare în funcție de îndeplinirea progresivă de către fiecare stat candidat, a condițiilor impuse de Uniune).

Aceste trei principii care au constituit implicit, baza viziunii strategice a Uniunii Europene în raporturile cu statele din „valul de extindere 2007" (România, Bulgaria) au condus la crearea şi la consolidarea unui **statut special** pentru aceste două țări, ca state **candidate**. După cum reiese din formularea Raportului de Monitorizare al Comisiei (26.09.2006) şi a tratatului de aderare al celor două state, rezultă că **în perioada post-aderare se continuă**, **această viziune strategică a Uniunii Europene de a menține un statut special pentru România, însă ca stat membru**. Cele două documente de mai sus, chiar dacă nu conțin în mod expres referiri la **strategia UE** față de România ca stat **membru**, descoperă însă **linii strategice clare** pentru **menținerea** acestui **statut special** pentru România în perioada post-aderare, **în raport cu alte state membre**. Or, pentru România, a nu elabora o **strategie capabilă să contracareze aceste linii strategice ale Uniunii Europene, echivalează cu o acceptare tacită a acestui „statut special"**, ceea ce va îngreuna, în ultimă instanță, elaborarea unei strategii viabile după 2009, axată pe construirea unui statut de stat important în procesele decizionale din Uniune.

În aceste condiții, devine **esențial** pentru România să adopte pentru perioada 2007-2009 un tip de strategie care **să ducă la depăşirea etapei de stat cu un „statut specia", în sensul descris mai sus.**

Principiile pe care se fundamentează această strategie, având în vedere contextul de mai sus, sunt: principiul **meritelor proprii**; principiul **realizării condiționalităților impuse**; principiul **nediscriminării** (în raport cu statele membre, în special cu cele integrate în 2004).

Astfel, potrivit principiului **meritelor proprii**, în perioada 2007-2009 România va adopta o linie strategică **de afirmare în cadrul Uniunii Europene** (în special **în relație cu Comisia Europeană,** care are competența de monitorizare a țării noastre în realizarea condiționalităților şi în aplicarea sancțiunilor, în anumite condiții şi domenii) **ca stat credibil din punct de vedere politic** în relațiile cu instituțiile europene şi cu state membre UE, inclusiv sub aspectul realizării reformelor interne.

Principiul **realizării condiționalităților** impuse României ca stat **membru** al Uniunii Europene are la bază ideea evitării creării unui statut special pentru România în perioada post-aderare, datorită riscului de activare al mecanismelor sancționatorii de către Comisie sau prin continuarea regimului de monitorizare riguroasă a țării noastre, în condițiile în care alte state membre **nu sunt supuse acestui regim**. Astfel, **realizarea**

de către România în perioada post-aderare, **în special în primii trei ani de după aderarea sa efectivă** (interval de timp în care este posibilă activarea a trei tipuri de clauze de salvgardare, pe baza prevederilor tratatului de aderare) a tuturor condiţiilor impuse prin tratat şi a celor menţionate în Raportul de Monitorizare al Comisiei, din septembrie 2006, va provoca implicit, adoptarea unei **noi linii strategice** faţă de România, din partea Uniunii Europene.

Această nouă strategie a UE pentru relaţia cu România, în contextul îndeplinirii de către România, **până în 2009**, **a setului de condiţionalităţi** la care se referă tratatul de aderare şi Raportul de Monitorizare al Comisiei din septembrie 2006, va duce la renunţarea liniei strategiei europene 2007-2009 de **a menţine condiţionalităţile** respective şi **după trecerea celor trei ani de la data aderării** României, precum şi la **ne-introducerea altor tipuri de condiţionalităţi şi de mecanisme sancţionatorii ori de monitorizare**, de către Uniune, prin documente ulterioare (Rapoarte de Monitorizare elaborate de Comisie, de exemplu). **Esenţială** pentru România în perioada 2007-2009 este deci, evitarea **declanşării actualelor seturi de mecanisme sancţionatorii** datorită neîndeplinirii sau îndeplinirii defectuoase a condiţionalităţilor impuse de UE pentru perioada 2007-2009, prin tratatul de aderare.

Prezenta strategie îşi propune **să pregătească premisele şi contextul european de după 2009, când România va adopta o nouă strategie (2009-2015)** proiectată pentru consolidarea statutului de „**stat pivot** al regiunii estice a Europei Unite", statut care să reflecte inclusiv **importanţa politică a ţării noastre, ca participant activ** la procesele decizionale nu doar din cadrul UE ci şi din Europa. Pentru a putea realiza acest obiectiv, până în 2009 este necesar ca România să îşi îndeplinească toate condiţiile prevăzute în tratatul de aderare şi cele la care face referire Raportul de Monitorizare al Comisiei din septembrie 2006; să se afirme în cadrul UE ca un **actor politic credibil şi serios, angajat ireversibil pe calea reformelor interne impuse de Uniune; să nu declanşeze nici unul din mecanismele sancţionatorii** menţionate în documentele de mai sus ori **altele** prevăzute de legislaţia comunitară pentru **orice** stat membru; să obţină din partea Uniunii Europene (în special, a Comisiei, ca apărătoare a interesului european) o „strategie **nouă** pentru relaţia cu România" **după 2009**, care să fie axată pe renunţarea UE **de a menţine** condiţionalităţile din tratatul de aderare şi din Rapoartele de Monitorizare ale Comisiei. Alte obiective pe care le va viza România, în relaţia sa cu Uniunea Europeană sunt: ne-introducerea **altor** condiţionalităţi, de către UE, în perioada de după 2009; ne-perpetuarea „statutului **special** de stat membru UE" al României, după 2009, reflectat **de riscul permanent de activare** a celor **trei pachete de mecanisme sancţionatorii; renunţarea**, de către Comisii, la **regimul de monitorizare strictă a României**, după 2009.

Al treilea principiu al prezentei strategii este principiul **nediscriminării**. În virtutea acestui principiu de integrare propriu-zisă, România îşi propune realizarea unei **integrări reuşite** în Uniune, în sensul de a determina ca Uniunea şi statele membre să îi recunoască *de facto* şi *de iure* (atât în **procesele decizionale** din cadrul UE, cât şi prin **lipsa introducerii de noi clauze sancţionatorii în documente oficiale** ulterioare, referitoare la România) un statut politic **egal** cu restul membrilor Uniunii. Acest principiu are în vedere nu doar perioada 2007-2009 ci şi etapele **ulterioare** de integrare ale României în structurile Uniunii Europene. Recunoaşterea unui statut politic egal cu restul membrilor UE vizează **o integrare a României în aceleaşi condiţii** care au fost incidente şi în cazul statelor integrate **anterior** României, în sensul de a nu i se impune României **un statut derogatoriu** care ar putea duce la consacrarea în cadrul Uniunii, a unor state membre de „categoria a doua", în sensul de a evita realizarea unor **discriminări politice cu efecte în plan juridic**, între statele membre UE, indiferent dacă ele sunt aşa-numitele state „nou-intrate" (prin extinderea din 2004; prin extinderea din 2007) sau sunt state **fondatoare** ale UE. Un astfel de **statut special**, menţinut pentru unele state membre UE, după 2007 (România, Bulgaria) ar reprezenta începutul unei **divizări în cadrul Uniunii**, între „state de categoria întâi" şi „state de categoria a doua", o acreditare implicită a modelului de „Europă cu mai multe viteze", precum şi o ilustrare a împărţirii membrilor UE, în **state cu diferite „statute speciale**", afectate de **pachete speciale de condiţionalităţi** şi aflate sub riscul permanent al activării unor pachete determinate de mecanisme sancţionatorii, state aflate sub o continuă monitorizare („state-problemă") şi state care sunt considerate capabile să continue la un nivel diferit integrarea europeană, în forme specifice. O astfel de Europă ar construi progresiv în cadrul Uniunii Europene, o nouă linie de demarcaţie între statele membre, care **ar îngreuna reuşita procesului de integrare al României**, datorită inegalităţii statutelor politice dintre membrii UE şi a condiţiilor impuse, în această ipoteză, României.

O astfel de traiectorie a Europei Unite este de evitat, România având interesul de a se integra în structurile UE pe **picior de egalitate** (din punct de vedere juridic şi politic) cu restul membrilor UE şi de a evita menţinerea **statutului special** după 2009, statut pe care îl preia din **perioada de candidatură** la integrarea în UE.

Respectarea acestor trei principii în perioada post-aderare a României asigură o **bază solidă** de implementare a prezentei strategii la nivel

european, în sensul atingerii obiectivelor strategice ale României pentru perioada 2007-2009.

III. Analiza SWOT a României la momentul aderării (1 ianuarie 2007), din punct de vedere al politicii externe

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
● poziție favorabilă în cadrul continentului european, România fiind așezată în partea central-sudică a Europei, într-o regiune de veche și intensă populare; România se află la interferența dintre **Occident** (Europa de Vest și de Nord) și **Orient** (continentul Asia). România se găsește la intersecția drumurilor comerciale ce leagă **Europa Vestică** (având un grad ridicat de dezvoltare tehnologică și economică(de **Europa Estică** (având un grad mai redus de dezvoltare, dar cu importante resurse) și **Europa de Nord** de **Europa Sudică** (respectiv Marea Baltică de Marea Negară și Marea Mediterană). ● România este o țară **carpatică** (800 km. sectorul de Sud-Est al Carpaților traversează centrul României); **dunăreană** (1975 km. din teritoriul său sudic străbătut de fluviul Dunărea, al doilea fluviu ca lungime al Europei și cea mai importantă arteră de circulație fluvială a Europei, conectând Centrul și Estul continentului); **pontică** (are ieșire la Marea Neagră, țărmul vestic al acesteia având o lungime de 244 km, ceea ce facilitează crearea de legături cu restul zonelor lumii (prin porturile Constanța, Mangalia, Sulina). ● funcția strategică a României decurge și din poziția sa de țară **central-europeană** (așezată la Nord de Dunăre, în cea mai mare parte, deci în Centrul Europe) și mai puțin în Europa Sudică (Dobrogea). ● actor regional important în Europa de Sud-Est; stat riveran la Marea Neagră, asigurând deschiderea, în calitate de stat membru NATO și UE, a comunității transatlantice, către zona Caucazului de Sud, a Orientului Mijlociu. ● stat aflat la granița estică a Uniunii Europene și a NATO. ● rezolvarea diferendelor teritoriale și de altă natură, cu statele vecine și încheierea tratatelor de bună vecinătate și cooperare cu acestea. ● acordarea celui mai permisiv regim juridic din Europa, minorităților naționale de pe teritoriul său, unul din argumentele ce îndreptățesc denumirea de „Românie europeană”. ● prezența activă a României în numeroase organisme de **cooperare regională** și experiența sa în acest domeniu (inclusiv în stimularea și în implicarea în procesele de stabilizare, democratizare; sau în soluționarea conflictelor), în urma **deținerii președinției unora din aceste organisme** și a elaborării agendei de **priorități** a acestora. ● **securizarea frontierelor sale**, România reprezentând**,** alături de alte **atuuri** (stabilitate politică; instituții democratice; respectarea statului de drept și a drepturilor omului) o frontieră sigură în extremitatea estică a Uniunii Europene. ● România este deja un furnizor de securitate pe plan regional. ● sprijinul populației pentru politica de integrare a României în Uniunea Europeană. ● a doua **piață de consum** din Europa Centrală și de Est, după Polonia și o zonă cu mare potențial.	● **discrepanța** dintre poziția geografică favorabilă a României și rolul modest, jucat în sistemul politico-economic european. ● fenomenul de periferizare, după 1989, al României, ca aparținând geopolitic **doar „Balcanilor”** ca zonă de instabilitate politică și supusă conflictelor etnico-religioase, și nu Europei Centrale. Ulterior, în anii ’90, România a fost încadrată în „**Europa de Sud-Est**”, din punct de vedere geopolitic, în ciuda poziției sale geografice majoritar situată în Centrul Europei, ca o acreditare implicită a apartenenței sale geopolitice la „Europa Sudică”, aflată în tranziție spre o societate democratică, dar confruntându-se cu nevoia unor reforme interne și a creărīi unei economii ce piață viabile (în opoziție cu Europa Occidentală, avansată tehnologic și economic). ● caracterul conservator al societății românești ● tendința de „ocolire” a României de către marile axe europene ● dificultățile proceselor de includere în structurile euro-atlantice ● lipsa unei strategii a Occidentului european (dar și a NATO) de implicare în construcția Balcanilor și a spațiului ex-sovietic, în anii ’90, după destrămarea URSS și a sferei sale de influență, ceea ce a plasat România, pentru aproape un deceniu, într-o „zonă gri” a Europei. ● întârzierea elaborării sau lipsa unei viziuni strategice a României pentru dezvoltarea dialogului politic cu „vecinii strategici” (Ucraina, Republica Moldova, Rusia) care să țină cont de necesitatea promovării unui **parteneriat dinamic** cu aceste state, de **întărirea cooperării** în această zonă, în scopul stabilizării și securizării frontierei la UE. ● persistența unor dispute și a unor probleme nerezolvate cu unele state vecine (chestiunea românilor din regiunile istorice și a protejării drepturilor și a identității lor naționale, problema canalului Bîstroe, conflictul transnistrean, problema Insulei Șerpilor și delimitarea zonelor economice exclusive și a platoului continental, dintre România și Ucraina). ● excluderea României la parametrii maximi, a statutului politic de stat **candidat** la integrarea în UE, în sensul consolidării reformelor interne, a îndeplinirii condițiilor impuse de această aderare, pentru o „aderare fără condiționalități”. ● menținerea condiționalităților și riscul de activare a mecanismelor sancționatorii și a clauzelor speciale, cât și menținerea monitorizării stricte a României, de către Comisiei, după aderarea efectivă. ● riscul de apariție a dificultăților de înțelegere între membrii UE, aflați în faze diferite de dezvoltare, cu privire la adoptarea unor reguli comune, într-o Uniune cu peste 27 de state membre. ● nerealizarea unei **strategii viabile**, pe termen mediu, a **imaginii de țară** a României ca stat membru UE, care să schimbe percepțiile negative din unele state UE privind integrarea României în structura europeană.
OPORTUNITĂȚI	**AMENINȚĂRI**

● exercitarea simultană, a dublei calităţi politice de stat membru al UE şi de stat membru NATO, ceea ce va impulsiona România să acţioneze pentru **întărirea coeziunii comunităţii transatlantice**.

● participarea directă, în calitate de stat membru UE, la soluţionarea conflictului transnistrean.

● sprijinirea aspiraţiilor pro-europene ale Republica Moldova, cu care România formează o „comunitate istorică de oameni şi de spiritualitate ortodoxă românească", în vederea integrării în viitor, a Republica Moldova în UE.

● participarea la procesul **decizional** al UE, cu drept de vot.

● participarea la elaborarea normelor **juridice** europene.

● implicarea directă în elaborarea strategiilor şi a liniilor generale de acţiune ale Uniunii Europene, inclusiv a celor privind extinderea UE; politica de vecinătate extinsă a UE; parteneriatul „Euro-Med"; etc.).

● europenizarea şi modernizarea societăţii româneşti, însuşirea şi consolidarea democraţiei, a valorilor politice ale Europei Unite (statul de drept, respectarea drepturilor omului; statutul social) şi crearea unei economii de piaţă funcţionabile, în cadrul pieţei unice europene.

● dobândirea unui statut de partener serios şi credibil, în relaţiile cu UE, cu statele membre.

● creşterea interesului statelor terţe de a stabili sau consolida relaţiile politice, economice cu România, ca stat membru UE şu membru NATO.

● o posibilitate crescută a României de a se implica în stabilizarea, democratizarea altor regiuni de pe glob, sau în gestionarea

● proliferarea ameninţărilor **asimetrice** (crima organizată, terorism internaţional, conflicte infra-regionale etnice sau religioase; traficul cu fiinţe umane, cu droguri şi cu arme; migraţia ilegală) la adresa comunităţii transatlantice şi implicit, cu efecte asupra teritoriului României.

● **riscul de prelungire şi de acutizare a conflictului transnistrean** sau acre-ditarea unei soluţii ce ar duce la **federalizarea Republica Moldova**, cu consecinţe pentru suveranitatea şi integritatea sa teritorială, ce s-ar repercuta negativ asupra şanselor de reuşită a integrării europene a Republica Moldova, pe care România a decis, ca unul din obiectivele sale prioritare în perioada post-aderare, să o sprijine pentru integrarea în UE.

● creşterea ameninţării extremismelor religioase, a curentelor fundamentaliste în Balcani şi în vecinătatea sud-estică a UE, cu efecte la adresa stabilităţii şi securităţii zonelor învecinate ale UE dar şi cu efecte negative asupra securităţii interne a statelor membre UE (prezenţa celulelor teroriste în statele din Europa Vestică).

● riscul de separaţii *de facto* în cadrul instituţiilor UE, între „statele de categoria întâi" (care să monopolizeze procesul decizional european) şi „statele de categoria a doua" (cu un rol decizional formal).

● riscul de sciziune, datorită „noilor veniţi", a Uniunii Europene, între state „pro-europene" (care să continue integrarea în format restrâns) şi „pro-atlantiste" (care să susţină necesitatea menţinerii legăturii transatlantice şi să împiedice apariţia politicii de apărare comună).

● fluxuri migratorii necontrolabile care să slăbească frontiera estică a UE (şi graniţa estică a României) punând o

crizelor şi acţiuni de reconstrucţie post-conflict, prin participarea la misiuni sub egida UE şi NATO în diferite zone de conflict din lume.

● oportunităţi deosebite pentru exercitarea, de către România, a abilităţilor de negociator şi de inter-mediar, în plan internaţional, în relaţiile dintre statele terţe şi statele.

● implicarea activă a României în procesul de soluţionare a chestiunii provinciei Kosovo, într-o modalitate care să asigure stabilitatea provinciei şi a regiunii.

● contribuţii concrete în procesul de cooperare regională; o prezenţă activă în cadrul diverselor organisme regionale: SECI; SEECP; OCEMN).

● implicarea activă în democratizarea şi stabilizarea Balcanilor de Vest şi în sprijinirea aspiraţiilor pro-europene ale statelor din zonă.

● consolidarea prezenţei României în structurile euro-atlantice, prin implicarea directă, ca stat membru, în parteneriatul strategic UE-NATP, deci participarea la un nivel sporit, faţă de situaţia anterioară datei de 1 ian. 2007, la gestionarea crizelor şi prevenirea conflictelor, cât şi la restructurarea perimetrului securitar al Europei.

● strângerea relaţiilor dintre România, după aderare, şi românii de pretutindeni, în special cei din statele UE.

● promovarea identităţii naţionale a românilor din spaţiul UE, dar şi a celor din regiunile istorice, ca părţi integrante ale neamului românesc.

● accesul pe piaţa muncii din statele membre UE.

● stimularea dezvoltării sectorului R&D şi a finanţării

presiune considerabilă asupra acestor graniţe (migraţia dinspre spaţiul ex-sovietic; din Turcia şi zona Orientului Mijlociu).

● emigraţia elitelor intelectuale, a tinerilor români spre statele dezvoltate, din Vestul Uniunii Europene, dar şi spre state terţe (SUA) cu un impact negativ asupra dezvoltării viitoare a ţării, asupra competitivităţii sale, în special în sensul Agendei Lisabona.

● riscul de acreditare, în viitor, a modelului „Europei **cu mai multe viteze**", în care România să nu fie în măsură să îndeplinească condiţiile pentru a participa la formele de integrare accelerată a Europei, îndepărtându-se implicit, de marile decizii cu privire la „soarta Europei".

● riscuri derivate **din apartenenţa la UE** şi deci, depinzând de evoluţia acesteia, inclusiv ca actor politic credibil, coerent, pe scena internaţională (vulnerabilitatea UE în panul PESC, Uniunea neavând o voce unitară în relaţiile cu terţii; **dependenţa energetică** crescută a statelor UE de resursele aflate în regiuni exterioare teritoriului Uniunii, precum Orientul Mijlociu, Caucaz; criza legitimităţii democratice a UE, prin adâncirea prăpastiei în materie de comunicare şi participare la decizie, dintre cetăţenii europeni şi instituţiile UE, cu efecte asupra funcţionării eficiente şi democratice a Uniunii; „pauza de reflecţie" în care se află blocată Uniunea, după eşecul din 2005 al tratatului constituţional, care ar putea să întârzie şi după 1009 adoptarea unui proiect de Constituţie Europeană; o funcţionare greoaie, complicată şi ineficientă a unei Uniuni cu 27 de membri, pe baza tratatelor în vigoare, fără şansa unei reforme instituţionale veritabile; o extindere a UE peste

bugetare şi europene a acestuia, pentru alinierea la standardele Agendei Lisabona. ● contribuţii concrete la implementarea „**spaţiului de libertate, securitate şi justiţie”** al UE, pe teritoriul României (inclusiv dezvoltarea cooperării vamale, poliţieneşti şi judiciare cu state din UE; schimburi de experienţă în acest domeniu, cu statele UE). ● consolidarea relaţiilor de cooperare şi de bună-vecinătate cu statele vecine României care sunt membre UE (Ungaria, Bulgaria) cât şi cu state din „vecinătatea UE” (Rusia, Republica Moldova, Ucraina). ● participarea României, cu misiuni proprii, în cadrul laturii PESA, ca parte integrantă a PESC. ● valorificarea poziţiei României, de stat riveran la Marea Neagră, inclusiv în domeniul energetic. ● valorificarea poziţiei României, de stat danubian, în special în sectorul comercial „infra-UE”. ● o implicare sporită în stabilizarea şi democratizarea regiunii Mării Negre. ● contribuţia în cadrul UE pentru elaborarea unei politici **energetice** comune şi a reducerii dependenţei energetice a UE şi a României. ● dezvoltarea infrastructurii energetice şi de transport, precum şi creşterea importanţei economice a porturilor de la Marea Neagră (portul Constanţa), în traseele energetice dar şi în schimburile comerciale din interiorul UE. ● creşterea vizibilităţii României, ca actor politic, pe scena internaţională. ● o prezenţă sporită a României în zona Caucazului de Sud, prin	limitele sale de absorbţie, fără a fi dublată de o reformă instituţională adecvată; apariţia unor focare de terorism în interiorul UE, care ar duce la „import de instabilitate şi teroare”; intoleranţa socială, prezentă în unele state UE, cu privire la imigranţii din statele non-integrate, care înregistrează valori ridicate în Vestul Europei). ● riscul de apariţie a unei discrepanţe majore între armonizarea legislativă în materie economică, obiectivul stabilităţii preţurilor în conformitate cu prevederile tratatului de aderare şi al protocolului privind SEBC şi BCE şi, pe de altă parte, lipsa capacităţii concrete de trecere la moneda „euro”, ceea ce ar duce la imposibilitatea de realizare a obligaţiilor asumate ca stat doritor să adere la „zona euro”. ● diminuarea euro-entuziasmului în rândul populaţiei din România dar şi generalizarea euro-pesimismului în cadrul statelor UE, ceea ce ar duce la o lipsă de viziune strategică privind viitorul Europei Unite. ● creşterea preţurilor la energie, în domeniul imobiliar sau în alte domenii esenţiale ale politicii interne, ceea ce va alimenta nemulţumirile populaţiei legate de costurile integrării în UE. ● lipsa unei strategii a UE faţă de regiunea Mării Negre, pentru stabilizarea şi democratizarea acesteia, inclusiv pentru găsirea unei soluţii la dependenţa energetică a Uniunii Europene şi a României. ● prelungirea şi extinderea instabilităţii politice din Balcani; imposibilitatea găsirii unei soluţii viabile pentru provincia Kosovo, ceea ce ar duce la tensionarea zonei şi la vulnerabilitatea frontierei vestico-balcanice a Uniunii. ● nesoluţionarea diferendului
dezvoltarea relaţiilor cu state din această zonă şi prin încurajarea aspiraţiilor pro-europene ale acestora.	Canalului Bîstroe şi pătrunderea strategică şi necontrolată a unui stat terţ în apele Dunării, ca teritoriu al Uniunii Europene.

Pe baza acestei analize SWOT, prezenta strategie se va baza pe: **minimizarea** riscurilor care **afectează direct** România **imediat** după data aderării (1 ianuarie 2007), de exemplu indicând ca obiectiv prioritar, îndeplinirea condiţionalităţilor impuse României prin tratatul de aderare şi prin Raportul de Monitorizare al Comisiei Europene (riscul fiind, în acest caz, activarea mecanismelor sancţionatorii şi a clauzelor speciale la care fac trimitere aceste documente). De asemenea, se impune o contribuţie activă, în perioada post-aderare 2007-2009, a României, în direcţia diminuării şi înlăturării riscurilor şi ameninţărilor la adresa stabilităţii şi securităţii **regionale** (zona Balcanilor de Vest; Transnistria), în scopul asigurării securizării frontierelor Uniunii Europene şi a creării „inelului de prieteni” menţionat în politicile de vecinătate ale UE.

În parale cu aceasta, se va urmări o conexare a **punctelor forte** (în special, o valorificare la parametrii maximi, a poziţiei geopolitice şi geostrategice a României, de stat situat în mare parte, în Centrul Europei; de stat pontic şi de stat danubian; de stat membru al comunităţii transatlantice, furnizor de securitate şi promotor al democraţiei, statului de drept şi respectării drepturilor omului) cu **oportunităţile** deosebite pe care le oferă aderarea la Uniunea Europeană (de la implicarea activă în procesul de stabilizare şi democratizare a **Balcanilor**, la **un statut de membru activ, credibil, serios** în cadrul parteneriatelor UE - NATO, în relaţiile UE şi cu instituţiile UE).

IV. O perspectivă personală asupra obiectivelor strategice ale politicii externe a României în perioada post-aderare (2007-2009)

În urma analizei SWOT a poziţiei României în relaţia cu Uniunea Europeană, având în vedere noua calitate politică dobândită de România la 1 Ianuarie 2007, se desprind o serie de obiective strategice, atât unele **generale**, răspunzând acelor interese naţionale majore care presupun o **continuitate** a politicii externe româneşti şi după aderarea la Uniune, cât şi obiective **specifice**, privind necesitatea de **valorificare a noului statut politic** de către România şi iniţierea unor **tipuri de relaţii politice**, economice, culturale distincte, atât cu statele membre UE cât şi cu state terţe.

Obiective strategice generale

În perioada 2007-2009, ca stat membru al Uniunii Europene, România va urmări îndeplinirea obiectivului unei **participări active** la **procesele decizionale din cadrul Uniunii Europene**, atât în ceea ce priveşte **elaborarea legislaţiei comunitare, cât şi în formularea liniilor strategice şi orientările generale ale Uniunii Europene în cadrul Consiliului European**. De asemenea, România se va consulta permanent cu celelalte state membre UE în formularea şi adoptarea poziţiilor şi acţiunilor sale de politică externă, astfel încât să se asigure complementaritatea cu politica externă şi de securitate comună.

Încă din perioada anterioară aderării la Uniunea Europeană, România s-a preocupat să îşi alinieze poziţiile, acţiunile şi deciziile în materie de politică externă, conform strategiilor europene elaborate de instituţiile UE, urmărind permanent realizarea unei orientări politice spre Vest, inclusiv sub aspectul însuşirii valorilor comunităţii occidentale precum statul de drept, democraţia, respectarea drepturilor fundamentale ale omului. De la semnarea tratatului său de aderare, la Luxemburg, pe data de 25 aprilie 2005, România a participat activ în noua sa calitate de **observator**, la procesul decizional din cadrul UE, implicându-se *de facto* în **luarea deciziilor** la nivelul tuturor instituţiilor UE: Parlamentul European, în cadrul căruia a deţinut 35 de locuri de **observatori;** Consiliul UE şi grupurile de lucru ale acestuia; comitetele şi grupurile de lucru ale Comisiei Europene; Comitetul Regiunilor; Comitetul Economic şi Social. Acest statut de **observator activ** din perioada **premergătoare** obţinerii statutului de **stat membru UE** a permis României **să îşi exprime poziţia** faţă de iniţiativele prezentate în aceste instituţii şi organe ale UE, pe durata întregului proces de dezbatere a acestora.

Obţinerea statutului de „**membru UE**" la 1 ianuarie 2007 semnifică pentru România **continuarea implicării sale active** în toate procesele decizionale din cadrul instituţiilor şi organelor UE, pentru atingerea obiectivelor sale **specifice** de politică externă şi pentru satisfacerea intereselor sale naţionale. În plus, în virtutea noii sale calităţi politice, România **îşi va folosi drepturile de vot** în cadrul Consiliului Uniunii Europene şi în cadrul Parlamentului European, în scopul consolidării şi al promovării poziţiilor de interes naţional, cu asigurarea unei participări active la **definirea unei identităţi europene**.

În acest context, unul din obiectivele prezentei strategii se referă la **îmbunătăţirea capacităţii administraţiei publice naţionale, de conectare instituţională la mecanismele comunitare decizionale**, în scopul de a îşi însuşi procedurile de lucru, atât la nivel formal cât şi la cel informal, cât şi cultura instituţională comunitară, precum şi de a identifica subiectele de interes strategic pentru România, printre subiectele luate în discuţie în cadrul acestor instituţii şi organe UE. Un alt obiectiv strategic priveşte necesitatea **implementării în cel mai scurt timp, a Sistemului naţional de coordonare a procesului de luare a deciziilor şi de adoptare a poziţiilor României în domeniul afacerilor europene**, mecanism menit să asigure coerenţa poziţiilor naţionale ce vor fi prezentate în cadrul Consiliului UE.

Uniunea Europeană nu înseamnă însă doar latura **interguvernamentală** ci prezintă şi o dimensiune **specifică europeană**, menită să consolideze legitimitatea sa **democratică**, implicând într-o manieră sporită, cetăţenii europeni, prin intermediul Parlamentului European, în procesul decizional din cadrul UE. În acest context, în scopul creşterii **transparenţei** acestui proces decizional şi al **întăririi legitimităţii democratice a Uniunii**, România va urmări realizarea unor **forme consolidate de cooperare inter-parlamentară, care să asocieze într-un dialog politic extins, parlamentari din statele membre UE, parlamentari români şi euro-parlamentari**.

În al doilea rând, se va urmări **o creştere a prezenţei Parlamentului României în cadrul proceselor decizionale europene**, nu doar la nivel de **informare** asupra evoluţiei subiectelor dezbătute în cadrul instituţiilor UE sau a poziţiilor prezentate de România în domeniul afacerilor europene, ci şi la nivel de **implicare efectivă** a acestei instituţii politice reprezentând voinţa cetăţenilor români, în procesul decizional european. În paralel cu acest lucru, România va urmări o deschidere a procesului decizional european către Parlamentul român, **în scopul consultării şi al implementării unor mecanisme de cooperare interinstituţională cu Parlamentul European** şi în special, crearea de comisii parlamentare **mixte**, la care să participe atât euro-parlamentari cât şi parlamentari din statele membre UE. Deşi este o strategie de politică externă, prezenta strategie nu se limitează doar a menţiona obiective formulate pentru a fi îndeplinite doar de autorităţile guvernamentale naţionale abilitate în acest sens, ci presupune *ab initio* o **colaborare a tuturor instituţiilor politice (guvern, parlament, preşedinte) în scopul atingerii acestor obiective strategice**.

Pentru România, **trecerea de la statutul de „stat candidat" şi ulterior, cel de „stat în curs de aderare", la statutul de membru cu drepturi depline** al Uniunii Europene presupune şi **asumarea** acestei noi calităţi politice, nu doar prin participarea la elaborarea legislaţiei europene ci şi prin **asocierea la orientările generale şi liniile generale de politică ale Uniunii** (Programul Haga, Strategia Lisabona). De altfel, România a urmărit încă din perioada pre-aderare, îndeplinirea obiectivului de **asumare** a statutului de **observator** la activitatea instituţiilor UE, incluzând **alinierea poziţiilor şi a strategiilor sale** la politicile având importanţă majoră pentru Uniune. După 1 ianuarie 2007, în noua sa calitate, România **va continua să**

urmărească armonizarea politicilor sale referitoare la competitivitatea economică, ocuparea forţei de muncă şi protecţia mediului, cu obiectivele strategiei Lisabona. De asemenea, România urmăreşte o **recuperare a decalajului faţă de celelalte state membre UE**, în ceea ce priveşte implementarea efectivă a măsurilor stabilite prin „Programul Haga", adoptat de Consiliul European în decembrie 2004. Faţă de acest Program, care vizează priorităţile Uniunii în domeniul justiţiei şi al afacerilor interne, mai precis în ceea ce priveşte problematica migraţiei, combaterea crimei organizate şi a terorismului, precum cooperarea judiciară în materie penală, România, care a participat ca **observator** activ la acest Program încă din perioada pre-aderare, va urmări **dezvoltarea şi consolidarea**, în calitate de stat **membru** UE, a tuturor formelor de cooperare din cadrul Programului.

Obiectivele generale ale politicii externe româneşti în perioada 2007-2009 sunt în concordanţă cu prevederile din Programul de Guvernare formulat pentru 2005-2008, prevederi referitoare la politica externă **în sens larg** şi au în vedere dezvoltarea relaţiilor bilaterale şi multilaterale, în special cu **statele membre UE** şi cu statele situate **în „vecinătatea estică" a UE**; crearea formelor de **cooperare regională** şi promovarea **bunei vecinătăţi** atât între România şi statele vecine membre UE (Bulgaria, Ungaria) cât şi între România şi statele vecine terţe (Republica Moldova, Rusia, Ucraina); orientarea diplomaţiei parlamentare, a diplomaţiei economice şi a diplomaţiei culturale româneşti în direcţia consolidării statutului de „**stat credibil**" pentru România **în cadrul UE**, a promovării unui rol de **partener serios** pentru România ca stat membru UE în relaţiile cu **statele terţe şi cu organismele regionale şi internaţionale**; folosirea mecanismelor de cooperare multilaterală, inclusiv a organizaţiilor internaţionale în care România este membră, pentru acreditarea unei poziţii diplomatice de „**stat intermediar**" între Uniune şi statele UE, pe de-o parte şi state terţe, pe de altă parte; promovarea **identităţii naţionale şi culturale româneşti în relaţiile cu românii de pretutindeni; consolidarea** acestor relaţii, din perspectiva noului statut politic al României.

Alte obiective generale ale prezentei strategii vizează: îmbunătăţirea capacităţii României de a-şi **asuma obligaţiile** şi de a îşi **exercita drepturile** derivate din calitatea de **membru UE,** inclusiv în ceea ce priveşte **capacitatea de aderare la uniunea economică şi monetară**; consolidarea **statului de drept** şi a **funcţionării democratice** a instituţiilor politice; crearea unei **economii de piaţă funcţionale** şi a unei **capacităţi sporite de a face faţă presiunilor concurenţiale şi forţelor pieţei unice**; consolidarea statutului României ca actor regional dar şi la **nivel internaţional**, în ceea ce priveşte **domeniile securităţii şi a stabilităţii**.

De asemenea, **obiectivele generale** ale politicii externe **post-aderare** româneşti sunt formulate din perspectiva Strategiei de Securitate Naţională a României (2006), vizând realizarea obiectivelor securităţii naţionale printr-o **diplomaţie activă, creativă şi pragmatică**, preocupată să **promoveze interesele naţionale ale României** în cadrul Uniunii Europene şi în relaţiile cu statele membre UE; să menţină şi să creeze **parteneriate şi alianţe strategice** cu state din cadrul UE cât şi cu state din afara Uniunii; să valorifice poziţia României de stat membru UE cât şi politicile UE pentru reluarea şi consolidarea relaţiilor cu statele din Orientul Mijlociu, din Asia şi din Africa; să promoveze în noua calitate a României, **buna-vecinătate şi cooperarea regională**, inclusiv implicarea activă în **gestionarea şi dezamorsarea situaţiilor conflictuale**, în special a celor din vecinătatea României; să se preocupe pentru consolidarea legalităţii internaţionale într-un **cadru multilateral eficace**, însă urmărind **compatibilitatea** cu liniile strategice ale **politicii externe şi de securitate comună, din cadrul UE.**

Prin aceste obiective strategice România înţelege să **îşi asume activ** în cadrul UE şi în relaţiile sale cu statele terţe sau cu organizaţii regionale ori internaţionale, vocaţia sa de „**furnizor de securitate**" la nivel regional dar şi global, precum şi statutul de **stat credibil** în cadrul UE.

Obiective strategice specifice

Participarea activă a României în noua sa calitate politică, la cele două dimensiuni-cheie ale construcţiei europene şi anume **integrarea în Uniune** şi **extinderea Uniunii** presupune formularea a două seturi de obiective strategice specifice.

1. Obiective strategice specifice vizând *integrarea* României în Uniunea Europeană

Acest tip de obiective vizează **asigurarea unei participări creative, dinamice şi pragmatice a României la procesul decizional european vizând formularea politicilor şi a strategiilor de integrare** ale Uniunii Europene. În acest sens, România va urmări:

- o contribuţie activă în cadrul instituţiilor UE, privind **viitorul Europei**, prin sprijinirea **proiectului unei „federaţii a statelor naţiune"** formulă menită să asigure **utilizarea metodei comunitare** şi **continuarea integrării** europene, cu **respectarea suveranităţii** statelor membre şi totodată, cu folosirea **metodei interguvernamentale de cooperare** în cadrul Uniunii;
- organizarea unei serii de **dezbateri publice la nivel naţional** menite să abordeze pragmatic ce presupune calitatea de stat membru UE a României, cu toate drepturile şi obligaţiile care decurg de aici;

- contribuția activă la **depăşirea „perioadei de reflecție**” în care se află Uniunea Europeană după respingerea tratatului constituțional în urma referendumurilor organizate în Franța şi Olanda (2005);

- contribuția activă a României la concretizarea conceptelor „**democrației europene**”, a **spațiului public european**” şi a „**identității europene**”;

- câştigarea unei **vizibilități sporite în relațiile cu statele membre UE** în procesele decizionale europene, prin inițierea unor proiecte, linii strategice, planuri de acțiune, programe de promovare a interesului european şi de aprofundare a integrării europene;

- crearea unui **statut politic credibil şi solid** în raporturile **cu instituțiile UE** (în special cu Parlamentul European sau Comisia Europeană);

- valorificarea **portofoliului „multilingvism**” deținut actualmente de comisarul european având cetățenie română, în sensul transformării sale progresive într-un „**portofoliu-cheie**”, de **interes major pentru avansarea procesului de integrare europeană**;

- o contribuție activă în direcția **consolidării şi a extinderii drepturilor derivate din „cetățenia europeană**”, precum şi în ceea ce priveşte **legitimitatea democratică a Uniunii Europene**, prin propunerea unor **programe** menite să promoveze o relație **transparentă** între Uniune şi cetățenii europeni, cât să vizeze şi crearea **mecanismelor concrete de implicare efectivă a cetățenilor europeni** în procesul decizional european (contribuții la combaterea deficitului democratic);

- construirea progresivă a **identității europene a României**, prin dezbaterea publică a unei dimensiuni **europene** şi adăugarea sa la majoritatea politicilor naționale;

- **evitarea declanşării pachetelor de mecanisme sancționatorii** prevăzute în acquis-ul comunitar, în tratatul de aderare sau în rapoartele de monitorizare ale Comisiei, privitoare la România, în scopul creării şi consolidării statutului de stat membru **credibil politic,** din cadrul UE;

- promovarea unei linii diplomatice **ofensive în relațiile cu statele membre UE**, linie care, plecând de la necesitatea **respectării principiului non-discriminării şi al egalității între statele membre**, să se preocupe de protejarea drepturilor cetățenilor români în cadrul politicii europene de imigrație, ocupare a forței de muncă, investiții şi concurență; azil;

- folosirea **mecanismelor cooperărilor întărite în cadrul UE**, în scopul promovării atât a **obiectivelor strategice** ale României; a consolidării relațiilor **cu statele UE**, pentru dezvoltarea **laturii europene** a politicilor naționale dar şi pentru **continuarea integrării europene**;

- aplicarea principiului **subsidiarității,** cu respectarea interesului național **de asigurare** a suveranității, integrității teritoriale precum şi respectarea caracterelor de **stat național unitar,** consacrate la nivel constituțional;

- sprijinirea unei **reforme instituționale la nivelul UE,** în care **rolul statelor mici şi mijlocii** să fie unul deloc de neglijat; preocuparea pentru **evitarea creării** în cadrul instituțiilor şi organelor UE a unor mecanisme decizionale sau de cooperare **discriminatorii** între statele UE, care să afecteze principiul egalității suverane a statelor;

- o poziționare **flexibilă** în cadrul Uniunii Europene în ipoteza **creării mai multor „nuclee**” pe diferite criterii (Germania-Franța-Benelux; Spania-Portugalia; Marea Britanie - statele intrate în UE în 2004, având o orientare pro-atlantistă), conform căreia România să se comporte ca un liant între diferitele „nuclee” ale Uniunii şi restul statelor UE, precum şi între acestea şi statele terțe;

- contribuții concrete în **extinderea** aplicării metodei **comunitare** şi la alte politici în prezent aflate în domeniul „politicilor **concurente**”;

- contribuție activă la conturarea şi implementarea **principalelor politici ale UE** (energie, securitate, mediu, extindere etc.), din perspectiva urmăririi atingerii obiectivelor strategice naționale;

- pregătirea aderării la „**zona Euro**”, după 2015;

- susținerea unor **dezbateri publice** la nivel european, cu participarea instituțiilor UE, **asupra modelului cultural al viitoarei** Europe, în special asupra raportului între principiul laicității şi religie, în cadrul UE;

- promovarea unei viziuni strategice referitoare la modalitățile de **funcționare eficace şi democratice ale instituțiilor UE,** într-o Uniune cu 27 de membri (reforma instituțională europeană);

- propunerea unor politici europene în materie de „**protecție a mediului**” care să creeze un „**spațiu european**” în această privință, circumscris obiectivului unional de protecție şi ameliorare a calității mediului; susținerea unor reguli internaționale de respectare a mediului (**UE - state terțe**), inclusiv semnarea protocolului de la Kyoto de către state terțe, prin evidențierea dimensiunii **globale** a politicii europene a protecției mediului;

- propunerea **acordării**, prin prevedere expresă în tratatele ulterioare celui de la Nisa, a **personalității juridice Uniunii Europene** pentru îmbunătățirea credibilității sale pe plan extern, în relație cu statele membre, cât şi pentru continuarea procesului de integrare europeană într-un format de 27 de membri;

- impulsionarea procesului decizional european în direcția acordării unui caracter juridic **obligatoriu pentru Carta Drepturilor fundamentale**,

anexată tratatului de la Nisa şi al complementarităţii dintre sistemele naţionale în materie de protecţie ale drepturilor omului, din statele membre **cu sistemul CEDO** (inclusiv crearea unei „**politici** UE" în domeniul protecţiei drepturilor omului, cu posibilitatea pentru cetăţenii UE, de invocare a drepturilor derivate din cetăţenia europeană în faţa instanţei de la Strasbourg din sistemul CEDO);

- contribuţia concretă la elaborarea **unui plan de acţiune comună al statelor membre UE**, în cadrul Consiliului European şi al Consiliului de Miniştri, în **domeniul energiei** şi impulsionarea elaborării unei **politici energetice comune pentru Europa**, care ar putea duce la **o politică efectiv comunitară**, bazată pe trei obiective menţionate în Concluziile Preşedinţiei UE din 23-24 martie 2006: securitatea livrărilor; competitivitatea; protecţia mediului;

- impulsionarea creării unei **pieţe comune a energiei** pentru statele membre UE, eventual ca o parte a strategiei europene de **dezvoltare economică**, strâns legată de politica europeană de **protecţie a mediului** şi de politicile **de ocupare a forţei de muncă**, de politica de dezvoltare regională şi de politica transporturilor;

- promovarea zonei Mării Negre **ca un punct central de interes strategic** pentru statele UE şi pentru Uniune ca atare, în elaborarea **politicii energetice comune**, a **pieţei comune a energiei** şi pentru **iniţierea unei reţele de parteneriate strategice şi de trilaterale regionale între UE ca atare şi statele de la Marea Neagră**, în scopul facilitării îndeplinirii obiectivelor de mai sus;

- contribuţia activă la accelerarea **dezvoltării cooperării regionale energetice în cadrul UE**, menite a duce la facilitarea **integrării progresive a pieţelor regionale într-o viitoarea piaţă internă a UE**; în acest context, promovarea unui rol-cheie pentru România, ca stat membru UE şi stat riveran la Marea Neagră, deci ca stat „**intermediar**" între statele UE şi statele terţe riverane la Marea Neagră (inclusiv prin **iniţierea primelor societăţi comerciale europene** în domeniul **energetic,** constituite exclusiv pe un regim juridic de drept **comunitar european** şi nu pe drept naţional);

- contribuţia activă la dezvoltarea unei **strategii UE pe termen mediu pentru combaterea schimbărilor climatice**, pe baza concluziilor Preşedinţiei UE 23-24 martie 2006 şi a orientărilor generale ale Consiliului European care vor fi elaborate ulterior;

- acordarea unei atenţii speciale sectorului naţional R&D şi participarea activă, cu proiecte şi invenţii tehnologice şi ştiinţifice la implementarea şi dezvoltarea unei **politici europene comune în domeniul cercetării şi dezvoltării în cadrul UE**, inclusiv impulsionarea creării unei **comunităţi academice europene integrate;**

- promovarea unei **strategii naţionale de valorificare a resurselor umane**, prin politici de formare a elitelor intelectuale în universităţile **din statele UE**, prin crearea unor **universităţi europene** (profilate pe afaceri europene; drept comercial; identitate şi cultură europeană) şi susţinerea **implicării** acestor noi elite româneşti **în procesul constituirii unui lobby** pentru politicile **europene** ale României din cadrul UE (obiectiv general care depăşeşte orizontul de timp 2007-2009).

2. Obiective strategice specifice ale României, vizând *extinderea şi politica externă a Uniunii Europene*

Acest tip de obiective se referă la poziţia României în raport cu extinderile UE care ar putea avea loc după 2007, referitor la Balcanii de Vest şi nu numai (state din spaţiul ex-sovietic, precum Republica Moldova, Ucraina, Georgia intenţionând să îşi elaboreze o orientare pro-europeană, în sensul integrării, într-un viitor nu prea îndepărtat, în Uniunea Europeană). De asemenea, o atenţie deosebită, în afară de iniţierea unor parteneriate privilegiate cu **state prioritare** pentru România în perioada post-aderare, precum Republica Moldova şi Ucraina, va fi acordată Turciei, ţară pe care Uniunea Europeană a considerat-o a fi „stat **candidat destinat să se alăture** Uniunii", în urma Consiliului European de la Helsinki din 10-11 decembrie 1999. De asemenea, în 17 dec.2004, Consiliul European a luat decizia de a **începe negocierile de aderare** cu Turcia în octombrie 2005.

În acest context, în perioada 2007-2009, în temeiul calităţii sale de stat membru într-o Uniune funcţionând într-un format de 27 de membri, România va urmări îndeplinirea următoarelor obiective strategice:

- susţinerea **eforturilor de aderare** la UE a Republicii Moldova şi sprijinirea deplină a acestei ţări caracterizate de existenţa legăturilor istorice, culturale şi naţionale cu România, pentru a deveni cât mai curând, în mod oficial, „un stat **candidat**" la integrarea în UE.

- dezvoltarea unui **parteneriat european privilegiat** cu Republica Moldova care, în virtutea principiului „aceeaşi naţiune, două state", să poată participa, **pe lângă România**, ca **observator special** la procesele decizionale europene.

- promovarea **unor forme de cooperare şi parteneriate speciale** între **statele membre UE** şi state **candidate** la integrarea europeană, care **au intenţia să adere** la UE sau care au aspiraţii pro-europene clare (Turcia, Croaţia, Ucraina, Georgia, Macedonia);

- promovarea, în cadrul UE, cât şi în alte foruri europene de cooperare multilaterală, a variantei **deschiderii structurilor Uniunii Europene pentru noi extinderi**, în special **realizarea de lobby** pentru integrarea cât mai curând a Republicii Moldova în UE şi stimularea, prin instrumente

specifice (inclusiv inițierea unor programe de dezvoltare, fonduri speciale de pre-aderare) a laturii europene a politicii Republicii Moldova;

- implicarea **activă**, în cadrul parteneriatului pro-european România - Republica Moldova, în **soluționarea conflictului transnistrean** şi în furnizarea de stabilitate şi democrație în zonă;

- **sprijinirea partidelor pro-europene din cadrul Republicii Moldova**, în paralel cu **dinamizarea relațiilor cu românii din acest teritoriu**, inclusiv prin formarea şi promovarea elitelor intelectuale din Republica Moldova în direcția orientării pro-europene a țării dar şi printr-o politică activă de sprijinire a învățământului şi a culturii româneşti, a identității naționale române a acestora, ca parte integrantă a identității europene;

- inițierea **unor politici de sprijinire activă a românilor din regiunile istorice** Valea Timocului, Bucovina, Ținutul Herței, Banatul Sârbesc, Basarabia) şi a altor comunități de români din statele **vecine**, în direcția promovării identității naționale şi a facilitării accesului lor la cultura, învățământul, sistemul de sănătate sau de asigurări sociale din țara de origine. Desfăşurarea de lobby în cadrul UE pentru atingerea acestui obiectiv în **cadrul politicilor europene de protecție a minorităților** dar şi prin stimularea parteneriatelor **pro-europene** cu statele din care aceste comunități româneşti fac parte în prezent;

- elaborarea unei **strategii speciale** de politică externă a României pentru relația cu românii de pretutindeni, ale cărei direcții de acțiune să fie aplicate în special în raporturile cu statele membre UE

- contribuția activă la formarea unei „**diplomații a UE**" şi impulsionarea creerii unui **Minister al Afacerilor Externe al UE,** folosind mecanismul cooperării întărite (**în cadrul UE**), la care ulterior, vor putea adera şi alte state UE (în ipoteza în care, până în 2009, nu s-ar elabora un nou tratat internațional sau constituțional); inițierea unui **set de priorități pentru politica externă şi de securitate comună a UE**, pentru perioada 2007-2009.

- promovarea unui **raport de „complementaritate întărită" între obligațiile ca stat membru NATO şi cele de stat membru UE**, pentru consolidarea relațiilor din cadrul statelor comunității transatlantice;

- susținerea **extinderii UE către statele din Balcanii de Vest** (Croația, Macedonia); oferirea de expertiză şi experiență în domeniul procesului de aderare şi de negociere, cât şi de consolidare a democrației acestor state; implicarea lor în „**trilaterale pro-europene"** la care să participe, alături de România, un stat candidat sau un stat care intenționează să adere la UE şi, pe de altă parte, **un alt stat UE;**

- consolidarea **rolului României, de „punte" între Uniunea Europeană şi statele din zona Orientului Mijlociu**; crearea unei **rețele de trilaterale între state UE şi statele din această zonă**, folosind ca **pilon Parteneriatul Euro-Mediteranean;**

- inițierea şi impulsionarea adoptării (prin crearea **Marii Trilaterale Energetice**, cu două state fondatoare ale UE, Franța şi Germania) unei **strategii de implicare a UE la Marea Neagră** şi folosirea acestei Trilaterale pentru a forma Spațiul Strategic Energetic European;

- inițierea unei **strategii de extindere economică a UE**, prin impulsionarea relațiilor de cooperare a Uniunii Europene în materie energetică şi nu numai, cu statele OCEMN (**formarea Spațiului Extins Economic European**);

- dezvoltarea unei **noi relații cu Rusia, în noua poziție a României de „stat de graniță**" al Alianței Nord-Atlantice şi UE: consolidarea principiului bunei vecinătăți şi crearea de **euro-regiuni de dezvoltare** cu zone din Republica Moldova, Ucraina şi Rusia, prin care zona să se stabilizeze cultural, economic şi politic iar „granițele" să devină un concept **flexibil**, deschis inițiativelor de cooperare regională şi transfrontalieră, nu o nouă Cortină de Fier a Europei;

- acordarea **sprijinului politic Turciei pentru integrarea în UE** dar şi oferirea de experiență în domeniul consolidării democrației, respectării drepturilor omului şi în special, realizarea de schimburi de experiență privind regimul juridic al protecției persoanelor aparținând minorităților naționale în cele două țări; **utilizarea relației politice cu Turcia ca un pilon în strategia României pentru dezvoltarea relațiilor cu statele arabe**;

- contribuția activă la **consolidarea „grupului noilor veniți**", cuprinzând statele membre UE intrate la data de 1 mai 2004; identificarea unor **interese comune în cadrul UE pentru aceste state** şi consolidarea **coeziunii grupului** prin utilizarea mecanismului „**cooperărilor întărite**", inclusiv în îndeplinirea obiectivului de creare a unei **piețe comune a energiei** sau a unei **armonizări a politicilor energetice naționale ale acestor state;**

- obținerea, în cadrul instituțiilor politice majore ale UE, a respectării de către **statele vecine** ale României, a unei legislații în materia drepturilor minorităților naționale, cel puțin la fel de **permisivă** precum cea românească în privința minorităților naționale conlocuitoare. Inițierea unui „**Hexagon european al drepturilor omului**", la care să participe România, Ungaria, Republica Moldova, Ucraina, Bulgaria, Serbia, **formațiune de cooperare multilaterală** având ca participanți atât state membre UE cât şi state cu orientare pro-europeană sau state pe care România să le sprijine activ pe

calea integrării europene (Serbia) stimulându-le dimensiunea europeană (instaurarea unui stat de drept; consolidarea instituțiilor democratice; stabilitate; economie de piață funcțională).

- inițierea unei **rețele de axe strategice** de politică externă, menite să ducă la implicarea activă a României în **dubla sa calitate**, de stat membru Alianța Nord-Atlantică și de stat membru UE, în diferite zone ale lumii;

- în acest sens, va fi activată şi axa latină Paris-Madrid-Lisabona-Bucureşti, care poate duce atât la consolidarea nucleului latin al UE cât şi la dezvoltarea şi extinderea relațiilor României cu state din **America Latină, zonă a marilor oportunități de investiții pentru UE în ansamblul său;**

- inițierea de către România, a unui **proiect privind o „nouă politică europeană a vecinătății"** menită să creeze un cadru consolidat de dezvoltare economică pentru Republica Moldova, printr-un **parteneriat UE - Republica Moldova;**

- participarea României la **toate** mecanismele de **extindere** ale Uniunii Europene, dar şi la cele vizând forme de **cooperare cu statele terțe** (în special, cu statele arabe);

- inițierea, sprijinirea şi impulsionarea **dezvoltării unui parteneriat strategic UE-Rusia**, cu o latură prioritară în dezvolterea **unui cadru comun de reglementare în domeniul energetic între UE-Rusia**, în scopul implicării Rusiei în multiple mecanisme de **dezvoltare regională** bazate pe încredere reciprocă, pe un climat stabil al investițiilor în ambele zone.

- propunerea, de către România, a creării unei **burse europene pentru piața energetică**, în scopul echilibrării, asigurării transparenței, sprijinirii şi competitivității unei **politici comune europene a energiei**.

- propunerea, de către România, a formării, până în 2009, a „**diplomației energetice a UE**", orientată spre construirea unei politici energetice comune, a unei piețe interne a energiei şi spre construirea de parteneriate strategice cu statele „din zonele energetice cheie" pentru interesul energetic al UE (Orientul Mijlociu, Caucaz, Marea Neagră).

- realizarea unei relații politice **stabile** şi de **complementaritate** cu toate „**statele de graniță**" ale UE, în scopul evitării unor **relații concurențiale între aceste state membre UE**, care să ducă la sciziuni politice sau discriminări în cadrul proceselor decizionale ale Uniunii Europene.

- oprirea lucrărilor realizate de Ucraina la **Canalul Bîstroe**; obținerea respectării de către **Ucraina**, ca stat cu orientare pro-europeană, a statutului juridic **nou** al **Deltei Dunării**, de „**patrimoniu natural european**" şi de **parte a teritoriului ocrotit de legislația UE**.

- valorificarea poziției de „stat riveran al Dunării; dezvoltarea unui **statut juridic special** pentru Dunăre, fluviu **european** şi principal culoar comercială, cât şi **impulsionarea dezvoltării**, prin inițierea de proiecte concrete în cadrul instituțiilor UE (Consiliile) a **porturilor de la Marea Neagră (Constanța, Mangalia, Agigea, Sulina)**;

- valorificarea **legăturilor comerciale între Vestul** Europei (realizată prin canalele Rhin-Main-Dunăre) şi **Dunăre-Marea Neagră, între Marea Nordului şi Marea Neagră**, printr-o strategie de punere în evidență a rolului României de „**poartă comercială sud-estică**" a Uniunii Europene;

- inițierea unui **parteneriat strategic** cu Georgia, stat a cărui orientare pro-europeană, trebuie susținută şi consolidată, de parteneriat, de sprijinire a înaintării în viitor, a candidaturii Georgiei la aderarea în UE; parteneriatul va avea şi o latură de cooperare în domeniul **energetic** (aspecte privind prelucrarea petrolului caspic; depozitarea şi transportarea sa prin portul Constanța, utilizând Dunărea şi Marea Neagră);

- inițierea în cadrul Consiliului European, a **unei strategii UE pentru dezvoltarea şi valorificarea dimensiunii economice a Dunării**, care este în prezent o **axă economică a integrării europene**, România fiind favorabilă totodată şi implicării Alianța Nord-Atlantică în securizarea regiunii cât şi dezvoltării unei politici europene de securitate comună bazată pe acest pilon geostrategic. Acest obiectiv strategic este axat pe ideea că Dunărea, fluviu ce traversează întreaga Europă, reprezintă cea mai accesibilă modalitate de legătură între centrele de **producție naturală** din Asia şi aglomerările mari urbane şi industriale, consumatoare **sau prelucrătoare** ale acestor produse, din mijlocul Europei;

- implicarea României în **zona euro-asiatică**, datorită poziției sale geografice (apartenența la sistemul ponto-baltic şi utilizarea celor două spații maritime, Marea Baltică şi Marea Neagră ca o legătură comercială între Nordul şi Sudul Europei; apartenența la sistemul Mării Negre, unde România trebuie să-şi valorifice optim rolul de „poartă comercială sud-estică" a Europei, inclusiv prin conectarea sa la rețeaua de transport a gazelor naturale şi a petrolului pe ruta Iran-Europa Centrală şi Caucaz-Europa Centrală, cât şi prin consolidarea parteneriatului cu Turcia, în vederea stabilirii relațiilor politice strânse cu statele **din zona Asiei Centrale.**

- dezvoltarea „**relației celor trei mări**": Marea Mediterană- Marea Neagră - Marea Caspică, vitală pentru România sub raport economic, în ceea ce priveşte importanța energetică a acestei „zone" pentru o politică europeană coerentă în domeniul energiei;

- ca „stat de graniță" al Uniunii Europene, inițierea de către România a unei **strategii europene coerente în domeniul combaterii fluxurilor migratorii provenind din state terțe UE**, inclusiv prin întărirea cooperării în acest domeniu cu statele **din vecinătatea Uniunii**;

- o contribuție activă în formularea și implementarea **politicii europene de integrare a imigranților**, de către statele membre, pe baza principiilor comune ale Consiliului European, astfel încât **să se evite discriminarea cetățenilor români în alte state membre UE**, în special în ceea ce privește libertatea de circulație, de ședere, de studiu și de muncă în întreg teritoriul UE;

- dezvoltarea **relațiilor de bună-vecinătate și de cooperare regională în spațiul sud-est european și cel al Mării Negre**, inclusiv prin consolidarea cooperării în cadrul Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est, pentru promovarea stabilității regiunii Balcanilor de Vest și a asocierii acestora la UE;

- propuneri concrete, către Consilii și Comisie, a unor proiecte de instrumente juridice în **materia relațiilor de bună-vecinătate, desfășurate de UE după extinderea din 2007**: Planuri de Acțiune pe perioade de 3-5 ani; Acorduri Europene de Vecinătate, prin care interesele strategice ale României în relațiile cu unele state vecine ale Uniunii să fie protejate;

- **dinamizarea** relațiilor UE cu **Europa de Est**, și participarea la elaborarea unei politici europene de vecinătate, în zona Europei de Est (Republica Moldova; statele de la Marea Neagră);

- inițierea, în cadrul PESC, a unei politici de transformare a **zonei adiacente Mării Negre într-un spațiu de stabilitate politică**, deschisă reformelor democratice și progresului economic;

- o **participare activă** a României în cadrul PESA, la **dezvoltarea** dialogului politico-militar; la reuniunile informale ale troicii UE, ale Comitetului Militar și ale Statului Major al UE; susținerea unui **dialog politic consolidat** UE - NATO, în special în domeniul problemelor energetice; implicarea în programele și proiectele inițiate de UE, atât pe relația de securitate cu alte state **membre UE**, cât și în relația cu **noi state candidate** la integrarea în UE, în cadrul PESA;

- folosirea **trilateralelor**, ca **forme flexibile de cooperare sub-regională**, funcționând în acord cu strategiile de extindere și cu politicile de bună-vecinătate ale Uniunii Europene și având ca scop fie **sprijinirea orientării pro-europene a statelor participante,** fie **obținerea aderării lor**, în cazul în care acestea **sunt deja state candidate**. Utilizarea acestui mecanism va permite consolidarea rolului **regional și european al României**, de **punte** între Uniunea Europeană și zona vecinătății apropiate a acesteia (Balcanii de Vest; state din spațiul ex-sovietic);

- utilizarea instrumentelor specifice **diplomației economice** pentru promovarea intereselor economice ale statului român și ale întreprinzătorilor români în cadrul Uniunii Europene ;

- promovarea, în cadrul țărilor din Uniunea Europeană, ca obiectiv strategic **prioritar**, a fenomenului **cultural** românesc, dintr-o dublă perspectivă: componenta istorică, valorile tradiționale și latura contemporană, incluzând curentele artistice și literare. Acest obiectiv include și promovarea elitei culturale românești **din statele UE** (diaspora) și din **afara UE**, în cadrul Uniunii Europene, ca „parte integrantă a României europene”.

Strategia de politică externă post-aderare a României trebuie să țină cont nu doar de aspecte **politice** vizând relațiile **interstatale** ci și de oameni, de valorile naționale și de imaginea României în lume. Aceste trei laturi specifice ale prezentei strategii fundamentează practic, răspunsul României la adresa provocărilor dintr-o Uniune Europeană cu 27 de membri, într-o lume globală, axată pe **competitivitate**, pe **tehnologie și cunoaștere** dar și pe impactul hotărâtor adesea, al **imaginii**, care nu cunoaște frontiere, asupra comunităților și popoarelor din diferite țări.

În acest context, strategia post-aderare de politică externă a României trebuie înțeleasă într-un **sens larg**, privind necesitatea de **elaborare, într-un timp scurt, a trei planuri de acțiune concretizând politicile guvernamentale de promovare a imaginii României în statele Uniunii Europene,** inclusiv prin promovarea în Uniune a cercetătorilor, în special a **tinerilor din sectorul R&D**, sector considerat **strategic** pentru Uniunea Europeană, potrivit Agendei Lisabona. Prezenta strategie va fi completată de o strategie distinctă de îmbunătățire și de schimbare a **imaginii României în raport cu statele din Uniune**, inclusiv prin **promovarea „brandurilor românești” în UE** cât și printr-o **accentuare a prezenței informațiilor corecte despre români și despre România, în mass-media din statele UE.** Acest lucru va fi realizat în special prin crearea unei relații solide, bazate pe comunicare, pe transparență, pe încredere, între autoritățile române și mass-media din statele UE.

Având aceste trei laturi de politică **ofensivă** în materie de **relații externe**, prezenta strategie se constituie într-un **pilon solid al integrării reușite a României în Uniunea Europeană**, ca stat **democratic** dar și **capabil să se alinieze la politicile Uniunii și la mecanismele sistemului european**, promovându-și în același timp, **identitatea națională ca parte a identității europene**.

GEOPOLITICA FRONTIERELOR DE STAT

Conf. univ. dr. Eugen BOAMBĂ

Problemele legate de geopolitica frontierelor unei ţări pot fi analizate, pornind în primul rând, de la unele concepte cu care se operează. Astfel, termenul de geopolitică a fost *acreditat* la sfârşitul secolului al XIX-lea, de către profesorul suedez Rudolf Kjellén (Celen)[1], care într-una din expunerile sale, din aprilie 1899, a pronunţat termenul de *geopolitică*, având pentru autor înţelesul de *geografie politică*[2] (Politische Geographie), fundamentat şi folosit de către germanul Ratzel.

Savantul suedez Kjellén considera geopolitica doar *"un capitol al ştiinţei politice"*[3], acela care studiază: *aşezarea, forma şi teritoriile statului.*

Şcoala germană întemeiată de generalul german Karl Haushofer (1860-1946), s-a plasat de la bun început (renunţând la spiritul ştiinţific), în avangarda propagandei naţionaliste germane, susţinând teoria *"spaţiului vital"*, a *"superiorităţii rasei ariene"*; *"geopolitica germană – aprecia sociologul român Golopenţa încă din anul 1939 – nu este altceva decât o întreprindere de educaţie care pregăteşte poporul german să dea asaltul ordinii … Ea este un instrument de război…"*[4]

În spaţiul anglo-saxon o serie de specialişti au propus proiectul unei noi geopolitici. Astfel, pentru **O'Sullivan**, geopolitica este o disciplină universitară care studiază *"geografia dintre deţinătorii de putere, fie că aceştia sunt şefi de stat, fie că sunt organizaţii internaţionale"*. El încearcă să propună (în cel de-al IX-lea deceniu al secolului XX), o geopolitică aptă să contribuie la stabilirea păcii.

Luând atitudine faţă de teoriile şcolii germane de geopolitică, sociologul român **Anton Golopenţa** într-un studiu publicat în 1939 aprecia că: *"În Germania se numeşte geopolitică şi o justificare a revendicărilor teritoriale germane prin interpretarea rezultatelor cercetării geopolitice cu ajutorul teoriilor de geografie politică"*[5]. Un alt cercetător român **M. Popa Vereş** respinge tipul de geopolitică, de orice sorginte ar fi, care deschidea calea arbitrariului precizând că *"geopolitica militantă, sub forma unei ştiinţe – mit nu avea nici ea vreun sens …însăşi firea poporului român refuza o îndrumare a vieţii sale colective în direcţia unei expansiuni teritoriale prin forţă"*[6]. El se pronunţă însă pentru o cercetare geopolitică obiectivă, deşi recunoaşte că, *"nicicând aspectele ei subiective nu vor fi eliminate, întrucât serveşte politica unui stat"*[7].

Politologii români din zilele noastre s-au pronunţat şi susţin termenul de geopolitică, curăţit de *balansul doctrinar – ideologic*, astfel încât efectuarea unei cercetări *nepartinice,* care să fie capabilă să descopere măsura şi natura influenţelor pe care mediul geografic şi diferitele lui componente le exercită asupra vieţii politice în ansamblul său[8]. Pe plan european o serie de specialişti aduc numeroase contribuţii menite a curăţa geopolitica de încărcăturile pur şi simplu propagandist – ideologice puse în slujba unor scopuri politice.

Astfel, spre exemplu, studiile lui **Ladis K. S. Kristof** criticând geopolitica şcolii întemeiate de **Haushofer** – care de fapt a servit intereselor expansioniste ale nazismului, o consideră drept o *geopolitică – propagandistă*. De asemenea demne de luat în considerare sunt argumentele lui **Pierre Gallois** în sprijinul unei geopolitici eliberate de *tirania spaţiului şi rasismului*[9].

În perioada de după al doilea război mondial, cu precădere în anii războiului rece, oficial, geopolitica reprezenta o pseudoştiinţă, care incita la discriminare între state şi violenţă în politica externă. După anul 1989, profundele transformări ce au avut loc în întreaga lume îndeamnă la noi căutări, la efectuarea unor temeinice studii bazate nu numai pe teza conform căreia *politica statelor rezidă în geografia lor*.

Acţiunea conjugată a tuturor acestor factori, în continuă schimbare, remodelează configuraţia raporturilor de putere în lumea contemporană[10]. Aşadar geopolitica – conform consideraţiilor sociologului **Ion Conea** – va fi întotdeauna o ştiinţă a zilei, adică a fenomenelor ce se produc acum. Geopolitica de astăzi va fi mâine **istorie**, aşa cum istoria oricărei epoci din trecut a fost **geopolitică**, pentru timpul şi în timpul când se petreceau faptele pe care noi le privim ca istorie … sau istoria nu e decât un flux geopolitic în

---

[1] Rudolf KJELLEN (1864-1922), profesor suedez care a predat dreptul la Universitatea din Upsalo.

[2] Sergiu TĂMAŞ, *Geopolitica*, Bucureşti, 1995, p. 42.

[3] Ion CONEA, *Geopolitica o ştiinţă nouă*; în lucrarea *Geopolitica* elaborată de E.I.EMANDI, Gh.BUZATU, V.S.CUCU, Iaşi 1994, p. 28.

[4] Anton GOLOPENŢA, *Însemnare cu privire la definirea preocupării ce poartă numele de geopolitică, în Geopolitica*, Craiova, 1939, p. 16.

[5] Ibidem.

[6] M. Popa VEREŞ, *Schemă privind caracteristicile geopolitice sub aspectul intereselor naţionale*, în *Geopolitica*, Craiova, passim.

[7] Sergiu TĂMOŞ, *op. cit.*, p. 49.

[8] Ovidiu TRĂSNEA, Doctrine politice ale capitalismului contemporan, Bucureşti, 1977, p.36.

[9] Pierre GAULLOIS, *Geopolitique*, Paris, 1990, p. 17.

[10] Ibidem, *op. cit.*, p. 10.

vreme[11].

Conceptul de frontieră reprezintă *linia naturală sau convențională care desparte teritoriul unui stat de teritoriile altor state sau de întinderi de apă care nu fac parte din teritoriul său (graniță, hotar)*[12]. În timp ce conceptul, expresia de **frontieră de stat, definește linia, reală sau imaginară, trasată între diferite puncte de pe suprafața globului pământesc, care desparte teritoriul unui stat de teritoriile altor state, de marea liberă, în înălțime de spațiul cosmic și în adâncime până la limitele accesibile tehnicii moderne.**

Frontiera de stat este o categorie istorică care a apărut pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății omenești, în momentul apariției statului și va dispare odată cu dispariția acestuia.

Frontiera a căpătat o mare importanță odată cu apariția (formarea) statelor naționale, când apare conceptul de frontieră fixă, concret determinată și minuțios marcată pe teren, în scopul protejării statelor[13], condiție în care a luat ființă instituția grănicerilor (potecașilor, paznicilor, etc.) iar mai modern instituția poliției de frontieră (**Inspectoratul General al Poliției de Frontieră**) la noi.

După caracteristicile lor, frontierele sunt de mai multe categorii: **frontiere naturale sau geografice,** stabilite în funcție de configurația terenului (dealuri, văi, cursuri de apă, creste montane), frontiere **geometrice**, delimitate de linii drepte care despart teritoriile statale și **frontiere astronomice**, fixate pe meridiane sau paralele geografice.

După elementele componente frontierele se clasifică în: **terestre, fluviale, maritime și aeriene[14].**

Stabilirea frontierelor are loc prin două operații succesive: **delimitarea** și **demarcarea**. Fiind un proces legat direct de suveranitate, stabilirea echitabilă a frontierelor și inviolabilitatea acestora, constituie o problemă deosebit de importantă, deoarece orice încălcare a frontierei sau orice delimitare imprecisă sau inechitabilă poate produce tulburări în relațiile internaționale, pericole pentru declanșarea unor conflicte armate.

Demarcarea frontierei se face după ce aceasta a fost, în prealabil delimitată printr-un **tratat de frontieră.** Elaborarea unui asemenea tratat se face după ample și minuțioase studii **geografice, demografice, etnice, de natură economică, rețele de comunicații, configurația și natura localităților, ample studii geopolitice, relații politico-militare,**

[11] Ion CONEA, *op. cit.*, passim.
[12] *Dicționar explicativ al limbii române*, București, 1975, p. 354.
[13] Dr. Ionel CLOȘCĂ, col dr. Ioan PAHONȚU, col. Ion STANCA, *Dicționar juridic pentru militari*, București, 1975, p. 99.
[14] Ibidem.

geomorfologia zonei etc. Demarcarea se consemnează într-un act (de regulă "proces-verbal"), de demarcație care, împreună cu hărțile de frontieră, fotografiile și schemele, face parte integrantă din **tratatul de frontieră[15].**

Zona de frontieră este fâșia teritoriului de stat, alcătuită din localitățile ce au limita comună cu frontiera de stat. În România zona de frontieră este alcătuită din teritoriul comunelor, orașelor, municipiilor care au potrivit organizării normative ale teritoriului, limita comună cu frontiera de stat[16].

Deci frontierele reprezintă modul în care fiecare comunitate și-a marcat prezența într-un teritoriu prin delimitări naturale sau artificiale, mai mult sau mai puțin precise. Teritorialitatea, ocuparea unui spațiu implică trasarea de frontiere, iar statele se clasifică prin ordinul de mărime teritorială și demografică. Sub acest aspect, România este o țară mijlocie-mică.

Frontierele au fost și sunt surse de neînțelegeri și conflict, mai ales, când în zonă apar surse de avuții etc. Rezultatul confruntărilor va fi o nouă frontieră. Istoria a cunoscut numeroase procese de retrasare a frontierelor, de dispariție a unor delimitări frontaliere, concomitent cu procesul stabilirii altora noi. Frontierele pot fi rezultatul luptei pentru afirmarea ființei naționale sau a unui raport de putere militară.

Frontiera, în ultimă instanță, oricare ar fi originea ei, este solidificarea unui anumit tip istoric, fapt pentru care **M. Fucher** numea granițele ***tipuri înscrise în spațiu***.[17]

Problema frontierelor este diferit privită de către politologi, interpretările și analizele geopolitice cu privire la frontieră sunt de cele mai multe ori diferite, de la specialist la specialist, funcție de scopurile și interesele geopolitice urmărite. Astfel, dacă pentru **Kjellén** *frontiera este limita exterioară a statului, marginea spațiului ocupat de un popor*, pentru **Jacques Ancel** *frontiera este o izolare politică*. Pentru **K. Haushofer** există *frontiere bune* dar și *frontiere rele*[18].

Sociologul român **Ilie Bădescu** consideră că: „fenomenul frontierei exprimă totalitatea proceselor prin care se manifestă o expansiune istorică, fie a unui popor, fie a unei civilizații, fie a unei religii sau ideologii ori, în fine, a unui imperiu. Vorbim în acest caz, de frontiera popoarelor, a civilizațiilor, a imperiilor, ori pur și simplu de frontiere religioase, ideologice, etc." [19]

Geopolitica abordează problematica frontierelor luând în considerare 4

[15] Ibidem, p. 79.
[16] Buletinul oficial nr. 106 din 7 octombrie 1969. Decretul nr. 678/1969, art. 2.
[17] Michel FOUCHER, *Front et Frontieres*, Paris, 1990, p. 86.
[18] Karl HAUSHOFER, *De la Geopolitique*, Paris, 1986, p. 62.
[19] Ilie BĂDESCU, Dan DUNGACIU, *Sociologia și Geopolitica frontierelor*, București, 1975, p. 1.

axe de explorare: 1. **geneza frontierelor**; 2. **apariția de bifurcații ale istoriei** care ne pun în discuție anumite frontiere; 3. **trasarea frontierelor** şi disputele ce le însoțesc; 4. **interacțiunea** ce duce la perioade de tensiune sau destindere pe plan național sau mondial[20].

În ceea ce priveşte frontiera de stat a României a avut o evoluție pe măsura dezvoltării societății, în spațiul de viețuire a neamului românilor. Limite teritoriale au existat din cele mai îndepărtate timpuri, frontiera lor reprezentând rezultatul unui îndelungat proces istoric[21].

În zilele noastre, frontiera României are un traseu bine conturat marcat vizibil cu borne, stâlpi, balize, are o legislație precisă şi este protejată de Dreptul Internațional[22].

Lungimea totală a frontierelor de stat măsoară 3190,3 km din care 1865,7 km pe cursuri de apă (râuri şi fluviul Dunărea), 1036,7 km terestră şi 287,9 km maritimă.

Lungimea frontierelor României este repartizată astfel: Republica Moldova: 681,3 km; cu Ucraina: 644,6 km; cu Republica Ungară: 444,8 km; cu Serbia: 544,3 km; cu Republica Bulgaria: 631,3 km; la Marea Neagră: 244 km[23].

Principalele documente internaționale care reglementează regimul juridic al frontierei de stat sunt:

a) **pentru frontiera cu Republica Ungară:**

- Tratatul de Pace între România şi Puterile Aliate şi Asociate (semnat la Paris la 10 februarie 1947);
- Acordul între guvernul României şi Republica Ungaria, privind regimul frontierei de stat româno-ungare, colaborarea şi asistența mutuală în probleme de frontieră (semnat la Budapesta la 28 octombrie 1983);

b) **pentru frontiera cu fosta Republică Federală Jugoslavia:**

- Tratatul dintre principalele Puteri Aliate şi Asociate şi Polonia, România, statul Sârbo-Croat Sloven şi Statul Ceho-Slovac, privitor la anumite frontiere (semnat la Sevres, la 10 august 1920);
- Protocolul privind delimitarea frontierei dintre România şi Jugoslavia (semnat la Belgrad, la 24 noiembrie 1923);
- Descrierea liniei frontierei pe Dunăre între România şi Regatul Jugoslav (document semnat la Belgrad la 18-19 martie 1933);
- Convenția între Guvernul Republicii Socialiste România şi Guvernul Republicii Socialiste Federale Jugoslavia privind reconstituirea, marcarea şi întreținerea liniei de frontieră şi a semnelor de frontieră, la frontiera de stat româno-iugoslavă (semnat la Belgrad la 15 decembrie 1976);
- Acordul între Republica Populară Română şi Republica Socialistă Federativă Jugoslavia, privind exploatarea sistemului hidroenergetic şi de navigație „Porțile de Fier" (semnat la Belgrad la 8 februarie 1975);

c) **pentru frontiera cu Republica Bulgaria:**

- Tratatul între România şi Bulgaria (semnat la Craiova la 7 septembrie 1940);
- Convenția pentru delimitarea frontierei fluviale pe Dunăre (semnată la 14 iunie 1980);
- Convenția între Guvernul Republicii Socialiste România şi Guvernul Republicii Bulgaria, privind protecția, întreținerea şi reconstruirea liniei de frontieră şi a semnelor de frontieră, în sectorul de uscat al frontierei de stat româno-bulgare (semnat la Bucureşti la 27 mai 1978);

d) **pentru Republica Moldova şi Republica Ucraina:**

Cu aceste două state guvernul României nu are încheiate documente care să reglementeze regimul juridic al frontierei de stat. Cu statele respective, frontiera urmează traseul celei stabilite cu fosta U.R.S.S. având la bază:

- Tratatul de Pace între România şi Puterile Aliate şi Asociate (semnat la Paris la 10 februarie 1947);
- Protocolul referitor la precizarea parcursului liniei frontierei de stat între Republica Populară România şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (semnat la Moscova la 4 februarie 1948);
- Protocolul descriptiv al zonei punctului de întâlnire a frontierelor de stat ale Republicii Populare Române, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste şi Republicii Ungare (semnat la Moscova la 30 iulie 1949).

Sub aspectul geomorfologiei teritoriului frontierei României sunt dintre cele mai avantajoase, în sensul că frontierele naturale sunt dominante în cazul vecinătății cu statele vecine, **cu statele C.S.I.** (Comunitatea Statelor Independente), 1021,8 km frontiera pe cursul de apă („fluvială"), 31,7 km maritimă şi doar 273,8 km frontieră terestră.

Cu Bulgaria situația de asemenea este avantajoasă, frontiera fluvială măsoară 470 km, cea maritimă 22,2 km, față de 139,1 km cât măsoară traseul frontierei terestre.

Cu Serbia, domină frontiera naturală pe fluviul Dunărea 325,4 km şi numai 218,9 km frontiera terestră.

Numai **cu Ungaria** avem frontieră terestră dominantă (respectiv 404,9 km), care nu se sprijină pe obstacole naturale puternice, frontiera ce se sprijină pe cursul superior al Tisei („fluvială"), măsurând numai 39,9 km .

---

[20] Michel FOUCHER, *op. cit.*, passim.
[21] Sever NEAGOE, *Teritoriul şi frontierele în istoria românilor*, Bucureşti, 1995, p. 32
[22] E. I. EMANDI, Gh. BUZATU, V.S.CUCU, *Geopolitica*, p. 364-365.
[23] Ibidem.

Studierea geomorfologiei terenului în lungul frontierei de stat a României şi analiza geopolitică a configuraţiei acesteia conduce către măsuri şi concluzii de natură organizatorică privind paza şi apărarea frontierelor ţării. Astfel, într-un anume fel se va asigura sistemul de pază a frontierei în lungul litoralului Mării Negre şi alta va fii structura forţelor chemate să concure la aceasta; de asemenea, cu totul diferită va fi dotarea materială şi înzestrarea trupelor dar şi a forţelor poliţiei de frontieră „de la mare”; altfel vor fii instruiţi militarii destinaţi pazei şi apărării frontierei litoralului pe timpul sezonului estival şi într-u totul alt mod se va proceda la paza frontierei de pe litoral pe timp de iarnă.

O problemă de natură geopolitică deosebit de spinoasă ivită mai ales după anul 1989, la frontierele României este cea a forţării acestora de către grupuri compacte sau persoane izolate, de cetăţeni cu precădere de origine asiatică în scopul traversării teritoriului românesc spre ţările din Occidentul European, acţiune ce ridică complexe probleme nu doar de natură privind paza şi apărarea frontierei de stat.

Misiuni complexe se ridică în prezent, odată cu primirea României în NATO şi în UE, când practic, frontiera de Est a României este de fapt frontiera organizaţiei Nord Atlantice şi a UE. Securizarea frontierei de Est de către factorii de decizie politico-militară ai României constituie una dintre cele mai importante sarcini ce revin statului nostru, armatei române în cadrul Alianţei Nord Atlantice.

Cunoaşterea complexelor probleme privind geopolitica şi geomorfologia frontierelor, luarea de măsuri politico-militare pentru securizarea frontierei de stat, cunoaşterea legislaţiei în vigoare a statutului Român, dar şi a regulilor şi normelor de Drept Internaţional privind frontierele şi Drepturile Omului, armonizarea legislaţiei autohtone cu cea a Uniunii Europene, sunt tot atâtea probleme care trebuie temeinic cunoscute, însuşite şi aplicate corect, de către cei cărora li s-a încredinţat o asemenea nobilă misiune cum este securizarea, paza şi apărarea frontierelor României. Pentru că „suntem ceea ce Nicolae Iorga numea un stat de necesitate europeană, străjuind aici în numele şi interesul întregii Europe...”

DETERMINĂRI DE NATURĂ GEOFIZICĂ ASUPRA RĂZBOIULUI BAZAT PE REȚEA ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

George-Teodor RĂDUICĂ

As member of NATO and EU, Romania's area of interests extends to those of the two organizations, the security through cooperation imposing the participation of all countries to the management of crises and conflicts. This exigency will mark political and strategical concepts. Under these circumstances, the geospatial environment influences the Network Centric Warfare concept, in Romanian vision, and its geospatial determinations will become more and more important for this concept and its shaping into reality.

România este, la ora actuală, membră NATO şi a Uniunii Europene. Din punct de vedere al securităţii militare şi al perspectivelor integrării economice, România se află în cea mai favorabilă poziţie în care a fost vreodată, astfel că un război de tipul celor care au produs atâtea prejudicii spaţiului românesc este foarte puţin probabil, în timp ce noile tipuri de provocări, pericole şi ameninţări rămân, pentru România, încă imprecis identificate, nedefinite în măsură suficientă şi acceptate doar ca posibile.

Mediul geospaţial în zona de confluenţă eurasiatică are unele caracteristici deosebite, dintre acestea, cele mai importante se referă la situaţia specială a acestei zone de confluenţă geofizică, dată atât de particularităţile unui spaţiu geofizic care face parte din platforma iniţială, cât şi de numeroasele resurse care se găsesc în zonă sau în proximitate, adică în Orientul Mijlociu, în zona Mării Caspice şi în zona Siberiei. Istoria acestor locuri este foarte bogată nu numai în evenimente de tipul războaielor, migraţiilor, ci şi în fenomene geofizice şi meteorologice. Falia anatoliană şi vrânceană sunt active şi azi, iar distribuţia resurselor energetice dă zonei o importanţă cu totul specială. Desigur, ţările din zonă studiază Războiul Bazat pe Reţea, iar cele care fac parte din NATO şi din Uniunea Europeană chiar îl implementează. Mai mult, pe aici trece frontiera de est a Uniunii Europene şi limita estică a arealului NATO, iar această realitate nu poate să nu rămână fără semnificaţii.

Zona Caucazului (Rusia, Azerbaidjan, Georgia, Armenia) este o zonă de falie, cu numeroase probleme economice, sociale, etnice şi religioase. De-a lungul secolelor, în bătălia pentru Caucaz şi pentru resurse, Rusia este

cea care a câştigat cel mai mult, în momentul de faţă ea deţinând jumătate din ceea ce se înţelege prin spaţiul caucazian.

După Orientul Mijlociu, Marea Caspică este a doua zonă de importanţă strategică, datorită petrolului şi gazelor naturale. Ea este cu totul aparte, datorită mutaţiilor profunde care s-au produs aici, statutului juridic deosebit al Mării Caspice şi situaţiei populaţiilor, economiilor şi nevoii de identitate a ţărilor riverane, dar şi interesului special al marilor puteri, în speţă, al Statelor Unite, Rusiei, Chinei, Uniunii Europene şi chiar Japoniei. Deci avem de a face cu o nouă zonă de parteneriat şi, în acelaşi timp, confruntare.

Presiunile care se exercită asupra acestui spaţiu sunt şi ele numeroase şi greu de armonizat. Unele sunt presiuni exterioare şi provin, îndeosebi, din jocul de interese al centrelor de putere mondială şi regională şi al altor entităţi privind resursele energetice. Mediul de securitate este determinat de politica de parteneriat sau de confruntare în ceea ce priveşte în primul rând resursele energetice. Aceste presiuni sunt exercitate, într-o formă sau alta, de următoarele centre de putere şi entităţi:

- *Federaţia Rusă*, care deţine principalul sistem de conducte pentru transportul hidrocarburilor şi doreşte să-şi menţină controlul strategic asupra resurselor Mării Caspice şi Asiei Centrale, stabilitatea la frontierele sale şi controlul migraţiei islamice în Siberia şi migraţiei chineze în Extremul Orient;
- *Statele Unite ale Americii*, care doresc nu numai ca firmele americane să aibă un rol important în valorificarea resurselor energetice din zonă, ci şi, subsumat strategiei de gestionare a crizelor, un mediu de securitate caracterizat de stabilitate politică, economică şi strategică, religioasă şi culturală, care să prevină conflictele majore, să ajute la punerea în operă a politicii şi strategiei de realizare a proiectului Marelui Orient Mijlociu şi să se alinieze luptei împotriva terorismului;
- *NATO*, care doreşte controlul strategic al situaţiei din zonă, prevenirea ameninţărilor asimetrice şi a conflictelor majore şi protejarea intereselor europene şi euro-atlantice;
- *Uniunea Europeană*, care doreşte extinderea, în continuare, în zona Caucazului, accesul major la resursele energetice caspice şi folosirea acestui coridor în relaţiile cu China şi cu Asia de Sud-Est;
- *China*, care doreşte relaţii amiabile cu vecinii săi din Asia Centrală, accesul la resursele energetice, continuarea în ritm rapid a dezvoltării sale economice şi echilibrarea situaţiei economice din zonă;
- *Japonia*, care doreşte accesul la resursele energetice, construirea unor conducte cu terminale accesibile Japoniei şi stabilitatea în zonă;
- *Turcia*, care doreşte creşterea rolului său stabilizator în zonă, accesul la resurse, combaterea terorismului şi prevenirea conflictelor şi diferendelor etnice şi religioase;
- *Iranul şi alte ţări din coridorul islamic*, care doresc valorificarea în folos propriu a resurselor şi creşterea influenţei în zonă.

Presiunile care rezultă din parteneriatele strategice sunt, în general, stabilizatoare, iar confruntările dintre marile puteri, centrele de putere şi factorii exteriori interesaţi de zonă, deşi sunt destul de vizibile, cedează treptat, dar nu în întregime, locul unor colaborări în care sunt implicate Federaţia Rusă, Uniunea Europeană, Statele Unite, Japonia şi China.

Există şi o serie de alte presiuni externe, deosebit de periculoase, din partea reţelelor teroriste, a traficanţilor de droguri, care au aici baze şi resurse, a crimei organizate, care urmăresc menţinerea tensiunilor şi situaţiei incerte necesare pentru activităţi ilegale, producerea şi valorificarea materiei prime pentru traficul de droguri, conexarea la resursele de materii prime pentru droguri din Asia de Sud-Est şi activarea continuă, pe această bază, a arealului perturbator.

Apariţia unor noi state riverane - Azerbaidjan, Kazahstan şi Turkmenistan - şi reevaluarea concomitentă a rezervelor de petrol şi de gaze naturale au modificat profund situaţia geopolitică a zonei. Bazinul caspic are un rol foarte important în geopolitica regiunii şi în strategia hidrocarburilor. Hidrocarburile de aici se cunosc încă din Evul Mediu şi au început să fie exploatate în peninsula Apcheron în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Întrucât nu dispunea de capitalul necesar, Rusia a liberalizat exploatarea şi a deschis concesiuni pentru mai multe societăţi occidentale, între care *Royal Dutch Shell* şi *Petroleum Production Company.*

Investiţiile mari şi introducerea noilor tehnici au făcut să crească rapid producţia. În 1898 aceasta atingea 10 milioane tone, Baku depăşind atunci Statele Unite. Companiile petroliere se confruntau deja cu numeroase probleme. În 1895, guvernul rus, temându-se că pierde controlul rezervelor Azerbaidjanului, a rupt un contract între o companie locală şi consorţiul *American Standard Oil* şi familia Rotschild.

S-au descoperit noi zone petroliere. În 1901, petrolul din Caspica reprezenta 50 % din producţia mondială şi, câţiva ani mai târziu, mai puţin de 10%. Totuşi, Baku prezenta o importanţă economică şi strategică considerabilă. În 1918 şi în 1919 Azerbaidjanul a fost ocupat de britanici. În 1942, ofensiva Wermachtului spre această zonă s-a împotmolit, urmate de o fază de declin neîntrerupt. Descoperirea şi exploatarea unor zăcăminte de petrol în bazinul Volgăi şi în Siberia au făcut ca, în 1991, ponderea exploatării petrolului din Bazinul caspic să reprezinte doar 3% din producţia sovietică.

Actualmente, nu există un consens în ceea ce priveşte potenţialul caspic referitor la producţia şi exportarea de hidrocarburi. Câteodată, acesta este comparat cu Marea Nordului, câteodată i se zice un nou Orient Mijlociu, dar nu există date foarte certe, clare. Noile ţări riverane Mării Caspice (după dezmembrarea Uniunii Sovietice), preocupate de a atrage investitori străini, se pare că le cam exagerează. Interesul de a supraevalua sau, dimpotrivă, a diminua, rezervele din Bazinul caspic îl au de asemenea şi unele mari puteri, în funcţie de rolul jucat de ele în zonă sau pe care intenţionează să-l joace.

Aceste jocuri au un rol deosebit de important în reconfigurarea politicilor şi strategiilor privind zona de confluenţă eurasiatică şi semnificaţia ei pentru viitoarea globalizare.

În acest sens, zona de interes a României nu se reduce la bazinul Mării Negre, nici chiar la regiunea extinsă a Mării Negre. În calitatea sa de membru al Alianţei Nord-Atlantice şi al Uniunii Europene, zona de interes a României se extinde la zonele de interes ale celor două organizaţii, securitatea prin cooperare impunând însă participarea tuturor ţărilor la gestionarea crizelor şi conflictelor, iar această exigenţă trebuie să marcheze conceptule politice, strategice şi tactice.

În aceste condiţii, mediul geospaţial influenţează conceptul de Război Bazat pe Reţea (RBR), în viziune românească, prin cel puţin două modalităţi: asupra structurilor şi entităţilor româneşti care acţionează în diferite teatre de operaţii şi asupra teritoriului naţional. Această influenţă nu se exercită numai prin evenimentele fizice propriu-zise, ci şi prin conexiunea acestora cu alte provocări, pericole şi ameninţări, create de oameni.

Războiul Bazat pe Reţea îşi adaptează structurile şi componentele, respectiv reţelele – grila senzorilor, reţeaua C4, reţeaua entităţilor de lovire –, la realităţile fizice, dar şi la conexiunile acestora. De aceea, mediul geospaţial îl face flexibil, cu geometrie variabilă şi imprevizibil.

Războiul Bazat pe Reţea, ca formă modernă a confruntării militare şi civil-militare, poartă, în mare măsură, amprenta determinărilor geofizice, atât ca restricţii, dar şi ca suport permisiv. Restricţiile sunt, desigur, numeroase şi ţin, în primul rând, de modul în care spaţiul geofizic şi dinamica acestui spaţiu condiţionează reţeaua. Acest lucru este hotărâtor nu numai pentru desfăşurarea confruntărilor militare, ci pentru desfăşurarea oricărei activităţi omeneşti.

Dinamica mediului geofizic şi a celui geospaţial sunt însă de mare importanţă în configurarea RBR, deoarece: RBR este, prin excelenţă, un război spaţial, cu desfăşurare directă în mediul geofizic, dar supus unor determinări de sorginte geospaţială; reţeaua-suport pentru operaţiile şi acţiunile concepute în cadrul RBR are o dimensiune geospaţială, chiar dacă, practic, activităţile pe care le presupune pregătirea şi desfăşurarea unui astfel de război se limitează la una sau mai multe zone de operaţii; RBR poate folosi fenomene specifice mediului geofizic şi chiar geospaţial ca mijloace pentru realizarea unor obiective strategice sau tactice; RBR rămâne războiul unor puteri globale.

Aceste tipuri de acţiuni în reţea, la graniţa dintre spaţiul fizic, spaţiul virtual şi spaţiul real (acesta din urmă – spaţiul real – fiind definit pe o intersecţie dintre spaţiul fizic şi cel virtual), nu sunt simple, existând numeroase provocări geofizice, geospaţiale şi, mai ales tehnologice, dar şi organizatorice, care fac extrem de dificilă integrarea spaţiu-timp-sisteme, iar viitorul urmează să asigure şi soluţiile necesare. Impactul acestor tipuri de operaţii asupra structurilor militare este deosebit, fiind vorba de o nouă artă de a comanda şi conduce – cea impusă de reţea –, de noi structuri mai flexibile şi mai dinamice, de noi modalităţi de acţiune, îmbinând dimensiunea globală – dată de reţea şi de informaţie – cu dimensiunile concrete ale spaţiului luptei. Confruntarea (războiul) în spaţiul geofizic, în spaţiul cosmic şi în cel virtual se integrează tot mai mult într-un concept deosebit de cuprinzător, pe care-l impune globalizarea.

În această logică, gestionarea spaţiului are cinci elemente[1] esenţiale: capacitatea de a lansa, la cerere, într-un interval de o singură zi de la primirea comenzii, sateliţi care să fie mai puţin costisitori (500 de dolari pe kg, în loc de 12.000-15.000 dolari pe kg, cât sunt costurile în prezent); cunoaşterea, în orice moment, a tot ce se întâmplă pe orbită; informaţia în timp real, ceea ce înseamnă apropierea semnificativă a domeniului strategic de cel tactic; asigurarea securităţii sateliţilor împotriva oricăror ameninţări; interzicerea adversarului să utilizeze spaţiul.

Acest lucru înseamnă doar un singur pas până la încălcarea gravă a legii internaţionale care interzice militarizarea spaţiului şi amplasarea de mijloace de lovire în cosmos. Toate mijloacele care sunt, la ora actuală amplasate în spaţiu – este vorba de mii de sateliţi, de staţii orbitale, de navete spaţiale etc. sunt, în general, senzori.

De asemenea, sistemele maritime vor continua să joace un rol deosebit mai ales în manevra strategică şi în realizarea dispozitivelor. Marea este internaţională şi de aceea ea poate fi folosită de oricine are mijloacele să o facă. Ea oferă posibilităţi nelimitate, atât de suprafaţă, cât şi în dimensiunea submersibilă. Principalele tendinţe care se manifestă în acest domeniu sunt următoarele: dezvoltarea unor nave de suprafaţă rapide, de mare viteză, invizibile, capabile să comunice şi să acţioneze în reţea, pentru interzicerea accesului în zonele de litoral sau de fluviu şi contracararea pericolelor şi

---

[1] http://www.frstrategie.org GCA (2S) Michel Asencio.

amenințărilor asimetrice; un nou concept de navă de coastă; folosirea roboților submarini; propulsie electrică prin pile și combustibil pentru submersibile; nedectabilitate-detectabilitate.

Cercetările în domeniul ionosferei, mai ales cele care se referă la amplificarea undelor, vor rezolva, în scurt timp, și problema detectabilității. Se pare că programul de cercetare științifică în domeniul comportamentului ionosferei la bombardarea cu unde de înaltă frecvență oferă soluții în acest sens. Unda de joasă frecvență care se refractă asigură, pe de o parte, îmbunătățirea sistemelor de comunicații cu submarinele aflate în imersiune și, pe de altă parte, detectarea acestora, oriunde s-ar afla.

Sistemele I2SR sunt primele produse la globalizării. S-ar putea spune că aceste sisteme, care cuprind informații, intelligence, sistemele de supraveghere și cele de recunoaștere, se află chiar în avangarda globalizării. Oricum, aceste sisteme, împreună cu cele de comandă-control și cu cele ale platformelor de luptă, constituie arhitectura Războiului Bazat pe Rețea. Sistemele I2SR ocupă în jur de 80% din strategia de transformare, cel puțin în ceea ce-i privește pe americani. Aceste sisteme asigură suportul de rețea absolut necesar, atât pentru sistemele C4, care aparțin comandamentelor operaționale, cât și pentru toate sistemele de lovire. Pentru aceasta, în opinia specialiștilor americani[2], sunt necesare două condiții: înlăturarea ecartului dintre planificatori și combatanți; realizarea de noi entități luptătoare, puternice și ușoare, prin reunirea mijloacelor care, în mod natural, sunt separate.

În materie de informație, până la ora actuală, s-au realizat următoarele: accelerarea vitezei de circulație a datelor; îmbunătățirea condițiilor de folosire a spectrului electromagnetic; gestionarea rețelei; protecția informației.

Pentru conducerea Operațiilor Bazate (centrate) pe Rețea (NCO), mai sunt necesare următoarele: diseminarea informației pe teren; cooperarea la cerere; sincronizarea în folosirea mijloacelor; capacitatea comandamentului de a cunoaște, înțelege și interpreta situația din teren.

Îndeplinirea acestor cerințe nu rezolvă însă toate problemele. Rețeaua are propriile sale reguli și, bineînțeles, propriile sale vulnerabilități. În plus, este foarte greu de înțeles cum lucrează sistemele de sisteme, de aceea este necesară crearea unui sistem capabil să înțeleagă ce face metasistemul, furnizându-i acestuia, în același timp, experiența acumulată, dar fără a se pierde din vedere elementul uman.

Politicile, strategiile și doctrinele trebuie să țină seama de această dinamică și să configureze cu claritate și perspectivă spațiul luptei, sistemele de angajare, structurile și funcțiile instituțiilor militare și non-militare ce participă la gestionarea crizelor și conflictelor și, mai ales, confluența acestora cu cerințele și restricțiile mediului geografic și geospațial.

La ora actuală, omul deține mijloace de influențare a acestui mediu și, conștient sau inconștient, le și folosește ca arme ce pot avea efecte devastatoare nu doar în lupta cu un adversar, ci chiar împotriva civilizației umane.

De aceea, soluționarea marilor provocări ale începutului de secol includ și soluționarea raporturile de interdeterminare între mediul geofizic și conceptul de război, îndeosebi de Război Bazat pe Rețea și de Război Cognitiv (care se prezintă ca o extensie, în spațiul cunoașterii a filosofiei și fizionomiei RBR).

Securitatea globală nu înseamnă numai prevenirea războiului, ci și armonizarea raporturilor dintre entitățile care participă la securizarea mediului, protecția spațiului geofizic, ieșire din conflictualitatea intracivilizațională, interumană și reunificarea forțelor pentru protecția planetei și rezolvarea marilor probleme care amenință toată lumea. Este vorba de o mutație strategică de foarte mare amploare, care va schimba complet fizionomia confruntării.

Trecerea de la confruntarea intercivilizațională la protecția și apărarea civilizației umane este cea mai mare dintre provocările societății omenești și va marca cea mai mare revoluție planetară în domeniul conflictualității.

Conceptul de Război Bazat pe Rețea devine, treptat, accesibil tuturor țărilor civilizate. Desigur, se înțelege că nu toate țările vor avea acces la toate tehnologiile care transpun acest concept în realitate, dar, într-o formă sau alta, toate vor participa la dezvoltarea și perfecționarea acestuia. Această implicare directă sau mediată a țărilor lumii la implementarea conceptului în politicile, strategiile și doctrinele de apărare, de securitate și, evident, de gestionare a crizelor și conflictelor armate va fi, după toate probabilitățile, realizată pe cel puțin două paliere: palierul geospațial și palierul global sau de rețea. Ambele paliere sunt legate între ele și se supun legii progresului și conexiunii caracteristice noului tip de societate.

Determinările de ordin geospațial vor fi din ce în ce mai importante pentru acest concept și pentru transpunerea lui în realitate. Dar ele nu vor acționa doar la fel peste tot, ci în mod foarte direct, în funcție de condițiile regionale concrete. De unde rezultă că, pentru fiecare țară, vor exista anumite caracteristici ale mediului geospațial ce trebuie identificate și valorificate.

---

[2] http://www.armees.com/Le-champ-de-bataille-du-futur,1179.html?suite=2

NOI MISIUNI DE SECURITATE ÎN DOMENIUL ENERGETIC

General de brigadă (r.) prof.univ.dr. Constantin ONIŞOR
Jurist Mihai TUDOSE

Energy security issues are a complementary responsibility on the NATO and the EU member states' agendas. All actors involved in producing and putting to good account hydrocarbon-based energy have lately been under the pressure or impact of a whole range of actions, which has triggered serious dysfunction in the states' integrated economies.

This is why national, collective and concerted intervention along the entire chain of energy systems has become mandatory with a view to securing the necessary stability, consistency, and free access to resources, i.e. to provide for energy security.

The EU countries' political and military capacity of getting involved in the complex issues of energy security vary from a lag behind in taking firm political action to the lack of appropriate capabilities. NATO thus remains the only political and military factor capable of assuming energy security related missions, and whose active capacity is likely to increase with the ongoing structural transformations.

Romania may also become a proactive participant in the common European effort concerning energy security issues as well as a beneficiary of the current and future energy security missions.

În domeniul energetic de câţiva ani situaţia strategică se caracterizează prin:

✓ piaţa energiei este bulversată, parţial controlată de capitalul internaţional, complexă şi în dificultate;

✓ tensiunile dintre proprietari, mandatari, producători, transportatori şi consumatori sporesc de la o zi la alta;

✓ atacurile teroriste asupra infrastructurii energetice din principalele zone petrolifere ale lumii sunt consemnate aproape cotidian şi au tendinţa de a se amplifica;

✓ gestionarea situaţiei într-o oarecare măsură se constituie pentru cele mai multe ţări în una dintre principalele preocupări economice şi de securitate;

✓ stabilitatea în domeniul energetic devine o problemă globală ce solicită o abordare la nivel global şi o atenţie deosebită din partea organizaţiilor multinaţionale de securitate.

Deşi aceste fapte sunt tot mai evidente multe ţări încă nu şi-au formulat un punct de vedere privind rolul şi misiunile lor în raport cu această provocare crescândă. Credem că realizarea unui progres semnificativ în această chestiune este împiedicată de:

✓ reticenţa tradiţională a statelor dezvoltate de a apela la factori de securitate externi şi astfel de a extinde responsabilităţile NATO şi UE în acest domeniu;

✓ preferinţa altor state de a vedea numai în forţele economice ale pieţii principalii garanţi ai securităţii energetice;

✓ reţinerea unor aliaţi în legătură cu sporirea rolului unor organizaţii europene în securitatea energetică, care ar putea da un semnal negativ producătorilor de energie, mai ales Rusiei, de care multe state au devenit din ce în ce mai dependente.

În această privinţă, la Summit-ul NATO de la Riga s-a exprimat destul de ferm că „Alianţa trebuie să se axeze pe identificarea principalilor factori care pot produce valoare adăugată şi care pot furniza câştiguri tangibile, concomitent cu asigurarea conlucrării cu alte organizaţii non-guvernamentale în vederea formulării unei politici trans-atlantice coerente", desigur în domeniul energetic.

La trecerea dintre milenii, unele state europene s-au implicat în câteva operaţii militare în scopul securizării accesului la energie. Aşa, bunăoară, pe timpul conflictului dintre Irak şi Iran, aliaţii au asigurat securitatea traficului cu petrol în Golful Persic, iar mulţi dintre aceştia au făcut parte ulterior, în 1991, din coaliţia destinată eliberării Kuweitului.

În actualul context deţinătorii de ţiţei şi gaze naturale şi piaţa resurselor energetice suferă din cauza instabilităţii politice:

✓ state precum Nigeria şi Irak, fiecare producând circa 2 milioane de barili zilnic, se confruntă în prezent cu unele conflicte politice destabilizatoare;

✓ alţi producători de energie, precum Arabia Saudită, Iran, Ciad şi Sudan se confruntă de asemenea cu potenţiale stări de conflictualitate internă, iar alte aspecte ce ţin de o posibilă reacţie individuală sau colectivă sunt şi mai evidente;

✓ coridoarele de transport al energiei, situate în regiuni cu turbulenţă şi instabilitate crescândă, precum Orientul Mijlociu, Africa şi Asia Centrală reprezintă o provocare pentru securitatea energetică regională, zonală şi globală;

✓ acelaşi lucru este valabil şi pentru liniile maritime şi de comunicaţii şi punctele strategice din sfera de interes a Europei, precum Strâmtorile Bosfor, Gibraltar, Bab el Mandeh, Hormuz şi Canalul Suez, toate fiind confruntate cu ameninţări de natură teroristă împotriva traficului cu tancuri petroliere;

✓ în ultimele luni la toate acestea sau adăugat escaladarea tensiunii relaţiilor cu Iranul determinată de ambiţiile nucleare ale Teheranului;

✓ pierderi ori lipsa de pa piaţă a câteva milioane de barili pe zi de petrol pe o perioadă de câteva zile pot dezechilibra economia mondială;

✓ dacă problemele se acutizează la maxim în unele regiuni se impune o intervenţie rapidă din partea unei forţe multinaţionale de securitate;

✓ statele interesate în cadrul Alianţei, UE ori într-o coaliţie ad-hoc constituită trebuie să analizeze aceste ameninţări şi pericole, să pregătească planuri de securitate pentru intervenţia rapidă a unor capabilităţi corespunzătoare necesare.

Concepţiile strategice ale statelor europene corelate cu cele ale NATO şi UE trebuie să includă elemente de protecţie asupra liniilor vitale de alimentare cu energie, care presupun prezenţa navală militară sporită pe căile maritime şi activităţi de monitorizare în regiunile critice de tranzit al energiei. Aceste minime aspecte ar spori securitatea energetică europeană şi ar contribui în mod activ la lupta împotriva pirateriei, terorismului maritim şi contrabandei, deci împotriva crimei organizate transfrontaliere. Răufăcătorii pot trece la escaladarea acţiunilor, ceea ce ar trebui să sporească posibilitatea de reacţie oportună şi eficienţa faţă de ameninţările de minare a punctelor strategice. Capacităţile naţionale şi aliate de deminare credem că sunt în prezent insuficiente, comparativ cu operaţiunile de minare pe care le-ar putea desfăşura unii actori statali sau ostili sau grupările teroriste multinaţionale.

Privind mai profund aspectele analizate, mai ales prin prisma terorismului în domeniul energiei, se impune sporirea securităţii elementelor esenţiale ale infrastructurii energetice naţionale, ale NATO şi UE, existente în interior şi în afară, ceea ce trebuie să recunoaştem reprezintă încă o misiune pentru sistemele de securitate europene şi care va juca un rol foarte important. În acest sens, Forumul NATO pentru Tehnologia Securităţii în Domeniul Energetic, într-o conferinţă organizată la Praga, în februarie 2006, a evidenţiat multe dintre vulnerabilităţile sistemului energetic european (conducte, rafinării, reactoare nucleare, infrastructura gazelor lichefiate, linii de electricitate naţională etc.).

Deşi, în ultimii ani, au fost şi se continuă în ritm destul de mare, realizări pentru îmbunătăţirea siguranţei infrastructurii critice din domeniul energetic, sistemele naţionale rămân în continuare vulnerabile. O soluţie pentru a reduce vulnerabilităţile în domeniu poate fi sporirea eforturilor de colaborare între statele membre NATO şi UE, între acestea şi cele din afara Europei în cadrul Dialogului Mediteranean, Iniţiativei de Cooperare de la Istambul şi Parteneriatului pentru Pace al NATO, furnizând astfel un cadru nou de cooperare în domeniul securităţii energetice cu deţinătorii de energie, cum sunt ţările din spaţiul caucaziano-caspic, din Asia Centrală şi cu state de tranzit, precum Georgia, Turcia, statele balcanice etc.

Aşa se face că rolul actual al Alianţei şi UE trebuie să ofere şi un cadru pentru schimbul de informaţii şi dialog în domeniul securităţii energetice între guvernele şi structurile militare europene şi cele din afară, în vederea promovării dezbaterilor din domeniu. Vrem nu vrem trebuie să recunoaştem că forţele militare naţionale, ale NATO şi UE pot fi afectate de costuri ale energiei aflate la nivelul cel mai ridicat din toate timpurile.

Cel mai concludent exemplu este războiul din Irak care a demonstrat că efortul logistic de alimentare cu combustibil pe câmpul de luptă reprezintă o serioasă vulnerabilitate pentru forţele combatante moderne şi că economia de combustibil nu mai reprezintă o virtute, ci un imperativ operaţional pentru toate armatele. În această privinţă se impune promovarea schimbului de informaţii între structurile militare privind economia de combustibil, tehnologiile alternative în domeniu consumurilor şi măsurile de eficientizare pentru reducerea costurilor de energie la nivelul armatelor naţionale.

În noul mediu internaţional misiunile de securitate în domeniul energetic vizează deopotrivă intervenţiile în statele deţinătoare şi producătoare de petrol şi gaze naturale, activităţi şi acţiuni de protecţie navală în punctele de importanţă strategică de trecere şi operaţiuni contra-teroriste ferme şi decisive împotriva jihad-iştilor petrolului, care în ansamblu doresc dezechilibrarea economiilor naţionale, regionale şi chiar a celei mondiale prin sabotarea la scară largă a alimentării cu energie. Toate aceste probleme, cu care se confruntă sistemele energetice, nu sunt trecătoare, iar alte provocări în domeniul securităţii energetice care apar vor creşte şi mai mult complexitatea strategică a domeniului de-a lungul timpului.

În anii urmǎtori, după cum se afirmă legat de Summit-ul de la Riga, „cele mai probabile surse ale conflictelor armate în teatrul de operaţii din Europa şi din regiunile vecine vor fi lipsa energiei şi manipularea accesului şi continuităţii la sursele autentice“. În acest sens este bine să avem în vedere faptul că statele membre NATO, UE ori partenere se vor implica din ce în ce mai mult în mod direct sau indirect în misiuni pentru ori asociate cu securitatea energetică.

Dacă securitatea energetică reprezintă într-adevăr „un subiect relevant“. Aşa cum a afirmat recent secretarul general al NATO, Jaap de

Hoop Scheffer, atunci credem că Alianța o să treacă de la retorică la acțiune, valorificând în primul rând rezultatele transformării structurale şi operaționale prin utilizarea celor mai importante instrumente de care dispune: capabilitățile maritime, aeriene, terestre, ale Forței de desfăşurare rapidă şi din domeniul informațiilor.

Conchidem şi recunoaştem cu toții faptul că securitatea energetică este şi va fi mult mai vitală pentru toată lumea şi va fi de o evidență clară. Însă a şti cu precizie cine, când, cu ce vor îndeplini misiunile rămâne o sarcină mult mai dificilă, dar care cere o rezolvare grabnică.

IMPLICAREA UNIUNII EUROPENE ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Colonel Mihai MANOLACHE

Security and intelligence services cooperate at national, European and transatlantic level. At national level, bi- and multilateral connections play an important role. Obviously, all forms of cooperation are influenced by political, structural and legal factors.

Among the European structures with proficiency and responsibilities in preventing and combating terrorism there are: Security Directorate of the European Commission, Situation Centre (SITCEN) of EU's Council, Combating Terrorism Group (CTG), European Police Bureau (EUROPOL), Terrorism Workshop (JAI). All these structures offer a framework for various debates about the EU's political possible reactions to casual terrorist threats, the eventual sanctions for the terrorist actions, the estimations of the national systems for the prevention and combating terrorism.

The common, global and quickly reaction of the European Union after September 11 has been materialized in an extraordinary meeting of the European Council on September, 21. The Action Plan, adopted with this occasion, regards: carrying out a common definition of terrorism, consolidating the police and judicial cooperation; identification of the terrorists/terrorism suspects on of EU's area and drawing up a common list of terrorist organizations; setting up a special antiterrorist commission, inside of Europol, which has to cooperate with the USA specialized department; applying all antiterrorist international rules and drawing up a general agreement against international terrorism; identification and removing of the terrorism's financing sources; consolidating the transport security.

I. Introducere

UE aplică şi coordonează o gamă largă de instrumente ale politicii de securitate, utilizarea acestora se realizează, însă, aproape exclusiv, în baza contribuțiilor diferitelor agenții naționale de securitate, la care se observă încă rezerve față de schimburile informative în format multilateral. De asemenea, este de menționat că UE nu deține responsabilități la nivel executiv care să permită contracararea oricăreia dintre noile amenințări, atât în interiorul, cât şi în afara teritoriului comunitar.

Cooperarea între serviciile naționale de informații este un imperativ major în mediul actual de securitate. În condițiile în care noile amenințări la adresa securității internaționale au determinat o concertare a eforturilor tuturor statelor democratice în direcția prevenirii și contracarării acestora, apare tot mai necesară stabilirea unor mecanisme eficiente de gestionare și evaluare colectivă a informațiilor.

II. Competențe și responsabilități în domeniul intelligence ale organismelor europene

În procesele de luare a deciziei și principalii beneficiari ai produselor de *intelligence* din spațiul comunitar sunt: Înaltul Reprezentant al UE pentru Politica Externă și de Securitate; Comitetul Militar; Comitetul Politic și de Securitate; Direcția Generală pentru Afaceri Externe; Unitatea pentru Politici de Planificare și Avertizare Timpurie; structurile de comandă ale misiunilor/operațiunilor UE.

Înaltul Reprezentant al UE, pentru Politica Externă și de Securitate este, în egală măsură, beneficiar al produselor de *intelligence*, dar și cel care poate recomanda schimbarea direcțiilor politice strategice în domeniile de interes.

Și în cadrul UE un produs de *intelligence* urmează pașii tradiționali ai ciclului informativ: *culegerea, colaționarea, interpretarea, analiza, diseminarea și feedbackul.* În mod obișnuit, acești pași sunt realizați, în cadrul arhitecturii de informații a UE, cu ajutorul serviciilor naționale de informații militare ale statelor membre.

În prezent, pot fi identificate patru organisme ale UE care, împreună, conturează ceea ce s-ar putea numi *o structură informativă comunitară sau chiar o agenție de informații aflată într-o fază embrionară: Centrul Mixt de Evaluare (SITCEN) – în curs de consolidare, Divizia de Informații a Conducerii Militare Europene (INTDIV), Centrul Satelit al Uniunii Europene (EUSC) și Europol.*

Crearea unei *Agenții Europene de Informații/Serviciu European de Informații și Securitate* reprezintă o etapă logică și necesară în arhitectura de apărare și securitate a UE. Amenințările fiind tot mai conjuncturale și mai difuze, reclamă coordonarea eforturilor de combatere. Nici ambițiile Europei de a reprezenta un pol de putere, nu doar economică și culturală, ci și militară nu sunt argumente neglijabile în context. Oficialii europeni de rang înalt au nevoie de un aflux informațional competent, consistent și oportun sub aspectul momentului în care se livrează informarea.

Elaborarea unei politici europene de informații poate fi considerată ca o necesitate compatibilă cu celelalte politici și realizări instituționale ale UE. Aceasta este necesară pentru că, din punct de vedere profesional, nici o agenție de informații nu poate face față de una singură exploziei mondiale informaționale, deoarece fluxul de informații din toate domeniile a determinat crearea unei liste impresionante de nevoi în domeniul culegerii de informații. Un alt motiv, în ceea ce privește construcția unei politici în domeniul informațiilor, ține de mărimea bugetelor. La nivel național, resursele sunt prea limitate pentru a acoperi noile programe de culegere de informații, fie ele chiar din surse tehnice, și, în plus, este nevoie de o capacitate importantă de evaluare a multitudinii de surse atât în interiorul, cât și din exteriorul serviciului de informații.

Centrul Întrunit pentru Situații (SITCEN)

Scopul înființării acestei structuri a fost acela de a crea condițiile necesare pentru ca serviciile de informații militare ale statelor membre să poată contribui cu produse de *intelligence.*

Încadrat atât cu personal civil, cât și militar, Centrul furnizează informări curente și avertizări timpurii asupra evenimentelor și situațiilor care ar putea avea repercusiuni semnificative asupra Politicii Externe și de Securitate Comune, prin rapoarte înaintate Înaltului Reprezentant, precum și altor organisme specializate în managementul crizelor. SITCEN este, de asemenea, singurul punct de contact operațional permanent între Înaltul Reprezentant, colaboratorii apropiați ai acestuia, centrele de evaluare sau celulele de criză similare aflate în interiorul sau în afara UE[1].

Consiliul European din 17-18 iunie 2004 a decis mandatarea SITCEN cu elaborarea analizelor informative menite să susțină elaborarea politicii UE în domeniul antiterorist, sens în care personalul acestuia va fi suplimentat cu experți proveniți din statele membre. În ciuda acestor evoluții, SITCEN nu reprezintă, cel puțin deocamdată, *un organism comun de gestionare a informațiilor, datorită menținerii rezervelor anumitor state membre de a se angrena într-un schimb informativ dinamic în plan multilateral.*

Pentru a integra funcțiile de culegere și analiză de informații într-o arhitectură generală de management al informațiilor, Staff-ul Militar European (EUMS) a elaborat un nou concept al activităților de informații și a încurajat Secretariatul Consiliului General al UE să materializeze un *Concept de management al Informațiilor* .

Divizia de Informații a Conducerii Militare Europene (INTDIV)

Șefii serviciilor de informații militare ale statelor membre sunt principalii actori externi, fără sprijinul cărora nu ar fi posibilă funcționarea efectivă a oricărui sistem de cooperare pe linie de informații.

Contribuția acestora a fost vitală pentru crearea și implementarea

---

[1] PETRESCU Stan, **Apărarea și securitatea europeană**, Editura Militară, București , 2006, p. 186.

proiectelor în domeniul cooperării între serviciile de informaţii militare ale statelor comunitare .

În toamna anului 2000, în cadrul EUMS, s-a decis înfiinţarea *Diviziei de informaţii militare – Intelligence Division of the Military Staff* – INTDIV. Priorităţile informative ale INTDIV sunt în concordanţă cu direcţiile strategice ale EUMS şi constau în: avertizarea timpurie, monitorizarea şi evaluarea situaţilor de criză şi planificarea strategică.

Organizarea de principiu a INTDIV include trei structuri principale: *Departamentul pentru politici şi planificare*, *Departamentul pentru rezolvarea cererilor de informaţii* şi *Departamentul pentru producţie şi diseminare*[2]. *INTDIV* poate fi împuternicită, la cererea Directorului General al EUMS, să preia iniţiativa în studierea şi raportarea unei situaţii particulare. În vederea monitorizării situaţiilor operative nou apărute, în cadrul Centrului de Situaţii întrunit va fi înfiinţată, din cadrul *INTDIV*, o celulă de criză.

Serviciile de informaţii ale statelor membre vor fi solicitate să furnizeze informaţii către *INTDIV*, conform unui plan general pentru culegerea de informaţii şi, totodată, să întocmească analize periodice care să poată fi puse la dispoziţia tuturor statelor membre. În acelaşi context, serviciile de informaţii, inclusiv cele militare, vor fi solicitate să răspundă şi la cereri de informaţii specifice formulate de către *INTDIV*, în special în perioadele gestionării crizelor sau ale misiunilor/operaţiunilor militare conduse de către UE.

Centrul Uniunii Europene pentru Observaţii prin Sateliţi *(European Union Satellite Centre)*

Centrul Uniunii Europene pentru Observaţii prin sateliţi [3].cu sediul la Torrejón de Ardoz, în Spania, este succesorul direct al *Centrului prin sateliţi al Uniunii Europei Occidentale.* Acesta analizează date şi imagini obţinute prin intermediul sateliţilor de observare a pământului şi utilizează aceste informaţii pentru a sprijini Uniunea Europeană să ia decizii în cadrul Politicii Externe şi de Securitate Comune.

Centrul coordonează, de asemenea, proiecte de dezvoltare şi cercetare şi furnizează pregătire de specialitate pentru sistemele informaţionale digitale geografice şi analize de imagine. Personalul său a fost recrutat iniţial din rândul organismelor subsidiare ale UEO.

Scopul său va fi acela de a sprijini procesul de luare a deciziilor în cadrul Uniunii Europene, în contextul Politicii Externe şi de Securitate Comune, şi mai ales a Politicii Europene de Securitate şi Apărare, prin creşterea capacităţii UE de culegere a informaţiilor prin satelit, pentru prevenirea conflictelor, sprijinirea eforturilor de menţinere a păcii, în cazul unor astfel de conflicte, şi asigurarea ajutorului umanitar pe timpul desfăşurării unor dezastre naturale sau provocate de om.

Institutul European pentru Studii de Securitate (European Union Institute for Security Studies – EUISS) [4]. Institutul European pentru Studii de Securitate are statut de *agenţie autonomă* care ţine de al doilea pilon al UE - Politica externă şi de Securitate Comună (PESC). Având statut autonom şi beneficiind de libertate intelectuală, ISS nu reprezintă şi nu apără nici un interes naţional în particular. Scopurile sale sunt: *dezvoltarea unei culturi comune pe probleme de securitate europeană, îmbunătăţirea dezbaterilor strategice şi promovarea sistematică a intereselor UE.*

EUISS sprijină dezvoltarea Politicii de Apărare şi de Securitate Comune prin:

- Discuţii şi cercetări pe temele majore de apărare şi de securitate;
- Analize pentru Consiliu şi Înaltul Reprezentant;
- Consolidarea dialogului transatlantic pe teme de securitate dintre Europa, Canada şi SUA [5].

Oficiul European de Poliţie – Europol

A fost conceput ca un nou organism care să ofere cadrul necesar pentru dezvoltarea colaborării organelor de poliţie din statele membre ale Uniunii pentru prevenirea şi combaterea pe plan internaţional a crimei organizate, inclusiv a terorismului şi a traficului de droguri [6].

Scopul principal al acestei Unităţi este combaterea traficului de droguri şi a activităţilor de spălare a banilor asociate acestuia. Ulterior, mandatul său a fost lărgit *pentru a include şi măsuri de combatere a traficului cu substanţe radioactive şi nucleare, a reţelelor de imigrare clandestină, a traficului ilegal cu autoturisme şi a spălării banilor proveniţi din astfel de delicte; mai târziu, la toate acestea s-a adaugat şi combaterea traficului cu fiinţe umane.*

Oficiul European de Poliţie, care a preluat activităţile Unităţii Droguri – Europol, a devenit operaţional de la 1 iulie 1999. Europol, cu sediul la Haga, acţionează în aceleaşi domenii şi, de la 1 ianuarie 1999, are competenţe şi î***n combaterea terorismului şi a falsificării banilor***.

Tratatul de la Amsterdam conferă Europol o serie de sarcini:

---

[2] Produsele de intelligence urmau a fi întocmite pe cele patru zone geografice folosite de structurile politico-militare ale UE: Balcani; Orientul Mijlociu şi Africa; Europa de Est; alte zone de interes.

[3] http://eusc.org

[4] http://www.iss-eu.org/

[5] Cerinţele esenţiale într-o luptă eficientă împotriva terorismului constituie o consolidare a cooperării şi coordonării transatlantice

[6] Convenţia prin care s-au pus bazele Europolului a fost semnată în iulie 1995 şi a intrat în vigoare la 1 octombrie 1998.

coordonarea şi implementarea investigaţiilor specifice întreprinse de autorităţile statelor membre, dezvoltarea unei competenţe de specialitate, pentru a ajuta statele membre în investigaţiile lor în domeniul crimei organizate, precum şi stabilirea de contacte cu procurorii şi anchetatorii specializaţi în combaterea crimei organizate.

Dintre structurile menţionate, totuşi, SITCEN prefigurează cel mai bine tendinţele legate de consolidarea componentei multilaterale a cooperării informative, acesta aflându-se în directa subordonare a Înaltului Reprezentant al UE pentru PESC, Javier Solana. De asemenea, în raport cu atribuţiile diferitelor structuri informative ale UE, pot fi identificate cel puţin patru domenii în care aportul informativ este departe de necesităţi:

- *capacitatea de colectare* – slaba capacitate tehnică a unor state membre în domeniul colectării de informaţii restricţionează considerabil abilitatea acestora de a furniza sprijinul informativ solicitat în diversele domenii de acţiune ale UE;

- protecţia civilă şi acţiunile umanitare – principala deficienţă este legată de absenţa unui sprijin informativ real în acest domeniu din partea agenţiilor naţionale de securitate, ceea ce, evident, diminuează capacitatea de acţiune a Comisiei Europene, care gestionează această problematică;

- *informaţii externe* – din cauza stadiului incipient de organizare, SITCEN nu reuşeşte să răspundă necesităţilor UE privind obţinerea unui sprijin informativ extern în procesul de luare a deciziilor;

- *capacitatea de acţiune* – UE nu poate acţiona eficient pentru combaterea unor fenomene din cauza incompatibilităţii unor reglementări comunitare cu cele ale ţărilor nemembre.

III. Organismele europene cu competenţe şi responsabilităţi în domeniul prevenirii şi combaterii terorismului

Directoratul de securitate al Comisiei Europene

Funcţionează în cadrul Directoratului General pentru Administraţie şi Personal al Comisiei Europene, fiind înfiinţat printr-o Decizie a acestui organ din 1 decembrie 2001. În cadrul structurii acestui Departament, funcţionează ***Unitatea de Prevenire şi Inspecţie,*** care are ca atribuţii, în domeniul antiterorism, realizarea evaluărilor asupra ameninţării generate de organizaţiile teroriste la adresa sediilor şi funcţionarilor instituţiilor europene şi menţinerea legăturii cu serviciile partenere. Unitatea reprezintă Comisia în cadrul Grupului de lucru pe antiterorism (TWP) şi Grupului de coordonare antiteroristă.

Coordonator pe probleme de terorism

Funcţie înfiinţată după atentatele de la Madrid, coordonatorul pe probleme de terorism se află sub autoritatea *Înaltului Reprezentant al UE pentru Politică Externă şi de Securitate Comună.*

Consiliului European din martie 2004 a decis crearea funcţiei de coordonator UE pentru combaterea terorismului, în urma atentatelor de la Madrid. *Actualele sarcini ale coordonatorului UE pentru combaterea terorismului, Gijs de Vries, au un caracter general - "coordonarea tuturor eforturilor UE pentru combaterea terorismului"* - şi constau în:

- eficientizarea activităţii desfăşurate la nivelul UE în domeniul combaterii terorismului;
- întreprinderea unor măsuri pentru creşterea fluxului de informaţii destinate miniştrilor de interne ai statelor membre UE, în scopul ameliorării procesului decizional circumscris activităţii antiteroriste;
- asigurarea implementării deciziilor colective ale UE la nivel naţional;
- coordonarea activităţii Consiliului UE în domeniul combaterii terorismului;
- supravegherea tuturor mecanismelor de combatere a terorismului aflate la dispoziţia UE şi înaintarea unor rapoarte periodice către Consiliul UE;
- monitorizarea implementării deciziilor Consiliului UE în materie.

De asemenea, demersurile coordonatorului UE pentru combaterea terorismului vor fi susţinute şi de alte structuri comunitare cu atribuţii în acest domeniu. În perspectivă, este posibilă extinderea atribuţiilor coordonatorului UE pentru combaterea terorismului la organizarea activităţilor de „gestionare a crizelor provocate de acţiuni teroriste” şi „prevenire a finanţării actelor teroriste”.

Grupul de Lucru pentru Terorism („Terorism Working Group” (TWG) şi Comitetul Terorism (COTER) din cadrul Justiţie şi Afaceri Interne (III – JAI)

În cadrul acestor grupuri de lucru sunt discutate posibilele reacţii la nivel politic pe care Uniunea Europeană le are faţă de eventualele ameninţări teroriste, posibile sancţiuni aplicabile în cazul unor acte teroriste. Experţii acestor grupuri efectuează evaluări ale sistemelor naţionale de prevenire şi combatere a terorismului.

Grupul de Lucru pentru Terorism („Terorism Working Group” - TWG)

În cadrul pilonului Justiţie şi Afaceri Interne (III) funcţionează Grupul de Lucru pentru Terorism („Terorism Working Group”-TWG) alcătuit din reprezentanţi ai ministerelor de interne din statele membre. Această structură are în atenţie o serie de aspecte interne din fiecare stat membru, privind terorismul, care, prin corelare, conduc la identificarea unor măsuri bilaterale, regionale sau chiar la nivelul tuturor statelor membre. Evaluările TWG sunt transmise „Comitetului pentru Articolul 36 al Tratatului” (CATS), care, la rândul său, informează Consiliul JAI.

Comitetul Terorism (Grupul COTER)

Astfel, la nivelul Consiliului UE, în cadrul pilonului Politica Externă şi de Securitate Comună (II), funcţionează „Grupul COTER" (Comitetul Terorism). Având reprezentare atât din partea statelor membre, cât şi a Comisiei Europene, COTER elaborează evaluări regionale şi politici de combatere a terorismului pe care le transmite Comitetului Politic şi de Securitate al UE (COPS). La rândul său, COPS informează Consiliul de Afaceri Generale şi Relaţii Externe, propunând inclusiv direcţii de acţiune. Anterior înfiinţării postului de coordonator al UE pentru combaterea terorismului, cooperarea dintre COTER şi TWG era firavă, fiind prevăzut un schimb minim de opinii prin întâlniri bianuale. În consecinţă, noul coordonator pentru terorism a fost însărcinat cu articularea activităţii celor două structuri, prin raportarea permanentă a politicilor de combatere a terorismului propuse de COTER la evaluările şi măsurile prevăzute de TWG. În această idee, se intenţionează stabilirea unor puncte de contact între COTER şi TWG, Gijs De Vries urmând să monitorizeze implementarea rezoluţiilor bazate pe propunerile celor două grupuri. De asemenea, la nivelul Comisiei Europene, funcţionează structuri similare celor existente în cadrul Consiliului, respectiv: Direcţia Generală pentru Relaţii Externe (DG RELEX) – pilonul II; Direcţia Generală de Justiţie şi Afaceri Interne (DG JAI) – pilonul III.

După atentatele de la Madrid din 11 martie 2004, statele membre UE: *au decis lărgirea atribuţiilor SITCEN, prin adăugarea componentei de analiză a informaţiilor din sfera antiteroristă, iar* EUROPOL [7]– deţine şi ***Forţele Speciale de Combatere a Terorismului (Counter Terrorism Force – CTTF)***, care au în competenţă acordarea de sprijin compartimentelor de specialitate pentru realizarea unei analize strategice şi operaţionale, prevenirea şi combaterea finanţării structurilor teroriste, a recrutării şi modului de operare.

IV. Demersuri de consolidare a cadrului instituţional de cooperare

La Consiliul European de la Bruxelles (25-26 martie 2004), liderii europeni s-au angajat să acţioneze pentru intensificarea cooperării în lupta împotriva terorismului, prin utilizarea mai eficientă a instrumentelor existente şi înfiinţarea a două noi structuri de coordonare. De asemenea, a fost „adoptată simbolic" clauza de solidaritate inclusă în proiectul Tratatului Constituţional[8], potrivit căreia, în caz de atac terorist, statele membre se angajează să ofere asistenţă reciprocă, inclusiv prin mijloace militare.

*Declaraţia privind combaterea terorismului,*conţine termene exacte de adoptare, implementare şi utilizare a instrumentelor juridice şi poliţieneşti de cooperare, precum şi necesitatea elaborării unor rapoarte periodice de evaluare a stadiului implementării în fiecare ţară. În context, Romano Prodi a declarat că *„terorismul reprezintă cea mai mare ameninţare asupra lumii libere de la sfârşitul Războiului Rece şi este necesar să utilizăm toate resursele financiare şi umane pentru îndeplinirea obiectivului final – eradicarea completă, nu parţială, a acestui flagel. Trebuie să utilizăm nu numai forţa, ci şi informaţiile politice şi capacitatea noastră de înţelegere a realităţilor politice"*[9].

O atenţie deosebită a fost acordată dialogului cu statele-terţe. Între propunerile de consolidare a cooperării juridice şi poliţieneşti sunt de menţionat: *crearea unei baze de date cu persoanele condamnate pentru terorism sau alte infracţiuni grave; introducerea obligativităţii pentru operatorii de telefonie şi Internet de a stoca datele pentru o anumită perioadă etc.*[10].

● ***Coordonatorul pentru securitate*** este responsabil cu monitorizarea activităţilor Consiliului circumscrise problematicii terorismului şi, în paralel, cu asigurarea implementării integrale a măsurilor deja stabilite. Acesta nu va avea responsabilităţi operaţionale, principala sa sarcină fiind informarea constantă a Consiliului.

● **Unitatea de informaţii** este *însărcinată cu gestionarea tuturor aspectelor legate de terorism.*

În paralel, la solicitarea şefilor de stat şi de guvern, Javier Solana a elaborat un Raport cu propuneri concrete de integrare a noii structuri de informaţii în cadrul Secretariatului General al Consiliului, document care a primit deja avizul Consiliului European din 17-18 iunie 2004. Deşi depăşeşte cadrul unei simple reţele informale, formula pentru care s-a optat nu constituie o Agenţie Europeană de Informaţii.

Se vor fi iniţiate noi acorduri în domeniul schimbului de informaţii, menite să amelioreze atât cooperarea la nivel comunitar în materia infracţiunilor teroriste, cât şi între serviciile de informaţii ale statelor membre. În ceea ce priveşte clauza de solidaritate aceasta prevede că, în cazul unui atac terorist asupra oricărui stat comunitar, celelalte ţări membre vor acţiona în spirit de solidaritate. Vor fi mobilizate toate mijloacele aflate la dispoziţie, inclusiv cele militare, pentru prevenirea ameninţărilor teroriste, protejarea instituţiilor democratice şi populaţiei civile, precum şi pentru

---

[7] Europolul acordă sprijin statelor membre prin facilitarea schimbului de informaţii, prin intermediul ofiţerilor de legătură pe lângă EUROPOL, furnizarea unor analize operative în sprijinul operaţiunilor derulate de către statele membre, elaborarea unor evaluări privind ameninţările, pe baza informaţiilor furnizate de către statele membre

[8] *Tratatul de instituire a unei Constituţii pentru Europa.*

[9] *Concluziile Consiliului European de la Bruxelles* din 25-26 martie 2004.

[10] Stan PETRESCU*, op. cit.,* p. 184.

acordarea de asistență statului-victimă, la cererea autorităților respective. De asemenea, se precizează că rămâne la alegerea statelor membre modul concret de acțiune.

Referitor la colaborarea între serviciile de informații și organele polițienești, „cei 25” au recunoscut că deficiențele înregistrate afectează considerabil cooperarea pe linie antiteroristă. De asemenea, au admis dificultățile în depășirea cadrului tradițional privind schimbul informativ bilateral, situație care afectează „crearea unui climat de încredere” în vederea extinderii cooperării la nivel comunitar. Statele membre UE *„trebuie să-și îmbunătățească mecanismele de cooperare și să promoveze colaborarea eficientă și sistematică între serviciile de poliție, securitate și informații, dar și să impulsioneze fluxul de informații către Europol*”[11].

Bibliografie

1. *Extras din Declarația privind combaterea terorismului*, anexată Documentului final al Consiliul European din martie 2004;
2. http://www.iss-eu.org;
3. Stan PETRESCU, **Apărarea și securitatea europeană**, Editura Militară, București, 2006;
4. http://eusc.org..

[11] *Extras din Declarația privind combaterea terorismului*, anexată Documentului final al Consiliul European din martie 2004.

SUMMIT-UL NATO DE LA BUCUREȘTI – O NOUĂ ETAPĂ ÎN TRANSFORMAREA ALIANȚEI

Colonel conf. univ. dr. Dan STROESCU
Col. conf. univ. dr. Ion COȘCODARU

Generalități

Summit-urile NATO reprezintă oportunități ale șefilor de stat și de guverne ale statelor membre de a se întâlni pentru a evalua și asigura orientări strategice pentru activitățile Alianței. Totodată, summit-urile reprezintă o oportunitate de introducere a noilor politici în diferite domenii de interes pentru Alianță, de a invita noi membri să adere la Alianță, de a lansa noi inițiative și de a construi parteneriate cu statele nemembre NATO.

Datorită semnificației politice a acestora, punctele de pe agendă se adresează, în mod specific, aspectelor politicii generale sau a celor de importanță strategică, se pot referi la modul de funcționare internă a Alianței, precum și la relațiile NATO cu partenerii externi.

Deciziile summit-urilor, ca de altfel toate deciziile NATO, sunt luate prin consens. De regulă, summit-urile sunt urmate de declarații sau comunicate care explică deciziile luate pentru opinia publică și reafirmă sprijinul Aliaților pentru politicile NATO. Deciziile sunt translatate în acțiuni de către comitetele subordonate Consiliului Nord-Atlantic și structurii de comandă a NATO, acoperindu-se întreaga gamă de funcțiuni și activități ale NATO.

Importanța summit-ului de la București

În actualul context internațional, proiectul central de politică externă pentru anul 2008 este Summit-ul NATO, găzduit de București.

Pentru România, o relație transatlantică solidă, intensă și cuprinzătoare, corespunde deplin intereselor naționale. Relația de parteneriat strategic cu SUA este un pilon de bază, esențial al politicii externe a României. Considerăm că este necesar să valorificăm cât mai atent contribuția României la definirea agendei summit-ului, în contextul dezbaterii privind reforma NATO și cea referitoare la extinderea alianței.

Este de așteptat ca Summit-ul să constituie o expresie a întăririi solidarității trans-atlantice și îmbunătățirii procesului de transformare a Alianței, precum și a abordării comprehensive a securității. Reuniunea este una deosebit de importantă deoarece va lua în discuție viitoarea extindere a Tratatului Nord-Atlantic. Ca o abordare generală, pentru acest Summit, România promovează un concept ambițios dar realist, ca un „*element de*

continuitate" între **Summit-ul de la Riga** şi Summit-ul aniversar din 2009.

Ne exprimăm opinia că Summit-ul de la Bucureşti va nota progrese importante în implementarea proiectelor şi iniţiativelor ambiţioase lansate la **Summit-ul de la Riga**, cu focalizare pe continuarea extinderii NATO, relaţiile cu ţările din Balcanii de Vest şi regiunea extinsă a Mării Negre, securitatea energetică, reforma parteneriatului NATO, rolul NATO în Afganistan şi Kosovo, cooperarea cu alte organizaţii internaţionale, parteneriatul strategic cu UE şi ONU.

Considerăm că organizarea acestei reuniuni la Bucureşti va da consistenţă conceptului "***un nou NATO pentru un nou secol"***. Ce nu s-a schimbat este misiunea principală a NATO, aceea de a garanta securitatea cetăţenilor ţărilor membre. Nu credem că vreun cetăţean din aceste ţări, fie din America de Nord, fie din Europa, ar vrea cumva ca NATO să-şi modifice funcţia sa de bază: NATO, organizaţia care furnizează securitate. Aceasta a fost şi va rămâne mereu misiunea sa fundamentală. Şi nici nu ne gândim să se creeze un nou NATO care să facă ceva diferit. Misiunea NATO este de a furniza securitate. Dar modul în care se face, tehnicile folosite, politicile adoptate, activităţile desfăşurate, toate acestea s-au schimbat fundamental după finele Războiului Rece. În acea perioadă, după cum bine se ştie, asigurarea securităţii însemna să existe cât mai mulţi soldaţi la frontiere, gata să fie atacaţi şi mai exista şi politica echilibrului nuclear. Din fericire, aceasta nu mai există, ceea ce se face acum fiind cu mult mai sofisticat. O parte a acestui nou tip de acţiuni este ***Afganistanu***l: stoparea teroriştilor care se organizează acolo pentru a ataca ţinte în Bucureşti, Paris sau Londra. Un alt mod nou de lucru este ***dialogul constant*** cu actorii importanţi pe plan internaţional: desigur Rusia, dar şi Australia, Japonia, Noua Zeelandă, ţările din Mediterana, acum ţările din Golf. Un alt aspect îl reprezintă ***dezvoltarea parteneriatelor***, ceea ce înseamnă că ţări care nu sunt membre NATO îşi pot asuma responsabilităţi prin participarea la operaţii NATO. În Afganistan, spre exemplu, sunt 11 ţări nemembre NATO care participă la misiuni. La fel şi în Bosnia. În fine, un alt demers pentru a putea asigura şi mai bine securitatea cetăţenilor constă în ***abordarea noilor tipuri de sfidări,*** cum ar fi, spre exemplu, apărarea antirachetă, securitatea energetică, războiul cibernetic etc. Dar, în final, testul ultim pe care trebuie să-l treacă NATO rămâne acelaşi: ***suntem sau nu capabili să facem ceea ce este necesar pentru a asigura securitatea cetăţenilor din statele membre ale Alianţei?***

Agenda summit-ului:

Este de aşteptat să se dezbată mai multe teme de mare actualitate şi interes, iar, inevitabil, una dintre acestea va fi **transformarea NATO**.

Considerăm că Alianţa Nord Atlantică se află, la momentul actual, în plin proces de transformare, atât din punct de vede politic, cât şi militar, fiind angajată, în acelaşi timp, într-un efort operaţional fără precedent. Participarea Alianţei într-un număr tot mai mare de misiuni, cele mai multe dintre ele diferite de cele de tip Articol 5 (apărare colectivă), a presupus o „*re-inventare*" a NATO, proces care acoperă un spectru larg, începând cu dimensiunea conceptuală şi doctrinară şi terminând cu instrumentele de tip militar ale NATO.

În prezent, Alianţa se află într-o fază de implementare a deciziilor asumate de către şefii de stat şi de guvern cu ocazia Summit-ului de la Riga din noiembrie 2006 şi reanalizate cu ocazia reuniunii miniştrilor apărării de la Sevilla din februarie 2007 şi Bruxelles, în iunie 2007. Eforturile curente ale Alianţei sunt orientate în perspectiva Summit-ului de la Bucureşti din aprilie 2008***. Suntem de părere că Summit-ul din 2008 va reprezenta o parte importantă a unui pachet mai amplu iniţiat la Riga şi care va fi continuat cu un Summit aniversar în 2009.***

Agenda curentă a transformării NATO în domeniul apărării se focalizează pe două dimensiuni majore: transformarea strategică şi reforma planificării, respectiv transformarea capabilităţilor militare.

Este de aşteptat ca problematica transformării să continue să aibă în vedere ***transformarea strategică şi reforma planificării***, precum şi ***transformarea capabilităţilor militare***. În ceea ce priveşte ***transformarea strategică*** considerăm că este vorba de Implementarea Directivei Politice Generale (*Comprehensive Political Guidance - CPG*) şi a noii Directive Ministeriale, având în vedere următoarele aspecte mai importante:

- ***direcţionarea politică pentru continua transformare a NATO***, stabilind, pentru următorii 10-15 ani, priorităţile pentru procesele de dezvoltare a capacităţilor la nivelul Alianţei.
- ***necesitatea asumării unor operaţiuni complexe de către Alianţă***, în contextul implicării în procese de stabilizare şi reconstrucţie, a consolidării cooperării civili-militari, a cooperării cu alte organizaţii, a protecţiei trupelor, superiorităţii informaţionale şi susţinerii de forţe expediţionare în teatre de operaţiuni îndepărtate.
- ***nivelul de Ambiţie al Alianţei*** din punct de vedere al capacităţii de angajare în operaţii, acesta reprezentând capacitatea de a desfăşura concomitent două operaţii majore întrunite şi şase operaţii de mai mică amploare, pe teritoriul NATO, la periferie sau la distanţă strategică (până la 15.000 km de Bruxelles).
- ***operaţii pe bază de efecte*** (EBAO – *Effects-Based Approach to Operations*) şi planificarea/abordarea comprehensivă (*Comprehensive Planning / Approach*) care se referă la integrarea tuturor eforturilor civile şi militare într-o concepţie unitară în operaţiuni şi la consolidarea cooperării cu

alte organizații internaționale în acest domeniu.

- ***reforma NATO HQ***, care are în vedere: consolidarea coeziunii Alianței; un proces decizional mult mai rapid; capacitatea crescută de implementare a deciziilor; o mai bună integrare a elementelor politice, militare, civile, umanitare și resurse; mecanisme mult mai clare de conexiune a NATO cu alte instituții internaționale și regionale; flexibilizarea utilizării resurselor (capabilități militare, resurse financiare și umane).

În ceea ce privește aspectele referitoare la ***transformarea capabilităților militare***, acestea este de așteptat să se axeze pe următoarele aspecte:

- ***Forța de Răspuns a NATO (NRF).*** Problema principală a NRF rezidă în faptul că acest concept a fost dezvoltat într-un context în care nu se prefigura nivelul actual de implicare operațională al Alianței. În condițiile actuale, participarea aliaților, atât în teatrele de operații, cât și desemnarea de forțe pentru NRF reprezintă o provocare pentru majoritatea națiunilor. Faptul că, la ora actuală, NRF nu se află la capacitate operațională completă (nu mai există FOC) și nu poate îndeplini corespunzător nici una din cele 7 misiuni pentru care a fost creată, reprezintă o problemă deosebit de importantă, ce va presupune, probabil, dezbateri „*aprinse*” pe timpul Summit-ului;
- Eșuarea implementării depline a acestui concept ar trebui evitată pentru că ar afecta atât credibilitatea Alianței, cât și procesul de transformare din cadrul acesteia. Fără o decizie finală sau interimară, care să asigure viabilitatea conceptului, NRF ar putea să devină un concept operațional teoretic, fără șanse reale de eficiență practică.
- ***Apărarea antirachetă*** (***Missile Defence – MD***). Având în vedere că sistemul antirachetă NATO poate fi considerat complementar sistemului antirachetă american, România este de așteptat să manifeste un **interes rezervat** pentru instalarea pe teritoriul național a unor componente ale sistemului antirachetă NATO. Rezerva este determinată de insuficiența de informații necesare evaluării consecințelor tehnico-operaționale și politico-militare ale acestei amplasări.
- Având în vedere riscurile majore de securitate generale, ***România susține dezvoltarea unui sistem de apărare antirachetă al NATO***, acesta vizând protecția nu numai împotriva rachetelor balistice, ci și împotriva unei game mai largi de asemenea mijloace.
- România consideră că sistemul MD al NATO poate fi dezvoltat având ca bază de integrare eforturile și proiectele naționale în derulare, inclusiv locația europeană a scutului antirachetă american.
- ***Inițiativa NATO de transport aerian strategic (C17).*** În cadrul eforturilor depuse la nivel aliat pentru reducerea deficitului de capabilități pentru transport aerian strategic, 15 state membre NATO (Bulgaria, Cehia, Danemarca, Estonia, Italia, Letonia, Lituania, Norvegia, Olanda, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, SUA, Ungaria) și două state PfP (Suedia și Finlanda) au promovat o inițiativă multinațională ce vizează achiziționarea în comun a 3-4 aeronave C17 care să poată fi folosite în comun în funcție de orele angajate de fiecare națiune.

Este de așteptat să fie abordată și problematica **revederii Conceptului Strategic al NATO,** având în vedere noua geografie a Alianței, noul nivel de ambiție, relativ noua tipologie a riscurilor și amenințărilor cărora trebuie să le facă față Alianța, noului „*trend*” al transformării acesteia.

O altă temă probabilă va fi legată de operațiile NATO. Așa cum se cunoaște foarte bine, în ultimii ani operațiile NATO s-au centrat foarte mult pe sprijinirea operațiunilor de pace și stabilizare, dincolo de teritoriul european. S-a început în Balcani, în imediata noastră vecinătate, adică în Bosnia și Kosovo. Apoi operațiile au devenit mult mai globale și, astăzi, misiunea cea mai importantă este cea din Afganistan. Dar nu numai, căci există misiuni de amploare mai mică și în Irak sau Darfur. Sigur că nu se poate anticipa, de acum, care va fi situația NATO în Afganistan, la începutul lunii aprilie 2008, dar este cert că statutul acestei misiuni se va bucura de o atenție prioritară.

a. Misiunea NATO în Afganistan

Considerăm că este o problemă de perspectivă. Se poate spune, judecând după standarde ideale, că situația din Afganistan nu este strălucită. Dar dacă se face o comparație între situația de acum din Afganistan cu ce era acum 10 ani, în perioada regimului talibanilor, când femeilor nu li se permitea să-și părăsească locuințele, când fetele nu aveau voie să meargă la școală, când aveau loc frecvent execuții publice, când dansul și cântatul erau interzise, reprezintă o certitudine faptul că acum 99% dintre afgani trăiesc mai bine decât atunci. Sigur că trebuie să fim realiști și trebuie să privim, atât la partea întunecată a lucrurilor, cât și la cealaltă, plină de lumină. Considerăm că, având în vedere situația din care vine Afganistanul, în termeni de nivel de dezvoltare, acum se înregistrează multe progrese. O mare parte a Afganistanului trăiește acum în pace și se înregistrează niveluri înalte de creștere economică, sunt 5 milioane de copii la școală, 20% din Parlamentul afgan este compus din femei și asta în urma unor alegeri democratice. Există o constituție. Violența și traficul de droguri sunt fenomene care se petrec în cea mai mare majoritate în sud și este evident că acolo trebuie să se concentreze eforturile. Mai sunt multe de făcut și nu se va reuși totul într-un an sau doi. Asta cere timp ... dar și trupe!

Sigur, întotdeauna începe discuția cu nivelul de trupe. Așa cum se cunoaște, NATO a decis creșterea majoră a numărului de militari din Afganistan, mai ales pentru a face față instabilității din sudul țării. Dar nu

este numai o problemă de trupe. Nu se poate reuşi în Afganistan umplând ţara cu trupe străine, dând populaţiei locale impresia că au de-a face cu o forţă de ocupaţie. Comandanţii militari NATO afirmă că sunt destule trupe şi ceea ce vor ei nu sunt mai mulţi soldaţi, ci mai multe elicoptere, avioane de transport, sisteme de comunicaţii. Dar cel mai important este să se spijine formarea armatei naţionale afgane şi a poliţiei, există şi problema creşterii nivelului asistenţei economice şi problema pe care o numim "*abordarea cuprinzătoare*". Asta înseamnă punerea laolaltă a eforturilor diferiţilor actori ai comunităţii internaţionale pentru o cooperare mai armonioasă, astfel încât să se poată preciza mai bine priorităţile, să se identifice resursele acordate acestor priorităţi şi să nu se mai disipeze eforturile în reconstrucţia ţării.

b. Problema Kosovo

Dacă facem o analiză a situaţiei din mai 1999, când se desfăşura campania din Kosovo, iar acum ne aflăm în 2007, la opt ani diferenţă, este clar că a trecut mult timp şi este urgent să se ia o decizie privind statutul zonei Kosovo. Naţiunile Unite, Consiliul de Securitate trebuie să decidă şi, sub egida sa, s-a desfăşurat o nouă rundă de consultări la Viena între reprezentanţii kosovari şi cei ai sârbilor, cu cei ai Troicii. Dar, în acelaşi timp, kosovarii sunt conştienţi că poziţia lor pe plan internaţional va fi subminată dacă vor izbucni revolte sau violenţe. Mizăm pe faptul că se vor comporta la fel de responsabil ca acum. În mare măsură, depindem de rezultatul acestor negocieri, dar se poate pune întrebarea dacă NATO este pregătit pentru ceea ce va fi noua etapă, oricare ar fi aceasta?

Misiunea NATO este de a menţine securitatea şi stabilitatea în Kosovo, oricare ar fi circumstanţele, în lumina unei Rezoluţii privind statutul politic al problemei. Acum, prezenţa în Kosovo se ridică la 16-17.000 de militari şi, din fericire, situaţia este calmă. NATO va rămâne în Kosovo şi, atunci când se va decide asupra statutului politic, se va putea opera şi o tranziţie în natura prezenţei NATO acolo, fiind atunci mai mult implicaţi în pregătirea forţelor armate, a reformei sectorului de securitate, implicaţi mai mult în implementarea noului statut al Kosovo.

O temă de mare importanţă o va constitui, în opinia noastră, rolul NATO în ceea ce se numeşte „*procesul de reunificare a Europei*". Aceasta presupune parteneriate şi acum, spre exemplu, există un asemenea parteneriat cu Serbia, Croaţia, cu aproape toate ţările.

Procesul de transformare va viza, în acelaşi timp, şi extinderea parteneriatelor pentru pace. „*Avem satisfacţia să constatăm că, probabil alături şi de alte state, am reuşit să convingem că Serbia trebuie să primească invitaţia de a negocia un parteneriat pentru pace* ", a subliniat şeful statului. În lista parteneriatelor pentru pace se înscriu Serbia, Bosnia-Herţegovina şi Muntenegru, fiind demn de reţinut faptul că extinderea parteneriatelor pentru pace va duce la consolidarea securităţii în Balcanii de Vest, fapt extrem de important pentru România, aflată la frontiera NATO.

Referitor la relaţia NATO-Georgia, se apreciază că, în perspectiva consolidării Alianţei se înscrie şi dialogul intensificat cu această ţară "care nu trebuie să alerge pe scurtătură pentru a intra în NATO, dar nici nu trebuie să-i punem obstacole suplimentare pentru a deveni membru". Un parteneriat intensificat este formula creată anume pentru Georgia, aplicată în exclusivitate pentru această ţară.

Parteneriatul NATO-Rusia, după părerea noastră, va rămâne un element strategic pentru întărirea securităţii în regiunea euro-atlantică. Este de aşteptat ca Rusia să fie invitată, din nou, să conlucreze cu NATO în spiritul cooperării pentru întărirea acestui parteneriat şi pentru atingerea obiectivelor propuse. Consiliul NATO-Rusia va continua să joace un rol important în promovarea cooperării practice în domeniile agreate de ambele părţi şi în dezvoltarea înţelegerii mutuale în domeniile unde există dezacord sau puncte de vedere diferite.

Este puţin probabil ca în cadrul Summit-ului să se abordeze aspectele sensibile referitoare la decizia Rusiei de a se retrage din tratatul CFE (Rusia nefiind de aşteptat să dovedească o atitudine constructivă şi pozitivă în acest domeniu, probabil chiar una inflexibilă) şi la opinia Rusiei referitor la amplasarea unor elemente ale scutului de apărare antirachetă în vecinătatea apropiată a acesteia (se urmăreşte detensionarea relaţiei Rusia – SUA în problematica scutului antirachetă prin promovarea ideii că *echilibrul strategic în raport cu Rusia nu va fi afectat*)

Una dintre chestiunile foarte importante, în acest context, va fi, cu certitudine, şi cea a extinderii NATO pentru că ceea ce va urma să se decidă la Bucureşti este dacă cele trei ţări candidate, Albania, Macedonia şi Croaţia sunt pregătite pentru a se alătura Alianţei. Nu se poate anticipa care va fi decizia deoarece este mult prea devreme. Dar, desigur, aceasta va fi o chestiune extrem de importantă. Şi aceasta ne îndrumă spre următorul punct care se relaţionează cu ceea ce am afirmat mai devreme: lucrările se desfăşoară în România, o ţară cu o poziţie geo-strategică deosebită, atât în raport cu Balcanii, cât şi cu regiunea Mării Negre. Ce se poate face pentru promovarea în continuare a cooperării regionale şi integrării în aceste regiuni? Considerăm că aici se afla cheia: o combinaţie de parteneri şi aliaţi.

Concluzii

Considerăm că Summit-ul de la Bucureşti va reitera faptul că Alianţa se adaptează mediului de securitate specific acestui început de secol, prin operaţiile pe care le desfăşoară, prin transformarea apărării şi prin parteneriate.

Prin rezultatele aşteptate de la acest Summit, care reprezintă un

„*element de continuitate*” între Summit-ul de la Riga şi Summit-ul aniversar din 2009, Bucureştiul va deveni astfel, după Praga (2002) şi Riga (2006), a treia capitală a unui stat din fostul bloc comunist care găzduieşte o reuniune la nivel înalt.

România va intra în circuitul statelor de referinţă ale NATO, demonstrând că Alianţa rămâne consecventă şi angajată în asigurarea tuturor capabilităţilor necesare pentru apărarea colectivă şi a contribuţiilor necesare eforturilor comunităţii internaţionale pentru promovarea securităţii şi stabilităţii, construind, pe baza solidarităţii Alianţei, indivizibilitatea securităţii acesteia şi a legăturii transatlantice.

SECȚIUNEA V:

NATO ŞI UE – GENERATOARE DE SECURITATE

MOLDOVA ANTE PORTAS. ÎNTĂRIREA POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Dr. Janusz SOLAK

Influentul cotidian "The Economist", în cazul in care publica materiale despre Moldova, le acorda de obicei titluri precum: *Nowhereland; The land that time forgot; A smugglers paradise; The Black hole that ate Moldova.* Şi aceasta din cauza că Moldova funcţionează în conştiinţa Vestului-în cazul în care functionează-sub forma unei verigi a lanţului de tranzit al imigranţilor ilegali, a "rezervorului de rinichi" folosiţi pentru transplanturile neînregistrate, în fine ca patrie a miilor de prostituate şi a muncitorilor la negru. Atunci când ne gândim la Moldova, primele asocieri care ne vin în minte se leagă de recesiunea economică a ţării, prezentă practic neîntrerupt de la funcţionarea statului, care a dus la sărăcirea populaţiei şi la degradarea civilizaţiei, făcând din Moldova cea mai săracă ţară din Europa. Corupţia endemică a ajuns la proporţii care pun în pericol bazele morale ale statului. Scandalurile zilnice, reale sau imaginare, cu participarea unor figuri centrale ale vieţii publice duc la insensibilizarea societăţii şi erodează încrederea ei în instituţiile democratice şi în clasa politică în general. Toate acestea fac din Moldova contemporană o ţară incredibil de instabilă, dezbinată, plină de teorii ale conspiraţiei, nelinişti politice şi fluctuaţii sociale. Comunităţile moldovenească, găgăuză şi transnistreană se acuză reciproc de «construcţia politică artificială» a ţării.

Ca o ironie a sorţii, un anume factor de stabilitate, care îmbunătăţeşte statisticile oficiale referitoare la nivelul de trai al ţării, îl reprezintă emigrarea masivă în căutarea unui loc de muncă, atât spre Rusia şi România, cât şi în Vest. Deşi este greu de apreciat adevărata scală a fenomenului, în afara graniţelor ţării lucrează permanent câteva mii de moldoveni dintr-o populaţie de aproape 4,5 milioane de locuitori. Această stare de fapt este cu siguranţă unul dintre elementele de bază, dacă nu chiar cel mai important, care limitează scala protestelor sociale. Asigură un aflux permanent de bani către ţară, măreşte resursele bugetare şi stabilizează valuta, blocând în acelaşi timp foarte eficient mobilizarea resurselor interne de dezvoltare.

Apropierea etnică şi culturală a majorităţii populaţiei autohtone a Moldovei şi României pare a fi mai degrabă motiv de puternice polemici publice decât un factor care să favorizeze dezvoltarea armonioasă a relaţiilor. Ambele ţări au devenit prizoniere ale propriei istorii şi a marii politici. Către animatorii acestei stări de fapt cu greu pătrunde reflexia, că isteria nu rezolvă problemele istoriei.

Lumea începe să uite de Transnistria. Atunci când îşi aminteste, se uită la conflictul transnistrean cu ochii moldovenilor. În opinia generală a Vestului transnistrenii sunt autorii tuturor nedreptăţilor şi a nenorocirilor care se abat asupra moldovenilor: au destrămat unitatea ţării, iar acum blochează discuţiile, doresc să aibe federaţie sau nu o doresc. Aceste lucruri sunt urmări ale necunoaşterii sau ale emoţiilor. De asemenea, parţial şi din cauza faptului că dreptul internaţional se află de partea moldovenilor, deoarece transnistrenii au violat *status quo*–ul, iar în spatele lor se află Rusia. Faptul că au fost provocaţi nu are nici o importanţă. De aceea, lumea nu recunoaşte desprinderea iar Republica Moldova, deşi *de facto* este un stat cu locuitori moldoveni de limba română, din punct de vedere formal actionează în numele întregii ţări. Către Transnistria se priveşte întotdeauna dinspre vest, de pe malul drept al Nistrului. Acest ostracism face ca, locuitorii Transnistriei să resimtă simptomul cetăţii asediate. Invazia moldovenească a generat încă o consecinţă psihologică şi socială durabilă: a împământenit convingerea, ca moldovenii de limba română sunt agresori. Cu agresorii nu se discută.

Însă, microscopica Transnistrie a încetat demult să fie simplul prizonier al omnipotentei Rusii. Cu ajutorul lobby-ului, al oportunismului economic, al aparenţelor politice şi al negocierilor rafinate duce o politică, atât de eficace, încât atunci când interesele Rusiei converg cu interesele Tiraspolului este în stare să manevreze în aşa fel Moscova, încât aceasta să îşi folosească întreaga putere împotriva Chişinăului. În cazul în care politica rusească este diferită de aşteptările Tiraspolului, găseşte modalităţile de a ocoli sau diminua presiunea din partea Moscovei. Transnistria şi-a elaborat autoconştiinţa politică iar acum cere în mod consecvent respectarea acesteia. Se simte mai în siguranţă faţă de Moldova nu numai din cauza liniei din ce în ce mai dure a Rusiei faţă de Vest, ci şi din cauza fisurării treptate a blocadei diplomatice a Transnistriei. Autorităţile transnistrene învaţă să vorbească cu Vestul într-un limbaj pe care Vestul îl înţelege, al democraţiei, al alegerilor corecte şi al drepturilor omului, şi-au însuşit atuurile democraţiei şi ale eurodemagogiei, lucruri care pentru europeni înseamnă mult mai mult decât procesele în sine care au loc. Transnistria. *Enfant terrible*! Copilul teribil al Europei - nu există nici un fel de dubii că mai devreme sau mai târziu lumea va trebui sâ îi recunoască suveranitatea. Numai că lumea încă nu ştie acest lucru, sau-lucru şi mai probabil-nu vrea să ştie.

Moldova, prin exprimarea acordului în ceea ce priveşte internaţionalizarea conflictului transnistrean, comite o dublă greşeală: în

primul rând – se autoelimina din procesul de negociere, mutând responsabilitatea faţă de reglementarea conflictului asupra forţelor externe şi în acest fel pierde controlul asupra a ceea ce se petrece ; în al doilea rând - deschide Transnistria spre lume. Îşi pierde instinctul politic: în timp ce sperie cu încăpăţânare Vestul cu mafia transnistreană şi prezintă viziunea cazacilor – terorişti beţi, Vestul care întreţine legături cu autorităţile din Transnistria vede că acestea sunt dispuse să îşi schimbe uniformele militare cu smoking-urile şi să respecte în mod formal toate normele democratice. Acţiunile ei pe arena internaţională atrag după sine un rezultat invers decât cel aşteptat şi *de facto* au dus la pierderea Transnistriei. Continuând politica «de îndepărtare» de sine a malului drept şi stâng al Nistrului poate să piardă în consecinţă, la cererea proprie, de asemenea Găgăuzia.

Lipsa progresului în ceea ce priveşte reintegrarea organismului de stat - lucru pentru care sunt răspunzătoare în egală măsură atât Moldova, Estul şi Vestul - precum şi dăinuirea fără nici o ameninţare a PMR generează pe de altă parte separatismul găgăuzean. Cu cât doresc mai tare gâgâuzii sâ fie gâgâuzi moldoveni, cu atât mai puternic forţează Chişinăul moldovizarea răzvrătitei minorităţi. Acum, frustraţi din cauza autonomiei «la comandă», care este departe de aşteptările pe care le-au nutrit, îi privesc cu invidie pe locuitorii Transnistriei şi vorbesc tot mai tare despre uniunea găgăuzo-transnistreană. Moldova, care aspiră la imaginea de stat unitar nu are o viziune clară a autoidentificării naţional-statale. Îi permite conflictului etnic să mocnească. Chişinăul nu îşi doreşte, însă trebuie să ia în seama faptul împărţirii ţării în două părţi, în care fiecare are istoria ei, cu alte condiţii de formare a mentalităţii locuitorilor. De pe malul stâng al Nistrului este mai aproape Rusia, nu numai în sens parabolic, ci şi geografic. Rusia este prietenoasă pentru transnistreni, nu crează bariere lingvistice, nu cere vize, însă abordarea ei specifică a Moldovei îi face într-un final rău propriei ei imagini. Acţionând în spatele altor mediatori şi prelungind termenele de retragere ale trupelor preschimbă în vorbe goale declaraţiile sale de cooperare în domeniul securităţii cu UE, NATO şi OSCE. Securitatea ei nu depinde în nici un fel de prezenţa câtorva mii de soldaţi în Transnistria. O ameninţare reală o reprezintă lipsa de credibilitate pe arena internaţională, legată de stilul autoritar al politicii promovate de către Kremlin şi de copierea modelelor sovietice, deşi reproşurile care prind, de tipul «intoarcerea la vremurile staliniste » sau «intoarcerea la politica URSS» sunt o simplificare prea mare şi nu redau realitatea din Rusia de azi. În ceea ce priveşte «problema Mării Negre» Rusia ar câştiga mai mult prin prezenţa ţărilor care sunt stabile din punct de vedere politic şi economic (chiar şi cu preţul recunoaşterii, ca politica «conflictelor îngheţate» conduse a fost o greşeală) decât prin încordarea muşchilor din când în când. Însă provocarea lansată de către Moscova nu poate fi limitată numai la problema dependenţei energetice şi a ambiţiilor Rusiei, care doreşte să dicteze condiţii ţărilor din regiunea Mării Negre, care au graniţă cu Uniunea Europeană. Esenţa crizei care are ca fundal Transnistria nu o reprezintă ciocnirea dintre democraţie şi autoritarism, ci contradicţia politică - conflictul dintre statul postmodernist, reprezentat de UE şi statul tradiţional din epoca modernă, care este Rusia. De aici şi decizia Rusiei de a ieşi din CFE şi încercările de blocare a activităţii OSCE, simboluri ale suveranităţii «europene». Pentru UE «suveranitatea reprezintă locul la masa discuţiilor», pentru Rusia - dreptul de a face pe teritoriul său şi pe cel al «strainătăţii apropiate» orice doreşte. Europa este pasivă, iar Rusia activă. În timp ce Bruxelles-ul nu are pentru Chişinău nici o propunere clară, Moscova nu are de gând să se împace cu ambiţiile Chişinăului.

Misiunea OSCE din Moldova depune eforturi, pentru ca acest «echilibru al fricii» să nu fie tulburat. Observatorii europeni nu pot face nimic în plus. Toate propunerile lor referitoare la soluţionarea conflictului nu au adus nici un rezultat. Pentru a evita ce e mai rău lansează modelul statului federativ, plin de piedici şi blocade, care într-un fel este liniştitor, însă fără nici o idee în ceea ce priveşte consolidarea societăţii. Ideile referitoare la federalizare au fost greşite. Au apărut două societăţi practic împărţite, cu găgăuzii pe fundal, în calitatea de element care atrage atenţia. În această separare se simt bine de fapt numai stereotipurile. Puterilor vecine - Rusia, UE şi NATO - le convine cel mai mult *status-ul quo:* în fond, nici interesele lor strategice, nici profiturile potentaţilor transnistreni nu au de suferit în nici un fel. De asemenea, funcţionarii EUBAM sunt condamnaţi la inactivitate ; ştiu că rolul lor e doar de faţadă.

Pe de altă parte, aspiraţiile moldoveneşti văzute din exterior par a fi contradictorii şi nesincere. Moldovenii, care doresc schimbări pro-vest sunt supăraţi. Au remarcat prea târziu că integrarea republicii cu Europa este mai importantă decât redobândirea controlului asupra Transnistriei. Viziunea statului comun moldavo-transnistrian are pe malul drept al Nistrului din ce în ce mai puţini adepţi. Creşte în schimb convingerea că, pentru a obţine deschiderea graniţelor spre vest ar trebuie să fie închise cele din est. Cu alte cuvinte – separarea odată pentru totdeauna de Transnistria. Din păcate, nu printre elitele politice, care cu toată retorica lor pro–europeană ţin morţiş la anumite lucruri anacronice, de neînţeles şi de neacceptat în lumea civilizată. Autorităţile comuniste ataşate de «ideologia moldovenească» (adică - separatistă faţă de restul poporului român) nu doresc nici în NATO, nici în UE, mai ales cu ajutorul României. Ce-i drept, Bruxelles-ul nu îi acordă Bucureştiului nici un rol în aceasta problemă, însă situaţia din Moldova are o influenţă directă asupra securităţii României. Ţara care este graniţa de est

a NATO şi UE are obligaţia nu numai «etnică», ci şi «aliată» şi «comunitară» de a asigura stabilitatea la graniţa de pe Prut. România în timpul preşedinţiei în exerciţiu a OSCE (2001), pentru a evita impresia de parţialitate a transmis Portugaliei problematica legată de Molodva, Transnistria şi de trupele ruseşti care staţionează acolo. Acest lucru nu înseamnă defel că a încetat să se intereseze de ea. Din contră, este viu interesată de obţinerea de progrese în ceea ce priveşte retragerea trupelor ruseşti şi preîntâmpinarea secesiunii Transnistriei şi aşteaptă momentul prielnic pentru a reveni din nou la rolul de mediator.

În primul rând, medierea românească are la fel de multe calităţi ca şi defecte. Pe de o parte, noua putere de centru dreapta din România a reuşit să depăşească impasul care dura de foarte mulţi ani în relaţiile cu Chişinăul (lucru pe care nu l-au reuşit social-democraţii), pe de altă parte, soluţionarea problemei depăşeşte posibilităţile diplomatice ale Bucureştiului. Deşi românii consideră acest lucru ca supremă onoare, este greu de aşteptat că ar duce o politică independentă. «Harta de parcurs» românească ar trebui să fie subiect de negociere cu UE şi NATO, iar ulterior cu alţi mediatori.

In al doilea rând-«opţiunile româneşti» ar trebui acceptate de către Moldova. Acest lucru pare puţin probabil, deşi câmpul de manevră al Chişinăului este din ce în ce mai limitat. În situaţia dată, Moldova riscă să umble pe căi care nu duc nicăieri. Fără Transnistria, poate chiar şi fără Găgăuzia, fără perspectiva de a se integra în UE şi fără popor. Având în vedere faptul cât de mulţi moldoveni au plecat definitiv în România sau au obţinut cetăţenie românescă, fără a renunţa în acelaşi timp la cetăţenia moldovenească, în cazul în care - horrible dictu - in jur de 80% din societate ar reuşi să obţină cetăţenia românească, atunci am avea de a face cu un precedent istoric şi politico-economic nemaiintâlnit - majoritatea cetăţenilor unei ţări care se aflăînafara UE ar fi cetăţeni ai Uniunii.

Având în vedere că România tratează cu seriozitate «problema moldovenească», cu atât mai mult Europa comunitară nu îşi poate permite să o marginalizeze. Este unul dintre poligoanele de încercare, care testează posibilităţile reale de elaborare şi implementare a politicii externe şi de securitate comune.

Moldova şi regiunea Mării Negre sunt acoperite de o reţea de diverse interese care se joacă în triunghiuri. Primul dintre ele (Chişinău-Tiraspol-Komrat) este conflictul din interiorul Moldovei şi *de facto* administrativ, axa lui o reprezintă ambiţiile unitare lezate de către tendinţele separatiste. Cel de-al doilea conflict (Moldoveni-Transnistreni-Găgăuzi) – subregional şi etnic reprezintă ciocnirea elementelor român, slav şi turcesc in dimensiunea axiologică. Cel de-al treilea conflict (România-Moldova-Ucraina) – regional, se rezumă la rivalitatea dintre două puteri regionale care luptă pentru favoarea vecinului mic, băgat între ele. Axa celui de al patrulea conflict (UE-NATO-Rusia) geopolitic este rivalitatea pentru primatul în regiune. Peste toate cele patru se suprapun rănile istoriei, iar memoria istorică este selectivă: odată le potenţează, alta dată le neutralizează, în funcţie de conjunctura politică. Actulamente, UE nu doreşte Moldova, la fel ca şi Rusia, care nu mai trage de Chişinău, pentru ca acesta să se afilieze blocului rusesc. Cercul se închide, iar factorul de legătură este Moldova. Mai mult ca obiect, decât ca şi subiect al jocurilor geopolitice.

Fără îndoială că Moldova şi moldovenii au nevoie de o discuţie internă serioasă pe tema valorilor care unesc popoarele şi a viitorului ei european, în schimb Europa comunitară şi europenii au, de asemenea, nevoie de o dezbatere pe fond despre locul şi rolul Moldovei. După exemplul Kosovo-ului şi al kosovarilor. Este condiţia primordială şi necesară pentru transformarea "conflictului îngheţat pentru Transnistria" cel puţin în "pacea îngheţată în Moldova". Iar acest lucru ar îmbunătăţi deja percepţia Moldovei pe arena internaţională şi ar reprezenta o contribuţie palpabilă pentru securitatea subregiunii şi a Europei.

CONSECINȚELE INTEGRĂRII ROMÂNIEI ÎN NATO ŞI ADERĂRII A UNIUNEA EUROPEANĂ ASUPRA SISTEMULUI NAȚIONAL MILITAR DE CONDUCERE

Comandor Ion DUMITRAŞCU

Începutul secolului 21 a fost marcat de apariția de noi riscuri şi amenințări care au contribuit la creşterea complexității mediului de securitate şi la reconfigurarea strategiilor de abordare a acestora. Fără îndoială, marile provocări actuale sunt legate de terorism, de posibila folosire a armelor de distrugere în masă şi de menținerea unor focare de instabilitate în diferite regiuni ale lumii[1]. La acestea se adaugă efectele negative ale globalizării, influențele dezechilibrelor demografice, radicalizarea ideologică sau fragilitatea instituțiilor statale în zone sensibile. Identificarea din timp a situațiilor potențial conflictuale, monitorizarea evoluțiilor negative a acestora, coroborate cu creşterea timpului de reacție în luarea deciziilor şi stabilirea adecvată a măsurilor de contracarare reprezintă obiective prioritare pentru orice sistem de comandă. Armata României, recent integrată în structurile de securitate nord-atlantice îşi reconsideră, în cadrul procesului de transformare, sistemul național militar de conducere, prin prisma imperativelor ce decurg din cerințele de aliat, dar şi din necesități legate de evoluțiile fenomenului militar şi de progresele înregistrate în domeniul tehnologiilor.

Întrucât suntem preocupați de calitatea actului decizional, abordările următoare au în vedere o investigare a mecanismelor naționale militare de decizie, existente la nivel strategic, în scopul identificării eventualelor lacune, disfuncționalități sau suprapuneri precum şi a unor posibile soluții de îmbunătățire a acestor procese. Acestea sunt analizate din perspectiva compatibilității funcționale cu structurile similare din NATO şi UE şi a relaționării cu diferite instituții naționale şi internaționale, implicate în gestionarea crizelor.

Propunerile făcute iau în considerare noul statut al României de stat membru NATO şi UE, responsabilitățile, obligațiile şi avantajele ce decurg din această calitate.

Preocupările pentru creşterea capacității de conducere preocupă, în egală măsură, alianțele şi organizațiile militare internaționale. Perfecționarea proceselor decizionale la nivel comunitar şi al Alianței nord-atlantice trebuie să fie susținute de adaptări corespunzătoare, operate în cadrul statelor membre, răspunsul rapid al celor două organizații fiind dependent de capacitatea națională de reacție. În conținutul comunicării voi investiga comparativ, mecanismele de conducere ale celor două organizații, pentru a stabili repere precise pentru o posibilă reformă a sistemului național de conducere.

Propunerile efectuate urmăresc, în principal, dezvoltarea unei capacități permanente de planificare şi conducere, care să se relaționeze permanent cu structurile politico-militare naționale şi cu cele integrate din NATO şi UE. Propunerile țin cont de evoluțiile şi progresele înregistrate până în prezent în domeniul conducerii forțelor şi sunt în concordanță cu nevoile actuale ale Armatei României.

1. Unele aspecte ale ciclului decizional în operațiile de management al crizelor conduse de NATO şi UE

După încheierea războiului rece Alianța nord-atlantică şi Uniunea Europeană au devenit principalii actori în gestionarea operațiilor de management al crizelor. Deciziile militare luate la nivelul celor două organizații sunt rezultatul consensului politic, obținut ca urmare a voinței națiunilor de a contribui, în mod voluntar, la rezolvarea crizei. Consultarea permanentă, asigurarea transparenței, menținerea autonomiei decizionale în raport cu partenerii, sunt câteva din principiile care guvernează acest proces.

Abordarea unei crize are loc, atât în NATO cât şi în UE după proceduri bine stabilite. Prezentate sintetic, procedurile de gestionare a crizelor reprezintă totalitatea măsurilor şi acțiunilor întreprinse de statele membre în mod colectiv şi individual pentru luarea deciziei, pregătirea, planificarea şi desfăşurarea forțelor şi capabilităților militare/civile în teatrul de operații, în scopul realizării obiectivului final. Sunt avute în vedere acțiuni cu caracter politic, diplomatic, economic militar şi de altă natură, în funcție de specificul şi evoluția situației de criză.

Pentru simplitatea demersului, analiza se va concentra pe înțelegerea procedurilor de management al crizelor folosite de către UE, avându-se în vedere caracterul neclasificat al acestora, dar şi similaritățile cu procedurile utilizate în NATO.

Din punct de vedere strict tehnic, procedurile de acțiune în managementul crizelor conțin patru faze[2].

Faza întâi cuprinde activități de rutină, referitoare la monitorizarea şi analiza evoluției situațiilor cu potențial de criză. În reuniunile Comitetului

---

[1] *NATO Strategic Vision*, Brussels, 2004

[2] *Sugestions for Procedures for Coherent, Comprehensive EU Crisis Management*, Brussels, 2003

Politic şi de Securitate (CPS), responsabil pentru implementarea politicilor europene de securitate şi apărare, au loc schimburi de informaţii şi sunt exprimate poziţii care aduc în atenţie evenimente care ar putea afecta interesele comunitare sau ale statelor membre.

Comitetul Militar al UE evaluează aspectele de natură militară şi elaborează recomandări şi avize CPS. Aspectele civile sunt abordate în cadrul Comitetului pentru aspectele civile ale managementului crizelor.

Tot în această etapă au loc consultări permanente cu organizaţiile internaţionale cu atribuţii în gestionarea crizelor, respectiv ONU, NATO OSCE, şi alte organizaţii regionale şi neguvernamentale, în cadrul măsurilor generale de reducere a tensiunilor şi de soluţionare a problemelor în dispută pe calea negocierilor. În paralel cu aceste eforturi sunt inventariate opţiunile posibile de acţiune şi au loc consultări cu statele candidate la accedere, în cadrul aranjamentelor specifice gestionării crizelor.

Din punct de vedere al activităţilor militare, în această etapă sunt revizuite şi actualizate planurile existente, concomitent cu acţiuni de planificare anticipată a unei eventuale misiuni.

Faza a doua începe din momentul în care situaţia de criză devine evidentă, iar în cadrul CPS reprezentanţii naţionali exprimă poziţii din ce în ce mai clare, privind o posibilă implicare a UE. De menţionat faptul că participarea UE la soluţionarea unei crize poate avea loc la solicitarea expresă a ONU, la cererea ţării implicate în criză, la iniţiativa unui stat membru sau a Preşedinţiei Consiliului European, în toate situaţiile fiind necesară o rezoluţie a Consiliului de Securitate ONU.

În această etapă sunt analizate informaţiile relevante despre evoluţia situaţiei, provenite din diferite surse, naţionale şi colective, au loc consultări şi evaluări la diferite niveluri, atât în interiorul Uniunii cât şi cu diferiţi parteneri internaţionali, pentru a se ajunge la o înţelegere comună a crizei şi pentru conturarea unui anumit consens în forurile internaţionale de decizie (Consiliul de Securitate ONU).

Din punct de vedere militar, sunt investigate capabilităţile strategice pe care statele membre sunt dispuse să le pună la dispoziţia Uniunii, pentru soluţionarea crizei. O misiune comună de evaluare a situaţiei din teren este lansată în vederea documentării şi informării cu toate aspectele legate de o eventuală acţiune practică, inclusiv stabilirea unor prime contacte cu părţile aflate în conflict sau alţi actori deja implicaţi în desfăşurarea evenimentelor. Sunt intensificate contactele cu NATO şi cu alţi parteneri internaţionali interesaţi.

În funcţie de rezultatele analizelor şi evaluărilor efectuate, CPS poate lua decizia de participare la soluţionarea crizei, declanşând astfel procesul preliminar de planificare a misiunii.

Primul document elaborat îl reprezintă Concepţia de Management al Crizei (CMC), prin care sunt identificate obiectivele politice şi politico-militare de atins precum şi cerinţele principale ale misiunii. În acest context este foarte importantă identificarea comandamentului operaţional responsabil pentru misiune, pentru începerea procesului de planificare propriu-zis. Au loc, de asemenea, consultări cu statele membre pentru a se obţine primele informaţii despre posibile contribuţii cu trupe. Concepţia de Management al Crizei este agreată de către CPS şi înaintată Consiliului European pentru aprobare.

În cea de-a **treia fază** sunt conturate opţiunile strategice de răspuns. Începe din momentul aprobării Concepţiei de Management al Crizei. Concomitent, Consiliul stabileşte sarcini pentru Comisie în scopul aplicării măsurilor din domeniul său de competenţă, invită statele membre să desfăşoare acţiuni în concordanţă cu concepţia aprobată, numeşte un reprezentant special pentru zona în care are loc criza etc. La rândul său, CPS stabileşte directivele necesare planificării, folosirii instrumentelor civile şi cooperării civilo-militare, implementării strategiei de informaţii etc. Se continuă dialogul şi consultările cu partenerii.

În plan militar, Statul Major Militar al UE (SMMUE) elaborează şi prioritizează opţiunile militare strategice (OMS). În cadrul acestora are loc o evaluare a fezabilităţii şi riscurilor acţiunii militare, se precizează structura de comandă şi control, recomandări privind comandanţii şi comandamentele necesare conducerii forţelor de nivel strategic şi operativ precum şi cerinţele pentru forţe şi capabilităţi.

Opţiunile militare strategice au în vedere o operaţie autonomă, condusă de către UE, sau o acţiune cu recurs la mijloacele şi capabilităţile NATO. După evaluarea opţiunilor prezentate în CPS, acestea sunt înaintate Consiliului cu recomandarea de a aproba varianta agreată de statele membre.

Faza a patra începe din momentul adoptării formale a deciziei privind angajarea Uniunii în rezolvarea crizei, prin aprobarea cadrului juridic de participare, respectiv a Acţiunii comune. Acest lucru este posibil după apariţia rezoluţiei Consiliului de Securitate ONU. Acţiunea comună include obiectivele politice de atins, stabileşte comandantul operaţional şi comandamentul pentru conducerea operaţiei, opţiunea aleasă pentru îndeplinirea misiunii, relaţionările şi responsabilităţile diferitelor entităţi comunitare, costurile operaţiei etc.

Pe baza Acţiunii comune, SMMUE, elaborează Directiva Militară de Iniţiere (DMI), document care conţine direcţionările necesare comandantului operaţional pentru elaborarea documentelor de planificare, respectiv Concepţia operaţiei (CONOPS) şi Planul de operaţii (OPLAN). După aprobarea Concepţiei operaţiei de către Consiliu, procesul de generare

a forţei poate fi declanşat, pe baza cerinţelor privind forţele. În paralel, are loc elaborarea Planului de operaţii şi a regulilor de angajare. Aprobarea acestora de către Consiliu coincide cu momentul lansării operaţiei.

Un proces similar se desfăşoară şi în cadrul NATO. Mecanismele europene prevăd, suplimentar, două faze relativ distincte, prin care sunt urmărite modul în care responsabilităţile diferitelor structuri comunitare sunt îndeplinite, respectiv reevaluarea operaţiei sau încheierea acesteia, în situaţia în care obiectivele stabilite au fost atinse.

2. Cerinţele operaţionale ale sistemului naţional militar de conducere din perspectiva apartenenţei României la structurile integrate

Pentru a determina în ce măsură sistemul actual de conducere militară este pregătit să răspundă provocărilor actuale, inclusiv conectarea cu procesele decizionale integrate, este necesară o investigare a cerinţelor operaţionale ce derivă din această postură şi a gradului de actual de satisfacere a lor.

Cerinţele operaţionale sunt determinate, în principal, de natura politică a răspunsului, de necesitatea de acţiune rapidă, de caracterul anticipativ şi integrat al acţiunii militare.

Asumarea valorilor democratice vest-europene de către România, presupune acceptarea controlului civil asupra armatei, respectiv o subordonare strictă a acţiunilor militare, scopurilor şi obiectivelor politice. Controlul şi direcţionările politice asigură, în acelaşi timp, legitimitatea acţiunilor militare, ceea ce elimină eventuale derapaje faţă de misiunile prevăzute de lege. În planul conducerii, controlul civil al armatei, presupune o consultare permanentă, între factorul politic şi cel militar, în toate fazele de planificare, pregătire şi ducere a acţiunilor de luptă. **Cerinţa operaţională identificată constă în existenţa unui cadru instituţional şi a unui mecanism care să faciliteze interacţia rapidă între structurile militare şi cele politico-militare.** Această interacţie trebuie văzută în toată complexitatea ei, respectiv în strânsă legătură cu deciziile şi acţiunile politice şi militare ale Alianţei şi comunitare.

Diversitatea provocărilor mediului actual de securitate a condus la creşterea numărului şi a complexităţii misiunilor pe care forţele armate trebuie să le rezolve. În condiţiile în care acţiunea independentă a acestora nu este suficientă, se impune o abordare cuprinzătoare şi integrată în abordarea crizei şi în elaborarea răspunsului la aceasta. Consecinţa imediată o reprezintă necesitatea identificării tuturor actorilor instituţionali, guvernamentali şi neguvernamentali, naţionali şi internaţionali, interesaţi în participarea la soluţionarea crizei şi stabilirea relaţiilor de cooperare şi colaborare. **Cerinţa operaţională de realizat se referă la existenţa unei capacităţi de planificare operaţională de nivel strategic, care să pregătească decizia politică, s-o transforme în misiune militară şi s-o implementeze prin intermediul acţiunii practice.**

Statutul de ţară membră NATO şi aderarea la comunitatea europeană, deschide un alt set de cerinţe care ţin de îndeplinirea obligaţiilor asumate în cadrul celor două organizaţii, dar şi de sprijinul colectiv primit, în situaţii în care interesele naţionale de securitate sunt ameninţate. **Cerinţa operaţională constă în capacitatea de integrate reciprocă a capabilităţilor naţionale în cele ale Alianţei, pentru misiuni conduse de NATO şi a celor aliate în sistemul naţional de apărare, în cazul acţiunilor de luptă desfăşurate pe teritoriul naţional.**

Creşterea capacităţii de răspuns rapid la crize reprezintă un comandament major pentru orice sistem militar naţional sau multinaţional. Fie că este vorba de acţiuni umane cu caracter destabilzator sau de dezastre naturale, timpul de reacţie este hotărâtor în limitarea efectelor şi salvarea de vieţi omeneşti. Răspunsul rapid nu poate fi eficient în afara unui sistem aflat în conexiune permanentă cu factorul decizional, cu structurile de răspuns integrate din cadrul NATO sau UE, cu alţi parteneri regionali sau actori internaţionali. Structurile preconizate trebuie să fie simple şi flexibile, adaptabile la schimbări rapide ale situaţiei, interoperabile din punct de vedere al procedurilor de lucru. **Cerinţa operaţională are în vedere acţiuni şi măsuri privind planificarea anticipată, coordonarea şi cooperarea, instruirea comună, existenţa unor forţe şi capabilităţi în starea „gata de luptă”.**

Dezvoltarea unei culturi operaţionale în rândul personalului armatei ar trebui să constituie un obiectiv major de pregătire şi instruire. Separarea responsabilităţilor administrative de cele operaţionale nu poate avea loc decât în condiţiile unei distincţii clare de ordin instituţional şi funcţional. **Cerinţa operaţională impune necesitatea delimitării aspectelor administrative de cele operaţionale, prin crearea unor structuri independente, care să interacţioneze reciproc, dar să nu se suprapună.**

În concluzie, constatăm necesitatea stringentă de separare a lanţului de comandă de cel administrativ, pe de o parte şi de o reaşezare a procesului decizional pe nivelurile de bază, respectiv strategic, operativ şi tactic. **Abordarea comună, politico-militară a oricărei situaţii de criză, cooperarea şi coordonarea cu actorii naţionali şi internaţionali interesaţi, implementarea cerinţelor şi procedurilor Alianţei şi a celor comunitare, creşterea capacităţii de răspuns rapid şi dezvoltarea unei culturi operaţionale reprezintă doar câteva raţiuni care să pledeze pentru acţiuni hotărâte în direcţia unei revizuiri a actualei structuri de comandă**.

3. Situaţia actuală şi de perspectivă a sistemului naţional militar de conducere

Aderarea României la Organizaţia Atlanticului de Nord în 2004 a determinat o reevaluare fundamentală a modului de abordare a securităţii naţionale. Armata, ca principal instrument de putere, a intrat într-un proces accelerat de transformare, la nivel instituţional şi funcţional, în scopul adaptării structurilor existente la standardele Alianţei, creşterii interoperabilităţii cu acestea şi reducerii decalajului tehnologic existent în raport cu statele membre. Concomitent cu procesul de reformă, România a continuat să-şi respecte angajamentele asumate în perioada de preaderare, menţinându-şi prezenţa în teatrele de operaţii din Balcani, Irak şi Afganistan.

În calitate de membru cu drepturi depline, România este parte a proceselor politice şi politico-militare care se desfăşoară în cadrul Alianţei, participând activ la adoptarea deciziilor colective şi la implementarea acestora.

Integrarea în UE, la 1 ianuarie 2007, a însemnat implicit o prezenţă activă în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare (PESA). Rolul de actor global proclamat de Uniune presupune angajamente ferme, alături de celelalte organizaţii internaţionale cu vocaţii în domeniul securităţii, în soluţionarea crizelor, în aria de interes strategic. Este evident că România nu poate rămâne în afara acestor preocupări. În funcţie de interesele naţionale, asistăm la o conturare tot mai pregnantă a dimensiunii europene de securitate, manifestată prin participări cu forţe şi capabilităţi la misiunile PESA, conduse de UE, dar şi prin contribuţii la dezvoltarea politicilor, doctrinelor şi procedurilor comunitare de gestionare a crizelor.

Dintr-o perspectivă generală, conducerea activităţilor militare trebuie să fie astfel structurară încât să poată fi exercitată, în mod continuu şi eficient, la cele trei niveluri:

- strategic, unde se execută planificarea acţiunii militare globale, din punct de vedere politico-militar precum şi susţinerea logistică şi operaţională a forţelor participante la operaţii;
- operativ, prin asigurarea conducerii forţelor dislocate într-un teatru şi prin acţiuni de coordonare a sprijinului logistic şi operaţional, pentru diferite componente;
- tactic, prin conducerea elementelor aparţinând fiecărei categorii de forţe.

Raportându-ne la această schemă generală, suntem interesaţi să analizăm în ce măsură structurile naţionale, specifice celor trei niveluri, răspund cerinţelor operaţionale, urmând ca pe baza concluziilor obţinute, să prezentăm propuneri de optimizare a sistemului existent.

Sistemul actual de conducere se confruntă, în opinia autorului, cu existenţa unor structuri tributare unor concepţii care nu sunt în totalitate racordate la schimbările şi evoluţiile înregistrate după anii `90. Arhitectura sistemelor actuale nu asigură funcţionalitate permanentă, conferă lentoare procesului de decizie, birocratizează excesiv fluxul informaţional şi nu optimizează actul de decizie şi acţiune.

Constituindu-se într-un element de reformă cu implicaţii majore în întreaga filozofie organizaţională şi funcţională, regândirea sistemului militar de conducere în Armata României a început odată cu înfiinţarea Comandamentului Operaţional Întrunit şi a comandamentelor categoriilor de forţe. Acest prim pas a reprezentat o primă tentativă de separare a lanţului de comandă operaţional de cel administrativ şi de abordare „joint”a acţiunii militare şi a întâmpinat o serie de dificultăţi în implementare, din cauza complexităţii procesului în sine, dar şi a unor factori conjuncturali specifici.

Faţă de această situaţie specialiştii militari români încearcă să găsească soluţii noi, atât structurale cât şi procedurale, pentru a se racorda la mecanismele colective de răspuns ale celor două organizaţii şi la cerinţele interne, astfel încât calitatea acţiunii în situaţii de criză să fie promptă şi eficientă.

Unul din obiectivele stabilite de Strategia de Transformare[3] se referă la remodelarea structurii de conducere, comandă şi control, în scopul optimizării actului decizional acţional. Acest lucru se va realiza în strânsă concordanţă cu evoluţia structurii de forţe, în mai multe etape.

Într-o primă fază se va definitiva cadrul normativ care să reglementeze conducerea, comanda şi controlul în Armata României, organizarea şi funcţionarea structurii de comandă la nivel strategic, organizarea sistemului integrat al punctelor de comandă pentru dispunerea elementelor de conducere strategică, precum şi organizarea şi funcţionarea comandamentului operaţional întrunit.

În etapa a doua, planificată să se încheie în 2015, procesul de transformare va urmări realizarea capacităţii operaţionale totale pentru structura de comandă la nivel strategic, în timp de pace şi pentru situaţii de criză şi la război.

După 2015 se va acţiona pentru îmbunătăţirea continuă a sistemului de comunicaţii şi informatică şi se vor implementa unele din realizările în domeniul capabilităţilor bazate pe reţea.

Obiectivul acestor transformări prevede existenţa următoarelor structuri:

---

[3] *Strategia de Transformare*, SMG, Bucureşti, 2007

- la nivel militar strategic, pentru situațiile de criză şi la război:
  - Centrul de Conducere Administrativă;
  - Centrul Național Militar de Comandă.
- la nivel operativ:
  - Comandamentul Operațional Întrunit;
  - Comandamentul Logistic Întrunit;
  - Comandamentul Comunicațiilor şi Informaticii.
- la nivel tactic:
  - Comandamentul Operațional al Forțelor Terestre;
  - Comandamentul Operațional Aerian;
  - Comandamentul Operațional Naval;
  - Comandamentul Forțelor Speciale.

O parte din etapele procesului prezentat sunt deja îndeplinite, în special la nivel operativ şi tactic. La nivel strategic, Centrul Operativ de Conducere Militară a devenit, începând cu anul 2007, Centrul Național Militar de Comandă (CNMC).

Transformările care au loc în domeniul conducerii militare la nivel strategic, reclamă **existența unei structuri exersate din timp de pace**, care să asigure exercitarea fără disfuncții şi neîntreruptă a comenzii şi controlului operațional al forțelor armatei, la nivel strategic, pe timpul apariției şi evoluției unor crize de securitate, inclusiv la război. Înființarea CNCM are drept scop rezolvarea acestei cerințe.

Misiunea principală a Centrului Național Militar de Comandă (CNMC) este asistarea şefului SMG pentru exercitarea comenzii şi controlului asupra structurii de forțe ale armatei pe teritoriul național sau în context internațional.

Printre obiectivele urmărite prin înființarea CNMC se numără creşterea calității şi eficienței actului decizional, asigurarea condițiilor pentru exercitarea comenzii şi controlului operațional la pace, criză şi război, realizarea şi menținerea superiorității decizionale, separarea conducerii administrative de cea operațională, optimizarea cooperării cu structurile similare de la nivelul celorlalte instituții şi organizații interne şi internaționale cu responsabilități în domeniul securității şi gestionării crizelor, reducerea timpului de răspuns al sistemului militar în situații de criză.

CNMC reprezintă un pas important în reforma sistemului de conducere. Operaționalizarea deplină a acestuia va oferi imaginea capabilităților de care dispune. Testarea lui în exerciții complexe, naționale şi internaționale va valida structura şi funcțiunile acestuia. Centrul va trebui să răspundă atât cerințelor de ordin intern în domeniul gestionării crizelor, păstrându-şi totodată capacitatea de conducere a acțiunilor pur militare.

4. Modalități de creştere a eficienței sistemului național militar de conducere

Atât în NATO cât şi în UE, deciziile privind participarea la operațiile de management al crizelor sunt luate prin consens. În cazul menționat, semnificația consensului nu trebuie, în mod obligatoriu, înțeleasă ca angajament cu forțe sau capabilități, ci ca un acord politic pentru acțiunea decisă. În cadrul UE, consensul se poate realiza şi prin „abținerea constructivă”, respectiv atitudinea unui stat membru de a nu bloca decizia celorlalte state, în condițiile în care acesta are rezerve față de acțiunea propusă.

Având în vedere natura politică a acestora, deciziile de participare la criză se iau în cadru colectiv, prin dezbateri la nivelul reprezentanților naționali, în foruri specifice. Reprezentanții naționali, cu rang de ambasador, exprimă pozițiile naționale ale statelor pe care le reprezintă şi, prin discuții şi negocieri, identifică cele mai potrivite soluții pentru atingerea consensului. În tot acest proces, decizia politică este pregătită şi susținută de staff-urile permanente de experți, aparținând celor două organizații şi de specialişti militari sau civili din statele membre. În cazul României, la proces participă specialişti din ministerele cu atribuții în domeniul securității, sub directa coordonare a Ministerului Afacerilor Externe, rezultatul consultărilor reprezentând poziția națională ce va fi prezentată, în mod oficial, în cadrul dezbaterilor comune.

Aspectele militare ale participării la criză sunt abordate de Ministerul Apărării, în mod diferențiat. Implicațiile politico-militare fac obiectul analizei structurilor aflate în directa subordonare a ministrului apărării, în timp ce aspectele pur militare cad în sarcina Statului Major General.

Din punct de vedere al implicațiilor asupra sistemului militar de conducere, este evident ca procesele decizionale desfăşurate la Bruxelles, în cadrul NATO şi UE, trebuie să fie urmărite de structurile naționale de decizie.

Specificul rezultat din apartenența la cele două organizații NATO şi UE potențează ritmul transformărilor către structuri compatibile, flexibile şi reactive, care trebuie concepute pentru a răspunde unei game cât mai largi de provocări, de natură militară sau civilă.

În opinia mea există un set de cerințe minime la care acestea ar trebui să răspundă:

- necesitatea coordonării, la nivel politico-militar, în pregătirea şi luarea deciziilor;
- răspunsul rapid la situații de criză;
- monitorizarea continuă a activităților care ar putea pune în pericol

securitatea națională sau ar afecta interesele de grup sau de alianță:

- asigurarea caracterului întrunit şi multinațional al acțiunilor;
- executarea anticipată a planificării;
- asigurarea interoperabilității şi standardizării;
- asigurarea unității de comandă;
- menținerea permanentă a capacității de pregătire;
- capacitatea de trecere rapidă de la planificarea şi conducerea activităților din timp de pace, la cele specifice situațiior de criză şi la război etc.

Plecând de la atributul fundamental al oricărui organism militar, acela de apărător şi garant al independenței şi integrității teritoriale, dar şi de participant la apărarea valorilor democratice, Armata României poate fi angajată, în diferite formule, atât în soluționarea crizelor interne cât şi internaționale. Fiecare din aceste situații reclamă un răspuns adecvat şi diferențiat, din punct de vedere al modului de acțiune. Pentru crizele de natură internă, sunt necesare mecanisme de relaționare cu structurile care, prin lege, au responsabilități şi atribuții de coordonare şi acțiune specifice.

Participarea la misiunile colective internaționale, inclusiv a celor care au loc pe teritoriul național, indiferent de cadrul de desfăşurare (ONU, NATO, UE, OSCE) presupune un grad sporit de compatibilitate cu structurile decizionale şi acționale specifice fiecărei organizații. Natura duală a acestei situații nu trebuie să ne conducă la ideea creării unor structuri paralele de conducere, ci la dezvoltarea unei capacități naționale de planificare şi conducere întrunită, care să răspundă, în mod adecvat, ambelor cerințe. Pe scurt, nevoile ce trebuie acoperite au în vedere existența unui mecanism decizional eficient structurat pe o capacitate permanentă de monitorizare, planificare şi conducere care să acopere totalitatea scenariilor posibile de acțiune.

În opinia mea, Armata României trebuie să-şi consolideze capabilitățile de conducere la nivel strategic, într-o viziune modernă, în consonanță cu tendințele existente în structurile integrate din care face parte şi cu cerințele de ordin intern. Funcțiile principale la care ar trebui să răspundă sistemul militar de conducere ar putea fi:

- relaționarea cu elementele politico-militare de decizie, existente în Ministerul Apărării. Acest lucru reprezintă o cerință de primă mărime, avându-se în vedere faptul că, în societățile democratice, nu există, la nivel strategic, decizii pur militare, ci doar decizii politice care se implementează inclusiv cu ajutorul instrumentelor militare. Cerința nu poate fi satisfăcută în afara unui cadru instituțional şi procedural bine conturat. Misiunile actuale ale CNMC nu reflectă într-o măsură suficient de clară această cerință, impunându-se, în opinia mea revizuiri ulterioare;
- dezvoltarea unei capacități permanente de planificare, dimensionată în funcție de situație. În timp de pace, capacitatea de planificare amintită ar putea fi reprezentată de un nucleu de planificare care, pe timpul îndeplinirii atribuțiilor de rutină, ar trebui să conceapă aşa numitele planuri alternative sau de circumstanță (pentru situații neprevăzute), iar în situații de criză să reprezinte nucleul în jurul căruia să se constituie celula de planificare propriu-zisă. Avantajele acestei soluții sunt evidente: dezvoltarea expertizei de „planificator operațional", asigurarea unei treceri rapide de la situații de pace la cele de criză, continuitate în executarea planificării etc. Această structură ar putea fi completată cu specialişti planificatori din SMG, din momentul în care s-a luat decizia privind participarea la managementului crizei. Structura actuală a CNMC nu acoperă într-o măsură satisfăcătoare această dimensiune;
- dezvoltarea unei capacități de conducere, care să ofere instrumentele necesare exercitării actului de comandă, capabilă să planifice, să disloce, să întrebuințeze forțele şi să le extragă din teatru, după îndeplinirea misiunii;
- dezvoltarea unei capacități de monitorizare a crizelor, pe scheletul structurii existente în cadrul Centrului Național Militar de Comandă. Capacitatea de monitorizare ar trebui integrată în Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență[4] şi conectată la structurile cu atribuții similare din cadrul NATO şi UE.

Exercitarea funcțiilor de monitorizare, planificare, conducere şi expertiză militară pot fi îndeplinite de către Centrul Național Militar de Comandă cu condiția unor ajustări funcționale care să reflecte mai bine rolul strategic, dimensiunea politico-militară, capacitatea întrunită şi multinațională a acestuia.

Noile provocări şi riscuri la adresa securității constituie surse pentru menținerea unui potențial ridicat de instabilitate, în diferite regiuni ale lumii. Internaționalizarea efectelor crizelor ca rezultat al procesului de mondializare, impune acțiuni rapide şi hotărâte din partea organismelor cu atribuții şi vocații în domeniul securității.

Perfecționarea proceselor decizionale la nivel comunitar şi al Alianței nord-atlantice trebuie susținute de adaptări corespunzătoare ale proceselor naționale de decizie, răspunsul rapid al celor două organizații fiind dependent de capacitatea națională de reacție.

Reacția rapidă la situații de criză necesită structuri specializate de monitorizare, analiză, evaluare, de decizie şi de conducere. Statutul de țară

---

[4] Înființat prin ordonanța de urgență a a Guvernului nr. 21 din 15 aprilie 2004, cu modificările şi completările ulterioare.

membră NATO şi UE, obligă sistemul naţional militar de conducere la adaptări şi transformări continue.

La nivelul conducerii armatei există preocupări de perfecţionare a sistemului militar de conducere, a elementelor din componenţa acestuia şi a procedurilor de lucru. Participarea la procesele care au loc în cadrul NATO şi UE, referitoare la managementul crizelor, necesită existenţa, în plan naţional, a unor structuri specializate, permanente, care să acopere dimensiunea politică, politico-militară şi militară.

Bibliografie

1. ****The Alliance'Strategic Concept*, 1999
2. ***Cartea Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale, Bucureşti, 2004
3. ****EU Concept for Military Strategic Planning*, Brussels, 2002
4. ****EU Military Rapid Response Concept*, Brussels, 2003
5. ***EU OHQ SOP, Brussels, 2006
6. ****EU Long Term Vision*, Bruxelles, 2006
7. ****EU Military C2 Concept*, 2006
8. ****European Security Strategy*, Brussels, 2003
9. ****Legea nr. 15/2005* pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 21/2004 privind Sistemul Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă
10. ****Legea nr. 346/2006* privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Apărării
11. ***Legea nr. 415/2002 privind organizarea şi funcţionarea Consiliului Suprem de Apărare al Ţării
12. ****NATO Handbook*, Public Diplomacy Division, 2006
13. ***NATO Strategic Vision, Brussels, 2004
14. ****Procedures Guidelines for Command and Control Structure for EU Civilian Operations în Crisis Management,* Brussels, 2004
15. ****Suggestions for procedures for coherent, Comprehensive EU crisis management,* Brussels, 2003
16. ****Strategia de Securitate Naţională a României,* Bucureşti, 2006
17. ****Strategia de Transformare,* SMG, Bucureşti, 2007
18. ****Strategia de integrare în NATO*, Bucureşti, 2006
19. ****The Treaty of the European Union*, Brussels, 1992
20. ****Watchkeeping Capability (WKC) for ESDP Operations within the General Secretariat of the Council-Functions*, Brussels, 2007

CONCEPŢIA EUROPEANĂ DE GESTIONARE CIVILĂ A CRIZELOR ÎN CADRUL POLITICII EUROPENE ŞI DE SECURITATE COMUNĂ ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

General de brigadă dr. Olimpiodor ANTONESCU

The EU's Common Foreign Security Policy (CFSP) was established in the Treaty over the European Union (TUE) to Maastricht in 1993 and was in a continuous development by Amsterdam (1997) and Paris Treaties (2000) untill the pursuit of the Treaty for a New European Constitution (2004).

EU doesn't substitute to the European communities already settled (CECO, CEE and CEEA) but comprises in a wider ensemble which includes CFSP and also the cooperation in Justice and Intern Affairs becomes more than a international organization but less than a state.

EU has a „greek temple" structure based upon three different natured pillars, a communitary one (The European Communities) and two of intergovernamental (CFSP and CJAI). The new fields, are tided to some less integrationist rules but more effective and narow than the ones governing the classical type intergovernamental cooperation.

The EU's CFSP objectives are in a totally harmony with the Millenium's Declaration adopted at 8 September 2000 by the UN's General Assembly.

Intern crises management despite the police cooperation by Interpol having the mission to support the member states' police authorities and other law services action remains their competence and the extern crises management is a CFSP's problem.

Nice Treaty integrated EOU in EU and perfected the CFSP's institutional system by the Political and Security Commitee (as a resolutive political body), EU's Military Commitee (as speciality execuive body) and the EU's Major Staff (operational tasks body).

CFSP's evolutions from the last years lead to European crises responce military capabilities growth with the CJTF and a European Force for Rapid Reaction but also with the strenghtening of the European defence policy by European Defence Agency, European Armament Agency, European College for Defence and Security etc. born.

At the December 2004 European Council was done the provisory balance for the civil management of crises into EU were entered: The EU Police Mission in Bosnia-Hertzegovina; the EU Police ission in FYROM

(EUPOL PROXIMA); the „law state" mission in ESDP's framework launched in Georgia at 16, July 2004 (EUJUST THEMIS) etc.

The civil management of crises involves a tide EU cooperation with other security international organizations as UN, OSCE, NATO, European Council, African Union Organization.

In EU system for civil management of crises occur diverse police, justice, civil administration and civil protection capabilities, whence resulted as a distinct service of public order and homeland security, the European Gendarmerie Force.

Cu origini în Uniunea Europei Occidentale (UEO) şi în cooperarea politică bazată pe ordinea comunitară stabilită prin crearea Comunităţilor Europene, Politica Europeană şi de Securitate Comună (PESC) a UE a fost instituţionalizată în Tratatul asupra Uniunii Europene (TUE) de la Maastricht din 1993 şi s-a dezvoltat continuu în Tratatele de la Amsterdam (1997) şi Paris (2000) până la adoptarea Tratatului de Instituire a unei Constituţii pentru Europa (2004).

S-a subliniat adesea că UE nu se substituie comunităţilor europene deja constituite (CECO, CEE şi CEEA) ci le înglobează într-un ansamblu mai larg care, cuprinzând atât PESC, cât şi cooperarea în domeniile Justiţiei şi Afacerilor Interne (CJAI), devine mai mult decât o organizaţie internaţională dar mai puţin decât un stat[1].

Într-adevăr, prin vocea şi activitatea Înaltului Reprezentant al UE pentru PESC ca şi prin acţiunile şi poziţiile comune adoptate în domeniul CJAI se adevereşte ceea ce doctrina de specialitate a apreciat despre UE că are o structură de „**templu grec**" bazată pe trei piloni de natură diferită, unul de natură *comunitară* (Comunităţile Europene) şi doi de natură *interguvernamentală* (PESC şi CJAI). Noile domenii, PESC şi CJAI, sunt supuse unor reguli mai puţin integraţioniste, dar mai eficace şi mai constrângătoare decât cele care guvernau cooperarea interguvernamentală de tip clasic.

Aceste aprecieri îşi păstrează în linii generale valabilitatea şi în *Tratatul* de instituire a Constituţiei UE[2] chiar dacă el aduce şi modificări substanţiale în domeniu, cum ar fi faptul că *Uniunea Europeană* este dotată cu personalitate juridică, că se perfecţionează sistemul instituţional şi dreptul comunitar, că în domeniul PESC apare Ministrul de Externe al UE sau că domeniul CJAI se transformă în Spaţiul de libertate, Securitate şi Justiţie (SLSJ).

Sub rezerva ratificării Tratatului constituţional în anul 2006, acţiunea exterioară a UE e definită şi desfăşurată prin politici comune şi acţiuni eficace în vederea asigurării unui înalt grad de cooperare în toate domeniile relaţiilor internaţionale având ca **obiective**: salvgardarea valorilor şi intereselor sale fundamentale, a securităţii independenţei şi integrităţii sale; consolidarea şi susţinerea democraţiei, statului de drept, drepturilor omului şi principiilor dreptului internaţional; prezervarea păcii, prevenirea conflictelor şi întărirea securităţii internaţionale conform scopurilor şi principiilor *Cartei Naţiunilor Unite* ca şi a principiilor *Actului final de la Helsinki* şi a obiectivelor *Cartei de la Paris*, inclusiv cele referitoare la frontierele exterioare; susţinerea dezvoltării durabile pe plan economic, social şi de mediu a ţărilor în curs de dezvoltare în scopul esenţial de a eradica sărăcia; încurajarea integrării tuturor statelor în economia mondială, inclusiv prin suprimarea progresivă a obstacolelor din calea comerţului internaţional; contribuţia la elaborarea de măsuri internaţionale pentru prezervarea şi ameliorarea calităţii mediului şi gestionarea durabilă a resurselor naturale mondiale, în scopul asigurării unei dezvoltări durabile; ajutarea populaţiilor, ţărilor şi regiunilor confruntate cu catastrofe naturale sau de origine umană; promovarea unui sistem internaţional fondat pe o cooperare multilaterală întărită şi o pe bună guvernare mondială[3].

Putem observa cu uşurinţă că obiectivele PESC a UE sunt în totală concordanţă cu **Declaraţia Mileniului** adoptată la 8 septembrie 2000 de către **Adunarea Generală a ONU**[4] şi include ca şi aceasta operaţiile de sprijinire a păcii între mijloacele de susţinere a securităţii şi dezvoltării întregii umanităţi combătând rădăcinile adânci ale riscurilor şi ameninţărilor într-o lume globalizată.

Pe de altă parte, UE constituie un SLSJ, cu respectarea drepturilor fundamentale, în care se ţine seama de diversitatea tradiţiilor şi a sistemelor juridice ale statelor membre având ca obiective generale: garantarea neefectuării controalelor asupra persoanelor la frontiere interne şi dezvoltarea unei politici comune în domeniul azilului, imigrării şi controlului la frontierele externe, întemeiată pe solidaritatea între statele membre care este echilibrată faţă de resortisanţii ţărilor terţe; acţiunea pentru asigurarea unui înalt nivel de securitate prin măsuri de prevenire şi de combatere a criminalităţii, a rasismului şi xenofobiei; luarea măsurilor de

---

[1] Amănunţită în I. DRAGOMAN, C. DRAGOMAN, *Politica externă şi de Securitate a UE*, Editura AISM, 2000, p. 58-99.

[2] Vezi, **Tratatul de Instituire a unei Constituţii pentru Europa**, Convenţia Europeană, 2003 dar şi E. POPESCU; I. DRAGOMAN, *Drept european constituţional,* Editura Mapamond, Târgu-Jiu, 2004, pp. 51-57.

[3] Art. III 294 din capitolul al doilea PESC, al Titlului al V-lea a Părţii a III-a, *Politicile şi funcţionarea Uniunii din Constituţia Europei.*

[4] Vezi textul Declaraţiei D. Popescu, M.I., **Dreptul mediului,** Editura Art print, Bucureşti, 2001, vol. I, p. 48-59.

coordonare şi de cooperare între autorităţile poliţieneşti şi judiciare şi alte autorităţi competente şi prin recunoaşterea reciprocă a hotărârilor judecătoreşti în materie penală şi, dacă este necesar, prin apropierea legislaţiilor penale; facilitarea accesului la justiţie, în special pe baza principiului recunoaşterii reciproce a hotărârilor judecătoreşti şi extrajudecătoreşti în materie civilă[5].

Putem constata din conţinutul dispoziţiilor la care am făcut referire, că gestionarea crizelor interne, în pofida cooperării poliţieneşti prin intermediul Europol care are misiunea de a sprijini acţiunea autorităţilor poliţieneşti şi a altor servicii de aplicare a legii din statele membre, rămâne o atribuţie a acestora, iar gestiunea crizelor externe este o problemă a PESA (Politica Europeană pentru Securitate şi Apărare) care poate iniţia operaţii de sprijinire a păcii. Totuşi, legătura PESA şi SLSJ se va amplifica, odată cu elaborarea conceptului de gestionare civilă a crizelor şi cu manifestarea intenţiei de creare a **Forţei europene de jandarmerie**.

Gestionarea militară a crizelor de către UE fusese stabilită încă în TUE unde se prevedea că realizarea obiectivelor PESA implică recursul Uniunii la mijloacele militare în acţiunile comune în materie de dezarmare, misiuni umanitare şi de evacuare, misiuni de asistenţă şi consiliere militară, misiuni de prevenire a conflictelor şi de menţinere a păcii inclusiv misiuni de restabilire a păcii şi operaţii de stabilitate post-conflictuale.

Tratatul de la NISA a integrat UEO în UE şi a perfecţionat sistemul instituţional al PESA prin instituirea *Comitetului Politic şi de Securitate* (ca organ politic decizional), a *Comitetului Militar al UE* (ca organ executiv de specialitate) şi a *Statului major al UE* (organul cu atribuţii operaţionale).

Plecând de la premisa că prin propriile capacităţi *UE* este un factor global în provocările globale şi ameninţările esenţiale la existenţa sa şi ar putea să-i pună în pericol dezvoltarea, Consiliul European de la Bruxelles din decembrie 2003, a aprobat *Strategia europeană de securitate* intitulată **„O Europă singură într-o lume mai bună"** în care se stabileşte că sistemul de gestionare militară a crizelor trebuie să fie perfecţionat prin contracararea chiar şi a ameninţărilor noi, îndepărtate în timp şi spaţiu, prin construcţia securităţii în vecinătatea Europei, în mod special şi prin participarea la crearea unei ordini internaţionale bazate pe un multilateralism eficace.

Toate aceste evoluţii ale PESC din ultimii ani au condus spre sporirea capacităţilor militare europene de răspuns la crize, inclusiv crearea CJTF şi a unei forţe europene de reacţie rapidă, dar şi la consolidarea politicii europene de apărare prin înfiinţarea Agenţiei Europene de Apărare, a Agenţiei Europene de Armament, a Colegiului European de Securitate şi Apărare etc.

Pe această bază, la pregătirea forţelor pentru misiuni prin exerciţii de gestionare a crizelor au şi fost lansate primele operaţii proprii ale UE în domeniul menţinerii păcii şi restabilirii securităţii internaţionale în Macedonia, Bosnia-Herţegovina şi Congo.

Concomitent şi strâns legat de aceste evoluţii ale sistemului de gestionare militară a crizelor a apărut şi s-a dezvoltat şi conceptul de gestionare civilă a acestora. Era inevitabil să se întâmple aşa din moment ce **PESA** şi **UE** nu şi-au propus să desfăşoare acţiuni de război, ci numai *operaţii altele decât războiul* denumite în Europa misiuni *de tip Petersberg*, localitate germană în care s-a desfăşurat Consiliul Europei, unde s-au luat deciziile în acest sens de separare a atribuţiilor **NATO** (care rămâne abilitată de apărarea colectivă a Europei) şi **UE** (cu competenţe proprii doar în domeniul menţinerii păcii).

Planul de acţiune pentru aspectele civile ale PESA a fost adoptat la Consiliul European de la Bruxelles din iunie 2004 şi a avut în vedere faptul că lărgirea cu 10 noi state a **UE** din acelaşi an oferă noi şanse şi posibilităţi capacităţilor civile europene, prin experienţele şi resursele proprii ale acestora.

Planul de acţiune menţionat[6] arată că **UE** va trebui să-şi dezvolte capacitatea de a-şi desfăşura resurse polivalente de gestiune civilă a crizelor într-un format integrat.

Mărimea, compunerea şi funcţiile concrete ale fiecărei desfăşurări „*globale*" a capacităţilor de gestionare civilă a crizelor vor varia în funcţie de nevoile specifice ceea ce va permite operaţiilor UE să devină complete, mai suple şi mai adaptate nevoilor, situaţiilor din teatrul de responsabilitate, exigenţe care implică existenţa în cadrul forţei europene a unei componente de poliţie şi a uneia de „*Stat de drept*".

În planul de acţiune adoptat în iunie 2004 existau referiri exprese dar generale la capacităţile civile de gestionare a crizelor (care aveau în vedere întărirea legăturilor dintre gestionarea civilă a crizelor şi prevenirea diplomatică şi militară a conflictelor), la sinergia instrumentelor utilizate pentru a garanta eficacitatea operaţiunilor, la formarea operaţională a capacităţilor civile (prin lansarea acordurilor-cadru de furnizare de echipamente standard şi crearea de instalaţii de stocare a materialelor

---

[5] Art. III – 158 din capitolul al IV-lea, slsj, al titlului al III-lea, *Politici şi acţiuni militare*, a Părţii a III-a din Constituţia Europeană.

[6] Vezi textul în Chaier de Chaillat no 75, fevrier 2005, *Securite et defense de l'UE, Textes fondamentaux 2004*, vol V, Institut d' Edutes de Securite, Union europeenne, Paris, pp. 128-135.

destinate utilizării şi reutilizării în operaţii viitoare de gestiune a crizelor şi prin mărirea bugetului acordat PESC astfel încât să se întărească interoperabilitatea între capacităţile naţionale ale statelor membre de gestionare a crizelor prin exerciţii şi aplicaţii), la activitatea de formare şi recrutare a personalului destinat gestionării civile a crizelor bazată pe ideea dezvoltării unei culturi europene de securitate în cadrul PESC înglobând atât dimensiunea civilă cât şi cea militară, în special prin intermediul Colegiului European de Securitate şi Apărare, dar şi prin responsabilitatea statelor membre în recrutarea şi formarea personalului competent în domeniu, şi în sfârşit, la întărirea cooperării dintre **UE** şi partenerii săi de gestionare civilă a crizelor (fiind enumerate în concret ONU, în legătură cu organizaţiile regionale şi subregionale interesate din Africa, OSCE, dar şi transparenţa, dialogul şi cooperarea cu ONG şi societatea civilă).

Faptul că chiar în cursul anului 2004, când UE desfăşura deja trei misiuni PESA civile, precum şi o misiune de observare, alte misiuni fiind în fază de studiu, exista o cerere crescândă de instrumente civile în cadrul PESA, a determinat organizarea la 22 noiembrie 2004 a Conferinţei miniştrilor de externe[7] europeni pentru anunţarea angajamentelor în domeniul capacităţilor civile care a confirmat că angajamentele voluntare ale statelor membre se ridică la 5.761 de persoane în materie de poliţie, 631 în domeniul statului de drept, 562 pentru administraţia civilă şi 4.983 în ceea ce priveşte protecţia civilă.

Aşa se face că la Consiliul European din decembrie 2004 s-a putut face bilanţul provizoriu[8] al gestionării civile a crizelor în cadrul UE în care s-a inclus: *Misiunea de Poliţie a UE în Bosnia-Herţegovina*[9] (MPUE) cu mandatul de supraveghere, încadrare şi inspectare a poliţiei locale; *Misiunea de Poliţie a UE în FYROM* (EUPOL PROXIMA), cu mandatul de a sprijini instalarea unui serviciu de poliţie eficace şi profesional în Macedonia[10]; *Misiunea „stat de drept”* în cadrul PESA, lansată în Georgia la 16 iulie 2004 (EUJUST THEMIS) cu mandatul de a contribui la elaborarea unei strategii guvernamentale care să orienteze procesul de reformă în domeniul justiţiei penale; *Misiunea de Poliţie în cadrul PESA* a UE în R.D. Congo (EUPOL KINSHASA), în cadrul cooperării dintre ONU şi UE în materie de gestionare a crizelor, cu mandatul de a încadra şi consilia o unitate de poliţie integrată în Kinshasa[11]; *o misiune exploratorie* a preşedinţiei în Irak în august 2004, urmată de o misiune de informare în octombrie 2004 pentru a exprima posibilitatea desfăşurării de activităţi de gestiune a crizelor pentru a reconstrui un Irak stabil, sigur şi democratic printr-o eventuală misiune integrată a UE în domeniile poliţiei, statului de drept şi administraţiei civile.

O primă concluzie pe care putem s-o desprindem din prezentarea concepţiei europene de gestionare civilă a crizelor este că aceasta este inclusă sub aspecte instituţionale şi funcţionale în cadrul Poliţiei Europene de Securitate şi Apărare (ce face parte din PESC) chiar dacă forţele şi mijloacele de acţiune aparţin domeniului Cooperării în Justiţie şi Afaceri Interne (CJAI), ceea ce înseamnă subordonarea misiunilor externe ale UE de poliţie, stat de drept, administraţie civilă şi protecţie civilă unor comandamente ale **Strategiei europene de securitate** dar şi necesitatea unei strânse cooperări cu capacităţile militare ale UE de prevenire a conflictelor şi de sprijinire a păcii.

O altă concluzie se referă la faptul că gestionarea civilă a crizelor implică o strânsă cooperare a UE cu alte organizaţii internaţionale de securitate, precum ONU, OSCE, NATO, Consiliul Europei, Organizaţia Uniunii Africane[12], căci în condiţiile globalizării atât în cazul ameninţărilor, cât şi în privinţa securităţii trebuie avute în vedere aspectele multiple ale managementului crizelor şi prevenirii conflictelor.

Nu mai puţin importantă este concluzia că în sistemul UE de gestionare civilă a crizelor intervin capacităţi diverse de poliţie, justiţie, administraţie civilă şi protecţie civilă, capacităţi din rândul cărora s-a desprins ca un serviciu distinct de ordine publică şi securitate internă, **Forţa de Jandarmerie Europeană**.

---

[7] Idem p 307, reamintim că în cadrul UE procesul de angajare a capacităţilor civile de gestionare a crizelor e separat de cel al capacităţilor militare, pentru acestea existând conferinţele de angajare separate, aşa cum se poate observa în op.cit. p. 304

[8] Idem, p. 374 conţinând şi raportul preşedinţiei referitor la PESA:

[9] Această misiune e separată de operaţiunea militară a UE în Bosnia (denumită ALTHEA) preluată de la NATO în noiembrie 2004.

[10] Şi această misiune de poliţie e separată de prima operaţie militară a UE în Macedonia (denumită „Concordia” şi desfăşurată cu sprijin NATO în 2003.

[11] Distinctă de prima operaţie militară autonomă a UE, desfăşurată în Congo din 1993 sub denumirea „MAMBA” şi ulterior „ARTEMIS”.

[12] UE a fost întotdeauna preocupată de raporturile sale cu ceilalţi actori internaţionali, state, organizaţii internaţionale guvernamentale şi neguvernamentale, aşa cum o demonstrează, spre exemplu, lucrările Consiliului European, în cadrul căruia au fost elaborate adevărate strategii ale cooperării dintre UE şi ONU, NATO, OSCE, OUA etc.

SCOPUL ŞI RELEVANŢA NATO ŞI A UE ÎN LUMEA DE AZI

Căpitan Adriana UNGUREANU

Today, America and Europe face a moment of opportunity and together can set history on a hopeful course toward development, justice and peaceful settlements of differences, away from poverty, despair and violence. Seizing this moment requires idealism, realism and cooperation and both America and Europe must act wisely and deliberately in facing complex challenges like: terrorism, globalization, weapons of mass destruction etc.

NATO is a political, a military alliance and a community of values, but the disparity between the military capabilities of individual NATO member states is considerable, US being the only state that has sufficient military power to act unilaterally. The EU must enhance its military capabilities, but it should do so in cooperation with the United States. Europe must be in a position to defend itself, solve European problems and those on the European periphery, but must do this in cooperation with US, not as a counterbalance to it.

As a conclusion, it must be said that an enlarged EU is good, an enlarged NATO is also good, but transatlantic cooperation is vital for Europe and should not be renounced.

După ce la sfârşitul anului 2002, au fost încheiate acordurile „Berlin +”, de fundamentare a cooperării între cele două organizaţii, războiul din Irak a generat cea mai serioasă criză în relaţiile transatlantice de la sfârşitul celui de-al doilea război mondial.

Ultimele evoluţii din domeniul relaţiilor transatlantice aduc în atenţie o perioadă de mari transformări ale principalelor aranjamente de securitate pentru spaţiul euroatlantic. După 1989, Alianţa şi-a modificat funcţia principală, de apărare, într-una de securitate şi a creat în acest sens, Forţa de Răspuns NATO, o forţă capabilă de desfăşurare globală într-un timp foarte scurt. Construirea unei politici de apărare europene comune a reprezentat o preocupare majoră a UE, şi a avut ca obiectiv central crearea şi operaţionalizarea Forţei Europene de Reacţie Rapidă, cu scopul de acţiona independent de NATO şi de a juca un rol major atât în securitatea europeană cît şi la nivel global.

Consolidarea dimensiunii militare şi de securitate europene îşi are rădăcinile în istoria celei de a doua părţi a secolului XX, atunci cînd după încheierea Tratatului de la Maastricht în 1992, UE a început să privească politica externă nu doar ca pe o simplă aspiraţie de viitor, ci ca pe un instrument necesar al integrării economice şi politice. În acest context, au existat două importante iniţiative şi dezvoltări: Identitatea Europeană de Securitate şi Apărare, în cadrul NATO, văzută ca pe o oportunitate pentru ţările europene să-şi asume responsabilităţi sporite pentru securitatea şi apărarea lor comună în interiorul Alianţei, şi Politica Externă şi de Securitate Comună (PESC) cu elementul său principal, Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA), care se constituie în demersuri independente faţă de NATO în domeniul securităţii şi apărării. Eforturile europenilor au vizat constituirea unei Forţe Europene de Reacţie Rapidă, astfel încât Uniunea să devină un actor complet pe scena internaţională, având mijloacele de a acţiona în prevenirea conflictelor şi managementului crizelor pe continentul european, dar şi în afara lui. UE doreşte să fie un actor autonom, susţinut de forţe militare credibile şi de capacitatea de lua decizii independente şi aceste forţe trebuie să fie capabile să îndeplinească ansamblul misiunilor de tip Petersberg. Politica Europeană de Securitate şi Apărare comună mai presupune, printre altele, gestionarea non-militară a crizelor în domenii precum, activităţile de poliţie, ajutor umanitar, repunerea în funcţiune a structurilor administrative şi juridice, activităţi de căutare – salvare, supravegherea alegerilor, respectarea drepturilor omului.

Previziunile făcute la începutul anilor 90, de diferiţi geostrategi, potrivit cărora „Noua Europă”, rezultată în urma adoptării Tratatului de la Maastricht, va deveni următoarea putere globală, nu numai din perspectivă economică şi politică, dar şi militară nu s-au realizat. Mulţi europeni au sperat atunci că Uniunea Europeană, prin propriile forţe, va putea gestiona stările de insecuritate de pe propriul continent şi că vor dobândi statutul de superputere globală, refăcând astfel multipolaritatea sistemului mondial, distrusă de încheierea Războiului Rece. Astfel de evaluări au fost făcute inclusiv de către unii analişti americani ca Samuel P. Huntington, care aprecia că procesul de integrare a Uniunii Europene ar constitui „singura mişcare importantă din cadrul reacţiei la nivel global” împotriva hegemoniei americane. Au existat şi există serioase dificultăţi care au afectat atât realizarea Forţei Europene de Reacţie Rapidă, cât şi obiectivul general european de a deveni un actor important în domeniile securităţii şi apărării, printre care trebuie să fie menţionate:

- chestiunea planificării operaţionale care nu este încă rezolvată, deşi în ultima perioadă s-au făcut paşi importanţi în această direcţie;
- lipsa unei politici externe unitare care este un dezavantaj serios pentru integrarea în domeniul securităţii şi apărării. Există în cadrul UE o divizare politică şi strategică între statele cu orientare americană, mereu

privind către NATO şi ţările cu o puternică orientare europeană;

- existenţa în cadrul Europei a două organizaţii regionale – NATO şi PESA – această situaţie conducînd inevitabil la competiţie, în special când statele europene nu pot să cadă de acord cu privire la organizaţia pe care să o sprijine, pentru moment fiind evident că majoritatea statelor europene înclină în favoarea NATO.
- rămânerea UE în urma NATO în construirea propriilor capacităţi militare datorită resurselor reduse investite în apărare de majoritatea statelor europene. (decalajul rezultat – *capabilities gap* – între capacităţile militare americane şi europene este o realitate!).

Zbigniew Brzezinski sublinia, în analiza pe care o face în 1997 asupra imperativelor geostrategice ale supremaţiei americane, faptul că retorica oficială a leadershipului politic american faţă de Uniunea Europeană a fost în sprijinul procesului integrării europene. În realitate însă, politica americană faţă de integrarea continentului european a fost mult mai puţin limpede, existând o tendinţă de descurajare a intenţiilor europene de integrare a politicilor de securitate şi apărare, factorii de decizie din Statele Unite fiind destul de suspicioşi în privinţa deplasării centrului de greutate, de pe o relaţie de hegemonie pe una de egalitate, în care SUA şi UE să deţină forţe comparabile în toate domeniile, inclusiv în cel militar.

Încă înainte ca actuala criză în relaţiile transatlantice, generată de intervenţia militară în Irak, să-şi dezvolte consecinţele, analiştii au semnalat necesitatea discutării şi reanalizării parteneriatului SUA-EUROPA pe baze noi, organismul transatlantic de securitate trebuind să devină mai echilibrat, dacă se doreşte menţinerea integrităţii sale. Îngrijorările legate de procesul decizional şi de coeziunea Alianţei se referă la posibila transformare a Europei într-un competitor sau rival al SUA, la o eventuală slăbire a Alianţei, şi la o posibilă izolare a Statelor Unite.

Necesitatea redefinirii parteneriatului între America şi Europa, în contextul demersurilor europenilor de edificare a dimensiunii comune de apărare este subiectul principal pe agenda specialiştilor în securitate internaţională. Cea mai importantă dintre soluţiile conturate se bazează pe aşa-numita „diviziune a muncii", prin care Statelor Unite să le revină în principal responsabilitatea pentru operaţiunile militare de luptă, în timp ce Europa trebuie să acopere în primul rând, stabilizarea şi reconstrucţia post-conflict. Noul parteneriat implică recunoaşterea necesităţii dezvoltării de către fiecare parte a capacităţilor specifice pentru a gestiona noile tipuri de riscuri şi ameninţări la adresa securităţii, prin realizarea unui echilibru între mijloacele „soft" şi „*har*d" de intervenţie. Conceptul de „*hard power*" pune accentul pe forţe şi mijloace militare tradiţionale, combatante, în timp ce „*soft power*" vizează capacităţile mai puţin militare de realizare a securităţii, cum sunt diplomaţia, ajutorul economic, operaţiunile de menţinere a păcii.

Pentru reuşita acestei strategii este necesar ca Europa să-şi edifice capacităţile militare de ducere a acţiunilor de luptă, pentru a diminua decalajul care o separă de America, iar americanii să recunoască importanţa reconstrucţiei şi stabilizării post-conflict, prin realizarea propriilor capacităţi în domeniu. Reuşita noului parteneriat depinde şi de modul în care fiecare va înţelege să-şi dezvolte abordările şi capacităţile deficitare în prezent.

Prima Strategie de securitate din istoria Uniuni Europene, elaborată de Javier Solana, evidenţiază importanţa politicilor bazate pe capacităţi militare credibile, pentru protejarea intereselor europene în lume şi pentru contracararea noilor riscuri la adresa securităţii, în primul rând a terorismului internaţional. La un nivel mai redus de analiză, chestiunea diviziunii muncii între americani şi europeni se transpune în modul de relaţionare al celor două structuri militare – Forţa de Reacţie Rapidă a UE şi Forţa de Răspuns a NATO. În maniera în care cele două forţe au fost dezvoltate şi operaţionalizate până în prezent, există o distincţie clară între obiectivele şi misiunile repartizate fiecăruia în parte. În timp ce obiectivul stabilit la Helsinki tinde să direcţioneze proiectul FERR pe „intervenţii în cazul conflictelor de intensitate scăzută", specifice misiunilor de tip Petersberg, FRN a fost creată şi pregătită să lupte în „conflicte de înaltă intensitate".

Dacă în teorie cooperarea şi complementaritatea dintre forţele de reacţie rapidă pare a fi realizată, în practică este puţin mai complicat. Există analişti care sugerează că între cele două forţe există competiţie şi mai mult, că ele sunt incompatibile, din perspectiva politică şi de securitate deoarece contribuţia statelor europene la FRN ar putea provoca importante întârzieri şi ar putea compromite realizarea obiectivelor PESA. Crearea şi operaţionalizarea FRN pot deturna unele state europene de la PESA pentru ca în final, să conducă la împărţirea şi repartizarea capacităţilor militare naţionale limitate ale europenilor, în avantajul NATO. În plus, ar putea genera duplicarea eforturilor şi competiţie între cele două structuri, dacă această cooperare nu este dezvoltată pe baza principiilor şi împărţirii responsabilităţilor, potrivit noului parteneriat.

Se poate afirma cu certitudine, că modul în care este proiectat noul parteneriat transatlantic şi reaşezarea relaţiilor dintre NATO (SUA) şi UE (PESA), cu forţele lor militare - FERR şi NRF- vor influenţa securitatea europeană pe termen lung.

SUA şi UE în noua structură globală de putere

În lucrarea „Puterea în mişcare", Alvin Toffler definea noţiunea de centru de putere şi caracteriza competitorii în procesul de edificare a noului mediu de securitate, ţinând cont de următoarele trei criterii: potenţialul

militar, capacitățile economico – financiare, respectiv potențialul tehnico-științific și informațional de care dispun aceștia.

În funcție de criteriile pe care le-am enumerat putem face o prezentare a două mari centre de putere – SUA ŞI UE – care sunt comparabile din punct de vedere economic, dar incomparabile din punct de vedre militar, cel puțin în momentul de față.

Perioada post „război rece” a constituit o provocare și o oportunitate totodată pentru SUA de a-și demonstra capacitatea de unic lider mondial. Astfel, SUA au fost nevoite să-și angajeze enorma putere militară implicându-se în gestionarea multiplelor crize apărute în ultima perioadă, în condițiile în care ONU - entitatea care își propune prin propriul statut să mențină pacea lumii - nu a putut și nici nu a avut cum să desfășoare acțiuni militare de mare amploare. SUA îndeplinește toate cele trei criterii prezentate anterior și promovează o politică globală, într-o lume deocamdată unipolară, depunând eforturi constante pentru a-și menține poziția de lider absolut.

Strategia de Securitate Națională a SUA acordă o importanță deosebită modelării mediului internațional de securitate în concordanță cu interesele vitale americane și executării acțiunilor armate preventive pentru apărarea acestora, unilateral sau în cadrul unor coaliții „ad-hoc”.

America e conștientă totuși că mijloacele de care dispune sunt limitate și atrage la o cooperare activă statele loiale interesate și pe cele care au o poziție geostrategică favorabilă proiectării intereselor ei în anumite zone. În contextul actual, una dintre prioritățile politicii externe americane este Orientul Mijlociu, cu extensie către Asia Centrală și zona Caucaziano-Caspică. Ca să controleze și să gestioneze eficient aceste zone, SUA solicită o implicare mai semnificativă a NATO și propune redislocarea unor forțe, baze și facilități militare către Est, pentru a-și asigura proiectarea strategiilor proprii de securitate, în special în zona Mării Negre și a Orientului Mijlociu, unde au interese economice foarte mari. Este de presupus că, în viitor, acțiunile politico-militare americane și aliate se vor desfășura într-o concepție unică urmărindu-se, pe termen lung, rezolvarea problemelor din Irak, Afganistan, Iran, Siria, Pakistan – India, Arabia Saudită și statele din Asia Centrală. SUA vor căuta prin toate mijloacele să împiedice realizarea unei coaliții regionale în Orientul Mijlociu, conștiente de ostilitatea unei părți a lumii islamice față de americani și față de valorile occidentale în general.

Noua Strategie de Securitate Națională abandonează conceptul anterior al descurajării, în favoarea strategiei loviturilor preventive împotriva statelor ostile și grupărilor teroriste care amenință sau ar putea amenința securitatea sau interesele SUA oriunde în lume și definește extinderea sprijinului pentru dezvoltare, comerț liber, și promovarea democrației ca elemente esențiale.

Nu se poate omite că în prezent, în interiorul elitei puterii americane consecințele războiului din Irak au provocat o criză mai profundă decît cea declanșată de războiul din Vietnam acum 30 de ani. Foști înalți responsabili și demnitari condamnă războiul din Irak considerîndu-l fie „o eroare de dimensiuni istorice” (așa cum a afirmat pe 19 ianuarie 2006 în The Washington Post, colonelul Larry Wilkerson, fostul șef de Stat Major al lui Colin Powell) fie „o calamnitate istorică, strategică și morală” (așa cum a declarat Zbigniew Brzezinsky, fostul director al Cosiliului Național de Securitate în fața Comisiei Afacerilor Externe a Senatului la 1 februarie 2007).

Însă chiar și în condițiile actualei crize politice, SUA vor continua să-și asume marile decizii politice și militare, cu riscurile pe care le presupune o economie puternică și flexibilă, dar încă dependentă de resursele strategice repartizate inegal pe glob. Conștientizând că nici o țară nu se poate apăra singură, Statele Unite, ca lider mondial, promovează o politică de securitate internațională în următoarele direcții: susținerea unei Europe democratice, pașnice și nedivizate; întărirea unei comunități puternice în Asia și Pacific; clădirea unui nou sistem de comerț liber; menținerea Statelor Unite ca lider al politicii de securitate internațională; dezvoltarea cooperării în problema amenințării granițelor naționale; întărirea mijloacelor militare și diplomatice cerute de aceste provocări.

Pe fundalul de dominare și afirmare a puterii SUA, Uniunea Europeană continuă să se afirme, din ce în ce mai clar, ca forță politică, economică, culturală și chiar militară, ca factor de stabilitate și de progres care să-și poată promova propriile opțiuni și interese. Aderarea la NATO a încă șapte state din centrul și sud-estul Europei consolidează mediul strategic de securitate, oferind oportunități pentru creșterea capacităților Alianței Nord-Atlantice de a gestiona situațiile de criză din orice zonă a globului. Totodată, decizia privind extinderea UE și includerea în rândurile sale, în 2004, a încă 10 state la care s-au adăugat alte două în 2007, reprezintă garanții substanțiale pentru materializarea noii arhitecturi de securitate europeană. Deschiderea UE spre est, care are loc aproape paralel cu demersul similar al NATO, asigură, pentru prima dată în istorie, cele mai favorabile condiții pentru crearea unei Europe unite.

Deși printre obiectivele inițiale ale creării Uniunii Europene se află și cel al transformării acesteia în superputere militară care să discute de la egal la egal cu SUA, să fie capabilă să gestioneze atât propriile crize, cât și pe cele din vecinătate, să se implice și să influențeze politica mondială, nici una dintre țările membre nu a fost dispusă, cel puțin până acum, să sporească sumele alocate bugetului militar, ceea ce ar fi permis îndeplinirea acestui

deziderat. Consecința acestei atitudini adus la mărirea decalajului dintre capacitățile militare europene şi cele ale SUA.

In vederea unei implicări mai eficiente în rezolvarea crizelor pe propriul continent, UE s-a preocupat constant de crearea unei Politici Comune de Securitate şi Apărare. Pentru ca aceasta să capete autonomie de mişcare, în 1999, la Helsinki, s-au stabilit obiectivele principale cu privire la capabilitățile militare, adică, crearea unei forțe militare de reacție rapidă, capabilă să desfăşoare 50-60.000 oameni, pentru îndeplinirea tuturor misiunilor de tip Petersberg (ajutor umanitar; misiuni de salvare, de menținere a păcii, de prevenire a conflictelor) şi să se autosusțină cel puțin un an. UE este un model complex de dualitate între integrare şi păstrarea identității statelor („unitate în diversitate") şi va proiecta stabilitatea, prosperitatea şi toleranța culturală, religioasă în vecinătatea ei imediată şi chiar dincolo de aceasta, urmând să devină un model pentru aceste zone. Dorința de independență a Europei, înfiripată încă de pe vremea războaielor din fosta Iugoslavie şi accentuată de campania NATO din Kosovo, a crescut în intensitate în urma presiunilor uriaşe la care a fost supusă de către SUA. nu numai în pregătirea şi ducerea războiului împotriva Irak-ului, dar chiar şi în probleme care țineau mai mult de politica sa internă.

Uniunea Europeană a fost inițial divizată în privința sprijinului pentru SUA în problema irakiană. Revigorarea alianței dintre Franța şi Germania şi pozițiile tot mai vizibile ale acestora de respingere a deciziilor Washington-ului au constituit un duş rece pentru Statele Unite, obişnuite cu o Europă docilă şi dezbinată din punct de vedere al politicii externe. Motive de îngrijorare pentru SUA au apărut şi din foarte bunele relații avute de Germania şi Franța cu Rusia, stat care, deşi ajuns la un parteneriat strategic cu America, are nevoie la fel de mult şi de Europa. În ultimii ani, relațiile transatlantice au cunoscut o oarecare degradare, însă dosarul irakian nu a reuşit să constituie un motiv suficient de puternic de separare între americani şi europeni. Europenii reproşează SUA faptul că lansează campanii militare, fără consensul aliaților şi, ulterior, în perioada post-conflict (destabilizare şi reconstrucție, pentru care, de regulă, nu au pregătite din timp planuri viabile, realiste), când nu mai pot gestiona singure situațiile, apelează la sprijin internațional.

Există, de asemenea, divergențe între europeni şi americani privind modul de utilizare a forței militare, pentru a face față provocărilor la adresa securității în secolul al XXI-lea. Tendința agresivă a Americii nemulțumeşte chiar şi unele democrații europene fragile, care aspiră în primul rând la pace, dezvoltare şi prosperitate, şi nu la acțiuni expediționare, mari consumatoare de resurse, departe de frontierele Alianței. Țările europene consideră că nu neapărat prin forță se pot rezolva corect divergențele apărute, inclusiv cu lumea islamică, în care valorile vestice liberale şi moderne sunt acceptate cu rezerve nefiind compatibile cu tradițiile milenare islamice. Afirmarea Uniunii Europene ca putere globală este un proces aflat în derulare, dar ea nu poate încă pretinde împărțirea puterii cu SUA.

Referitor la criza instituțională în care Uniunea Europeană se afla, trebuie subliniat că aceasta a încetat pe 19 octombrie 2007 la Summitul de la Lisabona, cînd a fost obținut acordul tuturor membrilor UE, privind Tratatul care va înlocui Constituția Europeană respinsă în 2005, prin referendum de către Franța şi Olanda. Acesta va fi semnat oficial pe 13 decembrie şi în condițiile în care va fi ratificat de toate statele membre, va intra în vigoare în 2009. Tratatul îşi propune să faciliteze procesul de luare a deciziilor într-o uniune care a ajuns la 27 de țări, prevede crearea funcției de preşedinte al Consiliului European cu un mandat mai lung precum şi a celei de şef al politicii externe (Înalt Reprezentant pentru Afaceri Externe şi Politică de Securitate care va fi şi vicepreşedinte al Comisiei Europene). De asemenea, a fost schimbat sistemul de vot şi a fost eliminat dreptul de veto în anumite domenii.

În acest context, este de presupus că statele europene vor trece la materializarea efectivă a capacităților militare comune, prevăzute a ființa în cadrul Uniunii Europene, ceea ce va conferi acesteia o nouă fizionomie şi o nouă filozofie de abordare a competiției pentru putere.

Concluzii

Trăim într-o lume a interdependențelor, a transnaționalului, a cooperării , dar şi o lume a confruntării. Mileniul al treilea nu va aduce sfârşitul războiului, ci doar sfârşitul războiului clasic şi bazat pe un sistem rigid, mecanicist, pe teoria jocurilor strategice . Un astfel de război nu mai există, iar în locul lui se află un nou tip de război, un război continuu, împotriva răului, împotriva nesiguranței şi amenințărilor asimetrice, împotriva terorismului şi a crimei, care se duce prin toate mijloacele posibile, de la cele diplomatice şi economice, la cele militare.

Sfârşitul ordinii mondiale bipolare se doreşte a deschide o epocă de lungă durată, cea a unei păci globale şi depline, care să asigure afirmarea principiilor democratice pe baza dialogului şi cooperării internaționale, a respectării drepturilor omului şi valorilor universale, în condițiile prosperității şi bunăstării cetățenilor. Încercarea marilor puteri, a organismelor internaționale, în speță a NATO şi a UE şi, într-un fel sau altul, a fiecărei țări în parte de a participa la construirea unui edificiu stabil şi durabil de securitate este cel puțin lăudabilă. Şi, deşi, după experiența celor două războaie mondiale, după cea a războiului rece, lumea a fost mereu dezamăgită, nimeni, niciodată, nu va renunța la acest efort continuu de construire a unui mediu internațional de securitate viabil.

Nu poate exista securitate fără responsabilitate şi, mai ales, fără responsabilitatea marilor puteri, a organismelor internaţionale, fără responsabilitatea şi responsabilizarea statului şi omului.

Globalizarea favorizează atât competiţia acerbă pentru putere, lupta pentru resurse, căi de comunicaţii şi pieţe de desfacere, violenţa, criminalitatea, traficul de influenţă, cât şi progresele remarcabile în domeniul economic, cultural şi social, accesul neîngrădit la informaţii, puternicul transfer de tehnologii şi de produse culturale. Lumea de azi oferă o imagine contradictorie, în permanentă schimbare. Alături de zone puternic dezvoltate economic şi miltar, caracterizate prin stabilitate, democraţie, respect faţă de valorile umane şi tendinţe de integrare, sunt vizibile vaste regiuni sărace, instabile şi nesigure, aflate în pragul dezintegrării, locul predilect pentru apariţia şi afirmarea dictaturilor, formarea şi pregătirea grupărilor şi structurilor teroriste şi criminale, capabile să iradieze stări de destabilizare, nesiguranţă şi incertitudine. Regimurile dictatoriale şi terorismul îşi caută loc în zonele cele mai vulnerabile, apoi se infiltrează peste tot, corupe şi distruge, ca o maladie.

Apariţia unor noi vulnerabilităţi, a unor noi ameninţări şi provocări, activarea sau izbucnirea unor noi crize şi conflicte au determinat lărgirea ariei de insecuritate, concomitent cu creşterea riscului de a se recurge la utilizarea mijloacelor militare. Instabilitatea s-a extins în Europa, Asia şi Africa şi conflictele au devenit explozive, generând o întreagă gamă de crize interne, cu caracter social, etnic, religios, economic şi chiar rivalităţi interstatale. Spaţiul fostei Iugoslavii, Caucazul, Orientul Apropiat şi cel Mijlociu reprezintă zone în care războiul a fost şi este o realitate.

Procesul de integrare euroatlantică, caracterizat prin extinderea NATO spre Est şi stabilirea unor noi relaţii cu Rusia şi Ucraina, prin dezvoltarea Dialogului Mediteranean precum şi prin includerea în rândul Uniunii Europene a ţărilor din centrul şi estul Europei, se dovedeşte a fi un real generator de securitate şi prosperitate.

Statuarea dialogului politic, a consultărilor şi colaborării internaţionale ca prime opţiuni în soluţionarea stărilor conflictuale reprezintă garanţii ale edificării unei noi arhitecturi de securitate. Acest proces este dirijat din perspectiva constituirii centrelor de putere, care sunt nu doar beneficiare ale climatului de securitate ce se doreşte a se constitui, ci şi responsabile pentru calitatea şi durata acestuia. Asigurarea securităţii, condiţie indispensabilă dezvoltării economice, prezervării şi afirmării intereselor naţionale şi colective, este tot mai mult condiţionată de existenţa şi calitatea relaţiilor dintre state, de eficienţa dialogului politic şi de nivelul de implicare a marilor puteri şi organismelor internaţionale în soluţionarea diferendelor şi crizelor. Marile puteri vor avea totdeauna nu doar un cuvânt de spus, ci şi o mare responsabilitate în gestionarea crizelor, în respectarea şi impunerea normelor de drept internaţional.

Asistăm astăzi la o reevaluare a factorului militar, ca mijloc al politicii, în condiţiile în care se produce un transfer de roluri între forţa armată şi mijloacele nemilitare care tind să devină prioritare. În aceste condiţii, utilizarea luptei armate în soluţionarea situaţiilor de criză ar trebui să rămână opţiunea de ultim moment a decidentului politic.

Desfăşurarea acţiunilor militare recente a evidenţiat însă şi un alt aspect, deosebit de important, care ţine de necesitatea de a se motiva tot mai des şi convingător, în faţa opiniei publice, utilizarea forţelor armate. Rezultă o creştere semnificativă a responsabilităţii puterii, concomitent cu creşterea puterii informaţiei şi, implicit, a mediei. Este una din caracteristicile principale ale societăţii de tip informaţional, în care puterea constă în informaţie. În acelaşi timp, sunt tot mai prezente tendinţele de redimensionare a structurilor militare în favoarea profesionalizării şi supertehnologizării forţelor. Extinderea la nivel global a terorismului proliferarea armelor de distrugere în masă şi generalizarea crimei organizate reprezintă ameninţările majore la adresa stabilităţii şi securităţii. La acestea se adaugă vulnerabilităţile, riscurile şi ameninţările din spaţiul cibernetic şi din cel informaţional. În condiţiile dezvoltării fără precedent a sistemelor informaţionale şi apariţiei reţelelor Internet, puterea devine tot mai vulnerabilă şi tot mai responsabilă.

Demersurile întreprinse de NATO pentru combaterea acestor ameninţări comportă nu numai forme de acţiune şi mijloace specifice, dar şi resurse considerabile. Acţiunile militare din Afganistan şi Irak au demonstrat, în egală măsură, atât capacităţile, cât şi limitele în lupta cu noile tipuri de ameninţări. Este evident că realitatea impune noi coordonate ale dialogului politic şi diplomatic, atât la nivel bilateral cât mai ales multinaţional, în cadrul organismelor şi structurilor cu vocaţie de securitate. Trebuie stabilite strategiilor şi tacticilor adecvate pentru combaterea ameninţărilor specifice începutului de mileniu. In acest sens, contribuţia şi implicarea fiecărei entităţi organizaţionale, demersul individual şi colectiv pentru găsirea şi aplicarea celor mai adecvate şi eficiente modalităţi de aplanare şi soluţionare a crizelor rămâne garanţia stabilităţii şi securităţii locale, regionale şi globale.

Concluzia care se desprinde din cele prezentate este că, în ciuda divergenţelor actuale dintre SUA şi Uniunea Europeană este de dorit ca Alianţa transatlantică, care se întemeiază pe valori comune solide să depăşească elegant această criză temporară pentru că în timp ce politica americană este ţinta unor reproşuri crescânde în vestul Europei, comerţul şi contactele umane dintre cele două ţărmuri ale Atlanticului au atins un nivel

fără precedent, ceea ce demonstrează esenţa acestor relaţii.

Bibliografie

1. BĂDESCU, Ilie; MIHĂILESCU Ioan, *„Geopolitica integrării europene"*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2003.
2. BRZEZINSKI,Zbigniew, „*Marea tablă de şah - Supremaţia americană şi imperativele sale geostrategice",* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000;
3. CALVOCORESSI, Peter, *„Politica mondială după 1945"*, editura Allfa, Bucureşti, 2000;
4. CHAUPRADE. Aymeric, THUAL. Francois, „*Dicţionar de geopolitică",* editura Corint, Bucureşti- 2003;
5. DUKE, Simon, *„Politica Externă şi de Securitate Comună"*, editura Economică, Bucureşti, 2004 ;
6. DOCUMENTE de BAZĂ ale Comunităţilor şi Uniunii Europene, editura Polirom, Iaşi, 1999 ;
7. EVANS, Graham, NEWNHAM, Jeffrey, *„Dicţionar de Relaţii Internaţionale",*
8. editura Universal Dalsi, Bucureşti, 2001;
9. FUEREA, Augustin, *„Drept comunitar European. Partea generală",* editura All Beck, Bucureşti, 2003;
10. FILIPESCU, ION.P; FUEREA, Augustin, *„Drept instituţional comunitar european"*, editura Actami, Bucureşti, 1999;
11. HOFFMANN, Stanly, „*Sisiful European. Studii despre Europa*", editura Curtea Veche, Bucureşti, 2003;
12. HUNGTINGTON, P. Samuel, „*Ciocnirea Civilizaţiilor şi Refacerea Ordinii Mondiale*", editura Antet, Bucureşti,1997;
13. KISSINGER Henry, „*Diplomaţia"*, Editura All; Bucureşti, 2003;
14. KISSINGER Henry, *„Are nevoie America de o politică externă"*, editura Incitatus; Bucureşti, 2002;
15. MINISTRY of PUBLIC INFORMATION, *„Romania on its way to NATO"*, 2003;
16. POP, Adrian*, „Geopolitica"*, Editura Sylvi, Bucureşti, 2003;
17. SMITH, Hedrick, *„Jocul Puterii",* editura All, Bucureşti, 1998;

ARMATA ROMÂNIEI FURNIZOARE DE SECURITATE ÎN SPAŢIUL DE INTERES AL NATO ŞI UE

General-locotenent dr. Florian PINŢA
Mr. Dorin TOMA

As a full member of the European Union, Romania militates for the increasing of the role of European Security and Defence Policy in the common effort to ensure the European region security, and consolidates its participation in community endeavors to identify new instruments to create a common military policy.

At the same time, the Romanian Armed Forces has a large participation in the North Atlantic Alliance endeavors to counterattack the contemporary threats against the stability and global security-efforts that have to be carried on at a high quality level by developing the military capabilities and the evolution of the command structure.

In order to be able to meet the NATO and EU requests for the development of military capabilities and the strengthening of the command structure at the level of the Romanian Armed Forces, to be a reliable partner it is highly necessary to create and improve the flexible command and control structure, having the capacity of meeting the demands of the modern conduct concept within the entire range of military actions.

1. Mediul internaţional de securitate

Schimbările produse în contextul geopolitic internaţional în ultimii ani au evidenţiat un viitor scenariu caracterizat de şi mai multă instabilitate şi conflicte în care o serie de ameninţări noi, asimetrice, de natură militară şi non-militară tind să sporească sub raportul gradului de pericol şi al probabilităţii de producere.

Apărarea şi securitatea colectivă, specifică Alianţei Nord-Atlantice, şi securitatea bazată pe cooperare şi pe utilizarea de instrumente non-militare, specifică Uniunii Europene, deşi sunt instrumente fundamental diferite ale politicii internaţionale de securitate, sunt complementare în vederea asigurării stabilităţii şi securităţii în spaţiul european.

În acelaşi timp, datorită creşterii importanţei UE ca actor global şi extinderii zonei sale de interes, consolidarea unei politici comune de securitate şi apărare, ca parte componentă a celui de al doilea pilon al construcţii europene – Politica Externă şi de Securitate Comună, este esenţială.

Riscurile şi ameninţările la adresa securităţii naţionale a României sunt percepute, în primul rând, din perspectiva posturii de ţară membră a Alianţei Nord-Atlantice şi a Uniunii Europene. În aceste condiţii, deşi pericolul unui război clasic, al unor agresiuni militare convenţionale este foarte puţin probabil, neglijarea unor astfel de riscuri ar putea genera vulnerabilităţi majore la adresa securităţii naţionale şi a capacităţii de acţiune pentru îndeplinirea obligaţiilor internaţionale asumate[1].

Ca stat de graniţă al Uniunii Europene şi ca membru al NATO în sud-estul Europei, România are un interes strategic fundamental ca regiunea extinsă a Mării Negre să fie una stabilă, democratică şi prosperă, strâns conectată la structurile europene şi euroatlantice. Subsumat acestui interes, obiectivul strategic constă în stimularea unei implicări europene şi euroatlantice, puternice şi productive, în această regiune[2].

Atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, precum şi acţiunile de aceeaşi natură ce le-au urmat în Europa şi în alte regiuni ale lumii, dovedesc faptul că ameninţarea teroristă este impredictibilă şi omnidirecţională ceea ce a convins statele, care pe bună dreptate se consideră potenţiale ţinte ale atacurilor teroriste, să-şi modifice propriile strategii de securitate şi apărare şi să urmărească realizarea unei mai mari sinergii a eforturilor la nivel internaţional.

Din perspectiva României, terorismul, în general, şi terorismul internaţional structurat în reţele transfrontaliere, în special, reprezintă cea mai gravă ameninţare la adresa vieţii şi libertăţii oamenilor, a democraţiei şi altor valori fundamentale pe care se întemeiază comunitatea democratică a statelor euroatlantice. Imperativul contracarării noului val de terorism internaţional prin cooperarea forţelor democratice – inclusiv prin acţiuni comune desfăşurate în zonele ce generează terorism – constituie o cerinţă vitală[3].

În acest sens, Armata României a contribuit şi contribuie, împreună cu armatele statelor aliate şi partenere, la eforturile depuse pentru neutralizarea acestei ameninţări. Astfel, participarea forţelor armate române la operaţii multinaţionale de stabilitate sau de management al crizelor în spaţiul de interes aliat sau al Uniunii Europene, este însemnată, aceste operaţii fiind adesea desfăşurate în situaţii de conflict intens şi mediu.

---

[1] Strategia de Securitate Naţională a României - *România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viaţă mai bună într-o ţară democratică, mai sigură şi prosperă,* Bucureşti, 2007, p. 12.

[2] *Ibidem*, p. 32

[3] *Ibidem*, p. 15

2. Politica Europeană de Securitate şi Apărare

2.1. Strategia Europeană de Securitate

Conceptul de Politică de Securitate şi Apărare (PESA), cristalizat începând cu anul 1999, presupune dezvoltarea unei capacităţi de decizie autonome şi, în cazul în care Alianţa Nord-Atlantică ca întreg nu este angajată, lansarea şi coordonarea unor operaţii militare sub autoritatea UE, ca răspuns la situaţii de criză[4].

Acest proces face parte din hotărârea UE de a desfăşura o politică europeană comună de apărare care să consolideze, din punct de vedere militar, politica sa comună externă şi de securitate.

În acest demers, un pas important l-a reprezentat adoptarea, în decembrie 2003, a Strategiei Europeane de Securitate, document esenţial în înţelegerea scopului şi misiunilor forţelor militare ale UE deoarece prezintă o perspectivă generală asupra rolului Uniunii în lume, perspectivă care va constitui un element important în formularea politicii externe şi de securitate în anii următori.

Astfel, referitor la utilizarea capabilităţilor militare ale Uniunii, Strategia evidenţiază necesitatea unei reacţii rapide la potenţialele ameninţări şi provocări, ceea ce presupune, uneori, chiar acţiuni întreprinse înainte ca o criză să aibă loc[5]. Pe de altă parte, Strategia sugerează că spectrul misiunilor pe care le poate îndeplini UE (misiunile Petersberg)[6] nu este un subiect închis deoarece Comunitatea Europeană, având o abordare flexibilă, trebuie să fie în măsură să răspundă şi altor provocări. Astfel, dimensiunea activităţilor militare poate cuprinde şi operaţiile de dezarmare, managementul crizelor (construirea păcii şi operaţii de stabilitate post conflict), sprijinul acordat unei terţe ţări în combaterea terorismului şi în reforma sistemului de securitate (extinderea misiunilor Petersberg)[7].

Ca urmarea a unui proces îndelungat şi care a fost accelerat îndeosebi după atacurile teroriste din 11 martie 2004 de la Madrid, a fost introdusă în Tratatul de Instituire a unei Constituţii pentru Europa clauza solidarităţii în cazul unui atac terorist şi în caz de producere a dezastrelor, atât a celor naturale cât şi a celor produse ca urmare a acţiunii umane. Această solidaritate presupune mobilizarea din partea statelor membre UE a tuturor instrumentelor la dispoziţie, precum şi a resurselor militare ale acestora sau ale Uniunii în ansamblu.

Introducerea în textul final al Tratatului Constituţional şi reluarea în

---

[4] Liviu MUREŞAN, *Uniunea Europeană: Politica Europeană de Securitate şi Apărare,* Institutul European din România, Bucureşti, 2005, p. 6

[5] Vezi *European Security Stategy – A secure Europe in a better world*, 2003, p. 11

[6] Vezi art. 17.2 din Tratatul Uniunii Europene

[7] Vezi *European Security Stategy – A secure Europe in a better world*, 2003, p. 19

Proiectul Tratatului de Reformă a UE a clauzei privind asistenţa militară în cazul unei agresiuni sau atac armat împotriva unui stat membru al UE, deşi nu prevede destul de clar ce se aşteaptă din partea statelor membre şi nu prevede rolul forţelor armate europene în această situaţie, poate duce, în viitor, la identificarea unor noi tipuri de misiuni pentru dimensiunea militară a UE[8].

De asemenea, Strategia accentuează dimensiunea umanitară şi civilă a misiunilor, subliniind că operaţiiile militare trebuie să se desfăşoare în consonanţă cu acţiunile umanitare şi cele ale diferitelor organizaţii internaţionale, deoarece nici o nouă ameninţare la adresa securităţii internaţionale nu este pur militară şi nu poate fi abordată numai prin mijloace militare[9].

Strategia Europeană de Securitate admite că multe din potenţialele misiuni ale forţelor Europene vor fi executate în cooperare cu NATO, în baza acordurilor încheiate (Berlin plus), pentru a întări capabilităţile operaţionale ale UE şi pentru a furniza un cadru pentru parteneriatul strategic dintre cele două organizaţii în managementul crizelor[10].

În acest context, PESA, ca element integrat PESC, trebuie să asigure Comunităţii Europene capabilităţile operaţionale, atât militare cât şi civile, pentru îndeplinirea, în spaţiul de interes al Uniunii, a misiunilor de menţinerea păcii, prevenirea conflictelor şi întărirea securităţii internaţionale, în conformitate cu principiile Cartei Naţiunilor Unite.

2.2. Structura de forţe a Uniunii Europene. Participarea Armatei României

La sfârşitul anului 1999, statele membre au stabilit ca obiectiv pentru capabilităţile militare ale PESA (Obiectivul Global 2003) capacitatea UE de a disloca, până în 60 zile, o mare unitate de nivel corp de armată cu până la 50.000 – 60.000 militari şi asigurarea susţinerii acesteia în teatrul de operaţii pentru un an de zile. Susţinerea forţei presupunea asigurarea capabilităţilor necesare de comandă-control, informaţii militare, sprijin de luptă şi sprijin logistic (inclusiv a elementelor aeriene şi navale necesare). În luna mai 2003 s-a declarat că UE dispune de capabilităţile operaţionale necesare pentru îndeplinirea întregii game de misiuni Petersberg, cu câteva limitări impuse de neajunsurile privind înzestrarea cu anumite echipamente.

În cadrul Suplimentului la Catalogul de Forţe al UE 2004, contribuţia României a inclus unităţi din toate categoriile de forţe: terestre (la nivel brigadă de infanterie şi vânători de munte, protecţie NBC, poliţie militară, CIMIC, sprijin logistic, capacităţi de informaţii militare), navale (o fregată, o navă de sprijin, forţe speciale, capacităţi de deminare) şi aeriene (capacităţi de transport strategic şi tactic, elicoptere de evacuare medicală).

Odată cu adoptarea Strategiei Europene de Securitate, UE a stabilit un nou obiectiv – Obiectivul Global 2010 – care să reflecte schimbările produse în ceea ce priveşte mediul de securitate precum şi evoluţia tehnologică în domeniul militar. Prin acest obiectiv statele membre erau chemate să răspundă, prin acţiuni rapide şi decisive, întregului spectru de operaţii specifice managementului crizelor.

În identificarea capabilităţilor militare necesare Obiectivului Global 2010 (Catalogul Cerinţelor 2005) s-a ţinut cont de cinci posibile scenarii: asistenţa umanitară; operaţii de evacuare; prevenirea conflictelor; separarea părţilor prin utilizarea forţei (misiuni de luptă, de înaltă intensitate); stabilizarea, reconstrucţia şi asistenţa militară acordată unui stat terţ[11]. Capabilităţile militare pe care statele membre s-au angajat să le asigure au fost cuprinse în Catalogul de Forţe al UE, şi au primit denumirea de Grupuri Tactice de Luptă (Battle Group – BG).

În acest proces de dezvoltare a dimensiunii operaţionale a PESA, Armata României a stabilit oferta de forţe destinate UE în baza Catalogului Cerinţelor (RC-05), ofertă reprezentată de capacităţi de reacţie rapidă şi care presupune participarea la constituirea a două Grupuri Tactice de Luptă ale UE[12].

De asemenea, contribuţia România la PESA presupune şi participarea la Planul European de Acţiune în domeniul Capacităţilor de Apărare (ECAP) şi la Agenţia Europeană de Apărare (EDA).

În acelaşi timp, pentru dezvoltarea dimensiunii operaţionale a PESA, Armata României participă cu forţe şi capabilităţi militare la Operaţiunea ALTHEA din Bosnia-Herţegovina, lansată de UE în 2004.

Deoarece structura forţelor armate ale statelor membre UE se caracterizează printr-o proporţie mare a forţelor terestre în dauna forţelor aeriene şi navale, forţe care în continuare sunt caracterizate prin abordarea acţiunilor militare, în principal, prin prisma apărării teritoriale, iar pentru că discrepanţa dintre numărul total al forţelor europene şi capacitatea acestora de dislocare în vederea angajării la nivel strategic, în spaţiul de interes al

---

[8] Liviu MUREŞAN, Adrian POP, Florin BONCIU, *The European Security and Defence Policy – A factor of influence on the actions of Romania in the field of security and defence, research paper,* The European Institute of Romania, Bucureşti, 2004, pp. 36-37

[9] Vezi *European Security Stategy – A secure Europe in a better world*, 2003 p. 12

[10] *Ibidem*, p. 19

[11] Gustav LINDSTROM, *The Headline Goal*, Institute for Security Studies, Paris, 2007

[12] 1 pluton NBC, 1 echipă PSYOPS, ofiţeri de stat major – pentru BG HELBROC condus de Grecia; 1 companie infanterie, 1 pluton CIMIC, 1 echipă PSYOPS, ofiţeri de stat major – pentru BG condus de Italia şi Turcia

Uniunii, este majoră, se impune îmbunătăţirea aspectelor calitative ale acestor capabilităţi militare, în primul rând, în termeni de capacitate de dislocare şi sustenabilitate.

În această idee, la stabilirea Catalogului Cerinţelor pentru Obiectivul Global 2010, s-a avut în vedere concentrarea pe aspectele calitative ale forţei (mobilitatea, sustenabilitatea, capacitatea de dislocare rapidă, interoperabilitatea) şi mai puţin pe aspectele cantitative, şi posibilitatea de a desfăşura, simultan, cel puţin două operaţii.

Neajunsul major al acestei Forţe de Reacţie Rapidă a UE (capabilităţile militare cuprinse în Catalogul de Forţe) constă în aceea că orice contribuţie la o astfel de operaţie va depinde întotdeauna de cerinţele operaţionale formulate, de disponibilitatea forţelor la momentul respectiv şi de dorinţa (voinţa) statelor membre de a participa la operaţia multinaţională condusă de UE.

Aceste iniţiative de a întăriri capabilităţile operaţionale ale Uniunii nu trebuie să ducă la dublarea mijloacelor existente la dispoziţia NATO, aplicându-se principiul „separabile dar nu separate”, deoarece s-ar produce o disipare a resurselor. Contactele dintre PESA şi NATO trebuie să fie continue pentru a obţine sinergia procesului şi pentru a evalua permanent nivelul de integrare a acestor capabilităţi.

Uniunea Europeană este deja un actor global în numeroase domenii iar pentru a deveni un jucător mai important în relaţiile internaţionale este necesar să-şi dezvolte propriile capabilităţi militare şi să-şi asume mai multe responsabilităţi pentru asigurarea propriei securităţi şi a spaţiilor din proxima sa vecinătate.

România, în calitate de membru cu drepturi depline al UE, militează pentru creşterea rolului Politicii Europene de Securitate şi Apărare în efortul de a asigura a securitatea spaţiului european prin prevenirea şi gestionarea crizelor şi conflictelor din proxima vecinătatea şi îşi propune să-şi consolideze participarea la eforturile comunităţii pentru identificarea de noi instrumente în vederea edificării unei politici militare comune. Experienţa dobândită de România prin participarea, din punct de vedere militar, la diferite iniţiative regionale, poate să se constituie într-o importantă contribuţie la edificarea PESA în centrul şi sud-estul Europei.

3. Conceptul strategic al Alianţei Nord-Atlantice

3.1. Apărarea şi securitatea colectivă

Transformările care au loc în cadrul Alianţei Nord-Atlantice vizează dezvoltarea capabilităţilor militare şi evoluţia structurii de comandă, astfel încât NATO să îşi poată extinde rolul în noi direcţii, inclusiv în ceea ce priveşte acţiunile de contracarare a proliferării armelor de distrugere în masă sau pentru lupta împotriva terorismului.

Conceptul Strategic al Alianţei Nord-Atlantice, de la Washington, din anul 1999 a confirmat faptul că scopul esenţial şi durabil al NATO constă în garantarea libertăţii şi securităţii membrilor săi prin mijloace politice şi militare şi exprimă angajamentul Aliaţilor nu numai faţă de apărarea comună, ci şi pentru asigurarea păcii şi stabilităţii zonei Euro-Atlantice extinse[13].

Summit-ul NATO de la Praga, din anul 2002, a aprobat un concept comun pentru apărarea împotriva terorismului, evidenţiind determinarea NATO pentru asigurarea sprijinului iniţiativelor UE, ale ONU sau ale coaliţiilor de state constituite ad-hoc.

3.2. Contribuţia Armatei României la dezvoltarea capabilităţilor NATO şi la realizarea unui mediu de securitate stabil

În conformitate cu Conceptul de Transformare al NATO, forţele trebuie să fie în măsură să fie dislocate rapid în zona de operaţii, să poată fi susţinute, atât în interiorul cât şi dincolo de zona de responsabilitate (spaţiul de interes al Alianţei), atât pentru desfăşurarea unor operaţii Art. 5, cât şi operaţii Non-art. 5.

Acest nou concept a avut un mare impact în special asupra forţelor terestre deoarece forţele navale şi aeriene au o capacitate operaţională mai ridicată şi sunt, prin natura lor, mult mai mobile şi cu posibilităţi mai mari de dislocare. În noua structură de forţe, forţele NATO trebuie să fie interoperabilitate, dislocabile şi să beneficieze de o mare mobilitate şi sustenabilitate, cu implicaţii majore asupra asigurării resurselor logistice şi de transport.

De asemenea, pentru ca forţa să dispună de un nivel ridicat de reacţie, o anume cantitate de forţe foarte bine instruite trebuie să poată fi puse la dispoziţia Alianţei în cel mai scurt timp posibil. Astfel, principalul răspuns al NATO la noile ameninţări, în special la cele asimetrice, îl reprezintă Forţa de Răspuns NATO (NRF), forţă multinaţională care este deja pe deplin operaţională şi care poate fi angajată în cel mai scurt timp de la activare, în spaţii geografice aflate la mare distanţă de Europa[14].

Cerinţa Alianţei Nord-Atlantice de a face faţă oricăror ameninţări presupune ca Armata României să-şi dezvolte capabilităţi care să-i permită să desfăşoare operaţii nu numai pe teritoriul naţional dar şi în zona de responsabilitate a NATO, precum şi într-un mediu strategic mai extins, influenţat permanent de factori care impun schimbarea (zona de interes)[15].

În ceea ce priveşte contribuţia Armatei României la dezvoltarea

---

[13] *The Reader's Guide to the NATO Summit in Washington*, 1999, p. 48

[14] *The Reader's Guide to the Prague Summit and NATO's Transformation*, 2003, pp. 26-28

[15] *Strategia de Transformare a Armatei României,* Bucureşti, 2007, p. 5

capabilităţilor NATO, aceasta presupune realizarea unoi noi capabilităţi naţionale sau modernizarea celor existente, prin care România să răspundă ameninţărilor actuale şi viitoare din mediul de securitate. Aceste structuri vor asigura îndeplinirea angajamentelor asumate de România faţă de NATO şi Uniunea Europeană, precum şi în cadrul iniţiativelor regionale sau coaliţiilor. Procesul de transformare urmăreşte realizarea unei structuri militare moderne, complet profesionalizate, interoperabile, cu un grad sporit de mobilitate, dislocabilă şi sustenabilă, care are capacitatea de a acţiona întrunit şi poate fi angajată într-un larg spectru de misiuni.

De asemenea, în ultimii ani Armata României a avut o participare consistentă la eforturile NATO de contracarare a ameninţărilor contemporane la adresa stabilităţii şi securităţii globale, eforturi care se impune a fi continuate la un nivel calitativ superior.

Astfel, contribuţia României la edificarea unui mediu de securitate stabil, la nivel global, constă în participarea la operaţii NATO de apărare colectivă şi în sprijinul păcii şi cu ofiţeri de stat major şi de legătură pentru conducerea misiunilor din Balcani, Afganistan, Irak. În plus, Armata României participă şi la misiuni de tip coaliţie de luptă împotriva terorismului şi cu observatori militari şi monitori la misiuni sub egida ONU şi OSCE.

4. Aranjamente de comandă pentru participarea Armatei României la operaţii în cadrul aliat şi la operaţii UE

4.1. Conducerea structurilor Armatei României participante la misiuni în afara teritoriului naţional

Asigurarea unei forţe cu un nivel ridicat al capacităţii operaţionale, capabilă să desfăşoare atât operaţii pentru managementul crizelor, prevenirea conflictelor cât şi acţiuni de luptă de intensitate mare, atât pe teritoriul naţional cât şi în mediu multinaţional, reprezintă o prioritate a politicii de apărare a statului român.

Pentru a răspunde exigenţelor NATO impuse pentru dezvoltarea capabilităţilor militare şi consolidarea structurii de comandă la nivelul Armatei României, pentru a fi în continuare un partener credibil, atât în cadrul NATO cât şi al PESA, este imperios necesar crearea şi perfecţionarea unei structuri de comandă-control flexibilă, capabilă să răspundă dezideratelor conducerii moderne a acţiunilor militare.

Natura complexă şi interdisciplinară a operaţiilor militare moderne unde acţiunile forţelor terestre, aeriene şi navale trebuie să fie coordonate, a condus la constituirea, şi în Armata României, a unei structuri de comandă de tip întrunit – Comandamentul Operaţional Întrunit (COpI) – cu reprezentare din cele 3 categorii ale forţelor armate.

Comandamentul Operaţional Întrunit, adoptând o atitudine proactivă, în calitate de structură a Armatei României care asigură legătura clară, neambiguă dintre nivelul strategic şi desfăşurarea operaţiiilor, are ca principal rol anticiparea şi monitorizarea situaţiilor de criză din spaţiul de interes atât al Armatei României cât şi al NATO şi UE precum şi pregătirea planurilor de contingenţă pentru apărarea teritoriului naţional. Deoarece nu se constituie pentru o anumită operaţiei ci are un caracter permanent, COpI este angajat, încă de la început, în planificarea unei posibile viitoare operaţii întrunite şi îşi va asuma responsabilitatea pentru execuţia acestui plan atunci când situaţia o va impune, asigurând, astfel, continuitatea expertizei de la faza de planificare la cea de execuţie a operaţiei întrunite şi terminând cu procesul de evaluare post operaţie şi de valorificare a lecţiilor învăţate.

De asemenea, COpI exercită comanda operaţională sau autoritate naţională de coordonare asupra tuturor forţelor, detaşamentelor Armatei Românie participante la misiuni în afara teritoriului naţional, operaţii executate sub egida NATO, UE, ONU sau de tip coaliţie, în spaţiul de interes al NATO sau al Uniunii Europene, în Balcani, Africa, Orientul Mijlociu sau Apropiat.

Diversitatea tipurilor de operaţii şi complexitatea acestora, participarea la aceste operaţii a unor structuri din toate categoriile de forţe ale Armatei României, presupune un grad mare de complexitate şi necesită un înalt profesionalism din partea personalului comandamentului.

Deoarece COpI execută acestă misiune de coordonare şi monitorizare a forţelor aflate în teatrele de operaţii dar şi datorită faptului că poate fi pus în situaţia de a acţiona în comun cu alte entităţi de comandă-control din armatele statelor membre NATO sau UE, se impune ca acest comandament să stabilească legături bilaterale puternice cu structuri de comandă similare din ţări potenţial partenere.

Pe lângă aceste responsabilităţi operaţionale, COpI joacă un important rol în dezvoltarea capabilităţilor de tip întrunit ale Armatei României dar şi în crearea unui cadru şi a unor mentalităţi „joint” în rândul structurilor subordonate categoriilor de forţe. Astfel, atunci când acestea sunt puse să acţioneze în comun, atât pe teritoriul naţional cât şi în mediul multinaţional, în spaţiul de interes aliat, elementele diferitelor categorii de forţe sunt capabile să acţioneaze ca un tot unitar. O contribuţie importantă în acest sens a Comandamentului Operaţional Întrunit constă în dezvoltarea unor proceduri, standarde operaţionale întrunite, precum şi în planificarea şi conducerea diferitelor exerciţii.

Pentru ca structura de forţe pe care o poate subordona în situaţii de criză sau la război să fie antrenată, COpI are ca responsabilitate şi planificarea şi conducerea exerciţiilor întrunite, concentrându-şi efortul în pregătirea propriului stat major şi pe cel al comandamentelor operaţionale ale

categoriilor de forţe şi în pregătirea elementelor (structurilor) categoriilor de forţe capabile de o reacţie imediată. Din acest motiv se impune identificarea şi nominalizarea acelor elemente capabile de ripostă imediată şi care să constituie o Forţă de reacţie robustă, element acţional care poate fi pus la dispoziţia COpI în cel mai scurt timp. Responsabilitatea alocării acestor forţe capabile de reacţie imediată, cu un nivel foarte ridicat al capacităţii operaţionale, revine statelor majore ale categoriilor de forţe.

În concluzie, prin constituirea acestei structuri, a crescut substanţial capacitatea Armatei României de răspuns la situaţiile de criză datorită perfecţionării modului prin care COpI este capabil să planifice şi să conducă operaţii întrunite cu caracter naţional. De asemenea, datorită experienţei acumulate în exercitarea atributelor specifice comenzii forţelor dislocate în teatrele de operaţii, a sporit capacitatea Armatei de a planifica şi conduce activităţi de dislocare şi de susţinere a forţelor în operaţii, în afara teritoriului naţional, în spaţiul de interes al NATO şi UE.

4.2. Posibile noi aranjamente de comandă-control

La nivelul Comunităţii Europene, conducerea forţelor multinaţionale în operaţiile de management al crizelor a constituit o problemă dificilă, problemă care a revenit cu şi mai multă putere în actualitate odată cu sporirea aspiraţiilor UE de a se implica tot mai mult în soluţionarea crizelor de la nivel global.

Astfel, în anii ”90, în baza acordurilor *Berlin plus* a fost identificată opţiunea ca UE să planifice şi conducă operaţii specifice misiunilor Petersberg cu sprijinul NATO (utilizând capabilităţile şi mijloacele Alianţei)[16].

Ulterior, odată cu apariţia Obiectivului Global 2003, a fost formulată cerinţa ca UE să fie în măsură să desfăşoare operaţii şi fără sprijinul NATO. Elementul cheie în soluţionarea cerinţelor de comandă-control specifice unor astfel de operaţii, evitând în acelaşi timp dublarea structurii existente de conducere a NATO, a constat în angajamentul asumat de statele membre de a asigura constituirea comandamentelor UE pe baza comandamentelor naţionale care sunt adaptate astfel încât să poată conduce o operaţie de management al crizelor[17].

Astfel, dezvoltarea capacităţilor de apărare ale UE presupune şi constituirea a cinci comandamente operaţionale (Operation HQs – OHQs)[18] şi patru comandamente pentru conducerea forţei europene (Force HQs – FHQs). Comandamentele operaţionale UE, constituite pe structura comandamentelor naţionale, profitându-se astfel de infrastructura existentă şi de experienţa personalului care încadrează comandamentul părinte, sunt capabile să conducă operaţii executate de grupări de forţe până la nivel de corp de armată[19]. Statul Major Militar al UE are responsabilitatea de a identifica şi asigura sprijinul multinaţional în domeniul asigurării cu personalul necesar pentru augmentarea acestor comandamente.

Începând cu 01 ianuarie 2007, UE dispune de a treia opţiune pentru conducerea operaţiilor UE la care pot participa forţe reduse ca număr (Grupurile Tactice de Luptă), prin constituirea la Bruxelles a noului Centru Operaţional al UE (EU Operations Centre)[20].

Datorită locului pe care îl ocupă România în cadrul sistemului de securitate european, considerăm că, în perspectivă, pentru conducerea operaţiilor UE de management al crizelor, Armata României şi-ar putea exprima disponibilitatea de a pune la dispoziţie infrastructura şi personal din compunerea Comandamentului Operaţional Întrunit pentru constituirea rapidă a unor capabilităţi de comandă-control puse la dispoziţia UE (EU OHQs), valorificând, astfel, experienţa şi profesionalismul personalului care încadrează această structură.

Acest comandament pus la dispoziţia UE trebuie să fie în măsură să se activeze, de la caz la caz, în urma unei directive politice emise de Comitetul Politic şi de Securitate al UE (organism care are responsabilitatea de a trata ansamblul problemelor PESA), într-un mod diferit faţă de mecanismele naţionale de acţiune pentru managementul crizelor. Statul major al acestui comandament trebuie să fie multinaţional şi întrunit (cu elemente din forţele terestre, aeriene şi navale) şi capabil să răspundă rapid la o situaţie de criză. De aceea, comandamentul trebuie să fie în măsură să înceapă planificarea operaţiei în cinci zile de la activare şi să conducă o operaţie cu o durată de până la un an, beneficiind de suportul necesar asigurat de Armata română prin intermediul COpI.

Pentru constituirea unui astfel de OHQs, Comandamentul Operaţional Întrunit ar trebui să asigure nu numai infrastructura cât şi procedurile care vor fi utilizate astfel încât odată cu activarea acestuia, să se poată exercita

[16] În prezent, misiunea ALTHEA din Bosnia-Herţegovina este condusă de D-SACEUR şi utilizează capabilităţile de planificare şi conducere puse la dispoziţie de SHAPE.

[17] http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1211&lang=EN&mode=g

[18] Cele 5 comandamente operaţionale sunt: OHQ Francez; OHQ Britanic; OHQ German; OHQ Italian; OHQ Grecesc.

[19] În 2003, operaţia ARTEMIS din RD Congo a fost condusă de OHQ Francez iar în 2006, operaţia EUFOR din RD Congo a fost condusă de OHQ German.

[20] Acest „Centru Operaţional al UE” este încadrat cu personal din Statul Major Militar al UE şi augmentat de statele membre.

atributele comenzii-controlului pentru conducerea efectivă a operației.

Angajamentele asumate de statele membre, atât în punerea la dispoziția UE a capabilităților de execuție (grupuri de luptă) cât şi de comandă-control, reprezintă un pas important în atingerea dezideratului UE de a câştiga autonomia în vederea desfăşurării operațiilor militare. Existența acestor comandamente naționale capabile să constituie structuri de comandă şi control puse la dispoziția UE, asigură comunității europene autonomie în ceea ce priveşte capabilitățile specifice şi eficiente pentru conducerea operațiilor PESA, în prezent şi în viitor.

În acest efort colectiv, Comandamentul Operațional Întrunit – structură esențială în planificarea şi conducerea acțiunilor militare executate de Armata României – trebuie să ocupe un loc definitoriu, în concordanță cu cele mai moderne concepții de întrebuințare a forțelor în tot spectrul acțiunilor militare specifice începutului de secol XXI.

Concluzii

Relațiile transatlantice vor continua să existe în contextul consolidării rolului şi influenței atât al NATO cât şi al UE în spațiul euro-atlantic. Creşterea tot mai mare a puterii politice a UE trebuie să fie reconciliată cu rolul esențial pe care îl joacă NATO în asigurarea securității în zona sa de interes, chiar dacă Comunitatea Europeană doreşte să-şi dezvolte propriile sale capabilități militare.

România este conştientă că securitatea comunității euroatlantice este indivizibilă şi, de aceea, sprijină activ demersurile vizând necesitatea unei transformări profunde a Alianței Nord-Atlantice, complementaritatea funcțională în materie de securitate şi apărare a NATO şi Uniunii Europene, ca şi nevoia de evitare a paralelismelor şi a concurenței în domeniul strategiilor, capabilităților şi structurilor de comandă.

În ceea ce priveşte Uniunea Europeană, România va susține dezvoltarea Politicii Externe şi de Securitate Comună şi a Politicii Europene de Securitate şi Apărare, inclusiv prin creşterea contribuției la capabilitățile militare şi la cele destinate combaterii terorismului şi gestiunii urgențelor civile în spațiul comunitar[21].

În calitate de stat de frontieră al Alianței Nord-Atlantice şi al UE, cu interese la Marea Neagră, România trebuie să adopte o atitudine pro-activă pentru aplicarea fermă a principiilor şi pentru urmărirea îndeplinirii obiectivelor Politicii Europene de Vecinătate, inclusiv în ceea ce priveşte gestionarea „conflictelor înghețate" din spațiul ex-sovietic, militând pentru întărirea rolului PESA în sistemul de securitate european.

---

[21] Strategia de Securitate Națională a României - *România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură şi prosperă,* Bucureşti, 2007, p. 29-30

Bibliografie

1. DINU, M., BĂHNĂREANU, C., *Actualități şi perspective în Politica Europeană de Securitate şi Apărare,* Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006
2. MUREŞAN, L., POP, A., BONCIU, F., *The European Security and Defence Policy – A factor of influence on the actions of Romania in the field of security and defence, research paper,* The European Institute of Romania, Bucureşti, 2004
3. MUREŞAN, L. *Uniunea Europeană: Politica Europeană de Securitate şi Apărare,* Institutul European din România, Bucureşti, 2005
4. ORTEGA, M *,Petersberg tasks, and missions for the EU military forces,* Institute for Security Studies, Paris, 2005
5. LINDSTROM, G., *The Headline Goal,* Institute for Security Studies, Paris, 2007
6. *** Strategia de Securitate Națională a României - *România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură şi prosperă,* Bucureşti, 2007
7. *Strategia de Transformare a Armatei României,* Bucureşti, 2007
8. *** *Exigențe ale PESA asupra securității şi apărării României,* Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007
9. *** *European Security Stategy – A secure Europe in a better world*, Brussels, 2003
10. *** *EU Security and Defense Policy – The first five years (1999-2004),* The European Institute of Romania, Bucureşti, 2005
11. *** *The Reader's Guide to the NATO Summit in Washington*, 1999
12. *** *The Reader's Guide to the Prague Summit and NATO's Transformation*, 2003
13. *** *NATO Review, Examining NATO's Transformation*, 2005
14. *** *Tratatul privind Uniunea Europeană (Tratatul de la Maastricht)*
15. ****Tratatul de la Amsterdam de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană, a Tratatelor de Instituire a Comunităților Europene şi a altor acte conexe*
16. *** *Tratatul de Instituire a unei Constituții pentru Europa,* http://europa.eu, *Portalul Uniunii Europene*
17. http://www.ier.ro, *Portalul Institutului European din România*

CONSIDERAŢII PRIVIND OPERAŢIUNILE UE

Monalisa STĂNIMIR

Until 1998/99, the defence dimension of CFSP was mostly confined to the future and related to NATO and the WEU. Now it is enshrined in the EU Constitutional Treaty.

At the Helsinki European Council, in December 1999, the Union set itself a Headline Goal to encourage a rapid response capability with a view to fulfilling the Petersberg Tasks and EU military mission incorporated in art.17 of the Treaty.

To this end, an arrangement with NATO for cooperation in military crisis management has long been sought for and eventually reached Berlin Plus), and dedicated ESDP bodies have been set up in Brussels. Moreover, member states launched the so-called ECAP process to tackle identified capability shortfalls. Since the beginning of 2003, the first ESDP operations have been launched.

Procesul de dezvoltare a dimensiunii de securitate şi apărare a Uniunii Europene, lansat la summit-ul franco-britanic de la Saint Malo (1998), a cunoscut o evoluţie marcantă, ajungând una dintre cele mai active zone ale proiectului European.

În iunie 1999, summit-ul Consiliului European de la Köln a pus bazele instituţionale ale Politicii Europene de Securitate şi Apărare, prin adoptarea cadrului strategic prin care Uniunea Europeană urma să-şi dezvolte propria componentă de securitate şi apărare.

Uniunea Europeană se ocupă de dezvoltarea securităţii internaţionale, şi are o viziune strategică, integrată în cadrul propriei Strategii de Securitate, dar şi de instrumentele necesare gestionării managementului crizelor.

Dimensiunea operaţională a Politicii Europene de Securitate şi Apărare este o realitate. Eforturile Uniunii Europene în gestionarea situaţiei de securitate în Balcani şi Caucaz, dar şi în Africa, Orientul Mijlociu şi Asia, sunt de remarcat.

Aceste evoluţii sunt etape majore ale procesului de reconfigurare a rolului pe care Uniunea Europeană îl are în gestionarea securităţii globale. Segmentul esenţial al acestui proces îl reprezintă dezvoltarea dimensiunii de securitate şi apărare, susţinută de operaţionalizarea capacităţilor pe această dimensiune.

Politica europeană de securitate şi apărare scurt istoric

Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA), lansată oficial la Summitul UE de la Helsinki (decembrie 1999), a oferit Europei unite un nou instrument de afirmare pe scena internaţională, subordonat Politicii Externe şi de Securitate Comună, cel de-al doilea pilon al Tratatului de la Maastricht. La Helsinki a fost propus şi adoptat conceptul strategic *Headline Goal 2003* prin care UE urmărea dotarea armatei cu o forţă militară mare, mobilă, flexibilă, uşor de desfăşurat şi de susţinut în teatrele de operaţiuni, în scopul îndeplinirii "misiunilor Petersberg" moştenite de la Uniunea Europei Occidentale (UEO) – misiuni de menţinere/impunere a păcii, managementul crizelor, misiuni umanitare, ajutarea refugiaţilor. Odată concretizate aceste "misiuni", UE devine un actor mult mai credibil în politica externă implicându-se mult mai mult în rezolvarea unor crize regionale cu impact strategic asupra spaţiului european.

Uniunea Europeană dispune de mijloace specifice prevenirii conflictelor, de consolidare a structurilor statale post-conflict prin: formarea forţelor de poliţie, formarea de specialişti în drept şi administraţie publică, înfiinţarea administraţiilor civile, protecţie civilă în caz de dezastre naturale.

Summit-urile europene de la Feira, Nisa, Göteborg, Laeken au marcat şi ele progrese pe calea construirii unei Europe a Apărării dar şi limitări de natură politică şi economică.

După Summitul de la Nisa (decembrie 2000), au fost analizate realizările şi nerealizările PESA, precum şi capacitatea de a îndeplini misiunile Petersberg.

La Summitul de la Laeken, din 2001, PESA a fost declarată operaţională, crescând credibilitatea politicii externe comune, în paralel cu întărirea polului European de apărare din cadrul NATO.

Mijloacele de prevenire a conflictelor stabilite la Summitul Consiliului European de la Laeken prevedeau: cooperarea în scopul dezvoltării şi oferirea de asistenţă externă, instrumente economice, politici sociale şi de mediu, sprijin umanitar, mijloace diplomatice şi dialog politic, cooperare cu state şi organizaţii internaţionale.

În ciuda stadiului înca incipient al PESA, UE se foloseşte de propriul potenţial de stabilizare regională şi proiectare a securităţii în afara teritoriului său, în urma misiunilor din 2003 – misiuni de menţinere a păcii şi apoi de poliţie din FYROM (Concordia/Proxima), misiunea de poliţie din Bosnia - Herţegovina, cea de menţinere/impunere a păcii din RD Congo (Bunia). Din decembrie 2004 UE a preluat de la NATO misiunea de menţinere a păcii din Bosnia Herţegovina (redenumită EUFOR). Scopul acestor misiuni în teatre de operaţiuni îndepărtate, a fost de a evidenţia importanţa existenţei acordurilor "Berlin plus" semnate la finele anului 2002

între NATO si UE. Concluzia la care s-a ajuns, a fost că UE şi NATO pot coopera în gestionarea unor crize fără dublarea şi suprapunerea eforturile, fără discriminarea reciprocă a membrilor care nu fac parte dintr-una dintre cele două organizații.

În timp ce procedura de definitivare şi adoptare a Constituției Europene era în desfăşurare (iunie 2003-iunie 2004) iar securitatea şi apărarea urmau să sufere unele modificări s-a propus relansarea procesului de construire a unei Europe a apărării prin înființarea unor Grupuri de luptă (tactice – Battle Groups) care să îmbunătățească capacitatea UE de răspuns la crize în perioada 2007-2010 - the Headline Goal 2010 care nu trebuia să înlocuiescă Headline Goal 2003 ci să fie complementar acestuia.

Noul Headline Goal 2010

Procesul de reînvigorare a capabilităților militare demarat de statele membre UE, a continuat şi după ce Helsinki Headline Goal a fost declarat operațional în 2003 la Consiliul European de la Salonic.

Headline Goal 2010 a fost adoptat cu ocazia Consiliului European de la Bruxelles, din iunie 2004 iar noutățile vizau operațiile multinaționale de dezarmare (joint disarmament operations), operațiile multiple (several concurrent operations).

Franța, Italia, Marea Britanie, Spania încă din 2005, au început să îşi creeze propriile grupuri, urmând ca alte națiuni să se combine cu primele patru sau între ele:

- Franța, Germania, Belgia, Luxemburg şi Spania;
- Franța şi Belgia;
- Germania, Olanda şi Finlanda;
- Germania, Republica Ceha şi Austria;
- Italia, Ungaria şi Slovenia;
- Italia, Spania, Grecia şi Portugalia;
- Polonia, Germania, Slovacia, Letonia şi Lituania;
- Suedia, Finlanda şi Norvegia (nu este membru al UE);
- Marea Britanie şi Olanda.

Fiecare grup va avea la comandă o națiune-cadru, care va deține comanda operațională, va dispune de un cartier general al forței, ținându-se cont de specializările armatelor acestor state.

Comunitatea Europeană de Apărare

Demersurile vizând dezvoltarea unei dimensiuni de securitate şi apărare europene îşi au rădăcinile în perioada postbelică, înscriindu-se aici şi crearea Organizației Tratatului de la Bruxelles.

Declanşarea Războiului Rece, a generat extinderea cooperării pe această dimensiune, fiind inițiat un amplu proces de consultări cu SUA şi Canada având drept finalitate formularea unui răspuns coerent la amenințările de securitate cu care Europa se confrunta la acea dată.

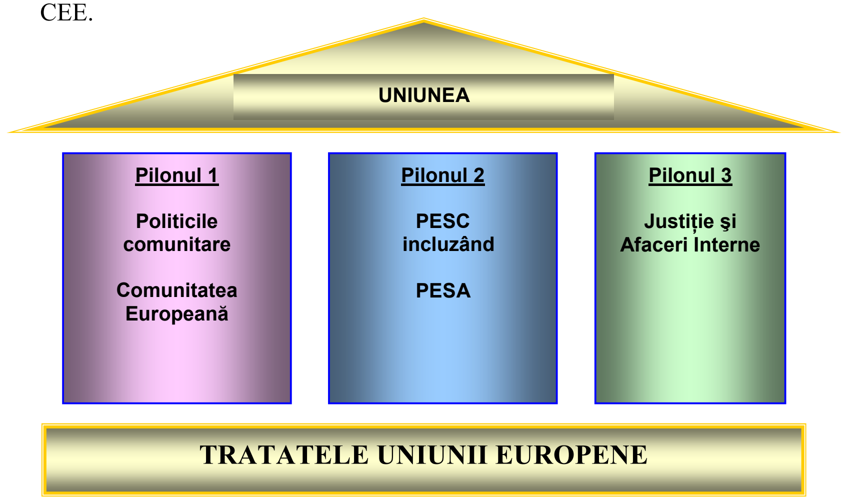
Uniunea Europei Occidentale

Integrarea Republicii Federale Germania în cadrul sistemului de securitate vest-european a condus la semnarea, în mai 1952, a Tratatului de constituire a Comunității Europene de Apărare (EDC) în cadrul căreia urmau să participe Belgia, Franța, Italia, Luxemburg, Olanda şi Republica Federală Germania.

Semnatarii Acordurilor de la Paris au propus următoarele obiective: crearea în Europa de Vest a unei baze solide de dezvoltare economică; acordarea de asistență reciprocă în cazul unei agresiuni asupra teritoriului oricăreia dintre ele, susținerea procesului de integrare progresivă la nivelul statelor vest-europene.

Cooperarea Politică Europeană – Actul Unic European

Lipsa mecanismelor de cooperare în domeniul securității şi apărării la nivelul Comunității Economice Europene, precum şi absența cadrului juridic de dezvoltare al acestora din Tratatul de la Roma au dus la rediscutarea demersurilor vizând crearea unei componente cu astfel de atribuții la nivelul CEE.



Astfel s-a adoptat Platforma de la Haga (27 octombrie 1987) prin care se stabileau coordonatele viitoarelor activități pe care organizația avea să le îndeplinească.

Tratatul de la Maastricht

Prin adoptarea Tratatului de la Maastricht (februarie 1992),

transformările pe care CCE le-a înregistrat prin intermediul tratatului au permis asumarea de către UE a Politicii Externe şi de Securitate Comună – PESC (pilonul II) care includea şi "un potenţial cadru al unei politici comune de apărare" care ar fi putut "conduce, în timp, la apărare comună" (Art. J.4).

Prin aceste demersuri, UEO devenea parte integrantă a dezvoltării Uniunii Europene fiind, "principalul instrument de aplicare a deciziilor şi acţiunilor cu implicaţii în domeniul apărării".

Tratatul de la Amsterdam

Prin adoptarea, în 1997, a noului Tratat al Uniunii Europene (Tratatul de la Amsterdam), dimensiunea Politicii Externe şi de Securitate Comună a cunoscut noi dezvoltări, incluzând statutul UE de beneficiar al capabilităţilor UEO. În această situaţie, UE a preluat misiunile de tip Petersberg care au fost incluse în cadrul Tratatului, contribuind astfel la extinderea dimensiunii de securitate şi apărare la nivelul Uniunii.

Summit-ul franco-britanic de la St. Malo (dec. 1998) – Consiliul European de la Köln (iun. 1999)

Evenimente din Balcani au evidenţiat necesitatea asumării unui rol mult mai mare de către UE în gestionarea problemelor de securitate din Europa, inclusiv din perspectiva dezvoltării capacităţilor europene de apărare. Cu prilejul Summit-ului franco-britanic de la Saint-Malo (decembrie 1998) ambele state au decis lansarea unei iniţiative menită să consolideze profilul UE pe dimensiunea de securitate şi apărare.

Helsinki Headline Goal – componenta militară a PESA

Deciziile adoptate de Consiliul European de la Cologne au marcat debutul Politicii Europene de Securitate şi Apărare (PESA), concepută instituţional ca parte integrantă a pilonului II UE – Politică Externă şi de Securitate Comună. În decembrie 1999, Consiliul European de la Helsinki a adoptat obiectivul global PESA – Helsinki Headline Goal (HG 2003) care viza punerea la dispoziţia UE a unui pachet de forţe şi capabilităţi, care să permită derularea de către Uniune a misiunilor de tip Petersberg.

Extinderea Misiunilor Petersberg – Acordurile „Berlin +"

Relaţia UE-NATO a căpătat o identitate instituţionalizată prin adoptarea, în 2002, la Copenhaga, a Acordurilor NATO-UE privind accesul UE la mijloacele şi capabilităţile Alianţei, altele decât cele naţionale, în vederea derulării de operaţii sub conducerea Uniunii.

Acordurile „Berlin +", după cum au fost denumite, prevăd:

- garantarea accesului UE la capacităţile de planificare NATO, în vederea derulării unei operaţii;
- prezumţia de disponibilitate pentru UE a capacităţilor şi mijloacelor colective ale Alianţei;
- identificarea opţiunilor europene de comandă pentru DSACEUR pe timpul derulării unei operaţii UE cu recurs la mijloacele şi capacităţile NATO.

Încheierea acestor aranjamente a dus la lansarea, în 2003 (martie), a primei operaţiuni militare a UE – Concordia (FYROM) şi apoi a operaţiunii post-SFOR, Althea, în Bosnia-Herţegovina (în decembrie 2004).

Procesul decizional în domeniul PESA

Structura procesului decizional în domeniul Politicii Externe şi de Securitate Comună şi a Politicii Europene de Securitate şi Apărare este de tip interguvernamental. Rolul principal revine statelor membre ale Uniunii, ai căror reprezentanţi se reunesc în formatul Consiliului European[1] (şefii de stat şi de guvern), în format ministerial (Consiliul Afaceri Generale şi Relaţii Externe), ambasadorial (Comitetul Reprezentaţilor Permanenţi sau Consiliul Politic şi de Securitate), şefi de stat major sau adjuncţi ai acestora (Comitetul Militar), precum şi în grupuri de lucru formate din experţi naţionali din partea reprezentanţelor permanente ale statelor membre pe lângă UE. Pe lângă aceste structuri, la procesul decizional participă, de la caz la caz, şi Comisia Europeană[2], iar Parlamentul European are doar un rol consultativ.

Structura instituţională în domeniul PESA

Secretarul General / Înalt Reprezentat pentru PESC

Tratatul de la Amsterdam (adoptat în 1997, intrat în vigoare în 1999) îi atribuie Secretarului General al Consiliului UE (TEU, Art. 26) şi rolul de Înalt Reprezentant pentru PESC (SG/ÎR pentru PESC).

În exercitarea atribuţiilor sale a fost înfiinţată o Unitate Politică de Planificare şi Avertizare Timpurie (Unitatea Politică), cu atribuţii ce includ: monitorizarea şi analizarea evoluţiilor în planul PESC; evaluarea intereselor externe şi de securitate ale Uniunii şi identificarea domeniilor prioritare de acţiune; avertizarea timpurie privind situaţiile care pot conduce la crize politice cu impact asupra PESC; redactarea, la solicitarea Consiliului, Preşedinţiei sau din proprie iniţiativă de recomandări, analize şi strategii.

Comitetul Politic şi de Securitate (Political and Security Committee – PSC, Comitetul Militar (European Union Military Committee – EUMC) şi Statul Major Militar (European Union Military Staff – EUMS) au fost înfiinţate în cadrul Consiliului UE, în ianuarie 2001 (deciziile CFSP nr. 78, 79 şi 80).

---

[1] Preşedinţia Consiliului European, precum şi a Consiliului UE este asigurată prin rotaţie de statele membre, pentru o perioadă de 6 luni. În primul semestru al anului 2007 Preşedinţia este asigurată de Germania, iar în semestrul al doilea, de Portugalia.
[2] Dat fiind caracterul interguvernamental al Pilonului II – PESC/PESA, Comisia este doar asociată la dimensiunea de securitate şi apărare.

Comitetul Politic şi de Securitate (PSC)

Principalul rol în structura instituţională a PESA îl deţine Comitetul Politic şi de Securitate (PSC). La nivel politico-strategic, PSC gestionează toate aspectele referitoare la PESC/PESA şi are o poziţie centrală în elaborarea răspunsului UE la crize (cf. TEU Art. 25).

PSC este responsabil de evaluarea mediului internaţional de securitate, de definirea politicilor UE şi de monitorizarea implementării acestora, precum şi de direcţionarea politică în domeniul dezvoltării capabilităţilor militare. În cazul unei crize, PSC examinează posibilităţile pentru elaborarea răspunsului Uniunii, cu respectarea cadrului instituţional unic şi fără a aduce prejudicii procesului decizional specific fiecărui pilon.

PSC primeşte informări, opinii şi recomandări din partea Comitetului privind Aspectele Civile în Managementul Crizelor (CIVCOM), căruia îi transmite orientări politice.

CIVCOM reprezintă echivalentul civil al Comitetului Militar, având responsabilitatea furnizării de recomandări privind aspectele politice în managementul crizelor non-militare şi prevenirii conflictelor. La reuniunile CIVCOM participă delegaţi ai statelor membre şi în curs de aderare.

Comitetul Militar al UE (EUMC)

EUMC este cea mai înaltă autoritate militară constituită la nivelul Consiliului UE, membrii Comitetului Militar sunt şefii de stat major din statele membre sau reprezentaţii acestora în Bruxelles. Preşedintele EUMC este un general de patru stele, numit de Consiliu UE la recomandarea Comitetului Militar.

EUMC oferă consiliere militară şi adresează recomandări Comitetului Politic şi de Securitate în domeniul dezvoltării conceptului privind managementul crizei în aspectele militare ale acestuia, evaluări de risc ale potenţialelor crize, precum şi elaborarea, evaluarea şi revizuirea obiectivelor în domeniul dezvoltării capabilităţilor militare.

Statul Major Militar al UE (EUMS)

Statul Major Militar al UE este parte a Secretariatului General al Consiliului UE şi este compus din experţi militari secondaţi din statele membre. EUMS are ca obiective: avertizarea timpurie, evaluare situaţională şi planificarea strategică pentru întreaga gamă de misiuni militare ale UE, misiuni de menţinere a păcii, misiuni cu forţe combatante în managementul crizelor, precum şi misiunile definite de Strategia Europeană de Securitate.

STATUL MAJOR UE/EUMS

- **Politicii şi planificare**
- **Informaţii**
- **Operaţii şi Exerciţi**
- **Log&Res**
- **Sisteme de Comunicaţii şi Informaţii**
- **Celula civil-militari**

EUMS cuprinde 6 componente: Politici şi Planificare, Informaţii, Operaţii şi Exerciţii, Logistică şi Resurse, Comunicaţii şi Sisteme de Informaţii, Celula de Planificare Civil-Militară.

♦ **Celula de Planificare Civil-Militară,** constituită în 2005, cu responsabilităţi în consolidarea capacităţii Uniunii privind planificarea operaţiunilor de managementul crizelor, susţinerea comandamentului naţional desemnat pentru gestionarea unei operaţiuni autonome, asistarea în coordonarea operaţiunilor civile şi generarea capacităţii de a genera o operaţiune autonomă a UE.

UE şi NATO, au înfiinţat structurile permanente de legătură ale UE la SHAPE şi ale NATO pe lângă EUMS.

♦ **Celula UE la SHAPE** facilitează pregătirea unei operaţiuni UE cu recurs la resurse şi capacităţi NATO, în baza acordurilor Berlin Plus, şi sprijină rolul DSACEUR pentru o operaţiune condusă de UE.

♦ **Echipa de legătură a NATO** la UE a fost constituită şi funcţionează în cadrul EUMS.

♦ **Centrul de Situaţii** este structura subordonată direct SG/ÎR pentru PESC, responsabilă de asigurarea operativă de informaţii, analize şi avertizare timpurie, pe bază de surse deschise sau clasificate, provenite din partea statelor membre sau a instituţiilor europene.

Forţa Europeană de Jandarmerie

În 17 ianuarie 2004, miniştrii apărării din Franţa, Italia, Olanda, Spania şi Portugalia au semnat un document prin care s-au pus bazele unei forţe care să răspundă cerinţelor UE, dar şi altor organisme internaţionale, de îndeplinire a unor misiuni specifice, în cadrul operaţiilor de management a crizelor; Forţa Europeană de Jandarmerie un instrument al UE, formată din unităţi de poliţie cu statut militar şi atribuţii în poliţie, puse la dispoziţie de către statele fondatoare pe baze voluntare.

Obiectivele Forţei Europene de Jandarmerie sunt de a conduce misiuni de poliţie în operaţiuni de managementul crizelor şi să participe ca structură operaţională în misiuni sub mandat UE, alte organizaţii internaţionale sau coaliţii ad-hoc.

Procesul decizional pentru operaţiuni de managementul crizelor

Articolele 17.2 şi 25 din Tratatul Uniunii Europene, se referă la „managementul crizelor” din perspectiva tipului de operaţii care pot fi derulate de către UE şi defineşte rolul Consiliului UE şi al Comitetului

Politic şi de Securitate în acest context.

Uniunea Europeană poate lansa o operaţiune de managementul crizelor, cu recurs la capabilităţile şi resursele NATO (Concordia şi Althea), sau autonom (Artemis în R.D. Congo).

În cazul declanşării unei operaţiuni cu recurs la resursele şi capacităţile NATO, cadrul de cooperare este fundamentat de Acordurile „Berlin Plus”.

În această situaţie, procesul de planificare operaţională este condus de la nivelul SHAPE, comanda operaţională este asigurată de către DSACEUR, care raportează Comitetului Militar al UE. Sub responsabilitatea Consiliului, Comitetul Politic şi de Securitate al UE exercită controlul politic şi orientarea strategică.

Finanţarea operaţiunilor de managementul crizelor

Finanţarea operaţiunilor UE are drept bază legală art. 28 din Tratatul Uniunii Europene, prin care sunt definite tipurile de operaţiuni ale UE:

1. cele finanţate din bugetul comunitar,
2. misiunile PESC fără implicaţii militare sau de apărare finanţate din bugetul PESC,
3. operaţiuni militare sau cu implicaţii în domeniul apărării.

Datorită caracterului interguvernamental al PESA, operaţiunile militare sau cu implicaţii în domeniul apărării nu pot fi finanţate din bugetul comun.

Operaţiuni UE de managementul crizelor

Prima acţiune privind managementul crizelor a fost lansată de Uniunea Europeană în cursul anului 2003.

Până în prezent, UE a desfăşurat operaţiuni de tip militar, civil sau civil-militar, în Balcanii de Vest, Africa, Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Est, Europa de Est şi Caucazul de Sud. Primele misiuni militare şi civile ale Uniunii s-au desfăşurat în Balcanii de Vest.

Misiuni în Balcanii de Vest

“EUFOR Althea”, lansată în 2 decembrie 2004, este cea mai importantă misiune militară condusă de UE în Bosnia şi Herţegovina, desfăşurată în baza Acordurilor Berlin Plus. La misiune contribuie 22 state membre UE şi 11 state terţe. Pe lângă responsabilităţile militare, EUFOR poate acţiona în sprijinul Reprezentantului Special al UE în Bosnia, prin susţinerea luptei împotriva crimei organizate, şi include Unitatea de Poliţie Integrată, plasată sub comandă militară.

În conformitate cu „Concepţia privind Tranziţia EUFOR în vederea finalizării operaţiei Althea” se preconizează redimensionarea prezenţei militare a UE în BiH în cursul anului 2007, în sensul reducerii graduale a efectivelor militare, adaptate noului mediu de securitate.

EUPM (Misiunea de Poliţie a UE în Bosnia şi Herţegovina) a fost prima misiune de managementul crizelor civile, având ca obiectiv sprijinirea procesului de reformă şi modernizare a forţelor de poliţie din Bosnia. Această misiune acordă asistenţă în domeniul instruirii şi în lupta împotriva crimei organizate şi corupţiei. A fost lansată pe 1 ianuarie 2003, cu un mandat iniţial de 3 ani, prelungit prin decizia Consiliului, cu 2 ani. Activităţile civile şi ale UE în Bosnia şi Herţegovina sunt derulate în cadrul abordării integrate a Reprezentantului Special al UE în zonă.

“Concordia” în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei a fost prima misiune militară lansată de UE şi prima derulată cu recurs la mijloacele şi capabilităţile NATO. A reprezentat o modalitate practică de testare a funcţionării Acordurilor Berlin Plus. Misiunea UE a înlocuit operaţiunea “Allied Harmony” a NATO şi a avut ca scop asigurarea unui mediu sigur pentru implementarea Acordurilor de la Ohrid. La misiune au participat 350 militari din 26 de state membre şi terţe. Misiunea lansată în 31 martie 2003 s-a încheiat în 15 decembrie 2003, fiind înlocuită de misiunea de poliţie Proxima.

EUPOL Proxima, Misiunea de Poliţie a UE în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei a reprezentat continuarea în plan civil a misiunii Concordia. A fost lansată în decembrie 2003, şi a participat un număr de aproximativ 200 ofiţeri de poliţie. S-a încheiat în decembrie 2005. A avut ca obiectiv sprijinirea poliţiei locale în lupta împotriva corupţiei şi promovarea standardelor europene în domeniu. Din ianuarie 2006, prin decizie a Consiliului, Proxima a fost înlocuită de o misiune de consiliere în domeniul poliţiei (**EU Police Advisory Team – EUPAT**) cu obiectivul de a asigura o tranziţie eficientă de la instrumentele PESA către proiectele comunitare, gestionate de Comisia Europeană.

Misiuni în Africa

Uniunea Europeană este implicată în procesul de tranziţie din Republica Democratică Congo, atât prin instrumentele de tip comunitar, cât şi prin misiunile militare, de securitate şi de poliţie. Activităţile Uniunii în R.D. Congo se desfăşoară în strânsă legătură cu reprezentatul special al UE pentru zona Marilor Lacuri, Aldo Ajello (Italia).

Prima misiune militară autonomă a Uniunii Europene a fost lansată în Africa, în RD Congo. În baza solicitării ONU de sprijin a forţei de menţinere a păcii a Naţiunilor Unite, UE a decis lansarea unei misiuni militare autonome,

denumită “Artemis”. Obiectivul operaţiunii a fost de a oferi o forţă temporară de stabilizare**,** până la sosirea unei forţe consolidate de menţinere a păcii a ONU (MONUC). Misiunea a fost una de tip reacţie rapidă, în condiţiile timpului scurt disponibil pentru răspunsul UE. La sfârşitul anului 2004, Consiliul UE a decis lansarea unei misiuni de poliţie (EUPOL Kinshasa) care să sprijine activitatea Unităţii Integrate de Poliţie (IPU). Mandatul misiunii, iniţial de 12 luni, prelungit până la sfârşitul anului 2006, a fost extins până în iunie 2007.

EUSEC RD Congo este o altă misiune a UE în R.D. Congo, de sprijinire a procesului de reformă a sectorului de securitate în această ţară. Misiunea, lansată în iunie 2005, a avut un mandat iniţial de 1 an, ulterior misiunea a fost extinsă până la 1 iulie 2007.

Misiuni în Orientul Mijlociu şi Asia de Sud-Est

În Teritoriile Palestiniene, UE derulează două misiuni, una pentru sprijinirea poliţiei palestiniene (EU COPPS) şi alta de asistenţă la punctul de frontieră Rafah, dintre Fâşia Gaza şi Egipt (EU BAM Rafah).

Misiunea de Poliţie a UE în teritoriile palestiniene (EU Co-ordinating Office for Palestinian Police Support COPPS – Biroul UE de coordonare a sprijinului poliţiei palestiniene), are ca obiectiv sprijinirea de către UE a Autorităţii Palestiniene pentru îmbunătăţirea poliţiei civile şi a capacităţii de impunere a legii şi ordinii.

Misiunea de Asistenţă a UE la punctul de frontieră Rafah – **EU BAM Rafah** – a fost lansată în 25 noiembrie 2005, când a fost deschis şi punctul de frontieră de la Rafah, în contextul retragerii israeliene din Gaza.

Obiectivele misiunii constau în monitorizarea, verificarea şi evaluarea respectării de către autorităţile palestiniene a regulilor privind controlul la frontieră, dezvoltarea capacităţii instituţionale în ceea ce priveşte managementul punctului de frontieră, precum şi realizarea legăturii cu misiunea de poliţie a UE în teritorii.

În contextul solicitării guvernului indonezian şi mişcării separatiste GAM, Consiliul UE a decis lansarea Misiunii de Monitorizare în Aceh / Indonezia pentru demobilizarea şi dezarmarea forţelor rebele, repoziţionarea forţelor militare şi de poliţie, reintegrarea membrilor GAM, asigurarea asistenţei în domeniul respectării drepturilor omului, susţinerea procesului de reformă, a sistemului juridic şi legislativ, stabilirea şi menţinerea legăturilor şi cooperării cu părţile implicate în procesul de pace.

Misiuni în Caucazul de Sud şi în Europa de Est

În perioada iulie 2004 - iulie 2005, UE a derulat o misiune de tip stat de drept în Georgia, numită EUJUST Themis**,** cu obiectivul de a susţine reforma sistemului juridic şi de a sprijini controlul şi supravegherea la frontiere.

Ca urmare a solicitării comune a preşedinţilor Republicii Moldova şi Ucrainei, UE a lansat o misiune de asistenţă la graniţa dintre cele două state, inclusiv pe sectorul transnistrean, numită EUBAM, cu obiectivul de a susţine activităţile de prevenire a traficului de persoane, bunuri, proliferării armelor şi fraudelor vamale.

RELAȚIILE DINTRE FORȚELE DE REACȚIE RAPIDĂ ALE NATO (NRF) ŞI UNIUNII EUROPENE (BG) ÎN ETAPA DE MATURIZARE A CELOR DOUĂ INIȚIATIVE

Colonel dr. George TIBIL

1. Precizări introductive

Demersurile întreprinse în ultimii ani, atât de către NATO, cât şi de către Uniunea Europeană, în direcția transformării şi modernizării capabilităților militare ale celor două organizații prin dezvoltarea forțelor de reacție rapidă - Forța de Răspuns NATO (NRF) şi grupurile tactice de luptă ale Uniunii (BGs) influențează atât organizațiile în sine şi relațiile dintre acestea, cât şi modul de derulare a procesele de transformare militară la nivelul statelor membre.

Adaptarea la noile amenințări din mediul de securitate prin trecerea de la structuri militare extinse, caracteristice Războiului rece, la sisteme de forțe mai reduse şi mai performante, cu o mobilitate strategică şi viteză de reacție superioare reprezintă esența actualului proces de transformare, în care sunt angrenate dimensiunile militare ale ambelor organizații. Confruntările care au avut loc în ultimul deceniu au evidențiat schimbarea semnificativă a naturii conflictelor şi a misiunilor sistemelor militare prin trecerea treptată de la conflictul modern, specific Erei Industriale, la conflictul postmodern, în care un rol fundamental revine creşterii mobilității forțelor, precum şi introducerii noilor tehnologii militare.

Dispariția amenințării tradiționale la adresa Alianței au condus la o adaptare fundamentală şi adecvată a NATO; Alianța a evoluat de la conceptele defensive statice ale perioadei anterioare către un concept strategic nou în care accentul este pus pe misiunile de securitate în afara zonelor tradiționale ale NATO şi subliniază importanța dezvoltării noilor capabilități pentru combaterea noilor amenințări. Mai mult decât atât, operațiunile în Balcani şi Afganistan au întărit concepția conform căreia relevanța militară a NATO rezidă nu în abilitatea de a oferi forțe terestre sau aeriene cu caracter defensiv pentru apărarea teritoriului NATO, ci mai degrabă în abilitatea de a acționa rapid pentru stabilizarea conflictelor îndepărtate prevenind escaladarea şi extinderea acestora. În acest context, la Praga, NATO a decis o transformare ambițioasă prin realizarea de forțe flexibile de reacție rapidă, capabile de desfăşurare oriunde este necesar, pentru gestionarea provocărilor de securitate ale sec. XXI. La baza acestui concept stă Forța de Răspuns NATO.

Dintr-o perspectivă echivalentă, Uniunea Europeană a identificat impasul relativ în care a ajuns în dezvoltarea propriei forțe de reacție rapidă, prevăzută în Headline Goal 2003. Consiliul European de la Helsinki din decembrie 1999 a decis consolidarea capacităților militare ale UE de gestionare a crizelor. Obiectivul (Headline Goal) stabilit cu această ocazie: „*Statele membre trebuie să fie pregătite ca, până în 2003, să poată desfăşura, într-un interval de 60 de zile şi pentru cel puțin un an, forțe militare numărând 50.000-60.000 de oameni, pentru întregul spectru al misiunilor de la Petersberg*”.

Această primă forță de reacție rapidă a UE, cum a fost denumită în documentele Uniunii, a întâmpinat dificultăți semnificative în dezvoltare şi operaționalizare. În realitate, deşi statele membre au făcut contribuții care au depăşit cifra din obiectivul stabilit la Helsinki, capacitățile rezultate în 2003 se confruntau cu serioase lipsuri în domenii esențiale cum sunt: mobilizarea, desfăşurarea, interoperabilitatea, capacitățile strategice de transport, conducerea, informațiile şi sistemele de comunicații, precum şi capacitatea operațională, în general. Pe acest fundal, la mijlocul anului 2004, recunoscând implicit semieşecul HG 2003, Consiliul European din luna iunie a adoptat un nou obiectiv, denumit Headline Goal 2010, în care reacția rapidă prin grupurile tactice de luptă (*battlegroups*) reprezintă un element central.

După doi ani de dezvoltare şi rafinare (corespunzător fazei capacității operaționale inițiale: 2005 - 2006), la începutul acestui an, Uniunea a declarat capacitatea operațională totală pentru inițiativa BGs, fapt care semnifică alocarea de către statele membre a câte două grupuri tactice de luptă pentru fiecare semestru (în *stand-by*), gata de intervenție pentru situațiile de criză care necesită un răspuns rapid din partea UE.

2. Conceptul de grup tactic de luptă al UE (BGs)

Conceptul de Grup tactic de luptă reprezintă principala modalitate de realizare a obiectivului stabilit de către organele decizionale ale UE: până în 2010 Uniunea va trebui să aibă capacitatea de a răspunde unei crize în orice punct de pe glob. Potrivit HG 2010, UE trebuie să fie în măsură să ia o decizie de lansare a unei operațiuni de management al crizelor în termen de 5 zile de la aprobarea Conceptului de către Consiliu, iar desfăşurarea trupelor în teatru în vederea realizării misiunii să se realizeze în 10 zile de la adoptarea deciziei de intervenție.

Ideea unei capacități militare de dimensiuni mici, cu mobilitate şi capacitate de luptă ridicate, gata de intervenție în timp scurt în situații de criză pentru interesele de securitate ale UE, a fost lansată pentru prima dată la Summit-ul franco-britanic de la Le Tourquet din 4 februarie 2003. Nouă luni mai târziu, conceptul a căpătat o primă formă prin contribuția celor două state la o nouă întâlnire din Londra. Experiența UE din vara anului

2003, constând în Operaţiunea ARTEMIS în Congo a fost luată în considerare, şi a condus la conturarea ideii de unităţi rapid desfăşurabile cu o componenţă de aproximativ 1.500 de militari. Aceste formaţiuni urmau să fie capabile să intervină în zone conflictuale la mare depărtare de Europa, cu focalizarea principală, dar nu exclusivă, pe Africa, pentru a stabiliza o situaţie până în momentul desfăşurării unor forţe extinse, ale ONU sau ale altor organizaţii internaţionale sau regionale de securitate.

Ulterior, la începutul anului 2004, Germania s-a alăturat iniţiativei franco-britanice, realizând împreună un material întitulat „*The battlegroups concept – UK-France-Germany food for thought paper*".[1] Potrivit acestui document, grupurile tactice de luptă reprezintă "*pachete de forţe coerente şi credibile de nivel batalion (1.500 militari), incluzând elementele de sprijin de luptă/CS şi sprijin logistic de luptă/CSS, împreună cu capacităţile de transport strategic şi de asigurare a sustenabilităţii şi a desfăşurării în teatru*". Acestea se fundamentează pe principiul multinaţionalităţii şi pot fi formate de o naţiune cadru sau de către o coaliţie multinaţională. Ele trebuie să posede un grad mare de flexibilitate şi de capacitate de luptă, pentru a putea fi desfăşurate rapid în operaţii din arii geografice la mare distanţă (6.000 km)[2]. Misiunea lor generală este de a pregăti condiţiile pentru intervenţia "forţelor principale" (forţele tradiţionale de menţinere a păcii), furnizate de ONU sau de către alte organizaţii sau state membre ale UE.

BGs sunt proiectate pentru a fi în măsură să se disloce în teatru în termen de 5 - 10 zile de la notificare şi să se susţină pentru cel puţin 30 de zile (perioadă extensibilă până la 120 zile cu asigurarea procesului de rotire). Nivelul de ambiţie stabilit de structurile politico-militare ale UE pentru perioada de după realizarea capacităţii operaţionale finale (2007) prevede că Uniunea trebuie să aibă capacitatea de a desfăşura două operaţii concomitente de reacţie rapidă de nivel batalion, incluzând abilitatea de a lansa aceste două operaţii aproape simultan. Limitarea prevăzută în termenul "aproape simultan" a fost impusă de insuficienţa capacităţilor de transport strategic, aerian şi maritim, la dispoziţia statelor membre.[3]

[1] Vezi, în acest sens, colecţia de documente din domeniul securitatii şi apărării europene, *EU Security and Defence. Core Documents*, vol.5, Chaillot Paper, no.75, Institute for Securiry Studies, EU Paris, February 2005, p. 10 - 16

[2] în faza initiala, ideea de BGs a avut la baza necesitatea intaririi cooperarii UE cu ONU, cu focalizare pe managementul crizelor în continentul african. Din aceasta cauza, s-a considerat ca distanta de desfasurare a BGs trebuie sa fie de aprox. 6.000 km (acoperirea zonei marilor lacuri din Africa). Ulterior, au existat unele discuţii privind extinderea acestei limite pana la 9000 km (intreg continentul african şi zone ca Afganistanul).

Procesul de generare a BGs cuprinde două activităţi generale: statele membre fac oferte de pachete de forţe pentru BG, precizând când şi pentru ce perioada de timp aceste pachete sunt disponibile; structurile militare ale UE (Comitetul Militar şi Statul Major Militar) coordonează procesul de asigurare a numărului de BGs operaţionalizate, la dispoziţia UE pentru intervenţie.

În acest sens, până în prezent, statele membre au angajat la conferinţele semestriale desfăşurate cu acest scop un număr de 15 grupuri tactice de luptă, majoritatea în format multinaţional.[4] Prin aceste angajamente, au fost acoperiţi anii 2008, 2009 şi 2010, cu câte două formaţiuni pentru fiecare semestru în parte.

3. Relaţiile BGs – NRF.
Fundamentele complementarităţii

La baza stabilirii relaţiilor dintre cele două forţe de reacţie rapidă stau argumente legate de diviziunea generală a responsabilităţilor între NATO şi UE în domeniul securităţii internaţionale, precum şi elemente concrete care vizează asigurarea complementarităţii dezvoltării capabilităţilor militare ale statelor membre, inclusiv a contribuţiilor pentru Alianţă şi Uniune (evitarea duplicării eforturilor şi a irosirii resurselor limitate alocate apărării). Din perspectivă americană, dezvoltărilor din domeniul apărării europene le sunt impuse cei „trei D": „PESA nu trebuie să diminueze rolul NATO, nu trebuie să dubleze capabilităţile NATO şi nu trebuie să discrimineze membrii NATO care nu aparţin UE."[5]

În viziunea lui Rob de Wijk, directorul Centrului Clingendael de Studii Strategice din Olanda, cooperarea transatlantică în domeniul securităţii trebuie să se fundamenteze pe „*o clară diviziune a muncii, prin care Statelor Unite să le revină în principal responsabilitatea pentru operaţiunile militare de luptă, în timp ce Europa trebuie să acopere în primul rând, stabilizarea şi reconstrucţia post-conflict*".[6] Mai mult, acest parteneriat ar urma să implice recunoaşterea necesităţii dezvoltării de către fiecare parte a

[3] O prezentare detaliată a iniţiativei şi caracteristicilor BG poate fi găsită în Gustav LINDSTROM, "*Enter the EU Battlegroups*", Chaillot Paper 97, February 2007, pe site-ul Institutului UE pentru Studii de Securitate, www.iss-eu.org

[4] *The EU battlegroups – reply to the annual report of the Council*, Adunarea parlamentară a Uniunii Europei Occidentale, Document A / 1964, 5 June 2007, http://www.assembly-weu.org/en/documents.

[5] Christopher LAYNE, "Death Knell for NATO? The Bush Administration Confronts the European Security and Defense Policy" în *Policy Analysis*, no. 394, April 2001

[6] Rob de WIJK – "European Military Reform for a Global Partnership", în *The Washington Quarterly*, winter 2003 - 2004

capacităţilor specifice pentru gestionarea noilor tipuri de riscuri şi ameninţări la adresa securităţii, prin realizarea unui echilibru între mijloacele „soft” şi „hard” de intervenţie.[7]

Pentru reuşita acestei strategii este necesar ca cele două părţi complementare să nu se rezume la a investi în propria direcţie, ci să-şi dezvolte şi abordările complementare – Europa să-şi edifice capacităţile militare propriu-zise de ducere a acţiunilor de luptă, pentru a diminua decalajul care o separă de SUA, iar americanii să recunoască importanţa reconstrucţiei şi stabilizării post-conflict, prin realizarea propriilor capacităţi în domeniu. Reuşita noului parteneriat depinde şi de modul în care fiecare va înţelege să-şi dezvolte capacităţile deficitare în prezent. În acest sens, Jean-Yves Haine de la Institutul European de Studii de Securitate apreciază că Europa are o reală nevoie în prezent să investească în domeniul militar, pentru realizarea aşa numitelor capacităţi „*soft power plus*”.[8]

Din perspectivă europeană, este recunoscută importanţa dezvoltării capacităţilor militare proprii, prin investiţii consistente în modernizarea sistemelor militare şi prin continuarea politicii de integrare în domeniu. Prima Strategie de securitate din istoria Uniunii Europene evidenţiază necesitatea dezvoltării politicilor bazate pe capacităţi militare credibile, pentru protejarea intereselor europene în lume şi pentru contracararea noilor riscuri la adresa securităţii, în primul rând a terorismului internaţional. Headline Goal 2010 şi iniţiativa privind dezvoltarea BG răspund direct acestei noi orientări imprimate de Strategia Solana de securitate europeană.

În aceste condiţii, înainte de lansarea unei operaţiuni militare de managementul crizelor, europenii au la dispoziţie patru variante de luat în calcul: o operaţiune NATO; o misiune UE cu recurs la mijloacele şi capacităţile Alianţei, în cadrul oferit de Aranjamentele Berlin Plus; o misiune UE prin utilizarea unuia dintre cele cinci comandamente naţionale puse la dispoziţia UE în acest scop de către Franţa, Marea Britanie, Germania, Italia şi Grecia; sau prin intermediul Centrului Operaţional care a fost operaţionalizat în cadrul Statului Major Militar al UE începând cu acest an.[9]

Această situaţie a fost sintetizată de cercetătorul Carlo Masala de la Colegiul NATO din Roma[10] şi se prezintă ca în tabelul de mai jos:

Modalităţi de implicare NATO - UE în operaţiile militare

		UNIUNEA EUROPEANĂ	
		implicată	neimplicată
NATO (ca întreg)	implicat		Operaţiune desfăşurată doar de NATO (Ex. *Enduring Freedom*)
	neimplicat	a. Berlin Plus (*Concordia, Althea*); b. Lead nation (*Artemis, EUFOR RD Congo*); c. Multinaţional, prin Centrul Operaţional/EUMS, începând cu 1 ianuarie 2007	Coaliţii ale voinţei, sub conducerea unui stat membru UE şi/sau NATO (Operaţiunea *ALBA*)

4. Relaţiile BGS - NRF. Elemente operaţionale şi din domeniul dezvoltării capabilităţilor

Dat fiind faptul ca statele europene alocă în general acelaşi set de forţe şi capabilităţi militare ambelor forţe de reacţie rapidă, pot să apară unele probleme legate de compatibilitatea dintre NRF şi BG, precum şi de necesitatea evitării duplicării şi a irosirii resurselor limitate destinate domeniului apărării. Din aceasta cauză, majoritatea decidenţilor şi a specialiştilor recomandă utilizarea, pe cât posibil, a aceloraşi standarde şi metode de certificare şi compatibilizarea proceselor de generare a forţelor şi de rotire a acestora.[11] În acest sens, deşi naţiunile rămân suverane în

[7] Conceptul de „hard power” pune accentul pe forţe şi mijloace militare tradiţionale, combatante, în timp ce “soft power” vizează capacităţile “mai puţin militare” de realizare a securităţii, cum sunt diplomaţia, ajutorul economic, operaţiunile de menţinere a păcii, procesele de reconstrucţie post-conflict etc.

[8] Dr. Jean-Yves HAINE – “Venus Without Mars: Challenges Ahead for ESDP”, în prof. dr. Sven Biscop (Ed.) - *Audit Of European Strategy,* Royal Institute For International Relations (Irri-Kiib) Brussels, December 2004

[9] Această nouă structură reprezintă un instrument autonom, la dispoziţia Uniunii, de planificare strategică, care integrează atât elementele militare, cât şi pe cele civile implicate în managementul crizelor.

[10] Carlo MASALA – “*ESDP and NATO in the Wake of the Istanbul Summit*”, Research Paper, nr.8-June 2004, pe site-ul colegiului www.ndc.nato.int

[11] În acest sens, Preşedintele Comitetului Militar al UE. Generalul Henri Bentegeat, remarca trendul pozitiv în întărirea cooperării dintre cele două organizaţii, subliniind necesitatea ca Uniunea să înveţe din experienţa mai avansată a NATO în domeniile pregătirii şi certificării NRF. (Intervenţie la reuniunea *Security and Defence Agenda*, Bibliothèque Solvay, 10 September 2007, Brussels).

deciziile privind contribuțiile la NRF și BG, cele două organizații au un rol important de jucat în identificarea și propunerea soluțiilor pentru imbunătățirea coordonării și armonizării dintre forțele lor de reacție rapidă.

La modul concret, Conceptul BG evidențiază necesitatea ca standardele, metodele practice și procedurile elaborate pentru BG să fie similare celor definite în NATO pentru NRF, în toate situațiile în care acest lucru este posibil și aplicabil. În același sens, este subliniată necesitatea de întărire a cooperării și de intensificare a schimbului de informații dintre UE și NATO în ceea ce privește operaționalizarea celor două forțe de reacție rapidă, inclusiv în domeniul modalităților tehnice prin care statele membre pun la dispoziția NRF și a BGs forțe și capabilități militare.

Pornind de la dimensiuni și misiuni probabile, cele două concepte pot fi considerate mai degrabă complementare decât duplicative. Inițial au existat opinii potrivit cărora misiunile diferite ale celor două forțe conduceau la diferențe în nivelul de operativitate și eficacitate militară. Ulterior, odată cu cristalizarea conceptului BG, s-a ajuns la concluzia potrivit căreia ambele forțe necesită același nivel ridicat de eficacitate militară și de capacitate de luptă.[12] Ca pachete de forțe de reacție rapidă (“*ready-to-fight*”), ele fac apel la același pachet general de capabilități, în special de transport strategic și de suport logistic. În acest sens, NATO poate să sprijine BG prin punerea la dispoziție mai degrabă a facilitatorilor operaționali și strategici, decât prin furnizarea de forțe. În același timp, capacitățile statelor europene alocate inițiativei BG pot fi avute în vedere pentru acoperirea unor elemente deficitare în procesul de generare a forței pentru NRF sau pentru întărirea componentelor NRF deja desfășurate. Alianța poate, de asemenea, face apel și la capabilitățile de nișă puse la dispoziție pentru BG, precum și la centrele și celulele UE de coordonare a transportului aerian (Eindhoven) și maritim (Atena).

Pe de altă parte, modul în care au fost dezvoltate și operaționalizate cele două forțe de reacție rapidă până în momentul apariției inițiativei BGs susținea ideea unei distincții clare între obiectivele și misiunile repartizate fiecăreia în parte: în timp ce Helsinki Headline Goal 2003 direcționa proiectul forței europene inițiale pe “*intervenții în cazul conflictelor de intensitate scăzută*”, specifice pentru misiunile tip Petersberg[13], FRN a fost creată și pregătită să rezolve conflictele la un nivel ridicat al spectrului conflictual, sau, cu alte cuvinte, să lupte în “*conflicte de înaltă intensitate*”.

Odată cu apariția și dezvoltarea BGs, această diferențiere tinde să se estompeze, fapt care poate genera unele probleme în realizarea complementarității dintre cele două forțe. Deși poate fi constatată o anumită diferență între cele două tipuri de misiuni, ea s-a redus semnificativ prin modul în care sunt definite actualele misiuni ale grupurilor tactice de luptă, în acord cu prevederile noii Strategii de Securitate Europene. NRF este destinată să răspundă întregului spectru de misiuni (inclusiv conflicte de înaltă intensitate), în timp ce BGs au de acoperit misiunile prevăzute în Strategia de Securitate Europeană (o variantă extinsă a misiunilor tip Petersberg), care implica stări conflictuale de intensitate scăzută sau medie.[14]

EU BG	***Forța de Răspuns NATO***
Misiunile prevăzute în Strategia de Securitate Europeană: 1. operațiuni comune de dezarmare; 2. misiuni de salvare și umanitare; 3. servicii de asistență și consultanță militare; 4. misiuni de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii; 5. misiuni ale forțelor combatante de management al crizelor, incluzând impunerea păcii și stabilizarea post-conflict.	6. Managementul Consecințelor (inclusiv NBC) 7. Impunerea Păcii (inclusiv gestionarea migrației în masă) 8. Embargou și Interdicții 9. Contraterorismul și Operațiuni Antiteroriste 10. Operațiuni de Evacuare a Non-Combatanților 11. Apărarea antirachetă

Scenariul optimist al evoluției relațiilor dintre cele două forțe constă în menținerea și dezvoltarea complementarității, fapt care ar conduce la posibilitatea intervenției comune în operațiunile de managementul crizelor și potențarea rezultatului acestei intervenții prin utilizarea NRF pentru situațiile la un nivel ridicat al spectrului conflictual și implicarea BG în

[12] În acest sens, Secretarul general NATO aprecia că nu este indicat ca BGs să fie utilizate doar pentru misiuni de peacekeeping. La modul concret, de Hoop Scheffer aprecia că “în operațiunile de menținere a păcii este implicată și ducerea luptei prin capacități combative. Dacă UE crează grupuri tactice de luptă iar noi operaționalizăm NRF, nu trebuie să plecăm de la premisa că Uniunea este pentru *soft power* iar Alianța pentru *tough power*”, în EUObserver, 11.03.2005, www.euobserver.com

[13] Ansamblul misiunilor de tip Petersberg includeau: misiuni umanitare și de evacuare, misiuni de menținere a păcii și misiuni ale forțelor luptătoare în managementul crizelor, inclusiv impunerea păcii.

[14] Această distincție este împărtășită și de autorii raportului *The EU battlegroups – reply to the annual report of the Council* (Adunarea parlamentară a Uniunii Europei Occidentale, Document A / 1964, 5 June 2007). Ei consideră că BG este mai puțin ambițios decât NRF, fapt explicabil plecând de la diferența mare în efectivele celor două forțe de reacție rapidă. “Dacă NRF este conceput pentru a duce operații de dimensiuni mari, Conceptul BG prevede operații mai reduse și de durată scăzută, de la 30 la 120 zile.”

misiunile de *peace-building* şi de reconstrucţie post-conflict (unde expertiza şi capabitatile UE sunt superioare celor ale Alianţei). Pot fi avute în vedere şi situaţii în care varianta BGs sa fie mai indicată pentru a interveni decât NRF, dată fiind tocmai focalizarea în plus a UE pe situaţiile de reconstrucţie post-conflict. Toate acestea necesită, în continuare, investigarea şi identificarea posibilităţilor de utilizare comuna a NRF şi a BG în acelaşi teatru operaţional, pentru realizarea unui obiectiv comun.

Principalul element în sprijinul complementarităţii ţine de spaţiul deciziei politice de intervenţie într-o anumită situaţie de criză. În acest sens, este de presupus ca intervenţiile în misiunile prevăzute de Strategia de Securitate a UE să implice BG într-o serie de operaţiuni de menţinere a păcii, umanitare şi de management de criză, asupra cărora Uniunea decide să intervină, în situaţiile în care NATO, ca întreg, hotărăşte să nu se implice. Exemple practice pentru astfel de misiuni sunt reprezentate de operaţiunea “Concordia” din Macedonia, prima operaţiune militară din istoria UE, operaţiunea “Artemis în provincia Bunia din Congo pentru îmbunătăţirea situaţiei umanitare şi de securitate din zona respectivă, sau EUFOR în RD Congo (vara anului 2006).

Dacă în teorie cooperarea şi complementaritatea dintre forţele de reacţie rapidă pare a fi regula, în practică este puţin mai complicat. Există unii analişti care sugerează că între cele două forţe există competiţie şi, chiar mai mult, că ele sunt incompatibile din perspectivă politică şi de securitate. În acest sens, încă din anul 2003, R. Kempin aprecia că “ceea ce este în joc prin operaţionalizarea Forţei de Răspuns NATO este reprezentat de viitorul politic al Politicii Europene de Securitate şi Apărare”. Cu alte cuvinte, contribuţia statelor europene la NRF ar putea provoca importante întârzieri şi chiar compromite realizarea obiectivelor PESA.[15]

În realitate, până în prezent, aceste riscuri s-au manifestat într-o mică măsură, iar crearea şi operaţionalizarea NRF nu a deturnat statele europene cu potenţial militar important de la demersurile necesare dezvoltării Politicii Europene de Securitate şi Apărare. După cum se poate observa din lista angajamentelor la noua iniţiativă a BG, cele mai importante state contributoare (Marea Britanie, Germania, Franţa, Italia, Spania) se regăsesc şi între statele cu cele mai importante contribuţii la NRF. Această situaţie are efecte pozitive în procesul de coordonare al celor două iniţiative, prin prevenirea duplicării eforturilor şi a competiţie între cele două structuri.

5. Concluzii

În final, pot fi schiţate unele concluzii la demersurile de coordonare şi compatibilizare a dezvoltării forţelor de reacţie rapidă ale NATO şi Uniunii Europene. Date fiind resursele limitate alocate pentru modernizarea forţelor şi faptul ca statele europene aloca, în general, acelaşi pachet de forte atât pentru NATO/NRF cât şi pentru UE/BG, cooperarea şi complementaritatea este un obiectiv împărtăşit de marea parte a actorilor europeni.

Din această perspectivă, România, ca ţară membră NATO şi stat membru UE, este direct implicată în armonizarea celor doua concepte şi consideră că este necesar să se utilizeze, pe cât posibil, aceleaşi standarde si metode de pregătire şi certificare şi să fie compatibilizate procesele de generare a forţelor si de rotire a acestora. Acest lucru este cu atât mai important cu cat certificarea şi atestarea pachetelor de forte alocate pentru BG constituie o responsabilitate naţională.[16]

Pornind de la dimensiuni şi misiuni probabile, cele doua concepte pot fi considerate mai degrabă complementare decât duplicative. Iniţial au existat opinii potrivit cărora misiunile diferite ale celor două forţe conduceau la diferenţe în nivelul de operativitate şi eficacitate militară. Ulterior, odată cu operaţionalizarea conceptului BG şi declararea capacităţii operaţionale finale la începutul anului 2007, s-a ajuns la concluzia potrivit căreia ambele forte necesita acelaşi nivel ridicat de eficacitate militară şi de capacitate de luptă.

Odată cu operaţionalizarea BG, diferenţierea în spectrul de misiuni tinde să se estompeze, fapt care poate genera unele probleme în realizarea complementarităţii dintre cele două forţe. Deşi poate fi constatată o anumită diferenţă între cele doua tipuri de misiuni, ea s-a redus semnificativ prin modul în care sunt definite actualele sarcini ale BG, în acord cu prevederile Strategiei de securitate europene. Principalul element în sprijinul complementarităţii ţine de spaţiul deciziei politice de intervenţie într-o anumită situaţie de criză - utilizarea BGs în misiunile prevăzute de Strategia Solana, constând într-o serie de operaţiuni de menţinere a păcii, umanitare şi de management de criză, în situaţiile în care NATO hotărăşte să nu se implice.

---

[15] Ronja KEMPIN – “*The New NATO Response Force: Challenges for and Reactions from Europe*”, Copenhagen Peace Research Institute website

[16] Menţionăm că România este direct implicată în iniţiativa BGs, participând la două grupuri tactice de luptă (cu Grecia / naţiune cadru, Bulgaria şi Cipru, în semestrul II/2007şi cu Italia / naţiune cadru şi Turcia / stat terţ, în semestrul II/2010 .)

TERORISMUL INTERNAȚIONAL – O AMENINȚARE CRESCÂNDĂ PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ

Dr. Petre DUȚU
Mirela ATANASIU

The international terrorism represents a provokation in its quality of assymetric threat, being able to damage all the world's states no matter their size, economic power, inhabitans, political regime, surface or their armed forces. Therefore, fighting against it concerns each individual state as well as the international comunity. Among the actors actively involved in the fight against global terrorism and its causes eradication there is also EU. In this regard, this created the legal frame and needed instruments for an efficient and concertated action against the international terrorism.

I. Terorismul internațional - amenințare asimetrică de securitate omniprezentă

I.1. Considerații privind necesitatea definirii terorismului internațional

Terorismul reprezintă o amenințare asimetrică permanentă, în materie de securitate, pentru întreaga lume. În limbajul curent ca şi în limbajul ştiinţific, diplomatic sau politic, cuvântul „terorism" este folosit în mod ambiguu desemnând realități variabile potrivit celor care-l folosesc.

Există numeroase tipuri de definiții ale terorismului: definițiile elaborate de autori academicieni, cele construite de oamenii politici şi în fine, ultimele, care reies în principal din legislația şi instituțiile naționale. Într-adevăr, lupta împotriva terorismului a împins majoritatea statelor să adopte legislații speciale. În plus, diferitele servicii naționale implicate în lupta împotriva terorismului trebuie să poată acționa şi deci a trebuit să elaboreze definiții care să fie operaționale pe teren.

Într-un anumit număr de cazuri, acte criminale ce priveau până atunci dreptul comun sunt trecute într-o categorie sui generis şi au primit un tratament special, în materie de sancțiuni penale. De altfel, statele au stabilit liste de organizații sau de țări teroriste care trebuie să fie puse la index. Este mai ales cazul SUA sau al Marii Britanii. Acest procedeu antrenează consecințe ce permit sancționarea susținerii sau apartenenței sau ambele, la anumite mişcări ca dizolvarea acestor organizații sau refuzul de viză, confiscarea bunurilor. După atentatele din 11 septembrie 2001, UE a optat pentru acelaşi tip de măsuri împotriva persoanelor, grupărilor şi organizațiilor teroriste.

În fine, statele confruntate mai frecvent cu terorismul se dotează cu instrumente specifice - servicii specializate, menite să monitorizeze activitatea indivizilor şi grupurilor teroriste. Astfel de servicii acționând pe acelaşi teritoriu administrativ şi/sau geografic uneori intră concurență, ceea ce le poate produce disfuncționalități semnificative în îndeplinirea misiunilor specifice. Evitarea acestor stări nedorite necesită elaborarea unei definiții adecvate terorismului, teroristului şi actelor teroriste, de exemplu, pentru putea a fi delimitată frontiera cu serviciile ce se ocupă de crime de drept comun. În practică, totuşi, această linie de demarcație nu este întotdeauna clar stabilită.

Definiția terorismului este în sine eminamente politică. Statele sunt angajate într-o luptă simbolică şi uneori reală pentru a impune o terminologie conformă cu interesele lor[1]. Acest lucru se poate constata dacă se analizează strategiile lor publice în domeniul luptei împotriva terorismului. Autorul citat afirmă că SUA şi Israelul au o viziune mult mai extensivă a termenului decât Franța şi Germania. În acest sens, un exemplu tipic îl constituie Hezbollah, organizație teroristă pentru unii şi organizație politică pentru ceilalți. Această poziție față de organizația menționată este determinată de impactul activității Hezbollah asupra intereselor SUA şi ale Israelului. Practic, fiecare stat are propria definiție a terorismului, a teroristului, a organizației teroriste şi a actelor teroriste. De aici, pleacă şi acțiunile lor concrete de combatere a terorismului şi de luptă antiteroristă.

Terorismul este o formă de spectacol destinată să lovească imaginațiile (de teamă, de entuziasm..) şi să comunice un sens simbolic[2]. El face acest lucru servindu-se de mass-media din țările alese drept țintă, de Internet, de stații proprii de televiziune, de DVD-uri.

Deşi, de ani buni la ONU au loc dezbateri ample pentru a se ajunge la o definiție a terorismului unanim recunoscută şi acceptată, dar controversele şi polemicele în ceea ce priveşte definirea sa nu lipsesc. Există constituit chiar un Grup de experți de nivel înalt al ONU care studiază această problemă. Propunerile formulate în Raportul acestui Grup privind provocările şi amenințările de astăzi şi viitoare în materie de securitate ar putea servi ca bază utilă pentru a ajunge rapid la un compromis în acest domeniu[3].

---

[1] Jean-Luc MARRET, TERRORISME: LES STRATEGIES DE COMMUNICATION, http://www.c2sd.sga.defense.gouv.fr/IMG/pdf/c2sd - marret_terrorisme_strategies_communication_juillet2003.pdf., p11.

[2] François-Bernard HUYGHE, *Message et terreur, acteurs et vecteurs*, http://www.huyghe.fr/dyndoc_actu/46ce675b7a3d1.pdf, p.12.

[3] *Le rapport du groupe de personnalités de haut niveau sur les menaces, les défies et le changement*, http://www.aidh.org/mill/ref-rapp.htm

Important este să se poată dispune de o definiţie, care să evidenţieze ceea ce face specificitatea terorismului şi să permită să se distingă de alte tipuri de violenţă, chiar dacă ea nu întruneşte unanimitatea comunităţii internaţionale.

Absenţa unui acord asupra unei definiţii globale a terorismului care să fie acceptabilă pentru toată lumea face ca lupta împotriva acestuia să fie dificilă. Din acest motiv problema definiţiei acestui fenomen ar trebui să fie soluţionată. Caracterul violent obligă comunitatea internaţională să se concentreze asupra măsurilor de luat pentru a elimina organizaţiile teroriste şi a preveni actele teroriste. De altfel, s-a dovedit importantă atacarea factorilor ce favorizează terorismul în scopul de a contribui la eliminarea acestui flagel.

I.2. Caracteristici definitorii ale terorismului internaţional actual

Astăzi, omenirea se confruntă cu o multitudine de pericole, riscuri şi ameninţări în materie de securitate. Printre acestea un loc central, prin efectele negative, pe care le generează, îl ocupă terorismul internaţional sau global. Acesta a fost definit de mulţi analişti politici şi militari, de teoreticieni şi de practicieni în diferite moduri. Absenţa unui punct de vedere comun, unanim recunoscut şi acceptat în ceea ce priveşte definirea terorismului, la nivel internaţional, face ca multe dintre măsurile adoptate de către ONU pentru prevenirea şi combaterea acestui flagel să fie dificil de pus în practică.

Realitatea este că, terorismul nu constituie o creaţie a actualului secol XXI, ci are rădăcini vechi în istoria omenirii. Ceea ce distinge, printre altele, terorismul contemporan de variantele sale anterioare este o paletă largă de *caracteristici definitorii*:

Terorismul este strategic. Strategia sa ascultă de principiul perturbării, ce vizează să paralizeze voinţa sau capacitatea adversarului mai mult decât distrugerea sau cucerirea sa. Aceasta implică în anumite cazuri conceptul paradoxal de „non victorie” (atunci scopul său este în mod unic o afirmare identitară sau o răzbunare simbolică, cum este poate cazul pentru Ben Laden). Faţă de aceasta, nu mai rămâne inamicului său decât să elaboreze o strategie de anulare. De aici, utopia unui control total[4]. Terorismul se bazează pe o strategia indirectă- întemeiată pe teroare- folosită de către grupările şi organizaţiile teroriste în conceperea şi derularea actelor lor distructive. Actele teroriste, de regulă, se produc departe de sediul sau de locul de reşedinţă al organizaţiei teroriste, adică pe teritoriul statului apreciat ca inamic.

[4] Cf. François-Bernard HUYGHE, *Analyse: le terrorisme - entre ravage et message*, http://www.terrorisme.net/p/printer_33.shtml, p.13.

Alegerea cu minuţiozitate a ţintelor ce urmează a fi lovite. În esenţă, astăzi, sunt considerate ţinte importante pieţele, gările, spitalele, mijloacele de transport în comun, adică acolo unde se pot afla concentraţi oameni mulţi într-un spaţiu restrâns. În plus, sunt vizate ca ţinte obiective cu valoare de simbol pentru cel ce este victima actului terorist - de exemplu, World Trade Center din SUA, în 11 septembrie 2001. Alegerea ca ţinte a locurilor aglomerate, cum sunt pieţele, gările, metroul etc. se face pentru ca efectele de natură psihologică ale atentatului să fie maxime. Printre aceste efecte de natură psihologică se află teama, panica şi groaza celor care s-au nimerit în zona atentatului terorist. În acelaşi timp, aceste atentate urmăresc să diminueze, considerabil şi pe termen cât mai lung, încrederea populaţiei în capacitatea instituţiilor statului şi a guvernanţilor de a asigura securitatea individuală şi colectivă a cetăţenilor lor. În prezent, nu sunt vizate, cu precădere, ca ţinte persoanele publice, militarii sau forţele de poliţie, ci şi civili inocenţi, care se află la locul atentatului absolut întâmplător.

Pe de altă parte, un alt efect indus de posibilitatea unui atac terorist pe teritoriul unui stat democratic este restrângerea drepturilor cetăţeanului, prin măsurile adoptate de către cei în drept pentru a preveni sau limita actele teroriste. Astfel, după 11 septembrie 2001, diverse legi ce aduc atingere libertăţilor au fost votate în mai multe state democratice. De exemplu, în SUA s-au adoptat măsuri legislative sub numele de Act Patriot (permit instituţiilor statului cu competenţe în materie de securitate să intercepteze convorbirile telefonice fără un mandat de la un magistrat, să aresteze persoanele străine în mod arbitrar etc.). La rândul său, Rusia a adoptat măsuri de limitare a libertăţilor în contextul luptei împotriva terorismului. Astfel, din noiembrie 2002, o lege votată restrânge mult libertatea mass-media de a da informaţii asupra operaţiunilor antiteroriste. De asemenea, Canada, Germania, Italia şi alte ţări după 11 septembrie 2001 au adoptat legi ce aduc atingere libertăţilor fundamentale. „*Lupta împotriva terorismului este de fapt un pretext pentru a aduce atingere democraţiei şi drepturilor cele mai elementare, nimic mai uimitor decât faptul că însăşi Republica Islamică Iran, la 28 septembrie 2001, a decis să se alăture pretinsei coaliţii antiteroriste*”[5].

Simplitatea mijloacelor folosite la realizarea concretă a atacului. Altfel spus, acestea sunt uşor de procurat, de pregătit, transportat şi de plasat la locul atacului. Printre cele mai frecvent folosite sunt explozivii, sub forma maşinilor capcană, a oamenilor bombă, a bombelor artizanale plasate în mijloace de transport în comun - vezi atentatul din 11 martie 2004 din

[5] *La lutte contre le terrorisme : un prétexte à tous les impérialismes* http://sinistrespectacle.free.fr/lutte_contre_le_terrorisme_et_imperialisme.htm, p.4.

Madrid sau din iulie 2005 din Londra. Terorismul, pentru a continua să semene teama şi frica în sânul populaţiei civile, trebuie să producă efecte cât mai spectaculare. În prezent, bombele au devenit mijloacele clasice ale terorismului de înfăptuire a actelor lor criminale şi se pare că utilizarea lor va cunoaşte o creştere semnificativă în anii ce vin. Încă organizaţiile teroriste nu au apelat la arme de distrugere în masă pentru efectuarea atentatelor. Se pare că există o serie de piedici în calea folosirii unor asemenea mijloace pentru realizarea atacurilor teroriste. Un obstacol pare a fi controlul riguros ce există în acest domeniu, la nivel internaţional şi naţional. Totodată, controlul intrării persoanelor şi a bagajelor lor într-o ţară este strict organizat, ceea ce ar pune în pericol reuşita actului terorist cu mijloace de distrugere în masă. În acelaşi timp, direcţionarea efectelor nocive ale armelor de distrugere în masă este foarte greu de realizat, iar aspectul spectacular al loviturii nu este cel scontat de terorişti.

Folosirea pe scară largă a Internetului de către organizaţiile sau grupările teroriste internaţionale fie pentru a-şi anunţa intenţiile de atacare a unor ţinte din statele considerate de către terorişti ca inamice, fie pentru a posta pe site-urile proprii imagini de la locul atentatului deja comis sau alte produse sub formă electronică –ameninţări, filmul unor execuţii de ostateci, anunţuri de recrutare de noi aderenţi la organizaţia teroristă. De altfel, organizaţiile teroriste, în ultimul timp, au început să-şi procure vectori informaţionali pentru a-şi trimite mesajele în eter.

*Recrutarea şi folosirea persoanelor (*de aceiaşi etnie sau religie cu membrii organizaţiei teroriste), *care locuiesc pe teritoriul statului ales drept ţint*ă, pentru efectuarea atentatelor lor, într-o ţară sau alta. În Spania în 2004 şi în Anglia în 2007, o asemenea manieră de lucru s-a folosit. Aceste persoane sunt mai greu de depistat de către responsabilii şi instituţiile statului cu competenţe în materie de luptă împotriva terorismului, iar monitorizarea lor strictă vine în contradicţie cu normele statului de drept, cu drepturile generale ale omului şi libertăţile civile specifice ţărilor cu regim democratic.

Interesul major al teroriştilor pentru atingerea obiectivelor propuse. Terorismul internaţional actual se caracterizează şi prin faptul că nu mai este interesat în mod explicit de publicitate, ci de atingerea obiectivelor propuse. Printre acestea din urmă se numără: crearea unui climat de teamă, frică, nelinişte în ţările considerate de către organizaţiile teroriste ca inamice. „*Impresia este de a fi dezarmat în faţa unei ameninţări invizibile care justifică orice exces legislativ: amalgame facile şi alerte false lasă bulevarde celor care aduc frica ca armă legislativă cu dublă detentă: naţională şi internaţională*[6]*; inducerea sentimentelor de neîncredere a cetăţenilor în capacitatea guvernanţilor şi a instituţiilor statului cu atribuţii în materie de luptă împotriva terorismului de a le asigura securitatea individuală şi colectivă dorită; împiedicarea statului de drept de a asigura integral şi necondiţionat drepturile şi libertăţile cetăţeneşti locuitorilor. „Terorismul se hrăneşte cu democraţie, care îi oferă libertatea propice elaborării acţiunilor sale şi îi oferă o platformă publicitară, care se dezvoltă cu media, cu presa de pe Internet. Căci pentru a teroriza, acţiunea trebuie să fie cunoscută. Prin urmare, există tentaţia puternică de a limita câmpul de acţiune al teroriştilor limitând pe cel al democraţiei.*" [7]; impunerea întregii lumii, prin mijloace primitive şi brutale, a valorilor şi normelor specifice civilizaţiei pe care o susţin organizaţiile teroriste internaţionale.

Terorismul internaţional actual este adesea o manieră de a comunica. În prezent, pentru terorismul internaţional contează mai mult mesajul implicit transmis prin intermediul atentatelor sau demonstrarea slăbiciunii adversarului, decât numărul victimelor umane sau al pagubelor materiale produse. Atentatele din 11 septembrie 2001 din SUA, de exemplu, au transmis un mesaj clar întregii lumii şi anume că orice stat, oricât de puternic economic şi militar ar fi rămâne vulnerabil în faţa actelor teroriste.

Există opinia că terorismul internaţional actual are *două dimensiuni deosebit de importante*. Una este dimensiunea culturală şi cealaltă este dimensiunea sociologică[8]. Se pare că forţa terorismului internaţional, îndeosebi a celui islamic rezidă în dimensiunea culturală. A se lăsa ciopârţit pentru a antrena în moartea sa un maximum de inocenţi este un act care nu poate avea mai mare ecou decât în societăţile occidentale. În acestea din urmă, cultura se uniformizează, în timp ce scade acceptarea altor modele de societate şi a altor forme de cultură. Prin urmare, retransmiterea unor atentate, de exemplu, a unor avioane ce lovesc World Trade Center din SUA, impresionează profund milioanele de telespectatori occidentali obişnuiţi cu retransmiterea programelor de divertisment în masă. Astfel de imagini au avut acelaşi efect cu cel al apariţiei unui obiect zburător necunoscut. În acelaşi timp, atentatul sinucigaş depăşeşte voinţa occidentalilor de înţelegere culturală: aceasta este prima armă a noilor terorişti. Terorismul are şi o dimensiune sociologică mai tradiţională:

---

[6] *Terrorisme: entre manipulation et guerres ouvertes...*, http://www.agoravox.fr/article.php3?id_article=12453, p.1.

[7] LE *TERRORISME INTERNATIONAL_Les terrorismes, de possibles définitions*, http://www.aidh.org/Biblio/Txt_trait-terr/001_kannan_2.htm, p.5

[8] *Terrorisme : une certaine vue de l'esprit* în http://www. bladi.net/forum/80190-terrorisme- certaine –vue- esprit/ p.1.

necesitatea alterității. În timpul Războiului Rece, Occidentul se definea prin opoziție cu lumea comunistă. Această alteritate întărea lumea occidentală în construcția identității sale şi mai ales, ea permitea ansamblului cetățenilor să se relativizeze în raport cu problemele interne: şomajul sau recesiunea, de pildă. Acestea din urmă cântăreau mai puțin în umbra pericolului unui conflict nuclear între Occident şi lumea comunistă.

Existența, la nivel global, a unei rețele bine articulată a organizațiilor şi grupărilor teroriste. Altfel spus, terorismul are o topologie şi anume cea de rețea. Maniera în care comunică, se susțin financiar şi material teroriştii în conceperea, organizarea şi derularea actelor lor criminale probează pe deplin afirmația de mai sus. De fapt, terorismul are o economie: el gestionează resurse rare şi tinde să producă plusvaloare considerabilă (plusvaloarea publicitară a acțiunii cu cele mai mici cheltuieli de exemplu sau câştiguri prin negocieri). Aceasta este înlănțuirea care tinde să-i frâneze pe adversarii săi[9].

Potrivit opiniei unor autori străini, terorismul modern pare a fi concomitent: *epidemic,* deoarece fiecare atentat se înscrie într-o serie şi suscită imitatori, în alte țări; *ideologic*: chiar cu greutate teoretizat. Grupurile fondate pe ideea că vor să ucidă idei ucigând oameni; *ambivalent*, între acțiune şi semnificație. Fiecare element este încărcat de sens şi reprezintă mai mult decât el însăşi. Actorii sunt acolo pentru a exprima adevărul ignorat, realitatea poporului încă inconştient. Organizația revoluționară din această cauză este componenta iluminată. Ea loveşte o țintă sclipitoare: victima este emblema autocrației cum se spunea atunci. Atentatul reprezintă un manifest, o revoltă tangibilă, o scânteie destinată să se propage...; *instrumental*: actul terorist este socotit a nu fi suficient în sine ci valoros decât în calitate de impuls sau accelerator a l unui proces; „*altruist*": terorismul vizează scopuri care sunt superioare intereselor membrilor săi; *de excepție supremă*. Prin aceasta se înțelege că terorismul pune întrebarea supremă, cea a suveranității. El o contestă fie vertical (atacă autocrația, chiar principiul oricărei puteri politice), fie teritorial (el vrea să elibereze o țară sau o provincie)[10].

„*La fel, nu există terorism, există manifestări ale terorismului. Ele constau în a face şi a spune pentru a face să se zică şi face să facă. Manifestările terorismului, în acte şi în vorbe (deci, cel mai adesea atentate) sunt chibzuite să inițieze o lungă serie de reacții şi contrareacții, pozitive (ralierea maselor) sau negative (reacția)*"[11]. Aceste manifestări, potrivit opiniei autorului citat, prezintă caractere comune: ***ofensive*** vizând să producă o pierdere cel puțin într-o tabără. Această pierdere poate să se măsoare în vieți umane (de şefi, de responsabili sau de inocenți), în bogății (furate, consumate sau vărsate ca răscumpărare), în concesii (amnistie, abandon al unui teritoriu), în pierderi de organizație, de timp şi de informație (atac împotriva infrastructurilor, arhivelor, ciberterorism, sabotaj...), în pierderi de aliați descurajați de riscuri. De asemenea, este o pierdere de prestigiu sau de imagine: ținta terorismului mai ales dacă este vorba de un stat numit legitim care se presupune că stăpâneşte violența pe teritoriul său, îşi schimbă din acest fapt mai mult sau mai puțin statutul; ***manifestarea teroristă trebuie totuşi să rămână rară şi surprinzătoare.*** Un atentat este o informație. Prea multă informație ucide informația. Mii de atentate devin un război sau o rutină. Atentatul este aparent o catastrofă: desființează brusc un curs obişnuit al lucrurilor, urmată de o perioadă de reparație sau de întoarcere la normal; ***acțiunile teroriste sunt teoretizate***. Există violențe, rezistențe sau revolte spontane. Dar terorismul presupune un plan (chiar dacă el are statutul de rău necesar în ochii autorilor săi). Deci metodă, grupuri structurate; manifestările teroriste sunt o relație asimetrică. *Asimetrie de forțe*: este un raport de la slab la puternic. Chiar dacă slabul în aparență poate avea în spatele lui un stat, o internațională sau o rețea mondială. *Asimetrie de informație*: teroristul este clandestin. Adversarul său este vizibil şi caută să interpreteze acțiunea teroristă pe baza cunoştințelor imperfecte. Terorismul este un factor de entropie, pentru că finalitățile sale sunt să creeze un climat sau o dezordine. Asimetrie de statut: unul dintre actori este ilegal, celălalt oficial. Unul vorbeşte în numele statului, celălalt în numele poporului, unul face apel la democrație, celălalt la Dumnezeu. *Asimetrie de teritoriu*: unul caută să fie peste tot sau nicăieri pentru a lovi unde vrea, când vrea, celălalt pretinde să controleze o zonă în care îşi exercită autoritatea. Al doilea caută să se identifice politic, să se repereze topologic şi să facă să tacă adversarul său. *Asimetrie a timpului:* unul se proiectează în viitor, celălalt caută menținerea stării prezente. Teroristul este omul urgenței, el profită adesea de viteza transportului sau informația imediată pentru a-şi amplifica efectele actului. *Asimetrie de obiective*: teroristul aşteaptă ceva de la adversarul său, iar acesta speră că teroristul va înceta să fie, eliminat sau satisfăcut. Unul vrea să schimbe ordinea lumii, celălalt luptă pentru a o menține sau pentru a o face să dureze. *Asimetrie de mijloace*: unul are armată, poliție, celălalt se ascunde...Teroristul se poate

---

[9] François-Bernard HUYGHE, *Analyse: le terrorisme - entre ravage et message***,** http://www.terrorisme.net/p/printer_33.shtml, p.11.

[10] François-Bernard HUYGHE, *Analyse: le terrorisme - entre ravage et message,* http://www.terrorisme.net/p/printer_33.shtml, p.6.

[11] François-Bernard HUYGHE, *Analyse: le terrorisme - entre ravage et message,* http://www.terrorisme.net/p/printer_33.shtml, p.7.

apropia de mijloacele tehnice pentru a le folosi în comiterea atentatului.

În concluzie, se poate afirma că terorismul, în general, şi terorismul internaţional, în special, va rămâne una dintre ameninţările asimetrice de securitate cele mai semnificative. De aici, necesitatea adoptării unor măsuri concertate de prevenire şi combatere a sa atât la nivel naţional, cât şi cel al comunităţii internaţionale.

II. Uniunea Europeană - actor mondial semnificativ

II.1. Statutul şi rolurile UE pe arena mondială

Uniunea Europeană se bucură de un statut înalt în sânul comunităţii mondiale pe dimensiunile economică, politică, culturală, socială şi demografică. Astfel, începând cu anii 1990 în cadrul său s-a realizat un anumit nivel de integrare şi s-au dezvoltat puternice relaţii comerciale cu numeroase ţări şi regiuni, în termeni de cooperare în dezvoltare, de asistenţă umanitară şi de ajutor la reconstrucţie. Practic, comunitatea europeană şi statele membre furnizează astăzi mai mult de jumătate din fondurile pentru asistenţă internaţională în dezvoltare, şi mai mult de 50% din ajutorul umanitar mondial. Ele finanţează o treime din ajutorul mondial din Orientul Mijlociu (50% pentru teritoriile palestiniene), aproape 60% în Rusia în republicile apărute după destrămarea URSS, 40% din efortul de reconstrucţie în Bosnia-Herţegovina[12].

Altfel spus, Uniunea Europeană este un gigant economic, ce dispune de o economie competitivă şi prosperă, în care s-au creat locuri de muncă noi şi cele mai bune oferte de calificare pentru cetăţenii săi. Totodată, în parteneriat cu vecinii săi apropiaţi, ea acţionează sistematic pentru a răspândi prosperitatea şi democraţia dincolo de frontierele sale. Sub aspect economic, se poate afirma că Uniunea Europeană este o veritabilă reuşită. Pe parcursul a 50 de ani de existenţă, ea a realizat un nivel de viaţă pentru cetăţenii săi fără precedent. UE are organizată o piaţă internă fără frontiere între statele membre, are o monedă unică (euro). Practic, Uniunea Europeană reprezintă o mare putere economică şi campionul lumii la ajutorul pentru dezvoltare, ce întreţine relaţii de bună vecinătate, chiar amicale cu statele vecine[13].

Totodată, în statele membre este organizată o protecţie socială adecvată, ţinând seama tot mai mult de unele fenomene demografice caracteristice (îmbătrânirea populaţiei, scăderea natalităţii, creşterea speranţei de viaţă).

Uniunea Europeană, cu cele 27 de state membre ale sale, acoperă o parte însemnată a Europei şi are o populaţie de 500 milioane de locuitori, adică mai mult decât SUA şi Rusia la un loc. Din punct de vedere demografic, ea constituie o forţă demnă de luat în seamă. În acelaşi timp, ca organizaţie interguvernamentală internaţională, Uniunea Europeană vizează să edifice o societate echitabilă, în interiorul său şi să joace un rol activ şi responsabil pe scena mondială.

Toate statele membre ale UE, indiferent de gradul lor de bogăţie şi de diversitatea lor, sunt unite în angajamentul lor comun în favoarea păcii, democraţiei, al primordialităţii dreptului şi respectului drepturilor omului. Toate acţionează în direcţia răspândirii acestor valori peste tot în lume şi a creării prosperităţii, precum şi a exercitării unei influenţe colective eficace pe scena mondială.

Reprezentând o forţă economică, dar şi demografică, Uniunea Europeană tinde să-şi dezvolte şi o componentă militară care să-i permită să-şi sporească rolul activ pe arena internaţională, îndeosebi în ceea ce priveşte *prevenirea crizelor şi conflictelor*, a *asigurării păcii şi stabilităţii, pe propriul continent, dar şi în lume*. În acest context, se impune ca această organizaţie să-şi lărgească numeroase paliere. Printre acestea se află: *adoptarea proiectului Constituţiei; clarificarea relaţiei cu SUA; întărirea dimensiunii strategice a Politicii Externe şi de Securitate Comune (PESC); ameliorarea sistemului instituţional; abandonarea definitivă a neutralităţii pentru anumite state membre; întărirea capacităţii militare şi întărirea voinţei politice fără care nu este nimic posibil*[14].

De fapt, Uniunea Europeană se află în plin proces de punere la punct a PESC (Politica Externă şi de Securitate Comună) care are şi o dimensiune militară -Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA).

În prezent, când condiţiile interne, dar mai ales externe s-au modificat substanţial, Uniunea Europeană îşi constituie propriul instrument eficace şi adecvat cât mai bine scopului propus, acela de a juca un rol crescut, activ şi responsabil ca importanţă pe scena lumii prezente şi viitoare. Acest instrument pare a fi Politica Europeană de Securitate şi Apărare.

Necesitatea unui instrument adecvat al Uniunii Europene pentru a-şi activa statutul înalt pe care îl deţine pe arena mondială rezidă în: *modificarea peisajului geopolitic european* şi mondial ce a condus la modificarea intereselor strategice; *pericolul unui atac armat masiv în Europa a scăzut simţitor* o dată cu dezintegrarea URSS şi cu desfiinţarea Pactului de la Varşovia; *posibilitatea izbucnirii unor conflicte intrastatale*, de tipul celor din ex-Iugoslavia, fapt ce a dus la conştientizarea de către

---

[12] Cf. *Politique étrangère et de Sécurité commune (PESC). Politique européenne de Sécurité et de Défense (PESD). Notions de base (Source: Conseil de l'Union européenne*, http://ue.eu.int/pesc) p.4.

[13] Vezi: *Présentation de l'Union européenne* în http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,1&_dad=portal&_schema=PORTAL).

[14] Fabien TERPAN, *Politique étrangère, sécurité, défense: la lente progression de l'Europe politique,* în http://www.euractiv.com/fr/securite/politique-europenne-securite-defense-pesd/article-120304, p.1

oamenii politici şi opinia publică a unui astfel de pericol pe continentul european; *amplificarea riscurilor şi ameninţărilor, îndeosebi asimetrice, de securitate.*

Prin urmare, se constată că nevoile de apărare în Europa s-au schimbat în prezent, iar Uniunea Europeană, ca actor internaţional a decis să-şi asume un rol mult mai activ în materie de apărare şi securitate. În aceste condiţii, Uniunea a hotărât că ea trebuie să fie capabilă să acţioneze autonom în gestionarea crizelor şi să poată interveni pentru prevenirea conflictelor - încercând să atace cauzele şi să contribuie la reconstrucţie şi la stabilizare - un domeniu în care comunitatea şi statele sale membre duc deja acţiuni semnificative.

Totodată, lupta împotriva terorismului este mai mult ca niciodată un obiectiv politic major al Uniunii: un număr însemnat de măsuri legislative şi operaţionale au fost concepute mai ales în vederea stopării finanţării terorismului şi a reacţiei la ameninţările cu utilizarea armelor biologice sau chimice.

II.2. PESC şi rolul său în lupta împotriva terorismului internaţional

Intr-o formă concisă de exprimare Politica Externă şi de Securitate Comună reprezintă cel de-al doilea pilon al Uniunii Europene.

Politica Externă şi de Securitate Comună (PESC) a fost instituţionalizată prin Actul Unic (1986). Ea este de natură guvernamentală, în calitate de cooperare poliţienească şi judiciară.

Strategia Europeană de Securitate adoptată de Consiliul European în 2003 precizează obiectivele desemnate pentru PESC. Ea a permis, după atentatele din 11 septembrie 2001 şi diviziile create pentru războiul din Irak din primăvara lui 2003, de a reuni pentru prima dată statele europene în jurul unei viziuni comune de securitate.

De asemenea, Strategia europeană de securitate a pus bazele solidarităţii europene faţă de ameninţările externe comune şi ale acţiunii colective necesare pentru a răspunde acestora. Ea defineşte principalele provocări mondiale: războaiele, sărăcia, boala, securitatea, dependenţa energetică. În plus, ea menţionează principalele ameninţări cărora UE trebuie să le facă faţă: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele, delincvenţa, criminalitatea organizată.

PESC dispune şi de un instrument necesar punerii sale în practică. Acesta este Politica de Securitate şi Apărare. Ea s-a născut din integrare a UEO în UE. Europa dispune de Eurocorps (corpuri de armată ce reunesc unităţi belgiene, germane, spaniole, franceze, şi luxemburgheze), de Euromar (forţă maritimă europeană cu unităţi furnizate de Spania, Franţa, Italia şi Portugalia) şi de un centru satelit în Spania.

Misiunile PESA sunt: prevenirea conflictelor şi gestionarea crizelor, întărirea parteneriatului transatlantic, aprofundarea integrării în UE.

Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA) are drept obiectiv să permită Uniunii dezvoltarea capacităţilor sale civile şi militare de gestionare a crizelor şi prevenirea conflictelor la nivel internaţional. Astfel, contribuţia sa la menţinerea păcii şi a securităţii internaţionale, potrivit Cartei ONU, ar spori considerabil, adică pe măsura forţei sale economice şi demografice. De la început trebuie menţionat că ***PESA nu implică crearea unei armate europene***, ci ea evoluează de o manieră compatibilă şi coordonată cu Organizaţia Atlanticului de Nord.

Ideea unei apărări europene autonome a suscitat în cadrul UE discuţii controversate legate, în principal, de slăbiciunea structurilor existente şi a complexităţii rolului lor, dar şi de angajamentul american pe solul Vechiului Continent. Consensul apărut în jurul voinţei de a „europeniza" apărarea a disimulat în realitate numeroase contradicţii şi discordii, cu privire la aspectele strategice, militare şi instituţionale ale unei astfel de securităţi. De asemenea, o absenţă a armonizării concepţiei statelor membre asupra finalităţilor şi modalităţilor unei apărări europene a făcut multă vreme ca instituţiile create în acest scop să se dovedească puţin eficace. Apărarea Europei se sprijină astăzi încă în mare parte pe prezenţa, din anii 50, pe continent, a trupelor americane şi a armelor nucleare cu efect descurajator. Dar această situaţie, în care 230 milioane de americani sunt însărcinaţi să apere 500 milioane de europeni, pare anacronică şi nu se poate pereniza din motive politice, strategice şi economice. Disensiunile în sânul statelor membre ale UE favorabile unei apărări pur europene sau chiar un pilon european al Alianţei Nord - Atlantice şi celelalte dornice să rămână sub protecţia întreagă a NATO, au apărut în plină lumină, după schimbările intervenite în est, după Războiul din Golf şi din Bosnia şi Kosovo[15].

Oricare ar condiţiile dificile de naştere a PESA, aceasta din urmă se caracterizează prin faptul că ea rămâne cu o anume fragilitate căci este *colectivă* şi constituie un *proces* înainte de a fi un *fapt împlinit*. Ea este *colectivă* în sensul că s-a decis în comun ce conţinut concret va avea PESA. Practic, PESA este rezultatul acordurilor semnate de către statele membre de-a lungul timpului. În fine, este vorba de un *proces* în sensul că de acum înainte capacităţile europene, cu adoptarea unui obiectiv ţintă- *headline goal* - sunt în centrul proiectului de apărare europeană. Pentru a depăşi aceste provocări şi a asigura buna tranziţie a structurilor militare tradiţionale către

[15] Vezi: Joëlle le Morzellec, DEFENSE EUROPEENNE în http://www.cremoc.org/articles/defense-euro2001.pdf, p1.

noi structuri de apărare şi securitate europene, precum şi pentru a duce la bun sfârşit noua etapă a ridicării puterii PESA, va trebui să se modifice structuri naţionale şi proceduri de cooperare ce s-au convenit prin acorduri bilaterale sau multilaterale.

Patruzeci de ani de integrare europeană au sfârşit prin a da o dublă identitate, naţională şi europeană, care nu şi-a găsit încă în mod sigur toate expresiile sale, în special în domeniul apărării. De aceea, ***PESA poate însemna o specializare pe funcţii militare***[16]. O asemenea propunere a fost făcută de americani europenilor din NATO, dar nu avea şi o dimensiune politică, ca aceea pe care o are UE. Specializarea constă în a plasa fiecare stat al Uniunii, care va fi dispus să o facă, pe domeniul de care el dispune în totalitate sau doar de o parte a tehnologiei şi priceperii sale militare. Avantajul unei astfel de construcţii ar fi, din punct de vedere militar, evitarea risipirii şi diluării mijloacelor. Această idee are nevoie să se maturizeze şi statele europene sunt încă la stadii diferite de reflexie. În aceste condiţii, se cuvine ca PESA să facă de acum înainte obiectul unei cooperări întărite. Această necesitate de cooperare întărită se impune mai mult ca niciodată cu aprofundarea viitorului PESA. Totuşi, vor fi situaţii în care toate statele membre vor fi dispuse să participe la cooperări, dar este posibil ca unele să nu fie în măsură să le facă faţă. În acest din urmă caz, cei care doresc pot folosi instrumentul cooperării întărite pentru PESA.

În acelaşi timp, PESA exclude orice formă de apărare teritorială[17]**.** Aceasta rămâne în competenţa exclusivă a statelor naţionale şi a NATO. Constituţia pentru Europa a prevăzut o clauză de solidaritate în caz de agresiune armată, dar ea nu va intra în vigoare decât dacă acest document va fi ratificat de statele membre.

III. UE şi statele membre posibile ţinte ale terorismul internaţional

Uniunea Europeană, respectiv statele ce o compun pot constitui şi în viitor o ţintă preferată a unor organizaţii teroriste internaţionale, în special a reţelei teroriste Al-Qaida. De altfel, în 11 martie 2004, la Madrid şi în iulie 2005, la Londra, Al-Qaida a comis două atentate cu o mulţime de victime umane şi însemnate pagube materiale. De asemenea, în iulie 2007, la Londra a mai fost o tentativă de atentat terorist dar responsabilii cu lupta împotriva terorismului au dejucat-o la timp.

Se pot enumera câteva posibile motive, care arată că state membre ale UE pot fi ţinta unor atentate comise de organizaţii teroriste internaţionale. Printre acestea se află şi următoarele: *implicarea Uniunii Europene, ca entitate organizaţională şi a tuturor statelor sale membre în lupta împotriva terorismului internaţional.* Astfel, multe din statele membre UE au trimise trupe în Irak şi Afghanistan. În acelaşi timp, UE, ca entitate, acţionează concret participând, sub diferite forme la lupta dusă de comunitatea mondială împotriva terorismului internaţional. Astfel, Adunarea Interparlamentară Europeană de Securitate şi Apărare a adoptat diferite recomandări privind lupta împotriva terorismului internaţional, ce constituie o sfidare pentru Europa[18]. De asemenea, la nivelul UE, există un plan de acţiune ce stabileşte sarcinile Consiliului European în materie de luptă împotriva terorismului (promovarea valorilor fundamentale comune- drepturile omului, statul de drept şi democraţia- întărirea securităţii cetăţenilor europeni, construirea unei Europe mai umane, dezvoltarea cooperării cu alte organizaţii europene şi internaţionale)[19]; *angajamentul concret al UE în Afghanistan*. În acest sens, ajutorul umanitar de urgenţă în Afghanistan este o prioritate pentru Uniunea Europeană care s-a angajat să ofere peste 320 milioane de euro[20]. De asemenea, unele state din UE participă cu trupe militare în Afghanistan; *direcţiile de acţiune ale UE în Afghanistan* –debarasarea de reţeaua Al-Qaida şi de teroriştii săi, instaurarea unui guvern stabil, legitim şi larg reprezentativ, exprimând voinţa poporului, planul de reconstrucţia a ţării; *UE a elaborat o listă comună de persoane fizice sau morale* prin intermediul unui mecanism de inscripţie numit „clearing house” –birou de cliring/decontare (definit prin poziţia comună PESC/930/2001). Acolo figurează organizaţii interne sau externe UE. Clearing house nu este un mecanism de îngheţare a averilor ci o instanţă de decizie pentru înscrierea de persoane fizice sau morale pe liste a organizaţiilor teroriste. Listele sunt reluate prin reglementarea comunitară şi direct aplicabile în dreptul intern în sânul Uniunii (sector financiar, bancar şi asigurare). Prin grupul de lucru asupra terorismului (COTER), al schimbului COREU (corespondenţă europeană) sau analizelor centrului de situaţie, statele membre, de asemenea, împărtăşesc informaţiile disponibile asupra stării ameninţării teroriste; *dispozitivul de îngheţare a averilor şi resurselor legate de terorism.* Acesta se întemeiază pe două elemente distincte: a)

---

[16] BOYER Yves, (Directeur adjoint de la Fondation pour la recherche stratégique), La politique de sécurité et de défense de l’Union européenne; bilan d’étape în http://www.afri-ct.org/article.php3?id_article=468, p. 7.

[17] Vezi: *Federico Santopinto (chercheur au GRI),* La politique européenne de sécurité et de défense: enjeux et réalités *în http://www.grip.org/bdg/g4592.html, p.2.*

[18] Vezi: Recommandation nr. *775* sur la lutte contre le terrorisme international – un défi pour l’Europe, în http://www.assembly-weu.org/fr/documents/sessions_ordinaires/txt/2005/775rec.php#P4_199

[19] Plan d'Action, http://www.coe.int/t/dcr/summit/20050517_plan_action_fr.asp

[20] Terrorisme international. Conclusions du Conseil des Affaires générales extraordinaire de l'Union européenne (17/10/2001), http://www.un.int/france/documents_francais/011017_mae_eu_terrorisme.htm, p.1.

pentru persoane, grupuri, întreprinderi şi entităţi asociate legate de Osama Ben Laden, în reţeaua Al-Qaida şi cu talibanii, rezoluţia 1390 a Consiliului de Securitate a ONU din 16.01.2002, ce modifică rezoluţia 1267, stabileşte cadrul care face obiectul unei transpuneri europene prin intermediul reglementării comunitare (CE) a Consiliului nr.881/2002 din 27 mai 2002. lista persoanelor şi entităţilor vizate este stabilită în cadrul ONU de Comitetul de sancţiuni competent (1267); b) cadrul general aplicabil persoanelor şi entităţilor teroriste (nelegate de Al-Qaida) a necesitat punerea în practică a unui mecanism de elaborare a unei liste a entităţilor vizate. Rezoluţia 1373 solicită într-adevăr o îngheţare a averilor persoanelor sau entităţilor ce au comis sau a fost complice la acte teroriste. Stabilirea unei liste nu a fost prevăzută prin acest text. Această etapă incumbă statelor membre răspunderi sporite.

Concluzii

Uniunea Europeană este angajată ferm în lupta împotriva terorismului şi a combaterii cauzelor sale. În acest sens, se acţionează în direcţia realizării unei coordonări mai bune în lupta împotriva terorismului prin asigurarea coerenţei între diferitele instrumente disponibile. De aceea, dimensiunea externă a politicii referitoare la cooperarea poliţienească judiciară în materie penală între statele membre ocupă un loc important.

PESC permite să se completeze acest instrument, în principal, prin intermediul a 4 domenii de acţiune: *dialogul politic şi diplomatic; prevenirea şi gestionarea crizelor şi folosirea instrumentelor militare şi civile ale PESA; informarea reciprocă în ceea ce priveşte ameninţarea teroristă şi nu numai; lupta împotriva finanţării terorismului.* Acestui scop îi servesc acordurile de cooperare încheiate între UE şi partenerii săi. Ele conţin dispoziţiuni adecvate de ce facilitează schimburile de informaţii şi buna aplicare a convenţiilor internaţionale cu ceilalţi actori regionali şi globali.

Prevenirea şi gestionarea crizelor, întărirea statului de drept sau promovarea drepturilor omului constituie importanţi vectori ai politicii europene în lupta împotriva terorismului în cadrul PESC. În acest cadru, mobilizarea instrumentelor PESC este posibilă. Astfel, Consiliul a adoptat în noiembrie 2004, „cadrul conceptual referitor la dimensiunea PESA de luptă împotriva terorismului”[21], luată de Consiliul European la 17 decembrie 2004. Acest document identifică 4 domenii de acţiune: prevenirea, protecţia, gestionarea urmărilor şi susţinerea statelor terţe.

În acelaşi timp, UE are în vedere şi concluziile „Raportului grupului de personalităţi de înalt nivel privind ameninţările, provocările şi schimbările”[22] atunci când elaborează propriile măsuri de luptă împotriva ameninţărilor de securitate.

În acest document, Grupul semnalează şase categorii de ameninţări ce pândesc umanitatea astăzi şi în deceniile ce vin, şi anume: ameninţările de ordin economic şi social (mai ales sărăcia, bolile infecţioase, degradarea mediului), conflictele între state, conflictele interne (războaie civile, genociduri şi alte atrocităţi), armele nucleare, radiologice, chimice şi biologice, terorismul şi criminalitatea transnaţională organizată[23].

Grupul estimează că ameninţările actuale împotriva securităţii internaţionale sunt interdependente şi că problemele ca terorismul, războaiele civile sau mizeria nu pot avute în vedere independent unele de altele. Lupta împotriva ameninţărilor de astăzi trebuie să fie în primul rând treaba statelor competente şi responsabile, indică raportul, care semnalează, de asemenea, că dezvoltarea trebuie să fie piatra unghiulară al noului sistem de securitate colectivă, explică că dacă extrema sărăcie şi bolile infecţioase sunt în sine ameninţări, ele constituie, în acelaşi timp, locul de unde se ivesc alte ameninţări, din care războaiele civile, terorismul internaţional şi naţional..

Fiecare naţiune este afectată de succesul sau eşecul celorlalţi în lupta împotriva terorismului. Prin urmare, esenţial este să se poată dispune de mecanisme bilaterale şi multilaterale fiabile, stabilite prin voinţa politică în favoarea unei cooperări integrate având dimensiuni judiciare, poliţieneşti şi de informaţii. Aceasta va permite atacarea unor probleme cum ar fi cadrul legal pentru a trata cu grupurile teroriste şi acoliţii lor, procedurile de extrădare, controlul frontierelor şi protecţia porturilor maritime şi a navigaţiei. În acest sens, UE oferă un exemplu concludent.

Bibliografie

1. Yves BOYER, (Directeur adjoint de la Fondation pour la recherche stratégique), La politique de sécurité et de défense de l'Union européenne; bilan d'étape în http://www.afri-ct.org/article.php3?id_article=468
2. François-Bernard HUYGHE, Analyse: le terrorisme - entre ravage et message, http://www.terrorisme.net/p/printer_33.shtml
3. François-Bernard HUYGHE, Message et terreur, acteurs et vecteurs, http://www.huyghe.fr/dyndoc_actu/46ce675b7a3d1.pdf
4. *La lutte contre le terrorisme : un prétexte à tous les impérialismes*

---

[21] Les stratégies de réponse aux nouvelles menaces, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/article-imprim.php3?id_article=40885, p.3.

[22] *Le rapport du groupe de personnalités de haut niveau sur les menaces, les défies et le changement,* http://www.aidh.org/mill/ref-rapp.htm

[23] *Le rapport du groupe de personnalités de haut niveau sur les menaces, les défies et le changement*, http://www.aidh.org/mill/ref-rapp.htm, p.1.

http://sinistrespectacle.free.fr/lutte_contre_le_terrorisme_et_imperialisme.htm
5. Jean-Luc MARRET, **Terrorisme: les strategies de communication,** http://www.c2sd.sga.defense.gouv.fr/IMG/pdf/c2sd/marret_terrorisme_strategies_communication_juillet2003.pdf.
6. Joëlle le MORZELLEC, *Defense europeenne* în http://www.cremoc.org/articles/defense-euro2001.pdf
7. *Plan d'Action*, http://www.coe.int/t/dcr/summit/20050517_plan_action_fr.asp
8. Politique étrangère et de Sécurité commune (PESC). Politique européenne de Sécurité et de Défense (PESD). Notions de base (Source : Conseil de l'Union européenne, http://ue.eu.int/pesc
9. *Présentation de l'Union européenne* în http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,1&_dad=portal&_schema=PORTAL
10. *Le rapport du groupe de personnalités de haut niveau sur les menaces, les défies et le changement*, http://www.aidh.org/mill/ref-rapp.htm
11. *Le rapport du groupe de personnalités de haut niveau sur les menaces, les défies et le changement*, http://www.aidh.org/mill/ref-rapp.htm
12. *Recommandation nr. 775* sur la lutte contre le terrorisme international – un défi pour l'Europe, în http://www.assembly-weu.org/fr/documents/sessions_ordinaires/txt/2005/775rec.php#P4_199
13. Federico Santopinto (chercheur au GRI), *La politique européenne de sécurité et de défense: enjeux et réalités* în http://www.grip.org/bdg/g4592.html.
14. Les stratégies de réponse aux nouvelles menaces, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/article.imprim.php3?id_article=40885.
15. Fabien Terpan, Politique étrangère, sécurité, défense: la lente progression de l'Europe politique, în http://www.euractiv.com/fr/securite/politique-europenne-securite-defense-pesd/article-120304.
16. *Le terrorisme international_Les terrorismes, de possibles définitions*, http://www.aidh.org/Biblio/Txt_trait-terr/001_kannan_2.htm.
17. *Terrorisme: une certaine vue de l'esprit* în http://www.bladi.net/forum/80190-terrorisme- certaine –vue- esprit
18. *Terrorisme: entre manipulation et guerres ouvertes...* , http://www.agoravox.fr/article.php3?id_article=12453
19. *Terrorisme international. Conclusions du Conseil des Affaires générales extraordinaire de l'Union européenne* (17/10/2001), http://www.un.int/france/documents_francais/011017_mae_eu_terrorisme.htm
20. TRAITÉ ÉTABLISSANT UNE CONSTITUTION POUR L'EUROPE în http://europa.eu.int/constitution/download/print-fr.pdf, art.I-16, I-17 şi I-18.

FORȚA DE JANDARMERIE EUROPEANĂ ŞI ROLUL SĂU ÎN OPERAȚIILE EUROPENE DE GESTIONARE A CRIZELOR

General de brigadă dr. Olimpiodor ANTONESCU

European Gendarmerie Force *is an institution strenghtening the* ***European Defence and Security Policy.*** *This capability endowed with military statute is disposed to the hard situations in regard to a rapid deployment to guarantee the public order and security.*

In the Declaration of Intention is proposed as all states having police forces with military statute able to do, as the Nice European Council conclusions stated, missions of substitution and/or local police force strengthening and to contribute to Europe's endowment with a wide capability designed to every police mission deployment for crises management operations.

European Gendarmerie Force *(called EUROGENDFOR or EGF) will be operational, prestructural, robust and endowed with rapid reaction capabilities to assume all the police tasks in the crises management operations assuring an effective presence nearby the other actors, with military components and local police.*

The EGF creation goal is to ease the security's methods and means especially in the transition of operation from the military to civil type, the third parties endowed with adequate police capabilities to the EGF being open.

EGF must be able to cover all the aspects of a crises response operation.

EGF could accomplish a wide spectre of servicies coming from its policie capacities.

EGF will organize a multinational trening to permit the needed interoperability level accesion after a program proposed by the commandant and validated by a workgroup established for this goal.

Future will demonstrate that nearby the 13th CJTF type tactic groups planned to be constituted in EU,EGF disposes by the advantajes of an unexploited potential in the peace support operations field.

The conclusion is, as into the states, Gendarmerie dettached from the police and army also on international plan and could bring an essential contribution to the crises civil management process where Romania is already involved.

Organizarea operațiilor UE de gestionare civilă a crizelor implică eforturi deosebite şi, de aceea, acestea s-au „*inspirat*" nu numai din teoria generală a operațiilor polițieneşti din interiorul statelor, sau din lecțiile învățate pe plan național din desfăşurarea acțiunilor de aplicare a legii, de prevenire a dezordinii şi de menținere a ordinii publice, dar şi din învățămintele operațiilor internaționale militare şi civile de sprijinire a păcii cu care au astăzi în comun atât aspecte de conducere politică şi administrativă, precum şi multiple aspecte operaționale.

Astfel, în Declarația Şefilor de Poliție din Uniunea Europeană, la sfârşitul Reuniunii asupra problemelor referitoare la rolul poliției în cadrul PESA, din 25 octombrie 2004, recunoscându-se rolul central al poliției în operațiile de management al crizelor internaționale şi creării în 2001 a capacităților UE de gestionare civilă a crizelor, s-au apreciat evoluțiile progresive făcute în implementarea Planului de Acțiune pentru aspectele civile ale PESA, în special în domeniul dezvoltării conceptului de planificare, comandă şi control a capabilităților polițieneşti, a concepției privind specificul misiunilor de poliție, a orientărilor de instruire şi a criteriilor de selecție a polițiştilor pentru operații externe, a elaborării modelului de Acord privind Statutul Forțelor (SOFA) dar şi a principiilor pentru utilizarea forței (ROE) în operațiile UE de gestionare a crizelor[1].

Şefii europeni de poliție au insistat, de asemenea, pe contribuția Colegiului European de Poliție pentru instruirea integrată comună a ofițerilor de poliție, pe faptul că în misiunile viitoare de poliție accentul trebuie să cadă pe depistarea şi interzicerea crimei organizate ca obstacol major în consolidarea legii şi ordinii în fostele zone de criză, recunoscându-se necesitatea creşterii contribuției statelor la capabilitățile civile, perfecționarea colaborării cu ONU şi OSCE şi utilizarea lecțiilor învățate. În acest context a fost salutată şi ideea înființării unei **Forțe de Jandarmerie Europeană** – FJE.

Inițiativa în acest domeniu au deținut-o Franța, Italia, Olanda, Portugalia şi Spania care au considerat că **FJE** este o contribuție care poate întări **Politica Europeană de Securitate şi Apărare**. Cele cinci țări au propus ca această capacitate, dotată cu statut militar, să fie pusă la dispoziție pentru situațiile cele mai exigente şi în vederea unei desfăşurări rapide pentru garantarea securității şi ordinii publice. *Declarația de intenție*[2] a fost lansată de Bruxelles la 17 septembrie 2004 şi este un document structurat în 11 articole şi anexe.

---

[1] Cahier de Chaillot, *op.cit*, p. 311-315.

[2] Idem pp. 252-257. Vezi şi Francois DESPRES, *Forța de Jandarmerie Europeană – un nou instrument civil şi militar în slujba PESA*, lucrare de absolvire a CNA, Bucureşti, 2005

Obiectivele Declaraţiei de Intenţie conţinute în art.1, făcând legătura dintre cei doi piloni ai UE, PESA şi SLSJ, propun ca toate statele care dispun de forţe de poliţie cu statut militar capabile *să efectueze*, conform concluziilor Consiliului European de la Nisa, misiuni de substituire şi/sau de întărire a forţelor de poliţie locale, *să contribuie* la dotarea Europei cu o largă capacitate destinată desfăşurării oricăror misiuni de poliţie cu ocazia operaţiilor de gestionare a crizelor, cu o atenţie specială pentru misiunile de preluare a atribuţiilor poliţiei locale, participând totodată la iniţiativele organizaţiilor internaţionale în domeniul gestionării crizelor.

Forţa de Jandarmerie Europeană astfel propusă (denumită EUROGENDFOR sau FJE) va fi operaţională, prestructurată, robustă şi dotată cu capacităţi de reacţie rapidă pentru a-şi asuma toate sarcinile de poliţie, în operaţiile de gestionare a crizelor asigurând o prezenţă efectivă alături de alţi actori, inclusiv componentele militare sau poliţia locală.

Scopul creării **FJE** este de a facilita metodele şi mijloacele securităţii, în special cu ocazia tranziţiei de la latura militară la cea civilă a operaţiei, participarea statelor terţe dotate cu capacităţi de poliţie adecvate la operaţii ale FJE fiind deschisă.

În a*rt.2* al *Declaraţiei* se face referire la *misiunile* **FJE** arătând că unităţile acesteia trebuie să poată fi plasate într-un lanţ de comandă ierarhică ce poate evolua în cursul operaţiei, în funcţie de fazele acesteia, putând fi plasate fie într-un lanţ de comandament militar, fie la ordinele unei autorităţi civile pentru a se garanta executarea misiunilor de securitate publică, ordine publică şi poliţie judiciară.

FJE trebuie să poată acoperi toate aspectele unei operaţii de răspuns la criză: *în faza iniţială* ar putea intra în teatrul de operaţii, alături de forţa militară pentru a îndeplini misiuni de poliţie; *în faza de tranziţie* şi-ar putea îndeplini atribuţiile singură sau în cadrul unei forţe militare, facilitând coordonarea şi cooperarea cu unităţile de poliţie locale sau internaţionale; *în faza de dezangajare militară* ar putea facilita trecerea responsabilităţilor către o autoritate civilă sau un serviciu public iar, dacă e necesar, să participe la eforturile de cooperare.

În prevenirea unei crize, această nouă forţă ar putea fi desfăşurată singură sau împreună cu o forţă militară.

În conformitate cu mandatul fiecărei operaţii, **FJE** ar putea îndeplini un spectru larg de servicii decurgând din capacităţile sale poliţieneşti, cum ar fi: executarea de misiuni de menţinere a ordinii şi securităţii publice; urmărirea şi consilierea poliţiei locale în activitatea sa cotidiană, inclusiv investigaţia penală; supravegherea şi controlul traficului ilicit; exercitarea poliţiei la frontieră, culegerea de informaţii; îndeplinirea lucrărilor de anchetă penală, de la detectarea actelor de delincvenţă şi urmărirea infractorilor până la transferarea lor către autorităţile judiciare competente; protecţia populaţiei şi bunurilor şi menţinerea ordinii, în cazul manifestărilor publice; instruirea şi antrenarea ofiţerilor de poliţie la nivelul standardelor internaţionale; formarea şi antrenarea instructorilor, în special prin programe de cooperare.

În *art.3* sunt prezentate propunerile privind *cadrul de utilizare* a FJE care va fi compus, în principal, din aceleaşi forţe ca cele declarate de statele-părţi în Catalogul Capacităţilor de la Helsinki, ca şi cele anunţate la Conferinţa de la Bruxelles din 2001 asupra capacităţilor de gestiune civilă a crizelor, forţe care vor fi puse la dispoziţia UE cu prioritate, direcţia strategică şi controlul politic fiind asigurate de Consiliul Politic şi de Securitate (COPS) al UE. **Forţa** ar putea fi pusă, de asemenea, la dispoziţia ONU, OSCE, NATO şi a altor organizaţii internaţionale sau coaliţii ad-hoc. Se arată şi faptul că operaţiile **FJE** vor trebui planificate ţinând cont de necesitatea unei strânse coordonări cu organismele militare şi/sau civile, jandarmii trebuind să menţină, atunci când sunt integraţi în forţa militară, o legătură funcţională cu autorităţile de poliţie locale şi internaţionale prezente în teatru, folosirea **FJE** în operaţie necesitând întotdeauna o decizie adoptată în comun de ansamblul statelor care furnizează contingente.

În ceea ce priveşte *organizarea comandamentului*, *art.4* dispune instituirea unui comitet interministerial la înalt nivel şi a unui Stat Major multinaţional modular şi deplasabil în teatru. Comitetul interministerial la înalt nivel va fi compus din reprezentaţi ai ministerelor responsabile ai fiecărei ţări cu sarcina de a asigura coordonarea politico-militară, de a numi Comandantul Forţei, de a-i da directive şi a-i fixa condiţiile de utilizare, având la dispoziţie grupuri de lucru[3].

Statul major al **FJE** va fi dirijat permanent de comandantul Forţei şi va constitui nucleul multinaţional ce va putea fi întărit în funcţie de nevoile concrete ale operaţiei prin acordul statelor părţi, fiind însărcinat cu planificarea operaţională şi, la cerere, cu contribuţia la procesul de decizie strategică. Ca localizare a acestuia s-a stabilit Italia, posturile acestui organism de conducere operativă fiind ocupate de statele părţi prin rotaţie şi pe criterii de proporţionalitate.

---

[3] Aceste atribuţii seamănă cu cele ale altor organisme de conducere ale unor forţe militare, cum ar fi, spre exemplu, Comitetul Politico-Director al Forţei Multinaţionale de Pace din Sud Estul Europei (Monitorul Oficial nr. 404/1999, nr. 36/2000, nr. 144/2001 şi 388/2003) Acelaşi mecanism de direcţie strategică există şi în cadrul batalionului mixt româno-ungur (Monitorul Oficial nr. 145/1999), a Grupului de cooperare navală în Marea Neagră (Monitorul Oficial 29/2002, a Batalionului Multinaţional de geniu (Monitorul Oficial nr. 815/2002 şi a SHIRBRIG (Monitorul Oficial 469/2002).

Comandantul Forței va fi desemnat de statele părți în timpul pregătirii unei operații și pentru o misiune concretă. Statul major permanent va exercita tutela asupra statului major al comandantului, participarea lui la exercitarea lanțului de comandament fiind precizată în viitor în funcție de situație.

Conform *art.5* al **Declarației de intenție** din 2004, referitor la **organizarea Forței**, o unitate a **FJE** poate cuprinde alături de statul major o *componentă operațională* (unități destinate misiunilor de securitate publică generală și de menținere a ordinii publice), *o componentă de luptă contra criminalității* (cu specialiști în măsuri de investigare penală, de cercetare, asamblare, analiză și exploatare a informațiilor, de protecție și asistență a persoanelor, de control al traficului, de deminare, de luptă antiteroristă și contra infracțiunilor grave și alți specialiști grupați în module și specialiști desemnați) și *o componentă de susținere logistică* (cu sarcini de aprovizionare, completare a stocurilor, mentenanță, repararea sau evacuarea echipamentelor, transport, asistență medicală, unele din aceste sarcini putând fi îndeplinite, în funcție de necesități, de alte organe).

Statele părți vor trebui să desemneze periodic forțele alocate prin precizarea capacităților, desemnarea concretă și definitivă făcându-se doar la momentul oportun „*la cererea*" **FJE**.

Aceasta va dispune totuși de o capacitate inițială de reacție rapidă de **800 de persoane** într-un termen de **30 de zile**, fiecare stat păstrându-și totala libertate de decizie dacă unitățile desemnate vor participa la o rotație a **Forței**.

În ceea ce privește *instruirea personalului* (*art.6*), Comitetul interministerial de înalt nivel stabilește standardele operaționale ale unităților **FJE**, atingerea nivelului acestora fiind o responsabilitate națională, iar antrenamentele trebuie să țină cont de obiectivele anuale propuse de Comandantul Forței și aprobate de Înaltul Comitet Interministerial.

FJE va organiza un antrenament multinațional pentru a permite atingerea nivelului interoperabilității necesare, după un program ce va fi propus de comandant și validat de un grup de lucru prevăzut în acest scop.

Prin *art.7* al propunerii de creare a **FJE** se reglementează aspectele *financiare, administrative și de suport logistic*, fiind prevăzut ca fiecare stat-parte să-și asume cheltuielile legate de participarea la constituirea **FJE**, costurile comune fiind repartizate proporțional între statele părți.

Referitor la susținerea structurii permanente de stat major, aceasta va fi asigurată de Italia și va face obiectul unui angajament tehnic între statele părți care vor fixa, în special, modalitățile de rambursare a costurilor comune, fiecare stat furnizând o contribuție financiară care să acopere costurile comune ale forței, nivelul contribuțiilor la bugetul total fiind stabilit anual.

Bugetul va fi elaborat de Comandant și aprobat de Înaltul Comitet Interministerial, fiecare stat fiind în măsură să desemneze un expert financiar pentru a furniza îndrumări asupra bugetului și cheltuielilor.

În ceea ce privește susținerea în operație, finanțarea acesteia va fi asigurată de statele participante și, dacă e posibil, de UE, ONU sau alte organizații internaționale.

Din punct de vedere administrativ, statele părți se vor strădui să amelioreze interoperabilitatea între forțele lor.

Ultimele articole ale Declarației de intenție privind crearea **FJE** se referă la faptul că limbile oficiale vor fi cele ale statelor membre și că poate fi utilizată o limbă comună de lucru (*art.8*), la caracterul deschis admiterii ca membru al **FJE** tuturor țărilor UE care dispun de o **forță de poliție cu statut militar**, statele candidate la aderarea în UE putând obține statutul de observator prin detașarea unui ofițer de legătură la statul major (*art.9*), aspectele juridice vizând adoptarea unui *Tratat* care să stabilească statutul și funcțiile precise ale forței și ale membrilor săi, până atunci recunoscându-se valabilitatea aplicării SOFA-NATO (art.10) și la elaborarea aranjamentelor specifice ce vor fi necesare pentru a organiza relațiile dintre statele părți în anumite aspecte convenite. (art. 11)

Anexa A a **Declarației de intenție** asupra **FJE** detaliază compunerea Înaltului Comitet Interministerial, iar *Anexa B* conține amănunte asupra organizării Statului Major (Anexa nr.30) al cărui nucleu permanent este localizat la Vicenza (Italia) și care a devenit operațional în anul 2005, fiind însărcinat cu următoarele **atribuții**: observarea teatrelor potențiale de intervenție; planificarea operațiilor **FJE**; definirea nevoilor operaționale; pregătirea planificării de urgență; planificarea și conducerea exercițiilor comune; evaluarea activităților și fructificarea lecțiilor învățate; pregătirea sistemului de sprijin logistic adoptat; furnizarea de consiliere statelor părți pentru perfecționarea interoperabilității între unități și alte forțe; desfășurarea unui stat major pentru Comandantul **FJE**; contribuții, la cerere, la procesul de luare a deciziei la nivel strategic.

De la data lansării inițiativei și până în prezent s-a reușit deja constituirea statului major permanent de la Vicenza și desfășurarea primului exercițiu de Stat Major al FJE între 15-17 iunie 2005 la Centrul de Antrenament al Forțelor de Jandarmerie de la Saint-Astier, Franța.

Viitorul va demonstra că alături de cele 13 grupări tactice de tip CJTF care sunt planificate a se constitui in UE[4], **FJE** dispune de avantajele unui potențial încă neexploatat în domeniul operațiunilor de sprijinire a păcii.

Concluzia este că, la fel ca în interiorul statelor, Jandarmeria s-a departajat de poliție și de armată și pe plan internațional și va putea sa-și aducă o contribuție esențială la procesul de gestionare civilă a crizelor în care este deja implicată și România.

[4] Amănunte în Chaier de Chaillot, *op.cit.*,pp. 323-324.

OBIECTIVELE ŞI MODELUL CERCETĂRII PENTRU SECURITATE ÎN CADRUL UE

Locotenent colonel dr. Tiberiu TĂNASE

The European Council of Lisabona has established as objective the EU transformation, until 2010, into the most competitive and dynamic economy in the world. Such economy will be prepared to sustain the consistent economical growth, the creation of new jobs and the real social cohesion.

The European security is considered a precondition for prosperity and liberty. So that, EU has a comprehensive security strategy which contains references to military and security measures.

EU established an important budget for the security research, because the investments in knowledge and technology will assure a better protection for the security interests of the European citizens.

Moto: *Europa are nevoie să-și consolideze coerența strate-giilor de cercetare la nivel regional, național și european și să își mărească potențialul în producție și utilizarea de cunoștințe pentru a deveni mai competitivă și să furnizeze soluții la provocările economice și de securitate cărora trebuie să le facă față.*

Introducere – Obiectivele şi modelul cercetării pentru securitate în UE

Securitatea europeană este considerată o precondiție pentru prosperitate și libertate. De aceea, UE abordează într-o primă strategie de securitate comprehensivă atât măsuri de securitate civile, cât și militare.[1]

În această primă strategie de securitate europeană, primul document oficial de acest tip publicat și intitulat *O Europă sigură într-o lume mai bună* (A secure Europe in a better world) mediul de securitate (de după războiul rece) este caracterizat *unul al granițelor din ce în ce mai deschise în care aspectele de securitate internă și externă sunt indisolubil legate, iar*

[1]*Strategia de Securitate a UE* a fost adoptată de Consiliul European în decembrie 2003, reprezentând un efort de a identifica și aplica un concept strategic al UE care să evalueze riscurile și amenințările comune la adresa securității europene, precum și mijloacele pentru eliminarea acestor riscuri (vezi pe larg *Strategia de Securitate a UE*, *A secure Europe in better world,* decembrie 2003, Bruxelles, pe www.europa.eu.int.

o precondiție a dezvoltării este *asigurarea securității deoarece c*onflictele nu numai că distrug infrastructura, inclusiv cea socială, dar încurajează şi criminalitatea, descura-jează investițiile şi face activitatea economică normală imposibilă.[2]

În prezent, conform textului Strategiei - *Europa se confruntă cu noi pericole, mai diverse, mai puțin vizibile şi previzibile cum ar fi terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată* (vezi pe larg textul Strategiei).

Amprenta acestora au avut un rol determinat în *intensificarea cooperării în domeniul cercetării, al dezvoltării şi al schimbului de tehnologii pentru asigurarea securității interne* a statelor membre ale UE[3].

Totuşi, statelor membre ale UE le lipsesc încă *mecanismele complete privind colaborarea multilaterală în domeniul tehnologiei şi al ştiinței privind securitatea internă.* De aceea, este nevoie de *eforturi comune, prin care statele pot să-şi extindă programele de securitate internă, să atragă companiile care au un număr mare de potențiali clienți şi să beneficieze de pe urma pieței internaționale pentru tehnologie în domeniul securității*.

În acest sens este nevoie ca statele să facă schimb de resurse, idei şi informații pentru a atrage investiții individuale, a beneficia de pe urma experienței şi a perspectivelor altora, precum şi să îmbunătățească interopera-bilitatea dintre tehnologii şi proceduri.

Prin cercetare şi dezvoltarea tehnologiilor din domeniul securității se pot extinde diversitatea echipamentelor pentru gestionarea situațiilor de urgență de care dispun unitățile de intervențiile rapide, care se confruntă, în mod tipic, cu provocări similare la nivel internațional.[4]

Numai prin investiții în cunoaştere şi dezvoltând noi tehnologii, cetățenii europeni vot fi protejați de pericole cum ar fi terorismul, dezastrele naturale şi crimele, dar în acelaşi timp li se respectă dreptul la intimitate şi le sunt protejate drepturile fundamentale.

1. Spațiu European al Cercetării (European Research Area - ERA)

Europa are o lungă şi bogată tradiție în ceea ce priveşte cercetarea şi inovația şi, în prezent, cercetătorii europeni continuă să ocupe poziții de frunte într-o mare varietate de domenii ştiințifice şi tehnologice. Totuşi, centrele actuale de excelență ştiințifică sunt prea puțin racordate într-o structură continentală şi, de aceea, cercetarea nu se ridică la nivelul cerut de competiția cu celelalte puteri mondiale.

În martie 2000, *Consiliul European de la Lisabona* a stabilit ca obiectiv strategic *transformarea UE, până în 2010, în cea mai competitivă şi dinamică economie la nivel mondial, capabilă să susțină o creştere economică solidă în corelație cu crearea multor şi performante locuri de muncă, păstrându-se o reală coeziune socială.*

Proiectul de creare a unui *Spațiu European al Cercetării* (European Research Area - ERA)[5], propus de Comisia Europeană în comunicatul intitulat *„Către un Spațiu European al Cercetării“,* este considerat ca fiind elementul central al *Strategiei de la Lisabona* pentru atingerea acestui obiectiv ambițios.

Doi ani mai târziu, *Consiliul European de la Barcelona* a stabilit ca prioritară creşterea investițiilor în cercetare-dezvoltare la valoarea de 3% din PIB-ul UE până în anul 2010. În septembrie 2002, Comisia Europeană adoptă primul său comunicat *„Mai multă cercetare pentru Europa: spre 3% din PIB“,* pentru consultarea cu statele membre, reprezentanții industriilor şi alți factori de decizie pentru găsirea celor mai bune metode de atingere a obiectivelor de la Lisabona.

În acest context, Comisia Europeană adoptă la 30 aprilie 2003 al doilea document intitulat *„Investind în cercetare – un plan de acțiune pentru Europa“*, prin care se urmărea identificarea modalităților practice pentru atingerea obiectivului de 3%, precum şi măsurile care trebuiau luate la nivel național/european.

Acest plan de acțiune este structurat pe patru direcții principale[6] şi anume:

- c*reşterea cooperării;*
- *îmbunătățirea sprijinului societal pentru cercetare şi inovație;*
- *redirecționarea cheltuielilor publice spre cercetare şi inovație;*
- *îmbunătățirea cadrului de lucru pentru investiții în cercetare.*

Spațiul European al Cercetării (European Research Area - ERA), pus în

---

[2] În document se mai afirmă că există un anumit număr de țări şi regiuni sunt prinse într-un fel de cerc vicios al conflictelor, insecurității şi sărăciei,iar competiția pentru resursele naturale - în special apă - va fi agravată de încălzirea globală în următorii zeci de ani, şi se va crea probabil mai multe turbulențe şi mişcări de migrație în diferite regiuni, cf.. Strategia de Securitate a UE www.europa.eu.int

[3] În principal s-a urmărit *îmbunătățirii schimbului de informații şi a cooperării la nivelul agenților de aplicare a legii cf.* Strategiei de Securitate a UE www.europa.eu.int

[4] Strategia de Securitate a UE www.europa.eu.int

[5] www.cncsis.ro/aer.php; vezi şi www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm.

[6] Planul de acțiune este o adevărată chemare la inițiativă bazată pe o generală şi sistemică apropiere de cercetare şi inovație. Împreună, consultarea diverşilor parteneri şi documentația publicată demonstrează că acest tip de abordare este singura credibilă să realizeze creşterea considerabilă a investițiilor în cercetare, atât în domeniul public cât şi în cel privat. www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm

aplicare odată cu *Programul-Cadru 6 (2002-2006) al Comisiei Europene*,[7] a urmărit asigurarea unui grad deosebit de concentrare a eforturilor de cercetare, prevăzând finanțare pe următoarele direcții: a) finanțarea unor proiecte ample, care să rezolve probleme majore și să asigure competitivitatea Europei; b) rețele de cercetare; c) parteneriate între state.

Ulterior, la 19 decembrie 2006, Consiliul European a adoptat cel de-al *„Şaptelea Program Cadru de Cercetare şi Dezvoltare Tehnologică (FP7)" pentru perioada 2007 - 2013,* acesta fiind principalul instrument de finanțare prin care UE susține activitățile de cercetare și dezvoltare din majoritatea disciplinelor științifice.

2. Principalele documente care reflectă perspectiva europeană asupra cercetării din domeniul securității

Principalele documente care reflectă perspectiva europeană asupra securității sunt *Programul Cadru 7, Programul de Cercetare de Securitate European şi Raportul Comitetului consultativ al cercetării europene de securitate* (ESRAB) - septembrie 2006 (care stabileşte obiectivele *Agendei Cercetării de Securitate Europeană)* .

2.1. Programul Cadru 7 – PC 7[8]

Spre deosebire de programele cadru anterioare, se pune pentru prima dată problema *cercetării de securitate în vederea garantării securității cetățenilor, a statului, a transporturilor și a rețelelor de telecomunicații, în contextul crimei organizate şi al terorismului internațional, în special cel biologic*[9].

În acest sens PC 7 sprijină cercetarea în zone de prioritate selectate – *scopul fiind de a face (sau) și păstra UE lider mondial în aceste sectoare, fiind* instrumentul principal al UE pentru finanțarea cercetării în Europa, cu desfăşurare din 2007 până în 2013, şi care va fi implementat prin intermediul a patru programe specifice[10]:

● *Cooperare* - program destinat *încurajării cooperării în toate domeniile de cercetare, la nivel comunitar, internațional şi non-comunitar*;

● *Idei* - în cadrul acestui program se intenționează stimularea dinamismului, creativității şi performanței în toate domeniile științifice; pentru coordonarea acestor inițiative va fi creat Consiliul European pentru Cercetare (European Research Council/ERC)[11];

● *Resurse umane* - perfecționarea potențialului calitativ şi cantitativ al capitalului uman;

● *Capacități* - susținerea cercetărilor din domeniul infrastructurilor şi al științelor sociale.

Sectorul cercetării de securitate este cuprins în cadrul Programului de Cooperare care abordează, totodată, alte nouă teme: sănătate, alimentație, agricultură, piscicultură şi biotehnologie, tehnologia informației şi a comuni-cațiilor, nanotehnologie, energie, mediu, transport, științe socio-economice şi umane, spațiu.

În ceea ce priveşte cercetarea de securitate, misiunea de stabilire a direcțiilor strategice ale cercetării europene de securitate, pe termen lung, şi identificarea mecanismelor de implementare a acestora în cadrul Comisiei Europene, a revenit organismului special constituit în acest sens – ***„****Consiliul Consultativ pentru Cercetarea Europeană în Domeniul Securității"*

[7]Primul Program-cadru pentru Cercetare şi Dezvoltare deja începuse, în 1994. Odată cu Tratatul de la Amsterdam, aprobarea acestui program se realizează prin votul prin majoritate calificată. (Subprogramul pentru Euratom continuă să necesite aprobarea unanimă). S-a ajuns aşa cum la al şaptelea astfel de program. România a participat, în calitate de țară in curs de aderare la Uniunea Europeană, la acest program.

[8] *PC 7* reprezintă abrevierea pentru *Al Şaptelea Program Cadru de Cercetare şi Dezvoltare Tehnologică. PC 7* este constituit din 4 blocuri principale de activitate ce formează 4 programe specifice *Cooperare* (care cuprinde şi subcapitolul securitate), *Idei*, *Oameni*, *Capacități* plus un al cincilea program special de cercetare nucleară.

[9] www.eur-.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0353:EN:NOT.

[10] FP7 a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2007, fiindu-i alocat un buget total de 50,521 miliarde de euro pentru şapte ani. Pe toată durata *PC 7*, cercetarea finanțată de UE va aborda teme referitoare la securitatea civilă (antiterorism şi management de criză) şi va contribui la o întreagă gamă de strategii comunitare, în domenii precum transportul, mobilitatea, protecția civilă, energia, mediul şi sănătatea, cordis.europa. eu/fp7/faq_en.html.

[11] Menționăm şi ultima inițiativă în sensul consolidării cercetării în Uniunea Europeană, şi anume faptul că cercetarea finanțată la nivel comunitar se va realiza sub umbrela *Consiliului European pentru Cercetare. La* 27 februarie 2007, preşedinția Uniunii (germană) a anunțat, această inițiativă, care va beneficia de un buget deosebit de 7,5 miliarde de euro, până în anul 2013. Dacă până acum proiectele de cercetare științifică în UE se desfăşurau sub tutela agențiilor naționale de resort, iar variantele de cooperare interstatală erau cele mai agreate, în ciuda dificultăților birocratice pe care le presupuneau, *noul Consiliu pentru Cercetare este format din oameni de ştiință şi nu din funcționari.* Se specifică explicit faptul că mandatul personalităților de la conducerea instituției le permit să decidă prioritățile şi modul de realizare a proiectelor de cercetare la nivel european. *Consiliul permite finanțarea proiectelor pe criterii de priorități şi interes a temei de cercetare, chiar dacă proiectele nu sunt opera unei colaborări transnaționale.*

(European Security Research Advisory Board/ESRAB)[12].

Potrivit definiției dată de *„Consiliul Consultativ pentru Cercetarea Europeană (ESRAB), „cercetarea de securitate[13] reprezintă activitățile de cercetare ce au ca scop identificarea, prevenirea, descurajarea, pregătirea şi asigurarea protecției împotriva actelor ilegale sau acțiunilor premeditat criminale ce pot aduce prejudicii societăților, cetățenilor, organizațiilor sau structurilor, bunurilor materiale şi imateriale şi infrastructurilor europene; de asemenea, reprezintă şi operațiunile de restabilire a normalității şi asigurarea continuității operaționale a structurilor (aplicabile şi în cazul dezastrelor naturale/industriale) în urma atacurilor".*

Toate activitățile legate de acest domeniu trebuie să respecte integral drepturile omului şi libertățile fundamentale ale cetățenilor europeni.

Potrivit *Programul Cadru 7 – PC 7, cele patru obiective de securitate sunt[14]:*

- protecția împotriva atacurilor teroriste şi a crimei organizate;

- securitatea frontierelor;

- protejarea infrastructurii critice;

- reinstalarea securității în situațiile de criză.

Activitățile ce se vor desfăşura în scopul îndeplinirii acestor obiectivelor vizează[15]:

- *sporirea securității cetățenilor - prin elaborarea de soluții tehnologice pentru asigurarea protecției cetățenilor împotriva criminalității organizate şi a terorismului, a dezastrelor naturale, a accidentelor industriale, respectând în acelaşi timp drepturile omului*;

- *consolidarea securității infrastructurii şi a utilităților - prin evaluarea şi securizarea infrastructurilor informaționale şi comunicaționale,* publice şi private *a celor de transport (aerian, maritim, terestru), energetice şi a instituțiilor financiare, administrative* şi de sănătate publică, dar şi a edificiilor importante politice sau cu valoare simbolică;

- ***s****upravegherea şi asigurarea securității frontierelor UE - prin dezvoltarea tehnologiilor, echipamentelor, instrumentelor şi metodelor de protecție a frontierelor terestre, maritime şi de coastă, de securizare a aeronavelor şi a aeroporturilor şi se iau în considerare cele două tipuri de riscuri de securitate organizate şi neprevăzute[16];*

- *restabilirea* securității şi siguranței în cazul situațiilor de criză - prin dezvoltarea de tehnologii şi sisteme de comunicații şi coordonarea acțiunilor de protecție civilă, umanitare şi de salvare, în situațiile de criză (inclusiv dezastre naturale şi accidente industriale), precum şi prin stimularea cooperării dintre furnizorii şi utilizatorii din domeniul securității, în vederea elaborării celor mai viabile soluții privind securitatea civică;

- *optimizarea integrării sistemelor de securitate, a interconectivității şi a interoperabilității - prin facilitarea şi contribuirea la optimizarea tehnologiilor din domeniul securității; sporirea interoperabilității şi interconectivității sistemelor, serviciilor şi proceselor specifice, asigurând în acelaşi timp confidențialitatea şi integritatea prelucrării informațiilor şi monitorizarea şi prelucrarea tranzacțiilor. Se impun standarde şi programe de pregătire în acest sens.*

- securitate şi societate - prin abordarea: aspectelor socio-economice, politice, legale şi culturale ale securității; a eticii, valorii şi nivelului de acceptanță al soluțiilor de securitate; a mediului social şi al percepției asupra securității; de asemenea, prin înțelegerea modului de funcționare a structurilor organizaționale şi elaborarea de prognoze, scenarii, în contextul evoluției conceptului de securitate[17];

- coordonarea şi structurarea cercetării de securitate - coordonarea eforturilor naționale, europene şi internaționale în domeniile civil, securitate şi apărare, încurajarea competitivității în cadrul industriei europene de securitate şi eliminarea discrepanțelor din domeniul securității[18].

Comisia Europeană (CE) va fi responsabilă cu implementarea şi gestionarea programului Programul Cadru 7 – PC 7; se urmăreşte ca PC7 să dețină rolul determinant în orientarea şi adaptarea politicilor europene de securitate şi apărare în următorul deceniu.[19]

2.2. Programul European de Cercetare în domeniul Securității (European Security Research Program)

Un grup de personalități din domeniul cercetării de securitate a elaborat

---

[12] „European Security Research Advisory Board/ESRAB" a luat ființă la 22 aprilie 2005, în urma inițiativei Grupului de Personalități pentru Cercetarea de Securitate (The Group of Personalities - GoP - for Security Research), responsabil cu elaborarea Programului European de Cercetare de Securitate (European Security Research Program/ESRP).

[13] www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article_06_09_25_tc_en.htm.

[14] www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article_06_09_25_tc_en.htm.

[15] www.cordis.europa.eu/fp7/cooperation/security_en.html.

[16] www.technion.ac.il/~liaison/fp7/security.html.

[17] www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article_06_09_25_tc_en.htm

[18] Bugetul alocat sectorului de cercetare de securitate va însuma 1,4 miliarde de euro, pentru întreaga perioadă.www.cordis.europa.eu/fp7/cooperation/security_en.html.

[19] În perioada 26-27 martie 2007, la Berlin, s-a desfăşurat *„Conferința europeană privind cercetarea de securitate 2007" (European Conference on Security Research SRC '07)*. În cadrul conferinței a fost lansa şi *„Programul European de Cercetare de Securitate*" („European Security Research Programme"/ESPR) şi s-au analizat alte programe şi propuneri din domeniul cercetării de securitate www.src07.de.

un raport intitulat *„Cercetarea pentru o Europă sigură”.*[20]

Misiunea principală a acestui grup[21] este să propună *principii şi priorităţi ale unui program european de cercetare în domeniul securităţii*, în conformitate cu obiectivele politice externe, de securitate şi de apărare, precum şi cu ambiţiile europene de construire a unui spaţiu de libertate, securitate şi justiţie.

Iniţiativele recente demonstrează o conştientizare crescută a necesităţii de a acţiona şi, în acest context, a fost creată *Agenţia în domeniul dezvoltării capacităţilor de apărare, cercetare, achiziţii şi armament* şi demarată *Acţiunea Pregătitoare a Comisiei în domeniul cercetării legate de securitate, iar* începând din 2007 a fost stabilit *Programul European de Cercetare în domeniul Securităţii (ESRP)* .

Raportul *„Cercetarea pentru o Europă sigură”* a identificat *o nevoie urgentă de a adapta finanţarea şi organizarea activităţilor europene de cercetare la noile realităţi de securitate şi tehnologice*. Pentru realizarea acestui lucru, în Raport se susţinea combinarea în cel mai eficient mod a eforturilor de cercetare naţionale, interguvernamentale şi comunitare, într-un continuum civilo-militar, dezvoltarea unui *Program European de Cercetare în domeniul Securităţii* (*ESRP*) şi finanţat de la bugetul comunitar.

În sprijinul unei *abordări integrale de securitate*, acest program ar trebui să asigure fonduri pentru activităţi de cercetare orientate către dezvoltarea sistemelor şi produselor utile, iar în particular pentru: protejarea teritoriului, suveranităţii, populaţiei civile şi a infrastructurilor critice ale statelor membre împotriva ameninţărilor transnaţionale, misiunile UE *„din afara graniţelor, pentru menţinere a păcii, prevenirea conflictelor şi întărirea securităţii internaţionale”,* în conformitate cu principiile Chartei Naţiunilor Unite.

Priorităţile *Programului European de Cercetare în domeniul Securităţii* (*ESRP)* ar trebui să fie *interoperabilitatea şi interconectarea ca elemente cheie ale cooperării transfrontaliere şi inter-serviciu şi* elaborarea din timp a unui nucleu de reguli structurale şi standarde.

În acest sens, *Programul* (*ESRP)* trebuie:

- să completeze programele civile ale comunităţii, pe de o parte, şi activităţile de cercetare militare (de apărare) conduse la nivel naţional şi interguvernamental, pe de altă parte.[22]

- să ia în consideraţie aspectele specifice pieţei de securitate. Aceasta atrage după sine crearea unor noi instrumente de finanţare şi reguli ale transfe-rului de tehnologie. În acelaşi timp, clienţii trebuie să se implice pe întreg parcursul procesului, pentru a evita întreruperea finanţării.

- să ajute la sporirea securităţii Europei, care este în sine o precondiţie a numeroaselor politici comunitare (transport, energie, telecomunicaţii etc.).

- să întreţină cooperarea transfrontalieră,

- să sporească competitivitatea industrială europeană şi să întărească baza cercetării europene.

- să contribuie în mod semnificativ la politica europeană de creştere economică şi competitivitate, aşa cum s-a stabilit la Lisabona şi Barcelona.

Pentru toate aceste motive, un *Programului de Cercetare de Securitate European Program de Cercetare de Securitate European (ESRP)* ar trebui finanţat la nivel comunitar, cu un buget anual de minim un miliard de euro, cu posibilitatea creşterii progresive ulterioare, dacă acest lucru se impune[23].

Prin *Raportul „Cercetarea pentru o Europă sigură”s-au stabilit* şi unele recomandări[24] pentru *Programul European de Cercetare în domeniul Securităţii* (*ESRP)*, ce pot fi considerate *obiective ale cercetării pentru securitate în UE.*

În acest sens Programul (*ESRP)* trebuie:

- finanţat comunitar şi asigurând implicarea tuturor statelor membre, trebuie să funcţioneze chiar începând cu 2007[25]. Fondurile minime alocate trebuie să fie de un miliard de euro, în plus faţă de fondurile existente. Acest nivel de cheltuieli trebuie atins rapid, cu posibilitatea creşterii ulterioare progresive, dacă este cazul, pentru a aduce nivelul investiţiilor în cercetarea combinată de securitate europeană (comunitară, naţională şi interguverna-mentală) aproape de cel din Statele Unite;

- să stabilească *regulile care trebuie să se conformeze specificului*

---

[20] *A Report from the European Securitz Research Advisorg Board, september 2006.*

[21] Grupul este alcătuit din opt preşedinţi în domeniul securităţii industriale şi directori executivi, patru fiind membri ai Parlamentului european, patru conducători ai unor importante institute de cercetare, doi oficiali de rang înalt din ministere ale apărării şi două figuri politice de top (un fost prim-ministru şi un fost preşedinte european). De asemenea, cu acest grup colaborează diferiţi conducători ai unor organizaţii internaţionale, printre care Javier Solana, Înaltul Reprezentant pentru Politica Externă şi de Securitate Comună.

[22] Coordonarea eficientă între ESRP şi alte activităţi de cercetare relevante este esenţială pentru asigurarea coerenţei eforturilor, cf. documentului *A Report from the European Securitz Research Advisorg Board, sept. 2006.*

[23] În conformitate cu obiectivul UE de a investi 3% din PIB pentru cercetare, finanţarea *ESRP* trebuie să fie complementară oricărei finanţări asigurate de *Programul Cadru al Cercetării Comunitare* sau din surse naţionale sau interguvernamentale. cf. documentului *A Report from the European Security Research Advisorg Board, sept. 2006.*

[24] Cf. Reserch for a Secure Europe – *Report of the Group of Personalities in the field of Security Research, Comisia Europeană,* Belgia, 2004.

[25] Pentru perioada 2007 – 2013, UE a stabilit pentru cercetarea de securitate un buget de 1,3 miliarde de €.

cercetării de securitate;

- să fundamenteze *proiecte de cercetare în domeniul capacităților la un nivel superior celor demonstrative, care sunt utile doar pentru securitatea internă în cadrul UE şi pentru misiunile Politicii Externe şi de Securitate Comună/Politicii Europene de Securitate şi Apărare*;

- să elimine *discrepanțele dintre cercetarea de securitate civilă şi militară (de apărare)*, prin maximizarea beneficiilor aspectelor plurivalente ale tehnologiei. Pentru a stimula sinergiile, trebuie încurajată transformarea, integra-rea aplicațiilor şi transferul de tehnologie de la un sector la altul;

- să asigure *concentrarea pe interoperabilitate şi conexare ca elemente de cooperare transfrontalieră şi interservicii*. În acest context, trebuie conceput din timp un nucleu de reguli şi standarde de design arhitectural;

- să constituie un *Consiliu/Comitet consultativ al cercetării de securitate*[26] trebuie să traseze linii strategice de acțiune pentru a pregăti *Agenda (de cercetare a) Programului (ESRP)* şi pentru a consilia în legătură cu principiile şi mecanismele de implementare ale acesteia. În plus, trebuie să identifice zonele tehnologice critice unde Europa trebuie să facă eforturi pentru o capacitate competitivă indigenă;

- coordonarea efectivă trebuie să garanteze ca Programul (*ESRP) să nu se suprapună, ci să fie complementar altor activități europene de cercetare, indiferent dacă sunt finanțate la nivel comunitar, național sau inter-guvernamental;*

- Comisia şi Consiliul trebuie să asigure o legătură eficientă între un *Program* (*ESRP)* şi viitoarea *Agenție în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, cercetare, achiziții şi armament;*

- *Programul (ESRP)* trebuie să ia în considerare şi, unde se impune, *să coordoneze eforturile de cercetare ale organizațiilor internaționale cu responsabilități în domeniul problemelor de securitate globale sau regionale;*

- Programul *(ESRP)* trebuie să stimuleze competitivitatea industriei de securitate europene şi să stimuleze dezvoltarea pieței (publice şi private) pentru produse şi sisteme de securitate. Implementarea *Propunerilor de Acțiune* expuse în Comunicatul Comisiei intitulat *„Către o piață a echipamentului de apărare european"* va ajuta mult la atingerea acestui obiectiv şi la maximizarea beneficiilor Programului (*ESRP)*.

- cheia pentru implementarea cu succes a Programului (ESRP). definirea necesităților va fi clientului/beneficiarului *În acest sens, trebuie stabilit un mecanism la nivelul UE pentru a identifica, prin consultări cu potențialii clienți/*beneficiari*, necesitățile viitoare de capacități pentru misiunile de securitate internă;*

2.3. Raportul Comitetului Consultativ al Cercetării Europene de Securitate (ESRAB)

Prin crearea şi implementarea *Comitetului consultativ al cercetării europene de securitate* (ESRAB)[27], Comisia Europeană a oferit utilizatorilor finali ai rezultatelor cercetării de securitate, posibilitatea de a-şi defini împreună necesitățile de dezvoltare a cercetării pe termen mediu, adică a *obiectivelor de cercetare pentru securitate*, alături de stabilirea finanțării şi a executanților.

Comitetul consultativ al cercetării europene de securitate *(ESRAB)* a fost înființat în 2005, semnalând intenția Europei de a aduce o contribuție semni-ficativă la *orientarea cercetării de securitate* şi a *necesităților tehnologice*.

Comitetul cuprinde circa 50 de persoane, specialişti şi strategi de nivel înalt cu experiență în domeniul cercetării de securitate, incluzând: autorități publice, specialişti din industrie, institute de cercetare şi specialişti ai cluburilor/ grupurilor de reflecție (*think tank).*

Din perspectiva relațiilor dintre securitate şi societate, *Comitetul* susține că *tehnologia poate fi doar o parte a răspunsului eficient la adresa amenințărilor de securitate, ea trebuind să fie utilizată în combinație cu procesele organizaționale şi intervenția umană. Soluțiile trebuie să ia în considerare multidimensionalitatea diferitelor experiențe şi abordări în cadrul european.* [28]

În acest sens, în noul mediu de securitate european, cercetarea şi tehnologia pot avea un rol de sprijin al forței statului, dar cercetarea nu poate garanta securitatea prin ea însăşi.

În cuprinsul raportului sunt subliniate următoarele direcții de dezvoltare ale cercetării europene şi anume:

- stabilirea - prin obiective ale cercetării a acelor amenințări pe termen lung la adresa securității europene şi, în colaborare cu cercetarea economică empirică, să se ghideze atât dezvoltarea tehnologică cât şi a politicilor de securitate;

- asigurarea echilibrului dintre necesitatea eficientizării securității şi pierderea intimității va influența dezvoltarea tehnologică şi, în paralel, *va dezvălui aspecte ale modului în care cetățenii percep securitatea şi insecuritatea;*

---

[26] Consiliul trebuie să fie format din experți de nivel înalt din domeniile public şi privat, industrie, organizații de cercetare şi orice alt mandatar important. Cf. documentului *Research for a Secure Europe*.

[27] Adoptat în septembrie 2006, cf. *Meeting the challenge: the european security research agenda* – a report from the European Security Research Advisory Board (ESRAB), septembrie 2006.

[28] Cf. *Meeting the challenge: the European security research agenda* – a report from the European Security Research Advisory Board (ESRAB), septembrie 2006.

- necesitatea cercetării *modului în care guvernele înţeleg să răspundă ameninţărilor de securitate, atât structural cât şi cultural, precum şi felul în care aceste ameninţări sunt comunicate între autorităţile naţionale şi cetăţeni, atât în cazul unor eventuale crize, cât şi în situaţii normale;*

- *cercetarea în direcţia înţelegerii comportamentului terorist, a radicalismului şi a recrutării teroriştilor o măsură antiteroristă esenţială,* aşa cum au dovedit-o (ilustrat-o) atentatele de la Londra şi Madrid;

- perfecţionarea percepţiei publice a securităţii, alături de răspândirea culturii europene de securitate.

Dintre temele de cercetare privind securitatea recomandate în Raportul privind cercetarea de securitate - ESRAB sunt de reţinut *studiile de:*

- *previzionare*[29]*- aceste teme sunt foarte necesare domeniului securităţi,* deoarece au potenţialul de a descoperi nu numai noi ameninţări şi oportunităţi tehnologice, ci şi *provocări crescânde de securitate etice, culturale şi organizaţionale.* Activităţile de previzionare, inclusiv *disciplina construirii scenariilor,* pot fi destinate să completeze *analizele de risc sistemic*, dar şi să inspire dezbaterea publică sau să dezvolte înţelegerea mutuală şi auto-organi-zarea printre mandatari;

- *securitate economică;*

- *etică şi justiţie*[30].

III. Centre de cercetare în cadrul Uniunii Europene

▪ <u>*Centrul Comun de Cercetare (CCC)*[31] sau *Joint Research Centre - JRC*</u>

Acest *centru* este *o organizaţie de sprijinire a politicii bazate pe cercetare, care activează pentru factorii de decizie europeni.* Centrul sprijină factorii de decizie europeni în procesul de concepere, dezvoltare, implementare şi monitorizare a politicilor destinate soluţionării problemelor transnaţionale şi globale.

Misiunea Centrul Comun de Cercetare (CCC) este aceea de a asigura sprijin tehnic şi ştiinţific coordonat pentru conceperea, dezvoltarea, implementarea şi monitorizarea politicilor UE. Ca serviciu al Comisiei Europene, CCC funcţionează ca un centru de referinţă de ştiinţă şi tehnologie pentru Uniunea Europeană. Apropiat procesului de decizie politică, el deserveşte interesul comun al statelor membre, nefiind dependent de vreun interes special, fie privat sau naţional.

Centrul Comun de Cercetare (CCC) *cuprinde 7 institute situate în 5 state membre care au domenii diferite de specializare a expertizei ştiinţifice şi tehnice.*

Domeniile de competenţă de bază ale Centrului Comun de Cercetare (CCC sunt): *alimentele; produsele chimice şi sănătatea; mediul şi dezvoltarea durabilă; protecţia şi securitatea nucleară.*

Acestea sunt consolidate prin expertiză in trei competenţe orizontale: evaluări şi materiale de referinţă; securitate publică şi antifraudă; previziuni tehnologice.

Agenţii pentru Politica Comună Externă şi de Securitate

▪ *Agenţia Europeană de Apărare*

A fost înfiinţată prin Acţiunea Comună a Consiliului de miniştri din 12 iulie 2004 în scopul de a sprijini statele membre şi în vederea îmbunătăţirii capacităţile europene de apărare în domeniul managementului crizelor şi de a susţine şi dezvolta Politica Europeană de Apărare şi Securitate.[32]

Agenţia are următoarele sarcini:

▪ îmbunătăţirea capacităţilor europene de apărare în domeniul managementului crizelor;

▪ promovarea cooperării europene în domeniul armamentului;

▪ consolidarea bazei industriale şi tehnologice de apărare şi crearea unei pieţe europene competitive în domeniul echipamentului de apărare, cu con-sultarea Comisiei;

▪ *promovarea cercetării, care are legătură cu activităţile de cercetare ale Comunităţii Europene în vederea întăririi potenţialului industrial şi tehnologic al Europei în domeniul apărării*

Agenţia Europeană de Apărare urmează să-şi îndeplinească aceste obiective prin:

▪ încurajarea guvernelor europene să aloce fonduri din bugetele pentru apărare pentru a face faţă provocărilor viitoare, ci nu ameninţărilor din trecut;

▪ sprijinirea acestor guverne în acţiunea de identificare a unor nevoi comune şi promovarea colaborării în vederea asigurării unor soluţii comune.

♦ *Centrul Uniunii Europene pentru Observaţii prin sateliţi*[33] *(European*

---

[29] *Raportul Comitetului Consultativ al Cercetării Europene de Securitate (ESRAB) - septembrie 2006, privind domenii şi teme de cercetare de securitate (Meeting the challenge: the european security research agenda* – a report from the European Security Research Advisory Board (ESRAB, septembrie 2006).

[30] Vezi *Raportul Comitetului Consultativ al Cercetării Europene de Securitate privind domenii şi teme de cercetare de securitate, cf. Meeting the challenge: the european security research agenda* – a report from the European Security Research Advisory Board (ESRAB), septembrie 2006.

[31] http://www.europa.eu.int.

[32] MAN- DIEPA, ISPAIM, *Integrarea Europeană. Dimensiunea de Securitate şi apărare a Uniunii Europene* – seminar ştiinţific - 23 iunie 2006, Editura CITEA, Bucureşti - 2006, p. 59

[33] http://www.eusc.org.

Union Satellite Centre)

A fost înființat în 2002, cu sediul la Torrejón de Ardoz, în Spania, fiind succesorul direct al *Centrului prin sateliți al Uniunii Europei Occidentale.* El analizează date și imagini obținute prin intermediul sateliților de observare a pământului și utilizează aceste informații pentru a sprijini Uniunea Europeană să ia decizii în cadrul Politicii Externă Comună și de Securitate. Centrul coordonează, de asemenea, proiecte de dezvoltare și cercetare și furnizează pregătire de specialitate pentru sistemele informaționale digitale geografice și analize de imagine. Personalul său a fost recrutat inițial din rândul organismelor subsidiare ale UEO.

Scopul său este acela de a sprijini procesul de luare a deciziilor în cadrul Uniunii Europene, în contextul Politicii Externe Comune și de Securitate, și mai ales a *Politicii Europene de Securitate și Apărare,* prin *creșterea capacității UE de culegere a informațiilor prin satelit pentru prevenirea conflictelor, sprijinirea eforturilor de menținere a păcii, în cazul unor astfel de conflicte și asigurarea ajutorului umanitar pe timpul desfășurării unor dezastre naturale sau provocate de om.* [34]

De asemenea poate furnizarea materialelor rezultate în urma analizării imaginilor obținute prin satelit și a datelor colaterale. Țările terțe, în special aliații non-europeni vor putea încheia *Acorduri de Asociere* cu acest Centru prin sateliți, care le va permite accesul la rapoartele colective și de a participa la nivel de experți, în comisii consultative.

- *Institutul European pentru Studii de Securitate* (European Union Institute for Security Studies - EUISS)[35] .

Acest institut a fost creat din inițiativa Consiliului de Miniștri din 20 iulie 2001. Are statut de *agenție autonomă* care ține de al doilea pilon al UE - Politica externă și de Securitate Comună (PESC). Având în vedere statutul său (autonom) și beneficiind de libertate intelectuală, ISS *nu reprezintă și nu apară nici un interes național în particular.*

Scopurile sale sunt: dezvoltarea unei culturi comune pe probleme de securitate europeană, îmbunătățirea dezbaterilor strategice și promovarea sistematică a intereselor UE.

EUISS sprijină dezvoltarea Politicii Comune de Apărare și de Securitate prin:

- Discuții și cercetări pe temele majore de apărare și de securitate;
- Analize pentru Consiliu și Înaltul Reprezentant;
- Consolidarea dialogului transatlantic pe teme de securitate dintre Europa, Canada și SUA.

[34] Daniel DUMITRU, Liviu SCRIECIU, Dorel BUȘE, **Mediul internațional de securitate și influența acestuia asupra artei militare,** Editura CITEA, 2007, p.161.
[35] URL: http://www.iss-eu.org.

Institutul editează 3 tipuri de periodice *Chaillot Papers, Occasional Papers, Newsletters și cărți de specialitate (Books).*

Concluzii

UE și-a impus *o țintă cantitativă în domeniul Cercetării-Dezvoltării (CD), de atingere în anul 2010 a unei ponderi de 3% din PIB pentru cheltuielile acestui domeniu,* din care 2/3 să fie finanțate de către sectorul privat; ținta este globală și nu prezintă obligativitate la nivelul politicilor fiecărui stat membru al UE luat separat.[36]

Simultan, are loc o internaționalizare a activităților de cercetare dezvoltare, ca urmare, în principal, a globalizării economiei mondiale, dominată în multe sectoare de companiile multinaționale.

Tendința înregistrată în ultimele trei decenii a fost aceea de creștere a mobilității cercetătorilor pe plan internațional, *facilitând așa-numita „fugă a creierelor" către economiile dezvoltate, aspect ce afectează grav și cercetarea românească din ultimii 17 ani*. Având în vedere acest fapt**,** majoritatea cheltuielilor pentru CDI sunt destinate costului forței de muncă în domeniul cercetării, ceea ce face ca resursele umane să fie în centrul dezbaterii și să fie considerate, în economiile dezvoltate, drept resursa principală, cu precădere atunci când se discută calitatea activității de CDI.

Odată cu globalizarea economică și creșterea fluxurilor de investiții financiare, de bunuri și servicii între economiile lumii, se observă și *o creștere a colaborării în sfera cercetării și dezvoltării, prin dezvoltarea rețelelor de cercetare, prin programe internaționale în sectoare mari, ce absorb resurse financiare, sau prin programe multinaționale finanțate de organisme internaționale, cu obiective ce urmăresc protecția societății umane și a mediului.*

Direcțiile către care se orientează finanțarea publică a activității de CDI sunt: *introducerea schemelor de creditare a CD, finanțarea platformelor de cercetare și a centrelor de excelență, creșterea cheltuielilor destinate cercetării fundamentale, impulsionarea legăturilor între sectorul privat și cercetarea științifică.*

Europa are nevoie *să-și consolideze coerența strategiilor de cercetare la nivel regional, național și european și să își mărească potențialul în producție și utilizarea de cunoștințe pentru a deveni mai competitivă și să furnizeze soluții la provocările economice și de securitate cărora trebuie să le facă față.*

Noile măsuri adoptate de instituțiile UE vor face ca investiția publică în

[36] Cheltuielile cu cercetarea-dezvoltarea finanțate de sectorul privat în lume ating un nivel aproximativ de 600 miliarde euro, prin comparație cu cifra estimată de 450 miliarde euro cheltuieli ale sectorului public. Cu toate acestea, este demonstrat că cele două categorii se potențează reciproc și pot genera „cicluri virtuoase" într-un mecanism de CDI bine gestionat.

cercetare să devină mai eficientă din punct de vedere al costurilor şi rezultatelor, printr-o mai bună monitorizare şi coordonare a strategiilor la nivel continental; colaborarea directă la toate nivelele va îmbunătăţi condiţiile pentru desfăşurarea cercetării şi va dezvolta în continuare strategia europeană pentru resurse umane şi mobilitatea în cercetare. Fondurile structurale ale Uniunii Europene sunt destinate în proporţie considerabilă, în comparaţie cu programele anterioare, sprijinirii creşterii calităţii resurselor umane şi activităţilor de CDI.

Monitorizarea şi evaluarea de către Comisia Europeană a performanţelor CDI ale statelor membre poate ajuta la exploatarea sinergiilor dintre diverse programe naţionale. În noul mediu de securitate european, cercetarea şi tehnologia pot avea un rol de sprijin al forţei statului, dar cercetarea nu poate garanta securitatea prin ea însăşi.

Din perspectiva relaţiilor dintre securitate şi societate, Consiliul European susţine că *tehnologia poate fi doar o parte a răspunsului eficient la adresa ameninţărilor de securitate, ea trebuind să fie utilizată în combinaţie cu procesele organizaţionale şi intervenţia umană. Soluţiile trebuie să ia în considerare multidimensionalitatea diferitelor experienţe şi abordări în cadrul european.*

În prezent, în plan european *cercetarea de securitate* primeşte o atenţie specială din partea instituţiilor comunitare, demonstrând efortul statelor europene de a asigura un răspuns eficient marii provocări pe care o constituie fenomenul terorist internaţional în secolul XXI.

Pentru România statutul de membru al UE şi, implicit, posibilitatea directă de a accesa fonduri structurale şi, în special, şansa de a participa la ambiţiosul *Program-Cadru 7 al UE sunt, cel puţin teoretic, premise pentru o consolidare reală a cercetării naţionale în ansamblu;*

Astfel, perspectiva creată de obiectivele Agendei Lisabona revizuite şi ale *Programul Cadru 7, Programul de Cercetare de Securitate European*. impune şi un ritm alert de dezvoltare a *Ariei Româneşti a Cercetării,* pentru a asigura îndeplinirea rolului pe care cercetarea ştiinţifică şi dezvoltarea tehnologică trebuie să-l joace în realizarea acestora.

În acest sens trebuie luate în calcul acele măsuri de reducere a fragmentării sistemului public de cercetare, cum ar fi *integrarea sistemului de INCD-uri cu cel al institutelor Academiei şi cu universităţile care au activitate importantă de cercetare.*

De asemenea este bine cunoscut faptul că în România există *un număr prea mare de institute, cele valoroase fiind mascate de performanţele slabe ale majorităţii.* În consecinţă, ar fi benefică o restructurare rapidă a acestora prin păstrarea unui număr mai mic de instituţii, adică a celor care s-au dovedit performante în cercetarea fundamentală şi aplicativă, care apoi, printr-o susţinere financiară directă, pot reprezenta performant România la nivel internaţional[37].

În acest context, şi în România cercetarea în domeniul securităţii şi informaţiilor de securitate (Security Intelligence) trebuie să beneficieze de aportul unor *structuri performante, integrate şi complexe de tip*

Consorţiul[38] *care pot să includă Centre,* Institutute, Departamente, alte structuri pentru: *informare-documentare,* Studii şi *cercetări, studii din domeniul securităţii,* care în multe ţări sunt grupate în sisteme naţionale multidisciplinare sau specializate.

Bibliografie

Documente

1. *Strategia de Securitate a UE*, *A secure Europe in better world,* decembrie 2003, Bruxelles, www.europa.eu.int.
2. *A Report from the European Securits Research Advisorg Board*, september 2006, Research for a Secure Europe – Report of the Group of Personalities in the field of Security Research, European Comision, Belgia, 2004
3. *A Report from the European Security Research Advisorg Board* , sept. 2006.
4. Comunicatul Comisiei Europeane „Science and technology, the key to Europe's future - Guidelines for future European Union policy to

[37] În prezent, conform *ISI Essential Science Indicators***,** cercetătorii din România au publicat în ultimii 10 ani (1 ianuarie 1995 - 31 august 2005) un număr de 19.948 de articole indexate, care au fost citate de 68.982 ori. România se află pe locul 48 din 146 de ţări ca număr de citări (impact al cercetării) şi pe locul 43 în clasamentul în funcţie de numărul de articole, în privinţa impactului, România are o performanţă similară cu Thailanda, Slovenia, Bulgaria, Croaţia, Arabia Saudită şi Iran, iar în privinţa numărului de articole, performanţele sunt similare cu Egipt, Slovacia, Chile, Iran şi Hong-Kong. *România contribuie cu aproximativ 0,07% la impactul total al articolelor şi cu 0,2% la producţia ştiinţifică mondială. Articolele din România sunt citate în medie de 3,46 ori, ceea ce este sub media mondială de 9,43 citări pe articol.* Astfel, se observă că, pe plan european, producţia ştiinţifică românească reuşeşte să o depăşească doar pe cea a unor ţări de talie mult mai mică, ceea ce este cu totul nesatisfăcător având în vedere potenţialul sistemului naţional. Dacă măsurăm productivitatea cercetării, adică numărul de publicaţii sau citări raportat la populaţie, constatăm, de asemenea, că *România ocupă ultimul loc între statele Uniunii, precum şi locuri foarte slabe pe plan internaţional.*

[38] Menţionăm în acest sens, *Consorţiul parteneriatului pentru Pace (PfPC) al Academiilor de Apărare şi al Institutelor de Studii de Securitate, care* este o asociaţie voluntară a institutelor de învăţământ superior în domeniile apărării şi securităţii, a cărui finanţare este asigurată de către Statele Unite ale Americii, Germania, Austria şi Elveţia. www.isn.ethz.ch/net/prin/pfpc.cfm.

support research" (354/2004)

5. *Meeting the challenge: the European security research agenda* – a report from the European Security Research Advisory Board (ESRAB), september 2006.
6. Programul de guvernare 2005 – 2008
7. *Strategia națională în domeniul cercetare-dezvoltare-inovare (CDI) pentru perioada 2007-2013*
8. *Al Şaptelea Program Cadru de Cercetare şi Dezvoltare Tehnologică (FP7) pentru perioada 2007 – 2013*, (Programul-Cadru 7)

Lucrări generale

1. BUZAN, Barry, *People, States and Fear, An Agenda for International Studies in the Post Cold-War Era*, Harvester Wheatsheaf, 1991.
2. BOOTH, Ken, *Noi idei despre strategie şi securitate internațională*, 1991; *Arta guvernării şi securitate*, 1998; *Lumi în coliziune: teroarea şi viitorul ordinii globale*, 2002.
3. *Dicționar de sociologie*, coordonatori Cătălin ZAMFIR şi Lazăr VLĂSCEANU, Editura Babel, Bucureşti, 1993.
4. *The Oxford English Dictionary*
5. Gheorghe RĂBOACĂ, Dumitru CIUCUR, **Metodologia cercetării ştiințifice economice,** Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2001.
6. SABĂU L.Gabriela, **Societatea cunoaşterii,** Editura Economică.
7. SAVA Nicu Ionel, **Studii de securitate,** Centrul de Studii Regionale, Bucureşti, 2005.
8. Şerban AGACHI, Adrian CURAJ, Ioan DUMITRACHE, Florin FILIP, Gheorghe POPA, Ioan STĂNCIULESCU, Lany, SZABOLCS**, Sistemul Național de Cercetare Dezvoltare şi Inovare în contextul integrării în Aria Europeană a Cercetării,** Editura Academiei Române, Bucureşti, 2006.
9. MAN - DIEPA, ISPAIM, *Integrarea Europeană. Dimensiunea de Securitate şi apărare a Uniunii Europene* – seminar ştiințific - 23 iunie 2006, Editura CITEA, Bucureşti - 2006
10. Daniel DUMITRU, Liviu SCRIECIU, Dorel BUŞE, **Mediul internațional de securitate şi influența acestuia asupra artei militare**, Editura CITEA, 2007.

Link-uri Internet

1. Autoritatea Națională pentru Cercetare (www.mct.ro)
2. Ministerul Educației şi Cercetării (www.mec.ro)
3. Academia Română (www.acad.ro)
4. Consiliul Național al Cercetării Ştiințifice din învățământul Superior (www.cncsis.ro)
5. Lista Universităților din România cu drept de funcționare (www.universitati.ro)
6. www.mct.ro;
7. www.acad.ro/pro_pri/doc/st_d 05.doc
8. www.ancs.ro
9. www.armyacademy.ro/cercetare/i-doc
10. www.nato.int/docu/speech/2006
11. www.researchfunding.duke.edu/detail.asp?OppID=1892
12. www.programe.tuiasi.ro/ro/proiecte/proiecte_internat/bi6-nato.html
13. www.nato.int/science/virtual_silk/info.htm
14. www.rta.nato.int/
15. www.rta.int
16. www.cncsis.ro/aer.php;
17. www.cordis.europa.eu/era/3percent.htm
18. www.technion.ac.il/~liaison/fp7/security.html
19. www.ec.europa.eu/enterprise/security/articles/article_06_09_25_tc_en.htm
20. www.src07.de
21. www.cicentre.com.
22. www.iftus.de/ueber_uns.html.
23. www.starnet.com.
24. www.nato.nids.hq.nato.int/science/nato_funded_activities/grant_mechanisms/nrc/nrsfp/nrsfp.htm

CONSIDERAȚII PRIVIND POLITICA EUROPEANĂ DE VECINĂTATE ŞI EUROPENIZAREA

CS Dan IONICĂ

This report analyses the European Neighborhood policy which goal is to share the benefits of the EU's enlargement with neighboring countries – i.e. stability, security and well-being – in a way that is distinct from EU membership. It is designed to prevent the emergence of new dividing lines between EU and its neighbors.

The inclusion of Georgia, Azerbaidjan and Armenia in the European Neighbourhood Policy (ENP) sends an important message that the EU is fully committed to support the Southern Caucasian countries on their route towards building stable societies based on democratic values. The ENP provides us with an essential instrument to promote progress in reform in each of these countries.

Un capitol important în Politica Europeană de Vecinătate (PEV) este posibilitatea țărilor partenere de a participa[1] la anumite politici şi programe ale Comunității sau de a stabili o colaborare mai strânsă cu ele. O astfel de implicare poate lua două forme:

1. participarea țării la PEV, sau statutul de observator, cooperarea cu agenții specifice sau alte organizații care sunt implicate în managementul politicilor Comunității (de exemplu: Agenția Europeană de Securitate Maritimă, Agenția pentru Mediul European, Centrul European de Monitorizare a Rasismului sau Xenofobiei, Autoritatea Supervizoare Galileo etc.)

2. includerea partenerilor PEV în implementarea politicilor Comunității (exemplu: cercetare şi dezvoltare, protecția consumatorului etc.) Va trebui să se decidă pentru fiecare program dacă finanțarea participării țărilor partenere PEV trebuie să provină din țările însele aşa cum se întâmplă în cazul membrilor Ariei Economice Europene sau din bugetul UE.

Comisia europeană a întreprins o cuprinzătoare trecere în revistă a agențiilor existente şi a programelor pentru a evalua şansele de progres în aceste zone. Pe această bază, comunicarea propune două abordări diferite, una pentru participarea la agențiile Comunității, alta pentru participarea la programele Comunității[2].

În ceea ce priveşte cea din urmă abordare, şi pentru a evita procesul greoi de stabilire a multitudinii deciziilor prin Cooperare sau Consiliile de Asociație pentru a stabili termeni tehnici detaliați şi condiții de participare pentru fiecare țară, în fiecare program, caz cu caz, această Comunicare concepe în schimb o abordare în două stadii inspirată din experiența trecută a țărilor pre-aderante.

Ca un prim pas, Comisia va căuta un mandat de negociere care permite protocolul pentru fiecare dintre Acordurile de Parteneriat şi Cooperare sau Asociații de Acord, începând cu acele state partenere PEV care deja şi-au dat acordul în legătură cu planurile de acțiune ale PEV.

După ce au fost ratificate, aceste protocoluri vor asigura o bază legală solidă pentru un process mult mai simplu al rapoartelor de programe specifice de înțelegere cu partenerii PEV care stabilesc detaliile participării la programe de interes pentru ambele părți. O abordare caz cu caz rămâne, incă posibilă, dar va fi rezervată pentru cazurile prioritare.

Comisia intenționează să prezinte recomandări pentru mandate specifice pentru protocoluri adiționale la Acordurile de Parteneriat si Cooperare sau Asociații de Acord, în primăvara 2007.

Fundament

Documentul Strategiei asupra PEV din 12 mai 2004 a avut drept rezultat obiectivul politic de a îngădui celor 16 parteneri PEV (Algeria, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Egipt, Georgia, Liban, Siberia, Israel, Iordania, Moldova, Maroc, Siria, Autoritatea Palestiniană, Tunisia şi Ucraina) să ia parte la programele importante ale Comunității. Documentul Strategiei a indicat faptul că Comisia conducea o anchetă a programelor UE şi a agențiilor unde participarea țărilor învecinate ar putea fi în interesul UE lărgite şi al țărilor învecinate. Acesta a explicat că "*PEV prevede deschiderea graduală a anumitor programe ale Comunității, bazate pe interese mutuale şi resurse utile*". De asemenea, s-a afirmat că "*anumiți parteneri şi-au manifestat interesul de a participa, posibil ca observatori, în anumite foruri cooperative şi legislative ale Comunității*".

La data de 14 iunie 2004, Consiliul a aprobat această Strategie. Planurile de acțiune ale PEV, până acum aprobate şi intărite de zece parteneri PEV, conțin specificări cu privire la faptul că PEV deschide noi

---

[1] Experiența trecută a țărilor non-membre a arătat că participarea la programele Comunității poate avea efecte pozitive. La nivelurile politic şi de reglementare, o astfel de participare a promovat dezvoltarea şi adoptarea de strategii într-un şir de arii politice relevante pentru reformă şi tranziție.

[2] Îndeplinirea condițiilor esențiale pentru participarea la activitățile agențiilor Comunității - cum ar fi aproximarea acquis-lui Comunității sau a instituțiilor cu capacități suficiente – va acționa, în multe cazuri, ca un catalizator sau o cale către reformă şi modernizare în sectoare importante.

perspective de parteneriat, incluzând “posibilităţi de deschidere graduală a programelor comunităţii sau de cooperare reîntărită cu acestea”[3].

Alegerea concretă a programelor şi agenţiilor specifice la care partenerii individuali PEV ar putea să participe depinde de identificarea unor interese corespunzătoare între Comunitatea Europeană, partenerii PEV şi agenţiile respective precum şi de rezultatul negocierilor specifice dintre programe, agenţii şi ţări. Această Comunicare furnizează informaţii sumare agenţiilor şi programelor disponibile cu privire la participarea fiecărui potenţial partener PEV şi are ca scop stabilirea unei abordări generale pentru a atinge ţinta politică sus-menţionată.

Participarea ţărilor partenere PEV la agenţiile şi programele Comunităţii asigură şanse majore pentru întărirea pe viitor a PEV.

Unele agenţii ar putea fi interesate ele însele de expertiza partenerilor PEV, în timp ce pentru ceilalţi, scopul UE de încurajare şi sprijin regulat, reformă administrativă şi creare de instituţii în ţările învecinate prin PEV va reprezenta interesul general al Comunităţii. Adesea, aceasta va constitui, de asemenea, o modalitate eficace de a promova convergenţa partenerilor PEV cu normele, standardele cele mai bune practici şi cerinţele legale ale Uniunii Europene. Astfel, un element de condiţionare pozitivă este în mod automat inerent într-o astfel de abordare. Unele dintre programele comunităţii, acolo unde bazele legale o permit deja au fost deschise în mod selectiv pentru a permite ţărilor candidate, pre-candidate şi statelor EEA să participe.

Aceasta a încurajat ţările partenere să adopte noi modele de consolidare şi de implicare a sectorului privat. A permis accesul crescut al politicienilor unor ţări de categoria a treia la reţele şi i-a pus în situaţia de a se confrunta cu aspecte practice ale politicii UE. În unele cazuri, a dus la stabilirea unor noi instituţii, în altele la întărirea capacităţii administrative şi la autoritatea legală a celor deja existente. A fost un instrument în transfer al celor mai bune practici. În fine, o asemenea participare i-a adus Uniunii Europene o mai bună vizibilitate în ţările de categoria a treia.

Condiţiile legale şi participarea la agenţiile europene

Statutele (regulamentele) fundamentale ale agenţiilor includ adesea posibilitatea participării ţărilor de categoria a treia. Baza legală a programelor Comunităţii oferă în mod frecvent şansa participării unor astfel de ţări (conţin o “clauză de deschidere”). În plus, trebuie stabilite acorduri obligatorii sub egida legislaţiei internaţionale pentru a fixa termenii generali şi condiţiile pentru participarea în calitate de partener al PEV.

[3] Un plan de acţiune PEV conţine, de asemenea, specificări care angajează Comunitatea Europeană să “*întreprindă o examinare de ansamblu a tuturor programelor şi organizaţiilor Comunităţii, cu obiectivul de a le deschide spre participarea PEV*”.

Comunitatea Europeană şi Uniunea Europeană trebuie să stabilească 21 de agenţii non-executive în domeniile respective de competenţă sub diverse baze legale. Alte trei sunt pe punctul de a fi create. Aceste agenţii sunt adesea finanţate de bugetul Comunităţii. Unele sunt finanţate din fonduri proprii. Alte trei asemenea instituţii se bazează pe prevederi secundare şi operează sub controlul Consiliului, cu un buget finanţat exclusiv prin contribuţiile naţionale de la statele membre UE. Alte trei asemenea instituţii sunt stabilite pe baza prevederilor legale. Se ajunge la o sumă totală de 30 de agenţii şi instituţii diferite.

O agenţie europeană de reglementare poate fi privită ca o entitate legală independentă creată de un membru al corpurilor legiuitoare pentru a ajuta la implementarea unei anumite politici a Comunităţii. Îndeplinindu-şi rolul, aceasta ajută la imbunătăţirea modului în care legile sunt aplicate în UE.

În multe cazuri reglementările lor de bază conţin prevederea standard că “*agenţia va fi deschisă participării ţărilor care au încheiat acorduri cu Comunitatea Europeană, care susţin adoptarea şi aplicarea de către aceste ţări a legii Comunităţii în zona acoperită de actul de bază. Sub aceste acorduri se vor face planuri în care se vor specifica, în mod deosebit, natura şi modul în care aceste ţări vor participa la activitatea agenţiei, incluzînd prevederi asupra participării în anumite instituţii interne, contribuţii financiare şi angajarea de personal’’*.

Totuşi, aceasta va însemna întotdeauna participarea fără drepturi de vot în instituţiile lor cu drepturi de decizie. De asemenea, participarea la activităţile unei agenţii nu va conduce în mod automat la calitatea de membru al acelei agenţii. Dat fiind faptul că legislatorul european creează fiecare agenţie printr-o legislaţie secundară, stabilind prevederi specifice pentru fiecare agenţie, legislatorul a stabilit condiţii variabile pentru participarea statelor de categoria a treia, depinzând de sectorul în care fiecare agenţie de acest fel activează.

Măsuri concrete pentru participarea unor ţări partenere PEV individuale la anumite agenţii vor trebui să fie negociate, identificând şi evaluând interesele Comunităţii şi ale partenerului individual PEV. Includerea partenerilor PEV în agenţii în care participarea lor este posibilă va trebui făcută gradual şi selectiv luând în considerare beneficiie mutuale ale unei astfel de participări ca şi condiţiile esenţiale pentru participarea la activităţile lor. Capacitatea de absorţie a unei agenţii trebuie considerată ca o condiţie esenţială. Comisia va intensifica contactele sale cu toţi partenerii PEV pentru a le identifica potenţialul în vederea participării la agenţiile Comunităţii, bazat pe prioritatea dată acestei cauze de către fiecare stat partener şi angajamentul său pe termen lung de a sprijini participarea. Utilizând dialogul corespunzător în diferite instituţii, stabilit sub Acordurile

de Parteneriat şi Cooperare sau de Asociaţii (ex: Consiliile de Cooperare şi Asociaţie, Comisii şi Sub-Comisii), ţările partenere PEV vor fi încurajate să identifice şi să prezinte interesele lor concrete şi capacitatea de a participa la activitatea agenţiilor Comunităţii.

În paralel cu pregătirea acordurilor formale care le vor permite partenerilor PEV să participe la Agenţiile Comunităţii, vor fi necesare exploatarea şi promovarea unor alte căi de intensificare progresivă a cooperării tehnice a agenţiilor cu ţările învecinate şi de pregătire a acestora pentru posibila participare.

Fără a prejudicia rezultatul unor consultări mai concrete, Comisia consideră următoarele activităţi ale agenţiilor Comunităţii ca fiind de o importanţă imediată pentru partenerii PEV:

1) Participarea la Reţeaua Europeană şi la Agenţia de Securitate a Informaţiilor[4] (ENISA).

2) Această clauză standard este reflectată, de asemenea, în Articolul 24 al propunerii Comisiei pentru un Acord Internaţional asupra cadrului de operare pentru agenţiile de reglementare europene – COM (2005) 59, 25.02.2005

3) Convenţia asupra Aviaţiei Civile Internaţionale (Convenţia Chicago) din 7 decembrie 1944 verifică procedurile şi facilitează certificarea produselor aeronautice. În fine, partenerii PEV cu o producţie aeronautică semnificativă pot încheia mai multe acorduri de recunoaştere mutuală cu Comunitatea Europeană privind constatările lor de certificare şi astfel se bucură de un înalt nivel de cooperare şi reglementare administrativă cu EASA. Se poate prevedea participarea partenerilor PEV la Agenţia Europeană pentru Securitate Maritimă (EMSA) şi la Agenţia Căilor Ferate Europene (ERA), cu condiţia ca aceştia să se fi pus de accord cu Comunitatea în privinţa aplicării legii Comunităţii. În mod similar participarea partenerilor PEV la activităţile Agenţiei Europene pentru Securitatea Alimentaţiei este condiţionată de adoptarea şi aplicarea corpului de legi al UE privind securitatea alimentaţiei.

2) Agenţia pentru Mediul European (EEA) – o agenţie a Comunităţii care acum numără 32 de membri de la aderarea Elveţiei – cercetează posibilităţile de participare a statelor PEV selectate la anumite activităţi EEA[5].

Principalul scop al altor agenţii este exact cooperarea cu ţările de categoria a treia ca modele externe ale unor activităţi specifice. Detaliile unei asemenea cooperări sunt decise de către consiliul administrativ al agenţiei în cauză. De exemplu, participarea ad-hoc a partenerilor PEV la diferite activităţi, cum ar fi comisii de expertiză, seminarii şi examinări ale Fundaţiei Europene pentru Îmbunătăţirea Condiţiilor de Viaţă şi Activitate (Eurofond) pare a fi un lucru dezirabil şi realizabil. De asemenea, se poate avea în vedere participarea la activităţi de informare şi la reţele de informare naţională ale Agenţiei Europene pentru Securitate şi Sănătate în Domeniul Muncii (EU-OSNA). Odată ce agenţii ca Centrul European pentru Prevenire şi Control al Bolilor (ECDC) care acum colaborează informal cu partenerii PEV pe probleme selective, cum ar fi gripa aviară, îşi încheie faza curentă de pornire, ele vor fi în situaţia de a permite participarea de mai mare anvergură a partenerilor PEV. Legislaţia care stabileşte Agenţia Comunităţii de Control al Pescuitului (CFCA) permite cooperarea cu statele de categoria a treia în ceea ce priveşte controlul şi inspecţia pescuitului.

Situaţia şi potenţialul participării ţărilor partenere PEV variază astfel de la o agenţie la alta: 4375 de directive privind securitatea alimentaţiei, 95 de directive cu privire la sănătatea plantelor, precum şi aproximativ 400 de directive şi numeroase decizii şi recomandări.

Expresia "ţări partenere", aşa cum este ea folosită în această comunicare, include şi Autoritatea Palestiniană.

Într-un anumit număr de cazuri, va fi nevoie de o abordare graduală, începând cu lansarea de programe de cooperare pentru a familiariza ţările partene PEV cu activitatea agenţiei. Scopul lor va fi să aducă la îndeplinire pregătirile necesare în materie de adoptare a aquis-ului Comunităţii şi de promovare a capacităţii administrative acolo unde aceasta reprezintă o pre-condiţie de participare. Numai atunci, cu avantajul experienţei acumulate în timpul programelor de cooperare se va putea stabili dacă se poate încheia un acord de implicare în activitatea agenţilor în cauză.

---

[4]Aceasta va necesita adoptarea şi aplicarea legislaţiei Comunităţii în domeniul reţelei şi securităţii informaţiei, dar va fi posibilă pentru toţi partenerii interesaţi. Partenerii ENP care sunt semnatari ai Convenţiei Chicago şi acceptă să adopte şi să aplice legea Comunităţii în domeniul respective pot participa la Agenţia pentru Securitatea Aviaţiei Europene (EASA). Ţărilor de categoria a treia, care au încheiat acorduri de sector cu Cominutatea Europeană, li se poate garanta statulul de observator special în EASA. Unele dintre aceste state se bucură deja de un nivel al cooperării ca membri ai JAA din 2003. În plus, partenerii europeni PEV care nu sunt membri ai JAA, ca şi ţările non-europene, pot coopera cu EASA prin intermediul unor acorduri de lucru administrative încheiate între autorităţile lor civile aviatice şi Agenţie.

[5]. Deja se acordă prioritate cooperării cu partenerii PEV în procese de cooperare regională (cum ar fi Mediul pentru Procesul European condus de UNECE, activităţi legate de mediu Procesul Euro-Mediteranean sau Comisia Mării Negre).

Deşi nu este deschis către statutul de membru al ţărilor partenere ENP, Oficiul de Poliţie European (Europol), Unitatea de Cooperare Judiciară Europeană (Eurojust) şi Agenţia Europeană de Management ale Cooperaţiei Operaţionale la Graniţele Externe ale Statelor Membre ale UE (Frontex) oferă posibilităţi interesante de cooperare. Există Acorduri de Cooperare cu un număr de state de categoria a treia, incluzând Federaţia Rusă, în vreme ce altele, ca SUA şi Croaţia au acorduri operaţionale.

Atunci cînd se aleg ţările partenere se iau în considerare atât priorităţile politicii relaţiilor externe ale Uniunii Europene cât şi priorităţile bazate pe necesităţi operaţionale.

Participarea la programele comunităţii europene

Comisia administrează un număr de programe ale Comunităţii pe sectoare specifice (ex: Aeneas, Tempus, Erasmus Mundus) concepute special pentru a sprijini ţările de categoria a treia, în special partenerii PEV.

Aceste programe sunt un set de acţiuni adoptate de Comunitatea Europeană pentru a promova cooperarea între statele sale membre în diferite domenii specifice şi pe parcursul a câţiva ani să atingă obiectivele stabilite de către Comunitate. În principiu, ele sunt concepute exclusiv pentru statele membre, pe baza unei alocaţii specifice din bugetul general al Uniunii Europene. Oricum, regulamentele care stabilesc astfel de programe permit în multe cazuri participarea ţărilor de categoria a treia, cu condiţia ca anumiţi termeni şi anumite condiţii prestabilite să fie întrunite. În plus, în funcţie de subiectele de care se ocupă, anumite programe interne au o dimensiune externă.

Instituţiile europene stabilesc în prezent noi programe ale Comunităţii care vor fi finanţate de Perspectiva Financiară 2007-2013. Aceste programe sunt în parte listate în Comunicarea Comisiei din 22 mai 2006, care însumează un pachet de propuneri legislative, rezumate şi înaintate pentru decizie. Totuşi, acea Comunicare include propuneri legislative pe baza cărora s-a ajuns la un acord politic abia după 17 mai 2006. O imagine mai complexă evoluează în prezent, pe măsură ce procesul legislativ pentru un număr din aceste programe noi se desfăşoară încă. Prin urmare, se poate întocmi o listă preliminară ale bazelor legale respective care s-ar mai putea încă schimba.

În multe cazuri, aceste noi programe ale Comunităţii vor înlocui programe în curs de desfăşurare care au expirat la sfârşitul anului 2006.

Multe dintre aceste baze legale stipulează că un program poate "*fi deschis participării ţărilor de categoria a treia, atunci când acordurile permit acest lucru*"[6].

Acordurile prezente de Cooperare şi Parteneriat sau Acordurile de Asociaţie cu partenerii PEV nu conţin prevederi cu privire la programele Comunităţii.

Prin urmare, este necesară încheierea unor protocoluri cu privire la aceste Acorduri, în conformitate, în special, cu Articolul 300 din Tratatul care defineşte Comunitatea Europeană şi cu referinţă la bazele legale interne pentru diferitele programe ale Comunităţii avute în vedere. Aceste protocoluri conţin acorduri-cadru care stabilesc termenii generali şi condiţiile pentru participarea ca parteneri PEV şi servesc ca o bază pentru memorandumul înţelegerii care va elucida aranjamentele specifice de ordin etnic, financiar şi administrativ pentru participarea individuală la programe a partenerilor PEV.

Stabilind o politică consistentă a includerii participării partenerilor PEV la diferitele programe ale Comunităţii se va ajunge la diferite interese şi utilităţi pentru ţările partenere PEV şi Comunitate.

Un scurt rezumat al câmpurilor politice sugerează următoarele:

- Programul Cadru de Competitivitate şi Inovare (CIP), împreună cu componenţa sa de Antreprenoriat şi Inovaţie, reprezintă o schimbare însemnată în sprijinirea antreprenoriatului în Comunitatea Europeană. Participarea partenerilor PEV va fi posibilă, depinzând de acordurile bilaterale.
- O dată ce administrarea noului său sub-program Europa Energiei Inteligente este consolidată, participarea poate depinde, de asemenea, de acorduri specifice.
- La fel se procedează în cazul celui de-al treilea element al CIP-ului, şi anume programul de Sprijin Politic, ITC.
- Diferite modalităţi de implicare în programul MEDIA 2007 se află la dispoziţia ţărilor partenere PEV care au ratificat Convenţia Consiliului Europei asupra Televiziunii Transfrontaliere. Compatibilitatea legislaţiei lor cu privire la media şi sectorul audiovizual cu acquis-ul Comunităţii, incluzînd dimensiunea sa externă, este o condiţie generală esenţială pentru participarea la acest program. Toate modalităţile de participare cer alocări şi

---

[6] Unele dintre asemenea "clauze de deschidere" şi anume 6 SEC(2006) 665, formulează eligibilitatea ţărilor de categoria a treia (în special ţările acoperite de PEV) să participe "în conformitate cu condiţiile stabilite în acordurile respective stabilind principiile generale pentru participarea lor la programele Comunităţii".

aranjamente specifice asupra cărora se vor face înțelegeri, precum şi un acord privind contribuția financiară a țării participante.

- Programul Marco Polo asupra transportului susține participarea țărilor vecine pe baza alocărilor de fonduri suplimentare în concordanță cu procedurile asupra cărora se vor pune de acord cu țările respective.
- Cea mai extinsă implicare posibilă a țărilor partenere ENP este de dorit în programul SESAR, cae reprezintă componenta tehnologică a Orizontului European Unic. O dată ce țările de categoria a treia semnează un acord orizontal asupra transportului aerian, sunt eligibile să devină membri ai SESAR.
- Programul de sănătate publică 2007-2013 preconizează posibila participare a țărilor de categoria a treia, în special țările partenere PEV.
- Acelaşi lucru este valabil şi în cazul programului politica consumatorului 2007-2013. Conținutul specific al participării țării partenere ENP va trebui să fie determinat în conformitate cu programul lor în aproximarea cu acquis-ului Comunității în acest domeniu.
- Propunerile Comisiei privind programele Customs 2013 şi Fiscalis 2013 prevăd participarea acelor țări partenere PEV care au atins un nivel suficient al aproximării legislației lor şi metodelor administrative cu cele ale Comunității, depinzînd de stabilirea unui acord-cadru.
- Pericles, programul Comunității pentru schimb[7].
- Programul IADBC [8]

Pe lângă aceste programe strict interne care sun deschise participării țărilor partenere PEV, unele dintre programele Comunității sunt deja concepute să permită anumite forme specifice de participare a partenerilor PEV. Ele oferă căi desemnate pentru implicarea indivizilor şi a instituțiilor din țările partenere PEV fără a necesita stabilirea unor termeni generali şi a unor condiții în acordurile cadru adoptate în protocoluri ca Acordurile de Parteneriat sau Asociere şi Cooperare:

- Al Şaptelea Program Cadru pentru Cercetare deja prevede posibilități de finanțare pentru organizațiile țărilor partenere PEV.

[7] Asigură asistență şi instruire în protecția Euro împotriva falsurilor, prevede că va fi deschis țărilor non-membre în măsura în care există fonduri disponibile în bugetul Comunității, sub condiția şi în acord cu aranjamentele asupra cărora s-au pus de acord țările respective.

[8] Prevede cooperarea internațională cu țările de categoria a treia, incluzînd țările partenere PEV în conformitate cu prevederile Articolului 14(2) al Deciziei 2004/387/EC care adoptă acest program fără a prejudicia o altă clauză a acestei Decizii. Costurile pe care le presupune o asemenea participare nu vor fi acoperite de către program.

- Programul Life-Long Learning (Educația pe parcursul întregii vieți/Programul de Educație Continuă) prevede posibilitatea finanțării pentru partenerii din țările de categoria a treia în vederea activităților de parteneriat, proiectare şi rețea pâna la 1% din bugetul programului.
- Programul Cultural care promovează cooperarea culturală între artişti, animatori culturali şi instituții culturale este deschis cooperării (şi nu participării) cu țările de categoria a treia care au încheiat Acorduri de Asociere şi Cooperare cu Comunitatea Europeană care includ clauze culturale, pe baza fondurilor suplimentare şi a procedurilor specifice.
- Programul Sănătatea în Acțiune pentru perioada 2007-2013 prevede cooperarea cu țările de categoria a treia care au semnat Acorduri cu Comunitatea Europeană legate de domeniul sănătății. Modalitatea de cooperare permite astfel implicarea participanților din țările partenere PEV în multe dintre activitățile sprijinite de program.
- Programul Hercule II permite ca cheltuielile pentru protecția intereselor financiare ale Comunității să fie asumate în conexiune cu participarea țărilor acoperite de PEV.
- Proiecte sub diverse programe în domeniul justiției, al libertății şi securității finanțate sub Programul Cadru asupra drepturilor Fundamentale şi Justiției pot asocia țări de categoria a treia, cum ar fi țările partenere PEV unde implicarea celor din urmă serveşte obiectivului lor. Programul Cadru asupra Securității şi Libertăților permite, de asemenea, țărilor de categoria a treia să participe la proiecte individuale.
- În fine, ERDF poate finanța anumite acțiuni în afara teritoriului Comunității europene în cadrul cooperării trans-frontaliere, trans-naționale sau interregionale.

Există unele programe ale Comunității care nu par potrivite pentru participarea partenerilor ENP, cum ar fi programul Europa pentru Cetățeni, care promovează cetățenia europeană activă[9].

Parteneriatul şi democrația

Metodologia care permite participarea partenerilor PEV differă între agențiile Comunității şi programele Comunității. Participarea partenerilor ENP la agenții va necesita acorduri bilaterale care se folosesc de o bază "caz-cu-caz", pentru fiecare partener şi agenție ENP, individual şi separate.

[9] Alte programe ca Content Plus, Safer Internet Plus sau Solidaritatea şi Administrarea Migrației nu sunt deschise nici unei forme de participare sau cooperare cu țările partenere PEV. Este şi cazul programului Progress (Programului Comunității pentru Angajare şi Solidaritate Socială) care are ca scop sprijinirea implementării obiectivelor Uniunii Europene în zona socială şi de angajare aşa cum au fost stabilite în Agenda Socială.

Acordurile de această natură se vor ocupa de probleme precum: îndeplinirea condiţiilor esenţiale de natură administrativă sau legislativă pentru participare, privilegii şi imunităţi pentru oficiali şi agenţii în timpul misiunilor în ţările partenere ENP, autorizaţii de lucru, cauze de securitate socială şi alte probleme de statut în legătură cu cetăţenii statelor partenere PEV, repartizate să lucreze în agenţii, delegarea unor drepturi suverane legate de agenţiile respective, dreptul agenţiilor de a aplica legea Comunităţii în relaţiile lor cu statele partenere PEV şi prevederi privind controlul financiar.

Cu privire la programele Comunităţii, Comisia propune să se urmeze mutatis mutandis (schimbând ceea ce este de schimbat, de la caz la caz), practica deja stabilită în relaţiile cu ţările candidate şi pre-candidate (acea aşa-zisă "abordare cadru" folosită din anul 2002). Această metodologie cuprinde doi paşi principali.

Baza legală a programelor legate de chestiunea în cauză necesită un accord şi condiţii pentru ca participarea statelor de categoria a treia să fie hotărâtă prin înţelegeri între Comunitate şi statele respective. În present, Parteneriatul şi Acordurile de Cooperare sau Acordurile Asociaţiilor sunt în vigoare în cazul tuturor partenerilor PEV, cu trei excepţii[10].

Începând cu sfârşitul anilor 1980 şi începutul anilor 1990, Sam Huntington a scris despre un Al Treilea Val al democratizării la sfârşitul secolului XX cu paradigma Tranziţiei democratice avansată de Guillermo O'Donnel şi Phillipe Schmitter. Aceste viziuni au fost preluate cu promptitudine de către agenţiile de ajutor vestice şi susţinute cu înflăcărare cu privire la colapsul Uniunii Sovietice. Dar, mai recent, contribuţiile s-au întors într-o direcţie negativă, o dată cu scrierile lui Larry Diamond despre Sfârşitul celui de-al Treilea Val, şi ale lui Thomas Caruthers despre Sfârşitul Paradigmei Tranziţiei. Despre ce este vorba? Pentru a fi corecţi faţă de Huntington, teza lui în întregime era că avansarea democraţiei în lume de la un prim val în secolul XIX, spre un al doilea val după Al Doilea Război Mondial, şi un al treilea val, de la mijlocul anilor 1970 – era o succesiune de lungi cicluri de înaintări şi parţiale întoarceri.

Caruthers, scriind în 2002, a identificat paradigma tranziţiei ca fiind bazată pe un număr de cinci presupuneri comune, care s-au dovedit a fi toate greşite: prima, că orice ţară care se îndepărează de dictatură se îndreaptă către democraţie; a doua că democratizarea era o succesiune de stadii; a treia că alegerile sunt egale cu democraţia; a patra, condiţiile iniţiale, cum ar fi

[10] Parteneriatul şi Sediul Cooperării, de exemplu, Comunicarea de la Comisie la Consiliu şi Parlamentul European din 3 decembrie 2003 asupra "pregătirii pentru participarea ţărilor balcanice de vest la programele şi agenţiile Comunităţii"- COM (2003) 745.

dezvoltarea economică, istoria şi tradiţiile socio-culturale nu vor fi factori majori; şi a cincea, că democratizarea se va construi pe state funcţionale. El a furnizat o lucrare devastatoare şi în care crease false aşteptări şi politici deformate ale ajutorului extern pentru democratizare.

Ceea ce a confirmat eşecul paradigmei tranziţiei a fost proliferarea terminologiei, pe măsură ce analiştii politici au încercat să surprindă esenţa regimurilor care nu erau nici întru totul democraţii, nici în tranziţie şi erau numite variat a fi "calificate" sau "semi", sau "slab" sau "neliberale", "pseudo", sau "democraţii delegative". Aceşti scriitori au fost atunci dezarmaţi în mod deosebit de întrebarea "Ce ar trebui să facă acum un om politic?"[11].

Din punct de vedere analitic, acestor scrieri din SUA le lipseşte o variabilă explicativă importantă, cu implicaţii de politică strategică, atât ca o problemă de teorie cât ca şi dovadă practică.

Teoria este "modelul gravitaţiei" iar dovada practică este Europa. Nu se are intenţia de a se sugera modelul European restului lumii, ceea ce ar fi greu de realizat. Se doreşte, însă, să se sugereze că modelul European al democratizării cuprinde o trăsătură esenţială de democratizare pe căi rapide. Prezenţa sau absenţa sa pe diferite continente ale lumii explică în mare parte succesul sau eşecul în asigurarea unei democratizări rapide, profunde şi durabile. În absenţa factorului modelului gravitaţiei, procesele de democratizare nu sunt pierdute sau lipsite de speranţă. Ele durează însă mai mult.

Modelul gravitaţiei este o idee simplă şi fundamentală şi se inspiră dintr-o teorie economică, deja bine stabilită. În teoria comerţului modelul acesta explică diferitele grade de integrare comercială ca o funcţie a mărimii GDP-ului şi proximitate a partenerilor comerciali. Aceste grade ale comerţului pot fi reale sau potenţiale. Realul sau potenţialul sunt foarte aproape unul de celălalt atunci "*când pieţele sunt deschise în întregime şi integrate cu adevărat într-o singură piaţă*". Dar dacă pieţele sunt relativ închise se poate arăta cât de mult potenţial comercial este anticipat. Există câteva centre majore ale comerţului gravitaţional în lume, cum ar fi EU şi SUA.

Modelul gravitaţional de democraţie poate fi descris după cum urmează. Există anumite centre de gravitaţie democratică, adică nişte democraţii dezvoltate care constituie puncte de referinţă în lume. Din nou exemplele sunt EU şi SUA. Tendinţa altor state de a converge la modelul

[11] Pentru Huntington reţeta era să sublinieze nevoia de dezvoltare economică şi de conducere politică. Pentru Caruthers era cazul deferenţierii modalităţilor de implementare a ajutorului standard. Pentru Diamond imperativul era consolidarea teritoriului democratic.

democratic al centrului depinde de calitatea reputației și de atractivitatea acelei democrații, de apropierea sa de geografică și cultural-istorică și de deschiderea sa către periferie. Deschiderea se poate defini mai întâi în termeni de libertate de mișcare a persoanelor ca fiind determinată de viză sau reguli de emigrare și, în al doilea rînd, mai profund, de șansele de integrare politică ale periferiei în centru. Atunci, când integrarea politică este în principiu posibilă, procesul poate deveni unul de condiționare. Când stimulentul este unul de integrare politică deplină, condiționarea de tranziție poate deveni foarte puternică și incomodă, totuși legitimă din punct de vedere democratic și acceptabilă.

Granițele între interior și exterior sunt desființate, iar concluzia procesului cu recunoașterea acordului deplin cu standardele înalte ale democrației liberale și unirea totală cu instituțiile guvernării democratice va fi rectificată, de exemplu, prin referendum popular. Dincolo de astfel de mecanisme de vot se află starea fundamentală de identitate comună, bazându-se pe câmpuri de atracție gravitațională de natură emoțională, istorică și culturală, unde "a face parte din Europa sau a se reuni cu Europa " înseamnă ceva fundamental. Modelele gravitaționale economic și democratic pot fi puse în funcțiune unul alături de celălalt și într-o situație ideală vor genera beneficii care provin din cooperarea și interacțiunea acestora. Câștigurile din comerț și investițiile interne pot ușura politica tranziției democratice. Credibilitatea tranziției democratice în curs de desfășurare ar trebui să sporească calitatea și siguranța percepută în mediul de investiții. Acesta devine atunci, un dublu model gravitațional, interactiv, politic și economic. Conceptul tranziției este validat aici pentru că este o călătorie spre o destinație cunoscută și întărită în plus de națiunea de ancorare[12].

Europenizarea ca model gravitațional al democratizării

Un plus de 16 state cu o populație totală de 400 milioane de persoane sunt îmbrățișate de PEV care caută să extindă logica europenizării fără perspectiva accesului la EU. Totuși, dacă PEV va reuși să democratizeze și periferia exterioară a Europei este în sine o întrebare importantă la care nu s-a găsit răspuns.

[12] Un astfel de lucru s-a întîmplat în mod concret în Europa contemporană și privește un număr însemnat de state și mase de populație. Operații care țin de cîmpul de gravitație european au implicat pînă acum un grup de 20 de state. Modelul gravitațional al teoriei comerțului este capabil de specificare formală și estimare econometrică, așa cum s-a făcut de exemplu, pentru țările europene de tranziție în Daniel Gras și Alfred Steinherr – "Tranziția economică în Europa Centrală și de Est", 2004.

Prin comparație am putea lua în considerare Americile unde SUA joacă rolul centrului de gravitație regional și este relativ deschis la mișcarea populației Americii Latine. Totuși, numai în ceea ce privește Statele Unite și Canada s-au mișcat în mod semnificativ într-o direcție sub egida zonei de Comerț Liber din America de Nord (NAFTA). Poate că aceasta are ca rezultat ancorarea și consolidarea democrației Mexicului. Au mai existat și alte inițiative americane, dintre care pot fi reținute Organizația Statelor Americane (OSA), Sumiturile Americilor și Zone de Comerț Liber a Americilor. OSA, în mod special a lucrat îndelung la agenda democrației, aprobând Carta Democrației Americane în septembrie 2001. Statele Unite și partenerii săi din America Latină nu au admirat niciodată stilul European de integrare. Eforturile de democratizare ale OSA par să fie de fapt similare lucrărilor realizate de Consiliul Europei, cu dileme asemănătoare în ceea ce privește cooperarea cu statele membre care nu respectă normele democratice stabilite. Totuși, nici Statele Unite, nici Canada nu au acceptat dreptul de jurisdicție asupra teritoriilor lor a Curții Inter-Americane a Drepturilor Omului, cu baza la San Jose.

Politica Statelor Unite are o istorie veche a intervențiilor militare în Americi (de 20 de ori între anii 1898 și 1921). De la sfârșitul Primului Război Mondial, Statele Unite au intervenit numai de câteva ori, dar de obicei numai cu încuviințare multilaterală. CIA a fost implicată activ în operațiuni sub acoperire în multe țări din America Latină în anul 1960, în America Centrală în 1980. Ca rezultat, ideea de intervenție externă este enorm de sensibilă. După cum a observat Robert Pastor, "*cele două norme contradictorii ale democrației și non-intervenției au adus în impas OSA timp de mai multe decenii*"[13]. Statele Unite ale Americii reprezintă astfel un caz intermediar al modelului gravitațional în acțiune, cu rezultate confuze, amestecate. Comparații interesante pot fi făcute acum între modelele politice din America Latină și statele europene CIS, cu regimuri democratice de tipuri variate și refluxuri și înaintări ale reformei democratice. Aceasta se potrivește cu incertitudinea privind capacitatea PEV de a fi destul de puternică în mecanismele sale de stimulare și condiționare astfel încât să asigure tranziția spre democratizare deplină. Totuși, prin comparație cu aceste cazuri intermediare în zonele noi extinse ale Europei și Americii Latine, celelalte continente par să fie la o depărtare de ani lumină. Africa nu are nici un centru gravitațional economic, chiar dacă Africa de Sud a fost impresionantă din punct de vedere politic în ultimul deceniu și primele puteri coloniale cu greu pot fi mai mult decît referințe. Singura posibilă

[13] Robert PASTOR – "*O comunitate de democrații în Americi. Introducerea de substanță într-o formulare surprinzătoare*", 2003.

excepție, şi aceasta parțială, este în Africa de Nord, şi aici ENP care reînnoieşte Procesul Barcelona de cooperare, încearcă, într-adevăr, să facă acest lucru. Țări ca Marocul ar putea găsi încurajare, dacă nu ancorare pentru reforma progresivă de democrație din Europa.

Aceste 20 de state le includ pe toate cele care au aderat, sau au perspective de aderare la UE pornind de la condiții inițiale care nu erau întrutotul democratice (Grecia, Portugalia, Spania, Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Slovenia, Bulgaria, România, Turcia, Croația, Albania, Bosnia, Macedonia, Serbia şi Muntenegru, Kosovo). Alte 16 state includ statele europene CIS şi țările sud şi est mediteraneene (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova, Rusia, Ucraina, Maroc, Algeria, Libia, Egipt, Israel, Palestina, Liban, Siria şi Iordania).

Orientul Mijlociu Arabo-Islamic este cu siguranță cel mai dramatic exemplu dintr-o vastă regiune lipsită de referințe sau de un câmp gravitațional democratic în care să intre, şi dimpotrivă, impulsurile magnetice în zilele noastre sunt mai mult negative decît pozitive. Nu are nici un lider în mijlocul său. Statele Unite au reprezentat cel mai puternic factor extern şi a încercat să promoveze democratizarea regiunii la începutul războiului din Irak. Dar, deocamdată, scena este cea a unui cocktail înspăimântător de război civil amestecat cu război de gherilă împotriva puterii de ocupație, SUA având reputația unui lider global afectat de grave pagube. Europa îşi face loc către Orientul Mijlociu prin aderarea Turciei şi Politica de Vecinătate (ENP). Dar nicăieri nu există o apropiere de constrângerea din statele Golfului, Afganistan sau Asia Centrală.

În fine, în ceea ce priveşte Asia, lipseşte orice câmp dominant al gravitației democratice. China funcționează ca un opozant colosal la argumentul democratic; trebuie să fie promovată pentru a ajunge la o ieşire rapidă din sărăcie economică. Japonia a devenit o democrație vestică, virtuală, dar nu poate fi liderul regiunii, astfel încât acolo nu există nici un model sau un curent dominant.

Acest ocol rapid în restul lumii serveşte la reîntărirea pertinenței modelului gravitației în căutarea unor variabile explicative pentru democratizarea rapidă, profundă şi durabilă. Fără aceasta există probleme cu metodele standard de analiză trans-statală ca instrument pentru cercetarea empirică, unde până la 200 de state suverane sunt identificate, sunt obsevate, de la Albania la Zimbabwe. Ele conduc analiştii politici la concluziile citate mai sus, despre sfârşitul celui de-al Treilea Val sau despre tranziție.

Scopul este de a aduce în prim plan dinamica şi mecanismele democratizării, mai ales având în vedere faptul că mulți scriitori americani par a fi "orbi" în ceea ce priveşte Europa. Cu variabila explicativă a modelului gravitațional prezent sau absent, tendințele devin mult mai clare. Acolo unde variabila gravitațională este prezentă în mod pregnant, tendința către democratizare deplină este vie, iar tranziția este într-adevăr o trecere. Unde variabila gravitațională lipseşte, povestea este una lungă şi incertă.

"Europenizare şi democrație?"

Termenul "europenizare" a câştigat popularitate în literatura ştiințelor politice în ultimul deceniu, pe măsură ce cercetătorii au încercat să înțeleagă transformarea politico-economică socială implicată în integrarea europeană şi în special în cazul statelor care aderă la Uniunea Europeană după ce au ieşit din regimuri nedemocratice (fasciste sau comuniste), şi în unele cazuri după conflicte violente (războaie deschise sau conflicte etno-secesioniste). Europenizarea poate fi văzută ca funcționând prin trei tipuri de mecanisme, care interacționează sinergetic:

- "*obligații legale în domenii politice şi economice decurgînd din cerințele pentru aderarea la UE şi din calitatea de membru al Consiliului Europei şi aderarea la Convenția Drepturilor Omului şi Libertății Fundamentale*";
- schimbări obiective în structurile economice şi în interesele indivizilor ca rezultat al integrării europene;
- schimbări subiective în cerințele, aşteptările, şi identitatea indivizilor, hrănind dorința politică de a adopta normele europene în ceea ce priveşte afacerile politice şi societatea civilă.

Mecanismele democratizării pot fi altfel descrise ca îmbinând instituționalismul rațional prin politici de condiționarea şi învățarea socială. Schimbări în politica de condiționare pot să apară în fazele inițiale. Schimbările mai adânc înrădăcinate, care apar prin transformarea reală a identității şi intereselor pot fi aşezate pe termen lung. În vreme ce în fazele inițiale ale europenizării, o relatare instituțională rațională ar putea surprinde mai bine mecanismul schimbării. Pe termen lung, procesele de origine internă pot deveni motoarele principale ale transformării domestice. Această înpărțire pe faze a procesului presupune că liderii politici vor într-adevăr şi sunt în stare să conducă. Totuşi, s-ar putea să nu fie aşa, caz în care poate prevala rezultatul revers. Oamenii pot să tindă către socializarea cu Europa modernă, de exemplu în parte ca rezultat al experiențelor diasporei, conducerea poate să intre în negocieri cu instituțiile europene mai târziu.

În contextul UE, europenizarea este un proces interactiv în care statele membre afectate de procesul integrării europene sunt în acelaşi timp jucătorii care inițiază şi modelează procesul. Astfel, există un proces bilateral între structură şi agenție. În periferia europeană, totuşi, dinamicile europenizării sunt diferite. Statele afectate de proces nu au mijloacele instituționale de a co-determina deciziile UE care le afectează. În acest

context, europenizarea capătă aspectul unui instrument UE de politică străină.

Europenizarea are, de asemenea, o aplicaţie specifică în urmărirea stabilizării şi rezoluţiei conflictelor în periferia europeană. Interdependenţa între democratizarea şi stabilizarea conflictelor este un aspect important în sine. Într-un studiu recent despre câteva conflicte nerezolvate din Europa de Sud-Est s-a definit europenizarea în câmpul stabilizării conflictului recesionist şi rezoluţia ca "*un proces care este activat şi încurajat de către instituţiile europene, în primul rând Uniunea Europeană, legând rezultatul conflictului de un anumit grad al integrării părţilor implicate profund în structurile europene. Acestă legătură este făcută operaţională cu ajutorul unor măsuri specifice de condiţionare şi specializare care sunt construite în procesul europenizării*".

Dacă europenizarea este definită în principal ca UE-izare, alte organizaţii şi jucători trebuie luaţi în considerare. Pentru democraţie şi drepturile omului, Consiliul Europei este important ca organizaţie legislativă şi codificator al legii. Calitatea de membru al Consiliului Europei presupune aderarea la Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi Libertăţilor Fundamentale, susţinută de Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg pe care cercetătorii nu trebuie să o confunde cu Curtea de Justiţie a Uniunii Europene de la Luxembourg, chiar dacă politicienii îşi dau toată silinţa să confunde aceste instituţii. În noua sa constituţie, Uniunea Europeană va adera ea însăşi la Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale, stabilind astfel identitatea formală dintre codurile privind drepturile omului ale celor două organizaţii. Această suprapunere instituţională între Uniunea Europeană şi Consiliul Europei devine, de asemenea, o construcţie valoroasă în contextual democratizării şi al reformei drepturilor omului al periferiei europene, în special acele state ale fostei Uniuni Sovietice care în prezent nu au perspectiva aderării la UE. Aceste state non-UE cel puţin sunt în prezent co-deţinătoare ale Consiliului Europei şi ale Curţii Drepturilor Omului de la Strasbourg, ceea ce conferă un anumit grad de legitimitate procedurilor şi hotărîrilor sale.

OSCE şi UN completează de asemenea Consiliul Europei cu rolurile lor de stabilire a legilor şi mandatelor de securitate. Pe lângă acestea, SUA şi Rusia au interese geo-strategice importante în părţi ale periferiei europene. SUA şi UE pot colabora destul de confortabil cu acea carte normativă legislativă şi cu roluri complementare în Balcani şi Caucaz, pentru că aici europenizarea şi vesticizarea sunt percepute ca fiind unul şi acelaşi lucru. Pe de altă parte, Rusia, fiind stat membru al Consiliului Europei, încă urmează o abordare deschisă a politicii reale faţă de vecinii săi şi nu pare a avea nici un interes în a promova valorile democratice şi cele care ţin de drepturile omului, care, de fapt, impiedică rezoluţia conflictului.

Europenizarea mai poate fi înţeleasă ca îmbrăţişare a unui model larg de guvernare democratică pe mai multe niveluri, ceea ce este o parte a soluţiei Europei post-moderne la războaiele mondiale ale începutului de secol XX. Particularitatea guvernării pe mai multe niveluri, cu nivelul UE ca al treilea nivel care se adaugă la statul federal şi la entităţile federale, inventat mai întâi pentru a ancora Germania într-o structură postbelică durabilă.

Acest federalism pe trei niveluri este, de asemenea, relevant pentru o mare parte din mozaicul complexului etnic al Europei, cu etno-federaţiei sau structuri federative în Belgia[14], Finlanda, Spania şi Marea Britanie, ca opuse federaţiilor omogene din punct de vedere etnic, precum Austria şi Germania.

Cazul Belgiei este demn de reţinut pentru combinaţia sa hibridă de federalism teritorial cu federalism personalizat, care este interesantă pentru anumite părţi din Balcani. Experienţa europeană arată, la modul mai general, că presiunile etno-recesioniste în diverse cazuri au fost descurajate atunci cînd au fost plasate în structura UE pe trei niveluri, o dată ce entităţile sub-statale găsesc un loc pe lângă structurile europene mai degrabă decât subordonate statelor suverane.

Valorile(gradele) democraţiei în periferiile europene[15]:

Tabelul 1:

1-2	Democraţie consolidată
3	Democraţie semi-consolidată
4	Guvern de tranziţie sau tipul hibrid
5	Regim autoritorist semi-consolidat
6-7	Regim autoritorist consolidate

Imaginea care reiese reprezintă Europa grupată în cinci categorii.

Tabel 2

Country	1997	1999	2001	2003
New EU member states	2.09	1.94	1.90	1.83
Czech. Rep	1.50	1.75	1.81	2.00
Estonia	2.10	2.06	2.00	1.94

[14] Cazul Belgiei este demn de reţinut pentru combinaţia sa hibridă de federalism teritorial cu federalism personalizat, care este interesantă pentru anumite părţi din Balcani.

[15] Tabelul 1 grupează datele despre realizarea democraţiei din1997 pînă în 2003 pe categorii de relaţii cu instituţiile europene.

Hungary	1.50	1.75	1.94	1.81
Latvia	2.15	2.06	1.94	1.94
Lithuania	2.15	2.00	1.94	1.88
Poland	1.50	1.44	1.44	1.63
Slovakia	3.80	2.50	2.25	1.81
Slovenia	2.00	1.94	1.94	1.75
EU candidate states	4.14	3.80	3.53	3.33
Bulgaria*	3.90	3.31	3.06	3.13
România*	3.95	3.19	3.31	3.25
Turkey	4.50	4.50	4.50	3.50
Croaţia	4.20	4.19	3.25	3.44
Balkan SAA states	4.77	4.61	4.36	3.92
Albania	4.55	4.38	4.13	3.94
Bosnia	5.13	5.13	4.94	4.31
Macedonia	3.90	3.44	3.75	3.94
Yugoslavia	(5.50)	5.50	4.63	3.50
Kosovo	5.50			
CIS-Council of Europe States	4.38	4.70	4.84	5.04
Armenia	4.70	4.50	4.56	4.69
Azerbaijan	5.60	5.50	5.56	5.31
(Belarus)	5.90	6.44	6.56	6.63
Georgia	4.70	4.00	4.19	4.69
Moldova	3.90	3.88	3.94	4.38
Russia	3.80	4.25	4.63	4.88
Ukraine	4.00	4.31	4.44	4.50
Central Asian states	5.88	5.87	5.91	6.15
Kazakhstan	5.30	5.38	5.56	6.13
Kyrghyzstan	4.65	4.88	5.13	5.63
Tajikistan	6.20	5.69	5.44	5.50
Turkmenistan	6.94	6.94	6.94	6.94
Uzbekistan	6.35	6.44	6.50	6.56
Average	3.97	3.96	3.92	3.93

Sursa: Freedom House Website

* Already members

Prima categorie constă din statele membre nou-aderante la UE, care au trecut printr-o perioadă de condiţionare politică şi printr-un proces de monitorizare. Toate se potrivesc acum confortabil în categoriile democraţiei consolidate. Principiile au fost stabilite la Consiliul European din iunie 1993, şi au devenit cunoscute ca "criteriile de la Copenhaga", în mod deosebit după cum urmează:

Calitatea de membru necesită ca statul candidat să fi atins stabilitatea instituţiilor care garantează democraţia, legile drepturilor omului şi respect şi protecţie pentru minorităţi. Mulţi dintre candidaţi au atins grade democratice credibile foarte devreme în tranziţia de după regimurile comuniste. Acestea au fost iniţial schimbări "peste noapte" ale regimului în 1989-1990, care apoi au cunoscut o aprofundare gradată a exerciţiului democratic dincolo de instituţiile parlamentare, mergând până în justiţie şi societatea civilă. Codaşul clasei a fost Slovacia, unde primul ministru Meciar a abuzat grav de exerciţiul puterii sale, de exemplu prin manipularea Constituţiei. Până în 1997, cu un scor al democraţiei de 3,80, Slovacia a fost pe punctul de a-şi rata şansele de aderare alături de restul Europei Centrale. Condiţionarea UE a fost în acest punct credibilă. Oamenii au primit mesajul, şi în conformitate cu aşteptările au ales alt guvern care putea să treacă în normalitatea europeană în timpul existenţei unui singur Parlament, şi Slovacia a putut lua parte la aderarea din mai 2004.

Concluzia generală a aderării UE de tip "big bang" a 10 noi state membre a devenit limpede. Intensitatea concurenţei în procesul de aderare, implicînd raporturile anuale de monitorizare făcute de comisie căutînd terenuri de diferenţiere între fruntaşi şi codaşi, a fost atât de puternică încât toţi au ajuns la linia de sosire adunaţi laolaltă, pînă în punctul de a nu se mai poate face nici o diferenţiere între candidaţi în hotărârea politică finală.

Aceasta a luat chiar şi UE prin surprindere. Iniţial s-a folosit imaginea "regată" (concurs de canotaj), cu 12 competitori înaintând în negocierile de aderare împreună, cu aşteptarea şi chiar speranţa (nedeclarată diplomatic) că procesul de sortare va obliga UE să accepte o extindere mai restrânsă. La sfârşit a fost un fel de "Tur al Franţei", cu un grup dens de 10 sosiţi deodată.

CAMPANIA NATO DE BOMBARDARE A IUGOSLAVIEI

Simona UNGUREANU

The plan to use NATO forces in Yugoslavia started in mid 1998, in June, when Bill Clinton, the President of the United States decided to defence Kosovo and even use American troops if necessary. Great Britain joined the USA in blaming the Belgrad government and shortly after, the NATO states adopted similar positions. As the ambassador of the US, Richard Holbrooke failed to convince president Slobodan Miloşevici to stop attacking the albanese people, Javier Solana, NATO's General Secretary issued the initiation of the aerial operations in The Federal Republic of Yugoslavia on the 23rd of March 1999. On the 24th of March 1999, NATO launched the „Allied Force Operation". This lasted for 78 days, during which there were 39 aerial operations. 10.484 of those operations were offence missions.

În luna martie a anului 1998 a fost adoptată Rezoluţia Consiliului de Securitate care impunea Iugoslaviei un embargo asupra armelor drept o consecinţă directă faţă de evenimentele din Kosovo, tot în acelaşi an hotărându-se şi implicarea forţelor NATO în restabilirea păcii, iar "*în urma unui acord de încetare a focului părţile au admis ca 2.000 de observatori OSCE să fie trimişi în zonă pentru a supraveghea aplicarea acestuia.*"[1] În ciuda eforturilor internaţionale, situaţia s-a deteriorat, ducând la un "*conflict deschis între forţele militare sârbe şi cele ale rezistenţei albanezilor kosovari, conflict care a culminat pe parcursul anului 1998 având drept consecinţe moartea a peste 1.500 de albanezi kosovari şi alungarea a 400.000 de persoane din propriile case.*"[2]

Preşedintele Slobodan Miloşevici nu a luat în seamă eforturile diplomatice de rezolvare pe cale paşnică a crizei, iar rolul destabilizator al forţelor militante aparţinând albanezilor kosovari devenea îngrijorător. Astfel, comunitatea internaţională a devenit profund îngrijorată în ceea ce privea escaladarea conflictului, a consecinţelor sale umanitare, cât şi a riscului de a se răspândi şi în alte ţări din zonă. "*Pe fondul accentuării crizei din provincie, la data de 28 mai 1998, Consiliul Nord-Atlantic, reunit la nivelul miniştrilor de externe, a stabilit două obiective majore în privinţa crizei din Kosovo, şi anume să ajute la obţinerea unei rezolvări pe cale paşnică a crizei prin contribuţia adusă la reacţia comunităţii internaţionale, şi să promoveze stabilitatea şi securitatea în ţările vecine, cu precădere în Albania şi fosta Republică Iugoslavă Macedonia.*"[3]

Planul de a folosi forţele NATO drept instrument de pacificare a beligeranţilor a apărut drept viabil la jumătatea anului 1998, în iunie, preşedintele Statelor Unite ale Americii, Bill Clinton, angajându-se să apere Kosovo şi să implice chiar forţele armate americane dacă ar fi cazul. La scurt timp, Marea Britanie s-a raliat poziţiei SUA în a condamna guvernul de la Belgrand, ambele iniţiind o propunere pentru o Rezoluţie a Consiliului de Securitate. Uniunea Europeană s-a declarat nemulţumită de evoluţia conflictului, Robin Cook, ministrul de externe al Marii Britanii, care deţinea la acea dată conducerea Comunităţii, afirmând că nu va permite naşterea unei Africi de Sud la porţile Uniunii Europene, în scurt timp, statele membre NATO adoptând poziţii similare.

Problema în faţa căreia se afla NATO în această situaţie era aceea că "*pentru a interveni armat în Kosovo era nevoită să eludeze cadrul legislativ, Tratatul de la Washington prevăzând acţiunea armată doar în limitele Cartei Naţiunilor Unite şi doar în scopuri defensive*."[4] Articolul 5 al Tratatului prevedea acţiunea în cazul în care teritoriul uneia dintre ţările membre este ameninţat sau atacat, în limitele Articolului 51 al Cartei, iar Articolul 6 descria exact tipurile de ameninţare sau atac la care Alianţa putea răspunde în virtutea Articolului 5. "*Niciuna dintre condiţiile prevăzute în Tratat nu a fost îndeplinită şi în plus nu exista nicio Rezoluţie a Consiliului de Securitate care să menţioneze în mod implicit sau explicit posibilitatea utilizării forţei pentru a rezolva acest conflict.*"[5] De altfel, ar fi fost aproape imposibil să se obţină o Rezoluţie în care NATO să fie mandatată să intervină armat în Iugoslavia având în vedere condiţiile politice. În acest sens este uşor de amintit faptul că, în situaţia dată, "*China s-a abţinut în momentul adoptării Rezoluţiei 1160 a Consiliului de Securitate, Rezoluţie în care era menţionată doar impunerea unui embargo asupra armamentului Belgradului.*"[6] La fel, având în vedere poziţia Rusiei faţă de conflict, este imposibil de crezut că Rusia n-ar fi blocat o astfel de

---

[1] *http://www.nato.int/kosovo/history.htm.*

[2] George ROBERTSON, **Manualul NATO,** Office of Information and Press, Brussels, 2001, p. 128.

[3] *Ibidem*, p. 128.

[4] Gregory HOOBLER, *Management of Issues and Relationships During International Conflict*, Editura Information Age Publishing, Michigan, 2003, p. 297.

[5] *Ibidem*, p. 203.

[6] *Holbrooke a intrat la Miloşevici cu o misiune imposibilă*, în "Ziua", marţi, 23 martie 1999, la *http://www.ziua.net/display.php?id=22652&data=1999-03-23&ziua=ae913164216ff99d521712f57a71fd05*.

inițiativă în Consiliul de Securitate.

La toate acestea se mai adaugă și Conceptul Strategic al Alianței adoptat la Roma în 1991, fondat pe o idee pacifistă și oglindind relaxarea dată de sfarșitului Războiului Rece. Conceptul era pentru un rol crescut pentru cooperare și dialog, și prevedea, ca sarcini primordiale ale Alianței, asigurarea […] bazelor indispensabile unui climat stabil de securitate în Europa […] în care nici o țară nu ar fi în măsură să recurgă la intimidare sau coerciție împotriva unui stat european, oricare ar fi el.

La 12 iunie 1998, Consiliul Atlanticului de Nord, întrunit la nivelul miniștrilor apărării, a cerut evaluarea unei posibile viitoare măsuri pe care NATO ar putea-o lua cu privire la desfășurarea crizei din provincia Kosovo, aceasta conducând la luarea în considerare a unui mare număr de posibile operațiuni militare. "*Ca urmare a unei deteriorări a situației, la data de 13 octombrie 1998, Consiliul NATO a autorizat ordinul de activare pentru atacurile aeriene*,"[7] această măsură având menirea de a susține eforturile diplomatice în a obliga regimul Miloșevici să-și retragă forțele din Kosovo, punând astfel capăt violențelor și facilitând întoarcerea refugiaților la casele lor.

Atacurile aeriene au fost evitate în ultimul moment, președintele Slobodan Miloșevici căzând de acord să coopereze ca urmare a inițiativelor diplomatice, incluzând și vizita la Belgrad a secretarului general NATO, Javier Solana, a agenților diplomatici Richard Holbrooke și Christopher Hill, a președintelui Comitetului Militar NATO, generalul Klaus Naumann, și a generalului Wesley Clark.

Rezoluția 1199 a Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite "*exprima îngrijorarea privind folosirea excesivă a forței de către armata iugoslavă și trupele de securitate sârbe și făcea apel la încetarea focului de către ambele părți implicate în conflict.*"[8] Această Rezoluție a fost adoptată la data de 23 septembrie 1998, iar în spiritul rezoluțiilor Consiliului de Securitate a fost încheiat un acord separat cu guvernul iugoslav, în care au fost stabilite limitele referitoare la efectivul forțelor iugoslave, cât și scopul operațiunilor executate de acestea, acest acord fiind semnat cu generalii Klaus Naumann și Wesley Clark. "*Prin Rezoluția 1203, Consiliul de Securitate a aprobat două misiuni, o Misiune de Verificare în Kosovo (KVM) care să asigure respectarea condițiilor în teren – organizată de OSCE, și o misiune de supraveghere aeriană desfășurată de NATO*."[9] Câteva națiuni care nu

[7] *http://www.nato.int/kosovo/history.htm.*

[8] *Romania la ora NATO - scurtă istorie a Alianței*, în "Adevărul", la *http://www.adevarulonline.ro/2002-11-16/Viata%20Internationala/romania-la-ora-nato-scurta-istorie-a-aliantei-iii_26234.html.*

[9] George ROBERTSON, *Op. cit.*, p. 129.

făceau parte din NATO au fost de acord să contribuie la misiunea de supraveghere, iar Alianța a constituit o forță militară operativă specială care să ajute la evacuarea de urgență a membrilor Misiunii de Verificare în Kosovo (KVM), în cazul în care reînceperea conflictului i-ar expune riscului.

Cu toate măsurile luate, "*începutul anului 1999 a fost marcat de acte de provocare de ambele părți și de folosirea excesivă și disproporționată a forței de către armata iugoslavă, fapt care a dus la deteriorarea situației*."[10] Grupul de Contact (Franța, Germania, Italia, Marea Britanie, Rusia și Statele Unite ale Americii) s-a întrunit, hotărând organizarea de urgență a negocierilor între părțile implicate în conflict, acestea urmând a avea loc sub mediere internațională. În sprijinul activității Grupului de Contact, NATO a aprobat la 30 ianuarie 1999 folosirea atacurilor aeriene în caz de necesitate și a transmis un avertisment părților implicate în conflict. Aceste inițiative au culminat inițial în negocieri la Rambouillet, langă Paris, din 6 până pe 23 februarie, urmate de o a doua rundă de discuții, în care delegația albanezilor kosovari a semnat acordul de pace propus, însă negocierile s-au sfârșit datorită delegației sârbe care nu a dorit semnarea acestuia, criticându-l dur.

Încălcând Acordul, imediat după aceste discuții, "*forțele de poliție și militare sârbe și-au intensificat operațiunile împotriva etnicilor albanezi, iar datorită obstrucționărilor forțelor sârbe, misiunea OSCE a fost retrasă din regiune,*"[11] și ca urmare a acestei ofensive sistematice, zeci de mii de persoane au început să-și părăsească casele. Încercarea ambasadorului Statelor Unite ale Americii, Richard Holbrooke, de a-l determina pe președintele Slobodan Miloșevici să pună capăt atacurilor împotriva albanezilor a eșuat, astfel încât "*la data de 23 martie 1999, Javier Solana, secretarul general al NATO, a emis ordinul de lansare a operațiunilor aeriene în Republica Federală Iugoslavia*."[12] O zi mai târziu, pe 24 martie 1999, după zece luni de discuții și încercări de semnare a unui tratat de pace, NATO declanșa "Operațiunea Forța Aliată." (Operation Allied Force)

În pofida dezmințirilor ulterioare, în interiorul NATO se trăia cu impresia fermă că Slobodan Miloșevici putea fi convins să revină la masa negocierilor după doar câteva reprize de atacuri aeriene. Madeleine Albright a exprimat această opinie atunci când a declarat, la 24 martie că "*nu consider aceasta drept o operațiune pe termen lung. Cred că este ceva ce se*

[10] *http://www.nato.int/kosovo/history.htm.*

[11] *Ibidem.*

[12] *Agresiunea asupra Iugoslaviei: 79 de zile de infamie occidentală*, la *http://www.altermedia.ro/iugoslavia/index2.htm.*

poate realiza după o perioadă relativ scurtă de timp".[13] NATO avea totuşi planuri pentru o campanie aeriană în mai multe faze în care ţintele urmau să fie luate la rând, până când ar fi fost lovite inclusiv ţintele strategice din Belgrad, însă generalul american de aviaţie, Michael Short, care era principalul comandant al operaţiunilor, se opunea acestei filozofii în crescendo.[14]

Obiectivele NATO privind conflictul din Kosovo au fost stabilite în Declaraţia Întrunirii Extraordinare a Consiliului Nord-Atlantic, desfăşurată la sediul NATO pe data de 12 aprilie 1999, acestea fiind reafirmate de către şefii de stat şi de guvern la Washington la 23 aprilie acelaşi an. "*Aceste obiective erau încetarea controlabilă a tuturor acţiunilor militare şi încetarea imediată a violenţelor şi actelor de represiune, retragerea din Kosovo a forţelor de poliţie, militare şi paramilitare, staţionarea în Kosovo a unei prezenţe militare internaţionale, retragerea necondiţionată şi în siguranţă a tuturor refugiaţior şi persoanelor deportate, cât şi accesul nestingherit al organizaţiilor de ajutor umanitar în scopul asistării acestora, stabilirea unui angajament-cadru politic pentru Kosovo pe baza Acordurilor de la Rambouillet, în conformitate cu legile internaţionale şi Carta Naţiunilor Unite.*"[15] Scopul măsurilor întreprinse de NATO în Iugoslavia, conform aprecierilor preşedintelui Bill Clinton, au fost de a demonstra voinţa NATO, de a impune pacea în provincia Kosovo, dar şi de a slăbi forţele sârbe. Generalul Wesley Clark, comandantul suprem al forţelor aliate, a declarat la Mons că "*NATO va ataca, deteriora, degrada şi devasta, şi la nevoie distruge capacităţile preşedintelui Slobodan Miloşevici de a provoca suferinţe propriului său popor*."[16]

Pe parcursul desfăşurării conflictului, realizarea acestor obiective, alături de măsurile de asigurare a implementării lor totale, au fost considerate de către Alianţă drept condiţii necesare pentru încetarea violenţelor şi a suferinţelor umanitare din provincia Kosovo. Astfel, NATO a intervenit în Kosovo pentru a opri catrastrofa umanitară şi pentru a reinstaura stabilitatea şi pacea într-o regiune care se întinde între statele sale membre. "*Această Operaţiune a durat 78 de zile, pe parcursul acestei perioade fiind purtate circa 38.000 de misiuni aeriene, dintre care 10.484 au fost misiuni de atac, care nu s-au cauzat cu pagube de partea Aliaţilor*."[17] NATO a atacat Republica Serbia cu avioane de bombardament şi cu rachete de croazieră, acest război, care a fost mai degrabă o campanie de bombardament, marcând o primă oară, în ultimii 50 de ani, în care puterile europene, ca parte componentă a NATO, au atacat un alt stat european.

Bombardamentul şi atacurile cu rachete au avut loc, în primă instanţă, pe parcursul nopţii, pentru ca după aceea să fie susţinute zi şi noapte, pe durata a 11 săptămâni, perioadă în care au cauzat societaţii iugoslave daune fără de precedent în istoria modernă a lumii. Conform oficialităţilor de la Belgrad, "*forţele NATO au atacat în mod deliberat sursele de alimentare cu apă şi energie, spitalele şi închisorile, fiind conştiente de faptul că fără apă şi electricitate, populaţia Iugoslaviei ar întâmpina dificultăţi imense în lupta pentru supravieţuire, iar alţii, asemenea oamenilor din spitale, ar muri*."[18] Tot conform acestora, "*NATO a atacat în mod sistematic ţinte civile de pe teritoriul R.F. Iugoslavia, mai mult de 200 de oraşe şi sate fiind bombardate, afectând asftel în mod direct drepturile fundamentale ale omului şi vieţile întregului poporului iugoslav.*"[19]

Slobodan Miloşevici spera că lipsa de unitate şi de hotărâre a NATO vor lucra în favoarea sa, iar "*scurgerile de informaţii din interiorul NATO îi permiteau să obţină date vitale despre misiunile şi ţintele Alianţei*."[20] Încă din octombrie 1998, "*un ofiţer francez de la cartierul general al NATO oferise regimului Miloşevici elemente cheie ale planului privind operaţiunile aeriene.*"[21] Se poate presupune şi că Slobodan Miloşevici se baza pe presiunea rusă în scopul obţinerii unei încheieri rapide a campaniei aeriene a NATO.

Pe parcursul acestei Operaţiuni au fost folosite cele mai sofisticate aparate de zbor, care au fost utilizate pentru a lansa bombe de la altitudini ridicate, şi rachete de croazieră lansate de la o distanţă de mai multe mii de kilometri. "*Au fost folosite aproape 1.200 de avioane, incluzând 850 de avioane de luptă, iar aproape 10.000 de rachete de croazieră şi circa 2.900 de bombe au fost lansate către această regiune. În 2.300 de atacuri asupra a 995 de ţinte, au fost folosite aproximativ 21.700 de tone din cel mai puternic explozibil, incluzând 152 de containere care conţineau 35.450 de*

---

[13] Tom GALLAGHER, **Balcanii în noul mileniu. În umbra războiului şi a păcii**, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 90.
[14] *Ibidem*, p. 90.
[15] *http://www.nato.int/kosovo/history.htm.*
[16] Centrul de Analiză şi Documentare al Fundaţiei Naţionale pentru Românii de Pretutindeni, **Război în Balcani,** Editura Aldo Press, Bucureşti, 1999, p. 181.
[17] *http://www.nato.int/kosovo/history.htm.*
[18] Federal Republic of Yugoslavia Federal Ministry for Foreign Affairs, *Provisional Assessment of Destruction and Damages Caused by the NATO Aggression on the Federal Republic of Yugoslavia*, 1 iulie 1999, la *http://www.altermedia.ro/iugoslavia/docs/report.htm*.
[19] *Ibidem.*
[20] Tom GALLAGHER, *Op. cit.*, p. 92.
[21] *Ibidem*, p. 92.

bombe de tip ciorchine, bombe care sunt interzise de convențiile internaționale. Cel mai ridicat număr de raiduri a fost înregistrat în Priştina (374), Prizen (232), Beograd (212), Urosevac (205), Djakovica (190), Kraljevo şi Uzice (145 în fiecare) şi Novi Sad cu 114 raiduri aeriene."[22] În tot această perioadă a intervenției NATO în Iugoslavia, 462 de membri aparținând armatei iugoslave, şi 114 membri ai Ministerului de Interne al Serbiei şi-au pierdut viețile apărându-şi patria. "*Ca urmare a distrugerii infrastructurii țării, peste 600.000 de muncitori au rămas fără locuri de muncă, 2,5 milioane de cetățeni rămânând fără nici un mijloc de a-şi asigura condițiile minime de trai.*"[23]

La 10 iunie, "*după o campanie aeriană ce a durat 78 de zile, secretarul general al NATO, Javier Solana, l-a înştiințat pe generalul Wesley Clark, Comandantul Suprem al Forțelor Aliate din Europa, să suspende temporar operațiunile aeriene NATO asupra Iugoslaviei*,"[24] această decizie fiind luată după consultări alături de Consiliul Atlanticului de Nord, şi după confirmarea primită de la generalul Wesley Clark conform căreia "*retragerea totală a forțelor iugoslave din Kosovo începuse şi se desfăşura conform Acordului Tehnico-Militar semnat cu o zi înainte, în seara de 9 iunie, de către NATO şi R.F. Iugoslavia*."[25]

Criza din ex-Iugoslavia a relevat existența unei "*serioase disfuncții în interiorul Alianței Atlantice, atât în ce priveşte raporturile dintre Statele Unite ale Americii şi aliații lor europeni, cât şi referitor la statutul de stand de probă al Parteneriatului pentru Pace.*"[26] Într-adevăr, Rusia, membră a Grupului de Contact care a elaborat planul de rezolvare a crizei pe baza principiului adoptare sau respingere, s-a dovedit incapabilă să-l convingă sau să-l constrângă pe Slobodan Miloşevici să accepte planurile propuse. "*O asemenea incapacitate a celor două mari puteri ale planetei de a se face auzite, sau de a vrea să se facă auzite, ar fi fost ceva de neconceput pe vremea Războiului Rece.*"[27]

În examinarea lecției Kosovo, este important a nu se pierde din vedere faptul că Serbia se face responsabilă de ororile săvârşite în această zonă, NATO reuşind, după 78 de zile de bombardament asupra Serbiei, să determine guvernul sârb să-şi retragă forțele militare şi paramilitare din provincie. Totuşi, comunitatea internațională nu poate pretinde cu credibilitate că a rezolvat cu succes criza din Kosovo. Un însemnat analist politic american remarca, sugestiv în acest sens: "*nu am reuşit în a convinge Serbia să accepte termenii Acordului de la Rambouillet şi nici nu am prevenit expulzarea albanezilor din Kosovo; de fapt, managementul nostru asupra crizei chiar a agravat situația, iar forțele NATO întâmpină dificultăți enorme în prevenirea represaliilor împotriva sârbilor rămaşi în provincie*."[28]

Liderii politici ai NATO au eşuat în cele mai de bază responsabilități ale lor, cum ar fi elaborarea unui set de obiective politice cu care părțile să cadă de acord, şi ajungerea la un consens în ceea ce privea acțiunea colectivă în folosirea forței pentru a-şi atinge obiectivele. "*Lecțiile campaniei aeriene din Kosovo indică multe deficiențe ale NATO ca organizație de management a crizelor, Alianța având doar mijloace militare pentru a se angaja în managementul unei crize, şi de aceea nu a fost capabilă să dezvolte şi să pună în aplicare o strategie care să cuprindă în acelaşi timp elemente politice, economice, juridice şi militare*."[29] "*În Kosovo, am reuşit să ajutăm aproape un milion de albanezi, care s-au refugiat sau au fost obligați să-şi abandoneze căminele, să se reîntoarcă acasă după campania aeriană a NATO. Totuşi, după ce ne-am asumat responsabilitatea în provincie, nu am reuşit să prevenim exodul sârbilor şi al altor minorități.*"[30]

La cinci ani şi jumătate de eforturi susținute, problema majoră este în continuare dacă sârbii şi alte minorități care au rămas în Kosovo au vreo perspectivă pe termen lung aici, în timp ce provincia se îndreaptă spre un fel de independență. "*Scopul politicii noastre în Kosovo a fost în mod cert mai mult decât să schimbăm o situație în care albanezii reprezentau o minoritate persecutată în Serbia cu o situație în care minoritatea sârbă şi alte minorități sunt persecutate în Kosovo*."[31] Această chestiune are o importanță crucială în Kosovo şi este legată de "*fondul întregului nostru efort de zece ani de a stopa curentul dezintegrării şi a-l sprijini pe cel al integrării în regiune*."[32] Sarcina oamenilor de stat în anii următori va fi aceea de a oferi

---

[22] Federal Republic of Yugoslavia Federal Ministry for Foreign Affairs, *Provisional Assessment of Destruction and Damages Caused by the NATO Aggression on the Federal Republic of Yugoslavia*, 1 iulie 1999, la http://www.altermedia.ro/iugoslavia/docs/report.htm.
[23] *Ibidem.*
[24] *http://www.nato.int/kosovo/history.htm.*
[25] *Ibidem.*
[26] Francois ROSE, **Al Treilea Război Mondial nu a avut loc. NATO şi pacea,** Editura Nemira, Bucureşti, 1998, p. 106.
[27] *Ibidem*, p. 106.

[28] Vrazo FAWN, *Revenge Talks Root In Kosovo*, în "Philadelphia Inquirer", 25 iunie 1999.
[29] Kori SCHAKE, **Evaluating NATO's Effiency In Crisis Management,** Editura Instituit Francais des Relations Internationales (ifri), Paris, 2000, p. 37.
[30] Carl BILDT, *Analiză. Între integrare şi dezintegrare*, în "Revista NATO", 2005.
[31] *Ibidem.*
[32] *Ibidem.*

soluții şi structuri pentru întreaga regiune, care să stabilească un echilibru stabil şi conform cu viziunea noastră pe termen lung privind regiunea între forțele integrării şi cele ale dezintegrării.

Campania din Kosovo a demonstrat clar aliaților europeni că "*trebuie să-şi modernizeze capabilitățile militare dacă doresc să rămână relevanți din punct de vedere militar pentru Statele Unite ale Americii*."[33] Într-adevăr, unii analişti au avertizat că "*dacă decalajele militare tehnologice şi doctrinare dintre Europa şi Statele Unite ale Americii continuă să crească, viitorul NATO ca alianță militară va fi unul întunecat*."[34]

Bibliografie

1. *** *Agresiunea asupra Iugoslaviei: 79 de zile de infamie occidentală*, la http://www.altermedia.ro/iugoslavia/index2.htm
2. BILDT, Carl, *Analiză. Între integrare şi dezintegrare*, în "Revista NATO", 2005.
3. Centrul de Analiză şi Documentare al Fundației Naționale pentru Românii de Pretutindeni, **Război în Balcani**, Editura Aldo Press, Bucureşti, 1999.
4. FAWN, Vrazo, *Revenge Talks Root In Kosovo*, în "Philadelphia Inquirer", 25 iunie 1999.
5. Federal Republic of Yugoslavia Federal Ministry for Foreign Affairs, *Provisional Assessment of Destruction and Damages Caused by the NATO Aggression on the Federal Republic of Yugoslavia*, 1 iulie 1999, la http://www.altermedia.ro/iugoslavia/docs/report.htm.
6. GALLAGHER, Tom, **Balcanii în noul mileniu. În umbra războiului şi a păcii,** Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.
7. *** *Holbrooke a intrat la Miloşevici cu o misiune imposibilă*, în "Ziua", marți, 23 martie 1999, la http://www.ziua.net/display.php?id=22652&data=1999-03-23&ziua=ae913164216ff99d521712f57a71fd05.
8. HOOBLER, Gregory, **Management of Issues and Relationships During International Conflict**, Editura Information Age Publishing, Michigan, 2003.
9. Robertson, George, **Manualul NATO**, Office Of Information And Press, Brussels, 2001.
10. *** *România la ora NATO - scurtă istorie a Alianței*, în "Adevărul", http://www.adevarulonline.ro/2002-11-16/Viata%20Internationala/romania-la-ora-nato-scurta-istorie-a-aliantei-iii_26234.html.
11. ROSE, Francois, **Al Treilea Război Mondial nu a avut loc. NATO şi pacea,** Editura Nemira, Bucureşti, 1998.
12. SCHAKE, Kori, **Evaluating NATO's Efficiency in Crisis Management,** Editura Instituit Francais des Relations Internationales (IFRI), Paris, 2000.
13. VAN HAM, Peter, *Calea de urmat în viitor*, în "Revista NATO", 2004.
14. *http://www.nato.int/kosovo/history.htm.*

[33] Peter Van HAM, *Calea de urmat în viitor*, în "Revista NATO", 2004.
[34] *Ibidem.*

ŞANSA ROMÂNIEI DE MODERNIZARE ÎN NOUL CONTEXT AL INTEGRĂRII ÎN NATO ŞI UE

Mirela ATANASIU

Romania has today the great opportunity to reveal itself from is own ashes. There is a tremendous moment for us because never in our entire history we had this position into such context. We mustn't be worried for our national security as we knew before, we must redirect to our citizens' wellbeing and prosperity not to their safety because this is already secured by NATO and EU.

The multidimensional security shapes into the fifth dimensions: economic, political, social, societal and environmental. We must take as a pattern for our development our more experimented West partners.

1. Cadru general

România a luptat dintotdeauna, aşa cum a putut sau i s-a impus pentru a-şi păstra valorile naţionale: independenţa, suveranitatea, integritatea şi unitatea teritoriului şi cetăţenilor săi, aşa cum se stipulează şi în normativele statului de drept[1].

După 18 ani de tranziţie post-comunistă, România a ajuns în final la vârsta maturităţii învăţând să treacă de la totalitarism la un regim democratic. A înţeles că integrarea în structurile cele mai puternice existente în prezent în lume o vor face mai puternică pe ea însăşi şi că, ajutându-le pe acestea să îşi îndeplinească scopurile şi le va îndeplini pe cele proprii. În acest sens, după ce a realizat demersurile şi a îndeplinit criteriile de aderare a ajuns membru deplin în Uniunea Europeană, după ce, la 29 martie 2004, a păşit în NATO ca stat aliat.

În prezent, România trebuie să facă faţă unor noi provocări: valorificarea calităţii de membru al UE şi NATO. La rândul lor, în prezent, UE şi NATO sunt entităţi aflate într-un dinamic proces de transformare şi refomă instituţională ca urmare a mediului internaţional de securitate.

În acest context, profilul şi conduita viitoare a României trebuie să valorifice oportunităţile existente în cadrul organizaţiilor europene şi euro-atlantice, în scopul promovării unor politici coerente, având ca obiectiv continuarea şi aprofundarea procesului de modernizare a societăţii româneşti, implicând atât consolidarea economică şi instituţională, cât şi cresterea standardelor de viaţa ale cetăţenilor săi.

2. România – Uniunea Europeană

Intrarea în Uniunea Europeană consacră, în mod oficial, revenirea României într-o tendinţă istorică de modernizare şi occidentalizare care a început la mijlocul secolului al XIX-lea, odată cu fondarea statului modern român în 1859, trend întrerupt de perioada hegemoniei sovietice asupra Europei centrale şi de est.

2.1. Coordonate ale modernizarii

Oportunităţile deschise de alăturarea la pulsul european au o gama largă de manifestare. Acestea necesită modernizarea infrastructurilor fizice, adaptarea sistemului educaţional la cerinţele europene (ex.: Tratatul de la Bologna), revigorarea cercetării ştiintifice şi inovării, în acelaşi timp cu punerea în practică a legităţilor economice bazate pe parteneriatul între mediul de afaceri, universităţile şi institutele de cercetare, restructurarea fundamentală a agriculturii şi impulsionarea dezvoltării rurale, precum şi consolidarea capacităţii instituţionale şi administrative pentru a fi capabile să gestioneze procesul de modernizare.

În acest sens, România are şansa să continue proiectele privind dezvoltarea durabilă[2] dar şi cele referitoare la protecţia mediului şi realizării unei economii competitive în măsură să facă faţă climatului concurenţial din UE şi globalizării. De asemenea, prin calitatea de stat membru al UE, România îşi validează susţinerea pentru principiile şi valorile fundamentale ale Uniunii: solidaritatea, consensualitatea şi spiritul de compromis.

Principalele sectoare care vor beneficia de procesul de modernizare indus de apartenenţa la UE pot fi grupate pe câteva mari domenii, după cum urmează:

- Consolidarea modelului de dezvoltare socio-economică a României;
- Dezvoltarea infrastructurii şi a capitalului uman;
- Aprofundarea reformelor economice;
- Consolidarea administrativă şi institutională;
- Consolidarea statului de drept, inclusiv a justiţiei şi a domeniului afacerilor interne.

În domeniul consolidarii modelului de dezvoltare socio-economică a României, integrarea în UE, oferă României ocazia de convergenţă cu statele membre ale Uniunii Europene, în termeni de standarde sociale, bunăstare şi conduită instituţională si de bunăstare individuală a cetăţenilor săi.

---

[1] **Constituţia României** modificată şi completată prin Legea de revizuire nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003 (art. 1, 2 şi 4).

[2] **Strategia de dezvoltare durabilă a României**, 2004

2.2. Obiective economice

Din perspectiva economică, convergenţa cu UE presupune menţinerea unui ritm de creştere economică mai ridicat decât media comunitară, dupa modelul de recuperare parcurs de Irlanda dupa aderarea la UE în 1973. Acest model de dezvoltare ar trebui să asigure promovarea sectoarelor economice cu valoare adăugată şi creşterea ponderii sectoarelor bazate pe cunoaştere. În acest sens, dezvoltarea avantajelor competitive trebuie să ţină seamă de tendinţele europene şi de procesul de globalizare în ansamblu. De asemenea, vor trebui încurajate şi stimulate sectoarele capabile să valorifice avantajele şi oportunităţile oferite de piaţa internă. Din această perspectivă, experienţa statelor membre care au atins deja convergenţa cu UE arată că succesul este garantat dacă se va pune accent pe dezvoltarea infrastructurilor care să susţină dezvoltarea sectoarelor economice, în funcţie de situaţia pieţei interne a UE şi/sau a pieţei globale. Dezvoltarea infrastructurilor (transporturi, mediu, telecomunicaţii şi energie) are avantaje pe termen lung, dar şi avantaje economice pe termen mediu, în sensul că investiţiile majore realizate sunt generatoare de creştere economică şi conduc la dezvoltarea de activităţi economice conexe. Dezvoltarea capitalului uman (prin educaţie, formare profesională, învăţare continuă, întărirea legăturii dintre cercetare dezvoltare şi inovare, politici eficiente de sănătate publică, politici sociale şi ocupaţionale moderne) reprezintă o premisă fundamentală pentru a asigura durabilitatea creşterii economice şi pentru a avea o populaţie educată, performantă şi adaptată cerinţelor UE şi globalizării. Astfel, capitalul educaţional al populaţiei este „cheia de boltă” pentru dezvoltarea economică şi socială[3].

România dispune de importante resurse naturale şi un capital uman apt de performanţă, de capacităţi productive potenţial competitive, de o poziţie geografică de intersecţie a fluxurilor internaţionale de comerţ. Toate aceste avantaje comparative oferă numeroase oportunităţi atractive pentru capitalul occidental. Decisive sunt acum depăşirea stării de economie slab structurată instituţional, articularea funcţională a noilor mecanisme, promovarea de politici clare şi coerente, care să reorienteze energiile societăţii spre obiectivele autentice ale prosperităţii personale şi generale.

În plus, în condiţiile extinderii Uniunii Europene, România are de ales între a rămâne o insulă arhaic-tradiţională, cu modele culturale şi relaţii de producţie pe măsură, sau a se integra într-un spaţiu reglementat de standardele democraţiei şi civilizaţiei occidentale, cu opţiuni culturale şi relaţii de producţie progresiste.

---

[3] ***Strategia naţională de dezvoltare economică a României pe termen mediu***, adoptată de Guvernul României la 16 martie 2000.

2.3. Obiective de securitate pentru Europa, implicite pentru România

Securitatea reprezintă o problemă esenţială a existenţei societăţii umane, iar definirea sa este un subiect foarte important în documentele oficiale ale multor organizaţii internaţionale.

Uniunea Europeană nu mai este ameninţată, în prezent, de conflicte de tip clasic, în schimb se confruntă din ce în ce mai frecvent cu o serie de ameninţări asimetrice, greu predictibile şi mult mai greu de contracarat. Trei dintre aceste tipuri de ameninţări se impune a fi marcate în mod special:

- *Terorismul internaţional,* care reprezintă o ameninţare strategică. Acest nou tip de terorism este legat de mişcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul ameninţă deschiderea şi toleranţa specifice societăţilor democratice. Noul tip de terorism diferă de cel din deceniile precedente deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenţei nelimitate şi de producerea de pierderi masive. Pentru acest tip de terorism, exemplificat de reţeaua Al-Qaeda, Europa este atât o ţintă, cât şi o bază de lansare a atacurilor.

- *Proliferarea armelor de distrugere în masă* reprezintă o altă importantă ameninţare la adresa păcii şi securităţii ţărilor şi popoarelor din UE. În prezent are loc o diseminare periculoasă a armelor de distrugere în masă, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Prin intermediul acestor arme, un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naţionale.

- *Existenţa unor structuri statale slabe* (failed states) şi *amplificarea crimei organizate.* În unele state sau regiuni precum Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia şi Herţegovina, Serbia şi Muntenegru, Kosovo etc., dezorganizarea instituţională, corupţia la nivel înalt, conflictele civile şi accesul la arme au determinat întărirea poziţiilor crimei organizate. Aceste situaţii sunt ameninţări la adresa securităţii, prin sprijinirea traficului de droguri, a celui de fiinţe umane şi a terorismului[4].

Aceste tipuri de ameninţări la adresa securităţii Europei sunt localizate şi în Balcanii Occidentali, Europa Răsăriteană şi Asia Centrală.

Ca răspuns la aceste noi pericole, statele Europei, în primul rând cele cu potenţial economic şi militar semnificativ, au în vedere noi principii de organizare a securităţii regionale şi globale bazate pe democraţie, guvernare eficientă şi respectarea legilor. Acestea, în calitate de noi principii ale securităţii globale, presupun ca relaţiile dintre state să ţină cont de existenţa unor interese divergente, fără a face apel la utilizarea forţei ca metodă de rezolvare a conflictelor.

---

[4] Mureşan L., et all, **Politica europeană de securitate şi apărare – elemente de influenţare a acţiunilor României în domeniul politicii de securitate şi apărare**, Bucureşti 2004.

Prioritățile de definire a unui cadru stabil şi paşnic de dezvoltare a statelor cuprind mai multe procese de reaşezare a raporturilor de forțe pe plan mondial:

- procesul de cristalizare şi manifestare a *Europei ca un centru de putere şi stabilitate;*
- definirea unor noi dimensiuni ale *relațiilor dintre Uniunea Europeană şi NATO,* pe de o parte, şi între aliații europeni şi SUA în cadrul NATO, pe de altă parte;
- corelarea intereselor vitale ale statelor democratice din întreaga lume.

În acest context, devine tot mai evident faptul că interesele şi obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională efectivă şi eficientă.

Europa poate aduce în acest context, atât direct, cât şi indirect, un plus de stabilitate, deoarece riscurile apariției unei confruntări militare tradiționale pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Interesele şi obiectivele de securitate actuale ale statelor europene favorizează cooperarea şi solidaritatea. Mediul de securitate internațional este influențat pozitiv de procesele de integrare europeană şi euroatlantică.

Prin această abordare, Uniunea Europeană poate contrbui semnificativ la realizarea unui sistem de securitate multilateral care să permită edificarea unei lumi mai prospere, mai echitabile şi mai sigure.

3. România – Organizația Tratatului Nord-Atlantic

Odată cu admiterea României ca stat membru cu drepturi depline în NATO, politica de apărare națională dobândeşte un caracter pro-activ mai pronunțat. Ca o consecință, responsabilitățile României nu se mai limitează la politici care asigură apărarea teritoriului național ori la diplomația preventivă, ci şi la politici care promovează ofensiv interesele României şi care sprijină stabilitatea globală în orice regiune în care NATO are misiuni[5].

În consecință, pentru acest prim deceniu al secolului al XXI-lea obiectivele politicii de apărare a României sunt:

- consolidarea statutului României ca stat membru NATO şi UE şi dezvoltarea unui profil strategic adecvat în cadrul acestor organizații;
- continuarea reformei organismului militar pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne şi eficiente;
- întărirea controlului civil şi democratic asupra armatei şi perfecționarea mecanismelor de realizare a acestuia, în conformitate cu principiile şi valorile democrației constituționale;
- consolidarea statutului României de contributor la securitatea regională şi globală.

[5] *Carta albă a securității şi apărării naționale*, Guvernul României, Bucureşti, 2004.

În concordanță cu poziția geostrategică a României în spațiul sud-est european – țară de frontieră a NATO şi a Uniunii Europene – politica de apărare națională are ca obiectiv apărarea şi promovarea intereselor vitale ale României, precum şi participarea activă a țării noastre la asigurarea securității zonelor de interes NATO şi UE. În acest sens, Guvernul României are în vedere realizarea următoarelor ținte:

- dezvoltarea capacității instituționale şi combative a structurilor militare;
- înzestrarea armatei şi logistica în raport cu misiunile de securitate şi apărare colectivă;
- participarea la politica europeană de securitate şi apărare;
- participarea la realizarea obiectivelor Pactului de Stabilitate în Europa de Sud-Est, menținerea stabilității în zona caucazo-caspică a Mării Negre a Balcanilor;
- lupta împotriva terorismului;
- continuarea programelor de reconversie şi de perfecționare a managementului resurselor umane;
- dezvoltarea relațiilor civili-militari.

Continuarea procesului de reformă a armatei depinde de resursele financiare ale țării, de capacitatea instituțională a Ministerului Apărării de a implementa politici, precum şi de corelația acestor politici cu măsurile de reformă economică şi capacitatea instituțională a altor ministere şi agenții de a-şi îndeplini în timp funcțiile cu care au fost investite. Având în vedere aceste cerințe de ordin instituțional, cheltuielile militare anuale au o pondere de 2,38% în Produsul Intern Brut, nivel ce va fi menținut în intervalul 2005-2008[6].

Astfel, România trebuie să îşi dezvolte propriul său profil strategic în condițiile unei stabilități politice interne şi ale unei dezvoltări economice reale, să participe la efortul de apărare colectivă în cadrul NATO şi la construcția dimensiunii militare a UE, precum şi la întreaga gamă de misiuni pentru îndeplinirea angajamentelor de cooperare şi parteneriat asumate pe plan internațional.

În domeniul dezvoltării capacității instituționale se vor adopta următoarele politici:

- dezvoltarea capacității operaționale a elementelor componente ale sistemului național de apărare: forțe armate, servicii de informații, ministere, care trebuie să fie apte să ofere opțiuni, soluții fundamentale de acțiune pentru noile provocări la adresa securității şi apărării naționale;

[6] Idem.

- îmbunătăţirea managementului resurselor umane – formare profesională şi formare profesională continuă prin implementarea de programe care au drept scop creşterea gradului de profesionalizare a personalului armatei. Concomitent, se va acorda atenţie creşterii calităţii învăţământului militar (sistemului educaţional militar instituţionalizat), precum şi extinderii cooperării cu învăţământul militar din state membre NATO şi cu ţări partenere şi nemembre NATO, cum sunt Japonia, China. De asemenea, în cadrul programului privind managementul resursei umane în Armata României vor fi incluse măsuri ce privesc reabilitarea carierei militare;

- modernizarea structurală a sistemelor de instruire;

- continuarea armonizării cadrului legislativ naţional din domeniul apărării cu cel existent în ţările membre NATO;

- asigurarea interoperabilităţii cu forţele Alianţei Nord-Atlantice;

- optimizarea capacităţii de apărare, prin îndeplinirea tuturor obiectivelor de reformă structurală a forţelor armate şi a serviciilor de informaţii, conform standardelor NATO şi UE;

- dezvoltarea unui sistem de management al crizelor;

- finalizarea procesului de redimensionare negativă a structurilor de conducere şi a corpului de comandă în concordanţă cu cerinţele NATO şi natura noilor misiuni ale armatei;

- elaborarea şi aplicarea mecanismelor de monitorizare şi evaluare permanentă a politicilor din domeniul apărării;

- îmbunătăţirea planificării situaţiilor de urgenţă civilă şi asigurarea interoperabilităţii între armată, forţele civile şi ale Ministerului de Interne care asigură protecţia civilă şi serviciul de urgenţă, conform procedurilor fixate în cadrul Sistemului Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă;

- susţinerea fundaţiilor şi instituţiilor de cercetare şi studii în domeniul securităţii şi strategiei militare pentru a evalua şi monitoriza politicile de securitate, precum şi pentru a promova noi politici în domeniu, ori în managementul cunoaşterii şi informaţiei;

- continuarea procesului de unificare a planificării apărării cu bugetarea.

4. Concluzii

Prin poziţia sa geografică, România aparţine spaţiului central european, integrat în NATO şi UE. Actor important în stabilizarea mediului regional de securitate, prin angajamentele şi acţiunile sale, România contribuie la extinderea zonei de securitate central europene spre alte regiuni. Totodată, România a dezvoltat relaţii privilegiate şi parteneriate temeinice cu statele membre NATO din Europa Centrală. Acestea se bazează, atât pe convergenţa intereselor majore de securitate a aliaţilor central europeni, cât şi pe existenţa anumitor coordonate istorice comune. Zona central europeană reprezintă un potenţial furnizor de securitate pentru estul Europei.

O serie de probleme politice, economice, de securitate şi culturale din zona de interes a ţării noastre au putut beneficia de o abordare mai eficientă, într-un cadru omogen, creându-se mecanisme viabile de cooperare la nivel regional şi subregional cu relevanţă asupra securităţii la nivel global.

Integrarea României şi Bulgariei în NATO deschide posibilitatea asimilării în timp a spaţiului balcanic în cadrul unei Europei prospere şi stabile. În acelaşi timp, iniţiativa NATO-UE în domeniul securităţii frontierelor reprezintă un demers important în stabilizarea regiunii.

Politica externă a ţării noastre se va focaliza asupra protejîrii intereselor sociale şi economice ale cetăţenilor români, precum şi promovării şi protejării intereselor economice, politice şi militare ale României, în concordanţă cu poziţia sa geostrategică. De asemenea, politica externă trebuie să ia în considerare participarea activă la construcţia instituţională şi culturală a Marii Europe.

Bibliografie

1. **Constituţia României** modificată şi completată prin Legea de revizuire nr. 429/2003, publicata în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003.
2. Strategia Naţională privind dezvoltarea economică durabilă, Monitorul Oficial nr.297/2000
3. **Carta albă a Programului pentru integrarea europeană**, Bucureşti, 1994
4. **Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale**, Bucureşti, 2004
5. **Strategia naţională de dezvoltare economică a României pe termen mediu**, adoptată de Guvernul României la 16 martie 2000.
6. Adumitrăcesei, I.D., **Decalajele între mediile rurale şi urbane**, Editura Economică, Bucureşti, 2003;
7. Constantinescu N.N., **Învăţăminte ale tranziţiei economice în România**, Editura Economică, Bucureşti, 1997.
8. Mureşan L., et all, **Politica europeană de securitate şi apărare – elemente de influenţare a acţiunilor României în domeniul politicii de securitate şi apărare**, Bucureşti 2004.

EVOLUȚIA ȘI MODUL DE REZOLVARE A PROBLEMELOR CU CARE SE CONFRUNTĂ UNIUNEA EUROPEANĂ

Andrei CERNĂTESCU
Răzvan GRIGORAȘ

„Vis consilii expers mole ruit sua.“
Forța fără rațiune moare sub propria putere
Horatiu, Ode, 3, 4, 65

Europe – a wide spectered word ... But which is this word's future? What kind of meaning should have? May we speak in the close period by cultural identity? Where does start this europenization and where does it end? These questions tend to shape as a „modus vivendi" for this thesis. I believe future seen as a new Europe should reach expressions as moral values, coherent decisions, CFSP, change and acceptance. These words are underlined in this paperwork.

Although,we should judge facts as more than some puzzle parts' sum. Is the key to touch a new stage in development understanding, coupled with a suitable education.

Trei întrebări

Unde se îndreaptă lumea noastră? Unde ar trebui să privim căile sale? Unde nu am înțeles recompunerea părților sale?

Este estimat ca pană în 3150 masa oamenilor va fi egală cu masa Terrei calculată la aproximativ 60 kg-om. Fiind dat un asemenea pronostic de către World Watch Institute trebuie să înțelegem totuși ce e Pămantul zilele noastre. Aproape de 18 ori mai mulți bani cheltuiți pe droguri decat pe educație într-o societate bazată pe cunoaștere. O societate în care dacă ai mai mult de 1 dolar pe zi ești mai fericit decat 75% din oameni. În anii 90 eram conduși de cei trei E (Economy, Enviroment, Ethics). Zilele noastre termeni ca securitate, conflict, suniți, reconstrucție, postconflict servesc mingea la fileu. Acum privim o mare SUA și la statele emergente care vin să contureze multidimensionalitatea. Pană ieri am văzut o lume prinsă în balanța politicii internaționale, așa cum Keneth Waltz susține între Est și Vest. Azi vedem un Nord dezvoltat și un Sud nevoiaș gata să cadă dacă Nordul îl uită. Această schimbare de 90 de grade ne schimbă paradigma securității. Marea Rusie s-a dus, China și India au program de creștere 3 în 1. Levantul candva însemna Sheherezada și 1001 nopți.Un loc mistic care azi înseamnă Ciocnirea civilizațiilor.

Energie

Putin face totul pentru un re-engenering al politicii internaționale a Rusiei. Multe conflicte crescute pe fundament energetic, de exemplu neînțelegeri în păstrarea liniilor de graniță - Zone maritime pline de resurse(Azerbadjan, China, Bakassi) sau lupte pe baza nevoilor unor minorități de petrol (kurzi, acehi).

Dar acest mod de a pune ochii pe o problemă nu e cel complet în căutarea soluțiilor. Ciudat sau nu balonul de săpun care acoperă pacea schițează necesitatea de a crea cooperare.

Înțelegem faptele ca fiind mai mult decat sumă de părți componente, o interacțiune între factori, rezultatul e mai mare și mai puternic decat acțiunea separată a lor. Acoperind această primă idee trebuie să înțelegem cel mai bun orizont prin care cunoaștem lumea. Prima idee apare, situandu-ne în orizontul sistemic dacă e necesară o scanare din interior a faptelor sau din exterior evidențiand aici efectul broaștei.

Nu putem afirma cu tărie o situație, așa că apare necesitatea combinării lor potrivite. Interior - pentru că ne trebuie un conector și, urcând mai mult de orizontul sistemic, înțelegem că interpretorii acesor oameni diferă – și, în același timp, exterior pentru a observa acțiunea în ansamblu.

Iată un alt fapt care ne dă de gandit. Avem o lume tridimensională. Trecand de la multidimensională doar la 3 dimensiuni cam cate soluții se pierd oare?

Această abordare teoretică continuă pentru a ajunge în final la acel oriont de cunoaștere care să aibă cele mai puține limite.

Istoria ne deschide larg experiențe căutand rădăcini pentru că lumea este de facto o dezorganizare organizată care are un mod propriu de a se reconstrui ca un organism ce este rănit sau care ține piept timpului. Abordările teoretice sunt numeroase. Pornind de la ideea că birocrația s-a dovedit a aduce stabilitate într-un mediu condus doar de scopuri economice, Martin Albrow remarcă în 1997 *l'epoque globale* caracterizată de împărțirea puterii . Așa cum nu se poate vorbi despre tehnologism, așa nu se poate vorbi nici despre capitalism. Goofee Scase prevede în 1995 expansiunea matricii ca formă de organizare. Teoria haosului spune că probele contingențelor sunt ca rolul de a accepta cultura într-o organizare. Așa cum focul este ireversibil așa și modelele sunt. Aceste pagini încercă soluții care să rezolve problemele Uniunii Europene.

Este timpul matricii și a rețelei. Este timpul puterii simetriei, reciprocității și a multiplicității fluxurilor care înseamnă o nouă eră în management.

Outsourcingul e o definiție a lumii noastre.

Am abordat din punct de vedere teoretic organizațiile pentru a căuta motivele rațiunii Uniunii Europene. De ce a apărut şi ce vrem să fie? Fiind date identitățile de mai sus, credem că Uniunea va fi puternică doar prin cultura sa organizațională şi identitatea sa, care cere o mai bună compoziție politică de *know-how*, special printre tineri. Educația în spirit european creează un lider de maine mai decisiv în apărarea valorilor incubate în educație şi familie.

Luand idea de mai sus ca una inovatoare e necesară amintirea faptului că divergențele cu privire la adoptarea unor principale valori considerate ca europene sunt un motiv în plus pentru declinul construcției europene.

Trei piloni sunt azi definitorii pentru construcția europeană: cel comunitar, cel al securității şi justiție şi afaceri interne.

Securitatea energetică tinde să ia un rol important mai ales că Rusia a monopolizat prețul. Totuşi un pas strategic s-a facut prin cumpărarea Rompetrol de KazMunayGas aducand pieței comune altă sursă de petrol, în afară de cel rusesc. Un punct deosebit de important pentru statul nostru este crearea unei burse a petrolului pe teritoriul țarii noastre care să prevină eventualele boom uri ale prețului, stabilizându-l prin poziția sa.

Deosebit de importantă în analiza noastră este cu precădere competiția dintre Uniune şi statele emergente care au transformat lumea de azi într-o confruntare pentru multidimesionalitate.

Timp de secole Europa şi-a asigurat supremația economică şi politică în lume prin exploratorii care au purtat mesajul său în toate colțurile lumii. În cea de-a doua jumătate a secolului trecut acest prim val al globalizării a lăsat loc celui de-al doilea val - marile corporații şi mondializarea vieții politice i-au consolidat supremația în lume.

„*Globalizarea continuă acum prin comunicații dar un următor val se arată la orizont - supremația indo-chineză*”, susține economistul Clyde Prestowitz, de la centrul Yale pentru Studiul Globalizării.

Cu aproximativ trei ani în urmă, s-a lansat o teză căreia i s-a dat numele codificat: BRIC. Acesta provine de la inițialele țărilor Brazilia, Rusia, India şi China, care se situează în topul creşterii economice la nivel mondial, existând posibilitatea ca ele să schimbe configurația marilor puteri ale lumii. Analistul Peter Daz, de la BBC World Service, care urmăreşte de mai mulți ani ritmul creşterii economice dintr-o serie de mari țări in curs de dezvoltare, a ajuns la concluzia că, până în anul 2050, probabil şi mai devreme, acestea vor deveni unele din cele mai mai puteri economice ale lumii. Pentru a demonstra acest lucru, el a analizat din interior resursele, modul de trai, piețele şi alte aspecte ale vieții din țările respective.

Avand în vedere actualul ritm de creştere economică, China va ajunge în anul 2041, să fie mai puternică decat economia SUA. Mai mult, ea işi va menține ritmul înalt de creştere. Urmează India, care dispune de o populație mai tânără decât cea a Chinei, unde nu este promovată politica familiei cu un singur copil. Din acest motiv India ar putea depăşi China în privința creşterii demografice, dar şi a creşterii economice. Brazilia şi Rusia ridica însă unele probleme, dar sunt mari furnizori de materii prime, minereu de fier, soia şi energie, de care China şi India au nevoie.

Drept rezultat, globalizarea nu mai înseamnă doar americanizare sau europenizare, ci globalizare efectivă, cu viteza luminii. Iar daca statele asiatice vor reuşi să lucreze împreună, vor duce spre o noua ordine mondială.

Se apreciază că aceste tendințe fac desuete vechile categorii cu care s-a operat în relațiile internaționale în ultimii 50 de ani: Est-Vest, Nord-Sud, state aliniate-nealiniate, dezvoltare-în curs de dezvoltare.

Autorii raportului „Maping the Future” publicat de Consiliul American de Informații, conchid în studiul lor că secolul al XXI-lea va fi asiatic, aşa cum secolul al XIX-lea a fost al Germaniei şi XX al Statelor Unite. Impactul noilor puteri globale, asupra raporturilor internaționale va fi comparabil ca dramatism cu acela provocat de Germania şi Statele Unite în secolele precedente. Nu trebuie însă să uitam niciodată ca nu avem în față un singur viitor, ci mai multe.

În cadrul unui discurs rostit la întrunirea anuală a Bancii Europene pentru Reconstrucție şi Dezvoltare, Joseph Stiglitz, laureat al premiului Nobel pentru economie, s-a arătat profund dezamăgit de evoluția anemică a statelor din Estul Europei în comparație cu principalii concurenți asiatici, China, India şi Vietnam.

Cu toate că au înregistrat un avans economic semnificativ în ultima perioadă de timp, țările din Europa de Est rămân cu mult în urma țărilor emergente din Asia. Evoluția procesului de tranziție prin care au trecut cele opt state fost comuniste care au aderat la Uniunea Europeana în 2004, precum şi Romania şi Bulgaria, a fost unul dezamăgitor. Țările din această zonă ar fi trebuit să cunoască o dezvoltare mult mai rapidă, mai ales ca au beneficiat atât de un ajutor, cât şi de o motivație foarte putenică.

Statele asiatice nu au avut parte de un astfel de imobld, şi totuşi au afişat o rată de creştere de două ori mai mare. „Succesul parțial al statelor din Europa Centrală şi din zona balcanică se leagă de aderarea la Uniune Europeana. Dar dacă privim atent evoluția altor economii în tranziție care nu se bucură de avantajele oferite de procesul de aderare la Uniune, precum China, India, Vietnam, vom observa aici o creştere fără precedent”, a afirmat Stiglitz.

După anul 1990 aproximativ 300 milioane de chinezi au depaşit pragul de sărăcie severă. În acelaşi interval, în Europa Centrală şi în zona balcanică

standarul de viaţă a crescut semnificat, dar s-au adâncit concomitent şi diferenţele între clasele sociale. La polul opus situaţiei înregistrate ân ţările emergent se află Rusia şi Ucraina, a declarat economistul. Privatizările efectuate în condiţii suspecte, scandalurile politice şi economice au determinat o scădere a încrederii investitorilor şi o reducere semnificativa a şanselor de reabilitare a situaţiei pe termen scurt.

Creşterea economică a Chinei este deseori văzută ca o ameninţare în Europa. Este o preocupare privind faptul că că slujbele europene sunt în pericol şi că resursele sunt redirecţionate din Europa spre China. In realitate efectele aceste creşteri au mai multe valenţe. Secţiuni diferite ale economiei sunt afectate diferit, depinzând de factori ca dimensiunea companiilor şi de natura competiţiei sau cooperării. De exemplu, micile afaceri din Europa pot fi preocupate de marginile limitate ale profitului, în timp ce marile companii multinationale pot fi atrase de pieţele de consum din China şi de preţurile competitive ale producţiei. Oportunităţile şi riscurile se ascund la orice nivel. Dinamica complexă a pieţei adesea ascunde oportunităţi reale de comerţ, investiţie şi dezvoltare.

Expansiunea Chinei i-a fost benefică economiei Europei deoarece companiile celei dintâi urmăresc sa-şi extindă operaţiile. Organizaţiile chineze sunt încurajate să intre pe pieţele europene prin achiziţii, pentru a stabili reţele de vânzări, de distribuţie şi relaţii cu cumpărătorii. Interesant este că, multe din aceste companii au inceput să se stabilească în locaţii părăsite de curand de multinaţionale care şi-au mutat producţia în China.

Prea mulţi oameni gândesc despre relaţia complexă a Europei cu statele emergente, în special despre cea cu China, în termenii unui joc cu suma zero, şi presupun de aceea că succesul acesteia se obţine în dauna restului lumii. Aşa este, rapida dezvoltare a Chinei este o provocare adresată Occidentului, dar nicidecum un joc cu suma nulă. Concurenţa îi va determina pe unii să muncească mai mult, să devină mai eficienţi sau să accepte profituri diminuate. Prosperitatea Chinei a dus la creşterea importurilor din alte ţări, dar a furnizat şi bunurile necesare menţinerii la niveluri scăzute a preţurilor din Occident, în pofida scumpirii accentuate a petrolului în ultimi ani.

„Chiar dacă un mileniu european s-a sfârşit şi doar un secol american a trecut" (Romano Prodi), construcţia europeană trebuie să se transforme într-una funcţională, pentru că e pe cale să piardă şi acest secol.

În anul 2000 la Summitul de la Lisabona s-a hotărat ca economia europeană trebuie să ajungă cea mi competitivă pană în 2010. Totuşi se observa că SUA şi China investeau mult mai mult în cercetare decat Europa. Deci în 2003 s-a hotărat că procentul dat cercetării să fie de 3% din PIB pentru ERA(Europe Research Area)

Iată cum arată împărţirea fondurilor:

→ştiinţe ale vieţii 2.3 miliarde euro
→tehnologii informatice 3.6 miliarde euro
→ nano tehnologii 1.3 miliarde euro
→aeronautică 1.1 miliarde euro
→ sănătatea mancării 0.7 miliarde euro
→dezvoltare durabilă 2.2 miliarde euro
→guvernare 0.2 miliarde euro

Totuşi cele 200 mil euro nu au reuşit să aducă soluţia optimă de organizare europeană pentru guvernare.

JRC (Joint Research Center) încercă să răspundă nevoilor Uniunii. În 2002, cand inundaţiile au devastat Elba şi Dunărea, centrul a dezvoltat un model de simulare computerizată care prezice inundaţiile cu 4-10 zile înainte. Când în 2001 în Toulouse o explozie a ucis 30 de oameni centrul a dezvoltat standarde înalte pentru manuirea nitratului de amoniu.

Un ultim lucru demn de luat în considerare este proiectul acum în desfăşurare în colaborare cu Rusia, Japonia, SUA, China, Canada şi Coreea care vrea să producă energie prin fusiune susţinută.

Totuşi dincolo de cercetare şi alte aspecte trebuie să înţelegem că numai unită Uniunea poate desemna o forţă.

Dar forţa fără raţiune moare sub propria-i putere. Mecanismul decizional european trebuie refăcut numărul mare de europarlamentari(900) putand aduce fracturi procesului decizional.

O altă problemă majoră a Uninunii este vizată de noua strategie energetică ce vrea să liberalizeze piaţa. Totuşi interesul naţional e mai mare decat cel european, lucru vizibil în cazul Germaniei şi al Franţei care nu vor să înţeleagă că e mai bună o felie de pepene unui măr. Dependenţa de un singur furnizor energetic nu e fiabilă şi interesul Uniunii este astăzi diversificarea surselor. În afara petrolulUi Kazak se pune problema gazului caspic, venind prin Nabucco, şi revitalizarea discuţiior pentru oleoductul Constanţa-Trieste.

Planul de eficienţă energetică stabileşte cu 13 procente mai puţină energie utilizată pentru 2020 vizualizand anul 2050 ca an în care Uniunea Europeană "va fi o economie cu mare eficienţă energetică şi cu emisii scăzute de CO_2".

Educaţie

zonă	Nume program	către
Educaţie şcolară	Comenius	5 % dintre copiii Ue
Studenţie	Erasmus	3 milioane studenţi plecă în

		străinătate
Training vocațional	Leonardo da Vinci	80 000 de traininguri și internshipuri
Educație adultă	Grundtvig	7 000 persoane
Studii integrare europeană	Jean Monnet	Support pentru cerecetare academică.

Sursa : Europe in 12 lessons www.europe.eu

Ca punct de importanță maximă este vizualizarea unui nou plan de modernizare calitativă a învățămantului statelor abia integrate (vorbim aici de România și Bulgaria)

Prin programele Socrates și Leonardo da Vinci Comisia a investit aproximativ 30 milioane euro în proiectele lingvistice Lingua:

Lingua 1-sensibilizare multilingvistică pentru a face cunoștință cu resursele învățării

Lingua 2-instrumente de învățare lingvistică după ce procesul de învățare este terminat

Transport și comunicații

35 % din cursele aeriene sunt catalogate cu întarzieri de cel puțin 30 de minute. Există 26 subsisteme de trafic cu 58 de rute de control trafic. Acest mod de a privi problema nu înglobează o soluție cel puțin văzută la nivel sistemic acest lucru reprezentand cauza reală a întârzierilor avioanelor.

Aproximativ 40 000 de morți apar din cauza transportului cu mașina fapt ce îngrijorează autoritățile care acum încearcă popularizarea avionului și a shippingului pe distanțe și mai mici de 400 de km. Totodată aceasta implică crearea unui singur spațiu aerian european transportul intermodal ajungand la aproximativ 10%.

Proiectul Galileo

„*Europa are nevoie de un sistem european de radionavigație prin satelit, ca infrastructură esențială pentru asigurarea aplicațiilor de importanță majoră precum controlul la frontiere, logistica transporturilor, operațiuni financiare sau supravegherea infrastructurilor vitale ale energiei electrice și comunicațiilor. Comisia face tot ce îi stă în putere pentru a garanta succesul acestuia*", a declarat Jacques Barrot, vicepreședinte al Comisiei și responsabil pentru transporturi. „*Galileo are o contribuție importantă la politicile comunitare și exprimă, de asemenea, ambițiile europene în materie de politică spațială, tehnologie și inovație*", a adăugat domnul Jacques Barrot.

Astăzi există EGNOS sau „European Geostationary Navigation Overlay Service", sistemul european de navigație prin acoperire geostaționară, care oferă ceea ce GALILEO va oferi, în special prin emiterea unui mesaj de integritate, dar prin dependență de GPS.

Din această cauză soluționarea acestui subiect este necesară pentru un viitor mult mai bine definit și independent față de GPS.

Europa pe harta viitorului

Europa lărgită va juca un rol important pe scena internațională. Avantajele obținute din procesele de integrare și extindere – lărgirea pieței comune, moneda unică, supercalificarea forței de muncă, guverne stabile și democratice – pot stimula „puterile de la răsărit" să copieze modelul european de dezvolatare. Dar îmbătrânirea și reducerea forței de muncă în cele mai multe țări din Uniune vor avea un puternic impact negativ.

Europa are în față doua drumuri, unul spre succes – dacă își reformează sistemul de asistență socială, politicile de taxe și impozite și dacă integrează populațiile imigrante – și, in caz contrar, un drum spre eșec, reprezentat de o perioadă de stagnare economică.

„Overweight but underpowered" pare să fie o sintagmă care cuprinde foarte bine teama europeană.

Această organizație *sui generis* trebuie să privească cu pragmatism spre interior și să se compare apoi cu exteriorul. Înca nu suntem stabil orgnizațional și cultura organizațională care a fost creată pe baza expresiei unitate în diversitate nu este recunoscută în totalitate de statele Uniunii Europene.

Lipsa personalității juridice a oprit Uniunea din lupta împotriva violenței juvenile. Și cine știe cand și cum va mai opri acest neajuns.

O colecție de eseuri publicate de Bruegel, un *think-tank* european, construiește idea de Uniune Europeană ca putere fragmentată în care instituțiile membrii ai guvernului și cetățenii nu sunt de acord cum să exploateze sau să apere puterea ei economică, aceasta întamplandu-se chiar dacă istoria a oferit europenilor un statut privilegiat pe scena economică internațională (jumătate din membrii G8 de exemplu sau un sfert din comitetul executiv al FMI).

Supra reprezentația europeană este reflectată exact în sub reprezentația economiilor emergente.

Eurocrații nu știu dacă trebuie să fie încrezători sau nu în poziția Europei în lume. Nu obosesc să observe că UE e cea mai mare piață, că euro e a doua mare monedă, că suntem cel mai mare exportator, cel mai mare investitor străin. În același timp pledăm pentru o Europă mai unită și o singură voce în noile provocări ca securitate energetică, migrație controlată sau noua China.

Bibliografie

1. CERNEA, Michael and Ayse Kudat. 1997. "Social Analysis for Investment Projects: Rationale, Content, and Methods" in *Social Assessments for Better Development: Case Studies in Russia and*

Central Asia edited by Michael Cernea and Ayse Kudat. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.

2. Drucker, P. (1994) – The theory of business. *Harvard Business Review*
3. Le MOIGNE, J.L. (1993): *Sur l'ingénierie de la connaissance organisationnelle, Note de Recherche 93-02,* GRASCE, Université d'Aix-Marseille III, Aix-en-Provence
4. Samuel HUNTINGTON, Civilization Crush
5. Keneth WALTZ, *International Politics Theory*
6. Alvin TOFLER, *The 3rd wave*
7. Alvin TOFLER, *Război şi antirăzboi*
8. *The EU at a glance - Europe in 12 lessons - Economic and monetary union (EMU) and the euro*; www.europe.eu

TENDINȚE ALE POLITICII EUROPENE DE SECURITATE

Ovidiu SIMULEAC

Security represented one of the most important highlights after which Europe guided itself along history, the security guaranteeing a favorable climate for the economic and social development. At the beginning of the millennium, in a Europe in full economic and social ascension, security becomes extremely important, leading to the visible intensification of the preoccupations regarding the upgrading of different security systems and of the quick reaction forces.

Încă de la înființarea ei, Comunitatea Europeană a urmărit interconectarea sistemelor economice ale statelor membre. Pornită inițial ca o uniune vamală, cu scopul de a controla producțiile de cărbune şi oțel ale Germaniei, integrând economia acesteia într-un sistem european mutual, Comunitatea Europeană şi-a dezvoltat cu timpul componenta politică, întărind instituțiile comune de la Bruxelles şi adăugând, prin Tratatul de la Maastricht, embrionul unei componente militare vizând integrarea Uniunii Europene Occidentale în Uniunea Europeană. O primă etapă a proiectului unei politici europene de securitate şi apărare autonome a apărut la puțin timp după anul 1945 când, cinci țări vest-europene (Franța, Marea Britanie, Belgia, Luxemburg şi Olanda) au semnat, la data de 17 martie 1948, Tratatul de apărare colectivă de la Bruxelles. Evoluția ulterioară a proiectului a fost influențată de înființarea, la data de 4 aprilie 1949, a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.[1] Ca o contramăsură la planul SUA de reînarmare a R.F. Germania, Franța a venit, în octombrie 1950, cu proiectul aşa-numitului plan Pleven de constituire a unei Comunități Europene de Apărare. Aceasta trebuia să fie un pandant în sfera apărării a Comunității Europene a Cărbunelui şi Oțelului (CECO), creată la 18 octombrie 1951. În luna mai 1952, cele 6 state fondatoare ale CECO (Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg, Italia şi R.F. Germania) au semnat tratatul care trebuia să instituie CEA. Proiectul CEA preconiza instituirea unei armate europene deplin integrate (cu uniformă comună şi steag propriu), compusă din 40 de divizii (14 franceze, 12 germane, 11 italiene şi 3 din țările Beneluxului). Totodată, în septembrie 1952, au fost inițiate negocieri privind instituirea unui control democratic consolidat asupra noii comunități (art. 38). Noul

---

[1] Liviu MUREŞAN, Adrian POP, Florin Bonciu, *op.cit.*, pp. 19-20.

proiect trebuia să ia forma unei Comunităţi Politice Europene, întemeiată pe un sistem de organe comune de luare a deciziilor. Dacă ar fi fost transpuse în practică, cele două concepte preconizate comunităţii europene ar fi avut drept rezultat un grad de integrare europeană apropiat celui al unei confederaţii. Însă, la 30 august 1954, Adunarea Naţională a Franţei a refuzat să ratifice tratatul ce instituia Comunitatea Europeană de Apărare, iar în aceste condiţii atât proiectul CEA, cât şi cel înrudit acestuia, al unei Comunităţi Politice Europene, au căzut în desuetudine.

I. Conceptul de Identitate Europeană de Securitate şi Apărare

European Security and Defence Identity a apărut şi s-a dezvoltat în cadrul NATO, în a doua jumătate a anilor '80, pe fondul reactivării, după o lungă „hibernare", în urma Declaraţiei summit-ului UEO de la Roma, a Uniunii Europei Occidentale. Declaraţia de la Roma confirma dorinţa celor şapte membri ai UEO de a coopera în interiorul organizaţiei prin armonizarea punctelor de vedere asupra problemelor specifice legate de securitatea europeană. Revigorarea UEO a fost impulsionată şi de Actul Unic European din 1986. Într-o primă formulare, conceptul de Identitate Europeană de Securitate şi Apărare apare explicit formulat în acest document, prim dezvoltarea şi aplicarea la sfera securităţii şi apărării a ideii de identitate europeană, înscrisă în paragraful 14 din Documentul asupra identităţii europene, dat publicităţii la Copenhaga, la 14 decembrie 1973. În esenţă, PESA presupune dezvoltarea unei capacităţi de decizie autonome şi, în cazul în care Alianţa Nord-Atlantică ca întreg nu este angajată, lansarea şi coordonarea unor operaţiuni militare sub autoritatea UE, ca răspuns la situaţii de criză, angajarea resurselor de către statele membre la astfel de operaţiuni bazându-se pe decizii suverane. Din acest ultim punct de vedere este important de subliniat că PESA este un process interguvernamental, controlul politic asupra PESA fiind exercitat de şefi I de stat şi de guverne ale statelor membre, iar cel financiar, de către parlamentele naţionale. Obiectivul principal al PESA (Headline Goal), aşa cum a fost el stabilit de către Consiliul European de la Helsinki, din 10-11 decembrie 1999, îl reprezintă capacitatea statelor membre de a mobiliza, a desfăşura în termen de 60 de zile şi a susţine cel puţin un an, forţe militare ce pot atinge nivelul a 15 brigăzi, respectiv 50.000-60.000 de oameni.[2] Aceste forţe trebuie să fie capabile să îndeplinească întreg spectrul misiunilor Petersberg.

Instituţionalizarea activităţii în sfera prevenirii conflictelor, consolidării păcii şi a stabilităţii interne a statelor, zonelor sau regiunilor în criză sau ameninţate de crize s-a făcut prin instituirea, înaintea summitului de la Feira, a Comitetului pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor, ca un al patrulea organism permanent PESA. În general, Consiliul European de la Salonic (19- 20 iunie 2003) s-a limitat a lua doar acele decizii circumscrise PESA care puteau întruni consensul:

• dezvoltarea capacităţilor militare ale UE, incluzând întreg spectrul misiunilor Petersberg şi Forţa de Reacţie Rapidă;

• continuarea lucrului la Programul UE pentru Prevenirea Conflictelor Violente, cu accent pe Balcanii Vestici;

• instituirea unei baze de date, pe bază de voluntariat, pentru combaterea terorismului;

• adoptarea unei Declaraţii asupra neproliferării armelor de distrugere în masă; şi

• crearea, până în 2004, sub autoritatea Consiliului, a unei agenţii interguvernamentale în domeniul capacităţilor de apărare, dezvoltării, cercetării, achiziţiilor şi armamentelor.

Constituţia Europeană conţine prevederi distincte cu privire la acţiunile externe ale Uniunii Europene. Acestea din urmă cuprind o serie de elemente interdependente, între care: politica comercială comună; politica externă comună; politica comună de securitate şi apărare; dezvoltarea cooperării; asistenţa umanitară. În cadrul fiecăruia din aceste elemente componente, principalele obiective ale acţiunilor externe ale Uniunii Europene au în vedere respectarea a două principii fundamentale: acţiunile externe trebuie să se bazeze pe principiile care au guvernat crearea, dezvoltarea şi lărgirea Uniunii Europene; acţiunile externe trebuie să urmărească maximizarea cooperării statelor membre în toate domeniile relaţiilor internaţionale. Capacitatea de a acţiona într-o Uniune de 25, 27 sau mai multe state, va depinde în mare măsură de abilitatea conducerii politice de a defini ţeluri strategice şi a impulsiona implementarea lor în politica curentă. Din acest punct de vedere, Constituţia Europeană învederează un progres cert prin instituirea funcţiilor permanente de preşedinte al Consiliului European şi Ministru al Afacerilor Externe al Uniunii.

Constituţia Europeană aduce şi cinci elemente de noutate importante în sfera Politicii de Securitate şi Apărare Comune:

• extinderea misiunilor Petersberg;

• decizia înfiinţării unei Agenţii Europene privitoare la Armamente, Cercetare şi Capacităţi Militare;

• aplicarea cooperării structurate la misiunile internaţionale;

• posibilitatea cooperării mai strânse a statelor Uniunii în sfera apărării reciproce; şi

• introducerea unei clauze de solidaritate pentru cazurile producerii unor

---

[2] *Presidency Progress Report to the Helsinki European Council on Strenghtening the Common European Policy on Security an Defence* în „European Union Foreign, Security and Defence Policy. Basic Documents", pp.278-279.

atacuri teroriste şi a unor dezastre naturale sau produse de om.

II. Strategia europeană de securitate

La Salonic, Înaltul Reprezentant UE pentru PESC şi secretar general al UEO Javier Solana a prezentat, la 20 iunie 2003, proiectul intitulat „O Europă mai sigură într-o lume mai bună", care s-a constituit în prima schiţă a unei Strategii Europene de Securitate, strategie care ulterior, în decembrie 2003, a fost adoptată.

Documentul procedează la o analiză a mediului de securitate, identifică obiective strategice şi propune politici menite a răspunde principalelor provocări şi ameninţări la adresa securităţii. În această din urmă categorie sunt incluse conflictele regionale, sărăcia, foamea, epidemiile, refugiaţii şi migraţia masivă, corupţia, dictaturile, schimbările climaterice şi dependenţa energetică, precum şi „noile ameninţări" reprezentate de terorismul internaţional, proliferarea armelor de distrugere în masă, „statele eşuate" (failed states) şi criminalitatea organizată.

Obiectivele strategice pe care le propune Uniunea Europeană sunt în număr de trei:

• contribuţia la stabilitatea şi buna guvernare în vecinătatea noastră imediată;

• edificarea unei ordini internaţionale bazate pe multilateralism eficace;

• şi un răspuns adecvat vechilor şi noilor ameninţări.

Faţă de ameninţările de tip nou la adresa securităţii, Uniunea Europeană poate răspunde prin trei obiective strategice:

• asigurarea stabilităţii şi bunei guvernări în vecinătatea imediată;

• crearea unei ordini internaţionale bazate pe un multilateralism eficace;

• pregătirea unui răspuns la ameninţările de tip nou. Acest răspuns a inclus pachetul de măsuri antiteroriste adoptat după 11 septembrie 2001, sprijinirea măsurilor de neproliferare a armelor de distrugere în masă şi asistarea statelor cu structuri slabe sau instabile din Balcani, Afganistan, Timorul de Est şi Africa.

III. Conceptul de „battle group"

Ideea de a crea unităţi de luptă mici şi extrem mobile (numite iniţial „Tactical Groups"), pentru a spori capacitatea de reacţie europeană în situaţiile de criză, a fost lansată pentru prima dată la întâlnirea la nivel înalt între Marea Britanie şi Franţa, desfăşurată la Le Tourquet, în 4 februarie 2003. Experienţa acumulată în cadrul operaţiunii UE „Artemis" din Congo, a influenţat hotărârea care a condus apoi la planificarea organizării unor unităţi rapid deplasabile, cu un efectiv de circa 1 500 de soldaţi. Acestea trebuia să poată interveni în conflicte în afara Europei, mai ales în Africa (dar şi în altă parte) pentru a stabiliza situaţia până în momentul în care forţe militare suficiente (trupe de pace ale ONU sau ale altor organizaţii) ar fi sosit la faţa locului pentru rezolvarea crizei. Iniţiativa a fost pornită oficial în februarie 2004 de către Marea Britanie, Franţa şi Germania. „Battle Groups"-urile pot fi constituite fie de o singură ţară, fie de mai multe.

La 16 iunie 2004, Consiliul European a hotărât instituirea „conceptului unităţilor combatante ale UE pentru situaţii de criză", pentru ca patru luni mai târziu, în noiembrie 2004, miniştrii apărării să cadă de accord asupra altor detalii ale proiectului.

Conceptul de „Battle Group" poate fi schiţat după cum urmează: „Battle Groups"-urile Uniunii Europene conţin pachete de forţecompuse din circa 1 500 militari, coerente, performante şi capabile a se impune. Un nucleu de trei până la patru companii de luptă uşoare va trebui întărit prin unităţi de comandă şi de luptă. Acestora le mai sunt alocate unităţi de pionieri, de apărare antiaeriană, de transmisiuni sau de logistică, corespunzător situaţiei; de asemenea, în caz de necesitate, şi forţe NBC, de poliţie militară ca şi forţe aeriene şi de marină.

Un aspect esenţial este dislocarea „Battle Groups"-urilor aflate la dispoziţie. În acest caz, statele membre care oferă un „Battle Group" sunt responsabile şi de dislocarea lui, inclusiv pentru transportul aerian strategic adecvat. Ele trebuie să se asigure că, după primirea ordinului de dislocare, „Battle Group"-ul se va deplasa, în cadrul strict al ordinelor primite, la locul de intervenţie. „Battle Groups"-urile trebuie să fie pregătite pentru intervenţie în 5 până la 10 zile de la hotărârea Uniunii Europene. Nici procesul decizional al UE nu trebuie să dureze mai mult de cinci zile. La începutul anului 2005 trebuia constituită o aşa-numită „capacitate parţială de operare" (Initial Operational Capability), pentru a putea executa măsuri de evacuare de mai mică amploare. Capacitatea integrală de intervenţie „FOC – Full Operational Capability" va trebui atinsă până la începutul anului 2007. Uniunea Europeană va fi atunci capabilă să intervină simultan cu două din aceste „Battle Groups", pe o rază de 6 000 kilometri (măsuraţi de la Bruxelles). Pentru moment sunt planificate 13 asemenea „Battle Groups".

Fiecare „Battle Group" trebuie să fie capabil să rămână în misiune pentru cel puţin 30 de zile. Prin măsuri de întărire şi de schimb de trupe, acest interval poate fi extins până la 120 de zile. Ceea ce este cu adevărat important este autonomia logistică a acestor unităţi. „Battle Group"-urile trebuie să fie capabile de intervenţie până la sfârşitul misiunii lor, respectiv până la sfârşitul operaţiei sau pâna în momentul efectuării schimbărilor de trupe. Un sprijin din partea naţiunii gazdă va fi posibil – dacă se va întâmpla – numai în cele mai excepţionale cazuri. Intervenţia unui „Battle Group" necesită o structură de comandă completă, înclusiv un Operation Headquarters (OHQ) care rămâne staţionar pe teritoriul unuia dintre statele membre.. Unităţile multinaţionale deja existente ca şi brigade germano-

franceză se oferă cu preponderenţă. Numai ca aceste posibilităţi nu trebuie privite dintr-o perspectivă exclusivistă. Naţiunile mai mici au de asemenea posibilitatea de a participa la conceptul „Battle Groups", de exemplu în cadrul specializărilor. Trebuie avute însă în vedere necesităţile de politică militară, astfel încât eficienţa militară „military effectivness" să nu sufere sub presiunea unei multinaţionalizări. Statele membre NATO cât şi cele membre ale UE pun un accent deosebit pe faptul ca „Battle Groups"-urile să fie considerate în corelaţie cu trupele de intervenţie rapidă ale NATO (NATO Response Force – NRF). Proiectul Uniunii Europene nu trebuie să împiedice construcţia forţei combatante NATO, tocmai datorită faptului că nu se poate conta în timp scurt pe o creştere a mijloacelor economice. Următoarele elemente se iau în considerare în mod explicit în exprimarea conceptului de „Battle Group": Conceptul de „Battle Group" trebuie să completeze documentaţia despre NATO Response Force. Când sunt posibile şi utilizabile, normele, metodele practice şi procedeele conţinute în document vor fi similare cu normele, metodele şi procedeele definite în cadrul NATO (NRF); ceea ce este de o importanţă deosebită, deoarece statele membre îşi pun ladispoziţie, în caz de nevoie, forţele, mijloacele şi capacităţile (constituiteîntr-un pachet de forţe unic alcătuit de fiecare stat membru) atât pentru „Battle Group" cât şi pentru NRF[3].

Primele „Battle Groups" naţionale (Franţa şi Marea Britanie) se află într-o fază de tranziţie, având o aşa-zisă Initial Operational Capability, pentru a putea executa măsuri de evacuare de mai mică amploare. Planificările actuale[4] din cadrul UE au ca scop crearea unui ciclu „stand-by" de şase luni pentru fiecare „Battle Group" în parte. O primă conferinţă, „Battle Group Comitment", a avut loc în noiembrie 2004. Aici s-a stabilit că nu vor mai fi solicitate categorii de forţe armate ci capacităţi ce vor fi anunţate de fiecare naţiune în parte. Până la această dată se contează pe angajamente ferme pentru 13 „Battle Groups". Patru dintre ele sunt pur naţionale şi sunt puse la dispoziţie de Franţa, Marea Britanie, Spania şi Italia. Celelalte sunt multinaţionale sau compuse după modelul Framwork.

România este implicată în două astfel de grupuri. Primul împreună cu Grecia, ca Framework-Nation, Bulgaria şi Cipru, grup care va devein operaţional până în semestrul doi al anului 2007 şi la care România va participa cu un pluton NBC, un pluton PSYOPS şi ofiţer de stat major.[5] La al doilea vom participa cu aproximativ o companie, alături de Italia în rolul de Framework-Nation şi Turcia. Acesta va fi operaţionalizat până în anul 2010.[6]

Bibliografie

1. FIORENZA, Nicholas, *First NATO Response Force Is Larger Than Expected*, Defense News, 2003.
2. GRUBER, Wilfried, *Discurs ţinut la Colegiul Naţional de Apărare*, Bucureşti, 2005.
3. HILL, Lucke, *Alliance launches triservice rapid response force*, Janes's Defency Weekly, 2003.
4. KAMP, Karl-Heinz, *Battle Groups – ein neuer Schub für die ESVP?*, în Analysen und Argumente aus der Konrad Adenauer Stiftung, 2004.
5. MUREŞAN, Liviu, POP, Adrian, BONCIU, Florin, **Politica Europeană de Securitate şi Apărare – element de influenţare a acţiunilor României în domeniul politicii de securitate şi apărare**, Editura bilingvă, Bucureşti (Institutul European din România), 2004.
6. http://europa.eu.int.

[3] European Union Military Committee nr. 10501/04, EU Battlegroups Concept, as of14.06.2004, cifra 25.

[5]Declaraţia domnului Teodor Atanasiu, ministrul apărării naţionale, în urma discuţiei cu ministrul elen al apărării domnul Meimarakis Evangelos-Vassilios, 21.03.2006.

[6] Declaraţia domnului general Eugen Bădălan, şeful Statului Major General, 22.10.2005.

MODALITĂȚI DE AFECTARE A SECURITĂȚII SOCIETALE. RELAȚIA STAT – NAȚIUNE

Ioana LEUCEA

Conceptul organizator al sectorului societal este identitatea. Insecuritatea societală există atunci când comunitățile, de orice fel ar fi ele, definesc o evoluție sau o posibilitate ca pe o amenințare la adresa supraviețuirii lor ca [entități] comunitare.

În schema metodologică, securitatea societală aparține curentului constructivist din teoria relațiilor internaționale.

Societatea nu se confundă cu statul. Securitatea statului nu este întotdeauna şi securitatea societății; pot exista state în care securitatea structurilor guvernamentale este opusă securității structurilor societale.

Societatea înseamnă bazele morale ale statului; securitatea societală se referă la amenințările la adresa fundamentelor societale, în primul rând a celor de natură comunitară, morală. (Sava 2005:247)

Ole Weaver (1993) procedează la delimitarea conceptului de securitate societală. Dacă națiunea este „o comunitate în căutarea statului", nu putem echivala securitatea națiunii cu securitatea societală, pentru că securitatea societală se referă la securitatea în afara statului sau „alături" de stat. Securitatea națiunii nu s-ar referi la securitatea politică. Includem însă sensul de identitate, de comunitate şi de moralitate, pe care îl asigură națiunea, în cadrul securității societale.

Din perspectiva noastră, problematica majoră a teoriei relațiilor internaționale este de a armoniza două concepte esențialmente contestate: conceptul de stat şi cel de națiune, acea comunitate care are anumite elemente comune pentru a emite pretenția de a întemeia un stat separat.

Din punct de vedere teoretic, discuțiile privind națiunea sunt destul de numeroase, însă criteriile statalității se lasă mai greu dezbătute sau puse sub semnul întrebării. Apreciem că abordarea constructivistă ar trebui să aibă în vedere atât conceptul de stat, cât şi pe cel de națiune, ambele trebuind modelate.

Dreptul internațional se bazează pe conceptul de stat. Statul, la rândul său, îşi are fundamentul în suveranitatea sa, care exprimă pe plan intern supremația instituțiilor guvernamentale, respectiv supremația statului ca persoană juridică în raportul cu celelalte entități pe plan internațional.

Articolul 1 al Convenției de la Montevideo privind Drepturile şi Îndatoririle Statelor din 1933 prevede cele mai larg acceptate criterii asupra statalității. Se acceptă că un stat, ca persoană juridică internațională, trebuie să întrunească următoarele caracteristici: (a) o populație permanentă; (b) un teritoriu definit; (c) un guvern şi (d) capacitatea de a intra în relații cu alte state. Comisia de Arbitraj a Conferinței Europene privind Iugoslavia[1] în Opinia Nr. 1 a declarat că „un stat este definit în mod comun ca o comunitate care este compusă dintr-un teritoriu şi o populație care este supusă unei autorități politice organizate" şi că „un astfel de stat este caracterizat prin suveranitate". Totuşi, aceşti factori nu pot fi considerați exhaustivi sau de neînlocuit, aşa cum a arătat Curtea Internațională de Justiție[2].

Dar suveranitatea văzută împreună cu bagajul său de drepturi şi îndatoriri este bazată pe existența unui teritoriu. O persoană juridică nu poate fi considerată un stat în lipsa unui teritoriu propriu[3]. El este fără nici un dubiu elementul de bază caracteritic al statalității, recunoscut ca atare în majoritatea cazurilor. Astfel, în prezent există peste 200 de unități teritoriale distincte, fiecare fiind supusă unei suveranități şi jurisdicții teritoriale diferite.

Totuşi, un număr de factori au început să reducă în ultimul timp din importanța factorului teritorial. Schimbările de ordin tehnologic şi economic au avut un impact major în timp ce interdependența devine tot mai evidentă, iar naşterea unor probleme transnaționale cum ar fi drepturile omului sau dreptul la autodeterminare tind să diminueze rolul teritoriului. Creşterea numărului organizațiilor internaționale este un alt factor, la fel ca dezoltarea conceptului de „moştenire comună" în ceea ce priveşte dreptul maritim şi spațial. Pe de altă parte, nu ar trebui să exagerăm efectele acestor tendințe asupra dreptului internațional[4].

Nevoia unui teritoriu definit este bazată pe necesitatea de a delimita un anumit spațiu în care activitatea populației să aibă loc. În schimb, dreptul internațional nu obligă statele să aibă nişte frontiere bine stabilite. Un stat poate fi recunoscut ca o persoana juridică chiar dacă este implicat într-o dispută cu vecinii săi în vederea stabilirii unor granițe exacte, atât timp cât există măcar o fâşie de teritoriu care este controlată în mod constant şi indubitabil de către autoritățile respectivului stat. Din cauza acestui motiv,

---

[1] Reunită ca urmare a Declarației din 27 august 1991 a Comunității Europene

[2] Cauza *Western Sahara*, Rapoartele Curții Internaționale de Justiție, 1975, pp. 12, 43-44

[3] JENNINGS R. Y., WATTS A. D. – *Oppenheim's International Law*, Ediția a 9-a, London, 1992, p. 563

[4] Cauza *Asylum*, Rapoartele Curții Internaționale de Justiție, 1950, pp. 266-275.

cel puţin, la Conferinţa de la Alger din noiembrie 1988, Palestina nu a putut fi considerată drept un stat. Acest lucru se întâmpla deoarece organizaţiile palestiniene nu controlau nici o parte a teritoriului pe care îl revendicau[5]. Totuşi, este de remarcat faptul că ONU, prin Consiliul de Securitate, a permis participarea Organizaţiei Palestiniene pentru Eliberare la dezbaterile sale cu aceleaşi drepturi cu ale unui stat care nu beneficia de calitatea de membru al Consiliului. Acordându-i poziţia de observator, ONU nu a făcut altceva decât să accepte în mod tacit calitatea de subiect de drept internaţional a oricărei mişcări pentru eliberare naţională.

Înainte de Primul Război Mondial Albania a fost recunoscută ca stat de către multe alte ţări deşi graniţele ei erau subiect de dispută[6]. Mai recent, Israelul a fost acceptat de către majoritatea statelor, precum şi de către Naţiunile Unite ca un stat valid deşi frontierele sale nu au fost stabilite complet şi în ciuda implicării sale în ostilităţile cu vecinii săi Arabi în ceea ce priveşte existenţa şi delimitarea sa teritorială. De fapt, majoritatea statelor noi care au apărut după Primul Război Mondial au fost recunoscute *de facto* sau *de jure* înainte ca graniţele lor să fie stabilite prin tratate. Ceea ce contează în mod real este prezenţa unei comunităţi stabile pe o anumită zonă, chiar dacă graniţele acesteia sunt nesigure. Este posibil şi ca teritoriul unui stat să fie delimitat în părţi distincte, aşa cum a fost şi cazul Pakistanului înainte de secesiunea din 1971.

În lumina celor arătate pâna acum putem ajunge la unele concluzii. Astfel, o comunitate care populează un teritoriu, exercitând controlul efectiv asupra lui dar fără a beneficia de un just titlu, poate fi considerată subiect de drept internaţional în baza calităţii sale de populaţie care luptă pentru eliberare naţională. În măsura în care această mişcare este încununata de succes, comunitatea respectivă poate întruni caracteristicile unui stat. Însă până în acel moment, chiar dacă poate fi considerată subiect de drept internaţional, acea entitate sociala şi politică nu poate fi văzută ca un stat în adevăratul sens al cuvântului.

Analiştii şi specialiştii în teoria relaţiilor internaţionale încearcă să identifice şi să prevadă schimbările care se vor produce în mediul internaţional din perspectiva locului şi rolului actorilor în modelarea lumii. Disputa cea mai aprinsă este legată de răspunsul care se dă la întrebarea dacă este statul într-adevăr în declin? Răspunsurile care s-au dat variază destul de mult.

[5] CRAWFORD J. – „The Creation of the State of Palestine - Too much too soon?” , 1, European Journal of International Law, 1990, p. 307

[6] Vezi *Cauza North Sea Continental Shelf,* Rapoartele Curţii Internaţionale de Justiţie, 1969, p.3, 32.

Paul Hirst consideră că rolul statului va creşte chiar dacă actorii nonstatali vor continua să sporească, datorită câtorva atribute esenţiale pe care le are: este exclusiv teritorial şi defineşte cetăţenia, este o sursă fundamentală de responsabilitate pentru un anumit teritoriu, deţine monopolul asupra mijloacelor de violenţă, etc.

Michael Zurn remarcă faptul că statul este singurul care şi-a asumat responsabilitatea protejării mediului şi a eliminării ameninţărilor de ordin ecologic.

Robert Kaplan apreciază că statele continuă să rămână principalul loc de identificare şi solidaritate pentru majoritatea cetăţenilor. ONG-urile sau alţi actori non-statali au o legitimitate redusă, acestea reprezentându-se pe sine şi pe proprii membri.

Interdependenţele care s-au creat în lumea postindustrială, diminuarea capacităţii de adaptare la provocările secolului XX i-au determinat pe unii analişti să considere că statelor li s-a îngustat mult sfera de acţiune ca actori principali în sistemul relaţiilor internaţionale. Aceştia consideră că statul nu mai poate reacţiona eficient la unele agresiuni venite din exterior. Care naţiune mai poate să-şi apere frontierele de boli, trafic de droguri, rachete balistice, transmitere de imagini subversive, a ploilor acide, a norului radioactiv?

Unele state, datorită incapacităţii de a administra puterea şi de a controla spaţiul de suveranitate au devenit pure ficţiuni pe harta politică a lumii. Altele, precum Somalia sau R.D. Congo au încetat practic să mai existe. Spaţiul lor de suveranitate a devenit o sursă de ameninţări la adresa stabilităţii internaţionale datorită anarhiei politice şi a incapacităţii vreunui actor intern de a controla situaţia şi de a se putea impune în relaţiile cu alte state.

Se poate afirma, în concluzie, că asistăm la o dublă dinamică în ceea ce priveşte statul: de creştere şi de descreştere a rolului său în câmpul relaţiilor internaţionale.(Hlihor: 2005, p.136).

Apreciem că aspectele prezentate indică o criză, în primul rând teoretică, în înţelegerea şi rezolvarea problemelor de politică mondială, astfel că rediscutarea conceptului de stat este necesară în identificarea rolului diverselor formaţiuni statale în gestionarea problemelor şi provocărilor care au apărut în mediul internaţional în secolul XXI, precum şi problematica reorganizării societăţii internaţionale.

Însă, înclinăm să credem că, aşa cum afirma Barry Buzan (2000, p. 13 – 14), referindu-se la problema securităţii, că o proastă definire a unui concept face parte din problema în sine. Un concept simplist de securitate constituie o asemenea barieră in calea progresului încât aproape ca ar putea fi considerat ca făcând parte din problema însăşi.

Prin simplist autorul înțelege o percepție a securității care nu identifică în mod adecvat contradicțiile latente proprii conceptului însuşi şi/sau la fel de inadecvat conștientă de faptul că logica securității implică aproape întotdeuna niveluri înalte de interdependență a actorilor care încearcă să se mențină în securitate.

Cartea profesorului Barry Buzan, *Popoarele, statele şi teama* se vrea o demonstrație despre modul în care un concept mai larg şi mai bine stabilit poate conduce la o redefinire constructivă a problemei securității naționale.

Statul ocupă un loc central şi în conceptul de securitate. La nivelul sistemului, statul deține o poziție centrală pentru securitate, iar caracteristicile sale interne nu pot fi despărțite de caracterul problemei securității în sistemul internațional în ansamblu.

Barry Buzan, referindu-se la problema securității, face o trecere în revistă a modului în care s-a abordat acest domeniu de-a lungul timpului, prin intermediul conceptelor de putere şi pace. În acea linie de gândire, un stat îşi asigura securitatea devenind mai puternic. Eroarea acestui mod de gândire a fost evidențiată de „dilema securității".

Prin conceptul de pace se înțelegea securitate în absența războiului. Susan Strange (1997: 62-64) a arătat că numărul victimelor unui război poate fi, şi adesea este, mai mic decât numărul persoanelor care sunt afectate şi mor de boli a căror cauză este bănuită a fi legată de întrebuințarea îngrăşămintelor chimice. O statistică recentă a Organizației Mondiale a Sănătății prevede că în următorii ani, una din cinci persoane se va îmbolnăvi de cancer, factorul determinant ținând de alimentație. Aceste date scot în evidență faptul că „pacea", definită ca absența războiului nu acoperă un spectru de amenințări suficient de mare pentru a securiza societatea sau națiunea (cuprinsă în sintagma „securitate națională"). Riscurile şi amenințările sunt greu de estimat. Riscurile şi amenințările sunt greu de estimat. Strategia de securitate a României din 2006 prevede un număr de riscuri şi amenințări, însă fără a se preciza sau ierarhiza importanța acestora sau a se prezenta bugetul alocat fiecărui obiectiv în parte.

La nivel internațional se înțelege că, prin democratizare, cresc şansele păcii în lume. Prin creşterea numărului de democrații, creşte gradul de securitate mondială. SUA își propune, alături de UE, să promoveze democrația, în comunități, în state şi la nivel internațional.

Acest obiectiv este impus şi considerat obligatoriu pentru aderarea la UE, spre exemplu.

Totodată, democratizarea este înțeleasă şi ca ingredient necesar modernizării (Mayall, 2000: 59) Societatea internațională doreşte securitate internațională, însă metodele şi instrumentele folosite nu sunt negociate. Se doreşte democratizarea statelor fără a se pune în discuție sau a se negocia criteriile statalității.

Teoreticienii post-moderni ai relațiilor internaționale recomandă citirea textelor realiste ca pe încercări de a susține statul național, din punct de vedere teritorial, ca depozitar al comunității politice, care structurează într-un anumit fel identitatea.

Promovarea de către societatea internațională, inclusiv la nivel teoretic, a unor interpretări univoce a unor concepte esențialmente contestate nu poate fi decât o abordare partizană, generatoare de conflicte.

Apreciem că, după cum atrag atenția autori precum R. Walker şi R. Ashley (apud Griffiths, 2003: 333-349) inclusiv în teoria relațiilor internaționale se regăseşte complicitatea dintre „cunoaştere" şi „putere".

În estimările privind mediul de securitate elaborate de diverse instituții sau organizații de securitate, se prevede o intensificare a conflictelor etnice şi a problemelor generate de existența statelor eşuate, datorită, în principal, erodării mecanismelor de agregare socială internă.

Elementele sau actorii identificați şi supuşi acțiunilor transformatoare de democratitare şi de securizare sunt statele. La fel ca în cazul conceptului de securitate, conceptul de stat ar trebui analizat şi dezvoltat. În domeniul teoriei relațiilor internaționale se discută despre națiune. Dan Dungaciu, în cartea sa „Națiunea şi provocările (post)modernității, întreabă, retoric, dacă este vorba despre teoria naționalismului sau despre naționalismul teoriilor. Problema este extrem de importantă avându-se în vedere faptul că națiunea este un standard de legitimitate pentru constituirea unui stat.

Din punctul nostru de vedere, problematica ar trebui direcționată către discutarea ideii de stat şi nu neapărat prin investigarea răpunsurilor la întrebarea ce este o națiune. A gândi constituția unui stat în termeni de minorități şi majoritate nu este un dat, nu este obligatorie, la fel ca în cazul organizării vieții politice în termeni de alternanță la guvernare, alegeri libere, partide etc.

Diverşi teoreticieni atrag atenția asupra necesității existenței unor precondiții culturale înainte de a se propune democratizarea unor societăți. Şi în acest caz se revine la problema costurilor democratizării, destructurarea anumitor moduri de viață putând însemna inclusiv dispariția unor categorii sociale. Aşadar, dacă societatea internațională se vrea democratică şi pluralistă trebuie să accepte fatul că pot exista moduri complet diferite de organizare a politicului şi de definire a statalității.

Antropologia politică evidențiază faptul că societățile segmentare sau lignajere, regăsite preponderent în Africa, criteriul de departajare între comunitățile politice nu poate fi cel al etnicității. În cazul acestor societăți funcționează alt principiu de coeziune şi de împărțire a atribuțiilor, a

obligațiilor fiecăruia. Legătura de sânge, gradul de rudenie reprezintă criterii care organizează relațiile în aceste societăți. La fel, în cazul societăților nomade, care nu au o gândire a spațiului în termeni de frontieră, iar pe motiv că acestor comunități nu li se poate trasa o frontieră, acestea nu se pot autoreprezenta la nivel internațional.

ONU, prin intermediul secretarului general Kofi Annan, declara că este pentru facilitarea creării de noi state, nu însă pentru rediscutarea criteriilor statalității. Referirea se făcea mai degrabă, în sensul acceptării formării de noi state fără a se impune un număr minim al populației.

Așadar, abordarea statalității prin conceptul de națiune este limitat și generează probleme. Este situația enunțată la început cu referire la concepte insuficent dezvoltate, care fac parte din problema în sine. Într-un stat precum Uganda, intemeierea statului democratic, adică stabilitatea și securitatea au presupus 800.000 de victime.

În funcție de cultură și tradiție, anumite state se pretează la anumite formule de guvernământ, iar anumiți lideri este preferabil să se găsească la conducere pe o perioadă nedeterminată.

Impunere democrației presupune impunerea unei filosofii implicite asupra vieții și valorilor. Autoritatea liderilor va depinde în mare măsură de climatul cultural al locului.

O primă concluzie ar fi că societatea internațională trebuie să dezvolte conceptul de stat și de legitimitate pentru a opera cu instrumente adecvate problemelor pe care pretinde că dorește să le rezolve.

Impunerea instituțiilor democratice la nivelul diverselor societăți care, cel mai adesea s-au menținut în timp în cadre de organizare diferite de societățile internaționale, ar trebui să se facă ținându-se cont de caracteristicile fiecărui spațiu cultural în parte. Recrudescența terorismului ar putea fi explicată și prin impunerea unor formule de guvernământ inadecvate, efectul democratizării fiind înțeles adesea ca un nou imperialism și servind politicii de putere.

Din perspectiva filosofiei juridice și a noțiunii de drept natural, construcția statală implică impunerea unui anumit înțeles și o anumită întemeiere a dreptului. Deși încearcă acoperirea înțelesului de „drept natural" prin „drepturile omului", din perspectiva noțiunii dreptului, ideea de obligație nu poate fi derivată din cea a drepturilor omului. În cazul unor societăți precum cea indiană sau cea japoneză, construcția tradițională a acestora, întemeieate pe alte valori dacât pe cea de libertate a individului, sunt complet inadecvate absorbirii modelului democratic. Anumite categorii sociale din India sunt în afara societății, nu posedă acte de identificare, nu au parte de asistență medicală sau socială, prin urmare nu pot participa la procesul de guvernare. Prezența democrației în India este pusă sub semnul întrebării. La fel se poate afirma și pentru Turcia sau Japonia.

Promovarea democrației la nivel internațional poate fi asimilată unei perioade revoluționare, conform viziunii lui Martin Wight (Wight, 1998) Aspectele definitorii pentru o perioadă „revoluționară" prevăzute de teoreticianul menționat sunt: evenimentele interne devin o preocupare pentru celelalte puteri, evenimentele sunt conectate la o serie de mișcări organizate pentru a revoluționa nu doar un singur stat, ci societatea internațională, războaie civile la nivel mondial, stratificarea loialităților (aceste doctrine revoluționare transpun melodia politicii de putere într-o nouă tonalitate – afirmă Burke), etc.

Wight menționează că o putere revoluționară va presupune că celelalte guverne nu își reprezintă popoarele și va încerca să manipuleze sau să profite de stratificarea potențială a loialităților din interiorul altor țări sau să producă o fisură între guvern și poporul său.

De asemenea, politicile revoluționare tind să distrugă importanta deosebire dintre diplomație și spionaj. Diplomația este o tentativă de a ajusta interesele conflictuale prin negocieri și compromis, propaganda urmărește influențarea opiniei ce fundamentează și susține interesele. „Revoluția" transformă caracterul unui război, estompează distincția dintre război și pace. O putere revoluționară este moral și psihologic în război permanent cu celelalte țări. Crede că are misiunea de a transforma societatea internațională prin conversie sau coerciție. În perioadele revoluționare nu sunt ciocniri frotale, ci penetrații și subminări. Nici război, nici pace.

Răspunsul pe care țările menționate l-au dat acestui val de democratizare (ar putea fi amintite și alte țări) este unul de „mimare" a acestui tip de guvernământ. În cazul societăților mai puțin pregătite să absoarbă și să integreze „narativ" transformarea, efectele se pot măsura în numărul de vieți umane. Exemple numeroase se pot extrage din studierea țărilor africane.

În concepția teoreticienilor post-moderni ai relațiilor internaționale, conceptul de suveranitate este crucial pentru că rezolvă o serie de contradicții moderne, de genul particular-universal, eu-celălalt, identitate-diferență, etc. Această constatare pune accentul pe importanța exietenței unor formațiuni distincte, a unor „naționalități" ireductibile.

Generalizarea unui anumit tip de organizare politică poate fi asociat și cu o „destructurare" a sensului, a înțelesului, a modurilor diferite de existență și de viață. Universalizarea unui regim politic nu are implicații doar în sfera socialului, ci afectează modele diferite de trăire și de experimentare a realității. Filosofia implicită a democrației este și o luare de poziție în privința conceptului de „adevăr". Teoria utilitarismului, care

întemeiează şi legitimează ideatic această formulă politică, proclamă imposibilitatea de a discerne între bine şi rău, decât apelând la principiul majorităţii. Concepţia filosofică proclamă inexistenţa unei surse de cunoaştere absolută, fiecare individ fiind prin sine o măsură a realităţii, a binelui sau a fericirii.

Impunerea democraţiei înseamnă şi deconstruirea unor alte universuri culturale care au alte criterii de recunoaştere şi acceptare a adevărului şi a realităţii. O cultură care valorizează în primul rând armonia în societate (cum este cazul culturii japoneze) nu are cum să modifice, fără un impact major, scara valorilor astfel încât să primeze libertatea individuală. La fel, în cazul sistemului de clase sociale din India, împărţirea şi organizarea socială este justificată de o întreagă cultură, prin mituri, literatură de factură religioasă, pe credinţa în reîncarnare şi de identitate a tuturor oamenilor în plan sufletesc, dar nu social. Se poate afirma că democraţia se mimează având în vedere că în parlament pot ajunge doar cei care fac parte din casta brahmanilor.

Din perspectiva teoriei relaţiilor internaţionale, liberalismul ar putea fi denumit în continuare idealism, însă nu de către realiştii, a căror paradigme nu pot fi aplicate consecvent fără a deriva în cinism, ci din perspectiva „raţionaliştilor" sau a „constructiviştilor".

Constructivismul, prin metoda propusă, ar putea imagina soluţii pentru o lume mai sigură în condiţiile anarhiei, altele decât promovarea unui model rigid de organizare a vieţii politice.

O dezvoltare optimă a cooperării internaţionale şi sporirea şanselor păcii s-ar putea realiza prin consolidarea organizaţiilor internaţionale, prin dezvoltarea dreptului internaţional, printr-o mai mare flexibilitate teoretică, în principal în domenil ştiinţelor politice şi în cel al ştiinţelor sociale.

Dacă societatea internaţională se vrea democratică, trebuie să adopte o atitudine pluralistă, să înţeleagă eterogenitatea culturală a societăţilor, inclusiv a celor întemeiate pe credinţa într-o ordine supranaturală, a unei transcendenţe care explică şi obligă la un anumit tip de relaţionare şi de acţiune.

Max Weber a evidenţiat prin lucrarea „Etica protestantă şi spiritul capitalismului" legătura creată între modelul de acţiune economică şi credinţa salvării şi a mântuirii prin muncă şi cumpătare. Etica protestantă întemeiază un mod de viaţă şi o anumită raportare la sensul existenţei. Capitalismul are la bază o profundă credinţă şi conştiinţă religioasă.

Concluzionând, am putea afirma că o concepţie rigidă privind criteriile statalităţii, a modalităţii de organizare a vieţii politice, promovarea nediscriminatorie a formulei democratice la nivel mondial generează ameninţări la adresa securităţii societale, a comunităţilor naturale, cu repercusiuni în planul mai larg al securităţii internaţionale, ajungându-se la un cerc vicios, când soluţia securizării se transformă în cauză generatoare de insecuritate, adică o altă dilemă a securităţii.

Bibliografie:

1. BUZAN, Barry, *Popoarele, statele şi teama,* editura Cartier, Chişinău, 2000;
2. DUNGACIU, Dan, *Naţiunea şi provocările (post)modernităţii,* Editura Tritonic, Bucureşti, 2004;
3. GRIFFITHS, Martin, *Relaţii Internaţionale: şcoli, curente, gânditori*, Editura Ziua, Bucureşti, 2003;
4. KOLODZIEJ, Edward, *Securitatea şi relaţiile internaţionale,* Editura Polirom, Iaşi, 2007;
5. GUZZINI, Stefano, *Realism şi relaţii internaţionale,* Institutul European, Iaşi, 2000;
6. HARVEY, David, *Noul imperialism,* Editura Bic-All, Bucureşti, 2004;
7. MAYALL, James, *Politica mondială,* Editura Antet;
8. NYE, Joseph jr., *Descifrarea conflictelor internaţionale,* editura Antet, 2005;
9. SAVA, Ionel Nicu, *Studii de securitate,* Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005;
10. STRANGE, Susan, *State şi pieţe,* Institutul European, Iaşi, 1997;
11. WIGHT, Martin, *Politica de putere,* Editura Arc, 1998.

CONSIDERAŢII PRIVIND SECURITATEA ÎN CONTEXTUL EXTINDERII UE

Ovidiu SIMULEAC

The transformations occurred in the international security environment in the last decade, especially in the last period, made that all the attention of the international community to be focused on the clarification of a vision that should contribute to the consolidation of the world peace and security, to the reduction of the conflicting states of any kind and, obviously, to the cut, until their elimination, where possible, of the causes which generate them.

Europa este, astăzi, scena unor transformări de anvergură, în urma procesului continuu de extindere a Uniunii Europene. Este destul de evident faptul că acest proces de extidere nu este unul facil, realizarea proiectului unităţii europene a căpătat vigoare, mai ales după impunerea Uniunii Europene ca organizaţie politico-economică, cele mai importante progrese înregistrându-se în aceste domenii. Însă, numai cooperarea politică şi economică nu pot asigura o comunitate de state viguroasă.

Drepturile fundamentale, democraţia parlamentară sunt, de asemenea, baze ale identităţii Europei de astăzi, care tinde spre o "comunitate de valori" general acceptată, în strânsă legătură cu identităţile naţionale şi regionale. Ideea unei Europe unite poate fi viabilă numai prin cooperare. Pentru a se evita apariţia fragmentării, dezordinii şi conflictului de orice fel (social, economic, politic, etnico-religios, militar) şi a se realiza o coeziune viabilă, prin cooperare şi solidaritate, au căpătat contur o identitate politică, economică, juridică, de securitate şi apărare.

Ameninţarea unor atacuri masive cu arme convenţionale şi nucleare, ameninţare specifică epocii bipolare, a fost înlocuită cu o întreagă gamă de riscuri care ameninţau stabilitatea Europei. Experienţa dureroasă înregistrată în Balcani1 a impulsionat guvernele europene de a stabili o politică externă comună. Aceasta le-ar fi înlesnit acţiunile comune viitoare, în cazul unor eventuale crize. Astfel, în 1999, s-a căzut de acord asupra unei politici de apărare a Uniunii Europene care să vină în sprijinul politicii externe comune. Se creau, prin aceasta, instrumente care permiteau Comunităţii să-şi promoveze paşnic setul comun de valori, apărându-şi, în acelaşi timp, interesele comune.

[1] Conflictele din Balcani din anii '90 au demonstrat slăbiciunile guvernelor europene în ceea ce priveşte încercările acestora de a acţiona singure. SUA nu puteau interveni într-o criză regională aflată pe continent european, astfel că s-au deschis oportunităţi mult mai potrivite pentru factorii decizionali europeni de a lua atitudine.

I. Mediul de securitate european

Putem aprecia că mediul de securitate european a cunoscut, în ultima jumătate a secolului XX şi începutul secolului XXI, printr-o serie de stări:

- cea care a urmat imediat celei de-a doua conflagraţii mondiale, caracterizată în special de confruntarea Est-Vest, în ceea ce s-a numit Războiul Rece. Principala ameninţare era constituită în atacuri masive declanşate între cele două părţi cu arme convenţionale şi nucleare
- în perioada ulterioară încheierii Războiului Rece, mediul de securitate european a fost modelat de conflictele din spaţiul fostei Iugoslavii[2] şi măsurile adoptate în direcţia rezolvării acestora prin cooperarea dintre principalii actori europeni şi NATO. În ceea ce priveşte spaţiul ex-iugoslav, trebuie să menţionăm că, în prezent, regiunea imediat învecinată României este mai stabilă şi mai sigură decât în anii trecuţi[3].

O eventuală decizie pentru independenţă poate crea un precedent periculos pentru alte regiuni aflate în situaţii similare, gen Cecenia şi Transnistria.

Se apreciază că, în cadrul particular al Balcanilor de Vest, independenţa acestor două state ar putea însemna un sprijin real pentru sporirea stabilităţii regiunii şi, poate, un motiv pentru Serbia de a coopera într-un mod mai puţin reţinut. Din punct de vedere al stabilităţii, statele din regiune pot fi împărţite în trei categorii:

- România şi Bulgaria, care sunt deja membre NATO şi Uniunea Europeană, este primul grup de state, cel mai stabil.
- Al doilea grup, constituit de state precum: Croaţia, Macedonia şi Albania.
- Cel mai sensibil grup de state dintre toate este cel în care putem include Serbia şi Bosnia-Herţegovina. Aici trebuie concentrată toată atenţia şi eforturile, acest grup nefiind unul stabilizat complet – Bosnia ce de mai

[2] Dezintegrarea Iugoslaviei a condus la crearea de noi state independente, al căror număr va spori, probabil, cu încă două:
− *Muntenegru* - în luna mai 2006 a fost prevăzut un referendum, iar toate prognozele indică dorinţa de independenţă faţă de Serbia;
− *Kosovo* - statutul provinciei rămâne, încă, incert fără o decizie clară.

[3] Nu trebuie să uităm faptul că zona sud-estică a continentului a fost considerată vreme îndelungată "butoiul cu pulbere al Europei", aici găsindu-se nu numai sursa unor crize regionale de durată, dar şi a unor conflagraţii mondiale.

bine de 10 ani se află sub conducere internaţională pe propriul teritoriu, iar această perioadă este, în opinia multor specialişti, una destul de mare.[4]

Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, de pe teritoriul SUA, şi, mai apoi, atentatele de pe continental european, de la Madrid şi Londra, au constituit factorii principali ce au dus la recunoaşterea în spaţiul european a unor noi tipuri de ameninţări. Prin urmare, apariţia unor răspunsuri adecvate din partea factorilor decizionali a devenit o necessitate prioritară.

Procesul globalizării aduce cu sine atât răspândirea valorilor democratice, cât şi perspectiva unor ameninţări combinate, precum: dezvoltarea terorismului, în condiţiile nucleare, pot dezvolta facil legături cu organizaţii teroriste. Pentru a lupta eficient împotriva crimei organizate şi a terorismului care a cauzat tragediile din New York, Istanbul, Madrid sau Londra, trebuie extinsă cooperarea dintre guvernele democratice. Accesul comun la informaţiile privind activităţile criminale sau teroriste, cooperarea între organele judiciare şi forţele de poliţie precum şi monitorizarea comunicaţiilor şi a tranzacţiilor monetare sunt esenţiale pentru asigurarea succesului în această luptă[5].

Procesul de extindere constituie o parte a răspunsului Uniunii Europene la provocările contemporane, un efort de consolidare a stabilităţii politice şi securităţii economice.

Dezechilibrele existente la momentul actual în lume pot fi corectate prin furnizarea unui nivel mai înalt de securitate, prosperitate şi stabilitate, astfel încât manifestări de genul crimei organizate sau terorismului să fie cât mai rar sau deloc prezente. Cu toate că principalul actor, ca formă de organizare, pe scena internaţională este statul-naţiune, majoritatea provocărilor amintite anterior acţionează, prin natura lor, la nivel supranaţional.

Prin urmare, planul discuţiei se mută de la nivelul instituţiilor şi organizaţiilor de securitate statale la nivelul celor internaţionale: ONU, NATO şi UE. ONU se află, încă, într-un proces de reflecţie asupra menirii sale, dorindu-se îndepărtarea de imaginea arbitrului pasiv pentru asumarea rolului de forţă operaţională. Îi lipseşte, însă, o structură managerială adecvată şi implicarea politică a naţiunilor member pentru a furniza resurse şi instrumente în scopul îndeplinirii acestui rol.

NATO rămâne piatra unghiulară a stabilităţii euroatlantice, apărarea colectivă constituind nucleul de care depinde securitatea spaţiului. UE s-a dovedit până acum un bun model de organizare cu formă supranaţională de guvernare, deşi s-au manifestat unele carenţe la nivelul cetăţeanului.

[4] Trebuie notat, deci, că acest ultim grup deţine cel mai mare potenţial de instabilitate în zonă.

[5] MUREŞAN, Mircea, *Strategii inteligente de contracarare a terorismului*, în „Impact Strategic”, nr. 3, 2005, p. 12.

Procesele de extindere în paralel ale acestor două organizaţii au dus la lărgirea spaţiului european, astfel încât la frontierele sale se află Ucraina, Republica Moldova, ţările fostului spaţiu iugoslav, regiunea Caucazului, a Mării Caspice şi un segment important al Orientului Mijlociu Extins. Întreg acest spaţiu este departe de a fi unul stabil, care să poată contribui la securitatea şi stabilitatea europeană. Această realitate a dus la necesitatea stabilirii unei agende de securitate cu elemente comune a celor două organizaţii, fiecare având punctele sale forte şi reuşind să ofere avantaje specifice. Plasarea în vecinătatea imediată a spaţiului european şi euro-atlantic a acestor regiuni instabile face absolut necesară conlucrarea celor două organizaţii, în scopul realizării obiectivelor politico-strategice comune.

II. Politica Europeană de Securitate şi Apărare

Politica de securitate europeană a fost dezvoltată, după anii ’90, în cadrul Uniunii Europei Occidentale (UEO), NATO şi UE, atunci când UEO adoptă misiunile de tip “Petersberg”, în scopul gestionării unor eventuale destabilizări în Europa de Est. Acest tip de misiuni le includ pe cele umanitare şi de salvare, de menţinere a păcii şi cele ale forţelor combatante în gestionarea crizelor, inclusiv impunerea păcii[6].

În cadrul Summit-ului NATO de la Berlin din anul 1996 s-a decis crearea unei Identităţi Europene de Securitate şi Apărare, un “stâlp” european în cadrul NATO, ce permitea ţărilor europene să acţioneze militar acolo unde NATO ar fi fost limitată. Pentru aceasta, UE avea posibilitatea de a utiliza capabilităţile militare ale NATO (Acordul Berlin-plus[7]).

Mai mult, prin Tratatul de la Maastricht (1992) se pun bazele Politicii Externe şi de Securitate Comune (PESC), baze aprofundate, în 1999, prin Tratatul de la Amsterdam. Obiectivele comune ale PESC întăreau dorinţa şi voinţa UE de a: apăra interesele fundamentale şi independenţa Uniunii; întări securitatea Uniunii; păstra pacea şi întări securitatea internaţională şi, nu în ultimul rând, consolida democraţia, domnia legii şi respectarea drepturilor omului. Procesul decizional în cadrul PESC era astfel îmbunătăţit, furnizându-se strategii comune în domenii unde statele membre aveau interese majore.

Semnarea Tratatului de la Maastricht a dus la crearea unei forţe armate comune, prin semnalul dat de Germania şi Franţa, care înfiinţau EUROCORPS[8], considerat un prim pas spre edificarea unei apărări

[6] Vezi articolul 17 al Tratatului Uniunii Europene, http://europa.eu.int/eurlex/ en/ treaties/selected/livre106.html.

[7] www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm.

[8] EUROCORPS - A Force for The European Union and The Atlantic Alliance, www.eurocorps.org.

europene autonome. Tratatul de la Amsterdam a produs schimbări pragmatice, prin crearea unei Celule de planificare şi analiză politică, înfiinţarea poziţiei de Înalt Reprezentant pentru PESC şi acordul pentru implementarea măsurilor şi extinderea cooperării între UE şi UEO în domeniul managementului crizelor. S-a considerat că aceste măsuri restrâng aria PESC de răspuns la crize, preferându-se disocierea diplomaţiei de aspectele pur militare. În septembrie 2001, Parlamentul european a elaborat o rezoluţie ce prevedea stabilirea unei politici europene comune în materie de securitate şi de apărare, care includea şi misiunile de tip "Petersberg". S-a manifestat, însă, tendinţa de estompare a distincţiei dintre securitate şi apărare, prin reafirmarea conceptului de apărare, în sensul apărării teritoriale, eliminându-se, în acest fel, orice interpretare în sensul unei eventuale concurenţe cu NATO, care rămâne, după cum am afirmat mai sus, fundamentul apărării colective.

În asemenea condiţii, s-a simţit nevoia implementării unei Politici Europene de Securitate şi Apărare (PESA) comune, care să permită UE să se afirme ca actor major în politica internaţională. În acest sens, unele state membre au luat măsuri de restructurare a forţelor armate şi de înzestrare cu echipamente adecvate, chiar comune, în perspectiva înfiinţării unei Forţe de Reacţie Rapidă europeană, aşa cum s-a hotărât în cadrul consiliilor europene de la Cologne şi Helsinki. Conferinţa asupra angajării capacităţilor din anul 2000 constituie prima etapă concretă în acest sens. Aici se afirmă faptul că o politică europeană comună în materie de securitate şi apărare nu constituie un scop în sine, ci un instrument de politică externă al UE. Astfel, eventualele crize trebuie soluţionate în primul rând prin mijloace civile, fără a se exclude, însă, utilizarea forţei armate, atunci când mijloacele diplomatice şi-au atins limitele. Apelul la instrumentul militar trebuie să se facă în acord cu principiile fondatoare ale UE şi cu constituţiile statelor membre, precum şi cu principiile Cartei ONU sau ale OSCE. Mai mult, în conformitate cu dreptul internaţional, utilizarea forţei armate necesită un mandat ad-hoc al Consiliului de Securitate al ONU. În cazul absenţei mandatului, posibil din cauza unui blocaj în cadrul Consiliului de Securitate, se consideră că Uniunea Europeană nu poate interveni militar, cu excepţia unor cazuri de urgenţă, la apelul expres al secretarului general al Naţiunilor Unite.

III. Focare de criză şi instabilitate în Europa

Transformările produse în mediul internaţional de securitate în ultimul deceniu, cu precădere în ultima sa perioadă, au făcut ca toată atenţia comunităţii internaţionale să se îndrepte către clarificarea unei viziuni care să contribuie la o consolidare a păcii şi securităţii mondiale, deci la reducerea stărilor conflictuale de orice natură, implicit, la reducerea, până la eliminare, acolo unde este posibil, a cauzelor ce le generează.

Această viziune presupune, în esenţă, identificarea la scară globală a vulnerabilităţilor, a posibilelor riscuri şi ameninţări ce ar putea conduce la apariţia unor surse de instabilitate sau agravarea unora deja existente. Un element important este însoţirea procesului de identificare a acestora de către analize care să permită crearea de instrumente necesare realizării practice a acestei viziuni, astfel încât să se obţină o stare de stabilitate solidă, la diferite niveluri (global, regional sau naţional) şi să împiedice, totodată, apariţia unor surse noi. Este de presupus că acest proces va căpăta anvergură, atât în dimensiunea sa spaţială, cât şi în cea temporală, implicând resurse, strategii multiple şi acţiuni diversificate, în concordanţă cu natura surselor majore de instabilitate.

Astfel, ne vom îndrepta atenţia, pentru început, asupra surselor de instabilitate existente, dar şi posibile, realizând o clasificare a acestora în funcţie de natura lor, la nivel global, pentru ca apoi să ne concentrăm asupra spaţiului european. După natura şi modul de manifestare, sursele de instabilitate îşi pot avea originea la nivel: economico-financiar, politic, militar, social, cultural, de mediu.

Aceste niveluri reprezintă palierul clasic de desfăşurare a competiţiei pentru resurse, în special cele energetice, a rivalităţilor etnice şi religioase (care, nu de puţine ori, generează conflicte violente de natură etnică, religioasă sau combinate, etnico-religioase, reuşind chiar să transceadă graniţele naţionale, prin existenţa afinităţilor etnice sau religioase, şi să creeze, astfel, instabilitate în zonele de graniţă, apărând riscul de extindere a conflictului pe teritoriile mai multor state) sau a descompunerii statelor.

Acestora li s-au adăugat, în ultimele decenii, surse de instabilitate ce îşi au originea în fenomene ca: terorismul; proliferarea armelor şi tehnologiilor pentru arme de distrugere în masă; traficul de arme şi de droguri; imigraţia ilegală.

Spre deosebire de cele care se manifestă în cadrul palierului clasic, acestea din urmă prezintă o caracteristică specială, dată de faptul că urmările lor nu sunt limitate la un nivel anume (de exemplu: politic, economic, social ş.a.), ele fiind resimţite la toate nivelurile acestui palier, ceea ce le face să fie considerate surse majore de instabilitate, cu repercusiuni atât asupra securităţii naţionale, cât şi a celei regionale şi, implicit, globale.

Date fiind obiectivele strategiei de securitate a României, cu accent pe integrarea euro-atlantică, am considerat necesar a ne îndrepta atenţia asupra principalelor surse de instabilitate în Europa.

Ce ar putea destabiliza Europa în acest moment? Care este originea şi natura surselor de instabilitate din Europa? Acestea sunt întrebările pe care le vom considera punctul de pornire în primul capitol al studiului de

față.

O privire atentă asupra situației actuale ne dezvăluie că sursele de instabilitate de natură *militară*, la nivelul Europei, sunt în momentul actual extrem de reduse, aproape inexistente, nici un stat neavând interesul de a se confrunta cu arma în mână.

Revendicările teritoriale, deşi nu au dispărut complet – cazul fostei Federații Iugoslave – se mai fac auzite, rareori, dinspre grupări cu un puternic character extremist-naționalist, ceea ce ne face să afirmăm că există un grad ridicat de *stabilitate teritorială*. Polonia, Cehia, Ungaria, Slovacia, România sunt cazuri concrete. Deşi au existat ipoteze asupra unei eventuale stări de instabilitate, capabilă de a genera o criză majoră în România, privind aspectele teritoriale – din cauza minorității maghiare, majoritară în sud-estul Transilvaniei, dinspre care s-ar putea emite idei separatiste – aceasta nu a apărut, unul dintre motive – pe lângă politica de largă deschidere privind minoritățile în România – a fost şi faptul că teritoriile locuite de minoritatea maghiară nu se învecinează direct cu Ungaria. De asemenea, o situație specială se înregistrează în Bulgaria, unde minoritatea turcă, comasată în apropierea graniței cu Turcia, înregistrează o puternică creştere a ratei natalității.

Un domeniu care necesită o atenție sporită în perioada următoare este cel *economico-financiar*, dezechilibrul economic – încă existent între Vest şi Est (în special în cazul statelor din fosta sferă de influență a URSS, printre care şi România) – putând deveni o sursă de instabilitate ce ar putea duce la apariția unei crize de proporții în cadrul UE. Aceasta ar fi favorizată de faptul că partea răsăriteană a Europei a ieşit din Războiul Rece, caracterizată de o puternică instabilitate economică. Semnele de slăbiciune economică s-au făcut simțite, pe rând, în Polonia, Ungaria, România şi Bulgaria, când angrenate în programele de pre-aderare, aceste state au înregistrat întârzieri economice semnificative, unele persistând până astăzi – cazul României şi Bulgariei.

De asemenea, cunoscută fiind dependența Europei de resurse energetice externe, se cuvine amintită aici starea de instabilitate ce poate fi generată prin acțiunea combinată sau separată a unor agenți a căror natură poate varia, de la atacuri cu bombă până la atacuri cibernetice. Acestea pot afecta în mod negativ infrastructura, iar pentru că infrastructura, în cazul rețelelor de conducte ce transportă petrolul de la sondă până la stațiile de desfacere, este extrem de vastă, o transformă într-o potențială țintă a unui adversar. Dependența crescută a Europei de resurse energetice externe, ar face ca asemenea atacuri la nivel de infrastructură să aibă două urmări principale: întreruperea fizică a procesului necesar asigurării fluxului energetic normal şi fluctuații periculoase ale prețului acestor resurse.

Prețul petrolului în special şi cel al energiei în general sunt extrem de sensibile, orice posibil conflict putând genera o creştere excesivă a prețurilor, efectul fiind declanşarea unei crize, majore, în cazul unui sistem energetic precum cel european, care este nevoit să importe cea mai mare parte a energiei. Statisticile interne prevăd, în lipsa unor măsuri care să ducă la îmbunătățirea situației, că importul de energie va atinge în viitorul apropiat un prag de 70% din necesar, punctul nevralgic aflându-se la nivelul importurilor de petrol, care se vor situa la mai mult de 90% din necesar în următoarele două decenii.

Din punct de vedere al locului de manifestare a actualelor crize, sau de apariție a unor posibile surse de instabilitate, capabile de a genera crize la nivel european, putem avansa o nouă clasificare:

• *surse de instabilitate/crize ce se manifestă în spațiul/cadrul Uniunii Europene;*

• *surse de instabilitate/crize ce se manifestă în afara spațiului/cadrului Uniunii Europene.*

Pe scurt, von puncta câteva din sursele de instabilitate, de criză ce se manifestă în spațiul Uniunii Europene, în mod special ne vom îndrepta atenția către două crize ce se manifestă în cadrul a două state membre ale Uniunii Europene şi anume Spania („conflictul basc") şi Irlanda de Nord (conflict în care sunt implicați protestanții şi catolicii, susținători ai unionismului respectiv ai naționalismului). Modul de gestionare al acestor crize şi şansele de rezolvare pozitivă ale conflictelor ce le-au generat pot servi, în opinia noastră, drept „lecții învățate", modele aplicabile şi altor crize similare.

Faptul că Spania[9] şi Irlanda de Nord[10] sunt membre ale Uniunii

---

[9] Readoptarea sistemului democratic, după perioada de dictatură a generalului Franco, a avut printre urmări confruntarea **Spaniei** cu probleme a căror rezolvare anterioară nu fusese posibilă sau dorită. Între acestea, cea mai presantă era punerea în practică a autoguvernării, în sprijinul căreia milita cel mai fervent regiunea cunoscută drept Țara Bascilor. Ardența manifestărilor de sprijinire a degenerat în acțiuni violente inițiate de ETA. Declarația de la Lizzara a constituit primul pas semnificativ în direcția rezolvării conflictului, semnându-se la 12 septembrie 1998, între guvern şi reprezentanții a patru partide politice basce. În acest act se adoptă o metodologie de rezolvare a conflictului similară celei folosite în procesul de pace din Irlanda de Nord. Însă, punctele de vedere politice diferite s-au făcut din nou simțite. Bascii considerau problema drept una de dialog politic, reproşând guvernului lipsa unei agende politice care să contribuie la rezolvarea conflictului, iar guvernul, de cealaltă parte, considera că singurul mijloc de încheiere a procesului de pace ar fi fost predarea definitivă a ETA. Această divergență de opinii continuă să existe și în ziua de astăzi. Momentan, conflictul basc se află într-o perioadă de tranziție între sfârşitul unui ciclu de confruntări şi începutul unui ciclu de rezolvare.

Europene nu a constituit singura rațiune de analiză a conflictelor desfășurate pe teritoriile acestora, ci, avem în plus, argumentul unor similarități mai mult decât sensibile, remarcate în modul lor de desfășurare.

Există câtiva factori ce ne indică posibilitatea rezolvării pozitive a conflictului:

1. acceptarea ideii de dialog și dorința la nivel popular de încetare a violențelor;

2. procesul de pace din Irlanda de Nord care, fără îndoială, are efecte benefice asupra problemei basce.

Alăturarea celor două conflicte în analiză își găsește justificarea și într-una dintre strategiile ce trebuie urmate pentru soluționarea pozitivă a conflictului: găsirea unui cadru legal și politic convenabil unei comunități complexe din punct de vedere al expresiei și identității, asupra urmărilor violenței, relației dintre comunitate și teritoriu, problemelor legate de victime și a închisorii politice.

Din afara spațiului Uniunii Europene putem specifica următoarele surse de instabilitate, cum ar fi Serbia și Albania care emit pretenții în problema Kosovo, etnia de origine albaneză în Macedonia, Ungaria își îndreaptă atenția către minoritatea maghiară din Voievodina, acestea sunt doar câteva exemple ce s-ar putea constitui în conflicte.

De curând ieșit dintr-o perioadă de frământări, spațiul balcanic resimte încă efectele acestora, tendința generală fiind, în momentul actual, de stabilizare la nivelul întregii regiuni, prin eforturile unite ale comunității internaționale, cu implicarea principalelor organizații de securitate europene și euro-atlantice.

Viziunile naționaliste, ca și tensiunile etnico-religioase prezente în regiune, sunt exacerbate de lipsurile de natură economică. Din nefericire, un alt element care a contribuit la această stare de fapt a fost impunerea sancțiunilor survenite ca urmare a crizei iugoslave.

Este cunoscut faptul că etnia albaneză are o arie de răspândire vastă în regiune. Existența acestei etnii în Kosovo, Serbia, Muntenegru, Macedonia și Grecia a folosit drept suport pentru mișcările naționaliste (de tipul Armatei de Eliberare din Kosovo, sau Armatei de Eliberare Națională) în inițierea unor acțiuni violente, acțiuni justificate de dorința căpătării unor drepturi pentru etnicii albanezi.

În Albania se găsesc 3 milioane de albanezi, în Kosovo 90% din populație este constituită de etnici albanezi, Macedonia înglobează alte 500.000 în vest la granița cu Albania și Kosovo, în Muntenegru se află 60.000 de albanezi și peste 60.000, în sudul Serbiei.[11] Un motiv ar fi acela că deși națiunile sunt bine constituite, cu puternice conștiințe naționale, religia reprezintă un element important de definire al națiunilor.

---

[10] Sunt deja cunoscute manifestările purtate de-a lungul secolelor de către nativii irlandezi împotriva conducerii britanice. Presiunile îndreptate asupra guvernului britanic de a acorda independența insulei au crescut continuu, până în anul 1921 când s-a obținut o independență limitată. Dar presiunile au persistat, în ideea instituirii unei autoguvernări în Irlanda, presiuni ce au întâmpinat rezistența protestanților din nord, care doreau menținerea uniunii cu Marea Britanie. Temerile lor erau constituite de faptul că vor fi integrați într-o Irlandă majoritar catolică unde libertatea lor religioasă ar fi avut de suferit. Acesteia i s-a adăugat și aceea că starea economiei în celelalte regiuni ale insulei se situa la un nivel precar în comparație cu regiunea din nord. Cei mai mulți dintre catolicii ce trăiau aici, însă, doreau independența și o Irlandă unită. Conducerea britanică a hotărât ca insula să fie împărțită în două părți: cele șase ținuturi din nord să rămână unite cu Marea Britanie, iar celelalte douăzeci și șase să fie independente. Această decizie a declanșat conflictul între naționaliștii ce nu doreau divizarea insulei și cei care o agreau. La acel moment protestanții constituiau majoritatea de 2/3 din totalul regiunii, transformându-se din parte minoritară în parte majoritară. Declarația întâiului prim ministru al Irlandei de Nord, care afirma „*un parlament protestant pentru un popor protestant*" contrasta puternic cu starea de fapt din Republica Irlanda, care era în majoritate covârșitoare catolică, interpretarea ei având ca rezultat discriminarea catolicilor în ceea ce privește locuințele, locurile de muncă și reprezentarea politică. Unioniștii au început să domine în consiliile locale. Cauzele acestei discriminări au fost justificate de unioniști prin refuzul multor catolici de a coopera cu statul format, ceea ce însemna că existența noului stat era amenințată de o minoritate subversivă. Situația s-a stabilizat, în ultimii ani, printr-un proces de pace încheiat prin semnarea Acordului de la Belfast, pe 10 aprilie 1998. Dintre realizările notabile rezultate în urma încheierii acordului, menționăm formarea Parlamentului Irlandei de Nord, dar și anunțul IRA din octombrie 2001, care iniția procesul de dezarmare. Momentan, procesul trece printr-o stare de criză, caracterizată drept periculoasă, rezultată din refuzul unioniștilor de a colabora la putere cu republicanii, în ciuda promisiunilor electorale emise, și din disensiunile asupra procesului de demilitarizare (retragerea trupelor britanice din Irlanda de Nord). Acestui motiv i se adaugă dorința Sinn Fein, de a i se acorda un statut egal cu al oricărui alt partid politic, fapt neagreat de guvernul irlandez, din cauza posibilelor legături cu grupuri de natură paramilitară a Sinn Fein.

[11] Comunități albaneze există și în Grecia, Italia, Bulgaria și Turcia. Etnicii albanezi aparțin a două grupuri diferite cu dialecte și structuri sociale distincte: Ghegi și Tosci. Majoritatea este constituită de grupul Gheg care, din punct de vedere religios, este alcătuit îndeosebi din musulmani, numai 10% fiind romano-catolici. Dintre Tosci, musulmani sunt mai puțin de 80%, ceilalți 20% fiind ortodocși. Existența acestor două diviziuni în rândul etniei albaneze prezintă o importanță semnificativă, putându-se constitui în funcție de situație, un factor inhibator sau, ceea ce nu ar fi de dorit, factor generator de conflict, pentru că factorul religios, asociat celui etnic, a constituit deseori motivul a numeroase disensiuni în Balcani, spațiu de confluență a creștinismului ortodox și catolic cu islamul.

O posibilă sursă de instabilitate ar putea fi reprezentată de fundamentaliştii islamici ce adoptă o atitudine „*duplicitară*”: pe de o parte, acceptă temporar iniţiativele SUA şi NATO în Bosnia-Herţegovina, Kosovo şi Macedonia; pe de altă parte, se manifestă tendinţa de formare a unui „*nucleu de putere*” islamic în Balcani, ce ar putea fi opus Occidentului. Plasarea acestui „*nucleu*” (Albania, Sandjeak, vestul Macedoniei, Kosovo, zone din Bosnia-Herţegovina) în spaţiul de securitate NATO, într-o regiune aflată la „frontiera” UE (spaţiu populat cu milioane de musulmani), într-o regiune „supraîncărcată” de tensiuni şi contradicţii interetnice şi religioase, poate genera periculoase ameninţări la adresa securităţii euro-atlantice.

Uniunea Europeană, Organizaţia Atlanticului de Nord şi procesul de extindere. Provocări viitoare. Europa este subiectul unei noi transformări determinată de extinderea UE şi NATO pe continent. După Summit-ul UE de la Copenhaga (2002) şi cel NATO de la Praga (2002), ambele organizaţii vor avea un număr mai mare de membri (27 şi, respectiv, 26), iar 19 din cele 27 de state membre UE vor fi şi membre NATO. Analiştii[12] consideră că pe măsură ce va exista mai puţină diversitate în afara UE şi NATO, cu atât mai multă diversitate va fi în cadrul lor.

În partea de sud-est a Europei, Slovenia, România şi Bulgaria au afirmat că extinderea NATO spre Balcanii de Vest este esenţială pentru stabilitatea regiunii şi au evidenţiat rolul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

Pe măsură ce se extind spre est, Uniunea Europeană şi Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord se confruntă cu un mediu de securitate aflat în schimbare. Este posibil ca, în UE, cele 10 ţări care au aderat în 2004 şi cele 2 din 2007 să încheie procesul până în anul 2010.

În concordanţă cu existenţa acestui proces, iată câteva tendinţe prognozate pentru viitorul Europei:

- creşterea economică lentă, îmbătrânirea populaţiei şi creşterea fluxurilor de imigranţi („*relaxarea graniţelor*”) vor avea consecinţe negative asupra gradului de coeziune socială din ţările europene;

- întrucât populaţiile ţărilor candidate la statutul de membru UE şi/sau NATO au aşteptări nerealiste în privinţa beneficiilor ce decurg din integrarea şi/sau aderarea la aceste organizaţii, este posibil ca încercările de acord sau impunere a unor reguli comune celor 27, respectiv 25 de ţări aflate în diferite stadii de dezvoltare şi cu tradiţii diferite, să se confrunte cu o serie de dificultăţi;

- războiul împotriva terorismului va fi dus şi pe continentul european, chiar dacă în forme mult mai subtile şi mai puţin violente, ca răspuns la o posibilă intensificare a acţiunilor teroriste în focarele deja existente;

- Balcanii vor fi în continuare în atenţia Europei şi a organizaţiilor internaţionale de securitate ca focar de criză;

- în cazul în care Belarus, Ucraina şi Moldova nu vor avea succes în demersul de integrare în UE/aderare la NATO, deşi sunt sprijinite de unele state europene, precum Polonia, ele se vor îndepărta de Uniune şi de Alianţă, simţind efectele adverse de natură economică, psiho-socială şi politică ale excluderii. Cele două ţări vor fi din ce în ce mai vulnerabile la presiunea economică a Rusiei, existând posibilitatea recăderii în sfera de influenţă a acesteia;

- includerea statelor baltice în UE şi NATO va transforma Kaliningrad-ul într-o enclavă UE/NATO, ceea ce, conform unor analişti occidentali şi ruşi, ar putea remilitariza zona (se vorbeşte chiar despre posibilitatea plasării aici a armamentului nuclear tactic). Rezultatul ar fi înrăutăţirea relaţiilor dintre Rusia şi Occident;

- conflictele, în Europa, nu vor dispărea pur şi simplu, ci perioada de rezolvare a acestora va creşte, pacea continentului bazându-se într-o mai mare măsură pe instrumentele politice şi juridice, decât pe cele militare;

- s-ar putea crea o situaţie specială privind starea independenţei şi suveranităţii statelor europene odată cu construcţia unei Europe Unite, ce constituie încă o problemă majoră, fără răspunsuri certe la ora actuală;

- disensiunile UE-SUA, normale într-o lume democratică, ar putea conduce la crearea unei „prăpăstii” între „Vechea Europă” şi „Noua Europă” ce ar întârzia procesul de unificare europeană. Principalele motive ce sprijină această afirmaţie au la bază: interesele economice diferite dintre UE şi SUA; dependenţa sporită, în special a UE, faţă de petrolul din Orientul Mijlociu şi Apropiat; cultura strategică diferită, UE fiind adepta soluţionării crizelor mai degrabă pe cale diplomatică, cu ajutorul instrumentelor politice şi juridice, decât pe cale militară.

Bibliografie

1. **ACHCAR, Gilbert**, *Noul Război Rece. Lumea după Kosovo*, Ed. Corint, Bucureşti, 2002;
2. **BUZAN, Barry**, *Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate internaţională în epoca de după Războiul Rece*, Ed. Cartier, Chişinău, 2000;
3. **CERNENCU, Mihai**, *The Conflicts of Southeast Europe*, Conflict Studies Research Center (CSRC), 2001;
4. **CREMONA, Marise,** “*The enlargement of the European Union*”, **Oxford, 2003;**
5. **DINU Mihai-Ştefan**, **BĂHNĂREANU Cristian,** „*Actualităţi Şi*

[12]BATH, Judy; Dov LYNCH; Antonio MISSIROLI; Martin ORTEGA şi Dimitrios TRAINTAPHYLLON, *Partners and Neighbours: a CFSP for a Wider Europe*, Chaillot Paper 64, 2003.

Perspective În Politica Europeană De Securitate Şi Apărare", Editura Universităţii Naţionale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2006;

6. **PETRESCU Stan**, „*Apărarea şi Securitatea Europeană*", Editura Militară, Bucureşti, 2006;
7. **DAVID, Aurel**, *Naţiunea. Între "starea de securitate" şi "criza politicomilitară"*, Ed. Licorna, Bucureşti, 2000;
8. **DUFOUR, Jean-Louis**, *Crizele internaţionale. De la Beijing (1900) la Kosovo (1990)*, Ed. Corint, Bucureşti, 2002;
9. **http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.htm**; ***„The European Union în 2006 and Beyond" CRS Report for Congress Received through the CRS Web Kristin Archick***

IMPLEMENTAREA NORMELOR DE DREPT INTERNAŢIONAL UMANITAR ÎN CADRUL ORGANIZAŢIEI PENTRU SECURITATE ŞI COOPERARE ÎN EUROPA

Mirela ATANASIU

The utmost violations of the International Humanitarian Law into the interventions of the OSCE were against women and children. That's way we should fiind a way to leave the strong ones, the military structures fight with measurable opponents not with the unhelpless civi. Soldiers, no matter who, what or which fight should know at least the elementary rules of the armed conflict for making the difference between the 19th century war and today's war. They must show by their actions that the sence of humanity becomes deeper not dissappears in high-tech and we ackowledge something of former horrible experiences.

Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) este o organizaţie internaţională care are drept obiectiv menţinerea securităţii în zonă concentrându-se asupra prevenirii conflictelor, administrarea crizelor şi reconstrucţia post-conflict (alături de ONU, UE şi NATO, OSCE s-a implicat în reconstrucţia Balcanilor, a Europei de Est şi a zonei CSI). OSCE este, în acelaşi timp, un instrument prin care se asigură pacea, stabilitatea şi cooperarea strânsă între diferitele state membre.

I. Cadrul OSCE/CSCE

La 1 august 1975, la Helsinki, a fost semnat la nivel înalt *Actul Final al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa*. Cunoscut şi sub denumirea de *Actul Final de la Helsinki,* acesta pune bazele viitoarei evoluţii a procesului CSCE şi reafirmă sprijinul activ al statelor OSCE pentru îmbunătăţirea rolului ONU de întărire a păcii, justiţiei şi securităţii internaţionale şi îşi reasumă principiile Cartei ONU încă din Declaraţia de principiu.

Actul conţine şi elemente specifice dreptului internaţional umanitar precum prevederi referitoare la: drepturile omului pe timp de pace sau război, protecţia mediului înconjurător, anumite aspecte referitoare la securitate şi dezarmare.

Carta de la Paris, semnată la nivel înalt în noiembrie 1990, a marcat un punct de cotitură în istoria CSCE, deschizând calea transformării sale într-un forum instituţionalizat de dialog şi negocieri, cu o structură operaţională. Fiind prima conferinţă la nivel înalt după adoptarea *Actului Final de la*

Helsinki, summit-ul CSCE de la Paris a deschis o pagină nouă în raporturile dintre statele europene, punându-se oficial capăt războiului rece şi fiind adoptate o serie de documente de importanţă majoră în domeniul dezarmării

CSCE înregistrează un nou impuls politic în anul 1994, cu ocazia Summit-ului de la Budapesta care a hotărât schimbarea denumirii procesului început la Helsinki în Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa ca instrument esenţial în prevenirea conflictelor şi managementul crizelor.

OSCE reprezintă un prim-instrument responsabil, în zona sa de responsabilitate, de avertizarea timpurie, prevenirea conflictelor, managementul crizelor şi restabilirea situaţiei în perioada postconflict. Abordarea securităţii în viziunea OSCE este extensivă şi bazată pe cooperare. Ea include o gamă foarte largă de probleme, precum controlul armamentului, diplomaţia preventivă, măsurile de sporire a încrederii reciproce dintre state, drepturile omului, monitorizarea alegerilor, securitatea economică şi securitatea mediului înconjurător. Toate statele membre ale OSCE au un statut egal, iar deciziile sunt luate pe bază de consens.

Principalele instrumente şi mecanisme de care dispune OSCE în domeniul prevenirii conflictelor şi managementului crizelorsunt:

- *Misiunile în zonele de conflict* - principal instrument al OSCE de prevenire a conflictelor pe termen lung, managementul crizelor, rezoluţia şi reabilitarea postconflict. Acest instrument a fost promovat la începutul anilor '90 şi s-a dezvoltat ca urmare a necesităţii soluţionării conflictelor interne declanşate în statele aflate în tranziţia postcomunism.

- *Mecanismele de soluţionare paşnică a conflictelor* reprezintă proceduri speciale (Mecanismul *Valleta*) promovate în scopul facilitării contactelor directe şi oportune dintre părţile aflate în conflict şi mobilizării resurselor OSCE într-o acţiune eficientă de prevenire sau management al crizelor. Aplicarea acestor mecanisme prezintă marele avantaj că nu necesită o decizie adoptată prin consens şi nici participarea tuturor ţărilor membre la aplicarea lor.

- *Operaţiile de menţinere a păcii* reprezintă, conform documentului de la Helsinki, un important element operaţional, care mobilizează aproape în totalitate resursele OSCE de prevenire a conflictelor şi management al crizelor, folosit pentru menţinerea păcii atât în interiorul statelor, cât şi în cazul conflictelor interstatale şi sprijinul proceselor politice de soluţionare paşnică a acestora.

II. Dreptul internaţional umanitar pe glob

Dreptul internaţional umanitar reprezintă un set de reguli care încearcă, din motive umanitare, să limiteze efectele conflictelor armate. Prin acesta sunt protejate persoanele care nu participă direct la ostilităţi (populaţie civilă, reprezentanţi ai mass-media, organizaţiilor umanitare etc.) sau nu mai participă (prizonieri de război, răniţi, foşti combatanţi aflaţi în imposibilitatea de a se mai lupta etc.) şi, în acelaşi timp, restricţionează mijloacele şi metodele utilizate pe timpul conflictului pentru preîntâmpinarea violenţei „gratuite", actelor de cruzime asupra celor căzuţi în puterea combatanţilor sau folosirea armamentelului asupra unor adăposturi medicale, monumente de artă protejate de dreptul internaţional şi alte asemenea acţiuni. Dreptul internaţional umanitar este cunoscut şi ca „dreptul războiului" sau, mai nou, „dreptul conflictului armat". Acesta este parte a dreptului internaţional reglementând relaţiile dintre state. Cu toate că dreptul internaţional umanitar şi dreptul omului sunt două ramuri cu normative similare, primul se aplică în situaţia izbucnirii unui conflict armat, de obicei, înlocuind principiile drepturilor omului aplicabile pe timp de pace.

Carta ONU reprezintă documentul de bază pentru actele constitutive ale multor organizaţii internaţionale, care au drept scop principal menţinerea păcii şi securităţii internaţionale. Prevederile acesteia sunt respectate şi de către statele OSCE-ului având în vedere că majoritatea au statut de membru ONU. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului stipulează încă de la art. 3-5 dreptul oricărei fiinţe umane la viaţă, libertate şi securitatea propriei persoane, interzicerea sclaviei, sclavajului şi comerţului cu sclavi, precum şi interzicerea toturilor, pedepselor sau tratamentelor crude, inumane sau degradante.

Principalele instrumente de protecţie ale dreptului internaţional umanitar sub incidenţa cărora se află atât categoriile protejate cât şi personalul structurilor militare şi civil-militare cu rol în gestionarea crizelor şi conflictelor armate sunt stipulate în legislaţia internaţională astfel. **Dreptul de la Geneva**:

- *Convenţia de la Geneva pentru îmbunătăţirea sorţii răniţilor şi bolnavilor din forţele armate în campanie, pentru îmbunătăţirea sorţii răniţilor, bolnavilor şi naufragiaţilor forţelor armate pe mare, privitoare la tratamentul prizonierilor de război, privind protecţia persoanelor civile în timp de război*, din 12 august 1949;

- *Protocolul adiţional I la Convenţiile de la Geneva* din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale;

- *Protocolul adiţional II la Convenţiile de la Geneva* din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate fără caracter internaţional;

- *Protocolul adiţional III la Convenţiile de la Geneva* din 12 august 1949, privind adoptarea unui semn distinctiv adiţional.

Dreptul de la Haga, asigură protecţie în general şi pe uscat, pe mare, în

aer, la neutralitate şi arme permise:

- *Convenţia internaţională pentru interzicerea atacurilor teroriste cu bombe* (12 ianuarie 1998);
- *Convenţia asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatizante excesive sau ca lovind fără discriminare*, Geneva, 10 octombrie 1980;
- *Convenţia de la Ottawa privind interzicerea utilizării, stocării, producerii şi transferului de mine antipersonal şi distrugerea acestora* din 1 martie 1999;
- *Convenţie asupra imprescriptibilităţii crimelor de război şi a crimelor contra umanităţii* din 11 noiembrie 1970;
- *Rezoluţia parlamentului european asupra promovării convenţiilor de la Geneva din 12 august 1949 şi a dreptului internaţional umanitar*;
- *Protocol referitor la prohibiţia întrebuinţării, în război, a gazelor asfixiante, toxice sau similare şi a mijloacelor bacteriologice*, Geneva, 17 iunie 1925;
- *Regulile războiului aerian fixate de Comisia Juriştilor la Haga*, decembrie 1922 – februarie 1923;
- *Legile războiului maritim în raporturile dintre beligeranţi*. Manual adoptat de Institutul de Drept Internaţional, Oxford, 9 august 1913;
- *Convenţia privitoare la bombardarea prin forţe navale în timp de război*, Haga 18 octombrie 1907;
- *Convenţia privitoare la drepturile şi îndatoririle Puterilor şi persoanelor neutre în caz de război terestru*, Haga, 18 octombrie 1907;
- *Convenţia privitoare la drepturile şi îndatoririle Puterilor neutre în războiul pe mare*, Haga, 18 octombrie 1907;
- *Convenţia privitoare la legile şi obiceiurile războiului terestru din 29 iulie 1899* acest act a fost redactat pentru diminuarea suferinţelor războiului, prin crearea unei conduite a beligeranţilor aflaţi parte la conflict;
- *Declaraţia având ca efect interzicerea, în timp de război, a proiectilelor explozive în greutate mai mică de 400 g*, St. Petersburg, 29 noiembrie – 11 decembrie 1868;
- *Manualul de la San Remo din iunie 1994 privind dreptul internaţional aplicabil în conflictele pe mare.* A fost elaborat de jurişti şi experţi navali reuniţi la Institutul Internaţional de Drepr Umanitar. Conţine reglementări cu privire la distincţia dintre combatanţi şi necombatanţi, ca şi între obiectivele civile şi cele militare, în conflictele armate.

III. OSCE vis-a-vis dreptul internaţional umanitar

OSCE se desfăşoară pe trei dimensiuni: politico-militară, umană şi economică şi de mediu. La summit-ul de la Budapesta s-a hotărât schimbarea denumirii procesului început la Helsinki în Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa, care a devenit, totodată, primul instrument pentru prevenirea conflictelor şi gestionarea crizelor, exprimându-se voinţa politică a statelor membre de a se trimite o misiune OSCE de menţinere a păcii în Nagorno-Karabah.

La Budapesta, a fost adoptat Codul de Conduită privind Aspectele Militare ale Securităţii, conţinând principiile guvernatoare în manifestarea rolului şi folosirea forţelor armate în societăţi democratice. Acest Cod stipulează la art. 30 că „*fiecare stat participant îşi va instrui personalul cu privire la prevederile dreptului internaţional umanitar şi se va asigura, de asemenea, că sunt conştienţi de responsabilitatea acţiunilor lor intrând sub incidenţa legilor naţionale şi internaţionale*". Iar la art. 32, se prevede că „*fiecare stat participant se va asigura că personalui militar, paramilitar sau forţele de securitate îşi vor putea exercita drepturile şi libertăţile fundamentale proprii reflectate în documentele CSCE şi dreptul internaţional în conformitate cu prevederile constituţionale naţionale şi cu asigurarea respectării cerinţelor de serviciu*".

Principalele intervenţii ale OSCE sunt împărţite pe areale geografice astfel:

a) Europa de Sud-Est:

- Misiunea de asistenţă a autorităţilor şi societăţii civile albaneze pentru promovarea democratizării, supremaţiei legii, drepturilor omului şi pentru consolidarea de instituţii democratice conforme principiilor, standardelor şi angajamentelor organizaţiei;
- Misiunea din Bosnia-Herţegovina, desemnată prin Acordul de la Dayton din 1995, are ca responsabilităţi alegerile democratice, promovarea drepturilor omului şi stabilizarea militară regională contribuind şi la construirea democraţiei.
- Misiunea din Croaţia asistă guvernul şi alte grupuri importante ale societăţii pe drumul democratizării, drepturilor omului şi supremaţiei legii sprijinind, în acelaşi timp, consolidarea păcii interne.
- Misiunea din Muntenegru este cea mai nouă în această categorie, din 29 iunie 2006, odată cu admiterea acestui stat în Organizaţie.
- Misiunea din Serbia are ca scop consilierea asupra implementării legilor şi monitorizarea funcţionării şi dezvoltării propice a instituţiilor şi proceselor democratice.
- Misiunea din Kosovo, cea mai largă operaţiune OSCE formează o componentă distinctă a Administraţiei Interimare a Naţiunilor Unite. Este mandatată pentru construirea instituţiilor şi democraţiei şi promovarea drepturilor omului şi supremaţiei legii.
- Misiunea de Monitorizare din Skopje pentru prevenirea extinderii tensiunii şi conflictelor în fosta Republică Socialistă a Iugoslaviei.

b) Europa de Est:

- Biroul de la Minsk a rezultat în urma semnării Memorandului de Înțelegere dintre OSCE și guvernul Republicii Belarus.
- Misiunea din Republica Moldova stabilită în februarie 1993.
- Proiectul din Ucraina, precedat de misiunea începută în 1994.

c) Caucaz:

- Biroul din Baku deține un mandat larg, care acoperă arii majore de preocupare în toate dimensiunile OSCE inclusiv aspectele umane, politice, economice și de mediu cu privire la securitate și stabilitate.
- Misiunea din Georgia stabilită în decembrie 1992 drept răspuns la conflictele armate din țară. Aceasta are ca scop așezarea conflictelor, democratizarea, drepturile omului și supremația legii.
- Biroul de la Erevan contribuie la dezvoltarea instituțiilor democratice în țară, întărirea societății civile, promovarea stanrdardelor și principiilor OSCE.

d) Asia Centrală

- Centrul de la Ashgabad stabilit prin hotărâre a Consiliului Permanent pentru intensificarea cooperării dintre Turkmenistan și OSCE.
- Centrul din Astana promovează implementarea principiilor și angajamentelor OSCE, facilitează schimbul de informații și furnizează asistență guvernului de la Kazahstan.
- Centrul de la Bishkek, a fost stabilit de Consiliul Permanent al OSCE pentru încurajarea Kârgâstanului spre o viitoare integrare în comunitatea Organizației.
- Coordonator de proiect în Uzbekistan ptromovează implementarea principiilor și angajamentelor OSCE.
- Centrul din Dushanbe promovează implementarea principiilor și angajamentelor OSCE cu accent special pe contextul regional.

Principale decizii ale OSCE referitoare la protecția și securitatea oferite de dreptul internațional umanitar:

- *Decizia nr. 19/06 din 5 decembrie 2006, cu privire la întărirea eficienței OSCE,* subliniază rolul organizației conform cap. VIII al Cartei ONU de instrument pentru avertizare timpurie, prevenirea conflictelor, managementul crizelor și reabilitare postconflict;
- *Decizia nr. 18/06 din 5 decembrie 2006, asupra întăririi viitoare a eficienței și structurilor executive ale OSCE;*
- *Decizia nr. 16/06 din 5 decembrie 2006, cu privire la statutul legal, privilegiile și imunitățile OSCE*, în care Federația Rusă insistă asupra conceperii unei carte a organizației care să conțină principalele scopuri și principii ale acesteia;
- *Decizia nr. 14/06 din 5 decembrie 2006, cu privire la îmbunătățirea eforturilor de combatere a traficului de persoane, inclusiv pentru exploatare la muncă, printr-o abordare cuprinzătoare și proactivă* făcând apel la statele OSCE să se asigure că există cadrul legal conform cerințelor Protocolului ONU cu privire la Prevenirea, Suprimarea și Pedepsirea Traficului de Persoane iar standardele stipulate pentru condițiile de muncă sunt respectate;
- *Declarația de la Bruxelles cu privire la Sistemul Penal de Justiție din 5 decembrie 2006,* în care sunt prevăzute principiile generale ale activității judiciare, statutul procurorului și drepturile avocaților;
- *Decizia nr. 13/06 din 5 decembrie 2006, cu privire la combaterea intoleranței și discriminării și promovarea respectului și înțelegerii reciproce* rezultată în urma constatării că manifestarea intoleranței și discriminării amenință securitatea indivizilor și coeziunea socială și pot da naștere la crize și violențe. Stabilește măsuri de promovare a respectului pentru toate culturile, religiile sau credințele;
- *Decizia nr. 7/06 din 5 decembrie 2006, cu privire la contracararea uzului Internetului în scopuri teroriste* prin întărirea cooperării internaționale, măsuri de protecție a infrastructurii și rețelelor împotriva atacurilor teroriste, intensificarea monitorizării site-urilor teroriste etc.;
- *Decizia nr. 2/04 din 7 decembrie 2004 cu privire la elaborarea unui concept OSCE de management și securitate a frontierei.* Este reafirmat principiul Actului Final de la Helsinki și sunt aduse în discuție principiile Cartei Europene de Securitate;
- *Decizia nr. 14/04 din 7 decembrie 2004, cu privire la planul OSCE pe 2004 pentru promovarea egalității între sexe;*
- *Decizia nr. 12/04 din 7 decembrie 2004 cu privire la toleranță și nediscriminare* unde se fac referiri la: combaterea anti-semitismului prin programe educaționale adecvate; toleranță și lupta contra rasismului, xenofobiei și discriminării; promovarea toleranței și libertății media pe Internet cu excepția prohibițiilor amintite.

Concluzii

În timpul intervențiilor OSCE cele mai multe violări ale dreptului internațional umanitar au fost asupra civililor, în special femeilor și copiilor. Deci, sunt necesare măsuri suplimentare pentru respectarea acestuia pe timpul conflictelor armate. De asemenea, se simte o necesitate stringentă a statelor de a-și educa forțele armate și populația civilă cu privire la această ramură de drept internațional. Statele OSCE trebuie să prevină violările dreptului internațional umanitar sau să le pedepsească cu asprime dacă acestea se întâmplă, mai ales dacă încălcarea se face asupra Convențiilor de la Geneva sau Protocoalelor Adiționale, fapt ce este cunoscut drept „crimă de război". Statele OSCE trebuie să aibă legislația adecvată pentru

protejarea organizațiilor umanitare precum cele de Cruce Roşie.

Este important faptul că au fost luate măsuri la nivel internațional, şi anume crearea tribunalelor pentru Fosta Iugoslavia şi Rwanda şi Curtea Penală Internațională pentru represiunea crimelor de război creată prin Statutul de Roma din 1998.

Fiecare dintre noi, atât ca indivizi sau prin intermediul guvernelor şi diferitelor organizații putem avea o contribuție importantă pentru diseminarea dreptului internațional umanitar şi prevenirea unor atrocități aşa cum, din păcate, putem găsi în istoria noastră nu prea îndepărtată tocmai datorită lipsei de preocupare pentru acest domeniu.

Bibliografie

1. www.mae.ro
2. www.osce.org
3. www.oscepa.org
4. www.icrc.org
5. www.cdiua.ro
6. www.un.org
7. www.osce-academy.net

GRILE DE INTERPRETARE A OFENSIVEI ECONOMICE AUSTRIECE ÎN ROMÂNIA

Ioana LEUCEA

Tema imperiului regăsit în ofensiva economica a Austriei in Europa de Sud-Est este foarte frecventă în presa de limbă germană.

Într-un articol[1] publicat anul trecut în cotidianul vienez „Der Standard'', Eric Frey susține că „totul a început cu un soi de colonialism de grădiniță: la scurt timp înainte şi după 1989, economia austriacă a început să se orienteze spre Est pentru noi locații de producție şi pentru noi piețe de desfacere. Îndrumar au fost vechile hărți ale Imperiului: acolo unde domniseră habsburgii, managerii austrieci se simțeau ca acasă”.

Faptul că Viena, nu Berlinul, este „inima“ investițiilor străine în România, poate părea oarecum surprinzător. O țară având o populație reprezentând mai putin de jumatate din populația României şi de zece ori mai mică decât numărul populației din Germania, ne face să ne întrebăm de ce n-au venit aici, măcar în aceeaşi măsură, şi companiile germane, țară mai mare şi mai puternică din punct de vedere economic decât Austria?

Răspunsul oferit de mass media ar fi că oamenii de afaceri germani s-au orientat mai întâi, firesc, către Germania de Est, apoi către Polonia şi abia ceva mai târziu către celelalte piețe din centrul şi estul Europei, lăsând cale liberă Austriei care, pe „pârtia“ astfel obținută, domina, cu 50%, investițiile din Slovenia, ocupa locul întâi în Bulgaria şi locuri fruntaşe în Slovacia, Ungaria şi Cehia.

Fostul cancelar al Austriei, Wolfgang Schüssel, explica, la începutul anului 2007, de ce țara sa s-a poziționat atât de avantajos în spațiul central şi est-european:

„*Pur şi simplu pentru că am identificat foarte de timpuriu importanța strategică a regiunii dunărene. Europa este împărțită în mari regiuni, care nu au nimic de-a face cu regiunile geografice, iar una dintre cele mai mari este regiunea dunăreană. A fost dintotdeauna visul meu, ca aceasta mare regiune – Bavaria, Austria, Slovacia, Ungaria, Croația, Serbia, România şi Bulgaria – să se dezvolte într-o regiune economica şi politică, iar acest lucru începe să se adeverească. Am privit întotdeauna ca fiind o investitie în viitorul nostru. Când UE va avea 30 de membri, va fi nevoie de cooperare regională şi este clar că țările dunărene vor forma o asemenea cooperare*”.

---

[1] http://www.cotidianul.ro/index.php?id=45&art=11682&cHash=9a55322b66.

De aceea, austriecii au constatat foarte de timpuriu că „România este o ţară - cheie, are acces la Marea Neagră, este o ţară dunăreană şi ne simţim foarte apropiati de ea, şi, din punct de vedere istoric, avem legături excelente", spune cancelarul[2]. Având în vedere că Imperiul Austro-Ungar a fost cunoscut şi sub denumirea de "Monarhia dunăreană", am putea spune că austriecii au constatat cel puţin de la jumătatea secolului XIX importanţa strategică a Dunării.

Aşadar, constatând că Austria se plasează pe primul loc în topul investiţiilor străine din România, ne-am pus întrebarea dacă acţiunile Austriei în spaţiul românesc, cât şi în cel central-estic european, se subscriu exclusiv intereselor economice, legate de maximizarea profitului, sau în alegerea spaţiului şi a sectoarelor de investiţii s-ar putea discerne şi identifica anumite mize geopolitice şi geostrategice.

În anul 1991, guvernul austriac a adoptat un program de sprijinire a ţărilor central şi est europene, coordonat de cancelaria federală a Austriei. În cadrul acestui program au fost realizate programe de asistenţă bilaterală, de finanţare în condiţii nerambursabile, etc. Proiectele s-au referit atât la acordarea de asistenţă umanitară cât şi sprijin pentru îmbunătăţirea infrastructurii economice şi sociale (proiecte de investiţii, măsuri sectoriale, asistenţă tehnică), garantarea de credite la exporturile şi investiţiile austriece în aceste ţări, pregătirea profesională a unor specialişti.

Viena găzduieşte Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI), care încurajează progresul industrial în ţările în curs de dezvoltare în domeniul asistenţei tehnice, al serviciilor consultative şi al activităţilor de formare, Agenţia Internaţională a Energiei Atomice (AIEA), Forumul de Cooperare în domeniul Securităţii, parte integrantă a OSCE, care se întruneşte săptămânal, Banca Europeană de Investiţii care a deschis o filială la Viena şi se va ocupa de derularea diferitelor proiecte pentru noile ţări membre europene. O nouă instituţie a UE pentru drepturile omului care îşi va deschide sediul tot la Viena se va ocupa de probleme legate de rasism şi xenofobie.

Poziţia de lider al investiţiilor străine în diverse ţări est-europene a determinat Austria sa adopte o atitudine proactiva fata de aderarea acestor ţări la UE. A fost cazul Croaţiei, care a început negocierile de aderare cu UE la presiunile Austriei, investitorul numărul unu în fosta ţară iugoslava.

Diplomatia austriaca a blocat începerea negocierilor cu Turcia pâna în momentul în care statele membre au fost de acord să cupleze Croaţia de Turcia.

[2] http://www.cotidianul.ro/index.php?id=45&art=11682&cHash=9a55322b66;

A fost şi cazul Romaniei: pâna în toamna lui 2005, opoziţia socialistă din Austria dădea motive serioase de îngrijorare guvernului condus de Wolfgang Schüssel privind ratificarea Tratatului de aderare, fiind nevoie de doua treimi din voturile Parlamentului. Dupa preluarea BCR de catre Erste Bank, începerea procedurilor de ratificare a fost votata în cvasiunanimitate, cu doar doua voturi împotrivă. Până şi socialiştii aduceau ca argument „investiţiile importante" austriece din România. Iar Austria s-a decis să ratifice Tratatul înainte de Raportul din mai al Comisiei Europene, deşi initial anunţa că va aştepta recomandările executivului de la Bruxelles.

În România, dupa tranzactia-mamut prin care Erste Bank şi-a adjudecat pentru 3,75 miliarde de Euro pachetul majoritar de acţiuni al celei mai mari banci românesti, BCR, s-a sesizat amploarea expansiunii investitorilor austrieci în România, nefiind vorba doar de sectorul bancar, al asigurărilor, petrolier, constructii, etc.

Prin achizitia BCR, Erste ajunge, de departe, cea mai puternica bancă din România. Aceasta tranzactie este doar finalul unui lung şir de alte preluari. Cea mai mare, dupa BCR, este achizitia de catre OMV Aktiengesellschaft a companiei petroliere nationale Petrom. Austriecii au dat 1,5 miliarde de Euro, suma initial aplaudată, ulterior contestată, mai ales dupa dezvaluirile referitoare la clauzele defavorabile pentru statul roman din tenebrosul contract de privatizare.

Austriecii şi-au adjudecat însă şi altă poziţie fruntasă: cea de lider al pietei de produse petroliere din Romania. Segment pe care oricum erau prezenti, sub nume propriu, printr-o reţea de staţii de distribuţie şi prin pozitia temporara, de actionar semnificativ la cealalta mare companie petroliera romaneasca, Rompetrol. Mai mult decit orice, OMV a vrut de fapt resursele Petrom, singura companie care extrage ţiţei din subsolul românesc. Nu întâmplător, dupa preluare, ei vorbesc despre Petrom în termeni de „cel mai mare producator de ţiţei şi gaze din Europa de Sud-Est".

OMV are lanturi de benzinarii in Bulgaria, Cehia, Ungaria, Slovenia, Bulgaria, Serbia-Muntenegru şi Slovacia.

Acestea au fost tranzactiile de top. Expansiunea austriaca a inceput insa mai devreme. Prima tranzactie notabila a fost preluarea de catre Raiffeisen Bank, in 2001, a Bancii Agricole.

In sectorul asigurarilor, grupul Wiener Stadtische a cumparat Omniasig, iar Unita a cumparat Astra Asigurari. In sectorul bancar, gigantul HVB a achizitionat Banca Tiriac. Intre timp, grupul austriac Brau Union a ajuns cel mai mare producator de bere din Romania, achizitionind, unul dupa altul, patru producatori. La toate acestea trebuie adaugate si investitiile greenfield facute de companiile austriece din sectorul materialelor de constructii: Wienerberger, Bramac, Baumit, Henkel.

Ceea ce se întâmplă în România nu este un fenomen singular, ci este cazul zonei central şi est-europene. Inainte de a cumpara BCR, Erste avea banci in Cehia, Ungaria, Croatia, Slovacia, Slovenia şi chiar în Serbia.

Henkel are sucursale in toate tarile central si est-europene si fabrici in Romania, Ungaria si Polonia.

In cazul HVB, extinderea este la nivelul intregului continent: exceptind Austria, grupul este prezent in 26 de tari si nici o tara din Europa Centrala si de Est nu este absenta.

Wiener Stadtische detine, in afara Austriei, companii in Cehia, Slovacia, Ungaria, Polonia, Serbia, Croatia, Bulgaria, Belarus. Singura tara occidentala, in afara Austriei, evident, in care este prezent grupul este Italia.

Interesul austriecilor este pentru spaţiile situate la Est de ţara lor. În discursurile mai tuturor managerilor marilor grupuri austriece se găseşte, invariabil, o frază despre consolidarea poziţiei companiei respective în Europa Centrală şi de Est. Imperiul Austro-Ungar, mort acum aproape o suta de ani, ca structura statală, pare a se reface din punct de vedere economic, iar graniţele lui spre est sunt şi mai îndepartate decât acum o sută de ani.

Evident, argumentul este unul economic: aceste zone intră în ceea ce economiştii numesc pieţe emergente (emerging markets), adică ţari cu pieţe în creştere. Venitul creşte, la fel consumul şi standardul de viaţă. Rata de creştere a produsului intern brut este dublă faţă de cea din Europa Occidentală. Evident, trebuie să apară şi oferta care sa multumeasca aceasta cerere in creştere, iar austriecii n-au stat prea mult pe gânduri.

Potrivit ultimelor statistici, Austria este cel mai mare investitor in Romania, dupa privatizarea BCR, cu peste patru miliarde de euro. Din 1990 şi până în prezent, au fost inregistrate mai mult de 3.500 de investitii austriece. Circa 150.000 de romani lucreaza pentru companiile austriece.

Urmatoarea tintă ar fi fost CEC, chestiune în care mai toata lumea îi vedea pe cei de la Raiffeisen drept favoriti.

Sistemul bancar austriac a devenit unul dintre cele mai competitive din Europa mulţumită expansiunii în tarile central şi est-europene, dupa cum constată agenţia de rating Standard & Poor's la sfarsitul lui 2006. Iar „ramurile" estice ale sistemului bancar austriac sunt acum cele care compenseaza „rezultatele slabe din tara de origine", spune aceeasi agentie. Austria, ca piata bancara, e marcata de o competitie feroce: pentru o populatie de 8 milioane exista 900 de banci - asta inseamna o banca pentru fiecare aproape 9.000 de cetateni.

S-a semnat şi acordul preliminar pentru preluarea a 70,7% din actiunile companiei de asigurari Omniasig contra sumei de 64 de milioane de euro. Tranzacţia propulseaza noua entitate - formata din Unita, Agras si cele cinci companii din grupul Omniasig - pe locul doi pe piata asigurarilor, cu circa 19% din piaţă.

Se menţionează adesea în presă că România şi Austria vor continua afacerile de succes. "Interesul investitorilor austrieci faţă de piaţa românească a rămas nezdruncinat", a spus fostul ambasador austriac la Bucureşti, Christian Zeileissen, la sfârşitul anului 2006. Diplomatul străin nu a dat exemple concrete, ci doar a subliniat că şi în anul 2007 vor fi investiţii austriece în România de sute de milioane de euro.

La nivel guvernamental sunt câteva obiective de interes comun cum ar fi strategia de dezvoltare a zonei riverane Dunării, planul regional de avertizare şi intervenţie în cazul producerii unor dezastre naturale, Proiectul Nabucco (gazoductul de la Marea Caspică şi până în Austria), cooperarea în domeniile turismului şi agriculturii etc

Austriecii sunt considerati de anumite voci din piata imobiliara drept „evreii Europei". Israelienii au investit primii pe piete cu risc ridicat, in schimbul unei rentabilitati sporite. Similar, si firmele din Austria au obtinut randamente mult peste media europeana, fiindca au investit cand piata nu era încă stabilă. Primele investitii pe piata imobiliara au fost facute tot de firme austriece. Ulterior au apărut companii din Austria, precum Strabag sau Immoconsult, care au investit direct in constructia de imobile. Mai mult, Strabag a devenit una dintre cele mai importante firme de constructii de pe piata romaneasca, implicandu-se inclusiv în proiectul autostrazii Bucuresti-Brasov, care pentru moment a fost sistat.

În această lucrare ne-am propus să prezentăm câteva "instrumente" teoretice pe care geopolitica şi geostrategia le propun pentru cunoaşterea anumitor aspecte legate de relaţiile internaţionale, având în vedere că paradigmele geopolitice măresc plaja de explicaţii privind evenimentele internaţionale.

Am apelat şi la teoria relaţiilor internaţionale, respectiv la autori reprezentativi pentru paradigma realistă care susţine că statele duc o politică de putere, fenomen care explică în mare măsură acţiunile de politică externă ale unor ţări.

Scopul afirmat al paradigmelor geopolitice este de a oferi instrumente pentru cunoaşterea evoluţiilor de putere şi interes în lumea contemporană (Hlihor, 2005: 15)

Geostrategia, ca şi geopolitica, include războiul, însă războiul în accepţiunea geopoliticii nu se reduce doar la dimensiunea militară. Într-un război prelungit pentru hegemonie, victoria va fi de partea aceleia care posedă structurile de producţie. (Hlihor, 2005: 247)

Geostrategia trebuie să analizeze raporturile conflictuale într-un alt fel de spaţiu decât cel clasic, în alţi termeni decât cei la care se raportau

Clausewitz, Mahan sau Foch, deoarece acesta şi-a schimbat reperele date şi ecuaţia de acţiune.

Actorii vieţii internaţionale tind să transforme în câmpuri de luptă spaţiile interstelare, „spaţiile" economice, informaţionale sau imagologice. (Hlihor, 2005: 248)

Dificultăţile în analiza fenomenului politico-militar, economic, cultural actual sunt reale, dar ele nu ţin de esenţa metodei geopolitice. Astăzi, politica unui stat sau a altui actor nonstatal nu mai poate fi gândită în termenii determinismului geografic rigid. Această situaţie nu este specifică geopoliticii, ci se întâlneşte şi la alt discipline ce studiază fenomenul politic contemporan.

Înţelegerea corectă a fenomenului de globalizare este un atu pentru analist în procesul de identificare a căilor şi modalităţilor de satisfacere a intereselor geopolitice de către actorii vieţii internaţionale.

Disciplina geopoliticii îşi propune să ofere răspunsuri la întrebarea de ce un actor intră în raporturi de rivalitate într-un spaţiu geografic şi de ce este dezintereast de altul, iar geostrategia îşi propune să răspundă la întrebarea prin ce mijloace îşi poate realiza interesul în acel spaţiu. La ora actuală, confruntările de interese se manifestă preponderent prin strategii diplomatice, economice, financiare, politice, imagologice, de relaţii publice. Interesul se impune prin acţiuni geostrategice de mare amploare.

Prin urmare, o întrebare specifică geopoliticii ar fi dacă modificările de regim politic, climat internaţional sau de discurs ideologic pot răsturna fundamental politica externă a unui stat sau dacă aceasta va fi condiţionată de aspecte legate de istorie, geografie sau identitate? [3]

Răspunsul pe care teoriile geopolitice îl preferă este că teritorialitatea şi apartenenţa etno-teritorială au întâietate faţă de fluxurile de informaţii, faţă de geoeconomie, de reţele, de firme transnaţionale.

Yves Lacoste pune accentul pe fenomenul identitar şi a dezvoltat conceptul de reprezentare pe care îl situează în centrul statutului epistemologic al geopoliticii.[4] Aşadar, un stat se va manifesta pe scena internaţională într-un mod similar comportamantului avut de-a lungul timpului deoarece ascultă de in imperativ de constanţă, respectiv de fenomenul identitar.

Karl Haouhofer propune conceptul de pan-idee, pe care o defineşte ca având rădăcinile într-un sentiment al spaţiului care se naşte într-o zonă anume, o zonă de vechi amintiri glorioase, fapt ce arată că panideea este

[3] Aymerich CHAUPRADE, Francois TUAL, Dicţionar de geopolitică, Corint, Bucureşti, 2003, p.421.
[4] Chauprade, TUAL, **op. cit**., p. 415.

reprezentarea paţială a unei zone nostalgice. În general zona vechilor imperii redevine uşor zonă nostalgică şi, deci, cadru al renaşterii panideilor.

Panideile sunt procese de străpungere prietenoasă şi de subminare geopolitică, sunt imperialiste în esenţa lor şi se insinuează în teritoriile vecine, cucerind spaţiul mental care nu mai are capacitate spirituală şi forţă ideologică de a riposta.[5]

Geografiile interioare sunt realităţi extrem de puternice, pe care nimeni nu le poate ignora decât cu preţul unei catastrofe, căci ele pregătesc schimbări subterane, capabile să determine adevărate dislocări de falii mentale.

În Dicţionarul de geopolitică (Chauprade, Tual, 2003: 459), fenomenul mondializării este prezentat ca fiind unul aparent unul multinaţional. Autorii arată că nu există adevărate companii transnaţionale, constatându-se preponderenţa în capitalul acestora a unui grup naţional iar în spatele acestuia a unei ţări. Cele mai multe multinaţionale sunt americane.

Fenomenul mondializării trebuie să caute mai degrabă influenţele statale subterane, decât să fie considerat un fenomen care descalifică statul. (Chauprade, Tual, 2003: 461)

Conceptul de fluvialitate este repus în discuţie sau în valoare în noile reprezentări geopolitice ale construcţiei europene (ex. canalul Rin-Dunăre). Pot da naştere la statute de drept internaţional, prin intermediul regionaliării, fluviul devine un factor geopolitic important. Fluviile au constituit întotdeauna obiective pentru structurile politice. Controlul izvoarelor, a bazinelor fluviale sau a gurii de vărsare constituie factori de putere.

Un teoretician al relaţiilor internaţionale, Stephen Krasner[6] oferă o cheie în înţelegerea politicilor externe într-un climat internaţional de cooperare, şi susţine că perioadele de deschidere din economia mondială se corelează cu perioade dominate în mod clar de un singur stat. În secolul XIX acesta era Marea Britanie, în perioada 1945 – 1960 au fost Statele Unite.

Astfel că nivelul de deschidere este dependent de distribuţia puterii între state. „Interdependenţa" economică este subordonată echilibrului de putere economică şi politică dintre state, nu invers. Explicaţia lui Krasner se bazează pe afirmaţiile realiste despre interesul de stat. Un stat puternic, care dispune de avantaje tehnologice asupra celorlalte state va dori un sistem de comerţ deschis şi noi pieţe de export.

Mulţi dintre cei care afirmau că interdependenţa eroda „anarhia" statelor şi-au schimbat părerile văzând argumentele lui Krasner.

[5] Ilie BĂDESCU, **Tratat de geopolitică**, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2004, p. 177.
[6] Apud Martin GRIFFITHS, *Relaţii internaţionale, şcoli, curente gânditori*, ed. Ziua, Bucureşti, 2003, p.66;

Statele mici şi sărace tind să sprijine acele regimuri politice care alocă resursele în mod autoritar, în timp ce statele mai bogate vor prefera regimurile ale căror principii şi reguli dau prioritate mecanismelor de piaţă. Respinge ipoteza că statele din lumea a treia urmăresc doar bogăţia şi nu ar fi implicate în lupta pentru putere. Suveranitatea furnizează statelor din lumea a treia o formă de metaputere, puterea principiului suveranităţii de stat, cea a unei ideologii coerente prin care să atace legitimitatea regulilor internaţionale de piaţă şi inechităţile capitalismului global.

Astfel, existenţa regimurilor universale nu poate masca inegalităţile de putere şi nu pot modifica importanţa suveranităţii de stat, afirmă Krasner.

Susan Strange[7] încearcă să identifice sursele puterii în climatul politic internaţional contemporan. A criticat neorealismul şi a încercat să găsească entităţi eficiente ale politicii mondiale, acuzând cercetătorii din domeniul relaţiilor internaţionale că ignoră modul în care forţele economice alterează politica tradiţională a puterii. Dezvoltă ideea puterii structurale, ca şi concept al economiei politice internaţionale. Identifică patru structuri de putere principale:

- structura de cunoaştere (puterea de a influenţa ideile altora);
- structura de finanţe (puterea de a influenţa accesul la credite);
- structura de securitate (puterea de a influenţa viitorul securităţii);
- structura de producţie (puterea de a influenţa şansele la o viaţă mai bună).

Identifică şi structuri secundare ale puterii precum: sistemele de transport (maritime şi aeriene), comerţul, energia şi asistenţa socială.

Am putea afirma că Austria s-a orientat preponderent spre structura de finanţe care reprezintă puterea de a crea credit presupune puterea de a permite sau a refuza altor oameni posibilitatea de a cheltui astăzi şi de a plăti mâine, puterea de a-i lăsa să-şi exercite puterea de cumpărare ca şi puterea de a administra bine sau prost valuta în care se eliberează creditul. (Strange, 1997: 115) Bancherii şi agenţii de bursă operează ca şi cum fusele orare ar fi mai importante decât frontierele politice. Coexistenţa continuă a monedelor naţionale arată că frontierele încă mai contează. (Strange, 1997: 116)

Referiotr la structura de producţie, autoarea atenţionează că atunci când se schimbă, se produc schimbări mari în distribuirea puterii politice şi sociale şi, uneori, în natura statului şi folosirea autorităţii asupra pieţei. (Strange, 1997: 83)

Cu privire la pătrundere de capital extern pe piaţa internă a unui stat există două teorii principale:

- teoria neoclasică liberală;
- teoria dependenţei.

[7] STRANGE, Susan, **State şi pieţe,** Institutul European, Iaşi, 1997

Teoria neoclasică liberală susţine că acceptarea doctrinei economice liberale oferă importante beneficii economice şi politice pentru ţările în curs de dezvoltare. Deschiderea frontierelor pentru atragerea investiţiilor străine va stimula crşterea economică ce va fi însoţită de stabilitatea mediului politic şi creşterea respectului pentru drepturile omului. Companiile multinaţionale, consideraţi ca principalii actori, au rolul de agenţi de schimbare, de distrugere a monopolurilor locale, precum şi a atitudinilor demodate colportate de sistemul de valori tradiţional. Investiţiile companiilor multinaţionale pot încuraja guvernele locale să-şi redefinească priorităţile economice şi să creeze noi plitici economice.

Susţinătorii teoriei dependenţei consideră că integrarea economică în sistemul economic mondial reprezintă o ameninţare pentru bunăstarea economică şi socială a ţărilor în curs de dezvoltare. Are ca ipoteză de plecare ideea că forţele capitaliste duc la exploatarea ţărilor mai puţin industrializate de către cele industrializate. Teoria dependenţei subliniază că una din pârghiile de dominare este penetrarea economică. – relaţie ce se bazează pe schimbul inegal. Capitalul străin intră într-o economie naţională vulnerabilă, coopteazǎ elitele politice locale , extrage resursele locale şi lasă economia locală într-o poziţie dezavantajoasă.

Companiile multinaţionale tind să extragă cât mai mulţi bani, dislocă capitalul şi contribuie la creşterea şomajului.

O mai mare pondere a datoriilor externe, a investiţiilor străine şi a ajutoarelor financiare în capitalul intern al unui stat pesupune lipsa unei independenţe în actul politic decizional, incongruenţă între politica internă şi cea externă şi interesele sale regionale, favorizarea unui climat pentru crearea de elite capitaliste tehnocrate şi dezoltarea unui model tip de dezvoltare centru-periferie.

Profesorul Gelleny Roland şi Sako David au operaţionalizat conceptul de penetrare economică străină prin patru variabile:

- datorii externe
- investiţii directe străine;
- ajutoare financiare, asistenţă de dezvoltare;
- portofoliu străin.[8]

Concluzionând, afirmăm că întrebarea referitoare la motivaţia ofensivei economice austriece în spaţiul est-european rămâne deschisă. Profesorul Sava, în lucrarea „Studii de securitate” menţiona că „dacă ar fi să elaborăm un set de măsuri de securitate economică internaţională, statele dezvoltate ar

[8] www.geopolitica.ro

trebui să adopte politici liberale, statele în curs de dezvoltare politici conservatoare, iar statele subdezvoltate politici socialiste".[9]

Din punct de vedere al securităţii, economiile sunt liberalizate pe sectoarele competitive şi protejate pe sectoarele mai puţin competitive. În secolul al XIX-lea Germania era un stat agrar; transformarea într-un stat industrial puternic nu a fost posibilă decât pe calea politicii de stat. În cazul ţărilor din Europa de Est, avem de-a face cu un caz unic în istorie, în care o întreagă clasă politică se întoarce împotriva propriei economii. Economiile de stat ale Europei de Est nu erau atât de înapoiate, cât mai ales neprotejate.[10]

Putem conchide că interdependenţa asimetrică este o formă de putere.

Bibliografie:

1. BĂDESCU, Ilie, *Tratat de geopolitică,* Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2004;
2. CHAUPRADE, Aymeric, THUAL, Francois, *Dicţionar de geopolitică,* Corint, Bucureşti, 2003;
3. GRIFFITHS, Martin, *Relaţii internaţionale,* Editura Ziua, Bucureşti, 2004;
4. GUZZINI, Stefano, *Realismul,* Institutul European, Iaşi, 2000;
5. WALTZ, Kenneth, *Omul, statul şi războiul,* Institutul European, Iaşi, 2001
6. HLIHOR, Constantin, **Geopolitica şi geostrategia în analiza relaţiilor internaţionale contemporane: consideraţii teoretice şi metodologice,** Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005;
7. PALMOWSKI, Jan, *Dicţionar Oxford de istorie universală contemporană,* Editura All, Bucureşti, 2005;
8. SAVA, Ionel Nicu, **Studii de securitate,** Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005;
9. STRANGE, Susan, **State şi pieţe,** Institutul European, Iaşi, 1997.
10. www.geopolitica.ro
11. www.euractiv.ro
12. www.austriantrade.org
13. www.adevarulonline.ro
14. www.businessmagasin.ro
15. www.cotidianul.ro
16. www.wallstreet.ro
17. www.zf.ro

[9] SAVA, Ionel Nicu, **Studii de securitate,** Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005, pp.237-238;

[10] idem, p. 238

CONSIDERAŢII PRIVIND PERSPECTIVELE INTELLIGENCE-ULUI DIN CADRUL NATO

Locotenent colonel dr. Tiberiu TĂNASE

locotenent Roxana OPREA

The transformation of the intelligence was determined by the changes in the security environment, the changing nature of the threats, war and national interests.

According to the NATO Transformation Plan, the member states and zhe Authorities have the role to create an efficeint intelligence, adapted to the international changes.

The Transformation intelligence process is base don some principles: the focusing of intelligence efforts, responsibility, the timely supply of national intelligence and intelligence fusion.

Finally, it is important to understand that the Alliance will have mostly other security missions not only military ones.

I. Mediul actual de securitate şi evoluţia Alianţei Nord Atlantice

Sfârşitul Războiului Rece şi destrămarea URSS au pus Alianţa în faţa unor noi provocări şi întrebări fundamentale. Dispariţia ameninţării sovietice, dinamismul mediului de securitate, apariţia unor riscuri şi ameninţări asimetrice au determinat, la nivelul NATO, un proces de reformă a obiectivelor şi structurilor Alianţei şi un răspuns care presupune: lupta împotriva terorismului; apărarea împotriva armelor de distrugere în masă; managementul crizelor; sprijin în cadrul crizelor umanitare; operaţii prelungite; obţinerea supremaţiei în capacitatea de intrare timpurie şi rapidă şi de susţinere a luptei, cooperarea cu foştii adversari, impunerea păcii şi operaţii umanitare.

Ca urmare a acestor evenimente istorice şi a schimbării mediului de securitate asumarea de către NATO a unei responsabilităţi crescânde în rezolvarea problemelor legate de securitate a determinat angajarea în *roluri* precum prevenirea conflictelor, managementul crizelor, menţinerea păcii, intervenţia la dezastre şi ajutorul umanitar.

NATO a identificat, de asemenea, *provocările viitoare* cărora va trebui să le facă faţă odată cu afirmarea ameninţărilor asimetrice. Pentru asigurarea succesului în aceste noi misiuni, NATO a decis să-şi reformuleze modul de gândire. Căile şi mijloacele militare trebuie să implice sprijinul mutual, într-o manieră coordonată, al instrumentelor politice, civile şi economice ale naţiunilor membre. Necesitatea adaptării Alianţei la un mediu de securitate

în permanentă schimbare a impus forţelor NATO să acţioneze întrunit, să coopereze cu uşurinţă, să fie dislocabile în timp scurt şi sustenabile pentru perioade extinse. Această abordare va oferi NATO flexibilitate şi îi va permite să-şi adapteze forţele pentru a face faţă unor nevoi schimbătoare ale mediului de securitate.

Tendinţa actuală evidenţiază transformarea NATO dintr-o organizaţie de apărare colectivă într-o „comunitate de securitate".

La summit-ul NATO de la Praga, din noiembrie, 2002 a fost luată decizia importantă de a se lansa un proces profund de transformare a Alianţei, care a inclus lărgirea, remodelarea structurii militare de comandă şi a structurii de forţe. Comandamentul Aliat pentru Transformare a înlocuit comandamentul Atlanticului, iar cel european a preluat responsabilitatea operaţiilor. Un rol esenţial îl joacă Comandamentul Aliat pentru Transformare a cărui misiune este, printre altele, de a reforma caracterul forţelor NATO, din subunităţi, unităţi şi mari unităţi destinate apărării teritoriale în forţe capabile să execute misiuni expediţionare în „marele arc de criză", sursa principală a noilor ameninţări (terorismul şi proliferarea armelor de distrugere în masă). Un element principal al procesului de transformare al NATO îl constituie înfiinţarea Forţei de Reacţie Rapidă, care pune accentul pe caracterul său expediţionar, impulsionând astfel tendinţa Alianţei de a căpăta o dimensiune globală. Originea sa se regăseşte în necesitatea redimensionării forţelor pentru a face faţă „noilor ameninţări", dar mai ales în conştientizarea decalajului dintre forţele americane şi cele europene. Misiunile constau în operaţii de apărare colectivă, combaterea terorismului, operaţii de menţinere a păcii, etc., dar şi în stimularea şi „răspândirea" reformelor, asemănătoare celor militare americane în rândul statelor europene[11].

Schimbarea adusă structurii de comandă a NATO este cea mai semnificativă din ultimii 50 de ani şi s-a dovedit a fi un catalizator pentru schimbările istorice care au urmat *Summit-ul de la Praga* din noiembrie 2002. Acest Summit istoric a permis realizarea unor schimbări remarcabile în cadrul Alianţei, transformând o organizaţie veche de 50 de ani astfel încât aceasta să poată să facă faţă provocărilor secolului XXI.

Următorul *summit NATO, de la Istanbul*, a definit liniile directoare ale politicii Alianţei pentru următorii ani, reconfirmând continuitatea procesului de adaptare şi transformare a NATO într-o structură capabilă să se implice, împreună cu celelalte organizaţii internaţionale de securitate colectivă regionale şi globale, în combaterea riscurilor şi ameninţărilor actuale şi de perspectivă[12]. Astfel au fost discutate subiecte cu implicaţii majore asupra evoluţiei fenomenului politico-militar internaţional: sporirea implicării NATO în Afganistan, în cadrul misiunii ISAF; parteneriatul NATO-UE şi evoluţiile în cadrul cooperării în Balcani; perspectivele parteneriatelor NATO-Rusia şi NATO-Ucraina; continuarea de către Alianţă a politicii „uşilor deschise" faţă de unele state aspirante; întărirea Parteneriatului Euro-Atlantic cu partenerii Alianţei din regiuni de importanţă strategică; Dialogul Mediteranean consolidat şi cooperarea cu Orientul Mijlociu Extins (Iniţiativa de Cooperare de la Istambul); continuarea transformării capacităţilor militare ale Alianţei pentru a fi aptă să execute întregul spectru de misiuni impuse de lupta pentru combaterea actualelor riscuri şi ameninţări, îndeosebi împotriva terorismului.

Având în vedere intercondiţionarea acestor teme cu noul profil strategic al Alianţei, problema *transformării* a reprezentat elementul forte al discuţiilor. În acest context a fost evidenţiată necesitatea perfecţionării *procesului de planificare a apărării*, concomitent cu *dezvoltarea capabilităţilor*, astfel încât Alianţa să fie în măsură să răspundă cu mai multă eficienţă şi operativitate provocărilor începutului de mileniu, inclusiv în afara ariei sale tradiţionale de responsabilitate. Aşa se face că: *perfecţionarea procesului de planificare a apărării* şi *desfăşurarea capabilităţilor NATO* au devenit elementele definitorii ale *transformării*.

Având în vedere noua configuraţie a conflictelor militare şi trendul tot mai accentuat spre minimizarea rolului puterii armate în soluţionarea diferendelor, s-a decis ca NAC (Consiliul Nord-Atlantic) să susţină dezvoltarea Conceptului Strategic al Alianţei, prin care se preconizează acoperirea tuturor domeniilor care vizează planificarea apărării, astfel încât să poată asigura capacităţile necesare asumării mai multor operaţii majore de către NATO. Ca o primă măsură pentru îndeplinirea acestor cerinţe s-a ajuns la concluzia că este necesară reducerea forţelor teritoriale nedislocabile. Totodată, având în vedere experienţa dobândită din operaţiile în curs de desfăşurare, s-a considerat necesară realizarea unei reforme urgente şi profunde şi în domeniul intelligence.

În domeniul capabilităţilor militare ale Alianţei, deciziile Summit-ului de la Istanbul au vizat următoarele direcţii: *implementarea angajamentelor de la Praga în domeniul capabilităţilor (Partenership Coordination Cell-PCC)*; *optimizarea Forţei de Răspuns a NATO*; *evoluţia structurii de comandă a NATO*; *îmbunătăţirea procesului de generare a forţelor*; *elaborarea directivei politice consolidate*. S-a conturat necesitatea ca,

---

[11] Timothy A. CHAFOS, *The European Union's Rapid Reaction Force and the North Atlantic Treaty,* 2003, http://www.assembly-weu.org.

[12] conf. univ. dr. Neculai STOINA, *Summit-ul NATO de la Istambul – etapă de transformare şi modernizare a Alianţei Nord-Atlantice*, în „*Gândirea Militară Românească*", martie-aprilie 2005.

procesul de operaționalizare a NATO Response Force (NRF), să devină catalizatorul transformărilor din Alianță[13]

Deciziile adoptate în cadrul Summit-ului de la Istanbul conferă o nouă dimensiune evoluției fenomenului politico-militar internațional. În acest context, au fost evidențiate pe de o parte necesitatea implicării mai mari a organismelor internaționale de securitate în gestionarea situațiilor tot mai complexe din diferite zone ale globului, iar pe altă parte creșterea importanței dialogului și cooperării cu statele nemembre NATO, în sensul găsirii soluțiilor optime și eficiente pentru prevenirea și combaterea amenințărilor și provocărilor specifice mileniului trei, îndeosebi a terorismului și proliferării armelor de distrugere în masă. Prin deciziile adoptate, Alianța și-a asumat un nou profil destinat proiectării stabilității dincolo de aria sa de responsabilitate[14].

Toate aceste decizii, completate și armonizate în funcție de evoluțiile din mediul de securitate, conturează noul profil strategic al Alianței Nord-Atlantice care, potrivit vocației sale de garant al stabilității și securității, trebuie să răspundă provocărilor și amenințărilor specifice începutului de mileniu.

Reformarea structurilor militare ale NATO a fost continuată și în cadrul ***Summit-ului de la Riga,*** în noiembrie 2006 cu includerea forțelor considerate neconvenționale. Prin inițiativa de transformare a forțelor pentru operațiuni speciale, în care intră forțele speciale, elementele PSYOPS și CIMIC, șefii delegațiilor statelor membre au decis crearea unui nou cadru doctrinar, care să permită desfășurarea de antrenamente în comun și să mărească eficiența în cadrul acțiunilor întrunite.

O altă direcție de acțiune, stabilită în cadrul aceluiași summit, se referă la reafirmarea sprijinului NATO pentru stabilizarea Afganistanului și a provinciei Kosovo, prin intermediul International Security Assistance Force (ISAF).

În baza experienței acumulate atât în Afganistan, cât și în Kosovo a rezultat nevoia unei abordări multilaterale a crizelor în care acțiunile militare să fie desfășurate în strânsă coordonare cu cele civile și, doar în măsura în care, duc la construirea unui climat de securitate în care să se producă dezvoltarea economică a zonei, deoarece nu poate exista securitate fără dezvoltare și nici dezvoltare fără securitate.

Un alt element al strategiei pe termen lung, afirmat de șefii statelor membre ale NATO, îl constituie intensificarea cooperării cu statele din Europa candidate la aderare: Albania, Croația, Fosta Republică Yugoslavă a Macedoniei, dar și cu state din Africa de Nord, Asia Mică și zona Caucazului, în scopul instaurării unui climat de stabilitate în zona Mării Mediterane și a Mării Negre.

[13] Declarația de la Istanbul – **Securitatea noastră în noua eră**, 29 iunie 2004, pe site-ul www. nato.int.

[14] Comunicatul Summit-ului de la Istanbul al șefilor de stat și de guvern participanți la reuniunea Consiliului Nord-Atlantic, 28-29 aprilie 2004, pe site-ul www.nato.int.

În felul acesta, prin deciziile adoptate de reprezentanții aliați, NATO își proiectează tot mai pregnant noul său profil strategic, acela de promotor al stabilității și dezvoltării regionale și globale, depășind, treptat, aria sa tradițională de responsabilitate[15].

Trebuie evidențiată schimbarea radicală a NATO, dintr-o alianță preocupată strict de respingerea unei agresiuni clasice, într-o structură de proiecție a forței, în Balcani, dar mai ales în „Marele Orient Mijlociu”, pentru combaterea terorismului și menținerea stabilității, o transformare aflată, încă, în curs de desfășurare.

II. Transformarea intelligence-ului în cadrul NATO

1. Principiile transformării Intelligence-ului

Într-un mediu de securitate, caracterizat prin dinamism, globalizare, actori nonstatali tot mai proeminenți, amenințări asimetrice, crizele și conflictele regionale și internaționale tind să devină tot mai dese. Ca urmare, o condiție deosebit de importantă pentru succesul oricărei operații de management al acestor crize, în care capabilitățile NATO trebuie îmbunătățite este aceea a *colectării*, *analizei, diseminării și schimbului informațiilor*. Alianța nu-și poate permite să rămână inactivă sperând că după producerea crizelor țările vor oferi în mod voluntar informațiile necesare. Dimpotrivă, depinde de NATO să-și asigure propriile informații și expertiza regională pentru a sprijini operațiile aflate în desfășurare, precum și misiunile viitoare. Un exemplu în acest sens îl reprezintă înființarea *Centrului Întrunit de Informații și Analiză (JIAC).* JIAC centralizează informațiile colectate în cadrul tuturor operațiilor pentru a oferi un produs de informații complex, nu numai pentru SFOR sau alte comandamente din Balcani, ci și pentru misiuni precum Operațiunea *Active Endeavour* din Marea Mediterană. Cheia succesului centrului nu va fi reprezentată de o mai bună înregistrare a informațiilor, ci de realizarea unei eficiențe sporite în coroborarea, analiza și diseminarea datelor, care să ofere informații utile comandanților și unităților care au nevoie de ele. Se speră că toate acestea vor încuraja schimbul în timpul util al informațiilor, în ambele sensuri, cu agențiile non-militare, începând de la agențiile de informații civile și până la structurile de impunere a legii. În prezent, această activitate nu se realizează în mod sistematic, lipsind voința politică de a o dezvolta.

Influența mediului de securitate internațional asupra Conceptului

[15] Emilian BELEAGĂ, „*Preocupări privind participarea Forțelor terestre române la viitoarele operațiuni întrunite ale NATO*”, în „*Gândirea Militară Românească*”, ianuarie-februarie 2007, p. 23.

Strategic al NATO s-a concretizat cu ocazia summitului NATO din 1999 şi a celui de la Praga din noiembrie 2002 şi a provocat mutaţii şi în domeniul intelligence, respectiv prin mutarea accentului de pe „apărare“ pe „securitate“, prin extinderea ariei de responsabilitate în afara zonei geografice a statelor NATO, prin definirea unui spectru de ameninţări diferit de cel din perioada războiului rece, precum şi prin modificarea naturii operaţiilor desfăşurate. Schimbările la nivel conceptual au debutat prin introducerea unei noi abordări strategice, respectiv cea a *capacităţii*.

Un prim pas în vederea implementării acestui concept l-a reprezentat crearea formală, în iunie 2003, a Allied Command Transformation (ACT). Comandamentul Aliat pentru Transformare urmează să fie forţa motrice a schimbării în cadrul Alianţei şi să asigure orientarea şi motivaţia pentru a da rigoare intelectuală procesului de schimbare. De asemenea, comandamentul stimulează transformarea în cadrul forţelor naţionale şi al forţelor partenerilor NATO.

Cea mai mare provocare a transformării este culturală şi se produce în minţile oamenilor. Din punct de vedere intelectual, transformarea necesită adoptarea unei atitudini care să urmărească să inoveze şi să experimenteze în mod continuu – pentru a furniza capabilităţi utilizabile pentru prima linia a frontului – şi care să permită să se acţioneze rapid în urma învăţămintelor desprinse. Din punct de vedere cultural, aceasta înseamnă aprecierea asumării riscurilor, identificarea proceselor şi a persoanelor capabile să implementeze schimbarea şi efortul de a transmite o cultură a lucrului în format întrunit până la cel mai de jos nivel al activităţii practice. Mulţi aliaţi sunt angajaţi în acest proces de mulţi ani.

Transformarea este un proces continuu – condus şi orientat de necesitatea de a răspunde schimbărilor accelerate din mediul de securitate global. În cadrul acestui proces, Comandamentul Aliat pentru transformare şi-a găsit relativ rapid o cale coerentă de urmat. Aceasta începe cu o evaluare militară a naturii viitoarelor operaţii ale Alianţei, pe care am circumscris-o în ceea ce noi numim o viziune strategică. Viziunea strategică este un document fundamental care urmăreşte orientarea tuturor activităţilor noastre de transformare. Cooperând cu Comandamentul Aliat pentru Operaţii, ţările membre şi un număr de parteneri, abordăm concepţiile, politicile, doctrinele şi procedurile privind interoperabilitatea forţelor prin determinarea felului în care va arăta mediul în care se vor desfăşura acţiunile viitoare. Această viziune strategică cuprinzătoare va conduce procesul transformării în întreaga organizaţie şi va influenţa în mod direct planificarea apărării în cadrul Alianţei.

Educaţia şi instruirea reprezintă o parte esenţială a procesului de transformare, asigurând educaţia şi o instrucţia luptătorului în ceea ce priveşte noile concepţii şi procese. Atenţia eforturilor imediate de instruire se concentrează asupra comandanţilor Formaţiunilor de Forţe cu Destinaţie Specială (Joint Task Force) şi a personalului din statele lor majore. Instruirea şi pregătirea acestora pentru operaţiile din mediul real – cum ar fi operaţia NATO din Afganistan – nu numai că adaugă în acest moment valoare Comandamentului Aliat pentru Operaţii, ci reprezintă principalul vector pentru inocularea gândirii de tip transformaţional la nivelul tuturor conducătorilor militari aliaţi. Acest fapt va asigura succesul operaţiilor desfăşurate de Alianţă în prezent şi va sădi sământa succeselor viitoare în transformarea capabilităţilor Alianţei.

Din această perspectivă, ACT a cerut staffului său din intelligence să fie un „*forcing agent of change*“ şi să transforme capacităţile NATO în domeniul intelligence. Ca răspuns la aceste imperative, a fost elaborat *„Planul NATO de transformare a Intelligence-ului“*, care are drept scop să faciliteze un proces în care Naţiunile şi Autorităţile Militare NATO (AMN), să creeze un intelligence eficient, adaptat evoluţiilor mondiale actuale, noului rol al NATO şi potenţialul său. Acest proces cuprinde măsuri curente şi mecanisme care să elimine deficienţele constatate şi să provoace îmbunătăţirile necesare.

Procesul de transformare a intelligence-ului la nivelul NATO a fost influenţat şi de anumite *provocări* cu care s-au confruntat serviciile naţionale de informaţii în ceea ce priveşte beneficiarii informaţiilor : *cine sunt aceştia, ce fel de informaţie vor ei şi când vor ei informaţia.*

În perioada în care accesul la informaţii, în special informaţii externe, era limitat, fiind apanajul aproape exclusiv al serviciilor de informaţii guvernamentale, beneficiarii informaţiilor erau obişnuiţi să primească, în principal, informaţiile pe care serviciile de informaţii le considerau ele însele necesare pentru sprijinirea cu informaţii a diverşilor beneficiari şi numai într-o mică proporţie informaţii solicitate expres de ei. Astfel, beneficiarii erau mulţumiţi de orice informaţie nouă, considerându-se chiar privilegiaţi că au posibilitatea să cunoască mai mult decât omul obişnuit. În prezent, acest sistem nu mai este viabil, tendinţa normală şi evidentă fiind ca raportul dintre informaţia furnizată din iniţiativă şi cea solicitată să se inverseze. Într-o lume interdependentă, în condiţiile unei avalanşe de fluxuri de informaţii vehiculate în mass-media şi accesului extrem de facil la acestea, beneficiarul doreşte de la serviciile de informaţii numai acele informaţii de care are nevoie pentru a-şi îndeplini sarcinile, deci de acele informaţii care să-l ajute în luarea deciziilor corecte.

Problema care se ridică este aceea că nu întotdeauna serviciul de informaţii ştie exact de ce şi când are nevoie un anumit beneficiar. *Acest lucru se poate rezolva doar prin gândirea şi introducerea unor sisteme de*

feedback şi de dialog online, în timp real, între consumator şi structurile de intelligence[16].

O etapă decisivă în procesul de transformare eficientă a intelligence-ului NATO constă, în primul rând, *într-o înţelegere fermă între Naţiuni şi Autorităţile Militare NATO*, care să ţină cont în totalitate de realităţile actuale. Succesul depinde la fel de mult de concepţia procesului, cât şi de acţiunea pentru transpunerea ei în practică. Pactul propus consta în aceea că Naţiunile şi Autorităţile Militare NATO să îmbrăţişeze împreună următoarele ***principii*** şi să ia măsurile necesare pentru îndeplinirea lor.

a) Concentrarea efortului în domeniul operaţional

Efortul de intelligence trebuie să fie conform nevoilor operaţionale ale comandanţilor, în paralel cu continuarea furnizării de informaţii strategice pentru planificatorii şi decidenţii politici.

Decidenţii politici şi militari de la nivelul strategic au nevoie să fie informaţi în mod cât mai complet asupra situaţiei. Pentru succesul operaţiilor este, de asemenea, imperios necesar ca intelligence-ul să furnizeze cele mai bune informaţii pentru comandanţii de la nivel operativ şi tactic. Acest lucru se face cu unele deficienţe în prezent, ceea ce are implicaţii asupra operaţiilor: nivelul de protecţie al forţelor ar trebui să fie mai bun, iar regulile de angajare mai agresive; riscul producerii de victime colaterale este ridicat şi succesul misiunii este redus de limitările impuse de Naţiuni în utilizarea capabilităţilor de intelligence în folosul Alianţei. Se apreciază că un intelligence tactic şi puternic la nivelul Naţiunilor va duce la îmbunătăţirea calităţii intelligence-ului strategic atât la nivelul Naţiunii, cât şi al NATO.

b)Diviziunea sarcinilor şi responsabilitatea

Ca regulă generală, Naţiunile, incluzând şi partenerii de coaliţie, trebuie să fie responsabili în a furniza NATO produse de intelligence (date, evaluări, ţinte etc.) şi sprijin (personal suficient, antrenat şi dislocabil, informaţii şi mijloace). Autorităţile Militare NATO trebuie să furnizeze mecanisme (doctrine, organizaţii, pregătire, material, lideri, personal, facilităţi şi standarde), care să integreze şi difuzeze intelligence comandanţilor, planificatorilor şi decidenţilor politici, în condiţiile asigurării protecţiei informaţiilor sensibile. Această regulă nu poate fi aplicată dacă Naţiunile nu reuşesc să atingă capacităţile cerute şi performanţele necesare.

NATO nu are structuri proprii de culegere, Naţiunile fiind la originea informaţiilor puse la dispoziţia NATO. Deşi se recunoaşte că potenţialele lor combinate au o putere formidabilă, uneori Naţiunile nu furnizează intelligence-ului de care dispune. Aceasta se întâmplă mai ales când se acţionează în coaliţii cu parteneri non-NATO. Acest fapt mizează eficienţa intelligence-ului NATO şi are efecte negative asupra deciziei politice. Aici intervine rolul Autorităţilor Militare NATO, în a găsi un mecanism care să integreze aceste capabilităţi într-o „Common Operational Picture“ şi să ajungă la rezultatul de a difuza informaţii sensibile, strict după principiul „need to know“.

Naţiunile sunt cele care trebuie să furnizeze personalul necesar pentru structurile de intelligence ale NATO şi trebuie să asigure instruirea lor corespunzătoare. La rândul lor, Autorităţile Militare NATO (AMN) trebuie să nu solicite mai mult personal decât este necesar şi să definească cu precizie competentele şi experienţa cerută pentru fiecare în parte. De asemenea, AMN trebuie să se preocupe pentru antrenarea lor în aplicarea procedurilor NATO.

c) Furnizarea oportună de informaţii naţionale

În acest domeniu regula ar trebui să fie furnizarea de informaţii de orice stat membru, excepţia fiind situaţia în care informaţiile naţionale trebuie să fie reţinute de Naţiune (nepuse la dispoziţia NATO). De asemenea, ele trebuie puse la dispoziţia comandanţilor într-o manieră care să protejeze sursele sensibile şi informaţiile.

În trecut, natura acoperită a culegerii de informaţii şi a metodelor de protejare a surselor a creat o cultură secretă de intelligence. Într-o oarecare măsură, această cultură persistă încă, şi cele mai bune informaţii operaţionale sunt câteodată disponibile numai comandanţilor şi structurilor de informaţii naţionale, sub restricţia „eyes only“ şi alte limitări.

Astăzi, cele mai multe informaţii provin din surse deschise neclasificate, iar cea mai mare parte a informaţiilor sensibile pot fi clasificate, în scopul protejării surselor. Naţiunile sunt proprietari ai informaţiilor lor, bineînţeles, dar, pentru un sprijin eficient al decidenţilor NATO şi comandanţilor de misiuni, Naţiunile trebuie să adopte filozofia „need to share“ şi, în mod conştient, să abandoneze opţiunea supraclasificării, a reţinerii sau întârzierii furnizării informaţiei. În locul acestor practici, Naţiunile trebuie să implementeze o riguroasă şi rapidă clasificare, traducerea şi transmiterea informaţiei utile.

d)Fuziunea informaţiilor

Fuziunea este principiul care presupune integrarea informaţiilor militare cu cele provenite din partea structurilor civile pentru a constitui *„imaginea operaţională comună”* şi prezentată comandanţilor, planificatorilor strategici şi decidenţilor politici. Intelligence-ul militar nu este altceva decât un flux de informaţii pentru comandanţi, care, atunci când sunt integrate cu informaţii vizuale şi de la senzori, are cel mai bun efect. Un ciclu informaţional este complet atunci când rapoartele operaţionale se verifică în

---

[16] Dan PLĂVIŢU, *„Revoluţia informaţiilor în epoca postmodernă*” în „Informaţiile militare în contextul de securitate actual”, coordonator Sergiu T. Medar, Editura *Centrului Tehnic Editorial al Armatei*, Bucureşti, 2006, p. 61.

compartimentele de analiză şi din alte surse. În plus, este necesar să fie prinse şi alte cunoştinţe în procesul de analiză şi planificare, precum înţelegerea factorilor politici, legali, sociali, culturali, istorici şi religioşi. De asemenea, este important să fie incluse, în procesul de analiză, şi factori şi indicatori referitori la limbă, economie, infrastructură, sănătate şi mediu. În multe operaţii contemporane există o întrepătrundere de activităţii militare, de impunere a ordinii publice şi reconstrucţie civilă, care provoacă nevoi de informaţii pentru alte structuri guvernamentale sau nonguvernamentale.

e) Concentrarea

Pe baza ei informaţiile trebuie să răspundă, în primul rând, cerinţelor comandanţilor de la nivelele operaţional şi tactic. Simultan cu aceasta, factorii de decizie politico-militari şi militari trebuie să primească informaţiile strategice necesare elaborării deciziei strategice.

f)Viteza de transmitere şi restricţiile naţionale,

Conform acestui principiu naţiunile trebuie să răspundă filozofiei „nevoii de punere la dispoziţie a informaţiilor" (*intelligence sharing*). Naţiunile vor evita suprasecretizarea informaţiilor, întrucât prin aceasta s-ar îngreuna procesul de prelucrare şi, mai ales, cel de diseminare al acestora. Vor trebui optimizate sistemele naţionale de analiză şi transmitere la NATO a informaţiilor pentru a se evita reţinerea de informaţii şi întârzierea transmiterii acestora.

2. Planul de Acţiune

Procesul de transformare şi îmbunătăţire a intelligence-ului în cadrul NATO se realizează conform unui Plan de Acţiune, conform căruia Naţiunile şi Autorităţile Militare NATO să aplice cele patru principii printr-o serie de acţiuni concrete, dintre care unele sunt deja iniţiate).

Conform Planului, *obligaţiile care le revin Naţiunilor* sunt:

• să furnizeze sprijinul de intelligence necesar comandanţilor operaţionali, planificatorilor strategici şi decidenţilor politici, care să includă:

- personal adecvat instruit şi în suficient număr pentru poziţiile permanente şi desfăşurabile din structurile de intelligence;
- rapoarte şi evaluări relevante şi oportune;
- participare în procesele colaborare în domeniul intelligence-ului;
- instrumente de intelligence (aplicaţii, sisteme) care să întrunească cerinţele NATO;
- elemente de intelligence şi forţe necesare în vederea sprijinirii activităţilor operaţionale;

• să se asiste una pe alta, prin cooperare bilaterală şi multibilaterală, pentru dezvoltarea de capabilităţi şi programe de instruire specifice;

• să realizeze şi utilizeze tehnici rapide de sanitizare şi traducere, care să maximizeze şi să grăbească punerea la dispoziţia NATO a informaţiilor la dispoziţie;

• să asiste NATO în dezvoltarea mijloacelor care să asigure o partajare rapidă a informaţiilor cu celelalte agenţii NATO şi statele non-NATO din coaliţiile de conjunctură, în sensul creării Common Intelligence Picture prin fuziune.

De asemenea, *Autorităţilor Militare NATO* le revin o serie de obligaţii:

• Să disemineze informaţia şi să coordoneze activitatea Naţiunilor, pentru a evita duplicarea eforturilor, pentru a-şi sprijini reciproc eforturile şi de a prezenta un punct de vedere comun

• să determine lipsurile şi deficienţele de intelligence la toate eşaloanele;

• să ofere sprijin articulat de intelligence şi capabilităţi necesare;

• să planifice şi să dezvolte o arhitectură de intelligence larg interoperabilă urmărind soluţii de culegere în reţea, fuziune şi diseminare. Aceasta include dezvoltarea tuturor componentelor Imaginii Operaţionale Unice

• să furnizeze indicaţii Naţiunilor pentru dezvoltarea de documente NATO agreate şi o bază de date care să sprijine nivelurile operaţionale şi strategice de planificare.

• să furnizeze expertiză Naţiunilor în scopul dezvoltării doctrinei NATO de intelligence şi standardelor care asigură introperabilitatea;

• să colaboreze cu Naţiunile pentru dezvoltarea standardelor de informaţii geospaţiale, instrumentelor şi arhitecturii.

Necesitatea transformării domeniului intelligence reprezintă atât o problemă de voinţă şi necesitate naţională, dar şi o concluzie la care au ajuns majoritatea specialiştilor din informaţii şi clasa politică şi nivelele superioare de decizie militară din foarte multe state, din NATO ca organizaţie şi, mai recent, şi de la nivelul UE, unde se află, în faza incipientă, o construcţie de intelligence similară cu cea din NATO.

Transformarea domeniului intelligence nu poate avea ca element de fundamentare exclusiv analiza situaţiei de securitate, ci şi studierea prospectivă a viitorului. Un posibil agresor va încerca să găsească mijloace şi metode inovative, care nu pot fi identificate prin logica precedentului, astfel că fără un sistem de analiză şi interpretare adecvată, chiar dacă se deţin informaţii cu privire la o anumită ameninţare sau risc, acestea pot trece neobservate. Din acest motiv, Comunitatea de Informaţii trebuie să-şi dezvolte capacităţi de estimare prin extragerea elementelor relevante în dinamica unor procese incipiente (ex. implicaţiile în domeniul securităţii a problemelor de mediu, ale globalizării, ale tehnologiei, a schimbărilor culturale, a erodării unor concepte sociologice sau de drept) şi să-şi asume

un rol pro-activ pentru implementarea măsurilor de promovare a unui mediu de securitate stabil.

De asemenea, transformarea intelligence-ului presupune modificarea activității de informații prin asumarea unui rol creator, adaptativ, pentru o lume în continuă mişcare, asemănător unui sistem nervos central, în care partea de cunoaştere a situației prezente să fie numai un element al procesului de intelligence.

La nivel național, procesul de transformare a intelligence-ului trebuie să se finalizeze prin elaborarea unei strategii naționale pentru activitatea de intelligence (corelată cu alte documente cadru, precum Strategia Națională de Securitate, Carta Albă a Guvernării, Strategia de Politică Externă etc.), care să se constituie în documentul fundamental pentru organizarea activității de informații la nivelul Comunității Naționale de informații. Strategia națională pentru intelligence va trebui să definească prioritățile strategice şi critice pentru activitatea de informații la nivel strategic şi modul de cooperare între componentele comunității. Ea trebuie să fie obiectivă, independentă din punct de vedere politic şi concepută după metode ştiințifice astfel încât să asigure un grad ridicat de fundamentare a deciziei politice.

Implementarea viitoarei strategii naționale de intelligence va asigura formalizarea aspectelor privind: domeniile de responsabilitate ale componentelor Comunității Naționale de Informații; alocarea resurselor; modul de cooperare al componentelor CNI; responsabilitățile privind îndeplinirea planurilor de informații; instituțiile naționale care ar putea oferi expertiza pe anumite domenii; modalitatea în care sectorul public, privat, alte instituții pot contribui la efortul informativ; programele comune de pregătire şi formare a personalului CNI.

III. Structurile de Intelligence ale Alianței şi coordonarea acestora

Alianța Nord-Atlantică a fost supusă unui amplu proces de transformare. Cu toate acestea, transformările în ceea ce privesc structurile de informații au fost destul de puține. În acest timp, la nivelul națiunilor au avut loc transformări de esență în modul în care serviciile de informații s-au adaptat pentru a face față noilor amenințări.

Dificultățile care apar în NATO, în ceea ce priveşte informațiile, se manifestă, în primul rând, în ceea ce priveşte coordonarea centralizată a activității de informații la nivelul Alianței.

La ora actuală, la nivelul Alianței nu există o singură autoritate care să pună la dispoziția factorilor de decizie produsul de intelligence în forma analitică, multisursă, capabil să răspundă necesităților pe care le reclamă procesul de luare a deciziei. Lipsa unei abordări centralizate în domeniul informațiilor, nu numai că nu a stimulat națiunile în furnizarea de informații, dar a provocat confuzie la nivelul acestora.

În prezent, la nivelul NATO există mai multe structuri capabile de a primi şi de a furniza un produs analitic necesar în procesul de luare a deciziei. Ele sunt însă în departamente diferite cu subordonări diferite atât în cadrul *Staffului Internațional (International Staff – IS)*, care este o structură preponderent civilă, cât şi în cadrul *Staff-ului Militar Internațional (International Military Staff – IMS*) structură preponderent militară. Fiecare dintre aceste structuri are alt lanț de raportare, astfel că informațiile ajung la factorii de decizie în forme diferite şi, uneori, chiar divergente.

La nivelul IMS, directorul pentru informații conduce un mic grup de experți în domeniul informațiilor, care pot aborda planificarea priorităților informative ca analiză primară a informațiilor primite. El raportează, prin intermediul directorului Staff-ului Militar Internațional, către preşedintele Comitetului Militar şi nu are responsabilități pentru a sprijini cu produs analitic de informații pe Secretarul General al NATO sau factorii de decizie politico-militară din Consiliul Nord-Atlantic.

Divizia pentru informații a Staff-ului Militar Internațional menține legătura cu serviciile militare de informații ale statelor membre, dar nu poate angaja sub nici o formă serviciile civile de informații sau alte structuri analitice. Această divizie nu are capabilități de a elabora materiale analitice laborioase sau analize pe termen mediu şi lung. În acelaşi timp, structura este proiectată pentru punerea la dispoziție de analize cu caracter predominant militar neavând la dispoziție informații nonmilitare.

În cadrul structurii civile a Staffului Internațional există mai multe microstructuri cu capabilități de informații şi cu responsabilități analitice minore. Directorul *Biroului de Securitate al NATO (NATO Office of Security – NOS),* a cărui misiune de bază este aceea de a asigura securitatea fizică a clădirilor ce aparțin NATO, a sistemelor de informații şi a personalului, are un număr redus de experți specializați în abordarea aspectelor legate de domeniul securității şi al informațiilor. De asemenea, el exercită, împreună cu Directorul Diviziei de Informații a IMS, supravegherea şi coordonarea recent createi *Unități de Informații pentru Amenințarea Terorismului (Terrorism Threat Intelligence Unit–TTIU).*

NOS interrelaționează cu serviciile interne de informații şi securitate ale statelor membre, dar schimburile de informații se referă la terorism, spionaj, crimă organizată şi alte aspecte legate de informații referitoare la securitate. Directorul NOS raportează Secretarului General al NATO. Aceste informați sunt utile factorilor de decizie ai NATO, dar ele reprezintă doar o parte din totalitatea informațiilor necesare la acest nivel.

O serie de informații se transmit şi de către alte structuri, cum ar fi

Directoratul pentru Problemele Economice ale Apărării (Defense Economics Directorate – DEP) sau Centrul pentru Arme de Distrugere în Masă (Weapons of Mass Destruction Center – WMDC). Aceste structuri raportează pe alte canale către structurile superioare.

Concluzii

Serviciile de informații din statele membre NATO mențin contacte sporadice şi necoordonate, pe probleme de interes, în condițiile inexistenței unei coordonări eficiente între aceste structuri şi cele ale *Stafului Militar Internațiuonal* şi *Staful Internațional*.

Se observă, deci, că în NATO nu există un mecanism efectiv care să coordoneze produsul analitic rezultat din activitatea de intelligence, astfel încât să se pună la dispoziția decidenților politico-militari, precum şi a celor militari un produs final identic, care să permită elaborarea unei decizii coerente. Prin urmare, cele mai mari diferențe, în domeniul informațiilor, apar între structurile militare şi cele civile. De asemenea, procesul de transformare a NATO în domeniul informațiilor presupune adaptări şi modificări ale fiecăreia dintre componentele ciclului de informații.

În aceste condiții, majoritatea deciziilor care se iau în Consiliul Nord-Atlantic se iau pe baza informațiilor furnizate reprezentanților statelor membre de către serviciile naționale de informații.

În vederea asigurării necesității de a răspunde la noile cerințe privind sprijinul cu informații ai factorilor de decizie ai Alianței, Comandamentul Aliat pentru Transformare a elaborat „*Planul de transformare a NATO în domeniul informațiilor*".

Planul prevede întocmirea unor documente care vor asigura *Comandamentului Aliat pentru Transformare* mijloacele de conducere şi control ale transformării. Prin aceste documente se urmăreşte realizarea transformării capacității de informații şi, în acelaşi timp, transformarea altor domenii militare sau politico-militare, pentru a fi capabile să asimileze şi să folosească informațiile primite. Pentru aceasta, planul de transformare prevede elaborarea unor noi concepte, sisteme, proceduri şi metodologii.

În cadrul NATO, responsabilitatea orientării generale a activității de informații este atributul *Consiliului Nord-Atlantic*.

Orientarea la nivel politico-militar a activității de informații este asigurată de *Comitetul Militar al NATO*, sprijinit de *Departamentul Intelligence al NATO (NATO Intelligence Board –NIB),* la care participă toți şefii serviciilor de informații ai statelor membre ale Alianței.

Alături de NIB funcționează o serie de grupuri de lucru şi comitete pe probleme specifice informațiilor militare. În cadrul acestor microstructuri, se elaborează atât documentele de planificare a întregii activități de informații pe perioada următoare, ca şi prioritățile informative.

Tot aici se stabilesc proceduri şi moduri de lucru în cadrul Alianței în ceea ce priveşte fiecare componentă a activității de informații.

Orientarea la nivel operațional-strategic se asigură de către comandamentele militare strategice.

Activitatea de informații militare în NATO este reglementată de o serie de politici şi proceduri, dintre care cele mai importante sunt: MC128/5 – „*Policy Guidance for NATO Intelligence*", iunie 2003 şi MC 114/10 – „*Procedures for Production and Maintenance of NATO Agreed Intelligence*".

Pentru eficientizarea activității de informații este necesară implementarea, în cadrul serviciilor naționale de informații militare, a standardelor şi procedurilor NATO, ca şi folosirea extensivă a sistemelor informatice şi de comunicații criptate puse la dispoziție de către Alianță (BICES). În acelaşi timp, este recomandabilă armonizarea sistemelor naționale cu cele ale NATO.

În conformitate cu reglementările actuale în domeniul asigurării securității NATO, schimbul de informații între Alianță şi alte structuri internaționale de securitate (OSCE, UE, ONU) este dificil, uneori chiar imposibil de realizat.

Având în vedere faptul că sunt în curs de desfăşurare operații de tip coaliție conduse de NATO, dar din care fac parte şi state non-NATO, care nu sunt nici măcar partenere ale Alianței, este necesară readaptarea acestor reglementări pentru a permite schimbul de informații între toți partenerii de coaliție. În acest sens, există în teatrele de operații unele începuturi, dar restricțiile încă existente îngreunează procesul de luarea a deciziilor militare şi politico-militare.

Bibliografie

1. Emilian BELEAGĂ, „**Preocupări privind participarea Forțelor terestre române la viitoarele operațiuni întrunite ale NATO"**, în „*Gândirea Militară Românească*", ianuarie-februarie 2007.
2. Timothy A. CHAFOS, **The European Union's Rapid Reaction Force and the North Atlantic Treaty Organization Response Force**, Army Command and General Staff College, 2003.
3. GIAMBASTIANI E.P. şi JONES James L., **Strategic Vision: The Military Challenge***,* Allied Command Operations and Allied Command Transformation, 2004.
4. Sergiu T. MEDAR, Cristi LĂȚEA, **Intelligence pentru**

comandanți, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2007.
5. Sergiu MEDAR, **Transformarea NATO**, în „*Informațiile militare în contextul de securitate actual”*, coordonator Sergiu Medar, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2006.
6. Dan Plăvițu, „**Revoluția informațiilor în epoca postmodernă**” în „*Informațiile militare în contextul de securitate actual*”, coordonator Sergiu T. Medar, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2006.
7. Conf. univ. dr. Neculai STOINA*,* **Summit-ul NATO de la Istanbul – etapă de transformare și modernizare a Alianței Nord-Atlantice** în „*Gândirea Militară Românească*”, martie-aprilie 2005.

RECONSIDERAREA POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE ÎN ZONA MĂRII NEGRE

Căpitan Adriana UNGUREANU

Historically, the Black Sea region has rarely constituted a coherent economic or political area and it has been the point at which empires and powers intersected with often violent results. Today this strategically important area is one of the most diverse and complex regions of Europe borderland. Economic growth rates and development are very different from one region to another and so are the trade patterns and the regional infrastructure. The frozen conflicts, as well as diverse/weak economies complicate the development of a substantial and a practical cooperation. At present, it is extremely important to realize that both NATO and EU have to shape a coherent and compatible policy for the Black Sea Area.

Marea Neagră a fost izolată din punct de vedere geopolitic și geografic pentru o perioadă îndelungată și a fost martorul competiției dintre marile puteri ale vremii: Imperiul Bizantin, Imperiul Otoman și cel Rus. Fiind practic înconjurată de Uniunea Sovietică și de statele sale satelite, cu excepția Turciei, Marea Neagră s-a aflat mult timp într-un con de umbră, însă sfârșitul războiului rece a creat condițiile favorabile deschiderii acestui areal georgrafic întregii lumi.

Referitor la vulnerabilitățile regiunii, putem spune că acestea sunt specifice statelor care se află în proces de tranziție de la totalitarism la democrație, iar cele mai importante sunt considerate a fi: dependența țărilor de regiune de resursele energetice din Rusia; intenția de instaurare a hegemoniei ruse în regiune, în condițiile în care există state care și-au manifestat intenția de integrare în NATO, respectiv UE; lipsa legislației necesare pentru combaterea criminalității organizate și a corupției, iar riscurile și amenințările la adresa securității regionale, sunt următoarele:

- *politica agresivă constantă promovată de Rusia în Zona Extinsă a Mării Negre care se manifestă prin încercările de reconstituire a spațiului ex-sovietic sub o altă formă*;
- *nerespectarea de către Federația Rusă a Tratatului privind reducerea armamentului convențional în Europa*;
- *criminalitatea organizată (trafic de armamanent, persoane și droguri);*
- *exacerbarea naționalismului și a tendințelor separatiste;*

- *proximitatea Zonei Extinse a Mării Negre cu Orientul Mijlociu, Asia şi Balcanii*;
- *posibilitatea amplasării sediilor reţelelor teroriste, ale traficanţilor de droguri, de arme şi de persoane în acestă zonă;*
- *posibilitatea racolării de noi membri de către organizaţiile teroriste şi reţelele crimei organizate din rândul ţărilor slab dezvoltate economic;*
- *imensa diversitate etnică a populaţiilor din spaţiul fostei Uniuni Sovietice*. Tensiunile interetnice pot fi oricând cauza unui conflict major (există peste 20 grupări etnice diferite, există două mari religii – cea creştină şi cea islamică, trei Mari Civilizaţii – cea europeană, cea slavă şi cea islamică – şi foarte multe interese, extrem de divizate şi de fluctuante!). Deoarece graniţele externe şi interne din spaţiul ex-sovietic au fost trasate de cele mai multe ori în mod arbitrar, ignorându-se anumite realităţi istorice, unele naţionalităţi au fost dispersate pe teritoriul altor state, ceea ce a dus la crearea unor enclave etnice şi religioase pe teritoriul altor state.

Extinderea spre Est a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord, precum şi a Uniunii Europene, au transformat regiunea Mării Negre într-un spaţiu de desfăşurare a numeroase parteneriate, programe şi proiecte internaţionale destinate stabilizării şi dezvoltării, precum şi pregătirii unora dintre state pentru integrarea în instituţiile euro-atlantice.

Adoptarea de către fostele state comuniste din regiune a pluralismului politic şi trecerea la economia de piaţă au avut ca rezultat un val uriaş de schimbări politice, economice şi sociale. Totuşi, dezvoltarea politică şi economică a ţărilor din regiune a fost şi este afectată de focarele de conflict din Nagorno-Karabah, Abhazia şi Osetia de Sud, Cecenia, Transnistria. Aceste conflicte au accentuat instabilitatea din zonele respective şi au creat un mediu propice pentru proliferarea criminalităţii organizate şi a terorismului. Deşi acţiunile militare deschise au încetat şi s-au transformat în conflicte îngheţate, în orice moment acestea se pot revigora şi pot prejudicia serios climatul de securitate din Zona Extinsă a Mării Negre. Pentru o imagine mai clară cu privire la derularearea acestor conflicte aşa-zis „îngheţate”, vom face o prezentare succintă a fiecăruia, după cum urmează:

Conflictul moldo-transnistrean se menţine îngheţat datorită blocării negocierilor, survenite în vara anului 2004, iar Chişinăul este acuzat de pregătiri militare pentru acţiuni în forţă precum şi pentru „blocada agresivă” promovată faţă de Transnistria. După destrămarea URSS, Parlamentul de la Chişinău a adoptat, la 23 iunie 1990, „Declaraţia de Suveranitate a RSS Moldova”, iar în toamna aceluiaşi an, două regiuni moldoveneşti, găgăuză şi transnistreană, s-au proclamat republici autonome independente. La data de 23 mai 1991 a fost adoptată noua denumire de Republica Moldova, stat care şi-a proclamat independenţa la 27 august 1991. Conflictul militar moldo-transnistrean a fost declanşat în primăvara anului 1992 şi s-a încheiat la 21 iunie 1992, în urma acordului semnat între preşedintele rus, Boris Elţîn, şi cel moldovean, Mircea Snegur. Orientarea pro-occidentală a Republicii Moldova a început odată cu refuzul preşedintelui Voronin, în noiembrie 2003, de a semna „Planul Kozak”, de reglementare a conflictului transnistrean, prin care regiunii separatiste i se creau multiple condiţii de a se despărţi de teritoriul Republicii Moldova şi de a-şi declara independenţa sau apartenenţa la un alt stat. Deşi au fost redactate mai multe planuri privind reglementarea conflictului separatist din Republica Moldova, regimul secesionist din Tiraspol acţionează în scopul obţinerii independenţei economice şi administrative. Toate rundele de negocieri au fost fie blocate şi boicotate, fie s-au soldat cu tergiversări şi evitarea adoptării unor rezoluţii aplicabile şi eficiente. Chişinăul este dispus să acorde un statut mai larg de autonomie Transnistriei, dar numai în cadrul Moldovei, care să fie recunoscută ca stat unitar, în graniţele actuale. Factorii decisivi pentru procesul de democratizare a regiunii transnistrene şi de rezolvare a conflictului sunt implicarea comunităţii internaţionale şi retragerea trupelor ruse.

Conflictul armeano-azer este cel mai complex şi, probabil, cel mai greu de soluţionat dintre toate conflictele din zonă, fiind unul interstatal, în care părţile implicate au poziţii ireconciliabile. Mişcarea separatistă a început în anul 1987, sub forma unor manifestaţii, iar în 1991, Nagorno-Karabah - o enclavă cu o populaţie majoritar armeană, situată pe teritoriul Republicii Azerbaidjan - s-a autoproclamat republică, şi-a declarat independenţa, fapt ce a dus la declanşarea conflictului. Între anii 1992 şi 1993, miliţiile armene au ocupat coridorul Latchin, creând o legătură terestră între enclavă şi Armenia, precum şi alte teritorii din afara enclavei, ajungând până la frontiera iraniană. La sfârşitul acţiunilor de luptă, cca. 15% din teritoriul Azerbaidjanului era ocupat, existând aproape un milion de refugiaţi azeri. La începutul anului 1994, părţile au fost obligate de comunitatea internaţională să înceteze ostilităţile şi la 27 iulie 1994 a fost semnat un acord tripartit, sub egida Rusiei şi OSCE, între miniştrii apărării ai Azerbaidjanului, Armeniei şi Karabahului. Părţile au început negocierile pentru reglementarea conflictului şi stabilirea viitorului statut al enclavei Nagorno-Karabah, cu medierea Grupului de la Minsk al OSCE, format din reprezentanţii SUA, Federaţiei Ruse şi ai Franţei. Poziţia azeră privind Nagorno-Karabah rămâne fermă, cerând reintegrarea provinciei. Conform părţii azere, medierea Grupului Minsk al OSCE nu este suficientă pentru soluţionarea conflictului, fiind necesară implicarea organismelor internaţionale. Autorităţile de la Baku consideră că Moscova are un rol

deosebit de important, dar acuză Kremlinul pentru poziția proarmeană.

În opinia părții armene, fără recunoașterea dreptului la autodeterminare al poporului din Nagorno-Karabah, Erevanul și Stepanakertul nu intenționează să facă nici o concesie. Autoritățile de la Stepanakert au declarat că acceptă doar două variante: obținerea independenței Nagorno-Karabahului sau unirea cu Armenia. Rusia nu dorește să devină un partener „neacceptabil" pentru vreuna din părți și de aceea, este gata să ia parte, ca mediator și garant, la stabilirea unor înțelegeri între Armenia și Azerbaidjan. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei consideră că independența teritoriului Nagorno-Karabah și ieșirea sa din compunerea Azerbaidjanului pot să se facă numai pe baza dreptului internațional, pe cale pașnică și solicită guvernelor celor două țări să se abțină de la folosirea forței și să prezinte propuneri constructive pentru reglementarea conflictului.

În *Georgia* se mențin tensiunile dintre puterea centrală și republicile separatiste Osetia de Sud și Abhazia, dar perspectiva unui război este destul de îndepărtată, situația în zonă fiind caracterizată printr-o relativă stabilitate. La 20 septembrie 1990, autoritățile osetine au proclamat Osetia de Sud „republică sovietică democratică independentă". Autoritățile georgiene au suprimat autonomia regiunii, fapt ce a determinat declanșarea conflictului armat, desfășurat pe toată perioada anului 1991. Pe 24 iunie 1992, Georgia și Rusia, cu Osetia de Sud și cea de Nord în calitate de observatori, au semnat acordul de la Soci, prin care își garantau integritatea teritorială. Atunci s-au impus încetarea focului, retragerea diferitelor formațiuni armate și instalarea unei forțe militare de menținere a păcii, fără a fi stabilit statutul Osetiei de Sud. Relațiile dintre Georgia și Osetia de Sud nu au cunoscut tensiuni deosebite, în ciuda declarațiilor de independență sau de integrare în Federația Rusă. După schimbarea conducerii de la Tbilisi, în noiembrie 2003, relațiile s-au tensionat, președintele osetin afirmând, în mai multe rânduri, intenția Osetiei de Sud de a adera la Federația Rusă, ca urmare a schimbărilor politice survenite. Abhazia și-a proclamat independența prin Constituția adoptată în 1994, dar nu a fost recunoscută pe plan internațional. În 1991, s-a proclamat republică autonomă în interiorul Georgiei, iar pe 15 august părțile au semnat un acord prin care se crea un parlament abhaz. La 23 iulie 1992, parlamentul abhaz adoptă unilateral o declarație de suveranitate, fapt ce a condus la conflictul armat din perioada august 1992 – septembrie 1993. La sfârșitul războiului, abhazii ocupaseră aproape toată Abhazia. Aproximativ 270000 persoane, majoritatea etnici georgieni, au fost obligate să părăsească zona. În 1994 la Moscova, a fost negociat un acord de încetare a focului. S-a hotărât realizarea unui dublu control de încetare a focului cu trupe ruse servind ca forțe de menținere a păcii și misiunea de observatori ONU, dar luptele au izbucnit din nou, în 1998 și în 2001. În 1999, un referendum local a reconfirmat statutul de independență ca Republică suverană. Tbilisi este de acord să ofere o autonomie lărgită celor două autoproclamate republici separatiste, însă, cu respectarea integrității teritoriale a Georgiei în actualele sale granițe. Președintele georgian a declarat că va acționa permanent pentru integrarea Abhaziei și Osetiei de Sud, dar prin mijloace pașnice. În acest scop, a propus un nou plan de reglementare „pas cu pas" a conflictelor cu regiunile separatiste, care să cuprindă trei faze: restabilirea încrederii, demilitarizarea zonelor de conflict și internaționalizarea operațiunilor de menținere a păcii din Georgia. Autoritățile de la Suhumi și Thinvali, beneficiind de sprijinul Moscovei, solicită recunoașterea independenței celor două republici separatiste. Părțile se acuză reciproc de incidente care ar genera tensionarea situației, fac demonstrații de forță, prin organizarea de exerciții și aplicații militare în apropierea granițelor administrative, fără să se ajungă însă la o inflamare a conflictului.

Conflictul din Cecenia constituie cea mai gravă problemă de securitate din zona extinsă a Mării Negre, sursă a terorismului și potențial factor destabilizator pentru întregul Caucaz. După destrămarea URSS, cecenii au refuzat intrarea în Federația Rusă, iar în 1991, conducerea politică de la Groznîi a declarat, în mod unilateral, independența Ceceniei. Manifestările separatiste ale acestei republici s-au desfășurat în două etapeouă etape. Prima etapă, cuprinsă între anii 1994 și 1996, a început cu ofensiva lansată de Moscova împotriva forțelor cecene. După 21 de luni de lupte, cu mari pierderi pentru ambele tabere, trupele ruse s-au retras din Cecenia, această etapă a conflictului încheindu-se indecis. Conform Acordului de la Hasaviurt, semnat la 12 mai 1997, de președintele cecen și cel rus, părțile implicate în conflict urmau să analizeze, până în 2001, statutul Ceceniei în cadrul Federației Ruse. Cea de a doua etapă a început în anul 1999 și se menține și în prezent, iar în octombrie 1999, sub motivul atacurilor desfășurate de grupuri de luptători islamiști ceceni în Republica Daghestan și al seriei de atentate teroriste îndreptate împotriva Rusiei, aceasta a declanșat o operație ofensivă împotriva Ceceniei. De asemenea, conducerea cecenă a încercat să internaționalizeze sau, cel puțin, să regionalizeze conflictul, fără succes însă, din cauza poziției ferme adoptate de Rusia, care, în numele luptei împotriva terorismului, a solicitat comunității internaționale să nu se amestece în problemele sale interne și să elimine orice formă de sprijin pentru ceceni. Conducerea politică a Ceceniei de la acea dată nu a mai fost recunoscută de Moscova, care a instalat o administrație militară prorusă, iar apoi una civilă. Caracteristica principală a acțiunilor forțelor ruse a constat în întrebuințarea sporită a loviturilor de aviație și artilerie asupra oricărui tip de obiectiv vizat, inclusiv asupra localităților și zonelor

populate şi intervenţia terestră s-a focalizat doar pe obiective precise, bine determinate. Luptătorii ceceni, mult inferiori din punct de vedere numeric şi al dotării cu armament şi tehnică de luptă, au utilizat tactica neangajării în lupta directă, preferând raidurile de noapte şi actele de diversiune în teritoriile ocupate de forţele federale. Multe din acţiunile întreprinse de separatiştii ceceni au constat în atacuri-capcană, atentate împotriva unor comandanţi ruşi sau lideri ceceni proruşi, dar şi a populaţiei civile (comise pe teritoriul cecen, al Rusiei sau al altor republici din zonă - Inguşeţia, Daghestan), luări de ostatici, inclusiv din rândul civililor ceceni. Nevoia de fonduri a determinat ca acestora să li se asocieze o serie de acţiuni specifice crimei organizate (traficul de droguri, armamente etc.), aspecte care au permis Moscovei să definească acţiunile luptătorilor ceceni ca acţiuni teroriste.

În 2001, conducerea operaţiilor din Cecenia, deţinută de Ministerul Apărării, a fost preluată de Serviciul Federal de Securitate, cu scopul acreditării ideii că acest conflict se înscrie pe linia luptei împotriva terorismului internaţional. Urmărind să „demonstreze" încheierea conflictului propriu-zis şi derularea unui proces de pacificare şi stabilizare a Ceceniei, la 01.09.2003, Ministerul de Interne a preluat, de la FSB, conducerea operaţiilor de combatere a terorismului, care au devenit „operaţii de menţinere a legii şi ordinii". Situaţia actuală nu oferă, încă, o soluţie viabilă şi de durată, iar părţile continuă să respingă soluţiile de natură politică ale conflictului din Cecenia. Deşi miliţiile cecene pro-ruse sunt mai eficiente în acţiunile împotriva rebelilor, ele sunt şi cele care generează cele mai mari încălcări ale drepturilor omului.

Rusia rămâne principalul actor în procesul de reglementare a tuturor conflictelor prezentate şi consideră, cel puţin la nivel oficial, că acestea pot fi soluţionate exclusiv paşnic, prin negocieri, cu luarea în considerare a intereselor tuturor popoarelor care locuiesc în aceste teritorii.

Trebuie sublinitat faptul că, deşi regiunea este caracterizată de instabilitate, relaţiile dintre statele riverane Mării Negre s-au transformat substanţial după căderea regimurilor comuniste din Europa Centrală şi de Est, iar principala tendinţă ce se manifestă este ca Zona Extinsă a Mării Negre să devină un spaţiu al securităţii, dezvoltării şi cooperării.

Regiunea extinsă a Mării Negre a lipsit o perioadă îndelungată de pe agenda studiilor strategice occidentale, deoarece era considerată ca fiind o zonă de „vecinătate apropiată" a Rusiei, un „lac" al Moscovei în care erau promovate interesele sale speciale. Sunt foarte cunoscute declaraţiile înalţilor oficiali de la Moscova în care se susţinea că bazinul Mării Negre şi cel al Mării Azov se află în zona rusă de interes strategic, Rusia beneficiind de acces direct prin Marea Neagră la cele mai importante rute globale de transport. Deşi flota rusă de la Marea Neagră este uzată atât material cât şi moral, reprezintă o forţă militară importantă care impune o atenţie deosebită atât din partea NATO cât şi a UE pentru că Marea Neagră este din punct de vedere geopolitic un spaţiu de frontieră euro-atlantic.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 au dovedit că inamicul nu are o identitate, morală sau o graniţă precisă şi în condiţiile acestea s-a impus o regândire a problematicii securităţii. Atacurile teroriste din septembrie 2001 au demonstrat că nici un stat din lumea de azi nu poate să-şi asigure de unul singur securitatea, ca stare obligatorie pentru progres şi prosperitate, iar istoria ultimilor ani le-au determinat să înţeleagă că problemele politice, economice, de securitate, mai vechi sau mai noi, puteau să fie mult mai bine abordate şi rezolvate într-un cadru deschis dialogului, unde să existe o anumită coeziune şi experienţă în ceea ce priveşte dezvoltarea. Statele din jurul Mării Negre şi-au dat seama treptat, că depind tot mai mult unele de altele pentru a combate multitudinea de riscuri, pericole şi ameninţări la adresa viitorului lor comun.

Prin lărgirea NATO din 2004 şi a UE din 2007, s-a afirmat o nouă realitate politică şi anume faptul că Zona Extinsă a Mării Negre asigură continuitatea spaţiului geostrategic şi geoeconomic care începe în vestul Europei, până în Asia Centrală şi Afgansistan şi este cea mai directă cale de acces spre Europa a resurselor caspice şi a forţelor coaliţiei antiteroriste în teatrele de operaţiuni şi bazele din Orientul Mijlociu Extins şi din Asia Centrală. Din această perspectivă, NATO, UE precum şi alte organismele regionale şi internaţionale economice, de securitate şi de altă natură s-au implicat activ în realizarea unei reţele dense de mecanisme de cooperare. Experienţa organizaţiilor internaţionale, în special a Uniunii Europene şi a NATO, ar putea ajuta statele din regiune să depăşească neîncrederea reciprocă şi să folosească diferenţele dintre ele drept factori de complementaritate. Se ştie deja că modelul securităţii prin cooperare funcţionează între state cu regimuri democratice, deoarece acestea sunt dispuse la dialog deschis şi permanent, la negociere pentru identificarea soluţiilor reciproc acceptabile, în scopul depăşirii divergenţelor care apar. Lecţiile istoriei din Europa de Vest demonstrează că securitatea prin cooperare este un concept viabil. Primele care au sesizat şansele pe care le oferă noua situaţie geopolitică, rezultată în urma dezmembrării imperiului sovietic, au fost chiar statele riverane Mării Negre. La 25 iunie 1992, şefii a 11 state au semnat la Istanbul declaraţia care a pus bazele Cooperării Economice la Marea Neagră. Macedonia, Serbia şi Muntenegru s-au alăturat ulterior. Astfel, s-a oficializat faptul că, în zonă, confruntarea şi izolarea s-au sfârşit, intrând în actualitate cooperarea şi dialogul. Această nouă organizaţie acoperea o suprafaţă de circa 20 milioane km, o piaţă de peste

330 milioane locuitori, un potențial uman înalt calificat, rezerve generoase de minerale şi hidrocarburi, dar şi o istorie îndelungată şi complexă.

Organizațiile internaționale de securitate au sesizat importanța pe care regiunea o deține în realizarea păcii şi securității la nivel global şi au inițiat o serie de mecanisme specifice: *Parteneriatul pentru Pace*, lansat de NATO; *Inițiativa de cooperare în sud-estul Europei, Politica Europeană de Vecinătate, Planul de acțiune pentru parteneriatul individual cu țările din regiunea Mării Negre*, *Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est* lansate de UE; *Programul de cooperare pentru dezvoltare*, lansat de către ONU.

Participarea flotelor riverane la exerciții navale comune în cadrul inițiativelor regionale, cum este Grupul Naval de Cooperare în Marea Neagră - „BLACKSEAFOR", operațiunea de supraveghere navală „Black Sea Harmony", operațiunea „Active Endeavor" contribuie semnificativ la întărirea încrederii şi a relaților de bună vecinătate între statele din regiune.

NATO a confirmat oficial, pentru prima dată la Istanbul, importanța Mării Negre pentru securitatea euro-atlantică, exprimându-şi interesul de a explora modalități de consolidare a stabilității în regiune, care să completeze eforturile statelor riverane, aliate şi partenere, în cadrul mecanismelor de cooperare regională deja existente. Administrația americană a afirmat în numeroase ocazii că doreşte ca Marea Neagră să devină cu adevărat o mare deschisă, o prelungire a Mării Mediterane. Pe acest fond de „efervescență" geopolitică, România se pronuță clar pentru „internaționalizarea" regiunii Mării Negre şi consideră că este în interesul său şi al comunității internaționale ca această zonă să se transforme într-un spațiu al cooperării europene şi euroatlantice. Alianța Nord-Atlantică manifestă un interes evident în a pune bazele unui nou centru strategic în regiunea Mării Negre, care să lege Europa de Caucaz şi de Orientul Mijlociu. În consecință, extinderea NATO, transformarea internă a Alianței, eforturile de securizare a graniței sale estice şi dislocarea trupelor americane pot fi apreciate ca fiind eforturi interconectate. Forțele NATO şi ale SUA au fost concentrate progresiv către Sud şi Est, ca răspuns la noile amenințări, iar prezența SUA în zona Mării Negre, conjugată cu cea din zona Mării Roşii, va interconecta zonele de responsabilitate ale US European Command şi ale US Central Command, ca parte a eforturilor acestora de a unifica într-o zonă de securitate Asia Centrală, Caucazul, zona mediterană, Africa şi Peninsula Arabă. Menționăm că Irakul şi Afganistanul, care au o puternică prezență militară americană, sunt de asemenea, parte a acestui concept.

Noile state membre ale NATO, România şi Bulgaria, oferă oportunități de găzduire a forțelor militare aliate, care ar putea fi utile în climatul actual, atât pentru luarea unor măsuri de prevenire şi proiectare a securității şi democrației în exterior, cât şi pentru lansarea de noi operațiuni. Statele Unite ale Americii susțin demersurile României pentru o prezență NATO în Marea Neagră şi încurajează participarea României şi Bulgariei în formule de cooperare regională în care SUA şi alți aliați europeni pot avea acces.

Evoluțiile geopolitice şi geostrategice ale arealului euro-asiatic au determinat concentrarea atenției pe spațiul Mării Negre. Acum acesta reprezintă frontiera de sud-est a Europei şi, indiferent de conflictele din zonă şi de separațiile etnice, naționale şi culturale înregistrate în istoria recentă a regiunii, el tinde să atragă aici centrul de gravitație al „Bătrânului Continent". Marea Neagră este o regiune care nu poate fi nici ocolită, nici ignorată. Prin zonă, trec marile drumuri est-vest şi marile comunicații nord-sud. Aici se întâlnesc trei mari civilizații – cea europeană, cea asiatică şi cea islamică – şi două mari religii monoteiste – cea creştină şi cea islamică – şi, de aceea, regiunea trebuie transformată în timpul cel mai scurt, prin participarea a cel puțin patru entități – Uniunea Europeană, NATO, Rusia şi Țările Caucaziene – din zonă de confruntare, în zonă de cooperare. Occidentul, prin NATO, UE, dar şi prin fiecare mare putere cu implicații regionale sau globale, în parteneriat cu Rusia, cu țările din Asia Centrală, cu Turcia şi cu țările caucaziene, este ferm angajat în construirea unei păci şi securități durabile în Europa, în Orientul Mijlociu Extins, în Balcanii de Vest şi în zona Mării Negre. Rolul Mării Negre va creşte semnificativ nu numai în valorificarea resurselor energetice, dar şi în conexarea statelor riverane şi a celor din zona. În acest scop, este necesar ca Statele Unite, NATO şi UE să se implice nu numai în eforturi militare, politice şi umanitare pentru integrarea țărilor din regiune în structurile occidentale, ci şi în programe economice, politice, culturale şi de securitate şi stabilitate pe termen lung, ca efecte al unor parteneriate strategice complexe, care să pună bazele unei dezvoltări durabile. Dacă vor fi soluționate definitiv conflictele înghețate din Caucaz şi din Balcani, dacă drepturile omului, democrația şi prosperitatea vor avea aceeaşi putere în zona Mării Negre ca în Europa Occidentală, se va putea construi o adevărată entitate regională foarte puternică şi stabilă, care să pună în operă valorile identitare şi colective ale popoarelor de aici, în consonanță cu cele euro-atlantice şi eurasiatice.

În ceea ce priveşte viitorului securității Zonei Extinse a Mării Negre este dificil de făcut o predicție: fie statele din această zonă vor fi capabile să-şi armonizeze interesele, să-şi rezolve divergențele şi să-şi pună în valoare numeroasele resurse, astfel încât să poată deveni o prelungire a spațiului euro-atlantic, fie acest areal va fi unul măcinat continuu de conflicte, orgolii şi contradicții cu consecințele corespunzătoare.

În oricare dintre variante, există totuşi o minimă certitudine: importanța geopolitică a zonei extinse a Mării Negre se va menține, iar

valoarea ei geoeconomică se va păstra, atâta timp cât nu vor apărea resurse energetice alternative mult mai atrăgătoare. De asemenea, politica de cooperare este singura soluție viabilă pentru întărirea securității și a stabilității, astfel încît fiecare stat să aibă un cuvînt de spus și să nu se simtă amenințat.

Bibliografie

8. MAYALL J., *Politica Mondială. Evoluția și limitele ei*, Editura Antet, București, 2000.
9. ASMUS Ronald D., DIMITROV Konstantin, Forbrig JOERG, *O nouă strategie euroatlantică pentru regiunea Mării Negre*, Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu", 2004.
10. BOUZON Arlette, *Comunicarea în situații de criză*, Editura Tritonic, Bucureşti 2006.
11. MARIN Vasile, *Geopolitica şi noile provocări ale secolului XXI*, Editura Universității „Transilvania", Braşov, 2004.
12. SEBE Ch., „*Les pays de la mer Noire dans la craînte des conflits à venir*", Ed. Harmattan,1996.
13. BUZAN Barry, *People, States and Fear*, London: Harvester Wheatsheaj,1991.
14. AZMERIC Chauprade, François THUAL, *Dicționar de geopolitică*, Grupul Editorial Corint, București, 2003.
15. EVANS, Graham, NEWNHAM, Jeffrey, *„Dicționar de Relații Internaționale",*
16. editura Universal Dalsi, București, 2001;
17. COSTEA Simion, *Ideea europeană și interesele statelor*, Editura Napoca Star, 2005.
18. George Cristian MAIOR, Discursul ținut la International Peace Academy/ Columbia University „ *Noii aliați și dinamica de securitate în zona Mării Negre",* 2005.
19. Asociația „George C. Marshall", Revista „*Securitate și Cooperare*", Nr. 1, 2006

CONSIDERAȚII PRIVIND DIMENSIUNILE MEDIULUI DE SECURITATE DIN CAUCAZ

Dan IONICĂ

Russia's policies in the Caucasus are subject to strikingly different interpretations, which remain as contradictory now as they were a decade ago at the peak of escalation of several violent conflicts. Its key paradox is perhaps the lack of connection between its desire to dominate a region where many of its vital interests are at stake and its inability to influence political developments in this same region.

Russia's policies in the Caucasus have indeed become more consistent and better integrated under Putin's leadership, but still there are few signs of an overall strategy or even a clear perception of longterm interests.[1]

Caucazul este situat între Marea Neagră şi Marea Caspică şi include Munții Caucaz și câmpiile înconjurătoare. Regiunea Caucazului are în compunere, din punct de vedere geopolitic, Caucazul de Sud, alcătuit din Georgia, Armenia şi Azerbaidjan, şi Caucazul de Nord, compus din mai multe republici din cadrul F.Ruse: Daghestan, Cecenia, Inguşenia, Ciuvaşă, Kabardino-Balkaria.

Caucazul este din punct de vedere geografic parte din Asia, dar din punct de vedere cultural şi istoric este considerat de multe ori ca parte a Europei. Partea sudică a Caucazului este cunoscută şi sub numele de Transcaucazia. În anii 1990 – 1991, statele caucaziene şi-au proclamat independența,dar au rămas în CSI (Tratatul de Securitate Colectivă al Comunității).[2]

De-a lungul istoriei, Caucazul a dezvoltat şi a împărtăşit valori cu occidentul şi de aceea progresul său pe calea modernizării ar fi trebuit încurajat şi sprijinit imediat după dezintegrarea Uniunii Sovietice. Regiunea

---

[1] Chaillot Papers, *Caucazul de Sud, o provocare pentru UE* , nr.65, decembrie 2003, pag. 43

[2] Dr.Teodor FRUNZETI, Dr.Vladimir ZODIAN, *Lumea 2005, Enciclopedie politică şi militară*, Editura ETEA, Bucureşti, 2005, pag. 351

poate servi ca o punte între Occident[3] şi Orientul Mijlociu.

Evoluţiile politice din Caucaz pot servi ca unul dintre cele mai bune argumente împotriva formulării unei legături rigide între factorii geografici şi culturali. Influenţele Europene din trecut au creat, în această parte a lumii, o puternică identitate europeană în populaţia locală şi le-a inoculat un puternică dorinţă de a se integra în occident. Democratizarea cu succes a Caucazului ar fi cea mai bună cale de a garanta securitatea Occidentului şi ar fi adus beneficii suplimentare prin creşterea înţelegerii inter-culturale între Occident şi Marele Orient Mijlociu.

Obstacolele externe ale reformelor

Modul de guvernare sovietic, în special intensificarea împărţirii etnico-teritorială şi implementarea economiei centralizate, a dus la pierderea interdependenţei directe între ţările Caucazului. Această ruptură în cooperarea regională a fost adâncită prin faptul că sub conducerea sovietică toate relaţiile economice şi diplomatice erau mediate de Moscova. Când Uniunea Sovietică a dispărut multe state din Caucaz s-au comportat ca şi cum ar mai fi existat un „centru" care să le forţeze să acţioneze între ele fără să ţină seama de condiţiile pieţei extinse sau de relaţiile lor politice individuale. În acest context, politicile Bruxelles-ului, Washington-ului sau Strasburg-ului sunt văzute ca o continuare a vechilor politici sovietice. Aceasta explică lipsa de succes a organizaţiilor internaţionale şi a altor state care au încercat să implementeze politici de intensificare a cooperării în Caucaz.

Conflictele nerezolvate din Caucaz au împiedicat democratizarea, dezvoltarea economică şi cooperarea regională, şi au încetinit ritmul integrării occidentale. În plus, această stare de armistiţiu prelungit şi „nu pace, nu război" a întărit situaţia acelor instituţii şi grupuri de interese care profită de pe urma traficului ilegal de droguri, arme şi persoane.

Aceste conflicte împiedică o cooperare mai intensă între NATO şi statele din Caucaz şi furnizează o scuză pentru prezenţa militară continuă a Rusiei în regiune, mai ales în Armenia. Războaiele şi conflictele impietează serios asupra reformelor de securitate necesare cum ar fi dezvoltarea controlului civil asupra forţelor armate.

[3] După 11 Septembrie 2001, Caucazul a câştigat un nou nivel de importanţă pentru statele euro-atlantice deoarece proximitatea sa faţă de Orientul Mijlociu îi permite să acorde Occidentului un acces strategic către Iraq şi Afganistan. Prin procesul deschis de extindere al UE şi NATO, Caucazul continuă să se apropie şi mai mult de graniţele acestor organizaţii, faptul acesta ducând la împletirea securităţii statelor membre ale acestor organizaţii cu securitatea regiunii. Două din statele din Caucaz, Georgia şi Azerbaidjan au contribuit substanţial la cooperarea cu NATO şi cu Occidentul.

Situarea geografică a Caucazului a creat un complex mediu geopolitic. Toate cele trei puteri regionale – Iran, Rusia şi Turcia – s-au gândit să concureze în zonă pentru influenţă, păstrând statele din Caucaz slabe. Rusia continuă să manipuleze regiunile secesioniste din Georgia şi Azerbaidjan ca pe un mod de a destabiliza şi controla aceste naţiuni[4]. Armenia a ocupat o parte din Azerbaidjan mult mai mare decât regiunea autonomă, secesionistă Karabah, în timp ce Turcia s-a asociat cu Azerbaidjanul în embargoul comercial al acestuia împotriva Armeniei. Iranul, temându-se de influenţa naţionalistă a Azerbaidjanului independent în regiunile sale cu etnici azeri, s-a angajat în relaţii economice active cu Armenia şi Karabah. În acelaşi timp, Iranul foloseşte mijloace variate pentru a ţine sub presiune Azerbaidjanul, inclusiv manipularea accesului ţării la energie, iar uneori mergând până la a influenţa cu mijloace militare companiile petroliere care lucrează în sectorul azer al Mării Caspice. Azerbaidjanul se teme tot timpul că vecinul său sudic ar putea decide într-o zi să exporte fundamentalişti şi mişcări extremiste la nord de graniţa sa.

Toate cele trei state din Caucaz au de trecut serioase probleme structurale. Toate luptă cu diverse probleme, inclusiv: instituirea unui sistem de separare a puterilor; crearea unui sistem echilibrat; creşterea transparenţei în luarea deciziilor; dezvoltarea unei mass-media libere; întărirea societăţii civile; instituirea unui sistem efectiv de garantare a unor alegeri libere şi corecte, eradicarea corupţiei; şi eliminând sărăcia. După cum demonstrează cazul Georgiei, influenţa mass-mediei şi a societăţii civile împreună cu presiunile occidentale asupra guvernului fac elitele să iniţieze reforme. Astfel, se pare că o combinaţie între măsuri economice, reforme structurale, conducere politică corespunzătoare şi presiunea societăţii civile sunt cea mai bună cale de combatere a corupţiei.

Cel de-al doilea factor, care a afectat reformele în Caucaz a fost cooperarea dintre relicvele structurilor economice şi politice ale fostei Uniuni Sovietice. În orice caz, integrarea politică a fostelor republici sovietice în cadrul unor mari organizaţii europene şi euro-atlantice a rămas mult în urma eforturilor lor de integrare economică. Astfel, fără reforme în

[4] În mai 2005, Rusia acceptă retragerea ultimelor forţe militare din Georgia, după o prezenţă de 200 de ani. În ceea ce priveşte conflictele "îngheţate" Rusia înregistrează succese limitate, în Transnistria, Osertia de Sud şi Abkhazia. Realităţile contracţiei Rusiei, în opinia oficialilor ruşi, sunt rezultatul intrării SUA şi UE în sfera tradiţională de influenţă a Rusiei. Există suspiciuni că occidentul a orchestrat revoluţiile colorate din Georgia, Ucraina şi Kirghistan. Elitele şi popoarele lor au ales opţiunea pro-UE care nu înseamnă neapărat o opţiune anti-rusă. Totuşi, în regiunea dintre Rusia şi UE vor continua să persiste o serie de riscuri semnificative şi chiar pericole.

paralel în domeniul politic, integrarea economică duce la întărirea monopolului elitelor conducătoare asupra resurselor. Natura şi direcţia integrării afectează de asemenea scena politică internă, deoarece duce la apariţia anumitor instituţii şi segmente ale societăţii, care fac să scadă numărul membrilor elitelor liberale şi reformatoare.

Natura reformelor politice în Caucaz au fost afectate şi de raportul existent între ajutorul extern acordat societăţii civile pe de o parte, cât şi a investiţiilor externe directe şi a ajutoarelor acordate prin agenţiile guvernamentale pe de altă parte. Decalajul dintre ajutorul acordat dezvoltării societăţii civile şi investiţiile acordate prin canalele guvernamentale, împreună cu strategiile de conducere în politică internă şi rămânerea în urmă în ceea ce priveşte integrarea politică în Occident, a făcut să crească puterea elitelor conducătoare în detrimentul restului societăţii. Acest model a fost evident în Azerbaidjan unde sumele relativ mici date ca ajutor pentru construirea societăţii civile contrastează enorm cu marile sume aduse ca investiţii directe în sectorul petrolier. Atât în Azerbaidjan cât şi Armenia, baza economică fragilă a societăţii civile, pluralismul politic şi opoziţia au dus la declinul puterii „poporului". În schimb, această pierdere a putut fi văzută în izbucnirea protestelor post-electorale din aceste state.

În prezent, Caucazul de Sud parcurge o perioadă de europenizare stadială, tradusă în agenda politicii externe a fiecărei ţări. Forma acestei unite *îmbulzeli spre Occident*, este diferită în funcţie de fiecare caz, depinzând de tradiţiile filozofice, sociale, culturale, economice şi guvernamentale ale ţării gazdă.

Ce reprezintă europenizarea stadială, cum este ea tradusă în agenda politicii externe a regiunii şi cum poate ajuta ea la conturarea viitoarei identităţi regionale a Caucazului de Sud.

În primul rând, europenizarea stadială înseamnă transfigurarea politică a ceea ce s-a numit odată Trans-Caucaz, în Caucazul de Sud. Paradoxul acestei situaţii constă în faptul că dacă regiunea ar fi numită „Caucaz", fără alt indicator geografic, suprafaţa sa ar creşte, în timp ce cadrul geopolitic s-ar micşora, pentru că ne-am referi în acest caz în principal la contextul rusesc. Prin urmare este vorba de cazul în care mai puţin înseamnă mai mult, aşa cum mai puţină geografie a deschis drumul către o mai mare globalizare.

Astăzi, în plus faţă de conexiunea cu Rusia, Caucazul de Sud are o legătură directă cu Iranul, o dimensiune turcă, precum şi legături supra-regionale cu Statele Unite, Uniunea Europeană şi Orientul Mijlociu. Dacă este să vorbim despre o terminologie maritimă populară actuală care să descrie relaţiile regionale, am putea vorbi despre cele trei mări: Caspică, Neagră şi Mediteraneană – şi despre o bine definită legătură trans-atlantică. Aceasta reprezintă, aproximativ, prima fază a europenizării Caucazului de Sud. În acest stadiu, este prea devreme să vorbim despre o identitate regională şi ar fi probabil mai potrivit să vorbim despre regiune în termenii unor idiosincrasii geopolitice multiple[5].

A doua fază a europenizării este reprezentată de integrarea unitară a Georgiei, Armeniei şi Azerbaidjan-ului în arhitectura europeană şi euro-atlantică extinsă. Această fază este în curs de desfăşurare, întrucât cele trei ţări au devenit deja membre ale OSCE şi ale Consiliului Europei, pe de o parte, şi ale Parteneriatului pentru Pace (PpP), Programului de Planificare şi Analiză (PPA) şi Planului Individual de Acţiune Partenerială (PIAP), pe de altă parte. Europa extinsă şi iniţiativele Noii Vecinătăţi, în cadrul căreia ţările Caucazului de Sud sunt percepute ca viitoare participante, sunt instrumente adiţionale care pot fi folosite pentru continuarea promovării procesului de integrare şi pentru o eventuală apropiere a regiunii de Uniunea Europeană.

În acest moment este de asemenea prea devreme să vorbim despre o identitate geopolitică desăvârşită a Caucazului de Sud. În schimb, există două motive pentru care ar fi mai prudent să folosim termenul de identitate regională de tranziţie. În primul rând, conflicte etnice nerezolvate înseamnă identitate regională nedefinită. Astfel, în conturarea şi elaborarea strategiei sale privind această regiune, Bruxelles-ul ar trebui să aibă în vedere două obiective:

- asistenţa acordată ţărilor aflate în conflict pentru construirea unei relaţii bazate pe cooperare regională. Această relaţie trebuie să se bazeze pe programe sensibile de securitate – vamă, lupta împotriva crimei organizate, traficului de droguri şi de persoane, spălarea banilor, etc. – precum şi pe iniţiative ale cadrului regional şi pe proiecte mici, dar realiste şi fiabile, de afaceri şi comerţ;
- susţinerea activă – nu substituirea – a formaţiunilor de mediere internaţională existente (respectiv OSCE, UN) în ajutorul acordat de acestea mediatorilor pentru soluţionarea conflictelor regionale. Eforturile de mediere şi mijlocire pot fi sau, mai bine zis, trebuie să fie aduse la un nivel superior şi diversificate, dar principalele forme de negociere nu ar trebui schimbate pentru a se menţine valorile echilibrului actual de securitate tranziţională, ale experienţei acumulate şi ale continuităţii diplomatice.

Marea regiune geografică Caucaziană este mai mică din punct de vedere geo-politic decât partea sa sudică. Când regiunea este privită prin prisma globalizării şi a potenţialei europenizări, reiese faptul că ţările individuale au mai mult spaţiu de extindere decât regiunea în sine. Aceste

---

[5] DONNELLY, Ch.- *Construind un parteneriat NATO pentru Orientul Mijlociu Extins*

cercetări geopolitice individuale se sprijină pe factori temporali sau permanenţi şi pe particularităţi ale identităţii naţionale.

Nu este nimic în neregulă cu acest fapt, atât timp cât declanşează o competiţie sănătoasă între ţările din Caucazul de Sud, şi atât timp cât nu se transformă într-o politică permanentă oferită ca model demn de urmat de restul regiunii. Aceasta însă pare să fie situaţia, astăzi. Este notabil faptul că acest ocazionalism politic nu este un fenomen nou întâlnit în ceea ce priveşte dinamica europenizării Caucazului de Sud. Totuşi, în timpul celei de a doua faze a europenizării Caucazului de Sud, cea în care este schiţată identitatea regională de tranziţie şi în care recunoaşterea regională vine pe primul plan, se pun bazele pentru o viitoare unitate geopolitică. Acest fapt se realizează prin unirea eforturilor, împărtăşirea ţelurilor şi prin accelerarea proceselor de integrare europeană. În această situaţie critică implicarea europeană şi euro-atlantică este crucială.

Formal, se poate spune că cea de *a treia fază* a europenizării Caucazului de Sud a început în completarea fazei secunde. Informal, această ultimă fază a decurs în paralel cu faza a doua, pentru simplul fapt că reprezintă o căutare comună a unei identităţi europene reînnoite, bazată pe bogăţiile politice şi culturale ale trecutului şi pe noua arhitectură a securităţii din prezent. Această arhitectură a securităţii este împărtăşită nu numai de Franţa şi Germania, sau de Anglia şi Spania, ci şi de Polonia şi Armenia, Georgia şi Lituania, Azerbaidjan şi Turcia. Acesta reprezintă şi momentul în care identitatea regională a Caucazului de Sud ar trebui să ajungă la maturitate şi să se finalizeze.

În acest moment, în afară de reformele generale ce trebuie duse la bun sfârşit în Caucazul de Sud şi de criteriile şi standardele ce trebuie întrunite de această regiune, se impune de asemenea clarificarea şi cristalizarea unei liste prioritare a intereselor UE/NATO în această regiune. Această procedură trebuie să fie cu siguranţă o cale cu dublu sens. Este absolut necesar să se determine dacă regiunii Caucazului de Sud se va acorda privilegiul de a se alătura clubului, în primul rând din motive economice – constituind o resursă uriaşă de petrol – sau din considerente de securitate, urmărindu-se astfel, depărtarea „cu grijă” a Europei de acea zonă turbulentă numită adesea „Marele Orient Mijlociu”, sau dacă dimpotrivă regiunea va fi folosită ca parte dintr-un potenţial pod de legătură cu Orientul Mijlociu, facilitând comunicarea euro-atlantică şi viitoarele relaţii cu Iranul şi lumea arabă.[6]

Importanţa strategică a ţărilor din zona Caucazului de Sud este de asemenea determinată de vecinii lor direcţi: Rusia, Iran şi Turcia – trei jucători regionali puternici, a căror concurenţă pentru influenţă este un factor critic pentru securitatea regiunii.

Relaţia cu Rusia

Ca succesor al URSS, F. Rusă nu şi-a ascuns niciodată pretenţia de a-şi promova – prin mijloace economice, politice şi militare – interesele speciale în Asia Centrală, de a-şi menţine şi extinde influenţa predominantă.[7]

Politicile Rusiei în Caucaz sunt subiectele unor diferite interpretări care rămân la fel de contradictorii ca acum o decadă în momentul de vârf al unor conflicte violente, însăşi politica Rusiei ar trebui recunoscută ca fiind complexă; combinaţii incoerente de aspiraţii nesusţinute, interese incompatibile şi activităţi necoordonate. Paradoxul constă, probabil, în lipsa de legături între dorinţa de a domina regiunea în care are multe interese şi incapacitatea de a influenţa politic dezvoltările în acele regiuni.

Relaţia cu Rusia este de importanţă strategică pentru Uniunea Europeană. Statisticile arată că în următorul deceniu, importurile de gaze naturale şi petrol în Uniunea Europeană vor înregistra creşteri spectaculoase. Se consideră că Rusia va deveni tot mai importantă pentru ţările UE[8], în ceea ce priveşte securitatea lor energetică, iar Uniunea are tot interesul de a-şi diversifica sursele de aprovizionare, contând nu doar pe instabilul Orient Mijlociu.

Pe de altă parte, Rusia se confruntă cu cea mai mare provocare la adresa securităţii naţionale, „palestinizarea”[9] Caucazului de Nord. Aşa cum a

---

[6] DONNELLY, Ch.- *Construind un parteneriat NATO pentru Orientul Mijlociu Extins*

[7] Atenţia conducătorilor ruşi s-a concentrat asupra Kazahstanului, statul cu cele mai importante resurse energetice (cu baze pentru cercetări spaţiale, nucleare şi de rachete strategice) şi asupra Kârgâzstanului, ambele având între frontierele lor şi semnificative populaţii rusofone.

[8] În iulie 2003, UE numeşte un Reprezentant special pentru Caucazul de sud. În decembrie 2003, Consiliul european adoptă "Strategia de securitate europeană" care stabileşte foarte clar că regiunea Caucazului de sud este o regiune pentru care UE trebuie să manifeste "un interes puternic şi activ". În mai 2004, Comisia Europeană recomandă includerea Armeniei, Azerbaijanului şi Georgiei în cadrul PEV (Politica Europeană de Vecinătate).

[9] www.cadranpolitic.ro (Cadran politic - Revistă de analiză şi informare politică)

demonstrat tragedia de la Beslan[10], Rusia nu este pregătită să lupte eficient cu pericolele postmoderne şi asimetrice de pe teritoriul său şi împotriva cărora logica descurajării nucleare nu mai are nici un efect. Securizarea zonei este cu atât mai importantă pentru Rusia, cu cât singurul port important, Novorosiisk, prin care trec exporturile de petrol către Europa, este înconjurat de un arc de instabilitate în Caucazul de Nord.

În acest context, luând în considerare preocupările de securitate ale Rusiei în Caucaz, dar şi imperativele securizării potenţialelor şi deja existentelor rute de transport a petrolului şi gazelor naturale, Uniunea Europeană trebuie să găsească o formulă de cooperare cu Kremlinul în Zona extinsă a Mării Negre.

Rusia, bazându-se pe abordarea Mării Caspice ca lac internaţional, calificare ce implică un „condominium" al tuturor statelor, a utilizat acest concept pentru a sublinia interesele principalelor ţări producătoare: Azerbaidjan, Kazakhstan, Turkmenistan. Aceste ţări se bazează în principal pe analogia cu dreptul mării, utilizând principiile echidistanţei şi echităţii. Faptul că sectorul ce i-ar fi revenit Rusiei părea că n-ar avea petrol suficient, a dus la practicarea de către aceasta a unei politici menite să obstrucţioneze şi să amâne stabilirea unui cadru legal concret. Astfel, investiţiile sunt descurajate de inexistenţa unui cadru juridic şi a unei delimitări concrete a proprietăţii asupra resurselor, mai ales atunci când în depozitele de combustibil este implicată şi o ţară ca Rusia.

Totuşi, intensitatea conflictului juridic, dar şi politic şi economic, s-a mai diminuat mai ales de când sectorul rusesc al Mării Caspice pare să fie bogat în petrol şi gaz, Rusia fiind direct interesată în rezolvarea acestor dispute economice. De asemenea, interesul Rusiei în menţinerea suveranităţii post-coloniale asupra fostelor colonii din regiunea caspică este acum concurat de un mult mai mare interes economic. Rusia, ducând o politică hegemonică, ar pierde din punct de vedere economic, neavând forţa

[10] Putin şi Bush au colaborat în războiul împotriva talibanilor. Liderul rus a îndeplinit cererile SUA de construcţie a unor baze în Uzbekistan şi Kârgâzstan care să fie folosite în războiul împotriva islamiştilor afgani. În aprilie 2002, armatele rusă şi americană au colaborat la eliminarea grupurilor teroriste din defileul Pankisi din Georgia. Războiul naţional al lui Putin împotriva terorismului a avut un succes limitat. Forţele de securitate ruse au impus ordinea în Cecenia, dar Kremlinul nu a reuşit să elimine terorismul cecen şi islamist de pe teritoriul rusesc. În 2002, 120 de personae au murit într-o încercare de salvare a celor 800 de ostatici ai rebelilor ceceni într-un teatru din Moscova. Doi ani mai târziu, câteva sute de copii au murit după ce teroriştii au ocupat o şcoală din Beslan. Chiar şi după măsurile extrem de dure care au urmat, forţele ruseşti nu au reuşit să pună capăt raidurilor islamiştilor ceceni în provinciile învecinate, menite să construiască o "Republică Islamică a Caucazului de Nord."

să contribuie la dezvoltarea economică a ţărilor respective (aşa cum au încercat Franţa şi Marea Britanie), fiind în situaţia fostelor puteri coloniale fără resursele necesare menţinerii dependenţei post-coloniale, ca Portugalia sau Olanda.

Estimările sceptice susţin că proiectul nu va putea funcţiona la capacitatea optimă datorită lipsei de petrol, zăcămintele azere fiind mai sărace decât s-a evaluat iniţial. În aceste condiţii, speranţele s-au îndreptat spre petrolul kazah, dar Rusia a fost cu un pas înainte.

La 7 iunie 2002, Rusia şi Kazahstan au semnat o înţelegere pe 15 ani, care prevede transportul de hidrocarburi pe teritoriul Federaţiei Ruse, spre pieţele vest – europene, Moscova angajându-se ca în planurile privind dezvoltarea propriei reţele de oleoducte să ia în calcul şi petrolul kazah.

La 18 septembrie 2002, a fost semnat acordul de lansare în execuţie a fazei a II-a a exploatării zăcămintelor din Azeri, Chiraq şi Gunashli, în valoare de 5 miliarde USD, care are în vedere construirea a două platforme marine de foraj marin şi a unei reţele de conducte de 30 ţoli în zona terminalului de la Sangaceal.

Lucrările prevăzute pentru faza I, estimate la 3,4 miliarde USD sunt realizate în proporţie de 30%. Finalizarea lor a fost preconizată la începutul anului 2005, când au fost aşteptate primele extracţii de ţiţei din cele 3 zăcăminte, cantitate ce urma să fie transportată prin conducta BTC (Baku – Tbilisi - Ceyhan). Prima tranşă de ţiţei extras în cadrul fazei a II-a era prevăzută în trimestrul II/2006. Se preconiza că, prin exploatarea în regim normal a celor trei zăcăminte să se ajungă la un volum de 420 mii barili/zi. O altă nouă variantă prevedea modernizarea şi extinderea conductei Novorossiisk – Supsa (Georgia), întrucât în faza actuală aceasta dispunea de o capacitate de pompare de 4 ori mai mică decât restul conductei proiectate. De acea, se intenţiona realizarea unei conducte suplimentare, paralelă, care să mărească debitul de tranzit al petrolului provenind atât din Rusia, cât şi din Kazahstan.[11]

Simţind eforturile de promovare a unor proiecte de ocolire a teritoriului său, Rusia s-a implicat, prin concernele sale petroliere în, practic, toate reţelele avute în vedere în zonă. Deşi nu deţine pachete majoritare, există indicii că prin filiere vestice încearcă să obţină acţiuni suplimentare şi să câştige poziţii dominante. Rusia nu încearcă nici să blocheze şi nici să întârzie aceste noi proiecte. Ea abordează o poziţie foarte pragmatică şi se implică în realizarea acestor proiecte căutând să câştige cât mai mult din noua conjunctură.

Pornind de la faptul că soluţia „pachetului unic", care presupune

[11] www.traceca.org

intrarea simultană în vigoare a convențiilor bilaterale încheiate între cele cinci state riverane, nu pare să fie productiv pentru Moscova, Kremlinul considerând ca fiind mult mai practică o abordare a statutului separat, cu fiecare dintre partenerii săi. Astfel, la 13 mai 2002, Rusia şi Kazahstan au semnat un protocol privind modul de stabilire a liniei de demarcație a subsolului Mării Caspice între cele două state.[12]

Documentul, în fapt un addendum al Acordului bilateral semnat la 6 iulie 1998 referitor la modul de utilizare a subsolului mării, reprezintă soluția juridică care stabileşte formula în care se vor exploata zăcămintele de hidrocarburi aflate la limita de separare a celor două țări. Între Rusia şi Kazahstan există trei astfel de pungi de petrol şi gaze, pentru care s-a găsit soluția exploatării în comun conform mecanismului stipulat de noul document. Până în prezent, experții Lukoil au evaluat cele trei zăcăminte ca având peste 30 milioane tone țiței. Prelucrarea în comun a rezervelor respective presupune împărțirea între participanții la proiectele de exploatare a cantităților extrase, în funcție de cotele de participare la investiții, asigurându-se cote corespunzătoare şi investitorilor străini. Mecanismul prevede ca nici una dintre cele două părți, Rusia şi Kazahstan, să nu primească mai puțin de 25% din cantitatea exploatată. În cazul celor trei zăcăminte, pe linia de demarcație dintre Rusia şi Kazahstan, s-a acceptat, de principiu, ca, pentru unul dintre ele, operatorul rus să beneficieze de un procent de până la 75% pentru celelalte două părți kazahe putându-i-se asigura un nivel similar. Autoritățile din Azerbaidjan au urmat modelul şi au încheiat şi ele un protocol asemănător cu Rusia, considerând că, odată încheiate astfel de documente între toți cei cinci riverani la Caspica, s-ar putea definitiva cu uşurință şi statutul juridic al mării.

Miza petrolului caspic în geopolitica actuală

Siguranța surselor de energie este o componentă esențială a securității naționale şi internaționale. Secolul XX a fost în mare parte dominat de problema energiei, iar în condițiile unei globalizări economice şi politice din ce în ce mai accentuată, o confruntare mai mult sau mai puțin benefică, generată de accesul la resursele de energie şi utilizarea acestora, va continua şi în secolul XXI.

Dacă privim o hartă a lumii cu distribuția resurselor de petrol vom observa că sunt diferite puncte aproape egal distribuite pe mapamond. Există, însă, o anumită zonă, în care concentrația acestor puncte denotă prezența unor rezerve semnificative de petrol, astfel: o concentrație pe o axă verticală nord-sud care porneşte din Siberia de Vest şi merge într-o linie aproape continuă prin Asia Centrală, respectiv Kazahstan, Uzbekistan, Turkmenistan, cu devierea în Azerbaidjan, Iran şi până în sud în Orientul Mijlociu. Aceasta indică, din punct de vedere geometric, realitatea geografică, adică faptul că avem de a face cu trei module strategice: - modulul rusesc, modulul central-asiatic şi modulul Orientul Milociu. Într-o viziune rațională, pornind de la interesele globale şi neexcluderii consumatorilor prezenți şi viitori de pe piață, o reglementare consensuală la nivel mondial, pe baza unei noi abordări care să înlocuiască clasica geopolitică, prin ceva ce am putea denumi geostrategie consensuală – ar putea fi răspunsul firesc şi rațional la sfidările viitorului imediat şi pe termen mediu.

Sunt mulți factori care au contribuit la aceste schimbări şi la o nouă abordare globală a problemei energiei:

a) Scăderea generală a prețurilor la produsele de bază;[13]

b) Restructurarea marilor companii petroliere şi fuziunile spectaculoase[14]

---

[12] www.caspicanoilgas.co.uk

[13] În 1998, cu 13%, iar, dintre acestea, reducerea cu 30 % a prețului la petrolul brut. Spre deosebire de antecedentele existente, în perioada actuală se pare că nu este doar ceva temporar, ci este efectul acumulativ a câteva zeci de ani de schimbări structurale în industriile prelucrătoare, în special în țările dezvoltate. Aceste schimbări structurale sunt datorate în special progresului tehnic, importului noilor practici manageriale, diversificării şi creşterii importanței serviciilor, în special celor financiare. Totodată, un preț mic descurajează noile investiții, face finanțarea dificilă, impune un ritm foarte lent şi duce inevitabil la tactici de câştigare de timp: elaborare de studii şi proiecte, lungi dezbateri şi negocieri, discuții interguvernamentale, dar toate acestea fără investiții concrete.

[14] Exxon-Mobil, British Petroleum – Amoco, Total Petrofine, Lukoil-ARCO sau interesantele alianțe între gigantice companii de gaz şi petrol în vederea realizării unor proiecte concrete privind construcția de conducte şi exploatarea unor mari depozite de combustibil care operează în zona Mării Caspice, Franța (Gazprom şi Elf), Italia (ENI).

c) Reevaluarea costurilor pentru noi investiţii.[15]

d) Creşterea competiţiei în industriile prelucrătoare (rafinare, petrochimie, distribuţii etc.) în vederea obţinerii de poziţii dominante pe piaţă.

e) Turbulenţele înregistrate pe pieţele financiare internaţionale.[16]

S-ar părea că legile economice de piaţă şi acţiunea factorilor economici sunt mai puternice decât consideraţiile geostrategice. Încă de la colapsul Uniunii Sovietice s-au tot făcut speculaţii despre petrolul şi gazul caspic; se pune întrebarea dacă aceste resurse pot într-adevăr să stea la baza stabilităţii economice şi politice a fragilelor state din Caucaz, cel mai mult insistându-se pe eficacitatea sistemelor de transport (conducte) din regiune şi pe manipularea acestor sisteme în vederea obţinerii unor avantaje politice.

Evaluările mai mult decât optimiste ale rezervelor de petrol şi gaz şi avantajele financiare ce ar putea fi obţinute din producţia şi exportul acestora, au ridicat peste măsură aşteptările ţărilor producătoare şi ale populaţiei lor, au provocat nelinişte ţărilor vecine neproducătoare, au stârnit interes pentru potenţialele ţări de tranzit şi au mărit concurenţa între ţările ale căror companii petroliere sunt interesate.

Ultimele analize aparţinând unor surse extrem de diversificate, au ajuns la concluzia că regiunea Mării Caspice este puţin probabil să devină, aşa cum s-a sperat la un moment dat, un nou Golf, ci mai degrabă ar fi o nouă Mare a Nordului, cu aproximativ 2 – 3% din producţia mondială. Totodată, costurile de producţie sunt mai mari decât ale ţărilor din Golf şi ale ţărilor membre OPEC, dar mult mai mici decât cele din Marea Nordului sau ale proiectelor concurente din Rusia, iar costurile de transport sunt mai ridicate decât ale majorităţii concurenţilor, mai ales dacă depozitele sunt maritime.

În timpul războiului rece, Orientul Mijlociu a fost zona de importanţă strategică pentru lumea vestică şi Rusia. În prezent, Caucazul incită interesele, dar şi orgoliile occidentale şi ruseşti, care îşi dispută controlul asupra zăcămintelor de petrol din fostele republici sovietice şi asupra conductelor care transportă petrolul caspic.

Încă din secolul al XIX-lea, petrolul din Asia Centrală concentra în jurul său eforturile ruse şi britanice. Astăzi miza este aceeaşi, doar actorii au devenit mai numeroşi. La mijloc se află ţările din Golf, direct interesate de a nu pierde controlul asupra pieţei petrolului, dar şi companiile petroliere internaţionale, dornice să exploateze belşugul central-asiatic. Încă din 1997 administraţia de la Washington a decretat Caucazul „zona de interes strategic american", SUA urmau să stabilească ce conductă vor utiliza pentru a exporta petrolul din Marea Caspică, urmărind să-şi asigure independenţa în aprovizionarea cu petrol atât faţă de Moldova, cât şi faţă de zona Golfului. Asia Centrală, ca şi Orientul Mijlociu, s-a dovedit a fi o regiune instabilă, având la bază implicaţii politice, economice, religioase sau etnice. Ţările vizate în disputa asupra petrolului caspic sunt: Georgia şi Cecenia,importante pentru tranzitul petrolului şi Azerbaidjan şi Kazahstan, importante atât pentru bogăţia lor în petrol (Baku, Tenghiz), cât şi ca zone de tranzit. Azerdbaidjan şi Georgia au avut o poziţie pro-occidentală încă de la declararea independenţei lor de sub tutela rusească în 1991, aflându-se în prezent sub influenţa NATO. Pentru a contrabalansa această influenţă, Moscova a încurajat relaţii bune cu separatiştii abhazi (Abhazia – republică autonomă în Georgia) şi cu armenii (aflaţi în conflict cu azerii pentru enclava Nagorno-Karabah, teritoriu azer locuit de armeni). Cecenia, republică autonomă, este parte componentă a Rusiei, care şi-a declarat unilateral independenţa în 1991, este şi ea o zonă importantă de conflict în Caucaz.

După criza cecenă din 1994 – 1995, când forţele armate ruseşti au

---

[15] Scăderea producţiei Federaţiei Ruse de la 12,5 milioane barili/zi în 1990, la 6 milioane în 1999, s-a datorat nu scăderii cererii, ci lipsei de investiţii proprii şi a abilităţii de a atrage investiţii străine. Un exemplu concludent în acest sens îl constituie oprirea temporară a explorării noilor câmpuri petrolifere din Azerbaidjan care s-a datorat tot scăderii preţurilor la petrol, de teama nerecuperării costurilor ridicate. Masivele investiţii preconizate este puţin probabil că se vor materializa, companiile fiind ezitante şi susceptibile. În condiţii „normale", adică un preţ alpetrolului de 15 USD/baril, un risc politic şi de tranzit nu mai mare decât în zonele concurente (Golf sau Africa de Vest) investiţiile anuale s-ar putea ridica la 2-3 miliarde USD. Cu toate acestea, majoritatea cifrelor care circulă, referitor la investiţii, nu sunt necondiţionate şi irevocabile, ci mai degrabă estimări de investiţii ce s-ar materializa în câţiva ani, poate chiar zeci de ani, în condiţiile în care situaţiapolitică şi geopolitică pozitivă descrisă în presă sau prezentată tot mai des în discursurile politice ar fi sută la sută reală.

[16] Recentele crize din Asia-Pacific, Rusia şi Brazilia semnalează, datorită duratei şi intensităţii, o anumită „oboseală" a unui sistem conceput imediat după cel de-al doilea război mondial, care tot timpul a funcţionat ca o anumită marjă de imperfecţiune. Globalizarea, însoţită de expansiune, de multe ori chiar alarmantă, a pieţelor derivate, neregulate, permit acum transformări imediate de imense resurse financiare, fără să se mai ţină seama de distanţa geografică. Ca efect, ciclicitatea nu mai poate fi estimată pe pieţele financiare, operaţiunile sunt prudente, se evită asumarea de riscuri. Ca urmare a acestor modificări recente referitoare la o nouă abordare globală a problemei energiei sunt relevante trei consecinţe:
- O lipsă de lichidităţi la nivelul resurselor publice.
- Atragerea surselor private de capital este esenţială pentru proiecte energetice sau de infrastructură, fiind condiţionată de rate de profit rezonabile, climat de afaceri de calitate, cadru legal stabil şi coerent sau o garantare a proprietăţii.
- Reforma instituţiilor financiare internaţionale (FMI, Banca Mondială) care şi-ar putea asuma noi funcţii de intermediere pentru ajungerea la pieţele private.

intervenit pentru a pune capăt confruntărilor dintre partizanii şi adversarii preşedintelui cecen Dudaev, a urmat conflictul declanşat în iunie 1999 (care nu s-a încheiat nici până în prezent), după ce cecenii au închis conducta Baku (Azerbaidjan) – Novorosiisk (Rusia) ce trece prin Groznâi, justificându-şi acţiunea prin faptul că Rusia nu a plătit taxele de tranzit pentru folosirea conductei pe teritoriul cecen. După ce Moscova a negociat, fără succes, cu cecenii deschiderea conductei, s-a hotărât ca în luna iulie să transporte petrolul pe calea ferată, traversând Daghestanul, în august a izbucnit un nou conflict, zădărnicind eforturile Rusiei. Intervenţia militară promptă a Rusiei în Cecenia demonstrează intenţia Kremlinului de a menţine sub control fostele republici sovietice, importante atât pentru bogăţia în petrol, cât şi datorită vecinătăţii cu Turcia, aliatul strategic al NATO şi Iran.

Principalele rute pentru petrolul din Asia Centrală sunt conductele: Baku – Novorosiisk (1998) şi Baku – Supsa (1999), care sunt vulnerabile la toate frământările din regiune.[17]

Circulaţia prin conducta Baku – Novorosiisk, principala rută de export pentru petrolul azer a fost supusă întreruperilor din partea cecenilor. Ruta Baku – Supsa ocolea Cecenia, însă evitând Rusia, submina influenţa acesteia asupra petrolului din regiune. Conducta a fost deschisă după intense manevre militare de apărare efectuate de trupe ucrainene, georgiene şi azere în cadrul unei alianţe regionale cunoscute sub numele de GUAM şi aflată sub egida Parteneriatului pentru Pace al NATO.

Cea mai disputată şi controversată rută a petrolului din Caucaz este proiectata conductă Baku – Ceyhan, port turcesc la Marea Mediterană, avută în vedere de SUA încă din 1997, ca alternativă pentru Baku – Novorosiisk via Groznai. În decembrie 1999, această conductă preferată de americani a fost aleasă pentru a transporta petrolul caspic pe pieţele occidentale. Decizia a fost una politică, SUA urmărind să recompenseze Turcia şi Georgia pentru orientarea lor vestică şi să evite exportul petrolului prin Rusia şi Iran. Această variantă s-a dovedit a fi cea mai lungă, cea mai costisitoare, cea mai puţin fezabilă, fiind în acelaşi timp supusă instabilităţii din Turcia (zona de conflict – Kurdistan) şi din Georgia.

Una din variantele de conducte propuse pentru transportul petrolului caspic a fost şi cea care trecea prin România, cu două posibile ramificaţii: Constanţa – Serbia (Pancevo) – Croaţia – Slovenia – Trieste sau Constanţa – Ungaria – Slovenia – Trieste (punct cheie de unde porneşte prima conductă din sistemul european de oleoducte – ADRIA).

[17] Thomas WAELDE – "International good governance and civilized conduct among the states of the Caspian region: oil and gas as lever for prosperity or conflict" – CEPS, Bruxelles, 2002

Varianta prin România era cea mai scurtă, cea mai ieftină (două treimi din lungimea conductelor existând deja), dar şi cea mai sigură, neexistând nici un conflict de-a lungul ei. Respingerea acestei variante s-a datorat unor circumstanţe nefavorabile: crahul din Bulgaria din 1998 (care a fost totuşi depăşit cu succes), problema Kosovo, un posibil conflict de viitor cu Macedonia între Grecia şi Albania şi lipsa de susţinere politică din partea unei puteri occidentale, beneficiind doar de sprijinul firmei italiene ENI.

Conducta prin România a fost luată în considerare de Uniunea Europeană, care, la o conferinţă internaţională susţinută la Bucureşti în 1998, a lansat GUAM – la care au aderat şi Republica Moldova şi Uzbekistanul – promovându-se cooperarea militară între ţările membre şi NATO. Deşi membre ale CSI, ţările din GUAM au părăsit Tratatul de Securitate Colectivă încheiat cu Rusia.[18]

În noul context geopolitic, pentru a asigura accesul la resursele caspice, UE a iniţiat un amplu program de dezvoltare a unor coridoare de transport pan-europene rutiere, feroviare şi maritime (TRACECA)[19], care să facă legătura între Asia Centrală şi Europa.

În contextul în care nici una din conductele existente şi nici cea proiectată (Baku-Ceyhan) nu sunt sigure, iar tensiunile din Caucaz se amplifică (Ex: Cecenia), rămâne de văzut dacă NATO va interveni total în zonă, mai ales după ce a sprijinit crearea organizaţiei satelit GUAM, deşi este puţin probabil deoarece în ultima vreme s-a acordat atenţie îmbunătăţirii relaţiilor NATO – Rusia. Un lucru este cert: Rusia nu va admite divizarea Caucazului în zone de influenţă şi este iritată de cooperarea Georgiei cu ţările membre NATO, dar şi de participarea ei la proiectul oleoductului Baku – Ceyhan. Georgia consideră această colaborare o garanţie pentru propria securitate şi pentru relansarea sa economică.

În ianuarie 1999, preşedintele Turciei, Suleyman Demirel a lansat ideea unui „pact caucazian" pentru pace şi stabilitate între statele din sudul

[18] S. CELAC – "Romania-a pivotal country along Europe to Asia", 1999

[19] Deşi prin semnarea Declaraţiei comune ruso - americane în domeniul energiei (Moscova, 24 mai 2002), care deschide calea unor proiecte ambiţioase vizând stabilitatea pieţei energetice mondiale şi transformarea bazinului Mării Caspice „dintr-un teren de confruntare într-o arie a cooperării", se pun bazele unui parteneriat strategic, Moscova declarându-şi interesul prin proiectul BTC, la nivelul firmelor de stat. Pe de altă parte, analiştii apreciază că susţinerea de către SUA a proiectului BTC, în pofida riscurilor generale cauzate de problemele de securitate din Caucaz, demonstrează că oleoductul răspunde strategiei americane pe termen lung, care vizează controlul căilor de transport al petrolului din bazinul Caspic şi centrul Asiatic, şi reprezintă o alternativă la politica de monopol, practicată de Rusia şi statele arabe din Orientul Mijlociu şi Apropiat. www.traceca.org (Traceca – Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia)

Caucazului şi vecinii acestora, care să fie susţinut de UE. Dar, această iniţiativă a fost considerată de Moscova o atingere a intereselor ruseşti în zonă. În vederea creşterii influenţei Moscovei în regiune pentru a împiedica dezintegrarea imperiului, Georgia este mai importantă pentru Rusia faţă de Azerbaidjan nu numai fiindcă Rusia deţine baze militare în această republică, dar şi pentru că refacerea integrităţii teritoriale a Georgiei prin revenirea sub jurisdicţia sa a republicilor separatiste Abhazia şi Osetia de Sud, depinde de poziţia binevoitoare a ruşilor. Pe de altă parte, şi Georgia depinde, deocamdată, aproape în totalitate de Moscova în ceea ce priveşte aprovizionarea ei cu energie.

Următorii ani vor confirma dacă SUA va continua politica de sprijinire în exclusivitate a conductei Baku – Ceyhan şi îşi vor asuma riscurile politice şi financiare implicate de construirea acestui oleoduct. Pentru Georgia şi Azerbaidjan realizarea acestui proiect presupune rezistenţa la presiunile Rusiei. Pe viitor, companiile petroliere şi-ar putea îndrepta atenţia spre conductele considerate până acum doar alternative îndepărtate. Cea prin Afganistan (Kazahstan – Turkmenistan – Afganistan – Pakistan) ridică probleme de securitate. Cealaltă prin Baku (Baku – Neka) pare a fi cea mai raţională, însă este blocată de opoziţia politică a SUA. Cum relaţiile americano-iraniene nu s-au ameliorat în ultima vreme, pasul următor ar putea să fie făcut de companiile petroliere americane, care ar fi interesate să accelereze destinderea politică dintre cele două ţări. [20]

[20] Astfel, se poate afirma că s-au conturat deja trei blocuri geopolitice:

♦ Bloc 1 „Proactive Challenge" – pentru Baku – Ceyhan, condus de SUA şi Turcia, dar incluzând şi Azerbaidjan şi Georgia, care şi-au aliniat politica externă cu interesele Washington-ului, în direct conflict cu Moscova. În acelaşi timp, dar cu ceva reticenţă, Azerbaidjan susţine tacit politica de „containment" a SUA împotriva Iranului.

♦ Bloc 2 „Frozen Instability" – fără activitate, condus de Rusia, împreună cu Iran şi Armenia. Scopul lor comun era să menţină „status quo"-ul regional, fără o schimbare în balanţa intereselor regionale, dar şi de a împiedica atingerea obiectivelor SUA în regiune.

♦ Bloc 3 „Measured 9" – condus de UE şi având sprijinul tuturor companiilor comerciale care văd în ciocnirile de interese geopolitice o ameninţare la adresa securităţii şi stabilităţii pe termen lung.

Această polarizare de blocuri cu interese comune a contribuit la nerealizarea stabilităţii şi securităţii pe termen lung, a subminat nevoia de a se ajunge la un compromis între Armenia şi Azerbaidjan asupra Nagorno-Karabakh (conflict care influenţează securitatea pe termen lung a oricărei conducte spre Turcia, dar mai ales are consecinţe globale). În ciuda acestor schimbări profunde în geopolitica actuală privind concentrarea intereselor marilor puteri asupra energiei caspice, Orientul Mijlociu, unde se află majoritatea ţărilor producătoare din OPEC şi cele mai mari rezerve mondiale de petrol, continuă să joace un rol important pe piaţa petrolului şi în afacerile internaţionale.

Concluzii

În concluzie extinderea UE şi NATO a deschis o nouă dimensiune a interesului occidental pentru Caucaz. Caucazul este privit ca o parte a marii regiuni a Mării Negre cu o importanţă strategică pentru securitatea euro-atlantică şi internaţională nu numai datorită marilor sale resurse naturale, oleoducte şi rute de transport, ci şi datorită a situării sale strategice între Orientul Mijlociu extins şi Occident. Această importanţă nu trebuie definită numai în termeni militari.

Din punct de vedere istoric, statele din Caucaz au jucat un rol important în modernizarea regiuni cu extinderea influenţei în Orientul Mijlociu şi Asia Centrală. Nivelul de importanţă al regiunii, în contextul contradicţiilor şi ameninţărilor moderne globale, ca punte culturală şi politică a crescut. Deşi Caucazul suferă datorită moştenirii regimului sovietic, Occidentul nu-şi poate permite luxul de a pierde aliaţi care au un semnificativ potenţial pentru democratizare. De-a lungul istoriei lor Caucazul a dezvoltat o mult mai largă bază pentru democraţia liberală decât alte state din regiune. Construind state seculare şi democratice şi în particular state musulmane, seculare şi democratice cum este Azerbaidjanul, este de o mare importanţă strategică pentru Occident şi aceasta nu ar trebui trecut cu vederea.

Chiar dacă nu a avut loc o deconectare efectivă a Federaţiei Ruse în zona Caucazului de Nord, conflictul cecen a demonstrat că „aberaţiile pseudo-intelectualiste"[21] pot deveni, mai ales sub impulsul american, cauza unor dezastre umanitare şi a unor mari probleme pentru strategii ruşi.

Bibliografie:

1. Revista 22, anul XIV (20 noiembrie – 24 noiembrie), nr. 715
2. Paul DUŢĂ, *Politica Europeană de Vecinătate*, Sfera Politicii, nr.116 -117
3. Paul DUŢĂ, *Consideraţii privind negocierile unui nou acord cadru UE – Rusia*, Sfera Politicii, nr.125

[21] C. AVANTOPULOS – „The geopolitics of oil in Central Asia" – A Journal of foreign policy issues, 2002

4. Chaillot Papers, *Caucazul de Sud, o provocare pentru UE*, decembrie 2003, nr.65
5. Dr. Pavel K. BAEV, *Russia Refocuses its Politicies in the Southern Caucasus*, International Peace Research Institute, Oslo, 2001
6. Thomas WAELDE – *International good governance and civilized conduct among the states of the Caspian region: oil and gas as lever for prosperity or conflict* – CEPS, Bruxelles, 2002
7. S.CELAC – *Romania - a pivotal country along Europe to Asia*, 1999
8. DONNELLY, Ch.- *Construind un parteneriat NATO pentru Orientul Mijlociu Extins*
9. www.cadranpolitic.ro
10. www.traceca.org
11. www.caspicanoilgas.co.uk
12. www.sferapoliticii.ro

www.cssas.unap.ro

EDITURA UNIVERSITĂŢII NAŢIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactori: Corina VLADU, Vasile POPA
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: .11.2007
Hârtie: A3 Format: A5
Coli de tipar: 26 Coli editură: 13

Lucrarea conţine 416 de pagini
Tipografia Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE
Şoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
Telefon: (021) 319.56.49
Fax: (021) 319.55.93

B. 141/1817 /2007 C. 366/2007